

॥ श्रीः ॥

वृद्धसूर्यारुणकर्मविपाकः।

भगवता सूर्यनारायणेन निजपरमभक्ताय स्वसा-
रथ्येऽरुणाय पेहिकाऽऽमुष्मिकवृजिनजनि-
तदुःखार्णवसंतरणार्थं परमकारुण्येन
प्रश्नोत्तरव्याजमवलम्ब्य वर्णितः ।

गङ्गाविष्णु श्रीकृष्णदासश्रेष्ठिना,
कल्याण (वम्बईस्थ.)

स्वकीये "लक्ष्मीविष्णुशेखर" -

5053
SUR

मुद्रयित्वा प्रकाशितम्

संवत् १९९४, शके १८९९

मुद्रक और प्रकाशक—

गंगाविष्णु श्रीकृष्णदास,

मालिक—'लक्ष्मीवेङ्कटेश्वर' स्टीम प्रेस, कल्याण—बम्बई.

प्रमुद्रक दि सर्वाधिकार "लक्ष्मीवेङ्कटेश्वर" बन्नालयस्यस्यस्वामीन है।

प्रस्तावना.

मवतु सुविदितं समस्तसज्जनविद्वज्जनानां पुरतः, इह खलु जगति विशुद्धविज्ञानमयवाङ्मयप्रचारप्रसारेण सकलजनां समुपाक्रियन्ताद्यथावदन्तावधि कालमारभ्य श्रुतिप्रतिपाद्येनानेकावतारधारिणा परमेश्वरेणेति । तत्र च श्रुतिस्मृतिपुराणाद्यगदशमहाविद्यामयस्य वाङ्मयस्य बहुशः शाखा प्रसारराशः समततो विस्तार्यमाणा सकलमहाप्रमुखैः ससेननेन सनाथीक्रियमाणाश्च सकलसासारिकनानादिनविज्ञानमयच्छायासत्फलैः समुप-
 त्तुर्न्तीति सार्वभौममेवेतन्महर्षिनानां सौन्यं कस्य सहृदयस्य मनो नाह्लादयेत् । अथ तत्रापि प्रत्यक्ष-
 फलप्रदर्शकानि तावच्छास्त्राणि साक्षाददर्शरूपाण्येव जाग्रतितमासु । नैतादृशानि खलु शास्त्राणि सर्वसामान्य-
 जनमुलभाधिरामानि, निम्नतीव्रतन्तपोनलाराधितभगवत्प्रसादसमधिगतापारब्रुह्विवेगभाधिमन्यायेवेति निपुण-
 विमृशन्तु सन्तो महान्तः सज्जनाः । तादृशशास्त्राणां भूतले प्रचारोऽपि तावद्भूतलनिवासिनामसदादीनां भूयसो-
 भाग्योदरर्पादेवेति नाहं प्रतिभाति । अन्यथा तु दरीदृश्यते केषांचिद्भूल्यरत्नसाराणामपि गात्रपुस्तकानां
 मूर्खहस्तपतितत्वाद्विदोपेण विनाशकृतोऽपरिमितशास्त्रग्रन्थविरचनेलेखनप्रयासविनाशोऽस्या भारतवर्षधराया-
 सत्सुत्रं कतिपयैः सज्जनैर्व्याच्यन्त निराक्रियमाणोऽपि । अस्तु, एव स्थितेऽपि 'सन्ति सन्तः कियन्तः'
 इति न्यायेन तानि महार्थफलानि शास्त्रपुस्तकानि गोपायन्ति कतिचन सज्जना इति महद्भागधेयं भूतलनिवा-
 सिनां सकलसज्जनानामिति सशिरः कम्पमभिनन्दयामोऽनेकविधप्राचीनग्रन्थसरक्षणबद्धपरिकरान्सज्जनशिरो-
 मणीन् । अथ चेद् तावत्प्रस्तुतं प्रस्तुतम् — सकलशास्त्रपुस्तकानां प्रकाशनेन भूतलनिवासिनां व्याच्यन्त सैज-
 विधातयेति मनसि निधायद्यथावन्मयाऽनेके श्रुति-स्मृति पुराणेतिहास वेदान्त-न्याय-मीमांसा-धर्मशास्त्र-
 काव्य अलङ्कार-छन्दो-नाटक चम्पू-वैद्यक ज्योतिष-भक्ति नीति-प्रभृतिशास्त्रग्रन्था भाषाग्रन्थाश्चापि समुद्य-
 मक्राशिता सन्ति तत्कमेणायमपूर्वं श्रीवृद्धसूर्यारूणकर्मविपाकग्रन्थोऽपि समस्तसज्जनानां पुरतः प्रकाश्य-
 समुपस्थापितोऽस्ति । अस्मिन्मये च-भगवता श्रीसूर्यनारायणेन निचपरमभक्ताय अरुणाय स्वसारथये सर्व-
 प्राणिनां भूतभविष्यद्वर्तमानां ललितमुखदुःसादिफलप्रदायकशुभाशुभकर्मविपाकः सम्यगुपदिष्टोऽस्ति । एतस्य
 कर्मविपाकस्य भूतले प्रसिद्धिश्च पूर्वं सूर्यो यमायोपादिशत्, यमः शुक्राय, तथा सूर्यो बृहस्पतये, तथैव
 सूर्यो याज्ञवल्क्याय, तथैव गुरुसप्रदायपरपरया तेभ्यो यमादिभ्यो गन्धर्वसिद्धनागादिपरपरयेति । इत्थमय-
 कर्मविपाकः प्रसिद्धिं भूयस्तरां प्रचय चावाप्य समस्तसासारिकजनानुपकरोति । तदतस्मिन् दमेवेतद्ग्रन्थवाचनेन
 न्यायेन विद्वज्जनेष्विति किं विशेषोल्लेखनेन । नहि हस्तस्थिते कर्णे मुहुरनिरीक्षणेच्छा समुद्भवेच्चक्षुष्मताम् ।
 सोऽयमेतादृशः सर्वचमत्पुद्गलरको ग्रन्थोऽद्यावधि कापि नामुद्यतः न प्रकाश्यते चेति समबलोच्यास्माभ्यिरेत-
 दग्रन्थप्रकाशनेच्छा प्रकाशिता । अथ चेत्स्यात्प्राचीनस्य श्रीवृद्धसूर्यारूणकर्मविपाकग्रन्थस्य हस्तलिखित-
 पुस्तके देशदेशातर्ग्विधिताभ्यां परममान्ययोर्महोदययोः प्राचीनसरस्वतीभाडागाराभ्यां समुपलभ्य, तयोरादर्श-
 पुस्तकयोः साहाय्येन प्रतिपुस्तकं जयपुरस्थनेदारनाथद्वारा-सलिलस्य समानीय विद्वच्छासिभिः सजोष्य महता-
 पारश्रमेण भूयसा द्रव्यज्ययेन च मन्त्रीये 'लक्ष्मीविद्वत्ेश्वर' मुद्रणालय मुद्रयित्वा सकलसज्जनानां पुरतः
 मांड्यग्रथं प्रकाश्यमानोऽयतः । अथ चात्र समस्तसज्जनविद्वज्जनमहानसनसदगृहस्थान्साज्जलिगन्धविज्ञापयामा-
 यत्नेन सर्वथा सर्वतो दुर्लभं श्रीवृद्धसूर्यारूणकर्मविपाकग्रन्थं सगृह्य सकलसामागिकजनानां भूतभविष्यद्वर्त-
 मानललितक्रिप्रिधचन्मन्वन्तुनाभूयमानशुभाशुभकर्मन्यमुखदुःस्वरूपफलविपाकपरिज्ञानपूर्वकं नमशुभकर्मफ-
 लनिगमनपुरःसरशुभकर्मफलोदयममुचितपतपोत्ताननुष्ठानविधिविज्ञानार्थमुपयुज्यन्तु-इति श्रमः ।

श्रीमता कृपाकामि-

गङ्गाविष्णु श्रीकृष्णदासश्रेष्ठी "लक्ष्मीविद्वत्ेश्वर" मुद्रणालयाध्यक्ष, कल्याण-उज्जयिनी-मध्यः ।

अभिनन्दनपूर्वकं धन्यवादः ।

एतस्य श्रीवृद्धसूर्यारुणकर्मविपाकग्रन्थस्यादर्श (प्रति) पुस्तके ययोर्महोदययोर्द्वारचरितयो
प्राचीनसम्बर्त्तयाण्डागारदुपलब्धे तयोरभिनन्दन महताऽऽनन्देन प्रशययितुमुत्सहतेऽम्मदीय मानसम् ।

१ पञ्चाङ्गेशीयलाहोररानधानीनिवासिना रानासाहिबदयानुषौत्रश्रीठाठुग्महान्चन्द्राभिधेयाना
प्राचीनपुस्तकालयादेक प्राचीनपुस्तकमुपलब्धम्

२ अन्यच्च पर्वतदेशस्थितातिवृहत्तमप्राचीनपुस्तकमाडागारातदधिपते मरुतात्ममागतम् ।

एताभ्यामत्युदात्तचरिताभ्या सज्जनाभ्या श्रीवृद्धसूर्यारुणकर्मविपाकस्य प्राचीने प्रति (आदर्श) पुस्तके
मुद्रणोपयोगिमशोधनार्थं मिलिते । तद्द्वारतत्पुस्तकपाठस्य समुपगृह्याम्माभिरेतत्पुस्तक साद्यत परिष्कृत्य
मुद्रितम् । प्रोक्तमहाभ्युदयान्या प्राचीनपुस्तकप्रदानमाहाय्येन वयमत्युपकृता स्म । अतस्तयो सज्जिर -
कपमभिनन्दनपूर्वकमनन्तान्यन्ययादानसंस्थाधामह । एतादृशपरोपकारिणोर्विमला कीर्तनगत्युनास्त्विति शम् ।

श्रीमतामुपकारस्मर्त्ता—

गङ्गाधिष्णु श्रीकृष्णदास,

“लक्ष्मीनन्देश्वर मुद्रणालयाध्यक्ष, कल्याण—बम्बई.

अथ वृद्धसूर्यारुणकर्मविपाकविषयानुक्रमणिका ।

अ०	विषयाः	पृ० । अ०	विषयाः	पृ०
१	मङ्गलाचरणम्, नृणां कर्मविपाक घ- र्माधर्मी च वेत्तुं तपस्यन्तमरणं प्रति तत्तपसा संतुष्टस्य रवेरेतच्छास्त्रप्रति- पादनोपक्रमः, वृद्धसूर्यावगाह्य- स्यास्य शास्त्रस्य श्रवणोपासनापूर्वक- कर्तव्यकथनं तच्छ्रवणपठनफल- वर्णनम् ।	१	परिज्ञानम् ।	२३
२	उत्तरित्या गणितं विधाय चैवराणां साधनात् पूर्वजन्मनिह जन्मनि च देशजातिवयःसहायादिपरिज्ञानरीति- कथनम् ।	३	१० साधितसौरेर्जोर्वस्येह जन्मनि जन्मा- न्तरे च आयुर्माननिरूपणम् ।	२८
३	व्याख्याविशेषरूपाणां सोपपत्तिकं निरूपणम् ।	४	११ साधितराहोर्जोर्वस्य जन्मनि जन्मा- न्तरे च आचरितपापानां परिज्ञानम् ।	३१
४	भारतवर्षप्रशंसापूर्वकं साधितसूर्यात् प्राग्भवेऽत्र जन्मनि च जीवस्य जन्मदेशपरिज्ञानम् ।	५	१२ साधितात्केतोर्जोर्वस्य प्राग्जन्मनि इह शुभकर्माचरणाच्चारिष्टपरि- ज्ञानम् ।	३५
५	साधितचन्द्रात् प्राग्भवेऽत्र जन्मनि च जातिज्ञानम् ।	६	१३ सातगुत्मापस्मारादिदोगनिवारणार्थं गणेशमूर्तिदानम्, गणेशमूर्ति- निर्माणप्रकारश्च ।	३८
६	साधितभौमात् जीवेन प्राग्भवे इह जन्मनि च यास्त्ववस्थानुयायि शुभा- शुभकर्माणि विरचितानि तासां बाध्याचवस्थानां परिज्ञानम् ।	१२	१४ विद्याहरणजात्यापास्तमुत्पन्नस्य मूक- त्वरोगस्य पारिहाराय सुवर्णसरस्वती- मूर्तिदानम्, सरस्वतीरूपनिरूपणञ्च ।	३९
७	साधितबुधात् जीवस्य प्राग्जन्मन्यत्र च स्त्रीपुत्रपुंसकत्वादिज्ञानम् ।	१६	१५ लक्ष्मीहरणजात्यापात् समुत्पन्न- दारिद्र्यस्य निवारणाय लक्ष्मीमूर्ति- दानम्, लक्ष्मीरूपनिरूपणञ्च ।	४०
८	साधितगुरोः प्राग्भवे अत्र जन्मनि च जीवस्य शुभाशुभकर्मकरणे सहायानां निरूपणम् ।	१९	१६ समन्त्रकल्याणचक्रस्वर्णप्रतिमादान- तन्मूर्तिनिरूपणम् ।	४१
९	साधितशुक्रात् जीवस्य इह प्राग्जन्म- नि च श्रद्धावुत्तया समाचरितधर्म-		१७ विप्रपीडाजनितदोषोत्थरोगादिनिर- सनाय चन्द्रमूर्तिदानम्, तन्मूर्ति- निर्माणकथनञ्च ।	४०
			१८ भूमिसुतस्य मूर्तिनिर्माणतत्पूजनदान- विधिकथनम्, दानादिफलकथनञ्च ।	४१
			१९ सर्वकार्यसिद्ध्यर्थं बुधमूर्तिप्रदानम्, बुधमूर्तिनिरूपणञ्च ।	४१
			२० गुरुवादिजात्यापात् समुद्रमूतानां नानाविधाशुभानां निरूपणं गुरु- मूर्तिप्रदानम्, गुरुमूर्तिनिरूपणञ्च ।	४१

अ०	विषया,	पृ०	अ०	विषया:	पृ०
२१	प्रमेहरोगनिवृत्तये झुकस्य मूर्तिदानं झुकमूर्तिनिरूपणम् ।	४१	३१	गौरीस्वरूपनिर्माणकथनम्, गौरी- मूर्तिदानकथनम् ।	४६
२२	सर्पपुत्रस्य शनिश्चरस्य पूजादानविधि- निरूपणम्, शनिमूर्तिनिरूपणम् ।	"	३७	भैरवस्वरूपनिर्माणकथनम्, (भैरव- मूर्तिदानम्) ।	"
२३	राहुदानपूजाविधिकथनम्, राहु- मूर्तिनिरूपणम् ।	४२	३८	स्कन्दमूर्तिदानकथनम्, स्कन्दस्वरूप- निर्माणम् ।	"
२४	केतुदानपूजाविधिविवर्णनम्, केतु- मूर्तिनिर्माणप्रकारकथनम् ।	"	३९	वीरमद्रनाम्नो गणस्य मूर्तिदानकथ- नम्, वीरमद्रमूर्तिनिर्माणम् ।	"
२५	इन्द्रनक्षत्रजनितवाल्क्यादुत्पत्त्यमान- दुःखपरिहारायैन्द्रमूर्तिदानविधेः सम्- न्वकस्य निरूपणम्, इन्द्रमूर्तिनिर्माण- कथनम् ।	४३	४०	कालपुरषमूर्तिनिर्माणकथनम्, काल- पुरषस्य समप्रकदानविधिनिरूपणम् ।	४७
२६	अग्निदाहजनितदोषनिवारणाय अग्नि- मूर्तिदानम्, अग्निमूर्तिनिर्माणम् ।	"	४१	अथमृषुविनाशाय कालचक्रदानम्, कालचक्रनिर्माणप्रकरणम् च ।	"
२७	यमस्वरूपनिर्माणकथनं यमरूप- दानविधिवर्णनम् ।	"	४२	चतुर्थांकादिज्वरपीडानिरमनाय अर्यमूर्तिदानं अर्यमूर्तिनिर्माणप्रका- रकथनं च ।	४८
२८	निर्ऋतिरूपनिर्माणकथनम्, निर्ऋते- मूर्तिदानविधिवर्णनम् ।	४४	४३	अर्चया दानकर्मणि शान्तिके वा परमोपयुक्तममूर्तिनिर्माणकथनम् ।	"
२९	वरुणस्वरूपनिर्माणकथनम्, वरुण- मूर्तिदानविधिवर्णनम् ।	"	४४	प्राग्भवे लोहितकस्य पुनर्लोहितमद्र- वारोद्विगारणाय ब्रह्माण्डमूर्तिदानं, ब्रह्माण्डस्वरूपनिर्णयकथनं च ।	४९
३०	वायुपीडानिवारणाय वायुमूर्तिनिर्माण- कथनम्, वायुमूर्तिदानविधिम् ।	"	४५	लोहाग्निरो गर्भहन्तुर्वा दोषनिवृ- त्तये प्रजापतिमूर्तिदानविधिकथनम्, प्रजापतितत्त्वनिर्णयकथनं च ।	"
३१	धनापद्रिवारणाय कुबेरमूर्तिप्रदानं कुबेरमूर्तिनिर्माणकथनम् ।	४५	४६	नानाविधनेत्ररोगविधिव्यर्थं विष्णु- मूर्तिदानविधिकथनम्, विष्णुस्वरूप- निर्णयकथनं च ।	"
३२	विप्राङ्गद्विस्तनपापनिवारणाय शिव- मूर्तिपूजनदानविधेः सम्न्वकस्य नि- रूपणम्, शिवमूर्तिनिर्माणकथनम् ।	"	४७	कामलाख्यनेत्ररोगनिवारणाय गरुड- मूर्तिदानविधेः कथनं गरुडस्वरूप- निर्माणकथनं च ।	५०
३३	सर्वपापनिवृत्तये पंचवक्त्रदानम्, सन्मूर्तिनिर्माणप्रकारवर्णनम् ।	"	४८	वातपित्तोद्वेगनिवारणाय लक्ष्मी- नारायणमूर्तिपूजादानविधिकथनम्, लक्ष्मीनारायणस्वरूपनिर्माणकथनं च ।	"
३४	आकाशरूपनिर्माणकथनम्, आकाश- दानकथनम् ।	४६	४९	ब्रह्महत्यादिपापनिरस्तवाय गायत्री- जपसंख्याकथनम् ।	५१
३५	भूमिमूर्तिनिर्माणकथनम्, भूमिमूर्ति- दानविधिम् ।	"			

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
५०	मोक्षादिकामनासिद्धये गायत्रीजप- विधितंख्यानिरूपणम् ।	५१	६६	अष्टविधमूर्तिनिर्माणकथनम् ।	५६
५१	जपं कर्तुं स्वयमशक्तस्य ब्राह्मणद्वारा जपकरणम् ।	५१	६७	पूजनदानादिषु मूर्तिमानकथनम् ।	५७
५२	आजन्मोपाजितविविधतापविना- शाय प्रयुक्तस्य गायत्रीजपस्य नियम- कथनम् ।	५१	६८	सर्वदेवतानां प्रतिष्ठाविधिकथनम् ।	५८
५३	सर्वपापविशोधनाय गायत्रीमंत्रवत् विध्युमंत्रजपकथनम् ।	५२	६९	देवप्रतिष्ठांगभूतहोमर्तर्पणादिकथनम् ।	५७
५४	पापमूलमहारिष्टहरमृत्युंजयपूजा- विधानम् ।	५१	७०	शक्तियुक्तमहदेवलक्ष्मीनारायणादीनां मन्त्रकथनम् ।	५८
५५	मृत्युंजयमूर्ति विधाय तदग्रे सर्वा- रिष्टनिरसनाय मृत्युंजयमंत्रजपप्रयोग- कथनम् ।	५१	७१	अप्रतिष्ठितदेवतापूजनादौ दोषकथनम् ।	५८
५६	नानाविधकार्यसाधकमृत्युंजयमेत्रान्य- प्रयोगकथनम् ।	५३	७२	पंचगव्यपंचामृतकथनम् ।	५८
५७	त्र्यंबकमंत्रजपदशांशहोमार्थं वह्नि- कुंटादिनिर्माणप्रकारकथनम् ।	५१	७३	देवतापूजने पुष्पगन्धधूपदीपकथनम् ।	५८
५८	कलशे मृत्युंजयवाहने द्वादशदेवतानां कथनम्, मृत्युंजयदेवताविसर्जनमंत्र- कथनं च ।	५१	७४	उपवीतवस्त्रनैवेद्यार्घ्यदानकथनम् ।	५९
५९	पूर्वोक्तसांगमृत्युंजयजपप्रयोगस्य फल- निरूपणम् ।	५१	७५	घोडशोषचारसमर्पणे पुरुषसूक्तमंत्र- कथनम् ।	५९
६०	पापशोधनाय विनिर्दिष्टानां नाना- विधदानानां फलस्याक्षयतासिद्धये द्रव्यमानकथनम् ।	५३	७६	दानविधिसाफल्यार्थं संकल्पादिकथनम् ।	५९
६१	सप्तधान्याष्टादशधान्यसप्तौषधीनां विवरणम् ।	५१	७७	सामान्यतः प्रायश्चित्तविहीनानां व्याधि- रूपेण पातकविह्वकथनम् ।	६०
६२	सर्वौषधिरसषट्कसप्तवातुपंचरत्न- सर्वधातूनां विवरणम् ।	५१	७८	पातकनिरसनाय ब्राह्मणोक्तप्राप- श्चित्तकरणम्, तत्प्रसंगेन ब्राह्मणानां महत्त्वकथनम् ।	५९
६३	दानकर्मण्युपयुक्तानां द्रव्याणां विस्त- रेण देवतानिरूपणम् ।	५६	७९	ब्रह्महत्यागर्भघातक्षत्रमारणैः क्षय- रोगावाप्तिः तस्य निरसनाय प्राय- श्चित्तकथनं च ।	६१
६४	भूमिदानप्रकरणे भूमिमानकथनम् ।	५१	८०	शूलरोगस्य निरसनार्थं शूलदानम्, नेत्रशूलनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	६२
६५	सर्वदेवतामूर्तिमानकथनम् ।	५१	८१	शीतज्वरादिनिदानम्, ज्वरहृष्वस- चितपातकप्रायश्चित्तकथनं च ।	६३
			८२	कफश्वासोष्णज्वरपित्तुरोगाणां निदान- कथनम्, तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	६३
			८३	शोकरोगनिदानम्, तत्प्रायश्चित्त- कथनं च ।	६४
			८४	पाण्डुरोगनिदानम्, तत्प्रायश्चित्त- कथनं च ।	६४
			८५	शीतोष्णज्वरच्छिन्नान्ध्रमेहवद्वरोगनिदा- नम्, तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	६४
			८६	मस्तकादिषु जायमानव्रणरोगनिदा- नम्, तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	६५

अ०	विषयाः	पृ० । अ०	विषयाः	पृ०
	मासादितं तस्य क्षयरोगसमुत्पत्ति- कथनम्, तत्प्रायश्चित्ताभावकथनं च । ७७		११८ कस्यचिद्विप्रकुलजस्य उदरगतवात- रोगस्य अक्षिपाण्डूदरादिरोगयुक्तस्य मृतवत्साया मायार्याः कथं स्थिरगर्भ- त्वमिति अरुणप्रश्नः । ८०	
१०६	अपोध्मायां समुत्पन्नस्य क्षत्रियाधमस्य युवावस्थायामेव क्षयरोगसंप्राप्तिस्त- त्प्रायश्चित्तकथनपूर्वकं पूर्वनिदान- कथनम् । ७८		११९ मृतवत्सात्वनिदानकथनम्, तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च । ८१	
१०७	पूर्वजन्मनि कामतो ब्रह्महत्यायां कुतायां स्त्रीदेहमेवाश्रित्य विना प्राय- श्चित्तं क्षयरोगेण मृत्तिकथनम् । ८१		१२० प्राग्जन्मनि काकवातादत्र कूर्च- हीनत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ८१	
१०८	पुरुषस्य पूर्वजन्मनि स्वसृजातादत्र वधिरत्वं तत्प्रायश्चित्तकथने च । ८१		१२१ काकवातादत्र जन्मनि स्त्रीणां कूर्चोत्पत्तिस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ८२	
१०९	अज्ञानाद् ब्रह्मघातकरणेन स्त्रिया अत्र जन्मनि क्षयरोगार्पाडा तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च । ८१		१२२ प्राग्जन्मनि मक्षितादमद्व्यादत्र क्रिमिलोदरत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ८१	
११०	कामतः पूर्वजन्मनि आतृवाताग्नि- ष्कृतिरहितमूक्तवसंप्राप्तिकथनम् । ८१		१२३ स्त्रीणामपि तथा । ८१	
१११	नार्याः प्राग्जन्मनि मोहाक्तस्य कुक्कुटवधस्य दोषेण नासावक्रत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ८१		१२४ प्राग्जन्मनि दुष्टस्पर्शे जातेऽपि मोहा- दन्तभोक्तुः कुशोदरत्वं तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च । ८१	
११२	गंगायाः प्राक्परदेशे शतयोजनसंनिते जातस्य शूद्रस्य बलवतो धर्मशठस्य संपत्तीवास्य अपुत्रतानिदानकथनम्, तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ७९		१२५ स्त्रीणामपि तथैव । ८१	
११३	विराटदेशे जातायाः क्षत्रियकन्यका- या वास्ये क्षयरोगयुतायाः प्रायश्चित्त- रहितं पुत्रराहित्यनिदानकथनम् । ८१		१२६ गंगायाः पूर्वभागे द्विवंशतमुद्भवस्य मृतपुत्रकत्वनिदाननिरूपणं तत्प्रा- यश्चित्तनिरूपणं च । ८१	
११४	प्राग्जन्मनि सारिकाहननात् स्तलित- वाक्त्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ८०		१२७ पुत्रसंततिहीनाया युवभाव एव क्षय- रोगनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनं च । ८३	
११५	स्त्रीणामपि सारिकाहननात् स्तलित- वाक्त्वं तत्प्रायश्चित्तनिरूपणञ्च । ८१		१२८ पूर्वजन्मन्युच्छिष्टभोजनादत्र राज्यन्ध- त्वं तत्प्रायश्चित्तञ्च । ८१	
११६	प्राक् बकहननात्कण्ठरोगोऽत्र जायते तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ८१		१२९ स्त्रीणामपि तथैव । ८१	
११७	स्त्रीणामपि तथैव । ८१		१३० विडालोच्छिष्टभोजनाद्वाय्वंधत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनं च । ८१	
			१३१ स्त्रीणामपि तथैव । ८१	
			१३२ पूर्वजन्मनि चाण्डालीगमनादत्राज- गत्वं मूढत्वं च तत्प्रायश्चित्तनिरूपण- मपि । ८४	
			१३३ स्त्रीणामपि तथैव । ८१	
			१३४ प्राग्जन्मनि परान्विघ्नकारिणामजीर्ण- रोगप्राप्तिस्तत्प्रायश्चित्तकथनं च । ८१	

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१६१	उत्तमजातिजातस्य वधुसौख्ययुतस्य संपत्समन्वितस्य जातसन्ततिदुःख- निवारणाय प्रायश्चित्तकथनम् ।	९१	१७६	अज्ञानात्क्रीडतुल्य जन्मनि कार्श्य- दीपित्यप्राप्तिस्तत्प्रापश्चित्तम् ।	९९
१६२	ग्राम्ये कस्यचिदातादस्या तनौ शूलरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	९२	१७७	बालवातित्या अत्र नार्था अष्टवर्षा- दवर्गोऽत्र पुत्रमृतिस्तत्प्रापश्चित्तम् ।	"
१६३	पूर्वजन्मनि मित्रपाताद्वायुरोगस्तत्प्रा- पश्चित्तवर्णनम् ।	"	१७८	पुरा ज्ञानवर्जितब्राह्मणघातादत्र कुष्ठ- रोगस्तत्प्रापश्चित्तम् ।	९६
१६४	गोत्रपातादत्र स्त्रीणां क्षतारोगम- प्राप्तिस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"	१७९	प्राग्जन्मनि देवद्रव्यापहारोऽत्र वायु- पीडा तत्प्रापश्चित्तम् ।	"
१६५	खेदहरणात् राजयक्ष्मरोगस्तत्प्राप- श्चित्तकथनम् ।	"	१८०	देवागारे पुरा मलमूत्रोत्सर्गाकारिण्या नार्था अत्र जन्मनि शुद्धरोगप्राप्ति- स्तत्प्रापश्चित्तम् ।	"
१६६	प्रान्देहे जात्याश्रित्य विषेण पति- भारणादत्र बालवैधव्यं तत्प्रापश्चित्तम् ।	"	१८१	विद्याधनसमन्वितस्य नानाकलाकुशा- लस्य विष्णुभक्तिरतस्य प्रयोगे ग्रहणे सर्वस्वदानात् पुण्यसंपादकस्यापि द्विजस्य क्षत्रियागमनात् अन्यजन्मनि विपार्यानिक्ते वैश्यत्वप्राप्तिः, तस्य वार्धक्ये कष्टरोगस्तत्प्रापश्चित्तम् ।	"
१६७	पूर्वं देवागारदाहादत्र रक्तातिसाररोग- स्तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	९३	१८२	काममोहितः कामास्यतिप्रता हन्ति तत्त्व कार्श्यरोगेण विना प्रापश्चित्त मृत्तिकथनम् ।	"
१६८	प्रमाणिकटे देशे जातस्य नाना- मनोरथैः पूर्णस्य धनधान्यसमेतस्य ब्राह्मणस्यापस्माररोगेण पुत्रद्वयमरण- निदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"	१८३	कन्यकावधादस्मिजन्मनि कन्यका- सन्ततिजननं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	९७
१६९	ग्राम्ये गर्भपातनपातकादत्र नार्था गर्भपातदुःखं तत्प्रापश्चित्तम् ।	"	१८४	नार्थाः प्राग्जन्मनि देवद्रव्यापहरणा- दत्र वायुपीडा तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
१७०	देवागारदाहानार्था अतीसारपीडा तत्प्रापश्चित्तम् ।	"	१८५	गणायमुनयोर्मध्ये समुत्पन्नस्य क्षत्रि- यस्य क्रूरकर्मिण उद्यमशालिनः कुष्ठ- रोगनिदानम् ।	"
१७१	प्राग्जन्मनि प्रहत्याकरणादत्र कुष्ठ- रोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	९४	१८६	कस्मिंश्चिदपि पर्वते क्षारकुले समुत्प- न्नाया राक्षसा बाल्ये आश्रित्याश्रित्युत्- तस्य वार्धक्ये पुत्रनाशस्य च निदानकथनं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
१७२	पतिमित्रघातनानार्था वायुरोगपीडा तत्प्रापश्चित्तम् ।	"	१८७	ब्राह्मणकुलोपन्नस्य कस्यचित्सदा- चारवतो दयान्वितस्य नृपकु- नस्य भार्याया मृतपुत्रवनिदान- निरूपणम् तत्प्रापश्चित्तम् ।	९८
१७३	ग्राम्ये अज्ञानादोतुहत्या क्षतारोग- पीडा तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"			
१७४	ब्राह्मणकुलोत्पन्नस्य वातपित्तयुतस्य शिरोरोगयुतस्य सुखिनो धीमतो धर्मवत्सलस्य द्विजस्य भार्यायाः काक- वन्ध्यावनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"			
१७५	देवागारे शङ्कुमूत्रोत्सर्गादत्र जन्मनि शुद्धरोगस्तत्प्रापश्चित्तम् ।	९५			

अ०	विषयः	पृ० ।	अ०	विषयः	पृ०
१८८	प्राग्जन्मनि राजघातादत्र राज्यस्म- रोगस्तत्प्राप्यधित्तम् ।	९८	२००	परमर्मातिशया नार्था विशेषतो जलोदरपीडा तत्प्राप्यधित्तं च ।	१०१
१८९	पुरा जन्मनि गर्भहन्नादत्र जलोदर- रोगस्तत्प्राप्यधित्तम् ।	"	२०१	पूर्वजन्मनि वादिनो वाग्विरोधादत्र मूकत्वं तत्प्राप्यधित्तकथनं च ।	१०२
१९०	शतदुल्लिख्ये जातस्य द्विजस्य युव- भाव एव कुष्ठरूपनिदानं तत्प्राप्य- धित्तं च ।	"	२०२	मुखवर्जितायाः शूद्रायाः पुत्रहीनता- निदानं तत्प्राप्यधित्तकथनं च ।	"
१९१	प्राग्जन्मनि पातिप्रत्यपाठनादत्र कादसां शत्रुणां प्राप्य सुखभोगो- त्तरं सहगमनान्तरगोप्राप्तिः पत्युः प्राधिकारप्राप्तिश्च ।	"	२०३	प्राग्जन्मनि पर्यन्तदाकरणादत्र सत्त्वा- टत्वं तत्प्राप्यधित्तं च ।	"
१९२	दण्डगृहे द्विजभार्यायाः कामसेवनार्थं प्रयत्नोन्नात्र जन्मनि दाह्यघातपीडा तत्प्राप्यधित्तम् ।	१००	२०४	पुष्ट राजवधादत्र नर्त्याः क्षयरोगेण विना प्राप्यधित्तं मरणकथनम् ।	"
१९३	नार्थाः प्राग्जन्मनि गर्भघातादत्र जलो- दरपीडा तत्प्राप्यधित्तम् ।	"	२०५	भर्त्रा सह वाग्बिरोधादत्र मूकत्वप्राप्ति- स्तत्प्राप्यधित्तं च ।	"
१९४	कामिन्याः प्राक् चौर्येण पककल- त्रोन्नादत्राष्टवर्षादत्रैव मृतपुत्रत्वं तत्प्राप्यधित्तम् ।	"	२०६	प्राग्जन्मनि देवताप्रतिमासंगादत्र नार्थाः सर्वत्राप्रतिष्ठा तत्प्राप्यधित्तं च ।	"
१९५	पूर्वजन्मनि शालग्रामादत्र नार्थाः वृष्टेन मध्ये वयसि पीडा, श्मशान्ते नस्ति गच्छःकुष्टेन विना प्राप्यधित्तं मरणम् ।	"	२०७	मथुरामण्डले देशे जातस्य धनमान- रूपवद्देवाधिकारवतो द्विजस्य सन्तानहीनत्वादिकष्टनिदानं तत्प्राप्य- धित्तं च ।	"
१९६	विषागानिकटे सप्तयोजनसंमितदेशे जातस्य वरुणोन्मितो देवतातिविदूष- यस्य वटुमार्यस्य अष्टपुत्रहीनत्वनि- दानं तत्प्राप्यधित्तकथनं च ।	"	२०८	वाताधिकगरीरस्य कृशांगस्य स्वल्प- वृत्तोद्वेजस्य पतिभक्तिभ्रमरागयायाः शुभाचारयाः प्रियाया मृत्पापत्याव- निदानं तत्प्राप्यधित्तं च ।	१०६
१९७	पूर्वजन्मनि अन्नहारिण्याः शिवा अन्नोपरोक्तानि तत्प्राप्यधित्त- कथनं च ।	१०१	२०९	पर्यन्तदाकरणाचार्याः सत्त्वाटत्वद्भोग- समाप्तिस्तत्प्राप्यधित्तम् ।	१०६
१९८	देहप्रसंगादत्र जन्मनि अप्रतिष्ठत्वं तत्प्राप्यधित्तम् च ।	"	२१०	प्राग्जन्मे अभक्ष्यमक्षणादत्र गंडप्रोक्त- रोगस्तत्प्राप्यधित्तं च ।	"
१९९	द्वयं राजघातत्र घातपदमगः मनु- रुधम प्राप्यधित्तम् च ।	"	२११	वृन्मघातादत्रपुत्रहीनत्वं प्रयामक्षेत्रे सततनिवासव्याप्यधित्तं च ।	"
			२१२	समायां प्राज्ञपक्षवातात् जन्मवयस्य पक्षाघातरोगः ।	"
			२१३	अमक्ष्यमक्षणाचार्या गण्टमात्रारोग- स्तत्प्राप्यधित्तं च ।	१०६
			२१४	गौडजातस्य सर्वकथामिक्षस्य नाना- रात्रविद्रो वरुणमुनस्य पुत्रमंतति-	

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
	हीनस्य क्षयरोगनिदानं तत्प्राय- श्चित्तञ्च ।	१०५	२३०	रौप्यहरणादस्मिन्नन्मनि चित्रदुष्ट- प्राप्तिस्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	१०९
२१५	प्राग्भवे सुरापानादत्र मूत्रकृच्छ्ररोग- स्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	२३१	सिवोः पश्चिममार्गे नानामेघात्म- न्वितस्य पुत्रस्त्रीसहितस्य स्नेहस्य वृत्तेः पञ्चाशेऽब्देऽरिप्राप्तिस्त- त्प्रायश्चित्तकथनं च ।	"
२१६	पापाक्रान्ते महीतले दुष्टक्षत्रविवाताया मथुरायां हरेखतारः ।	"	२३२	पूर्वजन्मनि पुरुषमन्य रममाणाय नार्या अत्रोन्मादरोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"
२१७	स्वर्णापहरणादत्र कुनखित्वं तत्प्राय- श्चित्तञ्च ।	१०६	२३३	अपुह्रणादत्र श्लेष्मरोगप्राप्तिस्तत्प्राय- श्चित्तञ्च ।	११०
२१८	राहो घातादत्र नार्या रज्ज्विस्मरोग- सम्भवस्तत्प्रायश्चित्तं च ।	"	२३४	पत्न्यां विद्यमानेऽपि जगत्तन्महारण- तोऽत्र गर्भधारणामावस्तत्प्रायश्चि- त्तञ्च ।	"
२१९	निरपराधिनो वैश्यस्य हननादक्ता- र्तुद्वारोगप्राप्तिस्तत्प्रायश्चित्तं च ।	"	२३५	आखेटं विना हस्तिघातादत्र सर्व- कार्येष्वसिद्धिकथनम् ।	"
२२०	मैरोः समागताया मथुरामंडलं प्राप्ताया नार्या अत्र अज्ञातकार्याणि कृत्वा पुनः स्वस्थाने प्रापणकथनम् ।	"	२३६	अपुह्रणादस्मिन् जन्मनि श्लेष्म- रोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"
२२१	अन्यजन्मनि वैश्यहननादत्र रक्ता- र्तुद्वारोगः ।	"	२३७	विप्रवंशे समुत्पन्नस्य किंचिद्भोग- समन्वितस्योदरात्तमतो नार्या भूत- पुत्रत्वनिदानकथनं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"
२२२	पुराग्भवे सुरापानानार्या अत्र मूत्र- कृच्छ्ररोगस्तत्प्रायश्चित्तं च ।	"	२३८	ताम्रहारिण्या अस्मिन्नन्मनि औदुव- राक्ष्यरोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	१११
२२३	फल्गुचिद्विजस्य कासश्वासादितस्य कृषिवाणिज्याभ्यां क्रयविक्रयकारिणो- ऽपस्माररोगप्राप्तिस्तत्प्रायश्चित्तं च ।	१०७	२३९	आस्तत्रार्भाऽजामांसमक्षणोऽत्र जन्मनि गर्भधारणामावस्तत्प्रायश्चि- त्तञ्च ।	"
२२४	ब्राह्मण्याः सुरापानादत्र प्रद्वारोग- स्तत्प्रायश्चित्तं च ।	१०८	२४०	मृगयायां गजराजवधादस्मिन्नन्मनि गजचर्मरोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	११२
२२५	पौनःपुन्येन प्राग्जन्मनि सुरापाना- स्तत्तन्मन्पूर्वतं मूत्रकृच्छ्रेण मृत्युक्रा- न्तः करणे तत्प्रायश्चित्तं च ।	"	२४१	परसिद्धाजहरणादत्र जन्मनि शूल- रोगप्राप्तिस्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"
२२६	सारस्वतदेशे समुत्पन्नायाः क्षत्रियायाः युवमावे क्षयरोगस्तत्प्रायश्चित्तं च ।	"	२४२	यमुनातटे समुत्पन्नस्य चारणस्य गोवन्प्रायश्चित्ताकरणे षष्टिमिते वर्षेऽरिप्राप्तिकथनम् ।	"
२२७	बलोकपर्षात्परस्त्रीसामनया अत्र यौवने उन्मादरोगस्तत्प्रायश्चित्तं च ।	"	२४३	शतद्विनिर्गटे निवसतो बलाकारेण शूद्रकन्यादूषणकर्तुः शूद्रस्य पण्डित- कथनम् ।	"
२२८	परस्वर्णापहरणादत्र नार्याः कुनख- रोगस्तत्प्रायश्चित्तं च ।	"			
२२९	वैश्यहत्या नार्या अत्रावृद्धरोग- प्राप्तिस्तत्प्रायश्चित्तं च ।	१०९			

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
२४४	मार्गं परलुटनादत्र जन्मनि पादरोग- स्तत्प्रापयश्चित्तम् ।	११२	२५६	श्राद्धमण्डले जातयाः मुखदुःख- समाकातायाः क्षत्रियस्त्रियो जात- सत्तिनाशनिदानं तत्प्रापयश्चित्तं च ।	११७
२४५	पर्वतमागे जातस्य वामकक्ष्य सन्ध्र- पत्स्य राजसन्ध्यातवतो महोदरस्य क्षत्रियस्य पुत्रहान्तृत्वनिदानं तत्प्रा- पयश्चित्तम् ।	"	२५७	पुरा जन्मनि शुनो वधादत्र चक्राद- रोगस्तत्प्रापयश्चित्तकथनं च ।	"
२४६	क्षेत्रवशसमुद्भवस्य गुल्माशुद्ध- पीडितस्य द्विभार्यस्य निष्कलस्यापा- रस्य स्त्रीगर्भस्थितरोमवनोपायकथनम् ।	११३	२५८	ग्राममेव शूद्रघातहन्तृपातनरोग- निरूपणं तत्प्रापयश्चित्तं च ।	११८
२४७	वैद्यगानाया नानाविधभूतिपशुमुख- मोगयुताया वर्षत्रयपर्यन्तं गर्भमोहन- दुःखाकुलत्वं तत्प्रापयश्चित्तकथनं च ।	११४	२५९	शुनो वयाज्जारीणाम् कस्मिंश्चमनि चक्रपादरोगस्तत्प्रापयश्चित्तं च ।	"
२४८	विषाशानिकटदेशे स्मृगपक्षस्य द्वि- जस्य बहुजीवनसमुक्तस्य जातमुन- विहीनवनिदानं तत्प्रापयश्चित्तकथ- नं च ।	११५	२६०	शूद्रघातादत्र नार्या दन्तपातनज- रोगस्तत्प्रापयश्चित्तकथनं च ।	"
२४९	पूर्वजन्मज्जाह्ननादत्राशिकागत्र तत्प्रापयश्चित्तकथनं च ।	"	२६१	गोदावरतीरं जातस्य शूद्रस्य पूर्व धनिनो मध्येऽन्ते च दुःखिनो मध्यमवर्णस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तत्प्रापयश्चित्तकथनं च ।	"
२५०	पूर्वं लोटहरणादत्र जन्मनि धर्मरक्षा- परोगपीडा तत्प्रापयश्चित्तं च ।	"	२६२	पूर्वजन्मनि वज्रघातादत्र धूम्रमण्डल- रोगपीडा तत्प्रापयश्चित्तं च ।	११९
२५१	राजकुलजाया विलासानुपमुत्तरं सर्व- कुटुम्बगतानां मरणविलोकनदुःखा- द्यनुभवः ।	"	२६३	पूर्वं ननाविधनीवाश्रयवन्तदाहादत्र नार्या शूद्रया जातसत्तिहीनत्वं कुष्ठरोगस्य तत्त्वित्त्वे प्रापयश्चित्त- कथनं च ।	"
२५२	पुत्र भग्नसुतघातादत्र नार्या अगा- धिकाव तत्प्रापयश्चित्तं च ।	११६	२६४	पूर्वं शशघातादत्र कुञ्जवर्णत्वं तत्प्रा- पयश्चित्तकथनं च ।	"
२५३	ग्राममेव लोटहरणादत्र नार्या सर्व- सङ्गाहितं च तत्प्रापयश्चित्तं च ।	"	२६५	स्वपत्न्याः पण्यस्त्रीकर्मत उपजी- वनादस्तिप्रजन्मनि पृढाव तत्प्राप- यश्चित्तमावश्यं ।	"
२५४	मोहाप्रमत्ताऽवर्जिताः अजासाऽज- विषागी तत्प्रापयश्चित्तं च ।	"	२६६	पूर्वं मण्डुलघातादत्र जन्मनि वज्र- मण्डलरोगस्तत्प्रापयश्चित्तकथनं च ।	"
२५५	धनशून्यो पत्नस्य गुल्मतापोदरामय- स्य धनधान्यमभिवृत्तस्य नारोदय- मुत्तमार्गो पुत्रगतविशेषनिदानं तत्प्रापयश्चित्तं च ।	"	२६७	क्षेत्रमण्डले जातस्योदरातिमुतस्य कटिपृष्ठोरुवंशेषु बाल्ये ग्रहणीगद- मुतस्य भार्यायाः सन्ततिहीनत्वं तत्प्रापयश्चित्तं च ।	१२०
			२६८	स्त्रीग्रामपि तथा ।	"

अ०	विषया	पृ०	अ०	विषया	पृ०
२६९	प्राग्जन्मनि दिवामीतजातादत्र पाण्डु- रोगस्तप्रापश्चित्करूपनय ।	१२१	२८२	अग्निर्दिशायामो ण्य पाने स्फोटरोग- स्तप्रापश्चित् च ।	१२८
२७०	गगाया प्राक्परदेवो जानस्य दूद्रस्य अपुत्रत्वनिदान तप्रापश्चित् च ।	"	२८३	स्वामिद्रोहाद् देवत्राक्षणधनहरणाच्चा- स्मिद्धन्मनि वातरोगस्तप्रापश्चित्- कथन च ।	"
२७१	शतद्रो पूर्वमागे क्षत्रकुलोन्मत्तस्य आतृमित्रधनयुतस्य सौम्यस्य स्त्री- द्वययुतस्य नार्यं सतप्रजत्वनिदान तप्रापश्चित् च ।	१२२	२८४	सर्वणगमनाद् वातरक्तारोग लघुन- गृजनतालफलाशनाद्वातपित्तरोग- स्तप्रापश्चित्करूपन च ।	"
२७२	कुक्ष्येनायाम्ये जातस्य वेद्यकुम्भ- जम्ब वटपुत्रीममन्वितस्य जातपुत्र- विहीनत्वनिदान तप्रापश्चित् च ।	"	२८५	वैद्यशास्त्रमदादौषधमन्यया कृत्वा प्रयु- चानस्य रक्तपित्तरोगस्तप्रापश्चित्- कथन च ।	१२९
२७३	पचनद्रदेशमसुप्तकम्प द्विजस्य पित्ता विकल्पेष्टमनोरथहीनस्य पुत्रसतति- ह्नु खनिदान तप्रापश्चित् च ।	१२३	२८६	अपुहरणादत्र स्लेष्मरोगस्तप्रापश्चित्- कथन च ।	"
२७४	देरावतीनिरुदे त्रिशयोजनान्तदेशे जातस्य वैद्यस्य मनोदु खसमन्वितस्य यौवन एव नेत्ररोगस्तप्रापश्चित् च ।	१२४	२८७	धूर्तताकरणादत्राग्नस्माररोगस्तप्राप- श्चित्करूपन च ।	"
२७५	गगाया सतपोनसमितपश्चिममागे जातस्य ऋणिकुसुतस्य जातमसति- नाशनिदान तप्रापश्चित् च ।	"	२८८	नागहरणाच्छीर्षरोगस्तप्रापश्चित्करूप- नम्, गुरुपरोषाच्छीर्षरोगस्तप्राप- श्चित्कथनम्, प्रसूचारीणो भिजपात्र- भोचने शिरोरोगस्तप्रापश्चित् च ।	"
२७६	कुक्ष्यागळे जातस्य ब्राह्मणस्य शिशु- भागनिदान तप्रापश्चित् च ।	१२५	२८९	धर्मकर्मण्युपक्रम्य मय्ये तस्यागातूति- वत्ररोगस्तप्रापश्चित् च ।	१३०
२७७	शतद्रो सर्पादेयदिषु जातस्य गौरस्य श्रद्धान्वितस्य भार्याया गर्भधारणा- भावनिदान तप्रापश्चित् च ।	१२६	२९०	पञ्चानहरणाजिह्वारोगस्तप्रापश्चित्- कथन च ।	"
२७८	शतद्रो पूर्वमागे जातस्य शूद्रस्य पूर्व- जमनि प्रास्यगिमनदोषस्यापनय ।	"	२९१	आमाशहरणादन्तपीडारोगस्तप्राप- श्चित्कथन च ।	"
२७९	पूर्वज इत्यहरणादस्मिन्देशे गलगड- रोगस्तप्रापश्चित् च ।	१२७	२९२	परोषा नियुक्त्वनात्वरोगिहास्यकर- णाच्च मूक्ये तप्रापश्चित् च ।	"
२८०	भोजनसमये चाण्डालवच धवगा- पित्तोद्रेकपादुरत्वरोगस्तप्रापश्चित् च ।	"	२९३	लवणस्यापहरणात् प्राण्याद्विपाणि- शीर्णवर्णस्वरोगस्तप्रापश्चित्- कथन च ।	१३१
२८१	पुत्र खरकाकादिमानमक्षुणादत्र स्फोट- रोगस्तप्रापश्चित् च ।	"	२९४	कुक्ष्येननाद्वनालिकाव तप्राप- श्चित् च ।	१३२
			२९५	देवद्विजगृहे मृतपुत्रीनरणाद्वरोग- स्तप्रापश्चित्कथन च ।	१३३

अ०	विषयः	पृ० ।	अ०	विषयः	पृ०
२९६	प्राग्जन्मनि ब्रह्मसाक्षात्पादुद्दरो- स्तप्रापश्चित्तकथन च ।	१३४		मतिमतो रत्नचयान्वितस्य धर्मशास्त्र- क्रियाहीनवनिदान तत्प्रापश्चित्त- कथन च ।	१४२
२९७	शुभिकाद्विषयादुदरगुल्मरोगस्तप्रा- पश्चित्तिरूपम् च ।	"	३११	नर्मदातटे जाताया रामकन्याया यवत्या महाविभूतिपुतायाः पुत्रभ्रातृ- विहीनायाः पूर्वापरजन्मकथनम् ।	१४३
२९८	गर्भातनायट्टन्त्रीहाज्योद्दरो- स्तप्रापश्चित्तकथन च ।	"	३१२	सिंधुमहले रम्यपर्वते जातस्य सुर्व- श्रय्यधनान्वितस्य षडवनिदान तत्प्रा- पश्चित्तकथन च ।	"
२९९	मन्दाग्निरोगजनकपाणिकनिरूपण तत्प्रापश्चित्तकथन च ।	१३५	३१३	पुष्कराश्याक् पर्वतेशं जातस्य महाभूमि- भुजां म्हेच्छाना वक्षे समुपजनस्य प्राक्परलोकेनिर्णयकथनम् ।	"
३००	वेदाध्ययनसमये गुरुणा अननुयायस्य प्रार्थनैवजट वनप्राप्तिन्प्रापश्चि- त्तम् ।	"	३१४	मर्गसहानुगामिनीना नारीणा गति- वर्णनम् ।	१४४
३०१	मृगद्वारोगजनकपाणिककथन तत्प्रापश्चित्त च ।	"	३१५	कामतं ब्रह्महत्याकरणाक्षयरोगो जन्मरथात्वापमुक्तिरूपम् च ।	"
३०२	वायुदोषरोगनाग्नेद्वारोग्यप्राप्तिस्त- प्रापश्चित्तकथनम् ।	१३६	३१६	पूर्वजन्मन्यज्ञानतो ब्रह्मयातेऽपि क्षय- रोगस्त-प्रापश्चित्तकथन च ।	"
३०३	मातृगन्धे निद्रानाशधातुलीगन्धे निद्राद्वारोग्य, ममामेन तत्प्राप- श्चित्तकथनम् ।	"	३१७	कश्यपिमहासाथोद्वाहवर्णम्य द्विजस्य स्वाचारकुलधर्मस्य भार्यायाः पाति- मन्वरायाः कृतुहीनवनिदान तत्प्राप- श्चित्तकथनम् च ।	"
३०४	गुदरोगजनकद्वारकथन तत्प्राप- श्चित्तकथनम् च ।	१३७	३१८	प्राक् सीमावादे ब्राह्मणमातादत्र क्षत्रि- यवमाताय जायस्य पुत्रमरणोत्तर क्षय- रोगस्य स्वमरणकथनम् ।	१४६
३०५	गर्भादिशमनस्यगर्भादिमारोग्यन्- प्रापश्चित्तकथनम् च, हरिवंशप्रवग- विनिर्दिष्टम् च ।	"	३१९	अयोध्यानिधिशेरे समुपपन्न्य वैश्यस्य गौतमस्य दशम्य महोपासिनो युव- मावै श्रवणोपप्राप्तिनिदानकथने त- त्प्रापश्चित्तकथनम् च ।	"
३०६	शुभ्रिषयस्पावनिदान तत्प्रापश्चित्त- कथनम् च ।	१३८	३२०	वामान् पूर्वजन्मनि कथ्यमातादत्र नार्वा श्वपरोमेण मयाकथनम् ।	"
३०७	श्रीमद्भगवद्गीताप्रवण तत्प्राप- श्चित्तकथनम् च ।	१३९	३२१	रामकन्याद्विभङ्गमनि कारियरोग- म् प्रापश्चित्त च ।	१४५
३०८	गर्भातनायट्टन्त्रीहाज्योद्दरोजनकनि- रूपण तत्प्रापश्चित्तकथनम् च ।	"			
३०९	गर्भातनायट्टन्त्रीहाज्योद्दरोजनकनि- रूपण तत्प्रापश्चित्तकथनम् च ।	१४०			
३१०	गर्भातनायट्टन्त्रीहाज्योद्दरोजनकनि- रूपण तत्प्रापश्चित्तकथनम् च ।	१४१			
३११	गर्भातनायट्टन्त्रीहाज्योद्दरोजनकनि- रूपण तत्प्रापश्चित्तकथनम् च ।	१४२			

अ०	विषयाः	पृ० ।	अ०	विषया	पृ०
३२२	पुरा अज्ञानतो ब्रह्मज्ञातादत्र नार्या- क्षयरोगप्राप्तिस्तत्प्राप्यश्वित्कथन च । १४८		३३८	कस्याधिद्विजमार्याया, पुनस्तति- हीनाया क्षयरोगनिदान तत्प्राप- श्वित् च । १५१	
३२३	प्राजन्मनि मोहात्कुञ्जटवातादत्र नार्या नासावक्रत्वरोगस्तत्प्राप्यश्वित्कथन च । "		३३९	पूर्वजन्मनि श्रोत्रोच्छिद्यभ्रूणादात्र्य- थत्व तत्प्राप्यश्वित्कथन च । "	
३२४	गंगाया प्राकूपदेसे जातस्य गृहस्य अपुत्रत्वनिदान तत्प्राप्यश्वित्कथन च । "		३४०	स्त्रीणामपि तथा । "	
३२५	विराटदेशे जाताया क्षत्रियाया वास्ये क्षयरोगयुताया अमयत्याया पूर्ववृत्त- कथन तस्या विना प्राप्यश्वित् त्रयो- विंशे वर्षे मरणनिरूपण च । १४८		३४१	विडालोच्छिद्यभ्रूणादपि रात्र्यधन तत्प्राप्यश्वित्कथन च । "	
३२६	पूर्वे जन्मनि सारिकाज्ञातादत्र जन्मनि स्वलिप्तवाक्त्र तत्प्राप्यश्वित् च । "		३४२	स्त्रीणामपि तथा । १५२	
३२७	स्त्रीणामपि तथा । "		३४३	चाटालीगमनादजगरत्वं मृदत्वं च तत्प्राप्यश्वित्चिन्निरूपणमपि । १५३	
३२८	यकनातादत्र जन्मनि लम्बकण्ठत्वं तत्प्राप्यश्वित् च । "		३४४	स्त्रीणामपि तथा । "	
३२९	स्त्रीणामपि तथा । "		३४५	पूर्वमने पराश्रितिकरणादत्र जन्मनि अजीर्णरोगस्तत्प्राप्यश्वित्कथन च । "	
३३०	कस्यचिद्विजकुलजस्य धामष्ठस्य वित्त- वतो गुल्मादिवतारोगयुतस्य शीर्ष- पीडायुतस्य भार्याया मृतवत्साव- निदान तत्प्राप्यश्वित्कथन च । "		३४६	स्त्रीणामपि तथा । "	
३३१	पूर्वजन्मनि काकवातादत्र कूर्चहीनत्वं तत्प्राप्यश्वित् च । १५०		३४७	द्विजकुलोत्पन्नस्य धर्मवत्सलस्य किं- लसदहकण्टूवादिरोगयुतस्य भार्याया वातव्यपायुताया मृतवत्सावप्रश्न । "	
३३२	स्त्रीणामपि तथा । "		३४८	पूर्वाभ्यायोक्तद्विजभार्याया मृतवत्सा- वनिदान तत्प्राप्यश्वित्कथन च । "	
३३३	पूर्वमने अमस्यमक्षणादत्र रुमि- लोदरत्वं तत्प्राप्यश्वित्कथन च । "		३४९	प्राजन्मनि ब्रह्मण्यजातार्थं विषदाना- दत्र उदिरोगेण विना प्राप्यश्वित् मृत्युकथनम् । १५४	
३३४	स्त्रीणामपि तथा । "		३५०	स्त्रीणामपि तथा । "	
३३५	दुष्टरूपदार्ढ्यमक्षणादत्र जन्मनि रुशोदरत्वरोगस्तत्प्राप्यश्वित् च । "		३५१	द्विजेतराव विषदानादपि छर्दिरोग- पीडा तत्प्राप्यश्वित्कथनम् । "	
३३६	स्त्रीणामपि तथा । "		३५२	कामतो आतृजाते विना प्राप्यश्वित् मूकवम् । "	
३३७	गंगापूर्वभागे जानम्य द्विजस्य बन्धु- स्त्रीतोषयुतस्य भार्याया गर्भ- दोषनिदान तत्प्राप्यश्वित्कथन च । "		३५३	पवनददेशे जाताया सुनीश्वर्य- समन्विताया यवन्त्या पुनर्जन्मनि- राहित्यनिदान तत्प्राप्यश्वित्कथन च । "	
			३५४	देवद्रव्यापहरणादत्र जन्मनि पाण्डु- रोगप्राप्तिस्तत्प्राप्यश्वित् च । "	

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
३५५	कम्पेचिदपि पूर्वमेव विषदानान्तर्या अत्र जन्मनि छर्द्धरोगस्तत्प्रायश्चित्तं च । १५५		३६९	अत्रहरणादजीर्णरोगस्तत्प्रायश्चित्त- कथनं च ।	१५८
३५६	गगाया दशयोजनसमिते क्षत्रियकुले जातस्य बहुकन्यायुतस्य जातपुत्रमृति- निदानं तत्प्रायश्चित्तनिरूपणं च । "		३७०	प्राग्जन्मनि मोहतो भ्रातृवातादत्र नार्या भूत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनं च । "	
३५७	पूर्वं व्यभिचारेण नरकयातना उप- भुज्य पुनरत्र व्यभिचारस्तायाः कार्गानिवासप्रायश्चित्तकथनं च । "		३७१	पूर्वजन्मनि बालवातादत्र मृतपुत्र- त्वं तत्प्रायश्चित्तकथनं च । "	
३५८	प्राग्जन्मनि द्विजवचनादन्नापस्मार- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनं च । "		३७२	पुत्रपौत्रघनधान्यागजाद्बोद्धाहनादि- युताया यवक्याः पूर्ववृत्तकथनम् । "	
३५९	पूर्वमेव भ्रातृवातादत्र जन्मनि नार्या भूत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनं च । १५६		३७३	कस्यचित्सर्वविद्याविशारदस्य धनपुत्र- युतस्य द्विजस्य क्षयरोगनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनं च । "	
३६०	क्षत्रियस्य अक्षिप्रवीहितस्य पूर्वजन्मनि देवद्वन्द्व्यापहरणादिदोषं वर्षे न्यूनाने देहभगन्तं प्रायश्चित्तं च । "		३७४	कुरुक्षेत्रादशयोजनोत्तरमागे जातस्य क्षत्रियस्य शोभनस्त्रीभृत्यसुलैश्वर्य- नानावाहनमोग्गभुजो जातपुत्रविनाश- निदानकथनं तत्प्रायश्चित्तं च । "	
३६१	सर्वलोहहरणादत्र जन्मनि क्षयरोग- प्राप्तित्वाप्रायश्चित्तकथनं च । "		३७५	सर्वपापविशोषनप्रायश्चित्तम् । १६०	
३६२	पूर्वं ब्रह्मवादरतस्य पतिव्रताया भार्यायाः पतिदोषात् मानुषत्वं तस्माच्छिव- लोकप्राप्तिश्च । "		३७६	तीर्थमार्गे ब्राह्मणकुलनाशनद्वन्द्व- ब्राह्मणमरणे राज्ञः पुत्रामावस्तत्प्राय- श्चित्तकथनं च । "	
३६३	प्राग्मेऽज्ञानाद्वातवृक्कापिण्या भूक- त्वं तत्प्रायश्चित्तनिरूपणं च । "		३७७	पूर्वजन्मनि उद्धरुघाताभार्याः पाण्डु- रोगोऽत्र जन्मनि तत्प्रायश्चित्तकथनं च । "	
३६४	पूर्वं कम्पेचिदपि वचनाभार्या अप- स्माररोगस्तत्प्रायश्चित्तवर्णनं च । "		३७८	लोहितनदसमीपे रम्यस्थलदेशे जातस्य प्रियाघनबुद्धियुतस्य द्विजस्य मनोदुःखनिदानं तत्प्रायश्चित्तं च । "	
३६५	कम्पेचिद् माषकस्य उदरे बभूवु- रोगयुतस्य शिरःपीडायुतस्य भार्याया मृत्युवसावनिदानं तत्प्रायश्चित्तं च । "		३७९	सर्वरोगनिवारणाय परमायुःकामस्य शान्तिपुष्टिकप्रयोगकथनम् । "	
३६६	पूर्वजन्मनि खेहरणाभार्याः क्षय- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनं च । १५७		३८०	खेहरणादत्र जन्मनि राजयद्मरोग- स्तत्प्रायश्चित्तकथनं च । १६१	
३६७	पूर्वमेव धीर्येन लोकवचनादन्नाप- स्माररोगस्तत्प्रायश्चित्तं च । "		३८१	प्राग्मेव जाराश्रयेण विषदानात्पति- क्या नार्या अत्र वात्य एव विधवात्वं तत्प्रायश्चित्तकथनं च । "	
३६८	स्वर्गहरणाभार्याः सुवर्णकारिणी च तत्र पुत्राभावे प्रायश्चित्तकथनं च । "		३८२	पुत्र देवागारदाहान् रक्तातितार- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । १६२	

अ०	विषया	पृ०	अ०	विषया	पृ०
३८३	प्रयागनिकटे जातस्य सर्वशास्त्रार्थको- विदस्य विविधधनधान्ययुतस्य द्विज- स्य सततिदु खनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च । १६२		३९७	पूर्वमे कन्यावधादत्र कन्याप्रजत्व तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	१६५
३८४	प्राग्जन्मनि गर्भपातनपापानार्था अत्र गर्भपातदु ख तत्प्रायश्चित्तं च । "		३९८	देवद्रव्यापहणादत्र नार्था वातपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	१६६
३८५	प्राग्देवागारदाहकृत्या नार्था अत्रा- र्त्तसारपीडा तत्प्रायश्चित्तं च । १६३		३९९	पूर्वजन्मनि ब्राह्मणलुटनात्मरणे अत्र जन्मनि क्षत्रियस्य दुष्टरोगस्त- त्प्रायश्चित्तकथनं च ।	"
३८६	पूर्वजन्मनि पतिमित्रघातादत्र नार्था वायुरोगपीडा तत्प्रायश्चित्तं च । "		४००	क्षारकुले समुत्पन्नाया पतिप्रिय- रताया सुदैर्घ्ययुताया वार्धक्ये पुन- र्जननिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	"
३८७	पुरा अज्ञानाद्दोषघातकरणे नार्था अत्र दूतारोगपीडा तत्प्रायश्चित्तं च । "		४०१	विप्रदुल्लस्य सदाचारवतो दपा- नियमतत्परस्य कथयितुमर्हता- नार्था पतिमक्तिपराधनाया मृतपुत्रव- निदानं तत्प्रायश्चित्तकथनं च । १६७	
३८८	अल्पद्रव्यस्य पित्तवायुपीडितस्य सद्- त्स्य सुखिनो द्विजस्य शुभाचार- या भार्याया काकवन्ध्यात्तन्निदानं तत्प्रायश्चित्तकथनं च । "		४०२	राजवातादत्र राजयक्ष्मरोगस्तत्प्राय- श्चित्तकथनं च ।	"
३८९	पूर्वजन्मनि देवतागृहे शङ्कन्मृगकर्तु- र्गुदरोगातिस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । १६४		४०३	पुरा गर्भपातनादत्र जन्मनि जलोदर- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनं च । १६८	
३९०	अज्ञानात्पूर्वजन्मनि स्त्रीघातकस्य बलनाशकार्श्यरोगस्तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च । "		४०४	अतद्वृत्तिकटे जातस्य द्विजस्य वेदा- भ्यामकरणस्तत्प्रायश्चित्तप्रतिस्तानि दानकथनपूर्वकं प्रायश्चित्तकथनं च । "	
३९१	प्राग्मये बालजातित्या अत्राष्टवर्षा- द्वर्षा बालमरणं तत्प्रायश्चित्तं च । "		४०५	कात्या पातिरत्यपराया सर्वनार्य- युताया भर्तुतोषिण्या सद्गतिकथनं पूर्ववृत्तकथनं च ।	"
३९२	ब्राह्मणवातादत्र दुष्टरोगस्तत्प्राय- श्चित्तकथनं च । "		४०६	पूर्वं शूद्रगृहाश्रितभहनेऽत्र नात- रोगपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनं च । १६०	
३९३	देवद्रव्याहणादत्र जन्मनि वायुपीडा तत्प्रायश्चित्तिरूपणं च । १६५		४०७	प्राक् स्वगर्भपातेनाना जन्मोदररोग- पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनं च । "	
३९४	देवागारे मृगपुत्रीघोसर्गादत्र नार्था गुदरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनं च । "		४०८	पूर्वजन्मनि मक्षुणार्थं फलचौर्य- कारिण्या नार्था अत्र अष्टवर्षाद्वर्षा- पुनर्नियनं तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	"
३९५	विपादानिकटे सप्तप्रोजनदूरे जात- स्य क्षत्रियाधमस्य सर्वसौर्ययुतस्य वार्धक्ये कण्डुरोगनिदानं तत्प्राय- श्चित्तं च । "		४०९	पूर्वं ब्राह्मणवातादत्र जन्मनि तस्मि- न्नेव वयसि दुष्टरोगेण मृति ।	"
३९६	कामास्ताब्धीस्त्रीघातकृत्येह जन्मनि कार्श्यरोगेण मरणकथनम् ।				

अ०	विषय	पृ०	अ०	विषय	पृ०
४१०	विपाशानिकटदेशे जातस्य शूद्रस्य भ्रातृपुत्रविहीनवनिदानं तत्प्राय- श्चित्तं च ।	१६९	४२४	प्राग्जन्मनि भगव्यमक्षणादत्र जन्मनि गटमालारोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	१७३
४११	पूर्वजन्मनि परानहरणादत्र देहे नार्या अर्जणरोगस्तत्प्रायश्चित्तं च ।	१७०	४२५	पुरा कुलवातिन्या अत्र संकरोपना- या धनपुत्रहीनव तत्प्रायश्चित्त- कथनं च ।	"
४१२	देवागारे परस्थापिता मूर्तिं भक्त्वा सर्व- त्राप्रतिष्ठाप्राप्तिस्तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	"	४२६	पूर्वमेव भगव्यमक्षणात्तार्या अत्र गट- मालारोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	"
४१३	मोहाद्राजवंधे कृतेऽत्र राजयक्ष्मपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	"	४२७	प्राह्मणार्थे ब्राह्मणहननादत्र जन्मनि पुत्रसततिरहितस्य क्षयरोगस्तत्प्राय- श्चित्तकथनं च ।	१७४
४१४	पूर्वमेव परा-भोग्य पातनेऽत्र जलोदर- पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	"	४२८	पूर्वं विनाऽपराध परपञ्चवातिन्या नार्या अत्र पञ्चवातरोगस्तत्प्रायश्चित्त- कथनं च ।	"
४१५	पूर्वजन्मनि वादिना वाग्विरोधेनात्र मूक्यं तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	१७१	४२९	पूर्वजन्मनि सुधयास्त्रिविधाशः पानात् जन्मन्यत्र मूत्रकृच्छ्ररोगत पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	"
४१६	पुरा सपत्नीगर्मपातनादत्र नार्या. शूद्रदेहगताया मर्बुदु खादताया मुष्णमावस्तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	"	४३०	मधुराया जातविष्वक्तरफथनम् ।	१७५
४१७	पूर्वं राजवत्तादत्र नार्यास्तस्मिन्काले क्षयरोगपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	"	४३१	पूर्वमेव स्वर्यापहरणादत्र दुर्नखित्व तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	"
४१८	प्राग्जन्मे परनिदाकर्तुं प्रायश्चित्त- कथनम् ।	"	४३२	पुराभवे राजवातकारिण्या नार्या अत्र तस्मिन्वयसि राजयक्ष्मरोगस्तत्प्राय- श्चित्तकथनं च ।	"
४१९	पूर्वमेव मनुर्वीतिरोधेनात्र अत्र मूक्य भवति तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	४३३	पुराभवे अनागत वैद्य हत्वा अत्र रक्तार्तुदरोगत पीडन तत्प्राय- श्चित्तकथनं च ।	"
४२०	पूर्वमेव देवागारम्यतमूर्तिभेदनाप्रा- र्या अत्र प्रतिष्ठाभावस्तत्प्रायश्चित्त- कथनं च ।	"	४३४	मेरो सम्पत्ताना मधुरामडलजाना प्रदास्तासमन्वित पुनस्तत्रैव गमनम् ।	"
४२१	प्राग्जन्मनि द्विजद्रव्यापहरादग्निम् मये सुख्यार्थसुखोऽजिनस्य सन्तान- सुखहीनव तत्प्रायश्चित्तं च ।	१७२	४३५	अन्यजन्मनि मोहाद्विषयातेनात्र रक्तार्तुदरोगपीडन तत्प्रायश्चित्त- कथनं च ।	"
४२२	वातापिच दारिद्र्य क्षामाद्वास्य नेत्र- तोदपुनस्य द्विजकुलोपत्रस्य मार्ग्याया. गतिमन्निपुताया मृतापराधनिदान तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	४३६	पूर्वजन्मनि मधुरापात्तं अत्र मृतापराधनिदानं तत्प्रायश्चित्त- कथनं च ।	"
४२३	पूर्वं मोहागर्भनिदानरूपेऽत्र नार्या. पत्न्याऽत्र तत्प्रायश्चित्तं च ।	१७३			

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
४३७	कस्यचिद्विप्रस्थान्यवित्तस्य कासश्वा- सोदरपीडाद्युत्तस्य प्रयविक्रयकर्तुः प्रियायाः स्ववाक्यप्रतिपादिन्या रजो- र्या पीडिताया अपत्यमृतिनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	१७६	४४७	पुरामवे परपुरुषेण रतौ कृतायामत्र नार्या उन्मद्दरोगस्तत्प्रापश्चित्त- कथनं च ।	१७८
४३८	मोहात्प्राजन्मनि सुरापानादत्र जन्मनि नार्याः प्रदररोगपीडा सन्नि- रसनाय प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	१७७	४४८	पत्यौ पुत्रे च विद्यमाने जारादूर्ध्व- धरणे अत्र नार्याः शूद्रा गर्भधारणा- मावस्तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	१७९
४३९	पुरामवे त्रिविधसुरापानादस्मिजन्म- नि मृत्रावरोधरोगेण मृत्युप्राप्तिः, सप्तमे जन्मनि सान्त्तपनाद्व्यप्राप- श्चित्तकथनं प्रतिजन्मनि सुरापान- चिह्नकथनं च ।	"	४४९	मुग्धायां विना हस्तिधारणे अत्र जन्मनि सर्वकार्येष्वसिद्धितत्प्रापश्चित्तं च ।	"
४४०	प्राग्भवे अकामतो वैश्यवधादत्र नार्या रक्तार्तुदरोगस्तत्प्रापश्चित्त- कथनं च ।	"	४५०	बलोकर्षणे ब्राह्मणगिमनादत्रोन्माद- रोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	"
४४१	प्राजन्मनि कंठपाशादिसंभवदुस्तर- पापादत्र क्षयरोगस्तत्प्रापश्चित्त- कथनं च ।	"	४५१	पूर्वजन्मनि प्रपुहरणादत्र श्लेष्मरोग- स्तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	"
४४२	पूर्वजन्मनि बलोकर्षणात् परस्त्री- कामिनोऽत्रोन्मादरोगस्तत्प्रापश्चित्त- कथनं च ।	"	४५२	धनधान्यसम्पन्नस्य द्विजस्योदराति- मतो बहुकृत्यस्य भार्याया मृतपुत्र- स्वनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	"
४४३	पुरा परद्रव्यापहारादत्र नार्याः कुन- खत्ररोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	"	४५३	पूर्वजन्मनि ताम्रहरणादत्रौदुम्बररोग- स्तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	१८०
४४४	पूर्वमेव वैश्यहननादत्र नार्या रक्ता- र्तुदरोगपीडा तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	१७८	४५४	आसन्नप्रसवाजावधादत्र जन्मनि नार्या गर्भधारणाभावः तत्प्रापश्चित्त- कथनञ्च ।	"
४४५	पूर्वमेव रौप्यहरणादत्र चित्रकुष्ठस्त- त्प्रापश्चित्तं च ।	"	४५५	पूर्वजन्मनि परसिद्धाक्षहरणादत्र मल- रोगपीडा तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	१८१
४४६	सिंधोः पश्चिमभागे शतयोजनसंमिते म्लेच्छदेशे समुद्रवस्य यवनस्य राजैश्वर्यभोगिनः पञ्चतोऽन्देऽरिष्ट- प्राप्तिनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	"	४५६	पूर्वमेव रौप्यपहारकस्यात्र विंगलाक्षत्र तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	१८२
			४५७	पूर्वजन्मनि खरहननादत्र खररोमत्र तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	"
			४५८	प्राग् गर्भपुष्ट्यर्थमंडमक्षणादत्र मंजर- जातौ समुपच न गर्भधारणं तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	"
			४५९	पूर्वमेव खरहननादत्र नार्या अपि खररोमत्र तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	"

अ०	विषयाः	पृ० ।	अ०	विषयाः	पृ०
४६१	पुरा रीतिहरणादस्मिन् मवे नार्था- पिगाक्षित्व तत्प्रापश्चित्तकथन च ।	१८३	४७७	पुरा गर्भवातकरणादत्र नार्था गर्भ- वातनदुःख तत्प्रापश्चित्तकथन च ।	१८६
४६२	प्राग्जन्मनि परमिद्धावहरणादत्र नार्थाः शूलरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथन च ।	"	४७८	क्षानकुले समुत्पन्नस्य पाण्डुरद्युते- र्वास्त्ये ग्रहणीरोगिणो मार्थाया गर्भा- स्थिरत्वनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथन च ।	"
४६३	पुरा दष्टमानादत्र विद्धतास्वरत्न तत्प्रा- पश्चित्तकथन च ।	"	४७९	पूर्वजन्मनि तुरंगवातादत्र वक्रकंठ- रोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	१८७
४६४	वन्ध्यायाः सन्ततिजनकोषायः ।	"	४८०	पुराभवै शृगालघातादत्र पादघात- स्तत्पीडानिष्ठृतये प्रापश्चित्तकथन च ।	"
४६५	प्राग्जन्मनि काश्यहरणादत्र शीर्षरोग- स्तत्प्रापश्चित्तकथन च ।	"	४८१	गगातीरे समुत्पन्नस्य शूद्रस्य धनपुत्र- सम्पत्तित्वस्य युवभावे चतुर्हीनत्व- निदानं तत्प्रापश्चित्त च ।	"
४६६	पचनदंष्ट्रां जातस्य क्षत्रियाधरस्य सुतीर्ध्वधनयुतस्य वरकन्यस्य ज्येष्ठ मार्थाया धृन्पुत्रवनिदानं तत्प्रापश्चित्त- कथन च ।	"	४८२	पूर्वजन्मनि शृगालघातादत्र नार्था ऊर्ध्वपतनात्पादभगास्तत्प्रापश्चित्त- कथनं च ।	१८८
४६७	पूर्व काश्यहरणात्तीक्ष्णरोगस्तत्प्राप- श्चित्तकथन च ।	१८४	४८३	यमुनातीरे समुत्पन्नस्य क्षत्रियस्य धनसौख्ययुतस्य पितृभ्रातृविहीनत्व- निदानं तत्प्रापश्चित्तकथन च ।	"
४६८	श्रीगामदि तमा ।	"	४८४	पूर्वजन्मनि बलाकारेण शूद्रकन्या- दूषणादत्र तस्य पण्डित्वकथन तत्प्रापश्चित्त च ।	१८९
४६९	पूर्वजन्मनि काश्यहरणात्तावां विह्व- लत्वा तत्प्रापश्चित्त च ।	"	४८५	पुरा मार्गे परलुण्ठनादत्र पादरोगस्त- त्प्रापश्चित्त च ।	"
४७०	पूर्वभवे मोक्षपरपूतदृग्णेन नेत्ररोग- स्तत्प्रापश्चित्त च ।	"	४८६	पुरा भक्षणार्थमजायानादत्राज्ञाभिकाव तत्प्रापश्चित्तकथन च ।	"
४७१	प्राग्जन्मनि मृगशीर्षविह्वलपथं मृगभक्षणा- द्व्यापशीर्षजनः ।	१८५	४८७	परवित्तस्य दुष्टनादमिषममनि पुत्र- हीनत्वं तत्प्रापश्चित्तकथन च ।	"
४७२	पुरा मुटहरणाजार्था अत्र गुल्मरोगस्त- त्प्रापश्चित्तकथन च ।	"	४८८	भ्रातरात्मपुत्रस्य गुल्मादिवातापी- दित्यस्य मार्थाद्वयवर्गो धृन्पुत्रव- निदानं तत्प्रापश्चित्तकथन च ।	"
४७३	पूर्वजन्मनि श्विगाणां वागादत्र श्वीवि- वर्तितास्तत्प्रापश्चित्तकथन च ।	"	४८९	पुरा बाधकत्वकरणादत्र जन्मपण्ड- त्रवेदविह्वलपथं विह्वलये प्रापश्चित्त- कथन च ।	१९१
४७४	गगादा भिन्ना मृगशीर्षादत्र मार्गिकवां वन्ध्यायास्तत्प्रापश्चित्तकथन च ।	"			
४७५	पूर्वभवे मृगशीर्षादत्र मृग- शोभास्तत्प्रापश्चित्तकथन च ।	१८६			
४७६	पूर्वभवे मृगशीर्षादत्र मृग- शोभास्तत्प्रापश्चित्तकथन च ।	१८६			
४७७	पूर्वभवे मृगशीर्षादत्र मृग- शोभास्तत्प्रापश्चित्तकथन च ।	१८६			

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
४९०	विपाशानिकटे जातस्य द्विजस्य जातपुत्रविहीनत्वनिदानं तत्प्राप्य- धित्तकथनं च ।	१९१	५०३	बभ्रुहननादस्मिन्नन्मनि बभ्रुमंडक- रोगस्तत्प्राप्यधित्तकथनं च ।	१९५
४९१	पुरा अजासुतहननादधार्मिकाद्वत्त्व- तत्प्राप्यधित्तकथनं च ।	१९२	५०४	कम्पाधिच्छृङ्गा जातमततिही- नायाः कुरुभोगनिदानं तत्प्राप्यधित्त- कथनं च ।	"
४९२	लोहहरणादस्मिन्नन्मनि वर्वरार्यरोग- स्तत्प्राप्यधित्तकथनं च ।	"	५०५	शशपातादनं मये कुञ्जकर्णरोगस्त- त्प्राप्यधित्तकथनं च ।	"
४९३	राजकुलजायाः क्षत्रकुलसमीपे समुत्प- न्नाया अष्टोत्तरशततमे वर्षे वंश- जाना मरणोत्तरं मृतिनिदानं तत्प्रा- प्यधित्तं च ।	"	५०६	पुरा पण्यशालाया स्थापितायाः पान्याः पण्यव्रीकर्मत उपजीवनान् पटन्वम् ।	"
४९४	पूर्वजन्मनि लोहहरणाभ्यां वर्वरार्य- रोगस्तत्प्रकारणाय प्राप्यधित्तं च ।	"	५०७	पूर्वमने नकुलहननाभ्यां अस्मिन्न- न्मनि बभ्रुमंडलरोगस्तत्प्राप्यधित्त- कथनं च ।	"
४९५	ग्रामवेडजघातान्नायां अधिकागम्ब- तत्प्राप्यधित्तवर्णनं च ।	"	५०८	श्वानकुलजस्य बासपीडितस्य मेढा- दितस्य बाल्ये ग्रहर्णागद्वन्तो मायायाः सदाचारव्यायाः पित्रमातृमुल्लोजित- तायाः सन्ततिविहीनवनिदानं तत्प्रा- प्यधित्तकथनं च ।	१९६
४९६	क्षत्रकुलसमुत्पन्नस्य गुल्मवातोदरा- मयस्य घनान्ययुतस्य बहुकन्यस्य पुत्राभावनिदानं तत्प्राप्यधित्त- कथनं च ।	"	५०९	ग्रामने उद्धृतातापाङ्गुरोरोगस्त- त्प्राप्यधित्तकथनं च ।	१९७
४९७	माधुर्यमण्डलजायाः क्षत्रियनार्याः सुर्यदुःखसक्रान्ताया जातसफल- मततिविनाशनिदानं तत्प्राप्यधित्त- कथनं च ।	१९३	५१०	नार्या अपि तथैव ।	"
४९८	पूर्वजन्मनि शुनो घातादनं चक्रपाद- रोगस्तत्प्राप्यधित्तकथनं च ।	१९४	५११	लोहितनदसर्पने जातस्य द्विजस्य नार्या गर्भधारणामावनिदानं तत्प्रा- प्यधित्तकथनं च ।	"
४९९	ग्रामने गृध्रघातादन्तपातनजडो- गापीडा तत्प्राप्यधित्तकथनं च ।	"	५१२	पूर्वजन्मनि सीमावादे भूमिकोपाद् ब्राह्मणहननतोऽत्र क्षत्रियदेहे क्षय- रोगस्तत्प्राप्यधित्तकथनं च ।	१९८
५००	पुराभवे शुनो नाशान्नाया अपि चक्र- पादरोगस्तत्प्राप्यधित्तकथनं च ।	"	५१३	अयोध्यादेशे जातस्य क्षत्रियस्य महोद्यमिनो दक्षस्य यौधने क्षयरोग- स्तत्प्राप्यधित्तकथनं च ।	१९९
५०१	प्राजन्मनि गृध्रघातान्नायां दन्त- पातनजोरोगस्तत्प्राप्यधित्तकथनं च ।	"	५१४	कामनो द्विजगते शुनेऽत्र नार्या भवि- क्षयरोगनो मृतिनिन्द्यगम् ।	"
५०२	गोदावरीनमीदेशेऽस्मद्विषय गृध्रस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तत्प्राप्यधित्त- कथनं च ।	"	५१५	पूर्वजन्मनि स्मृतातादनं नारिय- रोगस्तत्प्राप्यधित्तकथनं च ।	"

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
११६	पुरा अक्रामतो द्विजघातेन नार्या क्षयरोगस्तत्प्रसूतमपि तन्निवृत्तनाय प्रायश्चित्तकथनं च ।	१९९	१३२	गमापूर्वमात्रे मनुष्यतस्य द्विजद्वय- ज्यैव मृतपुत्रवनिदानं तस्यापश्चित्त- कथनं च ।	"
११७	पुरा आत्मातिमोऽत्र अनुपि जन्मस्य पूज्यं कामतं हृते प्रायश्चित्त- माप्यकथनं च ।	"	१३३	विप्रनार्याः पुत्रमत्तिर्निमाया क्षय- रोगस्य निदानं तं प्रायश्चित्तकथनं च ।	२०४
११८	पूर्वं दुष्कृत्यात्तेऽत्र पशुषु तप्राय- श्चित्तकथनं च ।	२००	१३४	उच्छिष्टान्नभक्षणान्नाश्रयत्वं तप्राय- श्चित्तविचारश्च ।	"
११९	गमाया प्राक्पूर्वदेशे इत्ययोजनता परं जातस्य शूद्रस्य पितृविकारिण स्वल्पविच्छेदस्य भार्याया मृतवत्सव- निदानं तस्यापश्चित्तकथनं च ।	"	१३५	स्त्रीणामपि तथैव ।	"
१२०	विषाददेशे समुत्पन्नाया क्षत्रियाया अपुत्राया यौवने क्षयरोगात् मृति- निदानम् ।	"	१३६	पूर्वजन्मनि विद्वान्छिष्टभोजनान्ना- श्रयत्वं तस्यापश्चित्तकथनं च ।	"
१२१	नारिकाहननादस्मिन्नस्मिन् सखित वाक्यं तप्रायश्चित्तकथनं च ।	२०१	१३७	स्त्रीणामपि तथैव ।	"
१२२	स्त्रीणामपि तथैव ।	"	१३८	प्राग्भावे चाण्डालीगमनादनागर- स्वमृच्छत्वं तस्यापश्चित्तकथनं च ।	२०५
१२३	वक्रात्पादिहृदयेऽन्वक्तव्यं तस्याप- श्चित्तकथनं च ।	"	१३९	स्त्रीणामपि तथैव ।	"
१२४	नार्या क्षयि वक्रात्पात्तच्छिरोगस्तस्या- पश्चित्तकथनं च ।	"	१४०	द्विजद्वयोत्पन्नस्य मदीयारसपुत्रेवा- परस्य फिलासद्वन्द्वकण्ड्युत्पन्नस्य भार्याया वातोदरपीडिताया मृतवत्सवनि- दानं तस्यापश्चित्तकथनं च ।	"
१२५	कान्यविष्टिपुत्रजन्मात्स्य शुल्मापुत्र- रोगमनो धनसम्पन्नस्य भार्याया मृत- वत्सवनिदानं तप्रायश्चित्तं च ।	"	१४१	विषदानेन द्विजघातादत्र जन्मनि छादिरोगेण निष्कृतिं विना यौवने मृतिः ।	२०६
१२६	पुरा काकघातादन जन्मनि पूर्व- हीनत्वं तस्यापश्चित्तकथनं च ।	२०२	१४२	स्त्रीणामपि तथैव ।	"
१२७	स्त्रीणामपि तथैव कूर्शोपपत्तिः ।	२०३	१४३	विषदानेन द्विजेतृषात्तादिह छादि- रोगस्तस्यापश्चित्तकथनं च ।	"
१२८	अपश्यन्नश्रणादन जन्मनि कुम्भिलो- दग्धत्वं तप्रायश्चित्तकथनं च ।	"	१४४	पूर्वधरे आत्मात्तादनं पूज्यं ज्ञानतः हृते आत्मात्ते प्रायश्चित्तमावक्ष्ये ।	२०७
१२९	स्त्रीणामपि तथैव ।	"	१४५	प्राग्भावे पुत्रानिष्पन्नपवनसत्त्वोऽत्र यवनीत्यं अप्यवसाहित्यं तस्याप्यु- पायकथनं च ।	"
१३०	दुष्कृत्यात्तमनादिह जन्मनि वृश्नो- दग्धत्वं तप्रायश्चित्तकथनं च ।	"	१४६	देवप्रत्यक्षद्वारेण मये पाण्डुरोग- स्तस्यापश्चित्तकथनं च ।	"
१३१	स्त्रीणामपि तथैव ।	"	१४७	पूर्वजन्मनि कर्मविदपि विषदाना- दनं नार्याच्छादिरोगेण पीडा तस्याप- श्चित्तकथनं च ।	"

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१४८	गंगायाः पूर्वभागे दशयोजनसमित- देशे जातस्य क्षत्रियस्य जातपुत्र- मृतिनिदानकथनं तत्प्रायश्चित्त- कथनं च ।	२०७	१६०	पूर्वजन्मनि सिद्धानहरणादत्र जन्मनि अजीर्णरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	२१०
१४९	पूर्वं कृतव्यभिचारेण नरकयातना- न्वयभुज्याश्रितायाः पुनर्व्यभिचारे नार्याः प्रवृत्तिस्तत्प्रायश्चित्तकथनम्, पूर्वत्र धूर्ततया ब्राह्मणवचनान्वाप- स्माररोगेण मृतिश्च ।	२०८	१६१	अज्ञानान्नार्याः पूर्वभवे आतृघातादत्र मूकत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	"
१५०	आतृघातादिह भवे नार्या मूकत्वं ज्ञात्वा कृते प्रायश्चित्ताभावश्च ।	"	१६२	प्राग्जन्मनि बालघातादत्र मृतपुत्रत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	"
१५१	पूर्वजन्मनि देवद्रव्यापहरणादत्र नेत्र- पीडा तत्प्रायश्चित्तविधिकथनं च ।	"	१६३	कमस्तः सूकरनिषादशृङ्गदेहानासाद्य चरमदेहे नार्यास्तीर्थराजसेवनादना- दिसंपन्नायाः पूर्वपापाद्यवनीत्वप्राप्ति- कथनम् ।	"
१५२	सर्वलोहहरणादिह भवे क्षयरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	"	१६४	प्रयागे स्थितस्य द्विजस्य धनुषत्र- युतस्य क्षयरोगनिदानं तत्प्रायश्चित्त- कथनम् ।	"
१५३	पूर्वं ब्रह्मनादरताया नार्याः पतिदोषा- न्मातुर्वा तनुमाश्रित्य भोज्यभोगा- दिष्वपेक्षावाप्तिकथनम् ।	२०९	१६५	यमुनाप्रदेशे ब्राह्मणादभो जातस्य पित्ताधिकस्याप्राप्तमनोरथस्य जात- पुत्रविनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्त- कथनम् ।	२११
१५४	अज्ञानात्पूर्वजन्मनि आतृघातेनात्र मूकत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	"	१६६	सर्वपापविशेषविशोधनम् ।	२१२
१५५	लोकवचनान्वादिह जन्मनि नार्या अप- स्माररोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	"	१६७	जात्युत्तमानां जनुषि सदासंपन्न- मृद्धिमतो जातवैष्णवीमतिपरिवर्त- नस्य जातसंततिविनाशनिदानं तत्प्रा- यश्चित्तकथनम् ।	"
१५६	कस्यचिदतिश्रेष्ठवर्णस्य शिरोर्तिमतो दक्षकण्डूयुतस्य प्रदरार्तिमत्या भार्याया मृतवत्सवनिदानं तत्प्राय- श्चित्तकथनं च ।	"	१६८	प्राग्भवे पुष्पघातान्नार्या अत्र शूल- रोगपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	२१३
१५७	सर्वलोहहरणादस्मिञ्जन्मनि नार्याः क्षयरोगप्राप्तिस्तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	२१०	१६९	अज्ञानात्पूर्वभवे सुतमित्रयोचित- नात्र वायुरोगेण पीडनं तत्प्रायश्चित्त- कथनम् ।	"
१५८	धूर्तकर्मणा लोकवचनान्वापस्मार- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	"	१७०	गोत्रघातादिह क्षताख्यरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१५९	स्वर्णहरणादत्र नार्याः स्वर्णकार- खीत्वमापन्नायाः पुत्रहीनत्वं तत्प्राय- श्चित्तकथनं च ।	"	१७१	पुराभवे स्नेहहरणादस्मिञ्जन्मनि राज- यक्ष्मरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
			१७२	पूर्वजन्मनि जारमाश्रित्य पतिव्या- नार्या अत्र बालवैधव्यं तत्प्रायश्चित्त- कथनम् ।	"

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१७३	पूर्व देवागस्त्याहादत्र रक्षातिसार- रोगस्तप्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	२१४		धनसंस्तुतस्य वार्धक्ये कण्टरोपनिदानं तप्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	२१७
१७४	प्रयामनिकटे जातस्य द्विजस्य सर्व- मभ्रस्य मन्त्रपापपरतप्तापस्माररोगेण मुनद्रपुनिनिदानं तप्राप्यश्चित्तकथ- नञ्च ।	"	१८८	देवभारे मूत्रपुरीषोत्सर्गादत्र गुद- रोगस्तप्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	"
१७५	पूर्व नार्या गर्भपातपापेनेह मये गर्भ- पातनदुःखं तप्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	"	१८९	पापविमोहितस्य कामास्ताम्बीक्री- वातिनोऽत्र कार्श्येनैव मृतिकथनम् ।	२१८
१७६	देवभारादनेह जन्मनि नार्या अन्ता- स्रवतः पीडा तप्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	"	१९०	कन्यावध्वहृत्कन्यात्वं तन्निष्ठौ प्राप्य- श्चित्तकथनञ्च ।	"
१७७	पूर्वजन्मनि श्रमपातादत्र जन्मनि तपिमन्वयनि परपीडा ।	२१५	१९१	देवद्रव्यापहारेणात्र शरीरे वायुपीडा तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	"
१७८	पानिमिरातादत्र नार्या वायुरोग- स्य प्राप्यश्चित्त च ।	"	१९२	गायमुनयोर्मध्ये जातस्य कूरकर्मणो महोपनिनः कुष्ठरोगप्राप्तिनिदानं तप्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	"
१७९	गोत्रगणकरणादत्र नार्या द्रुताक्ष- रोगस्य प्राप्यश्चित्तकथन च ।	"	१९३	क्षान्दुल्लभवाया रात्र्या अपुत्रत्वा वार्धके कुष्ठरोगपीडा निदानं क्षान्- प्यश्चित्तकथनञ्च ।	"
१८०	द्विजबुधोपक्रम्य जातवित्तयुक्तस्य निरौनिमत्ते मार्यायाः काकवध्या- रनिदानं तप्राप्यश्चित्त च ।	"	१९४	विप्रमुनोद्भवस्य कृतवित्तवर्तुः सदाचारस्य मार्याया अन्तुवात- गदसाया अपुत्रत्वनिदानं तत्प्राप्य- श्चित्तकथनञ्च ।	२१९
१८१	देवमंदिरे शहनृपयतिष्ठापाद्दर- रोगस्य प्राप्यश्चित्तञ्च ।	२१६	१९५	पूर्वमये मृषयातादत्र राजपक्ष्मरोग- स्तप्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	२२०
१८२	कशना स्त्रीगात्रिनोऽत्र देहे वयसि- कप्य वाररोगस्य प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	"	१९६	प्राग्जन्मनि परगर्भवस्तद्विह देहे ज्योदररोगस्तप्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	"
१८३	पुरातनं धातुपातदग्निष्ठमनि नार्या मृगपुत्रञ्च तप्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	"	१९७	रजसातोषस्यान्यस्य सा इत्तिनोषा- दत्र जन्मनि कुष्ठरोगस्तप्राप्यश्चित्त- कथनञ्च ।	"
१८४	भगवन्मन्त्रादत्र कुष्ठरोगस्तप्राप्य- श्चित्तकथनञ्च ।	२१७	१९८	पाणिप्राप्यपरायः कस्यार्थिभ्यवत्पत्न्याः स्वर्गान्तेवजातिकथनञ्च ।	२२१
१८५	देवभारादनेह वायुपीडा तप्राप्य- श्चित्तकथनञ्च ।	"	१९९	गुदाश्लिष्टश्रीमतादत्र वायुरोगेण दाहपीडा तप्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	"
१८६	देवभारे मूत्रपुरीषोत्सर्गादत्र गुद- रोगस्तप्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	"	२००	पागमोदाग्नाभेनानेन जलोद- रपीडा गदसायाः प्राप्तिनिदानं तप्राप्य- श्चित्तञ्च ।	"

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
६०१	सर्गायाः फललालसायाः फल- चौर्यादिह जन्मनि पुत्रहीनत्वं तत्प्रा- प्यश्चित्तकथनं च ।	२२१	६१६	किञ्चित्केशकारिण्या भार्याया मृता- पत्यत्वनिदानं तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	२२४
६०२	प्राग्भवे ब्राह्मणघातादत्र जन्मनि तस्मिन्नेव वयसि कुष्ठरोगप्राप्तिस्त- त्प्राप्यश्चित्तं च ।	"	६१७	परनिदाकरणादत्र नार्याः छत्वाटत्वं दृष्टोग्रश्च तच्छमनाय प्राप्यश्चित्तमपि ।	२२५
६०३	बिषाद्यानिकटे जातस्य शूद्रस्य देव- तातिथिपूजकस्य आतृपुत्रहीनत्व- निदानं तत्प्राप्यश्चित्तकथनं च ।	"	६१८	पूर्वभवे अमक्ष्यमक्षणादिह गंडमाला- रोगस्तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	"
६०४	पूर्वभवे पराकहरणादत्र नार्या अजीर्ण- रोगपीडा तत्प्राप्यश्चित्तकथनं च ।	२२२	६१९	कुलहननादत्र जन्मनि नार्या धनपुत्र- विहीनत्वं तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	"
६०५	देवतागारे परस्थापितमूर्तेर्मगात्सर्व- त्राप्रतिष्ठा तत्प्राप्यश्चित्तं च ।	"	६२०	प्राग्भवे समाया ब्राह्मणपक्षपातात् पक्षाघातरोगस्तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	२२६
६०६	मोहात्पूर्वभवे राजवधतोऽत्र राज- यक्ष्मरोगस्तत्प्राप्यश्चित्तकथनं च ।	"	६२१	अमक्ष्यमक्षणाद्यार्या गंडमालाख्य- रोगस्तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	"
६०७	पूर्वजन्मनि परगर्भवातादिह नार्या जलोदररोगस्तत्प्राप्यश्चित्तं च ।	२२३	६२२	पूर्वजन्मनि द्विजपुत्रहननादिह मये क्षयरोगपुत्रसंततिनाशौ तत्प्राप्यश्चित्त- कथनञ्च ।	"
६०८	बादिनां वामिधरोधकरणेनात्र देहे मूकत्वं तत्प्राप्यश्चित्तकथनं च ।	"	६२३	विनाऽपराधं परपक्षवातिन्या नार्याः पक्षाघातरोगस्तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	"
६०९	सपत्न्या गर्भनाशतोऽत्र जन्मनि सुत- राहित्यं तत्प्राप्यश्चित्तकथनं च ।	"	६२४	प्राग्जन्मनि सुरापानादत्र अनुधि मूत्रहृन्मूत्ररोगतः पीडा तच्छिवायं प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	२२७
६१०	पुराभवे परनिदाकरणात्छत्वाटता तत्प्राप्यश्चित्तकथनं च ।	"	६२५	वेकुंठादागतस्य घोरे कलौ दुष्कृतं कर्म कृत्वा पुनर्वेकुंटे प्रयाणकथनम् ।	"
६११	प्राग्भवे राजत्रयादिह नार्याः क्षयरोग- पीडा तत्प्राप्यश्चित्तकथनं च ।	"	६२६	स्वर्णापहरणात् प्राग्भवे अत्र कुन- खित्वं तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	"
६१२	पूर्वं मर्तुर्वाप्तिरोधादिह नार्या मूकत्वं तत्प्राप्यश्चित्तकथनं च ।	"	६२७	नार्या राजयक्ष्मनिवारणाय प्राप्य- श्चित्तविधिकथनम् ।	"
६१३	पूर्वभवे परस्थापितप्रतिमामंगादत्रा- प्रतिष्ठा तत्प्राप्यश्चित्तकथनं च ।	"	६२८	विनाऽपराधं वैश्यहननादिह रक्तार्तुद- रोगेण मरणम् ।	"
६१४	प्राग्जन्मनि परद्रव्यापहरात् संतान- सुखहीनत्वं तत्प्राप्यश्चित्तकथनं च ।	२२४	६२९	मेरोः समाम्पत्य कश्चिद्युगं कृत- कर्माणि कृत्वा स्वस्थाने गमनम् ।	"
६१५	कस्यचिद् भूमिदेवकुलोत्पन्नस्य वाता- धिकशरीरवतो देवतातिथिभक्तस्य		६३०	मोहादिभवाते ह्ये रक्तार्तुदरोगस्त- त्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	
			६३१	ब्रह्मनाः प्राग्भवे मुपगानन्त- हन्ताः पीडा तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
६५८	पूर्वजन्मन्युद्भूतातादत्र जन्मनि विहून- स्वरत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	२३५	६७३	पुरा वृषभमुक्तनिहृष्टनोऽत्र भवे षण्डत्व तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	२३६
६५९	पूर्वं गर्भपातरताया अत्र भवे नार्या वन्ध्यात्वं तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	"	६७४	पूर्वं मोहान्तरप्लुतहरणे नार्या नेत्ररोग- स्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
६६०	प्राक् कास्यहरणादिह शीर्षरोगस्तत्प्रा- पश्चित्तकथनञ्च ।	२३६	६७५	पूर्वमेव महिषीवातवाद्यत्र भवे कृष्ण- गुल्मरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
६६१	पञ्चमद्रदेशे जातस्य ब्राह्मजाऽवमस्य जातपुत्रविनाशकत्वनिदानं तत्प्राप- श्चित्तकथनञ्च ।	"	६७६	धनश्रुत्यादीश्वर्यवन्त्याः शूद्रा गौर- वर्गीयाः पुत्रसंततिहीनत्वनिदान तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	२४०
६६२	ग्रामभवे कास्यहरणादत्र शीर्षरोगतः पीडा तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	२३७	६७७	ग्रामजन्मनि दुग्धहरणादत्र बहुमूत्रव तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
६६३	वन्ध्यायाः पुत्रविधायकप्रापश्चित्त- कथनम् ।	"	६७८	स्त्रीगामपि तथा ।	"
६६४	सती स्वभार्या परमां मन्थज्य परञ्जी- गमनात् ग्रहणीरोगः, द्विजज्जिगमने तु प्रापश्चित्तमात्र एव ।	"	६७९	पुरा नवयौवनमहिषीवातकृम्येष्ट कृष्णगुल्मरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
६६५	ग्रामभवे कास्यहरणादत्र शीर्षरोग- स्तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	"	६८०	पूर्वं द्विजमुक्तनिहृष्टनादत्र निष्कृति- रहित षण्डत्वम् ।	"
६६६	उद्भूतातानार्या अत्र भवे विहून- स्वरत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	६८१	पूर्वजन्मनि पकात्रकलाना पाताप- हारतः परजनुषि पुत्रहीनता तत्प्रा- पश्चित्तकथनञ्च ।	"
६६७	परप्लुतहरणादस्मिन्नन्मनि नेत्ररोग- स्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	६८२	पुराभवे महिषीवातनानार्याः कृष्ण- गुल्मरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	२४१
६६८	स्वपतिं परित्यज्य पुरुषभन्यं संगताया इह जन्मनि ग्रहणीरोगस्तत्प्राप- श्चित्तञ्च ।	"	६८३	वृषभमानामाप्रवेगादत्र भवे नानाप्र- च्छेदः ।	"
६६९	पूर्वजन्मनि परप्लुतपहारादिह नेत्र- रोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	२३८	६८४	तिष्ठोः पश्चिममार्गे महाभूतिमुजा कृते समुत्पन्नस्य सुखं भवेत्समायुक्तस्य पंचपंचादेः वर्षेऽतिष्ठनिदानं तत्प्रा- पश्चित्तञ्च ।	"
६७०	विप्रलोपनस्य किंचिद्विचक्षणमन्त्रि- तस्योदरे धानरोगिणो मार्यायाः पति- मनाया मृतापयन्निदानं तत्प्राप- श्चित्तञ्च ।	"	६८५	पूर्वं तरङ्गुवातेऽत्र जन्मनि नेत्रका- तरत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
६७१	वन्ध्यायाः सुपुत्रजननयोगविधिः ।	२३९	६८६	पुरा देवालये परत्यातितर्क्षीपहर- णादिह चक्षुःपीडा तत्प्रापश्चित्त- कथनञ्च ।	२४२
६७२	पूर्वं देवद्रव्याहरणादत्र भवे विप्रनि- वर्धे व्यतीने नेत्रमङ्गलप्रापश्चित्त- कथनं च ।	"	६८७	पूर्वं तरङ्गुवातादिह भवे नार्याः फान- राशेति तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
६८८	आत्मगतस्य मुख्यमेदान्तस्तत्त्वमपूर्यत पण्डितं तत्प्रापश्चित्तमानवम् ।	२४२	७०२	विप्रवर्णकुलोद्भवस्य सदेरे जात- वतोऽस्योदयस्य किञ्चित्तोयलोमवित्त- वतोऽत्र सदाचारकत्या भार्याया मृतपुत्रकत्वनिदानं तत्प्रापश्चित्त- कथनम् ।	२४३
६८९	क्षामकुलभवस्य शौभ्यदिगुणवतो भार्यायाः सप्रापश्चित्त मृतपत्यत्व- निरूपणम् ।	"	७०३	घनहृत्प्राग्भोगाद्यैरुक्तमः शूद्र- समाया गौरवर्णयाः पुत्रसत्तिहीन- त्वनिदानं तत्प्रापश्चित्तम् ।	२४६
६९०	प्राग्भवे महिम्नाधिकहरणेनात्र नार्या दुर्निधादृष्टत्वं तत्प्रापश्चित्तम् ।	२४३	७०४	प्राग्भवे दुग्धहरणादत्र बहुमूलरोगतः पीडा तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
६९१	धगम्यागमनातिसेवनादिह कथं कथ- नादिषु कृत्स्नसु नियोगप्राप्तिः ।	"	७०५	प्राग्भवे दुग्धहरणादत्र बहुमूलरोगतः पीडा तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
६९२	जन्मान्तरे विषदानेन सपत्नीधुमार- घाताद्वितीयेन कन्यावरणप्राप्तेन कुष्ठान्वितत्वं तृतीये यवनीचमासाय चतुर्विंशतिमितेऽस्तिदाहः ।	"	७०६	पुत्रा नसपुत्रस्य मुख्यनिदुष्टततोऽध- भवे षण्डत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	२४७
६९३	पूर्वं बाह्वहननेऽत्र दन्तुरावरोगस्त- त्प्रापश्चित्तकथनम् च ।	"	७०८	पूर्वं फलापहरणादस्तिमन्त्रे नार्याः पुत्रविहीनत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
६९४	पुत्रभवे मुट्टरणादत्र गुल्मरोगतः पीडा तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	२४४	७०९	पूर्वं दधिहरणादत्र मेदसा परिपीडनं तत्प्रापश्चित्तम् ।	"
६९५	यमुवानदीतीरे जानायाः शूद्रया याये वपति कुष्ठरोगस्तत्प्रापश्चित्त- कथनम् ।	"	७१०	पुत्रभवे परिपीयासादस्तिमन्त्रं जन्मनि नार्याः कुष्ठगुल्मरोगस्तत्प्राप- श्चित्तम् ।	"
६९६	पूर्वमेव शूद्रमभ्य नागसमभक्तमुख- भाय गन्धुमडं पण्डितनन्द- प्राप्तिम्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"	७११	हृपमानां नासायेवादिह जन्मनि नासा- च्छेदस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
६९७	पुत्र नार्या बाह्वनाशे हृते हृद- दन्तुरा तत्प्रापश्चित्तम् ।	"	७१२	सिधोः पश्चिमभागे जातस्य मृच्छ- वशाभवस्य सर्वविधाविशारदाय सुनि- धर्षणवाहनसमुत्तस्य पञ्चपञ्चाशे वैरंऽस्तिकारणकथनं कर्पादिहारो- यावत् ।	"
६९८	पूर्वं मेदहरणाद्वैरोगस्तत्प्रापश्चित्त- कथनम् ।	"	७१३	पूर्वं दधिहरणादिह नार्या मेदःपीडा तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	२४८
६९९	विना प्रयोजनं भगवत्प्रापश्चित्त- नपुत्रत्वं नाप्रापश्चित्तकथनम् ।	"	७१४	तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
७००	जन्मभवे गुग्गुलुनादत्र भरे बाधु- पीडा तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	२४५			
७०१	वर्णनं पश्चिम-२ पश्चिमा वनाया इत- पश्चिमोऽत्र तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"			

अ०	विषयः	पृ० ।	अ०	विषयः	पृ०
७१६	नानाधातुमयदीपपात्रहरणादत्र चक्षुः- पीडा तत्प्राप्यधित्तरूपनञ ।	२४८	७२९	पूर्वजन्मनि स्त्रीपरित्यागादत्र षड्व प्राप्यधित्ताभावश्च ।	२५१
७१६	पूर्व मधुहरणतोऽत्र दुष्टग्रस्युत्तव तत्प्राप्यधित्तरूपनञ ।	"	७३०	स्वमक्षणार्थं भृगवधादत्र खड्गजारोग- स्तत्प्राप्यधित्तरूपनञ ।	"
७१७	तरङ्गघातादिह नार्याश्चक्षुरोगेण कातराक्षित्व तत्प्राप्यधित्तरूपनञ ।	"	७३१	पुरा गुडहरणाभ्यां अत्र गुल्मोदर- पीडा तत्प्राप्यधित्तरूपनञ ।	"
७१८	पूर्व दिजाण्डच्छेदात्सतजन्मसु पण्ड- त्व प्राप्यधित्ताभावश्च ।	"	७३२	पुरा स्त्रिय परित्यज्य परदारगमना- दत्र स्त्रीवर्जितत्वं तत्प्राप्यधित्- तरूपनञ ।	"
७१९	कात्रकुलजस्य शौर्यदिर्घशोमनयशो- युतस्योदरे किञ्चिद्वातविकारस्य मार्याया यौवने पुष्पशान्तिमिदान तत्प्राप्यधित्तरूपनञ ।	२४९	७३३	शुप विना प्रादुर्गवधादिह मृग- हृत् खड्गत्व तत्प्राप्यधित्तरूपनञ ।	२५२
७२०	पूर्वमवे माक्षिकहरणादत्र नार्या दृग्- धादभाव तत्प्राप्यधित्तरूपनञ ।	"	७३४	परतैलापहरणादत्र नार्या कङ्कुरोग- प्राप्तिस्तत्प्राप्यधित्तरूपनञ ।	"
७२१	अगम्यागमनादिह जन्मनि षड्व तत्प्राप्यधित्ताभावश्च ।	२५०	७३५	पूर्वमवे राजपत्न्या गर्भधारणादत्र शूद्रदेहे षण्डत्व तत्प्राप्यधित्ताभावश्च ।	"
७२२	पूर्व धनलोमास्तपनोत्तस्य विषतो घातादत्र चाल्ये कुष्ठरोगतो नार्या अविबाह्यत्व तत्प्राप्यधित्ताभावश्च ।	"	७३६	स्वगर्भपालनार्थं पूर्वं मृगघातादत्र नार्यास्तद्वातकीले खड्गत्व तत्प्राप- धित्तरूपनञ ।	"
७२३	बराहस्य घातेनेह जन्मनि दन्तुरत्व तत्प्राप्यधित्तरूपनञ ।	"	७३७	क्षेत्रकुलसमुद्भवस्य पाण्डुरपुतेर्दान- दाक्षिण्यपरस्य ग्रहणीवातपीडित- स्य भार्याया सदाचारवत्त्वा गर्भा- दियरतानिदानकथनम् ।	"
७२४	ग्राममे गुडापहरणातोऽत्र गुल्मोदर- रोगस्तत्प्राप्यधित्तरूपनञ ।	"	७३८	पुरा नानागर्भविहिंसनादत्र वध्यास्य तन्निष्कृतिकथनम् ।	२५३
७२५	यमुनानदीतीरजाया कस्याधिच्छू- द्रा याम्ये कुष्ठप्राप्तिमिदान तत्प्राप- धित्तरूपनञ ।	"	७३९	पूर्वं तुरगापातादत्र बरकद्रोगस्त- त्प्राप्यधित्तरूपनञ ।	२५४
७२६	पूर्वमवे वृषभ्य नासामुच्छेदनादत्र यवनदेहे षण्डत्व तत्प्राप्यधित्ता- भावश्च ।	"	७४०	ग्राममे शृगाळपातादिह पादहानित्व तत्प्राप्यधित्तरूपनञ ।	"
७२७	पूर्वं बराहपातादस्मिन् मवे नार्या दन्तुरत्व तत्प्राप्यधित्तरूपनञ ।	२५१	७४१	गगातारे जानस्य शुभाचारस्य कस्य- चिच्छूद्रस्य युवमाने चक्षुर्हीनत्व तत्प्राप्यधित्तरूपनञ ।	"
७२८	तैलहरणादत्र कङ्कुरोगस्तत्प्राप्यधित्- तरूपनञ ।	"	७४२	पूर्वं शृगाळपातादस्मिन्मवे नार्या ऊर्ध्वत पातस्य पादमगस्तत्प्राप- धित्तरूपनञ ।	"

श्र०	विषया	पृ० ।	श्र०	विषया	पृ०
७४३	पुरा अश्वघातादिह नार्यो वक्रकठ- रोगस्तत्प्रापश्चित्त च ।	२९४	७६३	अज्वबधानार्यो दहायिकाह्व तत्प्रा- यश्चित्तकथनञ्च ।	२९९
७४४	यमुनातीरे क्षत्रियकुलप्रवृत्तस्य घन- सौहृद्वान्वितस्य पूर्वैष्ठतदोषविह्वलतो बहुव्रीधस्य पुत्रवृद्धयमात्रनिदान तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	७६७	क्षत्रकुलस्य गुन्मोदरामयपीडि- तस्य कृपणस्य वित्तवतो दामपदै- शम्रुक्पीडितस्य मृतपुत्रनिदान तत्प्रा- यश्चित्तकथनञ्च ।	"
७४५	कम्पविच्छेदस्य प्राप्तसर्वमनोरथस्य घण्टव्यनिदान तत्प्रापश्चित्तञ्च ।	२९५	७६८	मायुरमण्डले जातस्या क्षत्रियपत्न्या जातसप्ततिनाशनिदान तत्प्रापश्चि- त्तञ्च ।	"
७४६	पुरा मार्गो घनलोभेन परलुप्तकस्यैह पादसमवमहूपीडा तत्प्रापश्चित्त कथनञ्च ।	"	७६९	ग्राममे स्त्रुतो वधाक्षार्यो इह चक्र- पादरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	२९०
७४७	पर्वतमार्गे जातस्य बाहुजस्य महो- प्रस्य वामनस्य मत्पारमस्य पुत्रही- नत्वनिदान तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	७६०	पुरा शूद्रवधादिह मवे दन्तपास- जरोग्रस्ततत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
७४८	क्षत्रकुलस्य गुल्मापुदरपीडावतो निष्कलौपिमस्य भाष्यद्विपुसुतस्य मृत- वग्मत्वनिदान तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	२९६	७६१	ग्राममे स्त्रुतो वधाक्षार्यो इह चक्र- पादरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
७४९	वैश्यांगनाया नानाविधैतिषुताया गुल्लमोगदया युक्मार्गे गर्भतो द्वु ख- भिदान तत् प्रापश्चित्तविकथनञ्च ।	२९७	७६२	पुरा शूद्रघातादिह नार्यो दत्तपति- नजरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	२९१
७५०	विषाशानिन्ते जातस्य द्विजस्य जातपुत्रविनाशनिदान तत्प्रापश्चि- त्तञ्च ।	"	७६३	स्वजात्या क्षीयदानादत्र जातपुत्र- विनाशस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
७५१	बह्वानादजासुतवधादिहाधिक्य- पात्र तत्प्रापश्चित्तञ्च ।	२९८	७६४	बधुनाशादन जन्मनि बधुनामकरोग- स्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
७५२	लोहहरणादूर्ध्वमत्र र्वनास्यरोगस्त- त्प्रापश्चित्तञ्च ।	"	७६५	शूद्रकुलस्य जातसप्ततिहीनत्व- निदान तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
७५३	ग्राममे नमुलवधादिह सर्वेवशीय- मरगद्व पनिरौक्षण्य ।	"	७६६	स्वपत्न्या पण्यशास्त्रास्यापनात्यप्य- क्षीर्कर्मतः स्वोपजीवितभेदे घण्टव्य तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	२९२
७५४	अजननमादिह गोपिकाव- प्राप्ति ।	२९९	७६७	पूतं नकुलवातदन नार्यो बभ्रुमण्डल- रोगस्तत्प्रापश्चित्तञ्च ।	"
७५५	लोहहरणादि र्वनास्यरोगान् पीडा तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	७६८	क्षत्रकुलोद्भवस्य नानारक्तानिल- पीडितस्य भाष्योपा सपत्निहीनता- निदान तत्प्रापश्चित्तञ्च ।	"
			७६९	ब्रह्मघाताक्षयोरोगस्तत्प्रापश्चित्तविधि- कथनञ्च ।	२९३

अ०	विषयाः	पृ० ।	अ०	विषयाः	पृ०
७७०	अन्नहरणादिह जन्मनि मूलरोगस्त- त्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	२६३	७८४	पूर्वं सवर्णागमनेऽत्र वातरक्तविकार- स्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	२६९
७७१	पूर्वजन्मनि मूलकर्मनिषेवणाच्छीत- ज्वरपीडा तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	२६४	७८५	पुरा विना वैद्यशास्त्राभ्ययनं कृगोप- प्रदानादत्र रक्तपित्तरोगो मध्या- नादपि, तदोषशमनाय प्रापश्चित्त- कथनं च ।	"
७७२	कृतप्रस्य देहान्तरे कफाश्वासादि- पीडा तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	७८६	पूर्वं त्रपुहरणादिह जन्मनि श्लेष्म- रोगतः पीडा तत्प्रापश्चित्तं च ।	२७०
७७३	राजमार्गनदीतीरादौ मूत्रकृष्णादिह शिरोर्तिस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	२६५	७८७	पुरा धूर्ततया जनवंचनादत्रापस्मार- रोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
७७४	देवद्विजद्रव्यहरणादन्यजागमनाच्चेह पाण्डुरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	२६६	७८८	पुरा मन्त्रे नागापहरणादस्मिन्मन्त्रे शीर्षरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
७७५	ग्राममे येद्विप्रकृष्णादिह अन्नवृद्धि- रोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	७८९	धर्म क्रमादुपक्रम्य तस्य मन्त्रे परि- त्यागावब्रातिचक्राख्यरोगपीडा त- त्प्रापश्चित्तकथनं च ।	"
७७६	पूर्वमेवे जात्युत्तमस्त्रीगमनात् अत्र हृदयघ्नरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	७९०	पूर्वं पक्कमहरणादिह नरस्याशु जिह्वा- रोगस्तत्प्रापश्चित्तं च ।	२७१
७७७	अतिमानातिक्रोधातिखेहमयाधर्मनि- श्चयज्ञानान्ययाकर्तुणेन ध्वशोणित- घ्नरोगतः परमपीडा तत्प्रापश्चित्त- कथनञ्च ।	२६७	७९१	पूर्वं अत्रवर्गाय विद्याप्रदानादिह छर्दिरोगतः पीडा तत्प्रापश्चित्तञ्च ।	"
७७८	पुरा परेण मर्ममेदान्नुष्टिपातादतस्य- वचनादत्र मन्त्रे फलीहाररोगतः पीडा तदुपरि प्रापश्चित्तकथनं च ।	"	७९२	पूर्वमाभापहरणेनात्र दन्तपीडा तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
७७९	पद्मव्यहरणादुल्लंघनमदम्यमक्षणा- च्चेह गण्डमालारोगस्तत्प्रापश्चित्त- कथनञ्च ।	२६८	७९३	परेषां कटुवचनतः पीडकत्वेह धर- स्वनत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
७८०	बाण्डालवचःश्रवणेऽपि मौजनादिह पाण्डुरोगस्तत्प्रापश्चित्तं च ।	"	७९४	पूर्वमेवे लज्जापहरणादिह वर्णरत्नराजं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	२७२
७८१	पुरा मन्त्रे खरकाकादिमांसमञ्जणादिह रक्तोदररोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	"	७९५	पुरा जन्मनि सुककुटहननादन वन- नास्तत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
७८२	अनिर्दिष्टाया गोः पयः पीत्रेह रक्तो- द्वान्मवति तच्छमनाय प्रापश्चित्त- कथनम् ।	२६९	७९६	ददुरोगोऽशमनाय प्रापश्चित्तविधे- र्विस्तरेण निरूपयम् ।	२७३
७८३	पूर्वमेवे देवमांसगधनापहरणाश्वा- निद्रोहावात्र वातरोगस्तत्प्रापश्चित्त- कथनं च ।	"	७९७	पूर्वं विनिर्हतेऽप्येऽत्र वक्रकण्ठ- तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	२७४
			७९८	पाशवतप्रागधानादिह जन्मनि पा- निर्हन्तं तत्प्रापश्चित्तञ्च ।	"
			७९९	शुक्रविकारदरणादोदरे शुम्भरोगतः पीडा तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	२७५

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
८००	पुरा गर्भप्राप्तनतोऽत्र यकृत्कीड-			वीवनेऽपि पुष्पनाशस्तत्प्रापश्चित्त-	
	जलोदरतः पीडा संप्रापश्चित्तकथनञ्च ।	२७५		कथनञ्च ।	२८३
८०१	मन्दाग्निरोगजनकदेशस्तत्प्रापश्चित्त-		८१५	पूर्वमपे त्रिषवतामनात् अत्र रक्तार्तुद-	
	कथनञ्च ।	"		रोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
८०२	पूर्वमपे सिद्धाजहरणतोऽत्र मन्दाग्निवा-		८१६	दधिचौर्यतो जातस्य क्लिप्तिपस्या-	
	दजर्जरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"		पहाण्य प्रापश्चित्तं, सर्वागवेदना-	
८०३	पूर्वं सुप्तोरुहामन्त्राद्य वेदाध्ययन-			निदानकथनपूर्वकं तत्प्रापश्चित्त-	
	कारणादिह प्रहाहान्तिव तत्प्राप-			कथनञ्च ।	"
	श्चित्तञ्च ।	२७६	८१७	शतद्रोः पूर्वभागे समुपनस्य भ्रातृ-	
८०४	पूर्वं शुक्लायाभिगमनतोऽत्र भूयकृच्छ्रं			विश्रम्भयुक्तस्य द्विजस्य ज्येष्ठपार्श्व-	
	तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"		या मृताभयत्वनिदानं तत्प्रापश्चित्त-	
८०५	पूर्वं मातृगमनादिह जन्मनि लिङ्ग-			कथनञ्च ।	२८४
	विनाशस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	२७७	८१८	कुक्षेत्राद्यम्भभागे कस्पश्चिद्विष्णु-	
८०६	सुगलये जलेऽन्वत्र वा शङ्खनृनकरणा-			सुतस्य स्वल्पवित्तस्य वातपित्तद्वय-	
	दनं गुदरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"		युतस्य जातपुत्रविवाहनिदानं	
८०७	पूर्वं स्मार्तार्तिशिरामनादिह मवेऽतिशय-			तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	२८५
	रोगप्राप्तिस्तच्छमनाय प्रापश्चित्तविधि-		८१९	पञ्चमददेशे जातस्य गौरवर्णस्य	
	निरूपणञ्च ।	२७८		पिताधिकस्य पुत्रव्यतिदुःखनिदानं	
८०८	पुरा ब्रधविभोजनतोऽत्र बहुविध-			तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	२८६
	वैष्यादि संप्रतीकाराय प्रापश्चित्त-		८२०	ऐरावतीनदीतीरे जातस्य क्षत्रियस्य	
	कथनञ्च ।	"		पुत्रदारपुत्रयुतस्य वीवने नैयरोग-	
८०९	अनन्यगतिकामिदृशं भार्या विना प्रयो-			निदानं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
	जन्मं परित्यज्य व्यवहर्तुं प्रहणी-		८२१	यामुनदेशभवस्य कल्पचित्तं बाहु-	
	रोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	२७९		जस्य पुत्रसौख्यसहित्यनिदानं	
८१०	हारीणादिपशुहने हह जन्मनि खड्ग-			तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	२८७
	त्वादिरोगस्तत्प्रापश्चित्तानि च ।	"	८२२	उरज्जालु वातस्य द्विजस्य जातशिष्ट-	
८११	वर्षमापणादिह कद्रोपस्तत्प्राप-			नाशनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	२८८
	श्चित्तकथनञ्च ।	२८०	८२३	शतद्रुमिकटे जातस्य बंदिनो समुद्र-	
८१२	मातृशिरमुद्वेगनाशकनिद्राप्रवणान्			वचसो लोकं पुनाभावनिदानं तत्प्रा-	
	कार्गम्यामत्र दूषरोणिताप्रवस्तत्प्रा-			पश्चित्तञ्च ।	"
	पश्चित्तकथनञ्च ।	"	८२४	शतद्रुमिकटे जातस्य शूद्रस्य धन-	
८१३	शुग भ्रमहन्तुर्बह जन्मनि पाण्डु-			वतः पितृभक्तियुतस्य नैकस्त्रीभोग-	
	दुष्टरोगान् प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	२८१		संयुतस्य मृतपुत्रावनिदानं तत्प्राप-	
८१४	शुगिनामृतुक्तया मर्तास्यमय			श्चित्तकथनञ्च ।	२८९
	सर्पं मिश्रद्वयणादिह भार्या				

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
८२५	शतद्रुनिकटे जातस्य क्षत्रियस्य पितृ- मातृसुखहीनस्य जातपुत्रविनाश- निदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	२९०		व्यययुक्तस्य त्रिंशन्मिताब्दे महा- रिष्टप्राप्तिस्तन्निष्कृतिश्च ।	२९९
८२६	ऐरावतीतीरे जातस्य द्विजस्य मृत- पुत्रत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	"	८३५	शतद्रुनिकटे जातस्य क्षत्रियस्य भार्यायाः सुखेहायाः सदाचाराया उदरे रक्तसावातपीडावत्या गर्भास्य- रतानिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	२९७
८२७	रामहृदायाम्ये जाड्मलदेशसमुद्भवस्य शूद्रस्य सन्ततिराहित्यनिदानं तत्प्रा- यश्चित्तकथनञ्च ।	२९१	८३६	कुरुक्षेत्रे जातस्य क्षत्रियस्य पुत्रवि- वर्जितस्य यौवने क्षयप्राप्तिनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	२९८
८२८	सरस्वत्या याम्यमगे जातस्य स्वल्प- धनस्य धितापरस्य जातपुत्रविनाश- निदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	८३७	शूद्रस्य कस्यचित् स्त्रीमित्रसंयुतस्यै- श्वर्यवतो मृतपुत्रत्वनिदानं तत्प्राय- श्चित्तकथनं च ।	"
८२९	विषाखादेशे जातस्य क्षत्रियस्य पूर्वजन्मनि ब्राह्मणस्य यत्र यत्र कृता पातास्तत्र तत्र कुष्ठरोग- युतस्य स्त्रीपुत्रहीनत्वकथनं तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च ।	२९२	८३८	विषाखावतीमध्ये क्षत्रियस्य स्वल्प- वित्तस्य बहुभार्यस्य जातपुत्रविनाश- निदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	२९९
८३०	शतद्रुनिकटे जातस्य द्विजस्य पितृ- कफान्वितस्य भार्याद्वययुतस्य ज्येष्ठ- भार्याया अपुत्रत्वनिदानं तत्प्राय- श्चित्तकथनं च ।	२९३	८३९	पर्वते जातस्य क्षत्रियस्य देवब्राह्मण- पूजकस्य भार्याद्वयवन्धावनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
८३१	सौराष्ट्रदेशे जातस्य द्विजस्य दुःख- समन्वितस्य राजोपसेवकस्य पुत्र- हीनत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	२९४	८४०	रामहृदायाम्ये दशभोजनाभ्यन्तरे जातस्य वणिजो धनिनां शूले समु- त्पन्नस्य जातसंततिनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३००
८३२	रामहृदायाम्ये षष्ट्योजनसंमिते देशे जातस्य वणिक्कुसुतस्य स्वल्पवित्तस्य भार्याया गर्भदुःखाकुलत्वं तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च ।	"	८४१	पर्वते दुष्टक्षत्रियकुलजस्य विद्याभ्यास- रतस्य सुखैश्वर्यवतो भार्याद्वयस्य पुत्रत्रिहीनत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	३०१
८३३	पर्वतोपरि भूमिपालकुलजस्य बहु- व्ययपरस्य बहुभार्यस्य सुखान्नि- तस्य पुत्रेभ्योऽतिदुःखप्राप्तिनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	२९५	८४२	पुष्कस्तमीपे जागस्य क्षत्रियस्य सुखिनो विधायनो ग्रामिणः पंच- षत्वारिंशे वयसो वर्षे महागृष्ट- निदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३०२
८३४	पर्वताश्रितशतभोजनविस्तीर्णप्रदेशे जातस्य भूपस्य वयसो द्वादशवर्षे राज्याधिरूढस्य यौवने पादोदर-		८४३	पथमर्द्धे जागस्य ब्राह्मण- जागपुत्राद्विनाशनिदानं तत्प्राय- श्चित्तञ्च ।	

अ०	विषयाः	पृ० ।	अ०	विषयाः	पृ०
८४४	सरस्वतीपरभागे जातस्य क्षत्रियस्य पुत्रामावनिदानं तत्प्रायश्चित्तविधियनञ्च ।	३०३	८५९	ग्रामवे कांस्यहरणात् शीर्षरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	३०९
८४५	पुरा तिर्यग्गमनादिह शूलप्रमेहयोगौ तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	३०४	८६०	वन्ध्यात्वहरप्रायश्चित्तम् ।	"
८४६	पूर्वभवे विषदानादालकहननेन नार्या अत्र स्नानमवैतव्यं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	८६१	सती स्वभार्या परित्यज्याम्पत्नीगमनादत्र ग्रहणीरोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	३१०
८४७	ग्रामवे परमौक्तिकहरणादिह पुत्रसुखामावस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३०६	८६२	कांस्यहरणादिह नार्याः शीर्षरोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"
८४८	पूर्वं रीत्यपहरणादत्र जन्मनि विज्ञेयाक्षत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	३०७	८६३	पूर्वं मोहादुपस्य नाशे कृतंऽत्र नार्या विकृतस्वरत्वं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"
८४९	पुरा खरहन्नादत्र खररोमत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	८६४	पुरा घृतहरणादिह नेत्ररोगयुतत्वं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"
८५०	पूर्वं गर्भपुष्ट्यर्थं कुक्कुटाण्डमक्षणादिह सत्करजाताया नार्या गर्भधारणामावस्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	८६५	पूर्वं स्वकं पतिं परित्यज्य परपुरुषसेवनादिह जन्मनि नार्या ग्रहणीरोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"
८५१	भ्रूवर्णकारकुले जातस्य लोभपरस्य धूर्तस्य राजजनप्रियस्य मुखैश्वर्यधनसुकृत्य पुत्रहीनत्वं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	८६६	विप्रवर्णकुलोत्पन्नस्य रक्ताक्षदर्शनस्य उदरे वातरोगवतः किञ्चिद्विस्तृतमन्त्रितस्य भार्याया मृतपुत्रत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
८५२	पूर्वं खरहन्नादिह नार्याः खररोमत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	३०८	८६७	वन्ध्यात्वहरप्रायश्चित्तस्य प्रकारान्तरेण निरूपणम् ।	३११
८५३	पुरा रीत्यपहरणादिह भवे नार्याः विज्ञेयाक्षत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	८६८	देवद्रव्यापहरणादत्र विशददर्शोत्तरं नेत्रभङ्गस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
८५४	पूर्वं परसिद्धान्तहरणादिह शूलरोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	८६९	पूर्वभवे वृषभस्य मुखनिकुहनादिह घण्टत्वम् ।	३१२
८५५	पुराभवे उष्ट्रजातादिह विष्टतस्वरत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	८७०	पूर्वजन्मनि परघृतहरणादिह नार्या नेत्रपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
८५६	गर्भपातस्ताया मये वन्ध्यात्व तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	८७१	पूर्वभवे महिषीहन्नादत्र कृष्णगुल्मरोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"
८५७	पूर्वं कांस्यहरणादत्र शीर्षरोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	८७२	धनमृत्याश्चमोगाद्यैर्युतायाः शूद्राः पुत्रसत्तिष्ठान्तावनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"
८५८	पञ्चनददेशे जातस्य वैश्यस्य सुग्रीवधर्मयुतस्य जगत्पुत्रविनाशकत्वं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	३०९	८७३	पूर्वजन्मनि दुग्धहरणादिह वटमूत्रत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
			८७४	स्त्रीगामयि तथैव ।	३१३

अ०	विषया.	पृ० ।	अ०	विषया	पृ०
८७९	पूर्व नवयौवनमहिषीजातादिह कुष्ठ- गुल्मरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथन च ।	३१३	८८८	क्षेत्रकुलजस्य वातरक्तपीडितस्य मार्ग्या एकापत्नानतरं पुण्यविनाश- निदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"
८७९	वृषस्य मुष्कनिड्डनादिह मये षष्ठत्वं ज्ञानाज्ञानरुनेऽपि प्रायश्चित्ता- भावश्च ।	"	८८९	पूर्वमये मादिकहरणादिह नार्ग्या दुर्गन्वाढयत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३१७
८७७	पूर्वमये प्रमादेन फल्हरणादिह नार्ग्या पुत्रहीनत्वं तत्प्रायश्चित्त- कथन च ।	"	८९०	अगम्यागमनत पूर्वमत्र षड्व- त्तत्प्रायश्चित्ताभावश्च ।	"
८७८	दक्षिहरणादत्र मये मेदरोगस्तच्छम- नार्ग्यं प्रायश्चित्तकथन च ।	"	८९१	पुरा सप्तल्या कुमारस्य विषेण कृताद्रतादिह नार्ग्या बाल्ये कुष्ठ- समुद्भवकथनम् ।	"
८७९	पूर्वजन्मनि महिषीजातादिह कृष्ण- गुल्मरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	८९२	वराहजातादत्र जन्मनि दन्तुत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
८८०	वृषभाणां नातामच्छेदादिह युवाव- स्थाया नामामच्छेदस्तत्प्रायश्चित्त च ।	"	८९३	पुरा मये गुडहरणादत्र गुल्मरोगेण पीडा तच्छमनोपायरूपनञ्च ।	"
८८१	गमायक्षिममाणे मायापुरे जातस्य द्विजस्य राजमाम्यस्य विष्णुभक्ति- परस्य पुत्रविहीनत्वं निदानं तत्प्राय- श्चित्तञ्च ।	"	८९४	यमुनातीरे जाताया शूद्रया पति- सेवारया बाल्ये इष्टरोगनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"
८८२	महाभूमिभुजा बरो जातस्य यवनस्य सर्वविद्याविशारदस्य सुखैर्व्यसमा मुक्तस्य पद्मपट्टमित्तवर्षे महारिष्ट निदानं तत्प्रायश्चित्त च ।	३१५	८९५	तिथुमडले जातस्य यवनस्य सुत्रि- धर्म्यचनान्वितस्य षड्वत् तस्य सद्रुतये प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३१८
८८३	पूर्वमये तरुणजातादिह नेत्रेषु कात- रत्वं तत्प्रायश्चित्तकथन च ।	"	८९६	पुरा वराहजातेन दन्तुत्वं तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च ।	"
८८४	पुरा देवमदिरगतधातुमयदीपपात्रा- पहरणादिह नार्ग्याश्चतुः पीडा तलि- कृतये प्रायश्चित्तकथन च ।	"	८९७	पूर्वं तैलहरणादिह नार्ग्या कम्बू- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
८८५	पुरा मधुहरणादत्र जन्मनि दुष्टगण्य- त्वं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	८९८	पूर्वं स्त्रीपरेत्यागादिह जनस्य षड्व- त्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
८८६	पूर्वं तरुणजातान्ग्या इह कातरा- क्षीव तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३१६	८९९	पुरा स्वभक्ष्यायं मृगजातादिह अप्यत- खजव तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
८८७	पुरा विप्रस्य मुष्कनिड्डनादत्र मये जानम्य गृहस्य षष्ठत्वं तत्प्राय- श्चित्ताभावश्च ।	"	९००	पूर्वं गुडहरणादिह जन्मनि मुनी दारोग्यस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
			९०१	पर्वतदेशे तनुपनम्य महाविभवपुनम्य स्त्रीवर्चिन वनिदानम् ।	३१९
			९०२	नृप त्रिना मृगजातादत्र एषव- त्तत्प्रायश्चित्तकथन च ।	"

अ०	विषयः	पृ० ।	अ०	विषयः	पृ०
९०३	परित्यागहरणादिह भवे क्लेशोऽगस्त प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	३१९	९१६	स्वर्णकारकुले जातस्य सुखधर्म- धनयुक्तस्य स्त्रीसुखिनो लोकाव- कस्य पुत्ररहितत्वनिदानं तत्प्राप- श्चित्तकथनञ्च ।	"
९०४	पूर्वं राजपत्न्या गर्भधारणादिह विना प्रापश्चित्त स्त्रीपुत्रसुखहीनत्वम् ।	"	९१७	पुत्र स्त्रयातादिह भवे नार्याः स्वरोमासं तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	३२३
९०५	स्वर्गपरिपोषणं पूर्वं सुगन्धपादत्र नार्यास्तदातकाले खजत्व तत्प्राप- श्चित्तकथनञ्च ।	"	९१८	पूर्वं रीत्यपहरणादिह नार्याः पिङ्गा- क्षित्व तत्प्रापश्चित्तञ्च ।	"
९०६	क्षेत्रतुल्यभवस्य दान्दक्षिणपरस्य मेहादिपौहितस्य नार्यायाः सदाचार- वत्या गर्भस्थिरत्वनिदानं तत्प्राप- श्चित्तकथनञ्च ।	३२०	९१९	प्राग्भवे परित्यागहरणादिह नार्याः शूलरोमास्तत्प्रापश्चित्तवर्णनं च ।	३२४
९०७	पूर्वजन्मनि पुत्रगयातादिह वक्र- कण्ठत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	३२६	९२०	पूर्वम् उत्प्रायातादत्र नरस्य विकृत- स्वत्व तत्प्रापश्चित्तं च ।	"
९०८	पूर्वं शृगालघातेनात्र भवे पादक्षीनत्व तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	९२१	पूर्वं गर्भपातादत्र पञ्चमीः प्राप्य वन्ध्यात्वं तत्प्रापश्चित्तं च ।	"
९०९	गगातीरे जातस्य शूद्रस्य धनपुत्रा- नितस्य युवभावे बहुहीनं च तत्प्राप- श्चित्तकथनञ्च ।	"	९२२	कास्यहरणादिह नरस्य शीर्षपीडा तच्छमनाय प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
९१०	पूर्वं शृगालघातादिह भवे नार्याः पादमेगस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	९२३	पञ्चनददेशे जातस्य वैश्यस्य सुखे- धर्मयुक्तस्य जातपुत्रविनाशकत्व- निदानं तत्प्रापश्चित्तञ्च ।	"
९११	पुत्रा वाग्निघातादिह नार्याः वक्रकण्ठ- तत्प्रापश्चित्तवर्णनञ्च ।	"	९२४	पूर्वं कास्यहरणादिह भवे शीर्षरोमा- स्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	३२५
९१२	यमुनातीरे क्षत्रियवधभवस्य धन- गौक्ष्यशोभवतो नितप्रदस्य बहुव्री- कस्य विशेषतो बुद्धिमत्तः पुत्रायाव- निदानं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	३२२	९२५	वन्ध्यायाः पुत्रसन्तानोत्पत्तिविधान- कथनम् ।	"
९१३	पूर्वं रीत्यपहरणादिह भवे पिङ्गलाश्रित्व तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	९२६	साथी स्वमार्गं परित्यज्य परदार- गमनादिह भवे प्रहर्षरोगस्तत्प्राप- श्चित्तकथनं च ।	"
९१४	पुत्र गच्छातादत्र स्त्रीरोमासं तच्छ- मनाय प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	९२७	पुत्र जन्मनि कास्यहरणादिह नार्याः शीर्षपीडा तत्प्रापश्चित्तं च ।	"
९१५	प्राग्भवे गर्भपुष्टयर्थं कुक्कुटादिप्राणा- दिना नार्याः गर्भस्थिरणाप्राप्त- प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	९२८	पूर्वं नार्याः उत्प्रायातदोषादत्र विकृत- स्वत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	"
			९२९	पूर्वं परपुष्ट्यापहरणात् अत्र भवे नेत्र- रोगस्तत्प्रापश्चित्तनाशाय तत्प्रापश्चित्त- कथनञ्च ।	"

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
९३०	स्वपतिं परित्यज्य पूर्वमेव परपुरुष- गमनान् नार्या ग्रहणरोगस्तत्प्राप्य- धित्तकथनञ्च ।	३२६	९४५	पूर्वं दधिहर्या नार्या अत्र मेदोरोगतः परमपीडा तत्प्राप्यधित्तकथनञ्च ।	३२९
९३१	विप्रवर्णकुलोपनस्य उदरे वातपीडि- तस्य आदिपुत्रविनाशोत्तरम् अप- स्यामावनिदानं तत्प्राप्यधित्तं च ।	"	९४६	पूर्वमेव तरुक्षुह्रननादत्र नेत्रेषु कात- स्त्वं तत्प्राप्यधित्तवर्णनञ्च ।	"
९३२	वृषस्य मुष्कनिकुट्टनतोऽत्र नरस्य षण्डत्वं तत्प्राप्यधित्ताभावञ्च ।	३२७	९४७	पुरा देवालयस्य घातुमपदीपपात्र- हरणादिह नार्याश्चक्षुःपीडा तत्प्राप्य- धित्तकथनञ्च ।	"
९३३	मोहात्परघृतप्राशनत इह नार्या नेत्र- रोगतः पीडा तत्प्राप्यधित्तकथनञ्च ।	"	९४८	पुरा मधुहरणादत्र जन्मनि नरस्य भूतिगन्धित्वं तत्प्राप्यधित्तवर्णनञ्च ।	३३०
९३४	पूर्वमेव महिषीवधादत्र कृष्णगुल्म- रोगेण नरस्य परमपीडा तत्प्राप्यधित्त- कथनञ्च ।	"	९४९	पूर्वं तत्क्षुधातादत्र भवे नार्याः कातराक्ष्या नेत्रपीडा तत्प्राप्यधित्त- कथनञ्च ।	"
९३५	प्राग्गोघातादत्र भवे नार्याः पुत्र- संततिहीनत्वं तत्प्राप्यधित्तकथनञ्च ।	"	९५०	पञ्चनददेशे जातस्य शूद्रस्य सकर्ष- ध्वंसपञ्चस्य षण्डत्वनिदान- कथनम् ।	"
९३६	प्राग्भवे हुन्धहरणादत्र नरस्य बहुपुत्र- रोगस्तत्प्राप्यधित्तञ्च ।	"	९५१	श्वित्रकुलजस्य शौर्याद्वार्यशो- धनयुतस्य वातपीडावतो मार्यायाः शुभाचारवत्याः पुष्पनाशनिदानं तत्प्राप्यधित्तवर्णनञ्च ।	"
९३७	पूर्वमेव परदुग्धहरणादिह नार्या बहु- पुत्ररोगस्तत्प्राप्यधित्तकथनञ्च ।	३२८	९५२	पूर्वमेव माक्षिकहरणादत्र नार्याः भूतिगन्धित्वं तत्प्राप्यधित्तकथनं च ।	३३१
९३८	मोहान्महिषीघातेनात्र नरस्य कृष्ण- गुल्मरोगस्तत्प्राप्यधित्तकथनञ्च ।	"	९५३	पुरा अगम्यागमनादत्र नरस्य षण्डत्वं तत्प्राप्यधित्तकथनञ्च ।	"
९३९	वृषस्य मुष्कनिकुट्टनतोऽत्र भवे षण्डत्वं तत्प्राप्यधित्तकथनञ्च ।	"	९५४	सप्तल्याः सुतस्य विषदानेन प्राण- हरणादिह भवे नार्या वास्ये कुष्ठ- रोगप्राप्तिश्चतुर्विंशतिमिते वर्षे मरणञ्च ।	"
९४०	पक्कलाहरणादिहार्त्यतं पुत्रविनाश- स्तत्प्राप्यधित्तकथनञ्च ।	"	९५५	पूर्वं वराहहननादिह नरस्य दन्तु- स्त्वं तत्प्राप्यधित्तकथनञ्च ।	"
९४१	पूर्वं दधिहरणादिह नरस्य मेदोरोगेण पीडा तत्प्राप्यधित्तकथनञ्च ।	"	९५६	पूर्वं गुडहरणादिह नरस्य गुल्मोद- राख्यरोगप्राप्तिस्तत्प्राप्यधित्तकथ- नञ्च ।	"
९४२	पूर्वमेव महिषीघातादिह कृष्णगुल्म- रोगतः पीडा तत्प्राप्यधित्तकथनञ्च ।	"	९५७	यमुनातीरज्यायाः सूर्यावासे कुष्ठ- रोगप्राप्तिनिदानं तत्प्राप्यधित्तकथ- नञ्च ।	३३२
९४३	पूर्वजन्मनि वृषभाणां नासाम्च्छेदादत्र नरस्य नासाम्च्छेदस्तत्प्राप्यधित्तञ्च ।	३२९			
९४४	भूमिमुज्जं म्बेष्टानां कुले जातस्य पञ्चपवादात्तमे वपति महारष्ट्र- प्राप्तिनिदानं तत्प्राप्यधित्तकथनञ्च ।	"			

अ०	विषयाः	पृ० ।	अ०	विषयाः	पृ०
९९८	पर्वताश्रितसिधुमंडले जातस्य यव- नस्य सुखैश्वर्यधनान्वितस्य षण्ढत्व- निदानकथनम् ।	३३२	९७०	पूर्वजन्मनि तुरंगमनादिह नरस्य वक्रकण्ठत्वं तत्प्राप्यशिक्षकथनम् ।	३३९
९९९	पूर्वमेवे ब्राह्मणादत्र नार्या दन्तु- रत्वं तत्प्राप्यशिक्षकथनम् ।	"	९७१	पुरामेवे शृगालघातादत्र विशेषतः पादहीनत्वं तत्प्राप्यशिक्षकथनम् ।	"
९९०	पूर्वं तैलहृणादत्र नरस्य कण्डूरोम- तत्प्राप्यशिक्षकथनम् ।	"	९७२	गंगातीरे जातस्य दृष्टस्य धनपुत्र- समन्वितस्य युवावस्थायां चक्षुर्ही- नत्वनिदानं तत्प्राप्यशिक्षकथनम् ।	"
९९१	पूर्वमेवे त्रिनाडभरार्थं भार्यापरित्यागा- दत्र षण्ढत्वं तत्प्राप्यशिक्षकथना- भावश्च ।	"	९७३	पूर्वजन्मनि शृगालघातादत्र नार्या ऊर्ध्वपातात्पादभंगस्तत्प्राप्यशिक्षकथ- नम् ।	"
९९२	पुरा स्वमर्त्याय भृगहननादत्र नरस्य खंजत्वं तत्प्राप्यशिक्षकथनम् ।	"	९७४	पूर्वमधवातादिह नार्या वक्रकण्ठत्वं तच्छमनाय प्राप्यशिक्षकथनम् ।	३३६
९९३	प्राममेवे मोहात् परगुहापहरणादत्र नार्या गुल्मोदरपीडा तत्प्राप्यशिक्ष- कथनम् ।	३३६	९७५	यमुनातीरे जातस्य क्षत्रियस्य मृत- पुत्रत्वनिदानं तत्प्राप्यशिक्षकथनम् ।	"
९९४	भ्रामनानां सुखरूपां स्वस्त्रियं परी- त्यज्य परदास्यमनादत्र स्त्रीविबाहि- रत्वं तन्निष्ठकथनम् ।	"	९७६	कामतः प्राममेवे वक्ष्यातादत्र नरस्य क्षयरोगप्राप्तिकथनम् ।	"
९९५	वृषे त्रिना भृगवातादत्र तद्वातकाळे मृगश्नुः खंजत्वं तत्प्राप्यशिक्षकथ- नम् ।	"	९७७	पूर्वजन्मनि मोहाद्व्रामतो द्विजवाता- दत्र क्षयरोगस्तत्प्राप्यशिक्षकथनम् ।	३३७
९९६	पुरामेवे परमेष्ठापहरणादत्र नार्याः कण्डूरोमातः पीडा तन्निष्ठकथनम् ।	"	९७८	मर्तुदेरणानंतरं सहममन्तः स्त्रीयां गतिवर्णनम् ।	"
९९७	पुरा तानपत्न्यां गर्भधारणादत्र भवे सर्वपर्मषष्टितिकरपण्डत्वं तत्प्राप- ्यशिक्षकथनम् ।	३३४	९७९	कुम्भलोपोपरे जातस्य क्षत्रियस्य क्षयरोगप्राप्तिनिदानं तदपेक्षया क्षयरोगे- ष्वेव पुत्रादिहजन्ममरणप्राप्तिश्च ।	"
९९८	भगवन्मर्त्याय पुरा भृगहननादिह नार्यास्तकाटि गेजत्वं तन्निष्ठकथ- नम् ।	"	९८०	विशेषतो वृद्धस्य जित्तिकलमूपस्य व्योष्याभिषेदो जातस्य क्षत्रियस्य युवामेवे क्षयरोगोपपत्तिनिदानं तन्नि- ष्ठस्य प्राप्यशिक्षकथनम् ।	"
९९९	धनकुलमनुव्रज्य दानदाक्षिण्यपरस्य मैरादिकास्त्रीहितस्य भार्याया गर्भधारणादत्र निदानं तत्प्राप्यशिक्ष- कथनम् ।	"	९८१	पूर्वमेवे मोहात्कुम्भलोपोपरे नार्या नासावक्रत्वं तत्प्राप्यशिक्षकथनम् ।	३३८
			९८२	पुरामेवे शृगालहननाद्वार्यां यत्र क्षयरोगस्तत्प्राप्यशिक्षकथनम् ।	"
			९८३	पुरा स्वस्थपातादत्र नरस्य यधित्वं तत्प्राप्यशिक्षकथनम् ।	"

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
९८४	प्राग्भक्ष्यातजपापादिह नार्याः क्षय- रोगपीडा तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	३३८	९९९	पुरा विडालोच्छिष्टभोजनतोऽन्न- स्य राज्यधत्वं प्रापश्चित्तकथनं च ।	३४२
९८५	गंगायाः प्राक्पददेशे जातस्य दृष्टस्य स्वल्पवित्तस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	"	१०००	स्त्रीणामपि तथैव ।	३४३
९८६	विराटदेशे जातायाः पतिशुश्रूषण- परायाः धनधर्मादयायाः क्षयरोग- वत्याः पुत्राभावनिदानं तत्प्रापश्चित्त- कथनं च ।	३३९	१००१	चांडालागमनादत्राजगरवन्मूढत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	"
९८७	पूर्वजन्मनि सारिकाघातादन्न नरस्य स्खलितबाक्त्वं तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	"	१००२	पूर्वं चांडालपुरुषसंगमादिह नार्या अजगरवन्मूढत्वं प्रापश्चित्तकथनं च ।	"
९८८	नार्या अपि तथा ।	"	१००३	परान्विश्रकरणादिह मवे अजीर्ण- रोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	"
९८९	पूर्वजन्मनि शकघातादन्न नरस्य लंघ- कण्ठत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	३४०	१००४	परान्विश्रकरणान्नार्या अजीर्णरोग- स्तत्प्रापश्चित्तविधिकथनं च ।	"
९९०	स्त्रीणामपि तथैव ।	"	१००५	द्विजकुलोद्भवस्य किलासद्वृकंडू- नेत्रतोदवतो भार्याया मृतवत्स्त्व- निदानं तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	"
९९१	कस्पचिद्विजकुलजस्य वातपीडाग्रतो धर्मगिष्टावतो वित्तपुत्रस्य भार्यायाः सदाचारवत्या मृतवत्स्मिदानं तत्प्रा- पश्चित्तकथनं च ।	"	१००६	पूर्वजन्मनि द्विजाय घातार्यं विप- दानादन्न च्छर्दिरोगेण यौवन एव प्राणहानिकथनम् ।	३४५
९९२	पूर्वमभ्यमश्रणतोऽन्न नरस्य कुमिलो- दरत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	३४१	१००७	पुरा द्विजाय विषदानादिह नार्या- श्छर्दिरोगेण यौवन एव मरणकथनम् ।	"
९९३	स्त्रीणामपि तथैव ।	"	१००८	द्विजेतरस्मै कस्मैचिदपि विषदाना- दिह च्छर्दिरोगतः पीडा तत्प्राप- श्चित्तकथनं च ।	"
९९४	दुष्टसर्शादन्न नार्याः कृतोदरीत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	"	१००९	आद्यावातान्मूकत्वम् ।	"
९९५	गंगायाः पूर्वभागे द्विजवंशसमुद्भवस्य बन्धुव्रीमुखसंपुत्रस्य मृतपुत्रव- निदानं तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	"	१०१०	पुत्राभिलाषापूर्वं यवनपुरुषसंमेलना- दन्न यवनान्त्वे पुत्रमंततिवाजैतत्वं तत्प्रापश्चित्तं च ।	"
९९६	द्विजभार्यायाः क्षयान्वितायाः पुत्र- संततिहीनत्वनिदानं तत्प्रापश्चित्त- कथनं च ।	३४२	१०११	गंगाप्रवर्षत्ते जातस्य भूपस्य भूत- दयावतो वात्ये पादुरोगप्राप्ति- निदानं तत्प्रापश्चित्तं च ।	"
९९७	उच्छिष्टभक्षणादन्न नरस्य राज्यधत्वं- निदानं तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	"	१०१२	पूर्वमेवे द्विजेतरस्मै विषदानादन्न नार्याश्छर्दिरोगतः पीडा तत्प्राप- श्चित्तकथनं च ।	३४६
९९८	पूर्वमेवे रसजोमादुच्छिष्टभक्षणातो नार्या अपि राज्यधत्वं तत्प्राप- श्चित्तं च ।	"	१०१३	गंगायाः पूर्वभागे जानस्य धनियस्य बटुदम्भपराक्रमस्य जातपुत्रविनाश-	

स०	विषया	पृ०	अ०	विषया	पृ०
	निदान तच्छमनाय प्रायश्चित्त कथन च ।	३४६		१०२६ यमुनाया जातस्य क्षत्रियस्य धन- मित्रसुखैश्वर्यनानास्त्रीमोगयुतस्याप्रा- प्तमनोरथस्य जातपुत्रविनाश- निदान तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३४९
१०१४	क्षत्रियकुलमवाया दुःखाकुलाया दयितो जिहताया वन्ध्यात्वनिदान तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१०२७ जात्युत्तमाना जनुपि प्राप्तस्य सर्व- मपत्सृष्टस्य बन्धुसौहृद्युतस्य जातस्य तत्तिदुःखनिदान तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च ।	३५०	
१०१५	आतृघातकरणादत्र नार्या मूकत्वम् ।	"	१०२८ पूर्वं पुरुषवातादत्र नार्या शूल- रोगत पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	
१०१६	देवद्रव्यापहरणादस्त्रिपीडितो विंशति वर्षोत्तर नेत्रभगस्तदुपायकथनञ्च ।	३४७	१०२९ पूर्वजन्मनि नरवातादा मित्रवाता- दत्र वायुरोगत पीडा तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च ।	"	
१०१७	तर्बस्नेहहरणादत्र भवे नरस्य क्षय- रोगत पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१०३० ज्ञानपूर्वककर्मकर्तुर्मोहादेव कर्मण क्षयकथनञ्च ।	३५१	
१०१८	पूर्वमवे ब्रह्मनाश्रताया इह किंचि त्पतिदोषाचनुभगकिृत्यान्ते पार्वती- समीपताप्राप्तिकथनम् ।	"	१०३१ पूर्वमवे खेदहरणतो नरस्य क्षय- रोगत पीडा तच्छमनोपायवर्णनञ्च ।	"	
१०१९	अहानात् पूर्वमवे आतृघाततो मूकत्व, नरस्य पुत्रस्तानलाभाय प्राय- श्चित्तविधिरूपणञ्च ।	"	१०३२ पुरा जाराश्रयात्पतिहृष्टया नार्या अत्र भवे बाल्ये वैधव्यकथन तदु- पायकथनञ्च ।	"	
१०२०	क्षत्रियकुलमवाया धनमोगवत्या नार्या पुत्रान्विताया क्षयरोग प्राप्तिस्तच्छमनाय प्रायश्चित्तञ्च ।	"	१०३३ पूर्वं देवतागारदाहादत्र रक्तातीसार- रोगत पीडा तच्छमनोपायश्च ।	"	
१०२१	धूर्तकर्मणा लोकवचनादत्र भवे अपस्माररोगत पीडा तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च ।	३४८	१०३४ प्रयामनिकटे जातस्य सर्वशार्ङ्गार्ध- कोविदस्य द्विगस्य सन्ततिदुःख- निदान तच्छमनोपायवर्णनञ्च ।	"	
१०२२	पूर्वमवे स्वर्गापहरणादिह पुत्रहीन त्वत्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१०३५ पुरा गर्भपातनपायकरणादत्र नार्या गर्भपातमदुःखं तदुपायश्च ।	३५२	
१०२३	पुरा यात्रवातादिह नरस्य मृतपुत्र- त्वत्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१०३६ देवागारघातादिह नार्या अतिस्ता- रत परमपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	
१०२४	पूर्वदोषा सूक्ष्मदियोर्नरस्य मुग्ध य- वनाश्रमायताया नार्या मर्मा स्तदु- त्तार्थराजनेवनात् सर्वभयप्राप्ति- कथनम् ।	"	१०३७ कुष्ठरोगप्राप्तिनिदान तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	"	
१०२५	पूर्वं गर्भनेहरणादिह प्रयागे जात स्य धनपुत्रगतो वेदबकुर्द्विजस्य क्षयरोगत पीडा तत्प्रायश्चित्त कथनञ्च ।	"	१०३८ पूर्वमवे पत्युर्मित्रवातिन्या नार्या अत्र वायुरोगपीडा तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	"	

अ०	विषयाः	पृ० । अ०	विषयाः	पृ०
१०३९	पुरा मये गोत्रघातकरणाभ्यां दत्ता- रोगपीडा तन्निवृत्त्युपायकथनम् ।	३९२	१०५१ पूर्वं यद्गृहाश्रितस्य नरस्येह मये वातरोगेण पीडा तत्प्रापश्चित्त- कथनम् ।	३९७
१०४०	द्विजकुलोत्पन्नस्य वातचित्तयुतस्य फिबिद्वित्तमन्वितस्य मार्यायाः पतिव्रतायाः कारुवस्थान्वनिदानं तदुपायवर्णनम् ।	"	१०५२ पूर्वं पापमोहनाद्गर्भहत्या नार्या अत्र जलोदरपीडा तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	३९८
१०४१	पुरा नारीवातादिह कृशस्य नरस्य बलविबाजितत्वं तच्छमनविविवर्ण- नम् ।	३९३	१०५३ पूर्वं फलबौर्यादिह मये नार्याः फल हीनत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
१०४२	इरावतीचन्द्रमामान्ते जातस्य द्विजस्य नातिचित्तयुनस्य सकन्यस्य पुत्रनाशनिदानं तत्प्रापश्चित्त- कथनम् च ।	"	१०५४ पूर्वजन्मनि द्विजवातादत्र नार्याः कुष्ठरोगावाप्तिकथनं तत्प्रापश्चित्तम् ।	"
१०४३	वातलक्षणाद्वयस्य नरस्य तदोष- निवृत्त्ये प्रापश्चित्तकथनम् ।	३९४	१०५५ विपाशानिकटे देवे सच्छूद्रकुलजस्य देवतातिथिपूजकस्य संततिराहित्य- निदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
१०४४	पूर्वं विप्रद्रव्यापहरणादप्राप्याधि- पीडा तच्छमनान् प्रापश्चित्तकथनम् ।	"	१०५६ पूर्वं पराजहरणादिह जन्मनि नार्या उदरे अजीर्णतो रात्रिदिवमतिपीडा तत्प्रापश्चित्तकथनम् च ।	"
१०४५	राजकुलोत्पन्नाया सुखदृष्टपागनायाः प्रजापीडनपराया वातपित्तादिरोग- पीडिताया अपुत्रत्वनिदानं तत्प्राप- श्चित्तकथनम् च ।	"	१०५७ पुरा देवागारस्थितमूर्तिभग्नोऽत्र न कापि प्रतिष्ठा तदुपायकथनम् ।	३९९
१०४६	पुरा स्वगौत्रजननार्या वीर्यनिषेकादिह संततिराहित्यं तदुपायकथनम् ।	३९५	१०५८ प्राक् शुषककरणादिह नरस्य क्षय- रोगतः पीडा तन्निवृत्त्ये प्रापश्चित्त- कथनम् ।	"
१०४७	द्विजद्रव्यापहरणादिह जन्मनि मृत- पुत्रत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् च ।	३९६	१०५९ ग्रामजन्मनि परगर्मघातादिह नार्या जलोदरतः पीडा तच्छमनार्थमुपा- यश्च ।	"
१०४८	राजघातादिह मये राजयक्ष्मरोगतः पीडा तत्र प्रापश्चित्तमावश्य ।	३९७	१०६० पूर्वजन्मनि वादिनो वाग्विरोधक- रणादिह मये मूकत्वं प्रापश्चित्तकथ- नम् ।	"
१०४९	शतद्रुनिकटे जातस्य द्विजस्य युव- भावे कुष्ठक्षयरोगनिदानं तत्प्राप- श्चित्तकथनम् च ।	"	१०६१ पूर्वं सपत्नीगर्भनाशादिह जन्मनि नार्याक्वचाल तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	३९०
१०५०	मर्तुसुहृद्भवनमेव परधर्ममभिमन्य- मानायाः पतिव्रताया मातृकुलजाल- कथनम् ।	"	१०६२ पुरा पर्यन्तदाकरणादिह खलवाटवं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
			१०६३ पूर्वमेव राजवधकरणादनार्या इह क्षयरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	"
			१०६४ पूर्वं मर्तुवाग्विरोधादिह कामिन्या मूकत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् च ।	"

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१११६	पूर्वं शुनो घातादिह नरस्य चक्रपाद- रोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	३७६	११२९	मृतं पतिं विलोक्य तेनेतः परलोक- गमनायोयताया गतिवर्णनम् ।	३८०
१११७	पुरा शूद्रघातादिह भवे नरस्य दन्त- पातनपीडा तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	"	११३०	पुरा ब्रह्महत्याकरणादिह क्षयरोग- स्तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
१११८	पुरा शुनो घातादिह नार्याश्चक्रपाद- रोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	"	११३१	कस्यचिद्विप्रस्य चारुवर्णस्याचार- कुलधर्मज्ञस्य देवाग्निगुरुवत्सलस्य किञ्चित्केशकारिण्या भार्यायाः पुत्र- हीनत्वनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
१११९	शूद्रघातकरणादिह नार्या दन्त- पातनाख्यरोगस्तच्छ्रमनोगाथ ।	"	११३२	पूर्वं सीमावादप्रसंगतो ब्राह्मण- घातादिह नरस्य षष्टिमितवर्षे रिष्ट- प्राप्तिकथनम् ।	३८१
११२०	गोदावरीसमीपे जातस्य शूद्र- स्थातिचिन्तायुतस्य दाने स्वल्पमते- र्जातपुत्रविनाशकत्वनिदानं तत्प्राप- श्चित्तकथनं च ।	"	११३३	अपौष्पाभिघदेशे जातस्य वैश्यस्य महोद्यमिनो युवभाये क्षयरोगनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
११२१	पुरा बभ्रुहननाक्षरस्येह बभ्रुमंडल- रोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	३७६	११३४	स्वेच्छया ब्रह्मघातादिह नार्याः क्षयरोगतो नाशकथनम् ।	"
११२२	शूद्रजातिमापन्नायाः कुष्ठरोगकत्या जातसंततिनाशनिदानं तत्प्रापश्चि- त्तम् ।	"	११३५	पुरा भवे स्वसृघातादिह नरस्य वाय्विपरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	३८२
११२३	चरमावस्यायां पुत्रशोकाकुलकारि- दोषनिरूपणम् ।	"	११३६	नार्याः कस्याश्चित्पूर्वभवे ब्राह्मण- घातादिह क्षयरोगस्तत्प्रापश्चित्त- कथनम् ।	३८३
११२४	गंगायाः परदेशे जातस्य शूद्रस्य पितृकम्बल्यवित्तवतो बधुभृत्यसम- न्वितस्य पुत्रराहित्यनिदानं तन्नि- ष्कृतिकथनम् ।	३७७	११३७	पूर्वं भ्रातृघातादिह नरस्य मूकत्वम् ।	"
११२५	पुरा सुगपानाब्राह्मण्या अन्न प्रदर- रोगतः पीडा तत्प्रापश्चित्तं च ।	३७८	११३८	पुरा कुक्कुटघातादत्र वक्रनासात्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
११२६	शतद्रुसरस्वतीमध्यदेशे जातस्य द्विजस्य श्रोत्रपुनधनयुक्तस्य तिल- धेनुदानप्रहणतः कासरोगस्तत्प्राप- श्चित्तकथनं च ।	"	११३९	गंगायाः प्राग्देशे जातस्य शूद्रस्य सपत्नीकस्य बन्धुभृत्ययुतस्यापुत्र- त्वनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
११२७	पूर्वं मृगवधादत्र पाददुःखपीडनं तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	३७९	११४०	कस्याधिनार्याः पूर्वं द्विजगृहादे तत्पुत्रमारणेनेह वात्यमारम्य क्षय- युताया अपुत्रात्वं त्रयोविंशतिरित्तेन मरणम् ।	३८४
११२८	पुनरेवैष्टंशतमुद्रवस्य स्रक्तै- र्धर्मविष्ठादपस्य धर्मात्मनो बहु- भ्याम्य वसः पञ्चवर्षादिशे वर्षे- ऽरिष्टप्राप्तिनिदानम् ।	"	११४१	पुरा सारिकाहननादिह नरस्य स्वक्षितवाक्त्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
११४२	पुरा नार्याः सारिकाहननादिह स्फलितवास्तव्यं प्रापयित्तकथनं च ।	३८४	११५७	विडालोन्मिष्टप्रमोत्रिन्या नार्या अपि रात्र्यंश्वं तन्प्रापयित्तकथनं च ।	३८८
११४३	पुरा भवे वक्रपातादिह नरस्य लंबकृत्वं तन्प्रापयित्तकथनं च ।	"	११५८	पुरा चाण्डालगमनादिह नरस्या- जगत्स्वन्मृदत्वं तन्प्रापयित्तकथनं च ।	"
११४४	चक्राननानाथो अपि लंबकृत्वं तन्प्रापयित्तकथनं च ।	"	११५९	पूर्वमेव चाण्डालगमनादिह नार्या अपि मृदत्वं जगत्स्वत्वं तन्प्रापयित्त- कथनं च ।	"
११४५	द्विजकुलजस्य धामिकस्य वित्त- सुतस्य स्वस्यवीर्यस्य सदाचारवत्या भाषाया मृतवत्तात्विनिदानं तन्प्राप- यित्तकथनं च ।	३८५	११६०	पूर्वं पराजयविघ्नकरणादिह नरस्या- जीरोगस्तत्प्रापयित्तकथनं च ।	"
११४६	काकानां प्राणघातादिह नरस्य कुर्वहीनत्वं तन्प्रापयित्तकथनं च ।	"	११६१	पराजयविघ्नकरणादिह नार्या अजीर्ण- रोगस्तत्प्रापयित्तकथनं च ।	"
११४७	काकपातानाथो अपि कुर्वहीनत्वं तन्प्रापयित्तकथनं च ।	३८६	११६२	द्विजकुलजस्य सदाचारवतः साधु- सेवकस्य भाषायाः श्रीवर्मनतकारि- ण्या मृतवत्तात्वं तन्प्रापयित्त- कथनं च ।	"
११४८	पूर्वमेव अभक्ष्यमक्षणादत्र नरस्य किमिन्द्रियं तन्प्रापयित्तकथनं च ।	"	११६३	परस्मै विप्रदानादिह नरस्य छर्दि- रोगतः वीक्ष्य तन्प्रापयित्तकथनं च ।	३९०
११४९	पुरा अभक्ष्यमक्षणादत्र नार्याः किमिन्द्रियं तन्प्रापयित्तकथनं च ।	"	११६४	पुरा आत्वापादिह नरस्य मूकत्वं तन्प्रापयित्तकथनमावध ।	"
११५०	दुष्टरष्टसिद्धान्तमक्षणादिह नरस्य कृशोदरस्य तन्प्रापयित्तकथनं च ।	"	११६५	पुत्राभिलाषाद्यवनमगनाया अत्र यत्र- नीचमासाय पुत्रगतिनिवृत्तिाय तन्प्रापयित्तकथनं च ।	"
११५१	दुष्टरष्टसिद्धान्तमक्षणादत्र नार्या अपि कृशोदरस्य तन्प्रापयित्त- कथनं च ।	"	११६६	गंगाधये पर्वते जानम्य क्षत्रियस्य सर्वसंपन्नमनितस्य वान्धुरोग- निदानं तदुपायश्च ।	"
११५२	गंगाधर्मो जातस्य द्विजवंश- मवस्य मृतपुत्रकृतं तन्प्रापयित्त- कथनं च ।	३८७	११६७	यस्य कम्पायि विप्रदानादत्र नार्याः पतनपञ्चदशिका तन्प्रापयित्तकथ- नं च ।	"
११५३	पुरा द्विजव्यापहरणादिह नार्याः पुत्रहीनत्वं तदुपायकथनं च ।	"	११६८	गंगायाः पूर्वमाते जानम्य क्षत्रियस्य महूतवन्त्राक्रमस्य पुत्राभिलाषादिना तन्प्रापयित्तकथनं च ।	३९१
११५४	पूर्वमेव वणिज्जोननान् अत्र नरस्य रात्र्यंश्वं तन्प्रापयित्तकथि- कथनं च ।	"	११६९	पुरा कृष्णपितृभोजनं नार्या कृष्णपितृभोजनं च ।	"
११५५	पुरोऽनष्टममेवनो नार्या अपि रात्र्यंश्वं तन्प्रापयित्तकथनं च ।	३८८			
११५६	विमोक्षितमृद्वीजजनाः नार्या नर- स्य रात्र्यंश्वं तन्प्रापयित्तकथनं च ।	"			

सं०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
११७०	धूर्ततया पुरा द्विजवचनादत्र नर- स्यापस्माररोगतः पीडा तदुपशय- कथनञ्च ।	३९१		११८४ पुरा जाराश्रयेण विषप्रदानात् स्वपतिव्या अत्र विजवात्वं तत्प्राप- श्चित्तकथनञ्च ।	३९६
११७१	पुरा आतृष्ट्यातिन्या इह नार्था मृकन्त्र तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"		११८५ प्राग्जन्मनि देवमागदाहादत्र नरस्य रक्तातिसारपीडा तदुपशमविधि- कथनञ्च ।	"
११७२	पूर्वं देवव्रज्यापहरणादत्र नरस्येह विशे बर्षे नेत्रमास्तत्रज्ञपोषायश्च ।	३९२		११८६ प्रप्राग्निकटे जातस्य द्विजस्य सर्व- सुखयुतस्य अपस्माररोगतो मृतपुत्र- द्वयस्य सन्ततिदुःखनिदानं तत्प्राप- श्चित्तकथनञ्च ।	"
११७३	पूर्वमेवे सर्वज्ञेहृदयादिह नरस्य ज्वर- रोगतः पीडा तत्प्रापश्चित्तकथ- नञ्च ।	"		११८७ पुरा गर्भपातनयापादिह नार्था गर्भस्थैर्यामावकथनं तत्प्रापश्चित्त- कथनञ्च ।	"
११७४	ब्रह्मवाटरवाया अपि प्रतिदोषान्मा- नुषीत्वमाश्रित्य पुनः पार्वतीसामोष्य- कामवर्णनञ्च ।	"		११८८ पुरा मवे देवमागदाहाकारिण्या नार्था इहातीसाररोगपीडा तत्प्राप- श्चित्तकथनञ्च ।	३९६
११७५	अज्ञानाद्युर्वर्षवे आण्ड्यातादिह मृकत्व, असुप्तनः कृते प्रापश्चित्तकथनम्, पुरा लोकवचनादिह नार्था अप- स्मारपीडा तत्प्रापश्चित्तं च ।	"		११८९ ब्रह्मस्येह जन्मनि तस्मिन्नेव वयसि कुष्ठस्य पीडा ।	"
११७६	कस्यचिद्विजस्य धर्मिष्ठस्य चित्तवर्तो वायुनोदरे पीडितस्य प्रसर्गपा मृतव मात्वनिदानं तत्प्रापश्चित्त- कथनञ्च ।	"		११९० पूर्व पत्युर्मित्रवातादत्र नार्था वायु- रोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
११७७	श्रेहहरणान्क्षयरोगप्राप्तिः ।	३९३		११९१ अज्ञानाद्गोत्रवातिन्या नार्था इह मवे छतारोगतः पीडा तत्प्राप- श्चित्तकथनञ्च ।	"
११७८	पुरा धौर्वेन लोकवचनादिह नर- स्यापस्माररोगप्राप्तिः ।	"		११९२ भूमिदिवकुलजस्य वायुपित्ततो ज्वर- तोदवतः किञ्चिद्विचक्रतो धर्मिष्ठस्य पत्न्याः शोकवन्ध्याश्वनिदानं तत्प्रा- पश्चित्तकथनञ्च ।	"
११७९	गर्भनाशकरपातकरयनं तस्मिन् कृति- कथनञ्च ।	"		११९३ देवमागरे शङ्खवृत्रसृष्टादि मवे गुदरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	३९७
११८०	प्राग्मवे पुरययातादिह नार्थाः मूलरोगतः पीडा तदुपशयकथनञ्च ।	३९४		११९४ पूर्वमेवे खीज्यादत्र नरस्य चल- वजितस्य कुशलरोगस्तत्प्रापश्चित्त- कथनञ्च ।	"
११८१	पुरा अज्ञानान्मित्रनाशिनो नरस्य वायुरोगतः पीडा तत्प्रापश्चित्तकथ- नञ्च ।	"		११९५ पूर्व घाट्यातिन्या नार्था अत्र वन्ध्याश्वनिद्विचक्रकथनञ्च ।	"
११८२	पूर्वं गोत्रयनकरणादिह नार्था द्वाररोगप्राप्तिन्य प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"			
११८३	गर्भभेदरतः १. क्षयरोगनोदत्र पीडा तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"			

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
११९६	पूर्वं ब्राह्मणघातादिह नरस्य कुष्ठ- रोगान्वितत्वं तत्प्राप्यक्षितकथनं च । ३९८		१२१०	मर्तृप्रियकरणाभार्याः सद्गुणिलाभ- कथनम् ।	४०२
११९७	पुरा देवद्रव्यापहरणादत्र वायुपीडा तदुपशमोपायश्च ।	"	१२११	पुरा शूद्रगृहाथितानमक्षणादिह नरस्य वातरोगस्तत्प्राप्यक्षितश्च ।	"
११९८	देवागारे मूत्रपुरीषस्याग्न्या गुद- रोगस्तदुपायश्च ।	"	१२१२	पूर्वमेवे स्वर्गमर्पातनादिह नार्या जलोदरपीडा तत्प्राप्यक्षितकथनश्च ।	"
११९९	विषाशानिकटेदेशे जातस्य क्षत्रियो- द्भवस्य स्त्रीपुत्रधनसंयुतस्य वार्षके कंडूरोगस्तत्प्राप्यक्षितकथनं च ।	"	१२१३	सदा मर्तृपरायणाया दानधर्मरतायाः सुमगाया नार्याः पुत्राभावनिदानं तत्प्राप्यक्षितश्च ।	"
१२००	पुरामवे देवागारे मूत्रपुरीषोत्सर्गा- दिह नार्या गुदरोगस्तत्प्राप्य- क्षितकथनं च ।	३९९	१२१४	जन्मान्तरे ब्राह्मणघातादिह नार्याः कुष्ठरोगतः पीडा ।	"
१२०१	पुरा कामात् पापविमोहितस्य स्त्रीघातादत्र प्राणहारकफादरोग- स्तत्प्राप्यक्षितामावश्च ।	"	१२१५	विषाशानिकटे शूद्रकुलजस्य बहुलो- मिनो बहुस्त्रीकस्य पुत्रसंततिराहित्य- निदानं तत्प्राप्यक्षितकथनं च ।	"
१२०२	पुरा जन्मनि कन्याघातादिह कन्या- संततिस्तत्प्राप्यक्षितकथनं च ।	"	१२१६	पुरा भवे पराभहरणादिह नार्या अ- जीर्णरोगतः पीडा तच्छमनोपायश्च ।	४०३
१२०३	पूर्वं देवद्रव्यापहरणादिह नार्या वायुपीडा तत्प्राप्यक्षितकथनं च ।	"	१२१७	देवागारस्थितदंभमूर्तेर्मगतोऽत्र नरस्य कुत्रापि प्रतिष्ठामावकथनं तदुपायश्च ।	"
१२०४	गंगाधुनयोर्मध्ये जातस्य क्षत्रियस्य महोद्यमवतो द्विजघाताकुष्ठरोग- स्तत्प्राप्यक्षितकथनं च ।	"	१२१८	राजवधादत्र राजयक्ष्मतः पीडा तत्प्राप्यक्षितकथनं च ।	"
१२०५	पर्वते जातायाः क्षत्रियपत्न्याः पति- प्रियस्तायाः सन्ततिवर्जितवनिदानं तदुपायश्च ।	"	१२१९	गर्भघातादिह नार्या जलोदरतः पीडा तदुपशमोपायश्च ।	४०४
१२०६	विप्रकुलजस्य सदाचारस्य क्रयविक्रय- कर्तुर्भार्याया मृतपुत्रत्वनिदानं तत्प्राप्यक्षितं च ।	४००	१२२०	वादिनो वाग्विरोधकस्येह मूकत्वं तत्प्राप्यक्षितकथनश्च ।	"
१२०७	प्रागमेवे राजघातादिह नरस्य राज- यक्ष्मरोगस्तत्प्राप्यक्षितकथनं च ।	४०१	१२२१	सपत्नीसुतनादानादिह नार्या बन्ध्यात्वं तदुपायश्च ।	"
१२०८	पूर्वं परमर्मेवातिनो नरस्येह जलोदर- रोगतः पीडा तत्प्राप्यक्षितं च ।	"	१२२२	परनिन्दाकरणादिह नरस्य स्वस्वा- टत्वं तत्निष्कृतिश्च ।	"
१२०९	शतद्रुनिकटे जातस्य द्विजस्य सुवा- वस्थायां कुष्ठशुभप्राप्तिस्तत्प्राप्यक्षित- कथनं च ।	"	१२२३	पुरा राजवधकर्त्र्या नार्या अत्र तत्काल एव क्षयरोगिनः पीडा ।	"
			१२२४	मर्त्रा सह वाग्विरोधिन्या अत्र नार्या मूकत्वं तत्प्राप्यक्षितश्च ।	"
			१२२५	देवप्रतिमानंगादिह नार्या अप्रतिष्ठा ।	४०५

अ०	विषयः	पृ० ।	अ०	विषयः	पृ०
१२२६	मथुरामण्डलजम् द्विजस्य लोभिनः कुर्यात् सत्तान्मुसहर्षान् वनिदानं तन्निष्कृतिकथनं च ।	४०५	१२४०	मोक्षसाक्षिद्वयगतादत्र रक्तातुद- रोगतः पीडा तत्प्रापश्चित्तम् ।	४०८
१२२७	पुरा मवे द्विजद्रव्यामहृणादिह सत्तानामावस्तप्रतिकारश्च ।	"	१२४१	मेरोर्गधुपामहते सर्वोपकाराय समा- गतायाः शक्तेः कलिमुगे अट्टानि कृत्वा पुनः प्रपाणम् ।	४०९
१२२८	कम्पचिद्विजस्य देवशालणभक्त्य मार्गया मृतापण्याया उदरस्थित- गर्भस्य वृद्धिपतनमावनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"	१२४२	मोहात्सुतापानकर्त्र्या नार्या अत्र गूत्रकृच्छ्ररोगस्तत्प्रापश्चित्तं च ।	"
१२२९	परनिन्दाकरणादिह नार्याः खल्वा- दस्य तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	४०७	१२४३	कम्पचिद्विजस्य किञ्चिद्विजवतः कास्तद्वाचस्पतिवित्तस्य मार्गया, श्रिये प्रेमरचयाः कदाच्यमुदिताया यौव- नेन समानिताया रजोदोषात् परमपीडानिदानं तत्प्रापश्चित्त- कथनं च ।	"
१२३०	अमभ्यमक्षणाग्नानाविषपीडाकर- मदनालारोगस्य प्रापश्चित्तकथनम् ।	"	१२४४	शालण्यां प्राग्जन्मनि सुतापानादिह प्रदररोगस्तदुपायकथनम् ।	४१०
१२३१	कुक्षिगतादत्र घनपुण्ड्रीकस्य नार्या- स्तन्निष्कृतिकथनम् ।	"	१२४५	शूत्रजन्मनि यौवनेनोन्मादात् कुतसुरा- पानतां मूत्रकृच्छ्ररोगतः पीडा तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	"
१२३२	नाग्निरग्न्य पक्ष्मात्तादिह पक्ष्मापान- रोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"	१२४६	अकामतो वैष्णवात्तादिह नार्या रक्तातुदरोगतः पीडा ।	"
१२३३	अमभ्यमक्षणाग्नानां अत्र गलगड- रोगस्तत्प्रापश्चित्तम् ।	"	१२४७	सास्त्रतदेतस्मिन्नुपाया नार्या मुक्- भावे क्षयरोगनिदानं तत्प्रापश्चित्त- कथनं च ।	"
१२३४	विप्रवालकृतादिह पुनस्तत्तिरहि- तस्य नरस्य क्षयरोगस्तत्प्रापश्चित्त- पापवर्गेणम् ।	"	१२४८	पुरामवे परस्त्रीकामुकस्य पुरुषत्वे- होन्मादरोगस्तत्प्रापश्चित्तं च ।	४११
१२३५	विनाऽप्येष पक्ष्मात्तादिह नार्याः पक्ष्मापानेन पीडा तत्प्रापश्चित्त- कथनम् ।	४०८	१२४९	पूर्वं स्वर्णापहरणादत्र नार्याः कुन- खवं तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	"
१२३६	पेट्टादाग्नस्य मथुरामण्डलार्थं भूमाहृणोत्तरं माग्नयः पुनर्वैकुण्ठ- गमनम् ।	"	१२५०	पुरा वैश्यगतादत्रापुनस्य नरस्य रक्तातुदरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	"
१२३७	पुरा स्वर्गापहरणात्पुनरपि तत्प्राप- श्चित्तकथनम् ।	"	१२५१	सिन्धोः पश्चिमपाणे ज्ञातस्य कम्प- चिन्धेच्छमस्य स्वयंपत्न्योद्वय- युतस्य वदित्वातिज्ञादस्य पंचा- शत्तमेऽन्दे शुद्धमयेऽरिष्टप्राप्ति- निदानं तदुपायम् ।	"
१२३८	पुरा राज्ञाग्नकरणादिह नार्या राजदम्भरोगान्निष्ठनिकथनम् ।	"			
१२३९	विनाऽप्येष पेट्टादग्नस्य नरस्य रक्तातुदरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"			

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१२६२	बलात्कारेण यौवने जारेण कृत- संभोगाया नार्या इहोन्मादरोगतः पीडा तत्प्राप्यश्चित्तकथनं च ।	४१२	१२६५	ऐरावतीपरमार्गे जातस्य क्षत्रियस्य सुरूपस्य राजजनप्रियस्य स्त्रीपुत्र- सुखहीनतानिदानं तत्प्राप्यश्चित्त- कथनम् ।	४१६
१२६३	पूर्वं प्रपुहरणादिह स्लेष्मरोगस्तत्प्रा- प्यश्चित्तकथनं च ।	"	१२६६	पैशाशिकदेशजस्य क्षत्रियस्य बहु- स्त्रीपुत्रमित्रादयस्य सुखैश्वर्यसम्पत्ति- तस्य मनोदुःखप्राप्तिनिदानं तत्प्राप्य- श्चित्तकथनं च ।	४१८
१२६४	पत्यौ जीवति जारादूर्ध्वपारिण्या अत्र दूदया गर्भधारणाभावस्त- त्प्राप्यश्चित्तकथनं च ।	"	१२६७	सरस्वतीपरदेशे जातस्य क्षत्रियस्य गौरस्य सुरूपस्य व्यापारनिरतस्य भार्यायाः पुत्रविवर्जितत्वनिदानं तत्प्राप्यश्चित्तकथनं च ।	"
१२६५	आखेटं विना हस्तिहन्नादिह सर्व- कर्मस्वसिद्धिस्तत्प्राप्यश्चित्तकथनम् ।	"	१२६८	गंगायाः प्रान्तस्देशे जातस्य भूपते- र्यधुरवचसो धनधान्यसुतान्वितस्य सुतविनाशनिदानं तत्प्राप्यश्चित्त- कथनम् ।	४१९
१२६६	बलात्कारेण ब्राह्मणीरमणादिह नरस्य महोन्मादरोगतो मरणम् ।	"	१२६९	युगायां गजवधादिह नरस्य गज- धर्मरोगस्तत्प्राप्यश्चित्तकथनं च ।	४२०
१२६७	पुरा जन्मनि प्रपुहरणादिह नार्याः स्लेष्मरोगस्तत्प्राप्यमनोपायश्च ।	"	१२७०	परसिद्धाक्षहरणादिह नरस्य शूल- पीडा तदुपायकथनम् ।	"
१२६८	विप्रवंशसमुत्पन्नस्य धनधान्यसुख- युतस्य किंचिद्व्याधिसम्पन्नितस्य भार्याया मृतपुत्रत्वनिदानं तत्प्राप्य- श्चित्तकथनं च ।	४१३	१२७१	यमुनातटे जातस्य वारणस्य बहु- द्व्ययुतस्य जातसंततिदुःखनिदानं तत्प्राप्यश्चित्तकथनं च ।	"
१२६९	पुरा ताम्रहरणानार्या इहोदुर्बर- रोगतः पीडा तदुपायश्च ।	४१४	१२७२	पूर्वमेव रीत्यप्रहणादिह नरस्य पिण्डाक्षत्वं तत्प्राप्यश्चित्तकथनम् ।	४२१
१२७०	पूर्वं द्विजाङ्गताटनादत्र दूदरोगतः पीडा तत्प्राप्यश्चित्तकथनम् ।	"	१२७३	पुरा खरवातादिह नरस्य खरोमन्त्रं तत्प्राप्यश्चित्तकथनम् ।	"
१२७१	गंगाप्राप्तरे जातस्य क्षत्रियस्य पैश- कस्त्वयुतवतो वधुसुखसुखान्वि- तस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तन्नि- ष्ठकथनम् ।	"	१२७४	स्वर्गपुष्ट्यर्थमेवमक्षणनोऽत्र नार्या गर्भधारणाभावस्तत्प्राप्यश्चित्तकथनम् ।	"
१२७२	कस्यचिद्वणिजः स्त्रीसुखान्वितस्य विचमानसुखहानस्य जातपुत्रनाश- निदानं तत्प्राप्यश्चित्तकथनं च ।	४१५	१२७५	स्वर्गकामसुखजस्य नानाचौर्मतो लोकवचनरस्य मुनिस्वर्गजीवतः पुत्रवर्जितत्वनिदानं तत्प्राप्यश्चित्त- कथनम् ।	४२२
१२७३	प्रभासदेशे जातस्य दूदस्य राज- कर्मरतस्य द्रव्यहीनस्य पुत्रसंतति- दुःखनिदानं तन्निष्ठकथनम् ।	४१६			
१२७४	कस्यचिद्विदूषस्य शुभाचारस्य ब्राह्म- णीगमनाजन्मान्तरे शुभयोगतो ब्राह्मणत्वे विदो वर्षे धर्मरोगतो देहपातः "				

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१२७६	पूर्वजन्मनि स्वरमरणादिह नार्था स्वररोमत्व तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	४२२		मृतपुत्रत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्त- कथनम् च ।	४२९
१२७७	पुरा रंतिहरणादिह नार्था पिपा- क्षीय तत्प्रायश्चित्तकथनम् च ।	"	१२९१	बन्ध्यायाः पुत्रजननप्रयोगकथनम् ।	४२९
१२७८	परसिद्धाक्षहरणादत्र नार्था शूल- रोगतः पीडा तन्निष्कृतिकथनम् ।	"	१२९२	पुरा भवे देवद्रव्यापहरणादत्र नर- स्याक्षिपीडा तन्निष्कृत्युपायकथनम् ।	"
१२७९	पूर्वं राष्ट्रातादिह जन्मनि नरस्य विहृतस्वरत्व तत्प्रायश्चित्तकथनम् च ।	४२३	१२९३	पूर्वं वृषभुष्कनिष्ठहनादिह नरस्य बण्डत्वकथनं तत्प्रायश्चित्तम् ।	"
१२८०	पूर्वजन्मनि गर्भपातादत्र नार्था बन्ध्यात्व तन्निष्कृतिनिरूपणम् ।	"	१२९४	पुरा परपुत्रहरणतोऽत्र नार्था नेत्र- रोगतः पीडा तदुपायकथनम् ।	"
१२८१	कास्यहरणादनं नरस्य शीर्षरोग- स्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	१२९५	पूर्वमेव महिषीवातादिह नरस्य कृष्ण- गुल्ममुत्पत्तं तत्प्रायश्चित्तम् ।	"
१२८२	पवनद्वेष्टी जातस्य वैश्वस्य यौत्रने सुवैश्वस्यनस्थानमुत्पत्तं जात- पुत्रविनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्त- कथनम् ।	"	१२९६	शूद्रनार्थाः कस्याश्चिन्नष्टाश्व- भोगादिनानाविभवसमुत्पायाः पुत्र- हीनत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	४२७
१२८३	पूर्वं कास्यहरणादिह शीर्षरोगस्त- त्प्रायश्चित्तकथनम् च ।	४२४	१२९७	पुरा भवे दुग्धहरणादिह नरस्य बडु- धूलत्व तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१२८४	बन्ध्यायाः प्रायश्चित्तविधिनिरू- पणम् ।	"	१२९८	नार्थाः पुरा दुग्धहरणादत्र बडु- धूलत्व तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१२८५	सर्वगुणोत्तिष्ठः स्वस्त्रियं विहाय पर- दारलम्प्याय महणीरोगतो मृत्यु- कथनम् ।	"	१२९९	पुरा महिषीवातादिह कृष्णगुल्म- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१२८६	ग्राममेव कास्यहरणादिह नार्था शीर्षरोगस्तदुपायकथनम् ।	"	१३००	वृषभुष्कनिष्ठहनातोऽत्र नरस्य बण्ड- त्व तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१२८७	पुरोष्ट्रगण्डद्वयं नार्था शिष्टस्वरत्व तदुपायकथनम् ।	"	१३०१	पूर्वं फलहरणादत्र नार्था फलहीन- त्व तत्प्रायश्चित्तम् ।	४२८
१२८८	पुरा भवे परपुत्रहरणादिह नरस्य मित्ररोगान्नृपशमनकापनकथनम् ।	४२५	१३०२	पूर्वं दधिहरणादत्र नरस्य वेदी- रोगतः पीडा तन्निष्कृतिकथनम् ।	"
१२८९	भरुर्न परं वरं पुत्ररात्ररागता- नार्था इह महर्षिदोषस्तत्प्राय- श्चित्तम् ।	"	१३०३	पुरा महिषीहननानार्था अत्र कृष्ण- गुल्मरोगस्तत्प्रायश्चित्तम् ।	"
१२९०	शिशुसर्पस्य निदिष्टिजननो बन्ध- नोऽत्र नरस्य निदिष्टिजननो बन्ध- नोऽत्र नरस्य निदिष्टिजननो बन्ध-	"	१३०४	पूर्वं कृपनस्ताम्रवेधनादिह नरस्य नामाष्ट्रेऽवयवम् ।	"
			१३०५	यिथो पश्चिमामोमेष्ट्रेऽवयवस्य सर्वविद्याविनाशद्वयं सुविश्वस्यसमा- सुतस्य गन्ध्याशरणमेव योऽतिष्ठ- कथा तत्प्रायश्चित्तम् ।	"

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१३०६	दधिहरणान्नार्था अत्रमवे मेदोरोग- रतप्रायश्चित्तकथनञ्च ।	४२९	१३२०	पुरा वाहनहननादत्र नार्था दन्तुस्त्व तन्निवृत्तिकथनञ्च ।	४३२
१३०७	पूर्वं तरुहृन्नादिह नेत्रकातरत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१३२१	पुरा तैलहरणादिह नरस्य कण्डूरोग- स्तत्प्रतिनिवृत्तिकथनञ्च ।	"
१३०८	चण्टिकामद्विरे दीपदानादत्र पुत्रादि- सुखप्राप्तिं तत्रस्पृष्टीपपात्रहरणा- दिह नार्थाश्चक्षुःपीडा तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	"	१३२२	पुरा विनाऽपरावतो नारीं परित्यज्येह मने नपुंसकत्वकथनम् ।	"
१३०९	पूर्वं मयुहरणादिह नरस्य भूति- गणित्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१३२३	स्वमर्षार्थं पुरा मृगावातादत्र नरस्य खजत्वं तत्प्रायश्चित्तभावश्च ।	"
१३१०	तरुहृन्नादिह नार्था कातराक्षीत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१३२४	पूर्वमवे गुडहरणादत्र नार्था गुल्म- रोगस्तत् पीडा तदुपापकथनञ्च ।	"
१३११	पञ्चनददेशे शूद्रकुलजस्य विवर्णस्य पापमतेः षण्ढत्वनिदानम् ।	"	१३२५	कस्यचिद्राज्ञो महाविभवसमुत्तस्य दशदेशेऽस्ति विरूपातस्य स्त्रीविवर्जि- तत्त्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"
१३१२	कस्यचिन्क्षत्रियकुलजस्य नाना- सौख्यरतस्य किञ्चिज्जातवातोदर- पीडस्य पत्न्या दानदाक्षिण्यशा- लिन्या प्रियमत्तिरताया सतस्ति- रोयनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	४३०	१३२६	विना नृप मृगपातादत्र मृगपाता- काले नरस्य यजत्वं तत्प्रायश्चि- त्तञ्च ।	४३३
१३१३	पूर्वं माक्षिकहरणादिह नार्था भूति- गणित्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१३२७	परलीलापहरणादिह नार्था कण्डू- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१३१४	विषदानेन सफनीमुतपातादिह यवनीत्ये चतुर्विंशे वर्षे अग्निदाहेन मरणकथनम् ।	"	१३२८	राजपत्न्या गर्भधारणादत्र नरस्य षण्ढत्वकथनम् ।	"
१३१५	पुरा आगम्यागमनादत्र नरस्य षण्ढ- त्वनिरूपणम् ।	"	१३२९	स्वगर्भपाण्डनार्थं मृगपातादत्र नार्था- स्तद्व्रातकांठे कुतश्चित्पतना राज व तदुपायश्च ।	"
१३१६	पुरा मने वराहहननादिह नरस्य दन्तुस्त्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१३३०	क्षत्रकुलभवस्य कस्यचिद्रुतपात्राया पत्न्या रक्तसावादिपीडाया गर्भा- ग्निरतानिदानं तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	"
१३१७	पूर्वं गुडहरणादिह गुल्मरोगस्तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च ।	"	१३३१	पूर्वमने तुरगपातादत्र नरस्य वन- कटव तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	४३४
१३१८	यमुनातीरे शार्ङ्गदिहमापत्राया वान्य एव कुष्ठरोगसमन्वितस्य तदुपायश्च ।	"	१३३२	पुरा मृगान्तपातादिह नरस्य पाद- हान्द तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१३१९	तिष्ठिमण्डले जातस्य यवनस्य सुवि- धार्थसमन्वितस्य पुरुषस्य षण्ढत्व- निदानं तत्प्रायश्चित्तभावश्च ।	"	१३३३	गयातीरे जातस्य शूद्रस्य धनपुत्र- समन्वितस्य सुवनस्य अनुदीनत्व- निदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"

अ०	विषया	पृ०	अ०	विषया	पृ०
१३३४	शून्यशालयातित्या नार्या अत्र पाद- मणस्तदुपायकथनम् ।	४३४	१३४८	पुरा जन्मनि लोहहरणादिह नार्या वर्षागत्व तन्निष्ठ तिकथनम् ।	४४०
१३३५	पूर्वमवहननादत्र नार्या वनकठव त प्रापश्चित्तकथनम् च ।	"	१३४९	विधिवर्जितावघातादिह प्रापश्चिता- करणे नार्या अग्रे मोधिकात्व तत्प्रा- पश्चित्तकथनम् ।	"
१३३६	यमुनातीरजस्य क्षत्रियस्य धनसौ- ख्यसमन्वितस्य बहुव्रीहस्य बुद्धि- मतौ मनोदुःखसमन्वितस्य पुत्राभाव- निदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	४३५	१३५०	क्षत्रकुलजस्य शुल्मवातोदामयस्य धनशान्ययुतस्य पुत्रहीनत्वनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
१३३७	कन्याया बलात्कारेण दूषणादिह नरस्य षण्डत्वकथनम् ।	४३६	१३५१	मथुरामण्डजाताया क्षत्रियाया सुखदुःखसमाक्रान्ताया सतति नाशनिदानं तत्प्रापश्चित्तम् ।	४४१
१३३८	परद्वन्द्वनाथं मार्गहन्तु पादरोगस्त- त्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"	१३५२	पुरा शुनो घातादिह नरस्य चक्र पादरोगत पीडा तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
१३३९	मह्यार्थमजघातादिह नरस्याधिका- गत्वकथनम् ।	"	१३५३	पूर्वमेवं शूद्रघातादिह नरस्य दन्त पातनपीडा तदुपायकथनम् ।	"
१३४०	पर्वतमागे जातस्य क्षत्रियस्य महो- मस्य मन्त्रनिपुणस्य पुत्रहानत्व तत्प्रापश्चित्तम् ।	"	१३५४	पुरा भवे शुनो हननादत्र नार्याक्षक- पादरोगत पीडा तदुपायकथनम् ।	"
१३४१	गुल्मरोगवत् क्षत्रियस्य निष्कल्लव्या- पायस्य नारीद्वययुतस्य पुत्रहीनव- निदानं तत्प्रापश्चित्तम् ।	४३७	१३५५	पुरामवे शूद्रघातकरणादिह नार्या दन्तपातरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् च ।	४४२
१३४२	वर्षागताया सर्ववर्षसुखान्विताया युवमाव पूर्णगर्भतंडपि प्रमूढभाव निदानं तत्प्रापश्चित्तम् ।	४३८	१३५६	गोदावरासमीपदेशे जातस्य शूद्रस्य जातपुत्रविनाशकयोगनिरूपणं तदु- पायम् ।	"
१३४३	विषाशानिरुद्धदेशे जातस्य क्षत्रि- यस्य बहुव्रीहिनयुक्तस्य जातपुत्र- विहीनत्व तदुपायम् ।	"	१३५७	पूर्वं बहुहननादिह नरस्य बहुमण्डल- रोगपीडा तदुपायम् ।	"
१३४४	पूर्वमेव इत्युपगताया अधिकाङ्गव तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	४३९	१३५८	कन्याधिच्छूद्रया जीवघातदोषात् पूर्वजन्मीया सुष्ठुरोगवत्या जातस- ततिहीनत्व तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
१३४५	पुण लोहहरणादिह जन्मनि नरस्य वर्षास्पर्शरोगमन् प्रापश्चित्तम् ।	"	१३५९	पुरा शशघातादिह नरस्य कुञ्ज- वर्णत्व तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	४४३
१३४६	दूरी गुरुनकुलनिहतनादत्र नार्या मर्त्यजनमरणदुःखमनुभूयाष्टोत्तर- शतमे वर्षे मरणकथनम् ।	"	१३६०	द्रव्यामावास्वधर्माप्यत स्वोदर शूणादिह नरस्य षण्डत्व तत्प्राप- श्चित्ताभावम् ।	"
१३४७	शान्तीनदीनाथं कृत्वा जन्मद्वयाना- दय मोक्षप्राप्त्यापि ।	४४०	१३६१	पुरा जन्मनि नकुलघातादिह नार्या बहुमण्डलरोगस्तदुपायविधिकथनम् ।	"

अ०	विषया.	पृ०	अ०	विषया:	पृ०
१३६२	क्षयिण्यस्य नानाविधान्यरोम- वत् सदाचारवत्याभार्यायाः सतति- हानिनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	४४२	१३७७	पूर्वमेव मोहात्कुक्कुटवधेऽत्र नाना वक्त्रं तदुपायकथनं च ।	४४८
१३६३	पूर्वमुद्यकजातादिह नरस्य पाण्डु- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	४४४	१३७८	पुरा पारावतजातादत्र नरस्य पीत- पाणिन्विनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१३६४	पुगेद्वकजातिन्या भार्या अत्र पाण्डु- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१३७९	कम्पविद्विष्यकुलजस्य विष्णुमत्तस्य भ्रातृगमित्रस्य प्रियाया, पतिभक्त्या कन्यात्वनिदानं तदुपायश्च ।	"
१३६५	ज्येष्ठा ननुमती परित्यज्य विना कस्य कनिष्ठानभोगिनोऽत्रापुत्रत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	४४५	१३८०	पूर्वं मूषकवधादिह नार्याः कुञ्जत्व तनिष्कृतिकथनञ्च ।	४४९
१३६६	उद्वकजातादत्र नरस्य पाण्डुरोग- निदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१३८१	पुरा मयूरजातादिह नरस्य वज्रमुटल- रोगार्तत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	४५०
१३६७	पुरा कुक्कुटवधादत्र नरस्य नासा- वक्त्रं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१३८२	शुक्रप्राणजातादिह नार्याः स्तुलित- वाक्त्रं तनिष्कृतिकथनञ्च ।	"
१३६८	पुरामेव चटकनाशिन्या नार्या अत्र पाण्डुरोगतः पीडा तदुपशमविधिश्च ।	"	१३८३	मयूरजातादिह नार्याः कृष्णमण्डल- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१३६९	पूर्वं मार्जारजातादिह नरस्य पिण्ड- क्षणत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१३८४	पुरा हस्तजातादत्र नरस्य श्वेतमण्डल- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१३७०	कम्पविद्विष्यकुलसम्भवस्य वातरक्त- पीडितस्य भार्यायाः सदाचारवत्या मृतवत्स्त्वनिदानं तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	४४६	१३८५	पूर्वं पारावतजातादत्र नार्याः पीत- पाणिन्यया तनिष्ठपुपायकथनञ्च ।	"
१३७१	पुरा मार्जारजातादिह नरस्य पिण्ड- क्षणत्वं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	४४७	१३८६	पूर्वं हस्तजातादत्र नार्याः श्वेतमण्डल- रोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१३७२	पूर्वजन्मनि मार्जरीजातादत्र नार्याः पिण्डाक्षीत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१३८७	पुरा पितृजातादिह नरस्य चेतना- रहितत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१३७३	पुरामेव शुक्रजातादत्र नरस्य स्वप्रति- बधप्रवाक्त्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१३८८	गमायाः प्रान्तरे देशे जातस्य भूपस्य मधुरवाचो लोकाविद्युतस्य पुत्रमरणादिदुःखनिदानं तन्नि- ष्कृतिकथनञ्च ।	४५१
१३७४	मोदावस्मिमीये जातस्य क्षत्रियस्य सर्वैश्वर्ययुतस्य मृतपुत्रत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	१३८९	पण्यद्यानायाः पण्यत्रोक्तिर्माया नार्या उपजीविकाकारणादत्र नरस्य षण्ड- त्वम् ।	"
१३७५	शशकवधादत्र नरस्य कुञ्जकर्णत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	४४८	१३९०	नकुलजातादत्र नार्या वज्रमुटलरोग- स्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१३७६	पुरा मोहतो मूषकजातादत्र कुञ्ज- कर्णत्वं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	१३९१	अज्ञानान्मातृहन्त्या नार्या अत्र चभु- विहीनत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	४५२

सं०	विषया	पृ० ।	सं०	विषया	पृ०
१३९२	पूर्वं सुखलोभेन पकाजहरणादन जिह्मपरिपक्व पीडा तन्प्राप्य- श्चित्तकथनञ्च ।	४९२	१४०५	पुरोक्षवातिन्या नार्था जत्र पादु- रोगस्तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	४९४
१३९३	नार्मदेशे जातस्य वणिक्सुतस्य सुखदुःखसमावृतस्य जातपुत्रविनाश- निदानं तदुपायश्च ।	"	१४०६	पूर्वं व्यभिचारकणादिह मनुष्यस्य पुत्रहीनता तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	"
१३९४	पूर्वमेवे मातृवातात्सञ्जन्यपर्यन्त नेत्रार्थकथनम् ।	४९३	१४०७	यमुनाप्रान्तरदेशे जातस्य ब्राह्मणस्य सुखैश्वर्यसमायुतस्य जातपुत्रविना- शकयोगकथनं तत्प्राप्यश्चित्तञ्च ।	४९८
१३९५	पुरा मवे परमज्ञहरणादिह नार्था परमज्ञहीनत्व तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	"	१४०८	पूर्वमेवे सुरापानादन नार्था प्रदर- रोगतः पीडा तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	"
१३९६	अज्ञानान्मातृवातकरणेन नार्था नेत्रार्थ तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	"	१४०९	चंद्रमागौरावतीप्रान्ते जातस्य ब्राह्म- णस्य स्वाभिकाराज्याचलस्य यौवने क्रीदुःखवतो बहुकल्पकस्य पुत्र- सुखामावनिदानं तत्प्राप्यश्चित्तञ्च ।	४९९
१३९७	छांपुरुषयो राजकुलजयोरपरमारादि- पीडितयो राश्या यौवनेऽतिदुःख- प्राप्तिनिदानं तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	"	१४१०	कस्यचिद्विजस्य केशचिन्तानीत्या- दृष्यस्य मायायां मृतप्रजावनिदानं तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	४६०
१३९८	पूर्वं गर्भपातनादिह नार्था, पुत्रसता- नामावस्थदुःपापकथनञ्च ।	४९४	१४११	सरस्वतीदेशे जातस्य वन्दिनः सुक- पस्य पितृसौख्यनिर्वाजितस्य पुत्र- सौख्यप्राप्तिनिदानं तत्प्राप्यश्चित्त- कथनञ्च ।	"
१३९९	कस्यचित्सूतस्य देवाग्निदिजन्मकु- मस्याचारकुलधर्मज्ञस्य पतिप्राणया मुनतनाक्षिण्या कलुहीनवनिदानं तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	४९५	१४१२	ऐरावतीदेशे जातस्य द्विजस्य किंचि- जठरपीडितव पुत्रसततिर्वाजितत्व- निदानं तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	४६१
१४००	पूर्वजन्मनि शरायसादन नरस्य दुष्पुत्रपीडित तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	"	१४१३	ऐरावतीनदीतीरे जातस्य द्विजस्य पितृमातृनिर्वाजितस्य दुष्टमे क्षयरोगो- पीडानिदानं तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	४६२
१४०१	पण्यशालायां पत्नीस्थायनत टपनी- विकानरणादिह नरस्य पण्टस्य गतिप्राप्त्यभिव्यञ्ज ।	४९६	१४१४	आचारकुलधर्मज्ञस्य देवाग्निदिज- कस्यस्य किंचिद्विजस्य पत्न्याः पुत्रजीवनोपायकथनम् ।	"
१४०२	पूर्वमेवे नकुलप्रागदरणादन नार्था यमुनारोमान पीडा नक्षत्रव्यु- पायश्च ।	"	१४१५	कस्यचिद्विजस्य कृशस्य क्षय- रोगतो वपुःप्रकरणनिदानं तस्य क्षयेन मरणञ्च ।	४६३
१४०३	प्रायश्चित्तमियदुःखस्य नानामन्यु- दगीतामत. यद्विप्रश्रेयसीशितस्य नार्थाः परिश्रयायां स्तति- हीन निदानं तत्प्राप्यश्चित्तञ्च ।	"	१४१६	अयोध्याविषयदेशे जातस्य वैश्यस्य पुत्रमावे क्षयरोगप्राप्तिनिदानं तत्प्राप्य- श्चित्तकथनञ्च ।	४६४
१४०४	द्विमुद्राशमदिह नरस्य पादु- रोगादन पश्चित्तकथनञ्च ।	४९७			

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१४१७	पूर्वमेव ब्राह्मणवातादत्र नार्थाः क्षय- रोगतो मरणकथनम् ।	४६४	१४३३	दुष्टस्पृष्टसिद्धान्तमक्षणादत्र नरस्य कृशोदरत्वं तत्प्रापयश्चित्तकथनम् ।	४६८
१४१८	स्वस्त्रीवातादत्र नरस्य वधिरत्वं तत्प्रापयश्चित्तकथनम् ।	४६५	१४३४	दुष्टस्पृष्टसिद्धान्तमक्षणादत्र नार्था इह कृशोदरत्वं तत्प्रापयश्चित्तकथनम् ।	"
१४१९	पुरा आत्मघातकारिण्या नार्था अत्र क्षयरोगपीडा तत्प्रापयश्चित्तकथनम् ।	"	१४३५	गंगायाः पूर्वभागे जातस्य द्विजस्य बन्धुसुखवतो मितदस्य मृतपुत्रत्व- निदानं तत्प्रापयश्चित्तकथनम् ।	"
१४२०	पुरामवे आत्मघातादत्र नरस्य मूकत्वं तत्प्रापयश्चित्तकथनम् ।	"	१४३६	कस्याधिद्विप्रपत्न्याः पुत्रसंतति- हान्याय युवभावे क्षयरोगप्राप्ति- निदानं तत्प्रापयश्चित्तकथनम् ।	४६९
१४२१	पूर्व कृच्छ्रदवातकरणान्नार्था इह नासावक्रत्वकथनं तत्प्रापयश्चित्तकथनम् ।	"	१४३७	पुरोच्छिष्टान्नमक्षणादिह नरस्य रात्र्यर्घत्वं तत्प्रापयश्चित्तकथनम् ।	"
१४२२	गंगाप्रातरदेशे जातस्य शूद्रस्य पैतृक- स्वल्पवित्तवतोऽपुत्रत्वनिदानं तत्प्राप- यश्चित्तकथनम् ।	"	१४३८	विडालोच्छिष्टमोजनादत्र नरस्य रात्र्यर्घत्वं तत्प्रापयश्चित्तकथनम् ।	"
१४२३	कस्याश्चित्त्रथिनानां पतिशुश्रूषण- कारिण्याः क्षयरोगप्राप्तिपुराहित्य- निदानं त्रयोविधे वर्षे क्षयतो मरणम् ।	४६६	१४३९	विडालोच्छिष्टमोजिन्या नार्था अत्र रात्र्यर्घत्वं तत्प्रापयश्चित्तकथनम् ।	४७०
१४२४	पूर्व सारिकाहननान्नरस्यैह स्वलित- वाक्त्वं तत्प्रापयश्चित्तकथनम् ।	"	१४४०	चांडालीगमनेनात्र नरस्य अजगर- बन्धूदत्वं तत्प्रापयश्चित्तकथनम् ।	"
१४२५	पुरामवे सारिकाघातादत्र नार्थाः स्वलितवाक्त्वं तत्प्रापयश्चित्तकथनम् ।	"	१४४१	चाण्डालगमनतो नार्था अत्राजगर- बन्धूदत्वं तदुपापकथनम् ।	"
१४२६	पूर्व काकहन्तुर्नरस्मेह भवे लंबकण्ठत्वं तत्प्रापयश्चित्तकथनम् ।	"	१४४२	द्विजकुलमवस्य कस्यचित्साधुसेव- कस्य मायाया मृतवत्सात्वनिदानं तत्प्रापयश्चित्तकथनम् ।	"
१४२७	पूर्वजलुषि बकहन्त्या नार्था इह कंठ- रोगस्तत्प्रापयश्चित्तकथनम् ।	"	१४४३	विप्राय विपं दत्तवतो नरस्यात्र छर्दि- रोगतः पीडा तेनैव मरणम् ।	४७१
१४२८	कस्यचिद्विप्रकुलजस्य मायायाः सदाचारवत्याः संतोषप्रियकारिण्या मृतवत्सात्वनिदानं तदुपापश्च ।	"	१४४४	पुरा द्विजाय विपं दत्त्वा तत्प्राणहर- णतो नार्था अत्र छर्दिरोगेण मरण- कथनम् ।	"
१४२९	काकघातादिह नरस्य कूर्चहानित्वं तत्प्रापयश्चित्तकथनम् ।	४६८	१४४५	अन्यस्मै विषदानादिह नरस्य छर्दि- रोगतः पीडा तत्प्रापयश्चित्तकथनम् ।	४७२
१४३०	पुरा काकघातादिह नार्थाः कूर्च- युक्तत्वं तत्प्रापयश्चित्तकथनम् ।	"	१४४६	पूर्व आत्मघातादिह नरस्य मूकत्वम् ।	"
१४३१	पुरामवे अमक्ष्यमक्षणादत्र नरस्य क्रिमिलोदरत्वं तत्प्रापयश्चित्तकथनम् ।	"	१४४७	पूर्वस्मिन् मवे पुत्राभिलाषेण यवनः संग्रहादत्र यवनीत्वप्राप्तावपि पुत्र- राहित्यकथनं तत्प्रापयश्चित्तम् ।	"
१४३२	अमक्ष्यमक्षणादत्र नार्था अप्युदरे इह किमिपीडा तदुपशमविधिश्च ।	"	१४४८	पुरा देवद्रव्यापहरणादिह नरस्य पांडुरोगकथनम् ।	"

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१४४९	ग्रामभवे कस्यापि विषदानादत्र नार्या- रुछादौरोगतः पीडा तत्प्रापश्चित्त- कथनम् ।	४७२	१४६३	पूर्वमन्त्रापहरणतोऽत्र नरस्याजीर्ण- रोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	४७९
१४५०	गमाया पूर्वभागे जातस्य अत्रि- यस्य बहुद्वन्द्वपरान्तरस्य जातपुत्र- मृतिनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"	१४६४	अज्ञानतः पुरा भवे आतृवधादत्र नार्या मूलत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
१४५१	पूर्वं व्यभिचारकरणादिह नार्या व्यभि- चारप्रवृत्तित्वात्प्रापश्चित्तकथनम् ।	४७३	१४६५	पुरा बालवातादत्र नरस्य मृतपुत्रत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
१४५२	पुरा भूतनया आश्लेषवचनादत्र नर- स्यापस्माररोगपीडा ।	"	१४६६	प्रयागे जातस्य द्विजवरस्य विदुषो घनपुत्रसमासुक्तस्य क्षयरोग- स्तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	४७६
१४५३	पूर्वं आतृघातिन्या नार्या अत्र मूलकथनम् ।	"	१४६७	यमुनाया जातस्य कस्यचिद्विप्रस्या- धमस्य पचाशदब्दान्तं जातपुत्र- विनाशनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
१४५४	देवनाग्रव्यापहरणतोऽत्र नरस्याग्नि- प्रतीदनम् ।	"	१४६८	सर्वपापविशोवनकरविधिनिरूपणम् ।	४७७
१४५५	पूर्वभवे सर्वसंहारणादिह नरस्य क्षयरोगतः पीडा तत्प्रापश्चित्त- कथनम् ।	"	१४६९	दानधर्मकृतः सर्वसपत्नमन्वितस्य वैष्णवमते स्थितस्य जातसतति- दुःखनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
१४५६	ब्रह्मवादतत्प्राया नार्याः पतिद्रोषा- न्मानुषवमाश्रित्य महेश्वरपदप्राप्ति- कथनम् ।	४७४	१४७०	पूर्वजन्मनि पुत्रपताडनात्तार्या इह शूलतः पीडा तदुपायकथनम् ।	४७८
१४५७	अज्ञानात्पूर्वभवे आतृवधतोऽत्र मूलं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"	१४७१	अज्ञानात्पूर्वभवे सुतघाताद्वा मित्र- घातादत्र बायुरोगस्तत्प्रापश्चित्तम् ।	"
१४५८	भूतनया जनवचनादत्र नार्या अप- स्माररोगतत्प्रापश्चित्तम् ।	"	१४७२	पुरा गौरघातकारिण्या नार्या अत्र क्षुत्तारोगस्तदुपायम् ।	"
१४५९	कस्यापि द्विप्रस्य धर्मिष्ठस्य चित्तवतो बायुपीडितोऽस्य भार्यायाः पति- प्रतिदोषायाः मृतवत्तायाः तत्प्राप- श्चित्तकथनम् ।	"	१४७३	पूर्वं खेहरणादत्र नरस्य राज्यहन्- रोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
१४६०	पुरा भवे खेहरणादत्र नार्याः क्षय- रोगादत्र तत्प्रापश्चित्तम् ।	४७५	१४७४	जारमाश्रित्य विषदानेन पति- घातिन्या नार्या अत्र बाल्ये मेघव्य- तदुपायम् ।	"
१४६१	पीडेन मोचवचनादिह नरस्याज- न्यापीडितत्वात्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"	१४७५	पुरा देवागारस्य दाहादत्र नरस्य रक्ता- तिताररोगतः पीडा तदुपायकथनम् ।	"
१४६२	पूर्वं व्यभिचारकरणादिह नार्या व्यभि- चारप्रवृत्तित्वात्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"	१४७६	प्रयागनिकटे जातस्य द्विजमनः- शटस्यपस्मारलो मृतपुत्रस्य कष्ट- प्राप्तिनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	४७९
१४६३	पूर्वं व्यभिचारकरणादिह नार्या व्यभि- चारप्रवृत्तित्वात्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"	१४७७	पूर्वं गर्भगतनतोऽत्र नार्या गर्भपतनं तत्प्रापश्चित्तम् ।	"
१४६४	अज्ञानतः पुरा भवे आतृवधादत्र नार्या मूलत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"	१४७८	पुरा देवागारदाहिन्या नार्या इह अति- मारुतः पीडा तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१४७९	प्राग्भवे ब्रह्महन्तुरिह नरस्य नरकत्व- दारुणपीडा ।	४७९	१४९४	सस्वतीतीरे जातस्य बन्दिनः सुखै- श्वर्यसमाकुलस्य पुत्रसौख्यराहित्य- निदानं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	४८३
१४८०	पुरा पत्युमित्रहंज्या नार्या वायुरो- गतः पीडा तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	४८०	१४९५	नर्मदापश्चिमदेशे जातस्य शूद्रस्य आतृहीनस्याल्पवित्तस्य पुत्रसौख्य- राहित्यनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	४८४
१४८१	पुरा भञ्जानाद् वा नारी गोत्रहत्री तस्या अत्र दूतारोगतः पीडा तत्प्रापश्चित्तञ्च ।	"	१४९६	यमुनायां जातस्य शूद्रस्य सुकर्मणो- ऽमितदस्यापुत्रत्वनिदानं तत्प्राप- श्चित्तकथनञ्च ।	४८५
१४८२	कस्यचिद्विजस्य किञ्चिद्वित्तसमन्वित- स्य सद्रूपस्य भार्यायाः सदाचारवत्याः फाकवंश्यात्वनिदानं तत्प्रापश्चित्त- कथनञ्च ।	"	१४९७	शतद्रुनिकटे जातस्य शूद्रस्य पुत्र- पौत्रसमन्वितस्य कटेलर्ष्व रोगतः पीडा तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
१४८३	पुरा देवागारे शक्रमूत्रस्रष्टुरत्र नराधमस्य गुदरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	४८१	१४९८	तुलाधृतादिहरणादिह कुष्ठरोगस्त- दुपशमश्च ।	"
१४८४	पूर्वं नारीवातादत्र जन्मनि नरस्य बलवर्जितस्य कार्श्यरोगस्तत्प्राप- श्चित्तकथनञ्च ।	"	१४९९	पूर्वमेव कन्यावातादत्र नरस्य वृत्त- पुत्रत्वं तत्प्रापश्चित्तञ्च ।	४८६
१४८५	पुरा बालचातिन्या अत्र बालमरणं तदुपायश्च ।	"	१५००	यवत्याः पूर्वपापनिवृत्तये क्षेत्रराज- सेवनम् ।	"
१४८६	भञ्जानात्पूर्वं ब्रह्महन्त्येह मवे कुष्ठ- रोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	१५०१	कुष्ठनिवारणाय सामान्यतः प्राय- श्चित्तकथनम् ।	"
१४८७	पुरा देवब्रह्महरणादिह नरस्य वायु- पीडा तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	४८२	१५०२	क्षेत्रकुलोत्पन्नायाः सर्वसुखसंपन्नाया वार्षिके तत्पुत्रदुःखनिदानं तत्प्राप- श्चित्तकथनञ्च ।	"
१४८८	देवागारे मलमूत्रविसर्जनादिह नार्या गुदरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	१५०३	कस्यचिद्विजकुलमवस्य सदाशिवा- चरणरतस्य पतिसेवापरायाः पत्न्या मृतपुत्रत्वनिदानं तदुपशमश्च ।	४८७
१४८९	विपाशानिकटे जातस्य वैद्यस्य ह्यपुत्रघनसंयुतस्य वार्षिके कंडु- रोगतः पीडा तत्प्रापश्चित्तञ्च ।	"	१५०४	पुरा राजचातिनोऽत्र मवे तस्मि- न्नेव वयसि राजयक्ष्मरोगतः प्राण- नाशः ।	४८८
१४९०	देवागारे जले गोष्ठे वा मलमूत्र- त्यागादत्र नार्या गुदरोगस्तत्प्राप- श्चित्तकथनञ्च ।	"	१५०५	परमार्थह्वनादिह जलन्वराह्वरोग- स्तत्प्रापश्चित्तञ्च ।	"
१४९१	कामात्पापविमोहितस्य नारीवाता- दिह कार्श्यरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	१५०६	शतद्रुनिकटे जातस्य दिजस्य यौवने रिष्टप्राप्तिस्तत्प्रापश्चित्तञ्च ।	"
१४९२	कन्यावधादत्र नरस्य कन्याप्रजत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	४८३	१५०७	पतिव्रतायाः सद्रूपकथनम् ।	"
१४९३	पूर्वं देवब्रह्मपहरणादिह नार्या वायु- रोगतः पीडा तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	१५०८	पूर्वं घनाह्वगृहे स्थित्वा चौर्येण रसमक्षणे कृतेऽत्र वातरोगतः पीडा तदुपशमश्च ।	४८९

अ०	विषया	पृ० ।	अ०	विषया	पृ०
१५३९	पूर्व त्रिविधसुरापानादत्र नरस्य मूत्रा- वरोरोगस्तत्प्रापश्चित्कथनञ्च ।	"	१५५४	पूर्व मातृप्रहरणादत्र नार्था औद्व- राख्यरोगस्तत्प्रापश्चित्कथनञ्च ।	५००
१५४०	पुरा वैश्यगतादत्र नार्थारक्तार्तुदतो मृद्युप्राप्तिरूपनम् ।	४९७	१५५५	गर्भसत्रमहृत्स्वेवाविधिना गर्भधारणा दत्र गर्भधारणामावस्तत्प्रापश्चित्कथ ।	"
१५४१	देशे सारस्वते जाताया घ्राह- जाया क्षयरोगनिदानं तत्प्राप- श्चित्कथनञ्च ।	"	१५५६	मृगयाया गजराजवगादत्र नरस्य गन्धर्वमिव तत्प्रापश्चित्कथनञ्च ।	"
१५४२	गौवनावस्थाया नरस्योन्मादरोग- निदानं तत्प्रापश्चित्कथनञ्च ।	"	१५५७	पूर्व परनिदानप्रहरणादत्र शूलरोगतो नरस्य पीडा तत्प्रापश्चित्कथनञ्च ।	"
१५४३	पूर्व परस्वर्गापहरणादत्र नार्था कुन- खात्वं तत्प्रापश्चित्कथनञ्च ।	"	१५५८	कम्पचिचारणस्य बहुद्रव्यसमन्वि- तस्य नेत्ररोगान्वितस्य जातसत्ति- मण्डु खनिदानं तत्प्रापश्चित्क- थनञ्च ।	५०१
१५४४	पूर्वमने वैश्यहत्या नार्था अत्र रक्ता- धुंदरोगस्तत्प्रापश्चित्कथनञ्च ।	"	१५५९	पूर्व रीत्यपहरणादिह नरस्य पिण्डला- क्षित्वं तत्प्रापश्चित्कथनञ्च ।	"
१५४५	पूर्व रौप्यहरणादत्र नरस्य चित्र- कृष्टस्तत्प्रापश्चित्कथनञ्च ।	"	१५६०	पुरा खरवातादत्र नरस्य खररोमत्व तत्प्रापश्चित्कथनञ्च ।	"
१५४६	सिंहो पश्चिमभागे जातस्य म्लेच्छस्य सर्वभोगैर्धर्मयुतस्य पञ्चाशद्वे- दिष्टप्राप्तिनिदानं तत्प्रापश्चित्कथनञ्च ।	"	१५६१	स्वर्गमहृदपर्यं कुक्कुटाडमक्षणतोऽत्र सरकराद्युपनाया नार्था गर्भधार- णामावस्तत्प्रापश्चित्कथनञ्च ।	५०२
१५४७	पूर्व स्नेह्या परपुरुषेण सह रम- माणाया अनोन्मादरोगान्तत्प्राप- श्चित्कथनञ्च ।	४९८	१५६२	स्वर्णकारकुले जातस्य महाभिमा- निनोरा उल्लुप्रियस्य सुश्रुत्युत्त- स्य पुराहित्यनिदानं तत्प्राप- श्चित्कथनञ्च ।	"
१५४८	पूर्व त्रपुहरणादत्र नरस्य श्लेष्मरोग- स्तत्प्रापश्चित्कथनञ्च ।	"	१५६३	प्राग्भवे खरहननादत्र नार्था खर- रोमसमानरोमञ्च तत्प्रापश्चित्कथनञ्च ।	"
१५४९	पूर्व विदमानेऽपि पत्नीजारतो गर्भ- धारणादत्र नार्था गर्भप्रहरणामाव- स्तत्प्रापश्चित्कथनञ्च ।	"	१५६४	पुरा रीतिहरणादत्र नार्था पिण्डा- क्षित्वं तत्प्रापश्चित्कथनञ्च ।	"
१५५०	मृगया विना हन्तिगतादत्र नरस्य कुत्राप्यनिद्रकार्यस्य विज्ञेऽन्द्रे शस्त्रावातान्मृति ।	४९९	१५६५	परनिदानप्रहरणादिह नार्था शूल- रोगन पीडा तत्प्रापश्चित्कथनञ्च ।	५०३
१५५१	बन्धो कर्णेण शस्त्रार्णारमणादत्र नरस्य महोन्मादरोगत प्राणनाश ।	"	१५६६	कदारमण्डले जातस्य क्षत्रियस्य सर्व- कार्यविचक्षणस्य रोगप्रेषयुक्तमार्थस्य मृतपुत्र बनिदानं तत्प्रापश्चित्कथनञ्च ।	"
१५५२	त्रपुहरणादत्र नार्था श्लेष्मरोग- स्तत्प्रापश्चित्कथनञ्च ।	"	१५६७	हिमालये जातस्य दिवस्य मनोदुःख- समानानस्य वातशूलपीडितोदर- स्य वक्षच्छेदनिदानं तत्प्रापश्चित्क- थनञ्च ।	"
१५५३	विप्रवश्यस्य घनगन्धयुतस्य मेह- रोगवतो भार्याया सदाचारवत्या पुम्रेण बनिदानं तत्प्रापश्चित्कथनञ्च ।	"			

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
	पंचाशे वर्षेऽरिष्टप्राप्तिनिदानं तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च ।	५१६	१६११	पुण्यं मये तैलहरणादत्र नरस्य कङ्क- रोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	५१९
१५९६	दधिहरणतोऽत्र नरस्य मेहोरोग- स्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१६१२	स्वद्वारपरित्यागादोषादत्र नरस्य घण्टत्वं तत्प्रायश्चित्ताभावञ्च ।	"
१५९७	पूर्वमये तरुहनुनादिह नेत्रकात- रत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१६१३	स्वमर्यायां मृगवातादिह नरस्य घण्टत्वम् ।	"
१५९८	देवाभारस्यवालुमयान्पस्यापित- दीपपात्रहरणादत्र नार्याश्चक्षुःपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१६१४	पूर्वमये परस्य गुडापहरणात्नार्या अत्र गुल्मोदरपीडा तदुपायश्च ।	"
१५९९	पूर्वं मधुहरणादिह नरस्य दुर्गन्धि- युतत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१६१५	शुभाचारं स्वस्त्रियं परित्यज्य पर- स्त्रीगमनतोऽत्र नरस्य स्त्रीवर्जितत्वं तदुपायश्च ।	"
१६००	तरुधुवातानार्या अयत्र कात- राक्षीत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	५१७	१६१६	नृपं विना मृगवातादत्र नरस्य तद्वात- काले घण्टत्वं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	५२०
१६०१	गजक्रियान्वितस्मात्र नरस्य घण्टत्वकथनम् ।	"	१६१७	परतैलापहरणादिह नार्याः कङ्क- रोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"
१६०२	आम्रकुलजस्य नानासौख्यरतस्य शुभाचारायां मार्यायां एकपुत्रप्रसवो- त्तरं पुष्पनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	"	१६१८	राजपत्न्या गमनतोऽत्र नरस्य घण्टत्वं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"
१६०३	ग्रामये माक्षिकहरणादत्र नार्या दुर्ग- न्वाढ्यत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	५१८	१६१९	गर्भवत्पश्चात्वातादिह नार्याः स्वजातं तन्निष्कृतिकथनञ्च ।	"
१६०४	पुरा अग्न्यागमनान्नरस्यात्र घण्टत्व- कथनं तत्प्रायश्चित्ताभावञ्च ।	"	१६२०	क्षत्रकुलजस्य दानदाक्षिण्यपरस्य मेहादिपीडितस्य मार्यायाः सदाचार- वत्याः सत्या गर्भास्थिरत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	५२१
१६०५	ब्रह्मलोमेन सपत्नीयुतवातादिह नार्या वास्य एव कुष्ठरोगतः पीडा ।	"	१६२१	पूर्वमये तरुणवातादिह वक्रकण्ठ- स्तन्निष्कृतिकथनञ्च ।	"
१६०६	पूर्वजन्मनि बराहवातादत्र नरस्य दन्तुरोगस्तदुपायकथनञ्च ।	"	१६२२	शृगालवातादिह नरस्य दन्तनिव- रतत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	५२२
१६०७	गुडहरणादत्र गुल्मरोगस्तत्प्राय- श्चित्तञ्च ।	"	१६२३	गंगातीरे जातस्य शुद्धं दूधमपि चतुर्दशनिवन्निदानं तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	"
१६०८	यमुनातीरजातायाः शूद्रा वास्ये कुष्ठरोगप्राप्तिस्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	१६२४	यमुनार्याः शुद्धं दूधमपि च- तुर्दशनिवन्निदानं तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	"
१६०९	सिन्धुमण्डलजातस्य धवनस्य सुखे- श्वर्यधनान्वितस्य घण्टत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	१६२५	गंगातीरे जातस्य शुद्धं दूधमपि चतुर्दशनिवन्निदानं तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	"
१६१०	बराहवानिन्या नार्या अत्र दन्तुरत्वं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	५१९			

अ०	विषया.	पृ०	अ०	विषया	पृ०
१६२६	पुरा बलाकारेण कन्यादूषणादिह नरस्य पण्डित्य तत्प्रायश्चित्तमावबध । ५२४		१६४०	मोहपूर्वमयेऽनजरातेनात्र नार्या अण्य- धिकान्त्व तत्प्रायश्चित्तकथन च । ५३०	
१६२७	परलुण्ठनतत्परस्य मर्षाहतपुत्र पाद- रोगस्तन्निष्कृतिकथनञ्च । "		१६४१	क्षेत्रशुल्भमस्य शुभवातोदरामयस्य घनभान्यसुगरोमेतस्य पुत्रसतति- राहित्यनिदान तत्प्रायश्चित्तञ्च । "	
१६२८	अज्ञानादजघातेनात्र पुरुषस्याङ्गि धिस्य तत्प्रायश्चित्तञ्च । "		१६४२	माधुरमडले जाताया क्षत्रियपत्न्या जातसततिनाशनिदान तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च । ५३१	
१६२९	गगाया पूर्वभागे जातस्य क्षत्रियस्य चपलस्य रोगयुक्तत्वनिदान तदुपाय- कथनञ्च । "		१६४३	पूर्वमये शुनोक्वादिह चक्रपादरोग- स्तत्प्रायश्चित्तञ्च । "	
१६३०	हिमालये गगापूर्वभागे जातस्य वणि- कमुत्तस्य जातपुत्रविनाशनिदान तदुपायकथनञ्च । ५२५		१६४४	पुरा शूद्रघातादत्र नरस्य दन्तपात- नजरोगत पीडा तत्प्रायश्चित्तञ्च । "	
१६३१	हिमालये गगापूर्वभागे जातस्य द्विजस्य धनयशोवतो बहुक्रीकस्य पुत्रविनाशनिदान तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "		१६४५	पूर्वं शूनो घातानार्या अत्र चक्र- पादरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तञ्च । "	
१६३२	पर्वतभागे जातस्य पादजस्य मन्त्र- पारगस्य राजमानवतो मृतपुत्रत्व- निदान तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ५२६		१६४६	शूद्रघातकर्णादत्र नार्या दन्तपात- नजरोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । "	
१६३३	क्षेत्रवशमवस्य निष्कलव्यबह्वारवतो भार्याया गर्भवत्या मृतप्रजाया प्रसूति- क्षरणाभावनिदान तत्प्रायश्चित्तञ्च । ५२७		१६४७	गोदावरीसीमपदेशे जातस्य शूद्रस्य जातपुत्रविनाशनिदान तत्प्रायश्चि- त्तञ्च । ५३१	
१६३४	कन्याश्चित्पूद्रभार्याया नानाविभव- वत्या गर्भधारणाभावनिदान तत्प्रा- यश्चित्तवर्णनञ्च । ५२८		१६४८	पुरा बभ्रुहृन्नादिह नरस्य बहुमडल- रोगात् तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
१६३५	विपाशानिकटे जातस्य ब्राह्मणस्य मानमोगसुमिधर्मवतो जातपुत्र- विनाशनिदान तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "		१६४९	कन्याश्चित्पादजाया जातसतति- हीनाया अत्र कुष्ठरोगस्तत्प्रीतीकारञ्च । "	
१६३६	पूर्वमज्ञानादजघातेनात्र नरस्याधि- काङ्गत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ५२९		१६५०	पूर्वं क्षशवातादत्र नरस्य कुब्जकर्णत्व तत्प्रायश्चित्तकथन च । "	
१६३७	पूर्वं लोहहृणादत्र वर्षाफ्यरोगत पीडा तत् प्रायश्चित्तकथनञ्च । "		१६५१	पूर्वं स्वप्न-या पण्यशालास्थापनेन पण्यस्त्रीकर्मतो जीविकाकर्तुरत्र घण्ट- त्वम् । ५३३	
१६३८	पुरा नकुलुलनाशदत्र सर्वस्वजन- मरणदुःखमनुभूय दुःखेन मरण- कथनम् । "		१६५२	नकुलवातादिह नार्या धनुमडल- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
१६३९	लोहहृणादि नार्या अपि सर्वस्वग- धनिरस्य तदुपसमोपायकथनञ्च । "		१६५३	क्षेत्रशुल्भस्य नानावृत्त्यातिलाम- वतो भार्याया सततिहीनत्वनिदान तत्प्रायश्चित्तकथन च । "	
			१६५४	पूर्वजन्मनि दिवाधवातादत्र पुरुषस्य पाण्डुरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथन च । ५३४	

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१६५५	उद्धकवातानार्या अप्यत्र पांडुरोगतः पीडा तदुपायकथनञ्च ।	५३४	१६७०	सारिकाहंन्यानार्या इह भवे स्खलित- वान्त्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	५३९
१६५६	ऋतुप्राप्तमपि ज्येष्ठत्रियं परित्यज्य कनिष्ठागमनतोऽत्र नरस्य स्त्रीवक्षित्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	१६७१	पूर्वं वक्रवातादत्र नरस्य लंबकंठत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
१६५७	कामतो ब्रह्मवातादत्र नरस्य क्षय- रोगतः प्राणनाशस्तत्प्रापश्चित्ता- भावश्च ।	"	१६७२	पुरा वक्रवातादिह नार्या अपि लंब- कंठत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
१६५८	अकामतो द्विजवाते क्षयरोगस्त- दुपशमाय प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	१६७३	कस्यचिद्विप्रकुलभवस्य वित्तवतो मार्यायाः सदाचारव्याः संतोषप्रिय- कारिण्या मृतवत्सत्त्वंनिदानं तत्प्राप- श्चित्तवर्णनञ्च ।	"
१६५९	कस्यचिद्विप्रस्य सदाचारकुलधर्म- ज्ञस्य वातपित्तसंयुतस्य मार्यायाः सदाचारव्याः ऋतुहीनत्वनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	५३५	१६७४	काकवातादत्र कूर्चहीनत्वं तत्प्राप- श्चित्तञ्च ।	५४०
१६६०	कस्यचिरक्षत्रियकुलभवस्य क्षयरोग- वतो मृतपुत्रत्वनिदानम् ।	५३६	१६७५	पुरा काकवधकरणादत्र नार्याः कूर्च- युक्तत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	५४१
१६६१	कस्यचिरक्षत्रियाधमस्यायोव्याप्रदेशे जातस्य युवभावे क्षयरोगनिदानं तत्प्रापश्चित्तञ्च ।	५३७	१६७६	पुरा अमक्ष्यभक्षणतोऽत्र नरस्य कृमि- लोदरत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
१६६२	ब्रह्मवाताकरणादत्र नार्याः क्षयरोग- प्राप्तिकथनम् ।	"	१६७७	नार्या अप्यमक्ष्यभक्षणतोऽत्र कृमि- लोदरत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
१६६३	पूर्वं स्वसृग्वातादत्र नरस्य बधिरता- प्राप्तिस्तत्प्रापश्चित्तञ्च ।	"	१६७८	दुष्टस्पृष्टान्नभक्षणतोऽत्र नरस्य कृशो- दरत्वरोगस्तदुपायकथनञ्च ।	"
१६६४	प्राग्भवे अज्ञानतो ब्रह्मवातानार्याः क्षयरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	१६७९	द्विजमार्यायाः पूर्वं दुष्टस्पृष्टान्नभक्ष- णतोऽत्र कृशोदरत्वं तदुपायश्च ।	"
१६६५	पूर्वं आतृघातादत्र नरस्य मूकत्वकथनम् "	"	१६८०	ज्येष्ठां मार्यां ऋतुमतीं परित्यज्य कनिष्ठासंगमतोऽत्र नरस्य मृत- पुत्रत्वं तत्परिहारोपायश्च ।	"
१६६६	पूर्वं कुक्कुटघातादत्र नार्या नासा- वक्रत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	५३८	१६८१	विप्रकुलजायाः कस्याश्चिन्नार्याः क्षयाप्तितायाः पुत्रहीनत्वनिदानं तत्प्रापश्चित्तञ्च ।	५४२
१६६७	गंगाप्रान्तरदेशे जातस्य शूद्रस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तत्प्रापश्चित्त- कथनञ्च ।	"	१६८२	उच्छिष्टाश्नभक्षणदिह नरस्य राश्व- धत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
१६६८	विराटदेशे जातायाः क्षत्रियपत्न्याः पतिसेवापराया वात्से क्षयरोगप्राप्ति- निदानं तत्प्रापश्चित्तञ्च ।	"	१६८३	श्लोच्छिष्टभक्षणतोऽत्र नार्या भर्ता- धता तत्प्रापश्चित्तवर्णनं च ।	"
१६६९	पुरा सारिकाहननादत्र नरस्य स्खलित- वाक्त्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	५३९	१६८४	पूर्वं विडाश्लोच्छिष्टाश्नभक्षणतोऽत्र पुरुषस्य नकांधता तदुपायकथनञ्च ।	"
			१६८५	विडाश्लोच्छिष्टाश्नसेवनतोऽत्र नार्या अपि नकांधता तदुपायकथनञ्च ।	"

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१६८६	पुरामधे चाण्डालीगमनतोऽत्राजग- स्वन्मूढत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	५४३	१७०१	आतृघातादत्र नार्या मूकत्वं तत्प्रा- यश्चित्तकथनञ्च ।	५४६
१६८७	पूर्वं चाण्डालसमाचार्या अप्यत्राजग- स्वन्मूढत्वं तदुपशमोपायकथनञ्च ।	"	१७०२	पूर्वं देवद्रव्यापहरणादत्र नरस्य विंशतिवर्षानंतरं नेत्रभंगस्तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च ।	"
१६८८	पराजविग्रहरणादिह नरस्याजीर्ण- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१७०३	पुरा द्विजघातादत्र नरस्य क्षयरोग- स्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	५४७
१६८९	पुरामधे पराजविग्रहरणाचार्या अप्य- जीर्णरोगोऽत्र तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	"	१७०४	ब्रह्मवादरताया नार्या अत्र किंचि- दोषवशात्स्त्रीत्वमाप्येतः शिवलोक- गमनम् ।	"
१६९०	कस्यचिद्विप्रकुलमन्त्रस्य सत्यनिय- सदाचारस्य भार्याया मृतवत्साल- निदानं तदुपायश्च ।	"	१७०५	अज्ञानाद् आतृघातिनोऽत्र नरस्य मूकत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१६९१	पुरा विप्राय विषदानादत्र नरस्य छर्दिरोगतः पीडा तेनैवास्य देह- नाराध ।	५४४	१७०६	धूर्ततया परवचनकर्त्र्या नार्या दोष- निवृत्तये प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१६९२	विप्राय विषदानादत्र नार्या अपि छर्दिरोगतो नाशकथनम् ।	५४५	१७०७	कस्यचिद् द्विजस्य धर्मिष्ठस्य प्रीति- पराया भार्यायाः प्रदरार्ताया मृत- वत्सालनिदानं तत्प्रायश्चित्त- विवरणञ्च ।	"
१६९३	भ्रातृगतेतराय विषद्वानादिह नरस्य छर्दिरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	"	१७०८	धौर्व्येन लोकवचनादत्रापस्माररोग- स्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	५४८
१६९४	पूर्वं आतृघातादिह नरस्य मूकत्व- कथनम् ।	"	१७०९	पूर्वं स्वर्णापहरणतोऽत्र नार्याः स्वर्ग- कार्याः पुत्रहीनत्वं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"
१६९५	पुरामिलापाद्वाल्म्या यवनगमनादत्र यवनोवेऽपि पुनर्हीनत्वं तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च ।	"	१७१०	अजह्मरणतोऽत्र नरस्य विशेषतो जठरे अजीर्णता तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"
१६९६	पूज्यमति देवद्रव्यापहरणादत्र नरस्य वात्स्य एव पाण्डुरोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	१७११	मोहतो आतृवधकारिण्या नार्या अत्र मूकत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१६९७	पूर्वं द्विजेतराय विषदानाचार्या अत्र छर्दिरोगमन् प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१७१२	पुरा भवे चालघातादत्र नरस्य मृत- पुनर्वकथनं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१६९८	गंगादूर्वभागे आनस्य क्षत्रियस्य बहु- द्रव्यपराजमस्य बहुकन्यस्यापुत्रव- निदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	५४६	१७१३	पूर्वं नानाविधपातकारिण्या अपि नार्यास्त्रीर्या जसेवनाद् यवनीत्वेऽपि धनपुत्रधर्मसुखयुक्तत्वकथनम् ।	५४९
१६९९	पूर्वं क्षत्रियारस्यता अत्रापि व्यभि- चारहतिभ्यामप्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१७१४	स्नेहहरणतोऽत्र नरस्य क्षयरोग- प्रातिभ्यामप्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१७००	पुरा पूर्वतया द्विजवेषनादत्र नरस्या- ऽन्यभारोगतः प्राणनशः ।	"	१७१५	मुख्येतरसमीने जालस्य क्षत्रियस्य धान्यधनग्रहणतः शुश्रीष्ट्यावेधधर्मतो	

अ०	विषया	पृ०	अ०	विषया	पृ०
	जानपुत्रविनाशकविनिदानं तत्र प्राय- श्चित्तकथनञ्च ।	१४९	१७२९	पूर्वदेवद्रव्यापहरणादत्र नरस्य वायु- पीडा तत्र प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	१५३
१७१६	पूर्वमन्त्रितपानकविनाशनोऽग्नयवर्ण- नम् ।	१५०	१७३०	देवागारे मूत्रपुरीषोन्मार्गकरणान्ना- न्नञ्च भवे गुदरुक्पीडा तत्र प्राय- श्चित्तञ्च ।	"
१७१७	पूर्वमन्त्रे जेहहरणादत्र नरस्य रान- यस्मरीडा तत्र प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१७३१	विपासान्निकटे जातस्य क्षत्रियावरस्य छोपुत्रननुत्तस्य बार्गिक पाण्डुरोग- स्तदुपायश्च ।	"
१७१८	पुरा जारमाथित्य पतिहन्त्या नार्पा अत्र बास्य एष विषवाञ्च तत्र प्राय- श्चित्तकथनञ्च ।	"	१७३२	देवागारे मूत्रपुरीषोन्मार्गतां नार्पा अत्र गुदरोगस्तत्र प्रायश्चित्तकथन च ।	१५४
१७१९	देवालयविदारकस्यात्र नरस्य रक्ता- निमारोगत पीडा तत्र प्रायश्चित्त कथनञ्च ।	"	१७३३	पुरा खीगनादत्र नरस्य जमत कामरोगस्तत्र प्रायश्चित्तकथन च ।	"
१७२०	प्रयागान्निकटे जातस्य द्विजस्य घन- धान्ययुतस्यापस्मारोगगतो मूत्रपुत्र- हस्यपुत्रविनिदानं तत्र प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	१५१	१७३४	कन्यानाशादिह जन्मनि नरस्य कन्या- सततिवृद्धिस्तत्र प्रायश्चित्तकथन च ।	"
१७२१	पुरा गर्भपातनकारिण्या नार्पा अत्र गर्भपातनदुःखं तत्र प्रायश्चित्त कथनञ्च ।	"	१७३५	गम्यायमुनरोम्ये जातस्य द्विजहन्तु क्षत्रियस्य क्रूरकर्मण कुष्ठरोग- स्तत्र प्रायश्चित्तकथन च ।	१
१७२२	देवागारदाहान्न नार्पा अतिसार- रोगत पीडा तदुपायकथनञ्च ।	"	१७३६	अभिपङ्कलानां रूपपल्या कुष्ठ- व्याग्नियुताया बार्गिक सुखराहित्य- निदानं तदुपायकथनञ्च ।	१५५
१७२३	ब्रह्महन्तुर्निर्षक्तबभ्रुपुण्यं नरदहे कुष्ठरोगत पीडाकथनम् ।	"	१७३७	कस्यचिद्विप्रकुलनस्य सदाचारस्य भार्याया अस्मत्वातगदातीया मृत- पुत्रविनिदानं तदुपायश्च ।	"
१७२४	पल्युमित्रजातादत्र नार्पा वायुरोग- पीडा तत्र प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	१५२	१७३८	पुरा भव राजवानादत्र नरस्य रान- यस्मरोगस्तत्र प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	१५६
१७२५	अज्ञानतो गोत्रपानादिह नार्पा क्षतारोगस्तत्र प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१७३९	ज्ञानवन्तस्य परगर्भहन्नादिह नरस्य जलोदररोगस्तत्र प्रायश्चित्तञ्च ।	"
१७२६	द्विजकुलमवस्य काष्ठपित्तजो धर्म- वत्सलस्य शुभाचारानां भार्याया काकत्रन्यान्विनिदानं तत्र प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	"	१७४०	शनदुनिकटे जातस्य द्विजस्य कुष्ठ- क्षयावन्तविनिदानं तत्र प्रायश्चित्त- कथन च ।	१५७
१७२७	देवागारे शूद्र मूत्रकरणादत्र नरस्य गुदरोगस्तत्र प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	१५३	१७४१	वैश्यकुलमवाया पतिनताया अभिमवृत्तकथनम् ।	"
१७२८	पूर्वमन्त्रे नाटोयानादिह बहुविधानि- तस्य नरस्य कृशावरोमास्तत्र प्राय- श्चित्तविवरणञ्च ।	"	१७४२	शूद्रगृहाश्रितस्य तद्वननेननोऽत्र नरस्य वातरोगत पीडा तत्र प्राय- श्चित्तकथन च ।	"

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१७४३	गर्भव्याः पूर्वं चैर्यतः कलमक्षणा- दत्र सदासत्त्व्या अपि पुत्रादित्य तद्व्यापथ ।	५५७	१७५९	पुरा मये अमक्ष्यमक्षणतोऽत्र नरस्य महमाळाक्ष्यरोगस्तत्प्राप्यक्षितम् ।	५६१
१७४४	विषयानिकटे जातस्य सूक्ष्मदेव- तातिथिद्वयकम्प पुत्रसत्तिवर्जितत्व- निदानं तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	"	१७६०	पुरा कुलहत्या नार्था अत्र धन- पुत्रादिहीनत्वं तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	५६२
१७४५	पराचरणदत्र नार्था अजीर्णरोग- स्तत्प्राप्यक्षितकथनं च ।	५५८	१७६१	अमक्ष्यमक्षणतोऽत्र विना प्राप्यक्षित कृताया अथ पुत्रोदनालारोग- स्तत्प्राप्यक्षितं च ।	"
१७४६	देवगारस्थितदेवतासुभिर्भावात्सर्वत्रा- ऽप्रतिष्ठा तत्प्राप्यक्षितकथनं च ।	"	१७६२	गौडदेसे जातस्य द्विजस्य धनभाज्य- युतस्य क्षयरोगाकुलस्य पुत्रसत्ति- वर्जितत्वनिदानं तत्प्राप्यक्षित- कथनं च ।	"
१७४७	माहाशूरां राजाततोऽत्र नरस्य राज- मक्ष्मरोगस्तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	"	१७६३	विनाऽपराधं परपक्षकरणतोऽत्र नार्थाः पक्षाघातरोगस्तत्प्राप्यक्षितकथनं च ।	"
१७४८	परमार्जनान्य नार्था अत्र मये जन्मेदररोगस्तत्प्राप्यक्षितं च ।	५५९	१७६४	पुरा त्रिविधसुरापानादिप्रस्य मूत्र- कृच्छ्ररोगस्तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	५६३
१७४९	परमार्जातान् जन्मेदराय यरोगतो नार्थाः पीडा तदुपपन्नकथनम् ।	"	१७६५	वेदुष्टादागतस्य मधुरायां जातस्य मूमाक्षत्रियसहायोत्तरं भगवतो वेदुष्टे पुनः प्रापणम् ।	"
१७५०	वाटिनो वाग्विरोधकरणदिह नरस्य गुरुत्वं तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	"	१७६६	स्वर्णापहणदिह नरस्य पुनःखित्वं तत्प्राप्यक्षितम् ।	"
१७५१	पूर्वं नर नीगमिनाकादत्र नार्थाः सुन- वर्जितम् तत्प्राप्यक्षितकथनं च ।	"	१७६७	पूर्वमये राजातसरणान्नार्था इह तस्मिन्वयसि राजन्यक्षमाखित्वं तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	"
१७५२	परनिदाकरणाद्वैयर्थ्यनिवारणाय प्राप्यक्षितकथनम् ।	"	१७६८	विनाऽपराधं वैयर्थ्यननादत्र रक्तार्जुद- रोगस्तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	"
१७५३	पूर्वजन्मनि राजातकावेण्या नार्था अत्र तत्तम एव क्षयरोगप्राप्ति- कथनम् ।	"	१७६९	सर्वभूतोत्पत्तय मेतोः समागतायाः शक्तेर्ममुरयउडेऽजुतकावांशि कृत्वा पुनरपि तत्रैव गमनम् ।	"
१७५४	अनुशिररोगोऽत्र नार्था गुरुत्वं तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	"	१७७०	मोहादेवदन्तेनात्र नरस्य रक्तार्जुद- रोगस्तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	५६४
१७५५	अद्विरे परमार्जितदेवगमिभगवत्प्रा- प्त्या अथवाप्रतिष्ठा तत्प्राप्यक्षितम् ।	५६०	१७७१	माहायाः सुपापनादिह मूत्रशफ्ट- रोगस्तत्प्राप्यक्षितकथनं च ।	"
१७५६	मगुरामद्विजस्य द्विजस्य नाना- वर्जितगतिर्विनिदानं तत्प्राप्यक्षित- कथनं च ।	"	१७७२	पराधविशिष्टमृद्वयस्य कृषिकाग्न्य- मगुलस्य मर्यादां गुहास्वाया- यवोदभादुदभादिनिदानं तत्प्राप्य- क्षितकथनं च ।	"
१७५७	कर्मविपाकविषयाः द्विजस्य नरस्य माहाया मृद्वयस्य अथ तस्मिन् कथन- मात्रं वक्ष्येदन्तं तद्व्यापथ ।	"			
१७५८	पूर्वं नर-राजात-राजा नार्था वाटि- नाः विनिदानं तत्प्राप्यक्षितकथनं च ।	५६१			

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
७७३	सुरापानाद्वाहण्या अत्र प्रदररोगतः पीडा तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	१६५	१७८९	गर्भवत्या कासनप्रतवाजामासम- क्षणादिह नार्या गर्भधारणामावि- स्तप्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	१६९
७७४	त्रिविधसुरापानादिप्रस्य मनेऽस्मिन् मूत्रावरुणस्तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	"	१७९०	यमुनातटे जातस्य कन्यविचारणस्य बहुद्रव्यसमन्वितस्य नेत्ररोगान्वितस्य चत्वारिंशन्मिते वर्षे सुसन्तति- नाशनिदानं तत्प्राप्यश्चित्त क ।	"
७७५	पूर्वं वैश्यघातकरणादत्र नार्या रक्ता- र्तुदरोगस्तत्प्राप्यश्चित्तमात्रञ्च ।	"	१७९१	पूर्वं रीन्यपहारकस्य पिक्वलाक्षित्वं तत्प्राप्यश्चित्तञ्च ।	१७०
७७६	सारस्वतदेशमवाया क्षत्रियायाः क्षय- रोगोपतिस्तारुण्य एव तन्निष्कृतिश्च ।	"	१७९२	पुरा खट्वननादत्र नरस्य खररोमाव- तत्प्राप्यश्चित्तञ्च ।	"
७७७	पूर्वं स्वर्णापहरणादत्र नार्याः कुन- खाव तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	१६६	१७९३	गर्भपुष्टयर्थं कुकुटाडमक्षणादिह नार्या गर्भधारणामावस्तत्प्राप्यश्चित्तञ्च ।	"
७७८	पूर्वं वैश्यहन्त्र्या पतिमत्ताया अपि- रक्तार्तुदरोगस्तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	"	१७९४	कस्यचित्स्वर्णकारकुलजस्य पूर्तस्य लोभरतस्य राजजनप्रियस्य नाना- व्रिसुलभ्युतस्य सन्ततिहीनत्वनिदानं तत्प्राप्यश्चित्तकथनं च ।	"
७७९	रीन्यहरणादिह नरस्य चित्रकुसुम- तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	"	१७९५	प्राग्भवे खरघातानार्या अन्यत्र खर- रोमाव तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	१७१
७८०	सिन्धो पश्चिमभागे जातस्य मृच्छस्य बहुविधाविशारदस्य पृथिवी- पते पुत्रपौत्रयुतस्य पचामेऽब्दे- ऽरिष्टयोगनिदानं तत्प्राप्यश्चित्तञ्च ।	"	१७९६	रीतिहरणादिह नार्या पिगाक्षीर्त्वं तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	"
७८१	परपुरुषरमणानार्या अत्रोन्मादरोग- स्तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	१६७	१७९७	पूर्वं परसिद्धान्तरणानार्या अत्र शूल- रोगस्तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	"
७८२	पूर्वं ऋषहरणादिह नरस्य श्लेष्म- रोगस्तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	"	१७९८	पूर्वमेव उष्ट्राघातादत्र नरस्य विवृत- स्वरत्व तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	"
७८३	पतयो जीवमाने जाराद्वर्धधारणतो- ऽत्र नार्या गर्भधारण तत्प्राप्यश्चित्तञ्च ।	"	१७९९	पूर्वं गमपातनादत्र नार्या वन्यात्व तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	"
७८४	आखेट विना हस्तिघातादत्र नरस्य सर्वदा कार्यसिद्धिर्विशत्यब्दे मरणं च ।	"	१८००	प्राग्देशे जातस्य बाहुजाधरस्य सुसंश्रयधनस्पातयुतस्य जातपुत्र- विनाशनिदानं तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	"
७८५	बलात्कारेण ब्राह्मणमिमनादिह नर- स्योन्मादरोगतः प्राणनाशकथनम् ।	"	१८०१	वास्यहरणादत्र नरस्य शीर्षरोग- स्तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	१७२
७८६	पूर्वमेव ऋषहरणादत्र नार्या श्लेष्म- रोगस्तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	"	१८०२	वास्यहारिण्या नार्या अन्यत्र शीर्ष- रोगस्तत्प्राप्यश्चित्तञ्च ।	"
७८७	विप्रकुलसमवस्य सुनतस्य धन- धान्यसमुत्तस्य माषायाः सदाचार- वत्या बहुकन्यकाया पुत्रराहित्य- निदानं तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	१६८	१८०३	मोक्षदुष्टजातिन्या नार्या अत्र विवृत- स्वरत्व तत्प्राप्यश्चित्तकथनञ्च ।	"
७८८	पुरा ताग्रहरणादत्र नार्या औदुम्बर- रोगस्तत्प्राप्यश्चित्तञ्च ।	१६९			

अ०	विषयाः	पृ० ।	अ०	विषयाः	पृ०
१८०४	पुरा परधृतराणादिह नरस्य नेत्र- रोगस्तप्रापश्चित्तकथनम् ।	१७३	१८१९	देवात्मस्थितघातुम्बदीपपात्रापह- रणादिह नरस्य नाभौ वा चक्षुःपीडा तदुपायश्च ।	१७६
१८०५	स्वके पतिं परित्यज्य परपुंगवना- भार्या अत्र ग्रहणीरोगस्तप्रापश्चित्त- कथनम् ।	"	१८२०	पुरा भवे मधुहरणादत्र नरस्य प्रति- गक्षित्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
१८०६	विप्रकूलभवस्य वातरोगवनो लोभिनः किञ्चिद्विद्युत्स्य भार्यायाः पतिव्रताया मूलपुत्रत्वनिदानं तत्प्रा- पश्चित्तकथनम् ।	"	१८२१	तस्मिन्नाशादिह नार्याश्चक्षुषो रोगतः कक्षपक्षित्वं तत्प्रापश्चित्त- कथनम् ।	"
१८०७	कल्पाधिचूदना घनसृष्ट्याश्रमोगादि- विम्वर्मपुतायाः पुत्रसंततिनिर्णयं तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	१७४	१८२२	पञ्चनददेशे जातस्य अधमशूद्रस्य विदग्धस्य षण्दत्वं तत्प्रापश्चित्ता- यावक्ष्य ।	"
१८०८	पुरा दुग्धहरणादिह नरस्य घट्ट- मृदावं तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	"	१८२३	क्षात्रकुलभवस्य शौर्योदार्यमशोभन- वतः किञ्चिद्वातपीडावतो भार्यायाः क्षुमाचारवत्या एकं पुत्रं प्रसूय पुष्प- नाशस्य निदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	१७७
१८०९	दुग्धहरणादत्रा नरस्य बहुमृदावं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"	१८२४	अगम्यामनतोऽत्र नरस्य षण्दत्वं तन्निष्कृष्टमावक्ष्य ।	"
१८१०	मोहलम्बिहीयपादादत्र नरस्य कृष्ण- गुल्मरोगाल्पप्रापश्चित्तकथनं च ।	"	१८२५	सपत्नीपुत्रस्य विषदानेन नाशादत्र नार्या बाल्ये कुष्ठरोगवत्पाथुविशे- र्वै मरणकथनम् ।	"
१८११	पुरा भवे क्षममुक्तनिष्ठरणादिह नरस्य षण्दत्वकथनम् ।	"	१८२६	पूर्वमेव वराहपातादिह नरस्य दन्त- रुवं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	१७८
१८१२	हं कान्धहरणोपदोषिताऽत्र नार्याः पुत्रविर्णयं तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	१७९	१८२७	ग्राममेव गृहहरणादत्र नरस्य गुल्मो- दारवं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
१८१३	दक्षिणरोगोऽत्र नरस्य मेदोरीग- णस्तप्रापश्चित्तकथनं च ।	"	१८२८	यमुनातीरववायाः शूद्रया बाल्ये कुष्ठरोगप्राप्तिनिदानं तत्प्रापश्चित्त- कथनम् ।	"
१८१४	पुरा मरिचिगन्तादिह नार्याः कृष्ण- गुल्मरोगान्नप्रापश्चित्तकथनं च ।	"	१८२९	पुरा भवे वराहपाताभ्यायो अत्र दन्त- रुवं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
१८१५	क्षुभानामवेकेशिह नार्या युवभावे नागापेक्षमप्रापश्चित्तकथनम् ।	"	१८३०	तेलहरणादत्र नरस्य कंदूरीरोगस्तप्रा- पश्चित्तकथनम् ।	"
१८१६	मिथोः पश्चिमनाले जातस्य धूनि- भुजा मेषेऽनात्त दृष्टव्यस्य मरि- चिदुशरुप्य सुशुभं भवेति धन- सुखस्य एवमपरां बर्षे विनिर्णयनं तदुपायश्च ।	"	१८३१	विनाऽपराधं भार्यापरिवागात्तस्य षण्दत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
१८१७	दक्षिणरोगो अत्र मेदोरीग- णस्तप्रापश्चित्तकथनं च ।	१८०	१८३२	स्वभार्या गृहग्ननादिह नरस्य मरणं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	१८१
१८१८	नरस्य नाभौ वा चक्षुःपीडा तदुपायश्च ।	"	१८३३	शूरेमेव गृहग्ननादत्र नार्या गुप्तो- दारविशे तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१८३४	स्वस्त्रिय परित्यज्य परागनातस्य नरस्येह भवे स्त्रीविवर्जितत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	५७९	१८४९	क्षत्रवशम्बस्य गुल्मायुदरवावावतो निष्कलोद्यमस्य भार्याद्वययुतस्य मृतवत्स्त्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	५८३
१८३५	नृप विना मृगघातादिह नरस्य मृगघात- काले खजत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१८५०	पूर्वजन्मनि खरघातादिह नरस्य खर- रोमत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	५८५
१८३६	पूर्वमये परतैलापहरणादत्र नार्याः कङ्कुरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१८५१	गर्भपुष्ट्यर्थं कुक्कुटाङ्गभक्षणादत्र नार्या गर्भधारणाभावस्तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	"
१८३७	राजपत्न्या गर्भधारणतोऽत्र नरस्य सर्वधर्मबहिष्कृतस्य षण्ढत्वकथनम् ।	५८०	१८५२	स्वर्णकारकुलजस्य धूर्तस्य राजसमान- नीयस्य नानाचौर्यक्रियायुतस्य पुत्र- वर्जितत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१८३८	स्वगर्भपोषणार्थं मृगघातादत्र नार्याः खंजाया गर्भपातनदुःखप्राप्तिस्तदु- पायश्च ।	"	१८५३	पुत्र खरघातानार्याः खररोमत्वं तदुपायश्च ।	"
१८३९	क्षत्रकुलम्बस्य कस्यचिन्मेहादि- पीडितस्य भार्याया गर्भस्थिरत्व- निदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१८५४	पूर्वमये रीत्यपहरणतोऽत्र नार्याः पित्ताक्षीत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	५८६
१८४०	पूर्वमये दुरंगघातिनो नरस्यात्र वज्र- कण्ठत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	५८१	१८५५	ग्राममये परसिद्धानहरणानार्या इह शूलरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१८४१	प्राग्जनुषि शृङ्गालघातादत्र नरस्य पादहीनत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१८५६	सधूघातादिह नरस्य विहृतस्वरत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१८४२	गंगातीरे जातस्य शूद्रस्य नाना- विम्बसपक्षस्य युवमासि वक्षुर्हीनत्व- निदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	१८५७	पूर्वं गर्भपातनपराया अत्र नार्या वन्ध्यात्वं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"
१८४३	पूर्वमये शृङ्गालघातादनुज्ञानाद्वाऽत्र नरस्य नार्या वा खजत्व तदुपाय- कथनञ्च ।	५८२	१८५८	पुत्र कांस्यहरणात्पुरुषस्य शीर्षरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१८४४	पूर्वमध्वघातादत्र नार्या वक्रकण्ठत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१८५९	पंचनददेशम्बस्य बाहुजाधरस्य कुक्ष्यस्य मुखिश्वर्यधनस्थानवतो जनप्रियस्य जातपुत्रविनाशकाव- निदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१८४५	यमुनातीरे जातस्य बाह्वजस्य धन- सौदपसमन्वितस्य स्त्रीयुतस्यान- पत्यत्वनिदानं तदुपायश्च ।	"	१८६०	कांस्यहरणादत्र नरस्य शीर्षरोग- स्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	५८७
१८४६	बलात्कारतो बालिकासंमोगादत्र नरस्य षण्ढत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	५८३	१८६१	कन्ध्यात्वनिवृत्तये प्रायश्चित्तविधि- वर्णनम् ।	"
१८४७	पुरा परलुण्ठनतत्परस्य माहिन्तुः पादरोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	१८६२	सती स्वभार्या परित्यज्य प्रमादतो- ऽन्यस्त्रीममनात्तरस्यात्र ग्रहणीरोग- स्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१८४८	पर्वतमागे जातस्य क्षत्रियस्य राज- सम्मानिनो बुद्धिमत्तः पुत्रहीनत्व- निदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	१८६३	पूर्वं कांस्यहरणानार्या इह शीर्ष- रोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"

अ०	विषयाः	पृ० । अ०	विषयाः	पृ०
	पचपचशेर्वर्षेऽरिनिदानं तत्प्राप- श्चित्तकथनं च ।	१९४	अक्षरगोहेगवतो देवबलात्पुत्रान्तर- सुखमाविनिदानं तत्प्रापश्चित्तञ्च ।	६०१
१८९५	पूर्वं दधिहरणानार्या इह मेदोरोग- स्तत्प्रापश्चित्तञ्च ।	"	१९०८ मद्गर्वम्या परद्रव्यापहृतात्पर- द्रोहमितापात्राच्च नरस्य दुर्वैरञ्चर- पीय तदुपसामोपायश्च ।	६०२
१८९६	पूर्वं तक्षुहननादत्र नरस्य नेत्र- कान्तरत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	१९०९ मदमात्सर्यतः सत्कर्मोपरोचकरणा- दिह नरस्य महीषधशतेरपि प्रतिकर्तु- मशक्यज्वरप्राप्तिस्तन्निष्कृतिकथनञ्च ।	६०३
१८९७	देवान्येषु परस्पायितघातुमयदीप- पात्रहरणानार्या इह चक्षुषीडा तत्प्रापश्चित्तञ्च ।	"	१९१० अस्थिसंविदीर्घेषु वेदनादिनानाविध- लक्ष्णलक्षितज्वरवत् पूर्वसंचित- कर्मप्रकाशनं तन्निष्कृत्युपायकथनञ्च ।	"
१८९८	मधुहरणदोषतो नरस्यात्र जन्मनि भूतिगणितं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	१९११ ज्वरेण प्रतप्ताग्न्य वेदनावतो दिवा रात्रौ क्षणमप्यसुविनो हीनबलस्यौ- षधैरप्यशान्तज्वरस्य पूर्वकर्मप्रकाश- स्तदुपायरूपं च ।	६०४
१८९९	तक्षुहृद्व्या नार्या अत्र मवे कात- राक्षीत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	१९५	१९१२ विचक्षणमयार्द्रतस्य पितृदेवार्चने सकोचकरणादत्र अरप्राप्तिस्तत्प्राप- श्चित्तञ्च ।	६०५
१९००	पञ्चनददेशे जातस्य शूद्रस्य सकर्मे- श्वर्यमपनस्य श्वेतत्वकथनं तदुपाया- भावश्च ।	"	१९१३ ऐकाहिकचतुर्थिकपाक्षिक्रमानिका- दिज्वरप्राप्तिनिदानं तत्प्रापश्चित्तञ्च ।	"
१९०१	क्षेत्रकुलमवस्थ कस्यचिच्छीयोदार्पा- दिगुणवतो वातपीडितस्य भार्याया, शुभाचारत्वा एकापत्योत्तर पुण्य- मशनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	१९१४ नानाविधज्वरपीडानिरुद्धे 'भूत- नायादिभ्यो बलिदानविचारस्तन्मन- कथनञ्च ।	६०६
१९०२	जन्मान्तरोपार्जितदोषमोक्षणाय सौख्यकरदानव्रतकर्मनिरूपणम् ।	१९६	१९१५ गमापूर्वमागे हिमालयसमीपे जा- तस्य क्षत्रियस्य सर्वलोकप्रियकरस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तत्प्राप- श्चित्तकथनञ्च ।	"
१९०३	कस्यचिद्विप्रस्य धनधान्यसमायु- क्तस्य मूर्तेरुभार्यस्यान्यभार्यातः परमपीडा तन्निदानं तदुपायश्च ।	१९७	१९१६ गमापूर्वमागे हिमालयसमीपे जातस्य शूद्रस्य धनवाहनमोगधुनो नैऋती- युतस्य ज्वरपीडा तन्निष्कृतिकथनञ्च ।	६०७
१९०४	कस्यचिच्छूद्रकुलजनस्य पुत्रपुत्री- युतस्य क्षिपिद्विचवत् क्षियभार्यस्य हंसतप्रावृष्टोः श्वासयुक्तस्य शिरोति- निदानं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	१९९	१९१७ पावनेऽग्निष्टोमयज्ञे आमिषास्वादत- सोमपाननिदाकरणादराकम्मान्नस्य श्लेच्छलक्ष्णीतरन्तत्प्रापश्चित्तञ्च ।	६०८
१९०५	हिमालये जातस्य शूद्रस्य महा- पिम्बमयुतस्य बट्टप्राभापिपस्य चिता- केशभयपुत्रान्तरसुषुप्तनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	६००	१९१८ गोदावरीदक्षिणतीरे जातस्य द्विजस्य विश्वबनो धर्मरत्नस्य धर्मेश्वर्य- युतस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तत्प्राप- श्चित्तकथनञ्च ।	६०९
१९०६	द्विज-योधित-धेनु-तपस्यश्रिप्रभृ- तीना पादहननतो नानाविधशैश- निरूपणं तत्प्रापश्चित्तञ्च ।	६०१		
१९०७	हिमाचले अमात्यवशजस्य धर्मेश्वर्य- सुजातिवत्स विचक्षेऽश्वमनोयुक्तस्य			

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१९१९	पूर्वमेव कारिकफलपहरणादिह नरस्य मस्तकघ्नप्राप्तप्रायश्चित्तम् । ६११		१९३२	कौकणे जातस्य द्विजस्य विद्याशैर्ष- गाम्भीर्यैर्षादिगुणवतः पुत्ररहि- तस्य पंचांशे वर्षपरिष्टकयननिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ६११	६११
१९२०	सर्वसाधारण्येन भवनीग्रन्थादिह नरस्य शोफसि घ्नप्राप्तदुपायकथनम् । "		१९३३	वाराणस्यां जातस्य द्विजस्य मातुल- सहायाद्वाणिज्यनिरतस्य सर्वधर्म- वैभुः प्रमेहज्वरकण्डूविमणादिरोग- वतः पुत्रहीनत्वनिदानं तत्प्रापश्चित्तम् । ६१२	६१२
१९२१	अदत्त्वा वेतेन वैश्यममनादत्र नरस्य शोफसि महाघ्नप्राप्तप्रायश्चित्तकथनम् । "		१९३४	गोदावरीतीरे जातस्य द्विजस्य पुत्र- वर्जितस्य मार्गवा गम्यस्थैर्यनिदानं तत्प्रापश्चित्तम् । ६१२	६१२
१९२२	पितृकैवर्तादिस्त्रीग्रामनलोऽत्र नरस्य शोफसि घ्नप्राप्तदुपायकथनम् । "		१९३५	हिमालये जातस्य राजसेवापरस्य सेनापतेर्वैशेषिकेकदस्य जातपुत्रविना- शकत्वनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	६१३
१९२३	विवाहपक्षादि शुभकर्मणि विप्रकर- णादिह नरस्य अत्रवृद्धिरोगस्तत्प्रा- पश्चित्तम् । "		१९३६	सांघात्रिकेभ्यो नियतविज्ञादधिक- प्राहिणो नरस्य मुखामयप्राप्ति- स्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ६१३	६१३
१९२४	कामदृष्ट्या कामतत्तांगस्य पतिव्रता- श्रीविलोकनादिह नरस्य नेत्ररोग- स्तत्प्रापश्चित्तम् । "		१९३७	कम्पकाश्यपुरच्छिद्रस्य प्रकाशनात् साधुजनपैशुन्याद्भेदनव्याधिस्तत्प्राप- श्चित्तकथनम् । "	६१४
१९२५	लोमोग्रहणचेतसा पूर्व तिलापहरणादिह नरस्य हृदयपीडा तत्प्रापश्चित्तम् । ६१२		१९३८	असद्वचनादकृतदोषाणां महतां दोषस्यापनाम्बुलेदन्तक्षताभिध- रोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ६१४	६१४
१९२६	वर्गोत्तरजस्य कस्यचिद्दर्भवत्सलस्य कृषिकर्तृहेस्तवामपार्श्वदिषु घ्ना- कुलस्य मार्गवाः प्रदुरोगतो गर्भा- रिपरत्वनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "		१९३९	मेघजापहरणाच्छिरोरोगस्तत्प्राप- श्चित्तकथनम् । "	६१५
१९२७	हिमालये गंगापूर्वभागे राजवंशे जाताया बौधेन भर्तृसूयहीनत्व- निदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ६१३		१९४०	अविच्छेद्या प्रसादेन वा प्राणि- नेत्रोपधातादत्र नरस्य नेत्रनाशरोग- स्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	६१५
१९२८	हिमालये वर्गोत्तरबुलमवावाः केक- राक्ष्य यौवने पतिमौल्यवतादित्य- निदानं तत्प्रापश्चित्तम् । "		१९४१	हंसहस्तुज नरस्य श्वेतकुसुस्तत्प्राप- श्चित्तकथनम् । "	६१६
१९२९	पर्वते क्षाप्रजुलभशयाः पतिप्रिय- रतायाः सुपिश्रयणाः संतानवर्जि- तचरनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ६१४		१९४२	श्वेतवज्रापहरणादत्र नरस्य श्वेत- मंडलरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	६१६
१९३०	हिमालये पुष्पदेशे जातायाश्चातु- र्धादिगुणशया राजनन्या मर्त्यरि- त्यानिदानं तत्प्रापश्चित्तम् । ६१५		१९४३	प्राम्पत्येकांशहरणादत्र नरस्य पुण्ड- रीकाव्यकुपताः पीडा तत्प्रापश्चित्त- कथनम् । ६१६	६१६
१९३१	कौकणदेशे जातस्य कस्यचिद्विप्रस्य भवनारविवाहार्थेक देशे संपत्तो- ऽन्नग्रामनोरपस्य विदमानवामनि- श्रियो त सुखतरादिनिदानं तत्प्राप- श्चित्तकथनम् । ६१६		१९४४	श्वेतकुष्ठप्रचान्तये दिज्ञातिभ्यो पैशुन्यंभारानामूल्यदानम् । "	६१७

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
९४९	आविष्कारादिमहादुःखप्रदकर्मणां विचारस्तथापश्चित्तकथनं च ।	६२१	१९९९	केदारमंडले जातस्य वैश्यस्य धन- वाहनमोगवतो राजमान्यस्य सन्तान- मुखराहित्यनिदानं तथापश्चित्त- कथनञ्च ।	६२८
९४९	कास्यां जातस्य द्विजश्रेष्ठस्य मृत- वत्सत्त्वनिदानं तथापश्चित्तञ्च ।	"	१९९०	हिमालये जातस्य वैश्यस्य धनवाहन- मोगवतोऽतिवर्षविदः सन्तानमुख- वर्जितत्वनिदानं तथापश्चित्तकथनञ्च ।	६२९
९४७	कस्यचित्क्षत्रियस्य काशिकाविवा- न्निदः सन्तानमुखवर्जितत्वनिदानं तथापश्चित्तकथनं च ।	६२२	१९९१	खरप्रान्ते जातस्य ब्राह्मणस्य धनवा- हनमोगयुतस्य बालमरणनिदानं तथापश्चित्तञ्च ।	६३०
९४८	बाराणसीक्षेत्रे जातस्य धनवतो वैश्यस्य मृतवत्सत्त्वनिदानं तथाप- श्चित्तकथनं च ।	"	१९९२	हिमालये जातस्य गौर्वर्णस्य बाल्ये पितृमुखयुतस्य मृतवत्सत्त्वनिदानं तथापश्चित्तञ्च ।	"
९४९	बाराणस्यां जातस्य शूद्रस्य मृता- पत्यत्वनिदानं तथापश्चित्तकथनं च ।	६२३	१९९३	हिमालये जाताया नार्याः पतिमत्ति- पण्यणाया देवद्विजपण्या मृतवत्सा- त्वनिदानं तथापश्चित्तकथनञ्च ।	६३१
९५०	कास्यां द्विजकुलमवस्य धर्मकर्मविदो मृतपुत्रत्वनिदानं तथापश्चित्तकथनञ्च ।	"	१९९४	हिमालये जातस्य ब्राह्मणश्रेष्ठस्य मतिमतो राजमान्यस्य पितृमातृ- मुखोक्तिस्तस्य पुत्रशोकाकुलत्व- निदानं तथापश्चित्तकथनञ्च ।	६३२
१९५१	कास्यां जातस्य क्षत्रियस्य धनवाहन- मोगयुतस्य मृतवत्सत्त्वनिदानं तथा- पश्चित्तं च ।	६२४	१९९५	हिमालये जातस्य द्विजस्य राज- मान्यस्य धनिनो मृतवत्सत्त्वनिदानं तथापश्चित्तकथनं च ।	"
१९५२	कास्यां वगिक्कुलजस्य छोमवतः पापरत्स्य मृतवत्सत्त्वनिदानं तथाप- श्चित्तकथनं च ।	"	१९९६	हिमालये जाताया नार्याः पतिमत्ति- पण्यणाया धनवाहनमोगाडपाया ब्राह्मण्या मूढगर्मतानिदानं तथाप- श्चित्तकथनञ्च ।	६३३
१९५३	कास्यां जातस्य शूद्रस्य चित्ताक्षे- समायुक्तस्य बाल्ये पितृमुखोक्ति- स्तस्य मृतवत्सत्त्वनिदानं तथापश्चि- त्तकथनं च ।	६२५	१९९७	पर्वतप्रदेशे जाताया ब्राह्मण्या पति- मत्तिपण्यणाया धनवाहनमोग- वत्याः स्वगर्मविनाशनिदानं तथाप- श्चित्तकथनञ्च ।	"
१९५४	बाराणस्यां जातस्य ब्राह्मणस्य मृत- वत्सत्त्वनिदानं तथापश्चित्तकथनञ्च ।	"	१९९८	यमुनायाः पूर्वभागे जातस्य राजवंश- भवस्य नीतिविदो राजप्रियस्य पितृ- मुखोक्तिस्तस्य चित्ताक्षेपवतो वात- रोगवतः शूलरोगनिदानं तथाप- श्चित्तकथनञ्च ।	६३४
१९५५	कास्यां जातस्य क्षत्रियस्य भार्याया गर्मनाशनिदानं तथापश्चित्तकथनञ्च ।	६२६			
१९५६	कास्यां जातस्य वगिक्कुलजस्य मृत्यु- धनवाहनयुतस्य सन्तानाभावनि- दानं तथापश्चित्तकथनञ्च ।	६२७			
१९५७	कास्यां जातस्य द्विजस्य विदुषः सर्वजनप्रियस्य वंशच्छेदनिदानं तथापश्चित्तकथनञ्च ।	"			
१९५८	खरप्रान्ते जातस्य वगिजो ब्राह्- मणस्य बाल्ययुतस्य धनवतः शत्रुभय- पुत्रशोकेनिदानं तथापश्चित्तञ्च ।	"			

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१९६९	प्राप्तये कांस्तद्विषयान्तराणि दृष्टव्या- रोगात् । पीडा तन्मोघश्चित्तकथनम् । ॥ १३९			तापः सर्वकार्येषु शक्ताकुलायाः पुत्रलोकोनिदानं तत्प्रापश्चित्तम् । ॥ १४१	
१९७०	हिमालये धर्मविक्रियद्वन्द्वबन्धाया नार्था प्रतनुत्तासिन्ध्याः स्नानदानपराया विष- याना एकादशा दत्तप्रायाः पतिमरण- वितादिनिदानं तत्प्रापश्चित्तम् । ॥		१९७१	नानाविषयातकावशेषतोऽत्रोपपन्नानां रोगाणांशुर्पशमाय दानयोग्यवाहण- कथनदानप्रकारकथनं मंत्रकथनम् । ॥ १४२	
१९७१	हिमालये द्विजकुलजाताया धर्म- कर्मयुक्ताया विषयावनिदानं तत्प्राप- श्चित्तकथनम् । ॥ १४६		१९८०	मायिनः कर्मणः पुत्रा निमित्तानि भवन्ति तेनैव सर्वेषां सुखदुःखादिप्राप्तिकम् । ॥ १४४	
१९७२	सर्वे व्यभिचाररताया नार्था अत्र व्यभिचार एव प्रवृत्तिकथनम् । ॥ १४७		१९८१	गृहमेधिनो गृहे स्थितानां शत्रूणां संशयेन दुःखोत्पत्तिस्तद्विचारम् । ॥	
१९७३	हिमालये जातस्य बभिककुलमन्त्रस्य राजमानस्य सन्निधिप्रहादिचतुरस्य धनवाहनमोघादस्य ब्राह्मणानियि- तदस्य शत्रुनीतिशरीरगण्यशायुक- त्वादिनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ॥		१९८२	हिमालये जातस्य क्षत्रियस्य राजमा- नस्य शूद्रस्य धनवाहनमोगयुतस्य विताक्लेशरोगपुत्रदुःखादिनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ॥ १४९	
१९७४	हिमालये जातस्य द्वितस्य धन- धान्यादिपुनस्य मन्त्रानुसूचकजित- त्वादिनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ॥ १४८		१९८३	गोदामरीतीरे जातस्य कस्यचिन्नस्य ब्राह्मणातिथिपूजकस्य तीर्थयात्रा- परस्य स्त्रीपुत्रमुखराहिःपनिदानं तत्प्रापश्चित्तम् । ॥ १४६	
१९७५	पेश्वरसंदेशे जातस्य क्षत्रियस्य शि- काप्रसंगेन निजद्वन्द्वविनाशकतो मुदिमणः कनिष्ठपुत्रमरणनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ॥ १४९		१९८४	हिमालये जातस्य क्षत्रियस्य देवमा- नस्य मन्त्रस्य धनान्यस्तस्य राज- मानस्य स्त्रीपुत्रजितस्य द्विजस्त्री- मगादुराजमक्षयनिरूपणं सन्निधिसं- प्रापश्चित्तविधिधनम् । ॥	
१९७६	पेश्वरसंदेशे जातस्य द्विजवंशमन्त्रस्य धर्मवर्गसिद्धो भगवान्भगवान् देव- पुत्रस्य तद्वर्गधर्मस्य स्वपुत्र- जन्ममुपनिषत् देशभगवानिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ॥ १४०		१९८५	हिमालये जातस्य महाशानिनः संधि- विमहाशिसु-स्य देवमन्त्रपूजकस्य पुत्रमण्डुःखितस्येतद्दुःखनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ॥ १४७	
१९७७	मण्डपसंदेशे मन्त्रस्यपुनस्य महा- शानिनिदानस्य धर्मवर्गसिद्धः वृष्टाव- निदानं भगवतो भगवन्तः पतिपुत्र- कथनम् । ॥ १४१		१९८६	हिमालये गामातीरे जातस्य शूद्रस्य व्यभिचारस्य निन्दकस्य पाप- मुद्देश्यरोगाज्ज्वरानिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ॥ १४८	
१९७८	हिमालये ज्ञानमः पतिपुत्रानार्था पतिपुत्रस्य राजमा- नस्य निदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ॥ १४२		१९८७	हिमालये पुष्पदेशे जातस्य द्विजस्य धनान्यस्तस्य प्रियंवदाय रक्तोप- वर्णस्य मन्त्रिनो राजमानस्य प्रता- पिनः निन्दरोगाः पीडा निदानं तत्प्रा- पश्चित्तकथनम् । ॥	

❀ वृद्धसूर्यारुणकर्मविपाकः ❀

प्रारभ्यते ।

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसूर्याय नमः ॥

मोहान्धकारमग्नानां जनानां ज्ञानरश्मिभिः । कृतमुद्धरणं येन तं नमि शिवभास्करम् ॥ १ ॥
 अरुणः परमं ज्ञानं जिज्ञासुर्वेदलोचनम् । ज्योतिषं वेद्यमग्रं च गुह्यमध्यात्मसंज्ञकम् ॥ २ ॥
 नृणां कर्मविपाकं च मानुष्ये दुर्लभं परम् । धर्माधर्मं च यत्किञ्चिद्यत्र सर्वं प्रतिष्ठितम् ॥ ३ ॥
 आराधयन् रविं रौद्रं तपस्तेपे सुदुस्तरम् । प्रीतो वराधिने तस्मि प्रोवाच भगवान् रविः ॥ ४ ॥
 यत्तेऽभिलषितं सृत तत्त्वं सर्वमवाप्स्यसि । नृणां कर्मविपाकं च गुह्याद् गुह्यतमं परम् ॥ ५ ॥
 गोपितं सर्वशास्त्रेषु प्रत्यक्षं सत्यप्रत्ययम् । आश्चर्यं नास्तिके लोके त्रिकालाश्रयमद्भुतम् ॥ ६ ॥
 चक्षुरूपं च जन्तूनां कर्मपाशनिःकृन्तनम् । कर्मणा जायते जन्तुः कर्मणैव विलीयते ॥ ७ ॥
 कर्मणा नरकं सूत स्वर्गं याति च कर्मणा । देवत्वमाप्नुयाजीवो राक्षसत्वं च कर्मणा ॥ ८ ॥
 कर्मणा बन्धमायाति मोक्षमायाति कर्मणा । कर्मणा पतनोन्मूल्यो नृणां जन्मनिजन्मनि ॥ ९ ॥
 सुखं दुःखं च यत्किञ्चित्सर्वं कर्माश्रितं यतः । विविधं संचितारब्धक्रियमाणमिति ध्रुवम् ॥ १० ॥
 स्वकर्मजं फलं सूत कायवाङ्मानसोल्लिखतम् । तत्राद्या जन्तवो देवाश्चित्यं स्थानाश्रमान्तरे ॥ ११ ॥
 नीयन्तेऽत्र यथा दुर्गाद्गङ्गाहोके बनेचराः । प्रारब्धकर्मणां सूत भोगादेव क्षयो भवेत् ॥ १२ ॥
 संचितक्रियमाणानां प्रायश्चित्तैस्तथैव च । कर्मणा कर्मणश्छेद् इति वेदविदो विदुः ॥ १३ ॥
 आयसेन यथा यत्नादायसस्य निकृन्तनम् । अतीन्द्रियं कर्मफलं गहनं व्यञ्जयत्फलम् ॥ १४ ॥
 शास्त्रमेतद्यथा दीपो द्रव्याणि तमसि स्थितः । धर्मशास्त्रे च यत्प्रोक्तं प्रायश्चित्तं मनीषिभिः ॥ १५ ॥
 तत्सामान्यादवेह्यत्र विशेषात्पुनराभवे । किं पापं कैः कृतंकस्य साहाय्यात्तस्य किं फलम् ॥ १६ ॥
 प्रारब्धाद्यं मया सार्धं फलस्यापि व्यवस्थितिः । सर्वसंकरसंचितान् विशेषात्प्राग्भवं शृणु ॥ १७ ॥
 यमो वेवस्वतः सूत साक्षाद्धर्मः सनातनः । आनन्त्याजीवधर्मेषु पुण्यपापेषु शङ्कितः ॥ १८ ॥
 किं कर्तव्यमिति भ्रान्तः पृथ्वान् मा पुराज्जव । प्रीतोऽहं प्रददौ तस्मि धर्माधर्मविनिर्णयम् ॥ १९ ॥
 यमाय शास्त्रमेवैतद्यमः शुक्राय धीमते । शुक्रः प्राप्य सुरारिभ्यः सर्वान् कामानवाप्तवान् ॥ २० ॥
 तयेन्द्रो बालरित्येभ्यः क्रीडितोऽभूयदाण्डज । पप्रच्छ मां तदा जीवः शक्रस्यानन्दवर्धनः ॥ २१ ॥
 तवो ददावहं तस्मि शास्त्रं देवोपकारकम् । प्राप्येदं श्रुत्वां प्राप्तो जीवो यस्मादिवीकृतसाम् ॥ २२ ॥
 श्रुत्वादाभिसंतप्तो याज्ञवल्क्यस्तथा मुनिः । मर्त्तः सर्वमिदं प्राप्य योगीशत्वमुपागतः ॥ २३ ॥
 एवमाद्यैरधीत्येनमपि सर्वं द्विजोत्तमाः । गन्धर्वसिद्धनागाद्यास्तत्त्वतोऽध्यापितास्तनया ॥ २४ ॥
 श्रुतिस्मृतिपुराणाद्भक्त्याशुक्तफलानि वै । श्रवणोत्थानि चान्यानि भविष्यन्ति कर्त्ता युगे ॥ २५ ॥
 नेतृचारुफलं सूत जीवजातिस्मरं यतः । जातिस्मृतिं कलावेवेत्युक्तं नान्यन्यनीपिभिः ॥ २६ ॥

पूर्वं सूर्यादिभक्तानां धर्मशास्त्रानुवर्तिनाम् । वेदाभ्यासाद्युक्तपुण्याज्जातिस्मृतिवतां नृणाम् ॥ २७ ॥
 अत्र जन्मपरिज्ञानमन्येषां भ्रान्तिरेव च । ईशवे यृनि वार्द्धक्ये यत्र पुण्यबलादिह ॥ २८ ॥
 लक्षितो लक्षणश्चोक्तैर्जीवस्तत्रैव पृच्छति । कम्पन्ति त्रिविधाः पापाः पूर्वजन्मसमजिंदाः ॥ २९ ॥
 धर्माः समुदयन्त्यत्र श्रुते सूर्यारुणेण्डज । यः शृणोति नरश्चास्मिन् स्वाध्यायं विधिनाण्डज ॥ ३० ॥
 सोऽत्र जन्मजपापेभ्यो मुच्यते नात्र संशयः । श्रुत्वेन पुस्तकं यः प्राक् प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ ३१ ॥
 तस्य सर्वाणि कार्याणि प्रसिद्ध्यन्ति ममाज्ञया । पुत्रार्थं लभते पुत्रं दारार्थं लभते स्त्रियम् ॥ ३२ ॥
 राज्यभ्रष्टो लभेद्राज्यं क्षीणायुर्ध्रियते न च । मुच्यतेऽत्र मदरोगी कुष्ठादिभ्यः प्रपीडितः ॥ ३३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत यथोक्तेऽत्रैव जन्मनि । यथोक्तपापोपशमात्सर्वान् कामानिहाप्नुयात् ॥ ३४ ॥
 मध्याह्नमध्यफलं सूत कनिष्ठात्पापशोधनम् । सर्वस्वं च महापापे तदर्धमुपपातके ॥ ३५ ॥
 तृतीयां सर्ववित्तस्य पातके पापशोधनम् । द्रव्याशुद्धौ महाभाग विधिपात्रविवर्जिते ॥ ३६ ॥
 कृत्स्नं फलं तदामोति द्विघ्नं त्रिघ्नं नियोजयेत् । (अंकृतेऽत्र यथाशक्त्या प्रायश्चित्तं करोति यत्) ॥ ३७ ॥
 काम्यं कर्म च तत्सर्वं भस्मीभवति दारुवत् । तस्मात्पूर्वं प्रयत्नेन कुर्यात्पापविशोधनम् ॥ ३८ ॥
 पापनाशे तथा जाते पश्चात्कर्म्यं प्रसिद्ध्यति । प्रायश्चित्तं तु यः कुर्याद्विघ्नं त्रिघ्नं चतुर्गुणम् ॥ ३९ ॥
 सोऽचिरेणैव कालेन सर्वान् कामानिहाप्नुयात् । श्रुतेऽपि पापत्राहल्यादवस्थान्तरभेदतः ॥ ४० ॥
 कार्यसिद्धिर्न चेदत्र शृणुयाद्विधिवत्पुनः । बारत्रयं महाभाग प्रायः पापविशोधनात् ॥ ४१ ॥
 कार्यसिद्धिरवश्यं स्यादिति मे परमं वचः । तत्ते सर्वं प्रवक्ष्यामि पूर्वपापविशोधनम् ॥ ४२ ॥
 नातः परतरं तज्ज्ञैः प्रायश्चित्तमुदाहृतम् । नैवं शृणोति यो मोहादाधिव्याधिमपीडितः ॥ ४३ ॥
 तमवेहि महापापैराक्रान्तं देवघातितम् । न यस्य कस्यचिद्देयं ज्ञानं क्षुब्धे च दुर्जने ॥ ४४ ॥
 शीतसत्त्वं दुराचारे दद्याच्चेन्निष्फलं भवेत् । पाखण्डारिक्तधूर्तेषु यः श्रावयति मूढधीः ॥ ४५ ॥
 तं पाति नरकं घोरं यः शृणोत्येवमेव वा । न चास्यालोकनं कार्यमकार्यं विनतासुत ॥ ४६ ॥
 अकार्यं दृष्टवान् सूत प्रायश्चित्ती भवेत्ततः । सूर्यारुणोक्तं विख्यातं त्रिषु लोकेषु चाद्भुतम् ॥ ४७ ॥
 अध्वर्युः शतसाहस्रयुक्तं स्वर्गं प्रतिष्ठितम् । प्रमाणमस्य ग्रन्थस्य चतुर्लक्षं चतुर्गुणम् ॥ ४८ ॥
 लक्षमेकं तु मानुष्ये जीवावर्तं मयोदितम् । तस्मिन् पुण्यकृतां जन्म लक्ष्यं पापात्मनामपि ॥ ४९ ॥
 तत्राष्टादशमाहर्षं द्वागशस्त्रमनुत्तमम् । गर्भाधानादिदेहान्तं शुभाशुभनिरूपणम् ॥ ५० ॥
 पञ्चविंशतिमाहर्षं स्वर्गारोहणसंज्ञकम् । जातिस्मरं तु लक्षार्धं जीवानामण्डजोत्तम ॥ ५१ ॥
 गुह्यं कर्मविपाकार्थं वक्ष्येऽहं शृणु तत्त्वतः । पुग कृतयुगस्यान्ते मयो नाम महासुरः ॥ ५२ ॥
 भक्त्या पप्रच्छ माज्ञो मां शिस्कन्धं गणिताभिधम् । सहस्रप्रमितं सर्वं द्विधा गणितसंयुतम् ॥ ५३ ॥
 तस्मै ददावहं प्रीत्या चेतस्त्फन्धत्रयं मुत । विदित्वा ह्यादिपुरुषात्स्वर्गगर्भः सनातनः ॥ ५४ ॥
 ज्योतिःशस्त्रं सप्तमं मां प्रादान्मय्येव संस्थितः । ब्रह्मणे चाप्यहं वेद्या ऋषिभ्योऽर्पिभ्य एव च ॥ ५५ ॥
 सूर्यः पितामहो व्यासो वनिष्ठोऽग्निः पगन्नरः । च्यवनो जमदग्निश्च भृगुर्गर्गाङ्गिरा मुनिः ॥ ५६ ॥
 शानातपो मनुर्दक्षः कश्यपो नारदस्तथा । यवनो माशुरिश्चैव भारद्वाजो यतस्त्वमी ॥ ५७ ॥
 ऋषयोऽन्येपि फालता ज्योतिःशस्त्रप्रवर्तकाः । न तिर्यिर्न च नक्षत्रं न वारः करणं तथा ॥ ५८ ॥
 नापक्षिर्न फलिस्मृत यदातः परिपृच्छति । न चेज्यो मृगासंहस्यो वृद्धो बालस्तथास्तगः ॥ ५९ ॥
 शुभो वाप्यनिचागस्यो मलमानोप्यदोपदः । तथैव पापोपशमे देशं कालं न चिन्तयेत् ॥ ६० ॥
 गर्धो निमन्त्रणं कुर्यात्पुस्तकं सूर्यदेवतम् । रजन्यां त्वर्हते तस्मिन् दिवा कुर्यात्तथोक्तवान् ॥ ६१ ॥

गन्धपुष्पाक्षतफलैर्नवेद्यैर्विविधैस्ततः । दीर्घविचित्रैर्विधिना धूपैर्नानाविधैस्तथा ॥ ६२ ॥
 ॐ सूर्यारुणाभ्यामिनि नमोऽन्तेन प्रपूजयेत् । वेष्टयेच्छुभमन्त्रेण न्यमं तत्र निधापयेत् ॥ ६३ ॥
 दैवज्ञं पूजयेत्पश्चाद्गन्धपुष्पफलाक्षतैः । वस्त्रयुग्मादगुलीयाद्यैर्भूषणैर्विविधैः शुभैः ॥ ६४ ॥
 पश्चात्प्रदापयेन्मन्त्रमाचार्यः पृच्छकाय वै ।

मन्त्रः-ॐ नमः सूर्याय मम कर्म प्रकाशय प्रकाशय सत्यं ब्रूहि ब्रूहि स्वाहा ॥

श्रीशुद्धौ पृच्छकं सूत त्विदं मन्त्रमुदीरयेत् ॥ ६५ ॥

सर्वमाक्षिन् नमस्तुभ्यं जगदानन्दवर्धन । विश्वरूप त्रिलोकेऽभगवच्छृण्वदीधिते ॥ ६६ ॥
 विभुस्त्वं पुण्यपापानां सर्वं कर्म प्रकाशय । साक्षी त्वं सर्वभूतानां धर्माधर्मानुवर्तिनाम् ॥ ६७ ॥
 एवं निमग्न्य विधिना परेऽहनि खगेश्वर । देवर्जमन्दिरं प्राप्य निजं कार्यं निवेदयेत् ॥ ६८ ॥
 तद्दिने प्रातरुत्थाय स्नात्वा प्रयतमानसः । फलाक्षततिलैः पुष्पैर्दधिदूर्वाक्षुरैः शुभैः ॥ ६९ ॥
 सरत्नचन्दनैरभिः सूर्यापार्घ्यं प्रदापयेत् । तल्लिगमन्त्रैर्विधिवन्नमस्कृत्य च भास्कगम् ॥ ७० ॥
 देवं पापघटं तत्र घृतपूर्णं सदक्षिणम् । आहूय मनसा कुम्भे पातकान् पूर्वजन्मजान् ॥ ७१ ॥
 स्थापयेच्च गणेशादीन् कलशं चैव पूरयेत् । पात्रं ताम्रमयं श्रेष्ठं पलैः शतमिदं शुभम् ॥ ७२ ॥
 तस्यार्घ्यं च तदर्घ्यं वा शक्त्या वार्यं प्रकल्पयेत् । वेष्टयेत् पट्वस्त्रेण कुशवारिरामन्वितम् ॥ ७३ ॥
 अर्चयेद्गन्धपुष्पाद्यैर्मन्त्रैश्चापि विशेषतः । खेस्तु प्रतिमां कार्यां पलेनार्घ्यपलेन वा ॥ ७४ ॥
 मापिर्द्वादशभिर्वापि तदर्घ्यार्घ्येन वा पुनः । हिरण्यमी यथाकाशं लेख्या पद्मोपमापि वा ॥ ७५ ॥
 पूजनीया च विधिवद्भुपचारैश्च षोडशैः । अष्टोत्तरेण मन्त्रेण स्थाप्या वै कलशोपनि ॥ ७६ ॥

मन्त्रः-ॐ नमो नारायणाय ।

तदग्रे वाचयेद्यत्नात्पुस्तकं सूर्यदेवतम् । वाचकाय प्रदेया सा श्रवणान्ते विधानतः ॥ ७७ ॥
 गां दद्याद्विधिवत्तस्मै वस्त्राण्याभरणानि च । भृशदयाश्चासनादीनि शक्त्या च प्रतिपादयेत् ॥ ७८ ॥
 अथ जन्मजपापेभ्यो मुक्तः स्यान्नात्र संगमः । श्रुत्वाऽन्तेन विधानेन विधिज्ञं तं विसर्जयेत् ॥ ७९ ॥
 अथैवावाहयेद्विद्वान् वेदशान्त्रममन्वितान् । देवज्ञांश्चाचयेद्दूर्वाक्षुरैर्विधर्मेर्जनैः शुभैः ॥ ८० ॥
 इति श्रीवृद्धनृसिंहनवादे कर्मविपाके शास्त्रोपनिनाम्यायः प्रथमः ॥ १ ॥

अरुण उवाच ।

भगवन् गणितं सर्वं शास्त्रस्यास्य विधानतः । जानास्यत्र कथं ब्रूहि प्राग्जनुर्भवनं तथा ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि गणितं प्राणिनामिह । पूर्वजन्मोद्भवानां च मनुजानां परिशुद्धम् ॥ २ ॥
 स्वर्गक्षेत्रकस्यानां तिर्यक्स्थानां परत्र च । नादियं चातिभक्तानां जातिस्मृतिमहात्मनाम् ॥ ३ ॥

गणितम्-

फलाक्षराणि विन्यस्य तथा नामाक्षराणि च । योजयेच्छतमध्याद्वे शेषान् व्याख्याविज्ञांस्तथा ॥ ४ ॥
 लघं तात्कालिकं योज्यं पङ्क्तिरेषा स्फुटं भवेत् । सा द्विधा विभजेदनां नागव्योमेन्दु १०८भिस्तनः ॥ ५ ॥

१-२ नामि गण० । ३ पृष्ठकौ । ४ देवज्ञं नृसिंहम् । ५ अष्टाश्लेषेण । ६ वाचयेद्गन्धम् । ७ “प्रश्ने
 द्वितीये पूर्वोक्तं श्रावयित्वा यथाविधि । तृतीये पूर्वकथितं द्रष्टुं चोक्त्वा वदेतवन्” इत्यधिकं मन्त्रे-गण० ।

लब्धं नियोजयेत्पङ्क्तिं शेषोऽर्थो वीजसंस्कृतः । द्विस्था वेदगुणा भक्त्या ह्यष्टोत्तरशतेन सा ॥ ६ ॥
 लब्धान्विता पुनः शेषे चन्द्रो ज्योषो मनीषिभिः । द्विस्था साष्टवचन्द्रैः १०८ सा लब्धा युक्तावशेषकैः ॥ ७ ॥
 भीमो ज्येष्ठस्तु तद्वत्तत् स्फुटो वीजान्वितः सदा । पङ्क्तिर्द्विधा द्विगुणिता गजपूर्णन्दु १०८ भाजिता ॥ ८ ॥
 लब्धेन सा पुनर्याज्या शेषे तद्वद् बुधः स्फुटः । श्रेण्यधः स्थापनीया तु साङ्गाष्टाभ्रनिशाकरैः १०८ ॥ ९ ॥
 लब्धान्विता ततः शेषे शुक्रं वाजेन संयुतः । द्विधा खेन्दुहता श्रेणी रसोनाष्टाधिकेन तु ॥ १० ॥
 शोतेनाप्तयुता शेषे शुक्रो वीजान्वितो नितैः । द्विस्था पङ्क्तिः शरीरिन्ना विहता साष्टखेन्दुभिः ॥ ११ ॥
 लब्धान्वितावशेषे तु शनिर्वीजान्वितः स्फुटः । सा द्विधा सप्तगुणिता गजपूर्णन्दुभाजिता ॥ १२ ॥
 लब्धान्विता पुनर्भक्ता तरेव विहगेश्वर । स्ववीजसंस्कृतो शेषो राहुकेतु स्फुटौ स्मृतौ ॥ १३ ॥
 गशर्नवांशकादापि वीजान्युक्तानि तद्वलात् । नवांशकानां संख्याङ्कप्रष्टोत्तरशतं त्विह ॥ १४ ॥
 विचार्यस्वरूपं कृत्वा साधयेत् खेचरान् स्फुटान् । सूर्यादेशस्य विज्ञानं चन्द्राज्जातेस्तथैव च ॥ १५ ॥
 भीमाच्च वयस्यो ज्ञानं बुधात्स्त्रीपुंनपुंसकम् । जीवात्सहाया विज्ञेयाः शुक्रात्प्रार्थम्यनिर्णयः ॥ १६ ॥
 मन्दादायुस्त्वगोः पापं केतो रिष्टं च सूचितम् । ग्रहशेषैक्यमकार्ष्यं चन्द्रहीनं कुजान्वितम् ॥ १७ ॥
 शुध्दं शुक्रशुक्राभ्यां युक्तं मन्दो नितं तथा । दशर्चं चन्द्रसंयुक्तं पूर्णैर्नैर्हीनं सुत ॥ १८ ॥
 तत्त्वावशेषं फादिभ्यं स्ववीजेनयुतं च यत् । अध्याये तन्मिसे वत्स दैवज्ञो हि प्रकाशयेत् ॥ १९ ॥
 स्नानं दानं जपं होमं स्वाध्यायं देवतार्चनम् । गोविप्रगुरुवृद्धानामतिथीनां च पूजनम् ॥ २० ॥
 गवाश्चाद्रं व्रतं चैव पुण्यतीर्थाधिवासनम् । पापघ्नं सर्वमित्याद्यं स्वाध्यायोक्तं य आचरेत् ॥ २१ ॥
 तत्कार्यं तस्य जीवस्य सर्वं सिध्यति नान्यथा ॥ २२ ॥

सूर्यारणोक्तमिति यः शृणुष्यान्मनुष्यः स्वाध्यायजं निखिलमत्र पुराभवोत्थम् ।

सर्वश्रुताध्ययनजन्यफलान्यवाप्य सक्रीडयत्पमरवचिभिरारिलोके ॥ २३ ॥

इति श्रीशृङ्खलारूपमवादे कर्मविपाके गणिताध्यायो द्वितीयः ॥ २ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वर्णस्वरांशान् क्षेपांशानां पिध्यापिस्वरूपज्ञान् । बध्यैऽहं मन्त्ररूपांस्तान् सर्वं तरेव सिद्ध्यति ॥ १ ॥

पराश्विवाणाष्टनवाष्टद्व्या गमाब्धिचन्द्रादिरसाः स्वरांशकाः ।

नगांगणातालकुन्दस्तद्वत्ता वाणाष्टवर्मांकदृगभिवेदाः ॥ २ ॥

गुप्तमतर्था नगतरकपेदाः कुनन्दद्व्या शरनागवाणाः ।

अष्टाश्विगमाब्धिकुपरताश्च वर्णाकर्मरूपा क्रमशश्च कार्या ॥ ३ ॥

अथ व्याध्याधिक्षेपकाः ।

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रशक्तिक्रमा योज्या क्षेपा व्याध्याधिजाः सुत । प्रथे द्वित्रिचतुर्वेक्ति योज्याः क्षेपाश्च तन्मिताः ॥ ४ ॥

प्रमशो वक्ष्यमाणश्च नाममंकीर्तनादिह । आयुर्मये राजयश्मकासश्चातभगंदराः ॥ ५ ॥

गणशोषयणं गण्टमाग्यलघुर्गमंजयाः । क्षेपास्तेषां मया प्रोक्ताः शृणु पुत्र प्रयत्नतः ॥ ६ ॥

दिशोक्तं ज्ञानं पथ वेदविश्वगुरुर्यमिनाः । नवाष्टमनुदिशुद्रादित्याश्च क्षेपका मताः ॥ ७ ॥

पथः पादुपमार्गपथज्ञानवकाभिधाः । मन्दाग्यजीर्णप्रदगः पादार्थमहादमरीयुताः ॥ ८ ॥

क्षेपा भूपत्रनिपथभुगशीनिर्मिताः । जिनभूनिश्रुतिभिर्गदगन्नाः पथदिकस्वराः ॥ ९ ॥

मानुषीं तनुमाश्रित्य यस्मिन् देशेऽजनि स्वयम् । जीवोऽयं प्राग्भवे त्वन नानाकर्मभूतः ॥ ९ ॥
 तद्देशज मरमादिष्ववस्था नमतो भृगुम् । सूर्यादिभ्यो मया प्रोक्ता विनतानन्दवर्धन ॥ १० ॥
 सूर्याभिधे तु प्रथमे रवी हि गरुडाग्रज । प्राग्भवेऽय मयागेऽमृताश्या जातोऽय जन्मनि ॥ ११ ॥
 अयंमारुधे द्वितीये तु देशे पञ्चनदेऽजनि । स्वयं प्राग्भवे सप्त मधुगया तु साप्रतम् ॥ १२ ॥
 तृतीये तु भवे नास्ति पूर्वजन्मन्यमृतसुत । प्रादुर्भूतस्त्वयोध्याया कामरूपेऽय जन्मनि ॥ १३ ॥
 हस्तिवन्धे पुरा जातो ह्यभवत्पादसङ्गके । कोशलाख्येऽय जनुषि प्रादुर्भूतश्चतुर्थे ॥ १४ ॥
 स्वयं प्राग् मयिलाजातो जातश्चात्र भवेऽण्डज । वनवासाभिधे देशे पञ्चमे पृथगंज्ञे ॥ १५ ॥
 पद्मेऽसङ्गके ह्यासीत्प्राग्भवे जनितात्पर्यो । मृचक्ष्मदेशेऽय भवे सार्णरज्ज्वन्तिरे तथा ॥ १६ ॥
 विरातदेशे प्रागासीत्सवितर्यन जन्मनि । प्रादुर्भूतो विदर्भेऽसी सप्तम्ये च पुनर ॥ १७ ॥
 पूर्वजनि स्वयं जन्तुदेशे खेटपुराभिधे । जन्मन्यग्राष्टमे जातः सिंहले रवितंज्ञे ॥ १८ ॥
 गभस्तिहस्ते नवमे मलयाचलमाश्रिते । देशे जातः पुरा सूत कान्यकुब्जेऽय जन्मनि ॥ १९ ॥
 ताप्याश्रिते महादेशे प्राग्भूदय जन्मनि । गौडे जाताडज सङ्गे दशसरये रणेऽश्वर ॥ २० ॥
 कालारये प्राग्भवे सूत त्वेकादशमिते ह्यसी । मकाशसङ्गके देशे मागधे चात्र जन्मनि ॥ २१ ॥
 मृत्युनाम्यभवत्पुत्रं भवे द्वादशसरयके । वङ्गदेशेऽय जनुषि कौङ्गणे शुर्जे तथा ॥ २२ ॥
 नासिकारये महादेशे पुरासीद्वात्रिसङ्गरे । प्रादुर्भूतस्त्वसी देशे मालवारये त्रयोदशे ॥ २३ ॥
 अथो प्रभाकरे नास्ति चतुर्दशमितेऽण्डज । क्षीराज्ये प्रागसी जातश्चोडिपाणाभिधेऽधुना ॥ २४ ॥
 ततः पञ्चदशे सूत पृथिव्याख्ये पुराभवे । पुलिन्दसङ्गके जात इदानीं यमुनाश्रिते ॥ २५ ॥
 प्राग् मद्रदेशे ह्यभवत्जातो टागभिधे तसी । जनुरत्र भवे चाप्सु सङ्गके पौडरीऽण्डज ॥ २६ ॥
 ततस्तेजसि सङ्गे प्राग्भूतसप्तदशे सूत । पाण्डुदेशेऽय कामाख्ये चात्र ब्रह्मर्षिसङ्गके ॥ २७ ॥
 नेपालसङ्गके सूत सोऽयमत्रैव जन्मनि । ऊनविंशन्मिते वत्स वाय्वाख्ये पूर्वसंभवे ॥ २८ ॥
 लेनाम्यष्टादशे जातो जलदेशे पुराभवे । जातः सिंहलसंज्ञेऽस्ताविदानीं खससङ्गके ॥ २९ ॥
 परायणाभिधे विंशन्मिते प्राग्गरुडाग्रज । समूतो मृगदेशे तु किष्किन्धायामिहाण्डज ॥ ३० ॥
 ततः सोमारययेष्वेकविंशत्सङ्गकेऽजनि स्वयम् । श्रीकण्ठेऽय भवे देशे गजने वामराटके ॥ ३१ ॥
 द्वात्रिंशन्मिते जातः प्राक्पारताभिधेऽधुना । युगधरेऽय वा देशे कन्धसङ्गे बृहस्पती ॥ ३२ ॥
 शुनोरये प्राक् त्रयोविंशन्मिते जन्मभवत्सुत । देशे भोजाभिधे गङ्गाश्रितेऽय जनुषि ध्रुवम् ॥ ३३ ॥
 फेरलारये पुरा देशे प्रादुर्भूतोऽय जन्मनि । क्षीराज्ये ध्रुवसङ्गे तु चतुर्विंशन्मितेऽण्डज ॥ ३४ ॥
 प्रागासीन्मलये सूत नाशिके चात्र जन्मनि । पञ्चविंशन्मिते जन्तुरंगारे विनतात्मज ॥ ३५ ॥
 पार्श्वविंशन्मिते त्विन्द्रनास्ति जातः पुराभवे । करहायाभिधे देशे जन्मन्यत्र च पर्वते ॥ ३६ ॥
 कुन्तलारये महाभाग प्रादुर्भूतो भवत्यसी । रेवातटेऽय जनुषि सप्तविंशे विवस्वाति ॥ ३७ ॥
 अष्टाविंशन्मिते जातो देशेऽसी वर्धरे पुरा । चिरेन्द्रचामर जनुषि जीवोऽसी कश्यपात्मज ॥ ३८ ॥
 पाश्चाटे प्राग्भवे जीवः सप्तश्चात्र भवेऽण्डज । वङ्गसङ्गे महादेशे ऊनविंशन्मिते शुची ॥ ३९ ॥
 त्रिंशन्मिते सीरितने ह्यासीत्पूर्वभवे सूत । समूतः पाण्डुदेशेऽसी सीराष्ट्रे चात्र जन्मनि ॥ ४० ॥
 पञ्चविंशन्मिते जन्मभवदेशे विरातजे । शनिश्चरेऽय जनुषि सिद्धपीठे स्वगाधिप ॥ ४१ ॥

द्वात्रिंशन्मितके जातः पूर्वजन्मनि गुर्जरे । ब्रह्मसंज्ञेऽत्र जनुपि देशे सारस्वते ह्यसी ॥ ४२ ॥
 त्रिंशन्मितके विष्णौ मालवे पूर्वजन्मनि । संभूतः सांप्रतं सूत काशमीरे जनितः स्वयम् ॥ ४३ ॥
 नेपालसंज्ञके जातः प्राग्भवे त्वत्र जन्मनि । देशे शतद्रुके रुद्रे चतुर्विंशन्मितेऽण्डज ॥ ४४ ॥
 पञ्चत्रिंशन्मिते स्कन्दनाम्नि पूर्वभवे त्वसी । ततः कर्णाटके देशे प्रयागे सांप्रतं सुत ॥ ४५ ॥
 जालंधरे महापीठे जातो वैश्रवणे पुरा । ऐरावतीप्रदेशे तु पदत्रिंशत्प्रमितेऽधुना ॥ ४६ ॥
 यमाख्ये प्राग्भवे सप्तत्रिंशत्संख्ये पुरा सुत । जननं खुरसाणाख्ये देशे मत्स्याभिधेऽधुना ॥ ४७ ॥
 अष्टात्रिंशन्मिते नाम्नि वैदुते जनितस्त्वसी । प्राग्भवे त्वङ्गदेशेऽभूदत्र पञ्चनदे सुत ॥ ४८ ॥
 चत्वारिंशन्मिते कृने कामदेशेऽजनि स्वयम् । प्राग्भवे गुर्जराख्ये तु सांप्रतं जठराभिधे ॥ ४९ ॥
 ततोऽग्निसंज्ञके सूत चत्वारिंशन्मिते पुरा । प्रादुर्भूतस्त्वसी ताप्यामिदानीं जङ्गलाभिधे ॥ ५० ॥
 गौडदेशे पुरोत्पन्नस्त्वत्र केदारमण्डले । चत्वारिंशन्मिते क्वाडवे त्वैन्धनाख्ये रमेश्वर ॥ ५१ ॥
 चत्वारिंशन्मिते द्व्याद्वये तेजसां पितृसंज्ञके । प्राग्जातः सार्णवे भोजे चात्र वेन्नवतीतटे ॥ ५२ ॥
 काश्यां पूर्वभवे ह्यासीजननं यामुनेऽधुना । चत्वारिंशन्मिते व्याद्वये नाम्नि धर्मध्वजेऽण्डज ॥ ५३ ॥
 चत्वारिंशच्चतुर्थ्युक्ते वेदकर्मैरिसंज्ञके । भूचक्रदेशे प्राग्जातश्चान्तर्वंश्यां तु सांप्रतम् ॥ ५४ ॥
 पंचहीनेऽयं पंचाशन्मिते वेदाङ्गसंज्ञके । वल्मीके प्रागसी सुत पीठे जालंधरेऽधुना ॥ ५५ ॥
 चत्वारिंशन्मिते सूत पड्युक्ते वेदवाहने । वंगदेशे पुरोत्पन्नो मरुत्संज्ञेऽत्र जन्मनि ॥ ५६ ॥
 पंचाशन्मितके ज्युने कृतसंज्ञे पुगभवे । संभूतः कौड्ये देशे सांप्रतं हस्तिबंधने ॥ ५७ ॥
 प्रादुर्भूतो विदेहेऽमी देशेऽयोध्याभिधेऽधुना । पंचाशन्मितके द्व्युने प्रेतासंज्ञे च पुत्रक ॥ ५८ ॥
 द्वापरे चोनपंचाशन्मिते प्रारंभवत् स्वसे । गङ्गायमुनयोर्मध्ये देशे जातस्तु सांप्रतम् ॥ ५९ ॥
 आसीत्पूर्वभवे सूत पंचाशन्मितके कलौ । दण्डकप्रणयकेऽत्रैव जातोऽसी सिन्धुमण्डले ॥ ६० ॥
 कलाभिदेकपंचाशन्मितकेऽभूत्पुराभवे । स्त्रीराज्यदेशे जनितस्त्वन्नावन्तपभिधेऽण्डज ॥ ६१ ॥
 द्विपंचाशन्मिते जातः सौराष्ट्रे प्राग्भवे ह्यसी । मिथिलायां महाभाग काष्ठाख्ये चात्र जन्मनि ॥ ६२ ॥
 प्रादुर्भूतऽजनि व्याद्वये पंचाशन्मितके शुर्गी । सरस्वतीसूर्यपुष्पोरन्तर्देशेऽत्र जन्मनि ॥ ६३ ॥
 चतुगद्वयेऽयं पंचाशत्संख्ये प्राग्जनि स्वयम् । भोजदेशे क्षपाख्येऽत्र पाण्डुसंज्ञेऽयं कैरव्ये ॥ ६४ ॥
 यमाख्ये पंचपंचाशत्संख्ये सूत पुराभवे । झूपुरेऽत्र भवे जातो देशे त्वैरावतेऽण्डज ॥ ६५ ॥
 क्षणाभिधे तु पड्युक्ते पंचाशत्संख्यकेऽभवत् । कुन्तले प्राग्विदेहारये देशे जातोऽधुना सुत ॥ ६६ ॥
 संवत्सरकरे ज्युने पष्टिसंख्ये ह्यभूत् खग । गौडदेशेऽत्र जननं देशे सुकरसंज्ञके ॥ ६७ ॥
 अश्वत्थसंज्ञके द्व्युने पष्टिसंख्येऽजनि स्वयम् । देशे नासिरुसंज्ञे प्रादुर्भूतदेशेऽत्र जन्मनि ॥ ६८ ॥
 कालचक्रे तयां कृने पष्टिमंख्ये पुगऽजनि । वर्धरे यावने देशे धर्मनाशातटेऽत्र च ॥ ६९ ॥
 प्राग्जातष्टकणे देशे जन्मन्यत्र च वर्धरे । जीवोऽयं चाङ्गदेशे वा पष्टिसंख्ये विभावसी ॥ ७० ॥
 एकपष्टिमिते त्वासीत्पुरुषारये पुराभवे । जनितो शुर्गी देशे शूरसेनाभिधेऽधुना ॥ ७१ ॥
 वभूव केरले देशे प्राग्जनुष्यत्र जन्मनि । पाञ्चाले जननं व्याद्वये आश्वने पष्टिमंमिते ॥ ७२ ॥
 योगिसंज्ञे त्रियुक्तेऽभूत् पष्टिसंख्ये पुराजनि । गान्धारदेशे संभूतो गयायामत्र जन्मनि ॥ ७३ ॥

व्यक्ताव्यक्ते चतुर्मुक्ते पश्चिंसंख्ये पुराजनि । देशेऽर्जुदे पुनः सिन्धौ जातो मध्याभिधेऽधुना ॥ ७४ ॥
 पञ्चाद्व्ये पश्चिंसंख्ये प्राग्जीवोऽयं जनितोऽण्डज । देशे द्रविडसंज्ञे तु द्वारावत्यां तु सांप्रतम् ॥ ७५ ॥
 पद्मयुक्ते पश्चिंसंख्ये तु कालापक्षे पुराऽभवत् । प्रादुर्भूतो गिरी ख्ये विषाद्याख्येऽत्र जन्मनि ॥ ७६ ॥
 च्युने सप्ततिसंख्ये प्राक् प्रजाध्यक्षेऽजनि स्वयम् । पाण्डुदेशे पुनः काड्यामार्गवर्तंऽयवाण्डज ॥ ७७ ॥
 अष्टपश्चिमिते जातः प्राग्भवे विश्वकर्मेणि । पाञ्चाले त्वान्प्रदेशे तु कलिङ्गे वात्र जन्मनि ॥ ७८ ॥
 नवपश्चिमिते ह्यासीत्प्रयागे प्राक्तमोऽनुदे । ताप्यामत्र भवेज्जन्म दृपद्रव्यामयापि वा ॥ ७९ ॥
 अयं सप्ततिसंख्ये प्राग्ब्रह्मेणे जननं ह्यभूत् । देशे मालवसंज्ञे तु सरयूनि कटेऽधुना ॥ ८० ॥
 गंगायां प्राक् सागरांशे कुसप्ततिसंख्येऽजनि । शततुकसरस्वत्योरन्तरे चात्र जन्मनि ॥ ८१ ॥
 द्विसप्ततिसंख्ये ह्यासीत्प्रयागे जनिनं पुरा । सीराष्ट्रे केरले त्वत्र काश्चिकायामयापि वा ॥ ८२ ॥
 त्रिसप्ततिसंख्ये जातो जीवने प्राग्भवे त्वसी । भूचरे चोलदेशे वा चर्मण्वत्यां तु सांप्रतम् ॥ ८३ ॥
 चतुःसप्ततिसंख्ये प्राग्गिरिदाख्ये पुराभवत् । फोडाले कांरिहाटेऽत्र देशे खेटपरेऽयवा ॥ ८४ ॥
 भृगाश्रये तु पञ्चोनेऽशीतिसंख्ये पुराऽभवत् । प्रादुर्भूतो जले देशे ब्रह्मावर्त्तेऽत्र जन्मनि ॥ ८५ ॥
 पदसप्ततिसंख्ये जातः पुरा भूतपती सुत । गान्धारदेशे जननं सांप्रतं सिन्धुमण्डले ॥ ८६ ॥
 सप्तसप्ततिसंख्ये प्राक् सर्वदेवनमस्कृते । सूत केरूपदेशे तु चन्द्रभागाश्रितेऽधुना ॥ ८७ ॥
 द्वयूनेऽशीतिसंख्ये चासीत्सर्वदाख्ये पूर्वसंभवे । जातो नेपालदेशेऽमौ जन्तुरत्र विराटके ॥ ८८ ॥
 नवसप्ततिसंख्ये तु संवर्ते प्राग्मृदुपम् । जन्तुः पुलिन्ददेशेऽत्र कीरे वा कौक्षिकीतटे ॥ ८९ ॥
 अथाऽशीतिसंख्ये वक्षिंसंज्ञेऽमृतपुरा जनुः । यामुने जनितो देशेऽत्र भवे च हिमाश्रये ॥ ९० ॥
 षडशीतिसंख्ये सर्वस्यादिसंज्ञे पुराभवत् । कीरदेशे समुत्पन्नः कुलक्षेत्रेऽत्र जन्मनि ॥ ९१ ॥
 फलिङ्गे लोलपे जातो द्रव्यशीतिसंख्ये पुरा । शततुकविषादांते देशे चात्रैव जन्मनि ॥ ९२ ॥
 ततो मनसिंज्ञे प्राक् त्र्यशीतिसंख्येऽजनि । सिंहलाख्येऽत्र जनुषि देशे ब्रह्मर्षिसंज्ञके ॥ ९३ ॥
 सुपर्णाख्ये चतुर्मुक्तेऽशीतिसंख्ये पुराभवत् । काश्मीरे कामदेशेऽत्र कावेर्यां जनितोऽयवा ॥ ९४ ॥
 भूताद्रिसंज्ञके जातः पञ्चाशीतिसंख्ये पुरा । देशे पंचालसंज्ञेऽमौ जन्तुर्वैपक्षिकेऽधुना ॥ ९५ ॥
 पदशीतिसंख्ये त्वासीच्छीघ्रगे जननं पुरा । पुंलिङ्गे गण्डकीतीरे कर्णाटे चात्र जन्मनि ॥ ९६ ॥
 च्युने नवतिसंख्ये प्राक् प्राणाधारेऽजनि स्वयम् । खरदेशे महाभाग द्रविडे सांप्रतं ह्यसी ॥ ९७ ॥
 धन्यन्तरी पुरा जातस्त्वष्टाशीतिसंख्येऽण्डज । देशे नेपालसंज्ञेऽत्र जाङ्गले कुन्तलेऽयवा ॥ ९८ ॥
 नवाशीतिसंख्ये सूत पूर्वमेतो पुराभवत् । देशे पुलिन्दसंज्ञे तु पुष्कराश्रितेऽधुना ॥ ९९ ॥
 प्राग्गान्धारेऽजनि त्वादिदेवे नवतिसंख्ये । पेरवातीचन्द्रमागामध्यदेशेऽत्र जन्मनि ॥ १०० ॥
 पुगर्दिशमुते सूत काट्ये नवतिसंख्ये । कान्यकुब्जेऽत्र वाङ्गिकदेशे वामरकण्टके ॥ १०१ ॥
 द्वादश्ये नवतिसंख्ये प्राक् द्वादशात्मन्यभुञ्जतुः । आन्ध्रे वर्षरदेशे वा गोदावर्यां तु सांप्रतम् ॥ १०२ ॥
 अन्ध्रिते त्वरविन्द्राक्षे जातो नवतिसंख्ये । प्राक् पर्वते किरातेऽत्र वितस्ताश्रितेऽयवा ॥ १०३ ॥
 नवतिसंख्ये प्राक् पितृनाम्न्यजनि स्वयम् । केदारे दहणे देशे त्वत्र वा हस्तिनापुरे ॥ १०४ ॥
 धन्याने शतकेः लारदेशेऽभून्मातृसंज्ञके । जननं त्वत्र भूचरे मायापुर्यामयापि वा ॥ १०५ ॥

पितामहे चतुर्थ्यने शतसंख्ये पुगऽजनि । देशे द्रविडसंज्ञे च गान्धारे वात्र केरले ॥ १०६ ॥
 ज्यूने शतमिते तस्य स्वर्गद्वारे पुराभवत् । स्वर्गभूमिजनुजात आर्यावर्तेऽत्र जन्मनि ॥ १०७ ॥
 प्रजाद्वारे पुरा जातो द्व्यूने शतमिते सुत । नासिकारूपेऽत्र जनुपि कुरुक्षेत्रप्रदेशके ॥ १०८ ॥
 कूने शतमिते चासीन्मोक्षद्वारे पुराभवे । च्युतोपवर्गादिधुना मध्यदेशेऽजनि स्वयम् ॥ १०९ ॥
 त्रिविष्टपारूपके सूत शतसंख्येऽभवत्पुग । संभूतः कच्छदेशेऽसौ पुष्करारूपेऽत्र जन्मनि ॥ ११० ॥
 कुसुक्ते शतसंख्ये प्राग्देशे कर्तारिसंज्ञके । जनितो वर्धरे देशे नैमिषारण्यकेऽधुना ॥ १११ ॥
 द्रयाद्वये शतमिते सूत प्रशान्तात्मनि वै पुरा । देशे मागधसंज्ञेऽभूदत्र गङ्गाश्रिते खग ॥ ११२ ॥
 विश्वात्मनि पुरा जातरूप्यन्विते शतसंख्यके । देशे भूचक्रसंज्ञे तु जलाधीशाश्रितेऽधुना ॥ ११३ ॥
 चतुर्थ्युक्ते शते पूर्वसंभवे विश्वतोमुखे । रेवातदेऽधुना जातो मध्यदेशेऽयवा खग ॥ ११४ ॥
 चराचरात्मन्यभवद्वाडे पञ्चोत्तरे शते । विपाशैरावतीमध्यदेशे जातोऽत्र जन्मनि ॥ ११५ ॥
 पञ्चोत्तरशते त्वासीत्सुष्मात्मनि पुराभवे । अङ्गदेशे समुत्पन्नः सांप्रतं यमुनाश्रिते ॥ ११६ ॥
 मैत्रेण मलये सूत सप्तोत्तरशते पुरा । चन्द्रभागावितस्तान्ते देशेऽसौ चात्र जन्मनि ॥ ११७ ॥
 कुन्तले प्राग्भवे जातः शतदुनिकटेऽधुना । अष्टोत्तरशते सूत करुणान्वितसंज्ञके ॥ ११८ ॥
 एष ते कथितो वत्स देशभागविनिर्णयः । जातिस्मराणां जन्तुनां भूयः किं परिपृच्छसि ॥ ११९ ॥
 इति श्रीदृढसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके जन्मदेशनिर्णयाध्यायश्चतुर्थः ॥ ४ ॥

अरुण उवाच ।

चन्द्राज्जातिपरिज्ञानं यत्त्वयोक्तं पुरा विभो । तन्मे ब्रूहि महाभाग श्रोतुमिच्छामि तत्त्वतः ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यस्यां जातौ बभूव प्राक्संभवे चात्र जन्मनि । यस्यां व्यवस्थितः सूत जीवोऽयं ते पृथक् पृथक् ॥ २ ॥
 हिमांशुपूर्वं विज्ञेये वक्ष्यामि त्वां पतत्रिण । हिमांशुसंज्ञके ह्याये जीवोऽसौ ब्राह्मणोऽभवत् ॥ ३ ॥
 प्राक्संभवे जनुष्यत्र जातो वै ब्राह्मणोऽण्डज । चंद्रारूपके द्वितीये मागसीद्विषयकुलोद्भवः ॥ ४ ॥
 जन्मन्यत्र महाबाहो बाहुजः कथितस्त्वसी । ततस्तृतीयके सूत शूद्रः पूर्वभवेऽभवत् ॥ ५ ॥
 जन्मन्यत्र पुनर्विषयो जातश्चंद्रमसि त्वसी । प्रागिन्दुसंज्ञके शूद्रो बभूव विनतात्मज ॥ ६ ॥
 तथा चतुर्थके जातः सांप्रतं पादजोऽण्डज । ततः कुमुदवन्धो प्राग्भवद्ययनेश्वरः ॥ ७ ॥
 पञ्चमे त्वत्र संभूतो यवनानां महाकुले । विधुसंज्ञे ततः पष्ठे बाहुजः पूर्वसंभवे ॥ ८ ॥
 अभवद्वचत्र जनुपि जातो मूर्धामपिप्लवकः । सुधांशी सप्तमे सूत शूद्रोऽभूत्पूर्वजन्मनि ॥ ९ ॥
 सांप्रतं जनितोऽम्बष्ठो विनतानन्दवर्धन । ओपधीशोऽष्टमे जातः पूर्वजन्मनि वै द्विजः ॥ १० ॥
 जन्मन्यत्र महीपालः संभूतो महतां कुले । अथो नवमिते ह्यासीच्छाश्री पादजोऽण्डज ॥ ११ ॥
 निपादश्चात्र जनुपि जीवोऽयं जनितस्त्वेयम् । निशापतौ द्विजश्चासीत् प्राग्भवे गरुडाग्रज ॥ १२ ॥
 दशसंख्ये पुनर्विषयो जातोऽभी चात्र जन्मनि । अञ्जारूपकेऽभवच्छूद्रस्तेकादशमितेऽण्डज ॥ १३ ॥
 यवनानां कुले जात इदानीं कश्यपात्मज । द्वादशे पक्षिशार्ङ्गल नात्रि जीवाटुकेऽभवत् ॥ १४ ॥
 प्राग्भवे मागधश्चात्र संभवे मागधः स्मृतः । सोमनाम्नि वर्धूव प्राक्संभवे ब्राह्मणस्त्वसी ॥ १५ ॥
 त्रयोदशमिते शूद्रकुले जातस्तु सांभतम् । मृगाङ्गसंज्ञके सूत चतुर्दशमिते पुरा ॥ १६ ॥

क्षात्रे कुलेऽभवजन्म चोग्रसंज्ञोऽत्र जन्मनि । ग्लीनाम्नि पञ्चदशके बाहुजः पूर्वसंभवे ॥ १७ ॥
 द्विजवंशे वरे जात इदानीं कश्यपात्मज । अथो कलानिधौ नाम्नि षोडशे प्राग्भवेऽभवत् ॥ १८ ॥
 वैश्यश्चात्र भवे जातः करणो विनतात्मज । ज्युने विंशन्मिते सूत द्विजराज अभृत्पुरा ॥ १९ ॥
 क्षत्रियश्चात्र जनुपि पादजः परिकीर्तितः । ततोऽष्टादशके विप्रः प्रागासीदण्डजोत्तम ॥ २० ॥
 यवनश्चात्र संभूतो द्विजराजाभिधेऽधुना । कूनविंशन्मिते सूत द्विजः प्राक्संभवे पुरा ॥ २१ ॥
 क्षपाकरेऽत्र जनुपि सूतपुत्रः प्रकीर्तितः । ततो विंशन्मिते ह्यासीच्छीतांशी पूर्वजन्मनि ॥ २२ ॥
 पादजश्चात्र जनुपि संभूतः क्षत्रियोऽण्डज । काढ्ये विंशन्मिते शीतराश्मिसंज्ञे वभूव तु ॥ २३ ॥
 वैश्यः प्राक्संभवे जातो वैदेहश्चात्र जन्मनि । ततो हिमकरे नाम्नि द्वाविंशन्मितके पुरा ॥ २४ ॥
 शूद्रोऽभूदत्र जनुपि चण्डालः कथितस्त्वसी । तुहिनांशी त्रयोविंशन्मिते प्रागरुडाम्रज ॥ २५ ॥
 वैश्योऽभवदिदानीं तु पादजः परिकीर्तितः । तमोग्रासे चतुर्विंशन्मितकेऽभृत्पुराभवे ॥ २६ ॥
 क्षत्रियो मागधश्चात्र संभवे संभवः सुत । ततस्तुद्दिनरश्मौ तु पञ्चविंशन्मितेऽभवत् ॥ २७ ॥
 वैश्यः पूर्वभवे विप्रो भवेदत्र पतत्रिण । जैवातुकेऽय पद्मिंशन्मिते शूद्रः पुराऽभवत् ॥ २८ ॥
 वन्दीजन इति ख्यातः संभूतश्चात्र जन्मनि । ज्युने त्रिंशन्मिते सूत निर्मलांशी पुराभवे ॥ २९ ॥
 वभूव बाहुजो जातश्चात्र जन्मनि वैवणिक । द्यूने त्रिंशन्मिते ह्यासीच्छेतांशी प्राग्भवेऽभवत् ॥ ३० ॥
 शूद्रः क्षत्तार इत्येव संभूतश्चात्र जन्मनि । कूनत्रिंशन्मिते सूत रात्रिपे प्राग्वणिकसुतः ॥ ३१ ॥
 वभूव यवनस्त्वत्र संभवे विनतात्मज । क्षपेशसंज्ञके त्रिंशन्मिते त्वासीत्पुराभवे ॥ ३२ ॥
 क्षत्रियो यवनश्चात्र संभूतो गरुडाम्रज । क्षपापती महाभाग त्वेकत्रिंशन्मिते पुरा ॥ ३३ ॥
 वभूव पादजश्चासौ जीवः संप्रति वै द्विजः । द्वात्रिंशन्मितके त्वासीत्कलानाये पुराभवे ॥ ३४ ॥
 वैश्यश्चात्र भवे सूत संभूतो रयकारकः । तारापती पुरा जीवत्रिंशन्मितके ह्यभूत् ॥ ३५ ॥
 बाहुजश्चात्र जनुपि संकरः कथितस्त्वसी । उडुपे प्राक् चतुर्विंशन्मिते गरुडाम्रज ॥ ३६ ॥
 ब्राह्मणोऽभूदिदानीं जातो वन्दीजनस्त्वसी । द्विजाधिपतिसंज्ञे प्राक्पंचत्रिंशन्मितेऽण्डज ॥ ३७ ॥
 पादजोऽभूदयो जन्मन्यत्रैव सुखजः स्मृतः । पदत्रिंशन्मितके ह्यासीच्छशाङ्गे पूर्वजन्मनि ॥ ३८ ॥
 वैश्योऽय पादजो जातः सांप्रतं विनतात्मज । चत्वारिंशन्मिते ज्युने द्विजपे प्राक् खगाधिप ॥ ३९ ॥
 वैश्यो वभूव जीवोऽसौ जन्मन्यत्र वाणिकसुतः । चत्वारिंशन्मिते द्यूने पुत्र पूर्वभवेऽभवत् ॥ ४० ॥
 मृगभिपिक्तो जीवोऽसौ जन्मन्यत्र खगाधिप । नवत्रिंशन्मिते वत्स द्विजेशे पूर्वजन्मनि ॥ ४१ ॥
 ब्राह्मणो ह्यभवदत्र जातो वैश्यस्तथाण्डज । चत्वारिंशन्मिते सूत तारिसे प्राग्भवेऽभवत् ॥ ४२ ॥
 अम्यष्टश्चात्र जनुपि पादजः कथितोण्डज । क्षत्ता तु प्राग्भवे ह्यासीदत्र जन्मनि चोरुजः ॥ ४३ ॥
 द्विजनाये कुमुक्ते तु चत्वारिंशन्मिते सुत । तयोडुपतिसंज्ञे प्राक् चत्वारिंशे पुराभवे ॥ ४४ ॥
 द्वियुक्ते त्वभवच्छूद्रो निपादश्चात्र जन्मनि । चत्वारिंशन्मिते त्र्याढ्ये क्षपाध्यक्षे खगेश्वर ॥ ४५ ॥
 पूर्वजन्मन्यतो क्षत्री ह्यभवद्ब्राह्मणोऽधुना । चत्वारिंशच्चतुर्थ्युक्ते ताराध्यक्षे वभूव तु ॥ ४६ ॥
 वैश्यः पूर्वभवं चात्र संभवे मागधोऽण्डज । पञ्चदीनेऽय पञ्चाशन्मितके भपती पुरा ॥ ४७ ॥
 आर्मीच्छूद्रोऽय जनुपि पादजः कथितो मृशम् । चत्वारिंशन्मिते सूत पद्मसुक्ते रात्रिपेऽभवत् ॥ ४८ ॥
 पादुजः पूर्वजनुपि जन्मन्यत्रोग्रकः सुत । पंचाशन्मितके ज्युने ब्राह्मणेशे पुराभवत् ॥ ४९ ॥
 ब्राह्मणश्चात्र जनुपि बाहुजः कथितो ह्यसी । पञ्चाशन्मितके द्यूने भूदेवेशे वभूव तु ॥ ५० ॥

नागश्चासी पुरा चात्र ब्राह्मणः कथितोऽण्डज । चत्वारिंशन्मिते सूत नवाद्ये पूर्वजन्मनि ॥ ५१ ॥
 जातोऽसौ यवनश्चात्र यामिनीशे तु संकरः । अयो ब्राह्मणपे सूत पञ्चाशन्मितकेऽभवत् ॥ ५२ ॥
 करणः प्राग्भवे जन्तुरत्र जन्मनि बाहुजः । कुपञ्चाशन्मिते सूत भूदेवपतिसंज्ञके ॥ ५३ ॥
 प्रागासीद्भुजो वैश्यश्चात्र जन्मनि काश्यप । रजनीं द्वे पुरा सूत द्विपञ्चाशन्मितेऽभवत् ॥ ५४ ॥
 क्षत्रियो बाहुजश्चात्र संभवे तु खगेश्वर । रात्रीशे व्यधिके पञ्चाशन्मिते पूर्वजन्मनि ॥ ५५ ॥
 वैश्यश्चासीन्महाभाग जातः शूद्रोऽसंभवे । चतुर्थ्युक्तेऽय पञ्चाशन्मिते प्राग्गण्डाग्रज ॥ ५६ ॥
 क्षणदेशे भवे विप्रः प्राग्गोरोजवर्जजः । बाहुजः प्राग्भवे जन्तुर्यवनश्चात्र संभवे ॥ ५७ ॥
 क्षपानायेऽत्र पञ्चाद्ये पञ्चाशन्मितकेऽण्डज । पट्पञ्चाशन्मिते सूत रात्रिनाये पुराऽभवत् ॥ ५८ ॥
 पादजो ब्राह्मणश्चैव जातोऽसावत्र जन्मनि । विभावरीशे प्राक् व्यूने सूत पष्टिमितेऽण्डज ॥ ५९ ॥
 वैश्योऽभवत्पुनश्चैव चण्डालश्चात्र संभवे । तमीपती महाभाग द्व्यूने पष्टिमितेऽभवत् ॥ ६० ॥
 क्षत्रियः प्राग्भवे त्वत्र संभवे, पादजः स्मृतः । तमिक्षेत्रे महाभाग कूने पष्टिमितेऽभवत् ॥ ६१ ॥
 दिव्योऽयं पूर्वजनुपि जनुष्यत्र च बाहुजः । अय पष्टिमिते वत्स तमीशेऽभूद्भिजोत्तमः ॥ ६२ ॥
 प्राग्भवेऽत्र भवे चार्यं संकरः कथितो भृशम् । काढ्ये पष्टिमिते सूत तमीनायेऽभवत्पुरा ॥ ६३ ॥
 यवनः प्राग्भवे जन्तुर्यवनश्चात्र जन्मनि । पद्मवन्वावसौ पूर्वं द्व्याद्ये पष्टिमिते ह्यभूत् ॥ ६४ ॥
 ब्राह्मणश्चाण्डजश्चेष्ट जातो बन्दीजनोऽधुना । त्रिपष्टिसंख्यके पूर्वभवे सुर्वशिवन्दिते ॥ ६५ ॥
 वैश्यश्चात्र भवे जातो मागधः कश्यपात्मज । तुपारांशी चतुःपष्टिसंमिते विनतात्मज ॥ ६६ ॥
 वभूव बाहुजः पूर्वं ब्राह्मणश्चात्र जन्मनि । वारिजे प्राक् महाभाग पञ्चपष्टिमिते ह्यभूत् ॥ ६७ ॥
 वैश्यश्चात्र भवे जन्तुर्जातो वैश्यकुलोद्भवः । पट्पष्टिसंमिते ह्यासीत्प्राक् सप्तद्रुमुतेऽण्डज ॥ ६८ ॥
 बाहुजश्चात्र जनुपि बाहुजः कथितोऽधुना । सप्तपष्टिमिते वत्स पीयूषांशी पुराभवे ॥ ६९ ॥
 ब्राह्मणोऽभूदिदानीं तु संभूतो ब्राह्मणस्त्वसौ । सुधाकरे पुरा ह्यासीदष्टपष्टिमितेऽण्डज ॥ ७० ॥
 शूद्रः पूर्वभवे चात्र संभवे यवनो महान् । ऊनसप्ततिसंख्ये तु सुधांशी पूर्वजन्मनि ॥ ७१ ॥
 मागधोऽभूत्तथा जातः श्रवयोगोऽत्र जन्मनि । अयो सप्ततिसंख्ये प्राग्भूद्वैश्योऽत्र संभवे ॥ ७२ ॥
 रथकारश्चैव ज्ञातस्त्वमृतांशी खगापिप । कुसप्ततितमिने सूत सुधारश्मा पुराभवे ॥ ७३ ॥
 बाहुजश्चाभवत्सूत ब्राह्मणस्त्वत्र संभवे । द्विसप्ततितमिने सूत रोहिणीशे तु पादजः ॥ ७४ ॥
 प्रागासीद्यवनश्चार्यं संभूतश्चात्र जन्मनि । त्रिसप्ततितमिने चन्द्रे नाम्नि प्राक्संभवे ह्यभूत् ॥ ७५ ॥
 वैश्योऽसौ जन्तुरत्रैव बाहुजः कथितोऽण्डज । चतुःसप्ततिसंख्ये तु हरिणोकामिधेऽभवत् ॥ ७६ ॥
 ब्राह्मणः प्राग्भवे जन्तुरिह जन्मनि वै द्विजः । अश्विजे प्राग्भवे ह्यासीत्पञ्चसप्ततिसंमिते ॥ ७७ ॥
 पादजश्चारणश्चात्र संभवे गरुडाग्रज । वैश्यः पूर्वभवे सूत संभूतो ब्राह्मणोऽधुना ॥ ७८ ॥
 पट्सप्ततितमिने जन्तुरात्रिमुनी पतत्रिण । सप्तसप्ततिसंख्ये प्राग्गोद्विषीशे वभूव तु ॥ ७९ ॥
 संसूतश्चारणो जीवो बाहुजश्चात्र जन्मनि । अष्टसप्ततिसंख्ये तु प्राग्भूद्विजने द्विजः ॥ ८० ॥
 जन्मन्यत्र महाभाग ब्राह्मणः कथितस्त्वसौ । जलांशी प्राग्भवे चासीत्त्रयसप्ततिसंमिते ॥ ८१ ॥
 जातो वैश्यो महाभाग इदानीं रथकारकः । क्षत्रियः पूर्वसंभूतो यवनश्चात्र जन्मनि ॥ ८२ ॥
 अशीतमितके जन्तुरात्रिपुत्रे च पुत्रक । कशीतमितके नाम्नि शिशिरांशी पुगभवे ॥ ८३ ॥
 वभूव दिव्यजातोऽसावत्र जन्मनि चोरुजः । व्यशीतमितके नाम्नि तारकेऽयो पुराभवत् ॥ ८४ ॥

वश्योऽत्र संभवे सूत संकरः कथितस्त्वसौ । सुधातनौ महाभाग व्यशीतिमितकेऽभवत् ॥ ८५ ॥
 शूद्रः प्राङ्मण्डवे वैश्यो जातोऽसावत्र जन्मनि । चतुरशीतिके शीतघृणौ भृत्प्राग्भवे सुत ॥ ८६ ॥
 संभृतो ब्राह्मणश्चागवम्बपुश्चात्र संभवे । सुधामये महाबाहो पंचाशीतिमितेऽभवत् ॥ ८७ ॥
 पादजः प्राग्भवे त्वत्र बाहुजः कथितस्त्वसौ । पडशीतिमिते नाम्नि सुधोक्षे प्राग्भवे ह्यभूत् ॥ ८८ ॥
 ब्राह्मणो बाहुजः पश्चाद्वैश्योऽसावत्र जन्मनि । बाहुजः प्राग्भवे ह्यासीत् क्षत्रियश्चात्र जन्मनि ॥ ८९ ॥
 सुधामयूरसंवे तु सप्ताशीतिमितेऽण्डज । जडांशुसंज्ञकेऽप्यष्टाशीतिसंख्ये बभूव तु ॥ ९० ॥
 शूद्रः प्राक्संभवे त्वत्र संभवे संकरस्त्वसौ । नवाशीतिमिते सूत जडरश्म्यभिधेऽभवत् ॥ ९१ ॥
 वैश्यः प्राग्जनुपि त्वत्र जातो बन्दिजनस्त्वसौ । जडोन्नाख्ये नवतिके प्रागासीदूरुजोऽण्डज ॥ ९२ ॥
 जन्मन्यत्र महाबाहो ब्राह्मणः कथितस्त्वसौ । काढ्ये नवतिसंख्ये प्रागासीत् क्षात्रकुलोद्भवः ॥ ९३ ॥
 पुनर्जन्मनि वै विप्रः शूद्रश्चात्र जेडांशुजे । क्षत्री पूर्वभवे भूतश्चारणश्चात्र जन्मनि ॥ ९४ ॥
 केतुप्रासाभिधे द्व्यष्टये नवत्याख्ये च पुत्रक । व्याढ्ये नवतिसंख्ये प्राक्संभवेऽभूत् खगाधिप ॥ ९५ ॥
 तुपारंशौ वणिग्विप्रो जातोऽसावत्र जन्मनि । चतुर्युक्ते नवत्याख्ये केतुमुक्ते पुराऽभवत् ॥ ९६ ॥
 संभृतो ब्राह्मणश्चायमत्र जन्मनि वै द्विजः । पंचोने शतसंख्ये तु तुपारोक्षे पुराभवे ॥ ९७ ॥
 आसीत् क्षात्रकुलोत्पन्नो जन्मन्यत्र वणिक्सुतः । पण्णवतिमिते शूद्रस्त्वभवत्पूर्वजन्मनि ॥ ९८ ॥
 शीतभानी महाभाग सूतश्चात्रैव जन्मनि । क्षत्री पूर्वभवे सूत ह्यभवच्चात्र बाहुजः ॥ ९९ ॥
 लक्ष्मीवन्धौ खगश्रेष्ठ द्यूने शतमिते ह्यसौ । द्यूने शतमिते ह्यासीत्तिन्धुजे प्राग्भवेऽण्डज ॥ १०० ॥
 शूद्रः क्षत्री पुनर्जातो जन्मन्यत्र भवेद्विजः । कूने शतमिते वस्स श्वेतभानी पुराभवे ॥ १०१ ॥
 धभूव बाहुजो जातश्चात्र मूर्धाभिपित्तकः । शतसंख्येऽभवद्वैश्यः प्राग्भवे विनतात्मज ॥ १०२ ॥
 जटभानावसावत्र पादजः परिकीर्तितः । एकोत्तरशते सूत पादजश्चाभवत्पुरा ॥ १०३ ॥
 शुटभानी तथा चात्र संभवे बाहुजस्त्वसौ । द्वाद्याधे शतमिते पूर्वजन्मन्यासीच्च बाहुजः ॥ १०४ ॥
 ब्राह्मणः कथितस्त्वत्र संभवेऽसी समुद्रजे । हिमभानी महाभाग व्याढ्ये शतमिते ह्यभूत् ॥ १०५ ॥
 दिव्यः पूर्वभवे चासत्यत्र जन्मनि पादजः । शूद्रः प्राक्संभवे चासीच्छूद्रोऽप्यत्रैव जन्मनि ॥ १०६ ॥
 चतुर्युतशते त्वत्र नाम्नि सागरजे त्वसौ । पंचोत्तरशते सूत श्रीवन्धौ पूर्वजन्मनि ॥ १०७ ॥
 धभूव वैश्योऽनी जीवो बाहुजश्चात्र जन्मनि । पडयुक्ते शतसंख्ये प्राग्बाहुजः पूर्वसंभवे ॥ १०८ ॥
 पुनरामीद्विजः सूत बाहुजश्चात्र जन्मनि । सप्तोत्तरशते नाम्नि मासगर्भे पुराभवत् ॥ १०९ ॥
 बाहुजः कथितो जन्तुरत्र जन्मनि पादजः । अष्टोत्तरशते सूत कुमुदेशोऽभवत्पुरा ॥ ११० ॥
 ब्राह्मणश्चात्र जनुपि बाहुजः परिकीर्तितः । एतत्सर्वमुपाख्यातमुत्तमाधममध्यमम् ॥ १११ ॥
 जानित्वरूपं जीवानां पश्चादिकं कथयामि ते ॥ ११२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणमवादे कर्मविपाके जानिनिर्णयाध्यायः पञ्चमः ॥ ५ ॥

वयोनिर्णयः ।

अरुण उवाच ।

गर्भगान्तिरिलोप्यत्र देवदेवनमस्कृत । भीमाद्य वपसो ज्ञानं कथं ज्ञेयं मयाऽधुना ॥ १ ॥

१ जटानुने । २ धर्ष द्विजः । ३ श्रीविजः ।

श्रीसूर्य उवाच ।

बाल्याद्यवस्थाः संप्राप्य जीवोऽयं प्राग्भवेऽण्डज । चक्रे शुभाशुभं यच्च योः प्रातोऽत्र प्रयच्छति ॥ २ ॥
 ताः सर्वा भूमिजेभ्यस्त्ववस्थामि त्वां पतत्रिण । पूर्वजन्मनि जीवोऽसौ चक्राख्ये प्रथमे कुजे ॥ ३ ॥
 बाल्ये शुभाशुभं चक्रे बाल्ये चात्र प्रयच्छति । प्रागारसंज्ञके भौमे द्वितीये कृतवानयम् ॥ ४ ॥
 शुभाद्यं खल्व कौमारे न्यूनत्र पृच्छति स्वयम् । सदायं प्राक् कृतं सूत बाल्ये कुरुद्वगाभिधे ॥ ५ ॥
 कौमारेऽत्रैव वपसि पृच्छति स्वं मनोरथम् । आवनेये चतुर्थे प्राग् यूनि सर्वं यद्वर्जितम् ॥ ६ ॥
 जीवने स्वेच्छया सूत मध्ये पृच्छति सांप्रतम् । अथो क्षितिमुते बाल्येऽकारि सर्वं परे भवे ॥ ७ ॥
 स्वयं पृच्छति वार्धक्ये पूर्वकर्मविचेष्टितम् । षष्ठे पृथ्वीमुते नान्नि मध्ये प्रागर्जितं च यत् ॥ ८ ॥
 स्वेच्छया विद्विताद्यं तु न्यूनत्रापि प्रपृच्छति । कुसुते पूर्वजनुपि सदायं कृतवानसी ॥ ९ ॥
 फैशोर्यं तत्र फैशोर्यं स्वयं पृच्छति यत्नतः । भूम्यात्मजे महाभाग प्रागकारि शुभाशुभम् ॥ १० ॥
 मध्ये वपसि जीवोऽयं मध्ये प्रष्टाऽत्र जन्मनि । पूर्वकर्माश्रितं सर्वं तत्र पृच्छति सांप्रतम् ॥ ११ ॥
 कौमारे भूमिजे यच्च न्यून्यं कृतवान् पुरा । क्रूराक्षसंज्ञके भौमे दशमे विनतात्मज ॥ १२ ॥
 बृद्धौ यद्वर्जितं कर्म बाल्येऽत्र प्रष्टुमुद्यतः । धरासुते पुग मृत कौमारे कृतवानसी ॥ १३ ॥
 वार्धक्येऽत्रैव जनुपि परिपृच्छति वाञ्छितम् । पूर्वजन्मनि जीवोऽमी यच्चक्रे यौवनेऽण्डज ॥ १४ ॥
 यौवनेऽर्कमिते तत्र धरासुतौ प्रपृच्छति । जीवनानेन यत्पूर्वं कृतं यूनि शुभाशुभम् ॥ १५ ॥
 क्रूरलोचननाम्यत्र बाल्ये षष्ठं समुद्यतः । चतुर्दशे धराजे प्रागकारि महडाग्रज ॥ १६ ॥
 यत्कर्म बृद्धो जीवोऽयं बृद्धौ पृच्छति जन्मनि । धरात्मजे तु प्राग् यूनि कृतवान् यच्छुभाशुभम् ॥ १७ ॥
 यौवने सांप्रतं सर्वं जीवः पृच्छति च स्वयम् । क्रूरनेत्रे पुरा बृद्धौ यदकारि शुभाशुभम् ॥ १८ ॥
 मध्ये प्रष्टाऽत्र जनुपि जीवोऽयं स्वेच्छयाऽनिशम् । भूजाभिधे सप्तदशे चकार प्राक् शुभाशुभम् ॥ १९ ॥
 कौमारे मध्यवपसि जीवः पृच्छां करोत्यसी । क्रूरचक्षुषि यच्चक्रे सदायं जैश्वे पुग ॥ २० ॥
 तन्मध्यमे स्वचरितं सांप्रतं परिपृच्छति । पृथ्वीजनाग्नि भौमे प्राग्यदकारि शुभाशुभम् ॥ २१ ॥
 कौमारे बालभावेऽत्र तत्सर्वं प्रष्टुमुद्यतः । रुधिराख्ये पुग भौमे मध्येऽकारि यद्विच्छया ॥ २२ ॥
 बाल्ये पृच्छति तत्सर्वमत्र विंशन्मितेऽण्डज । भूपुत्रेऽकारि यद्विद्वेषकविंशन्मिते पुग ॥ २३ ॥
 यूनि च प्रच्छको यूनि सांप्रतं प्रष्टुमुद्यतः । प्राक्संभवे कुजाख्ये तु मध्यभावे यद्वर्जितम् ॥ २४ ॥
 प्रश्रं करोति तत्प्रष्टा कौमारेऽत्र पतत्रिण । मङ्गले मङ्गलाद्यं तु जरायां प्राक्कृतं च यत् ॥ २५ ॥
 यौवने चात्र जनुपि तत्सर्वं परिपृच्छति । चतुर्विंशन्मिते सूत क्षितिमूर्तौ पुग कृन्म ॥ २६ ॥
 मध्येऽत्र जनुपि प्राप्ते जरासि प्रष्टुमुद्यतः । पूर्वजन्मनि यच्चक्रे प्राप्ते त्वद्वाग्ये ह्ययम् ॥ २७ ॥
 यूनि बृद्धौ पुनर्युनि प्रष्टात्र कृतकर्मणाम् । कुसंभवे पुग सूत शुभाद्यं यदि यत्कृतम् ॥ २८ ॥
 परिपृच्छति जीवोऽयं वार्धक्ये चात्र जन्मनि । प्राग्भवे भूमिजाते यत्कृतवान् यौवने पुनः ॥ २९ ॥
 कौमारे वपसि प्राप्ते वार्धक्ये पृच्छकोऽधुना । रक्ताङ्गसंज्ञके त्वष्टाविंशत्संख्ये पतत्रिण ॥ ३० ॥
 यच्चक्रे बालभावे प्राग् बाल्ये प्रष्टात्र जन्मनि । कून्त्रिंशन्मिते द्वारे कौमारे पूर्वजन्मनि ॥ ३१ ॥
 कृतवानत्र तत्सर्वं यौवने परिपृच्छति । उग्राभिधे तु बाल्यायामवस्थायां परे भवे ॥ ३२ ॥
 यद्वर्जितं तु कौमारे पृष्टवानत्र सांप्रतम् । क्षोणीजेऽत्रैव जनुपि मध्येऽसौ पृच्छति स्वयम् ॥ ३३ ॥
 यच्चक्रे यौवने सूत सदायं परसंभवे । ज्यामूर्तौ बालभावे प्राक् शुभाशुभमुपार्जितम् ॥ ३४ ॥

तस्य सर्वस्य प्रशयमत्र जन्मनि यौवने । इलापुत्रे पुरा चक्रे मध्ये वयसि चाण्डज ॥ ३५ ॥
 तत्सर्वं यौवने प्राप्ते सांगतं मष्टमुद्यतः । चतुर्विंशन्मिते कर्म यच्च क्षितिभवे पुरा ॥ ३६ ॥
 कैशोर्ये कृतवानत्र कौमारे परिपृच्छति । भृशुनी मध्यवयसि पञ्चत्रिंशन्मितेऽण्डज ॥ ३७ ॥
 प्रागर्जितं मध्यभावे तस्य प्रष्टाञ्च जन्मनि । पट्त्रिंशन्मितके क्रूरनयने यौवने पुरा ॥ ३८ ॥
 यदर्जितं शुभाद्यं तत्कौमारे परिपृच्छति । उर्वीजालये जरायां प्राक् शुभाद्यं कृतवानसौ ॥ ३९ ॥
 बालभावे च तत्सर्वं पृच्छति स्वमनोगतम् । कुपुत्रे पूर्वजनुषि कौमारे भृशमर्जितम् ॥ ४० ॥
 वृद्धौ शुभाद्यं तत्सर्वं पृष्टवानस्ति सांगतम् । चत्वारिंशन्मिते कूने प्राक् पृथ्वीभवसंज्ञके ॥ ४१ ॥
 यत्सन्नायमसौ चक्रे यूनि यूयत्र पृच्छति । क्षमायुते युवभावे पूर्वजन्मार्जितं सुत ॥ ४२ ॥
 जीशवे तत्समस्तस्य प्रष्टाञ्च गुरुदाग्रज । रसात्मजे पुरा सर्वं सदाद्यं कृतवानसौ ॥ ४३ ॥
 बार्हस्पत्ये जरसि प्राप्ते सर्वं प्रश्नं करोत्यसौ । प्राग्भावे त्वचलाजैर्ष्यं बाल्ये चक्रे यद्विच्छया ॥ ४४ ॥
 शुभाशुभं यद्वैव यौवने परिपृच्छति । लोहितांगे पुरा सूत यत्कृतं सदसत्पुरा ॥ ४५ ॥
 बार्हस्पत्ये मध्यभावेऽत्र सर्वं प्रश्नं करोत्यसौ । चत्वारिंशन्मिते सूत चतुर्थ्युक्ते महीभवे ॥ ४६ ॥
 कौमारे कृतवान् यः प्राङ् मध्ये संपति पृच्छति । पिङ्गलांलये पुरा वत्स बालभावे शुभाशुभम् ॥ ४७ ॥
 यत्कृतं तस्य प्रष्टाञ्च मध्यभावेऽत्र जन्मनि । रसापुत्रेऽत्र जनुषि बाल्ये पृच्छति च स्वयम् ॥ ४८ ॥
 कुमारवयसि प्राप्ते यच्चक्रेऽमौ शुभाशुभम् । चत्वारिंशन्मिते पूर्वं सप्तयुक्ते च मध्यके ॥ ४९ ॥
 मेदिनीजे कृतं कर्म बाल्येऽर्ष्यं मष्टमुद्यतः । पृथ्वीसूनी पुरा वृद्धौ कृतवान् सदसत्सुत ॥ ५० ॥
 स्वयं यूयत्र जनुषि परिपृच्छति यत्नतः । पञ्चाशत्संख्यके कूने क्षमाजे मध्ये पुरा कृतम् ॥ ५१ ॥
 शुभाद्यं पृष्टवानस्ति जन्मन्यत्र कुमारके । महीभवे पुरा वृद्धौ पुनर्युनि शुभाशुभम् ॥ ५२ ॥
 यच्चक्रे यौवने त्वत्र प्रष्टाञ्च गुरुदाग्रज । क्षीणीसुतेऽङ्गुपञ्चाशत्संख्यके पूर्वजन्मनि ॥ ५३ ॥
 मध्यभावेऽर्जितं वृद्धौ चात्र प्रश्नं करोत्यसौ । द्विपञ्चाशन्मिते भीमे वृद्धौ प्रागर्जितं च यत् ॥ ५४ ॥
 सदाद्यमधुना सूत कौमारे परिपृच्छति । ज्यायुते प्राग्भावे सर्वं सदाद्यं कृतवानसौ ॥ ५५ ॥
 पृष्टवानस्ति तत्सर्वं जगामात्र जन्मनि । इलाजनामिन् प्राग्भूनि कौमारे पुनरप्ययम् ॥ ५६ ॥
 यच्चक्रे सदसत्कर्म वृद्धौ प्रष्टाञ्च जन्मनि । कुभवे बालभावे प्राक् कृतं यच्च शुभाशुभम् ॥ ५७ ॥
 बालभावेऽधुना सूत परिपृच्छति चेच्छया । क्षमानन्दने पुरा सर्वमर्जितं यत्कुमारके ॥ ५८ ॥
 तदत्र जनुषि प्राप्ते युवभावे प्रपृच्छति । कुसुसुसंज्ञके सप्तपञ्चाशन्मितके पुरा ॥ ५९ ॥
 बालभावे कृतं चात्र यूनि प्रश्नं करोत्यसौ । पञ्चाशदष्टमितके पृथ्वीपुत्रे पुराभवे ॥ ६० ॥
 यौवने कृतवान् यच्च मध्येऽसौ मष्टमुद्यतः । एकोनपष्टिसंख्ये प्राग्बालभावे रसाभवे ॥ ६१ ॥
 चक्रे सदाद्यं यत्सर्वं जरायां पृष्टवानिह । क्षीणये पष्टिसंख्ये प्राङ् मध्यभावे यदर्जितम् ॥ ६२ ॥
 युवभावेऽत्र जनुषि परिपृच्छति चाण्डज । क्रूरक्षणे स्युपचितं पुरा सर्वं शुभाशुभम् ॥ ६३ ॥
 सारण्येऽप्यत्र पञ्चोऽयं प्रष्टाञ्च गुरुदाग्रज । द्विपष्टिमितके भूमिसूनी प्राक्संभवेऽत्र च ॥ ६४ ॥
 मध्ये यदर्जितं सर्वं मध्यमे पृच्छत्ये ह्यसौ । क्षित्यात्मजे पुरा यूनि शुभं वाशुभमर्जितम् ॥ ६५ ॥
 यत्पृच्छत्यसौ जीवः कौमारेऽयं जन्मनि । चतुःपष्टिमिते वृद्धौ यत्कृतं प्राग् धराभवे ॥ ६६ ॥
 पृष्टवानस्ति तत्प्राग कर्मणः जीशवे फलम् । भृशुते प्राग्भावे सूत कौमारे कृतवानसौ ॥ ६७ ॥

यत्कर्म तस्य प्रष्टव्यं जरायामत्र जन्मनि । ज्यापुत्रसंज्ञके पूर्वं यच्चक्रे यौवने शुभम् ॥ ६८ ॥
 पापं वा काश्यपेयात्र यौवने परिपृच्छति । महीसूनां पुरा सर्वमर्जितं यौवनेऽनुता ॥ ६९ ॥
 बालभावे महाभाग तस्य पृच्छां करोत्यसौ । कुनन्दने पूर्वभावे शुभाद्यं यच्च सूचितम् ॥ ७० ॥
 जरायामत्र जनुपि बार्हक्ये पृच्छको ह्ययम् । कूनसप्ततिमे पूर्वं माहेये कृतवानसौ ॥ ७१ ॥
 बाल्येऽत्र यूनि वयसि स्वेच्छया परिपृच्छति । प्राग्भूमितनये सर्वं जरायां समुपार्जितम् ॥ ७२ ॥
 मध्यमे वयसि प्राप्ते पृष्ठवानस्ति सांप्रतम् । उर्वीसूनां पुरा सर्वं शुभाद्यं यदुपार्जितम् ॥ ७३ ॥
 कौमारेऽत्रैव वयसि मध्ये प्रश्नं करोत्यसौ । स्थिरात्मजे पूर्वजन्मन्यशुभं वा शुभं च यत् ॥ ७४ ॥
 बालभावेऽर्जितं त्वत्र मध्यमे प्रष्टुमुद्यतः । महीसुते यत्कौमारे कृतवानिच्छया पुरा ॥ ७५ ॥
 बालभावे च तत्सर्वं परिपृच्छति चाण्डज । चतुःसप्ततिमे मध्ये यच्चक्रे क्षमासुते पुरा ॥ ७६ ॥
 पृष्ठवानस्ति तत्सर्वं बालभावेऽत्र जन्मनि । स्थिराभावे पुरा सूत पंचसप्ततिसंख्यके ॥ ७७ ॥
 यत्कर्म कृतवान् वृद्धौ यून्यत्र प्रष्टुमुद्यतः । रसासुते प्राङ्मध्ये यत्कृतं कर्म सदादिकम् ॥ ७८ ॥
 कौमारे स्वेच्छया तस्य पृच्छकः सांप्रतं ह्यसौ । सप्तसप्ततिमे वृद्धावुर्वीपुत्रे पुराभावे ॥ ७९ ॥
 पुनर्युनि कृतं कर्म यौवनेऽत्र प्रपृच्छति । इलाभावे पुरा सर्वं मध्यमे यत्समर्जितम् ॥ ८० ॥
 जरायामत्र जनुपि सर्वं प्रश्नं करोत्यसौ । कूने भूतनयेऽशीतिमिते जरसि यत्कृतम् ॥ ८१ ॥
 कौमारे वयसि प्राप्ते प्रष्टव्यं चात्र जन्मनि । ज्यात्मजेऽशीतिसंख्ये प्राग्युवभावे यदर्जितम् ॥ ८२ ॥
 सर्वं तत्कर्मणः पाकं वृद्धौ पृच्छां करोत्यसौ । ततो भूपसवे पूर्वभावे सर्वमुपार्जितम् ॥ ८३ ॥
 कौमारे सदसत्सूत वृद्धौ पृच्छति सांप्रतम् । बालभावेऽर्जितं कर्म स्वेच्छया विनतात्मज ॥ ८४ ॥
 प्राग्भावे शैशवे चात्र कुम्भे परिपृच्छति । त्र्यशीतिमितके नास्ति क्षितिपुत्रे पुराऽण्डज ॥ ८५ ॥
 कौमारे कृतवान् कर्म यौवने प्रष्टुमुद्यतः । इलात्मजे पुरा सूत यच्चक्रे शुभमन्यया ॥ ८६ ॥
 शैशवे चात्र कौमारे सर्वं प्रश्नं करोत्यसौ । पंचाशीतिमिते सूत भूमिपुत्रे पुराऽर्जितम् ॥ ८७ ॥
 यौवने सदसत्कर्म मध्ये प्रष्टव्यं जन्मनि । क्षोणीसूनां पुरा बाल्ये शुभं वाऽशुभमर्जितम् ॥ ८८ ॥
 युवभावे च तत्सर्वमत्र प्रष्टुं समुद्यतः । सप्ताशीतिमिते नास्ति रसाजे प्राग्भावेऽण्डज ॥ ८९ ॥
 यच्चक्रे सदसत्मध्ये यूनि प्रष्टव्यं जन्मनि । क्षमापुत्रे प्राग्भावे सर्वं कौमारे यदुपार्जितम् ॥ ९० ॥
 कैशोर्पे चात्र जनुपि परिपृच्छति चेच्छया । कूने नवतिसंख्ये प्रागर्जितं यत्पुराण्डज ॥ ९१ ॥
 मध्ये प्राप्ते स्थिरासूनां मध्ये प्रश्नं करोत्यसौ । रसासूनां कृतं यच्च यौवने पूर्वजन्मनि ॥ ९२ ॥
 सदाद्यं तस्य प्रष्टव्यं कौमारे गरुडापज । उर्वीसूनां कुनवतिमिते प्राग्जरसि कृतम् ॥ ९३ ॥
 यच्छुभाद्यं च तत्सर्वं शैशवे प्रष्टुमुद्यतः । अथो यूमिसुते पूर्वं कौमारे कृतवांश्च यत् ॥ ९४ ॥
 बार्हक्ये पृच्छकश्चासौ जन्मन्यत्र पतत्रिण । यच्चक्रे यौवने कर्म प्राग्भावे च शुभाशुभम् ॥ ९५ ॥
 क्षोण्यात्मजेऽत्र नवतित्रियुते यूनि पृच्छति । ज्याभावे यत्पुरा यूनि कृतवान् पृच्छको ह्यसौ ॥ ९६ ॥
 सदाद्यं तत्समस्तं तु बाल्येऽत्र प्रष्टुमुद्यतः । क्षितिजे पंचनवतिमिते प्राग्जरसि कृतम् ॥ ९७ ॥
 यच्छुभाशुभं सूत वृद्धौ प्रष्टव्यं जन्मनि । पण्णवत्या मिते पूर्वं महीपुत्रे यदर्जितम् ॥ ९८ ॥
 बाल्ये शुभाशुभं यूनि स्वेच्छया परिपृच्छति । त्र्युने शतमिते यत्प्राङ् क्षमासुते कृतवानसौ ॥ ९९ ॥
 वृद्धभावेऽत्र जरसि स्वेच्छया पृच्छतेऽण्डज । नवत्यष्टयुते पूर्वं चक्रे चोर्व्यात्मजे शुभम् ॥ १०० ॥
 पापं वा सूत कौमारे मध्येऽत्र प्रष्टुमुद्यतः । नवत्यष्टयुते भूजे त्वर्जितं शुभमन्यया ॥ १०१ ॥

मध्यमे वयसि प्राप्ते प्रष्टायं चात्र जन्मनि । महात्मजे प्राक्कीमारे शतसंख्ये कृतं च यत् ॥ १०२ ॥
 शुभाद्यं शीशवेऽत्रैव पृष्ठवानसि काश्यप । उर्वीभवे कुसुक्ते प्राग्यौवने शतसंख्यके ॥ १०३ ॥
 यच्चक्रे सदसत्तस्य यूनि प्रष्टाऽयमण्डज । वृद्धौ यद्वर्जितं कर्म दिगुक्ते शतसंख्यके ॥ १०४ ॥
 प्राग्भवे पृच्छकश्चात्र यूनि भूमिभवेऽण्डज । अरुणाङ्गे पुरा सर्वं शुभाद्यं कृतवांश्च यत् ॥ १०५ ॥
 मध्येवयसि संप्राप्ते कीमारे पृच्छति स्वयम् । चतुष्काद्वचशते ज्याजे प्राक्कृतं जरसि ध्रुवम् ॥ १०६ ॥
 पुनर्युनि शुभाद्यं च यदशी पृच्छकोऽधुना । क्षोणीजाते पुरा सत मध्ये यद्यत्तमर्जितम् ॥ १०७ ॥
 प्रष्टायं कर्मणस्तस्य वृद्धौ संप्रति चाण्डज । पश्युते शतसंख्ये प्राग् यच्चक्रे शुभमन्यया ॥ १०८ ॥
 रक्ताक्षे जनुपि प्राप्ते कीमारेऽत्र प्रपृच्छति । अरुणाक्षे पुरा यूनि यत्कृतं स्वेच्छयाऽण्डज ॥ १०९ ॥
 युवभावेऽत्र जनुपि पृच्छकः पूर्वकर्मणाम् । अष्टयुक्ते शते रक्तचक्षुःसंज्ञे पुराभवे ॥ ११० ॥
 यच्चक्रे यूनि कीमारे तत्र वृद्धौ प्रपृच्छति । बाल्ये द्वादशवर्षान्तः किशोरो दिगुणस्तथा ॥ १११ ॥

अथ बाल्याद्यवस्थामाह-

द्वयूनपश्चादशब्दान्तस्तरुणः परिकीर्तितः । पञ्चपष्टिमिताब्दान्तो मध्यमः कथितोऽण्डज ॥ ११२ ॥
 तत्परो जीवनान्तस्तु बृद्धो ज्ञेयो मनीषिभिः । एतत्ते कथितं सर्वं वयोमानं नृणां सुत ॥ ११३ ॥
 लक्षणीयं सदा विज्ञैः पुनः किं परिपृच्छसि ॥ ११४ ॥

इति ब्रीहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके वयोनिर्णयाध्यायः पष्ठः ॥ ६ ॥

अरुण उवाच ।

नामभिर्बहुभिर्बद्धा बुधाच्च दिवसेश्वर । नाम्ना केनात्र विज्ञेयास्त्रिधा स्त्रीपुंनपुंसकाः ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्त्रीपुंनपुंसके भावे संभूतः प्राग्यथाचरन् । जीवोऽयमत्र जनुपि यत्र रूपे व्यवस्थितः ॥ २ ॥
 तत्स्वरूपान्महाबाहो पापपुण्यसमुद्भवान् । वक्ष्येऽहं क्रमतो यत्नाद् बुधाविभ्योऽत्र जन्मनि ॥ ३ ॥
 पूर्वजन्मनि जीवोऽसी प्रथमे बुधसंज्ञके । बभूव पुरुषः सत जन्मन्यत्रास्ति वै नरः ॥ ४ ॥
 त्रसंज्ञके द्वितीये प्राग्जन्मनि स्त्री पतत्रिण । स्त्री बभूव पुनर्जन्मन्यत्र नारी च जन्मनि ॥ ५ ॥
 आसीत्यावसंभवे नारी तृतीये रजनीशजे । सर्वसाधनतत्त्वज्ञः पुरुषश्चात्र जन्मनि ॥ ६ ॥
 विद्राग्नि पूर्वजनुपि ह्यभूत् पण्डश्चतुर्थके । नररूपधरः पश्चादस्त्यत्रापि नपुंसकः ॥ ७ ॥
 चान्द्रिण्याते पुरा पण्डो बभूव विनतात्मज । पूर्वपापादयं चास्ति सांप्रतं वै नपुंसकः ॥ ८ ॥
 पष्ठे दिमांशुजे सत प्राग्भवे ना ह्यभूदयम् । पुनर्जन्मनि वै पण्डे वनिताऽत्रैव जन्मनि ॥ ९ ॥
 नवमे योधनाख्ये तु पूर्वजन्मन्यमृत्पुमान् । वनितात्रैव जनुपि जीवोऽसावस्ति चाण्डज ॥ १० ॥
 पूर्व चन्द्रमुते सत बभूव वनिताऽष्टमे । पूर्वजन्मनि वै नारी पुरुषोऽस्त्यत्र जन्मनि ॥ ११ ॥
 सोमार्ण्ये नवमे जीवः पुरुषोऽभूदथाण्डज । अनुप्यत्राप्यसी पण्डो जातः पापविशेषतः ॥ १२ ॥
 अथेन्दुभवसंज्ञे प्राग्दशमे वनिता पुनः । संभवे योषिता सत सांप्रतं च नपुंसकः ॥ १३ ॥
 पुंशंशजे कुदशके पण्डः पूर्वभवेऽभवत् । अत्र जन्मन्यसौ जीवः पुरुषोऽस्ति पतत्रिण ॥ १४ ॥
 यत्र सोमात्मजे नास्ति द्वादशे माद् नरो ह्यभूत् । पुनर्जन्मन्यसौ नारी पुरुषश्चात्र जन्मनि ॥ १५ ॥
 दशादष्टमे नार्यांगीत् प्राग्भवे तु त्रयोदशे । नपुंसकोऽत्र जनुपि विनतानन्दवर्धन ॥ १६ ॥

नपुंसकः पुग मृत ग्लौमुते च चतुर्दशे । पुनर्योषा पुनर्नारी जन्मन्यत्र विनिर्णयात् ॥ १७ ॥
 पंचयुक्ते दशमितेऽज्जभवे पूर्वजन्मनि । योपिदासीत्पुनर्नारी जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ १८ ॥
 शुभ्रांशुपुत्रे ह्यभवत्प्राङ्नारी पुनरप्यसौ । पुरुषश्चात्र जनुषि वनिता विनतात्मज ॥ १९ ॥
 पण्डः प्राक्संभवे सूत मुष्ठांशुमुत्संज्ञके । दशसप्तमिते नारी जाताऽसौ चात्र जन्मनि ॥ २० ॥
 ईदुजेऽष्टादशे पण्डः पूर्वजन्मन्यत्र पुनः । नपुंसकोऽत्र जनुषि पुरुषश्चास्ति काड्यप ॥ २१ ॥
 सोमपुत्रे नरोऽमृतप्राक्पुरुषश्च पुनर्भवे । एकोनविंशतिमिते पण्डश्चात्रैव जन्मनि ॥ २२ ॥
 ग्लौभवे पूर्वजन्मन्यसौ पण्डो ह्यभवत्सुधीः । विंशन्मिते महाभाग पुरुषस्त्वत्र जन्मनि ॥ २३ ॥
 शुभ्रांशुसूतौ वनिता प्राग्भवे ना पुनर्भवे । तृतीये संभवे नाऽस्ति काड्ये विंशन्मितेऽण्डज ॥ २४ ॥
 द्वाविंशन्मितके पातपीतजे पूर्वजन्मनि । पुरुषोऽयमभूत्पुत्रो वनिता चात्र जन्मनि ॥ २५ ॥
 विद्युपुत्रे त्रयोविंशे पूर्वजन्मनि मानद् । पुरुषोऽयं पुनः पण्डश्चातीदृशैव संभवे ॥ २६ ॥
 चतुर्विंशन्मिते चेन्दुसंभवे परजन्मनि । नपुंसकोऽयमभवद्वनिताऽत्रैव संभवे ॥ २७ ॥
 अज्जपुत्रे महाभाग पञ्चविंशतिसंमिते । प्राङ् नारी ह्रीवसंज्ञश्च वभूवात्र पुनर्नरः ॥ २८ ॥
 दशद्विंशसूतौ पट्विंशन्मिते प्राक्पुरुषोऽभवत् । जन्मन्यत्र पुमानास्ति विनतानन्दवर्धन ॥ २९ ॥
 रौहिणेये पुरा पण्डः सप्तविंशात्मके पुनः । वभूव पण्डो जीवोऽयमिदानीं वनिताऽण्डज ॥ ३० ॥
 अष्टाविंशन्मिते ब्राह्मसंभवे गरुडाग्रज । पूर्वजन्मन्यभून्नारी पुरुषश्चात्र जन्मनि ॥ ३१ ॥
 ततः दशद्विंशे ह्यासीत्कूने विंशन्मिते पुरा । पुरुषो नर एव प्राक्संभवे सांप्रतं नरः ॥ ३२ ॥
 रात्रीशुपुत्रे प्राक् विंशन्मितके गरुडाग्रज । वनितासीत्पुरा नारी जातासौ भर्तृवह्नुभा ॥ ३३ ॥
 शीतरश्मिभवे पुत्र वभूव प्राङ् नपुंसकः । नारी परभवे विज्ञा पुरुषोऽस्त्यत्र जन्मनि ॥ ३४ ॥
 क्षपेःशुपुत्रे प्रागासीत्पुरुषोऽप्यत्र जन्मनि । नपुंसको महापापात्पूर्वजन्मकृतात्सुत ॥ ३५ ॥
 त्रिविंशन्मितके पूर्वभवे सूत द्विजेभ्यः । ना वभूव पुनर्नारी पुनः पण्डोऽत्र जन्मनि ॥ ३६ ॥
 क्षपाकरसुते पण्डश्चतुर्विंशन्मिते ह्यमृत् । पूर्वजन्मनि पक्षीन्द्र जन्मन्यत्र नपुंसकः ॥ ३७ ॥
 वत्स चन्द्रभवे ह्यासीत्पुरुषः पूर्वसम्भवे । स्त्री पुनः सम्भवे चैव वनिताप्यत्र सम्भवे ॥ ३८ ॥
 पुनरैन्दवसंज्ञे प्राक् पट्विंशन्मितकेऽण्डज । वनिता प्राग्भवे जन्मन्यत्रैवास्ति नपुंसकः ॥ ३९ ॥
 पूर्वजन्मनि पक्षीन्द्र पण्डो विद्युमुते ह्यमृत् । नारी पुनर्भवे ह्रीवः सर्वधर्मबहिष्कृतः ॥ ४० ॥
 मुष्ठांशुसम्भवे इष्टूने चत्वारिंशन्मिते पुरा । वभूव पुरुषः सूत सांप्रतं पुरुषस्त्वसौ ॥ ४१ ॥
 कूने शुभ्रांशुजे चत्वारिंशत्संख्ये पतत्रिण । वनिता प्राग्भवे ह्रीवः पुनरस्ति नपुंसकः ॥ ४२ ॥
 पण्डोऽज्जसूतौ प्राक्सुत चत्वारिंशन्मितेऽभवत् । वनितावेपथूक्चास्ति जीवोऽयं तत्र जन्मनि ॥ ४३ ॥
 सोमजे पक्षिशार्ङ्ग कुचत्वारिंशके पुरा । पुमान् पण्डः पुनर्जन्मन्यस्त्यसौ पुरुषोऽत्र च ॥ ४४ ॥
 चत्वारिंशन्मिते ह्यप्राग्ये ग्लौपुत्रे प्राङ् नपुंसकः । जन्मन्यत्र महाभाग पुरुषोऽस्ति पतत्रिण ॥ ४५ ॥
 दशद्विंशपुत्रे त्रिषुते चत्वारिंशन्मितेऽण्डज । प्राग्योपाभूत्पुनः पण्डश्चात्र जन्मनि वै नरः ॥ ४६ ॥
 रौहिणीजे महाभाग पूर्वजन्मन्यसौ भवेत् । पुरुषो वनितावेपी जन्मन्यत्र परिस्फुटः ॥ ४७ ॥
 ब्राह्मसूनी पुरा द्वासीजीवोऽयं च नपुंसकः । पुरुषश्च परे जन्मन्यत्र जन्मनि योपिता ॥ ४८ ॥
 दिमांशुसूतौ पट्वयुक्ते चत्वारिंशन्मितेऽण्डज । वनिता प्राग्भवे ह्यासीदत्र जन्मनि योपिता ॥ ४९ ॥

श्वेतांशुपुत्रे सप्तादधे चत्वारिंशन्मिते पुरा । पुरुषः पुरुषश्चासीद्वनिता चात्र जन्मनि ॥ ५० ॥
 महाद्वसूनी द्वचूने प्राक् पश्चाद्वन्मितेऽण्डज । पूर्वजन्मन्मसी पण्डश्चासीत्स्त्रीबोऽत्र जन्मनि ॥ ५१ ॥
 पश्चाद्वन्मितेऽण्डके द्वचूने ह्यभूच्छ्रीतांशुजे पुरा । वनिता पुरुषः पश्चात् स्त्रीबोऽप्यस्त्यत्र जन्मनि ॥ ५२ ॥
 राजीशसंभवे सत पश्चाद्वन्मितेऽभवत् । पूर्वजन्मन्मसं जीवः पुरुषोऽत्र नपुंसकः ॥ ५३ ॥
 क्षुदेऽसूनी प्रागासीत् पण्डश्चापि परे भवे । पुरुषः पुरुषोऽप्यस्ति जन्मन्मस्य पतत्रिण ॥ ५४ ॥
 पश्चाद्वन्मितेऽण्डके पूर्वभवे योपाऽभवत्सुत । द्विजेशपुत्रे नास्त्यत्र विनतानन्दवर्धन ॥ ५५ ॥
 चन्द्रजे प्राग्भवे ह्यासीत्त्रिपश्चाद्वन्मितेऽण्डज । पुरुषः पुरुषोऽप्यस्ति जीवोऽयं चात्र जन्मनि ॥ ५६ ॥
 क्षपाकरजसंज्ञे प्राग्वनिताभूत्पतत्रिण । चतुरादधे तु पश्चाद्वन्मितेऽत्र नपुंसकः ॥ ५७ ॥
 पश्चाद्वन्मितेऽण्डके प्राग्भूत् पुरुषोऽण्डज । चन्द्रसूनी जनुष्यत्र नररूपधरोऽस्त्यसी ॥ ५८ ॥
 पण्डश्चाद्वन्मिते स्तेन्द्रात्मजे वनिताऽभवत् । प्राग्जन्मन्मस्य योपासीदत्र जन्मनि योपिता ॥ ५९ ॥
 द्वचूने पश्चिमिते जन्मन्मस्य योपा पुराऽण्डज । विधुसूनावसावत्र जीवोऽयं नररूपधृक् ॥ ६० ॥
 द्वचूने पश्चिमिते पण्डः पूर्वजन्मन्मभूत्पुनः । सुधांशुपुत्रे पुरुषः स्त्रीवश्चात्रैव जन्मनि ॥ ६१ ॥
 कूनेऽण्डजे पश्चिमिते प्राग्भवेऽभूत्पुंसकः । जन्मन्मस्य पुनः पण्डो जातोऽसी विनतात्मज ॥ ६२ ॥
 सोमसूनी पुरा सत पश्चिमिते भवेन्नरः । स्त्रीवः परभवे नारी जन्मन्मस्रास्ति सुन्दरी ॥ ६३ ॥
 ग्नीजे कुपश्चिमिते पुरुषः पूर्वजन्मनि । जन्मन्मस्य महाभाग जीवोऽयं स्त्रीस्वरूपधृक् ॥ ६४ ॥
 शर्माकसुतसंज्ञे प्राग्द्विपश्चिमिते पुरा । वभूव वनिता नारी पुनरत्र च वै नरः ॥ ६५ ॥
 रोहिणीपुत्रसंज्ञे प्राक् त्रिपश्चिमितेऽभवत् । नररूपधरो जीवः पश्चादेव नपुंसकः ॥ ६६ ॥
 ब्राह्मणे वनिता ह्यासीत्पूर्वे जन्मनि मानद । पूर्वजन्मनि योपाभूत् स्त्रीवश्चात्रैव जन्मनि ॥ ६७ ॥
 हिमांशुसम्भवे सत पश्चिमितेऽभवत् । पण्डः प्राक्सम्भवे चात्र सम्भवे पुरुषोऽस्त्ययम् ॥ ६८ ॥
 श्वेतांशुसूनी पण्डपश्चिमिते स्त्रीवः पुरामवे । वभूव वनिता चापि पुरुषश्चात्र सम्भवे ॥ ६९ ॥
 शशाङ्गात्मजसंज्ञे प्राक् सप्तपश्चिमितेऽभवत् । नारी तथात्र जनुषि पण्डरूपधरस्त्वसी ॥ ७० ॥
 अष्टपश्चिमिते पूर्वभवे शीतांशुपुत्रके । पण्डोऽभूद्वनिता पश्चान्नारी चात्रैव जन्मनि ॥ ७१ ॥
 कूने सप्ततिसंख्ये प्राग्वनिता विनतात्मज । जन्मन्मस्रास्त्यसी जीवः स्त्रीस्वरूपधरो भृशम् ॥ ७२ ॥
 शीतरीऽभवत् पूर्वभवे सप्ततिसंमिते । वभूव नारी ना पश्चान्नारी चात्रैव जन्मनि ॥ ७३ ॥
 अमृतांशुपुत्रे सत कुसप्ततिसंमिते पुरा । नपुंसको भवेज्जीवो वनिता त्वत्र जन्मनि ॥ ७४ ॥
 द्विजेशसूनी पण्डः प्राक् द्विसप्ततिसंमितेऽण्डज । पुनर्जन्मन्मभूत्पण्डः पुरुषश्चात्र सम्भवे ॥ ७५ ॥
 द्विजगतात्मजे नाभूत् प्राक् त्रिसप्ततिसंख्यके । ना परे जनुषि मासे पण्डश्चात्रैव जन्मनि ॥ ७६ ॥
 चन्द्रपुत्रे पुरा सत चतुःसप्ततिसंख्यके । पण्डो वभूव जीवोऽयमत्र जन्मनि वै नरः ॥ ७७ ॥
 पश्चाद्वन्मितेऽण्डके वनितेन्द्रमुने पुरा । नरो ह्यासीत्पुमान्पश्चाज्जन्मन्मस्य पतत्रिण ॥ ७८ ॥
 विधुजेऽभूत्पुमान्पूर्वं पश्यसप्ततिसंमितेऽण्डज । वनितारूपधृच्चासावत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ ७९ ॥
 सुधांशुसूनी प्रागासीद्वचूनेऽशीतमिते पुमान् । पश्चात्पण्डोऽत्र जनुषि स्त्रीबोऽसी चास्ति मानद ॥ ८० ॥
 शुभ्रांशुसम्भवे द्वचूनेऽशीतिसंख्ये पुरामवे । नपुंसकोऽभवच्चात्र योपिता विनतात्मज ॥ ८१ ॥
 अमृतात्मजे पुरा योपा कूनेऽशीतिसंमितेऽभवत् । नपुंसकस्तथा पश्चात्पुमानत्रैव जन्मनि ॥ ८२ ॥

अथाऽशीतिमिते पूर्वभवे सोमभवेऽण्डज । बभूव पुरुषो जन्मन्यत्रायं नररूपधृक् ॥ ८३ ॥
 एकाशीतिमिते सूत ग्लौसूनौ प्राग्भवेऽभवत् । नपुंसकः पुनः पण्डो वनिता त्वत्र जन्मनि ॥ ८४ ॥
 शशांकभवसंज्ञे प्राग् बभूव वनिता ह्यसौ । नररूपधरो जीवश्चात्र जन्मनि सुव्रत ॥ ८५ ॥
 अथोऽप्यशीतिमितके रोहिणीसुतसंज्ञके । प्रागासीत्पुरुषः पश्चान्नरः प्रतिभवे नरः ॥ ८६ ॥
 ब्राह्मात्मजे चतुर्युक्तेऽशीतिसंख्ये पुराभवे । बभूव वनिता सूत जन्मन्यत्रास्ति योषिता ॥ ८७ ॥
 हिमांशुपुत्रे प्रागासीत्पश्चाशीतिमितेऽण्डज । नपुंसकः पुनर्नारी पुरुषश्चात्र जन्मनि ॥ ८८ ॥
 पडशीतिमिते पूर्वभवे शीतांशुसंभवे । पुरुषोऽभूदसौ जीवो जन्मन्यत्र नपुंसकः ॥ ८९ ॥
 रात्रीशसूनौ सप्तादयेऽशीतिसंख्ये नरोऽभवत् । पुनर्जन्मनि नारी च पण्डः संप्रति पुत्रक ॥ ९० ॥
 शीतरश्म्यात्मजे चासीदशशीतिमिते पुरा । नपुंसकोऽत्र जनुषि नपुंसोऽस्ति पतत्रिण ॥ ९१ ॥
 नवाशीतिमिते वत्स द्विजराजसुतेऽभवत् । पुरुषः प्राग्भवे नारी पश्चान्नार्यत्र जन्मनि ॥ ९२ ॥
 चन्द्रात्मजे महाभाग नार्यभूत् प्राग्भवे पुनः । नपुंसकोऽत्र जनुषि जीवोऽयं गरुडाग्रज ॥ ९३ ॥
 कुयुक्तनवतिप्राप्ते चन्द्रपुत्रे पुराभवे । पण्डोऽभवत्पुरा नारी पण्डश्चात्रैव जन्मनि ॥ ९४ ॥
 ग्लावात्मजेऽथ नवतिद्वियुक्ते पूर्वजन्मनि । बभूव पुरुषः सूत जन्मन्यत्र नरोऽस्त्यसौ ॥ ९५ ॥
 रोहिणीसंभवे नारी पूर्वजन्मन्यभूदसौ । नपुंसकः पुनः क्लीबो जन्मन्यत्र च पुत्रक ॥ ९६ ॥
 ब्राह्मपुत्रे पुरा पण्डः पडूने शतसंख्यके । बभूव वनिता त्वत्र विनतानन्दवर्धन ॥ ९७ ॥
 श्वेतांशुजे महाबाहो पंचोने शतसंमिते । प्राग्भवे पुरुषो ह्यासीत् पण्डो नाऽप्यत्र जन्मनि ॥ ९८ ॥
 शीतांशुसूनौ प्रागासीच्चतुर्हनि शतेऽण्डज । पण्डः प्राक्संभवे ह्यत्र संभवे पुरुषोऽस्त्यसौ ॥ ९९ ॥
 त्र्युने शते, महाभाग शशाङ्गात्मजसंज्ञके । प्राङ्नारी त्वपरे पण्डो बभूव ख्यस्ति सांप्रतम् ॥ १०० ॥
 द्यूने शतमिते सूत चन्द्रसूनौ पुराभवे । आसीन्नरः पुनर्नारी जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ १०१ ॥
 रोहिण्यात्मजसंज्ञे प्राक्कुने शतमितेऽण्डज । पण्डोऽभवन्नरः पश्चाद्वनिता त्वत्र जन्मनि ॥ १०२ ॥
 शतसंख्येऽभवत्सूत पुरा श्वेतांशुसंभवे । वनिता वनिता पश्चाज्जीवोऽयं चात्र जन्मनि ॥ १०३ ॥
 शशाङ्कसंज्ञके सूत कुयुक्ते शतसंमिते । बभूव पुरुषः पूर्वं ना पुनर्वनिताऽधुना ॥ १०४ ॥
 ततो ब्राह्मभवे ह्यासीत्प्राग्भवे द्वियुते शते । नपुंसको महाभाग सांप्रतं च नपुंसकः ॥ १०५ ॥
 तमीनाथभवे वत्स त्रियुक्ते शतसंख्यके । प्राग्योषा ना भवेत्पश्चात्पुनः क्लीबोऽत्र जन्मनि ॥ १०६ ॥
 चतुर्युक्ते शते सूत पुरा ब्राह्मसुतेऽभवत् । पुरुषः पण्ड एवास्ति जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ १०७ ॥
 पंचोत्तरशते ह्यासीदमृतांशुजसंज्ञके । पण्डः प्राक् पुरुषः पश्चादत्र जन्मनि वै नरः ॥ १०८ ॥
 पञ्चोत्तरशते सूत कलानाथजसंज्ञके । वनिता प्राग्भवे ह्यासीत्पुरुषश्चात्र जन्मनि ॥ १०९ ॥
 अमृतांशुसुते पूर्व सप्तोत्तरशतेऽभवत् । जीवोऽयं पुरुषो जन्मन्यत्रास्ति पुरुषोऽण्डज ॥ ११० ॥
 कलानाथसुते त्वष्टयुगशतेऽसौ पुरा भवे । वनिताऽभूदयो सूत पण्डश्चात्रैव जन्मनि ॥ १११ ॥

इति श्रीबृहत्संहारण्यसंवादे कर्मविपाके स्त्रीपुंनपुंसकरूपनिर्णयाध्यायः सप्तमः ॥ ७ ॥

अरुण उवाच ।

जीवात्सहायाः कथिताः प्राग्भवे त्वत्र जन्मनि । सत्यवस्थाः कथं देव नियोज्या वक्तुमर्हमि ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सहायैर्यैः समायुक्तश्चक्रे यद्यत्पुराऽनघ । जीवोऽसौ तानहं वक्ष्ये पुण्यपापसमुद्भवान् ॥ २ ॥
 यथा व्यवस्थितान् जन्मन्यत्राधोऽयोक्तलक्षितान् । सहायान् क्रमयोगेन जीवाद्यैः शृणु तत्स्वतः ॥ ३ ॥
 जीवास्त्ये प्रथमे सूत पूर्वजन्मन्यभूद् ध्रुवम् । सहायैः पञ्चभिर्युक्तः शुभाशुभनिरूपणे ॥ ४ ॥
 जीवेनानेन यत्पूर्वं शुभाशुभमुपाजितम् । मिलित्वा सप्तभिस्त्वत्र सहायैरपरे शुरौ ॥ ५ ॥
 तृतीये प्राग्भवे सूत शुनासीरपुरोधसि । चक्रे शुभाशुभं यत्तत्सहायैस्त्रिभिरप्यसौ ॥ ६ ॥
 सहायैः केन युक्तोऽभूत्प्राग्जन्मनि खगेश्वर । चतुर्थेऽङ्गिरसे प्राप्ते तद्व्यवस्थामितः शृणु ॥ ७ ॥
 बृहस्पतौ पञ्चमिते सहायैरपरितः पुनः । कृतवान् यदयं जीवः पूर्वजन्मनि तच्छृणु ॥ ८ ॥
 देवेज्यसंज्ञके पष्ठे जीवेनानेन यत्कृतम् । प्राग्भवे सदसत्कर्म सहायैर्वहुभिः स्फुटम् ॥ ९ ॥
 आचार्यैः सप्तमे सूत सहायाभ्यां युतस्त्वसौ । यच्चक्रे प्राग्जनुष्यत्र व्यवस्थां शृणु तद्वयोः ॥ १० ॥
 यच्चकार परे जन्मन्यष्टमे गरुडाग्रज । शचीपतीज्ये नवभिः सहायैस्तान् वृणोम्यहम् ॥ ११ ॥
 नवमे शक्रपूज्ये प्राक्कृतं पद्भिः सहायकैः । शुभाद्यमिह तान्वक्ष्ये सव्यवस्थान् सहायजान् ॥ १२ ॥
 देवामात्ये दशमिते मिलित्वा पूर्वजन्मनि । यैश्चकार शुभं पापं तानहं वच्मि सांप्रतम् ॥ १३ ॥
 वाचस्पती महाभाग द्वेकादशमिते पुरा । दशभिर्यत्कृतं कर्म मिलित्वा तदिह शृणु ॥ १४ ॥
 सहायैरष्टभिः सूत पुरा चक्रे यदिच्छया । व्यवस्थितिमथाष्टानां वक्ष्ये वज्रीज्यकेऽधुना ॥ १५ ॥
 त्रयोदशे शक्रमान्ये स्त्रीसहायेन यत्कृतम् । तद्व्यवस्थामहं वक्ष्ये जन्मन्यत्र पतत्रिणि ॥ १६ ॥
 पञ्चभिर्यत्पुरा चक्रेऽप्यत्र तेषां व्यवस्थितिम् । वक्ष्ये चतुर्दशे देवाचार्ये शृणु तु पुत्रक ॥ १७ ॥
 कृतं पंचदशे रौद्रे सुरामात्ये सहायकैः । जीवेन यैर्मिलित्वा तान्यहं वच्म्यत्र जन्मनि ॥ १८ ॥
 यदजितं पुरा सूत सहायैः केनकेन वै । इन्द्रमंत्रिणि तत्सर्वा व्यवस्थां शृणु सांप्रतम् ॥ १९ ॥
 अथो सप्तदशे वत्स स्वर्गेशेज्ये सहायकैः । यैरेकादशभिः सार्धं कृतवान् शृणु तानिह ॥ २० ॥
 अमराहं महाभाग पुराष्टादशके कृतम् । सहायाभ्यां मिलित्वात्र तयोर्वक्ष्ये व्यवस्थितिम् ॥ २१ ॥
 गीर्वाणमान्ये कूने प्रागय विंशन्मितेऽण्डज । यैर्युक्तस्त्वमितैश्चक्रे सहायैरत्र वच्मि तान् ॥ २२ ॥
 पुरा जिते सहायैर्मिलित्वा कर्म चाद्भुतम् । तान् वृणोम्यत्र जनुषि वासवेज्ये सहायकान् ॥ २३ ॥
 विंशन्मिते कुयुक्ते तु मधवाहं पुराजितम् । येः सहायैः शुभे चान्यत्तानहं वच्मि चाधुना ॥ २४ ॥
 महार्पकादशैः कर्म यच्चक्रे मिलितस्त्वसौ । द्वाविंशन्मितके सर्वान् सुरमंत्रिणि वच्मि तान् ॥ २५ ॥
 देवागिज्ये त्रयोविंशन्मितके पूर्वजन्मनि । मिलित्वा त्रिसहायैर्यच्चक्रे वक्ष्येऽत्र तानहम् ॥ २६ ॥
 त्रयोदशैः पुरा सूत युक्तोऽभूच्च सहायकैः । चतुर्विंशन्मिते पुत्र प्राप्ते सुरशुरौ भृशम् ॥ २७ ॥
 देवमंत्रिणि यच्चक्रे पंचविंशन्मिते पुरा । एकादशैः सहायैस्तान्नाऽहं विवृणोम्यथ ॥ २८ ॥
 घृन्दागिज्ये पार्द्विंशन्मितके पूर्वजन्मनि । युक्तो विंशत्सहायैश्च वक्ष्येऽत्र तद्व्यवस्थितिम् ॥ २९ ॥
 गरुडविंशन्मिते वत्स सुराचार्यैर्भवत्युग । पुरुषोऽयं महाभागश्वासहायो ह्यतन्द्रितः ॥ ३० ॥
 पदे यदशुभं कर्म गजसाहाय्यतोऽण्डज । इन्द्रामात्ये परे जन्मन्यष्टाविंशन्मितेऽण्डज ॥ ३१ ॥
 नभुंनपमहापात्र प्राग्भवे समुपाजितम् । यत्पापं देवपूज्येऽत्र कूने विंशन्मितेऽण्डज ॥ ३२ ॥
 विंशन्मिते तु शक्राहं स्त्रीसाहाय्याद्यदजितम् । तद्व्यवस्थां महाभाग शृणुष्वान्वहितोऽण्डज ॥ ३३ ॥

अथो भृत्यसहायात्माक् शुभं वा यदि वाशुभम् । कुत्रिंशन्मितकेसूत नाकेशाचित्तके स्फुटम् ॥ ३४ ॥
 गीर्वाणवन्धे तु रणात्साहाय्यात्कृतवानसी । तद्वचस्यामहं वक्ष्ये चात्र जन्मनि मानन्द ॥ ३५ ॥
 त्रिंशन्मिते सुरेज्ये प्राक् सहायाद्वृषभाद्यम् । कृतवान् यत्रियुक्ते तु तद्वृषाम्पत्र तत्ततः ॥ ३६ ॥
 म्लेच्छसङ्गात्सहायायच्छुभाशुभमुपार्जितम् । प्राग्भवे खग तत्स्पष्टमराचित्तंजके ॥ ३७ ॥
 पञ्चत्रिंशन्मिते सूत लेखामात्ये पुराभवे । वेद्यासङ्गान्महत्पापं कृतवान् शृणु यत्नतः ॥ ३८ ॥
 चाण्डालसङ्गात्सततं यच्चके खग चाद्भुतम् । तद्वचस्याविवरणं ज्ञेयमिन्द्रपुरोषसि ॥ ३९ ॥
 इतिकासङ्गजात्पूर्वभवे यत्कृतवानसी । सप्तत्रिंशन्मितेऽर्ज्व वृषमन्त्रिणि च स्फुटम् ॥ ४० ॥
 चकार वदुभिः सार्धं यजीवः पूर्वजन्मनि । त्रिदशार्हेऽत्र तत्सर्वमथात्रिंशन्मिते सुत ॥ ४१ ॥
 विबुधेज्ये तथा कूने चत्वारिंशन्मितेऽण्डज । स्त्रीसहायाच्चकारासी तद्वचस्यामवेक्ष्य ॥ ४२ ॥
 चत्वारिंशन्मिते यत्प्राक् कृतवान् गुरुद्वयज । स्वर्गाचार्यं सहायाभ्यां शुभमन्यत्परिस्फुटम् ॥ ४३ ॥
 चत्वारिंशत्कृत्युक्ते प्रागर्जितं यच्छुभाशुभम् । मधवेज्येऽत्र जानीहि सहायर्हितं च यत् ॥ ४४ ॥
 मुत्रामपूज्ये चाण्डाल्याः सङ्गमाचदुपार्जितम् । तत्फलं चात्र अनुपि सहायस्यां व्यवस्थितिम् ॥ ४५ ॥
 यवनीसङ्गमात्सूत यच्चके प्राक् शुभाशुभम् । मुरार्हिते व्यवस्थां हि वक्ष्येऽत्र अनुपि स्फुटम् ॥ ४६ ॥
 ब्राह्मण्याः सङ्गमात्पूर्वं यच्चके शुभमन्यथा । तस्या विवरणं सूत वृषाचार्यं मपोदितम् ॥ ४७ ॥
 स्वर्गेशेज्ये पुरा सूत चकार कुटिलच्छलात् । चत्वारिंशन्मिते पञ्चयुक्ते वै ह्यत्र जन्मनि ॥ ४८ ॥
 स्वर्देवपूज्ये पञ्चचत्वारिंशत्संख्ये पुराभवे । यत्कृतं सदसत्कर्म सहायर्हितं शृणु ॥ ४९ ॥
 यत्सहायाद्विधिजानां फलं सदसद्वर्जितम् । तन्निहीनेऽत्र देवाहं पञ्चाशन्मितके स्फुटम् ॥ ५० ॥
 द्व्यूनेऽमरेज्यसंज्ञे प्राक् पञ्चाशन्मितकेऽण्डज । सहायायोगिनां चक्रे तद्वचस्यामयो ह्यणु ॥ ५१ ॥
 अस्वभ्रामात्पके कूने पञ्चाशन्मितके पुरा । त्रिसहायैः कृतं सार्धं तद्वचस्यां मवक्ष्यहम् ॥ ५२ ॥
 पञ्चाशन्मितके नाम्नीन्नेज्ये पूर्वभवेऽण्डज । सहायानृपतेर्यच्च चकारासी च तच्छृणु ॥ ५३ ॥
 अथो नर्वनशीलस्य साहाय्याद्वर्जितं पुरा । गीर्वाणार्हं कुपञ्चाशन्मितके तत्परिस्फुटम् ॥ ५४ ॥
 वृन्दारकाचिते द्व्याद्ये पञ्चाशन्मितके पुरा । जीवघातकशिलानां सङ्गयत्कृतवान् ह्यणु ॥ ५५ ॥
 पुरंदरेज्ये प्राक् सूत सहायैर्द्विजमसमैः । यत्कृतं तद्वृणोम्यत्र विनतानन्दवर्धन ॥ ५६ ॥
 सहायैर्यर्मयुक्तेः प्रागर्जितं यच्छुभं खग । लेखपूज्ये चतुर्युक्ते पञ्चाशन्मितके स्फुटम् ॥ ५७ ॥
 पञ्चाशत्पञ्चयुक्ते प्राग्वातवाहं शुभाशुभम् । स्वगोत्रजात्सहायाच्च यदकारि च तत्स्फुटम् ॥ ५८ ॥
 आखण्डलाचिते वेदहीने पष्टिमितेऽण्डज । स्वज्ञातिजसहायात्प्रागर्जितं शुभमन्यथा ॥ ५९ ॥
 आदित्येज्ये पुरा च्यूने यत्कृतं पष्टिमिते । तत्सहायैकयुक्ते तत्रात्र जन्मनि वक्ष्यहम् ॥ ६० ॥
 द्व्यूने पष्टिमिते पूर्वभवे चक्रे यदिच्छया । जिष्णुपूज्ये महाभाग सहायाभ्यां च तत्स्फुटम् ॥ ६१ ॥
 एकीनपष्टिमितके सुरराजेज्यसंज्ञके । प्रागर्जितं सहायैर्यद्वदुभिश्चात्र वक्ष्यय ॥ ६२ ॥
 पष्टिसंख्ये पुराकारि वृत्रहेज्ये शुभाशुभम् । स्फुटमत्र महाभाग स्त्रीसाहाय्यात्पतत्रिण ॥ ६३ ॥
 स्वर्देवेज्ये पुरा चक्रे कुपष्टिमितकेऽण्डज । यत्सहायं समस्तं तत्सहायाभ्यां वृणोम्यहम् ॥ ६४ ॥
 गीर्वाणामात्यके प्राग्यच्छुभं वा यदि वाशुभम् । सहायान्मन्त्रिणश्चक्रे द्विपष्टिमितके स्फुटम् ॥ ६५ ॥
 इन्द्रामात्ये त्रियुक्ते प्रागर्जितं पष्टिमिते । नीचसङ्गद्वचस्यां हि तद्वृणोम्यत्र जन्मनि ॥ ६६ ॥
 पुरन्दरार्हं प्राक् सूत चतुःपष्टिमिते कृते । शुभाशुभं सहायाभ्यां स्फुटं भवति सामतम् ॥ ६७ ॥

पंचपष्टिमिते वत्स सुपर्वेज्ये चकार यत् । प्राग्भवे चौरसंगाच्च तद्वचवस्थां वृणोम्यहम् ॥ ६८ ॥
 पड्युक्ते पष्टिसंख्ये यत्सदाद्यं प्राक् सर्गाजितम् । सहायैस्त्रिभिरप्यत्र वृषामात्ये त्ववेहि तत् ॥ ६९ ॥
 मत्तपष्टिमिते सूत शक्रामात्ये पुराभवे । सहायाद्भजजात्सर्वं यदकारि च तच्छृणु ॥ ७० ॥
 वृन्दारकाहं प्राग्जन्मन्यष्टपष्टिमितेऽण्डज । सहायरहितश्चासौ चक्रे सर्वं शुभाशुभम् ॥ ७१ ॥
 कृत्ने सप्ततिसंख्ये प्राक् मधवाहं यदजितम् । तद्वचवस्थां शृणुष्वाय यतश्चात्रैव जन्मनि ॥ ७२ ॥
 अय सप्ततिसंख्ये प्राक् त्रिदशेज्ये चकार यत् । सदाद्यमत्र जनुषि शृणु मत्तो व्यवस्थितिम् ॥ ७३ ॥
 कुमरतप्तमिते वत्स प्रागस्वप्नाचिते च यत् । कृतवान् वैष्णवानां तु प्रसङ्गादत्र तत्स्फुटम् ॥ ७४ ॥
 नीचसद्भात्पुग सूत यदकारि शुभाशुभम् । त्रिसप्ततमितेऽस्वप्नामात्ये त्वत्र व्यवस्थितिम् ॥ ७५ ॥
 योगीश्वरणां सद्भाच्च शुभं सर्वमकारि वै । त्रिमप्ततमिते त्वत्र सुरराजपुरोधसि ॥ ७६ ॥
 चतुःसप्ततिते सूत देवेशेज्ये पुग कृतम् । व्यवस्थितिं पुनस्तत्र धर्मिष्ठानां च सद्भात् ॥ ७७ ॥
 पंचमप्ततिते सर्वमजितं यत्पुराभवे । देवेशपूज्ये सकलं विबुधानां प्रसङ्गतः ॥ ७८ ॥
 शैवानां खलु संगमात्प्रागजितं सदसत्पुग । पड्युक्ते सप्ततमिते देवेशाहं परिस्फुटम् ॥ ७९ ॥
 न्दीपुंगोः संगमात्सूत सप्तसप्ततितेऽजितम् । सर्वं सुरपतीज्ये तद्वयेऽहं चात्र जन्मनि ॥ ८० ॥
 सूर्यभक्तिपराणां यत्सद्भात्समुपाजितम् । इचूनेऽशीतिमिते सूत ज्ञेयं त्रिदशमंत्रिणि ॥ ८१ ॥
 पुरुहूताचिते कृत्ने प्राग्भवेऽशीतिसंमिते । कुटिलात्संगमात्सर्वं यदकार्यत्र जन्मनि ॥ ८२ ॥
 अशीतिमितके सूत मरुत्पूज्ये पुराभवे । शाक्तानां सहयोगाच्च यत्कृतं तद्वृणोम्यहम् ॥ ८३ ॥
 पातस्त्रीधोगतः पापं पञ्चके पितृसद्भात् । शुभं कशीतिमितके मरुदीज्ये परिस्फुटम् ॥ ८४ ॥
 पूर्वसद्भात्पुगभाग यदकारि पुगमर्षे । द्वादशेऽशीतिमितेऽवेहि पुरुहूतमियेऽधुना ॥ ८५ ॥
 सादास्यादेवमक्तानां यत्पुण्यं समुपाजितम् । तान् सहायानहं वक्ष्ये शक्राचार्येऽयशीतिके ॥ ८६ ॥
 मरुन्देज्ये प्राक् सूत चतुर्गदये त्वशीतिके । रजकासंगतश्चक्रे यदत्र शृणु पुत्रक ॥ ८७ ॥
 मातृमद्भात्सदा सर्वमजितं पूर्वजन्मनि । आखण्डलहं निखिलं पश्चाशीतिमिते शृणु ॥ ८८ ॥
 राजपत्नीमगद्भात्पञ्चके शुभमयाशुभम् । पडशीतिमिते त्वप्रावेहि वृद्धश्रवार्हके ॥ ८९ ॥
 गताशीतिमिते पूर्वभवे नाकैःशब्दिते । म्लेच्छमद्भात्कृतं यद्यच्छुभाद्यं शृणु पुत्रक ॥ ९० ॥
 पार्ष्णीगद्भात्पूर्वभवे सर्वं यदजितम् । तत्सर्वं पुरुहूतस्यामात्येऽष्टाशीतिकेऽण्डज ॥ ९१ ॥
 इतीमद्भात्पुग चक्रे पापं पुण्यं द्विजन्मनः । वज्रिवन्द्ये नवाशीतिमिते सर्वं विधेचितम् ॥ ९२ ॥
 अथो नयनितंयं प्राक्पण्यमगद्भात्पतः । यत्पापं कृतवानत्र मरुन्देज्येऽप्यवेहि तत् ॥ ९३ ॥
 मादण्ड्य महापात्प्राग्यच्छुभं ममुपाजितम् । निर्जरेज्ये स्फुटं ज्ञेयं कुनक्त्या मितेऽण्डज ॥ ९४ ॥
 अथो वदिमुगाहं तु द्विजवत्या मितेऽण्डज । नटीमहास्याप्यर्त्तिकचिदजितं प्राग्वदाम्यहम् ॥ ९५ ॥
 अन्यपत्नीमद्भात्पञ्चके यत्पापं प्राकृतः शुभम् । त्रिजवत्या मिते जिष्णुमान्ये तच्छृणु पुत्रक ॥ ९६ ॥
 मरिचिणीमद्भात्पुगकृतवान् पूर्वजन्मनि । जिष्णुन्ये तु सर्वं तत् वदूने शतके स्फुटम् ॥ ९७ ॥
 दिदण्दीज्ये पश्चान्न शत्रुमन्ये पुगमर्षे । मरुण्दीमहापाद्य यत्कृतं शृणु तत्त्वम् ॥ ९८ ॥
 श्रीपण्ड्योगात्पुगकृतं सादास्यापूर्वजन्मनि । सुपर्णाचारिते वक्ष्ये पण्यवत्या मितेऽण्डज ॥ ९९ ॥
 पितृमातृमहापात्प्राक् शुभं वाप्यशुभं कृतम् । छेप्याचार्ये त्रिहीनेऽत्र ज्ञेयं सर्वं मगोदितम् ॥ १०० ॥
 अमर्त्यपूज्ये त्रिहिने शुभाशुभमृषामित्रम् । गजपत्नीमहापात्प्राग् द्यूने ज्ञतमिने स्फुटम् ॥ १०१ ॥

कृने शतमिते सूत प्राग्भवे यत्समार्जितम् । अमृतान्धसमान्ये तत्सहायाभ्यां प्रदर्शितम् ॥ १०२ ॥
 ततोऽमर्त्याचिते सूत शतसंख्ये पुराभवे । सहायैर्वद्भिर्भुक्तश्चासीद्वस्ये व्यवस्थितिम् ॥ १०३ ॥
 ऋभुपूज्ये कुयुक्ते प्राक् शतसंख्ये पतत्रिण । सहायैः शतशो युक्तः प्राग्भूत्पृच्छकस्त्वसी ॥ १०४ ॥
 द्वियुक्ते शतसंख्ये यद्गुरुसंगाच्च पुत्रक । कृतं शृणु पुरा सर्वमन्नास्वमाहिके स्फुटम् ॥ १०५ ॥
 सुर्वङ्गनासहायाच्च चक्रे पापं शुभं च यत् । ऋभवैः पूज्यजीवे प्रागत्र सर्वं प्रतिष्ठितम् ॥ १०६ ॥
 सहायान्मित्रसंघन्धादर्जितं प्राग्भवेऽण्डज । चतुर्युतशते ज्ञेयं सर्वं गीर्वाणपूजिते ॥ १०७ ॥
 पंचोत्तरशते पूर्वभवे ह ऋभवाचिते । शुर्विण्यास्तु सहायाद्वै यत्कृतं शृणु पुत्रक ॥ १०८ ॥
 षडुत्तरशते सूत वृषपूज्ये पुराभवे । महापातकिनां संगायज्जातं शृणु सांप्रतम् ॥ १०९ ॥
 सप्तोत्तरशतेऽकारि यत्पूर्वं सदसस्तुत । विपदात्सहायाद्वै संगान्दरिहरार्चनम् ॥ ११० ॥
 अष्टोत्तरशते पुत्र लेख्ये यत्कृतं पुरा । परवंचनसंगाद्वै जन्मन्यत्र प्रवच्यय ॥ १११ ॥
 स्वाध्याये लक्षणीयेयं सहायानां व्यवस्थितिः । येषां ते कथिता यत्नान्पुनः किं श्रोतुमर्हति ॥ ११२ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके सहायनिर्णयाध्यायोऽष्टमः ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

दृढकर्माजितो धर्मः प्रागावृके दिवाकर । शुक्राग्नेयः कथं सर्वं विवेकाद्वद सांप्रतम् ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

धर्मां बहुविधः सूक्ष्मो ह्यविज्ञेयो नरैर्यतः । तथापि धर्मतत्त्वज्ञैर्निर्णयितश्च यथा शृणु ॥ २ ॥
 यस्तर्केणातुसंन्याने श्रुतिस्मृत्यविरोधतः । स धर्मः परमो ज्ञेयो ह्यधर्मस्तद्विपर्ययात् ॥ ३ ॥
 वेदेषु बहुधा गीतं धर्म एव सतां गतिः । ज्ञात्वेत्यं विविधं ह्येकाग्रान्पुन्याद्विचारतः ॥ ४ ॥
 धर्मादायुस्तथा राज्यं धर्मात्पुत्रविवर्धनम् । धर्मादर्थस्तथा कामो धर्माद्विद्वान्मनः ॥ ५ ॥
 धर्माद्यशोऽभिवृद्धिः स्यादधर्मात्पापक्षयस्तथा । धर्मात् स्वर्गापवर्गश्च धर्माद्रोगविनाशनम् ॥ ६ ॥
 धर्मात्सुखं महाबाहो तस्माद्धर्मं समाचरेत् । मातुषीं तनुमाश्रित्य देहभृत्कृतवानसी ॥ ७ ॥
 यद्धर्माच्छ्रद्धया युक्तः प्राग्भवे गरुडाग्रज । तत्त्वमेकमना भूत्वा मर्त्ता धर्मभृतां वर ॥ ८ ॥
 शृणुष्वावहितः सर्वं शुक्रैर्भ्यश्च पृथक् पृथक् । शुक्रे दानं कुरुक्षेत्रे कृतवान् प्रथमेऽण्डज ॥ ९ ॥
 हिरण्यभृतिलानि प्राग्जीवोऽयमयनद्वये । भार्गवे त्वपरे पूर्वभवे प्रादात्कुटुम्बिने ॥ १० ॥
 वत्सान्नपानगोभूमिफलानि विविधानि च । तृतीये प्रददौ जन्तुः सर्वस्वं च पुराभवे ॥ ११ ॥
 गङ्गायां मकरे प्राप्ते सूर्ये दैत्यगुरावसी । काच्ये चतुर्थसंज्ञे प्राग्ददद्वोत्तद्विद्वक् ॥ १२ ॥
 दानं ब्रह्माण्डसंज्ञं च विश्वचक्रं तथा मुत । कामरत्नाभिषे घेनुमहाभूतघटाभिधम् ॥ १३ ॥
 कल्पवृक्षमसी जीवो नर्मदायां खगेश्वर । तयोशनसि संज्ञे प्राक् पंचमे प्राणधारकः ॥ १४ ॥
 ददौ सोपस्करं रम्पं ददौ वेदविदेऽण्डज । कविसंज्ञे पुरा षष्ठे कन्योद्गादे विधानतः ॥ १५ ॥
 चकार विविधं द्रव्यैर्ब्राह्मण्यविवर्धनम् । सिद्धान्नदानं बहुधा भिक्षुकैर्भ्यश्च शक्तितः ॥ १६ ॥
 ततो ददावर्त्ता दासीदासदानं च केवलम् । घृतपक्वं च पात्राणि वत्सपणभरणानि च ॥ १७ ॥
 रविसंक्रमणे पुण्ये व्यतीपातेऽन्यपर्वसु । सप्तमं च भृगो जन्तुः पूर्वजन्मनि मानद ॥ १८ ॥
 आस्फुजित्संज्ञके चाष्टमिने प्राज्ञात्पुराभवे । गोचूर्यं धनधान्यानि यानशय्यासनानि च ॥ १९ ॥

सप्तसागरं दानं हिम्याश्वरयादिभ्यम् । संनिहत्यां कुरुक्षेत्रे राहुग्रस्ते दिवाकौ ॥ २० ॥
 नवमे भृगुपुत्रे प्राक् चक्रेऽग्नौ गरुडाग्रज । गयाश्राद्धं च विधिवत् पितृणां प्रीतिकारकम् ॥ २१ ॥
 तत्र काम्यानि श्राद्धानि विविधानि फलाप्तये । दानान्यपि च विप्रभ्यो ययाविचानुसारतः ॥ २२ ॥
 ततो दशमिते प्रादादमुरेज्ये पुराभवे । रथं वृषयुगोपेतमन्नपूर्णं तुरंगमम् ॥ २३ ॥
 मासने चामरोपेतं सुवर्णाभरणैर्युतम् । साकुशं मत्तमातङ्गं वरटीपञ्चभिर्युतम् ॥ २४ ॥
 प्राप्ते भृगुमुखे भानौ प्रयागे गरुडाग्रज । विप्राय वेदविद्वये दरिद्राय कुटुम्बिने ॥ २५ ॥
 अर्घ्यपादशके दत्त्याधिपतौ पूर्वजन्मनि । पञ्चपर्वसु विप्रभ्यो गोभ्यश्चैवाशनादिकम् ॥ २६ ॥
 सहिरण्यान्नवस्त्राणि विचिन्नाण्यदत्तपुरा । फलैश्चैधुरसोपेतैर्भक्ष्यैश्च द्विजभोजनम् ॥ २७ ॥
 ततो द्वादशके चक्रे ब्रह्माराधनकं परम् । तीर्थाटनं प्रकुर्वन् स त्रती भृगुसुते पुरा ॥ २८ ॥
 दनुजाधिपतौ प्रादाद्वयोदशमितेऽण्डज । दानं कल्पलतासंज्ञं सहस्रद्विजभोजनम् ॥ २९ ॥
 तुलापुटपदानं च प्राग्जन्मनि रत्नश्वर । सतश्चतुर्दशे वत्स भृगुनन्दनसंज्ञके ॥ ३० ॥
 ब्राह्मणस्य विवाहेन कन्यायाश्च पुराभवे । जीवेनानेन सततं प्रपादानमनुत्तमम् ॥ ३१ ॥
 लेखारीज्ये पुरा चक्रे विप्राणा प्रतिपालनम् । पूजनं पथिकानां च रुद्राणां श्रद्धया तथा ॥ ३२ ॥
 जन्तुः पञ्चदशे चासी विधिवत्कश्यपात्मज । षोडशे भृगुजे सूत चकारासी प्रपत्नतः ॥ ३३ ॥
 गोरोगभञ्जनं दिव्यैरीपथैः पूर्वजन्मनि । सत्पात्रेषु तथा दानमन्नवस्त्राश्चकाञ्चनम् ॥ ३४ ॥
 सतः सप्तदशे प्रादादानवेज्ये पुराभवे । पार्त्तिकया पूर्णिमाया तु शशाङ्कग्रहणेऽण्डज ॥ ३५ ॥
 मन्त्रभोज्यानि वस्त्राणि सुवर्णाभरणानि च । द्वादशदशे सूत दैत्यपूज्ये विधानतः ॥ ३६ ॥
 कल्पवृक्षं च सिद्धान्नं भिक्षुकेषु पुराभवे । गोप्रदानं सुविप्राय हेमवस्त्रसमन्वितम् ॥ ३७ ॥
 तुलागशिगते सूर्यं जीवोऽग्नौ श्रद्धयाऽन्वितः । कृन्विंशन्मिते वत्स दानवाधिपतौ पुरा ॥ ३८ ॥
 कृतवान् पुण्यतीर्थाङ्गं स्नानं दानं च शक्तितः । ततो विंशन्मिते सूत भृगुसंभवसंज्ञके ॥ ३९ ॥
 गोदानं विधिवच्चक्रे तथा प्राक् पितृपूजनम् । विंशन्मिते कुयुक्ते प्राग्दैत्यामात्ये विधानतः ॥ ४० ॥
 धर्मोपदेशं मदद्रीं शक्त्या ब्राह्मणभोजनम् । पुराणश्रवणं चापि चकारासी पुराभवे ॥ ४१ ॥
 अयामुरेज्ये द्वाविंशन्मिते पूर्वभवेऽण्डज । प्रादद्विधिवत्श्राद्धं गयाया च पुनःपुनः ॥ ४२ ॥
 भोजनं चापि विप्राणा दानं हव्यं च शक्तितः । देवारिवन्द्ये विधिवन्नयोर्विंशन्मिते पुरा ॥ ४३ ॥
 मदद्रीं कपिलादानं पूर्वजन्मनि मानद । पार्त्तिके च तथा स्वर्णं विप्रभ्यः श्रद्धयाऽन्वितः ॥ ४४ ॥
 दीपांश्च मधुरामा वा घृतेनाभूष्य बोधितान् । चतुर्विंशन्मिते प्राग्दैत्यमन्त्रिणि पुनक ॥ ४५ ॥
 मत्तपात्रेषु पुनः दानमन्नवस्त्रादिकम् । परोपकारकरणं तथा धर्मोपदेशनम् ॥ ४६ ॥
 कृतवान् विष्णुभक्तिं च जीवोऽग्नौ कश्यपात्मज । पञ्चविंशन्मिते सूत अफारीज्ये पुराभवे ॥ ४७ ॥
 पञ्चशष्पागनाडीनि पश्यान्नानि च शक्तिनः । दत्तवान् भोजनं विप्रान् गोदानं च पतत्रिण ॥ ४८ ॥
 पार्त्तिके प्राग्भवे प्रादद्विंशं हस्तिरथं शुभम् । कृदकुमायुरुक्तपूरचन्दनानि फलानि च ॥ ४९ ॥
 शम्भादीयपि चाम्बुनि पुण्याणि मुग्धीणि च । दत्त्याचार्यं च रत्नानि गङ्गासागरसङ्गमे ॥ ५० ॥
 दनुरेज्येऽष्टदन्तृर्भवोऽग्नौ श्रद्धयाऽन्वितः । धान्याचरं विधानेन ब्राह्मणाय तपस्विने ॥ ५१ ॥
 गर्नाविंशन्मिते चापि सुवर्णांश्च गर्नं तथा । शक्रार्पमात्ये प्रददावष्टाविंशन्मिते पुरा ॥ ५२ ॥

वस्त्रभूषणभक्ष्याणि फलानि विविधानि च । सत्पात्रेषु तथा दानं पर्वस्वप्यण्डजोत्तम ॥ ५३ ॥
 त्रिंशन्मिते तर्पकोने सितारत्ये कृतवानसौ । कृष्णाजिनमदादानं स्वर्णगर्भं तथा पुग ॥ ५४ ॥
 मुरारिवन्द्ये ह्यददत्पूर्वजन्मन्यसौ सुत । विविधानानि विप्रेभ्यस्त्रिंशत्संख्ये च पर्वसु ॥ ५५ ॥
 चक्रे शिवार्चनं तद्वाच्छिवभक्तिपरायणः । एकत्रिंशन्मिते वत्स दानवाहं च दत्तवान् ॥ ५६ ॥
 मधुधेनुमसौ तद्वच्चकार हरिपूजनम् । द्वात्रिंशन्मितके प्रादादानवाचार्यसंज्ञके ॥ ५७ ॥
 रत्नाचलं पुरा दानं सिद्धान्नानि द्विजेष्वपि । लेखार्यमात्ये त्रिंशन्मिते प्राग्ददात्स्वयम् ॥ ५८ ॥
 घृतधेनुहिरण्याभगोभूम्यन्नानि शक्तितः । देवारीज्ये चतुर्विंशन्मिते प्राकृतवानसौ ॥ ५९ ॥
 घृतमिष्टान्नभक्ष्यादिदानान्यपि हरेर्ब्रतम् । नाऽसाविन्द्रार्यमात्ये प्राग्दानं चक्रेऽण्डजाधिप ॥ ६० ॥
 हरभक्तिरतश्चासीत्पञ्चात्रिंशन्मिते तत्र । दैत्यवन्द्येऽथ पद्मत्रिंशन्मितेऽसावददात् पुरा ॥ ६१ ॥
 तिलधेन्वन्नभाण्डानि तथा चोभयतोमुखीम् । सप्तत्रिंशन्मिते प्रादात्तदा भृगुभवे पुरा ॥ ६२ ॥
 रत्नरूप्याचले तद्द्रुगुडाचलतिलाचले । दशधेन्वाभिर्घं दानं विप्रेभ्यः श्रद्धयाचितः ॥ ६३ ॥
 अयने विपुवे चैव व्यतिपातादिपर्वसु । देवार्यमात्ये द्वचूने प्राक् चत्वारिंशन्मिते ह्यदात् ॥ ६४ ॥
 सस्वर्णं गोप्रदानं च वत्सान्नाभरणानि च । लवणाभ्येक्षुजाहानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ ६५ ॥
 नवत्रिंशन्मिते वत्स दनुजाहं पुराभवे । शतधेनुप्रदानं प्राग्ददावन्नं चतुर्विधम् ॥ ६६ ॥
 सूक्ष्माणि पट्वस्त्राणि विप्रेभ्यश्चायनद्वये । सतो भृगवात्मजे चक्रे चत्वारिंशन्मिते पुरा ॥ ६७ ॥
 गोशय्याघटपक्वान्नवाग्नोपानहोऽण्डज । छत्रं दण्डं च विधिवद्दानं वै विप्रतर्पणम् ॥ ६८ ॥
 चत्वारिंशन्मिते काव्ये मुराचार्यं प्रदत्तवान् । प्राग्भवे पुस्तकं सार्धं चामरं व्यजनं पुरा ॥ ६९ ॥
 ददावसौ महाभाग सस्वर्णं धेनुपञ्चकम् । भृगुसुतौ तथा ह्यादये चत्वारिंशन्मिते पुरा ॥ ७० ॥
 त्रियुक्ते प्रागसौ प्रादाच्चत्वारिंशन्मितेऽण्डज । विविधानानि गोदानं चक्रे च शिवपूजनम् ॥ ७१ ॥
 पूजनं चातिथीनां च वत्स दैत्यपुरोषसि । चत्वारिंशन्मिते सूत चतुर्मुक्ते पुराभवे ॥ ७२ ॥
 विद्यादानं च विप्रेभ्यः प्रादाह्लेखारिवन्दिते । पञ्चद्दिने चकारासौ पञ्चाशन्मितके पुरा ॥ ७३ ॥
 विधिवत्कपिलादानं तथा सूर्यमपूजनम् । तद्वत्ताचरणं पुण्यममरारिप्रपूजिते ॥ ७४ ॥
 ततो देवगृहं चक्रे प्रतिमास्थापनादिकम् । पक्वान्नदानं विप्रेभ्यस्तथा श्रद्धासामन्वितः ॥ ७५ ॥
 पद्मचत्वारिंशकेऽमर्त्यारिज्ये पूर्वभवेऽण्डज । पञ्चाशन्मितके व्यूने दैत्यामात्ये शिवालये ॥ ७६ ॥
 स्थितिं चकारासौ सूत रुद्रभक्तिपरायणः । ददौ द्विजानामशनं स्वेच्छयाऽप्याचितं तथा ॥ ७७ ॥
 विविधानानि चान्येभ्यः पूर्वजन्मनि निश्चयात् । पञ्चाशन्मितके द्वचूनेऽमर्त्यारिविभुसंज्ञके ॥ ७८ ॥
 शालग्रामशिलादानं चक्रे सोपस्करं तथा । अस्वप्रशश्रुवन्द्ये प्राग्ददान्महिषीं युवाम् ॥ ७९ ॥
 वस्त्रैरामरणीयुक्तां तथा शय्यासनादिकम् । जीवोऽसौ कूनपञ्चाशत्संमिते विनतात्मज ॥ ८० ॥
 पञ्चाशन्मितके वत्स तथेन्द्रारिप्रपूजिते । संन्यासग्रहणं तत्र ब्रह्मचर्यादिधारणम् ॥ ८१ ॥
 तीर्थाटनं चकारासौ प्राग्भवे कम्पपात्मज । कुपञ्चाशन्मिते प्रादाह्लेखाचार्यरिषी पुग ॥ ८२ ॥
 वद्रुपुस्तकदानं च कृतवांश्च शिवालयम् । स्थापनं शिवलिङ्गस्य ब्राह्मणानां च तर्पणम् ॥ ८३ ॥
 द्विपञ्चाशन्मिते चासौ स्वधर्मपरिपालकः । वयूव प्राग्भवे जन्तुरतिथीनां तथैव च ॥ ८४ ॥
 मुरारिपूज्ये विधिवद्दानप्रस्थे समाश्रितः । त्रिपञ्चाशन्मिते प्रादादानवार्यं पुराभवे ॥ ८५ ॥
 शर्करापर्वतं सान्नमिष्टानानि चाण्डज । खेट्यज्ञादिके यानि ऋत्विग्यः कथितानि च ॥ ८६ ॥

ततो वृषारिवन्द्ये प्रागददात्प्राणधारकः । नानाफलानि द्रव्याणि सुगन्धीनि च पर्वसु ॥ ८७ ॥
 भक्ष्याण्यन्यानि सुमहत्पुष्पाणि सुरभीणि च । चतुराढ्ये तु पञ्चाशन्मितेऽसौ कश्यपात्मज ॥ ८८ ॥
 इन्द्रार्घ्ये तु पंचाशन्मिते पंचाधिके पुरा । रुद्रभक्तिं चकारासौ श्रद्धया द्विजपूजनम् ॥ ८९ ॥
 सोपस्करं गृहं दानं चान्ते तीर्थाधिवासनम् । पद्मपञ्चाशन्मिते सूत कृतवान् पूर्वजन्मनि ॥ ९० ॥
 गोदानं विप्रमुख्याय विधिवच्चण्डिकार्चनम् । गणेशपूजनं चापि पुण्यं शक्रारिवन्दिते ॥ ९१ ॥
 देवारिमान्ये सप्तादये पंचाशन्मितके पुरा । विधिना कन्यकोद्वाहमकरोन्मनुजोऽण्डज ॥ ९२ ॥
 वैवाहिकानि द्रव्याणि ददौ तत्र प्रयत्नतः । वृषारिमन्त्रिणि द्व्यूने पष्टिसंख्ये पुराददात् ॥ ९३ ॥
 वस्त्रान्नपानमुष्णीषमुपवीतं च वैधृतौ । रुद्रवीर्ये तथा कूने पष्टिसंख्ये ददावसौ ॥ ९४ ॥
 विष्णुपूजोपकरणं तयैवातिथिपूजनम् । सावित्र्याश्च जपं चक्रे विधिवत्कुरुमण्डले ॥ ९५ ॥
 ततो दानवबन्धे प्राक् पष्टिसंख्ये पुराभवे । प्रादात् षोडश दानानि विभ्रेभ्यः श्रद्धयान्वितः ॥ ९६ ॥
 सूर्यपर्वसु जीवोऽसौ वस्त्रानि विविधानि च । चन्द्रसूर्योपरागेषु विधिवद्विनतात्मज ॥ ९७ ॥
 अमगरीज्यसंज्ञे प्राक् कुपष्टिमितकेऽण्डज । चकार पञ्चदेवानां पूजनं पूर्वजन्मनि ॥ ९८ ॥
 यन्त्रान्नपानभक्ष्यैश्च विविधैर्द्विजपूजनम् । दीपदानं च कार्तिक्यां नानास्थानेष्वयं ददौ ॥ ९९ ॥
 वृषारिमान्ये मददौ द्विपष्टिमितके पुरा । विविधानि च वस्त्राणि राजोपकरणानि च ॥ १०० ॥
 नानामृगा-भाजाद्यानि विविधानि फलानि च । त्रिपष्टिमितके वत्स सुरारीज्ये च दत्तवान् ॥ १०१ ॥
 सूर्यग्रहेऽतिदानानि पितृवृत्तिकराणि च । हव्यानि च यथाशक्त्या जीवोऽसौ पूर्वजन्मनि ॥ १०२ ॥
 चतुःपष्टिमिते प्रादाच्छुभां शय्यां सत्त्विकाम् । इन्द्रारिमान्ये प्रागन्नपानभक्ष्यासनानि च ॥ १०३ ॥
 वृषारिपूज्ये ह्यददत्पञ्चपष्टिमिते ह्यसौ । पुरा तेजसपान्नाणि सुवर्णाभरणानि च ॥ १०४ ॥
 गजतानि च विभ्रेषु नानापर्यसु चाण्डज । पद्मपष्टिमितके प्रादात्सासनार्थं सत्त्विकम् ॥ १०५ ॥
 सप्तादं कृपिभूमिं च शस्त्राणि विविधानि च । पुरा दनुजमान्येऽसौ जीवश्चन्द्रग्रहे सुत ॥ १०६ ॥
 गन्तपष्टिमिते दानं कृतवान्शर्वरेतसि । प्राग्भवे चान्नवस्त्राणि पुनर्जन्मनि मानद ॥ १०७ ॥
 ददावसौ गयाश्राद्धं पितृणां तुष्टिहेतवे । अथाष्टपष्टितरये प्रागददद्ब्रह्मसंभवे ॥ १०८ ॥
 दानं गरुडोपेनमर्त्यं विविधसंस्कृतम् । सुगन्धीनि च द्रव्याणि तथा दनुजपूजिते ॥ १०९ ॥
 कृन्मन्मतिमे प्रादादिन्द्रारीज्ये पुराभवे । सोपस्करं गृहं रम्यं शालग्रामं सकाश्वनम् ॥ ११० ॥
 ततः गन्ततिमे सूत दत्तवान् पूर्वजन्मनि । नानाधातुमर्षांल्लिङ्गान् जीवोऽसौ श्रद्धयान्वितः ॥ १११ ॥
 विधिरहिण्पूजांश्च विभ्रेभ्यो भोजनं तथा । शिवयागसमार्भे चान्ते वृन्दारिमान्यके ॥ ११२ ॥
 कुम्भमन्त्रिनि चक्रे दानमात्मप्रियं शुभम् । दिवीकसश्च सोवर्णान् ददौ पूर्वभवेऽण्डज ॥ ११३ ॥
 शत्राणिपूज्ये विधिवद्दानं चोभयतोमुरारिम् । द्विसप्ततिमिते वत्स शिववीर्ये पुराभवे ॥ ११४ ॥
 नित्यदानमर्गां चक्रे श्राद्धं च द्विजतर्पणम् । सप्तोनेऽशीतिसंख्ये कृतवान्पञ्चदशान्वितः ॥ ११५ ॥
 एषामनुमदानं प्रागजन्तुर्जीवाभिमन्त्रिणि । ततो देवाभिवन्द्ये प्रागददात् पूर्वजन्मनि ॥ ११६ ॥
 गरुडेन तथा दानं धेनुं पाषाणमभजाम् । विद्यापुस्तकदानं च चतुःसप्ततिमेऽण्डज ॥ ११७ ॥
 श्याममान्ये प्राग् वत्स पंचोनेऽशीतिर्गमिते । नानारादनदानं च शकटान्दोलनादिकम् ॥ ११८ ॥
 भयं चतुर्विधं चाग्रे भृशयागनमदृतम् । गोवयं भूषणादीनि चतुस्तुल्यानि पर्यसु ॥ ११९ ॥
 गन्तव्येषु च विभ्रेषु सुगन्धान्यददात्पुरा । ततो रेखापमात्ये प्राग् पद्मसप्ततिमिते सुत ॥ १२० ॥

आपादयां पीर्णमास्यां वै दत्तवाञ् श्रद्धयान्वितः । घृतयुक्तानि पात्राणि रत्नानि च धनानि च ॥ १२१ ॥
 प्रददी मर्त्यदानं च जीवोऽसी कुरुनाङ्गले । मध्वेज्यरिपौ द्व्युनेऽशीतिसंख्ये पुराभवे ॥ १२२ ॥
 विप्रैः प्रार्थितवस्त्वनि तथैवात्महितानि च । दत्तवाञ् शिविकादीनि भक्ष्याणि विविधानि च ॥ १२३ ॥
 तीर्थस्नानादिपुण्यानि देवतायतनानि च । चक्रे स्वशक्तितश्चासी जन्तुः श्रद्धासमन्वितः ॥ १२४ ॥
 कूनेऽशीतिमिते प्रादात्प्राग्भवे कक्ष्यापात्मज । सर्वरत्नानि विधिवदौषधानि च यत्नतः ॥ १२५ ॥
 विद्यापुस्तकभाराणि तथैवाश्वानि पर्वसु । इन्द्रारिवधे विप्रेभ्यश्चातिविभ्यश्च संक्रमे ॥ १२६ ॥
 अयाऽशीतिमिते सूत वृषारीज्ये पुराभवे । सूत्राणि पट्टस्त्राणि सस्वर्णानि ददावसी ॥ १२७ ॥
 विप्राणामौषधैश्चापि कृतवान् रोगमञ्जनम् । कुयुक्तेऽशीतिमंख्ये प्राग्दानवेन्दे प्रदत्तवान् ॥ १२८ ॥
 सोमपाने महापागे नानावस्त्वनि शक्तितः । विप्रेभ्यः संस्कृतं चाग्रं वस्त्रादीन्यपि शक्तितः ॥ १२९ ॥
 बलिपूज्ये महाभाग द्व्याज्येऽशीतिमिते पुरा । अनायब्राह्मणोद्ग्राहं कृतवान् पृच्छकस्त्वसी ॥ १३० ॥
 तस्मै प्रादान्महाभाग शय्याभोपस्कराणि च । त्रियुक्तेऽशीतिसंख्ये प्राक्शम्भुरेतसि शक्तितः ॥ १३१ ॥
 कृतवान्पिबृभक्तिं च गयाश्राद्धं विधानतः । बहूनि तत्र दानानि पितृवृत्तिकराणि च ॥ १३२ ॥
 भृगुर्भवे चतुयुक्तेऽशीतिमंख्ये पतत्रिण । विप्रेभ्यः श्रद्धयोपेतः प्रादाच्चासी पुराभवे ॥ १३३ ॥
 वृषभान् स्वर्णशृङ्गादयान् वस्त्रोपेतांश्च पर्वसु । तथा तिलमयीं धेनुं बहुकाञ्चनसंयुताम् ॥ १३४ ॥
 प्राप्ते चंद्रग्रहे सूत विप्रायैव कटुम्बिने । लेखारिपूज्ये पञ्चादयेऽशीतिसंख्ये पुरा ददौ ॥ १३५ ॥
 पक्षिणामभयं दानं भूस्वर्णाभ्वरवाहनम् । पञ्चशीतिमिते चासी कृतवान् पूर्वजन्मनि ॥ १३६ ॥
 परिक्रमणकं भूमेस्तीर्थानां दर्शनं तथा । ज्ञानान्ते तु महाभाग जपं होमं विधानतः ॥ १३७ ॥
 सुरारिमान्ये च तथा ब्रह्मचर्यस्य धारणम् । बलिवन्द्येऽण्डजश्रेष्ठ सप्ताशीतिमिते पुरा ॥ १३८ ॥
 चक्रे गङ्गाद्वितीयेषु वसतिं प्राददात्तथा । धनानि विविधान्येषु वस्त्राण्याभरणानि च ॥ १३९ ॥
 भक्ष्यान्सर्वरसोपेतान् ब्राह्मणेभ्यः स्वशक्तितः । पूर्वदेवाधिपेऽष्टादयेऽशीतिसंख्ये शिवार्चनम् ॥ १४० ॥
 काश्यां चक्रे यथा शम्भोर्दानानि प्राग्भवे ह्यसी । कूने नवतिसंख्ये प्राद् मध्वारीज्यकेऽण्डज ॥ १४१ ॥
 सर्वस्वमददात्पूर्वं विप्रेभ्यः कृतवानेसी । प्रारब्धयोगकर्मणां साधनं गुरुपूजनम् ॥ १४२ ॥
 ततो नवतिसंख्येऽसी शक्रेज्यरिपुसंज्ञके । शुश्रूषां मातृपित्रोश्च चकार प्राग्भवेऽण्डज ॥ १४३ ॥
 करुणां सर्वभूतेषु तथा दानं स्वशक्तितः । कादये नवतिसंख्ये प्राक्चक्रे चासुरपूजिते ॥ १४४ ॥
 रुद्रस्फाराधनं तद्वद्वितीयां च पूजनम् । स्त्रीदानं भूपणोपेतं जीवो वेदविदेऽण्डज ॥ १४५ ॥
 श्रद्धुपूज्यरिपौ सूत द्व्यादये नवतिसंख्ये । स्वधर्मसाधनं तद्वत्पुण्यतीर्थीधिवासनम् ॥ १४६ ॥
 जपहोमादिकं चासी कृतवान्प्राग्भवे ह्ययम् । ततोऽमर्त्यार्थमात्ये प्राक्कृतवानिष्टमाधनम् ॥ १४७ ॥
 नानोपकरणैर्वत्स स्वधर्मपरिपालनम् । धर्मोपदेशनं चापि ज्यादये नवतिसंख्ये ॥ १४८ ॥
 स्मृतिधर्मानुचरणमादितेयारिखंदिते । ज्ञानं गङ्गाद्वितीयेषु दानं तत्र स्वशक्तितः ॥ १४९ ॥
 चतुर्नवतिसंख्ये प्राक्चकारासी महातपः । विद्युजेज्यरिपौ तद्वत्पश्चोने शतसंख्ये ॥ १५० ॥
 दानं विप्रवेभ्यः प्राग्दत्तत्वांश्च स्वशक्तितः । वेदस्य श्रवणं चापि चक्रे भूदेवपूजनम् ॥ १५१ ॥
 धारणं ब्रह्मचर्यस्य व्रतमाचरणं तथा । तीर्थस्नानं च विधिवत्कृतवान् प्राग्भवे ह्यमी ॥ १५२ ॥

१ धनी । २ काश्यायां वनितादानं यथोपस्कृतंयुनम् । त्र्युनेऽशीतिमिते पूर्वदेवके प्राग्भवेऽण्डज ॥
 कृतवान् कत्यकोद्ग्राहं प्राग्भवे विधानतः । नानादिव्याजि कन्त्राणि भक्ष्याभ्याभरणानि च ॥ इति श्रौतद्वय-
 मवितन् । ३ काश्यप । ४ पूर्व । ५ कृतवान् ।

पणवत्या मिते जीवो बलिमान्ये. पतत्रिणि । ज्यूने शतमिते सूत लेखार्थे पुराभवे ॥ १५३ ॥
 विष्णोः सन्तोषणं दानैर्ब्रह्मचर्यादिधारणैः । पुनर्जन्मानि पक्षीन्द्र संन्यासग्रहणं तथा ॥ १५४ ॥
 चकार विधिवत्तत्र सर्वधर्ममहोत्कटम् । सूर्यार्यमात्ये प्राक्सूत द्व्यूने शतमितेऽदत् ॥ १५५ ॥
 रथाश्वगजभृदानं गोकन्यागृहमद्भुतम् । दास्यारामसुवर्णाद्यं ग्रहणे चन्द्रसूर्ययोः ॥ १५६ ॥
 कृने शतमिते प्रादात् प्राग्भवे बलिमंत्रिणि । सूर्यग्रहे कुरुक्षेत्रे शतत्या दानं पतत्रिणि ॥ १५७ ॥
 स्नानं च विधिवच्छ्राद्धं दानं पुण्यविवर्धनम् । ततः शतमिते सूत शकार्ये पुराभवे ॥ १५८ ॥
 दत्तवान्वनितादानं सर्वस्वं च स्वशक्तितः । सोमग्रहे महापुण्ये विधिवत्कश्यपात्मज ॥ १५९ ॥
 एकोत्तरशते सूत दानवेन्द्रयुरौ पुरा । दृष्टानां दण्डनं चक्रे प्रजायाः परिपालनम् ॥ १६० ॥
 न्यायेन कौशवृद्धिं च पापिनां घातनं तथा । द्वाद्याये शतमिते वत्स पुरा बलिपुरोषसि ॥ १६१ ॥
 चकार विधिवज्जीवः संन्यासग्रहणं पुरा । वृषोत्सर्गं तथा चक्रेऽमुरमन्त्रिणि संज्ञके ॥ १६२ ॥
 ज्यादये शतमिते सूत पितृणां वृत्तिकारकम् । दानवामात्यसंज्ञे प्राक्चतुर्युतशते पुरा ॥ १६३ ॥
 धारणं ब्रह्मचर्यस्य कृतवान्पृच्छको ह्यतौ । अमर्त्यारिपुरौ सूत पंचोत्तरशते पुरा ॥ १६४ ॥
 नानादेवव्रतानां तु चक्रे ह्याचरणं मुषीः । अस्वमेज्यारिषौ पूर्वं पटुत्तरशतेऽण्डज ॥ १६५ ॥
 वानप्रस्थमर्सा जीवः कृतवान् विधिपूर्वकम् । ऋभ्वारिज्यसंज्ञे तु गृहस्थपदनिश्चयम् ॥ १६६ ॥
 चकार वनितादानं सर्वोपकरणैर्युतम् । सप्तोत्तरशते वत्स तयैवातिथिपूजनम् ॥ १६७ ॥
 अष्टोत्तरशते तद्विजैरारिपुरावसौ । तीर्थाटनं विधानेन कृतवान्धर्मसाधनम् ॥ १६८ ॥
 एतत्तं कथितं सर्वं विविधं प्राणिनां पुरा । धर्मस्याचरणं सूत पश्चात्तिकं श्रोतुमिच्छसि ॥ १६९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकं धर्मनिर्णयान्यायो नवमः ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

आयुर्मानि यतः सर्वं लोका भ्रान्ता दिवस्पते । तस्मान्मन्दात्कथं ह्यायुर्ज्ञातुं शक्नोमि यस्ततः ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देदेऽस्मिन्नष्टजग्रेष्ठ यावत्प्राणपरिस्थितिः । तदुक्तं जीवनं विद्वैस्तावत्तस्य शुभाशुभम् ॥ १ ॥
 गौगमानेन जीवानां वर्षर्षावन्मितीह । भोगः शुभाशुभानां च कर्मणां श्रोतुमर्हसि ॥ २ ॥
 आद्ये शनैश्चरे नाम्नि विनवानन्दवर्धन । आयुर्वर्षशतं प्रोक्तमेकादशसमन्वितम् ॥ ४ ॥
 सूर्यपुत्रे द्वितीये च चतुःपंचाशदब्दकम् । जीवनं प्रोक्तमयवाऽष्टादशादयं शतं त्विह ॥ ५ ॥
 कुपाशिमितवर्षान्तं कथितं प्राणधारणम् । तृतीये जनिसंज्ञे तु प्रष्टुर्जैव जन्मनि ॥ ६ ॥
 सूर्यमुनाविनि ग्याने चतुर्थे गुरुद्वयज । आयुर्वर्षं मया प्रोक्तं ततः पंचाशदब्दकम् ॥ ७ ॥
 पंचमे तसिते नाम्नि द्विपंचाशत्समान्तकम् । जीवनं कथितं जन्तोः स्फुटमत्र पुरातनैः ॥ ८ ॥
 सूर्यात्मजे पुनः षष्ठे ह्यायुर्जैव जन्मनि । कुनपीशमिताब्दान्तं कथितं तत्त्वदक्षिभिः ॥ ९ ॥
 त्वांश्च गमाने मृन वर्षः पंचदशान्वितम् । शतमत्र स्फुटं प्रोक्तं प्राणिनां प्राणधारणम् ॥ १० ॥
 मनोऽष्टमं ग्यये प्रोक्तमायुः सूर्यमुनेऽण्डज । त्रिपञ्चाशन्मिताब्दान्तं भोगाय विनतात्मज ॥ ११ ॥
 पार्ताद्विंशतं तत्र नवमं ग्ये रागाधिप । नवोत्तरशताब्दान्तं जीवनं त्वत्र जन्मनि ॥ १२ ॥
 ततो द्वाविंशते गर्वमायुः प्रोक्तः मनीषिभिः । सूर्यजे पक्षिणादृष्टं षोडशादयं शताब्दकम् ॥ १३ ॥
 गौगमादि मराशाहो त्वेकादशमितेऽधुना । दायनानां शतं सैकं जीवनं कथितं मया ॥ १४ ॥

पौषे द्वादशसंख्ये तु स्थितिरत्रैव जन्मनि । जन्तोः पष्टिमिताब्दान्तं नियतं विनंतात्मज ॥ १६ ॥
 अथाकिंसंज्ञके सूत त्रयोदशमितेऽधुना । भोगः प्रोक्तस्तु संसारे वर्णाणां विंशतिं ध्रुवम् ॥ १६ ॥
 चतुर्दशेऽर्कजे नास्मि जीवोऽयं कश्यपात्मज । त्रिंशान्मितानि वर्षाणि जन्मन्यत्र च तिष्ठति ॥ १७ ॥
 ततः पञ्चदशे प्रोक्तमजपुत्रे खगाधिप । चत्वारिंशान्मितान्मायुरत्रैव जन्मनि ॥ १८ ॥
 षोडशेऽर्कसुते ह्यायुर्दाम्यमुक्तं मनीषिभिः । चतुःसप्ततिवर्षान्तमस्विलं त्वत्र संभवे ॥ १९ ॥
 सावित्रसंज्ञके वत्स दशसप्तमिते स्फुटम् । पटुत्तरं शतं त्वायुः पञ्चपञ्चाशदब्दकम् ॥ २० ॥
 ततोऽष्टादशसंख्ये तु ज्यूनं शतमितं स्थितिः । वर्षाणां रविजे नास्मि अनुष्यत्र स्फुटं स्मृतम् ॥ २१ ॥
 अथार्कसूनौ सततमायुर्दाम्यं चिरन्तनैः । कूने विंशन्मिते प्रोक्तं कूनं शतमितं त्विह ॥ २२ ॥
 ततोऽर्कसंभवे विंशन्मितेऽत्रैव पतत्रिण । जीवनं कथितं स्पष्टं पञ्चोनं शरदां शतम् ॥ २३ ॥
 रविपुत्रे महाभाग त्वेकविंशन्मिते ध्रुवम् । पञ्चसप्ततिवर्षान्तमायुरत्र प्रकीर्तितम् ॥ २४ ॥
 ततोऽजजे स्थितिर्जन्योत्तरोक्ता शरदां शतम् । पटूनमस्विलं सूत द्वाविंशन्मितके ध्रुवम् ॥ २५ ॥
 त्रयोविंशन्मितेऽत्रैव कालजे गरुडाग्रज । ज्यूनं सप्ततिवर्षान्तमायुरुक्तं मनीषिभिः ॥ २६ ॥
 अजात्मजे चतुर्विंशन्मिते त्वत्र पतत्रिण । पडशीतिमितिः प्रोक्ता स्थितिर्जन्योत्तरो संशयः ॥ २७ ॥
 पञ्चविंशतिसंख्ये तु जन्तुरत्रैव तिष्ठति । कशीतिमितवर्षान्तं भोगाय रविसम्भवे ॥ २८ ॥
 ततोऽजमुतसंज्ञे तु पण्डिते विनंतात्मज । त्रिसप्ततिरिहायुः स्याच्छरदामग्रजन्मनि ॥ २९ ॥
 सप्तविंशन्मितेऽत्रैव रविसूनौ पतत्रिण । त्रिपष्टिवत्सरान्तं हि स्फुटमायुः प्रकीर्तितम् ॥ ३० ॥
 अष्टाविंशन्मिते प्रोक्तं कालपुत्रे च पुत्रक । कुपञ्चाशान्मितान्मायुरन्तं जीवनं त्वत्र जन्मनि ॥ ३१ ॥
 ततो रविमुते सूत कूने त्रिंशन्मितेऽस्विलम् । प्रोक्तमायुस्त्रिवर्षान्तं त्रियुक्तं वासरं स्फुटम् ॥ ३२ ॥
 त्रिंशत्संख्येऽजसूनौ तु प्राणिनां प्राणसंस्थितिः । चतुरशीतिरब्दान्तं भोगायत्रैव संभवे ॥ ३३ ॥
 कादये त्रिंशन्मिते वत्स मृत्युपुत्रेऽत्र पुत्रक । जीवनं त्वष्टवर्षान्तमयं विंशोत्तरं शतम् ॥ ३४ ॥
 कालात्मजे महाभाग द्वात्रिंशन्मितके ध्रुवम् । हायनानां नवाशीतिः स्थितिः प्रोक्ताऽत्र जन्मनि ॥ ३५ ॥
 त्रिंशत्संमिते प्रोक्तमायुर्दाम्यं पुरातनैः । मृत्युसूनौ शताब्दान्तं द्यूतमत्रैव जन्मनि ॥ ३६ ॥
 ततो मृत्युसुते नास्मि चतुस्त्रिंशन्मितेऽण्डज । पटपष्टिमितवर्षाणि कथितं प्राणधारणम् ॥ ३७ ॥
 कालसूनौ महाभाग पञ्चत्रिंशन्मितेऽधुना । द्वादशाब्दान्तमस्विलमायुरन्तोः प्रतिष्ठितम् ॥ ३८ ॥
 पट्रिंशन्मितके सूत नास्मि मृत्युभवे त्विह । जीवनं कथितं सर्वं पट्द्वान्तं मनीषिभिः ॥ ३९ ॥
 अथो कालसुते ज्युने चत्वारिंशन्मिते सुत । अष्टादशमिताब्दान्तमायुरुक्तं मयाऽधुना ॥ ४० ॥
 अष्टत्रिंशन्मिते धाम्नो भवे तु प्राणसंस्थितिः । त्रयोदशमिताब्दान्तं तैर्युतं वा शतं त्विह ॥ ४१ ॥
 चत्वारिंशन्मिते कूने मृत्युजेऽब्दद्वयान्तकम् । प्राणस्थितिरमितकैरब्दैर्वाऽत्रैव जन्मनि ॥ ४२ ॥
 पाटपुत्रे महाभाग चत्वारिंशन्मितेऽधुना । आयुः पञ्चमिताब्दान्तमयं पञ्चोत्तरं शतम् ॥ ४३ ॥
 प्रभाकरसुते प्रोक्तं जीवनं त्वत्र संभवे । चत्वारिंशन्मिते कादये नववर्षाण्यसंशयम् ॥ ४४ ॥
 पाटसूनौ द्वियुक्ते च चत्वारिंशे पतत्रिण । चतुर्दशमिताब्दान्तमथवा तैर्युतं शतम् ॥ ४५ ॥
 दीतांशुने त्रियुक्ते तु चत्वारिंशन्मितेऽण्डज । आयुर्वदमिताब्दान्तमथवाऽष्टोत्तरं शतम् ॥ ४६ ॥
 पाटुजेऽत्र चतुर्युक्ते चत्वारिंशन्मिते सुत । पञ्चविंशतिवर्षाणि प्रोक्तमायुर्विलं त्विह ॥ ४७ ॥
 शुचिपुत्रे दशाब्दान्तं वा दशादयं शतं स्थितिः । चत्वारिंशन्मिते युक्ते पञ्चभिः परमा सुत ॥ ४८ ॥

चत्वारिंशन्मिते ज्ञेयं पृथुक्ते धातुसंभवे । पञ्चत्रिंशन्मिताब्दान्तं प्रोक्तमायुः पुरातनैः ॥ ४९ ॥
 प्राभाकरो तथा च्युते पञ्चाशत्संख्यके स्थितिः । सप्तवर्षमिताब्दान्तं ज्ञातं सप्तोत्तरं तथा ॥ ५० ॥
 ब्रह्मपुत्रे महाभाग जीवने कथितं त्विह । षोडशशब्दमितं द्रव्येन पञ्चाशत्संख्यकेऽखिलम् ॥ ५१ ॥
 शुचिजे कूनपञ्चाशत्संख्यके विनतात्मज । हायनैर्ह्यनैर्विंशद्दिनपुरश्चै प्रतिष्ठितम् ॥ ५२ ॥
 विष्णुपुत्रे स्थितिर्जन्योत्तरोक्ता शतवत्सरम् । चतुर्वर्षयुतं सूत पञ्चाशत्संमितेऽखिलम् ॥ ५३ ॥
 शुचिसूनौ तथा प्रोक्तं जीवनं प्रथमाब्दकम् । द्वाद्यादयं शतमितं वापि कुपञ्चाशन्मितेऽखिलम् ॥ ५४ ॥
 द्विपञ्चाशन्मिते ह्यायुर्वर्षिकादशैस्त्वह । ब्रह्मजे तैर्युतं वापि शतमत्र प्रकीर्तितम् ॥ ५५ ॥
 त्रिपञ्चाशन्मितेऽप्युक्ता स्थितिरत्रैव संभवे । कूनविंशत्समान्तं हि मुनिभिः शुचिसंभवे ॥ ५६ ॥
 दशपञ्चाशन्मिताब्दान्तं जीवो देहेऽत्र तिष्ठति । चतुर्युक्ते हि पञ्चाशत्संमिते ब्रह्मसंभवे ॥ ५७ ॥
 ब्रह्मसूनी मया प्रोक्तमायुर्वलमशीतिकम् । पञ्चवर्षयुतं पञ्चपञ्चाशत्संमितेऽधुना ॥ ५८ ॥
 पदपञ्चाशन्मिते बत्स ब्रह्मसूनौ हि जीवनम् । जन्तोरेकयुतं विंशत्समान्तं चात्र जन्मनि ॥ ५९ ॥
 च्युते पष्टिमिते त्वत्र रौद्राख्ये गरुडायज । कूनविंशत्समान्तं हि निर्माणं प्राणिनामिह ॥ ६० ॥
 पञ्चाशदष्टयुक्ते तु मन्दगे विनतात्मज । त्रिचत्वारिंशदब्दान्तमायुश्च प्रकीर्तितम् ॥ ६१ ॥
 कूने पष्टिमिते रुद्रसंभवे गरुडायज । द्वियुक्तं विंशदब्दान्तमिह लोके स्थितिर्मता ॥ ६२ ॥
 अयो पष्टिमिते सूत विष्णुजे जीवने मतम् । द्रव्यपष्टिमिताब्दान्तं ध्रुवमत्र परिष्कृतम् ॥ ६३ ॥
 रुद्रपुत्रे महाभाग कुपष्टिमितके तथा । त्रयोविंशतिवर्षाणि ह्यायुर्वलमुदाहृतम् ॥ ६४ ॥
 आयुर्द्वयं दृढं प्रोक्तं कूनपञ्चाशदब्दकम् । मन्दाख्येऽत्र महाभाग द्विपष्टिमितेऽखिलम् ॥ ६५ ॥
 त्रिपष्टिसंख्यके सूत कथितं रुद्रजेऽधुना । अष्टाविंशतिवर्षान्ते मरणं प्राणिनामिह ॥ ६६ ॥
 कोणसंज्ञे मया प्रोक्तं चतुःपष्टिमितेऽण्डज । निधनं सप्तपञ्चाशदब्दान्ते नात्र संशयः ॥ ६७ ॥
 पञ्चपष्टिमिते सूत रुद्रसूनां च जीवनम् । सप्तविंशतिवर्षाणि नात्र कार्या विचारणा ॥ ६८ ॥
 रुद्रात्मजेऽय पदपष्टिमिते ह्यायुरुदीरितम् । द्रव्यपञ्चाशदब्दान्तं जन्मन्यत्र परिष्कृतम् ॥ ६९ ॥
 सप्तपष्टिमिते त्वत्र यमजे कश्यपात्मज । आपद्भिः शतवर्षाणि ह्यायुर्द्वयमुदीरितम् ॥ ७० ॥
 द्रव्येन सप्ततिसंख्ये तु नास्ति रुद्रसुतेऽण्डज । चत्वारिंशन्मिते काढ्ये वर्षान्ते निधनं स्मृतम् ॥ ७१ ॥
 यमात्मजे महाभाग कूने सप्ततिसंमिते । प्रोक्तमायुश्चतुर्विंशदब्दान्तं प्राणिनामिह ॥ ७२ ॥
 अश्वत्थजे तथा घोक्ता स्थितिरत्रैव संभवे । प्राणिनां तु नवविंशत्समान्तं पूर्वस्मिन्निभिः ॥ ७३ ॥
 कृतात्मजे महाभाग ब्रह्मसप्ततिसंमितेऽधुना । त्रिंशन्मितवर्षाणि जीवनं कथितं मया ॥ ७४ ॥
 द्विगत्ततिसंमितेऽश्वत्थसुनार्वर्ज संस्थितिः । पृथुक्त्रिंशत्समान्तं हि प्राणिनां विनतात्मज ॥ ७५ ॥
 कृतसूनौ तथा प्रोक्तं जीवनं प्राणधारिणाम् । सप्तत्रिंशन्मिताब्दान्तं त्रिसप्ततिसंमितेऽधुना ॥ ७६ ॥
 आयुर्वलं मया प्रोक्तं पृथुनेऽशीतिसंमिते । च्यूनपञ्चाशदब्दान्तं कृतजे त्वत्र संभवे ॥ ७७ ॥
 पञ्चसप्ततिसंख्येऽय यमसूनौ च पुत्रक । जीवनं प्राणिनां प्रोक्तं द्वात्रिंशद्वायनान्तकम् ॥ ७८ ॥
 पदचत्वारिंशदब्दान्तं कथितं प्राणधारणम् । पदसप्ततिसंमिते त्वत्र कृतपुत्रे च पुत्रक ॥ ७९ ॥
 यमपुत्रे महाभाग च्युनेऽशीतिसंमितेऽधुना । त्रिंशत्कुपुत्तवर्षान्ते निर्माणं परिकीर्तितम् ॥ ८० ॥
 द्रव्येऽशीतिसंमितेऽश्वत्थपुत्रेऽय कथितं ध्रुवम् । द्विचत्वारिंशदब्दान्तमखिलं प्राणधारणम् ॥ ८१ ॥
 कूनेऽशीतिसंमिते प्रेतासुतेऽय जनुपि ध्रुवम् । अष्टात्रिंशत्समान्तं हि जीवनं कथितं स्फुटम् ॥ ८२ ॥

कृतवीर्यं महाभाग त्वायुर्दायमुदीरितम् । चतुस्त्रिंशन्मिताब्दान्तमशीतिमितके ध्रुवम् ॥ ८३ ॥
 कशीतिमितके त्रेतासूनावत्र च पुत्रक । चत्वारिंशच्चतुर्युक्तमब्दान्तं प्राणधारणम् ॥ ८४ ॥
 त्रेताजे तु मया प्रोक्तमायुर्वलमिह स्फुटम् । एकोनविंशदब्दादयं शतसंख्यं द्व्यशीतिके ॥ ८५ ॥
 त्र्यशीतिमितके सूत कालजे जीवने स्मृतम् । पञ्चोनमत्र पञ्चाशदब्दान्तं त्वखिलं ध्रुवम् ॥ ८६ ॥
 चतुर्युक्तेऽशीतिमिते त्रेतापुत्रे पतत्रिण । दशसप्तान्वितं चायुर्वलं हि शरदां शतम् ॥ ८७ ॥
 कलिस्त्री महाभाग पञ्चाशीतिमितेऽण्डज । द्विपष्टिमितवर्षाणि प्राणिनां देहधारणम् ॥ ८८ ॥
 तत्तत्क्षेताभवे नान्नि पञ्चशीतिमिते खग । द्वादशाब्दाधिकं प्रोक्तमायुर्दायं शतं स्फुटम् ॥ ८९ ॥
 सप्तान्वितेऽशीतिमिते द्वापरसप्तमसंज्ञके । पदपञ्चाशन्मिताब्दान्तं निर्याणं कीर्तितं त्विह ॥ ९० ॥
 व्यय त्रेतात्मजे सूत ह्यष्टाशीतिमितेऽधुना । हायनानां शतं युक्तं चतुर्भिर्जीवने स्फुटम् ॥ ९१ ॥
 कूने नवतिसंख्येऽत्र त्रेताजाते परिस्फुटे । द्व्यशीतिमितवर्षाणि देहिनां देहधारणम् ॥ ९२ ॥
 चतुःपष्टिमिताब्दान्तं जीवने कथितं त्विह । तथा नवतिसंख्ये तु कलिपुत्रेऽत्र पुत्रक ॥ ९३ ॥
 मित्रसूनी कुयुक्ते नवतिसंख्येऽत्र काश्यप । अशीतिमितवर्षाणि प्रोक्तमायुः पुरातनैः ॥ ९४ ॥
 ततो नवतिसंख्येऽत्र द्वाद्यादये मित्रात्मजेऽण्डज । प्रोक्तं सप्ततिवर्षान्तं निधनं देहधारणम् ॥ ९५ ॥
 भूतादिस्त्री कथितं त्र्यादये नवतिसंमिते । प्रोक्तमायुर्महाभाग सप्तोनं शरदां शतम् ॥ ९६ ॥
 पद्मे शतसंख्ये तु मित्रपुत्रेऽत्र पुत्रक । त्र्यूनं नवतिवर्षान्तं कथितं देहधारणम् ॥ ९७ ॥
 भूतादिपुत्रे कथितं पञ्चोने शतसंख्यके । पञ्चपष्टिमिताब्दान्तं स्फुटमायुर्मनीषिभिः ॥ ९८ ॥
 पणवत्या मिते सूत नियतं मित्रसंभवे । कुसप्ततिमिताब्दान्तं जीवने कथितं त्विह ॥ ९९ ॥
 त्र्यूने भूतात्मजे त्वत्र शतसंख्ये पुरातनैः । प्रोक्तमायुर्वलं सूत कूनाशीतिमिताब्दकम् ॥ १०० ॥
 द्रुपदे शतामिने वत्स मित्रजे जीवने स्मृतम् । अष्टपष्टिमितान्यत्र वर्षाणि परमं स्फुटम् ॥ १०१ ॥
 भूतादिजे महाबाहो कूने शतमितेऽधुना । प्रोक्तमायुर्वलं प्रहुरष्टोने शरदां शतम् ॥ १०२ ॥
 त्रेताजसंज्ञके प्रोक्तं शतसंख्ये खगेश्वर । अष्टाशीतिमिताब्दान्तं प्राणिनां प्राणधारणम् ॥ १०३ ॥
 कुयुक्ते शतसंख्येऽत्र मैत्राख्ये शरदां शतम् । चतुर्भिरूने कथितमायुर्दायं परिस्फुटम् ॥ १०४ ॥
 दीप्तांशुजेऽण्डजश्रेष्ठ द्वियुक्ते शतसंख्यके । सप्तसप्ततिवर्षान्तं जीवने चात्र जन्मनि ॥ १०५ ॥
 मित्रजाते त्रियुक्ते तु शतसंख्येऽत्र संभवे । कूनसप्ततिवर्षान्तमायुर्वलमुदाहृतम् ॥ १०६ ॥
 चतुर्युक्ते शतामिने नान्नि धर्मांशुजेऽण्डज । अशीतिमितवर्षाणि कथितं देहधारणम् ॥ १०७ ॥
 दीप्तांशुस्त्री सततं पञ्चादये शतसंख्यके । द्ब्यूनाशीतिमिताब्दान्तमायुर्वलमुदाहृतम् ॥ १०८ ॥
 ततो नवतिवर्षान्तं देहिनां देहधारणम् । धर्मांशुस्त्री पद्मयुक्ते शतसंख्येऽत्र जन्मनि ॥ १०९ ॥
 सप्तयुक्ते शतमिते नान्नि तीक्ष्णांशुजेऽण्डज । पदसप्ततिमिताब्दान्तं कथितं जीवने त्विह ॥ ११० ॥
 तीक्ष्णांशुस्त्रीनावष्टादये शतसंख्ये खगाधिप । कादये नवतिवर्षान्तमायुर्वलमुदाहृतम् ॥ १११ ॥
 एतदायुर्वलं प्रोक्तं मनुजानां परिस्फुटम् । बहल्यं पुण्यपापभ्यां मृतः किं नमृद्विह ॥ ११२ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूत्रपरिणवसंवादे कर्मविपाके आयुर्मर्यादाध्यायः ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

तमसोद्भवपापानि कृतवान् पृच्छकस्तर्मा । तानि मे कृते न्यतन्यवृत्तजन्मनि निश्च्य

श्रीमर्यादा उवाच ।

स्वर्गादेः पतनं पापात्पापादायुःप्राणाशनम् । निश्च्य न्यतन्यवृत्तजन्मनि निश्च्य

पापाद्विष्टं भयं पापात्पापास्तंतिनाशनम् । राज्यभङ्गस्तथा पापात्पापाद्रोगविवर्धनम् ॥ ३ ॥
 धनरुपायशुभं पापात्पापाद्भवनसङ्घटे । पापाद्दुःखं महाभाग तस्मात्पापं न वाचरेत् ॥ ४ ॥
 अर्वाग्वादशर्वेभ्यः पापान्यज्ञानतस्तथा । प्राक्पापौघान्यसौ जन्तुस्तान्यल्पान्यल्पशोधनैः ॥ ५ ॥
 तीर्थस्नानादिकैश्चात्र दग्धधान्यवदण्डज । नश्यन्त्येव प्ररोहन्ति न पुनर्जन्मनि ध्रुवम् ॥ ६ ॥
 व्याध्यादिरूपं यत्पापं गणितेन दृढोदितम् । मत्कृतैः शोषनैरेव नाशमायाति नान्यथा ॥ ७ ॥
 भोगाद्वापि महाभाग नात्र कार्या विचारणा । तान्कहं यत्नतो वक्ष्ये राह्यादिभ्यः पतत्रिण ॥ ८ ॥
 राह्याख्ये प्रथमे वत्स जीवोऽसौ कृतवान्पुरा । राजघातं छलैर्दुष्टैरतिलोभसमन्वितः ॥ ९ ॥
 गते तमसि संज्ञे प्राग्द्वितीये विनतात्मज । व्यभक्ष्यभक्षकश्चासौ परदारविमर्दकः ॥ १० ॥
 सूचकः परन्ध्रस्य बभूव विनतात्मज । अगुसंज्ञे तृतीये तु मार्गद्वण्डनतत्परः ॥ ११ ॥
 परद्रव्यापहारी च पूर्वजन्मनि चाभवत् । चतुर्थे ह्यसुराख्ये प्राग्देवद्वेषापहारकः ॥ १२ ॥
 परस्वहारको वत्स त्वासीत्स्वामितुहान्वितः । पञ्चमे त्वानराख्ये तु परपुंसि रता ह्यसौ ॥ १३ ॥
 पूर्वजन्मनि पक्षीन्द्र बभूव वनिताऽसौ । तथा सिंहीसुते पष्ठे महापातकसंयुतः ॥ १४ ॥
 स्वभावात्पूर्वजनुपि विनतानन्दवर्धन । सप्तमे चन्द्रहाख्ये तु चक्रे पूर्वभवेऽण्डज ॥ १५ ॥
 अदण्डचदण्डनं पापं गवां पीडामदायकम् । वक्राख्ये त्वष्टमे वत्स जीवोऽसौ स्थापितं धनम् ॥ १६ ॥
 परेण नाददात्पूवं तथा घातित्वाभरम् । ततो नवमिते सूत नात्रि सूर्यान्तके पुरा ॥ १७ ॥
 आततापी बभूवासौ प्राणवान् कश्यपात्मज । अथो दशमिते राहौ मुखसंज्ञे खगाधिप ॥ १८ ॥
 त्यक्त्वा पूर्वभवे योनिं मुखे मैथुनवानसौ । सोमहाख्ये पुरा जीव एकादशमितेऽण्डज ॥ १९ ॥
 चक्रे ब्रह्मवधं घोरमपराधविजितम् । जीवोऽसौ प्राग्भवे दुष्टे गृहीत्वा लोभतो धनम् ॥ २० ॥
 शास्त्रार्थमन्यथा चक्रे द्वादशे रविमर्दने । चन्द्रान्तके तथा पूर्वभवे विश्वमितेऽण्डज ॥ २१ ॥
 जीवोऽप्यं शूद्रमवधीच्छलेन गरुडाग्रज । संकल्पिताप्रदानं च बलादाकृष्य भक्षणम् ॥ २२ ॥
 निक्षेपहरणं चापि पापं मिश्रसमुद्भवम् । कृतवान्पृच्छकश्चासौ सिंहीजे मनुसमिते ॥ २३ ॥
 ब्राह्मणस्यादद् दुःखं पूर्वजन्मनि निर्भयः । वत्सासौ प्राणवान् पञ्चदशसंख्ये विधुतुदे ॥ २४ ॥
 चकार स्त्रीवधं घोरं महापापं च पुत्रक । सोमान्तके प्राणधरः षोडशे पूर्वजन्मनि ॥ २५ ॥
 ततः सप्तदशे वत्स धूम्रलोचनसंज्ञके । महोग्रं कृतवान्पापं व्यभिचारसमुद्भवम् ॥ २६ ॥
 शीर्षभारसमुत्पन्नं पापमाचरितं पुरा । जीविनानेन सततं शीर्षाख्येऽष्टादशेऽण्डज ॥ २७ ॥
 श्वमाजिरादिसंस्पर्शं कृतवान्मोजनं त्वसौ । शूरोर्वाक्यविरोधं च पूर्वजन्मनि निश्चयात् ॥ २८ ॥
 कृने विंशन्मिते सिंहीसुनुनात्रि पतत्रिण । परान्नहारी जीवोऽसावभवत्पूर्वजन्मनि ॥ २९ ॥
 सूर्यारिसंज्ञके विंशन्मिते तु गरुडाग्रज । एकविंशन्मिते भानुरिपुसंज्ञे पुराभवे ॥ ३० ॥
 दानविग्रहरश्चासौ बभूव विनतात्मज । परस्त्रीं दृष्ट्वाद्यथा चोदपास्तगतं रविम् ॥ ३१ ॥
 गृध्रपः प्राग्भवे वत्स द्वाविंशे वदनाभिधे । गर्मघातकरी चासावभवत्पूर्वजन्मनि ॥ ३२ ॥
 अर्कान्तके त्रयोविंशन्मिते प्राणी पतत्रिण । स्वामिद्रोहं महापापं चकार मदतंयुतः ॥ ३३ ॥
 प्राग्भवे तु चतुर्विंशन्मिते दैत्येन्द्रसंज्ञके । पञ्चविंशन्मिते सूत सूर्यहाख्ये पुरा भवे ॥ ३४ ॥
 निजप्रिवानसौ वधमपराधविजितम् । भान्वन्तके महाभाग षोडशन्मितके ह्यसौ ॥ ३५ ॥
 विषमद्रोभवन्पूर्वभवे पापविमोहितः । सप्तविंशन्मिते सूत मिश्रधनी पुराभवे ॥ ३६ ॥

जीवोऽसावुक्तवान् वाक्यं निष्ठुरं दुष्टममृतम् । अष्टाविंशन्मिते हासीत्तथा त्वथान्तर्गमे ॥ ३७ ॥
 स्वगोत्रविप्रकर्ताऽसी पूर्वजन्मनि मानवः । अजच्छादनसंज्ञेऽमी कुनत्रिंशन्मिते पुरा ॥ ३८ ॥
 कृतवान् गेहदाहं प्रागाततापिकसंज्ञकः । त्रिंशन्मितेऽयं हैसारिसंज्ञके पूर्वजन्मनि ॥ ३९ ॥
 वृक्षच्छेद्यभवच्चापि परवासविनाशकः । अयोनिगामी जीवोऽसी बभूव परसंभवे ॥ ४० ॥
 कुत्रिंशत्संमिते शुक्लाङ्गारिसंज्ञे पतत्रिण । अयं च्छात्रवधं चक्रे पूर्वजन्मनि मानवः ॥ ४१ ॥
 द्वात्रिंशन्मिते चासावजज्ञत्रौ भयानकः । अयान्तके पुरा चक्रे त्रिंशन्मितकेऽण्डज ॥ ४२ ॥
 बालविक्रयजं पापं ह्येवं बालघातजम् । पिङ्गारिसंज्ञके चासीच्चतुस्त्रिंशन्मितेऽण्डज ॥ ४३ ॥
 परान्नहरणे दक्षोऽदक्षः पापविमोचने । पञ्चत्रिंशन्मिते वत्स मित्रच्छादकमंज्ञके ॥ ४४ ॥
 स्त्रीत्यागं कृतवान् पापं जीवोऽसी परसंभवे । पञ्चत्रिंशन्मितके सुत सिंहकात्मजमंज्ञके ॥ ४५ ॥
 गण्डमुक्ताफलादीनां हारकश्चाभवत्पुरा । परद्रव्यापहरणं कृतवान् प्राणधारकः ॥ ४६ ॥
 सप्तत्रिंशन्मिते पूर्वं गङ्गाद्वारौ प्रयत्नतः । भगान्तके सवर्णास्त्रीगामी चाभूत्पुराभवे ॥ ४७ ॥
 अष्टात्रिंशन्मिते कामलोभाद्भि गुरुडाग्रज । चत्वारिंशन्मिते कूने चोत्तमाङ्गे पतत्रिण ॥ ४८ ॥
 हतवान् प्राक् परस्वर्णं पुनर्जन्मनि चार्भकः । कृतवान् गोवधं घोरं पूर्वजन्मनि पृच्छकः ॥ ४९ ॥
 कालरूपे महाघोरे चत्वारिंशन्मितेऽण्डज । भगागिसंज्ञके काश्ये चत्वारिंशन्मिते पुरा ॥ ५० ॥
 स्वात्मलोभादसी चक्रे परपुष्पविनाशनम् । ऋणाप्रदायी ह्यभवत्पूर्वजन्मनि निश्चयात् ॥ ५१ ॥
 सूर्यगर्भौ द्वियुक्ते तु चत्वारिंशन्मितेऽण्डज । चन्द्रवातकसंज्ञे प्राक् पशुघातनतत्परः ॥ ५२ ॥
 जीवो रामाऽन्विते चत्वारिंशत्संख्ये बभूव यः । सहस्रांशुरिषी प्रादादीपयं प्राक् परस्य च ॥ ५३ ॥
 निधनार्थं चतुर्युक्ते चत्वारिंशन्मिते सुत । पञ्चहीनेऽयं पञ्चाशन्मितेऽपग्रहमंज्ञके ॥ ५४ ॥
 कृतवान् मिश्रितं पापं बहुदुःखप्रदायकम् । स्वधर्मत्यागवांश्चासी जीवः पूर्वभवेऽण्डज ॥ ५५ ॥
 चतुर्भिर्कूने पञ्चाशन्मितकेऽर्कप्रज्ञादके । पञ्चाशन्मितके ब्यूने प्रभाकरिणी पुरा ॥ ५६ ॥
 कृतवान् घोरपापानि दुष्टौ दुष्टफलानि च । द्यूनेऽज्ञान्तकमंज्ञे प्राक् मृगशावकभक्षणम् ॥ ५७ ॥
 निःशङ्खजीवघातं चान्वाष्टिकाश्चाष्टवर्जनम् । प्राणिद्वेषकं चक्रे पञ्चाशन्मितके ह्यनी ॥ ५८ ॥
 पञ्चाशत्संख्यके कूने सुपर्णार्यभिषेऽण्डज । ब्रह्मस्वहारकश्चासावभवत्पूर्वमंभरे ॥ ५९ ॥
 क्षेत्रमारी बभूवासी पञ्चाशन्मितके पुरा । पतङ्गगर्भौ सततं जलोपाध्यादिनाऽण्डज ॥ ६० ॥
 कुपञ्चाशन्मिते सुत सोमच्छादकसंज्ञके । परजन्मनि जीवोऽसावभवत्कालत्रिणी ॥ ६१ ॥
 द्विपञ्चाशन्मिते चासी शिशुःसंज्ञे पुराभवे । योपापण्योपजीव्योऽसावभवत्कल्पपातज ॥ ६२ ॥
 विपञ्चाशन्मिते नास्ति गीतभान्वन्तकेऽण्डज । घोरं कन्यावधं चक्रे प्राण्यमी पूर्वजन्मनि ॥ ६३ ॥
 अज्ञात्वा धर्मशास्त्रं तु प्रायश्चित्तप्रदायकः । प्राग्वभूव विलोमाग्रे पङ्कने पष्टिमंमिते ॥ ६४ ॥
 पंचयुक्तेऽयं पंचाशन्मिते पूर्वभवे रम । सदा वने च गुरवे दृष्टवान् वरभावतः ॥ ६५ ॥
 पदपंचाशन्मिते वत्स सूर्यवातिनि चाभवत् । जीवोऽसी बहुसत्त्वानां घातकः परमंभरे ॥ ६६ ॥
 ब्यूने पष्टिमिते जन्तुः शशिसर्गविमर्दने । कुरुक्षेत्राद्वितीयं कालेषु अदृष्टादिषु ॥ ६७ ॥
 प्रतिग्राही बभूवासी प्राग्भवे गुरुडाग्रज । द्यूने पष्टिमिते सूर्यगिर्षा पूर्वभरे सुत ॥ ६८ ॥
 अभक्ष्यभक्षकश्चासीत्पृच्छकः कश्यपात्मज । गङ्गाऋणसंज्ञे प्रागृणपष्टिमितेऽण्डज ॥ ६९ ॥
 मार्गदाहभवच्चासी लोकाणां भयदायकः । अथ पष्टिमिते वत्स शशिशालकमंज्ञके ॥ ७० ॥

अगम्यागमनं जन्तुः कृतवान् पूर्वजन्मनि । शुक्रान्तके कुयुक्ते प्राग् जीवोऽसी पाटिसंज्ञके ॥ ७१ ॥
 चक्रे ब्रह्मवर्धं घोरं ब्रह्मस्वहरणं तथा । शस्त्रघातेन हननं शास्त्रबाह्योपजीवनम् ॥ ७२ ॥
 त्रिपष्टिमित्तके चक्रे भास्करच्छादकेऽण्डज । प्राक् परां फलानां च हरणं लोभसंयुतः ॥ ७३ ॥
 सुवर्णहरणं द्यूतं कृतवान् पृच्छकस्त्वसौ । त्रिपष्टिमित्तके पूर्वं प्रभाकारविमर्देन ॥ ७४ ॥
 चतुःपष्टिमिते सूत नवादी कृतवान् पुरा । धीवनं च शकृन्मागे विघ्नं परकृती तथा ॥ ७५ ॥
 जीवोऽसी पापवान्मोहाद्भ्रातृशत्रौ पतत्रिण । ततः शशिरिपौ वत्स पञ्चपष्टिमिते पुरा ॥ ७६ ॥
 मातृपितृगुरुणां च विप्राणां भक्तिवर्जितः । निन्दाश्रावी बभूवामी जीवो विमियकारकः ॥ ७७ ॥
 ततः सोमरिपौ पूर्वभवे पदपष्टिसमिते । निन्दापुनरुद्धानरहितश्चासीद्ब्रह्मपहारकः ॥ ७८ ॥
 द्यूने सप्ततिसंख्ये तु प्राग्भवे शुचिघातिनि । पितृघाती महाभाग जीवोऽसी चाभवत्सुधीः ॥ ७९ ॥
 घालघाती तथा वत्स जन्तुर्ध्वं मित्रघातिनि । द्यूने सप्ततिसंख्ये तु बभूव परसंभवे ॥ ८० ॥
 कूने सप्ततिमे यजे शुचिमर्दनसंज्ञके । धातूनां हरणं मोहादप्राण्यसौ प्राग्भवेऽण्डज ॥ ८१ ॥
 व्यय सप्ततिमे वत्स मिश्रद्विद्वसंज्ञके पुरा । चकार स्वेच्छया द्रुष्टो गुरोर्विप्रस्य घातनम् ॥ ८२ ॥
 कुलसप्ततिमे चक्रे झाकादिहरणं पुरा । नास्मिन् स्कन्दरिपौ मोहादिनतानन्दवर्धन ॥ ८३ ॥
 पक्षपातं सभायां वै चकाराधर्मतः पुरा । द्दिसप्ततिमे तत्र पाताल्ये च पतत्रिण ॥ ८४ ॥
 ततो यमरिपौ सूत त्रिसप्ततिमिते पुरा । बहुविप्रविरोधं च कृतवान् पृच्छकस्त्वसौ ॥ ८५ ॥
 जीवोऽसी रसहारी प्राग्बभूव विनतात्मज । चतुःसप्ततिसंख्ये तु प्रमकेतो प्रपन्नतः ॥ ८६ ॥
 पञ्चसप्ततिसंख्ये तु दानवाख्ये पुराभवे । चक्रे आतृवर्धं गेहोत्पापं मोहाच्छलादसौ ॥ ८७ ॥
 विप्ररत्नापहरणं कृतवान् पूर्वजन्मनि । सूर्यचन्द्ररिपौ सूत पदसप्ततिमिते छलात् ॥ ८८ ॥
 सप्तसप्ततिमंख्यं प्राग् बहुपापसमुद्भवः । निशाचरो बभूवामी पूतनाग्रहविग्रहः ॥ ८९ ॥
 हंसावर्कं तथा द्यूनेऽशीतिसंख्ये पुराभवे । पक्षिघातनयुक्तोऽसी बभूव विनतात्मज ॥ ९० ॥
 रौचिराख्ये तथा कूनेऽशीतिसंख्ये चकार वै । दत्तापहरणं पूर्वं तथा वेदस्य विक्रयम् ॥ ९१ ॥
 अष्टशेऽशीतिसंख्ये प्राग्दृष्टवान् कामतः स्त्रियम् । परदृष्टिविनाशं च कृतवान् पृच्छकस्त्वसौ ॥ ९२ ॥
 मदीसार्गा कुयुक्ते चाशीतिसंख्ये पतत्रिण । प्राग्भवेऽप्यस्य व्रतस्यापि त्यागी पूर्वभवेऽभवत् ॥ ९३ ॥
 पुत्रवर्णाभिधे दृष्टादृष्टेऽशीतिसंख्ये पुराभवे । दृष्टप्रतिग्रहं जीवः कृतवान् कश्यपात्मज ॥ ९४ ॥
 परसन्तानहरणं चक्रे पूर्वभवेऽप्यसौ । अग्न्यभिधे किल व्यादृष्टेऽशीतिसंख्ये च पुत्रक ॥ ९५ ॥
 घनरूपे चतुर्युक्तेऽशीतिसंख्ये ततोऽण्डज । अविक्रपाणां सततं विक्रयी चाभवत्पुरा ॥ ९६ ॥
 पञ्चाशीतिमिते वत्स तिलाङ्गाख्ये पुराभवे । पापकर्मरतश्चासी बभूव प्राणधारकः ॥ ९७ ॥
 अमर्धदानं सततं सर्पघाती तथाऽभवत् । पदशीतिमिते प्राणी सर्पाख्ये पूर्वजन्मनि ॥ ९८ ॥
 द्यूने नवतिसंख्ये प्राग्भूमाह्ने प्राणधारकः । धूर्तो बभूव सततं कन्यकाविक्रयी तथा ॥ ९९ ॥
 चन्द्राविर्गतके चाशीत्पिशुनः पूर्वजन्मनि । अष्टाशीतिमिते प्राणी विनतानन्दवर्धन ॥ १०० ॥
 दिग्गुणदुर्गते शब्द नवाशीतिमिते पुरा । परवेषपहरणं कृतवान् पृच्छकस्त्वसौ ॥ १०१ ॥
 ततो नवतिसंख्येऽसी घनाख्ये परसंभवे । अनिवेद्य गुरादिभ्यो भोक्तासीच्च पतत्रिण ॥ १०२ ॥
 शान्दीपनिग्रहो प्राग्घातये नवतिसंमिते । निर्वाणं कृतवांश्चासावयं मृत्युरवशेन वै ॥ १०३ ॥
 शास्त्रं नवतिसंख्ये तु जटगमो पुराभवे । जीवोऽयं चाभवत्सुत देवद्रव्यापहारकः ॥ १०४ ॥

धर्मध्वजारिणौ पूर्वैरिणौ सप्तोनिते सति । पतिश्रातकरश्चासौ बभूव प्राणधारकः ॥ १०५ ॥
 यत्नविन्नकरः प्राणी प्रागासीद्बुद्धिर्वर्जितः । शुक्लाङ्गशृङ्गे तु चतुर्नवतिसंमिते ॥ १०६ ॥
 प्राग्दुःखदायी ह्यभवत्पूर्वजन्मनि चाण्डज । अजारिसंज्ञके जन्तुः पञ्चोने शतसंख्यके ॥ १०७ ॥
 कृष्णाङ्गे च चतुर्हानि शतसंख्ये पतत्रिण । नीचस्त्रीसंगमाजीवश्चक्रे पापं पुण्यभवे ॥ १०८ ॥
 परदुःखप्रदानं च तथैवावृत्तभाषणम् । छेदनं परजिह्वायाः कृतवान् पृच्छकस्त्वयम् ॥ १०९ ॥
 द्यूने सप्तमिते स्रुत जिह्वाभ्ये पूर्वजन्मनि । द्यूने शतमिने पुत्र नीलवर्णे पुराभवे ॥ ११० ॥
 मद्यपानरतश्चासौ जीवोऽभूत्पापमोहितः । तथा शुक्लाङ्गके कृने शतसंख्येऽभवत्कुर्षीः ॥ १११ ॥
 देवद्विजोपाधिकारी प्राण्यसौ परसंभवे । ततः शतमिते स्रुत महीरूपे विधानतः ॥ ११२ ॥
 सुगन्धिहरणं पापं कृतवान् पूर्वजन्मनि । महापातकसंयुक्तोऽसावभूत्पूर्वसंभवे ॥ ११३ ॥
 आकाशसंज्ञके वत्स त्वेकोत्तरशते तथा । द्वियुक्ते शतसंख्ये प्राग्धूम्राक्षे कृतवानसौ ॥ ११४ ॥
 कूटसाक्ष्यजपापं च परममग्नकाशनम् । देवशायी मरुभाग बभूव परसंभवे ॥ ११५ ॥
 त्रियुक्ते शतसंख्ये तु देवशत्रौ च पृच्छकः । मातृहासौ पुरा जीवो भगच्छादकसंज्ञके ॥ ११६ ॥
 शतसंख्ये चतुर्थ्युक्ते महापातकसंयुतः । पञ्चादधे शतसंख्ये तु ग्रहेन्द्रे पूर्वजन्मनि ॥ ११७ ॥
 नानामिश्रितपापेभ्यो महाग्रहसमाकुलः । जात्युत्तमस्त्रीगमनं चक्रेऽर्मा प्राणधारकः ॥ ११८ ॥
 प्राक्संभवे तथोत्पाते षड्युक्ते शतसंख्यके । सप्तोत्तरशते त्वासीद्बुधरूपे पतत्रिण ॥ ११९ ॥
 जीवघातकरश्चासावभवत्पूर्वजन्मनि । अष्टोत्तरशते पूर्वभवे तु भ्रमसंज्ञके ॥ १२० ॥
 पशुचोरोऽभवत्सासौ जीवोऽयं गरुडाम्रज । एतत्सर्वमुपाख्यातं पापमाचरणं सुत ॥ १२१ ॥
 यत्कृते परमं दुःखं जीवो यात्यकृते सुखम् ॥ १२२ ॥

इति धीशृङ्गसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके पापनिर्णयाध्याय एकादशः ॥ ११ ॥

अरुणउवाच ।

केतो रिष्टं त्वया प्रोक्तं तद्वदस्र दिवस्पते । सत्यायुपि महाभाग कथं मृत्युः प्रजायते ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ज्ञानाज्ञानकृतं पापं दृढं प्रागदृढं तथा । रिष्टं तद्विधिषं ज्ञेयं दृढमप्यदृढं पुनः ॥ २ ॥
 उभयोः काश्यपेयात्र प्रायश्चित्तः क्षयो भवेत् । प्रायश्चित्तेऽकृते स्रुत रिष्टं नैव प्रशाम्याति ॥ ३ ॥
 नश्येदायुर्वलं तपु दीपो वाय्वादिना यथा । रिष्टयोगे समुत्पन्ने चतुर्धा मुनिभिः स्मृतम् ॥ ४ ॥
 स्वनाशः पुत्रनाशो वा स्त्रीनाशश्चार्यनाशनम् । अष्टोत्तरशतानां तु केवनां गरुडाम्रज ॥ ५ ॥
 नामतुल्यान्परिष्टानि खड्गादिषु यथाक्रमम् । वक्ष्ये यथा यथाकाले तानि त्वं श्रोतुमर्हसि ॥ ६ ॥
 खड्गाभिधे महाकेती प्रथमे विनतात्मज । चत्वारिंशन्मिते वर्षे रिष्टमत्रातिशरुणम् ॥ ७ ॥
 धुरसंज्ञे द्वितीये च काश्यपेयात्र जन्मनि । रिष्टं षड्विंशदष्टे तु धुरवन्नात्र संशयः ॥ ८ ॥
 घनाभिधे तृतीये तु रिष्टमत्र प्रसीतितम् । पञ्चविंशन्मिते वर्षे घनगर्जसमं सुत ॥ ९ ॥
 श्यामनाम्नि महावारो चतुर्थ्येऽग्रेव जन्मनि । द्वाविंशन्मिते वर्षे रिष्टं प्रोक्तं रसाधिप ॥ १० ॥
 पीताभिधे पञ्चमेऽत्र केती तु विनतात्मज । चतुर्विंशन्मिते रिष्टं हायने चात्र जन्मनि ॥ ११ ॥
 पश्चिमते कृष्णवर्णाय्ये कालरूपेऽत्र संभवे । एकविंशन्मिते स्रुत हायने शिष्टमद्भुतम् ॥ १२ ॥

गमाभिषे महादिष्टे यमरूपं पट्टद्वये । सप्तसंख्येऽत्र कथितं विनयानन्दवर्धन ॥ १३ ॥
 मुद्रागम्ये महाश्रीगम्येऽत्रैव जन्मनि । यमस्य मुद्रं घोरमष्टमे कश्यपात्मज ॥ १४ ॥
 श्रीमन्नाग्ये महाकेतौ नवमंख्ये पतत्रिण । पङ्क्तिश्रमिताके वर्षे निष्टमत्र प्रकीर्तितम् ॥ १५ ॥
 उत्काख्ये दशमे वापि वत्साष्टाविंशद्वये । दिष्टे तद्वीरवाकाग्रमत्र जन्मनि मानद ॥ १६ ॥
 ततो वज्राभिषेऽत्रैव गेहै रुद्रमितेऽण्डज । एकोनविंशद्वये तु रिष्टमुक्तं मनीषिभिः ॥ १७ ॥
 आयुषाख्ये तथा ज्ञेये द्वादशे गरुडाग्रज । च्युते त्रिंशन्मिते रिष्टे हायनेऽत्रैव जन्मनि ॥ १८ ॥
 केत्वाभिषे तथा शोक्तं त्रयोदशमितेऽण्डज । अष्टादशमिते सूत हायने रिष्टमद्वृतम् ॥ १९ ॥
 शीर्षमिते मनुमिते प्रोक्तमत्र स्वगाधिप । पौडशाब्दमिते रिष्टे शीर्षपातनवद्वहम् ॥ २० ॥
 पुच्छमिते ततः केतौ नृतीयेऽन्दे त्वरिष्टकम् । सर्पाख्ये पञ्चद्विर्वर्षे ह्युत्पातोऽत्र महान् सुत ॥ २१ ॥
 शुदाभिषे ततो रिष्टे वर्षे द्वादशसंमिते । अष्टादशमिते सूत रिष्टे मनुमितेऽन्दके ॥ २२ ॥
 चापागम्ये प्रथमे वर्षे रिष्टे प्रोक्तं मयाऽधुना । केतौ विंशन्मिते सूत बाणसंज्ञेऽत्र जन्मनि ॥ २३ ॥
 द्विचत्वारिंशद्वये तु रिष्टे देशान्तकृद्भवेत् । कुन्ताभिषे महाबाहो कालरूपं नवाब्दके ॥ २४ ॥
 लघ्वर्षके गृध्रमोक्तं द्वितीयेऽन्दे न मंशयः । घटसंज्ञे त्रयोविंशे केतावर्षेव जन्मनि ॥ २५ ॥
 बन्दवदमिते वर्षे रिष्टे हि गरुडाग्रज । ततो शुद्धाभिषे सूत मृत्तुर्वर्षे चतुर्मिते ॥ २६ ॥
 विषगम्येऽण्डत्रयं पञ्चविंशन्मिते ध्रुवम् । चत्वारिंशन्मिते वर्षे त्र्यधिके मरणं स्मृतम् ॥ २७ ॥
 ननः कान्दाभिषे स्मृत रिष्टे प्रोक्तं मयाऽधुना । चत्वारिंशन्मिते वर्षे पञ्चयुक्तेऽत्र पुत्रक ॥ २८ ॥
 प्रशान्तके महाबाहो कश्यपसंख्ये त्वरिष्टकम् । पञ्चाशदेकहीनेऽन्दे जन्मन्यत्रोदितं ध्रुवम् ॥ २९ ॥
 स्वजसंज्ञेऽधुना प्रोक्तमष्टाविंशन्मितेऽण्डज । निष्टमष्टाधिके चत्वारिंशद्वये भयानकम् ॥ ३० ॥
 कृन्विंशन्मितं तत्र क्षत्राख्ये गरुडाग्रज । द्विपञ्चाशन्मिते वर्षे रिष्टे सर्वहरं स्मृतम् ॥ ३१ ॥
 नृभूमते तथा केतौ विंशत्संख्येऽण्डजाधिप । पञ्चाधिके तु पञ्चाशद्वये प्रोक्तमरिष्टकम् ॥ ३२ ॥
 प्रतापिषे तथा त्वम नाशः प्रोक्तो मनीषिभिः । पञ्चाशदेकयुक्तेऽन्दे चतुर्धा तत्त्वदर्शिभिः ॥ ३३ ॥
 बीणाख्येऽत्र महोरपाते द्वाविंशन्मितसंख्यके । रिष्टे च दारुणं प्रोक्तं त्रिपञ्चाशन्मितेऽन्दके ॥ ३४ ॥
 प्यादये विंशन्मिते केतौ नर्तनाख्येऽत्र पुत्रक । द्वायुने पष्टिमिते वर्षे रिष्टे स्वाग्रतैनोपमम् ॥ ३५ ॥
 मृदङ्गमेतकं जन्मन्यत्रैव ध्रुवमद्वृतम् । चतुःपञ्चाशद्वये तु पुत्ररिष्टे मयोदितम् ॥ ३६ ॥
 पाशमेतस्य जनुर्नि पञ्चविंशन्मितेऽण्डज । रिष्टे पाशसमं प्रोक्तं पञ्चाशत्सप्तवत्सरे ॥ ३७ ॥
 पुष्पताद्वि महाबाहो केतौ पद्विंशत्संख्ये । पट्टन्विते तु पञ्चाशद्वये प्रोक्तमरिष्टकम् ॥ ३८ ॥
 तन्वाभिषे महापुच्छे रिष्टमुक्तं मया चलम् । एकोनपष्टिवर्षे तु जन्मन्यत्रैव दारुणम् ॥ ३९ ॥
 षट्पदाभिषेऽत्र ध्वजके त्वष्टाविंशन्मितेऽण्डज । एकाधिके तु षट्पद्वये जन्मन्यत्र भयानकम् ॥ ४० ॥
 हीनाङ्गे त्राशयण्यात्र महादिष्टे मयोदितम् । द्विपष्टिमितके वर्षे बन्धनार्थमेषानकम् ॥ ४१ ॥
 मुञ्जे नृ मर्दान्तने चत्वारिंशन्मिते ध्रुवम् । चत्वारिंशन्मिते वर्षे सप्तयुक्ते त्वरिष्टकम् ॥ ४२ ॥
 अन्नकाग्ये नवा केतौ त्रिपष्टिमितवत्सरे । महादिष्टे मया प्रोक्तं पतत्रिण यमोपमम् ॥ ४३ ॥
 केतौ गोचरमंते नृ रिष्टे वर्षेऽष्टपष्टिके । यथाऽऽकाशात्मपतने तथा रिष्टमिहाण्डज ॥ ४४ ॥
 तन्वाविंशन्मिते प्यादयेऽनन्ताख्ये कथिते त्विह । चतुःपष्टिमिते वर्षे पुत्रानन्तमयमद्वृत् ॥ ४५ ॥
 शरणाभिषे ततः प्रोक्तं निष्टमत्र स्वगाधिप । चत्वारिंशन्मिते वर्षे त्वेकादये नात्र संशयः ॥ ४६ ॥

पञ्चवेदमिते तत्र पञ्चसंज्ञे त्वरिष्टकम् । चतुर्विंशन्मिते वर्षे जायते विनतात्मज ॥ ४७ ॥
 केती भूचरसंज्ञे तु ह्येकहीने पतत्रिण । वर्षे त्रिंशन्मिते रिष्टं दारुणं कथितं मया ॥ ४८ ॥
 अन्तरिक्षाभिधे षड्वर्षे त्रिंशन्मिते ध्रुवम् । रिष्टं स्यादत्र जनुपि विनतानन्दवर्धन ॥ ४९ ॥
 केती रज्ज्वाभिधे सूत द्वात्रिंशन्मितवत्सरे । रज्जुबन्धादिकं रिष्टं जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ५० ॥
 हरिताख्ये महाकेती रिष्टमत्र मयोदितम् । पञ्चाशन्मितके नूनं ह्यष्टात्रिंशन्मितेऽब्देके ॥ ५१ ॥
 नीलसंज्ञे महीत्पाते रिष्टमुक्तं तु काश्यप । पञ्चत्रिंशन्मिते वर्षे चात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ ५२ ॥
 नीलाङ्गाख्ये महाकेती सूत रिष्टं प्रकीर्तितम् । चत्वारिंशन्मिते वर्षे ह्येकहीनेऽत्र जन्मनि ॥ ५३ ॥
 द्विपञ्चाशन्मिते वर्षे सुसलाख्ये पतत्रिण । रिष्टं सुसलवत्सोक्तं वर्षे षष्टिमितेऽण्डज ॥ ५४ ॥
 त्रिपञ्चाशन्मिते केती बन्धनाख्ये त्वरिष्टकम् । विंशन्मितेऽब्दे बन्धाद्यैर्द्याद्वये षष्टिमिते मृतिः ॥ ५५ ॥
 पीताङ्गसंज्ञके सूत तत्तश्चोक्तमरिष्टकम् । चत्वारिंशन्मिते वर्षे षड्युक्तेऽत्रैव जन्मनि ॥ ५६ ॥
 कृष्णाङ्गसंज्ञके केतावत्रारिष्टं प्रकीर्तितम् । एकादशमिते वर्षे काश्यपेय महासम् ॥ ५७ ॥
 श्यामाङ्गसंज्ञके सूत महाकेती महादुःखम् । रिष्टं निगादितं वर्षे दशसप्तमितेऽण्डज ॥ ५८ ॥
 गौराभिधे ततल्लयूने षष्टिसंख्ये त्वरिष्टकम् । ज्याद्वये त्रिंशन्मिते वर्षे जन्मन्यत्र खगाधिप ॥ ५९ ॥
 गौराङ्गनाम्नि सुमहद्वरिष्टमुदितं मया । सप्तत्रिंशन्मिते वर्षे चात्र जन्मनि काश्यप ॥ ६० ॥
 धूमवर्णे महाकेती पञ्चाशन्मितवत्सरे । रिष्टमुक्तं मया चात्र विनतानन्दवर्धन ॥ ६१ ॥
 नीलवर्णाभिधे सूत श्लोक्तं षष्टिमिते ध्रुवम् । पञ्चषष्टिमिते रिष्टं हायनेऽत्रैव जन्मनि ॥ ६२ ॥
 त्रिशूलसंज्ञके केती जन्मन्यत्र पतत्रिण । सप्तषष्टिमिते वर्षे त्रिषा रिष्टं त्रिशूलवत् ॥ ६३ ॥
 चतुःशूलाभिधे सूत द्वाद्वये षष्टिमिते ध्रुवम् । पट्षष्टिमितकेऽब्दे तु रिष्टमत्र चतुर्विधम् ॥ ६४ ॥
 पञ्चशूले तु पञ्चाब्दे रिष्टमुक्तं मनीषिभिः । धूमवज्रे तु विश्वावद्वमिते सूर्युः खगाधिप ॥ ६५ ॥
 चन्द्रारिसंज्ञके वर्षे त्रयोविंशे त्वरिष्टकम् । अर्कान्तके सप्तमेऽब्दे रिष्टं चार्कग्रहोपमम् ॥ ६६ ॥
 धृत्राक्षेऽब्दे दशमिते काले रिष्टं प्रकीर्तितम् । सोमहाख्ये तथा केतावष्टषष्टिमिते ध्रुवम् ॥ ६७ ॥
 रिष्टं तु त्रिंशदब्दे तु सोमग्रहसमं सुत । शूलाङ्गनाम्नि केती तु वेददिङ्मितवत्सरे ॥ ६८ ॥
 महाशूलोद्भवं रिष्टमत्र जन्मनि कीर्तितम् । शूलाभिधे तथा केती रिष्टमत्रैव जन्मनि ॥ ६९ ॥
 वर्षे सप्ततिसंख्ये च एकसप्ततिसंख्यके । द्विसप्ततिसंख्ये वर्षे रिष्टमुक्तं भयानकम् ॥ ७० ॥
 सोमपाख्ये ध्वजे सूत कुसप्ततिसंख्येऽधुना । सप्तायुधाख्ये सततं रिष्टं प्रोक्तं खगाधिप ॥ ७१ ॥
 एकोनसप्ततिसंख्ये वत्सरे चात्र जन्मनि । सप्तशूलाभिधे केती रिष्टं शूलवदुत्तमम् ॥ ७२ ॥
 चतुःसप्ततिसंख्ये वर्षे त्रिसप्ततिसंख्येऽधुना । वज्रासने हि ध्वजके रिष्टं यज्ञप्रपातवत् ॥ ७३ ॥
 वर्षे सप्ततिसंख्ये सूत कुयुक्ते नात्र संशयः । मुद्गराख्ये महाकेती रिष्टं मुद्गरपातवत् ॥ ७४ ॥
 सप्तसप्ततिसंख्ये तु कालरूपे पतत्रिण । पट्सप्ततिसंख्ये सूत मुद्गराङ्गे त्वरिष्टकम् ॥ ७५ ॥
 त्रिसप्ततिसंख्ये चात्र हायने गरुडाग्रज । रक्ताङ्गसंज्ञके पुच्छे सप्तसप्ततिसंख्येऽधुना ॥ ७६ ॥
 पञ्चसप्ततिसंख्ये वर्षे रिष्टं रक्तवर्षणम् । भीमाङ्गसंज्ञके केतावष्टसप्ततिसंख्ये ॥ ७७ ॥
 तस्मिन्वर्षे तदामोति रिष्टमत्रैव दारुणम् । तमोरूपाभिधे सर्पे वर्षेऽशीतमिते सुत ॥ ७८ ॥
 जायतेऽत्र महारिष्टं घृवं पापसमुद्भवम् । तमोव्यापकजे नाम्नि पुच्छे वेदाष्टकेऽब्देके ॥ ७९ ॥
 दुष्टरिष्टं मया प्रोक्तमशीतमितकेऽण्डज । नवसप्ततिवर्षान्ते रिष्टं षष्टिमितेऽयवा ॥ ८० ॥

एकाशीतिमिते केतौ चन्दनाङ्गाभिधे सुत । उपग्रहे महारिष्टं पदसप्ततिमितेऽब्दके ॥ ८१ ॥
 वायुरूपे तथा प्रोक्तं पंचादयेऽशीतिवत्सरे । वेदाशीतिमिते केतावनिलाष्टकसंज्ञके ॥ ८२ ॥
 सप्ताशीतिमिते वर्षे रिष्टं प्रोक्तमिहाण्डज । नभोगसंज्ञके रिष्टमेकाशीतिमितेऽब्दके ॥ ८३ ॥
 पञ्चाशन्मितके वापि पञ्चाशीतिमितेऽधुना । ग्रहारिसंज्ञकेऽशीतिवर्षे नवमितेऽण्डज ॥ ८४ ॥
 सप्तत्रिंशन्मिते वापि रिष्टमत्र खगाधिप । भ्रमाभिधाने चारिष्टं वर्षे नवतिसंमिते ॥ ८५ ॥
 देवारिसंज्ञकेऽशीतिद्वियुक्ते हायने भयम् । नवाशीतिमिते केतौ कालरूपाभिधानके ॥ ८६ ॥
 वर्षे ह्येकीतिमितके कालरूपं न संशयः । संहारसंज्ञके पुच्छे महारिष्टं मयोदितम् ॥ ८७ ॥
 वर्षे नवतिसप्तादये संहारोऽत्र यथा तथा । मृत्युनाम्नि महोत्पाते रिष्टं मृत्युसमं सुत ॥ ८८ ॥
 पद्मशीतिमिते वर्षे पद्मत्रिंशत्संमितेऽयवा । अमसंज्ञे ततो रिष्टं प्रोक्तमत्रैव जन्मानि ॥ ८९ ॥
 द्वयोच्चरशते वर्षे चतुर्विंशन्मितेऽयवा । अष्टसंज्ञके पुच्छे चतुर्नवतिसंमिते ॥ ९० ॥
 त्र्यधिके शतवर्षेऽत्र त्वष्टाष्टमद्भुतम् । ध्वजके घोररूपेऽत्र रिष्टं घोरं प्रकीर्तितम् ॥ ९१ ॥
 कुयुक्ते तु नवत्यब्दे त्रिपञ्चाशन्मितेऽयवा । अदृश्ये तु तथा सूत रिष्टमत्रैव जन्मानि ॥ ९२ ॥
 पञ्चपञ्चाशदब्दे वा वर्षे नवतिपद्भुते । मणिवर्णं शते ज्यूने केतौ सप्तोत्तरे शते ॥ ९३ ॥
 चतुःपञ्चाशदब्दे वा रिष्टमत्रैव जन्मानि । जलाभिधे ध्वजे सूत वर्षे नवतिसंमिते ॥ ९४ ॥
 द्वियुक्तेऽत्र ततो रिष्टं चतुर्विंशत्समे तथा । भयानके कूनशते रिष्टमत्र भयानकम् ॥ ९५ ॥
 चतुर्नवतिसंख्येऽब्दे ह्यष्टात्रिंशत्संमिते वा । पातसंज्ञे शतमिते रिष्टं प्रोक्तं मयाऽधुना ॥ ९६ ॥
 पद्मचरशते वर्षे त्रिचत्वारिंशत्संज्ञके । कादये शते घोररूपे रिष्टं नवतिवत्सरे ॥ ९७ ॥
 त्रिंशद्युक्ते महाभाग ज्यूने वा पष्टिसंमिते । वामनारूपे शते द्वाब्दे द्वाभ्यामूने शतेऽब्दके ॥ ९८ ॥
 द्वाब्दे पञ्चाशदब्दे वा रिष्टमत्रातिदारुणम् । घोरकाले महाकेतौ वर्षे शतमिते ध्रुवम् ॥ ९९ ॥
 रिष्टं घोरं महाबाहो पद्मिदोऽब्दे तथाऽधुना । दाहसंज्ञे शते द्वाब्दे रिष्टं दाहोपमं स्पृष्टम् ॥ १०० ॥
 पञ्चाधिके नवत्यब्दे ह्यष्टात्रिंशन्मितेऽयवा । पंचोच्चरशते केतौ प्रलयाख्ये पतत्रिण ॥ १०१ ॥
 द्यूने शतमिते वर्षे रिष्टं त्रिंशन्मितेऽपि च । दिग्दाहः पद्भुतशते वर्षे चैकोत्तरे शते ॥ १०२ ॥
 द्यूने विंशन्मिते वापि रिष्टयुक्तं खगाधिप । संहाराख्ये सप्तशते रिष्टं संहारवत्सुत ॥ १०३ ॥
 पञ्चोच्चरशते वर्षे पञ्चाशत्त्र्यधिकेऽपि वा । अष्टोच्चरशते केतौ महाप्रलयसंज्ञके ॥ १०४ ॥
 प्रलयान्तोपमं रिष्टं सप्तोच्चरशतेऽब्दके । शिशूनां रिष्टजं ज्ञानं पित्रोः प्रभ्रविलग्नतः ॥ १०५ ॥
 क्षयं द्वादशवर्षान्तिं स्वाधिकारस्ततः परम् । मातुरिष्टेष्टताः केचित्पितृरिष्टेस्तथा परे ॥ १०६ ॥
 भवितुमाचारिष्टस्तु त्रिषन्ते नात्र संशयः ॥ १०७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यनवाब्दे कर्मविभाके रिष्टनिर्णयाध्यायो द्वादशः ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सुत प्रवक्ष्यामि देवरूपविनिर्णयम् । यत्राधाराश्रिता देवा दाने पूर्णफलमदाः ॥ १ ॥
 विग्रगतः प्रकर्तव्यो गजवक्त्रभृतुर्भुजः । शूलं तथाश्रमाला च तस्य दक्षिणहस्तयोः ॥ २ ॥
 जलपूर्णं तथा पादं पद्भुतैव वामतः । दन्तश्रास्य प्रकर्तव्यो गर्भांशरिष्टनिपूजनः ॥ ३ ॥
 जलपूर्णं पुनः पादं वनग्रं तस्य फारयेत् । लम्बोदरस्तथा कर्णौ मूषकोपरिसंस्थितः ॥ ४ ॥

१ अश्विनीतिमिते । २ चारिष्टमिति यथा । ३ वने । ४ ममूतारिष्टजं ज्ञानम् । ५ यन्त्राधार ।
 ६ अश्विनी पुनः पादं वनग्रं तस्य फारयेत् ।

व्याघ्रचर्माम्बरधरो व्यालयज्ञोपवीतवान् । उपविष्टोऽयत्र कार्यः पद्मासनसमन्वितः ॥ ५ ॥
 कृत्वा विधिवद्वाद्यद्रणाधीशं प्रयत्नतः । नापमृत्युभयं चापि सर्वविघ्नविनाशनम् ॥ ६ ॥
 वातशुल्मविनाशार्थं यो दद्याद्रणनायकम् । विमुच्यते महारोगादातरोगात्पतत्रिण ॥ ७ ॥
 अयापस्मारशुक्तस्तु प्रदद्याच्छिवनन्दनम् । चतुरत्नैः समायुक्तं मन्त्रैरभ्यर्च्य यत्नतः ॥ ८ ॥
 सोऽपस्मारान्महारोगान्मुच्यते नात्र संशयः । अयं भाद्रपदे शुक्ले चतुर्थ्या गणनायकम् ॥ ९ ॥
 पूजयेन्मोदकाहरैः कृत्वा रूपं हिरण्यमम् । देयस्तत्र विधिज्ञाय भवेभ्यो मुच्यतेऽधुना ॥ १० ॥
 नित्यं पूज्यो गणाध्यक्षः कामेष्वपि विशेषतः । अनर्चितो विघ्नकरः सर्वकार्येषु यो नृणाम् ॥ ११ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके गणेशरूपनिर्णयाध्यायस्तयोदशः ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चतुर्भुजा तथा कार्या सर्वाभरणभूषिता । देवी सरस्वती सूत सुमुखी सा समुच्चिरता ॥ १ ॥
 पुस्तकं चाक्षमाला च तस्या दक्षिणहस्तयोः । वामयोश्च तथा कार्या वैष्णवी च कमण्डलुः ॥ २ ॥
 समपादप्रतिष्ठा च कार्या सर्वाङ्गशोभना । पूजयित्वा शुभेर्गन्धैर्वस्त्रैर्मन्त्रैर्विधानतः ॥ ३ ॥
 (सा देया वेदविदुषे शुभबुद्धिविबुद्धये । अथवा शक्तितो दद्याद्दिर्मा वा राजतीं शुभाम् ॥ ४ ॥)
 प्रतिमां पक्षिशार्ङ्गल सरस्वत्या विधानतः । जपेष्टुं च तन्मन्त्रमर्थं वाऽयुतसंख्यकम् ॥ ५ ॥
 विद्याहरणजात्पापान्मुच्यते पूर्वसम्भवात् । मृत्कृत्वहरणं प्रोक्तं दानमेतत्पतत्रिण ॥ ६ ॥
 नित्यं यः पूजयेद्भक्त्या विधिना भारतीं नरः । धनविद्यान्वितश्चात्र ज्ञानवानपि जायते ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके सरस्वतीरूपनिर्णयाध्यायधतुर्दशः ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

हरेः समीपे कर्तव्या लक्ष्मीस्तु द्विभुजा ततः । दिव्यरूपाऽम्बुजकरा सर्वाभरणभूषिता ॥ १ ॥
 श्वेताम्बरधरा देवी रूपेणाप्रतिमा भुवि । पृथक् चतुर्भुजा कार्या देवी सिंहासने स्थिता ॥ २ ॥
 सिंहासनेऽस्याः कर्तव्यं कमलं चारुकर्णिकम् । अष्टपत्रं महाभाग कर्णिकायां तु सा स्थिता ॥ ३ ॥
 छिद्वित्वा शोभने पत्रे हिरण्याढ्ये प्रयत्नतः । पूजयित्वा तु विविधैस्तन्मन्त्रैश्चोपचारकैः ॥ ४ ॥
 जपित्वा विधिवत्तत्र लक्ष्यं होमयेत्ततः । ब्राह्मणाय विधिज्ञाय सा देया शक्तितोऽण्डज ॥ ५ ॥
 लक्ष्मीहरणजात्पापात्पूर्वजन्मसमर्जितात् । मुच्यतेऽग्रं महाभाग दक्षिणहरे परम् ॥ ६ ॥
 नित्यं यः पूजयेद्भक्त्या दीपावल्यां तथा निशि । लक्ष्मीवृद्धिर्भवेत्तस्य जन्मन्यत्रापरे तथा ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके लक्ष्मीरूपनिर्णयाध्यायः पञ्चदशः ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सूर्यः कार्यः शुभाकारः सर्वाभरणभूषितः । चतुर्बाहुर्महातेजः कवचेनापि संवृतः ॥ १ ॥
 रश्मयस्तस्य कर्तव्या वामदक्षिणहस्तयोः । एकचक्रेऽयं सप्ताध्वे षडारे वा रथोत्तमे ॥ २ ॥
 उपविष्टस्तु कर्तव्यो देवोऽर्कोऽष्टणसागयिः । यथोक्तं विधानेन कृत्वा घातमयं रविम् ॥ ३ ॥
 संपूज्य रक्तपुष्पस्तु सूर्यमन्त्रेण मन्त्रवित् । ब्राह्मणाय प्रदद्याच्च भ्रमदोषोपशान्तये ॥ ४ ॥

एकाशीतिमिते केतौ चन्दनाङ्गाभिधे सुत । उपग्रहे महारिष्टं पदसप्ततिमितेऽब्दके ॥ ८१ ॥
 वायुरूपे तथा प्रोक्तं पंचाद्व्येऽशीतिवत्सरे । वेदाशीतिमिते केतावनिष्ठाष्टकसंज्ञके ॥ ८२ ॥
 सप्ताशीतिमिते वर्षे रिष्टं प्रोक्तमिहाण्डज । नभोगसंज्ञके रिष्टमेकाशीतिमितेऽब्दके ॥ ८३ ॥
 पञ्चाशन्मितके वापि पञ्चाशीतिमितेऽधुना । ग्रहारिसंज्ञकेऽशीतिवर्षे नवमितेऽण्डज ॥ ८४ ॥
 सप्तत्रिंशन्मिते वापि रिष्टमत्र खगाधिप । भ्रमाभिधाने चारिष्टं वर्षे नवतिसंमिते ॥ ८५ ॥
 देवारिसंज्ञकेऽशीतिद्वियुक्ते हायने भयम् । नवाशीतिमिते केतौ कालरूपाभिधानके ॥ ८६ ॥
 वर्षे ह्येदीतिमितके कालरूपं न संशयः । संहारसंज्ञके पुच्छे महारिष्टं मघोदितम् ॥ ८७ ॥
 वर्षे नवतिसप्ताद्व्ये संहारोऽत्र यथा तथा । मृत्युनाम्नि महोत्पाते रिष्टं मृत्युसमं सुत ॥ ८८ ॥
 पडशीतिमिते वर्षे पटत्रिंशत्संमितेऽथवा । भ्रमसंज्ञे ततो रिष्टं प्रोक्तमत्रैव जन्मानि ॥ ८९ ॥
 द्वयोत्तरज्ञते वर्षे चतुर्विंशन्मितेऽथवा । अष्टसंज्ञके पुच्छे चतुर्नवतिसंमिते ॥ ९० ॥
 त्र्यधिके शतवर्षेऽत्र त्वष्टाष्टमद्भुतम् । ध्वजके घोररूपेऽत्र रिष्टं घोरं प्रकीर्तितम् ॥ ९१ ॥
 कुयुक्ते तु नवत्यब्दे त्रिपञ्चाशन्मितेऽथवा । अदृश्ये तु तथा सुत रिष्टमत्रैव जन्मानि ॥ ९२ ॥
 पञ्चपञ्चाशदब्दे वा वर्षे नवतिपद्भुते । मणिवर्णे शते ऋपूने केतौ सप्तीचरे ज्ञते ॥ ९३ ॥
 चतुःपञ्चाशदब्दे वा रिष्टमत्रैव जन्मानि । जलाभिधे ध्वजे सूत वर्षे नवतिसंमिते ॥ ९४ ॥
 द्वियुक्तेऽत्र तरो रिष्टं चतुर्विंशत्समे तथा । भयानके कूनशते रिष्टमत्र भयानकम् ॥ ९५ ॥
 चतुर्नवतिसंख्येऽष्टे ह्यष्टाविंशतिमेऽपि वा । पातसंज्ञे शतमिते रिष्टं प्रोक्तं मयाऽधुना ॥ ९६ ॥
 पटुत्तरज्ञते वर्षे त्रिचत्वारिंशत्केऽथवा । फाद्व्ये शते घोररूपे रिष्टं नवतिवत्सरे ॥ ९७ ॥
 त्रिसंयुक्ते महाभाग ऋपूने वा पष्टिसंमिते । वामनारूपे शते द्वाब्दे द्वाभ्यामूने शतेऽब्दके ॥ ९८ ॥
 हवाब्दे पञ्चाशदब्दे वा रिष्टमत्रातिदारुणम् । घोरकाले महाकेतौ वर्षे शतमिते ध्रुवम् ॥ ९९ ॥
 रिष्टं घोरं महाबाहो पट्टिशेऽन्दे तथाऽधुना । दाहसंज्ञे शते द्वाब्दे रिष्टं दाहोपमं स्मृतम् ॥ १०० ॥
 पंचाधिके नवत्यब्दे ह्यष्टात्रिंशन्मितेऽथवा । पंचोत्तरज्ञते केतौ प्रलयाख्ये पतत्रिण ॥ १०१ ॥
 ऋपूने शतमिते वर्षे रिष्टं त्रिंशन्मितेऽपि च । दिग्दाहः पद्भुतज्ञते वर्षे चैकोत्तरे शते ॥ १०२ ॥
 ऋपूने विंशन्मिते वापि रिष्टमुक्तं खगाधिप । संहाराख्ये सप्तशते रिष्टं संहारवत्सुत ॥ १०३ ॥
 पञ्चोत्तरज्ञते वर्षे पञ्चाशत्त्र्यधिकेऽपि वा । अष्टोत्तरज्ञते केतौ महाप्रलयसंज्ञके ॥ १०४ ॥
 प्रलयान्तोपमं रिष्टं त्वष्टोत्तरज्ञतेऽब्दके । शिष्टैर्ना रिष्टं ज्ञानं पित्रोः प्रभविष्यतः ॥ १०५ ॥
 त्रैयं द्वादशवर्षान्तं स्वाधिकारस्ततः परम् । मातृरिष्टैर्मृताः केचित्पितृरिष्टैस्तथा परे ॥ १०६ ॥
 केचित्पुत्राद्यरिष्टैस्तु त्रियन्ते नात्र संशयः ॥ १०७ ॥

इति श्रीवृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके रिष्टनिर्णयाध्यायो द्वादशः ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि देवरूपविनिर्णयम् । यत्राधोराश्रिता देवा दाने पूर्णफलप्रदाः ॥ १ ॥
 विप्रराजः प्रफलेभ्यो गजवक्रश्चतुर्भुजः । शूलं तथाऽश्वमाला च तस्य दक्षिणहस्तयोः ॥ २ ॥
 जलपूर्णं तथा पात्रं परशुश्चैव वामतः । दन्तश्चास्य प्रफलेभ्यो गर्भाऽरिष्टनिपूदनः ॥ ३ ॥
 जलपूर्णं पुनः पात्रे पराश्रे तस्य कारयेत् । लम्बोदरस्तथा कर्णौ भूपकोपरिसंस्थितः ॥ ४ ॥

१ अर्धतिमिरके । २ चावारिःशन्मितेऽथवा । ३ कून । ४ भूतारिष्टज्ञानम् । ५ यन्त्राधार ।
 ६ अर्धपूर्णं पुनः पात्रे पराश्रे तस्य कारयेत् ।

व्याघ्रचर्माम्बरधरो व्यालयज्ञोपवीतवान् । उपविष्टोऽयवा कार्यः पद्मासनसमन्वितः ॥ ५ ॥
 कृत्वा विधिवद्द्याद्रणधीशं प्रयत्नतः । नापमृत्युभयं चापि सर्वविघ्नविनाशनम् ॥ ६ ॥
 वातशुल्मविनाशार्थं यो दद्याद्रणनायकम् । विशुच्यते महारोगाद्वातरोगात्पतत्रिण ॥ ७ ॥
 अथापस्मारयुक्तस्तु प्रदद्याच्छिवनन्दनम् । बहुगत्नैः समायुक्तं मन्त्रैरभ्यर्च्य यत्नतः ॥ ८ ॥
 सोऽपस्मारान्महारोगान्मुच्यते नात्र संशयः । अयं भाद्रपदे शुक्ले चतुर्थ्या गणनायकम् ॥ ९ ॥
 पूजयेन्मोदकाहरैः कृत्वा रूपं हिरण्मयम् । देयस्तत्र विधिज्ञाय भवेभ्यो मुच्यतेऽयुना ॥ १० ॥
 नित्यं पूज्यो गणाध्यक्षः कामेष्वपि विशेषतः । अनर्चितो विघ्नकरः सर्वकार्येषु यो नृणाम् ॥ ११ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके गणेशरूपनिर्णयाध्यायस्त्रयोदशः ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चतुर्भुजा तथा कार्या सर्वाभरणभूषिता । देवी सरस्वती सूत सुमुखी सा समुच्छ्रिता ॥ १ ॥
 पुस्तकं चाक्षमाला च तस्या दक्षिणहस्तयोः । वामयोश्च तथा कार्या वैष्णवी च कमण्डलुः ॥ २ ॥
 समपादमतिष्ठा च कार्या सर्वाङ्गशोभना । पूजयित्वा शुभैर्गन्धैर्वस्त्रैर्मन्त्रैर्विधानतः ॥ ३ ॥
 (सा देवा वेदविदुषे शुभबुद्धिविबुद्धये । अथवा शक्तितो दद्याद्दिर्मा वा राजर्ता शुभाम् ॥ ४ ॥)
 प्रतिमां पक्षिगार्हूल सरस्वत्या विधानतः । जपेष्टुं च तन्मन्त्रमर्थं वाऽयुतसंख्यकम् ॥ ५ ॥
 विद्याहरणजात्पापान्मुच्यते पूर्वसम्भवात् । मृत्त्वहणं प्रोक्तं दानमेतत्पतत्रिण ॥ ६ ॥
 नित्यं यः पूजयेद्भक्त्या विधिना भारती नरः । धनविद्यान्वितश्चात्र ज्ञानवानपि जायते ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके सरस्वतीरूपनिर्णयाध्यायश्चतुर्दशः ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

हरैः समीपे कर्तव्या लक्ष्मीस्तु द्विभुजा ततः । दिव्यरूपाऽम्बुजकरा सर्वाभरणभूषिता ॥ १ ॥
 श्वेताम्बरधरा देवी रूपेणाप्रतिमा भुवि । पृथक् चतुर्भुजा कार्या देवी मिहासने स्थिता ॥ २ ॥
 मिहासनेऽस्याः कर्तव्यं कमलं चारुकर्णिकम् । अष्टपत्रं महाभाग कर्णिकायां तु सा स्थिता ॥ ३ ॥
 लिखित्वा शोभने पत्रे हिरण्यादये प्रयत्नतः । पूजयित्वा तु विविधैस्तन्मन्त्रैश्चोपचारैः ॥ ४ ॥
 जपित्वा विधिवच्च लक्ष्मायं होमयेत्ततः । ब्राह्मणाय विधिज्ञाय सा देवा शक्तितोऽण्डज ॥ ५ ॥
 लक्ष्मीहरणजात्पापात्पूर्वजन्मसमर्जितात् । मुच्यतेऽत्र महाभाग दाडित्वहरं परम् ॥ ६ ॥
 नित्यं यः पूजयेद्भक्त्या दीपाबल्यां तथा निशि । लक्ष्मीवृद्धिर्भवेत्तस्य जन्मन्मन्त्रापरे तदा ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके लक्ष्मीरूपनिर्णयाध्यायः पञ्चदशः ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सूर्यः कार्यः शुभाकारः सर्वाभरणभूषितः । चतुर्बाहुर्महातेजाः कवचेनापि संवृतः ॥ १ ॥
 रश्मयस्तस्य कर्तव्या वामदक्षिणहस्तयोः । एकचक्रेऽयं सप्ताश्वे पडारे वा रथोत्तमे ॥ २ ॥
 उपविष्टस्तु कर्तव्यो देवोऽङ्कोऽरुणसागधिः । यथोक्तेन विधानेन कृत्वा धातुमयं रविम् ॥ ३ ॥
 संपूज्य रक्तपुष्पैस्तु सूर्यमन्त्रेण मन्त्रवित् । ब्राह्मणाय प्रदद्याच्च अमदोषोपशान्तये ॥ ४ ॥

सूर्यमन्त्रः ।

“ ॐ नमो भगवते भास्कराय सर्वलोकप्रकाशकाय मम हृदि प्रकाशं कुरुकुरु स्वाहा ॥ ”
 यो जप्त्वा विधिना मन्त्रं कोट्यर्वाधार्धसंमितम् । होमयेत्तिलमध्वाज्यैः शक्त्या संपूज्य भास्करम् ॥ ५ ॥
 स प्राप्नोति परां सिद्धिं मन्त्रतन्त्रसमुद्भवाम् । सप्तम्यां माघशुक्लायां विशेषात्पूजयेद्भविम् ॥ ६ ॥
 वाञ्छितार्थो भवेच्छीघ्रं मम मन्त्रप्रभावतः । अथार्चयेन्नरो नित्यं भक्तिमान्मामिहाण्डज ॥ ७ ॥
 रूपारोग्यसुखैश्वर्ययुतः स्यान्नात्र संशयः । अष्टपद्मदलाकारं लिखित्वा च प्रपूजयेत् ॥ ८ ॥
 ब्राह्मणाय प्रदद्याच्च सर्वरोगापनुत्तये । यस्य पञ्चमभावस्यो रविः पुत्रविनाशकृत् ॥ ९ ॥
 स्त्रीभयं सप्तभावस्यः स्त्रीणां पतिभयंकरः । पित्रोश्चतुर्यदशमे सहजे चाग्रजे भयम् ॥ १० ॥
 तेनाराध्यो महाभक्त्या जपहोमार्चनादिभिः । हिरण्यस्तया देवो विधिज्ञाय विधानतः ॥ ११ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादवश्यं विनसात्मज । नार्चयेद्यस्तु मां नित्यं द्विजो ज्ञानविवाजितः ॥ १२ ॥
 जन्मजन्मन्यसौ रोगी शोकमाग्जायते नरः ॥ १३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके सूर्यरूपनिर्णयाध्यायः षोडशः ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चन्द्रः श्वेतवपुः कार्यस्तथा श्वेताम्बरो विभुः । चतुर्बाहुर्महातेजाः सर्वाभरणवास्तथा ॥ १ ॥
 कुमुदो ह्री तथा कार्पो तस्य देवस्य हस्तयोः । चिह्नं तथाऽस्य सिंहाङ्गं वामपार्श्वेऽर्क्षबद्धवेत् ॥ २ ॥
 फेयूरसुकुडादयं च दिव्यरुक्मस्ये स्थितम् । यः कृत्वा विधिं वत्सोमं सौवर्णं राजतं तथा ॥ ३ ॥
 पूजयित्वा शुभैर्गन्धैर्धूपैर्विष्णुर्विशेषतः । विप्राय दद्याद्विधिवत् पातकेभ्यः प्रमुच्यते ॥ ४ ॥
 विप्रपीडादिजं पापं पूर्वजन्मसमुद्भवम् । तत्क्षणान्मुच्यते चापि दानस्यास्य प्रभावतः ॥ ५ ॥
 नित्यं यश्चार्चयेन्नरं द्विजराजं महाबलम् । न तस्य ग्रहजा पीडा भविष्यति कदाचन ॥ ६ ॥
 पौर्णमास्यां च यो दद्याद्रिमंशुं प्रयतः शुचिः । सोपवासान्वितो भक्त्या सर्वारिष्टविनाशनम् ॥ ७ ॥
 भूयुक्तस्तथा चन्द्रो जन्मन्यत्र यदा भवेत् । मनोजातसमुद्भूतचिन्ताशङ्कातुरो भवेत् ॥ ८ ॥
 तदोपशमनार्थं दद्याद्विष्णुं निशाकामम् । संपूज्य मन्त्रैर्विधिविज्ञेत्वा दुस्त्वाऽयुतादिकम् ॥ ९ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके चन्द्ररूपनिर्णयाध्यायः सप्तदशः ॥ १७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भौमोऽग्निरूपः पतङ्ग्यः संस्थितः काश्चन रथे । किरीटी द्विभुजः कान्तस्त्रिकोणे वा रथे स्थितः ॥ १ ॥
 तन्मूर्तिं पूजयद्यस्तु रक्तपुष्पांश्च विशेषतः । धूपान्वेदनेर्दिव्यैः कुङ्कुमाक्षतचन्दनैः ॥ २ ॥
 न ज्ञायत ऋणप्रस्तश्चात्र जन्मनि सुयतः । भौमवारे च यो दद्याद्ब्राह्मणाय विधानतः ॥ ३ ॥
 न च भौमप्रदात्पीडापीडितश्चात्र जन्मनि । सोपवासी नरो यस्तु कृत्वा भौमं हिरण्यमयम् ॥ ४ ॥
 पूजयित्वा विपानेन ब्राह्मणाय निवेदयेत् । स रक्तजान्महादोषान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ ५ ॥
 अथ पञ्चमभावस्यो भौमः पुत्रविनाशकः । आलोकयति तद्भावमपि दुष्टप्रदो भृशम् ॥ ६ ॥
 ममस्यः ग्रियं हन्ति स्त्रीणां पतिविनाशकः । लग्नान्तिमान्त्यतुर्यस्यो ह्योर्हृषणकारकः ॥ ७ ॥
 ज्ञात्वा भौमं महाभाग कृत्वा शुद्धं हिरण्यमयम् । पूर्वोक्तविधिना रूपं तथा जप्त्वायुतादिकम् ॥ ८ ॥
 दुस्त्वा संपूज्य तन्मन्त्रं रक्तगन्धाम्बुगन्धितैः । तं च दद्याद्विधिना सर्वारिष्टविनाशनम् ॥ ९ ॥
 अनेन विधिना भौमं षोडशवेदं शुद्धिमाग्रः । गर्व भौमफलं दुष्टं तत्क्षणादेव नश्यति ॥ १० ॥

अथ भौममहादानं वक्ष्यामि त्वां स्वर्गेश्वर । तरुणं वृषभं रक्तं समुवर्णमलंकृतम् ॥ ११ ॥
प्रवालताम्रसद्वर्त्तनीभिर्बहुभिर्भुजैः । रक्तपुष्पैश्च तटोष्णीं कृत्वा चोभयपार्श्वयोः ॥ १२ ॥
गोधूमात्रमसूराभ्यां पूरितां सगुडां सुत । तं दद्याद्वेदविद्वेषे भौमरूपसमन्वितम् ॥ १३ ॥
भौमारिष्टविनाशाय भवत्येष न संशयः ॥ १४ ॥

इति श्रीबृहदसूक्त्यारण्यसंवादे कर्मविपाके भौमरूपनिर्णयाध्यायोऽष्टादशः ॥ १८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विष्णुतुल्यो बुधः कार्यः सौवर्णः स्पन्दने स्थितः । भौमवद्वा प्रकर्तव्यो (ऽ)चलः पीताम्बरवृतः ॥ १॥
दद्याच्च विप्रमुख्याय कृत्वा रूपं विधानतः । सर्वरोगहरः सौम्यः सर्वकार्यार्थसिद्धिदः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूक्त्यारण्यसंवादे कर्मविपाके बुधरूपनिर्णयाध्याय एकोनविंशः ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तप्तजाम्बूनदाकारो द्विभुजश्च बृहस्पतिः । पुस्तकं चाक्षमालां च करयोस्तस्य कारयेत् ॥ १ ॥
सर्वाभरणयुक्तश्च तथा पीताम्बरवृतः । अष्टाश्वे कांचने दिव्ये रथे दृष्टिमनोहरे ॥ २ ॥
महापर्वशु यो दद्याद् गुरुं हेममयं शुभम् । विप्राय वेदविद्वेषे विधिज्ञाय प्रयत्नतः ॥ ३ ॥
शुरुवादादिजात्पापात् पूर्वजन्मसमाजितात् । मुच्यते नात्र सन्देहो वाक्शुभत्वं च जायते ॥ ४ ॥
सर्वरोगहरं चैतद्दानमुक्तं गुरोः परम् । यः कृत्वा विधिना सूत पूजयेच्च बृहस्पतिम् ॥ ५ ॥
नित्यं शुभमना भूत्वा गुरुपीडां न पश्यति । चापमनीनी सुतस्यी च जीवो वा सुतगो वली ॥ ६ ॥
पुत्रविप्रप्रदः प्रोक्तो महद्भिस्तत्त्वदर्शिभिः । तद्दोषघमनायैव दद्यादेममयं गुरुम् ॥ ७ ॥
विधिज्ञाय सुसम्पूज्य जपहोमायुतादिभिः । प्रयोगोऽयं महाभाग पुत्रपौत्रसुखप्रदः ॥ ८ ॥
इति श्रीबृहदसूक्त्यारण्यसंवादे कर्मविपाके गुरुरूपनिर्णयाध्यायो विंशः ॥ २० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुकः श्वेतवपुः कार्यः श्वेताम्बरधरस्तथा । द्वौ कर्णे कथितौ तस्य विधिपुस्तकसंयुतौ ॥ १ ॥
दशाश्वे च रथे कार्यौ राजतौ भृगुनन्दनः । सम्पूज्य विधिना मन्त्रैर्वैदिकैश्चोपचारकैः ॥ २ ॥
देवो विप्राय शक्त्याऽत्र प्रमेहान्मुच्यते गदात् । संस्थाप्य कलशे शुकं राजतं च स्वशक्तितः ॥ ३ ॥
सम्पूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्जपहोमैर्विशेषतः । क्षीराश्वत्थान्नयुतं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ ४ ॥
न चाशुभफलं पश्येन्नारीसंशुभवशुकजम् । दक्षिणस्याक्षया चास्त्रगतादोषाञ्च यत् फलम् ॥ ५ ॥
अथवा पूजयेद्भक्त्या राजतं भृगुनन्दनम् । नित्यं नाशुभमाप्नोति शुकदोषसमुद्भवम् ॥ ६ ॥
तावत्प्रपूजयेदेवं यावन्नोदयते पुनः ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहदसूक्त्यारण्यसंवादे कर्मविपाके शुकरूपनिर्णयाध्याय एकविंशः ॥ २१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पादहीनस्तथा कृष्णः शनिः कार्यः अराततः । दण्डाक्षमालासंयुक्तः करद्वितयभूषितः ॥ १ ॥
क्राण्णोपस्थे रथे लोहमये चाष्टहस्तमे । पूजयित्वा शनिं देवं नित्यं गन्धादिभिः सुत ॥ २ ॥
न दद्याद्वेदविद्वेषे सर्वदोषापनुत्तये । अपोमुखं शने रूपं कृत्वा हवर्णमितं शुभम् ॥ ३ ॥
रथेद् ब्राह्मणान्विज्ञानवस्त्राभरणकांचनैः । सम्पूज्य गन्धपुष्पाद्यैः पौडमैरुपचार्यैः ॥ ४ ॥

संस्थाप्य कलशे पूर्णं नीलचैलसमावृते । कोटिलक्षायुतं जप्त्वा शनिमन्त्रं प्रयत्नतः ॥ ५ ॥
 तदग्रे होमयेद्यत्नात्स्वगृहोक्तविधानतः । मायैस्तिलैः सर्पैश्च घृतेनापि शमीदलैः ॥ ६ ॥
 जपोपकल्पितां दद्यादक्षिणां च हिरण्मयीम् । पूर्णाहुतिं ततः कुर्यात्कर्ता शुचिरलंकृतः ॥ ७ ॥
 बलालोत्रतिलैः कृष्णैः शतपुष्पघनाञ्जनैः । सलज्जैः प्लवनं कुर्याद्वह्निपात्रमुसंस्रियतैः ॥ ८ ॥
 शनिदोषोपशान्त्यर्थं यजमानः प्रयत्नतः । कृष्णां गां विधिवद्दद्यात्कपिलां च पयस्विनीम् ॥ ९ ॥
 सालंकारां सुवर्णादद्यात् शनेः प्रीतिकरं पराम् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्भक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १० ॥
 ना य एवं प्रकुरुते शनिशान्तिं विधानतः । न तस्य दुरितं किञ्चिन्न शनैश्चरजं भयम् ॥ ११ ॥
 जन्माष्टदादशे तुयं द्वितीये गोचराश्रितः । महाविघ्नकरः सौरो दुष्टाङ्गस्योऽपि भाषितः ॥ १२ ॥
 क्षेत्रे सिंहासने दुर्गे देशे कर्माश्रितेऽपि च । राज्यभद्रप्रदो लग्नात्पञ्चमे पुत्रविघ्नकृत् ॥ १३ ॥
 सर्वमेतत्कलाद् दुष्टादुष्टाच्चापि चतुर्विधात् । न किञ्चिद्दयमाप्नोति शनियागप्रभावतः ॥ १४ ॥
 गन्धपद्मो लभेद्ब्राह्म्यं सुखी स्यात्सर्वतो भृशम् । अयं लोहमयं सर्वमष्टाङ्गलमितं सुत ॥ १५ ॥
 लिखित्वा तु नराकारं पादहीनमधोमुखम् । आपयित्वा तु तैलेन नीलचैलसमावृतम् ॥ १६ ॥
 श्यामपुष्पैस्तिलाद्यैर्गन्धैर्वैवेदिनैः शुभैः । संस्थाप्य तैलपात्रे तु शनिमन्त्रेण धीमता ॥ १७ ॥
 एवं प्रपूजयेन्नित्यं शनिवारं विशेषतः । जप्त्वा हुत्वा प्रयोगान्ते ब्राह्मणाय समर्पयेत् ॥ १८ ॥
 अनेन विधिना यस्तु सूर्यपुत्रं प्रपूजयेत् । तृष्टिं याति न संदेहः पीडां मुक्त्वा शनैश्चरः ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाके शनिरूपनिर्णयाध्यायो द्वाविंशः ॥ २२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गार्धृष्ववपुः कार्पो रयेऽष्टाभे तु राजते । संस्थितो द्विभुजः क्रूरश्चोर्ध्वकेशो भयानकः ॥ १ ॥
 दक्षिणं तु कर्णं शून्यं वामं पुस्तकमयुतम् । संपूज्य राहुमन्त्रेण ब्राह्मणाय निवेदयेत् ॥ २ ॥
 अष्टाङ्गुलाधिकं कांस्यपात्रं शर्करया युतम् । पश्चरत्नान्वितं दद्याद्वाहोः प्रीतिकरं परम् ॥ ३ ॥
 नृपजन्मर्क्षगो राहुः केतुर्वा यदि चाण्डज । दुर्गनामर्क्षगो वापि जन्माष्टदादशेऽपि वा ॥ ४ ॥
 गन्धपद्मप्रदो ज्ञेयो देशवेषकरस्तथा । ज्वरव्याध्यादिरोगांश्च दुष्टारिष्टं करोत्यर्त्ता ॥ ५ ॥
 तर्ह्यपशमनार्थं दद्याद्देममयं त्वयम् । पूजयित्वा तु गन्धाद्यैर्मन्त्रैश्चापि विशेषतः ॥ ६ ॥
 काटिलक्षायुतं जप्त्वा हुत्वा च तिलसर्पैः । जापकर्म्यः प्रदद्याच्च दक्षिणां च हिरण्मयीम् ॥ ७ ॥
 यदा ग्रहस्तथाऽऽचार्यः पूजनीयः प्रयत्नतः । पटवस्त्राश्चरत्नास्त्रैर्भूषणैर्वहुभिर्युतः ॥ ८ ॥
 य एवं कुरुते शक्त्या राहुपूजां नृपोत्तमः । राहु रिष्टभयं घोरं न पश्यति ममाजया ॥ ९ ॥
 न तस्य देशभद्रः स्यान्न च दुःखमवाप्नुयात् ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाके राहुरूपनिर्णयाध्यायपञ्चविंशः ॥ २३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राहुपमंस्त्यः पनंयः केतुर्मूर्त्तां विवर्जितः । द्विभुजो दक्षिणः शून्यः करो वामः गपुस्तकः ॥ १ ॥
 अष्टाभे वा रये दिव्ये मंस्थितो भौमवक्षसा । वातव्याधिविनाशाय यो दद्यात्काश्चनं ध्वजम् ॥ २ ॥
 वातव्याधिनयान्मुक्तकस्तक्षणाच्चापते नरः । तथा केतुकृते रिष्टे दद्यादमं तथा कृतम् ॥ ३ ॥
 राजर्षे वा यथाशक्त्वा जप्त्वा हुत्वा विधानतः । भोजयेद्वाह्यणांस्तत्र अक्षया दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ ४ ॥

दृष्टाद्भुतं नृपो मोहात् कुर्वात्केतुपूजनम् । नृपविघ्नकरं ज्ञेयं यन्मासान्तं न संशयः ॥ ५ ॥
 राज्ञां रिष्टकरं ज्ञेयं प्रयोगेष्विदमद्भुतम् । यस्मिन् कृते महामाग्नं भ्रमयेत्केतुजाद्भुतम् ॥ ६ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाके केतुस्वरूपनिर्णयाध्यायश्चतुर्विंशः ॥ २४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुरेश्वरस्तु कर्तव्यो गजराजोपरि स्थितः । सर्वाभरणसंयुक्तः सुवर्णाभश्चतुर्भुजः ॥ १ ॥
 नीलपट्टाभ्रधरस्तथा तिर्यग्दृष्टः प्रभुः । किरीटी दक्षहस्तौ तु पद्माङ्कुशविभूषितौ ॥ २ ॥
 शचीपृष्ठगतं वाममपरं वज्रभूषितम् । वामभागे शची दिव्या सर्वाभरणभूषिता ॥ ३ ॥
 पार्श्वयोः भयोर्ध्वं तु दिव्यव्यजनसंयुते । यो दद्यात्स्वर्गकामस्तु महेन्द्रं विनतात्मज ॥ ४ ॥
 हेमं कृत्वा पलमयं स नरः स्वर्गमाप्नुयेत् । पुत्रकामस्तु यो दद्यादेवेशं पलसंमितम् ॥ ५ ॥
 संपूज्य विधिना सूत जप्त्वा हुत्वा विज्ञेयतः । सप्तम्यामुपवासी तु लभेत्पुत्रं न संशयः ॥ ६ ॥

इन्द्रमन्त्रः ।

“ॐ नमो विश्वरूपाय शचीपतये स्वर्गकामफलप्रदाय मम कामफलं कुरुकुरु स्वाहा ॥”

इन्द्रर्क्षे रोगमापन्ने कृतेन्द्रं हेमजं सुत । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैरिन्द्रमन्त्रेण मन्त्रवित् ॥ ७ ॥
 दद्याद्देवविधिनाय सर्वरोगापनुत्तये । जनितश्चेन्द्रमे बालः स दुःखाय न संशयः ॥ ८ ॥
 तद्दोषशमनायैव हेमं कुर्यात् सुरेश्वरम् । जपित्वा शक्रमन्त्रेण शक्त्या हुत्वा विधानतः ॥ ९ ॥
 तदग्रे पूजयित्वा तु गन्धपुष्पाक्षतैरलम् । कृत्वा च देवैर्तमन्त्रैः सर्वोपपत्तमन्त्रैः ॥ १० ॥
 दद्याद्देवविधिनाय तस्माद्दोषात् प्रमुच्यते । इन्द्रर्क्षशान्तिं मनुजो यो न कुर्याद्विधानतः ॥ ११ ॥
 चतुर्थपादजातस्य पितृरिष्टकरं भवेत् । कुले ज्येष्ठस्य रिष्टं वा सहजानामपि वा ॥ १२ ॥
 तृतीये मातृपक्षस्य द्वितीये धननाशनम् । प्रथमे शुभदं प्रोक्तं शान्त्या च गरुडाग्रज ॥ १३ ॥
 ज्येष्ठान्त्ये पट्टं कला निन्धा नान्या रिष्टकराः स्मृताः ॥ १४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाके इन्द्ररूपनिर्णयाध्यायः पञ्चविंशः ॥ २५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुर्यान्नाशपरं बद्धिं रक्ताङ्गं धूम्रवाससम् । ज्वालाकुलं महासीम्यं नेत्रत्रयविभूषितम् ॥ १ ॥
 चतुर्भुजं श्मश्रुयुक्तं चतुर्दंष्ट्रं महाबलम् । चतुर्भिश्च शुकैर्युक्ते रये घृमाङ्किते शुभे ॥ २ ॥
 वायुसारथिसंयुक्ते संस्थितं विनतात्मज । अग्नेर्वामगता स्वाहा रत्नपात्रकरान्विता ॥ ३ ॥
 नित्यं यः पूजयेद्दग्धिं कृत्वा हेमस्वरूपकम् । गन्धाद्यैरग्निमन्त्रेण दत्त्वा विधाय धीमते ॥ ४ ॥
 निर्धनो घनमाप्नोति प्रयोगस्य प्रभावतः । अयवाऽग्नेर्महामूर्तिं सीवर्णीं यः प्रयच्छति ॥ ५ ॥
 ए चाग्निदाहजात्पापान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाके अग्निरूपनिर्णयाध्यायः षड्विंशः ॥ २६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नीलाम्बुदाभः कीनाशस्तप्तचामकिराभ्रधरः । महिषस्यस्तु कर्तव्यः सर्वाभरणभूषितः ॥ १ ॥
 दण्डस्तद्वाङ्मुभी हस्तौ ज्वालामालाविभूषितौ । वामोत्सङ्गता कार्या धूम्रोणी दिव्यन्पिणी ॥ २ ॥
 तस्य दक्षिणभागे तु चित्रशुभं निधापयेत् । त्रिभुजं सीम्यवदनं लेखनीपत्रमयुतम् ॥ ३ ॥
 वामे पाशधरः कार्यः कालो विकटदर्शनः । सीवर्णीं प्रतिमां यस्तु धर्मराजस्य चाण्डन ॥ ४ ॥

दशम्यां च चतुर्थ्यां वा पूजयित्वा विधानतः । दद्यात्तां वेदविद्वेषे यथा रिष्टोपशान्तये ॥ ५ ॥
महापर्वसु यो दद्याद्यमरूपे हिरण्यमयम् । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैस्तन्मन्त्रैरर्चयन् शुभम् ॥ ६ ॥
न पश्यति महाघोरं विविधां यमशासनाम् । भुक्त्वा भोगान्महाभाग स्वर्गस्थो नात्र संशयः ॥ ७ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणमन्त्रादे कर्मविपाके यमरूपनिर्णयाध्यायः सप्तविंशः ॥ २७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ऊर्ध्वकेशः श्वश्रुयुक्तो द्विवाहुर्भूषणाननः । विवृतास्यो विरूपाक्षः प्रांशुर्दंष्ट्रीज्ज्वलाननः ॥ १ ॥
कृष्णगङ्गाङ्गवर्णश्च कृष्णाम्बरधरस्तथा । सर्वाभरणभूषाढ्यो दण्डपादाधरस्तथा ॥ २ ॥
भार्या च तस्य कर्णव्या दंवी निर्ऋतिवामगा । अपमृत्युमयं घोरं नैव पश्यति मानवः ॥ ३ ॥
रोगातो मुच्यते रोगादानाढा पूजनाच्छुभम् । मूलजातस्य बालस्य सर्वदोषोपशान्तये ॥ ४ ॥
जपित्वा निर्ऋतेर्मन्त्रममुनाथं विधानतः । इत्वा निर्ऋतिमन्त्रेण स्नात्वा मन्त्रेस्तु वारुणीः ॥ ५ ॥
मतिमा या प्रपत्नेन निर्ऋतेर्गुरुदाप्रज । ब्राह्मणाय च तां दद्यान्मूलदोषाऽपनुत्तये ॥ ६ ॥
मूलानिष्टहरं सुत परं दानं प्रयोदितम् ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणमन्त्रादे कर्मविपाके निर्ऋतिरूपनिर्णयाध्यायोऽष्टविंशः ॥ २८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ईषत्पलं वज्रटरो मुक्ताहारविभूषितः । सर्वाभरणवान् राजा महाकायश्चतुर्भुजः ॥ १ ॥
ममदंभा रथे कार्यो वरुणो यादत्तां पतिः । वेङ्कयमणितंकाशः श्वेताम्बरधरः प्रभुः ॥ २ ॥
पद्मपाशो तथा कार्यो देवदक्षिणहस्तयोः । शङ्खं च रत्नपाशं च वामयोस्तस्य कारयेत् ॥ ३ ॥
वामभागे तथा कार्यो तद्भाष्यो वारुणी शुभा । वामदक्षिणयोर्मार्गे यमुना जाह्नवी तथा ॥ ४ ॥
जलगर्जं महाभाग यो दद्याद्वैभवं शुभम् । राजतं वा शुभं रूपं ब्राह्मणाय कटुम्विने ॥ ५ ॥
जलनातकृतात्पापात्पूर्वजान्मुच्यतेऽधुना । यो नित्यं पूजयेद्देवं वरुणं श्रद्धयान्वितः ॥ ६ ॥
पूर्वपापविशुद्धात्मा स गच्छेदाकुरु पदम् ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणमन्त्रादे कर्मविपाके वरुणरूपनिर्णयाध्यायो एकोनविंशः ॥ २९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बायुर्महाबलः कार्यो द्विभुजो मृगवाहनः । नीलाम्बरधरो देवस्तयाकारस्तु शीघ्रगः ॥ १ ॥
चतुर्भुजे रथे सुत सक्ताथे वा स्थितः प्रभुः । छद्मं चादिमे हस्ते द्वितीये चापसंयुतः ॥ २ ॥
बायुपीठान्वितो यस्तु ददाति पवनं सुत । देवं शक्त्या यथाशक्तं ब्राह्मणाय विधानतः ॥ ३ ॥
स बायुजान्महायोगान्मुच्यते नात्र संशयः । अथवा कारयेद्देवं हरिणं बायुवाहनम् ॥ ४ ॥
शूद्रे च गजते कार्यं पर्वत्रयसमन्विते । पथे लेख्यं प्रपत्नेन सर्वरत्नविभूषितम् ॥ ५ ॥
पांस्पपात्रे स्थितं वा तत्पट्टलोपि संस्थितम् । भूषितं पट्टवस्त्रेण पल्लवार्चनं संप्रितम् ॥ ६ ॥
संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्बायुमन्त्रेण धीमता । इत्वा तेनैव मन्त्रेण जप्त्वा पूर्वविधानतः ॥ ७ ॥
दद्याद्विमर्षयिषा महाकानोपशान्तये ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणमन्त्रादे कर्मविपाके बायुरूपनिर्णयाध्यायोऽष्टविंशः ॥ ३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चामीकराभो वरदः कर्तव्यो नरवाहनः । लम्बोदरश्चतुर्बाहुर्वागपिङ्गललोचनः ॥ १ ॥
 गदाशक्ती च कर्तव्ये वामदक्षिणहस्तयोः । शङ्खपद्मनिधी कार्यो वामे च धनदस्य च ॥ २ ॥
 उदीच्यवेषः कवची हारी च विनतात्मजः । द्वे च दंष्ट्रे मुखे तस्य कर्तव्ये श्मश्रुसंयुतः ॥ ३ ॥
 योऽर्चयेत्प्रत्यहं स त निधिनार्थं प्रयत्नतः । गन्धपुष्पोपचारैश्च स दारिद्र्यं न पश्यति ॥ ४ ॥
 स्वरूपवांश्च धनवाञ्जायते बहुजन्मनि । दरिद्रो लभते लब्धो धनदस्य च पूजनात् ॥ ५ ॥
 घनापदा ग्रस्ततनुयो दद्यान्नरवाहनम् । सौवर्णं सर्वरत्नाढ्यं लब्धो प्राप्नोत्यसंशयः ॥ ६ ॥
 धनेश्वरं महाभाग सौवर्णं रत्नसंयुतम् । यो दद्यादत्र संपूज्य मन्त्रैर्विप्रवराय च ॥ ७ ॥
 स पूर्ववत्तदहरणात्पापाद्वायति मुच्यते ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके कुबेररूपनिर्णयाध्याय एकत्रिंशः ॥ ३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शिवः कार्यस्त्रिनेत्रस्तु जटामुकदमण्डितः । चतुर्भुजो वृषारूढश्चन्द्रशेखरः प्रभुः ॥ १ ॥
 वामो भागो युतो देव्या चापरो वरदस्तथा । गङ्गाधरोऽतिभस्माङ्गो गजचर्माम्बुगान्वितः ॥ २ ॥
 वामोत्सङ्गता कार्या शिवा परमसुन्दरी । स्त्रीपुत्रैः सहितो वापि रहितो वापि कुत्रचित् ॥ ३ ॥
 उक्तस्वरूपं यः कृत्वा हैमं वा राजतं शिवम् । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः शिवमन्त्रेण धीमता ॥ ४ ॥

‘ॐ नमः शिवाय’ इत्यखिलशिवस्वरूपपूजने मन्त्रः ॥

‘ॐ जैसः’ इति जपादौ महारिष्टहरसृष्टसुजयमन्त्रः ॥

जप्त्वा हुत्वा विधानेन देवो विप्रवराय च । घोराजीववधात्पापात्प्राग्जातान्मुच्यतेऽधुना ॥ ५ ॥
 स्त्रीपुत्रकामो यो दद्याच्छिवं स्त्रीपुत्रसंयुतम् । संपूज्य पूर्वविधिना चतुर्दश्यामुपोषितः ॥ ६ ॥
 हैमं पलमितं कृत्वा सदर्थार्थमितं तथा । स्त्रीपुत्रपौत्रवृद्धिः स्यान्नन्यत्र पतत्रिण ॥ ७ ॥
 अथोमयाऽन्वितं देवं सौवर्णं च स्वशक्तितः । यो दद्याद्देवविदुषे गन्धपुष्पैः प्रपूजितम् ॥ ८ ॥
 विमालाहंसनात्पापात्पूर्वजन्मसमर्जितात् । नाशमाप्नोति स क्षिप्रं ददुरोगश्च दारुणः ॥ ९ ॥
 कृशात्त्वहरणं चापि दानमेतत्परं त्विह ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके शिवरूपनिर्णयाध्यायो द्वित्रिंशः ॥ ३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवदेवं महादेवं वृषारूढं तु कारयेत् । तस्य वक्राणि कार्याणि पञ्च भो गरुडाग्रज ॥ १ ॥
 सर्वाणि सीम्परूपाणि दक्षिणं विकटं मुखम् । कपालमालिनं भीमं जगत्संहारकारकम् ॥ २ ॥
 त्रिनेत्राणि च सर्वाणि वदनं सूचरं विना । जटाकलापे महति तस्य चन्द्रकला भवेत् ॥ ३ ॥
 तस्योपरिष्ठाद्दत्तं पञ्चमं तु विधीयते । यज्ञोपवीतं च तथा वामुकिं तत्र कारयेत् ॥ ४ ॥
 दशबाहुस्तथा कार्यो देवदेवो महेश्वरः । अक्षमाला त्रिशूलं च चर्म दण्डमयोत्पलम् ॥ ५ ॥
 तस्य दक्षिणहस्तेषु कर्तव्यानि महामुज । वामेषु मातुलिङ्गं च चापादर्शं प्रयत्नतः ॥ ६ ॥
 तथा चर्म च कर्तव्यं देवदेवस्य शूलिनः । कुण्डलश्रास्य कर्तव्यश्चन्द्रांशुमदशमभः ॥ ७ ॥
 सर्वपापप्रतिनिधिं पञ्चवक्त्रं महेश्वरम् । यो दद्याद्विधिना स तस्य सर्वं प्रसिद्धयति ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके पञ्चवक्त्रशिवरूपनिर्णयाध्यायत्रयत्रिंशः ॥ ३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथातो रूपनिर्माणं वक्ष्यहं गगनस्य तु । नीलोत्पलार्गं कर्तव्यं तद्दम्बरधारि तत् ॥ १ ॥
 द्विभुजं सौम्यवदनं चन्द्रसूर्यविभूषितम् । चतुरार्यं भवेत्सूत्रं ततो वृत्तं खगेश्वर ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके आकाशरूपनिर्णयाध्यायश्चतुर्विंशः ॥ ३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभवर्णो मही कार्यो दिव्याभरणभूषिता । चतुर्भुजा सौम्यमुखा चन्द्रार्कशुसमावृता ॥ १ ॥
 रत्नपात्रं सस्यपात्रं पात्रमौषधसंयुतम् । पद्मं करेऽप्य कर्तव्यं पृथिव्या विनतात्मज ॥ २ ॥
 दिङ्नागानां चतुर्णां च भूमिं पृष्ठे ततो न्यसेत् । सर्वोपधिष्युता देवी शुक्लवर्णा ततः स्मृता ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके पृथिवीरूपनिर्णयाध्यायः पञ्चविंशः ॥ ३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गौरी कार्या दिव्यरूपा श्वेतवस्त्रधरा शुभा । द्विभुजा दिव्यपीठस्था सर्वार्ङ्गाभरणान्विता ॥ १ ॥
 रत्नहारधरा देवी कौशेयवसना तथा । पद्मपद्माशसंकाशा कुसुमोत्पललोचना ॥ २ ॥
 खोद्युत्रमुत्तमवृद्धयर्थं सा देवा कार्यसाधनी ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके गौरीरूपनिर्णयाध्यायः षट्त्रिंशः ॥ ३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महात्मनो भैरवस्य रूपं शृणु हि पुत्रक । लम्बोदरं च कर्तव्यं कृष्णापिङ्गललोचनम् ॥ १ ॥
 दंष्ट्राकरालवदनं कुल्लनासापुटं तथा । कपालमालि वै रौद्रं सर्वतः सर्वभूषणम् ॥ २ ॥
 व्यालेन घ्रातपत्तत्र देवीं पर्वतनन्दिनीम् । सजलाम्बुदसङ्काशं गजचर्मोत्तरच्छदम् ॥ ३ ॥
 चातुर्भुजं विष्णोस्तं सर्वयुधविभूषणम् । बृहच्छालप्रतीकाशं तथा तीक्ष्णमुखिः शुभम् ॥ ४ ॥
 साचीकृतमिदं रूपं भैरवस्य प्रकीर्तितम् ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके भैरवरूपनिर्णयाध्यायः सप्तत्रिंशः ॥ ३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुमारः पद्ममुखः कार्यः सर्वभरणभूषितः । चतुर्बाहुर्महाभुजः कवचेनाभिसंवृतः ॥ १ ॥
 रक्तान्तरपरो रम्भो मयूरवरवाहनः । कुङ्कुटश्च तथा घण्टा तस्य दक्षिणहस्तयोः ॥ २ ॥
 पताका वज्रयन्ती च शक्तिः कार्या चवामयोः । कृत्वा हिरण्यं स्कन्दं राजतं वा स्वशक्तितः ॥ ३ ॥
 संपूज्य विधिवद्वर्णैः स्कन्दमंत्रेण धीमता । हुत्वाऽग्नेऽष्टोत्तरशतं तिलैर्वा गौरसर्पैः ॥ ४ ॥
 जप्त्वा पूर्वविधानेन देयोऽस्ती विजयप्रदः ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके स्कन्दरूपनिर्णयाध्यायोऽष्टात्रिंशः ॥ ३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नन्दी कार्यसिन्धवेऽस्तु चतुर्बाहुर्महाभुजः । सिन्दूरारुणसंकाशो व्यालयज्ञोपवीतकः ॥ १ ॥
 विशालमिन्दिराले च परयोस्तस्य फारयेत् । शिरातवं तृतीयं तु वर्जयन्तं तथाऽपरम् ॥ २ ॥
 आलोकयानं कर्तव्यं दूरादावशिकं जनम् । अनेनैव तु रूपेण वीरभद्रं विदुर्भुजाः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके वीरभद्ररूपनिर्णयाध्यायः एकोनचत्वारिंशः ॥ ३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कालः करालवदनो बृहत्कर्णो द्विपादिसुः । दीर्घदंष्ट्रो विरूपाक्षो दिग्भुजश्च त्रिलोचनः ॥ १ ॥
 क्रुशोदरो विरूपादयः सर्पयज्ञोपवीतवान् । सर्पवृश्चिकरोमादयः कर्णे स्वर्णविभूषितः ॥ २ ॥
 मुक्ताहारधरः कण्ठे तथा चोन्नतनासिकः । नीलपट्टधरो देवो नरमानोज्ञसंमितः ॥ ३ ॥
 द्विहस्तो हस्तमात्रो वा सहस्रपलसंमितः । मध्यः श्रेष्ठो द्विगुणितः कनिष्ठश्च तदर्धकः ॥ ४ ॥
 धनुस्तस्यादिमे हस्ते द्वितीये लोष्टभेदनम् । चर्मसूत्रं तृतीये तु तुर्ये बाणं मनोहरम् ॥ ५ ॥
 पंचमे शृङ्खला लोही दक्षहस्ते तु वामके । मुद्गरं चादिमे खड्गं द्वितीये च तृतीयेके ॥ ६ ॥
 पाशं चतुर्थे मुसलं पंचमे स्वर्णकुम्भकम् । कुर्यात्तस्य नखाग्राणि तीक्ष्णानि च खगेश्वर ॥ ७ ॥
 माणिक्यानि च नेत्रेषु स्थापनीयानि यत्नतः । दन्ताश्च राजताः कार्या जिह्वा कार्या हिरण्यमी ॥ ८ ॥
 लिङ्गे वज्रं प्रदातव्यं पुष्परागं तयाऽण्डयोः । नीलं च निर्मलं सुत शुद्धरश्मे प्रदापयेत् ॥ ९ ॥
 एवंलक्षणसंयुक्तं कुर्यात्कालनरं तथा । तस्य सम्बन्धजाः सर्वाः प्रतिमा ब्राह्मणादिकाः ॥ १० ॥
 धातुजास्तास्तथा कार्याः स्वस्वमानसमन्विताः । स्वर्णादिधातुजाश्चोक्ता योज्याः कालनरे सुत ॥ ११ ॥
 सम्पूज्य गन्धपुष्पाद्यैः कालमन्त्रेण धीमता । बलिदाने पशुः कार्यः स्वदेहरुधिरं तथा ॥ १२ ॥
 उभे ते प्रतिमे देये कालारूपनरधातुजे । ब्राह्मणाय विधिज्ञाय लोकस्मै च कुटुम्बिने ॥ १३ ॥
 सूर्यभक्ताय शान्ताय कर्मप्राकाशिकाय च । तत्र दाता पठेन्मन्त्रमुक्तवच्चूडयाऽन्वितः ॥ १४ ॥
 प्रतिप्राही पठेच्चैनं मन्त्रं कालस्य कालवित् ।

कालमन्त्रः—“ ॐ नमः कालपुरुषाय सर्वभूतभयंकराय यजमानोपकाराय मां रक्षारक्ष स्वाहा ॥ ”

गृहीत्वा प्रतिमे दे तु मन्त्रेणानेन वै द्विजः ॥ १५ ॥

तेनैव च्छेदयेद् दृष्टी द्वयोरपसरन्सुत । स्वर्णमूर्तेर्धतुयीशं विप्रेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ १६ ॥
 जप्त्वा शक्त्याऽय गायत्रीं शुद्धो भवति तत्क्षणात् । स्वर्णमूर्तिर्युते कालदाने त्वेप विधिः स्मृतः ॥ १७ ॥
 स्वर्णादन्यस्वरूपादये केवले वा समन्विते । स्वस्वमानमिते स्वर्णपलैः कार्यं न कुप्रचित् ॥ १८ ॥
 ऊने तत्त्वमिते स्वर्णपलैर्देये खगेश्वर । नैवं विधानं यः कुर्याल्लोभान्मोहादिशेषतः ॥ १९ ॥
 अपि दातृप्रतिप्राह्योर्वपान्ते मरणं भवेत् । पूजयित्वा तु गन्धाद्यैर्वस्त्राभरणकाश्चनैः ॥ २० ॥
 गजाश्वशृङ्गैर्विविधब्राह्मणं तं विसर्जयेत् । नालोक्येन्मुखं तस्य सार्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ २१ ॥
 तन्मुखालोकने रिष्टं भवत्येव न संशयः । एवं कालनरं दद्यात्स्ववैरिष्टप्रशान्तये ॥ २२ ॥
 दिव्यभीमान्तरिक्षेषु चोत्पातेषु च यत्फलम् । रिष्टं तत्राशमायाति दत्ते कालनरे सुत ॥ २३ ॥
 महादानमिदं चैतद्दानानां मस्तके स्थितम् । नदीदृशं मया प्रोक्तं दानं रिष्टहरं परम् ॥ २४ ॥

इति श्रीवृहस्पत्यैरुगसंवादे कर्मविपाके कालपुरुषरूपनिर्णयाप्यायश्चत्वारिंशः ॥ ४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ ते सांप्रतं सुत कालचक्रविनिर्णयम् । वक्ष्ये चक्रार्कानि सुत सौवर्णं राजतं तथा ॥ १ ॥
 सुवर्णदशकं श्रेष्ठं मध्यं पलमितं सुत । तदर्धं च कनिष्ठं स्यादपकृष्टं तदर्धकम् ॥ २ ॥
 रश्मियुक्तं शुभाकारं ग्रहरूपसमन्वितम् । सूर्यरूपं च तन्मध्ये माणिक्यादि यथाक्रमम् ॥ ३ ॥
 संपूज्य कालमन्त्रेण गन्धपुष्पोपचारकैः । तच्च दद्याद्विज्ञाय सर्वरोगापनुत्तये ॥ ४ ॥
 यजमानो महाभाग मन्त्रमेतमुदीरयन् । “ इदं ते हेमजं चक्रं रत्नजालसमाकुलम् ॥ ५ ॥
 अपमृत्सुविनाशाय ददामीति शुभं कुरु । ” स्वगृह्योक्तविधानेन स्थाप्यस्तत्र हुताशनः ॥ ६ ॥

लुह्यात्कालमन्त्रेण मितमद्योत्तरं शतम् । सहस्रं वा तथा जप्त्वा मन्त्रं मृत्युञ्जयाभिधम् ॥ ७ ॥
शास्त्राणाम्भोजयेच्छतया पश्चादद्याच्च दक्षिणाम् । देयमेतन्महाभाग । सर्वरोगभयापहम् ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके कालचक्ररूपनिर्णयाध्याय एकतत्त्वार्थः ॥ ४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

रोगराजस्य यत्नेन रूपं दृष्टुं हि युवक । यत्स्वरूपं रुजा दृष्ट्वा नाशमायान्ति तत्तृणात् ॥ १ ॥
ज्वरस्त्रिपादः कर्त्तव्यो दीर्घरूपो भयानकः । वृहद्विनेत्रवर्द्धनस्त्रिभिश्च दर्शनैर्दृष्टैः ॥ २ ॥
भस्मप्रहरणो रौद्रस्त्रिबाहुर्ध्याकुलेक्षणः । ऊर्ध्वकेशो महाफायो ज्वलत्कान्तिर्धर्मोपमः ॥ ३ ॥
पलार्धार्धमिते हेमपत्रे लेख्यः स वै ध्रुवः । प्रोक्तश्चोष्णज्वरो रौद्रः शीतलो वैष्णवज्वरः ॥ ४ ॥
ज्वरमूर्तिं च यो दधात्सीवर्णो शक्तितोऽण्डज । महापर्वसु संपूज्य गन्धपुष्पाक्षतैरलम् ॥ ५ ॥
स सुच्यते महारौद्राज्वररोगाक्ष संशयः । शिवोऽपि पूजनीयोऽयं ज्वरदेवः प्रयत्नतः ॥ ६ ॥
अथाष्टम्यां चतुर्दश्यामेकादश्यां विशेषतः । संपूज्य वैष्णवैर्मन्त्रैर्गन्धाद्यैर्विष्णुमण्डपम् ॥ ७ ॥
ज्वरं हर्मं तथा मृतं स्वमन्त्रेणोपचारकैः ।

मन्त्रः—“ॐ नमो महाज्वराय विष्णुरुद्रगणाय मीममूर्तये सर्वलोकभयंकराय मम तापहरहर स्वाहा ॥”

संपूज्य जप्त्वा हुत्वा च तिलैर्वा गीरसपैः ॥ ८ ॥

भोजयित्वा द्विजाञ्चक्या दद्याद्देवीं च दक्षिणाम् । एवं कृत्वा च यो दद्याद्भोगराजमिहाण्डज ॥ ९ ॥
विमाय बेवविडुपे ज्वराच्छीतात्प्रमुच्यते । अथ ताम्रमयं कुम्भं पश्चात्तनसमन्वितम् ॥ १० ॥
कुर्वाच्छतपलैरपि तदर्धार्धमितं तथा । अशक्तो घृन्मयं वापि रक्तवर्णं सुशोभनम् ॥ ११ ॥
घृतेन मधुना वापि शुद्धशर्करयापि च । पूरयित्वा च तं तत्र विन्यसेत्तदुलोपरि ॥ १२ ॥
प्रमाणं तदुलानां तु पञ्चदशमुदाहृतम् । वेष्टयेत्पट्वस्त्रेण गन्धाद्यैश्च प्रपूजयेत् ॥ १३ ॥
ज्वरमूर्तिं तथा ईर्ष्यां ज्वरमन्त्रेण बुद्धिमान् । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः स्थापयेत्तद्वटोपरि ॥ १४ ॥
ज्वरदेवीं तथा पूज्यां विष्णुः स्मरहरश्च वी । स्वस्वमन्त्रविधानेन धूपगन्धादिभिस्ततः ॥ १५ ॥
पूर्वं जप्त्वा च तन्मन्त्राज्वरमन्त्रं च यत्नतः । होमयेद्विधिवत्कण्डे स्थण्डिले वा विधानतः ॥ १६ ॥
दत्त्वा स्वर्णं जापकेभ्यो भोजयित्वा द्विजास्तथा ।

ज्वरदानमन्त्रः—“ भस्मप्रहरणो रौद्रस्त्रिशिखारूपाऊर्ध्वलोचनः ॥ १७ ॥

दानेनानेन सुप्रीतो ज्वरः पातु तदा मम । एकान्तरं सत्रिपातं तार्त्तरीयिकचतुर्थिकी ॥ १८ ॥
पार्थिकं मासिकं वापि सांवत्सरिकमेव च । नाशयेतां मम क्षिप्रं वासुदेवमहेश्वरी ” ॥ १९ ॥
इत्युच्चार्य ज्वरी दद्याज्वरमूर्तिं खगेश्वर । न तस्य ज्वरजा पीडा भवत्येव ममाज्ञया ॥ २० ॥
चातुर्थिकेऽतिविषमे कृत्वा प्राक् पापशोषनम् । पश्चाद्विधिरयं यस्मात्पापजो मृत्युकृज्ज्वरः ॥ २१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ज्वररूपनिर्णयाध्यायो द्वित्वार्थः ॥ ४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्माणं पारयेद्विद्वान्देवं सीम्यं चतुर्मुखम् । चन्द्रपञ्चासने तदं तथा कृष्णाजिनाम्बरम् ॥ १ ॥
जरापरं चतुर्धा चतुर्दशे स्थे स्थितम् । रामे न्यसेत्तरफरं तत्स्यकं दोषुर्गं भवेत् ॥ २ ॥
एषस्मिन्दक्षिणे पाणावशमाला शुभा तथा । फण्डल्लङ्घिते च सर्वभरणधारिणम् ॥ ३ ॥

सर्वास्यं श्मश्रुयुक्तं च शान्तिरूपं तथाण्डज । पञ्चपत्रदलाग्रामं ध्यानसंमीलितेक्षणम् ॥ ४ ॥
अर्चायां कारयेद्देवं दाने वा शान्तिकर्मणि ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके ब्रह्मरूपनिर्णयाध्यायश्चिचत्वारिंशः ॥ ४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ ब्राह्मी चतुर्वक्त्रा षड्भुजा हंससंस्थिता । पिङ्गामा भूपणोपेता मृगचर्मोत्तरीयिका ॥ १ ॥
चक्रं सूत्रं स्तुवं धत्ते दक्षबाहुत्रये क्रमात् । वामे च पुस्तकं कुण्डं चित्रती चाक्षमालिकाम् ॥ २ ॥
यः कृत्वा ब्रह्मणो रूपं सौवर्णा राजतं तथा । सस्त्रीकं शक्तितोऽभ्यर्च्य पर्वस्वपि च पक्षती ॥ ३ ॥
दद्याद्देवविधिज्ञाय लभेत्पुत्राञ्छुभानिह । अनेन विधिना दद्यात्स्त्रीकामो वा स्त्रियं लभेत् ॥ ४ ॥
स्त्रीनाशे च महोत्पाते पुत्रनाशे च दारुणे । यो दद्याद्ब्रह्मणो रूपं सभार्यं विनतात्मज ॥ ५ ॥
न तस्य पुत्रजं रिष्टं न च भार्योद्भवं तथा । भविष्यति महाबाहो नात्र कार्या विचारणा ॥ ६ ॥
स्त्रीघाती प्राग्भवे यस्तु बालघाती तथैव च । शक्त्या दद्याच्च विवेशं हैमभ्यर्च्य पत्रतः ॥ ७ ॥
स्त्रीबालघातजात्पापान्मुच्यते पूर्वजन्मजात् ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके ब्रह्मणीरूपनिर्णयाध्यायश्चतुश्चत्वारिंशः ॥ ४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ प्रजापतेर्भूतिं वक्ष्यामि त्वां पतत्रिण । हंसयानश्च कर्तव्यो न च कार्यश्चतुर्भुजः ॥ १ ॥
ब्रह्मोक्तं परमं रूपं सर्वं कार्यं प्रजापतेः । स्त्रीत्यागी पुरुषो यस्तु ब्रूणाहा च परे भवे ॥ २ ॥
कृत्वा प्रजापतेर्भूतिं सौवर्णा रत्नसंयुताम् । सम्पूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्नैवेद्यैर्विविधैस्तथा ॥ ३ ॥
दद्याद्विषाय विदुषे प्राक्पापान्मुच्यतेऽधुना । ब्रह्मरूपमयाश्रित्यं राविबारेऽथ पर्वसु ॥ ४ ॥
योऽर्चयेन्मासिमास्यत्र वर्षमेकं पतत्रिण । फलैरष्टोत्तरशतैरष्टाविंशतिकैरथ ॥ ५ ॥
अष्टभिर्वा प्रयत्नेन परिक्रम्य प्रपूजयेत् । गन्धैः पुष्पैर्धूपदीपैः फलैर्देव्यैर्विशेषतः ॥ ६ ॥
घृतपक्कैस्तथा विमानोजयेच्च स्वशक्तितः । जपित्वा ब्रह्ममन्त्रेण वर्षान्ते होमयेत्ततः ॥ ७ ॥
दक्षिणां शक्तितो दद्यात्सर्वकार्यप्रसाधिनीम् । अनेन विधिना यस्तु प्रजेज्ञं पूजयेत्सुत ॥ ८ ॥
प्रजाविबृद्धिस्तस्य स्वात्मजेशस्य प्रसादतः ॥ ९ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके प्रजाप्रतिरूपनिर्णयाध्यायः पञ्चचत्वारिंशः ॥ ४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दैवदेवं तथा विष्णुं कारयेद्भरुदध्वजम् । कौस्तुभोद्भासितोरस्कं सर्वाभरणवारिणम् ॥ १ ॥
सजलाम्बुदबच्छद्यामं पीतदिव्याम्बरं तथा । मुस्ताश्च कार्याश्चत्वारो बाहवो द्विगुणाः स्मृताः ॥ २ ॥
सौम्येन्द्रवदनं पूर्वं नारासिंहं तु दक्षिणम् । कापिलं पश्चिमं वक्रं तथा वाराहमुत्तरम् ॥ ३ ॥
तस्य दक्षिणदक्षेण वाणार्कमुसलादयः । पद्मेन्द्रचापचर्माणि वामेषु वनमालिनः ॥ ४ ॥
कृत्वा हिरण्यं विष्णुं शङ्खचक्रगदाधरम् । योऽर्चयेद्विष्णुमन्त्रेण षोडशैरुपचारकैः ॥ ५ ॥
स याति परमं स्थानं यद्गत्वा न निवर्तते । अथ विष्णोर्महाशक्तिं ईमां कृत्वा सुगोमनाम् ॥ ६ ॥
द्वादश्यां श्रवणेशं वा महापर्वसु वा तथा । सम्पूज्य गन्धपुष्पाद्यैस्तन्मन्त्रेण स्वगायिपि ॥ ७ ॥

मृन्मये कलशे स्थाप्य गन्धपुष्पैरलंकृते । गर्भस्य रक्षणार्थं तां ब्राह्मणाय निवेदयेत् ॥ ८ ॥
न तस्य गर्भपतनं जायतेऽस्य प्रसादतः । कृत्वा तु वैष्णवीं सूतं प्रतिमां राजतीं शुभाम् ॥ ९ ॥
हर्मीं वा शक्तितोऽभ्यर्च्य गन्धार्घ्यैस्तंडुले स्थितम् । दद्यात्स मुच्यते नेत्ररोगान्नक्तान्ध्यजादिह ॥ १० ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके विष्णुरूपनिर्णयाध्यायः षट्चत्वारिंशः ॥ ४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ताक्ष्यो मारकतः प्रोक्तः कौशिकाकारनासिकः । चतुर्भुजस्तु कर्तव्यो वृत्तनेत्रमुखस्तथा ॥ १ ॥
गृध्रोऽरुजानुचरणः पक्षद्वयविभूषितः । पक्षौ स्वर्णमयी सूत कलापेन विवर्जितः ॥ २ ॥
छत्रं च पूर्णं कुम्भं च करयोस्तस्य कारयेत् । करद्वयं तु कर्तव्यं तथा विरचिताञ्जलिः ॥ ३ ॥
यदाऽस्य भगवान् पृष्टे छत्रकुम्भधरी करौ । न कर्तव्यौ च कर्तव्यौ देवपादधराभौ ॥ ४ ॥
किंचिद्विद्मोदरः कार्यः सर्वाभरणभूषितः । कृत्वा ताक्ष्यं महाभागं पलेनार्धपलेन वा ॥ ५ ॥
तद्वायत्र्या तु संपूज्य गन्धपुष्पाक्षतैः शुभैः । तं दद्याद्दानमन्त्रेण नेत्ररोगात् प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

दानमन्त्रः ।

“ श्रीकृष्ण परमानन्द जगत्तः परिपालक । तव वाहनदानेन नेत्ररोगः सकामलः ॥ ७ ॥
नाशमायातु तत्क्षिप्तं पूर्वपापसमुद्भवम् ॥ ८ ॥ ”

गरुडगायत्री ।

“ॐ गरुडाय विद्महे पक्षिराजाय धीमहि । तन्नो गरुडः प्रचोदयात् ॥”
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके गरुडरूपनिर्णयाध्यायः सप्तचत्वारिंशः ॥ ४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लक्ष्मीनागयणौ कार्यौ संयुक्तौ दिव्यरूपिणौ । दक्षिणस्था विभोर्भूर्तिर्लक्ष्मीमूर्तिस्तु वामगा ॥ १ ॥
दक्षिणः कण्ठलग्नोऽस्य वामो हस्तः सरोजधृक् । विभोर्वामकरो लक्ष्म्याः कुक्षिभागास्थितः सदा ॥ २ ॥
मर्वावयवमपूर्णा सर्वालंकारशोभिता । सिद्धिः कार्या समीपस्या चामरप्राहिणी शुभा ॥ ३ ॥
उक्तप्रकारा पतङ्ग्या पलेनार्धार्धमानतः । सौवर्णीं प्रतिमां सूतं राजतीं वा यथोक्तवत् ॥ ४ ॥
तन्मन्त्रेण च संपूज्य षोडशीरुपचारकः । देया वेदविधिज्ञाय सर्वकार्यप्रसाधिनी ॥ ५ ॥
योऽर्चयन्नित्यमव्यक्तं लक्ष्मीनागयणं विभुम् । मन्त्रैः पुरुषसूक्तं च स याति परमां गतिम् ॥ ६ ॥
हिरण्मयं च यो दद्याद्वक्ष्मीनागयणं त्विह । संपूज्य विधिवद्देवं मन्त्रैस्तर्हि गजैरलम् ॥ ७ ॥
वातपित्तोद्भवाद्भोगान्मुच्यते नात्र संशयः । सौवर्णीं राजतं वापि दद्यात्पलमितं त्विह ॥ ८ ॥
नागयणं विधानेन विद्धि गोगविनाशकृत् । स्वाध्यायोक्तप्रमाणेन सौवर्णीं राजतं तथा ॥ ९ ॥
लक्ष्मीनागयणं देवं यः कुर्यात्पापशोधनम् । संपूज्य विधिवत्तत्र जत्वा हत्वा विशेषतः ॥ १० ॥
मृत्वा नागयणं देवं मन्त्रेणानेन बुद्धिमान् ॥ ११ ॥

“ देवदेव जगन्नाथ जगदानन्दकारक । ददेऽहं त्वां त्रिलोकेऽस्य सर्वकामप्रदो भव ॥ १२ ॥
इत्युच्चार्य नरो दद्यात्पूर्वपापप्रमुच्यते । सर्वान्कामानिदामोति दानस्यास्य प्रभावतः ॥ १३ ॥
लक्ष्मीनागयणं दानं पुत्रप्राप्तविवर्धनम् । सर्वशिष्टहरं पुण्यमेतद्धृतं मनीषिभिः ॥ १४ ॥

“ ॐ लक्ष्मीनागयणाय सर्वकामफलप्रदाय मम दुःखं भञ्जयभञ्जय
ॐ लक्ष्मीनागयणाय नमः ॥ ” (इति मूलमन्त्रः ।)

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके लक्ष्मीनागयणरूपनिर्णयाध्यायोऽष्टचत्वारिंशः ॥ ४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रयोगं शृणु सावित्र्याः सर्वकामफलप्रदम् । रहस्यं परमं पुण्यं महापातकनाशनम् ॥ १ ॥
 ब्रह्महा कोटिभेदं तु जप्त्वा शुद्धिं समाचरेत् । तथैव पथिगार्हूलं पित्रुमातृबधो यतः ॥ २ ॥
 सुवर्णहारी सततं मद्यपश्च विशेषतः । गुरुतल्पगतो यस्तु लक्षं जप्त्वा विशुद्ध्यति ॥ ६ ॥
 महापातकिनां सङ्गी सोऽपि लक्षात्प्रमुच्यते । गोघ्नः कृतघ्नो बालघ्नः स्त्रीघाती दिजद्रव्यहृत् ॥ ४ ॥
 ब्राह्मण्यां च स्वगोत्रायां व्यभिचारपरो नरः । जप्यमानस्तु सावित्र्या लक्षार्धं शुद्धिमाप्नुयात् ॥ ५ ॥
 व्यभिचारी स्वगोत्रघ्नः कन्याघातनतत्परः । स्वामिद्रोहादिपापेभ्यस्तद्वन्मुच्यते ध्रुवम् ॥ ६ ॥
 परस्वभूमिहरणात्परपीडाप्रदानतः । जीवजातान्महापापादग्निदाहकृतात्तया ॥ ७ ॥
 द्रुष्टमतिग्रहात्पापाद्देवभङ्गात्प्रमादतः । कूटसाध्यप्रदानाच्च नित्यलोपादिपापतः ॥ ८ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु जप्त्वा शुद्धिं लभेद्बिह ॥ ९ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाके गायत्रीजपनिर्णयान्वायः एकोनपञ्चाशः ॥ ४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अयं काम्यं प्रवक्ष्यामि गायत्रीजपसुत्तमम् । मोक्षकामो जपेत्कोटिं लक्षं वा स्वर्गकामतः ॥ १ ॥
 लक्षार्धं धनकामश्च पुत्रस्त्रीकामुकस्तथा । जपेत्कोटिं प्रयत्नेन राज्यकामस्तयाण्डज ॥ २ ॥
 श्रीकामः शान्तिकामो वा पुष्ट्यायुर्वृष्टिकामुकः । जपेद्दिशतिसाहस्रमधिकारोदयेषु च ॥ ३ ॥
 महाधिकारकृत्पार्थी लक्षं वार्द्धं जपेत्सुधीः । पञ्चविंशतिसाहस्रं सर्वरोगोपशान्तये ॥ ४ ॥
 नानारिष्टोपशमने जपेद्दिशतसहस्रकम् । लक्षमर्षं तदर्धं वा जपेद्भन्वनपीडितः ॥ ५ ॥
 सर्वार्यसाधने तद्ब्रह्ममेवेष्ट दशशतः । शक्त्या वा होमयेत्कुण्डे तिलाज्ययवतण्डुलैः ॥ ६ ॥
 भोजयेच्च द्विजाञ्शक्त्या तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाके गायत्रीविध्यप्यायः पञ्चाशः ॥ ५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अशक्तो ब्राह्मणद्वारा जपं कुर्याद्विधानतः । आसन्नैर्भूपर्णैर्वस्त्रैः पात्रे रत्नैश्च पूजयेत् ॥ १ ॥
 स्वशक्त्या दक्षिणां दद्याद्ययोक्तां कार्यमाधिनीम् । अमुतस्य जपस्यात्र सुवर्णमितिसंयुताम् ॥ २ ॥
 प्रादुस्रस्त्र्योदङ्मुखो वा द्विजाताः शुद्धमानसः । प्रशस्तमालया विद्राजपं कुर्याद्विधानतः ॥ ३ ॥
 तर्जन्या न स्पृशेन्मालां करभ्रष्टां न करयेत् ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाके गायत्रीविधिकयननामान्वायः एकाञ्चाशः ॥ ५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

न कम्पयेच्छिरो ग्रीवां दन्तान्निव प्रकाशयेत् । उपलिप्ते शुचीं देदो निराहारो जितेन्द्रियः ॥ १ ॥
 एवं जप्त्वा तु सावित्रीं सर्वकामान्प्रसाधयेत् । अक्षमतो जपेद्यस्तु सूर्यलोकमवाप्नुयात् ॥ २ ॥
 कामतः साधयेत्सर्वान्कार्यान्नात्र विचारणा । न सावित्र्याः परो मन्त्रो मुनिभिः समुदाहृतः ॥ ३ ॥
 यो जप्त्वा विधिना मन्त्रं गायत्र्यांस्तु विधानतः । कोटिलक्षं तदर्धं वा होमयेत्स्वदशांशतः ॥ ४ ॥
 गामेकां कपिलां दद्यात्सर्वस्वार्धं तदर्धकम् । दक्षिणां ब्राह्मणेभ्यश्च स याति परमां गतिम् ॥ ५ ॥
 आजन्मोपार्जितं पापं त्रिविधं नाशमाप्नुयात् ॥ ६ ॥

शोधनं सर्वपापानां प्रयोगमिदमद्भुतम् । अकृत्वा शोधनं चैतत्पङ्के गौरिव सीदति ॥ ७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके मायत्रीविध्यध्यायो द्विपञ्चाश ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

एवमष्टोत्तरं मन्त्रं जपेद्विष्णोर्विधानतः । होमयेदुक्तविधिना तथा दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १ ॥
विप्रेभ्यश्चाण्डजश्रेष्ठ सर्वपापान्विशोधयेत् । प्रयोगं वैष्णवं चैतत्सर्वपापप्रणोदनम् ॥ २ ॥
स्वर्गमोक्षप्रदं चैतत्सर्वं विष्णोः प्रसादतः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके विष्णुमन्त्रजपनिर्णयाध्यायस्त्रिपञ्चाश ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

नश्यन्त्यखिलरिष्टानि पापमूलानि भास्कर । यत्कृते तदहं त्वत्तः श्रोतुमिच्छामि तत्त्वतः ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महारिष्टहरं पुण्यं मृत्युंजयविधानकम् । शृणु सूत प्रवक्ष्यामि सर्वदुःखविनाशनम् ॥ २ ॥
वरयेद्वाह्मणान्भक्त्या फलवत्त्रिविभूषणैः । कारयेन्मण्डलं चत्रं शुचिदेशे विधानतः ॥ ३ ॥
चतुरस्रं चतुर्द्वारं भिरेखं पद्मगर्भितम् । हस्तत्रयप्रमाणं तु तण्डुलैर्मण्डलं लिखेत् ॥ ४ ॥
भैरवीभैरवान्सिद्धिदिशानागानुपग्रहान् । पीठोपपीठसंयुक्तदिकपालादिसमन्वितान् ॥ ५ ॥
देवतानां चतुःपार्श्वे लिखेत्पद्मे सुशोभने । एकैकपद्मपत्रेषु वसुसंख्यां दलेदले ॥ ६ ॥
प्रणवादिनमोन्तेस्तु नाममन्त्रैः प्रपूजयेत् । गन्धपुष्पाक्षतैर्घूपदीपनैवेदनादिकैः ॥ ७ ॥
अर्चयेत्पद्मपत्रेषु सर्वकार्यप्रसाधकान् ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके मृत्युजयपूजाध्यायश्चतुःपञ्चाश ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौवर्णं न्यम्बकं कुर्यात् पलेनार्धपलेन वा । गोमयेन शुद्धेनापि यथावित्तानुसारतः ॥ १ ॥
मृत्युनयेन मन्त्रेण पूजयेदुपचारिकैः । सौम्यद्वारे महाभाग देवदेवं घटे न्यसेत् ॥ २ ॥
जपेन्मृत्युंजयं मन्त्रं तदग्रेऽष्टसहस्रकम् । देवीसूक्तं जपेत्तावदुद्वाच्यायं विशेषतः ॥ ३ ॥
अथरां चतुर्विधैः फोटिलक्षायुतादिकम् । जप्त्वा पूर्वं विघ्नराजं सर्वकार्यप्रसाधनम् ॥ ४ ॥
पण्माणं राज्यकामस्तु पुत्रकामस्तथैव च । शत्रुनाशनकामश्च वर्णान्तमपि कारयेत् ॥ ५ ॥
पण्माणं पूजयेद्विद्वान् महारोगैः प्रपीडितः । मासमेकं तु मासार्धं कुर्याद्रोगाकुलिकृतः ॥ ६ ॥
यन्दिवेष्टमभि दुर्गे वा यदो मुच्येव वन्धनात् । पाण्मासिकप्रयोगाच्च द्विशुणान्नात्र संशयः ॥ ७ ॥
महारीषमयप्रस्तः प्रयोगमिममाचरेत् । न चारिष्टभयं घोरं प्राप्नुयादिति मे वचः ॥ ८ ॥
महापापममुद्रुतं दृष्टमसौमर्जितम् । चतुर्विधं महारीष्टं मनुक्तं गरुडाग्रज ॥ ९ ॥
स्वाध्यायोक्ते न विधिना कृत्वा तच्छोधनं दिवम् । प्रयोगाङ्ग्यम्बकाख्याय न चारिष्टभयं वक्षि ॥ १० ॥
एतन्मण्डलमध्यम्योऽभिषिक्तः पुरुषो यदा । ततःप्रभृति युद्धेषु शत्रून्प्रपति निश्चितम् ॥ ११ ॥
राज्यप्रदो लभेद्राज्यं क्षीणायुर्द्विपते न च । मुक्त्वो पीडा ग्रहाः सर्वं शान्तिं कुर्वन्ति नित्यशः ॥ १२ ॥
प्रयोगस्य प्रभावेन नात्र कार्या विचारणा ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके मृत्युजयप्रयोगाध्यायः पञ्चाश ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रयोगं परमं वक्ष्ये रहस्यं त्र्यम्बकमभिधम् । सर्वार्यसाधकं पुण्यं सर्वोपद्रवनाशनम् ॥ १ ॥
 यत्कृते सर्वराजानो राजपुत्राश्च भन्त्रिणः । राष्ट्रस्थाः सर्वलोकश्च तत्क्षणात्तद्देशेऽनुगाः ॥ २ ॥
 अवक्ष्या वक्ष्यतां यान्ति दुष्टस्त्रीभुद्रजन्तवः । वैरिणो वज्रगास्तस्य प्रयोगस्य प्रभावतः ॥ ३ ॥
 सिद्धयन्त्यखिलकार्पाणि दुर्लभान्यापि तस्य तु । तदादौ पूजयेद्देवं गणेशं विधिवत्सुधीः ॥ ४ ॥
 लिङ्गनेकादशमितान् पूजयेद्दुष्टसंभवान् । पार्थिवान्वा प्रयत्नेन तदलाभे प्रपूजयेत् ॥ ५ ॥
 रक्तवस्त्रैस्तया गन्धैरुपचारैः समन्त्रकैः । पूजयेच्च तया देवीं पञ्चेष्टण्डौ विधानतः ॥ ६ ॥
 कोटिलक्षार्धकं जप्त्वा मन्त्रं मृत्युक्षयमभिधम् । “ॐ ह्रीं स” इति वै मन्त्रस्त्यम्बकाख्यः सनातनः ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके त्र्यम्बकप्रयोगाध्यायः पटपञ्चाशः ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुण्डे पङ्कजसंयुक्ते ज्येष्ठे वा विधिवत्कृते । स्वर्गहोक्तविधानेन स्याप्य तत्र हुताशनम् ॥ १ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन मध्वाज्यतिलसर्पैः । आलिखेन्मण्डलं तत्र तण्डुलैः शोभनं धूपः ॥ २ ॥
 चतुरस्रं चतुर्द्वारं त्रिरेखं पद्मगर्भितम् । साधकस्य त्रिभिर्हस्तैर्मितं हीनाधिकं न तत् ॥ ३ ॥
 तन्मध्ये शोभनं पद्मं कृत्वा बाह्यदलान्वितम् । एकैकपद्मपत्रे तु वसुसंख्या दलेदले ॥ ४ ॥
 भैरवीभैरवान् सिद्धिप्रदानागानुपग्रहान् । पीठोपपीठसंयुक्तान् दिक्पालैरष्टभिर्युतान् ॥ ५ ॥
 चतुःषष्टिमितान् देवान् विधिना स्याप्य तण्डुलैः । गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्विधिस्तथा ॥ ६ ॥
 मणवादिनमोनैश्च नाममन्त्रैश्च पूजयेत् ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके त्र्यम्बकप्रयोगाध्यायः सप्तपञ्चाशः ॥ १७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वद्वारे गणेशेन्द्रौ शिवमुत्तरतस्तथा । वरुणं पश्चिमे देवं यमं याम्ये विष्णुं तथा ॥ १ ॥
 ऐशान्यां कलशं स्याप्य तीर्थवारिसमन्वितम् ॥ २ ॥
 मृत्युंजयेन मन्त्रेण शतवाराभिमन्त्रितम् । संपूज्य विधिवद्वाजा वितर्जनमयाचरेत् ॥ ३ ॥
 यान्तु देवगणाः सर्वे पूजामादाय मामकीम् । इष्टकामफलार्थाय पुनरागमनाय च ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके त्र्यम्बकप्रयोगाध्यायः षट्पञ्चाशः ॥ १८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभिपिञ्चेत्ततो वीरं संग्रामे विजयी भवेत् । एतन्मण्डलमध्यस्थोऽभिपिक्तः पुरुषो यदा ॥ १ ॥
 ततः प्रवर्तिते युद्धे शत्रून्जयति निश्चितम् । राज्यभ्रष्टो लभेद्वाज्यं क्षीणायुर्ध्रियते न च ॥ २ ॥
 मुक्त्वा पीडां ग्रहाः सर्वे शान्तिं कुर्वन्ति नित्यशः । श्रद्धयापि कृते ह्यस्मिन्प्रयोगे त्र्यम्बकमभिधे ॥ ३ ॥
 यथेप्सितमवाप्नोति फलं रुद्रप्रभावतः । अथ दद्यात्पुण्यकरणात् फलमल्पं प्रजायते ॥ ४ ॥
 यथाविभवतश्चापि महदैश्वर्यमाप्नुयात् । श्रुत्विग्भ्यो दक्षिणां दद्यात्प्रयोगस्य प्रसिद्धये ॥ ५ ॥
 यथा शक्तिस्तथा दद्यादाचार्याय विशेषतः । ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्या स्वयं सुधीत मानवः ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके त्र्यम्बकप्रयोगाध्यायः एकोनषष्टितमः ॥ १९ ॥

अरुण उवाच ।

पापशोधनकं सर्वं ब्रूहि मे परमेश्वर । दानस्याक्षयकृच्चैव विधानं वदतां वर ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग दानस्याक्षयकारकम् । द्रव्यमानं च द्रव्याणि तद्देवांश्चापि पूजनम् ॥ २ ॥
विधानं स्नानदानाद्यं वच्म्यथो पापशोधनम् । यवद्वयस्य गुञ्जा स्थान्माषो गुञ्जाष्टकस्य च ॥ ३ ॥
सुवर्णो दशमापः स्यात्ते चत्वारः पलं स्मृतम् । सुवर्णकर्षो तुल्यो स्तो माने रजतकाञ्चने ॥ ४ ॥
तुला पलशतज्ञेया भारः स्याद्विंशतिस्तुलाः । पयः ताम्रादिधातूनां मानं प्रोक्तं मनीषिभिः ॥ ५ ॥
वक्ष्यामि सर्वधान्यानां मानमत्र खगेश्वर । पलद्वयं तु प्रसृतं द्विगुणं कुडवं स्मृतम् ॥ ६ ॥
चतुर्भिः कुडवं प्रस्यः प्रस्थाश्चत्वार आढकः । आढकेस्तेष्वतुर्भिश्च द्रोणस्तु कथितो बुधैः ॥ ७ ॥
कुण्डो द्रोणद्वयं प्रोक्तं खारी द्रोणस्तु षोडश । मापटङ्काक्षविल्वानि कुडवप्रसमाढकम् ॥ ८ ॥
गङ्गिर्गोणी तथा खारी यथोत्तरचतुर्गुणाः । पलमेकं तथा मुष्टिः कुञ्चिदष्टौ तु मुष्टिकम् ॥ ९ ॥
तेऽष्टौ पुष्कलसंज्ञं तैश्चतुर्भिः पूर्णपात्रकम् ॥ १० ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणमन्त्रादे कर्मविपाके द्रव्यमाननिर्णयध्यायः षष्ठितमः ॥ ६० ॥

सप्त धान्यानि ।

श्रीसूर्य उवाच ।

यवगोधूमधान्यानि तिलाः कंगुस्तपेष च । श्यामाकं चणकं चैव सप्तधान्यमुदाहृतम् ॥ १ ॥

अथाष्टादश धान्यानि ।

यवगोधूमधान्यानि तिलाः कंगुलिक्ततथा । मापमुद्रमसूराश्च निष्पावाश्च सप्तर्षपाः ॥ २ ॥
गवेषुकाश्च नीबारा आढकाश्च सतीनकाः । चणकस्थान्दगदका धान्यान्यष्टादशीव तु ॥ ३ ॥
यवामावे तु गोधूमा व्रीहीणामपि शालयः । आज्यद्वयमनादेशे जुहोतिषु विधीयते ॥ ४ ॥

सप्तौषधयः ।

व्रीहयः शालयो मुद्गा गोधूमा अणवस्तिलाः । यवाश्चौषधयः सप्त विपदो घ्नन्ति काश्यप ॥ ५ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणमन्त्रादे कर्मविपाके अध्याय एकषष्टितमः ॥ ६१ ॥

सर्वौषधिगणः ।

श्रीसूर्य उवाच ।

सृग मांसी वचा कुष्ठं नैलेयं रजनीद्वयम् । साटी चम्पकमुस्तं च सर्वौषधिगणः स्मृतः ॥ १ ॥

रसपट्कम् ।

मधुगेष्मलश्च लवणः कषायस्तिक्त एव च । कटुश्चैति पक्षीन्द्र रसपट्कमुदाहृतम् ॥ २ ॥

सप्त घातवः ।

सुवर्णं रजतं मुक्ता आरकूटं तथैव च । लोहं प्रपु तथा सीसं घातवः सप्त कीर्तिताः ॥ ३ ॥

पञ्च रत्नानि ।

सुवर्णं रजतं मुक्ता राजावर्तं प्रवालकम् । रत्नपञ्चकमाख्यातं त्रैषं वसु त्रयीम्यहम् ॥ ४ ॥

१ शोधनम् । २ वृणाक ।

सर्वधातवः ।

तोलकं च शिला वज्रमञ्जनं श्याममेव च । काशी कांसीसमाक्षीकं गौरिकं सर्वधातवः ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विपष्ठितमः ॥ ६२ ॥

द्रव्यदेवताः ।

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्ष्यमाणोक्तद्रव्याणां सांप्रतं देवताः शृणु । प्राजापत्यो गजः प्रोक्तस्तुरगश्चर्कदैवतः ॥ १ ॥
महिषश्च तथा धाम्यश्चोष्ट्रो वै यमदैवतः । रीद्री धेनुर्विनिर्दिष्टा छागो वै चाग्निदैवतः ॥ २ ॥
एडकं वारुणं विद्याद्वराहो विष्णुदैवतः । आरण्याः कथिताः सर्वे पशवो वायुदेवताः ॥ ३ ॥
जलाश्रयाणि सर्वाणि वारिधारा कमण्डलुः । कुम्भं च करकं चैव वारुणानि विनिर्दिशेत् ॥ ४ ॥
समुद्रजातरत्नानि सामुद्राणि तयाऽण्डज । आग्नेर्यं कनकं प्रोक्तं सर्वलोहानि वा पुनः ॥ ५ ॥
प्राजापत्यानि सस्यानि पर्कात्रानि विद्योपतः । ज्ञेयानि सर्वगन्धानि गान्धर्वाणि विचक्षणैः ॥ ६ ॥
वार्हस्पत्यं स्मृतं वासः सौम्यान्यत्र रसानि च । पक्षिणश्च तथा सर्वे वायव्याः परिकीर्तिताः ॥ ७ ॥
विद्या ब्राह्मी विनिर्दिष्टा विद्योपस्करणानि च । सारस्वतानि रागाणि पुस्तकाद्यानि वै खग ॥ ८ ॥
सर्वेषां शिल्पिनां जाने विश्वकर्माऽधिदैवतम् । द्रुमाणमय पुष्पाणां शाकानां हरितां स ह ॥ ९ ॥
फलानामपि सर्वेषां देवो यत्र वनस्थितिः । मत्स्यमांसं विनिर्दिष्टं प्राजापत्यं तथैव च ॥ १० ॥
अभयं सर्वदैवत्यं पृथिवी विष्णुदेवता । दासी दासस्तथा कन्या प्राजापत्याः प्रकीर्तिताः ॥ ११ ॥
छत्रं कृष्णाजिनं शय्या रथमासनमेव च । उपानहौ तथा यानं यज्ञान्यत्प्राणवर्जितम् ॥ १२ ॥
उक्ताश्वागिरसस्त्वेतत्पतिगृह्णीत मानवः । पर्जन्या ये तथा सीरः शस्त्रचर्मध्वजादिकम् ॥ १३ ॥
रणोपकरणं सर्वं कथितं शक्रदैवतम् । गृह्णन्तु सर्वदैवत्यं ताम्बूलं नागदैवतम् ॥ १४ ॥
यदनुक्तं महाभाग तज्ज्ञेयं विष्णुदैवतम् । यस्य देवस्य यद्रूपं प्रतिमासु खगेश्वर ॥ १५ ॥
सा ह्येव देवता तस्य दानकाले समुच्चरेत् ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिपष्ठितमः ॥ ६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यवोद्वैररष्टसंख्यैरंगुलं परिकीर्तितम् । पडंगुलं पदं प्राहुर्वितस्तिर्दिगुणा स्मृता ॥ १ ॥
द्विवितस्तिमितो हस्तो ब्रह्मतीर्थाद्विचेष्टनैः । चतुर्हस्तो भवेद्दण्डो मानकाले खगेश्वर ॥ २ ॥
क्रोशो धनुःसहस्रे द्वे गव्यूतिर्दिगुणा स्मृता । योजनं द्विगुणं तस्मात्प्रोक्तं मानं खगाधिप ॥ ३ ॥
दशहस्तेन दण्डेन त्रिंशद्दण्डैर्निवर्तनम् । दश तान्येव गोचर्म भूमिमानमितीरितम् ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुःपष्ठितमः ॥ ६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रमाणं सर्वदेवानां मूर्तीनां शृणु चाण्डज । मुनिनागासुराणां च मनुष्यपशुपक्षिणाम् ॥ १ ॥
गजोन्माना गणेशस्य नरमाना जिवस्प च । लक्ष्मीनारायणी तद्वज्रमानोच्चसंमिता ॥ २ ॥
प्रासादस्यास्तु ताः सर्वास्त्रिहस्तमितिकाः सुत । द्विहस्तमितिकः केचित्केचिद्विहस्तमिताः शुभाः ॥ ३ ॥

प्राप्तादस्या महाभाग गृहस्या न च शोभनाः । सप्तांगुलात्समारभ्य यावच्च द्वादशांगुलम् ॥ ४ ॥
 गृहेष्वर्च्याः समाल्याताः प्रासादे वाऽधिकाः शुभाः । स्थापनेऽप्यत्र लिङ्गानां व्यवस्थितिरियं स्मृता ॥ ५ ॥
 नहि लिङ्गार्चनात्सूत पुण्यमभ्यधिकं क्वचित् । शालग्रामशिला चैव नर्मदोत्या विशेषतः ॥ ६ ॥
 यथा लाभस्तथा ग्राह्या मानहीनाऽधिका हि सा । सर्वकामप्रदा फलरन्ते स्वर्गफलप्रदा ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चषष्टितमः ॥ ६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रतिमाऽष्टविधा सूत सौवर्णी राजती तथा । ताम्री रत्नमयी कार्या रीत्या धात्वन्विता तथा ॥ १ ॥
 ताम्रकांस्यमयी चैव शुभदारुमयी शुभा । वितस्तिमानं यावत् स्यादंगुलात्पर्वसंमिता ॥ २ ॥
 गृहेष्वर्च्याः शुभा प्रोक्ता नाधिका गरुडाग्रज । गोब्राह्मणेषु वाय्वग्नी हृदि स्वे प्रतिमासु च ॥ ३ ॥
 शालग्रामे खौ वापि पूजनं शुभदं पटे । दाने स्वभावजा लेख्या घटितेति त्रिधाऽण्डज ॥ ४ ॥
 सर्वपापहरा ज्ञेयाः सर्वकामफलप्रदाः । लेख्या चतुर्विधा प्रोक्ता श्रेष्ठा मध्या कनिष्ठिका ॥ ५ ॥
 अपकृष्टा तु फलदा तत्क्रमाग्रात्र संशयः । दैर्घ्ये त्वेकाङ्गुला श्रेष्ठा विस्तारेऽष्टांगुला मता ॥ ६ ॥
 मध्याऽष्टांगुलिका दैर्घ्ये विस्तारे च पङ्कजगुला । पङ्कजगुला तदा दैर्घ्ये हीना वेदाङ्गुलायते ॥ ७ ॥
 चतुरङ्गुलिका दैर्घ्ये चापामे चापकृष्टिका ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्षष्टितमः ॥ ६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अङ्गुष्ठपर्वमिति तो हीना दाने न शोभना । पलाभ्यां प्रतिमा न्यूना श्रेष्ठा कार्यालिपिकां पि चेत् ॥ १ ॥
 वक्ष्यमाणस्वरूपा वा देवादीनां विधानतः । एवं सर्वा द्विजातीनां कार्याः स्वर्णादिधातुजाः ॥ २ ॥
 नराकाराः समालेख्याः सर्वावयवसंयुताः । श्रेष्ठा मध्याः कनिष्ठाश्च तथा चैवापकृष्टिकाः ॥ ३ ॥
 सर्वा वितस्तिमानोना विस्तारे ताम्रयः स्मृताः । स्त्रीपुत्रसहिताः कार्या रहिता वाप्य कुत्रचित् ॥ ४ ॥
 चतुष्कोणा भुजटिक्का मन्त्रैरावर्तनादिकैः । अनाज्ञया द्विजानां वै न तासां घटनं स्मृतम् ॥ ५ ॥
 एवमश्वगजोष्ठाणां गवादीनां च पक्षिणाम् । स्वाकाराङ्गुल्याश्च सततं कार्याश्चार्चा विधानतः ॥ ६ ॥
 पत्रे लेख्या मुवर्णाद्ये वेदाङ्गुलिमिताधिके । सुगन्धैर्विविधैर्वापि लेख्या कार्या प्रयत्नतः ॥ ७ ॥
 मणवादिनमोऽन्तेन नाममन्त्रेण चाण्डज । आवर्तनं च घटनं प्रतिष्ठाऽऽवाहनादिकम् ॥ ८ ॥
 पूजनं प्रतिमानां च स्वैस्त्वैर्मन्त्रैश्च कारयेत् । प्रासादे चातिफलदा पूजनीया प्रतिष्ठिता ॥ ९ ॥
 देवताः सफलाः सूत पूजने च प्रतिष्ठिताः ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तषष्टितमः ॥ ६७ ॥

अरुण उवाच ।

प्रतिष्ठां सर्वदेवानां त्रिदि मेऽत्र दिवाकर । यां कृत्वा विधिना पूर्णं देवपूजाफलं लभेत् ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रतिष्ठां सर्वदेवानां कारयेत्क्रमतो नरः । नारायणादयो देवा निवसन्ति सुरालये ॥ २ ॥
 भक्तानुप्रदो मर्त्यं समापान्ति च भूतले । सौम्यापने सिते पक्षे युरुशुकोदिते दिने ॥ ३ ॥
 शुभं पञ्चदेवात्रानाविभवविस्तरेः । वरयेद्ब्राह्मणान् पूर्वं वस्त्रासनविभूषणीः ॥ ४ ॥

१ रो । २ कार्यातिरासि चेत् । ३ यत्नम् । ४ देवाः स्वकल्पाः सूत । ५ पूर्वम् ।

लेप्त्वा तदेवमन्त्रांश्च कोदिलजायुतादिकान् । आत्मा पञ्चामृतेनैव त्रिन्यस्तीयांश्चैस्तथा ॥ ९ ॥
 लिप्त्वा सुगन्धैर्विवर्धमानैर्वर्चैश्च दीपकैः । घृष्णानवेदितेभ्यः फलेस्तनुमम्भैः ॥ १० ॥
 तथा मङ्गलदीपैश्च व्यजनैश्चामरैः शुभैः । नानावाद्यैर्मनोर्जैश्च प्रीतिमुत्पादयेत् सुगन् ॥ ११ ॥
 देवाग्रे च स्वपेट्रमावशक्तौ जागरे निशि । ततः प्रातः ससुत्याय आतः शुचिरलंकृतः ॥ १२ ॥
 देवमावाहयेन्मन्त्रैस्तद्विद्धैः प्राग्बदधयेत् । पोटैश्चैतपचरैस्तु नान्यथा देवता विज्ञेत् ॥ १३ ॥
 ज्ञात्वा देवांश्च घटितान् सुवर्णार्थैर्विनिर्मितान् । शालग्रामादिताड्यौ वा जीवमन्त्रममावृतान् ॥ १४ ॥
 पत्रे लेख्यांस्तयारूपाञ्चाखिलक्षणलक्षितान् । स्वकीयामनसंस्थाश्च स्वस्वोपस्करतंतुतान् ॥ १५ ॥
 एतन्ते त्वेप वै चेति मन्त्राभ्यां सुप्रतिष्ठितान् । कुर्याद्देवान्विधानेन ततः कामफलप्रदाः ॥ १६ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्याख्यमन्त्रवादे कर्मविपाके अष्टाष्टमः ॥ ६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवाग्रे होमयेन्मन्त्रैर्दशांगेन प्रयत्नतः । तर्पयेच्छूद्रया चातु शक्त्या विप्राश्च भोजयेत् ॥ १ ॥
 जापकेभ्यः प्रवेद्यास्तु सुवर्णमयुतस्य च । तत्र दानानि देवानि देवप्रीतिकराणि च ॥ २ ॥
 गावो बह्व्राणि चान्नानि रत्नानि विविधानि च । यथा देवं द्विजं तद्विधिर्जं वेदपारगम् ॥ ३ ॥
 तोपयेन्मृदुभिर्वर्णैर्गोभूम्यश्वास्तनादिकैः । विविधैर्भूषणैर्दिव्यैर्ब्राह्मणं तं विसर्जयेत् ॥ ४ ॥
 प्रार्थयेच्च तदग्रेऽत्र मन्त्रमेनमुदीरयेत् ॥ ५ ॥
 "देवाधीनं जगत्सर्वं मन्त्राधीनाश्च देवताः । ते मन्त्रा ब्राह्मणाधीनास्तस्माद् भूदेवता द्विजाः ॥ ६ ॥
 तत्प्रसादादिमे देवास्तिष्ठन्तु मम मन्दिरे । पूजां गृह्णन्तु मे नित्यं कुर्वन्तो मन्मनोरथान्" ॥ ७ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्याख्यमन्त्रवादे कर्मविपाके अष्टाष्टमः ॥ ६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शक्तियुक्तं महादेवं प्रतिष्ठेद्वैभवं हि । लक्ष्मीनारायणौ वापि मन्त्रभेदात्तथैव च ॥ १ ॥
 वक्ष्ये मन्त्रांस्तु वेदोक्तान्सुराणां भावितात्मनाम् । मन्त्रो विष्णोरीदं विष्णुर्नमस्त इति शाभवः ॥ २ ॥
 ब्रह्मणो ब्रह्मज्ञानमन्त्रेऽम्बयाः प्रकीर्तितः । आकृष्येति सहस्रांशोर्मन्त्रः प्रोक्तो मनीषिभिः ॥ ३ ॥
 श्रीश्चत इति लक्ष्म्यास्तु पार्वत्याः शक्तिपाणिकाम् । गणानां त्वेति मन्त्रस्तु विघ्नराजस्य कीर्तितः ॥ ४ ॥
 विष्णोरारादमिति वा मन्त्रः प्रोक्तः सनातनः । ससुद्रायेति शंखस्य रुद्राक्षस्य च त्र्यम्बरम् ॥ ५ ॥
 दिक्षपालानां तथा मन्त्रास्त्रातारत्यादिकाः स्मृताः । नवग्रहाणां मन्त्राश्च श्रुतौ देवाधिदेवताः ॥ ६ ॥
 बहुविस्तरतः प्रोक्ता ऋषिभिस्तत्त्वदर्शिभिः । लक्ष्मीनारायणाभ्यां च नमोन्त इति कीर्तितः ॥ ७ ॥
 सरस्वत्यादिकानां च मन्त्राः प्रोक्ताः सविस्तराः । मन्त्राः पुरुषसूक्तोत्पास्तया नरहरेः प्रभोः ॥ ८ ॥
 यन्त्रोद्गारे प्रतिष्ठाया मन्त्रास्ताद्विद्धैर्देवजाः । अथवाऽष्टाक्षरो मन्त्रो द्वादशाक्षर एव च ॥ ९ ॥
 नारायणप्रतिष्ठायां योज्यां धर्मार्थसामदौ । प्रणवादिनमोन्तैश्च नाममन्त्रैर्योदितैः ॥ १० ॥
 इति श्रीबृहदसूर्याख्यमन्त्रवादे कर्मविपाके अष्टाष्टमः ॥ ७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रतिष्ठातो हि देवानां सर्वसामफलं स्मृतम् । अथवाऽऽगमजैर्मन्त्रैः प्रतिष्ठेत्सर्वकामदः ॥ १ ॥
 तैर्मन्त्रैश्च जपं कुर्यात् पूजान्ते धर्मवित्तदा । अनेन विधिना मन्त्रैर्यस्तु देवान्प्रतिष्ठयेत् ॥ २ ॥

॥ याति परमं स्थानं यद्वत्वा न निवर्तते । इह लोके परे चापि नाशुभं तस्य विद्यते ॥ ३ ॥
 अप्रतिष्ठितदेवानां पूजयेद्यस्तु मृदधीः । न तत्फलमवाप्नोति स नरो देवदूषकः ॥ ४ ॥
 अप्रतिष्ठितदेवानां दानेऽप्यल्पफलं भवेत् । दाने बहुफला देवा मन्त्रमात्रमतिष्ठिताः ॥ ५ ॥
 पूजारम्भेऽत्र देवानां पादस्पर्शं तथाऽद्भुते । विकारे प्रतिमायां च स्पृष्टे भ्लेच्छजनैस्तथा ॥ ६ ॥
 महापातकभिः स्त्रीमी रजोयुक्ताभिरेव च । अपूज्ये वा चिरं देवे होवमेव गृहे स्थिते ॥ ७ ॥
 कुर्याद्विप्रमतिक्षां च न कुर्यान्निरयं व्रजेत् । सर्वदुःखानवाप्नोति नात्र कार्या विचारणा ॥ ८ ॥
 विवाहोत्सवयज्ञेषु महादाने तथैव च । देवतायाः प्रतिष्ठायां ग्रहपूजां च कारयेत् ॥ ९ ॥
 इति श्रीश्रीसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकस्तमितः ॥ ७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उपलिप्ते शुची देशे कर्ता शुचिरलंकृतः । आचामिरेषध्वगव्येन ततः शुद्धेन वारिणा ॥ १ ॥
 पञ्चगव्यम् ।

गोमूत्रं गोमयं क्षीरं दधि सर्पिः कुशोदकम् । पञ्चगव्यमिति प्रोक्तं पवित्रं कायशोधनम् ॥ २ ॥
 विष्णुवह्नीन्द्रवायवर्का देवतानि यथाक्रमम् । कुशोदकस्य पक्षीन्द्र पितरो देवताः स्मृताः ॥ ३ ॥
 पञ्चामृतम् ।

दधि क्षीरं मधु घृतं सिता च गरुडाग्रज । पञ्चामृतमिदं प्रोक्तं पवित्रं पापनाशनम् ॥ ४ ॥
 पलानां द्वे सहस्रे तु महाक्षानं प्रकीर्तितम् । (क्षाने पलशतं दद्यादभ्यङ्गे पञ्चविंशतिः) ॥ ५ ॥
 ययाशक्त्याऽथवा सूत स्नापयेच्छूद्रयाऽन्वितः । पदत्रिंशदङ्गुलं पात्रमुत्तमं परिकीर्तितम् ॥ ६ ॥
 चतुर्विंशतिकं मर्घ्यं कनिष्ठं द्वादशाङ्गुलम् । वस्वदङ्गुलं विहीनं तु न पात्रं कारयेत्कचित् ॥ ७ ॥
 सौम्यं राजतं ताम्रं पात्रं मणिमयादिकम् । प्रशस्तं पुटकाद्यं तु शुभदं देवपूजने ॥ ८ ॥

इति श्रीश्रीसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विस्तमितः ॥ ७२ ॥

अथ पुष्पाणि ।

श्रीसूर्य उवाच ।

निगन्धीन्पुष्पगन्धीनि कुसुमानि विवर्जयेत् । गन्धहीनमपि ग्राह्यं पवित्रं यत्कुशादिकम् ॥ १ ॥
 पुष्पसारण्यसंमूर्तः पत्रैर्वा पर्वतोद्भवैः । अपयुं पितृनिक्षिप्तैः प्रोक्षितैर्जन्तुवर्जितैः ॥ २ ॥
 आत्मारामोद्भवैः पुष्पैः पूजयेत्प्रतिमां सुधीः । दृष्ट्वा दश सुवर्णस्य निष्काणां लभते फलम् ॥ ३ ॥
 तद्रेककरवीरेण सूर्याय विनिवेदयेत् । रक्तं च करवीरं च यस्तु पूजयते रविम् ॥ ४ ॥
 फलपकोटिसङ्ख्याणि सूर्यलोके वसेन्नरः । करवीरद्वयेनैव यो मे मालां भयच्छति ॥ ५ ॥
 न याति त्रिवर्लोकं ॥ मोदते तत्र देववत् ।

अथ गन्धः ।

चत्वारः कीदृकुमा भागाश्चन्दनस्य च पौडश ॥ १ ॥
 फल्गुरिकाया द्वा भागी कर्पूरस्य चतुष्टयम् । सर्वगन्धमिदं सूत देवाङ्गे लेपयेत्सुधीः ॥ ३ ॥

अथ धूपः ।

कण्ठमगुरुं नैत्र चन्दनं गुग्गुलुं तथा । गुग्गुलुं सर्वदेवानां साग्न्यं चैव सितागुरुम् ॥ ८ ॥
 गमभागमृन्मीरं च पुष्पे देवमियः सुत ।

अथ दीपः ।

दद्यादीपांश्च देवाग्रे गोघृतेन प्रपूरितान् ॥ ९ ॥
अथवा तिलतैलेन सारपेणाप्यभावतः । अन्यजैर्हवसाद्यैश्च दीपान्नैव प्रबोधयेत् ॥ १० ॥
दीपद्वयं शुभलोकान् याति दीपशतैर्वृतः ॥ ११ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अन्यपञ्चसततितमः ॥ ७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तयोपवीतदानेन सुरेभ्यो ब्राह्मणाय च । जातः पृथिव्यां कालेन भवेद्विप्रः पतिर्भुवः ॥ १ ॥
दद्याद्ब्रह्माणि देवेभ्यः श्वेतपीतारुणानि च । क्षौमाणि विविधान्येष्वं बहुवर्णानि चाण्डज ॥ २ ॥
दिव्यवस्त्रान्वितो दाता स्वर्गलोकमवाप्नुयात् ।

अथ नैवेद्यम् ।

संयावकृशरापूपपायसं यावकं तथा ॥ ३ ॥
देव्योदनं रसालांश्च मोदकान् शुडपूपकान् । शालितण्डुलकं प्रस्थं कुर्यादन्नं सुसंस्कृतम् ॥ ४ ॥
फलानि विविधान्येष्वं देवाय च निवेदयेत् । सर्वदुःखविनिर्मुक्तः स नरः स्वर्गभागभवेत् ॥ ५ ॥

अथार्घ्यदानम् ।

आपः क्षीरं कुशाम्राणि दध्यक्षततिलास्तथा । यवाः सिद्धार्घ्यकाश्चैवमग्नौऽष्टाङ्गः प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥
पूजादौ भानवे ह्यर्घ्यं गापय्या च प्रदापयेत् । “नमो विवस्वते ब्रह्मन्” इति मन्त्रेण वाऽण्डज ॥ ७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके पूजोपकरणाभ्यापञ्चततितमः ॥ ७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथोपचारान् पूजायाः षोडशं शृणु पुत्रक । आयेनावाहयेद्देवं मन्त्रेण पुरुषोत्तमम् ॥ १ ॥
द्वितीयेनासनं दद्यात्ततः पाद्यं प्रदापयेत् । चतुर्थेनार्घ्यदानं च ततश्चाचमनीयकम् ॥ २ ॥
पष्ठेन स्नपनं दद्यात् सप्तमेनापि वाससी । अष्टमेनोपवीतं च नवमेन विलेपनम् ॥ ३ ॥
दशमेनैव पुष्पाणि दद्याद्देवस्य चाण्डज । एकादशेन मन्त्रेण धूपं चैव प्रदापयेत् ॥ ४ ॥
दीपं द्वादशकेनैव त्रयोदशमितेन वै । नैवेद्यं विविधं दद्याद् भक्ष्यं भोज्यं च पायसम् ॥ ५ ॥
चतुर्दशेन मन्त्रेण दद्यात् सुमनसोऽञ्जलिम् । ततः पञ्चदशेनैव कारयेच्च प्रदक्षिणाम् ॥ ६ ॥
षाद्यादीनि च तेनैव षोडशेन विसर्जनम् । स्नानोपवीतवस्त्रेषु नैवेद्ये कश्यपात्मज ॥ ७ ॥
दद्यादाचमनीयानि सर्वदेवेष्वयं विधिः । स्वैस्त्वैर्मन्त्रैर्विधानेन देवांस्तत्र प्रसादयेत् ॥ ८ ॥
गन्धपुष्पे तथा धूपदीपनैवेदनानि च । अशक्तौ पथ्य वा कुर्यादुपचारांश्च पूजने ॥ ९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके पूजोपचाराभ्यायः पञ्चसततितमः ॥ ७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्नात्वा नित्यक्रियां कृत्वा कर्ता शुचिरलंकृतः । ब्राह्मणान् देयवस्त्वनि गन्धाद्यैरर्चयेत्सुत ॥ १ ॥
दानं ददेद्दहममुकं दद्याद्विप्रकरे जलम् । ददस्वेति द्विजेनोक्तमिति दानविधिः स्मृतः ॥ २ ॥
ॐ तत्सत्पूर्वमुच्चार्य मृशीतश्च तु करे जलम् । सतिलकुशहस्तस्तु फालजानं समुचरनं ॥ ३ ॥
प्राङ्मुखश्चोदङ्मुखो वा पत्रे चाम्यमुखः स्थितः । वामेन पाणिना स्पृष्ट्वा स्मरेत्तद्वस्तुर्ददते ॥ ४ ॥

१ दुर्गोदनम् । २ समुबरेत् ।

विप्रायामुक्तगोत्रायामुक्तकामो ह्यहं ददे । नमस्तेत्युत्सृजेदेतद्विजहस्ते जलं खग ॥ ६ ॥
 स्वस्तीत्युक्तेन विषेण दानमक्षयतां नयेत् । संप्रदानमिति प्रोक्तमन्यस्यागमिति स्मृतम् ॥ ६ ॥
 कन्यादानं त्रिपुरुषगोत्रोच्चारणपूर्वकम् । गोकन्याप्रतिमाश्रय्यास्त्वेकैकस्य प्रदापयेत् ॥ ७ ॥
 विभक्तविधिना दाता न तत्फलमवाप्नुयात् । प्रतिप्राप्तवर्दानानां स्वर्णमक्षयफारकम् ॥ ८ ॥
 दानमक्षयतां याति संप्रदानेन शकृतम् । अभावे ब्राह्मणादीनां दानमल्पफलं भवेत् ॥ ९ ॥
 तीर्थादीं त्यागविधिना संप्रदानसमं फलम् । तावद्धेनुषु धेनुत्वं देवत्वं प्रतिमासु च ॥ १० ॥
 यावद्विप्रो न गृह्णीयात्स्वस्तीत्युक्तेति तद्वर्त्तुं ॥ ११ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके दानविधानाम्यायः षट्सप्ततितमः ॥ ७१ ॥

अरुण उवाच ।

सामान्येन विधिं ब्रूहि सर्वलोकहिताय वै । पापिनां कर्मदुष्टानां प्रायश्चित्तं परं वद ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तविहीनानां का गतिः परमेश्वर । श्रोतुमिच्छाम्यहं त्वचः सर्वज्ञस्त्वं यतः प्रभो ॥ २ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तविहीनानां महापातकिनां नृणाम् । नरकान्ते भवेज्जन्म चिदाङ्कितशरीरिणाम् ॥ ३ ॥
 प्रतिजन्म भवेत्तेषां चिदं तदपापसूचकम् । प्रायश्चित्ते कृते याति पश्चात्तापवतां पुनः ॥ ४ ॥
 महापातकतं चिदं सप्तजन्माभिजायते । उपपापोद्भवं पञ्च त्रीणि पापसमुद्भवम् ॥ ५ ॥
 दुष्कर्मजा नृणां गंगा यान्ति चैव क्रमाच्छमम् । जपैः सुरार्चनेर्होमैर्दानैस्तेषां क्षमो भवेत् ॥ ६ ॥
 पूर्वजन्मकृतं पापं नरकान्ते परीक्षयेत् । बाधते व्याधिरूपेण तस्य कृच्छ्रादिभिः शमः ॥ ७ ॥
 कृतकर्मक्षयो नास्ति कल्पकोटिशतैरपि । अवश्यमेव भोक्तव्यं कृतं कर्म शुभाशुभम् ॥ ८ ॥
 पूर्वजन्मकृतं पापं व्याधिरूपेण तिष्ठति । कुपे च राजपक्ष्या च प्रमेहो ग्रहणी तथा ॥ ९ ॥
 मृदुकृच्छ्रादमरीकासा अतीसारभगन्दरौ । दुष्टवर्णं गण्डमाला पक्षाघातोऽक्षिनाशनम् ॥ १० ॥
 द्रव्येवमादयो रोगा महापापोद्भवाः स्मृताः । जलोदरपकृच्छ्राहशूलशोफप्रणास्तथा ॥ ११ ॥
 श्वात्ताजीर्णज्वरच्छर्दिभ्रममोहगलग्रहाः । रक्तार्बुदविसर्पाद्या उपपापोद्भवा गदाः ॥ १२ ॥
 दण्डपक्षिभिरन्ध्रवपुः कर्मविचिधिकाः । बलमीकगुण्डरीकाद्या रोगाः पापसमुद्भवाः ॥ १३ ॥
 अर्द्योऽद्या नृणां रोगा अभिशपाद्भवन्ति हि । अन्ये च बहुधा रोगा जायन्ते दोषसंकराः ॥ १४ ॥
 उच्यन्तेऽयं निदानानि प्रायश्चित्तानि च क्रमात् । महापापेषु सर्वस्वं तदर्थं दूषपातको ॥ १५ ॥
 दद्यात्पापेषु पञ्चार्शं त्वयं चाथ खगेश्वर ॥ १६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके सामान्यविचारार्थ्यायः सप्तसप्ततितमः ॥ ७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दद्यात् पश्चाद्य चतुर उषदेऽयं दिनाच्छुभान् । तेषामनुज्ञया सर्वं प्रायश्चित्तमुपक्रमेत् ॥ १ ॥
 विधाय वैष्णवं श्राद्धं संकल्पं निजकाम्यया । धेतुं दद्याद् द्विजेभ्योऽयं दक्षिणाश्च स्वशक्तितः ॥ २ ॥
 अर्शंकृत्य यथादातव्या वमालंकरणीर्दिजान् । याचेत् दण्डवज्जता प्रायश्चित्तं यथोचितम् ॥ ३ ॥

१ आदर्शपुस्तक एतदध्यापने संग्रहित इत्युक्तम् । अन्यलब्धपुस्तकेऽपि द्रुतितमं यस्यालामात्रित्वेन
 रामादिर्व्यासमुद्रितोऽयं मंत्रः । द्वितीयावृत्तावपि त्रैलोक्यः । यदि द्रुतितमस्यस्य प्रेक्षणं किञ्चिन्महाशयेन
 विप्रेन गतिं मृतीयाहृतौ त प्रथं स्वार्थे संनिवेश्य मुद्रयिष्याम इति । २ सप्तजन्मनि ।

व्रतच्छिद्रं तपश्छिद्रं यच्छिद्रं यज्ञकर्मणि । सर्वं भवति चाञ्छिद्रं यस्य चेच्छन्ति वै द्विजाः ॥ ४ ॥
 ब्राह्मणा यानि भाषन्ते मन्यन्ते तानि देवताः । सर्वदेवमया विशा न तद्वचनमन्यया ॥ ५ ॥
 उपवासो व्रतं चैव स्नानं तीर्थफलं तपः । विप्रैः संपादितं यस्य संपन्नं तस्य तद्वेत् ॥ ६ ॥
 ब्राह्मणा जङ्गमं तीर्थं निर्जलं सार्वकामिकम् । तेषां वाक्योदकेनैव शुद्धयन्ति मलिना जनाः ॥ ७ ॥
 संपन्नमिति यद्वाक्यं वदन्ति क्षितिदेवताः । प्रणम्य शिरसा धार्यमग्निष्टोमफलं भवेत् ॥ ८ ॥
 तेभ्योऽनुज्ञामिति प्राप्य प्रपद्येत यथाऽऽशिषः । भोजयित्वा द्विजाञ्छक्त्या भुञ्जीत सह बन्धुभिः ॥ ९ ॥
 गोदानं च तथा तेषु कर्तव्यं पापशोधनम् । एका कृच्छ्रेऽतिकृच्छ्रे द्वे तिस्रश्चान्द्रायणे व्रते ॥ १० ॥
 गौवामभावे निष्पावा साशीतिः शतकृच्छ्रदा । पादार्पिके महाभाग प्रायश्चित्ते यथोदिते ॥ ११ ॥
 अशीत्युत्तरशतं कृच्छ्राणां भवति ध्रुवम् । त्रिविधा हि महाबाहो कर्मजा दोषजास्तथा ॥ १२ ॥
 तयोभयसमुद्भूता नृणां दोषाः पतन्नि ॥ १३ ॥

कर्मप्रकोपेण कदाचिदेते दोषप्रकोपेण भवन्ति चान्ये ।

तथा परे प्राणिषु कर्मदोषप्रकोपजाः कायमनोविकारात् ॥ १४ ॥

प्रायश्चित्तमकृत्वा न कुर्यात्कर्म किञ्चन । अनिस्तीर्यमघं नित्यं वर्धते द्विशुणं पुनः ॥ १५ ॥

दानैर्दयाभिरतिथिद्विजदेवतागोदेवाचर्चनप्रणतिभिश्च जपैस्तपोभिः ।

इत्युक्तपुण्यनिचयैरपचीयमानं प्राक्पापजातमशुभं प्रशमं नयति ॥ १६ ॥

निष्कृत्वा कर्मजमोदयो दोषजस्त्वौपधेन हि । उभयाज्जायमानस्तु निष्कृत्यौपधेयवया ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके दोषविमाणाध्यायोऽष्टतमस्तितमः ॥ ७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अहहा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः । धर्मशास्त्राद्विज्ञाय प्रायश्चित्तं ददाति यः ॥ १ ॥
 राज्यक्षमा भवेत्तस्य रोगपीडाऽतिदारुणा । क्षयी स्याद्गर्भघातेन तथा क्षेत्रस्य मारणे ॥ २ ॥
 क्षयेणात्र क्षयं यान्ति घातवः सर्वदेहिनाम् । प्रायश्चित्तं परं तस्य शृणु यत्नेन चाण्डज ॥ ३ ॥
 कारयेत्कदलीं दिव्यां पर्णैः सर्वत्र संयुताम् । फलपूगेन संयुक्तां सुवर्णस्य पलेन ॥ ४ ॥
 यथाविभवतः कुर्याद्वस्त्रेणापिष्टय सूत्रकैः । ब्राह्मणान्भोजयेद्वापि भक्ष्यैर्नानाविधैः शुभैः ॥ ५ ॥
 होमं च कारयेत्तत्र पूर्ववद्ब्राह्मणेन च । तस्मै तां कदलीं दद्यादस्त्रालंकारपूर्विकाम् ॥ ६ ॥
 पूजिताय दरिद्राय वृत्तस्यायात्मवेदिने । धर्मज्ञायातिदान्ताय मन्त्रेणानेन तत्क्षयी ॥ ७ ॥

दानमन्त्रः ।

“ हिरण्यगर्भं पुरुषं परात्परं जगन्मय । रम्भादानेन देवेश क्षयं क्षपय मे प्रभो ” ॥ ८ ॥
 पुण्याहवाचनं कार्यं ब्राह्मणैर्वेदपारगैः । क्षिप्रैर्दिष्टैर्बन्धुभिश्च सह भोजनमाचरेत् ॥ ९ ॥
 जपहोमी यथाशक्ति पूजयन्त्यथ अयम्बकम् । राजहा राज्यक्ष्मी स्यादोपात्तस्यातिनिष्कृतिः ॥ १० ॥
 गोभूहिरण्यमिष्टान्नजलवस्त्रप्रदानतः । घृतधेनुप्रदानेन तिलकुम्भप्रदानतः ॥ ११ ॥
 दातव्यानि समस्तानि व्यस्तानि चाप्यकरूपतः ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके क्षयरोगाध्याय एकोनाशीतितमः ॥ ७९ ॥

१ सर्वकामदम् । २ अथवा पलमेकं तु सुवर्णं गोतमं फले । इत्यधिकं एषु० । ३ हेमः पलैर्वेदमितेर्विदुः ।
 कार्या द्विजातिभिः । जपं लभ्यते बह्वैः सर्वेषां कार्यसाधकम् ॥ इत्यधिकं एषु० ।

श्रीसूर्य उवाच ।

शूली स्यादन्नहर्ता च जन्मन्वत्र पतत्रिणि । हिंसको वा मनुष्याणां शूलरुक्पीडितोऽधुना ॥ १ ॥
 पलार्धेन तदर्धेन तदर्धेनापि वा कृतम् । सौवर्णं राजतं वापि शूलं कुर्यात् प्रयत्नतः ॥ २ ॥
 ताम्रेण वाऽयसा वापि वदरेणाथवा पुनः । शुभवस्त्रेण संवेष्ट्य तिलानामुपरि न्यसेत् ॥ ३ ॥
 तिलानां परिमाणं तु द्रोणं चापि तदर्धकम् । तदर्धं च यथाशक्त्या प्रजपेद्ब्राह्मणः शुचिः ॥ ४ ॥
 ततो हुतवते शूलं पूजयित्वा स्वशक्तितः । दद्यात्सदक्षिणां तनु प्राङ्मुखो वाप्युदङ्मुखः ॥ ५ ॥
 “त्वं शूल ब्रह्मणा सृष्टं त्रिपुराणां विनाशने । दैत्यानां दानवानां च शङ्करस्यायुधं तथा ॥ ६ ॥
 कुक्षिस्थमथ पार्श्वस्थमथवा पृष्ठसंगतम् । शूलं विनाशय त्वं मे महादेवेन राधितम्” ॥ ७ ॥
 ततः स्नात्वाऽथ भुञ्जीत ब्राह्मणैः सह वन्धुभिः । “नमः शिवाये”ति केचित्प्रणवादि पठन्ति च ॥ ८ ॥

(ज्यम्बकं यजेति । अरुचिशूले श्रद्धाहीनो धनवान् दानेश्वरतिस्तामसदानाद्वा यः सोऽरुचिमात् शूली जायते तत्रापि विस्तरः ।)

साक्षाद्गन्ति गवादीनि यः पुनर्जननान्तरे । शिरोरोगी श्रोत्ररोगी शूली चारुचिमान्भवेत् ॥ ९ ॥

(अत्र गोहननं यज्ञसाधनत्वादियुगविशिष्टगोहननं प्रायश्चित्तस्य गुरुत्वात् ।)

विश्वस्तविपदाता च ह्रीद्वाजायते नरः ।

(वा-च-शब्दाच्छूली च जठरशूले ।)

श्रुत्यध्ययनसम्पन्नं याचितारमर्किचनम् ॥ १० ॥
 ब्राह्मणं दान्तमाहूय दानार्थं न ददाति यः । स भवेज्जठरे शूली तयाऽऽश्मानी च कर्हिचित् ॥ ११ ॥
 पूर्वजन्मनि नास्तिकयात्सपलंशाद्भयं शब्दवान् । निष्कर्विशक्तिकं दद्याद्ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ १२ ॥
 विष्णुप्रकाशकान्मन्त्राञ्जपेद्भोगोपशान्तये । अपामार्जनपाटेन मन्त्रितं स जलं पिबेत् ॥ १३ ॥
 भोजनं ब्राह्मणेभ्यः । ॥ + ॥

नम्रां परास्त्रियं दृष्ट्वा सूर्यं वाऽस्तमयोदये । नेत्रशूली भवेत्सोऽपि नेक्षितुं क्षमते दशा ॥ १४ ॥

(पेरस्त्रियं दृष्टेति कामतस्तथा सूर्यमपि ।)

वर्चो मे देहि मन्त्रेण होमः स्यादयवाऽयुतम् । वयः सुपर्णा इति च नेत्रे सिञ्चेच्च वारिणा ॥ १५ ॥

“वर्चोदा असि वर्चो मे देहि” इति दशाक्षरो मन्त्रः

सर्वेषु स्थलेषु । होमफले स्वाहान्तः ।

अक्षीभ्यां त इति जपेन्नेत्रशूलं प्रशाम्यति । मृषरोपरता येन जायते वधुयातनः । (१) ॥ १६ ॥
 सोऽन्नदानं प्रकुर्वीत तथा रुद्रं जपेद्द्रुपः । अनुक्तेषु च रोगेषु रोगाग्निज्वलितेक्षणम् ॥ १७ ॥
 धूमद्रभीषणं शक्तिं शूलं पाशाङ्कुली दधत् । चक्रवज्रगदावज्रशरधनुर्पि च ॥ १८ ॥
 नागाग्रन्यस्ततर्जण्या तर्जयन् पारिपार्श्वगान् । दंष्ट्रादंष्ट्राधीर्युष्टं दूरात्पाणिमदक्षिणम् ॥ १९ ॥
 उघ्नन्मभिर्मुहं पावत्यर्हन् पार्श्वयोः कृदाम् । विशीर्णकेशरोगाणां प्रतिकरूपं प्रकरूपयेत् ॥ २० ॥

शान्तं तत्सार्धमर्थं वा हेम्नो निष्काणि तेन तु । तदेव प्रतिमामानं कर्मशान्तिष्वपि स्वतः ॥ २१ ॥
 “येये रोगाः प्रवाधन्ते देहस्थाः सतनं तु माम् । गृहाण प्रतिकूपं तु सह रोगैर्द्विजोत्तम ” ॥ २२ ॥
 मन्त्रेणानेन तं दद्यात्पूर्वरीत्या कृतार्चनः ॥ २३ ॥

इति श्रीद्विदसूर्यारणसवादे कर्मविपाके गूलरोगाध्यायोऽशीतितम ॥ ८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ये पुनः क्रूरकर्माणि पापाः पिशुनचेतसः । ते भवेयुः सदा शीतज्वरवन्तस्तदेनसः ॥ १ ॥
 मङ्गलेषु च कार्येषु सततं कोपमाचरेत् । उष्णज्वरगभिभूतस्य तत्पापस्यापनुचये ॥ २ ॥
 जातवेदसमन्त्रेण ब्राह्मणान् भोजयेत्ततः । सुरामासोपहाराद्यैर्वलिः सर्वत्र शस्यते ॥ ३ ॥
 सहस्रकलशस्नानं शतभोजनमेव च ।

(रोगैर्गुरुलघुभावेन जपे गुरुलघुभाव इति सर्वत्र द्रष्टव्यम् । सुरादिभिर्बलिरधिकारिभेदेन ॥)
 उष्णज्वरं मद्देगस्य प्रकुर्पादभिपेचनम् ॥ ४ ॥

(रुद्रेण शतरुद्रेण नमस्कातुवाकैरित्यर्थः । अत्र मृत्युञ्जयस्याप्युपलक्षणम् ॥)

देवस्वरुणाञ्चैव जायते विविधज्वरः । ज्वरो महाज्वरश्चैव रौद्रो वैष्णव एव च ॥ ५ ॥
 ज्वरे रुद्रजपं कुर्यान्महारुद्रो महाज्वरे । महारुद्रं जपेद्वादे वैष्णवं तद्द्वयं जपेत् ॥ ६ ॥

(वयं वा तच्छब्देन बुद्धिस्थानि वैष्णवानि विष्णुहृदयादिस्तोत्राणि परामृश्यन्ते ।)

आगारदाही ज्वरवान् जायते तत्र निष्कृतिः । नवकुम्भं समानीय मृन्मय चात्रणं दृढम् ॥ ७ ॥

लोहितं काण्ठ्यर्गहितं स्थापयेत्तण्डुलोपरि । परिमाणं तण्डुलानां द्रोणपञ्चकमिष्यते ॥ ८ ॥

विशुद्धास्तण्डुला ग्राह्याः श्वेतवस्त्रेण वेष्टयेत् । मधुनाऽप्ययवाऽऽज्येन खण्डेनाथ गुडेन वा ॥ ९ ॥

तलेनायम्भसा वाय पृजयेच्च उक्तितो नरः । श्वेतपुष्पैरर्चयेत्तं गन्धपुष्पोपहारकः ॥ १० ॥

होमश्च पूर्ववत्कार्यः समिदाज्यचरत्कट्टेः । मुवर्णेन यथाशक्त्या ब्राह्मणाय निवेदयेत् ॥ ११ ॥

तस्मै कृतवते वृत्तशुभशीलाय सत्कृतम् । मन्त्रेणानेन विधिवत्पूजयित्वा ज्वरी नरः ॥ १२ ॥

“महेश देवदेवेश वासुदेव पातपर । कुम्भेनानेन दत्तेन ज्वरः क्षिप्रं प्रशम्यतु ॥ १३ ॥

एकान्तरं संनिपातं तृतीयकचतुर्यशी । पाक्षिकं मासिकं चापि सावत्सरिकमेव च ॥ १४ ॥

नाशयेत्ता मम क्षिप्रं वासुदेवमहेश्वरी ” ॥ १५ ॥

इति श्रीद्विदसूर्यारणसवादे कर्मविपाके ज्वराध्यायोऽष्टाशीतितम ॥ ८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कृतघ्नो जायते मर्त्यः कफवान् श्वासकामवान् । उष्णज्वरी च नित्यं हि पित्तरोगसमन्वितः ॥ १ ॥

चान्द्रायणत्रयं कुर्यात् पञ्चाशद्विप्रभोजनम् । अग्निं दूतारयसुक्तेन जप कुर्याद्द्विजोत्तमान् ॥ २ ॥

(अग्निं दृतं वृणीमहे होतारं विश्ववेदसम् । अस्य यज्ञस्य मुक्तवृत् ॥)

पूजयेद्भोजयेद्दद्यात्तन्मना नान्यमानसः । कृच्छ्राकरणे गोदानं तद्विष्णोः परमं पदम् ॥ ३ ॥

(तत्र देयं मधुसर्पिर्द्विण्यवामासि ।)

कुरुक्षेत्रादिदेशेषु कालेषु ग्रहणादिषु । महादानानि गृहीयात्रिपिदान्ययवा स्वयम् ॥ ४ ॥

अपात्रभूतो दातृभ्यो निषिद्धेभ्यश्च मानवः । सपामाश्वासकामश्च कुत्सितु न्निमिभिस्तथा ॥ ५ ॥

(स्वयमपात्रभूतो वेदनित्यङ्गमांनुष्ठानादिरहित इत्यर्थः । निषिद्धेभ्यो दातृभ्यः ।)

कण्डूत्या चैव पीडयेत् तद्रोगस्य प्रशान्तये । महिषां यमद्वयत्पा दद्याद्विचानुमारतः ॥ ६ ॥

काममृत्युस्वरूपां तां महिषीं रक्तभूषणाम् । सालंकागं प्रदास्यामि मम शान्तिं प्रयच्छतु ॥ ७ ॥
पिशुनो नरकस्यान्ते जायते श्वासकासवान् । घृतं तेन प्रदातव्यं सहस्रपलसंख्यया ॥ ८ ॥
उद्यन्नय जपः कार्यो होमश्चार्वाज्ययोरपि ॥ ९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके श्वासरोगहराध्यायो द्वाशीतितमः ॥ ८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजमार्गे नदीतीरे छायायां पुष्टिते नरः । मृत्रं पुरीषं कल्मीके पायुं मुश्वेजलेऽपि वा ॥ १ ॥
श्वयथुज्याधिप्राप्नोति ह्येवमाह सदाशिवः । शोफी कृच्छ्रत्रयं कुर्याद्वायव्या अयुतं जपम् ॥ २ ॥
तिलहोमसद्वस्त्रं च जपेन्मृत्युञ्जयं तथा । विघ्नकर्ता भवेत् क्रूरः शोफी भवति मानवः ॥ ३ ॥
तस्य कर्मविपाकोऽल्पव्याधिनाशनमुत्तमम् । क्षौमवस्त्रं समानीय बहुमूल्यं च यद्ववेत् ॥ ४ ॥
सुक्ताफलानि धर्त्रीयाद्वस्त्रमान्ते समन्ततः । कुंकुमेनांकितं सम्यक् कर्षूरागरूपपितम् ॥ ५ ॥
तण्डुलोपरि संस्थाप्य तण्डुलांश्च स्वशक्तितः । आचार्यायाथ तद्वस्त्रं दद्यात्तच्च सदक्षिणम् ॥ ६ ॥
“ ऋषीणां प्रवरोऽगस्त्यो लोपासुद्रापतिः प्रभुः । क्षौमवस्त्रप्रदानेन तुष्टो व्याधिं व्यपोहतु ” ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके शोकरुघ्राध्यायस्यशीतितमः ॥ ८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवद्विजद्रव्यहारी पाण्डुरोगी भवेन्नरः । कृच्छ्रातिरुच्छ्रे कुर्याच्च चान्द्रायणमतन्निद्रतः ॥ १ ॥
कुपोत्कृष्माण्डहोमं च स्वर्णचन्द्रेण वाससी । ब्राह्मणेभ्यो यथाशक्ति पाण्डुरोगस्य शान्तये ॥ २ ॥
(चन्द्रेण रजतेनेत्यर्थः ।)

अग्निष्टोमादिर्कामाणि प्रक्रम्य न समापयेत् । स पाण्डुरोगी भवति शिरोवेदनवांस्तथा ॥ ३ ॥
अन्त्यजागमने मर्त्यः पाण्डुरोगी प्रजायते ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके पाण्डुरोगहराध्यायश्चतुर्शीतितमः ॥ ८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उग्रान्यन्त्राणि जायन्ते वैश्यद्वन्द्वस्ततः परम् । ज्वरी शीतोष्णका दाहस्त्वपाने तन्निवर्तते ॥ १ ॥
कृच्छ्रातिरुच्छ्रे कुर्याच्च शतब्राह्मणभोजनम् । उद्यन्तुचाजपश्च स्यादयुतत्रयसंख्यया ॥ २ ॥
अन्मृतेन चर्वाज्यं हुत्वाच्छतमष्ट च । अथवा महिषीं दद्यात्पतिरूपेण काञ्चीनीम् ॥ ३ ॥
यज्ञविघ्नरोगे मर्त्यो जायते चान्द्राष्टिमान् । कुर्यात्स्वर्णमयीं मूर्तिं शुभां नारायणस्य तु ॥ ४ ॥
ध्यावर्हाग्निरष्टाभ्यामेकेनापि तदर्धतः । नारायणश्चतुर्बाहुः शंखं चक्रं तयोत्तरे ॥ ५ ॥
दक्षिणे तु गदां पद्मे नीलजीमूतमङ्गिरः । वामे श्रीवल्लकीहस्ता पुष्टिः पद्मकरा परा ॥ ६ ॥
प्रक्षान्त्य पञ्चगव्येन स्थापयन् कुङ्कुमोपरि । श्वेतवस्त्रेण संवेष्ट्य गन्धमाल्यैः समर्चयेत् ॥ ७ ॥
उपचारिः पोटशभिगचार्यो वैष्णवः शुचिः । सर्वशान्त्कार्यनत्त्वज्ञो ब्रह्मविद्यामु निष्ठितः ॥ ८ ॥
होमं च पाठयेत्तत्र ह्यग्नेर्यां दिशि शान्तनः । ममिदाज्यतिलैश्चैव शुद्ध्यान्मूलमन्त्रतः ॥ ९ ॥
गौरी नवाचर्चयेद्देवं नागयणमनामयम् । मूलमन्त्रेण विधिवर्धयेच्च चरुरिष्यते ॥ १० ॥
नमोऽनन्ताय मोहान् मूलमन्त्रः प्रवीनितः । ततस्त्रां प्रतिमां दद्यात्प्रादुर्भावाय शुद्धहस्तः ॥ ११ ॥

१ रौरवस्योऽयं मृते दक्षिण इति प्रतिपत्तिः । २ अयान्ते ।

“नागयण जगन्नाथ जंखचक्रगदाधर । पूर्वजन्मनि यज्ञादी विघ्नं यद्वै कृतं मम ॥ १२ ॥
अन्त्रवृद्धिमहागंगं दानेनानेन तोषितः । चक्रहस्त गदापाणे शमयाशु जगत्पते ” ॥ १३ ॥
विप्राणां भोजनं दद्यात्प्रात्वा मुञ्जीत वन्द्युभिः । एवं कृत्वा समाप्नोति नीरोगत्वं नरो भुवि ॥ १४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्याङ्गनवादे कर्मविपाके वृद्धयध्यायः पञ्चाशीतितमः ॥ ८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

जात्युत्तमस्त्रीगमनाज्जायते मस्तकव्रणी । तत्पातकविशुद्धयर्थं प्राजापत्यचतुष्टयम् ॥ १ ॥
कर्मकाले कुसुमं च खरादीन्पाप ईक्षते । स नासिकाव्रणी च स्यादार्द्रनेत्रश्च जायते ॥ २ ॥
(तत्रैव स्वर्णहरिणीदानं धेनुदानं वा)

स्वजातिजायागमने जायते हृदयव्रणी । तत्पातकविशुद्धयर्थं प्राजापत्यद्वयं चरेत् ॥ ३ ॥
(स्वजातिजायागमनमित्यस्यार्थः—ब्राह्मणस्य ब्राह्मणी एवं क्षत्रियादे-
रपि क्षत्रियादिः स वंशपुरुषस्तस्य भार्येत्यर्थः ।)

जलाग्निबन्धनप्रापनिमित्तेन त्रियेत यः । भवेदुरमि दुष्टं हि त्रिणं तस्यापि निष्कृतिः ॥ ४ ॥
स दद्याद्दोषं तस्य पञ्चाशद्विप्रभोजनम् । दक्षिणां च यथाशक्ति मुक्तो भवति रोगतः ॥ ५ ॥
(अनधिकारिणाऽविहितमार्गेण जलादिमरणे ।)

पितृष्वस्ताभिगमने वामाङ्गे तु व्रणी भवेत् । तेनापि निष्कृतिः कार्या अजादानेन यत्नतः ॥ ६ ॥
मातृष्वस्ताभिगमने वामाङ्गे तु व्रणी भवेत् । तेनापि निष्कृतिः कार्या अजादासीप्रदानतः ॥ ७ ॥
(ईक्षत्यनुसारेणालंकृत्य दद्यादित्यर्थः ।)

अदण्डयास्तर्जयेद्यो वै स वा गुल्मव्रणी भवेत् । जपहोमादिकं कार्यं धेनुदानं प्रयत्नतः ॥ ८ ॥
हीनजातिस्त्रीगमनाज्जायते चण्वव्रणी । तत्पातकविशुद्धयर्थं प्राजापत्यं समाचरेत् ॥ ९ ॥
मृते भर्तरि या नारी ब्रह्मचर्याभिधातिनी । सा भवेद्भ्रणदोषेण संभोक्तुं क्षमते न च ॥ १० ॥
संभोगाचूतनं तीव्रवेदना पुरुषस्य च । दद्याद्बीलवृषांस्त्रीर्न मधुमर्पिस्तिलानपि ॥ ११ ॥
(चण्वेष्टास्त्रीर्गुप्तयोरपि तीव्रवेदना भवतीति ।)

लोहितो यः सवर्णेन मुखे पुच्छे च पाण्डुरः । श्वेतः खुरविपाणाभ्यां स नीलो वृष उच्यते ॥ १२ ॥
योगं हित्वा द्विजो मोहावियुक्तो धर्मनिश्चये ॥ १३ ॥
भगन्द्रो भवेत्तस्य ह्यधर्मं वदतो मुखे । आर्यभार्याभिगमने भगंदरयुतो भवेत् ॥ १४ ॥
अथ प्रतिकृतिमाह ।

माणिक्यं पद्मरागं च वज्रवैडूर्यमेव च । गोमेदं च मरकतं पुष्करागं च मौक्तिकम् ॥ १५ ॥
हरितं च नवतानि स्वर्णपाशोपरि न्यसेत् । अथवा राजते ताम्रे गवाज्येन प्रपूरयेत् ॥ १६ ॥
(हरितं हगितानम् । यस्मिन् स्वर्णादिपात्रे च रत्नानि स्थापितानि तत्पात्रं
गव्येनाज्येन पूरयित्वाति ग्रहणम् ।)

स्वलिङ्गैश्चैव मन्त्रैश्च होमः कार्यस्तु पूर्ववत् । ततो ब्राह्मणमाह्वय मन्त्रशान्तिप्रार्थकोविदम् ॥ १७ ॥
“आदित्यादिग्रहाः सर्वं नवगन्तप्रदानतः । विनाशयन्तु मे दोषान्निग्रमं भगदग्म् ” ॥ १८ ॥
अनेन कर्मणा नूनं गयावद्विहितेन तु । ततो नैऋत्यमाप्नोति निःसंदिग्धं भगदग्म् ॥ १९ ॥

स्वगोत्रस्त्रीप्रसङ्गेन जायते च भगन्दरी । तेनापि निष्कृतिः कार्या मेपीदानेन यत्नतः ॥ २० ॥
(तत्र रजतमयो मेघः स्वर्णखुरादि च ।)

श्रीसूर्य उवाच ।

अतिमानादतिक्रोधादतिरेहाद्भयादापि । यो धर्मनिश्चयज्ञानमन्यथा कुरुते नरः ॥ २१ ॥
स पृथशोणितवदुग्रणी तच्छान्तयेऽथ तु । अतिकृच्छ्रं प्रकुर्याच्च तिलप्रस्थप्रदो भवेत् ॥ २२ ॥
होमश्चरुघृताभ्यां च तिलैरष्टोत्तरं शतम् । सहस्रं वा व्याहृतिभिः कुर्याद्ब्राह्मणभोजनम् ॥ २३ ॥
इति श्रीश्रीसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके तृणायध्यायः पञ्चशीतितमः ॥ ८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रेषां मर्मभेदेन मुष्टिघातेन चैव हि । असत्यवचनाञ्चैव पुद्गिच्छीपदसुग् भवेत् ॥ १ ॥
नाडीघ्रणश्च जायेत तद्गोमस्यापनुत्तये । चान्द्रायणं चातिकृच्छ्रं वातिचान्द्रायणं चरेत् ॥ २ ॥
कूष्माण्डहोमः कर्तव्यः सोमरुद्रजपस्तथा ॥ ३ ॥
इति श्रीश्रीसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके 'लीहायध्यायः सप्ताशीतितमः ॥ ८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् । धूर्तः सकन्योऽतिशठश्चिन्ताहुः खसमन्वितः ॥ १ ॥
ब्राह्मण्यां वीर्यदानात्प्राप्त् तद्दद्यान्मृतपुत्रकः । लक्ष्मैतदत्र लग्नाच्च सोमः पापान्वितो रिपौ ॥ २ ॥
गोस्त्रीविप्रवधाः पापाः पुत्रनाशकरा यतः । स्त्रीसहायकृतात्पापात्पूर्वं गर्भसमुद्भवात् ॥ ३ ॥
अत्र जन्मनि सा नारी ज्येष्ठा सन्ततिवर्जिता । लक्षितो लक्षणैश्चोक्तैः पुच्छकश्चात्र जन्मनि ॥ ४ ॥
वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविशोधिनीम् । ब्राह्मण्याः प्रतिमा कार्या पल्लवैर्दमितैः शुभा ॥ ५ ॥
हिरण्मयी सगर्भा च पत्रे लेख्या प्रयत्नतः । तदर्धार्धमिता वापि त्रिषु वित्तानुसारतः ॥ ६ ॥
संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देया मन्त्रपूर्विका । सुवर्णैकमितं दद्याच्छिवं पापप्रणाशनम् ॥ ७ ॥
राजतं च तथा दद्यात्सोमं सार्धपलात्मकम् । गायत्र्यष्टसहस्रं च होमयेत्तद्दशांशतः ॥ ८ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापात्ममुच्यते । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविशोधनम् ॥ ९ ॥
तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि । नैवं करोति यो मोहात्प्रापश्चित्तं त्रिधा मतम् ॥ १० ॥
न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । प्रापश्चित्ते कृते ह्यायुः पञ्चशीतिमिताब्दकम् ॥ ११ ॥
प्रापश्चित्ते कृतेऽरिष्टं वर्षे पष्टिमिते ध्रुवम् ॥ १२ ॥

इति श्रीश्रीसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके पुत्रजीवनाध्यायोऽष्टाशीतितमः ॥ ८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः फश्चिद्ग्रामाध्यक्षो विराटजः । दत्तानि तेन दानानि गोभूम्यश्वादिकानि च ॥ १ ॥
ब्राह्मणेपु गृहस्थेषु सत्पात्रेषु विशेषतः । अयान्यद्ग्रामपस्यापि क्षत्रियस्य महात्मनः ॥ २ ॥
एषपुत्रस्य पुत्रो वै गुजमुले पुराजन्म । घातितस्तेन खड्गेन निशायां चौर्यकर्मणा ॥ ३ ॥
न मृतस्तेन दुःरेण भाविनोऽर्थस्य गौरवात् । तन्माता पुत्रदुःखेन मृता दुःखप्रपीडिता ॥ ४ ॥

वैरभावर्तेनेव कृतं कर्मातिदारुणम् । एवं बहुतिथे काले गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ५ ॥
 सुक्त्वा पापाच्च नरकं पुण्यात्स्वर्गफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ६ ॥
 शतद्वनिकटे देशे मेपेऽर्कं शनिसंयुते । पितृमातृसुवैर्हानो भृत्यतीव्रान्धुसंयुतः ॥ ७ ॥
 पात्रदानादिदं सर्वं फलं पापफलं शृणु । पूर्वं बालवधात्पापादिह जन्मानि चाण्डज ॥ ८ ॥
 द्विवेदमितवपान्ते जाऽपुत्रविनाशकः । तथा प्राग् बाहुजवधाद् वामबाहुविवर्जितः ॥ ९ ॥
 लक्षणेर्लक्षयेदेतैः पृच्छकं चात्र जन्मानि । निष्कृतिं तस्य वक्ष्यामि पूर्वपापविशोधिनीम् ॥ १० ॥
 पुत्रवृद्धिकर्ता धन्यां सर्वारिष्टविनाशिनीम् । पलपञ्चमितं कुर्याद्बाहुजं च हिरण्यमयम् ॥ ११ ॥
 तन्मातरं च सीवर्णीं सुवर्णकमितां शुभाम् । लक्ष्मीनारायणं तद्भ्राजतं त्रिपलात्मकम् ॥ १२ ॥
 तन्मितां राजतीं गौरीं दद्यान्मन्त्रैः प्रपूजिताम् । गायत्र्यष्टसहस्रं तु जपेद्दृष्टाक्षरं तथा ॥ १३ ॥
 शृणुयाद्धरिवंशं वा शतावृत्तिविधानतः । लक्षरुद्रं त्रिगुणितं कुर्याद्वा विधिपूर्वकम् ॥ १४ ॥
 यो न कुर्याद्विधानैकं त्रिष्वप्येतेषु निश्चितम् । न जीवन्ति मुक्तास्तास्मिन्निवृत्ते नात्र संशयः ॥ १५ ॥
 वेदेवेमितेऽरिष्टे तपे चैव प्रकीर्तितम् । यः कुर्याद्विधिवत् सूत प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः ॥ १६ ॥
 तस्य पुत्रविवाहः स्यादत्र जन्मानि निश्चयात् । एकाशीतिमितायुः स्याच्चैत्रादौ घटमे मृतिः ॥ १७ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि सर्वं ते कथितं मया ॥ १८ ॥

इति श्रीबृहदसूरीयसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकोनवतिनमः ॥ ८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कीरदेशे समुत्पन्नः कश्चित्कोत्रे कुले मुधीः । विप्रोत्सङ्गतस्तत्र प्रयागे मकरे वसन् ॥ १ ॥
 कृतवान् विधिवत्स्नानं दानं स्वल्पं स्वशक्तिः । देवयोगाद्गृहं प्राप्य कृतवान् कर्म दारुणम् ॥ २ ॥
 कामलोभेन सततं शूद्रीगमनकार्यसी । स्त्रीभ्यां सहाययुक्तेन पापमाचरितं तथा ॥ ३ ॥
 विविधरीपयैस्तस्या गर्भपातः कृतः पुग । एवं सर्वमिलित्वा ॥ पातनं बहुधा कृतम् ॥ ४ ॥
 ततो बहुतिथे काले प्राप्तास्ते यमशासनम् । सुक्त्वा पापफले पापात्पुण्यात्स्वर्गफलं तथा ॥ ५ ॥
 तीर्थराजप्रभावेण स जातो ब्राह्मणोऽधुना । सेन्ये शनौ सिंहगते सूर्ये कन्यागते कुजे ॥ ६ ॥
 मृगे ह्यैरावतीतीरे नास्त्युद्यो न छयुर्वृणी । क्षिष्टवाक् स्वल्पवर्मदयः पितृमातृविवर्जितः ॥ ७ ॥
 सहोदरधनैर्हानो जातः पुत्रविनाशकः । परदारभिमग्ननाश्र्वर्भपातनदोषजात् ॥ ८ ॥
 पापात्पूर्वकृतात्सूत लक्षणेर्लक्षयेद्दिह । स्त्रीसहाय्यात्तया सप्त प्राक्पापात्समुपार्जितात् ॥ ९ ॥
 तैर्नका तत्र पत्नी या सयोः पुत्रं शुचान्विता । तर्क्या बहुपापाद्यज्जातुः पत्न्यप्रजस्य च ॥ १० ॥
 पुत्रभर्तृविहीनाऽत्र पूर्वपापात्प्रद्वयते । वक्ष्यामि निष्कृतिं सूत पूर्वपापविशोधिनीम् ॥ ११ ॥
 साधिवेदमितैः स्वर्णैः पद्मं कुर्याद्द्विरण्यमयम् । सनालमष्टपत्रादयं शुभं तद्भूलदैवतम् ॥ १२ ॥
 पूरयेत् पारदेनैव तस्य नालं प्रयत्नतः । दद्याद्विद्विद् सूत विधिना संपन्नं मुधीः ॥ १३ ॥
 " ब्रह्मयोनिमिदं पद्ममाद्यं स्यात्तं च शाश्वतम् । गर्भधारणपापोत्थदोषनाशकरं यम् ॥ १४ ॥
 ददेद्दं विप्रमुन्याय पूर्वपापविशुद्धये । " इत्युच्चार्य नरो द्यात्तस्मादोपात्तमुच्यते ॥ १५ ॥
 गजतं च ततो दद्याद्ब्रह्माणं तन्मितं मुत । रुद्राणामथवा लक्षं पूजयेद्विधिनाऽण्डज ॥ १६ ॥
 गापत्रौ च यथाशक्त्या जपेच्चैवाचमर्पणम् । नैवं विधानं यः कुर्याद्भोमान्नोहाद्विगेपतः ॥ १७ ॥

न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । श्रुत्वेन विधिर्वैतकुर्वादिधानेन समाहितः ॥ १८ ॥
न तस्य पुत्रमरणं भविष्यति ममाज्ञया । धनपुत्रान्वितो मध्ये ह्यायुरष्टाद्विंशतिम् ॥ १९ ॥
रिष्टं पश्चिमिन्दे तु तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ २० ॥

एति श्रीवृद्धसूर्यारणमवादे कर्मविपाके अध्यायो नवतितमः ॥ ९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीद्राजकुलोत्पन्नः पूर्वजन्मानि यां मुने । धनधान्यसमायुक्तो रुद्रभक्तिपरोऽण्डज ॥ १ ॥
दत्तानि तत्र दानानि पर्वस्थापि च शक्तितः । अथो भाविबलात्सुत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
तद्गृहे स्थापितं ब्रह्म पुनर्देत्तं न तेन च । सहायैकयुतेनैव ब्रह्मस्वं भक्षितं पुरा ॥ ३ ॥
स च कालवशं प्राप्य भुक्त्वा पापफलं महत् । पुण्यात्पुण्यफलं तत्र त शूद्रो जाङ्गलेऽधुना ॥ ४ ॥
देशे रामहृदाद्याम्ये तत्त्वयोजनसम्मिते । कृष्णस्तनौ मुते यस्मात्कूराः पश्यन्ति पांविनः ॥ ५ ॥
ह्रस्वो मध्यधनादयस्तु श्रेष्ठोऽमितसुखान्वितः । स्त्रीभृत्यभ्रातृसंयुक्तो मध्यान्ते सुखभागिह ॥ ६ ॥
ब्रह्मस्वहरणात्पूर्वं चात्र सन्ततिवर्जितः । दाने स्वल्पमतिर्धूर्तः पापात्सर्वमिदं सुत ॥ ७ ॥
अथो भ्रातृसहायास्तु ब्राह्मणस्वं हृतं पुनः । तेन तत्सहजो ज्येष्ठः पुत्रहीनोऽत्र जन्मानि ॥ ८ ॥
लक्ष्योऽत्र लक्षणैरोभिः पृच्छको विनतासुत । तान्निष्कृतिं प्रवक्ष्यामि पूर्वपापविशोधिनीम् ॥ ९ ॥
लक्ष्मीश्च राजती कार्या पल्लवंशमिनेः शुभा । सर्वावयवसंयुक्ता पीतवस्त्रविभूषिता ॥ १० ॥
ब्राह्मण्याय च सा देया मन्त्रेणानेन धीमता । " लक्ष्मि स्वं सर्वभूतानां कामदा मोक्षदायिनी ॥ ११ ॥
पूर्वजन्मार्जितात्पापान्मां रक्ष शरणागतम् । " इत्युच्चार्य नरो दद्याद्विप्रद्रव्याद्यनाशनम् ॥ १२ ॥
तथा पञ्चपलैः सोमो राजतश्चोक्तरूपवत् । पलद्वयमितैस्तद्वद्वनाधिपद्दिनेश्वरो ॥ १३ ॥
पूजयित्वा तु गन्धार्घ्यैद्यात्सर्वादिर्बौक्तः । जपेत्पञ्चतहस्रं तु गायत्र्या होमयेत्तथा ॥ १४ ॥
ब्राह्मणाभ्यो जपेच्छ्रुत्वा शिवभक्ताम्विधानतः । अनेन विधिना यस्तु प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ १५ ॥
तस्यात्र पुत्रयुगलं फल्यैका च भविष्यति । न करोति च यो मोहाद्विधिवत्पापशोधनम् ॥ १६ ॥
पञ्चपञ्चमिताद्यान्तं न च पुत्रमुखं हि ह । आयुश्चात्र तद्वद्वान्तं प्रायश्चित्तेऽङ्कतेऽधुना ॥ १७ ॥
प्रायश्चित्ते कृते चायुर्न्ययिका सप्ततिः समाः ॥ १८ ॥

एति श्रीवृद्धसूर्यारणमवादे कर्मविपाके अध्याय एकनवतितमः ॥ ९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अमूर्तेश्वरकुलोत्पन्नो धनधान्यसमन्वितः । मरुस्त्वप्ताश्च निकटे विष्णुधर्मरतः क्वचित् ॥ १ ॥
दत्तानि बहुदानानि ब्राह्मणेषु च शक्तितः । सर्वार्ण्यपि च तेनैव श्रद्धाहीनेन चेतसा ॥ २ ॥
देवादेजां द्विजभ्याम्य ममां वै गर्भसंयुताम् । वरिभावाद्वातयित्वा भुक्त्वा तेन विजानता ॥ ३ ॥
तत्पुत्रं च तथा स न पापमाचरितं त्विदम् । धर्माधर्मफलं भुक्त्वा गत्वा तत्र यमालयम् ॥ ४ ॥
पूर्वपुण्यवशात्सुत म जातः पादजोऽधुना । मरुस्त्वया याम्यभागे विशद्योजनसंमिते ॥ ५ ॥
म रक्तकृष्णः क्षीणाङ्गो विष्णुभक्तिमगन्वितः । पितापितृकोऽस्त्वल्पभूमी स्त्रीभ्रातृसुखमंयुतः ॥ ६ ॥
पुण्यादित्रं तथा पापाजानः पुत्रविनाशकृतः । स्त्रीगाहाय्यागतो यस्मात्मा स्त्री पुत्रमपीडिता ॥ ७ ॥
तस्य निद्रमिदं मेघं मेघः पञ्चमभावगः । पापयुक्तस्तथा दृष्टो गह्वरेकादशे स्थितः ॥ ८ ॥

१ ऐश्वर्यं विष्णुः । २ पापगः । ३ विद्याशक्तिः ।

लक्षणलक्षितं प्रोक्तंवेदि गुरुद्वारा । (निष्कृतिं वद मे स्वामिन् सर्वान्तिष्ठानिदानीम् ॥ ९ ॥
इह पुत्रकरी धन्यां लोकानां दिनकम्पया) । निष्कृतिं तस्य वक्ष्यामि येन पापभयो भवेत् ॥ १० ॥
पल्लवादिशभिः कार्या मेयी गर्भसमन्विता ।

दानमन्त्रः ।

“ब्राह्मणस्य ददाभ्यस्मान्मर्षीर्गोप्यवर्षा शुभाम् । देवो वैश्वानरं चम्पात्यनुवातात्प्रमुञ्चतु” ॥ ११ ॥
यया वैश्वानरो देवो देवो वाञ्छप्रमाणतः । जपेद्वैताशनम्. ॥ १२ ॥
तण्डुलाज्ययवान् हुत्वा तिलान्मेमिक्ष्य यत्नतः । ब्राह्मणान्भोजयेच्छन्नातेः पांश्चाच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविशोधनम् । तस्य वंशप्रवृद्धिः स्यादकूने वंशनाशनम् ॥ १४ ॥
मेपीवच्चाण्डजक्षेत्रे नात्र कार्या विचारणा । पुत्राणां सुखवृद्धिः स्यादयुरव्धास्त्रिसप्ततिः ॥ १५ ॥
प्रायश्चित्तेऽकृतेऽरिष्टं पद्मेदमितकेऽन्दके । यदन्तरगतं सत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ १६ ॥
इति श्रीवृद्धसूरारिगन्वादे कर्मविपाके सत्यायनो दिनवर्तिनः ॥ ९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वनतेय महाभाग शृणु चास्य विचेष्टितम् । कश्चिद्विप्रोऽभवत्पूर्वं वज्रदंशेऽपि ग्रामपः ॥ १ ॥
धर्मशास्त्राक्रियाहीनः पित्रोः सुखममन्वितः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेषु च शक्तितः ॥ २ ॥
सत्तग्रेषु गृहस्थेषु श्रद्धावृत्तेन चेतसा । भृगयायां गती विप्रः कदाचिद्वयोगतः ॥ ३ ॥
घोरकर्म कृतं तेन प्रारम्भे यौवनस्य च । दुष्टिष्ठो ब्राह्मणस्तत्र प्रदग्धः सति भृशम् ॥ ४ ॥
हतोऽप्यायुर्वर्धनं न स मृत्युवदो मनः । ब्रह्मत्वमिति तज्ज्ञात्वा न भुक्तं केनचिद्गृहे ॥ ५ ॥
तेनैव भक्तिर्न सून येन विप्रः प्रपीडितः । स गत्वा यमलोकं तु भुक्त्वा तु यमशाननम् ॥ ६ ॥
पात्रदानवशात्सूत स जातः क्षत्रियोऽधुना । देशे विप्राक्षिके लम्बे चापमनेऽस्तगे रवी ॥ ७ ॥
मेपगे राहुयुक्तेऽयं सोमर्क्षविधुर्मयुते । स गीरो दर्शनीयाधः समसैव स्वरूपवितभाक् ॥ ८ ॥
धर्मे चाल्पमतिमानी मातापित्रस्तमन्वितः । दानादिकं गृहस्थेषु फलं पापफलं शृणु ॥ ९ ॥
यश्च यत्र कृता धाताः प्रारम्भे ब्राह्मणस्य च । इह जन्मनि तत्रास्ति बाल्ये कुप्युग्दान्वितः ॥ १० ॥
अयो स्त्रीपुत्रद्वीनोऽत्र जायते गुरुद्वारा । यौवनेऽपि च वार्द्धक्ये तत्पदे कर्मणः फलम् ॥ ११ ॥
एभिश्च लक्षणाः सूत लक्षणीयोऽत्र पृच्छकः । निष्कृतिं परमां सूत वक्ष्यामि शृणु तत्त्वतः ॥ १२ ॥
गायत्रीं विधिना जप्त्वा कोटिं शुद्धिमवाप्नुयात् । प्रयागे निवसन् धीरः काश्यां वा कुरुजङ्गमे ॥ १३ ॥
अथवाऽष्टसंह्याणि जप्त्वा कुर्यादिमं विधिम् । हिरण्ययां गोमविमी कार्या स्वर्णाष्टकावुनी ॥ १४ ॥
पत्रेऽर्धेनैव वा लेख्यी सर्वलक्षणसंयुता । देव्यां द्विजाय विधिवत्पूजयित्वाऽयं यत्नतः ॥ १५ ॥
प्रायश्चित्ते कृते श्वेतकुण्डानिः प्रजायते । स्त्रीपुत्रमुत्तमैरेव भवत्येव न संशयः ॥ १६ ॥
प्रायश्चित्तं न कुर्याच्चद्रव्येणैव विधेयम् । न पुत्रमुग्ममाप्नोति स जीवति कदाचन ॥ १७ ॥
रिष्टं द्वाविंशद्वेदं तु जीवनं द्यष्टमपि । आनन्त्यात्तवष्ट जीवानां विस्तारो नोद्विगो मया ॥ १८ ॥
इति श्रीवृद्धसूरारिगन्वादे कर्मविपाके सत्यायनो दिनवर्तिनः ॥ ९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पृच्छको विनतासूनो दानधर्मरतोऽभवत् । वैश्यः पूर्वमेव सूत व्यापारकुशलः सदा ॥ १ ॥
 दानयज्ञरतो नित्यं ब्राह्मणाऽतिथिपूजकः । तद्गृहे धान्यराशिं न भक्षयन्ती धुधार्तिनी ॥ २ ॥
 आसन्नप्रसवा सूत सुरभिः कालमोहिता । भृशं तेन हता कुक्षौ लोभोपहतचेतसा ॥ ३ ॥
 बालवत्सो मृतस्तत्र गर्भस्यश्रातिताडनात् । तद्दुःखेन मृता सा तु धेनुराक्रन्दती पुरा ॥ ४ ॥
 एवं निवसतस्तत्र मृतः स यमशासनम् । प्राप्य स्वर्गं बहून्भोगान्भुक्त्वा पापफलं तथा ॥ ५ ॥
 शतद्वनिकटे देशे जातोऽयं ब्राह्मणोऽधुना । धनुर्लभ्यगते सौरौ गुरौ मीनेऽप्यलौ रवौ ॥ ६ ॥
 कुलाग्रणीः कार्यकरो गुणी पित्तकफान्वितः । मध्यरूपयुतः श्रीमान्द्रिभार्यो याति संयुतः ॥ ७ ॥
 चन्द्रे पापयुतेऽन्युग्रे कन्यायां समवस्थिते । गोबालवत्सकवधात् पापात्पूर्वादपुत्रकः ॥ ८ ॥
 स्त्रीताहाय्ययुतो यस्मात्पूर्वजन्मभूदसी । तेन कर्मविपाकेन स्त्री ज्येष्ठा पुत्रवर्जिता ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र कनिष्ठायां भविष्यति ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । कथ्यतां दिवसेशन लोकानां हितकाम्यया ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि शृणुष्वथ खगेश्वर । सुवर्णदशका सूत धेनुः कार्या सगर्भिका ॥ ११ ॥
 सर्वालंकारयुक्ता च पत्रे लेख्या यथोक्तवत् ॥ १२ ॥
 तदर्धार्धप्रमाणा वा यथाविचानुसारतः । संपूज्य नाममन्त्रैस्तु सा देया ब्राह्मणाय गौः ॥ १३ ॥
 मन्त्रः ।

“ यन्मया पूर्वजनुपि पापं गोघातजं कृतम् । तदत्र पापनाशाय ददेऽहं गां हिरण्यमीम् ” ॥ १४ ॥
 मन्त्रमेनं समुच्चार्य दद्याद्भिषाय धीमते । गायत्र्यष्टसहस्रं तु होमयेत्तदनन्तरम् ॥ १५ ॥
 आसन्नप्रसवामेकां दद्याद्गौं भोजयेद्विजान् । अनेन विधिना यस्तु प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ १६ ॥
 तस्य संततिवृद्धिः स्यादत्र जन्मनि वै सुत । न करोति यदा श्रुत्वा प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् ॥ १७ ॥
 इह जन्मन्यपुत्रः स्यान्मृतो नरकमाप्नुयात् । एकहीनेऽथ पञ्चाशन्मृत्युरब्दे ज्वरेण वै ॥ १८ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते स्वायुः षष्टिस्त्वङ्मयुताः समाः । कन्यागते रवी चन्द्रे मीनस्ये मरणे ध्रुवम् ॥ १९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायश्चतुर्नवतितमः ॥ ९४ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलीत्पन्नः पूर्वजन्मन्ययात्र च । पृच्छको जगतां नाथ तस्य कर्म प्रकाशय ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आगीत्पूर्वमेव विप्रो गिरिवासी जितेन्द्रियः । विद्याभ्यासरतो नित्यं सत्यधर्मपरायणः ॥ २ ॥
 दत्तानि तत्र दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तितः । पर्वेष्वपि च तेनेवाध्यापिता ब्राह्मणाः खग ॥ ३ ॥
 अयं भाविचलात्मन् ब्राह्मणेन तपस्विना । स्थापितं तद्गृहे स्वर्णं लोभयुक् तत्र दत्तवान् ॥ ४ ॥
 ततो वधुदिव्ये पात्रे फाल्गुधर्ममुपेयवान् । स्वर्णोपहारी सत्ततं गतो हि यमशासनम् ॥ ५ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण जातोऽयं ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥
 गौगत्रे च तुल्यलभे कृशो नातिलघुः सुधीः । धर्मकर्मक्रियायुक्तो लोभदुःखतमन्वितः ॥ ७ ॥
 गौगर्वाः शनिर्यस्मादग्रगः सुतगः शशी । वधुफल्ग्वोऽन्यपुत्रश्च तस्माज्ज्योयोऽधुनाऽण्डज ॥ ८ ॥

यौवने स्त्रीमुखं त्वग्रे द्विपञ्चाशन्मितेऽब्दे । भृशं पुत्रमुखमाप्तिः पूर्वं ब्राह्मणपूजनात् ॥ ९ ॥
 कर्कदस्यौ सूर्यजीवौ तस्माद्भ्राजोपसेवकः । सुवर्णहरणाद्दोषात् पूर्वजन्मानि मानद ॥ १० ॥
 कुनखी ह्यत्र विज्ञेयो लक्ष्णैस्त्वैदिकैरसी । अथो ब्राह्मणसहायाच्च ब्राह्मणस्वं हतं पुरा ॥ ११ ॥
 तेन तत्सहजो ज्येष्ठः पुत्रद्वीनोऽत्र जन्मनि । पृच्छकस्य तथा वर्षे पञ्चाशन्मितके ध्रुवम् ॥ १२ ॥
 पुत्रे रिष्टं विजानीयात्स्वदेहे वापि निश्चितम् ।

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् पुत्ररिष्टविनाशिनीम् । त्वचोऽहं श्रोतुमिच्छामि सर्वलोकोपकारक ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पलपञ्चसुवर्णाद्व्यां गां दद्याद्ब्राह्मणाय वै ॥ १४ ॥
 तदधर्षयुतां वापि श्रेष्ठमध्यकनिष्ठिकाम् । त्रिषु वित्तानुसारेण न न्यूनाधिककल्पना ॥ १५ ॥
 सुवर्णहरणात् पापाद्भोदानान्मुच्यतेऽधुना । पद्मपञ्चाशत्तमे वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १६ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत पूर्णाद्युर्जायते नरः । सप्तसप्ततिवर्षाणि सपुत्रो जीवति ध्रुवम् ॥ १७ ॥
 कार्तिके कृष्णपञ्चम्यां शशिन्याद्रागतेऽण्डज । वृषलये च निधनं पृच्छकस्य भविष्यति ॥ १८ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चनवतितमः ॥ ९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभूत्कश्चिद्वैश्यो धर्मपरायणः । मधुरायां महामाग भिषग्बृत्तिविशारदः ॥ १ ॥
 भक्षिताश्च महारोगा गवां तेन महात्मना । दत्तानि तत्र दानानि पर्वस्वापि च शक्तितः ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन कामलब्धेन चेतसा । स्वजातिविनितायां वै व्यभिचारं चकार सः ॥ ३ ॥
 तस्यास्तत्रामवद्वर्भः पातनं हि चकार सा । महीपथैरुद्धेद्वनजैः परिवादादयाण्डज ॥ ४ ॥
 सा मृता तेन दुःखेन गर्भपातेन निश्चितम् । पत्नीसहायात्सततं सर्वमेतदुपाजितम् ॥ ५ ॥
 ततो यमपुरं प्राप्तः ससहायोऽण्डजोत्तम । सुयत्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ६ ॥
 गवां दुःखापहारेण पुण्येनात्र वणिक्सुतः । जातो रामहृदायाम्ये पट्टियोजनसंमिते ॥ ७ ॥
 नात्पुञ्चः श्यामलो भव्यः स्वल्पवित्तसमन्वितः । व्यापारनिरतः क्रोपी बलबुद्धिसुतोऽग्रणीः ॥ ८ ॥
 भ्रातृयुक्तः पितृसुखादीनः स्त्रीभिषसंयुतः । गर्भपातनजात्यापात् प्रागत्र सुतवर्जितः ॥ ९ ॥
 चिद्धमङ्गात्पञ्चमे तु शुभदृष्टिविवर्जिते । चन्द्रे मिथुनराशिस्ये भौमदृष्टे च पुत्रक ॥ १० ॥
 सहायलक्षणं सर्वं शृणुष्वत्र खगेश्वर । या स्त्री पूर्वं सहायाऽऽसीद्गर्भपातनकर्मणि ॥ ११ ॥
 पृच्छकस्य तु सा नारी गर्भदुःखाकुलाऽत्र च । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्याः सर्वपापप्रणाशिनीम् ॥ १२ ॥
 मापैस्त्रिंशन्मितैरत्र कार्या वेदया हिण्मयी । अपि गर्भयुता लेख्या सुगन्धैश्चित्रिता सुत ॥ १३ ॥
 तदर्पमितिका वापि द्वयोर्वित्तानुमानतः । सा देवा तु विधिज्ञाय मन्त्रमेनमुदीरयेत् ॥ १४ ॥

यन्त्रः ।

“ वैश्यामेनां च सौवर्णां वस्त्राढ्यां विपिदैवताम् । ददेऽहं विप्रमुख्याय पूजिताय विधानतः ॥ १५ ॥
 गर्भपातनजादोपात् पूर्वपापविशुद्धये ” । इत्युच्चार्य नरो दद्यात्सर्वपापविशोधनम् ॥ १६ ॥

सार्धं महस्रद्धितयं गायत्रीं त्र्यम्बकं तथा । जपेहत्वा दद्यांश्चेन पूर्वपापप्रणोदनम् ॥ १७ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्या दद्याच्चैव तु दक्षिणाम् । एवं विधानं यः कुर्याद्विधिना पापशोधनम् ॥ १८ ॥
 उत्पत्तिर्जायते तस्य संततोर्नात्र संग्रहः । न कुर्याद्विधिवत्तत्र लोभान्मोहाद्विशेषतः ॥ १९ ॥
 इह जन्मन्यपुत्रत्वं जायते चान्यजन्मानि । पञ्चमस्रमितायुः स्यात्प्रायश्चित्तेऽकृते सति ॥ २० ॥
 चत्वारिंशन्मिते रिष्टे तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ २१ ॥

इति श्रीशृङ्खलारूपसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षण्णवतितमः ॥ ९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवत्पूर्वं कूरकर्म प्रतापवान् । धनधान्यसमृद्धोऽपि ब्रह्मदेशे वसन्सदा ॥ १ ॥
 याचकेभ्यः प्रदत्तानि गोभूम्यश्वादिकानि च । अथो भाविबलात्सुत लोभोपहतचेतसा ॥ २ ॥
 सीम्नि वादे (हेतुं द्रव्यं ब्राह्मणानामधर्मतः । द्विजैकेन सहायेन कृतं तत्कर्म दारुणम् ॥ ३ ॥
 भूमिवादे) मृतस्तत्र संग्रामे कालनोदितः । भुक्त्वा भोगाञ्जुभान्स्वर्गे पापात्पापफलानि च ॥ ४ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पर्वतेऽधुना । भूमिपालकुलेऽत्युग्रे सिंहलग्ने गुरावजे ॥ ५ ॥
 सूर्ये मेघगते चेन्द्री चापस्ये पापमंयुते । गौरः शूरे महोग्रस्तु बहुकन्यः कृती शुभः ॥ ६ ॥
 ददाति शक्तितो धीमान्नात्युच्चो बन्धुसंयुतः । बहुव्ययपरो नित्यं वैत्तिकः प्रियेवाग्धृणी ॥ ७ ॥
 बहुभार्यो यशस्वी च भृत्यवाहनसंयुतः । अष्टाविंशन्मिते वर्षे स्वरूपपुत्रसुखान्वितः ॥ ८ ॥
 ह्यन्तरापोद्भवैः पुत्रैरगतिदुःखसमन्वितः । ब्रह्मस्वहरणात्पूर्वं धनहीनोऽत्र दृश्यते ॥ ९ ॥
 गहायट्ठिजयुक्तश्च पूर्वोऽभूद्विनतात्मज । तुलायां सोऽनुजो जातो जन्मन्यत्रात्पुत्रकः ॥ १० ॥
 शृणु सत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापकर्मणः । यां कृत्वा विधिवज्जन्तुरिह पापात्प्रमुच्यते ॥ ११ ॥
 पुण्येऽद्वि विप्रकथिते धेनूनां पञ्चकं मुत । दद्याच्च वृषभं गौरं पृष्ठवस्त्रयुगान्वितम् ॥ १२ ॥
 सुवर्णशृङ्गसहितं तथा क्षितिपुतं शुभम् । मन्त्रेणानेन विधेभ्यः प्रष्टा श्रद्धासमन्वितः ॥ १३ ॥

मन्त्रः ।

“ भूमिभागयुतं गौरं वृषभं रुद्रदेवतम् । ददेऽहं सीम्नि द्रव्योत्थपापनाशाय वै द्विज ” ॥ १४ ॥
 अथो स्वर्णद्वयाद्यं हि शुभं दद्याच्चुग्नमम् । कर्मप्रकाशकायैव मन्त्रमेनमुदीरयेत् ॥ १५ ॥

मन्त्रः ।

“ गोपङ्कः काञ्चनाढ्यमश्वं तुभ्यमहं वदे । ब्रह्मस्वहरणात्पापान्मोक्षं कुरु ममानघ ” ॥ १६ ॥
 ष्वमुच्चार्य दद्याच्च पूजिताय द्विजातये । मुच्यते पूर्वपापाच्च ब्रह्मस्वहरणाद् ध्रुवम् ॥ १७ ॥
 द्वाणुपाद्विर्बंशं च त्रिगवत्पं विधानतः । होमयेद्दशसादृशं ब्राह्मणानां च पूजनम् ॥ १८ ॥
 य एवं कृते सत विधिना पापशोधनम् । तस्य संततिवृद्धिः स्याद्विहिव फलमश्रुते ॥
 नेमां कुर्याच्च वित्तस्योपिष्टादाग्नियज्ञं भयम् ॥ १९ ॥

इति श्रीशृङ्खलारूपसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तनवतितमः ॥ ९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुण्यशान्त्यमयोध्यायामभूच्छृङ्गं धार्मिकः । धनधान्यसमृद्धस्तु यशस्वी पितृवल्लभः ॥ १ ॥

१ धार्मिकः । () गोटोच नास्ति गपुष्पकः । २ वटशृङ्गः । ३ प्रियवान् शुणी । ४ वित्तवर्धनः ।
 विष्टादिन मयम् ।

गयाया द्वादशे वर्षे गतो माघा सहैव च । सानुजश्च सपत्नीकः सहायत्रयसंयुतः ॥ २ ॥
 कृतवाञ्छ गयाश्राद्धं नानाविभवविस्तारैः । काम्यश्राद्धानि तत्रैव दत्तानि गरुडाग्रज ॥ ३ ॥
 तस्य पुत्रप्रभावेण पितरश्च दिवं गताः । अयागत्य गृहं वर्षे चत्वारिंशन्मिते ध्रुवम् ॥ ४ ॥
 कृतवान्दारुणं कर्म यौवने काममोहितः । स्वज्ञातिजं धर्मशीलं ग्रहं हत्वा महीपथैः ॥ ५ ॥
 पत्नीत्वे स्थापिता तस्य भार्या कामविमोहिता । सर्वस्वं तस्य यत्किंचिद् गृहीतं विविधैश्छलैः ॥ ६ ॥
 तस्याः पुत्राश्च ये जातास्ते हतास्तस्य भार्यया । सापत्न्यभावदुःखेन कृतं कर्मातिशरणम् ॥ ७ ॥
 पृच्छकस्य तु या माता तस्याप्यनुमतं त्विदम् । त्रिसहायान्वितस्तत्र गतस्तु यमशासनम् ॥ ८ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तथा । गयाश्राद्धप्रभावेण स जातः पृथिवीपतिः ॥ ९ ॥
 दशयोजनविस्तीर्णं देशे पर्वतमाश्रिते । पितृभक्तिविशेषात्तु चौरिकं लक्षणं त्विदम् ॥ १० ॥
 पितृभे जननं चास्य गुरुचन्द्रौ तु सिंहौ । वृषराशिगते भानौ धर्मे शेषा नभश्चराः ॥ ११ ॥
 जनुषो द्वादशे वर्षे गज्यप्राप्तिर्न संग्रयः । जातोऽत्र रक्तकृष्णोऽमौ देवब्राह्मणपूजकः ॥ १२ ॥
 पितृभक्तिरतो मिथान् गीतनृत्यप्रियः कविः । देशेदेशे तु विरयातो दाता भोक्ता बलान्वितः ॥ १३ ॥
 पितृवाताधिक्यं भीरुह्रस्वः स्थूलोऽतिचञ्चलः । चरिणः शिथिलः कार्ये लोभी पापरतः कश्चित् ॥ १४ ॥
 सभाया चतुरो दक्षो बहुबन्धुसमन्वितः । सहोदरविहीनस्तु बहुपुत्रो बहुप्रियः ॥ १५ ॥
 बहुभार्यो यशस्वी च क्षयवृद्धिधनान्वितः । पादजस्य वधात्पूर्वं पापादत्र च पृच्छकः ॥ १६ ॥
 पायुर्दण्ड्ययायुक्तो यौवने जायते ध्रुवम् । त्रिसहायैर्युतः पूर्वं शृणुष्याय खगेश्वर ॥ १७ ॥
 या धर्मपत्नी पूर्वाऽसीत्ता ज्येष्ठाऽत्र गतप्रजा । बालप्रातकृतं यस्मात्पूर्वं च विनतासुत ॥ १८ ॥
 योऽनुजः पूर्वजनुपि गयाया च सहायकः । स जातः कर्कटे जीवे पृच्छकस्य सुतोऽनुना ॥ १९ ॥
 बहुमे मिथुनस्येऽर्कं सोऽपि राजा भविष्यति । याऽभवत्पूर्वजनुपि माताऽस्य विनतासुत ॥ २० ॥
 पापस्यानुमतात्पूर्वं ह्यत्र भर्तृविहीनता । पूर्वजन्मनि या गृहं हत्वा नीता शुभानना ॥ २१ ॥
 गृहस्य चायं सर्वस्व तस्य कर्मफलं शृणु । अत्र जन्मनि सा नारी मृता त्रिंशन्मितेऽब्दे ॥ २२ ॥
 ह्यचत्वारिंशते वर्षे गृहघातः कृतः पुरा । जन्मतस्तन्मिते वर्षे मष्टयुत्सुर्भविष्यति ॥ २३ ॥
 देशोत्पातो भृशं तत्र हाहाकारश्च द्रुण्डनम् । अथवा सर्वं ज्येष्ठस्य सुतस्य मरणाद्रवेत् ॥ २४ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन् पूर्वपापनिषूदिनी । कथ्यता दिवसेजान लोकाना हितकाम्यया ॥ २५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सुत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य कर्मणः ॥

या कृत्वा विधिवज्जन्तुरिह रिष्टात् प्रमुच्यते । सत्त्वं पुस्तकं पुत्र प्रष्टा श्रद्धागमन्वितः ॥ २६ ॥
 पूर्वं चाज्यघट दत्त्वा पश्चात्कर्म समाचरेत् । वृषगेहे शुचिस्थाने स्नात्वा तु विमले जले ॥ २७ ॥
 देवान्पितृन्समभ्यर्च्य सुमनाः सुतमाहितः । पूजयित्वेष्टदेवं च पश्चात्काम्य समाचरेत् ॥ २८ ॥
 गृहस्य प्रतिमा कार्या परैः अतर्जितं शुभा । हिरण्यमी यथोक्ता हि तदर्घार्थेन वा पुनः ॥ २९ ॥
 एव कालस्य मूर्तिश्च कार्या लोहमयी शुभा । द्विजाय प्रतिमे देये मन्त्रेणानेन धीमता ॥ ३० ॥

मन्त्रः ।

“ काममोहात्कृतं पूर्वं यन्मया शूद्रधातनम् । तस्मात्तन्निष्कृतिं विप्र ददेऽहं तुभ्यमत्र च ॥ ३१ ॥
 कालं त्वं सर्वभूतानां भयदश्च क्षयंकरः । मां रक्ष पूजितोऽसि त्वं रिष्टात्पापसमुद्भवात् ” ॥ ३२ ॥
 दिक्पालानां हिरण्यमयो मूर्तयश्चाष्ट भो खग । अष्टानामिह ता देवा विभ्रम्यो दीपनाशकाः ॥ ३३ ॥
 अथ रुक्ममयीं मूर्तिं विष्णोर्दद्यात्पलत्रिकाम् । विप्राय वेदविद्वदे सतो विप्रांश्च भोजयेत् ॥ ३४ ॥
 दिवस्य पूजनं कुर्यात्पूर्वपापविशुद्धये । पुत्रपौत्रधनैर्युक्त इह जन्मनि जायते ॥ ३५ ॥
 श्रुत्वेन पुस्तके सूत नेमां कुर्याच्च यः कृतिम् । इह पुत्रविहीनः स्यादेकवेदमितेऽद्भके ॥ ३६ ॥
 द्विसप्ततमिते वर्षे मृत्युश्चाकृतनिष्कृतेः ॥ ३७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टनवतितमः ॥ ९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्पूर्वभवे कश्चिद्विराटे ब्राह्मणोऽण्डज । विद्याभ्यासविहीनश्च कृपिकर्मरतः सदा ॥ १ ॥
 स्वल्पवित्तयुतस्त्यागी चन्धुमान्योऽतितामसः । स्ववर्णधर्मरहितोऽतिथीनां पूजने रतः ॥ २ ॥
 अथो तस्य गृहे कश्चिद्विजः स्यापितवान् धनम् । तस्मै द्विजाय लोभाद्वै पुनर्देत्तं न तद्वसु ॥ ३ ॥
 दम्पतिभ्यां मिलित्वा तु ब्रह्मस्वं भक्षितं पुरा । गत्वा धर्मपुरं देवाच्छुभं वा यदि वाऽशुभम् ॥ ४ ॥
 फलं भुक्त्वाऽधुना जातः शतद्विनिकटे खग । रवीं केतुयुते चन्द्रे मेघराशिगतेऽण्डज ॥ ५ ॥
 मध्यमो रक्तगौरश्च पूर्वापरसहोदरः । रहितो बाहुजस्त्यागी सुखी बन्धुरतः सदा ॥ ६ ॥
 भूतो व्यपान्वितो बाग्मी वातपित्तविवर्जितः । स्त्रीसाहाय्ययुतो यस्मात्पूर्वजन्मानि मानद ॥ ७ ॥
 कृतवान्दारुणं कर्म तस्य वक्ष्यामि लक्षणम् । अत्र जन्मानि सा नारी मृता सा बहुकन्यका ॥ ८ ॥
 पुत्रहीना च विद्वेऽन्दे प्रदुर्ग्रहस्वभक्षणात् । ततो द्विभार्यः पूर्वाभ्यां सुताभ्यां विनतासुत ॥ ९ ॥
 हीनो ज्येष्ठकनिष्ठाभ्यामत्र चाकृतनिष्कृतेः । ब्रह्मस्वभक्षणात्सूत द्रव्यतप्तोऽत्र दृश्यते ॥ १० ॥
 पूजनादतिथीनां प्राक् स्वल्पसन्तापसंयुतः । प्राग्वर्णधर्महीनत्वाज्जातोऽयं ब्राह्मणादधः ॥ ११ ॥
 पुनर्लक्षणसंयुक्तो जायते नान्यथा पुनः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविशोधिनीम् ॥ १२ ॥
 पलत्रिकाधर्षिनाटयां त्रिषु वित्तमुत्तारतः । कपिलां गां सुवर्णेन सर्वाभरणभूषिताम् ॥ १३ ॥
 गन्धद्यात्तु विप्राय पूजिताय प्रयत्नतः । तथैकस्मै विधिज्ञाय मन्त्रमेतत्पठन् सुधीः ॥ १४ ॥
 “प्राग्भूतं ब्राह्मणस्य सर्वं लोभोपहतचेतसा । स्त्रीसाहाय्ययुतेनैव तस्येमां पापशोधिनीम् ॥ १५ ॥
 निष्कृतिं कपिलां देवीं ददेऽहं ब्राह्मणाव वै ।” इत्युच्चार्य नरो दद्यात्पूर्वपापविशुद्धये ॥ १६ ॥
 ततः प्रभृति पुत्राणां वृद्धिरत्र भविष्यति । धनवृद्धिस्तयाऽत्रैव जायते गरुडाग्रज ॥ १७ ॥
 न कनेति यदा श्रुत्वा प्रापश्चित्तं प्रयत्नतः । स पुत्रधनशोकाम्यां दुःखितो क्षिप्यतेऽधुना ॥ १८ ॥
 एतत्सर्वमुपापन्यातं प्रापश्चित्तं विद्यानतः । पञ्चपञ्चमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १९ ॥
 प्रापश्चित्ते कृते द्वायुः समाः स्युः पञ्चमस्ततिः । ज्येष्ठे मासि सिते पक्षे त्रयोदश्यां दिनोदये ॥ २० ॥
 कर्मलभं तु निर्पार्णं कीर्तितं विनतासुत ॥ २१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनशततमः ॥ ९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भास्त्रे कृते गमुन्पन्नः पूर्वजन्मनि मानद । पनपान्यममृदोऽपि देशे स्त्रीराज्यके सुत ॥ १ ॥
 मोहादपीडितो नित्यं कृमाद्गः पाण्डुरगुनिः । ऊर्ध्ववातादिना पीडा वात्येज्यग्रहणीगदः ॥ २ ॥

१ निष्ठनिम् । २ बालाः गा ।

तस्य भार्या सदाचारा सुस्नेहा भर्तृभक्तितः । रक्तस्त्रावादिना पीडा जायते चोदरानिलः ॥ ३ ॥
 तस्याश्चोदरतो गर्भपातं कुर्याच्च पृष्ठतः । द्वित्रैश्च पञ्चभिर्मासैश्चतुर्भिः सप्तभिस्तथा ॥ ४ ॥
 केन कर्मविपाकेन गर्भो न स्थिरतां व्रजेत् । वैनतेय महाबाहो गृणु तस्या विचेष्टितम् ॥ ५ ॥
 व्यभिचारभयाद्वापि तया गर्भश्च पातितः । अतिकष्टाद्वैनतेय गर्भपातः कृतो यतः ॥ ६ ॥
 अपरं च कृतं कर्म व्यभिचारं यतस्ततः । नानाद्रव्यापहर्त्री च कुलया वाक्यलङ्घनात् ॥ ७ ॥
 भर्तृस्तच्चौरिणीवृत्तिरिष्टसंगतिचारणात् । तेन दुष्टेन यद्व्यं हतं तत्स्करबुद्धिना ॥ ८ ॥
 भुक्तं ताभ्यां वैनतेय ब्रह्मस्वं तत्र जन्मानि । कालेन तद्धनं भुक्त्वा पीडितो दारुणीर्ग्रहीः ॥ ९ ॥
 यातना बहुधा प्राप्ता पश्चान्मातुपतां गता । किञ्चित्पुण्यप्रभावेण चात्रेयं जन्मतो भुवि ॥ १० ॥
 इदं च तृतीयं जन्म गर्भपातोऽभिजायते । उभाभ्यां च कृतं कर्म मुज्यते जन्मजन्मानि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

मायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि विम्वेश येन गर्भः स्थिरो भवेत् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुशुभं भूषदेशं तु गोमयेनोपलेपयेत् । कुर्यादष्टदलं पद्मं राजतं शुक्लतण्डुलैः ॥ १३ ॥
 तन्मध्ये स्थापयेत्कुम्भमम्रणं शुभलक्षणम् । सुशीतसालिलैः पूर्णं सरत्नौषधपल्लवम् ॥ १४ ॥
 तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वैशजं वर्तुलाकृति । तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तिं निष्कद्वयविनिर्मिताम् ॥ १५ ॥
 सुवर्णस्य विशुद्धां च दापयेद्देववादिने । प्रतिष्ठां पूजनं कृत्वा ततो गां वै सवत्सकाम् ॥ १६ ॥
 संकष्टान्मोचयेद्देवैर्दद्यात् दम्पती च तौ । एवं कृतविधेः सूत निश्चला संततिर्भवेत् ॥ १७ ॥
 इति श्रीबृहसूर्यारण्यतन्त्रादे कर्मविपाके अध्यायः शततमः ॥ १०० ॥

अरुण उवाच ।

भगवन् देवदेवेश श्रुतमेतन्महादृतम् । सदाऽनुगामिन्या नार्यां गतिं मे ब्रूहि भास्कर ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृतं प्रतीक्ष्य भर्तारं या विशेषेद्दि हुताशनम् । तत्सार्धं सा महापुण्या ज्ञेयाऽत्र सहगामिनी ॥ २ ॥
 श्रुत्वा मृतपतिं याऽत्र विदेशस्थं पतिव्रता । तद्वस्त्रेण विशेषेद्गौ सा ज्ञेया चानुगामिनी ॥ ३ ॥
 धर्मोत्पतिव्रता पूर्वं भवेन्मोक्षगतिर्द्वयोः । अयैकाऽभूमहासाध्वी जाता ब्रह्महृदऽण्डज ॥ ४ ॥
 ब्राह्मणी तपसा युक्ता सदा भर्तृपरायणा । दानशीलरता पुण्या पुण्यकर्माश्रिता सती ॥ ५ ॥
 दद्याद्मृतपतिं सा तु दिव्याभरणभूषिता । प्राप्ताऽग्री विधिना सूत कृत्वा पूजां हरेर्भूषणम् ॥ ६ ॥
 सा गता यमराजस्य स्कन्धे दत्त्वा पदाम्बुजम् । वैकुण्ठे चाण्डजश्रेष्ठ यद्वत्वा न निवर्तने ॥ ७ ॥
 तद्वत्तातलघातेन मूर्च्छितोऽभूद्यमाधिपः । तत्काले च तदा पृष्टो नारदेन मदान्मया ॥ ८ ॥
 धर्मराज वदतन्मे त्वत्तः परतरश्च कः । दण्डप्रदो महाभाग येन त्वं चालित्रांश्चुना ॥ ९ ॥
 तमुवाच ऋषिश्रेष्ठ गतेर्यं या शुभानना । सती तत्पादमारेण पीडिताऽहं भूयः क्षिप्तः ॥ १० ॥

मोक्षं गता महासाध्वी गृहीत्वा तु स्वकं पातेम् । महापापसमाक्रान्तं नरकस्थं द्विजोत्तम ॥ ११ ॥
माऽऽगमिष्यति चैवात्र पत्युः पापावशेषतः । ब्राह्मणी योगयुक्ता च भविष्यति कलौ युगे ॥ १२ ॥
काश्या मृत्युस्तयोर्वेत्स्याच्छिवत्वमुपगच्छतः ॥ १३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकाधिकशततमः ॥ १०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कामतश्चेत्पूर्वं ब्रह्महत्यां नराधमः । क्षयरोगान्वितः सोऽपि जायते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
घोराद्ब्रह्मघ्नजात्पापाद्वातकर्मकृतात् सुत । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापान्मुक्तिं हि जन्मनि ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वाधिकशततमः ॥ १०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणं घातयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । मोहादकामतः सोऽपि क्षयरोगसमन्वितः ॥ १ ॥
क्षयेणात्र क्षयं यान्ति घातवः सर्वदेहिनाम् । धातुक्षयेऽतिकष्टेन नष्टाद्युर्जायते पुमान् ॥ २ ॥
सर्वस्वदानादत्रैव क्षयरोगः प्रशाम्यति । कुलसेवाविधीषु सत्पात्रेषु विधानतः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्य विकशततमः ॥ १०३ ॥

अरुण उवाच ।

फाल्गुनि महासाधुश्चारुवर्णः प्रतापवान् । आचारकुलधर्मज्ञो देवामिद्विजवत्सलः ॥ १ ॥
मेघुतो बायुपित्तार्भ्यं किञ्चिद्विचक्षणमन्वितः । तस्य भार्या सदाचारा किञ्चिद्वृत्तेशकारिणी ॥ २ ॥
पतिभक्ता पतिमाणा प्रतानामनुकाङ्क्षिणी । ऋतुहीना कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नारीणां जागर्माणां सतीनां कुलच्छिदाम् । यदा चिरप्रसूतानां शीघ्रं गर्भं समुद्भवेत् ॥ ४ ॥
और्ध्वश्लेष्मेर्दुष्टः मलैर्दुष्टभक्षणः । संवाहनेस्तथाऽऽघातेरन्वैर्वा बस्ति कर्मभिः ॥ ५ ॥
गर्भस्य पातनोपायं करोत्यपि च कीर्तयेत् । पुंस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः ॥ ६ ॥
नारी जन्मान्तरे प्राप्ते न सा गर्भं विभर्ति हि । पूर्वं वैश्यकुले जाता सपत्नीसहिता खग ॥ ७ ॥
नार्या तपेर्षया चैव संतनेनाशनाय च । और्ध्वश्लेष्मेदनाद्यैस्तु तत्पार्यं कल्पितो गदः ॥ ८ ॥
सपत्नः प्रेम्णामात्म विविधान्येव तद्गदः । तथा वै ऋतुभावाच्च तद्वै पीतं महौषधम् ॥ ९ ॥
पुत्रं प्रणाशितं तस्यास्तस्मिन् जन्मनि मानद् । ऋतावृत्तां च संप्राप्ते जाता सा विविधा रुजा ॥ १० ॥
वेदना ज्ञापने नित्यमगृह्णातोदगमयः । पुण्ये नष्टे फले नष्टे कदाचिद्गर्भपातनम् ॥ ११ ॥
एतद्वर्मं कृतं तत्र त्रिविधं गर्भदोषकृत् । तथापि फलहन्त्रीणां द्वितीयं मुकृतं कृतम् ॥ १२ ॥
मृदा वा दृष्टपुद्गला च कृतं वै पूर्वजन्मनि । तेनैव कर्मणा वत्स विविधाः पुण्यबन्धनाः ॥ १३ ॥
गोशयमपि श्रित्य ध्वस्ते शोणितं यद् । लिङ्गन्त इव चान्त्राणि मूत्रीभिरिव तुघते ॥ १४ ॥
वेदनायाः परा भगवन् स्त्रीणां गर्भनिपातने । पाददण्डं प्रदेशीयं तागां गर्भमपातयत् ॥ १५ ॥
भारानिव न तदर्थः पटेना नास्य संभारः । एवं तु लक्षणज्ञाया कर्माणि स्त्री समाचरेत् ॥ १६ ॥
पराशया विधिं चैव दम्पती तीर्थगमने । सुशुभे भूतदेने तु पुराणोक्तविधानतः ॥ १७ ॥
मनसाशाय दृष्टस्य शयनभित्तमिदं नमः । शोणितपां कृतीयायां शुद्धायां यन्माचरेत् ॥ १८ ॥

यत्नेन गार्भिकं संज्ञमुपोषणपरायणा । पुष्पैर्नानाविधैः शुभ्रैरर्चयेद्गिरिजाप्रियम् ॥ १९ ॥
 केतकैर्भिसंत्युक्तैश्चम्पकैः कुसुमैस्तुलैः । सौवर्णीं राजतां ताम्र्यां मूर्तिं गौर्याः प्रमृत्पथेत् ॥ २० ॥
 हाग्नूप्रसुकुटकुण्डलाभरणादिकम् । नैवेद्यैः शुभ्रकासारमोदकापूपपायसैः ॥ २१ ॥
 उपतिष्ठेत् विधिवद्भवानीं प्रियवल्लभाम् । पतिपुत्रवतीभिस्तु स्त्रीभिः सह शुचिस्मिता ॥ २२ ॥
 रात्रौ जागरणं कुर्याद्गीतनृत्यादिपूर्वकम् । फलैर्नानाविधैर्घृतं दद्यान्मन्त्रपुरःसरम् ॥ २३ ॥
 फलपुष्पाक्षतोपेतमज्जनं मूर्तिं निक्षिपेत् । “नमस्तेऽस्तु महादेवि नमस्ते गिरिशप्रिये ॥ २४ ॥
 गृहाणार्घ्यमिदं देवि पुत्रान् महान् यथास्विनः ।” पतिपुत्रवती नागी गिरिजावत् प्रसूयते ॥ २५ ॥
 एवं रात्रौ विधानेन पूजयेत्परमेश्वरीम् । ततः प्रभाते विमले कृतप्रातःक्रिया सती ॥ २६ ॥
 देवीमुद्दिश्य विधिवद्भोजयेत्पोडश स्त्रियः । नानाविधैर्भक्ष्यभोज्यैर्ब्राह्मणानय पोडश ॥ २७ ॥
 प्रत्येकं वैणवं पात्रं सप्तधान्यसमन्वितम् । सौभाग्याष्टकसंत्युक्तं बन्धुमुग्मेन संसृतम् ॥ २८ ॥
 दातव्यं गिरिजाप्रियै पुनर्सौभाग्यकाम्यया । तगर्भां च वृषोपेतां सिताङ्गा वत्ससंत्युताम् ॥ २९ ॥
 सहिरण्यां च गां दद्याद्विधाय गुणशालिने । “अपातर्घ्यं पुरा गर्भं द्रष्टुं स्त्रीणां सुपार्जितम् ॥ ३० ॥
 यद्यपि बन्धुपताहेतुस्तस्मान्मुञ्च्य चाम्बिकैः । तव दानेन पुत्रा मे भवेयुः शुभगामिनः ” ॥ ३१ ॥
 इमं मन्त्रं समुच्चार्य दद्यात् विमं विसर्जयेत् । एवं व्रतेन नार्या वै गर्भपातो न जायते ॥ ३२ ॥
 जायन्ते पुत्रपौत्राद्याः स्वपत्या सह मोदते । न लभेद्गर्भपातं सा पतिपुत्रमुखं लभेत् ॥ ३३ ॥
 तृतीये वा चतुर्थे वा मासि गर्भं सवेद्यादि । रजस्तस्य पलाभ्यां वै कोज गर्भाशयाकृतिम् ॥ ३४ ॥
 निष्कं च स्वर्णगर्भं च कृत्वा दत्त्वा द्विजन्मने । “गर्भपातं प्रकुर्वन्त्या मया प्राक्तनजन्मानि ॥ ३५ ॥
 यद्विदं बन्धकृत्प्राप्तं तस्मान्मुञ्चयेऽन जन्मनि ।” जन्म जात्यादिकं वत्स न वदेदिह कर्मणाम् ॥ ३६ ॥
 इदं चतुर्थं वै जन्म भूमिदेवकुलोद्भवम् । सप्तमीसदिता येन न सा गर्भस्य दोषकृत् ॥ ३७ ॥
 तस्येदमपि संचिन्त्य लक्षणानीह जन्मनि । यस्याः प्राक् पतितो गर्भः सप्तन्याः पतिवर्जितः ॥ ३८ ॥
 दीनानाथविरोधः स्यात्सविरोधात्तया सुत । अनुमन्त्रितयोक्ता तु पितृमातृमुखोज्झिता ॥ ३९ ॥
 बन्धुसंततिदुःखेन मर्षादाद्यनवास्थितिः । शोकः स्यादुदरे बाधा सावत्सीहादिविभ्रमः ॥ ४० ॥
 अन्तरा स्पन्दमानो वा गर्भः सत्रोपलक्ष्यते । पाणौ मुष्टितलाघातजानुनीं सवियजानुनी ॥ ४१ ॥
 दोषजो वाऽग्निजो वापि अश्वजोऽश्मादिजोऽपि वा । ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्ष्या सांप्रत्यात्मानमीक्षयेत् ४२ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुरधिकशततमः ॥ १०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सीमावादरतः कश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । तेन तत्र द्विजः सुतः पातितो भूमिलोभतः ॥ १ ॥
 सहायपञ्चयुक्तेन कृतं कर्मातिशरणम् । तत्पापजान्महावीरान्नरकान्प्राप्य दारुणान् ॥ २ ॥
 तथा च तिर्यक्त्वं सूत विमुञ्च्यार्धमृतः स्वयम् । कर्मज्ञये हि पुण्यात्प्राक् सोऽन जातो हि बाहुजः ॥ ३ ॥
 क्षयरोगयुतः सूत कृशो दुःखातुरो मृशम् । रग्रे कुम्भाभिषे सुत भौमचन्द्रयुतेऽण्डज ॥ ४ ॥
 रिष्टं पश्चिमि ते वर्षे जायतेऽकृतनिष्कृतेः । सहायाः पूर्वजा ये तु तेषां वक्ष्यामि लक्षणम् ॥ ५ ॥
 तदग्रे ते मृताश्चात्र पुनः क्षयरुजान्विताः । रिष्टेन वाऽऽयुषो भद्रो दृढपापाश्च निष्कृतिः ॥ ६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चाधिकशततमः ॥ १०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवत् काश्चिद्धर्मशास्त्रार्थकोविदः । गत्वा शत्रुपुरं सूत कदाचिन्मदसंयुतः ॥ १ ॥
 ददाह तत्पुरं शत्रोस्तत्क्षणे लुण्ठितः पुनः । तत्रैको ब्राह्मणो दग्धो वृद्धो विद्याविशारदः ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन चाज्ञानाद्ब्रह्मघातजम् । अथो ममाज्ञया सर्वा मुक्ता नरकयातनाः ॥ ३ ॥
 पुण्यशेषादयाऽत्रापि स जातः क्षत्रियाधमः । देशेऽप्योघ्याभिधे गौरो लघुर्दक्षो महोद्यमी ॥ ४ ॥
 युवभावे महाभाग राजयक्ष्मप्रपीडितः । ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदाविदो विदुः ॥ ५ ॥
 निष्कृतिं तेत्प्रवक्ष्यामि यां कृत्वा मुच्यतेऽधुना । कार्यास्तत्र त्रिदेवानां मूर्तयस्तु ययोदिताः ॥ ६ ॥
 ब्रह्मविष्णुमहेशानां सर्वरोगविनाशकाः । सुवर्णजास्तथा कार्याः कदलीपत्रसंयुताः ॥ ७ ॥
 यथाविज्ञानुसारेण वित्तशाठ्यं विवर्जयेत् । देयास्ता विप्रमुख्येभ्यः क्षयरोगोपशान्तये ॥ ८ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्या होमयेच्च जपेत्तथा । गायत्रौ विधिना सूत पूर्वपापपनुत्तये ॥ ९ ॥
 एवं कृते महाबाहो क्षयस्तस्यात्र शाम्यति । नैवं कुर्यात्तु यो मोहाद्विष्टं विंशन्मिसेऽब्दे ॥ १० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चविंशततमः ॥ १०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या योपिदाचरेत्कामात्पूर्वजन्मनि निश्चयात् । ब्रह्महत्यामयात्रैव सा ज्ञेया क्षयरुयुता ॥ १ ॥
 तत्तत्स्याः पापशमनं मयोक्तं न पतन्निज । महापापकृताद्भोगान्मृत्युरेव न संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्ताधिकशततमः ॥ १०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वसृवाती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । वधिरो जायते तत्र प्रायश्चित्तं च तच्छृणु ॥ १ ॥
 चान्द्रायणग्रतं कुर्यात्सुवर्णकर्पसंयुतम् । पुस्तकं विधिना दद्यात्तस्मात्पापान्मुच्यते ॥ २ ॥
 भोजयेच्च यथाशक्ति होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाधिकशततमः ॥ १०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदाचरेन्नारी पापं प्राग्ब्रह्मघातजम् । अज्ञानादत्र जनुपि क्षयरुक्पीडिता हि सा ॥ १ ॥
 महापापकृताद्भोगाद्यस्मात्सर्वस्वदानतः । क्षयरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 मयागे मकरस्येऽर्कं स्नानादत्रैव जन्मनि । काश्यां वासात्तथा सूत मुच्यते ब्रह्महत्याया ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवाधिकशततमः ॥ १०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृकोऽत्र जायते जन्तुर्गः पूर्वं भ्रातृघातकः । बभूव कामतः सूत प्रायश्चित्तं न तत्तमम् ॥ १ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो दशाधिकशततमः ॥ ११० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कान्तिहृद्देशे प्राग् सूत काचिद्विजवराङ्गना । पतिप्रिया धर्मशीला दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
 नारी याऽनातपत्पूर्वभवे मोहाच्च कुण्ठतम् । नामावकृत्वमामोति साऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ २ ॥
 १ च प्रक्ष्यामि । २ न तस्याः पापशमनम् । ३ चान्द्रायणग्रयम् ।

हेमनिष्कत्रयं दद्यात्पर्वस्वेव प्रयत्नतः । ब्राह्मणाय महाभाग पापनाशकरं परम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरत्ननाम्ने कर्मविपाके अथवा एकादशाधिकशततमः ॥ १११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव वाहुजः कश्चिदेशे पञ्चनदे पुरा । धनधान्यसमायुक्तः पापकर्मा महोद्यमी ॥ १ ॥
विभोत्तद्भगतः सोऽपि प्रयागे गुरुडाग्रज । स छातो मृगगे भानौ धूर्तः कर्मक्रियोदितः ॥ २ ॥
संप्राप्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवान् कर्म दारुणम् । ग्रामे निवासितस्यान्यक्षत्रियस्य पतत्रिण ॥ ३ ॥
ददाह भवनं रम्यं वैरभावात्पुराऽन्य । तत्रैका वत्सरी दग्धा जीवाश्चापि विशेषतः ॥ ४ ॥
कालयोगेन संयातः स गत्वा यमशासनम् । मुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यमभावेण स जातः पादजोऽधुना । गङ्गायाः प्राक् परे देशे शतयोजनसंमिते ॥ ६ ॥
स मध्यरूपो बलवान्धर्मं स्वल्पमतिः शठः । बुद्ध्याऽधिकमचारी च पैत्तिकः स्वल्पाशिश्रमाक् ॥ ७ ॥
सकन्यश्च सपत्नीको बन्धुभृत्यसमन्वितः । पुण्यादिदं फलं पापात्पूर्वाद्भिरगृण द्विज ॥ ८ ॥
गोवालवत्सकवधाजीवघातादपुत्रकः । सप्तवेदमिताब्दान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
गोस्त्रीविमर्षाः पापाः पुत्रनाशकरा यतः । गोराशिगे शूर्ना सोमात्यष्टे जीवे मृगस्थिते ॥ १० ॥
लक्ष्मैतदण्डजयेष्ठ पृच्छकस्यात्र जन्मानि । पूर्वं या स्त्री सहायाऽऽसीन्मृतवत्साऽत्र सा सुत ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्सर्वपापनिपूदनीम् । पुत्रवृद्धिकर्ता धन्यामत्र जन्मानि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधनीम् । पञ्चस्वर्णमिता कार्या मुरभी च द्विरण्मयी ॥ १३ ॥
तद्वर्धमनिका वापि द्वयोर्विज्ञानुसारतः । संपूज्य विधिबन्धनैर्देया विप्राय धीमते ॥ १४ ॥
मापैर्बद्धिमितैर्देयस्तथा पशुपतिः सुत । मापाभ्यां च तथा बद्धिर्जीवा मापचतुष्कजाः ॥ १५ ॥
देयाश्च विधिना सूत पूर्वपापापनुत्तये । जपेत्पशुपतेर्मन्त्रं सहस्रं रिष्टनाशनम् ॥ १६ ॥
हौमपेदष्टगतकं रुद्रस्याग्रे विधानतः । यः कुर्याद्विधिवत्सूत मायश्चित्तं त्रिधा मतम् ॥ १७ ॥
जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा जन्मन्यत्र ममात्रया । नैवं कुर्याच्च यः शक्त्या त्रिष्वेकं पापशोधनम् ॥ १८ ॥
न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । नवसप्तमितायुः स्यात्प्राप्यश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १९ ॥
सप्तवेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ २० ॥

इति श्रीबृहस्पतिरत्ननाम्ने कर्मविपाके अथवा एकादशाधिकशततमः ॥ ११२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्मीरमण्डले पूर्वं काचिर्हज्वराद्भन्ता । पतिप्रिया शीलयुक्ता दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
वैरभावंस्तथा सूत गृहं दग्धं द्विजस्य च । वैशिणस्तत्सुतो दग्धो गृहदारे पतत्रिण ॥ २ ॥
सहायात्स्वामिनः सर्वे प्राग्भवे समुपाजितम् । तत्पापजं महापापात्फलं प्राप्य विप्रोनिजाय ॥ ३ ॥
सैव जाता विगदेऽत्र पतिशुश्रूषणात्सुत । क्षत्रिया धनधर्मादया पूर्वपुण्यात्तया मती ॥ ४ ॥
क्षयरोगयुता चाल्पे बालघातादपुत्रिणी । महाप्रदग्धपुत्राच्च प्राप्यश्चित्तं न तत्तमम् ॥ ५ ॥
प्रयोर्विज्ञानमते वर्षे रिष्टेनैवात्र नश्यति । सहायात्तत्पतिश्चात्र पुत्रदीनः क्षयान्वितः ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरत्ननाम्ने कर्मविपाके अथवा एकादशाधिकशततमः ॥ ११३ ॥

१ पश्चिमे देशे । २ बगदागम् । ३ नासनाय च । ४ तदापि तन्महापापम् ।

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां यो महाभाग निहन्त्यात्पापमोहितः । तस्य च स्वालिता वाणी भवत्यत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्याद्विरण्मर्या तत्र सारिकां शुभलक्षणां । तथाऽत्र पुस्तकं दद्याच्छास्त्रस्य विधिनाऽण्डज ॥ २ ॥
 पूर्वपापाद्विमुच्येत नरोऽत्र गतकिल्बिषः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्दशाधिकशततमः ॥ ११४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां याऽवधीनारी पूर्वं पापविमोहिता । साऽत्र जन्मनि जायेत वचनस्वालिताऽण्डज ॥ १ ॥
 तथा देवा सुवर्णस्य सारिका ग्राहणाय च । पूर्वपापात्प्रमुच्येत तद्दानाद्दिनतामुत ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चदशाधिकशततमः ॥ ११५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्याती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । लम्बकण्ठः प्रजायेत सोऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
 गां दद्याद्विधिवत्सूतां सर्वभरणभूषिताम् । मुच्यते कण्ठजाद्रोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षोडशाधिकशततमः ॥ ११६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी पूर्वजनुपि घातयेद्गुडाग्रज । वकं सा कण्ठरोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 गां दद्याद्विधिवत्सूत श्वेतामत्र पयस्विनीम् । ययोपस्करसंयुक्तां तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तदशाधिकशततमः ॥ ११७ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विभ्रुकुले जातो धर्मिष्ठो वित्तसंयुतः । उदरे वातजा रोगा गुल्माद्याश्चोर्ध्वहृद्ययाः ॥ १ ॥
 महाद्याः स्वल्पवीर्याश्च अक्षिशण्डदगमगः । जायते शीर्षजा पीडा बाल्ये स्माद्ग्रहणीगदः ॥ २ ॥
 शरीरे जायते चिद्भुपघातप्रणादिकम् । पात्राणां मातुलानां तु विधिवार्तिः स्वस्तादिषु ॥ ३ ॥
 दायादाच्छुवत्पीडा भूमिद्रव्यविलिप्सया । ऐहिकानि च लक्ष्माणि जायन्ते तस्य वर्ष्मणि ॥ ४ ॥
 तस्य भार्या मदाचाग कदाचिद्रोषवादिनी । गौरवर्णा रम्यवाणी संतोषप्रियकारिणी ॥ ५ ॥
 मृतवत्सा कथं जाता स्थिरगर्भमवाप्नुयात् । दशमासानतिक्रम्य गर्भे चोदरसील्यभाक् ॥ ६ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टादशाधिकशततमः ॥ ११८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुंरहृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र मंशयः । पूर्वजन्मनि सा क्षात्री संजाता विनतामुत ॥ १ ॥
 अज्ञानविमिरान्धेन स्त्रीणां कर्म दुर्गतनाम् । अजननी कुलस्त्रीणामाचारमनुकम्पनात् ॥ २ ॥
 गर्वभूतेषु चात्मानं स्यादेषु चेषु च । प्रमादाद्दीपिनं हत्वा सदा निपुत्रमानसा ॥ ३ ॥
 नम्य गदाश्रिता नित्यं मात्रास्त्रानपूर्वकम् । पातालकीटनपरा मेहे संकलिता भृशम् ॥ ४ ॥
 दनेषु बाह्यराग्यम्युत्तमभयमचपादिषु । अविशिता तदा चाग्री प्राक्षिपत् पापचेतसा ॥ ५ ॥
 पाण्डुमंशया घालानभियष्टागिरेन्द्रियान् । नृदृष्टा त्यजते माता घालानामनुकम्पया ॥ ६ ॥

१ कच्छर्मा । २ तं दण्ड ।

मायाबन्धनमातृणां बालगर्भाश्रिता तदा । अन्यतद्धर्मिणां दृष्टा क्षिप्यन्ते वद्विभस्मसात् ॥ ७ ॥
 विनिघ्नन्ति प्रमादाद्यैर्भेदसंततिदुःखभाक् । संततिर्दुःखितायास्तु नानादुःखं प्रजायते ॥ ८ ॥
 अनयाऽग्निं समासाद्य तेषां वै नाशनाय च । तथाविधेषु जीवेषु मृतेष्वपि च तद्वशात् ॥ ९ ॥
 क्षिप्यन्ते शिशवस्तेऽपि तस्याग्नेर्दोषचिह्निताः । पाताले ज्वलिते तामिर्वहवो लघुपाणिनः ॥ १० ॥
 गर्भयुक्ता मृता मातृक्षमयापि तथा तथा । मार्गो न लभ्यते तत्र मृतास्ते दुःखैर्जन्तवः ॥ ११ ॥
 तेन कर्मविपाकेन स्थिरगर्भा मृतप्रजा । त्रिविधापत्यजा वाधा प्राप्यते जन्तुरन्तरे ॥ १२ ॥
 जन्तवो गर्भिणो ये के स्मृकृतं कर्मबन्धनात् । उभयोः कर्मणो हेतुन् वश्यावश्यं प्रयोजकम् ॥ १३ ॥
 एवं तु तृतीयं जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । स्थिरगर्भा मृतापत्यपुत्रहीना पतत्रिण ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं नाथ येन गर्भः प्रजायते । ममोपरि कृपां कृत्वा सत्यं वद दिवस्पते ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुदिष्टे समनुप्राप्ते ग्रहेऽहनि शुभोदये । मातृदकप्रवणे देशे गोमयाद्युपलिप्तके ॥ १६ ॥
 तत्रोपर्याधिकं स्तीर्य नानाचिन्नविचित्रकम् । द्रोणमानं तिलानां तु मध्ये गर्भं प्रपूरयेत् ॥ १७ ॥
 निष्कमानं सुवर्णस्य शकलं मध्यतः शिपेत् । तस्य पूर्वं च दिग्भागे तण्डुलद्रोणपर्वते ॥ १८ ॥
 शुद्धतोयं भृशं ताम्रपात्रं दशपलोन्मितम् । स्थापयेद्राजतं पद्मं तन्मध्ये पलनिर्मितम् ॥ १९ ॥
 पूजयेच्च सपत्नीकं कश्यपस्य प्रजापतेः । दण्डं साक्षात्करे दशे वामे चायं कमण्डलुम् ॥ २० ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठितमाणां मूर्तिं च शुभलक्षणाम् । अर्चयेद्ब्रह्मपुष्पाद्यैरुपचारैः पृथक्पृथक् ॥ २१ ॥
 सम्यक् श्रद्धावती नारी त्रिविधापत्यदुःखिनी । विप्राय वेदविदुषे पूजयेद्विविधैर्धनैः ॥ २२ ॥
 ततस्ते तु सपत्नीकं सुनीनां विन्यसेदिति । सदक्षिणं जगत्स्रष्टा पत्नी च तपसो बले ॥ २३ ॥
 सा मया तिलैरुत्प्लावितो भीस्तीव्रवेदनम् । लङ्घितास्त्रीजनाचारामज्ञानत्वाद्वायात्मकम् ॥ २४ ॥
 नाशयेत्तर्ह्येव पापस्य क्षेपि प्राप्तं विगर्हितम् । सम्यक् श्रद्धावती नारी मृतसंततिदुःखिनी ॥ २५ ॥
 सपत्नीकस्य सौवर्णनिर्मितं सम्यगर्चितम् । विप्राय वेदविदुषे प्रदद्याद् गुणशालिने ॥ २६ ॥
 एवमामन्य ता मूर्तिः समादाय पृथक्पृथक् । प्रदद्याद्दानविधिना श्रद्धया च सदक्षिणाः ॥ २७ ॥
 दानान्ते कीर्तयेन्मन्त्रं तिष्ठन्ती विहिताञ्जलिः ॥ २८ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया पूर्वजनुषि दयाराहिताचित्तया । कृतं चाऽप्यशुभं स्वामिंश्छिन्धि तद्विष्टकारणम् ” ॥ २९ ॥
 दत्त्वा दानं च विप्राय सार्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनविंशत्यधिकशततमः ॥ ११९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काकवाती महाभाग प्राग्भवे चात्र जन्मनि । कूर्चहीनो भवेन्मर्त्यः ॥ १ ॥
 कृष्णधेनुप्रदानेन विधिनाऽत्र खगाधिप । मुच्यते दुष्टपापाच्च कूर्चयुक् चात्र जन्मानि ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो विंशत्यधिकशततमः ॥ १२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काकं विनतानन्दवर्धन । साऽत्र जन्मानि पक्षीन्द्र कुर्वयुक्ता भवेदलम् ॥ १ ॥
कृष्णधेनुप्रदानेन यथोक्तं गरुडाग्रज । पूर्वकर्मविशुद्धिः स्यादत्र जन्मानि सुयत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकविंशत्यधिकशततमः ॥ १२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अमह्यभक्षको यस्तु भवेत्माद् मानवोऽण्डज । सोऽत्र जन्मानि पक्षीन्द्र जायते किमिलोदरः ॥ १ ॥
त भीष्मपञ्चकादत्र व्रतात्पुण्यसमर्जनात् । मुच्यते पूर्वोगात्तुष्टास्त किमिलोदरात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वाविंशत्यधिकशततमः ॥ १२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

याऽमह्यं भक्षयेन्नारी प्राग्भवे गरुडाग्रज । जायते जठरे तस्याः किमिजोत्यरुजा सुत ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं कार्यं भीष्मपञ्चकं शुभम् । कात्तिके शुक्लपक्षे च प्रान्तस्य दिनपञ्चकम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्रषोविंशत्यधिकशततमः ॥ १२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टस्पर्शेन यो मोहाद्रक्षयेद्विधिवर्जितः । निद्रान्नानि पुरा सूत जायतेऽत्र कृशोदरः ॥ १ ॥
विष्णुनतान्महापुण्यात् सर्वपापमणोदनम् । तदा कृशोदरत्वं च रुजं नात्र प्रपश्यति ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्विंशत्यधिकशततमः ॥ १२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भुक्तं यया पुरा सूत सिद्धान्नं दिनभार्यया । दुष्टास्पर्शेन सततं साऽत्र स्याच्च कृशोदरी ॥ १ ॥
सा वैष्णवव्रतात्पुण्यात्तस्मात्पापात् प्रमुच्यते । कृशोदरव्यया नश्येत्तत्पापस्य प्रणाशनात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चविंशत्यधिकशततमः ॥ १२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

द्विनः पूर्वभवे कश्चिदासीद्वर्मान्वितः सदा । समार्यो नर्मदातीरे धनसौख्यसमन्वितः ॥ १ ॥
वृत्तानि तेन दानानि नानापूर्वेषु शक्तितः । वेदयुक्तेषु विभेषु सत्पात्रेषु विधानतः ॥ २ ॥
यया पापं भृशं चक्रे व्यभिचारसमुद्भवम् । ज्येष्ठां त्यक्त्वा ऋतुप्राशं धर्मशीलयुतां प्रियाम् ॥ ३ ॥
गतिं ददौ कनिष्ठायामनृती च विमोहितः । ततो यमपुरे प्राप्तः ससहायो द्विजोत्तमः ॥ ४ ॥
भुक्त्वा पापकणं पापात्पुण्यात्स्वर्गफलानि च । श्रद्धादानवशात्तोऽत्र गङ्गायाः पूर्वभागजः ॥ ५ ॥
एषुर्वृणी त्वमितदौ दिनवैशसमुद्भवः । सर्वमेतत् फलं दानास्त्रीत्यागान्मृतपुत्रकः ॥ ६ ॥
श्रीत्यागो भृणदा लोके इति पाराणिना विदुः । येषां साहाय्यतः पूर्वं शृणुष्व विनतामुत ॥ ७ ॥
प्राग्भव या कनिष्ठाभृता ज्येष्ठाऽत्र गतप्रजा । गर्भदोषयुता चेति लक्षणैर्लक्षयेत्तम ॥ ८ ॥
वरयामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविनाशनीम् । कुप्योत्पलैर्वदमितैर्गणेशं विघ्ननाशनम् ॥ ९ ॥
तदुपार्थमिदं देयं त्रिषु चित्तादिमं पठन् । “ त्यक्ता वरानना शुद्धा पूर्वं पापं समर्जितम् ॥ १० ॥
तस्यापस्य विनाशाय ददेद्दं गणनामयम् । मापमममितां लक्ष्मीं शुभां लेख्यां हिरण्मयीम् ॥ ११ ॥

१ देवपा च विदुः स्यात् । २ पूर्वोत्तमौ ।

ददेऽहं विप्रमुख्ये वै वेदशास्त्रविशारदे” । ब्राह्मणान् वरयेत्तत्र शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १२ ॥
एवं विधानं यः कुर्याज्जीविष्यन्ति च तत्सुताः । श्रुत्वा नैव शक्तिमान् यस्तु न कुर्याच्छोधनं गदे ॥ १३ ॥
स पुत्रान्नैव चाऽऽप्नोति रिष्टं पञ्चाशदब्दके । प्रायश्चित्ते कृते तत्र जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ १४ ॥
अन्यजन्मादिकं ज्ञेयं विस्तरं नोदितं मया ॥ १५ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षड्विंशत्यधिकशततमः ॥ १२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे पञ्चनदे जाता बाहुजा पूर्वजन्मनि । साऽत्र जन्मनि वै बिम्बा जाता प्राग्विमपूजनात् ॥ १ ॥
प्राग्यत्तया कृतं कर्म शृणुष्वान्न खगेश्वर । ब्राह्मणेन महद्भयं तद्गृहे स्यापितं च यत् ॥ २ ॥
न तद्वत् पुनस्तस्मै मुक्तं सर्वमशेषतः । मृतो द्विजस्तद्गृहखेन क्षुधितस्तु पतत्रिण ॥ ३ ॥
पापमाचरितं पूर्वं ब्रह्मघातसमं तथा । पञ्चत्ववशमापन्ना मुक्त्वा ॥ यमशासनम् ॥ ४ ॥
पुत्रसंततिहीनाऽत्र युवभावे क्षयान्विता । निष्कृतिं परमां तस्या वक्ष्येऽहं पापनाशनीम् ॥ ५ ॥
सर्वस्वेन तदर्थेन कार्या स्वर्णमयी शुभा । कदली पत्रसंयुक्ता देया बिम्बाय धीमते ॥ ६ ॥
दानेनानेन सुप्रीता ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः । क्षयनाशकराः सर्वे भविष्यन्त्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तविंशत्यधिकशततमः ॥ १२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि भो सूत चोच्छिष्टं भक्षयेत्तु यः । राज्यन्धो जायते सोऽपि जन्मन्यत्र च मानवः ॥ १ ॥
भोजयेद्ब्राह्मणाञ्छक्त्या गोमूत्रं प्राशयेत्तथा । मुच्यते तत्क्षणात् सूत नक्तान्वत्वान्न संशयः ॥ २ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाविंशत्यधिकशततमः ॥ १२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भक्षयेत्पुरा नारी चोच्छिष्टं सा शुभानना । नक्तान्धा जायते ह्यत्र व्यथिता नेत्रपीडया ॥ १ ॥
गोमूत्रप्राशनाद्ब्रह्मणेभ्यश्च भोजनात् । नक्तान्वयरोगान्मुक्ता स्यादत्र जन्मनि मुग्रतः ॥ २ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनविंशदधिकशततमः ॥ १२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभोजी च राज्यन्धो जायतेऽधुना । स तत्पापविशुद्धयर्थं गोमूत्रं विधिवत् पिबेत् ॥ १ ॥
भोजयेच्च तथा विप्राञ्छक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् । राज्यन्धरोगात्सततं मुक्तो भवति मानवः ॥ २ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिंशदधिकशततमः ॥ १३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभुङ्क्ते नारी प्राग्भवे विनतासुत । राज्यन्धरोगमुक्ता सा चात्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
द्विजेभ्यो भोजनाच्च गोमूत्रप्राशनात्तथा । विमुच्यते प्राक्पापाच्च विडालोच्छिष्टभोजनात् ॥ २ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकत्रिंशदधिकशततमः ॥ १३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डाल्यां गमनात् पूर्वभवे च गरुडाग्रज । जायतेऽजगरश्चात्र मृदो जन्मनिजन्मनि ॥ १ ॥
चान्द्रायणव्रतादत्र शतावृत्तिकृतात् सुत । त मुच्यतेऽजगरत्वाच्छुद्धबुद्धिर्भवेदिह ॥ २ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वात्रिंशदधिकशततमः ॥ १३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदधमा नारी प्राग्भवे विनतासुत । षण्डालं प्राप्नुयात्साऽत्राजगरी जायतेऽण्डज ॥ १ ॥
प्राजापत्यव्रतवलात् कृतात् पञ्चापवर्तनेः । मुच्यते पूर्वापात् सा जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायसप्तत्रिंशदधिकशततमः ॥ १३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पराव्रविन्नकारी यो भवेद्देवैर् पूर्वजन्मनि । सोऽजीर्णेनातिरोगेण जन्मन्यत्र प्रपीड्यते ॥ १ ॥
विधिना लक्षहोमेन कृतेन गरुडाग्रज । मुच्यतेऽजीर्णजाद्रोगादत्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायसप्तत्रिंशदधिकशततमः ॥ १३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विघ्नं प्रकुरुते सत् या नारी पूर्वजन्मनि । परान्नेषु सदा मोहाच्छृणु तत्र पतत्रिण ॥ १ ॥
अजीर्णेनैव रोगेण बाध्यते पीडया महत् । लक्षहोमेन सततं तत्पापान्मुच्यतेऽधुना ॥ २ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पचत्रिंशदधिकशततमः ॥ १३५ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । सत्पनिपसदाचारः साधुतेवकसंयुतः ॥ १ ॥
तस्य देहे भवेच्छिद्रं पापजं चात्र जन्मनि । किलासो ददृक्कण्डूश्च नेत्रतोदो विरश्मिता ॥ २ ॥
किञ्चिद्भद्रः प्रजायेत तद्रूते कारणं विना । तस्य भार्या सुतन्वद्गी स्त्रीधर्मव्रतचारिणी ॥ ३ ॥
तस्याः कुशौ व्यथा वतैर्मृगि पीडा प्रजायते । मृतवत्सा कथं जाता पुत्रपुङ्गवो मृतास्तथा ॥ ४ ॥
फेन कर्मविपाकेन सृत्यं कथय भास्कर ।

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वैश्यसमुत्पन्ना प्रिया शूद्रापतारिता ॥ ५ ॥
वद्व्यापाग्निरता बहुद्रव्यमगन्विता । शूद्रायान्ते च संखन्धो बहुकालो गतागतः ॥ ६ ॥
अन्योन्यं प्रीतिप्रसक्तः किञ्चित्कालो यथा गतः । उभयोः कर्मणोर्हेतुर्धनापहरणं यतः ॥ ७ ॥
तयोः शूद्रोऽभवद्योऽमी तेन तत्रैव जन्मनि । ब्राह्मणस्य सुतः श्रेष्ठः स्वर्णलंकरणैर्युतः ॥ ८ ॥
धनलोभादतस्तेन भाविनोऽयस्य वै बलात् । तस्याय मातापितरौ पुत्रदुःखेन दुःखितौ ॥ ९ ॥
द्वित्रिवर्षमनया मार्गवर्षमा च समन्वितौ । धनलोभवशात्तौ वै दुष्टचित्तेन संगतौ ॥ १० ॥
अग्निगद्य मृता तत्र गर्ता वै यमशासनम् । तद्देहमुदसं जातं ब्राह्मणस्य ततः खग ॥ ११ ॥
तेन कर्मविपाकेन नरके पात्रितौ भुङ्गम् । पश्चान्मानुषमापन्नौ व्रतदानप्रभावतः ॥ १२ ॥
इदं चतुर्थकं जन्म मृतापत्यं स्वर्गेश्वर । दिव्यादिमार्गजातानां मृतिर्दिव्यादिहायनैः ॥ १३ ॥
मृतेः पुनः भवत्यत्र जातागातस्तथैव च । इदं जीवेदिदं जीवेदित्याशामपि च ध्रुवन् ॥ १४ ॥

जाताजाता विनश्यन्ति न कृता तस्य निष्कृतिः । एवं यदि चिरं स्थित्वा नाऽचिरान्म्रियते परम् ॥ १५ ॥
 सुगुणाश्च मरुपाश्च ललनाच्चाटुकारिणः । नश्यन्तु जातजानेषु जन्मजन्मसु तेषु च ॥ १६ ॥
 व्याध्यन्तरे भवेद्याधिग्रस्तो व्यसनवानयम् । नास्ति सौख्यलब्धोऽप्यस्य नानाआङ्कितचेतसः ॥ १७ ॥
 धनमस्ति तथाप्यत्र परापत्यानि पश्यतः । लक्ष्मणानि पुगेक्तानि चास्मैमान्यपि कीर्तयेत् ॥ १८ ॥
 स्वोदरे म्रियते बालः स वै ब्राह्मण उच्यते । मृतवत्सोद्धवं चिह्नं पूर्ववत्प्रतिपादयेत् ॥ १९ ॥
 स्ववंग्रस्यापि विच्छेदो द्रव्यहानिर्यतस्ततः । दीर्घमनस्य महानाधिः शोकमनः प्रजायते ॥ २० ॥
 अदृष्टगुणलक्षणया अदृष्टाननकान्तयः । म्रियन्ते जातमात्रा वै पुत्रा अकृतचाटवः ॥ २१ ॥
 एवं ॥ कर्मणि जाते प्रायश्चित्तमयाचरेत् ।

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिरिह कर्मपाशनिपूदनी । कथ्यतां दिवसेजान नागीणां हितकाम्यया ॥ २२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ष्टणु सूत प्रवक्ष्यामि मृतवत्साधनाशिनीम् ॥ २३ ॥
 निष्कृति विधिवच्चाक्ष्य संततेः सौख्यदेतवे । यजमानः सपत्नीको विधिवद्विधमाचरेत् ॥ २४ ॥
 पञ्चभिः शान्तिमुक्तानि ब्राह्मणेः सहितोऽयं विद् । मिद्वार्याक्षनडूवाभिः कृत्वाः प्रतिष्ठितः ॥ २५ ॥
 स्नापयेद्द्वीपधर्मैर्वाक्यैर्विष्णुमुक्तिभिः । सुदिनं शुशुभे देशे गोमयाद्युपलिप्तके ॥ २६ ॥
 तत्रोपर्याविकं स्तीर्त्वा कृष्णाजिनमथापि वा । द्रोणप्रानं तिलानां तु कृष्णवस्त्रेण मथुतम् ॥ २७ ॥
 स्यापयेद्वाजतं पद्मं तन्मध्ये पलनिर्मितम् । सौवर्णीं प्रतिमां तत्र बालगोपालमद्युताम् ॥ २८ ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां मूर्तित्वशुभलक्षणैः । अर्चयेद्रन्ध्रपुष्पाद्यैरुपचारैर्यथाविधि ॥ २९ ॥
 मन्पक्व श्रद्धावती नागी मृतमंतविदुःखिनी । आहूय विदुषो विप्रान्स्नयैव वेदवादिनः ॥ ३० ॥
 अलोलुपान्तदाचारान्नपृज्याऽर्घ्यादिकैश्च तान् । “पूर्वजन्माजितं पापं द्रोहमापाद्य बालके ॥ ३१ ॥
 भूमिद्रविणहेमाद्यष्टिप्लव्या तद्दि नश्यतु । नाशयत्वस्य पापस्य फलं ह्यशुभलक्षणम् ॥ ३२ ॥
 ततस्तु मम संप्राप्तं मृतसंततितर्जं ह्यवम् । तस्मान्मोक्षया महाभामार्षितगोदानतोषितः ” ॥ ३३ ॥
 इति तं त्रिः परिक्रम्य प्रार्थयेत् विचक्षणा । अग्रे नयेति मन्त्रेण विमृज्य प्रीतमानसा ॥ ३४ ॥
 धेनुं दद्यात्सवत्सां च सहिरण्यां यथाविधि । आलणान्भोजयेत्सम्यक् ज्ञातं साग्रं यथाविधि ॥ ३५ ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टवान्ववात् । इहैव लक्ष्मं विज्ञेयं मादृक्पुत्रुत्सोदितम् ॥ ३६ ॥
 स्वमुतासुखसौख्यानां संतोषो निजपुत्रवत् । विरुध्यन्तेऽप्यपत्यानि तादृशानि भियः क्रियान् ॥ ३७ ॥
 विकारो विकृती लीपाद्रमणे पाद्वैकृतम् । पञ्चमा मातुलान्यां ॥ कामयुत्समभवा व्यया ॥ ३८ ॥
 मृतापत्यादितस्तस्याः पतिः पापादिभेदतः । तयातयाऽत्र दुःखानि जायन्तेऽस्य सुहृदुः ॥ ३९ ॥
 पूर्वकर्मजितं पापं चिह्नं तस्य च वर्ष्मणि ॥ ४० ॥

इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चविंशदधिकशततमः ॥ १२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्राय यो विपं दद्याद्वातार्थं पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मानि पक्षीन् चार्द्रगौणेण चाध्वने ॥ १ ॥
 निष्कृतिर्नास्ति तस्यात्र पापस्य दृढकर्मणः । ह्यार्द्रगौणेण सततं युवा नाश्रमवाप्नुयात् ॥ २ ॥
 प्रायश्चित्तं न तस्मात्र दानेनैव सहस्रदाः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुवादे कर्मविपाके अध्यायः त्र्यविंशदधिकशततमः ॥ १२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विप्रो ह्यभूदङ्गे प्राग्भवे धर्मसंयुतः । परस्य कन्यायाश्चासावुद्राहमकरोत् सुधीः ॥ १ ॥
 दानाल्पत्वान्महाभाग चकाराल्पविधानतः । स चचार वने सूत मार्गलुण्ठनतत्परः ॥ २ ॥
 काचित् सुनयना सूत प्राप्ता भाविबलात्तदा । नानाभरणयुक्ता सा पूर्णगर्भसमन्विता ॥ ३ ॥
 सा लुण्ठिताञ्च प्रसिता तेन पापधियाऽण्डज । सहार्यः सा पारित्यक्ता ताडनादाकुला भृशम् ॥ ४ ॥
 तद्दर्भाद्विच्युतौ पुत्री पापमाचरितं त्विदम् । ततो धर्मपुरं प्रातः पुण्यपापसमन्वितः ॥ ५ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापात्पापं पतत्रिण । परकन्याविवाहेन स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ६ ॥
 गङ्गायाः पूर्वभागे तु दशयोजनसंमिते । गौरस्वरूपः क्षीणाङ्गो बहुद्रव्यपराक्रमः ॥ ७ ॥
 पिप्ताधिकोऽतिमातिमान् बहुपुत्रीभिरन्वितः । जातपुत्रैर्मृतैस्त्वत्र पूर्वपापात्तयाऽण्डज ॥ ८ ॥
 विनम्यं तत्प्रवक्ष्यामि येन पापात् प्रमुच्यते । पलाधार्धमितेनैव कार्या सुवटिता सुत ॥ ९ ॥
 बाहुजा गर्भसंयुक्ता सौवर्णी भूपणान्विता । पूर्वपापविनाशाय सा देया ब्राह्मणाय वै ॥ १० ॥
 गन्धैः पुष्पैः समभ्यर्च्य मन्त्रैः प्रणवपूर्वकैः । वेधसं तत्र सौवर्णं सुवर्णकमितं शुभम् ॥ ११ ॥
 दद्याजपेक्ष मन्त्रांश्च तल्लिङ्गान् विधिपूर्वकम् । होमयेच्च यवांस्तत्र द्युतांस्तण्डुलसर्पपैः ॥ १२ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् । शृणुयाद्दरिवर्शं वा शतावृत्त्या विधानतः ॥ १३ ॥
 गायत्र्यष्टशतं जप्त्वा तस्मादोपात्रमुच्यते । तस्मात्पुत्रसुखं लाभश्चात्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ १४ ॥
 रिष्टं पञ्चाशद्वेदे तु प्रायश्चित्तेऽकृते सुत । वेदसप्तमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽत्र वै ॥ १५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्ध्वार्त्तिशदधिकशततमः ॥ १४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्यभिचाररता पूर्वं याऽत्रापि व्यभिचारिणी । साऽऽगता नरकाद्वीरादसती पापजाऽण्डज ॥ १ ॥
 न शुध्यत्यशुभाचारा प्रायश्चित्तैः शरीरापि । वाराणस्यां गतिश्चास्या वासोऽत्र विनतासुत ॥ २ ॥
 मुच्यते सर्वपापाच्च पूर्वजन्मकृतादृष्टात् । वाराणस्यां चतुर्दश्यां शिवपूजनजाह्नतात् ॥ ३ ॥
 बाहुजेयं महाभाग पूर्वेष्वप्यत्रापि बाहुजा । वन्द्या प्राग्जायते दुःखाकुला साऽत्रापि पश्चिमाद् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चध्वार्त्तिशदधिकशततमः ॥ १४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कृत्वा धूर्ततां पूर्वं वक्ष्येत् ब्राह्मणं सुत । सोऽत्रापस्मारोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
 तेनैव पापरोगेण त्रियतेऽत्र पतत्रिण । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापे ब्राह्मणवंचने ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चध्वार्त्तिशदधिकशततमः ॥ १४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भ्रातृघातिनी नारी प्राग्भवे विनतासुत । साऽत्र जन्मनि भूकृत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
 ज्ञानान्महापापकृतात्र चोक्ता निष्कृतिर्मया । ज्ञात्वा ब्रह्मवेषे सूत प्रायश्चित्तं न तत्तमसु ॥ २ ॥
 सप्तजन्मनि भूकृत्वं जायते महदेनसः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तध्वार्त्तिशदधिकशततमः ॥ १४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे स्रुत विषं दद्याद्विजातये । छर्दिरोगेण साऽत्रैव निश्चितं नाशमाप्नुयात् ॥ १ ॥
न पापशोधनं प्रोक्तं तस्यास्तु गरुडाग्रज । ब्राह्मणस्य वधात्तस्य प्रायश्चित्तं क्व विद्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अघ्यायोऽष्टात्रिंशदधिकशततमः ॥ १३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परस्मै या विषं दद्यात् पूर्वजन्मनि मानव । छर्दिरोगेण सात्रैव बाध्यते पीडया मुहुः ॥ १ ॥
धेनूनां दशकं दद्यात् सर्वोपस्करसंयुतम् । मुच्यते छर्दिरोगाच्च जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके एकोनचत्वारिंशदधिकशततमः ॥ १३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मागधी ह्यासीज्जाता ब्रह्महृदे सुत । सा चात्र यवनी देशे शुभे पञ्चनदेऽण्डज ॥ १ ॥
पुत्राभिलाषिणी यस्मादभजयन् पुरा । तस्मात् सा यवनी जाता पुत्रसंततिवर्जिता ॥ २ ॥
नानाधनयुता दानात् कुरुक्षेत्रे पुराऽनघ । शिवभक्तिपरा तस्मात् सुखैश्वर्यसमन्विता ॥ ३ ॥
अत्र जन्मनि सा चेद्वै बिष्णुभक्तिरता भवेत् । तेन पुत्रमुखप्राप्तिर्नान्यया गरुडाग्रज ॥ ४ ॥
मूकौघ जायते जन्तुर्यः पूर्वं भ्रातृघातकः । वभूव कामतः स्रुत प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चत्वारिंशदधिकशततमः ॥ १४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कोटिः कोटयर्षं लक्षं वा रुद्रपूजनजाद्रतात् । पुत्रपौत्रयुता नारी भवत्येव न संशयः ॥ १ ॥
अथवा हविर्ब्रह्मस्य ज्ञातवृत्तेर्विधानतः । श्रवणात् पूर्वजात् पापान्मुच्यते विनतास्रुत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकचत्वारिंशदधिकशततमः ॥ १४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवालयेष्वसत् कश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । विष्णुपूजारतो नित्यं द्रव्यलोभेन चाण्डज ॥ १ ॥
चौर्यणाकृतं द्रव्यं यस्मिन् देवताश्रये । तेनेदं दुष्कृतं स्रुतं कर्मातिदारुणम् ॥ २ ॥
रा तेन कर्मणा युक्तो भुक्तवान्पापजं फलम् । जातो गङ्गाश्रये सत्री पर्वते पूजनाद्धरे ॥ ३ ॥
षट्पद्व्यान्वितो भूषः सर्वसंपत्सुखान्वितः । बाल्ये हि पाण्डुरोगार्तेऽत्र जन्मनि मानवः ॥ ४ ॥
देवद्व्यापहारीति पाण्डुरोगी प्रजायते । कृत्पापनाशनं पुण्यमुपायं शृणु त्वितः ॥ ५ ॥
शुषोऽदिगम्यां पृथ्वीं सप्तमुद्रां पलात्मिकाम् । सवनां सागरोपेतां सप्तद्वीपां वसुंधराम् ॥ ६ ॥
गन्धपुष्पैरलङ्कृत्य दद्यादिमाय धीमते । पाण्डुरोगादिमुक्तः स्यादत्र जन्मनि मानवः ॥ ७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विचत्वारिंशदधिकशततमः ॥ १४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे प्रादाद्विषं तस्यापि काश्यप । माऽत्र जन्मनि रोगेण छर्दिसंज्ञेन पीडयते ॥ १ ॥
धेनूनां दशकं दद्यात् दशार्कं गरुडाग्रज । तस्मात् कपिलां दद्यात् सा तदोपादिमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिचत्वारिंशदधिकशततमः ॥ १४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विप्रो ह्यभूदङ्गे प्राग्भवे धर्मसंयुतः । परस्य कन्यायाश्चासावुदाहमकरोत् सुधीः ॥ १ ॥
 दानालपत्वान्महाभाग चकारालपविधानतः । स चचार वने सूत मार्गलुण्ठनतत्परः ॥ २ ॥
 काचित् सुनयना सूत ग्राप्ता भाविवलान्तदा । नानाभरणयुक्ता सा पूर्णगर्भसमन्विता ॥ ३ ॥
 सा लुण्ठिताञ्च प्रसिता तेन पापधियाऽण्डज । सहार्थैः सा पारित्यक्ता ताडनादाकुला भृशम् ॥ ४ ॥
 तद्गर्भं द्रिष्ट्युतौ पुत्री पापमाचरितं त्विदम् । ततो धर्मपुरं प्राप्तः पुण्यपापसमन्वितः ॥ ५ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापात्पापं पतत्रिण । परकन्याविवाहेन स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ६ ॥
 गङ्गायाः पूर्वभागे तु दशयोजनसंमिते । गौरस्वरूपः क्षीणाङ्गो बहुद्रव्यपराक्रमः ॥ ७ ॥
 पिप्ताधिकोऽतिमातिमान् बहुपुत्रीभिरन्वितः । जातपुत्रैर्मृतैस्त्वत्र पूर्वपापात्तदाऽण्डज ॥ ८ ॥
 विनम्यं तत्प्रवक्ष्यामि येन पापात् प्रमुच्यते । पलार्धधर्मितेनैव कार्या सुवटिता सुत ॥ ९ ॥
 बाहुजा गर्भसंयुक्ता सौवर्णी भूषणान्विता । पूर्वपापविनाशाय सा देया ब्राह्मणाय वै ॥ १० ॥
 गन्धैः पुष्पैः समभ्यर्च्य मन्त्रैः प्रणवपूर्वकैः । वेधसं तत्र सौवर्णं सुवर्णकमितं शुभम् ॥ ११ ॥
 दद्याजपेच्च मन्त्रांश्च तल्लिङ्गान् विधिपूर्वकम् । होमयेच्च यवांस्तत्र युतांस्तण्डुलसर्पपैः ॥ १२ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् । शृणुयाद्भरिंशं वा जतावुक्ष्या विधानतः ॥ १३ ॥
 गायत्र्यष्टशतं जप्त्वा तस्माद्दोषात्प्रमुच्यते । तस्मात्पुत्रसुखं लाभश्चात्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ १४ ॥
 रिष्टं पञ्चाशद्वन्दे तु प्रायश्चित्तेऽकृते सुत । वेदसप्तमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽत्र वै ॥ १५ ॥

इति श्रीहृदसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्ध्वार्शदधिकशततमः ॥ १४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्यभिचाररता पूर्वे याऽत्रापि व्यभिचारिणी । साऽऽगता नरकाद्वीरादसती पापजाऽण्डज ॥ १ ॥
 स शुष्यत्पशुभाचारा प्रायश्चित्तैः क्षतैरापि । वाराणस्यां गतिश्चास्या वासोऽत्र विनतासुत ॥ २ ॥
 मुच्यते सर्वपापाच्च पूर्वजन्मकृताद्दात् । वाराणस्यां चतुर्दश्यां शिवपूजनजाह्नतात् ॥ ३ ॥
 बाहुजेयं महाभाग पूर्वोऽप्यत्रापि बाहुजा । वन्द्या प्राग्जायते दुःखाकुला साऽत्रापि पाक्षिराद् ॥ ४ ॥

इति श्रीहृदसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चत्वारिंशदधिकशततमः ॥ १४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कृत्वा घूर्ततां पूर्वं वक्ष्येद्ब्राह्मणं सुत । सोऽत्रापस्मारगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
 तेनैव पापरोगेण त्रियतेऽत्र पतत्रिण । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापे ब्राह्मणवंचने ॥ २ ॥

इति श्रीहृदसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्षत्वारिंशदधिकशततमः ॥ १४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भ्रातृघातिनी नारी प्राग्भवेविनतासुत । साऽत्र जन्मनि मूकत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
 ज्ञानान्महापापकृतात्र चोक्ता निष्कृतिर्मया । ज्ञात्वा ब्रह्मवधे सूत प्रायश्चित्तं न तत्तमम् ॥ २ ॥
 सप्तजन्मनि मूकत्वं जायते मद्देनसः ॥ ३ ॥

इति श्रीहृदसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तत्वारिंशदधिकशततमः ॥ १४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ विप्रश्चात्र जन्मनि बाहुजः । देवद्वेषापहरणात्प्रागत्राऽक्षिप्रपीडनम् ॥ १ ॥
 विशद्वर्षे व्यतीते च नेत्ररोगः प्रजायते । तदक्षार्यमहं वक्ष्ये दानं पापहरं परम् ॥ २ ॥
 कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिघ्राप्य सुराधिपम् । गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य दीपा देयाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
 राजताश्च महाभाग नेत्ररोगं न पश्यति । भोजयेच्छक्तितो विप्रान् वैष्णवाञ्छ्रद्धया सुत ॥ ४ ॥
 कृत्वाऽनेन विधानेन रिष्टं नैव प्रपश्यति ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टचत्वारिंशदधिकशततमः ॥ १४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वस्नेहहरः कश्चिद्योऽभवत् पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत क्षयरोगसमन्वितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्य वित्ततुर्यांशभागतः । कालचक्राभिधं दानं दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चादोमयेच्च स्वशक्तितः । कालचक्राख्यदानेन रोगा नश्यन्ति पापजाः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनपचाशदधिकशततमः ॥ १४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मवादरता ह्यत्र या पूर्वोऽभूत्पतिव्रता । पतिपापप्रभावात्तु गतिं प्राप्य हि मानुषीम् ॥ १ ॥
 त्यक्त्वा शरीरं सा देवी पार्वत्या सह मोदते । मुनक्ति भोगान्सर्वाच्चै पतिं प्राप्य तपस्विनी ॥ २ ॥
 गच्छेत्सा परमं स्थानं यत्र देवो महेश्वरः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय पचाशदधिकशततमः ॥ १५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो ज्ञानात्कृतवान्सुत प्राग्भवे भ्रातृघातनम् । सोऽत्र जन्मनि मूकत्वं लभते कापि मानवः ॥ १ ॥
 चान्द्रायणघ्नं कुर्याद्विधिवत्पापशोधनम् । पुस्तकं च तथा दद्यात्सुवर्णफलसंयुतम् ॥ २ ॥
 एवं यः कुरुते सुत स तत्पापात्प्रमुन्यते । न जायतेऽत्र मूकत्वं कदाचिद्दिनतासुत ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय एकपचाशदधिकशततमः ॥ १५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या धूर्ता वक्ष्येत्कापि लोभात्पूर्वभवेऽण्डज । साऽत्र जन्मनि रोगेणाऽपस्मारेण प्रपीडिता ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि पापनाशकरं सुत । ब्रह्मकूर्चव्रतं कुर्यादद्यादेतुं पयस्विनीम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विपचाशदधिकशततमः ॥ १५२ ॥

अरुण उवाच ।

पृथिवीजोत्तमो जातो धर्मिष्ठो निचगंयुतः । उदरे वायुरल्पीयाञ्जिशरोऽर्तिश्च प्रजायते ॥ १ ॥
 गर्भे जायते चिद्रं किञ्चिद्वर्णमन्वितम् । दद्रुकण्टकिलसानां गमने पादवैकृतिः ॥ २ ॥
 परान्तुमारतो व्यापिचिद्रं तस्य सहायितम् । भार्या प्रीतिपरा नित्यं कदाचित्कलहप्रिया ॥ ३ ॥
 रोषयुक्ता मितादाया प्रदरार्तिः प्रजायते । मृतवत्मा कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भिण्या गरिष्ठो निमः कुटीनो घट्टयाचकः । गतश्चैव महारण्येऽनन्तं गर्भसंयुता ॥ ५ ॥
 पदोऽन्ये गमायानाः नशुभिः परिवेष्टिता । तत्र भीता तदा स्त्रीणां त्रस्यन्ती च महावने ॥ ६ ॥

गर्भपातोऽभवत्तत्र सत्वरं च ततो मृतः । तेन कर्मविपाकेन त्रिपन्तेऽस्या हि बालकाः ॥ ७ ॥
केचिज्जीवन्ति पण्मासं केचिद्वर्षाधिकं मृत । बहुकालो भवेत्किञ्चिन्मृतिचिह्नं प्रजायते ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

देवदेव जगन्नाय लोकानां हितकाम्यया । कथयस्व प्रसादेन कर्मणस्तस्य निष्कृतिम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साधु पृष्टं महाबाहो प्रश्न एष मुदुर्लभः । तेनेदं मुनिभिः श्रोतं प्रायश्चित्ताद्यनाशनम् ॥ १० ॥
गोत्रयं वै सुवर्णाब्जं सौवर्णं निष्कसंयुतम् । पुष्पितं फलितं वृक्षं वस्त्रयुग्मं गुह्यगवि ॥ ११ ॥
कर्मप्रकाशकं विप्रं पूजयेद्विधिपूर्वकम् । एवं प्रकुरुते वत्स निष्कृतिस्तस्य कर्मणः ॥ १२ ॥
पुत्रपौत्रादिसंयुक्तो धनधान्यममन्वितः । न कगेन च यो मोहाहोभाद्वा कर्मनिष्कृतिम् ॥ १३ ॥
स याति पापदोषेण भूमिं जन्मनिजन्मनि । एवं यः कुरुते भक्त्या ग्रामोति पुत्रपौत्रकम् ॥ १४ ॥

इति श्रीब्रह्मसूत्रार्णसंवादे कर्मविपाके अध्यायद्विपञ्चाशदधिकशततमः ॥ १५९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभूत्काचिन्नारी भर्तृप्रियान्विता । दक्षा सर्वक्रियास्वेव बहुदानप्रदायिका ॥ १ ॥
पार्श्वस्यस्य च शूद्रस्य गृहाग्नीतानि मानद । सर्वज्ञेहानि चौर्येण सर्वशून्यगृहात् पुरा ॥ २ ॥
सुक्तानि बहुभिः सूत मिलित्वा च सुतादिकैः । पूर्वजन्मकृतात्सर्वं कर्मणोऽत्रैव जन्मनि ॥ ३ ॥
सा जाता बाहुजा नारी धनभोगसमन्विता । पुत्रान्विता विचित्रा च भर्तुः शुश्रूषणे रता ॥ ४ ॥
क्षयरीगाकुला जाता तथा स्नेहहारा यतः । निष्कृतिं चास्य पक्षीन्द्र पूर्वपार्पयनाशनीम् ॥ ५ ॥
कथयामि प्रयत्नेन वित्ततुर्षाशमागतः । कृत्वा तु कदलीं रम्यां पत्रयुक्तां सुवर्णजाम् ॥ ६ ॥
दद्यादेद्विधिनाय क्षयदोषोपशान्तये ॥ ७ ॥

इति श्रीब्रह्मसूत्रार्णसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चपञ्चाशदधिकशततमः ॥ १५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो लोकान्वशयेत्कश्चित्पुनर्धृतेस्तु कर्मणा । सोऽत्र जन्मन्यपस्मारगेणेन महताकुलः ॥ १ ॥
धेनुं दद्यान्महाभाग सवर्मा विधिसंयुताम् । ब्रह्मकूर्चत्रयं कुर्वात्तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ २ ॥
न भवेत्तस्य रोगस्य बन्धना पापग्रोधनात् ॥ ३ ॥

इति श्रीब्रह्मसूत्रार्णसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चपञ्चाशदधिकशततमः ॥ १५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यपत्र चन्द्रवदना गीराङ्गी पतिवल्लभा । धनधान्यसमायुक्ता स्वर्णकारी मुरान्विता ॥ १ ॥
दक्षा भर्तृहिते नित्यं पूर्वं सा द्विजवल्लभा । स्वर्णापहारजात्पापादत्र सा स्वर्णहारजा ॥ २ ॥
पुत्रहीना महाभाग पद्मद्रव्यापहाङ्गणात् । कुरुक्षेत्रे शशिग्रस्ते स्वर्णं दद्याच्च शक्तितः ॥ ३ ॥
तदत्त्वाऽऽयु लभेत्पुत्रानत्र जन्मनि वै मुत ॥ ४ ॥

इति श्रीब्रह्मसूत्रार्णसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चपञ्चाशदधिकशततमः ॥ १५६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बोलघाती भवेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । वनतेयात्र ज्ञापि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १ ॥

१ अध्यायोऽत्र स्युम्नके नास्ति ।

श्रवणाद्दरिवंशस्य विधिवच्चात्र जन्मनि । ब्राह्मणोद्गाहनाच्चैव पूजनाच्छङ्करस्य च ॥ २ ॥
जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय सप्तपचाशदधिकशततम ॥ १५७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूकरे याऽभवत्पूर्वे निपादी पुनरेव सा । शूद्राधमा पश्चनदे जाताऽत्र विनतासुत ॥ १ ॥
पुत्रपौत्रधनैर्धान्यैर्गजाश्वोद्यादिवाहनैः । युक्ता सा यवनी सूत तीर्थराजस्य सेवनात् ॥ २ ॥
भर्तृसङ्गयुता पूर्वं पूर्वं तद्धितवाञ्छनात् । यवनी पूर्वपापाच्च तत्र तस्योपसेवनात् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टपचाशदधिकशततम. ॥ १५८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चित्प्रागभवद्विमः सर्वविधाविशारदः । वेदाभ्यासरतः श्रीमान्प्राप्तसर्वमनोरथः ॥ १ ॥
तुलाधृतानि ज्ञेहानि विप्राणां स्नेहभागिनाम् । गृहीतवान् स चीर्येण लोभोपहतचेतसा ॥ २ ॥
यस्माद्दानं कृतं चैव प्राग्भवे तत्फलं शृणु । सोऽत्र विप्रः प्रयागेऽस्ति द्विजो वेदविदां वरः ॥ ३ ॥
धनपुत्रसमायुक्तः क्षयरोगसमन्वितः । वेदाभ्यासात्तथा दानात्तीर्थेषु च प्रयतनतः ॥ ४ ॥
सो देयाऽत्र विधिनाय मन्त्रमुच्चारयान्नमम् । “ ब्रह्मणा निर्मिता देवी पापमाचरितं मया ॥ ५ ॥
तत्पापशमनायैव त्वां ददेऽहं हिरण्मयीम् ” । ब्राह्मणाय महाभाग पापं गच्छति तद्गृहं भृशम् ॥ ६ ॥
सोमं च राजतं दद्यात्तन्मानं पापशान्तये । लक्ष्मीनारायणं चापि हेमं सौवर्णसंमितम् ॥ ७ ॥
गायत्र्यष्टसहस्रं ह्यथ्यम्बकं तन्मितं जपेत् । मन्त्रमष्टाक्षरं तद्वज्रत्वा शुद्धिमवाप्नुयात् ॥ ८ ॥
होमयेत्तद्दशांशेन तिलाज्ययवतण्डुलैः । ब्राह्मणाभ्योजयेत्पश्चात्पूजयेच्च विधानतः ॥ ९ ॥
लक्षद्वर्कं त्रिगुणितं नानाविभवाविस्तरैः । पूजयेद्वा विधानेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ १० ॥
य एवं विधिना सूत प्रायश्चित्तं समाचरेत् । तस्य संततिवृद्धिः स्यान्नात्र कार्या विचारणा ॥ ११ ॥
ब्रह्मलोकमवाप्नोति पूर्वपापविशोधनात् । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं वर्षे षष्टिमिते ध्रुवम् ॥ १२ ॥
आयुर्नवतिवर्षात्तमत्र पापविशोधनात् । प्रायश्चित्तं द्योरेकं न कुर्याल्लोभमोहितः ॥ १३ ॥
न भवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । न च सद्गतिमाप्नोति पापस्यास्य प्रभावतः ॥ १४ ॥
जन्मादि मरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । अष्टाक्षरं त्रिसाहस्रं जप्त्वा शुद्धिमवाप्नुयात् ॥ १५ ॥
होमयेत्तद्दशांशेन शतं विप्रांश्च भोजयेत् । गृणुयाद्दरिवंशं वा दशावृत्त्या विधानतः ॥ १६ ॥
य एवं कुरुते सूत द्योः पापविशोधनम् । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि ॥ १७ ॥
नाधयो व्याधयस्तस्य न चारिष्टमयं कचित् । नैवं करोति यो मोहाल्लोभात्पापविशोधनम् ॥ १८ ॥
न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । पञ्चत्रिंशन्मिते वर्षे रिष्टं देहधनान्तकम् ॥ १९ ॥
त्रिसप्ततिमिताद्यायुः प्रायश्चित्ते कृतेऽप्युना । गतिमप्युत्तमा याति त्वन्यथा ह्याततापिनाम् ॥ २० ॥
जन्मादि मरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । नाशः स्यात्क्षयरोगस्य चात्र जन्मनि चाण्डज ॥ २१ ॥
दोषास्तस्यल्पात्कलैर्युक्तो जीवेद्वर्षशतं ध्रुवम् ॥ २२ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनषष्ट्यधिकशततम ॥ १५९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यमृव ब्राह्मणः पश्चिद्भद्रदेशे वसन् मुधीः । धर्मशास्त्रक्रियायुक्तो धनपुत्रादितंयुतः ॥ १ ॥
दद्यानि तेन विभ्रेभ्यो दाना-यल्पाणि शक्तितः । सत्पात्रेभ्यः परं सूत पर्वस्वापि विधानतः ॥ २ ॥

पापमाचरितं तेन कामलोभेन चाण्डज । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भो भाविनोऽर्ज्यस्य गौरवात् ॥ ३ ॥
 स्त्रीसाहाय्यात्तया तत्र कृतं तद्गर्भपातनम् । सा मृता तेन दुःखेन गर्भपातोद्भवेन च ॥ ४ ॥
 एवं किञ्चिद्गते काले स प्राप्तो यमशासनम् । भुक्त्वा पापाच्च नरकं पुण्यात्स्वर्गाश्च शाश्वतान् ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यभावेण स जातो ब्राह्मणादयः । यमुनायां महाभाग गौरः पित्ताधिको घृणी ॥ ६ ॥
 धनमित्रसुखैश्वर्यमतिस्त्रीभोगभाग् नरः । दक्षः कार्येषु चार्चङ्गो धर्मिष्ठो लाभसंयुतः ॥ ७ ॥
 मानी यशस्वी पुरुषः कान्तिमान्प्रियभाषणः । पुण्यादिदं तथा पापालोभात्पापरतः क्वचित् ॥ ८ ॥
 घूर्तः शठः क्रोधपरो धनवृद्धिक्षयान्वितः । चिन्तातुरः पापशेषादत्राप्तमनोरथः ॥ ९ ॥
 ब्राह्मण्यां धीर्यदानात्पाक् तथा तद्गर्भपातनात् । अत्र पञ्चाशदब्दान्ते जातपुत्रविनाशकः ॥ १० ॥
 चिद्धमद्भगृहे सूत चन्द्रः सूर्यगृहाश्रितः । पापाभ्यां पुत्रभावेऽपि समाक्रान्तेऽत्र जन्मनि ॥ ११ ॥
 स्त्री सहाया तथा पूर्वं साऽत्र संततिदुःखिता । लक्षणैरेभिराद्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥
 कार्याऽत्र ब्राह्मणी लेख्या सुवर्णाष्टपलैर्मिता । तदर्धार्धमिता वापि त्रिषु वित्तानुसारतः ॥ १३ ॥
 पात्रे गर्भान्विता भव्या बहुभूषणसंयुताम् । गन्धपुष्पाक्षतैर्धूपैर्वस्त्रैः पूजां समाचरेत् ॥ १४ ॥
 एवं कृत्वा यया पश्चिन् गर्भपापात्मसुच्यते ॥ १५ ॥

इति श्रीद्वैतसूर्यारण्यमन्वादे कर्मविपाके वक्ष्यायः षष्ठ्यधिकशततमः ॥ १६० ॥

अरुण उवाच ।

कथयस्व दिवानाथ लोकानां हितकाम्यया । पृच्छामि तेऽत्र देवेश च्छिन्धि मे सर्वसंशयान् ॥ १ ॥
 जात्युत्तमानां जनुषि सदा संपत्तयः शुभाः । पूर्वजन्मनि पुण्यत्वात्सुखसंपत्तमन्वितः ॥ २ ॥
 वन्धूनामतिसीर्यं च वैष्णवी भतिरत्र च । जातसंततिदुःखार्तः कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणी गर्भयुक्ता च प्रयागे भर्तुसंयुता । सर्वाभरणभूषादद्या नानारत्नसमन्विता ॥ ४ ॥
 बहुमिस्तार्धमेतेन तस्या आमरणं हृतम् । तत्र कोलाहलो जातो गर्भपातोऽभवत्तदा ॥ ५ ॥
 तेन पापेन बालानां गर्भनाशः प्रजायते ।

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन् येन पापं क्षयं त्वियात् । एतादि विस्तराद्ब्रूहि लोकानां हितकाम्यया ॥ ६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

एकवासा विधिं कुर्याल्लक्षपूजां ततः परम् ॥ ७ ॥
 सगर्भो गौः प्रदातव्या भोजनं शतसंमितम् । गर्भाशयगतो गर्भो निपेकममयाद्भु ॥ ८ ॥
 पञ्चमे वायु पष्ठे वा मासि पातः स्रवश्च यः । तयोः कर्मविशेषांश्च कथयिष्यामि योषिद्वयम् ॥ ९ ॥
 सा चापि मृतकल्पा स्यादुत्पन्नेः स्मृतिश्रमयः । शोकदामोदरे दीपः शूलं गौरवकम्पनम् ॥ १० ॥
 रक्तधावाद् विवर्णाऽस्माज्जायते कर्मणेरितात् । रजस्तस्याः पलाभ्यां तु क्रोधं गर्माशयाकृतिम् ॥ ११ ॥
 कुसुमैर्वेष्टितं तेन रक्तवस्त्रेण वेष्टयेत् । मधुना पृथेकत्र शडाका ऋष्यवर्तिता ॥ १२ ॥
 तन्मध्ये हेमशकलान् क्षिपेत्तदपि यत्नतः । दद्याद्विषय विधिवद्व्याधृतिनिष्पिनम् ॥ १३ ॥

“ यन्मया पूर्वतः स्वामिन् गर्भपातः कृतो हि यः । एतद्दानं विशुद्धयर्थं गर्भकोशं ददाम्यहम् ॥ १४ ॥
मया घृतेन यद्वेतोर्मिषिद्वाचयणं कृतम् । ततोऽनपत्यत्वं प्राप्तं तस्यान्मां मोचय प्रभो ॥ १५ ॥
एवं कृतविधेः मृत गर्भपाताच्चनाशनम् । ब्राह्मणान्भोजयेन्मम्यग्गां दद्याच्च सवत्सकाम ॥ १६ ॥
गर्भिण्यात्मानमानोऽस्य भुञ्जीत मह बंधुभिः ॥ १७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणमन्त्रादे कर्मविपाके अध्याय एकपट्यधिकशततमः ॥ १६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नारी घातयेत्कंचित्पुरुषं प्राग्भवेऽण्डज । साऽत्र जन्मनि रोगेण शूलनेव मपीड्यते ॥ १ ॥
सुवर्णदानाद्विधिवत् तथा रुद्रजपादिह । पूजनाच्छङ्करस्यापि शूलरोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसन्त्रादे कर्मविपाके अध्यायो द्विपट्यधिकशततमः ॥ १६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि योऽज्ञानाजगे वै घातयेत्सुत । मित्रं च बायुरोगेण पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
तत्र कुर्यान्महाबाहो मन्त्रैस्तद्वायुदेवतैः । पूजनं वायुदेवस्य गन्धपुष्पैश्च धूपकैः ॥ २ ॥
नैवेद्यैर्बहुभक्ष्यैश्च वायुर्नश्यति तत्क्षणात् । इह जन्मनि पक्षीन्द्र पूजा वित्तानुसारतः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणमन्त्रादे कर्मविपाके अध्याय त्रिपट्यधिकशततमः ॥ १६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गोत्रघातकरी या च पुग ज्ञानेन काऽप्य । साऽत्र जन्मनि लूतादया भवत्येव मयोदितम् ॥ १ ॥
तीर्थस्नानप्रतापीनि निष्कलान्यत्र चाण्डज । ज्ञानपूर्वं कृतात्पापान्नोगादेव क्षयो भवेत् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणमन्त्रादे कर्मविपाके अध्याय चतुःपट्यधिकशततमः ॥ १६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

फल्ग्विच्छुद्रो महाभाग बभूव प्राग्भवे धनी । व्यापग्निरतो दक्षः क्रयविक्रयकर्मसु ॥ १ ॥
नीतं खेहं तथा तेन मिलित्वा चार्धमीरिणाम । लोभात्कालेन तस्मिन् वै स्नेहे मौल्याधिके सुत ॥ २ ॥
शेषपापफलाद्भोगाद् भ्रमरह्यमुपागतः । ततः पुण्याच्छुभान् भुक्त्वा पुण्याज्ञातोऽत्र पर्वते ॥ ३ ॥
शूद्रः पुष्पफलायुक्तो भूमिदानात्सुरार्चनात् । स्नेहद्वारी यतः पूर्वं राज्यभ्रमरपीडितः ॥ ४ ॥
सर्वस्नेहातिदानाद् स्ववित्ततुल्यभागतः । स्वर्णदानात् तथा चात्र क्षयरोगाद्विमुच्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणमन्त्रादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चपट्यधिकशततमः ॥ १६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विषं दद्या पतिं मृत प्राग् या जागथिताऽस्तती । पतिव्री सा महादुष्टा चाल्येऽत्र विषवा सुत ॥ १ ॥
विष्णोर्गाराधनादेव गङ्गाया उपमेवनात् । गतिं शुभां सा प्राप्नोति व्रतकृच्छ्रोपसेवनात् ॥ २ ॥
धर्मादत्र महाभाग परत्र च शुभा गतिः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणमन्त्रादे कर्मविपाके अध्याय षट्पट्यधिकशततमः ॥ १६६ ॥

१ कथाराट्य धपुम्नके नाम्नि । २ भुक्त्वा पापफलान् घोरान् । ३ मर्दानात् ।

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारं दद्व्यरतु प्रागजन्मन्यय पुत्रक । रक्तातिमार्गगेण वाध्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
तदेवदानाद्विप्राय स्थापनाद्वा विधानतः । मुच्यते पापजाद्रोगादतिमाराद्विनिश्चितम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अथायः सप्तपष्ठविक्रान्ततमः ॥ १६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूर्धाभिपिक्तो यः कश्चिन्मथुरायामभूत्सुधीः । राजमेवी महाशूर आखेटकरतः सदा ॥ १ ॥
मृगयायां गतो देवाद्वातिता मृगसूकराः । तत्रैका हृदिणी मृत चातिता गर्भसंयुता ॥ २ ॥
तद्वर्भस्यो हतौ तत्र शुभौ द्वौ मृगशावर्का । सहायभ्यां युनेर्नैव कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
ताभ्यां मिलित्वा तौ भुक्तावमायां चाण्डजाधिप । सोऽपि काले महाभाग प्रातः शत्रुवशं पुरा ॥ ४ ॥
स शौर्यकर्मणा सृत घातयित्वा रिपून् वदून् । घातितः सोऽपि वदूभिः प्रहरिगतिदारुणः ॥ ५ ॥
संप्रामभूमी स मृतः प्रातः स्वर्गपुं तदा । सुचत्वा नानाविधान् भोगान् न जातौ ब्राह्मणोऽशुना ॥ ६ ॥
देशे प्रयागनिकटे सर्वशास्त्रार्थकोविदः । जातः कर्कटगे जीवे लग्नस्ये हि महातपाः ॥ ७ ॥
धनेर्नानाविधैर्युक्तो गौगङ्गे रक्तलोचनः । शिवपूजनज्ञात्पुण्यात्प्राक्कृतात्सकलैः सुखैः ॥ ८ ॥
नानामनोरथैश्चापि पूर्णश्चात्रैव जन्मनि । राज्यप्रचार्यत्युग्रश्च पुण्यात्पापात्कलं शृणु ॥ ९ ॥
धूर्तः शठः सर्वभक्षः स्वरूपपापरतः कश्चित् । सहायलग्नगमतः शृणु पुत्र पथा तथा ॥ १० ॥
याभ्यां मिलित्वा भुक्तौ द्वौ मृगशावी त्रगापिप । पृच्छकस्य च तौ पुत्रावुभौ ज्येष्ठकनिष्ठकौ ॥ ११ ॥
अपस्मरेण गंगेण मृतौ चात्रैव जन्मनि । एवं संततिदुःखार्तैः स विप्रो विधिदर्जनात् ॥ १२ ॥
मांसभोजनपापस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पूजयेच्छिखण्डं तु तदर्धं वा तदर्धकम् ॥ १३ ॥
हिरण्यमौ तथा देयौ द्वावत्र मृगशावर्का । पूजयेच्च तथा वायुं विधिना मृगद्वन्द्वम् ॥ १४ ॥
तन्मन्त्रैर्धूपगन्धाद्यैर्नानाभ्यैर्विधानतः । प्रायश्चित्तविमुक्तस्य न च पुत्रमुत्वं भवेत् ॥ १५ ॥
रिष्टेन मरणं चापि वर्षं वेदाधिकेऽण्डज । प्रायश्चित्ते कृते तस्य जीवनं पञ्चसप्ततिम् ॥ १६ ॥
चैत्राष्टम्यां च निधनं शुक्लायां गरुडाग्रज ॥ १७ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अथायः एकोनसप्तविक्रान्ततमः ॥ १६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भपातनपापादद्या वभूव प्राग्भवेऽण्डज । साऽवेयं तेन पापेन गर्भपातनदुःखिनी ॥ १ ॥
विप्रकन्याविवाहाद्वि विधिवच्चात्र जन्मनि । मुच्यते तेन पापेन गर्भस्यैव भवेद्दिह ॥ २ ॥
अथवा पार्वती दद्याद्दिव्यं दशमुवर्णजाम् । युक्तां गणेशस्सन्दाभ्यां नानाभरणभूषिताम् ॥ ३ ॥
तदर्पाधमितां वापि पूजयित्वा विधानतः । मुच्यते पूर्वपापाच्च गर्भपातनजात्सुत ॥ ४ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अथायः एकोनसप्तविक्रान्ततमः ॥ १६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदाहयेन्नारी देवागारं पतत्रिण । साऽतिमार्गेण महता पीडया पीडयतेऽशुना ॥ १ ॥
शङ्करप्रतिमादानाम्मूर्तीधिष्णोश्च दानतः । न जायते महापीडा रक्तातीमार्गमभया ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अथायः नवत्यधिक्रान्ततमः ॥ १७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्महा प्राग्भवे मृत तिर्यक्त्वं प्राप्य निश्चयात् । नरकान् दारुणांश्चैव जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
कर्मक्षयेऽतिकुष्ठेन ह्यस्मिन् वयसि पीडितः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकसप्तत्यधिकशततमः ॥ १७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वातपेश्वारी पत्युर्मित्रं च प्राग्भवे । नियतं वायुरोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
पापं प्रतीक्ष्य विप्रादेः सर्वस्वार्थार्थजेन च । वायुं हिरण्मयं कुर्यान्मृगं विहितलक्षणम् ॥ २ ॥
पुण्यित्वा विधानेन गन्धर्वस्त्रैर्विशेषतः । मन्त्रैश्च वायुजेः सूत दद्याद्विप्राय धीमते ॥ ३ ॥
वायुरोगोपशमनं दानेनानेन जायते ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विसप्तत्यधिकशततमः ॥ १७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादय या नारी गोत्रघातकरी पुरा । बभूव सततं चात्र लूतरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
श्रवणादितिहासानां प्राजापत्यप्रतान्सुत । लूतरोगं न पश्येत्तु साऽत्र जन्मनि चाण्डज ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिसप्तत्यधिकशततमः ॥ १७३ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नः किंचिद्विस्तप्तमवितः । संयुतो वायुपित्ताभ्यां नेत्रत्वेदः शिरोर्तिमान् ॥ १ ॥
सदृत्तश्च सुखी धीमान् धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । व्रणो रेखांशिरा वापि बाल्ये स्याद् ग्रहणीगदः ॥ २ ॥
फण्डपृष्ठाभिघाताढ्यो व्रणो बाताग्निदर्शनम् । परोक्षमपवादं च द्रुवते कारणं विना ॥ ३ ॥
तस्य मिया शुभाचारा सती व्रतपरायणा । काकवन्ध्या कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि वैश्योऽयं भार्या विप्रस्य सात्त्विकी । यातो वैश्य तदा तस्य ब्राह्मणो ज्ञानसत्तमः ॥ १ ॥
अप्रसूता मिया तस्य चपला चारुलक्षणा । वैश्येन कथयित्वा तु लोभमोहादिविभ्रमैः ॥ २ ॥
अज्ञानात्क्राममिच्छन्ती बभूवाऽथ वलीयता । तावत्कालवशेनैव ब्राह्मणो जनिताऽश्ववान् ॥ ३ ॥
स वैश्यो देवयोगाच्च भाविनोऽर्यस्म वै चलात् । तां तथा धर्पयामास बहुकालं खगेश्वर ॥ ४ ॥
व्यभिचारवशात्तत्र अन्यतस्तद्वतं धनम् । गृहीतं तद्धनं तेन धूर्तया लोभचेतसा ॥ ५ ॥
ब्राह्मणी निधनं प्राप्ता लोके विस्तार्य विश्रुतिम् । तेन दुःखेन विप्रोऽसौ ब्राह्मणीं चात्यजत्पुरा ॥ ६ ॥
निर्वंशोऽभूत्तदा तत्र ब्राह्मणश्च खगेश्वर । तेन कर्मविपाकेन तादृशं च भवेदिह ॥ ७ ॥
पश्चान्मातुपमापन्नो चटुशोकाकुलो भृशम् । इदं द्वितीयं जन्मास्य ब्रह्मवंशतमुद्भवम् ॥ ८ ॥
प्राप्यते चानपत्यत्वं मेपापत्यत्वमत्र च ।

अरुण उवाच ।

प्रापश्चित् कथं स्वामिन् येन वन्द्यत्वनाशनम् । एकापत्यमवत् दुःखमनपत्यमवत् तथा ॥ ९ ॥

१ अज्ञानोऽयं शुण्ठिके गान्नि । २ इदं लोकावतुष्टयमपि पुनरुत्पन्तरे नास्ति । ३ समृद्धश्च । ४ रेखाशिरो वापि ।

श्रीसूर्य उवाच ।

मार्गशीर्षे शुभे मासि शुक्लपक्षादितः खग ॥ १० ॥

मृत्युक्षं सुतसौख्यातिव्रतं तु प्रतिवासरम् । षोडशाब्दानि नारीणां कर्तव्यं विधिपूर्वकम् ॥ ११ ॥

गौरीव्रतमिदं दीप्तं सुतसौख्यफलप्रदम् । प्रातर्नियममास्थाच दन्तधावनपूर्वकम् ॥ १२ ॥

अद्याऽहं शिवयोः प्रीतिमाचरिष्ये शुभव्रतम् । स्थाप्योपवासनिरता निशि जागरतत्परा ॥ १३ ॥

ततो मध्याह्नसमये स्नात्वा कुंकुमवाससी । परिधायार्चयेद्गौरीं पतिपुत्रवतीः स्त्रियः ॥ १४ ॥

कुंकुमैः कज्जलैरेभिः करणैः पुष्पमालया । ताम्बूलैस्तु सकर्पूरैः सीभाग्पाष्टकवस्तुभिः ॥ १५ ॥

ततश्चास्तमिते भानी वतिं षोडशतन्तुभिः । विधाय तिलतैलेन दीपं कुर्याच्छिवाग्रतः ॥ १६ ॥

गीतवादित्रनिर्घोषैः पुराणश्रवणादिभिः । नैवेद्यं विधिवद्द्यादपूपतिलतण्डुलैः ॥ १७ ॥

तथा षोडशसंख्यानि शूर्पाणि वैष्णवानि च । पतिपुत्रसुखायैव पूजयन्ती गिरेः सुताम् ॥ १८ ॥

भोजयेत्षोडश नारीः शुभास्ताः पतिसंयुताः । एवं विधिं समास्थाय भोजयेद्भग्वतीञ्जुमान् ॥ १९ ॥

नानाभोज्यैस्तथा पुष्पैः पक्षिभ्यो बलिमाहरेत् । क्षीनान्वकृपणेभ्योऽन्नं सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ २० ॥

एतद्गौरीव्रतं नाम मार्गशीर्षे समाचरेत् । एवं कृते विधौ सूत प्राप्यन्ते पुत्रपीडकाः ॥ २१ ॥

नारी नियमसंपूर्णा व्रतं कुर्यात्प्रयत्नतः । सुतसौभाग्ययुक्ता सा पतिपुत्रसुखाप्तये ॥ २२ ॥

पेहिकं लक्षणं तस्य नारीणां चात्र जायते । स्वसुमार्तस्वसुमार्तिं सपत्न्याः शोकसम्भवः ॥ २३ ॥

उदरार्तिरस्यस्त्रावः पार्श्वे पादकटादिषु । मिथ्याभिर्भक्षणं कापि वातदोषो घनच्युतिः ॥ २४ ॥

स्वज्ञातिनिन्दाहीनत्वं परेभ्यो मर्मतोदनम् ॥ २५ ॥

इति श्रीहृदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुःसप्तत्यधिकशततमः ॥ १७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शक्रन्मूत्रं सृजेद्यस्तु देवागारे नराधमः । शुद्रोगमवाप्नोति सोऽत्र जन्मनि मानवः ॥ १ ॥

मासिकं पूजयेद्दिग्गुणं शिवं वा विधिनाऽण्डज । प्राजापत्यं चरेत्कृच्छ्रं दद्याद्गोमिधुनं सुत ॥ २ ॥

न पश्यति तदा पीडां शुद्रजामत्र जन्मनि ॥ ३ ॥

इति श्रीहृदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चसप्तत्यधिकशततमः ॥ १७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यः पुरा नारीमजानात्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत कुशो बलवैवाजितः ॥ १ ॥

शर्कराघेनुदानेन दशसंख्येन चाण्डज । विमुच्यते कृशत्वाच्च शतब्राह्मणभोजनात् ॥ २ ॥

होमात्स्वस्त्यपनाजापाद्वायत्रीजपतोऽत्र च । तीर्थस्नानाद्याज्यदानाद्बली भवति नान्यथा ॥ ३ ॥

इति श्रीहृदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्सप्तत्यधिकशततमः ॥ १७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यालानां घातिनी चेत्यमभवत्पूर्वजन्मनि । तेनाष्टाब्दमिताद्वर्षाद्वाग्बालो न जीवति ॥ १ ॥

फ उपायोऽत्र कर्तव्य इति चिन्तयती धृष्टम् । न जीवन्ति च तत्पुत्राः पूर्वपापात्तयाऽण्डज ॥ २ ॥

प्रायश्चित्तं शृणुष्याय जीवेद्युर्येन तत्सुताः । श्रवणाद्विरिञ्जस्य दशाश्रुत्या खगेश्वर ॥ ३ ॥

पञ्चम्येकमिताद्वर्षात्पापार्तपूर्वकृतादिह । मुच्यते नात्र संदेहः मृत्युसंस्थं वचो मम ॥ ४ ॥

इति श्रीहृदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तसप्तत्यधिकशततमः ॥ १७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्वातपेत्पूर्वं ब्राह्मणं ज्ञानवर्जितम् । कुष्ठरोगान्वितः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्यात्कालनरं सूतं सर्वोपस्कगसंयुतम् । सर्वस्वं वा महापापे दानमुक्तं मनीषिभिः ॥ २ ॥
 सर्वस्वदानात्कुष्ठस्य पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टसप्तत्यधिकशततमः ॥ १७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवद्वयं हरेत्सूत पूर्वजन्मनि यो नरः । सोऽत्र जन्मनि जायेत वायुपीडाभिरन्वितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं वायोर्नाशनं तस्य वच्यमहम् । जपेन्मृत्युञ्जयं मन्त्रं सावित्रीं च विशेषतः ॥ २ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन ब्राह्मणान् भोजयेत्तथा । वायुरोगोपशान्त्यर्थं अक्षया दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनाशीत्यधिकशततमः ॥ १७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारे तु या काचित्प्राग्भवे विनतासुत । सृजेन्मूत्रं पुरीषं च मोहादत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 शुद्ररोगान्विता सापि नारी पापप्रणाशनम् । वक्ष्ये गोमिथुनं दद्यात्प्राजापत्यं चरेद्भूतम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाशत्यधिकशततमः ॥ १८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव सुखजः कश्चिद्दिवाधनसमन्वितः । नानाकलासु कुशलो विष्णुभक्तिपरायणः ॥ १ ॥
 ग्रहणे वे प्रयागे तु सर्वस्वमददात्पुरा । तत्र भाविचलात्सूत पापमाचरितं त्विदम् ॥ २ ॥
 धर्मिता क्षत्रिया यूना कामलोभाच्छ्रुमानना । प्रताडितः पतिस्तस्यास्तेन देवहूतेन तु ॥ ३ ॥
 ततो मृत्युवशं प्रातः स गत्वा यमशासनम् । शुभाच्छुभफलं भुक्त्वा चाशुभं चातिदारुणम् ॥ ४ ॥
 अन्यजन्मनि दानेन स जातः क्षत्रियादधः । देशे विपाशानिकटे सप्तयोजनसंमिते ॥ ५ ॥
 गुरूपदेहः सऋद्धिः स्त्रीपुत्रधनसंयुतः । शूरो दाता प्रधानश्च देशेदेशेऽतिविश्रुतः ॥ ६ ॥
 किंचित्पापरतो धूर्ता मनोदुःखाकुलो भृशम् । क्षत्रियाधर्पणात्पूर्वं भर्तृसंताडनात्तथा ॥ ७ ॥
 वार्द्धक्ये कण्टगोगार्तो निश्चयादत्र जन्मनि । लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ सूर्यशुक्रौ चतुर्यगौ ॥ ८ ॥
 वक्ष्यामि तस्य पापस्य निष्कृतिं पापशोधनीम् । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्पलेनार्धपलेन वा ॥ ९ ॥
 दिग्भयं सुघटितं सर्वाभरणभूषितम् । पूजयित्वा तु गर्भेश्च पुष्पैर्नानाविधैस्तथा ॥ १० ॥
 दीर्घविचित्रविधिना दद्याद्विप्राय धीमते । गणनायं तथा दद्यात्सौर्वर्णं दशमापकम् ॥ ११ ॥
 एवं विधानं यः कुर्यात्पूर्वपापविशोधनम् । न तस्य दहूः कण्टश्च तस्माद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ १२ ॥
 अकालमरणं तस्य प्रायश्चित्तेऽकृतेऽत्र च । प्रायश्चित्ते कृते तत्र जीवन् सप्तसप्ततिम् ॥ १३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकादशी यधिकशततमः ॥ १८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पातयेद्यः स्त्रियं गार्ध्याकामात्पापविमोहितः । प्राग्भवे नियतं सोऽत्र कार्श्यं भजति जन्मनि ॥ १ ॥
 तेनैव मृत्युमाप्नोति गेगेर्ण पतत्रिण । प्राप्ते रिष्टेऽय नष्टाशुर्जायते महदेनसः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वादशी यधिकशततमः ॥ १८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कन्यकावधजात्पूर्वं पापात्कन्याप्रजा भवेत् । जन्मन्यत्र महाभाग तस्माज्जातमिदं फलम् ॥ १ ॥
 पूजनाल्लक्षरुद्राणां तदर्धाणां च पक्षिराद् । मुच्यते पूर्वपापाच्च घोरान्कन्यावधादिह ॥ २ ॥
 अथवा विधिना सूत तडागोत्सर्गपुण्यतः । विप्राणां भोजनात्तस्मिन्संज्ञागे गोप्रदानतः ॥ ३ ॥
 पूर्वपापाद्विमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्यशीत्यधिकशततमः ॥ १८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या च पूर्वभवे नारी देवद्रव्यापहारिणी । साऽत्र जन्माने पक्षीन्द्र भवेद्वायुप्रपीडिता ॥ १ ॥
 देवालयं सुरुचिं कृत्वा प्रस्थाप्य देवताम् । वायुरोगोपशमनं निश्चितं जायतेऽण्डज ॥ २ ॥
 भोजयेत्तत्र वै विप्रान् वायुप्रीत्यै पतत्रिण । दानं विचानुसारेण वित्तशार्ढवं न कारयेत् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुरशीत्यधिकशततमः ॥ १८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्वाक्त्रकुले सूत पूर्वजन्मन्यभूद्भुवम् । गिरिवासी महादुष्टधीर्कर्मरतो दृढः ॥ १ ॥
 हृष्टितो ब्राह्मणस्तत्र मार्गं सन्ताडितो भृशम् । सन्ताडनान्महाबाहो मृतः काले द्विजोत्तमः ॥ २ ॥
 गते बहुतिथे काले स जातो ब्रह्महाधुना । गङ्गायमुनयोर्मध्ये क्रूरकर्मा महोद्यमी ॥ ३ ॥
 प्राक् शिवाराधनात्पुण्याद्वाहुजः कुष्ठसंयुतः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य सर्वपापघनाशनीम् ॥ ४ ॥
 सर्वस्वस्य समः कार्यो वृषभोऽत्र हिरण्यः । क्षीमवस्त्रयुतो भव्यः शृङ्गभ्यां संयुतो महान् ॥ ५ ॥
 स देवो वेदविद्वेषे कुष्ठदोषोपशान्तये । दानेनानेन सततं प्रीतो भवति वै शिवः ॥ ६ ॥
 तस्माच्छिवमसादाहै कुष्ठस्तस्य प्रशाम्यति ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशीत्यधिकशततमः ॥ १८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्वाहुजा काचिद्भर्तुः प्रियरता सदा । दानधर्मरता साध्वी विप्राणां पूजने रता ॥ १ ॥
 तथा देवात्सा सुभगा द्रव्यलोभरता सदा । सपत्नीपुत्रमददाद्विषं चैतद्वाहनागम् ॥ २ ॥
 मृतस्तद्विषयोगेन गृहीतं तदन्नं तथा । तदुद्धुःखेन पतिस्तस्या मृतः पुत्रशुचाञ्जितः ॥ ३ ॥
 पापमाचरितं चोग्रं स्वपुत्रवधसंज्ञकम् । प्राप्ता यमपुरं भुक्त्वा पूर्वपुण्यफलं शुभम् ॥ ४ ॥
 तद्वत्पापफलं सूत घोरान्नरकसंज्ञकम् । पूर्वपुण्यप्रभावेण सा जाता पर्वतेऽधुना ॥ ५ ॥
 क्षात्रे कुले महापुण्ये राज्यत्रास्ति पतत्रिण । सा रक्तगौरा धर्मज्ञा सदा पुण्यपरा खग ॥ ६ ॥
 मध्यस्वरूपा सिद्धार्था सुशीला गौरवान्विता । नातिव्यययुता पुण्या स्वकुलेषु प्रियंवदा ॥ ७ ॥
 पतिप्रियरता चोग्रा सुसैन्यवधनान्विता । पुण्यादिदं तथा पापाहोभादद्या स्वल्पपुत्रका ॥ ८ ॥
 स्वल्पपापरता बाल्ये चाधिष्ण्याधिसमन्विता । यौवने भर्तृसंयुक्ता वार्द्धक्ये पुत्रवर्जिता ॥ ९ ॥
 सपत्नीपुत्रवधजात्पूर्वपापात्पतत्रिण । लक्षणरेभिरादयायाः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
 विष्णुः कार्यः शक्तिर्गोपैः सांवर्णां विश्वयोनिरुत् । तदन्महेश्वरं कुर्यादन्धैः पुष्पैरलंकृतम् ॥ ११ ॥
 देवीं विमेषु पात्रेषु पूर्वपापापनुत्तये । जपेदृष्टशतं मन्त्रमयुतं होमयेत्ततः ॥ १२ ॥

गायत्रीं च जपेत्तद्दद्याद्वा तथा सुत । भोजयेच्छक्तितो विप्रांस्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम ॥ १३ ॥
 एवं कुर्यात्प्रयत्नेन पूर्वपापविशोधनम् । न तस्याः पुत्रमरणं तदग्रे जायते ध्रुवम् ॥ १४ ॥
 नैवं या कुरुते नारी प्रायश्चित्तं विधानतः । सपत्नीपुत्रवधतस्तस्याः पुत्रविनाशनम् ॥ १५ ॥
 विप्राणां पूजनाद्दानात्तस्याः संततिवर्धनम् । जीवनं कथितं तस्या वर्षाणामष्टसप्ततिम् ॥ १६ ॥
 रिष्टं पष्टिमितादब्दाद् ध्रुवं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः षडशीत्यधिकशततमः ॥ १८६ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रकुलोत्पन्नो दृढावयवसंयुतः । सदाचारः सुशोभादयो दयानियमतत्परः ॥ १ ॥
 क्रयविक्रयकर्ता च किञ्चिद्वापास्वान्भुवि । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
 मातृपक्षं विना सा च पोषिता भर्तृमातुलैः । असृग्वातगदार्ताया बाल्ये स्याद्ग्रहणीगदः ॥ ३ ॥
 फाल्लोष्टाश्मशस्त्रार्थैर्घातश्च करपादयोः । बहुपुत्रमसृता च अपुत्रा जायते भुवि ॥ ४ ॥
 अथवा मृतपुत्रत्वं जायते केन मानद । जातमात्रा मृताः केचित्केचिद्वैगण्डमाश्रिताः ॥ ५ ॥
 केचिद्दृष्टानना बापि मृतपुत्रोऽग्निमासकः । रक्तस्त्रावो भृशा पीडा मासेमासे कृताऽनघ ॥ ६ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं क्षात्रसमुत्पन्नः किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा । तावज्जन्मनि वैश्यस्तु परविच्चापहारकः ॥ ८ ॥
 इतिकारकमनिरतो नानालोकभिदन्वहम् । ग्रामाधीशोऽभवत्सोऽपि तेन राज्ञे प्रभाषितम् ॥ ९ ॥
 एकग्रामे वसन्विप्रः शान्तो दान्तः क्षमः सदा । पुत्र्यः पञ्च तथा सप्त चापुत्रो वित्तसंयुतः ॥ १० ॥
 फालेनैव मृतो विप्रः सर्वस्वं तस्य नीतवान् । निराधाराः सुता जाता न कृतं द्विजभोजनम् ॥ ११ ॥
 क्रियाकर्म कृतं नैव सर्वं राज्ञा हृतं च तत् । एवं कृतापराधोऽसी क्षत्री जातो विशा सह ॥ १२ ॥
 गते तु किञ्चित्काले वै अचिरास्त मृतस्तदा । श्लेच्छेर्विनिहतो मार्गे गतोऽसी यमशासनम् ॥ १३ ॥
 केचित्केचिद्विप्रपच्यन्ते नरके भृशदारुणे । दानधर्मादिना केचिदिह जन्मनि मानद ॥ १४ ॥
 विप्रवंशे समुत्पन्ना भवन्ति चेह जन्मनि । इदं तु द्वितीयं जन्म विप्रत्वं जायते भुवि ॥ १५ ॥
 पूर्वकर्मविपाकेन कन्यापत्यं प्रजायते । ब्रह्मस्वहरणाच्चैव मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १६ ॥
 नानापत्यानि पच्यन्ते नानाकर्मोद्भवानि च । पुराकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते जन्मजन्मनि ॥ १७ ॥

अरुण उवाच ।

प्रापश्चित्तं वद स्वामिन् येन पुत्रश्चिरं भवेत् । कन्यापत्यप्रशमनं बहुपुत्रः प्रजायते ॥ १८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मुमुक्षे भूमिदेशे तु गोमयाद्युपलिप्तके । तत्रोपर्याविकं स्तीर्यमथवा ह्यजिनं शुभम् ॥ १९ ॥
 छादयेच्छुद्धस्त्रेण तण्डुलद्रोणपर्वतम् । तत्रोपरि न्यसेत्पात्रं ताम्रं दशपलात्मकम् ॥ २० ॥
 स्थापयेत्कादर्यां मूर्तिं सीवणीं शुभलक्षणां । मुक्तापङ्क्तोपनीतादव्यं निष्कसीवर्णनिर्मिताम् ॥ २१ ॥
 दधानां करयुग्मेन चाक्षमालां कमण्डलुम् । कश्यपाद्दामभागे तु त्वदिति विश्वमातरम् ॥ २२ ॥
 गार्गीयां स्थापयेत्सुत मुवर्णद्वयनिर्मिताम् । एवं तौ दम्पती सम्पगर्ध्वेत्पर्वतोपरि ॥ २३ ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां पूजयेद्विधिर्धुङ्गः । रत्नगर्भं फलं देयं नानापुष्पैः समर्चयेत् ॥ २४ ॥
 अभ्यर्च्य दम्पतीं तौ ॥ मन्त्रमेनमुदीरयेत् । “ यमया पूर्वजनुषि विप्राणां हि हतं धनम् ॥ २५ ॥

दूतीकर्मामुरक्तेन वाक्यदोषादि यत्कृतम् । तत्सर्वं क्षम्यतां देव तव मूर्तिं ददाम्यहम् ॥ २६ ॥
 अदितिं च प्रणम्याथ कृताञ्जलिर्गदं ब्रुवन् । “अदिते विश्वमातस्त्वं शरण्यं शरणाधिनाम् ॥ २७ ॥
 प्रजादुःखीयसंततहृदयं मामिहेश्वरि । संप्रणाशय दुःखीधं प्रजां देहि यशस्विनीम् ॥ २८ ॥
 एवं कृतविसर्जोऽयं ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः । शालग्रामशिलां शुद्धां सोमकान्तमणिं तथा ॥ २९ ॥
 चन्द्रसूर्योपगमे तु ब्राह्मणाय समर्पयेत् । एवं कृतविधिः सत कृष्णां गां दापयेत्ततः ॥ ३० ॥
 सर्पिष्यात्मानमालोक्य भोजयेच्च समृद्धिभिः । ऐहिकं लक्षणं यस्य शरीरेऽप्युपजायते ॥ ३१ ॥
 काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैः करपादे व्रणो भवेत् ॥ ३२ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सत्तारोच्यधिकशततमः ॥ १८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजानं घातयेद्यस्तु पुरुषः प्राग्भवेऽण्डज । स राजयक्षमरोगेण युक्तः स्यादत्र जन्मनि ॥ १ ॥
 तस्मिन्वयसि पक्षीन्द्र सोऽपि प्राणैर्वियुज्यते । महापापोद्भवद्रोगात्र चोक्तं विन्मयं मयो ॥ २ ॥
 अपि ज्ञानकृतं पापं गिरूपेण काश्यप । नाशयत्यमरं सिद्धं पूर्णाद्युपमपि ध्रुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाशीत्यधिकशततमः ॥ १८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परगर्भं तु यः कश्चिद्घातयेज्जानवर्जितः । जलोदरेण सततं रोमेणात्र प्रपीडितः ॥ १ ॥
 जलधेनुप्रदानेन विधिना गरुडाग्रज । ताम्नरौप्पसुवर्णानां दानात्पापप्रणाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनवत्यधिकशततमः ॥ १८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणोऽमृतकुरुक्षेत्रे कृषिकृद्देवपारगः । स्वतातीयस्य चानेन वृत्तिलोपः कृतः खड्ग ॥ १ ॥
 तत्संबन्धेऽभवद्युद्धं द्वयोरेको मृतस्तदा । वृत्तिलोपी द्विजः काले गतो हि यमशासनम् ॥ २ ॥
 मुक्त्वा यत्पापजं सर्वं जतदुनिकटेऽधुना । स वै जातो द्विजश्चात्र वेदाभ्यासान्न पुत्रक ॥ ३ ॥
 कुष्ठक्षयाचितश्चात्र युवभावे पतत्रिण । तत्पापनाशनं सर्वं प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि ॥ ४ ॥
 वेदाभ्यासान्महासूत सावित्रीजपतस्तथा । गङ्गायां वासतः सोऽयं पूर्वपापात्ममुच्यते ॥ ५ ॥
 न कुष्ठवृद्धिरास्ति तत्कृतं शमनं भवेत् । जीवेत्पश्मिताब्दान्तं रिष्टं चैव प्रशाम्यति ॥ ६ ॥
 गतिस्तस्य महाभाग वेदाभ्यासाञ्जपात्तथा । भविष्यति शुभा लोके परत्र च खगेश्वर ॥ ७ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवत्यधिकशततमः ॥ १९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलद्वयानन्दकरी पूर्वजन्मनि वैश्यजा । बभूव भर्तृमुखदा तदाज्ञापालिनी मती ॥ १ ॥
 अत्र जन्मनि सा विप्रा काश्यां जाता हि पुत्रक । व्रतदानपराङ्मूषि भर्तृतोषणसंयुता ॥ २ ॥
 पञ्चपञ्चाशद्वान्तं प्रविशत्यत्र जन्मनि । स्वर्गकामा चित्ताशी तु नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥
 सा गमिष्यति वै स्वर्गं चात्र जन्मनि वै नरः । भविष्यति महाराजकुले राजाजितयार्थिकः ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनवत्यधिकशततमः ॥ १९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पीडयते वातरोगेण दारुणेन पतत्रिण । पूर्वजन्मनि पश्चाद्या किल शूद्रगृहे स्थिता ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्य व्रतं चान्द्रायणं चेत् । व्रतान्ते कपिलां दद्यात्सर्वपापपनुत्तये ॥ २ ॥
पापज्ञये क्षयं याति रोगस्तत्पापमस्त्वह ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणनवादे कर्मविपाके अध्यायो दिनवत्यधिकशततमः ॥ १९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्गभवात्पूर्वं या नाती पापविमोहिता । जलोदरकृता पीडा जायते चाऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥
रजतस्पर्शताम्राणां दानाद्भोगविनाशनम् । अलघेनुमदानेन तथैव विनतासुत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणनवादे कर्मविपाके अध्यायखिलत्रयविकशततमः ॥ १९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र सुमुखी सूत सदा भर्तृपरायणा । दानधर्मरता भव्या सुभगा पुत्रवर्जिता ॥ १ ॥
पूर्वमासीच्च सुभगा सगर्भा फललालसा । ज्ञोष्टितं च फलं पक्वं भक्षार्थं चौर्यकर्मणा ॥ २ ॥
तेन कर्मविपाकेन फलहीनाऽत्र जन्मनि । भवन्ति खलु ये पुत्रा अर्वाग् वर्षाष्टतोऽण्डज ॥ ३ ॥
पञ्चत्वमाप्नुवन्त्यत्र यस्मादकृतनिष्कृतिः । निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि पूर्वपापप्रणाशनीम् ॥ ४ ॥
शनिवारेऽण्डजश्रेष्ठ निमग्न्यान्वत्यकं सुत । तत्तले ब्राह्मणान् सूर्यदिने पृष्ठ्यां तु भोजयेत् ॥ ५ ॥
नानाफलैस्तथा पक्वैः सपूषै रससंयुतैः । फलानि विकिरेत्तत्र कृत्वाऽन्वत्यमदक्षिणाम् ॥ ६ ॥
पूजयेत्तं महाभाग जीवेत्तस्याश्च वै सुतः ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणनवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्नवत्यधिकशततमः ॥ १९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या काचिद्वातयेद्ब्राह्मणं सुत । साऽत्र जन्मनि कुष्ठेन मध्ये वयसि पीडिता ॥ १ ॥
जायते क्षिप्ये या च गलत्कुष्ठेन चाण्डज । पापाज्ज्ञानकृतात्पूर्वाञ्च चोक्तं विन्मयं मया ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणनवादे कर्मविपाके अध्यायः पचनवत्यधिकशततमः ॥ १९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवो हि यासुने द्यामीत्पूर्वं बाहुजमंजकः । गङ्गास्नानं कृतं पूर्वं बाहुजानां सहायतः ॥ १ ॥
शंफेटेन कुटुम्बस्य जानता वातकं कृतम् । एकस्मिन् दिने गत्वा ददाह वनमद्भुतम् ॥ २ ॥
वर्गादेवस्य ममात्ता जीवा दग्धा महाकुलाः । बन्धुसाहाय्यतस्तत्र कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
शुभाष्टमानि भुक्त्वाऽय पापाच्च नश्यांस्तथा । विपाशानिकटे देवो योजने सप्तसंमिते ॥ ४ ॥
भयो मरौघमी गौरः कृशाद्रो लोचनेऽल्पदृष्टः । बहूलोमी बहूस्त्रीकी देवताऽतिथिदूषकः ॥ ५ ॥
भ्रातृहीनः शत्रो पुनः पुत्रमंततिवर्जितः । पञ्चमे भवने राहुर्मामयुक्तोऽल्पसंततिः ॥ ६ ॥
मक्षगर्गशिवश्चोक्तैर्गोहि गुरुदाघ्नजः । बन्धुमाहाय्यतः पापात्पूर्वजन्मसमुद्भवात् ॥ ७ ॥
अस्मान्नाष्टपुत्रहीनो जायतेऽथैव जन्मनि ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

किमपि कथ्यतां देव मुक्तगीरुष्यवर्धनम् । सर्वपापप्रशमनं लोकानां हितकारणम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विन्मयं तत्प्रवक्ष्यामि जन्तुदग्धविनाशनम् । वनदेवी वरा कार्या यत्नेनार्थपलेन वा ॥ १० ॥
 हिरण्मयी शुभा लेख्या पत्रे तच्चतुरस्तके । वनजीवास्तथा लेख्याः सर्वे तद्रूपतंज्ञकाः ॥ ११ ॥
 प्रजापतिस्तथा कार्थो मापत्रयविनिमित्तः । राजतं पलमेकं तु गणाध्यक्षं शिवात्मजम् ॥ १२ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देवा कार्यसाधिनी । देवा वेदविधिज्ञाय सर्वपापापनुत्तये ॥ १३ ॥
 प्रजापतिस्तथा देवः सर्वकल्मषनाशनः । शृणुवाद्भारतं वापि पारायणमुभाषितम् ॥ १४ ॥
 अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् । दद्याद्युतं तदर्घ्यं वा तदर्घ्यं वा प्रयत्नतः ॥ १५ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन भोजनं तद्दशांशतः । तयामितं सूर्यमन्त्रं जपेत्प्रणवपूर्वकम् ॥ १६ ॥
 विप्रेभ्यो दक्षिणां दद्यात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविनाशनम् ॥ १७ ॥
 तस्य पुत्रविद्वद्भिश्च इह जन्मनि जायते । अकृते तु यथाशक्त्या रिष्टं पदपञ्चके तथा ॥ १८ ॥
 मायश्चित्ते कृतेऽन्धानां जीवनं नवसप्ततिम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वरूपमेवात्र सूचितम् ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षण्णवत्यधिकशततमः ॥ १९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परात्रं या हरेन्नारी पूर्वजन्मनि सुव्रत । साऽन्नाजीर्णेन रागेण दुःखिता जायते ध्रुवम् ॥ १ ॥
 कुर्यान्नानाविधं चात्रं रतैः सर्वैः समन्वितम् । विप्रेभ्यो भोजनं दद्याच्छक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ २ ॥
 होमयेच्च तयाऽन्नानि गायत्र्या व्यम्बकेण तु । मुच्यतेऽजीर्णरोगाच्च पूर्वपापाच्च पुत्रक ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सतनवत्यधिकशततमः ॥ १९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवमूर्तिं च यः कश्चिद्देवागारे स्थितां सुत । भर्ता कुर्यान्नरो मोहात्परेण स्थापितां यदि ॥ १ ॥
 अग्रतिष्ठो भवेद्भद्रं जन्मन्ययं स्वभाषिण । वर्षत्रयं तथाऽश्वत्थपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टनवत्यधिकशततमः ॥ १९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्चाचरेद्वाजवधं मोहात् पूर्वभवे नरः । स राजयक्ष्मी विज्ञेयो चोरपापतमुद्भवः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं महाभाग शृणु चात्र प्रयत्नतः । गोभूद्विरण्यमिष्टाजतिलवस्त्रात्रदानतः ॥ २ ॥
 घृतपेनुप्रदानेन क्षयरोगं न पश्यति । दाने यथाऽनुमानेन सर्वस्वार्थार्थमेव च ॥ ३ ॥
 देयं द्विजवधादौ तु विचार्यात्र प्रयत्नतः । तत्क्षणे काश्यपेयात्र क्षयरोगः प्रशाम्यति ॥ ४ ॥
 रिष्टेनैव विनाशः स्यात्तथा चाकृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवनवत्यधिकशततमः ॥ १९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचित्परगर्भं पतत्रिण । जलोदरेण रोगेण पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 गङ्गास्नानेन सततं विधिनाऽर्कं मृगे स्थिते । तथा तज्जलपानेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विशततमः ॥ २०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वाग्विरोधी भवेद्यश्च पूर्वजन्मनि वादिनः । सोऽत्र जन्मनि मूकत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
मोहादिदं चरेत्सूत देयं दानं द्विजातये । वेदानां पुस्तकं स्मर्य पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
संछाद्य बन्धनैः शुद्धैः क्षौमजैर्गुह्याग्रज । तत्पापनाशनं सर्वं प्राग्जन्मोक्तं परंतप ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाधिकद्विशततमः ॥ २०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अत्र जन्मन्यसौ बन्ध्या प्राग्भवे विनतासुत । अयोध्यायां तु सुमुखी धनभर्तृसमन्विता ॥ १ ॥
पूर्वपापप्रभाविण सपत्न्या गर्भनाशनात् । जातेयं पादजाऽत्रैव दुःखार्ता सुतवर्जिता ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापप्रणाशनम् । काश्यां गत्वाऽत्र विधिना शिवमाराध्य यत्नतः ॥ ३ ॥
प्रतैर्दानैर्महापुण्यैर्नानाविभवविस्तरैः । शिवरात्रौ ततः पश्चाद् दीपमालादिनाऽण्डज ॥ ४ ॥
अर्द्धरात्रे महानद्या मध्ये स्नानं तु कारयेत् । मन्त्रैर्वैरुणसूक्तैश्च नौकायां वा पतत्रिण ॥ ५ ॥
या चैवं कुरुते सूत तस्याः स्यात्संततिर्ध्रुवम् ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाधिकद्विशततमः ॥ २०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परान्दिं तु यः कश्चित्प्राग्भवे विनतासुत । कुर्याद् दुर्मतिमापन्नः खलवाढो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
दद्यात्स कपिलां धेनुं सर्वोपस्करसंयुताम् । ब्राह्मणाय दरिद्राय तस्माद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाधिकद्विशततमः ॥ २०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचित्प्राग्भवे नारी कुर्याद्वाजवर्षं सुत । साऽत्र जन्मनि तत्काले क्षयरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
यक्ष्मणाऽत्र क्षयं यान्ति धातवः क्षयरोगिणाम् । धातुक्षये क्षयं याति तच्छरीरमशश्वतम् ॥ २ ॥
वृद्धकर्मकृतं पापं तस्मात्सोक्तः पतत्रिण । पापनाशकरः कश्चिद्भुपायस्त्वत्र जन्मनि ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाधिकद्विशततमः ॥ २०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या वाग्विरोधिनी नारी भर्तुः पूर्वभवे सुत । मूकत्वं जायते तस्माच्चात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं दानं दद्याद्वेदस्य पुस्तकम् । ब्रह्मणे वेदविद्वये पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
होमयेच तिलान् भक्त्या भोजयेद्ब्राह्मणांस्तथा ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाधिकद्विशततमः ॥ २०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्भक्षणं कुर्यान्नागी पूर्वभवेऽण्डज । प्रतिमां देवतागारे स्यापितामपरेण च ॥ १ ॥
अप्रतिष्ठांविता सा च जायते वै पतत्रिण । वर्षत्रयं ब्रह्मवृक्षपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाधिकद्विशततमः ॥ २०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पश्चिद्भिजो महामाग ह्यारीदृग्ने हि धार्मिकः । गपायां द्वादशे वर्षे कृतं श्राद्धं विधानतः ॥ १ ॥
विधिना तत्र दत्तानि काम्यश्राद्धानि मानद । ततो भाविचलात्सूत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥

स्यापितं तद्गृहे द्रव्यं लोभाद्दत्तं न तद्धनम् । सर्वमिलित्वा तदुक्तं स्त्रीपुत्रभ्रातृभिः सह ॥ ३ ॥
 ततो बहुतिये काले गतो हि यमशासनम् । शुभात्स्वर्गफलं मुक्तं पापाच्च नरकं भृशम् ॥ ४ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽद्यापि वै द्विजः । मथुरामण्डले देशे रम्ये पुण्यस्थले शुभे ॥ ५ ॥
 विशालाक्षो धनी मानी सुरुषोऽमितदो वृणी । बहुदेशाधिकारी च पुण्यात्सर्वं फलं त्विदम् ॥ ६ ॥
 लोभी क्रूरो महाक्षुद्रः सदा चिन्तासमन्वितः । सन्तानसुखहीनस्तु स्वरूपस्त्रीमुखोऽञ्जितः ॥ ७ ॥
 चन्धुहीनो व्ययी क्षीणः सर्वं तत्पापतः फलम् । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पवित्रां पापशोधनीम् ॥ ८ ॥
 कुवेरप्रतिमां रौक्मीं पञ्चस्वर्णमितां शुभाम् । तदर्घ्यमितां वापि त्रिषु विज्ञानुसारतः ॥ ९ ॥
 सम्पूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देवा ब्राह्मणाय च । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्सुवर्णसंमितं शुभम् ॥ १० ॥
 लेख्यं पत्रे पवित्रं च पुत्रसन्ततिवर्धनम् । य एवं कुरुते भक्त्या तस्य रिष्टं न लिप्यते ॥ ११ ॥
 प्रायश्चित्तं कृते त्वत्र चायुः सप्ततिवत्सरम् ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अन्यायः सप्ताधिकद्विशततमः ॥ २०७ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो बाताधिकशरीरवान् । क्षमाङ्गः क्षीणवर्णाभः स्वरूपवृत्तिश्च जीवति ॥ १ ॥
 देवब्राह्मणभक्तश्च किञ्चिद्वाक्परायणः । कर्पादकुशखेण दंष्ट्रिः शृङ्गि विघातनः ॥ २ ॥
 ब्रह्मत्वं जायते दीर्घनेत्रस्तोदो विरश्मिता । परोक्षमपवादं च श्रुते लोकतोऽन्वहम् ॥ ३ ॥
 प्रिया तस्य शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा । अनृते वदथे किञ्चित्किञ्चित् कुशस्य कारिणी ॥ ४ ॥
 अपत्यानि मृतानीह एको वा द्विस्त्रयोऽपि वा । वर्षत्रयमिता बाला त्रियन्ते माससंमिताः ॥ ५ ॥
 केन कर्मविपाकेन मृतापत्या तु याज्यन् । एकोदरे स्थितो गर्भो न प्रसूतिर्न पातनम् ॥ ६ ॥
 पृथगेवं कुमार्तृणां मृतापत्या प्रजायते । गतो बहुतरः कालः कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अतः पूर्वं वैनेतेय तृतीयेऽथैव जन्मनि । क्षात्रे कुले समुत्पन्नः कश्चिद्भूमिपतिस्तथा ॥ ८ ॥
 दानव्रतदयायुक्तः प्रियाप्रीतिः परस्परम् । तस्याप्यपरमातुस्तु पुत्रः परमसुन्दरः ॥ ९ ॥
 एको वै पुत्रपादचारस्तु तृतीयस्तु स्तनधरः । गर्भयुक्तश्चतुर्थस्तु पिता मृत्युवशगतः ॥ १० ॥
 क्रियाकर्म कृतं पुत्रैर्विज्ञेन सदृशं खग । मासैश्चिन्निर्व्यतिक्रान्तेज्येष्टेनैव दुरात्मना ॥ ११ ॥
 निहता भ्रातरः सर्वे भाविनोऽप्यस्य वै बलात् । पुत्रदुःखेन शोकार्ता हृदयं ताडितं भृशम् ॥ १२ ॥
 अमिघाताच्छिलाभूता गर्भयुक्ता दिवं गता । अचिरात्तेन कालेन ज्येष्ठश्रीरेण घातितः ॥ १३ ॥
 इदं जन्म द्वितीयं तु मृतापत्यं प्रजायते । प्राकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते चेह मानवैः ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । गर्भस्यानां मृतापत्येऽलघूनामलघुश्च यः ॥ १५ ॥
 तस्य पापस्य शुद्ध्यर्थं निष्कृतिं वद मे प्रभो ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौम्यायने तु संप्राप्ते सानुकूलग्रहे दिने । सप्तलीकः शुचिः स्नातः पञ्चगव्येन चाण्डज ॥ १७ ॥
 उपोषणं दिवा रात्रौ श्रतस्यानुदिते रवी । मुरभेर्व सगर्भाया गोमयेनानुलेपयेत् ॥ १८ ॥

सुशुभे भूमदेशे ह कुङ्कुमाद्युपचर्चिते । कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १९ ॥
 तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशोऽर्चयेत् । शीवर्णे राजते पद्मे सायुधं च चतुर्भुजम् ॥ २० ॥
 उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः । जनन्या सह संभूतान्प्रसृम्नाद्यास्तयाऽर्चयेत् ॥ २१ ॥
 चारुदेहं सुवेषं च चारुगुप्तं यशोऽन्वितम् । इभवाहं चतुर्बाहुं सुचारुं पूजयेत्क्रमात् ॥ २२ ॥
 पूजनं विष्णुभक्तेन तथा श्रीरसकोविदेः । पुष्पस्त्रगंधूपगन्धाद्यैरर्चयेद्विधैर्गुणैः ॥ २३ ॥
 तद्विभे चाथ तद्विष्णी रतो देवांश्च पूजयेत् । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन च ॥ २४ ॥
 होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेनमुदीरयेत् । “यन्मया पापकर्माणि कृतानि पूर्वजन्मनि ॥ २५ ॥
 सपत्नानां पश्चकं तु जिघांसां कृतवानहम् । स्वकुलहननाद्वापि भूमिद्रव्यादिलिप्सया ॥ २६ ॥
 लघूनामलघूनां च हन्ता वै पूर्वजन्मनि । ततोऽयं वै मया प्राप्तं दुःखं नानाविधं त्विदम् ॥ २७ ॥
 तत्तदेनोविनाशाय दानं संपददे त्विदम् । स्वस्त्यस्तु चेति तत्रोक्त्वा कोदादिति विसर्जनम् ॥ २८ ॥
 सांपण्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टभोजनम् । ऐहिकं लक्ष्म विज्ञेयं पूर्वकर्माभिर्दशनम् ॥ २९ ॥
 फाष्टलोष्टादिशस्त्रैर्विघातः स्याद्बालक्रीडनात् । जलादग्ण्यादिना बाधा व्रणो वा तस्य जायते ॥ ३० ॥
 स्त्रीणामङ्गे च विकृतिर्व्याधिस्तनव्रणादिकम् । पैत्रो वै मातुलानीनां नेत्रस्येदो विरश्मिता ॥ ३१ ॥
 स्वसुमार्तृष्वसुवर्षि चाल्ये वैधव्यताऽपि च ॥ ३२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अघ्यायोऽष्टाधिकद्विशततमः ॥ २०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे प्राह परनिन्दां च कारयेत् । खलवादा हनुजायुक्ता जायतेऽश्वैव जन्मनि ॥ १ ॥
 धेनुं दयान्महाभागे विधियुक्तां सकम्बलाम् । तस्माद्रोगादिमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अघ्यायो नवाधिकद्विशततमः ॥ २०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । गण्डमालारुग्ररोगेण स युक्तो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
 पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । गृहीत्वा कम्बलं शुद्धं नवं तद्वेदपाठिने ॥ २ ॥
 कुटुम्बिने दरिद्राय दद्यादोपापनुत्तये । गण्डमालां हरत्येतद्दानमुक्तं मया त्विह ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अघ्यायो दशाधिकद्विशततमः ॥ २१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूलघ्नीयं महादुष्टा पूर्वमासीत्पतत्रिण । अत्र पूर्वकृतात्पुण्यान्मानुषी संकरा स्मृता ॥ १ ॥
 धनपुत्रविहीना सा चात्र जन्मनि दृश्यते । निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि प्रयागे सततं सुत ॥ २ ॥
 वासात्पापं क्षयं याति पूर्वजन्मकृतं दृढम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अघ्यायो एकादशाधिकद्विशततमः ॥ २११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पर्यायतं तु यः कुर्यात्सभायां ब्राह्मणस्य च । पक्षाघातेन रोगेण पीडितोऽयं च जायते ॥ १ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अघ्यायो द्वादशाधिकद्विशततमः ॥ २१२ ॥

१ मातुलान्मा यः । २ न तपायं क्षयं याति । ३ अघ्यायोऽयं रापुस्तके नास्ति ।

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेत्पूर्वं या नारी द्विजवल्लभा । गण्डमालाक्षरोगेण संयुक्ता जायते ध्रुवम् ॥ १ ॥
 पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । पूर्वपापहरं पुण्यं दद्याद्वा च कम्बलम् ॥ २ ॥
 नवं शुद्धं कुलीनाय तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । द्विजानामिच्छया दद्याद्भोजनं पापनाशनम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायिकदशतमः ॥ २१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्बालकं चाहन् ब्राह्मणस्य स्वगाधिप । बद्धदेशे वसन् पूर्वं सोऽत्र जन्मनि गौडजः ॥ १ ॥
 धीरः सर्वकलाभिज्ञो नानाशास्त्रविशारदः । धनधान्यरतश्चात्र चटुस्त्रीसुखभोगभाक् ॥ २ ॥
 विद्यादानात्कृतात्पूर्वं शृणु पापफलं तथा । क्षयरोगाकुलः क्षीणः पुत्रसन्ततिवर्जितः ॥ ३ ॥
 बालघातनजात्पापाद्ब्राह्मणस्य पतत्रिण । महाक्रोधपरो लोभी नानादुःखैस्तयाऽऽकुलः ॥ ४ ॥
 वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य ब्रह्मघातविमोचनीम् । प्रयागे वा कुरुक्षेत्रे पुष्करे वा महास्यले ॥ ५ ॥
 नैमिषारण्यके क्षेत्रे पूजयेद्विधिवच्छिवान् । गन्धपुष्पैस्तया धूपैर्लक्षसंख्यान्विधानतः ॥ ६ ॥
 ब्रह्मचर्यरतो नित्यं तदन्ते होमयेत्तथा । पङ्क्ते चतुरस्रे वा कुण्डे चाज्यतिलाञ्जुभान् ॥ ७ ॥
 शक्त्या च भोजयेद्दिवाभ्यर्चयन्काशारलङ्घुकैः । नानाभक्ष्यफलैश्चैव बस्त्रैर्माल्यैस्तथाऽर्चयेत् ॥ ८ ॥
 विविधां दक्षिणां दद्याद्दुर्गप्रीतिकरां तथा । यश्चानेन विधानेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ ९ ॥
 स बालघातजात्पापान्मुच्यते नात्र संशयः । चतुर्दश्यामयाष्टम्यां नक्तं कुर्याद्विधानतः ॥ १० ॥
 मम ध्यानपरः सूनू नित्यं भूत्वा ममाग्रतः । पूजयेदर्घ्यपाचार्यैर्नैवेद्यैर्विविधैस्तथा ॥ ११ ॥
 तं च तत्सर्वपापेभ्यो विमोक्ष्यामि स्वगेश्वर । आयुर्वृद्धः शतं प्रोक्तं पञ्चहीनं न संशयः ॥ १२ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते यस्नात्पञ्चम्यां चन्द्रवासरे । विन्मये त्वकृते सूत्रं चत्वारिंशत्तिसाद्वदे ॥ १३ ॥
 रिष्टं स्यात्क्षयरोगेण बालघातेन निश्चितम् । ब्रह्मवासान्महापापात्पूर्वजन्मकृताद्दृढाद् ॥ १४ ॥
 न मुच्यते महादानिः सप्तजन्मकृतेरापि । बाध्यते क्षयरोगेण सप्तजन्मसु निश्चयात् ॥ १५ ॥
 ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः । नहीदृशं महापुण्यं क्षयरोगनिवर्तने ॥ १६ ॥
 पुत्रवृद्धिकरं चात्र यया प्रोक्तं शिवार्चनम् ॥ १७ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायिकदशतमः ॥ २१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो विप्रः प्राग्भवे मोहात्सुरां त्रिविधजां पिबेत् । मूत्रकुच्छ्रेण रोगेण पीडितः सोऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥
 गृहविचानुसारेण फलेनार्पणेन वा । कुर्याद्विरण्मयं पयं चाष्टपत्रसमन्वितम् ॥ २ ॥
 आवाह्य तत्र ब्रह्माणं प्रभुं सर्वोपचारकैः । पूजयित्वा ह्यग्न्याद्यैर्दद्याद्विमाय यत्नतः ॥ ३ ॥
 दानेनानेन सततं मूत्रकुच्छ्रेण न पश्यति ॥ ४ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायिकदशतमः ॥ २१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैकुण्ठाशगतस्तत्र मयुरायां पतत्रिण । जातोऽयं पुण्डरीकाक्षः सर्वमूढाभयप्रदः ॥ १ ॥

१ मादगान् मोनयेन्नित्यं । २ समजन्मसु निश्चयात् । ३ अर्घ्यैर्गोक्षेऽयं स्तुयन्ते नाम्नि । ४ अर्ग-
 क्षोऽस्य स्तु० नास्ति । ५ अस्मिन्मोऽयमव्याप्य इति प्रणिमानि ।

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रोत्तमो जातः किञ्चिद्वित्तसमन्वितः । कासन्वासादिना बाधा उदगतिः प्रजायते ॥ १ ॥
 (क्रयविक्रयकर्ता च कृषिवाणिज्यशासनः ।) प्रिया प्रीतिपरा नित्यं व्रतानामनुकाङ्क्षिणी ॥ २ ॥
 किञ्चित् क्रोधश्च जायेत अवाक्यं वाक्यकारिणी । उदरे वातजा रोगाः शिरोऽर्तिर्नैत्रतोदकृत् ॥ ३ ॥
 अपस्मारी भवत्येव एकद्विज्यन्तरे दिने । केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भर्तृकर्म कृतं नैव स्वीकृतं नात्र संशयः । पूर्वजन्मनि शूद्री सा द्विजभक्तिपरायणा ॥ ५ ॥
 व्रतानि विविधान्येव कृतानि सुवि मानद । स्वगृहे धान्यराशिं सा भक्षणाधानयत्पुरा ॥ ६ ॥
 गौः सवत्सा ब्राह्मणस्य नित्यं जग्धवती च तम् । तथा गृहीत्वा लकुटीं भृशं कुक्षौ प्रताडिता ॥ ७ ॥
 सगर्भायाः सुरभ्या वै गर्भकुक्ष्युपघातनात् । मृतोऽसौ गर्भमध्यस्थः प्रसवो दुःखिता भृशम् ॥ ८ ॥
 त्रिशुदुःखेन सुरभी भृशमाक्रन्दती मृता । तेन कर्मविपाकेन नरकं प्राप्य दारुणम् ॥ ९ ॥
 पश्चान्मानुषमापन्ना व्रतदानप्रभावतः । इदं तु तृतीयं जन्म मृतापत्यं खगेश्वर ॥ १० ॥
 सप्तजन्म प्रजायेत गोस्त्रीब्रह्मप्रघातिका । नानादुष्कर्मणा सा च नानापत्यार्थदुःखभाक् ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येनापत्यं प्रजीवति । अनुग्राह्योऽस्म्यहं देव लोकानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मासे नभसि संप्राप्ते सानुकूलग्रहेऽहनि । सपत्नीकः शुचिः धात औषधैः स्नानमन्त्रतः ॥ १३ ॥
 उपोषणं दिवा रात्रौ त्रयोदश्यां च भक्तितः । पीर्णमास्या दिनं प्राप्य प्रातश्चानुदिते खौ ॥ १४ ॥
 सुरभ्यास्तु सगर्भाया गोमयेनानुलेपयेत् । तत्रोपरि गवां स्थानं लिखेत्तत्र दिवानिशम् ॥ १५ ॥
 अर्हणाद्युपचारैश्च कुंकुमाद्युपचर्चयेत् । कुर्यादष्टदलं पदं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १६ ॥
 तत्रोपरि न्यसेद्देवं माधवं कलशोऽर्चयेत् । सौवर्णे राजते पद्मे सायुधं सचतुर्भुजम् ॥ १७ ॥
 उपचारैः शुभैर्गन्धैर्घृषैश्च कुसुमादिभिः । विष्णुसूक्तेन सूक्तेन श्रियाः सूक्तेन पूजनम् ॥ १८ ॥
 पुष्पैश्च घृषगन्धाद्यैर्चयेद्विविधैर्गुणैः । रुद्रैकादशभिश्चैव जपेदुद्रं विधानतः ॥ १९ ॥
 पूजालक्षमिदं पुण्यमर्चयेद्ब्रह्मचारिभिः । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन च ॥ २० ॥
 रुद्रस्यायुतहोमश्च समिदाज्यसमाहुतिः । एवं पृथग्विधानेन विष्णुरुद्रादिपूजनम् ॥ २१ ॥
 होमान्तं विप्रभोजान्ते मन्त्रमेनमुदीरयेत् । " यन्मया कर्मवशतः पुरा जन्मन् दुरात्मना ॥ २२ ॥
 गोसगर्भोपघातानां लकुट्या कुक्षिताडनम् । तेन कर्मवशात्प्राप्तं मृतगर्भादिकं भृशम् ॥ २३ ॥
 मृतसंततिदुःखानि प्राप्स्यन्ते महदेनसः । तत्तदनोविनाशार्थं दानं संप्रददे त्विदम् ॥ २४ ॥
 स्वस्त्यस्तु चेति तत्रोक्त्वा कोऽडादिति विसर्जयेत् । सर्पिण्यात्मानमालोक्य अन्यान्वैतोपयेद्विजान् ॥ २५ ॥
 भूमिद्रविणवासांसि दानं दत्त्वा विधानतः । व्रतान्ते सुरभिं दद्याद्देवीं द्रव्यादि शक्तितः ॥ २६ ॥
 अक्षयं ततः शेषं भोजयेदष्टवन्धुभिः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते ॥ २७ ॥

घोरे कलियुगे प्राप्ते पापाक्रान्ते महीतले । भारवतारणार्थाय क्षत्रियाणां क्षयाय च ॥ २ ॥
कृत्वा तु दुष्करं कर्म पुनर्यास्यति वै दिवि ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षोडशाधिकद्विशततमः ॥ २१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्णापहारी सततं पुरुषः प्राग्भवेऽण्डज । कुनसी जायते चात्र महापापेन लाञ्छितः ॥ १ ॥
सुवर्णगतकं दद्यात्स तदोपविनाशनम् । चान्द्रायणत्रतं कुर्यात्तया तदोपशान्तये ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तदशाधिकद्विशततमः ॥ २१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजघातकरी मोक्ता या पूर्वं घातयेच्छृणुम् । राजयस्मान्विता साऽत्र तस्मिन्वयसि भामिनी ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्याः शृणुष्वाय खगेश्वर । यत्कृते विधिना सर्वं पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २ ॥
स्वर्णगोर्ध्रममिष्टाद्भूतपेनुतिलानि च । देयानि श्रद्धया सूत क्षयरोगापनुत्तये ॥ ३ ॥
गिरं त्रिशन्तिरेन्द्रे तु प्रायश्चित्तेऽकृतेऽधुना ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टादशाधिकद्विशततमः ॥ २१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विनाऽपराधं यः कश्चिद्वैश्यं चाहन् पतत्रिण । प्राग्जन्मन्यय युक्तोऽसौ रक्ताबुद्धरुजाभृशम् ॥ १ ॥
भविष्यति न तद्वैश्वस्तस्य मृत्युः खगाधिप । अपि दानशतेर्वापि दत्तैरेव जन्मनि ॥ २ ॥
त्रिंशद्वैषं महारिष्टं रक्ताधिक्यान्महाबलात् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकोनविंशत्यधिकद्विशततमः ॥ २१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भेषः समागता येमं प्राप्ता मायुरमण्डले । सर्वभूतोपकाराय दुष्टनाशकराय च ॥ १ ॥
प्राप्ते कलियुगे घोरे सर्वपुण्याविनाशिते । कृत्वा चाद्भुतकर्माणि पुनस्तत्रैव यास्यति ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो त्रिंशत्यधिकद्विशततमः ॥ २२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मांशदातयंष्टैश्चमन्यजन्मनि मानवः । सोऽत्र जन्मानि विज्ञेयो रक्ताबुद्धसमन्वितः ॥ १ ॥
मांसाप्यन्यचतुष्केण शनैर्न नियमेन च । सप्तधान्यमदानेन पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २ ॥
पापक्षये महाभाग क्षयः स्यात्पापकृद्भुजः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकाविंशत्यधिकद्विशततमः ॥ २२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पाचिद्राक्षणी पूर्वमे मांशान्मुगं पिबेत् । माऽत्र जन्मनि वै मृत्रकृच्छ्रेणातिनिपीडिता ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्या घोरपापहर्त्रे सुत । मुष्टजिताय त्रिषाय मयस्मां मां निवेदयेत् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो त्रिंशत्यधिकद्विशततमः ॥ २२२ ॥

१ भेषः । २ अन्मनी भक्षितोऽप्यत्र इति प्रतिपादितः । ३ कमेन । ४ तद् द्रव्यं निवेदयेत् ।

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रोत्तमो जातः किञ्चिद्वित्तसमन्वितः । कासश्वासादेना वाया उदगातिः प्रजायते ॥ १ ॥
 (कर्मेविक्रयकर्ता च कृपिवाणिज्यशासनः ।) प्रिया प्रीतिपरा नित्यं व्रतानामनुकाङ्क्षिणी ॥ २ ॥
 किञ्चित् क्रोधश्च जायेत अवाक्यं वाक्यकारिणी । उदरे वातजा रोगाः शिरोऽर्तिर्नव्रतोदकृत् ॥ ३ ॥
 अपस्मारी भवत्येव एकद्विपन्तरे दिने । केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भर्तृकर्म कृतं नैव स्त्रीकृतं नात्र संशयः । पूर्वजन्मनि शूद्री सा द्विजभक्तिपरायणा ॥ ५ ॥
 व्रतानि विविधान्येव कृतानि सुखे मानद । स्वगृहे धान्यराशौ सा भक्षणायानयत्पुरा ॥ ६ ॥
 गौः सवत्सा ब्राह्मणस्य नित्यं जग्धवती च तम् । तया गृहीत्वा लकुटीं भृशं कुक्षौ प्रताडिता ॥ ७ ॥
 सगर्भायाः सुरभ्या वै गर्भकुक्ष्युपघातनात् । मृतोऽसौ गर्भमध्यस्थः प्रसवो दुःखिता भृशम् ॥ ८ ॥
 शिशुदुःखेन सुरभी भृशमाक्रन्दती मृता । तेन कर्मविपाकेन नरकं प्राप्य दारुणम् ॥ ९ ॥
 पश्चान्मानुषमापन्ना व्रतदानप्रभावतः । इदं तु तृतीयं जन्म मृतापत्यं स्वर्गेश्वर ॥ १० ॥
 सप्तजन्म प्रजायेत गोस्त्रीब्रह्मप्रधातिका । नानादुष्कर्मणा सा च नानापत्त्यार्थदुःखभाक् ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

मापश्चित्तं वद स्वामिन् येनापत्यं प्रजीवति । अनुग्राहोऽस्म्यहं देव लोकानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मासे नमसि संप्राप्ते सानुकूलग्रहेऽहनि । सपत्नीकः शुचिः स्नात औषधैः ज्ञानमन्त्रतः ॥ १३ ॥
 उपोषणं दिवा रात्रौ त्रयोदश्यां च भक्तितः । पीर्णमास्या दिनं प्राप्य प्रातश्चानुदिते रवी ॥ १४ ॥
 सुरभ्यास्तु सगर्भाया गोमयेनानुलेपयेत् । तत्रोपरि गवां स्थानं लिखेत्तत्र दिवानिशम् ॥ १५ ॥
 अर्हणाद्युपचारैश्च कुंकुमाद्युपचर्चयेत् । कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १६ ॥
 तत्रोपरि न्यसेद्देवं माधवं कलशेऽर्चयेत् । सीवर्णे राजते पद्मे सायुधं सचतुर्भुजम् ॥ १७ ॥
 उपचारैः शुभैर्गन्धैर्वृषैश्च कुसुमादिभिः । विष्णुसूक्तेन सूक्तेन श्रियाः सूक्तेन पूजनम् ॥ १८ ॥
 पुष्पैश्च धूपगन्धाद्यैरर्चयेद्विधिवैर्गुणैः । रुद्रैकादशभिश्चैव जपेद्गुद्रं विधानतः ॥ १९ ॥
 पूजालक्ष्मिदं पुष्पमर्चयेद्गन्धवारिभिः । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन च ॥ २० ॥
 रुद्रस्यायुतहोमश्च समिदाज्यसमाहुतिः । एवं पृथग्विधानेन विष्णुरुद्रादिपूजनम् ॥ २१ ॥
 होमान्तं विप्रभोजान्ते मन्त्रमेनमुदीरयेत् । “ यन्मया कर्मवशातः पुरा जन्मन् दुरात्मना ॥ २२ ॥
 गोसगर्भोपघातानां लकुट्या कुक्षिताडनम् । तेन कर्मवशात्प्राप्तं मृतगर्भादिकं भृशम् ॥ २३ ॥
 मृतसंततिदुःखानि प्राप्यन्ते महदेनसः । तच्चदेनोविनाशार्थं दानं संमददे त्विदम् ” ॥ २४ ॥
 स्वस्त्यस्तु चेति तत्रोक्त्वा कोऽज्ञादिति विसर्जनम् । सर्पिण्यात्मानमालोक्य अन्यान्वैतोपयेद्विजान् ॥ २५ ॥
 भूमिद्रविणवामांसि दानं दत्त्वा विधानतः । व्रतान्ते सुरभिं दद्याद्दीर्घां द्रव्यादि शक्तितः ॥ २६ ॥
 अङ्ग्रेयं ततः श्रेष्ठं भोजयोदिष्टवन्तुभिः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते ॥ २७ ॥

काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्हतः स्यादुपलेखनात् । शृङ्गिणां चोपघाताच्च जायन्ते धनजातयः ॥ २८ ॥
जलाकुलोत्पन्नः स्पर्शाग्निस्तादृशस्तत्र जायते । स्त्रीणांगे विकृतिर्व्याधिस्तिलव्रणमयमादिकम् ॥ २९ ॥
पैतृजामातुलानीनां वैषट्यातिः स्वसादिषु ॥ ३० ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्विंशत्यधिकद्विशततमः ॥ २२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद् ब्राह्मणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिबेत् । प्रदरेणातिदुःखेन साञ्ज जन्मनि पीडिता ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्याः प्रदरस्य निवारकम् । दद्याद्भुक्कममयं पत्रं सपत्रं ब्रह्मदैवतम् ॥ २ ॥
ब्राह्मणाय सुशीलाय पूजिताय निवेदयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्विंशत्यधिकद्विशततमः ॥ २२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यो विप्रस्त्रिविधां वै सुरां पिबेत् । मूत्राक्षरोधरोणेन सोञ्ज मृत्युवशं नयेत् ॥ १ ॥
चिह्नेन श्पावदन्तेन लक्षितः पापजः सदा । सप्तजन्मनि रोगेण मूत्रकृच्छ्रेण नश्यति ॥ २ ॥
दृष्टात्पापपापजात्सूत प्रायश्चित्तं न विद्यते । पापक्षयेऽवक्षेपे च कृच्छ्रं सान्तपनं चरेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चविंशत्यधिकद्विशततमः ॥ २२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचित्पूर्वभवे पुण्या मुखजाञ्ज च बाहुजा । देशे सारस्वते ब्राह्मण्यो सर्वधर्मान्विता सती ॥ १ ॥
क्षयरोगयुता चात्र युवभाये पतत्रिण । प्रायपापाहुस्तगत्सूत कण्ठपाशादित्संभवात् ॥ २ ॥
निष्कृतिं कदलीं दद्यात्सुवर्णत्रयसंयुताम् । भोजयेद् ब्राह्मणान् सूत शिवपूजनतत्परात् ॥ ३ ॥
या त्वेवं कुरुते भक्त्या कदलीदानमुत्तमम् । नश्येत्क्षयरुजा तस्या अपि प्राणप्रणाक्षिनी ॥ ४ ॥
आयुर्वर्षाणि तच्चोक्तान्यत्र सप्ततिसंख्यया ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्त्रिंशत्यधिकद्विशततमः ॥ २२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नरीऽतिवलीत्यर्पितपरस्त्रीं कामयेत्सुरा । अधुना बीबने प्राप्ते सोन्मादी जायते भृशम् ॥ १ ॥
दद्यात्सुवर्णमयं देवं गीवर्णं शक्तितोऽण्डम । मृगं स्वर्णमयं तद्वत्पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
भोजयेद्ब्राह्मणान्भक्त्या होमयेच्च जपेत्तथा । गायत्रीं विधिना सूत ह्यन्मादागमुच्यतेऽप्युना ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तत्रिंशत्यधिकद्विशततमः ॥ २२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नाभिं प्राग्भवे मृत परस्वर्णापहारीणि । गाञ्ज जन्मनि रोगेण कुनखेन निपीडयते ॥ १ ॥
दद्यात्सुवर्णमयं विमाय विनवात्मज । सुवर्णस्तेपपापेन मुच्यतेऽप्येव जन्मनि ॥ २ ॥
गान्ध्यापगत्रयं गुण्यात्तार्क्षिणे माग्निं शोभने ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाविंशत्यधिकद्विशततमः ॥ २२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैष्णवी या भवेत्पूर्वं भवे नारी पतिव्रता । रक्तावुदेन गेगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 व्रतं चरेन्महाभाग प्राजापत्यचतुष्टयम् । सप्तधान्येन दानेन रक्तावुदविनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याष्टावक्रसंवादे कर्मविपाके अष्टावक्रिषादधिकद्विंशततमः ॥ २२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

रौप्यहारी च पुरुषश्चित्रकुष्ठो प्रजायते । स तत्पापविशुद्ध्यर्थं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ १ ॥
 स्वर्णं पलत्रयं शुद्धं कुरुक्षेत्रे पतत्रिण । प्राजापत्यत्रयं सूत चरेत्पापप्रणाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याष्टावक्रसंवादे कर्मविपाके अष्टावक्रिषादधिकद्विंशततमः ॥ २३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिन्मलेच्छकुलोत्पन्नो बहुद्रव्यान्नितः सुधीः । स्वधर्मनिरतश्चापि दयालुः सत्यसंयुतः ॥ १ ॥
 त्यागी शूरो महोत्साही देशे केरलके सुत । स्वामिधर्मपरो नित्यं सपत्नीकः सपुत्रकः ॥ २ ॥
 प्रजाः पालयतस्तस्य शूरस्यापि महात्मनः । कुष्टाः प्रजाः क्रोधयुक्ता बभूवुर्विमुखास्तदा ॥ ३ ॥
 तस्मिन्काले ह्यभूच्छुद्धं घोरं तस्मिन्पुरे सुत । संग्रामभूमौ स मृतो यवनश्च सपुत्रकः ॥ ४ ॥
 तस्य पत्नी महाभागा साध्वी पतिपरायणा । तस्मिन्मृते मृता सा तु भर्तुः प्राणावलम्बिनी ॥ ५ ॥
 धातयित्वा तु शस्त्रेण स्वगरीरं पतिव्रता । मृते पत्यौ न जीवामीत्युक्त्वा मृतवती तया ॥ ६ ॥
 तद्गुणोदन्तकालेऽपि दिवं प्राप्ता सभर्तुका । भुक्त्वा तत्र महाभोगानपूर्वांस्वामिना सह ॥ ७ ॥
 नानाप्रजाघातनजात्पापात्पूर्वसमुद्रवात् । क्षीणपुण्या तया सूत म्लेच्छदेशे समुद्रता ॥ ८ ॥
 सिन्धोः पश्चिमभागे तु शतयोजनसंमिते । गौरः मरुतो दीर्घश्च बहुविद्याविशारदः ॥ ९ ॥
 नानाभोगसुखैर्युक्तो गजयूथैः समावृतः । पश्यन्धरयसंकीर्णस्तथा भैरवशासनः ॥ १० ॥
 महोत्पन्नपौत्रादयश्चायन्तसुखसंयुतः । देशेदेशेऽधिकारादयः स म्लेच्छः पृथिवीपतिः ॥ ११ ॥
 स्त्रीसहाय आत्मभोगी तया पुत्रसहायतः । सुखैश्चर्ययुता साऽपि यवनी तदशादिह ॥ १२ ॥
 प्राक्सहायश्च सोऽप्यत्र सपुत्रश्च महामनुः । एवं जन्मफलं प्रोक्तं तसहायं पतत्रिण ॥ १३ ॥
 स्वामिधर्मकृतात्पुण्यात्तदर्थमरणात्तया । भविष्यति गतिस्तेषां पूर्वपुण्यात्पतत्रिण ॥ १४ ॥
 पञ्चाशीतिमितायुश्च न चारिष्टे भवेन्मृतिः । रिष्टे पञ्चाशद्वदे तु स्वदेहान्तसमं सुत ॥ १५ ॥
 शस्त्रमहारीर्विविधैः प्राप्ते त्वत्र रणाङ्गणे । प्रजापीडनजात्पापात्तदर्थं नात्र संशयः ॥ १६ ॥
 दध्यात्कालनरं तत्र ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । देयं हिरण्यं तदङ्गजे शतपलात्मकम् ॥ १७ ॥
 कुरुक्षेत्रादितैर्येषु संक्रान्तादिषु पर्वसु । सर्वोपस्कारसंयुक्तं द्रव्यमेतच्च पुत्रकः ॥ १८ ॥
 महारिष्टहरं प्रोक्तं प्रायश्चित्तं परं खलु । नातः परतरं किञ्चिद्दानं कालनरात्कचित् ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याष्टावक्रसंवादे कर्मविपाके अष्टावक्रिषादधिकद्विंशततमः ॥ २३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्योवने नारी रमते स्वेच्छया परम् । बलात्कारेण पुरुषं साऽत्रोन्मादेन पीडिता ॥ १ ॥
 तत्पापशमनं सर्वमुपायं शृणु यत्नतः । कृत्वा सुवर्णजं वायुं मृगं ह्येवं च बाहनम् ॥ २ ॥
 सर्वोपस्कारसंयुक्तं दद्याद्विप्राय धीमते । न प्राप्नोति तदोन्मादभावं दानप्रभावतः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याष्टावक्रसंवादे कर्मविपाके अष्टावक्रिषादधिकद्विंशततमः ॥ २३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुत्रहारी च यः पूर्वं जन्मन्यत्रैव जन्मनि । श्लेष्मरोगेण सततं चाध्यते विनतासुत ॥ १ ॥
 दद्यात्तत्पापनाशाय त्रपुं विप्राय धीमते । पलानां त्रिशतं तस्मात्तस्माद्रोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीशृङ्खलारूपसवादे कर्मविपाके अध्यायस्रष्टुत्रिशदधिकद्विशततमः ॥ २३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विद्यमाने पतौ पुत्र जाराहर्भं धृतं पुरा । सा चात्र पादजा दुष्टा न च गर्भं दधाति वै ॥ १ ॥
 काश्यां वासान्महाभाग श्रद्धया रुद्रपूजनात् । कन्याविवाहात्सततं दरिद्रद्विजपालनात् ॥ २ ॥
 धारयिष्यति सा गर्भं प्रायश्चित्तं यथोदितम् । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं चत्वारिंशन्मितेऽब्देके ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत पञ्चशीत्यब्दजीवितम् ॥ ४ ॥
 इति श्रीशृङ्खलारूपसवादे कर्मविपाके अध्यायस्रष्टुत्रिशदधिकद्विशततमः ॥ २३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आखेदकं विना यस्तु हस्तिनं घातयेत्पुंरा । सोऽत्र जन्मनि जायेत सर्वकार्येष्वसिद्धिकृत् ॥ १ ॥
 तस्मिन्नेव तथा काले तस्य रिष्टं प्रकीर्तितम् । विंशन्मितेऽब्दे पक्षीन्द्र कालशस्त्रान्मृतिं वदेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीशृङ्खलारूपसवादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चत्रिंशदधिकद्विशततमः ॥ २३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी लोभान्मोहाद्ब्रपुं हरेत् । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र श्लेष्मरुक्संत्युक्ता भवेत् ॥ १ ॥
 शतत्रयपलं दद्यात्त्रपुं तस्यापनुत्तये । तस्मिन्नापि क्षये सूत श्लेष्मरोगस्य नाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीशृङ्खलारूपसवादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चत्रिंशदधिकद्विशततमः ॥ २३६ ॥

अरुण उवाच ।

विप्रवंशे समुत्पन्नः शक्तिमान्वेदपारगः । धनधान्यसमायुक्तो विशालंश्वासनोजितः ॥ १ ॥
 सम्रतः शक्तिमान्धीरः किञ्चिद्वाधिसमन्वितः । इन्द्रियाणां बलं हत्वा गेहानां जायते भृशम् ॥ २ ॥
 उदरातिरसृग्वातः किञ्चिद्देहे प्रवर्तते । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ ३ ॥
 सत्यवाक्यसत्यजा लोके प्रतानामनुकांक्षिणी । बहुपुत्रप्रसूता च किञ्चित्पुत्रा प्रजायते ॥ ४ ॥
 अथवा मृतपुत्रा च पुत्रीषु जीवितास्वापि । केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि विप्रस्तु स जातः पञ्चमे त्विह । तस्य गेहे च प्रवृत्ता कन्यायाः प्रौढता दृढम् ॥ १ ॥
 भृग्द्विगुणलोभेन घृदविप्राय दापिता । तद्वत्तदाहृतं वित्तं सर्वस्वं तद्दशादपि ॥ ७ ॥
 यावत्कन्या भवेत्प्रौढा वरार्थं गुणशालिनी । पतिभक्तिपरा नित्यं यावत्कन्या सुतार्थिनी ॥ ८ ॥
 किञ्चिदपि व्यतिक्रान्ते तावद्विप्रो मृतश्च सः । सा बाला विधवा जाता पत्यपत्यार्थदुःखिनी ॥ ९ ॥
 प्रतनीर्यता नित्यं सत्यानामनुकांक्षिणी । बहुवर्षस्तथा यावत्त्रयमेः शोषितं वपुः ॥ १० ॥
 विदुर्गुं धनं भूरि त्वर्पितं च तथा भृशम् । किञ्चित्कालवशात्प्राप्ता मृतिं सा ब्राह्मणी खग ॥ ११ ॥
 सा पुत्री सुदुःखे भूत्वा साऽगमजन्मजन्मनि । कन्या बहुविधास्तस्य निराधारा मृता हि वै ॥ १२ ॥
 तेन कर्मविपाकेन पूर्वपत्न्या बहुमजा । तस्य भर्तुर्भवेद्भर्तृमायातो मृत्युमिच्छति ॥ १३ ॥

पुनर्जन्म पुनर्भूत्युस्तत्कर्मनिष्कृतिं विना । कन्याविक्रयकर्ता च रौखे नरके मृतः ॥ १४ ॥
 यातनां बहुधा भुक्त्वा वर्षाणां च सहस्रकम् । पश्चान्मानुषमापन्नो व्रतदानप्रभावतः ॥ १५ ॥
 चतुर्थे त्वत्र वै जन्म बहुपुत्री प्रजायते । मृतपुत्रो मृतो गर्भस्तेन गर्भमवादिह ॥ १६ ॥
 भार्या तस्यापि विप्रस्य पूर्वजन्मनि मानद । भर्तृविद्वेषिणी नित्यं चिरापत्यानुगामिनी ॥ १७ ॥
 तेन कर्मविपाकेन भूरिकन्या मृतः सुतः ॥ १८ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापं प्रशाम्यति । निष्कृतिं वद विश्वात्मन्पृथक् त्वं मे प्रकाशय ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुत्रिका यस्य जीवन्ति पुत्राणां नाशनं भवेत् । कर्मभेदेन येनेह शृणु त्वं कथ्यपात्मज ॥ २० ॥
 स्वकन्या वरयोग्या सा चेत्यं चिन्तासमाकुला । दशान्दाश्चैव मानाय यथाभावं यथामति ॥ २१ ॥
 कन्यां रूपवतीं शान्तां समस्तगुणशालिनीम् । अलंकृतां यथाशक्ति वराय गुणशालिने ॥ २२ ॥
 ब्राह्मणाय च विधिना दद्याच्च बहुदक्षिणाम् । महापापौघशमनं कन्यादानमतन्द्रितः ॥ २३ ॥
 कन्याविवाहसमये महादानविधिं चरेत् । एवं कृतविधिः सूत कन्यां दत्त्वा विधानतः ॥ २४ ॥
 शान्तिः कार्या च सर्वत्र विस्तरिर्ऋत्विगादिभिः । भूमिद्रविणवासांसि कन्यावासांसि दापयेत् ॥ २५ ॥
 दृढदानं ततो दद्याद्ययोपस्करसंपुतम् । वर्षे वर्षे तु सम्पूर्णे अन्नवस्त्रादि चोत्सृजेत् ॥ २६ ॥
 एवं कृतविधिः सूत बहुपुत्रा यशस्विनी । पापं पुत्रविनाशारूपं कन्यापत्योदयश्च यत् ॥ २७ ॥
 इत्य पापस्य नाशार्थं कन्यादानविधिः स्मृतः । नाशयेत्तत्कृतं पापं द्विजानां चैव पूजनात् ॥ २८ ॥
 राज्ञ् यज्ञविधानेन ब्राह्मणान् स्वस्ति वाचयेत् । विनायकाम्बिकायूतीर्हिमनिष्कप्रमाणतः ॥ २९ ॥
 माचार्याय ददेऽनाहतौ नानाकर्माघशान्तये । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ३० ॥
 जेह्वारसनादन्तोष्ठग्रणो वातादिदोषकृत् । नृपयौराग्रिहानिश्च वित्तं यातामितस्ततः ॥ ३१ ॥
 अप्यमानेन मनसा दूयते भृशमाधिना । सर्पिण्यात्मानमालोक्य प्रायश्चित्तमितीरितम् ॥ ३२ ॥
 इति श्रीदृढसूर्यस्यसवादे कर्मविपाके सप्तत्रिंशदधिकद्विंशततमः ॥ २३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

। ताम्रहारिणी नारी लोभात्पूर्वभवे मुत । औदुम्बरेण रोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
 पं विचार्य मरुतेन ताम्रं दद्याच्च शक्तितः । तस्मादानान्महाभाग पापं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 इति श्रीदृढसूर्यस्यसवादे कर्मविपाके अष्टात्रिंशदधिकद्विंशततमः ॥ २३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

श्रीसूर्य उवाच ।

मृगयां प्राप्य पक्षीन्द्र गजराजवधात्पुरा । जायते गजचर्मा वै स नरोऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
गणेशप्रतिमां दद्यात्सीवर्णीं द्विपलात्मिकाम् । गन्धपुष्पैश्च संपूज्य तस्माद्रोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥
कारयेद्गणनायस्य लक्षजापं विधानतः । होमयेत्तद्दशशेन मुच्यते सर्वकिल्बिषात् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टावध्वत्वारिंशदधिकद्विशततमः ॥ २४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्परसिद्धान्नं प्राक् क्षुत्पीडाप्रपीडितः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र शूलरूपीडितोऽधुना ॥ १ ॥
अन्नदानेन विप्राणां रसदानाद्विशेषतः । मुच्येत शूलजाद्रोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
सुवर्णशूलदानाद्वा विप्रायात्र कटुम्बने । शूलदोषोपशमनमिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टावध्वत्वारिंशदधिकद्विशततमः ॥ २४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृधाभिषिक्तः प्राक् सूत वभूव पुरुषोत्तमः । स्वजातिषु महाभाग दृढकर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
वैराट्देशे निवसन् राजकार्ये रतः सदा । कृतवान् गोगृहं तत्र शत्रूणां भयदायकः ॥ २ ॥
बालवत्सा मृता तत्र पुरे तस्मिन् खगोत्तम । पापमाचरितं तेन नृपाज्ञाकारिणा दृढम् ॥ ३ ॥
ततो यमपुरं ग्रातो भुक्त्वा भोगांस्तदुक्तवत् । विष्णुपूजनजात्पुण्यात्मासोऽत्र यमुनातटे ॥ ४ ॥
चारणो धर्मनिरतो बहुपापात्ममुच्यते । एवंकृतविधेः सूत सर्वपापविनाशनम् ॥ ५ ॥
तेन पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि जायते । अकृते तु यथाशक्त्या प्रायश्चित्तं यथोचितम् ॥ ६ ॥
रिष्टं पश्चिमते वर्षे दारुणं शत्रुवैकृतम् । प्रायश्चित्ते कृतेऽन्धानां जीवनं पञ्चसप्ततिम् ॥ ७ ॥
जन्मादिमरणान्तं हि स्वरूपमेवात्र सूचितम् ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टावध्वत्वारिंशदधिकद्विशततमः ॥ २४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रोऽमवन्महाभाग प्राग्जन्मन्यतिकोविद् । ग्रामवासी सदा सौम्यः शतद्रुनिकटेऽण्डज ॥ १ ॥
शूद्रकन्या च तेनैव हया पोडशवार्षिकी । भुक्ताऽतिकामलोभेन बलात्कारेण दूषिता ॥ २ ॥
॥ चायं मम पुत्रस्य भुक्त्वा भैरवशासनम् । पूजनाच्छिवालङ्गानां प्रागत्रापि च पक्षिराद ॥ ३ ॥
पण्डस्तेन विपाकेन प्राप्तसर्वमनोरथः । महोद्यमी महोत्साहो महाविभवाविस्तरः ॥ ४ ॥
मृत्युश्चास्यात्र गङ्गायां पुण्याच्च शिवपूजनात् । भविष्यति महाभाग पापान्ते चात्र सद्गतिः ॥ ५ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टावध्वत्वारिंशदधिकद्विशततमः ॥ २४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पादगेगयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । यो मार्गहा पुरा लोके परलुण्ठनतत्परः ॥ १ ॥
सोऽन्धदानाद्विधानेन ब्राह्मणाय पतत्रिण । न पश्यति महापीडां पादजां चाण्डसंभव ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टावध्वत्वारिंशदधिकद्विशततमः ॥ २४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभयन्मार्गभवे विप्रो ग्रामवासी वनाश्रितः । योगाधिपो महोद्यमश्च तत्संसर्गो खगापि ॥ १ ॥
दद्यान् तेन ग्रणे दानानि विविधानि च । गोभृम्यश्वादिकान्येव ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥

न मुक्त्वा नरकान् घोरान् पापात्पुण्याच्च शान्भतात् । स्वर्गान्पूर्वतभागे तु स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ३ ॥
 वामनो राजसम्मानो महोश्रो मन्त्रपारगः । पुत्रहीनोऽप्यसौ सूत परवित्तस्य लुण्ठनात् ॥ ४ ॥
 भवन्त्यत्र च ये पुत्रा स्त्रियन्ते नात्र संशयः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापं प्रक्षाम्यति ॥ ५ ॥
 कृत्वा वेदघटान् सूत सौवर्णान् घृतघृतरात् । तदभावे राजतांश्च विप्रेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ ६ ॥
 हरिवंशं विधानेन शृणुपाद्रक्तितोऽण्डज । रौद्रं ब्रतं चरेत्पश्चात्पूर्वपापविशुद्धये ॥ ७ ॥
 नैतत्प्रकुर्याच्चः श्रुत्वा स नरः पुत्रवर्जितः । जायतेऽयं पक्षीन्द्र कुर्यात्तत्पुण्यवर्धनम् ॥ ८ ॥
 आसुरष्टौ तयाऽशीतिर्वर्षाणां कृतनिष्कृतेः ॥ ९ ॥

इति श्रीहृद्रसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चत्वारिंशदधिकविंशततमः ॥ २४१ ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रवंशे समुत्पन्नो वातदेहरुजाकरः । गुल्माद्या ह्यदरे बाधाः शिरोऽर्तिर्जायते सदा ॥ १ ॥
 व्यापारो निष्फलस्तस्य किञ्चित्सेवादिना भवेत् । तस्य भार्यादयं चास्ति किञ्चिद्वृत्तिपरायणम् ॥ २ ॥
 अन्योन्यद्वेषभावाच्च किञ्चित्प्रीतिकरा परा । मृतवत्ता कथं जाता सत्यं कथय भास्कर ॥ ३ ॥
 एको गर्भः स्थिरीभूतो न प्रसूतिर्न पातनम् । केनोपायेन तन्मुक्तिः कथयस्व दिवाकर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि शूद्रस्तु क्रयविक्रयकारकः । दानधर्मपरो नित्यं देवग्रन्थपरायणः ॥ ५ ॥
 अन्योन्यद्वेषभावाच्च वर्तते च विधित्ततः । कश्चिद्गो धर्मपरो वेदशास्त्रार्थसाधकः ॥ ६ ॥
 कदाचिद्वैवयोगाच्च भाविनोऽयस्य वै बलात् । तद्विचित्रं ग्राहयामास शूद्रो म्लेच्छजनस्य च ॥ ७ ॥
 लङ्घनाय मतिं चक्रे ब्राह्मणो भार्यया सह । भर्तृनैस्तर्जनाद्यैस्तु तद्धनं च न दापितम् ॥ ८ ॥
 फतिपर्यरेव शूद्रेण चान्येभ्यो विनतासुत । म्लेच्छास्तस्य तदा ज्ञात्वा ब्राह्मणः क्रोधतंकुलः ॥ ९ ॥
 तद्व्यमपि संक्रुद्ध आत्मघातं चकार ह । गर्भयुक्ता च भार्या वै भर्तारं धृष्टतोऽज्वगात् ॥ १० ॥
 हतं तस्यापि तत्सर्वं म्लेच्छराजेन तत्तदा । तावत्कालेन शूद्रोऽपि तेन म्लेच्छेन घातितः ॥ ११ ॥
 ततो वै निरयं वत्स वर्षायुतसहस्रशः । पाचितो नरके घोरे शूद्रो देहेन वै तदा ॥ १२ ॥
 पञ्चान्मानुषमापन्नो दानधर्मप्रभावतः । इदं तु तृतीयं जन्म शूद्रवंशसमुद्भवम् ॥ १३ ॥
 तेनैव कर्मणा युक्त अपत्यं नैव जायते ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं सकलां ब्रूहि नारीणां हितकाम्यया ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

संवत्सरं तीर्थसेवा एकचित्तेन दम्पती । श्रवणं हरिवंशस्य विप्रस्योद्गाहनं तथा ॥ १६ ॥
 तावन्त्यां क्रियया भूयः क्रमेणानेन यस्तदा । मुमुभे भूषदेशे तु गोमपाद्युपचरिते ॥ १७ ॥
 कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं मुशोभनम् । तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशेऽर्चयेत् ॥ १८ ॥
 सौवर्णं राजतं पद्मं सायुधं सचतुर्भुजम् । उपचारैः शुभेर्गन्धैर्वृषश्च कुसुमादिभिः ॥ १९ ॥
 जननीसहिदान्भूयः प्रशुभ्रायांस्तयाऽर्चयेत् । चारुदेहं चारुवाहुं चारुयुतं यशस्विनम् ॥ २० ॥

श्रीवत्साङ्गं पीतवस्त्रं सुचारुं पूजयेत्क्रमात् । पूजनं विष्णुभक्तेन तथा श्रीरसकोर्विदः ॥ २१ ॥
 पुष्पैः सगन्धधूपैश्च चार्चयेद्बहुधाऽर्हणैः । तद्विप्रासोऽयं तद्विष्णोर्विष्णोः क्रमत नित्यशः ॥ २२ ॥
 शोइतो देवाग्निं तयो विष्णो रेतो देवाभिषद्भावेतो । शतमष्टोत्तरं द्रुत्वा चरुणा पायसेन वै ॥ २३ ॥
 होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् । “यन्मया पापभावेन कर्मान्धेन दुरात्मना ॥ २४ ॥
 म्लेच्छराज्ये च व्यापारे सदा वै दुष्कृतं कृतम् । ब्राह्मणानां हतं द्रव्यं नीतं वै भक्षणे बलात् ॥ २५ ॥
 द्रव्यापहरणात्प्राप्तं दुःखं नानाभवान्तरे । स्विरगर्भं मृतापत्यं प्राप्तं तत्कर्मणः फलम् ॥ २६ ॥
 सत्तदेनोविनाशाय दानं संपदवे त्विदम् ” । स्वस्त्यस्त्विति च तत्रोक्त्वा कोऽद्वादिति विसर्जनम् ॥ २७ ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टञ्चान्धवान् । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ २८ ॥
 हृदुःखं दीर्घनिःश्वातो लोचने साश्रुकर्पिते । काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्वातः स्यादुपलेखनात् ॥ २९ ॥
 जलाकुलत्वं स्पर्शोऽग्निस्तादृशं घ्नणसंभवाः । क्षीणाङ्गो विकृतिर्घ्याघौ तिलव्रणमुखादिकम् ॥ ३० ॥
 पितृजा मातुलान्यास्तु विधवारितः स्वस्त्रादिषु । स्वकुले प्रेतजा पीडा दुःखं वै पश्वपत्यजम् ॥ ३१ ॥
 कर्मानुसारतो व्याधिश्चिह्नं तस्य सहायकम् । स्वकुले केऽपि वर्तन्ते पतिताचारचारिणः ॥ ३२ ॥
 एवं तु लक्षयित्वा वै प्रायश्चित्तं ततो वदेत् ॥ ३३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पट्चत्वारिंशदधिकदिशततमः ॥ २४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं ह्याभीरजा काचिद्भृङ्गर्तुपरायणा । महद्भिर्गोधनैर्युक्ता गवां पालनतत्परा ॥ १ ॥
 गावस्तृपार्ताः सततं प्रपार्था मेरितास्तया । निदायकाले संप्राप्ते वह्निर्ग्रामाज्जलाशये ॥ २ ॥
 अथान्यगावः सततं तस्मिन्नेव जलाशये । शर्नः पाने प्रकुर्वन्त्यो जलं शीतलमुत्तमम् ॥ ३ ॥
 ताडितास्ता भृशं गावो लकुटेन दृढेन वै । तत्रैकाऽतिवृषायुक्ता गर्भभारान्विताऽपि या ॥ ४ ॥
 न च त्यक्तं जलं सूत ताडितापि भृशं तथा । तस्मिन् काले तद्वा सूत पतितो गर्भसंस्थितः ॥ ५ ॥
 यस्मिन्स्तत्ताडनाद्दुष्टान्मृतश्चापि च तत्क्षणात् । विचेष्टितमिदं यस्याः तैषा वैश्याङ्गनाऽधुना ॥ ६ ॥
 नानाविभृतिसंयुक्ता नानापशुभिरान्विता । सुखभोगधनैर्धान्यैर्वाञ्छितार्थैस्तमन्विता ॥ ७ ॥
 प्राग्गोतेबनजातुष्ण्यात्सर्वं प्राप्तं फलं त्विदम् । अथात्र गर्भपूर्णत्वे युवभावे खगाधिप ॥ ८ ॥
 न मोचयति सा गर्भं दुःखेनाकुलिता भृशम् । एवं वर्षत्रयं यावन्मोचायेप्यति वै सुत ॥ ९ ॥
 रिष्टमप्यप्रयं सूत घाटवत्सवधादिह ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । उपकाराय लोकानां यतस्त्वं सर्वदर्शकः ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दद्याद्ग्रां कपिलामेकां स्वर्णशृङ्गादिफान्विताम् । विप्राय वेदविदुषे तद्गोपशमनाय च ॥ १२ ॥
 सुवर्णंदिमितां तटलेभ्यां गां गर्भसंयुताम् । दद्यादेदविधिज्ञाय पूर्वपापात्ममुच्यते ॥ १३ ॥
 भोजयेद्य तथा शक्त्या विप्रार्च्य होमयेत्तिलान् । मुच्यते गर्भजाहोपात्रात्र कार्या विचारणा ॥ १४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तचत्वारिंशदधिकदिशततमः ॥ २४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव पार्थिवः कश्चिद् गुर्जरे विनतामुत । धर्मकर्मसमायुक्तो देवतातियिपूजकः ॥ १ ॥
 पितृभक्तिपरो नित्यं दानानि विधिपूर्वकम् । दत्तानि च विशिष्टेभ्यो ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥
 देवाच्छुगृहं गत्वा कृतं कर्म रुपा मुत । वैरिपुत्रः पुरा सूत पादभागेषु घातितः ॥ ३ ॥
 कुन्तेनापि च तीक्ष्णेन दिवा वै शौर्यकर्मणा । स मृतस्तेन दुःखेन तन्माता ह्येकपुत्रिणी ॥ ४ ॥
 पुत्रदुःखान्मृता सापि दत्त्वा शार्पं हि दारुणम् । यथा पुत्रविहीनाऽहं गच्छामि च यमालयम् ॥ ५ ॥
 तथैव पुत्रशोकार्तो जन्मजन्मनि यास्यति । ततो बहुतिये काले गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ६ ॥
 धर्मात्स्वर्गफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो मुखजोऽधुना ॥ ७ ॥
 विपाशानिकटे देशे वृषलग्रे विधुस्थिते । श्यामाङ्गो धूसरस्तीक्ष्णः प्रभुर्देशादने रतः ॥ ८ ॥
 बहुस्त्रीधनसंयुक्तो मित्रमित्र्यवदान्वितः । मानभोगसुखाद्व्यथ मितदो लोभसंयुतः ॥ ९ ॥
 धर्मात्सर्वं फलं सूत भृशं पापफलं शृणु । क्रूरचेष्टो महालोभी सदा मात्सर्पसंयुतः ॥ १० ॥
 जातपुत्रविहीनोऽसाविह जन्मनि जायते । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविशोधनम् ॥ ११ ॥
 लोकानामुपकाराय शृणु सूत प्रयत्नतः । पर्लदंशमितैः कुर्याद्वाजतं बाहुजं सुत ॥ १२ ॥
 स्त्रीजनं तत्सुतं वापि तन्मातरमसंयुताम् । पूजयित्वा तु गन्वायैः षोडशैरुपचारकैः ॥ १३ ॥
 सूर्यभक्ताय शान्ताय तां दद्याद्दि कुटुम्बिने । पलपञ्चमितं रौक्मं कुर्याद्वरिहरात्मकम् ॥ १४ ॥
 तथैव गणनायं च लेख्यं पञ्चोपचारकैः । संपूज्य विधिवदद्यात्सर्वपापविशुद्धये ॥ १५ ॥
 अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं वैदिकं सूर्यदेवतम् । जपेदष्टसहस्रं तु तथा प्रणवपूर्वकम् ॥ १६ ॥
 गायत्रीं पञ्चसाहस्रं वृष्टपापविमोचनीम् । कुर्याद्वोमं दशांशेन पश्चाद्ब्राह्मणभोजनम् ॥ १७ ॥
 एवं कुर्याद्विधानेन प्रायश्चित्तं यथाविधि । न प्राप्नोति तदा रिष्टं पङ्क्तिशब्दं प्रकीर्तितम् ॥ १८ ॥
 पञ्चबदे मितान्दान्तमायुस्तस्य प्रकीर्तितम् ॥ १९ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः अष्टवत्वारिंशदधिकद्विंशततमः ॥ २४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादवधीद्यश्च पूर्वजन्मन्यजां सुत । भविष्यत्पत्रं पुरुषो ह्याधिकंगः कदाचन ॥ १ ॥
 कस्त्वरिकापर्लं दद्यात्त तत्पापविनाशनम् । अजमेकं सवलं च मुच्यते महदेनसः ॥ २ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकोनपञ्चाशदधिकद्विंशततमः ॥ २४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहहारी च पुरुष इह जन्मनि जायते । बर्बरान्नाख्यरोगेण पीडितो वाऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्यात्पलशतं लोहं विधिना पापशोधनम् । प्राजापत्यं चोदेकं ततो वाऽनशनं परम् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशदधिकद्विंशततमः ॥ २५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वमनोरथैर्युक्ता काचिदासीन्मनोहरा । प्राग्भवेऽण्डज तत्सर्वं चेष्टितं शृणु सांश्रितम् ॥ १ ॥
 नकुलानां घिले कृत्वा चातितप्तं हि बाळुकम् । पूरितं च तथा सर्वं तद्वतार्थं पतत्रिण ॥ २ ॥
 मृतः स तेन दाहेन नकुलः सकुलः स्वग । सापि मृत्युवशं प्राप्ता मुच्यन्ते तु यमशासनम् ॥ ३ ॥

पूर्वं शतद्विंशोत्था ह्यभूदत्र च पर्वते । पूर्वं राजकुले जाताऽत्रापि राजकुले सुत ॥ ४ ॥
 प्राग्दानवतजात्पुण्यात्ततः पापफलाच्छृणु । सर्वं तद्देशजाः सूत तद्ग्रे मरणं गताः ॥ ५ ॥
 जीवनं चात्र तस्याश्च वर्षमष्टोत्तरं शतम् । न मुच्यते महापापाद्दृढाजन्मत्रयेऽपि वा ॥ ६ ॥
 कुरुक्षेत्रादिवासाच्च पापं नश्यति साम्प्रतम् ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकपञ्चाशदधिकद्विशततमः ॥ २५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे पुत्र घातयेद्जननन्दनम् । सगर्भा गर्भपुष्ट्यर्थं जायतेऽङ्गाधिका तु सा ॥ १ ॥
 भोगादेव क्षयः प्रोक्तः समारब्धस्य कर्मणः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विपञ्चाशदधिकद्विशततमः ॥ २५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहं हरति पाण्यस्य नारी बुद्धिविवाजिता । अत्र जन्मनि सा नारी वर्षराङ्गान्विता भवेत् ॥ १ ॥
 दद्यात्पलशतं लोहं समुवर्णं द्विजातये । मुच्यते पापजादोगाढ्वर्षराङ्गाभिधात्सुत ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिपञ्चाशदधिकद्विशततमः ॥ २५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मोहात्प्राग् पाण्यधीत्सुत नार्यजां विधिवाजितम् । साऽङ्गाधिकाऽत्र जनुपि भविष्यति वरानना ॥ १ ॥
 अजां दद्याद्विधानेन कस्तूरीपलसंयुताम् । सवस्त्रां वेदविदुषे तद्गोपशमनं त्विह ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुःपञ्चाशदधिकद्विशततमः ॥ २५४ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रे कुले समुत्पन्नो गुल्मवातोदगमयः । वित्ततः कृपणश्चैव सहोदरसमन्वितः ॥ १ ॥
 धनधान्यसमोपेतः किञ्चिद्व्यापारवान् भुवि । दायादाच्छुब्रवर्षीडा मिथः क्लेशश्च जायते ॥ २ ॥
 तस्य नारीद्वयं चास्ति संजातं चात्र जन्मनि । बह्वयः पुत्र्यः प्रसूताश्च न तु पुत्रः प्रजायते ॥ ३ ॥
 कदाचिज्जातमात्रस्तु मृतः पुत्रोऽग्निमासकः । एका पुष्पवती भार्या संजाता तस्य भास्कर ॥ ४ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय मे विभो ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि सै क्षत्रः किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा । अवर्ततार्थलुब्धः स ग्रामाधीशः प्रतापवान् ॥ ६ ॥
 ग्राममध्ये स्तुतिं चक्रे ब्राह्मणो ज्ञानसत्तमः । पुत्र्यः पञ्च तथा सप्त ह्यपुत्रो वित्तसंयुतः ॥ ७ ॥
 फालेन मृत्युमापन्नो धनलुब्धो निराश्रयः । तस्य भार्या महासाध्वी साङ्गत् कृतवान् खग ॥ ८ ॥
 क्रियाकर्म विना तस्य तेन तत्र मृता खग । क्षत्रियेण चिन्तयित्वा नीनं द्रव्यमपुत्रिणः ॥ ९ ॥
 निराधाराः मुक्ता जाताः पित्रभावेन दुःखिताः । सर्वस्वहरणाद्वापि मृताः कन्या इतस्ततः ॥ १० ॥
 गृहस्य तस्य चोदासः संजातस्तत्र कर्मणा । क्षत्रियस्य गृहे पुत्रो जातः सर्वाङ्गसुन्दरः ॥ ११ ॥
 यो वै क्षात्रगृहे पुत्रः स वै ब्राह्मण ईरितः । एवं ब्रह्मस्वर्कं प्राप्तमर्भुक्तं क्षत्रियाधमः ॥ १२ ॥

पुराकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते चेह मानवैः । तेन कर्मविपाकेन कन्यापत्यो मृतः सुतः ॥ १३ ॥
तस्य पापस्य नाशाय निष्कृतिः कथ्यते शुभा ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । संततिं लभते सौख्यं लोकानां हितकाम्यया ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे त्ववसरे प्राप्ते ह्यग्रे शुभवासरे । प्रारभेद्भरिमक्तश्च संवत्सरविधिं सुत ॥ १६ ॥
प्रत्यहं परमेशानं विष्णुमव्यक्तमव्ययम् । पौरुषेणेह सूक्तेन अर्चयेद्विधिपूर्वकम् ॥ १७ ॥
कुंकुमागरुकपूरैश्चन्दनैस्तुलसीदलैः । अर्चयेद्विधैः पुष्पैरुपचारैः पृथक्पृथक् ॥ १८ ॥
भौमाप्यनाभसैस्तेजोवायव्यैः पञ्चभिस्तथा । एवं प्रतपरा नारी भर्तृभक्तिपरायणा ॥ १९ ॥
अर्चयन्ती हरिं पूर्णवर्षाविधिं समाचरेत् । शुभे मासे शुभे पक्षे चैकादश्यामुपोषिता ॥ २० ॥
शुभनक्षत्रयुक्तायां द्वादश्यां पुत्रकाम्यया । पूर्ववद्भरिमम्यर्च्य ऋग्भिः षोडशभिः प्रभुम् ॥ २१ ॥
विधिवद्ब्रह्मिमास्याय अर्चयेद्वैष्णवं चरुम् । आज्यभागावसानेन कपिलाज्याहुतिस्ततः ॥ २२ ॥
पौरुषेण तु सूक्तेन यावत्षोडशसंख्यया । अन्त्यसमिधस्तिस्रो जुहुयात्षोडशैव तु ॥ २३ ॥
पुनराज्यं ततो हुत्वा जुहुयाच्चरुमप्यथ । होमान्ते द्विजभोजान्ते क्षानमेतत्समाचरेत् ॥ २४ ॥
द्विण्यधूमिवासांसि धेनुं वत्ससमन्विताम् । विप्रस्योद्वाहनं कृत्वा कन्यां सालंकृतामपि ॥ २५ ॥
दक्षिणां प्रतिपाद्याय च्छलकौटिल्यवजिताम् । प्राग्नीयाच्चद्विधेशेषं सह पत्न्या हरिं स्मरेत् ॥ २६ ॥
इति कृत्वा विधिं नारी पुत्रं प्राप्नोति वै ध्रुवम् । सुभगा च सुरूपा च भवेद्विगतकिल्बिषा ॥ २७ ॥
ऐहिकं लक्षणं चिन्त्यं पूर्वकमनुसारतः । शुल्मार्शं उदरे बाधा शुदान्तवृषणार्तयः ॥ २८ ॥
वातरक्ताक्षिशिरसो नेत्रे कर्णोऽर्तिद्युग्मणः । स्तनेऽतिगौरवं दंतुः सीमन्ते पादवैकृतिः ॥ २९ ॥
जनश्रुतिर्विनिन्द्या च जायते कारणं विना । हानिस्तु सर्ववस्तूनां द्रव्यनशो जराभयम् ॥ ३० ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पंचपंचाशदधिकद्विंशततमः ॥ २९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ शूद्रकुले पूर्वमासीत्पुण्या वगङ्गना । तदा दानरता जाता कुरुक्षेत्रे पतत्रिण ॥ १ ॥
सर्वैः सुखैः सद्योपेता सर्वसंपत्तिसंयुता । तया कृतं महापापं भाविनोऽर्थस्य वै चलात् ॥ २ ॥
समीपे वासिनश्चास्या ब्राह्मणस्य नवं गृहम् । निर्दग्धं चाग्निना सूत वैरभावे पतत्रिण ॥ ३ ॥
तत्र दग्धा महाभाग गौरपापा गृहान्तगा । कृत्यैतदद्भुतं कर्म भुक्त्वा तु नरकान् सुत ॥ ४ ॥
दानधर्मकृतात्पुण्यात्साऽत्र जाता हि बाहुजा । मायुरे मण्डले पुण्ये वृषलश्रोपलक्षिते ॥ ५ ॥
सुखदुःखसमाक्रान्ता जातसंततिनाशकृत् । दुःखैरेकैर्युक्ताऽत्र मध्यभावात्खगाधिप ॥ ६ ॥
प्रायश्चित्तं परं चास्या गङ्गार्या पितृवर्षणम् । कुरुक्षेत्राधिवासनं प्राक्पापानां विनाशनम् ॥ ७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पट्पञ्चाशदधिकद्विंशततमः ॥ २९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चक्रपादरुजा युक्तश्चात्र जन्मनि जायते । पूर्वजन्मनि वै मोहोद्विधे शुनि पतत्रिण ॥ १ ॥

निष्कत्रयं प्रदातव्यं सुवर्णं वेदपारगे । दानेनानेन विधिना पूर्वपापात्ममुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपंचाशदधिकद्विशततमः ॥ २५७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः शूद्रं घातयेन्मोहात्पूर्वजन्मनि मानवः । दन्तपातनजाद्रोगात्पीडामप्नोति निश्चयात् ॥ १ ॥
दद्यादेतुं सवत्सां च सर्वालंकारभूषिताम् । प्राजापत्यं चरेदेकं विधिना रोगनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टपंचाशदधिकद्विशततमः ॥ २५८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी मोहतो हन्याच्छूर्णं हि मरुडाग्रज । पूर्वजन्मनि सा चात्र चक्रपादेन पीडिता ॥ १ ॥
तया तद्वोपशुद्धयर्थं स्वर्णं निष्कत्रयं सुत । देयं विप्राय विधिना चक्रपादप्रणाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनषष्ठ्यधिकद्विशततमः ॥ २५९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रघातकरी पूर्वं या काचित्पापमोहिता । साऽत्र जन्मनि दुःखार्ता दन्तपातनजाद्रदात् ॥ १ ॥
विधिवद्धेनुदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । प्राजापत्याहृतादेकाक्षस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षष्ठ्यधिकद्विशततमः ॥ २६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीत्पुरा सूत चारणो ह्येनदुर्बलः । शिवभक्तिपरो नित्यं देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
देशे मालवके पुण्ये स्थले पूर्वभवेऽण्डज । तत्र दानानि दत्तानि ब्राह्मणस्य करग्रहे ॥ २ ॥
तेनैकदा महाभाग पापमाश्रितं त्विदम् । स्वजात्या वै धृतो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ ३ ॥
यत्ने कृते तु तत्रैव चासीद्गर्भस्य पातनम् । मृता सा तेन दुःखेन गर्भपातेन चाण्डज ॥ ४ ॥
एवं घट्टसिधे काले गतः स यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं दुःखं पुण्याल्लोकाञ्छुभानिह ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना । गोदावर्याः समीपे तु देशेऽन्यस्मिन् कलाश्रये ॥ ६ ॥
स रक्तकृष्णो मतिमान्दीर्घो मध्यः पृथुः सुधीः । आदिभागे धनी भोगी मध्यमेऽन्ते न सीर्यभाक् ॥ ७ ॥
पुण्यादिर्दत्तं तथा पापाल्लोभी पापरतः क्वचित् । चिन्तादिहाहितश्चात्र दाने स्वरूपमतिः शठः ॥ ८ ॥
स्वजात्या वीर्यदानाच्च जातपुत्रविनाशवान् । लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ जन्माङ्गात्पुष्टभावगः ॥ ९ ॥
भूमिः सुतेश्वरः पापग्रहेर्युतनिरीक्षितः । लक्षणैरेभिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
पलद्वयमिता कार्या बाहुजा गर्भसंयुता । सर्वावयवसंयुक्ता सीवर्णभूषणान्विता ॥ ११ ॥
तर्धार्धमिता वापि त्रिषु विचानुसारतः । संपूज्य वेदविदुषे दद्याद्दोषापनुत्तये ॥ १२ ॥
मायः सप्तमितर्दपो भूमिः स्वर्णमयः शुभः । गायत्रीमयुतं जप्त्वा त्र्यम्बकं तु सहस्रकम् ॥ १३ ॥
रोमयेत्तद्दन्ताशनं कपिलैकां प्रदापयेत् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्ताचनाशनम् ॥ १४ ॥
तस्य पुत्रविवृदिः स्याज्जन्मन्यत्रैव जायते । नैव फलोति यो मोहालोयात्पापविशोघनम् ॥ १५ ॥

न जीवन्ति सुतास्तास्मिन्जीविते नात्र संशयः । आयुरष्टाद्विर्वाणि प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १६ ॥
प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं पञ्चाशन्मितकैः पृथक् ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकषष्ट्यधिकद्विशततमः ॥ २६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्च बभूव महाभाग हन्यान्मोहान्नराधमः । बभ्रुमण्डलरोगार्तः सोऽत्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
निष्कन्द्यहिरण्यस्य कृत्वाऽत्र नकुलं शुभम् । बभ्रुमण्डलनाशार्थं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विषष्ट्यधिकद्विशततमः ॥ २६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काञ्चिच्चारणजा नारी बभूव प्रियवादिनी । व्रतदानरता साध्वी पूर्वजन्मनि चाण्डज ॥ १ ॥
तया ग्रामान्तरे गत्वा निर्दग्धं गह्वरं वनम् । निर्दग्धा बहवस्तत्र जीवास्तस्याश्रयं गताः ॥ २ ॥
ततो वहुतिये काले प्राप्य तज्जनितं फलम् । तत्र दानवशात्पूर्वाद्न सा पादजा स्मृता ॥ ३ ॥
जीवघातात्तया पूर्वात्पापादत्रैव जन्मनि । जातसन्ततिहीना सा कुष्ठरोगेण पीडिता ॥ ४ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन सम्पद्यते सुखम् । गृहवित्तपटंशेन देया जीवाः सुवर्णजाः ॥ ५ ॥
घटयित्वा विधानेन नानारूपा महोरगाः । शक्त्या संभोज्य विप्रेन्द्रांस्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायषष्ट्यधिकद्विशततमः ॥ २६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शैशवाती महाभाग कुब्जवर्णः प्रजायते । निष्कृतिं तस्य पापस्य शृणु चात्र पतत्रिण ॥ १ ॥
शक्त्या सोपस्करं दद्याद्देवदाङ्गपारगे । तस्मादोपात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायसप्तःषष्ट्यधिकद्विशततमः ॥ २६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काञ्चिच्छूद्रोऽभवत्पूर्वं दानधर्मक्रियापरः । द्विजानां पूजको दक्षः सिन्धुमण्डलजोऽण्डज ॥ १ ॥
देवद्रव्यविहीनोऽभूत्कृतं कर्मापि चानृतम् । स्वपत्नी स्यापिता पण्यशालायां हि पतत्रिण ॥ २ ॥
पण्यस्त्रीकर्मतश्चासौ चकार ह्युपजीवनम् । ततो मृत्युवशं प्रातो भुक्त्वा तत्पापजं फलम् ॥ ३ ॥
प्राग्दानवशतश्चात्र जन्मन्यस्ति च वर्तते । शूद्राधमोऽयं वै पण्डः पूर्वपापाच्छृणुष्व सत् ॥ ४ ॥
निष्कृतिस्तस्य पापस्य दृढत्वान्नहि भाषिता ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पंचषष्ट्यधिकद्विशततमः ॥ २६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी नकुलं पूर्वं घातयेद्दिनतामुत । साऽत्र जन्मनि रोगेण बभ्रुमण्डलजेन च ॥ १ ॥
पापोद्भवेन सततं पीडिता भवति ध्रुवम् । तद्भोगनाशनं दद्याद्भुं निष्कन्द्यस्य च ॥ २ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापापनोदने ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्षष्ट्यधिकद्विशततमः ॥ २६६ ॥

अरुण उवाच ।

यश्चित्क्षात्रकुले जातो नानावृत्तिनिरोधकः । नानासन्धौ भवेद्वाधा उदरार्तिः प्रजायते ॥ ११ ॥
मेहं वै कुरुते नित्यं नेत्रे तोदो विरश्मिता । कटिपृष्ठोरुवंशेषु वाल्ये स्थाद्रहणीगदः ॥ १२ ॥
तस्य भार्या सदाचारा विज्ञेया व्रतकारिणी । सौभाग्यभुरसंपन्ना पितृमातृमुखोज्झिता ॥ १३ ॥
केन संततिहीना च कथं पापेन लिप्यते ।

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णोत्तरे जातस्तस्करो बस्त्रहारकः । निपादैः सह संभूय तस्करैः कर्मतत्परः ॥ ४ ॥
वनानामन्तरे प्रातः कश्चिद्विप्रः समागतः । गृहीतं तस्य सर्वस्वं यत्किञ्चिच्चार्जनात्कृतम् ॥ ५ ॥
तेन वै निहतो विप्रस्तस्करेण दुरात्मना । तस्क्रोऽसौ मृतश्चापि जातश्च वनपद्मगः ॥ ६ ॥
त पश्चाद्भरके घोरे पातितोऽयुतसंख्यया । पश्चान्मानुषमापन्नः किञ्चित्पुण्यप्रभावतः ॥ ७ ॥
स्वर्णकारगृहे जातः पूर्वजन्मनि मानवः । इदं जन्म चतुर्यं हि बन्धयत्वं चोपजायते ॥ ८ ॥
व्यभिचारवशाज्जातस्तस्करः पूर्वजन्मनि । तेन कर्मविपाकेन स्त्रीपुंसोर्जायते त्विह ॥ ९ ॥
बन्धयत्वं पुत्रहीनत्वं सत जन्मनिजन्मनि ।

अरुण उवाच ।

प्रापञ्चितं ब्रूहि देव बन्ध्याया हितकाम्यया । आप्नुयात्संततेः सौख्यं येन पापक्षयो भवेत् ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे त्ववसरे प्राप्ते शुभतीर्थादिमंगमे । विधिवद्विहितं पूर्वं कृतं स्मृत्योपभाषितम् ॥ ११ ॥
विप्रस्पोढाह्नं कृत्वा गृहगानं यथाविधि । धनवान्पादिकं वत्सा तोषयेद्विप्रयार्चकाद् ॥ १२ ॥
विष्टिपाते व्यतीपाते संक्रान्ती ग्रहणे फिड । पुण्याहे विधिमातिष्ठेद्वनपत्याधिनाशनम् ॥ १३ ॥
शुशुभे भूमदेशे तु ममे कम्बलवस्त्रिते । विदधीत तिलद्रोणीस्त्रिभिः पर्वतमुत्तमम् ॥ १४ ॥
परितो गन्निमानं तु द्रोणमर्निश्च तण्डुलैः । विदध्यात्पर्वतावेव देवदुमविभूषितौ ॥ १५ ॥
तनूना दम्पती शुद्धां ज्ञातावद्वतवातमी । दधानां शुभवेपाद्वौ चिन्तयानौ प्रजापतिम् ॥ १६ ॥
सुर्यादये च तत्पत्न्याः कुर्यान्मूर्तिं प्रजापतेः । शुद्धवर्णमुवर्णस्य निष्कण्डपविनिर्मिताम् ॥ १७ ॥
हमयतोपरीतां च साक्षमालाकमण्डलम् । अदितेरापि केयूरहारप्रैवेयभूषिताम् ॥ १८ ॥
तदर्थाधविभागेन तैर्ना तस्याः शुभाकृतिः । ईशवीमर्चयेन्मूर्तिं विष्णोर्वामनरूपिणः ॥ १९ ॥
तन्मूर्तिभित्तयं सम्पन्नं कृतमंश्यागमर्चयेत् । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणं क्षातकर्माय पुंस्त्रियोः ॥ २० ॥
षाललीलाधरं विष्णुं वामनं पश्चिन्तयेत् । मातरं द्रष्टुमिच्छन्तं हरिं प्रापणकांक्षया ॥ २१ ॥
तत्पत्न्याश्चमत्तयात्सुमेरोरितलपर्वतात् । प्रत्यागिगं प्रगच्छन्तं मार्गः स्वपदभूषितैः ॥ २२ ॥
थदितिं तमपश्यन्तीं प्रिरहाशुलचेतनम् । रुदन्नीमिति तं द्रष्टुमाह्वयन्तीं परान्मुनीन् ॥ २३ ॥
एवं प्यात्वाऽयं तां मन्त्रमन्त्रार्थोद्दिनः । पुण्यस्त्रगुणगन्धार्थैरर्चयेदतिविह्वलात् ॥ २४ ॥
तटिप्रागोऽयं तटिष्णोर्विष्णोः परमाणि पश्यत । तनूनां वल्गुर्वीर्यं मातुरुत्तमं गामिनीम् ॥ २५ ॥
कृत्वा तस्याः प्रतिष्ठां तां लब्धपुत्रां विचिन्तयेत् । अपश्यन्तीमिमं मन्त्रं मन्त्रार्थगुणलक्षणम् ॥ २६ ॥

१ मोतो मे । २ कते । ३ कप्या मे । ४ यार्ज । ५ पर्वतावेव । ६ स्तनौ तस्याः शुभाह्वयौ ।
७ विष्णोर्नाम । ८ विद्वत् ।

पुत्रेण सहितां देवीमर्चयेद्विष्वेर्लुण्ठीः । ततो ब्राह्मणमध्यं तु समाहूय गुणान्वितम् ॥ २७ ॥
तस्मै तां प्रतिमां दद्यात्सपुत्रमदितेश्च ताम् । “ यन्मया निहतो विप्रो धनं हत्वा घने वने ॥ २८ ॥
चौराणां संगमे पापं प्राप्तमेवोत्सवणं महत् । तस्य पापस्य नाशाय दानमेतद्दाम्प्यहम् ॥ २९ ॥
सौवर्णीं प्रतिमामेनामानघोऽहं भवेदिति । ” भोजयेच्च शतं विप्रान्तर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तषष्ठ्यधिकद्विशततमः ॥ २६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उलूकघातेन पूर्वं जन्मन्यत्र च पुत्रक । पाण्डुरोगेण सततं पीडितो वै भवेद् भृशम् ॥ १ ॥
कस्तूरिकापलं चिकं दद्याद्दिप्राय पर्वणि । उलूकघातजं पापं सर्वं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
तस्मिन्पापोपशमने पाण्डुरोगो विनश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः अष्टषष्ठ्यधिकद्विशततमः ॥ २६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचिदुलूकं पूर्वजन्मनि । पाण्डुरोगेण सततं पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
दद्यादत्र विधिज्ञाय फलमेकं पतत्रिण । कस्तूरिकाया विप्रस्य पाण्डुरुग्रशनं परम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकोनसप्तत्यधिकद्विशततमः ॥ २६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिद्देशे पञ्चनदे पुरा । धनधान्यसमायुक्तः पापकर्मा महोद्यमी ॥ १ ॥
विप्रोत्सङ्गनातः सोऽपि प्रयागे गरुडाग्रज । स स्नातो मृगगे भानौ धूर्तो धर्मक्रियोज्झितः ॥ २ ॥
संप्राप्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवान् कर्म दारुणम् । ग्रामे निवसतोऽन्यस्य क्षत्रियस्य पतत्रिण ॥ ३ ॥
ददाह भवनं रम्यं वैरिभावात्पुराज्जघ । तत्रैका वत्सरी दग्धा जीवाश्चापि विदोषष्टः ॥ ४ ॥
कालयोगेन संप्राप्तः स मृत्वा यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽशुना । गङ्गायाः प्राक् परे देशे शतयोजनसंमिते ॥ ६ ॥
स मध्यरूपो बलवान् धर्मं स्वल्पमतिः शूढः । बुद्ध्याधिक्यप्रचारी च पतितः स्वल्पचित्तभाक् ॥ ७ ॥
सकन्यश्च सपत्नीको बन्धुभृत्यमुखान्वितः । पुण्यादिदं फलं पूर्वार्त्यापादम् शृणुष्व च ॥ ८ ॥
गोबालवत्सकवधाजीवघातादपुत्रकः । सप्तवेदमिताब्दान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
गोस्त्रीविप्रवधाः पापाः पुत्रनाशकरा यतः । गोराशिगे शनौ सोमात्यष्टे जीवे मृगस्थिते ॥ १० ॥
लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठं पृच्छत्कस्यात्र जन्मनि । पूर्वं या स्त्री सहायाऽऽसीन्मृतवत्साऽत्र सा सुत ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् पूर्वपापनिवृद्धनीम् । पुत्रशुद्धिकर्ता धन्यामत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु स्त प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधनीम् । पञ्चस्वर्णमिता कार्या सुगमश्च हिरण्यमी ॥ १३ ॥
तदर्धमितिका वापि देया विज्ञानुसारतः । संपूज्य विविधमन्त्रैर्देया विश्राप धीमते ॥ १४ ॥

मापैर्वह्निमितेदंयस्तथा पशुपतिः सुत । मापाभ्यां च तथा वद्विर्जीवा मापचतुष्कजाः ॥ १५ ॥
 देयाश्च विधिना सूत पूर्वपापापनुत्तये । जपेत् पशुपतेर्मन्त्रं सहस्रं रिष्टनाशनम् ॥ १६ ॥
 होमयेदष्टशतकं रुद्रस्याग्रे प्रयत्नतः । शृणुयादरिवंशं वा दशावृत्तिविधानतः ॥ १७ ॥
 यः कुर्याद्विधिवत्सूत प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् । जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा जन्मन्यत्र ममाज्ञया ॥ १८ ॥
 नैवं कुर्याच्च यः शक्त्या त्रिभ्येकं पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः ॥ १९ ॥
 नवसप्तमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । सप्तवेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ २० ॥
 इति श्रीधृष्टसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायः सत्तत्त्वधिकदिशततमः ॥ २७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वणिक् पूर्वभवे कश्चिदासीद्धर्मपरायणः । द्विभार्यः सिद्धपीठस्यो धनधान्यसमाश्रितः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः । ब्राह्मणेषु गृहस्थेषु सत्पात्रेषु विशेषतः ॥ २ ॥
 अयात्र कृतवान् पापं कामलोभेन नित्यशः । ज्येष्ठां त्यक्त्वा तु संप्राप्तां सुशीलां प्रियवादिनीम् ॥ ३ ॥
 रतिं ददौ कनिष्ठायामनृतावपि मोहितः । ततो मृत्युवशं प्राप्तः ससहायो वणिक्सुतः ॥ ४ ॥
 सुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा । विधिपुण्यवशात्तोऽत्र शतद्रोः पूर्वभागजः ॥ ५ ॥
 कुम्भस्येऽर्कसुते कीटे जीवे सिंहे मृगे विधौ । स रक्तगौरो मतिमान् पितृमातृसुखान्वितः ॥ ६ ॥
 भ्रातृमित्रधनैर्युक्तः सौम्यः पितृवचोऽनुगः । घृणी हस्वोऽथ मितदः क्षत्रवंशसमुद्भवः ॥ ७ ॥
 दानादिदं फलं सर्वं स्त्रीत्यागान्मृतपुत्रकः । स्त्रीत्यागी भ्रूणहा यश्चेदिति वेदविदो विदुः ॥ ८ ॥
 स्त्रीसाहाय्यमुतः पूर्वं शृणुष्वपि खगेश्वर । प्राग्भवे या कनिष्ठाऽभूत्ता ज्येष्ठाऽत्र मृतप्रजा ॥ ९ ॥
 गर्भदोषरता चेति लक्षणैर्लक्ष्येत्सुत । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापापनोदनीम् ॥ १० ॥
 कुर्यात्पलै रसमितैर्ब्रह्माणं कमलोद्भवम् । विश्वमूर्तिं त्रिलोकेशं सौवर्णं लिखितं शुभम् ॥ ११ ॥
 तदर्धमितं देवं त्रिषु वित्तादिमं पठन् । “ त्यक्त्वा बराङ्गनां शुद्धां चत्पूर्वं पापमर्जितम् ॥ १२ ॥
 तेनाहमत्र ब्रह्माणं प्रायश्चित्तं ददे द्विजः ” । गौरी तु राजती देया द्विपलाऽर्कश्च तन्मितः ॥ १३ ॥
 मापपञ्चमितां विष्णोः सौवर्णीं ब्राह्मणाय वै । हिरण्मयी तथा लक्ष्मीर्देया मापाष्टका शुभा ॥ १४ ॥
 ब्राह्मणान्वरयेत्पश्चाद् गृह्यज्ञं समाचरेत् । भोजयेन्न यथाशक्त्या ब्राह्मणान् गरुडाग्रज ॥ १५ ॥
 एवं विधानं यः कुर्याज्जीविष्यन्ति च तत्सुताः । ज्येष्ठायां च कनिष्ठायां नात्र कार्या विचारणा ॥ १६ ॥
 श्रुत्वा शक्तिमान् यस्तु न कुर्यात्पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्य रिष्टं वेदत्रिकेऽब्दके ॥ १७ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र पुत्रपौत्रविवर्धनम् । भविष्यति तथा ह्यायुः सप्तसप्तमिताः समाः ॥ १८ ॥
 जन्मादि मरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ १९ ॥

इति श्रीधृष्टसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायः एकसत्तत्त्वधिकदिशततमः ॥ २७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राशदेगे ह्यभूत्कश्चिच्छूद्रो धर्मप्रियस्ततः । विवाहं कृतवान् सूत कन्यायाः पूर्वजन्मनि ॥ १ ॥
 दाने स्वल्पमतिस्तस्माच्चकाराल्पविधानतः । चौर्यकर्मरतः सोऽपि कदाचिद्दैवयोगतः ॥ २ ॥
 चचार परंते मृत मार्गलुण्ठनतत्परः । अथो भावित्रलात्सूत प्राप्ता काचिद्भरानना ॥ ३ ॥
 पूर्णगर्भमायुक्ता नानाभरणभूषिता । सा लुण्ठिता भयग्रस्ता तेन क्रूरधियाऽण्डज ॥ ४ ॥

सहस्रैस्तु परित्यक्ता ताडनान्महदाकुला । तस्या गर्भच्युतौ तत्र कन्यापुत्री बभूवतुः ॥ ५ ॥
 असहायेन तेनैव पापमाचरितं पुरा । ततो यमपुरं प्राप्तो धर्मार्थसमन्वितः ॥ ६ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तथा । कन्यादानप्रभावेण स जातोऽत्र वणिक्सुतः ॥ ७ ॥
 कुरुक्षेत्राद्याम्पभागे त्रिश्रयोजनसंमिते । स रक्तकृष्णः क्षीणाङ्गः स्वल्पवित्तसमन्वितः ॥ ८ ॥
 वातपित्तसमद्वन्द्वो बहुपुत्रीभिरन्वितः । प्रियस्त्रीसंयुतो लोभी पितृभक्तिसमन्वितः ॥ ९ ॥
 जातपुत्रविहीनश्च पापात्पुण्यात्तथा फलम् । चिद्गमद्वादिदं सूत चन्द्रो मिथुनराशिगः ॥ १० ॥
 न पश्यति सुतं कर्कं लाभे शुक्रः प्रपश्यति । तस्माद्बहुत्वं कन्याया न च पुत्रसुखं कश्चित् ॥ ११ ॥
 निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि पूर्वपापविशोधनीम् । शूद्रायाः प्रतिमा कार्या पलार्धार्धमितेन तु ॥ १२ ॥
 लेख्यौ गर्भच्युतौ बालौ तौ वरौ भूषणान्वितौ । तौ देवौ तु विधिज्ञाय पूर्वपापविशुद्धये ॥ १३ ॥
 देवः पञ्चमितैर्मापैस्तथा वेदनिधिः सुत । जपेच्च वेपथो मन्त्रं वैष्णवं त्र्यम्बकं तथा ॥ १४ ॥
 पूर्वपापविशुद्धयर्थं सहस्रं प्रतिदेवतम् । होमयेच्च तिलास्तत्र सघृतान् स्यण्डिले शुभे ॥ १५ ॥
 स्वगृहोक्तविधानेन स्थापयित्वा हुताशनम् । ब्राह्मणान् भोजयेद्भक्त्या तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १६ ॥
 ततो रुद्रव्रतं कुर्यात्सर्वपापविशोधनम् । चतुर्दश्यां निराहारो रुद्रपूजनतत्परः ॥ १७ ॥
 य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादत्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ १८ ॥
 नैवं विधानं यः कुर्यान्नैव पुत्रसुखं लभेत् । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं चत्वारिंशन्मितेऽब्दके ॥ १९ ॥
 कृते त्वायुश्चतुरशीतिश्चतुर्भिरधिकाः समाः ॥ २० ॥

इति श्रीब्रह्मसूत्रार्णसंवादे कर्मविपाके अष्टमो दिसतत्यधिकदशतमः ॥ २७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्पूर्वभवे कश्चिद्ब्रह्मदेशे द्विजो धनी । विद्याभ्यासयुतो, नित्यं धर्मशास्त्रक्रियान्वितः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन चाल्पानि दानान्यपि विजानता । पर्वस्वापि च तेनैवाध्यापिता ब्राह्मणास्तथा ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । कालयोगेन संप्राप्य ब्राह्मणेन कुटुम्बिना ॥ ३ ॥
 स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं घटे ताम्रमये स्थितम् । पुनर्दत्तं न तत्तस्मै लोभोपहतचेतसा ॥ ४ ॥
 सर्वमिलित्वा तद्भुक्तं स्त्रीपुत्रप्रातृभिक्षिभिः । ततो यमपुरं प्राप्तः ससहायो द्विजोत्तमः ॥ ५ ॥
 भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा । विद्यादानादिपुण्येन जातोऽसी ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥
 देशे पञ्चनदे प्राप्य गौरः पिप्ताधिको घृणी । वाचा मधुरया युक्तो राजसश्रवणः सुधीः ॥ ७ ॥
 दर्शनीयां नातिह्रस्वो नात्युच्चः क्रोधवर्जितः । सुखस्त्रीमानसंयुक्तः स दासोऽतिधनैर्युतः ॥ ८ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः कश्चित् । धूर्तः शठोऽल्पदो मन्दः स्वल्पधर्मक्रियान्वितः ॥ ९ ॥
 ईष्टैर्मनोरथैर्हीनः पुत्रसंततिदुःखदः । ब्रह्मस्वभक्षणोऽपूर्वं फलमवाप्ति निश्चितम् ॥ १० ॥
 लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ पृच्छकस्यात्र जन्मनि । जन्मलग्नात्सुते राशौ वटः पापसमन्वितः ॥ ११ ॥
 सहायलक्षणं सर्वं वक्ष्याम्यत्र खगेश्वर । पुत्रामावो आनृद्दीनः श्रीमुलालपत्वसंयुतः ॥ १२ ॥
 लक्षणैरभिराट्चर्य पृच्छकस्यात्र जन्मनि । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविशोधनम् ॥ १३ ॥
 लक्ष्मीनारायणः कार्यः सुवर्णद्विमितः शुभः । तदर्थं वायुं चाङ्गं देयं विद्यानुसारतः ॥ १४ ॥
 स्थापयित्वा घटे ताम्रे सघृते बलवोष्टेन । गन्धं गन्धद्वयं चात्रिणां यद्वाप्येह

चतुर्विंशत्सहस्राणि गायत्रीं च जपेत्ततः । होमयेन्न यथाशक्त्या कुण्डे वा स्यण्डिले शुभे ॥ १६ ॥
 घृतमिश्रांस्तिर्लास्तत्र शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् । मम जन्मदिने पश्चादाचरेद्भूतमुत्तमम् ॥ १७ ॥
 य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि ॥ १८ ॥
 नैवं विधाने यः कुर्याद्विप्रद्वयाघनाशनम् । पुत्रसौख्यस्य लाभो न न तस्य परमा गतिः ॥ १९ ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृतेऽरिष्टं पश्चादग्निमतकेऽब्दे । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः सप्तसप्तमिताब्दकम् ॥ २० ॥
 जन्मादि मरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायिसप्तत्यधिकद्विशततमः ॥ २७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गान्धारदेशेऽभूत्कश्चिद्राहुजो धर्मसंयुतः । ग्रामाधिपश्चोग्रदण्डो ब्रह्मभक्तिपरो वृद्धः ॥ १ ॥
 स गत्वा तु कुरुक्षेत्रं सर्वस्य विधिनाऽददात् । प्राप्ते सूर्यग्रहे सूत विप्राय च कुटुम्बिने ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन भाविनोऽयस्य गौरवात् । यौवने धर्षिता विप्रपत्नी चातिशुभानना ॥ ३ ॥
 कामलोभेन तततं पतिस्तस्याः प्रपीडितः । एवं निवसतस्तत्र गतस्तु यमशासनम् ॥ ४ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो बाहुजाधरः ॥ ५ ॥
 ऐरावत्यास्तु निकटे त्रिंशद्योजनसंमिते । शूरैः सुरूपो मतिमान् यशस्वी प्रियदर्शनः ॥ ६ ॥
 पुत्रदारपण्ययुक्तो बहुमित्रः प्रतापवान् । राजसैव्यतिविरुधातः सुवैश्वर्ययुतो नृपः ॥ ७ ॥
 देशेदेशेऽधिकारादय आचन्ते सुखभागिह । दाता भोक्ता प्रधानश्च बहुपालनतत्परः ॥ ८ ॥
 धर्मादिदं तथा पापात्क्रोधी दण्डर्तोऽप्ययौ । पूर्वस्त्रीसुखहेतोस्तु मनोदुःखसमन्वितः ॥ ९ ॥
 धर्षणाद्विजयोपायाः प्राक् पत्युस्तत्र ताडनात् । यौवने नेत्ररोगादयश्चात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १० ॥
 चिह्नमद्वादिदं चन्द्रो भीमयुक्तस्तृतीयगः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य सर्वपापविशोधनीम् ॥ ११ ॥
 देवः परलंबदमितैः शिवः कार्यो विधानतः । सर्वोपचारैः संपूज्य दद्याद्विप्राय धीमते ॥ १२ ॥
 गोभृदिरण्यदानानि कृत्वा च सुखमेयते ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायश्चतुःसप्तत्यधिकद्विशततमः ॥ २७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुरेन पालयते तेन कुटुम्बः शकटादिना । दैवास्त च वनं गत्वा ददाह वनमल्पकम् ॥ १ ॥
 तस्मिन्ग्राहे तु निर्दग्धा जीवास्तत्र रणाधिप । पापमाचरितं काष्ठसंवन्धाद्भाविनो बलात् ॥ २ ॥
 श्वागादाय्ययुतस्तत्र गतस्तु यमशासनम् । भुक्त्वा पापाच्च नरकं पुण्यात्स्वर्गं तथाऽण्डज ॥ ३ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽथ वणिक्कुतः । गद्गायाः पश्चिमे भागे सप्तयोजनसंमिते ॥ ४ ॥
 स रक्तगीरी वाचालो धूर्तो मध्यमरूपधृक् । स्वल्पवित्तयुतो लोभी सभायो बुद्धिमात्ररः ॥ ५ ॥
 द्विपश्चादग्निताब्दान्तं जातसंततिनाशकृत् । तस्य चिह्नमिदं प्रोक्तं पापदष्टयुतः सुतः ॥ ६ ॥
 पापभांशगतश्चन्द्रः पापान्योक्तगर्गयुतः । लक्षणेर्लक्षितं चोक्तैरवेदि गरुडाग्रज ॥ ७ ॥
 श्रीगाराह्ययोद्भवात्पापादाभुक्ता पूर्वजन्मनि । तस्मात्मा योपिता त्वत्र मृतपुत्रा प्रपीडिता ॥ ८ ॥

१ गौर । २ राजमेवीनि । ३ दण्डतत । ४ गो बाले । ५ विपश्चन्द्रो भीमक्षेत्रेऽग्निनीपतिः ।
 ६ यौवनेऽप्येति शेषः ।

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामेत्पुत्रदुःखनिषूदनीम् । रिष्टाद्याग् दिवमाध्यत लोकानां हितकाम्यया ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि जीवदाहविमोचनीम् । यां कृत्वा विधिवत्सर्व वंशवृद्धिः प्रजायते ॥ १० ॥

पदपले राजते पत्रे वेदांमुलमिताधिके । वनजीवास्तथा लेख्याः सुगन्धैः पञ्चभिर्युताः ॥ ११ ॥

सर्पवृश्चिकगोघाद्व्याः पक्षिणश्च पलोन्मिताः । देया विप्राय विधिना पूजयित्वा कुटुम्बिने ॥ १२ ॥

तदर्धमितकैर्वापि देया वित्तानुसारतः । वनदेवी तथा कार्या खवेदमितमापकैः ॥ १३ ॥

मापद्वयहिरण्येन तया कुर्यादुताशनम् । सम्पूज्य दद्याद्विप्राय इमं मन्त्रमुदीरयेत् ॥ १४ ॥

“ वनान्तरगताः पूर्वं ये जीवा दाहिता मया । वनदेव्यादिदानाच्च गच्छन्तु मम पातकाः ” ॥ १५ ॥

इत्युच्चार्य नरः सर्वं ब्राह्मणाय निवेदयेत् । शृणुयाद्भरिवंशं वा त्रिरावर्त्य विधानतः ॥ १६ ॥

जपेत्सहस्रद्वितयं देव्या मन्त्रमथोक्तवत् ।

मन्त्रः— ॐ ह्रीं वनान्तरगतायै नमः ॥ १

मम जन्मदिने पञ्चाशच्चरेद्विधिना व्रतम् ॥ १७ ॥

एवं यः कुरुते सत त्रिषु पापविशोधनम् । तस्य पुत्रविवृद्धिस्तु जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १८ ॥

नैवं कुर्याच्च यो मोहात्तस्य पुत्रविनाशनम् । द्विपञ्चाग्नित्वे रिष्टमायुषश्चाद्रिवत्सराः ॥ १९ ॥

इति श्रीवृहत्सूर्याख्यमन्त्रादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चसप्तत्यविरुद्धिशततमः ॥ २७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्भिमोऽभवत्पूर्वं धर्मकर्मपरायणः । गौडदेशेऽस्तितेजस्वी चोग्रदण्डः प्रतापवान् ॥ १ ॥

सप्तविंशत्मे वर्षे गयाश्राद्धमकारि च । काम्यश्राद्धानि तत्रैव दत्तान्यल्पविधानतः ॥ २ ॥

स मन्त्रविदयो शूरो राज्ञः शत्रोः पुरं गतः । स्वामिधर्मरतो दैवात्कृतवान् गोमूढं पुरा ॥ ३ ॥

तत्रैका सुरभी सत ह्यासन्नप्रसवा हता । तेनाज्ञप्तेन केनापि ताडिता गर्भदुःखिता ॥ ४ ॥

शल्यगतेन दुःखेन मृता सा कालनोदिता । गर्भस्योऽपि मृतो वत्सो भाविनोऽयस्य गौरवात् ॥ ५ ॥

प्रतापलोभयुक्तेन पापमुग्रमुपाजितम् । सहायैकसमायुक्तः स गत्वा यमशासनम् ॥ ६ ॥

पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः कुरुजाङ्गले ॥ ७ ॥

द्विजो मध्यमरूपादयः पितृभक्तः कुलाग्रणीः । सुखैश्वर्ययुतो दाता महाधनसमन्वितः ॥ ८ ॥

देशेदेशेऽधिकारादयः स्त्रीभोगप्राप्तयुतः । मध्येऽन्तेऽतिथिनेर्युक्तो मतिमोऽहोकरिश्चतः ॥ ९ ॥

प्राक् श्राद्धमितवर्षेऽत्र जातपुत्रसमन्वितः । गयाश्राद्धादिदं सर्वं पापात्पापफलं शृणु ॥ १० ॥

क्रूरचेष्टोऽतिदुष्टात्मा दुर्धर्षः क्रोधसंयुतः । नैककन्यो महालोभी धर्मपूजोऽस्ति चाण्डज ॥ ११ ॥

गोवालवत्सकवधात्पृच्छनः शिशुनाशकः । यस्मात्प्रतापलोभेन गोभ्यो दत्तं भयं पुरा ॥ १२ ॥

तस्मात्प्रतापकालान्ते मध्ये वापि भयं त्विह । श्राद्धस्याल्पविधानात्प्राग्धनशानिः प्रजायते ॥ १३ ॥

चिह्नमेतच्छरी लभे शुभपापान्वितोऽस्तगः । योऽमृदस्य सहायः प्राक् पृच्छरूप्य सुतस्त्वह ॥ १४ ॥

लक्षितो लक्षणैस्त्वैतेषां हि गरुडाग्रज । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविशोधनीम् ॥ १५ ॥

पल्लैर्कर्मितः कार्या धेनुरत्र हिरण्ययी । पत्रे लेख्या सवत्सा च तदर्धार्धमिता तथा ॥ १६ ॥

सा देया तु विधिज्ञाय गन्धपुष्पैरलंकृता । तथा पशुपतिर्दयः सुवर्णकर्मितः प्रभुः ॥ १७ ॥

नारायणगणेशार्का देयास्तद्वन्मितास्तथा । गायत्र्यष्टमहसं तु त्र्यम्बकं दिक्सहस्रकम् ॥ १८ ॥
 अष्टाक्षरं जपेत्तद्वत्पूर्वपापविशोधनम् । होमयेच्च दशांशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् ॥ १९ ॥
 ततः शिवं सदा ध्यायेत्सर्वकार्यार्थसिद्धिदम् । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविशोधनम् ॥ २० ॥
 न चास्य दुरितं व्याधिर्न च शत्रुभयं क्वचित् । पुत्रपौत्रधनादीनां वृद्धिरत्रैव न क्षयः ॥ २१ ॥
 नैवं विधानं यः कुर्याल्लोभान्मोहात्प्रयत्नतः । न च पुत्रधनादीनां वृद्धिरत्र प्रजायते ॥ २२ ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृते पुत्र रिष्टं पष्टिमितेऽब्देकं । प्रायश्चित्ते कृतेऽशीतिसप्ताः स्युरायुषां त्विह ॥ २३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्सप्तत्यधिकद्विशततमः ॥ २७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ वैश्यो बभूव कुरुजाङ्गले । बहुभृत्यमुखिर्युक्तः क्रोधी वित्तसमन्वितः ॥ १ ॥
 विवाहं कृतवान् पूर्व कन्याया ब्राह्मणस्य च । हठी धर्मक्रियाहीनो दुःसहायसमन्वितः ॥ २ ॥
 ज्येष्ठां स्त्रियं धर्मयुक्तां सुशीलां रूपसंयुताम् । परित्यज्याकरोद्यत्नाद्विवाहं भयसंयुतः ॥ ३ ॥
 ऋतुप्राप्तां तदा तां च परित्यज्य शुभाननाम् । प्राददात्प्राक् कनिष्ठायां रतिं कामातुरोऽप्ययम् ॥ ४ ॥
 स तेन कर्मणा युक्तो भुक्त्वा पापं शुभं फलम् । सहायद्वययुक्तश्च जातो बन्दिजनोऽधुना ॥ ५ ॥
 जनद्रोश्च समीपे तु गौरः श्रद्धान्वितः सुखी । सहायादयोऽल्पवित्तश्च त्यागी देवद्विजार्चकः ॥ ६ ॥
 वाचा मधुरया युक्तः पुत्रोत्पत्तिविवर्जितः । प्राग्भवे यः सहायोऽभूत्सोऽत्र पुत्रविवर्जितः ॥ ७ ॥
 सहजः पृच्छकस्यापि मृतो भ्राताऽधुनाण्डज । या स्त्री प्राक् तु सहायासीत्कनिष्ठा साप्यपुत्रिणी ॥ ८ ॥
 अत्र जन्मनि भार्या सा गर्भं नैव दधात्यसौ । लक्ष्मीराङ्कितं सर्वैरवेहि गरुडाग्रज ॥ ९ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापक्षयो भवेत् । लक्ष्मीनारायणं दद्याच्चतुःषष्टिपलात्मकम् ॥ १० ॥
 तदर्धार्धपदैर्वापि द्विजाय विधिपूर्वकम् । पूजयित्वा तु गन्धार्चैः पुत्रपौत्रविवर्धनम् ॥ ११ ॥
 फलशे स्यापयेत्ताम्रे नानाऋग्भिः प्रपूजिते । तदग्रे होमयेद्दीमांस्तिलानष्टाक्षरेण तु ॥ १२ ॥
 ब्राह्मणान् भोजयेत्पश्चाच्छक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् । एवं यः कुरुते सूत मुच्यते भ्रूणहृत्यया ॥ १३ ॥
 पुत्रपौत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि चाण्डज । एवं कुर्यात्प्रयत्नेन प्रायश्चित्तं खगेश्वर ॥ १४ ॥
 तस्य जीवेच्च संतानं भविष्यति न संशयः । पश्चाद्वष्टव्यं तु रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १५ ॥
 प्रायश्चित्ते कृतेऽशीतिमितायुः कीर्तितं मया । ज्येष्ठकृष्णचतुर्दश्यां निर्याणं कथितं ध्रुवम् ॥ १६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तसप्तत्यधिकद्विशततमः ॥ २७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीत्क्षत्रियः कश्चिज्जाङ्गले च प्रतापवान् । धर्मशास्त्रक्रियाध्यक्षो ग्रामाध्यक्षो धनान्वितः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि प्राप्ते सोमग्रहे मृत । पर्वत्तपि च विप्रेभ्यः श्रद्धापूर्तेन चेतसा ॥ २ ॥
 पापमाचारितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । ब्राह्मण्यां चारितो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ ३ ॥
 यत्ने कृतेऽपि तथैव नासीद्गर्भस्य पातनम् । ततो लोकभयात्सूत विषं भुक्त्वा तु सा मृता ॥ ४ ॥
 अर्भकोऽपि मृतस्तस्या गर्भं चोत्पातपीडनात् । सहायैकयुतेनैवं कृतं प्राक्कर्म दारुणम् ॥ ५ ॥
 ततो मृत्युवशं प्राप्तः सहायादयो हि दादुजः । गत्वा चान्द्रमर्ते लोकं भुक्त्वा भोगांश्च शाश्वतान् ॥ ६ ॥
 पापतापफलं भुक्त्वा नरकांश्चातिदारुणान् । महापापकृतादोषाद्भर्त्स्य क्षत्रियादयः ॥ ७ ॥
 जनद्रोः पृथग्भागे तु दशयोजनगमिते । देशे जातः पूर्वपुण्यात्स शूद्रश्चात्र जन्मनि ॥ ८ ॥

सुकर्माभिरतः साधू रक्तः श्यामश्च मध्यमः । घनी मुषीः पिष्टभक्तोऽनेकस्त्रीभोगसंयुतः ॥ ९ ॥
आद्यन्तमुखयुक्तश्च मतिमौल्योऽकविश्रुतः ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टसत्यधिकद्विशततमः ॥ २७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गलगण्डगलो द्रव्यहर्ता भवति मानवः । दानेन तत्प्रतीकारं वक्ष्यामि शृणु चाण्डज ॥ १ ॥
अध्यापयति शिष्यांस्तु यः प्रतार्य गुरुस्तथा । शिष्यो गुरुं वञ्चयित्वा योजीते तस्य तस्य च ॥ २ ॥
जायते गलगण्डारूपो रोगस्तदुपशान्तये ।

तथा च ।

अभक्ष्यभक्षपापी वा गण्डमाली भवेन्नरः ॥ ३ ॥
माणिक्यं पद्मरागं वा वज्रं मौक्तिकमेव च । वैडूर्यं पुष्परामं च वज्रं मारकतं तथा ॥ ४ ॥
एभिर्मालां प्रकुर्वीत तत्र मध्येऽत्र राजतम् । अलाभे मौक्तिकीं मालां तस्मै दानं प्रकल्पयेत् ॥ ५ ॥
ताम्रपात्रे विनक्षिप्य तिलानामुपरि न्यसेत् । तिलानां परिमाणं हि द्रोणपञ्चकमिष्यते ॥ ६ ॥
यद्वा तदर्धमेवं स्यात्स्वशक्त्या वापि कारयेत् । महाशान्तिं तथा कुर्याद्ब्राह्मणैर्वेदपारगैः ॥ ७ ॥
आचार्यस्तु शुचिर्वेशः सर्वशास्त्रार्थकोविदः । श्रुतचित्तोपसंपन्नः सर्वप्राणिहिते रतः ॥ ८ ॥
एवंविधं पूजयित्वा ब्रह्मात्म्यानुलेपनैः । होमं च कारयेत्तेन समिदाज्यचरुत्कटम् ॥ ९ ॥
आस्त्येन तथा मन्त्रः सोमं राजानमित्यपि ।

मन्त्रः ।

“ मालेयं सर्वदैवस्या ब्रह्माविष्णुशिवादिभिः । इन्द्रादिलोकपालैश्च तथा सर्वगमिरपि ॥ १० ॥
इयं मे कण्डमाला या धारिता प्रीतिपूर्वकम् । ब्राह्मणभ्यः प्रदानात्तु गलगण्डं व्यपोहतु ॥ ११ ॥
ब्रह्मशान्तिः कृता येस्तु तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाः ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनशीत्यधिकद्विशततमः ॥ २७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चांडालादिवचः शृण्वन् यो भुञ्जानस्तथैव हि । भुंक्ते स पाटलतनुः पित्तोद्रेकी च जायते ॥ १ ॥
माणवानपि वा दद्यात्तिलान्नेद्विदे तथा । मम सूक्तेन विप्रेन्द्र सपिपा मधुसूदने ॥ २ ॥
सदृशं जुहुयादन्नं मम प्रीत्यर्थमेव च । चाण्डालादिवचः शृण्वन् भोजनं दोषजं मतम् ॥ ३ ॥

अत्र वृद्धगौतमवचः ।

[अत्र वृद्धगौतमस्तु स्वर्णमजदानं प्रदर्शयति ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टसत्यधिकद्विशततमः ॥ २८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

खरकाकादिमांसानां भक्षकः स्फोटवान् भवेत् । पार्श्वयोस्तत्रिवृत्त्यर्थं कृच्छ्रं चान्द्रायणं तथा ॥ १ ॥
चाण्डालकृतवापीषु तडागे कूपकादिषु । स्नात्वा पीत्वा च सर्वान्नेदाहवान् हस्तपादयोः ॥ २ ॥
स्फोटयुक्तश्च स भवेत्कृच्छ्रं सान्तपनं चरेत् । गां हिरण्यं च वासश्च दद्याच्छक्त्याऽनुसारतः ॥ ३ ॥

अवमन्य तु भर्तारं जारमालिङ्गचतेऽनघ । सार्धं क्रीडति या नारी तमेवानुस्मरत्यापि ॥ ४ ॥
तस्यास्तु स्तनयोः स्फोटो जायन्ते जननान्तरे । भगे च रक्तं स्रवति तद्रोगस्य प्रशान्तये ॥ ५ ॥
दद्याद्वा पञ्चलवणं हरिद्रां धान्यमेव च । उमामहेश्वरं चैव पूजयेच्च धने सति ॥ ६ ॥
निष्कद्वादशकं दद्याज्जपेत्ताम्रिसूक्तकम् ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकाशीत्यधिकद्विशततमः ॥ २८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अनिर्दशाया गोः पीत्वा पयः स स्फोटवान्भवेत् । उपवासत्रयं कुर्याद्भोजयेद्दिशति द्विजान् ॥ १ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्व्यशीत्यधिकद्विशततमः ॥ २८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवानां ब्राह्मणानां वा घनाहरणतस्तथा । स्वामिद्रोहाद्वातरोगी भवेदस्यापि निष्कृतिः ॥ १ ॥
कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमयापरम् ॥ २ ॥

[अत्र हिरण्यदानं कर्मविपाके ।]

शुर्वप्रीतिफरो यस्तु वातरोगी भवेन्नरः । नामत्रयेण कुर्वीत जपं होमं च शान्तये ॥ ३ ॥
होमयित्वा परान्नं तु भुङ्क्ते वस्तु विगर्हितम् । सोन्मादवातयुक्तः स्यात्कृच्छ्रं चान्द्रायणं तथा ॥ ४ ॥
कुर्यात्सारस्वतं मन्त्रं जपेद्ब्राह्मणतर्पणम् ॥ ५ ॥
अनिच्छतीमिच्छतीं यामुपभुङ्क्ते परस्त्रियम् । बलादाक्रम्य स नरः सर्वसन्धिषु वेदनाम् ॥ ६ ॥
क्षीत्रामाप्नोति रुगिर्यं चतुर्वीतयुता भवेत् । ज्वरी तदेपनुत्तर्य महिषीदानमाचरेत् ॥ ७ ॥
कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमयापरम् । उद्यन्नद्यजपश्चैव शक्त्या ब्राह्मणभोजनम् ॥ ८ ॥
नामत्रयं जपेन्मर्त्यो रोगशान्त्यर्थमात्मनः । सैहस्त्रनामकं वापि स्तोत्रं सम्यग्विधानतः ॥ ९ ॥
अच्युतानन्त गोविन्देत्पेतन्नामत्रयं द्विज । अच्युतत्रितयावृत्त्या जपेद्भोगस्य शान्तये ॥ १० ॥
पुरुषसूक्तं जपेद्दिवास्ततो रोगात्ममुच्यते ॥ १० ॥

[अत्र महिषीदानम् ।]

राभायां पक्षपाती च जायते पक्षपातकः । स्यञ्चतुर्मासकः स्वर्णः सनिष्कदण्ड एव हि ॥ ११ ॥
योऽकृत्वा ब्राह्मणो भुङ्क्ते स्नानहोमजपादिकम् । स हिक्कारोगसंयुक्तस्तत्पापस्यापनुत्तये ॥ १२ ॥
चान्द्रायणत्रयं कुर्याद्भ्रीकृच्छ्रांश्च समाचरेत् । ताम्रमिवर्णामिति च जपेत्सूक्तं समाहितः ॥ १३ ॥

[अत्र स्वर्णमृगदानम् ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायषष्टीत्यधिकद्विशततमः ॥ २८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सवर्णागमने वातरक्तवाङ्मायते नरः ॥ १ ॥

[तत्र लक्ष्मीनारायणं स्वर्णरूपम् । पादघातपितृहननार्थमिदं दानम् ।]

लशुनं गृध्रं तालफलं वाऽश्राति यो द्विजः । स वातपित्तरीोगी च भवेच्चान्द्रायणं चरेत् ॥ २ ॥

[औषधिच्यतिरेकेण लशुनादिभक्षणे चान्द्रायणम् ।]

१ लशुनीपर्यं । २ सहस्रास्यास्याप्युनेयन्तः पाठः सप्तलक्षे नाम्नीति बोध्यम् ।

रक्तवस्त्रप्रवालानां हारी स्याद्वक्तवातवान् । चान्द्रायणं द्विजः कुर्यादेतद्दोगस्य शान्तये ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुरशीत्यधिकद्विशततमः ॥ २८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैद्यशास्त्रमदाद्यस्तु कृत्वौषधमयान्यथा । प्रयोजयेदन्यथा हि रक्तपित्तयुतो भवेत् ॥ १ ॥
कृच्छ्रचान्द्रायणे कार्ये तथा ब्राह्मणभोजनम् ॥ २ ॥

[गोदानम्]

मद्यपो रक्तपित्ती स्यात्स दद्यात्सर्पिणो घटम् । मधुनोऽर्घ्यघटं चैव सदिरण्यं विशुद्धये ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशीत्यधिकद्विशततमः ॥ २८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रधुहारी च पुरुषो जायते श्लेष्मणः सदा । उपोष्य दिवसं सोऽपि दद्यात्पलशतं ब्रधु ॥ १ ॥
नित्यानुष्ठानविमुखः कफरोगी भवेन्नरः । परामर्षं समाप्नोति चेत्याह भगवान् यमः ॥ २ ॥
तच्छान्तये मासमेकं यावकं भक्षयेन्नरः । सहस्रनामपाठश्च होमश्चाष्टोत्तरायुतः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षडशीत्यधिकद्विशततमः ॥ २८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घूतौऽपस्माररोगी स्यात्स तदोपोषशान्तये । ब्रह्मकूर्चत्रयं कृत्वा धेनुं दद्यात्सदक्षिणाम् ॥ १ ॥

[ब्रह्मकूर्चलक्षणं कृच्छ्रप्रकरणे दर्शितम् ।]

शुरी यो गर्भवद्ब्रष्टा प्रतिकूलं समाचरेत् । सोऽपस्मारी भवेत्तत्र कुर्याच्चान्द्रायणं नरः ॥ २ ॥

[विनायकप्रतिमादानम् ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तादशीत्यधिकद्विशततमः ॥ २८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नागहारी च सततं पुरुषः शीर्षरोगवान् । सीतं पलशतं दद्याद्दुपोष्य स तु वासरम् ॥ १ ॥
गुरुपरोधी शिरसि रोगवाञ्जायते नरः । कृच्छ्रश्रविकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमयापि वा ॥ २ ॥
औषधानि प्रदद्याच्च तिलपात्रं तथैव च । प्रायोपवेशनादीनां व्रतानां त्यागकारणात् ॥ ३ ॥
शिरोरोगयुतो भूयात्तन्निष्कृतिरथोच्यते । गोहत्यायां व्रतं कुर्यात्पञ्चाशद्विप्रभोजनम् ॥ ४ ॥
ब्रह्मचारी यदाऽऽनीयाद्विप्रपात्रे विशेषतः । एकांशेन शिरोरोगी भवतीत्याह नारदः ॥ ५ ॥

[भिन्नपात्रे भिन्नकांस्ये भोजनमित्यर्थः ।]

अक्षीम्पान्त इत्येव सूक्तमष्टोत्तरं शतम् । जपेध्वरुवृताभ्यां यो जुहुयाच्च तथैव हि ॥ ६ ॥
औषधस्यापि हरणात्सूर्योर्वतः प्रजायते । तेन सूर्यः प्रदातव्यो निष्कंकस्य यथाविधि ॥ ७ ॥

[अत्र चोपवीतदानं श्रूयन्ति ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टादशोऽधिकद्विशततमः ॥ २८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

धर्मकर्माण्युपक्रम्य मध्ये त्यजति यो नरः । अविद्यमानं दोषं वा परेषां यः प्रकाशयेत् ॥
स भवेत्प्रतिवक्त्रस्तु कुर्याच्चान्द्रायणं व्रतम् ॥ १ ॥

धूपस्रक्चन्दनादीनि सुगन्धीनि च शक्तितः । दद्याद्विप्राय पञ्चाशद्ब्राह्मणान्भोजयेत्तया ॥ २ ॥

अनु च ।

परवाचां विप्रकर्ता मुखरोगी प्रजायते । धर्मोद्घाटनतोऽन्येषां मुखरोगः प्रजायते ॥ ३ ॥
भुक्तं मार्जारसंस्पृष्टं भुक्त्वा दुर्गन्धवान्भवेत् । पीत्वा त्रिरात्रं गोमूत्रं भोजयेद्ब्राह्मणत्रयम् ॥ ४ ॥

अनु च ।

कूटसाक्षी भवेद्वक्त्ररोगी शोणितपित्तवान् । कृच्छ्रातिरूच्छ्रे कुर्वति चान्द्रायणमथापरम् ॥ ५ ॥
कुर्यात्कूर्ष्माण्डहोमं च गायत्रीमयुतं जपेत् । दद्याद्विरुण्यं व्रीहींश्च मुखरोगस्य शान्तये ॥ ६ ॥
वाग्बिरोधं गुरौ कृत्वा मुखरोगी भवेन्नरः । तस्य दानेन विहितो गजरूपकसाङ्गतः ॥ ७ ॥

[स्वर्णगजदानमित्यर्थः ।]

इति श्रीश्रीसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनवत्यधिकद्विशततमः ॥ २८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पकाग्रहरणे चैव जिह्वारोगः प्रजायते । गायऽयाः स जपेष्टुसं दशांशं जुहुयात्तिलैः ॥ १ ॥

अनु च ।

परेषां दुःखकरणात्सर्वदाऽनृतभाषणात् । जिह्वाच्छेदात्तथाऽन्येषां पक्षपाताच्च संसदि ॥ २ ॥
जिह्वारोगी भवेदास्ये व्रणी चैवाभिजायते । पराकद्वितयं चैव होमः कूर्ष्माण्डसंज्ञकः ॥ ३ ॥
फयान्ध्रिप्रसूक्तस्य जपहोमस्तथैव च । व्रीह्यादीनां तथा दानमौषधस्य च संस्मृतम् ॥ ४ ॥
इत्यसौ छर्दिरोगी स्याद्वा च दद्यात्पयस्विनीम् ॥ ५ ॥

[चकारादेकः कृच्छ्रः सौरमन्त्रजपश्च समुच्चीयत इति ।]

इति श्रीश्रीसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवत्यधिकद्विशततमः ॥ २९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आमाग्रहरणे चैव दन्तपीडा प्रजायते । स दद्यादाश्विनौ हेमनिष्कद्वयविनिर्मितौ ॥ १ ॥
सुरे निहते चैव दन्तुरो जायते नरः । स दद्यात्तद्विशुद्धचर्यं धृतकुम्भं सदक्षिणम् ॥ २ ॥
सुरापी श्पावदन्तः स्यात्प्राजापत्याष्टकं चरेत् । शर्करायास्तुलाः सप्त दद्यात्पापविशुद्धये ॥ ३ ॥

[आत्मसमाः शर्करातुला दद्यादित्यर्थः ।]

भंजः ।

" त्वं तुले सर्वभूतानां परिमाणं प्रकीर्तितम् । मां तोलयसि संसारादुद्धरस्व नमोऽस्तु ते " ॥ ४ ॥
जपित्वा तु महाचरुं दशांशं जुहुयात्तिलान् । ततोऽभिषेकः फलं त्यो मन्त्रैर्वर्णदिवतैः ॥ ५ ॥

इति श्रीश्रीसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकत्रत्यधिकद्विशततमः ॥ २९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परेषां सर्पहरणाग्निपुगेक्तिः प्रजायते । सरोक्तिहास्यकरणाद्व्यान्मौक्तिकफाधने ॥ १ ॥

[सरोक्तिर्नीग्योक्तिः, गर्दभस्य गवद्वयो यस्य, स्वपरोद्वेगजनकस्य वा ।]

१ कूर्ष्माण्डसंभवः ।

मूको भ्रातृवधाञ्चैव तस्येयं निष्कृतिः परा । तेन कर्मविशुद्ध्यर्थं व्रतं चान्द्रायणव्रणम् ॥ २ ॥
व्रतान्ते पुस्तकं दद्यात्सुवर्णपलसंयुतम् । ब्राह्मणाय यजुर्वेदविदे वज्रेण तद्युतम् ॥ ३ ॥
इमं मन्त्रं समुच्चार्य ब्राह्मणं तं विसर्जयेत् ॥ ४ ॥

मन्त्रः ।

“सरस्वति जगन्मातः शब्दब्रह्माधिदैवते । कुष्कर्मकारिणं पापं रक्ष मां परमेश्वरि ” ॥ ५ ॥

[वाचां हर्ता गुर्वनुज्ञामृते वेदादिहर्ता पुस्तकहर्ता च ।]

कुर्यात्स्वर्णमयं पद्मं पलाधेन तदर्धतः । यथास्वविभवं सम्पत्तिवृत्तशायकं न कारयेत् ॥ ६ ॥
रक्तवस्त्रेण संवेष्ट्य ताम्रपात्रे परित्यजेत् । ताम्रपात्रपरीमाणं पलानामष्टकं विदुः ॥ ७ ॥
आढकद्वितयं मानं तिलराशौ प्रयत्नतः । उपचारैः षोडशभिरभ्यर्च्य सर्वशास्त्रवित् ॥ ८ ॥
रक्तचन्दनपुष्पाद्यैर्मन्त्रेणानेन पूजयेत् ॥ ९ ॥

मन्त्रः ।

“ब्रह्मणे तु नमस्तुभ्यं विष्णोरमितनाभिज । अतिप्रीतिकरो भानोस्तया रुद्ररूपं चैव हि ॥
पूजां मम गृहाण त्वं सर्वहृदाविनाशक ” ॥ १० ॥

आग्नेय्यां दिशि वै होमः कर्तव्यो मन्त्रपूर्वकः । समिदाज्यतिलैश्चैव समिधाऽष्टाक्षरेण तु ॥ ११ ॥

[आज्यहोमे ‘ चित्रं देवानाम् ’ इति मन्त्रः ।]

तस्मै हुतवते पद्मं दद्यात्स्मृत्वा चतुर्मुखम् । “ यत्पाम्वाचां निरोधेन वैरूप्यं मम देहजम् ॥ १२ ॥
स्वरोपघातजं तीव्रं दुःखं रोगकरं तथा । तत्सर्वं नाशयन्त्वद्य ब्रह्मविष्णुशिवाग्रयः ॥ १३ ॥
त्रिदशादपश्च ये देवा हविष्मन्तस्तथा भुवि ” । एवं दत्त्वा तु तत्पद्ममाचार्यायातिभक्तितः ॥ १४ ॥
पृष्ठतस्तु ह्यनुव्रज्य स्वरभेदादिमुच्यते ॥ १५ ॥

वेदं वा धर्मशास्त्रं वा विक्रीणीयाद्भिजो नरः । अधीतं तस्य नायाति जिह्वायां शबलं भवेत् ॥ १६ ॥

[वेदं वा धर्मशास्त्रं वा विक्रीणीयादिति भृतकाध्यापक इत्यर्थः ।]

अपरिस्फुटवक्त्रो वा जिह्वायां व्रणवानपि । कृच्छ्रासिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमयापरम् ॥ १७ ॥
सूक्तं ताम्रप्रिवर्णाख्यं जपेच्चैवायुतत्रयम् । दद्याद्विरण्यं विप्रेभ्यो भोजनं च स्वशक्तितः ॥ १८ ॥
वाग्विरोधं गुरोः कृत्वा भवेद्भद्रदवाङ् नरः ॥ १९ ॥

[तत्र स्वर्णसरस्वतीदानम् ।]

उद्रे विनिहते चैव जायते विकृतस्वरः । स तत्पापविशुद्ध्यर्थं कृच्छ्रमेकं चरेद्देवुषः ॥ २० ॥
कर्पूरस्य पलं दद्यात्सीरद्रव्याणि शक्तितः ॥ २१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टमोऽध्यायो द्विनवत्यधिकद्विशततमः ॥ २९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लवणस्यापहर्ता च क्षीर्णघ्राणाद्घृतिपाणिकः । र्वर्षस्वरवांश्चैव जायत तस्य निष्कृतिः ॥ १ ॥

उद्यन्नद्यच्युतं चैव जपेत्तिष्ठंस्त्रिरायुतम् । जुहुयाच्चरुसर्पिर्भ्यां रक्तवर्षांसि दापयेत् ॥ २ ॥
 दद्याद्देवद्विजगवां कुर्यात्पूजां च शक्तितः ॥ ३ ॥

इति श्रीधृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्त्रिनवत्यधिकद्विशततमः ॥ २९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुक्कुटे निहते चैव वक्रनासः प्रजायते । तेन निष्कः प्रदातव्यो ब्राह्मणाय प्रयत्नतः ॥ १ ॥
 परदृष्टिविधानेन भिषद्भिश्चाचरेण च । कामात्परस्त्रियं दृष्ट्वा नेत्ररोगी भवेन्नरः ॥ २ ॥
 चान्द्रायणं पराकं च पश्चाद्विप्रभोजनम् ॥ ३ ॥

[एतच्च भोजनं मुद्रप्रधानम् ।]

वर्चोदा इति मन्त्रं तु जपेदाज्यं सकाश्वनम् । दद्याद्विप्राय विधिवन्नेत्ररोगः प्रशाम्यति ॥ ४ ॥
 मुद्राक्षं ब्रह्मणे दद्यान्नेत्ररोगापनुत्तये ॥ ५ ॥

दम्पतिभ्यां प्रवृत्तं तु मैथुनं यो निरीक्षयेत् । स नेत्रपूययुक्तः स्यादक्षिभ्यामिति मन्त्रतः ॥ ६ ॥

[अतिप्रचुरदूषिका पूयमित्यभिधीयते ।]

जपहोमौ च कुर्वीत शक्त्या ब्राह्मणभोजनम् । सहस्रकलशैः स्नानं रवेः कुर्याद्विजोत्तमः ॥ ७ ॥
 घृतचौरस्तु पुरुषो जायते नेत्ररोगवान् । उपोष्य संप्रदद्याद्घृतं विधानतः ॥ ८ ॥
 पितृहा चेतनाहीनो मातृहाऽन्यश्च जायते । नरकान्ते प्रकुर्वीत प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ ९ ॥

[चेतनाहीनो निश्चेष्टो निर्बुद्धिश्च, अस्यापि वक्ष्यमाणम् ।]

[अन्यत्वं प्रतिबद्धदृष्टित्वं नोत्पादितनेत्रत्वं राज्यन्धत्वं वा ।]

प्राजापत्यानि कुर्वीत त्रिंशच्छास्त्रविधानतः । व्रतान्ते कारयेन्नात्रं सुवर्णपलसंख्यया ॥ १० ॥
 स्तम्भं रीप्यमयं चैव ताम्रपार्श्वं च पूर्ववत् । नौका द्विजाय दातव्या सर्वोपस्करसंयुता ॥ ११ ॥

[नौकेत्युपलक्षणं स्तम्भोऽपि विष्णुप्रतिमा च दातव्या सोपस्करेति ।

उपस्करो नौकादण्डः सोऽपि सौवर्ण एव ।]

मन्त्रः ।

" वासुदेव जगद्गन्ध सर्वभूतादायस्थित । पापार्णवे सुमग्नं मां तारयाश्रिततारक " ॥ १२ ॥
 इत्युदीर्य प्रणम्याथ ब्राह्मणं तं विसर्जयेत् ॥ १३ ॥

[इति चेतनाहीनत्वहरेऽपि ।]

गायहारी च पुरुषो जायते नीललोचनः । ब्राह्मणाय प्रदातव्यं महानीलमणिद्वयम् ॥ १४ ॥

कपिलाक्षित्वे-

रीतिद्वत्कपिलाक्षः स्यादुपोष्य दिवसद्वयम् । रीतेः पलशतं दद्यादलंकृत्य द्विजातये ॥ १५ ॥

[रीतिर्नाम ताम्रप्रकृतिको धातुविशेषः पित्तलमिति ।]

उच्छिष्टः मन्त्र आदित्यं पश्यन्नुपगन्तमन्त्रे । मन्त्रगन्तमथास्तं च यान्तमुच्छिष्ट एव तन् ॥
 नक्षत्राण्यथवा चन्द्रं स भवेन्मन्ददृष्टियुक् ॥ १६ ॥

घृतेन चरुणा नेत्ररश्मिहीनो दृताशने । जुहुयादयुतं सम्यगिति शास्त्रस्य निश्चयः ॥ १७ ॥
 दद्याद्ग्नं वां पृत्वा वार्माणि ध्याधिज्ञानतये ॥ १८ ॥

इति श्रीधृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्त्रिनवत्यधिकद्विशततमः ॥ २९४ ॥

१ रक्तवर्षं य त भ्यसेत् ।

श्रीसूर्य उवाच ।

कुर्यान्मृजं पुरीषं यो ददुरोगमुतो भवेत् । शक्त्या तत्पापज्ञान्त्यर्थं दद्याच्छम्भुं हिरण्यम् ॥ १ ॥
देवद्विजगृहे तीर्थं पुण्यस्याधिष्ठितं परम् । चतुर्भुजं हिमुजामुमां कुर्याद्विचक्षणः ॥ २ ॥
लक्षणैः सोऽपि संयुक्तो वित्तशाल्यं न कारयेत् । वृषोऽपि रूप्यजः कार्यो घण्टयाऽलंकृतो भवेत् ॥ ३ ॥
बलैर्माल्यैस्तथा गन्धैर्मूल्यमन्त्रेण पूजयेत् । ततो ब्राह्मणमाहूय दरिद्रं धर्मकोविदम् ॥ ४ ॥

[मूलमन्त्रः—पञ्चाक्षरी वा रुद्रगायत्री वा ।]

श्रुतविचोपसंपन्नं ज्ञातं चैवात्मवेदिनम् । बन्धांगुलीयकैस्तस्य पूजां भक्त्या प्रकल्पयेत् ॥ ५ ॥
होमं च कारयेत्तेन समिदाज्यतिलैरपि । मन्त्रश्च रुद्रगायत्री सर्वत्रेति विनिश्चयः ॥ ६ ॥

रुद्रगायत्री लिंगपुराणे विहिता यथा—

“ सर्वेश्वराय विद्महे शूलहस्ताय धीमहि । तन्नो रुद्रः प्रचोदयात् ॥ ”

यदा ध्यम्बकमन्त्रेण समिधो जुहुयात्सुषोः । कंठादुदेति मन्त्रेण जुहुयादाज्यमाहृतः ॥ ७ ॥
कौलासवासी भगवानुमया सहितः परः । त्रिनेत्रश्च हरो ददुरोगमाशु ध्यपोहत् ॥ ८ ॥
ततश्च ब्राह्मणान् सम्यक् प्रणिपत्य क्षमापयेत् । ब्राह्मणान् भोजयेत्पश्चात्स्वयं भुञ्जीत वाग्यतः ॥ ९ ॥
एवं दत्त्वा महादानं ददुरोगात्प्रमुच्यते । गोब्रह्मा लूतकी चैव प्राजापत्यं समाचरेत् ॥ १० ॥
व्रतान्ते मेदिनीं दद्याच्छृणुषाञ्चैव भारतम् ॥ ११ ॥

[भूमेरभावे मेदिनीप्रतिनिधित्वेन गां पयस्विनीं दद्यात् । भारतश्रवणं शास्त्रोक्तप्रकारेणेति ।]
लोहहारी च पुरुषो भवेद्देवैर्बर्षराक्षकः । लोहं पलशतं दद्याद्भुषोऽप्य शतवासरम् ॥ १२ ॥
कारुकाणां वधे कृष्णो रूक्षाङ्गश्च प्रजापते । तेन तत्पापशुद्ध्यर्थं दद्याद्देवैर्बुधमं तितम् ॥ १३ ॥

[कारुकाः शिल्पिनः ।]

तैलर्चाप्येण भवति नरः कण्डूयनः सदा । उपोष्य सोऽपि विप्राय दद्यात्तैलघट्टयम् ॥ १४ ॥
बल्लहारी च शीर्णाङ्गः स प्रदद्यात्सुशोभनम् । हेम निष्कत्रयमितं बल्लयुग्मं च दापयेत् ॥ १५ ॥
स्वाम्यङ्गनाभिगमने जायते ददुमण्डलः । कृत्वा लोहमयीं धेनुं पलपष्टिप्रमाणतः ॥ १६ ॥
कार्पासभारसंयुक्तां सप्तधान्यसमन्विताम् । दद्याद्विप्राय विदुषे पापं मे क्षीयतामिति ॥ १७ ॥
विश्वस्तभार्यागमने गजचर्म प्रजापते । तत्पापस्य विनाशाय प्रायश्चित्तं विधीयते ॥ १८ ॥

[विश्वस्तभार्यागमने गुरुतल्पगप्रायश्चित्तादिदोषवशात् प्रायश्चित्तेन निष्कृति-

रभिधीयते । सा च कृच्छ्रादितपोदानरूपा । तत्र सार्द्धं गोदानम् ।]

मयूरघातनाञ्चैव जायते कृष्णमण्डलः । निष्कत्रयमिता देया तेन स्वर्णमयीं शिखी ॥ १९ ॥
हंसघाती भवेद्यस्तु तस्य स्याच्छ्रेतमण्डलम् । गौप्यं पलत्रयमितं हंसं दद्याद्विशुद्धये ॥ २० ॥
अमेघस्य प्रदाता च विसर्पिष्व्याधिमान्भवेत् । मासं पयोव्रतं कुर्यादद्याद्वेनुं पयस्विनीम् ॥ २१ ॥

[तत्र सर्पिर्भुजितदानम् ।]

सौगन्धिकस्य हरणाद्दुर्गन्धाङ्गः प्रजापते । लक्षमेकं तु पद्मानां जुहुयाज्जातवेदसम् ॥ २२ ॥
स दद्यान्मधुधेनुं च उपोष्याय द्विजातये ॥ २३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यनादे कर्मविपाके अष्टाध्यायः पञ्चनक्त्यत्रिकद्विंशततमः ॥ २९५ ॥

१ कदुद्रापयेति ।

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्महा नरकस्यान्ते पाण्डुकुक्षी प्रजायते । प्रायश्चित्तं प्रकुर्वीत तत्पातकविशुद्धये ॥ १ ॥

[प्रायश्चित्तं पाद्धार्षिकं कुर्वीत पापस्योपभोगेन क्षयत्वात् । पश्चात्कृते प्रायश्चित्ते]

चत्वारः कलशाः कार्याः पञ्चषष्ठवसंयुताः । पञ्चरत्नसमायुक्ताः सितवस्त्रेण वेष्टिताः ॥ २ ॥

[अत एव स्थानादिमृद्युक्तास्तीर्थोदकेन पूरिता युता इत्यर्थः ।]

गजे विनिहते वाऽथे कृमिकुक्षिः प्रजायते ॥ ३ ॥

मृते भर्तारि या नारी नीलं वस्त्रं प्रधारयेत् । सा मृता नरकं याति कृमिकुक्षिस्ततः परम् ॥ ४ ॥

[नरकभोगादनन्तरं मनुष्यशरीरमासाद्येत्यर्थः ।]

सा नीलवृषभान्पञ्च दद्याच्छान्द्रायणं व्रतम् । कुर्यान्निशद्विजा भोज्या दद्याच्छक्त्या तदीपधम् ॥ ५ ॥

[नीलवृषभलक्षणं भगव्रणहरे ।]

भुक्त्वा वा स्पृश्यमस्पृश्यं जायते त कृशोदरः । त्रिरात्रं वैष्णवं कुर्यात्पासकादौ प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

इति श्रीश्रीसूर्यारण्यतवादे कर्मविपाके अध्यायः षण्णवत्यधिकद्विशततमः ॥ २९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

इक्षोर्विकारस्य हारी भवेदुदरशुल्मवान् । गुडधेनुः प्रदातव्या तेन दोषस्य शान्तये ॥ १ ॥

शुरुप्रत्यर्थिता यातो शुल्मवाञ्जायते नरः । आचरेत्तन्निवृत्त्यर्थं मासमेकं पयोव्रतम् ॥ २ ॥

[वातशुल्मवानित्यर्थः ।]

मुश्यामि त्वेति सूक्तेन धृतेन चरुसर्पिषा । जुहुयादयुतं सम्यग्वात आवाह्य भेषजम् ॥ ३ ॥

एतत्सूक्तं जपेद्दद्यादन्नदानं च शक्तितः ॥ ४ ॥

[वात आवाहयितुं सूक्तं तत्र विनायकदानम् ।]

इति श्रीश्रीसूर्यारण्यतवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तनवत्यधिकद्विशततमः ॥ ३०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भपातनजा रोगा मृदुल्लिङ्गजलोदराः । तेषां प्रशमनार्थाय प्रायश्चित्तमिदं स्मृतम् ॥ १ ॥

एतेषु दद्याद्विषाय जलधेनुं विधानतः । सुवर्णरूपताम्राणां पलत्रयसमन्विताम् ॥ २ ॥

भृत्काष्ठ्यापको यस्तु कन्यादूषणतत्परः । ङीहवान् स भवेद्विप्रो जपेच्छ्रीसूक्तमेव हि ॥ ३ ॥

अयुतत्रयसंन्याकं ङीहोदरविमुक्तये ॥ ४ ॥

यो ब्रह्मविष्णुरुद्राणां भेदं मुक्तिर्द्वैर्वकः । साधयेदुदरव्याधियुक्तो भवति मानवः ॥ ५ ॥

श्रुयान्तिहृत्प्रातिहृत्प्रे तु चान्द्रायणमवाप्तरम् । सहस्रकलशस्नानमीश्वरस्य तु फारयेत् ॥ ६ ॥

जपेदयुतसंन्याकमुद्यन्नयेत्पृथक् तथा । गङ्गा पर्मातियुक्तेन नियुक्ते धर्मेनिश्चये ॥ ७ ॥

पुरोदितः स्वाधिकागतसचिवश्चान्यथाचरेत् । जलोदरत्वमाप्नोति तस्य वक्ष्यामि निष्कृतिम् ॥ ८ ॥

पयसा वर्तयेन्मासत्रितयं व्रतमुत्तमम् । सहस्रकलशस्नानमीश्वरस्य तु फारयेत् ॥ ९ ॥

उदगप्याधियुक्तस्तु भवेद् गुर्वङ्गनागमे । श्रुयान्तु मकरं सम्यग् राजतं ताम्रमेव वा ॥ १० ॥

[कृत्वा मकरं ब्राह्मणाय दद्यादित्यर्थः ।]

इति श्रीश्रीसूर्यारण्यतवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टनवत्यधिकद्विशततमः ॥ ३०८ ॥

१ आरमेत्तन्निवृत्त्यर्थं । २ अर्चने ।

श्रीसूर्य उवाच ।

मन्दोदराग्निर्भवति शक्तिद्रव्येण वै जपेत् । प्राजापत्यत्रयं कृत्वा भोजयेत्सततं द्विजान् ॥ १ ॥
[शक्तिद्रव्यं कदन्नमिति पाठः ।]

गोमांसखादको मन्दजठराग्निर्वैन्नरः । अकारणं गरं दत्त्वा प्रमापयति यः पुनः ॥ २ ॥
स मन्दाग्निर्भवत्येव मृतकः स्वल्पकोलतः । अग्निमान्यं भवेत्तस्य यस्त्रेताग्निविनाशकः ॥ ३ ॥
[तत्र मेघदानं स्वर्णस्य तण्डुलदानं च ।]

अन्नहर्ता त्वजीर्णात्रो भवेदस्य तु निष्कृतिः । उपवासत्रयं कृत्वा प्राजापत्यमयापि वा ॥ ४ ॥
शुद्ध्याच्चरुसर्पिर्भ्यामग्निमग्नीष्ट्वाऽनया । परान्नविघ्नकरणादजीर्णमपि जायते ॥ ५ ॥
लक्षद्वयं प्रकुर्वीत प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायो नवमः अध्यायः ॥ २९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुरुणा नानुयातो यो वेदाध्ययनमाचरेत् । स जडः प्रज्ञया हीनः संसारे जायते नरः ॥ १ ॥
[आचरेत्कुर्यादित्यर्थः ।]

वक्ष्यामि तत्प्रतीकारं शुद्धकांस्यमयीं दृष्ट्याम् । शोभनां कारयेद्दण्डं शुभरेखाविभूषिताम् ॥ २ ॥
पलैस्तु कुर्याद्विशस्या भिञ्जता वा तद्वर्धतः । सुस्वरां चायतां क्षुब्ध्वां पञ्चगव्येन स्नापयेत् ॥ ३ ॥
श्वेतवस्त्रेण सवीतां तण्डुलोपरि विन्यसेत् ॥ ४ ॥

[ब्राह्मणाय देया । मन्त्रस्तु ब्रह्मजज्ञानमिति ।]

पितृहा चेतनाहीनो मातृहाऽप्यथ जायते । नरकान्ते प्रकुर्वीत प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ ५ ॥
[अस्या प्रायश्चित्तं नेत्ररोगहरणप्रकरणेऽन्धत्वहरे प्रपश्चितम् ।]

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायान्तिशततमः ॥ ३०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुरुजायाभिगमनान्मूत्रकृच्छ्रः प्रजापते । तेनापि निष्कृतिः कार्या शान्त्वदृष्टेन वर्त्मना ॥ १ ॥
[अनेन विधिना निष्कृतिरुच्यते, तत्रैकादशप्राजापत्यादिव्रतरूपा ।]

अपरा प्रतिमादानजपहोमब्राह्मणभोजनरूपा ।]

स्थापयेत्कुम्भमेकं तु पश्चिमायां शुभं दिशि । नीलवस्त्रसमाच्छ्रितं नीलमालपविमृषितम् ॥ २ ॥
तस्योपरि न्यसेद्देवं लोहपात्रे प्रवेतसम् । सुवर्णनिष्कपद्मेन निर्मितं यादसां पतिम् ॥ ३ ॥
यजेत्पुरुषरूपेण वरुणं विश्वरूपिणम् ॥ ४ ॥

[वरुणमूर्तिः पाशवरदंष्ट्रा मकरवाहना च भवति ।]

" यादस्तामधिपो देवो विश्वेषामपि पावनः । संसागन्धिकर्णघागे वरुणः पावनोऽस्तु मे " ॥ ५ ॥
इमे मन्त्रं समुच्चार्य आचार्याय यथाविधि । दद्यादेवमलंकृत्य श्वरकृच्छ्रप्रशान्तये ॥ ६ ॥

पशुयोनौ च गमनान्मूत्रकृच्छ्रं प्रजायते । तिलपात्रत्रयं चैव ॥ दद्यादात्मशुद्धये ॥ ७ ॥
तत्र तिलपात्रदानमाह-

ताम्रपात्रे तिलान् कृत्वा पलपोडशकल्पिते । सहिरण्यं स्वशक्त्या वा विप्राय प्रतिपादयेत् ॥ ८ ॥
नाशयेन्निविधं पापं वाङ्मनःकायसंभवम् । तिलपात्रं त्रिधा प्रोक्तं कनिष्ठाधममध्यमम् ॥ ९ ॥
स्वर्णमेकं जघन्ये तु द्विगुणं मध्यमे क्षिपेत् । त्रिगुणं चोत्तमे तद्वत्सुवर्णं परिकीर्तितम् ॥ १० ॥
मत्सरी गुरुणा यश्च विधवामधिगच्छति । स भवेन्मूत्रकृच्छ्री तु गुरुतल्पार्धमाचरेत् ॥ ११ ॥
[गुरुतल्पार्धप्रायश्चित्तं पाडवार्षिकमित्यर्थः । पद्मदानं वा देयम् ।]

मातुः सपत्नीगमने जायते चाश्मरीगदः । स तु पापविशुद्ध्यर्थं प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ १२ ॥
[प्रायश्चित्तमत्र त्रैमासिकम् ।]

दद्याद्विप्राय विद्वपे मधुधेनुं यथोदितम् । तिलद्रोणशतं चैव हिरण्येन समन्वितम् ॥ १३ ॥
दुग्धचौरस्तु पुरुषो जायते बहुमूत्रवान् । स दद्याद्दुग्धधेनुं च ब्राह्मणाय यथाविधि ॥ १४ ॥
सोदर्यागमने रोगो जायते बहुमूत्रता ॥ १५ ॥

[पराकद्वितयं ब्राह्मणभोजनं सहस्रात्मसूक्तस्य पौरुषस्य स्वशक्तितः पाठः कार्यः ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय एकाधिकत्रिशततमः ॥ ३०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डालीगमनात्सर्वः प्रमेहव्याधिमान् भवेत् । क्षुत्पिपासातुरश्चैव जायते तस्य निष्कृतिः ॥ १ ॥
चान्द्रायणत्रयं कुर्याद्यवमध्यं तथा पदम् । तिर्यग्गामी सशूलेन प्रमेहेन युतो भवेत् ॥ २ ॥
कुर्यात्सान्तपनादीनि प्रायश्चित्तं यथाविधि । सर्वव्यावायी मनुजः कन्यागामी तथैव च ॥ ३ ॥
वातप्रमेहयुक्तः स्यात्कुर्याच्चान्द्रायणत्रयम् । मधुमेही मातृगामी सततं जायते नरः ॥ ४ ॥
पितृभार्याभिगामी च जलमेही नराधमः । यो गच्छेद्भगिनीं नित्यमिधुमेहीति निश्चयः ॥ ५ ॥
[पितृभार्या सपत्नजननीत्यर्थः ।]

प्रायश्चित्तं क्रमादत्र पट्टर्पाण्यथ पञ्च च । अब्दमित्पाचरेत्सम्यक्ततो रोगात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥
ब्राह्मणः स्वर्णहारी च प्रमेही जायते नरः । धेनुं स्वर्णमयीं कुर्यात्पूर्वेण विधिना ततः ॥ ७ ॥
[तत्र विष्णुप्रतिमा यथोक्तदानम् ।]

मंत्रः ।

"चक्रं मुद्दर्शनं यस्य चिह्नानि विविधानि च । प्रमेहं हरतु क्षिप्रं विष्णुर्गुरुवाहनः" ॥ ८ ॥
तपस्विनीप्रसङ्गेन प्रमेहो जायते गदः । मातं रुद्रजपं कुर्याद्दद्याद्भक्तं च काञ्चनम् ॥ ९ ॥
[प्रसङ्गेन गमनेत्यर्थः ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायो द्व्यधिकत्रिशततमः ॥ ३०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मातृगामी भवेद्यो हि लिङ्गं तस्य विनश्यति ॥ १ ॥
चाण्डालीगमने र्ध्वं हीनदुष्टः प्रजायते । तस्य प्रतिक्रियां फलं कुम्भमुत्तरतो न्यसेत् ॥ २ ॥
[उत्तरतः शुद्धलिप्तदेशस्योत्तरदिग्भागे उदकादिपूरितं फलशं स्थापयेत् । फलशस्यापनविधिनेत्यर्थः ।]

कृष्णवत्समाच्छन्नं कृष्णमात्यविभूषितम् । तस्योपरि न्यसेत्कांस्यपात्रे देवं धनेश्वरम् ॥ ३ ॥
सुवर्णनिष्कपटकेन निर्मितं नग्वाहनम् । यजेत्पुरुषसूक्तेन धनदं विश्वरूपिणम् ॥ ४ ॥

[यजेत् पूजयेत् ।]

“ निधीनामधिपो देवः शङ्करस्य प्रियः सखा । स देवाधिपतिः श्रीमान्मम पापं व्यपोहतु ” ॥ ५ ॥
इमं मन्त्रं समुच्चार्य आचार्याय यथाविधि । दद्यादेवं हीनकुम्भी लिङ्गनाशी च शुद्धयति ॥ ६ ॥
दुष्टवादी तु पण्डः स्यात्तम दद्याच्च द्विजातये । रूप्यं पलत्रयं दुग्धचन्द्रयसमन्वितम् ॥ ७ ॥
वृषो भूत्पादिहस्तादीनपगर्भं विनैव यः । छेदयेत्तस्य देहस्तु भवेद्दग्ध इवाग्निना ॥ ८ ॥
शिलापृष्ठसदृशश्च सत्रणश्चापि जायते । रुधिरं प्रसवेत्पश्चात्तस्येयं निष्कृतिः पग ॥ ९ ॥
शतरुद्रं जपेत्सम्यगष्टोत्तरसहस्रकम् । व्रतं चान्द्रायणं चैव कुर्याद्दद्याच्च गां ततः ॥ १० ॥
जायते वृषणे तस्य व्याधिः परमदारुणः । जपित्वा दशसाहस्रं मुख्यते रुद्रमहिताम् ॥ ११ ॥
इति श्रीशङ्करमूर्धारणनवादे कर्मविपाके अध्यायञ्चतुरशितिशतनमः ॥ ३०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मुरालये जले मार्गे शङ्कुन्मूर्ध्वं करोति यः । गुदरोगो भवेत्तस्य पापरूपः स दारुणः ॥ १ ॥
मासं मुगर्चनेनैव गोदानद्वितयेन च । प्राजापत्येन चैकेन श्रमयेद्गुदजा रुजः ॥ २ ॥
[यद्यपि मुरार्चनमिति सामान्येनाभिहितं तथापि सूर्यप्राधान्येन
रुद्रविष्णु पूज्यौ । ‘ आरोग्यं भास्करादिच्छेत् ’ इति स्मृतिः ।]

प्रसवगुदरोगे ।

विष्णुश्रोतसर्जनं कृत्वा योऽकृत्वा शौचकर्म तु । भुङ्क्ते जन्मान्तरे मर्त्यो भवेत्त श्रमवागुदः ॥ ३ ॥
भवेच्च दारुणा पीडा तत्र कृच्छ्रातिकृच्छ्रकः । चान्द्रायणं च कर्तव्यं तथा च क्षीरसर्पिषा ॥ ४ ॥
अक्षीभ्यामिति सूक्तेन सहस्रं जुहुयाद्विधेः । उद्यन्नयवचैव चैव जपेत्पूर्वोक्तमन्यया ॥ ५ ॥
गृहीत्वा वेतनं योऽध्यापयेत्तदर्थं वचनम् ।

अध्यापयेच्च जुहुयाजपेद्वाऽगोयुतो भवेत् । तत्रिवृत्ती प्रकुर्वीत कृच्छ्रं चैवातिकृच्छ्रकम् ॥ ६ ॥
चान्द्रायणं चैव तथा जपेद्यत्सुक्तपीरुपम् । उद्यन्नयव चैव श्रीविष्णुहृदयं तथा ॥ ७ ॥
ताम्रविष्णोमिति च जपेत्सूक्तं समाहितः । हिरण्यं सधृतं दद्याच्छ्रोत्रियाय कुटुम्बिने ॥ ८ ॥
[तत्र धेनुदानं च प्रशंसति बोधायनः गोपालदानम् ।]

दानमन्यमाह ।

“ चर्शपीडकसंयुक्तं वेणुवादनतत्परम् । गोपीजनैः परिवृतं वनपुष्पावतंसकम् ॥ ९ ॥
ददामि मीतये तस्य सर्वपापहरं परम् ” ॥ १० ॥

इति श्रीशङ्करमूर्धारणनवादे कर्मविपाके अध्यायञ्चतुरशितिशतनमः ॥ ३०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्मार्ताग्निं श्रमयेद्यस्तु सोऽतिस्वार्थयुतो भवेत् । अग्निरश्मीत्पृचं जप्त्वा दशगं जुहुयात्तिलान् ॥ १ ॥
सर्पिषा चाण्डितं दद्याद्विष्णवं ब्राह्मणाय च । दुर्मनाश्चैव जायेन तस्येयं निष्कृतिः पग ॥ २ ॥
[स्मार्ताग्निरापातनाग्निः ।]

१ सुकस्तु भवेत्तस्य विनाग्निना ।

[अत्रैवेदमपि प्रायश्चित्तं त्रैमासिकं दम्पत्योरनुकूले शुभे दिने स्वस्तिवाचनं कृत्वा स्वशक्तयनु-
सारेण पूजां विधाय ' पुत्रकामनया हरिवंशश्रवणं करिष्ये ' इति संकल्पयेत् । दम्पत्योः
श्रवणकर्तृत्वे ' करिष्यावहे ' इति प्रयोगो वा । अन्यतरकर्तृत्वे करिष्ये एवं संकल्प्य ।
श्रुताध्ययनसंपन्नं ब्राह्मणं विभवानुसारेण वस्त्रमुद्रिकाकुण्डलादिभिः संपूज्य तं श्रावणे वृणुयात् ।
' एभिश्चन्दनताम्बूलादिभिर्हरिवंशश्रावणे त्वामहं वृणे ' इति प्रयोगः । ततश्च प्रतिदिनमव्य-
सनप्रतिबन्धे स्नातावलंकृता दम्पती तदेकचित्ततया शृणुयाताम् । नारिकेलपूगादिना-
शमदमवान्प्रतिदिनमाचार्यं पुस्तकं च पूजयेत् । अन्ते च स्वलंकृतां गां पयस्विनीं सवसां
स्वर्णशृङ्गां रौप्यपुरां ताम्रपृष्ठां कांस्यदोहानां सवस्त्रां सदक्षिणां च दद्यात् । संकल्प्य स्पर्णादि-
महादानानि दद्याद्यथाशक्ति । गोदानमन्त्रः गोदानविधौ । विनायकशान्तिस्तु शान्तिसारे । प्रकृत
मनुसरामः । ब्राह्मणोद्वाहनमेकं प्रायश्चित्तम् । अपरं हरिवंशश्रवणं परिशेषान्महाकर्म कर्ममपि तृतीयं
प्रायश्चित्तम् । अत एव वचनस्थितश्च शब्दोवाशब्दार्थः । एतानि श्रीगमपि शक्तपाद्यपेक्षया व्यस्तानि
समस्तानि वा योज्यानि । महारुद्रलक्षणं वंशांशहोमप्रकारो रुद्रानुवाकानामुग्यादिसर्वपरिभाषा
रुद्रविधाने समुपवर्णिता । एकादशपङ्क्तु पञ्चम्र गीः रुद्राय गामिति श्रुती ।]

कृच्छ्रवान्द्रायणे कुर्याद्रोमः कूप्याण्डसंज्ञकः । कर्तव्यो होमविधिश्च स्वर्णदानं तथा परम् ॥ ३ ॥
कन्यादानं च पञ्चम्यां श्राद्धं कुर्वति यत्नतः । सहस्रनामजापी च भवेदेवं विष्टुद्वयति ॥ ४ ॥

[एतावदृष्टादिश्राद्धरहितादीनि पश्चापि पृथक्पृथङ्निर्मितानि । अतो यावद्व्याधिप्रमोक्तस्ताव-
त्सहस्रनामस्तोत्रं पठेत् ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अव्यायः पञ्चाधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चतुर्विधा तु या वन्ध्या भवेद्वत्सविभोजनम् । वक्ष्ये तस्य प्रतीकारं तत्स्वरूपं निबोधय ॥ १ ॥
मृतवत्सा भवेत्काचित्काचिदेकमस्तिका । कन्याप्रसूतिरूपा च काकवन्ध्या चतुर्विधा ॥ २ ॥

[काकवन्ध्या अममृतेत्यर्थः ।]

सर्वस्ता घोरषापेन जायन्ते पूर्वजन्मनि । मृतवत्सा द्रव्यहरणादेकसूताऽमुवातनात् ॥ ३ ॥
कन्याप्रजर्णसंबन्धात्काकवन्ध्या विरोधतः ।

तत्र स्वर्णधेतुदानम् ।

दिग्गन्धेन शयाशक्त्या सवस्त्रां कारयेद्दाम ॥ ४ ॥

धेनुं यत्नेन गतं च पादेन गुरुब्रवीत् । धेनुं रूप्यसुतां गतं तस्याः पुच्छे नियोजयेत् ॥ ५ ॥
पण्डां गनेऽपि यन्नीयात्ताम्रं पृष्ठे निषापयेत् । सर्वोपचारिः षोडशभिर्नवयं पायसं भवेत् ॥ ६ ॥
मोदकं च तथा पूर्वं गुटं लवणमेव च । जीरकं च सुविस्तीर्णे शूर्पं वेणुमये हरे ॥ ७ ॥
धेनोर्नैवं प्रदातव्यं ब्राह्मण्येषु चैव हि ।

[मोदकादिपिप्लुण्णपात्राणि पडथी दत्र वा दद्यात् ।]

ब्राह्मणं सर्वशास्त्रज्ञं कुशलं धर्मवेदिनम् ॥ ८ ॥

विद्याविनयगणपतं ज्ञान्तं च विजितेन्द्रियम् । अलोद्युतं सर्वजनमित्रं कल्मषवर्जितम् ॥ ९ ॥
आय भनया गृह्य्य वरापयोग्यपुष्पैः । तेनैव कारयेन्पूजां मातृतो धेनुवत्सयोः ॥ १० ॥

पृजायां होमे च मन्त्रः ।

होमं च काग्येत्तत्र समिदाज्यचरुत्कटम् । सोमोधेनुमिति मन्त्रं ममुच्चार्य ततः पुनः ॥

“ अस्य गीतम ऋषिर्धेनुर्देवताऽनुष्टुप् छन्दः । विनियोगः । ”

प्राङ्मुखायोपविष्टाय प्रदद्यात्तामुद्दमुखः । मन्त्रेणानेन विधिवत्पुच्छे हस्तं निपाय च ॥ ११ ॥

सार्धद्वयेन मन्त्रः ।

“ धेनुर्यागिरसामन्त्रेण प्रतिष्ठा मुरभेश्च या । दुहिता या तथा भानोग्रेश्च वरुणस्य च ॥ १२ ॥

याश्च गावः प्रवर्तन्ते वनेषूपवनेषु च । प्रीणन्तु ता मम सद्यः पुत्रपीत्रसुखप्रदाः ॥ १३ ॥

प्रपच्छन्तु दिवारात्रमविच्छेदे च शान्तये । ” एवं त्वा च तद्दानं प्राणिपत्य विसर्जयेत् ॥ १४ ॥

इति श्रीह्रदसूर्यारण्यवादे कर्मविपाके अष्टाव्य पञ्चमविधितम ॥ ३०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

[अत्र कर्मणि स्त्रीपुंसयोर्मिलितयोः प्रत्येकं वा यथानियतमधिकारः ।]

अथ गर्भस्त्रात्रे यज्ञोपवीतदानम् ।

स्ववद्वर्मा भवेत्सा तु बालकं इन्ति या विपैः । यज्ञोपवीतं कुर्वीत काश्चनं तु स्वशक्तितः ॥ १ ॥

अत्यन्तवर्णपिक्षेण राजतं चोत्तरीयकम् । पलाधेन तदर्थेन तदर्धनायवा पुनः ॥ २ ॥

ग्रन्थिप्रदेशे देयं तु मीक्तिकं वज्रमेव च । प्रक्षाल्य पञ्चगव्येन गायत्र्या ताम्रभाजने ॥ ३ ॥

द्रोणप्रमाणं तस्मिन्स्तु निक्षिपेत्तद्भि मध्यतः । ताम्रस्योपरि संस्थाप्यमुपवीतं सुपूजितम् ॥ ४ ॥

गन्धपुष्पाक्षतैर्दूर्ध्वावैद्यैरपि भक्तितः ॥ ५ ॥

[यद्यि ताम्रभाजनोपरि आर्ज्यं तत्प्रमाणं यथालाभोपपन्नं वा

आज्यमुपवीतं स्थाप्यं महोत्तरीयं च ।]

ततो ब्राह्मणमाहूय होमं तत्र प्रकल्पयेत् । तिलैराज्येन मधुना मिश्रैरष्टोत्तरं शतम् ॥ ६ ॥

तस्मै हुतवते देयं कम्बार्घ्यः पृजिताय तु । मन्त्रेणानेन विधिवत्प्रादमुखायोपवीतकम् ॥ ७ ॥

“ उपवीतं परमिदं ब्रह्मणा विधृतं पुरा । भवनौकाप्रदानेन गर्भं संधारयाम्यहम् ” ॥ ८ ॥

धनान्यन्यब्राह्मणेभ्यस्तस्मिन्काले प्रदापयेत् । अनुव्रज्य तथा कार्यं प्राणिपत्य समापयेत् ॥ ९ ॥

गर्भस्त्रावकगद्गोपादेवं कृत्वा विमुच्यते ॥ १० ॥

[अस्मिन्कर्मणि त्रिविधोऽधिकारः ।]

मासोपवासिनी नारी यतः प्रस्त्रावयेद्यदि । यदि संपर्कद्रोषेण जायते साज्यजन्मनि ॥ ११ ॥

स्ववद्वक्ता सदा योनौ तद्विष्कृतिरिहोच्यते । मासोपवामं कुर्वीत तथा मासं पयोऽतम् ॥ १२ ॥

क्षीरं मुष्णाति या नारी पूर्वजन्मनि मुत्र । जन्मान्तरे तु तस्या वै क्षीरं न वितरेत्स्थने ॥ १३ ॥

क्षीगत्रं भोजयेद्रिपान् साज्यं समधुमण्डकम् । अनुलिम्पेच्च तेनैवाक्षिदिगन्तः स्वशक्तितः ॥ १४ ॥

विप्रपादोदरैश्चापि क्षालयेत्कुचमण्डलम् । सुगमांमवृतशीद्वृत्तैर्वा गन्धपुष्पैः ॥ १५ ॥

भूतेभ्यश्च बलि दद्याद्भूतान्यत्र च संश्रुणु । मधुश्च नवनीतश्च पिण्डमाल्यो ह्यचिन्तनः ॥ १६ ॥

भूतभैष्यः स्वशक्तिश्च भूतानां पञ्चकं त्विदम् ॥ १७ ॥

[स्वशक्तिरिति मध्वादीनां विशेषणम् । अत्र मुग्गदीनि बलिद्रव्याण्य-

भिद्वितानि । तेषु ब्राह्मणादिभिरानिषिद्धान्येव ब्राह्मणि ।]

ज्येष्ठप्रातर्घनूदे तु यो वीदहति च स्वयम् । स भवेन्मृतपत्नीकः उष्णज्वरसमन्वितः ॥ १८ ॥
 प्राजापत्यत्रयं कुर्याद्वै च त्रयमेव च । तामशिरिति चार्चनं चरुणाऽष्टोत्तमयुतम् ॥ १९ ॥
 जुहुयाद्भोजयेद्विप्रानेवं पापाद्विमुच्यते ॥ २० ॥
 मित्रभार्याभिगामी च मृतभार्याऽभिजायते । तस्य पापविशुद्धयै द्विजमेकं विवाहयेत् ॥ २१ ॥
 धर्मपत्न्यां सुव्रताया मुखमैथुनकारिणः । पत्न्या विरक्तिर्भवति सुवर्णकलशेन सः ॥ २२ ॥
 उमामहेश्वर देवं रुद्रकादशनीजपम् । द्वापयेच्छ्रद्धया युक्तो ह्यविच्छिन्नाम्नुधाया ॥ २३ ॥

[ज्यम्बकमिति मन्त्रः । अथ यथाशक्त्या सुवर्णेनोमामहेश्वरप्रतिमां
 रजतवृषारुढां कारयित्वा स्थापयित्वा ब्राह्मणाय दद्यात् ।]

अथ दारिद्र्यचहरधनदमूर्तिदानम् ।

दरिद्रो जायते मर्त्यो दानविघ्नं करोति यः । ऐश्वर्यं साधते येन कारिणा तच्चतुष्टु प्रभो ॥ २४ ॥
 पलायनं तदर्थेन चतुर्थांशेन वा पुनः । धनदस्य प्रतिकृतिं कुर्याद्विप्रमर्षां शुभम् ॥ २५ ॥
 द्विभुजां वाहनोपेता नयमानन्दकारिणीम् । गच्छन्पद्मनिधिभ्यां च युक्तां तच्छृङ्खलोर्द्धयोः ॥ २६ ॥
 श्वेतवस्त्रेण संवेष्ट्य तण्डुलोपरि विन्यसेत् । तण्डुलानां परीमाणं भवेद्भोगमित्तं शुभम् ॥ २७ ॥
 ऋणं दत्त्वाऽधिकां वृद्धिं गृह्णीयाद्यश्च यो भयम् । उत्पादयति चान्धेषां पापाणेन प्रहारतः ॥ २८ ॥
 [अधिकवृद्धिग्रहणं नाम शास्त्रमताधिरग्रहणम् । अयमुत्पादयतीति निमित्तमन्तरेण भयोत्पादनम् ।]
 तलप्रहारकृच्चैव जातो वै धनिनां कुले । धनेन रहितः प्रायो देशान्तरगतो भवेत् ॥ २९ ॥
 महाहेशो बहुदेगी उदावर्ती भवेन्नरः । कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमथापरम् ॥ ३० ॥
 कुर्याद्विष्टचक्रभ्यां च होमो द्याहृतिभिस्तथा । यत्किञ्चिदमितं सूक्तमयुतं वारुणं जपेत् ॥ ३१ ॥
 अन्यायवृत्तिवृत्तेः सेवनाद्विप्रसिन्नात् । महादानसमाशानाद्गुरुभार्याविमर्दनात् ॥ ३२ ॥
 दंष्ट्रिभ्यश्चाथ मरणादपमृत्योश्च निन्दया । वेदशास्त्रस्य शास्त्रस्य पाठनात्कर्मसेवनात् ॥ ३३ ॥
 विप्रीद्वन्धनशस्त्राद्यैर्मरणादपि सौतकात् । उदासीनः सभामध्यभङ्गात्स्त्रीगमनात्तथा ॥ ३४ ॥
 श्रुताध्ययनसंपन्नश्रोत्रियब्राह्मणस्य तु । उदासीनः सभामध्ये कृत्वा भङ्गं तु दारुणम् ॥ ३५ ॥
 परीक्षासमये प्राप्ते भूतवाध्यापकस्तथा । देवब्राह्मणराज्ञां तु स्वर्णापहरणात्तथा ॥ ३६ ॥
 अरण्ये निर्जने देशे ब्रह्मरक्षः प्रजायते । गयाश्राद्धं तु कृत्वापि जपहोमादिभिस्तथा ॥ ३७ ॥
 देवतातीर्थसेवाभिः कन्यादानेन चैव हि । ब्रह्मरक्षसर्पशापान्मुच्यते मनुव्रज्यती ॥ ३८ ॥
 [ब्रह्मरक्षसत्वं पिशाचस्याप्युपलक्षणम् । तत्र निष्कृतिर्गृह्यमनुप्राप्ता पुत्रादिभिः कार्या ।
 जपो वेदपारायणं पवमानादिसूक्तजपश्च तथा सहस्रनामादिस्तोत्रजपश्च होमोऽयुतहोमादिः
 तत्र गोमृदिरण्यदानं साङ्गमिति ।]

इति श्रीवृद्धस्यारुणसंवादे कर्मविपाके अन्याय सनाधिकप्रशस्ततम ॥ ३०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

रजस्वलागामिनं च तदुच्छिष्टस्य भोजनम् । प्रजाग्रहः प्रगृह्णाति ततः स ज्वरवान्भवेत् ॥ १ ॥
 अतिपात्री च कुष्ठो च गात्रे गर्भं वातवान् । स्त्रियश्चेद्दर्भनाशः स्पादनेन निष्कृतिः पा ॥ २ ॥

१ मुखमैथुनकारिणम् । २ जायते ब्रह्मरक्षसः ।

कुच्छं चान्द्रायणं चैव कुर्यात्सातपनत्रयम् । अष्टोत्तरसहस्रं तु सर्पिषा जुहुयात्तया ॥ ३ ॥
पुनर्मानितुमन्त्रेण जपेत्पुरुषसूक्तकम् ॥ ४ ॥

तत्र बलिदानमाह ।

कांस्यपात्रे नवे ग्रीहितण्डुलानादकोन्मितात् । निक्षिप्य जलकुम्भेन सार्धं नीत्वा चतुष्पथम् ॥ ५ ॥
गन्धपुष्पादिभिस्तत्र समभ्यर्च्य बलिं क्षिपेत् ॥ ६ ॥

मन्त्रः ।

“ प्रगृहीष्व बलिं चेमं प्रजाग्रह महाबल । आतुरस्य मुखं सिद्धिं प्रयच्छ त्वं प्रजाग्रह । ” ॥ ७ ॥
रजस्वलां च चाण्डालीं यो गच्छेत्तं ज्वग्रहः । गृह्णाति तेन सन्तापवारी भवति मानवः ॥ ८ ॥
चान्द्रायणं सातपनं कुर्याच्च मधुमिश्रितैः । रसालपल्लवैर्होमो जातवेदसमन्वितः ॥ ९ ॥
नाम्नां सहस्रं तु जपेद्युतं जातवेदसम् । शक्त्या हिण्यद्दानं च ब्राह्मणान्भोजयेत्तया ॥ १० ॥
पायसं कांस्यपात्रे तु ध्वजैः श्वेतैः परिष्कृतम् । निक्षिप्य गन्धपुष्पाद्यैर्ग्रहपूजां विधाय च ॥
देवालये क्षिपेद्विद्वान्निक्षिपेच्च चतुष्पथे ॥ ११ ॥

मन्त्रः ।

“ प्रगृहीष्व बलिं चेमं दाहरूप महाज्वर । आतुरस्य मुखं सिद्धिं प्रयच्छ त्वं महाग्रह ” ॥ १२ ॥
तत्सुरो यो महापाणिर्हिमको निर्दयाश्रयः ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

केन कर्मफलेनाहमर्धाङ्गत्वमुपागतः । वक्तुमर्हसि देवेश श्रोतुमिच्छामि यत्नतः ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विजस्तपोयुक्तो विरक्तः मातृचूड्रवः । बभूव मातरं त्यक्त्वा ह्येकपुत्रां तपस्विनीम् ॥ १५ ॥
न कदाचित्कुरुक्षेत्रे प्राप्य सूर्यपरायणः । गायत्रीजपमास्याय तपस्तेपे सुदुश्चरम् ॥ १६ ॥
ऊर्ध्वबाहुरभूत्पूर्वं पुनरानीदधौमुसः । तस्य कर्मादृतं दृष्ट्वा पीडिता सा जनन्यभूत् ॥ १७ ॥
वर्जितोऽपि तया तत्र तद्वान्या न कृता रुपा । स्थापयित्वा शिरो भूमीं सोऽर्धाङ्गिन तदाऽतपत् ॥ १८ ॥
तस्मै शापं ददौ माता जन्मजन्मनि भो मुत । शरीरमर्थं संप्राप्य ज्वलत्पावकर्मनिभम् ॥ १९ ॥
तमोमये महाकाशे गच्छ भ्रमवतां गतिम् ॥ २० ॥

एवं संशापितो विप्रो जनन्या स्वल्पपाकृत् । तत्क्षणादत्यजतत्र योगेनात्मकलेवरम् ॥ २१ ॥
प्राप्यैवं द्विर्धौलोकान् विनतायामिहाण्डज । प्रयागे कश्यपाज्जातः सर्वदेवबलाधिकः ॥ २२ ॥
गौडरूपो महारायो दुर्धर्पोऽर्धशरीरभूत् । संप्राप्य कश्यपाज्जानं प्राप्तस्त्वं मे पदं ध्रुवम् ॥ २३ ॥

अरुण उवाच ।

मातृशापप्रतिकृतिं ब्रूहि मे वदतां वर । यत्कृत्वा सर्वसौख्यानि मुलभान्यत्र जन्मनि ॥ २४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

न काचिद्विष्कृतिः सून मातुः शापविनाशिनी । तयापि तत्ते वक्ष्यामि शृणु मुदं परमम् ॥ २५ ॥
स्पन्दनानि महाबाहो महीपान्पट्टवानि च । दुर्लभानि च देवानां गन्धर्वाङ्गनाथानाम् ॥ २६ ॥
तान्यहं प्रेक्ष्य शून्यानि सतहीनानि काश्यप । तावदेव मया दृष्टम् मे मन्त्रिणरायणः ॥ २७ ॥
स्थापितोऽपि रथे यस्मात्सर्वज्ञानाविनाशद । नानामौर्गगणैर्गमार्ष ममाग्रोदयकारकः ॥ २८ ॥

त्वां दृष्ट्वा मां प्रपश्यन्तु भूलोकादिसमाश्रिताः । त्वं निष्पापोऽसि पक्षीन्द्र मम सांनिध्यभक्तितः ॥ २९ ॥
यस्मान्मम पदे शान्तिं सर्वकल्मषनाशने । जन्तुर्न लिप्यते पापैः पद्मपत्रमिवाम्भमा ॥ ३० ॥
एतत्ते कथितं वत्स तव कर्मफलं त्विदम् । सर्वकर्माश्रयं स्वर्गोपवर्गाख्यं शुभाशुभम् ॥ ३१ ॥
अतः परं किमन्यत्वं श्रोतुमर्हसि तद्वद ॥ ३२ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३०८ ॥

अरुण उवाच ।

साक्षाज्जातिस्मरो देव कलौ कोऽपि भविष्यति । प्रादुर्भूतस्तथा त्वं मे ब्रूहि कः पुरुषोत्तमः ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि कथां पौराणिकीमिमाम् । यथा जातः कलौ चोरे साक्षाज्जातिस्मरः प्रभुः ॥ २ ॥
तत्र भ्रातृपदे मासि कृष्णाष्टम्यां च पुत्रक । मथुरामण्डले पुण्ये निशीये रोहिणीयुते ॥ ३ ॥
विजयाख्ये सुहृते तु सूर्ये सिंहगतेऽण्डज । भारावतरणार्थाय कंसादीनां वधाय च ॥ ४ ॥
देवक्यां वसुदेवाच्च नररूपी जनार्दनः । शङ्खचक्रधरो देवः श्यामाङ्गः कमलेश्वरः ॥ ५ ॥
चतुर्भुजो महाबाहुर्वनमालाविभूषितः । सर्कास्तुभो गदापाणिः प्रादुर्भूतो भविष्यति ॥ ६ ॥
अद्वितीर्देवकी तत्र वसुदेवश्च कश्यपः । ताभ्यां जातोऽण्डजश्रेष्ठ तस्मात्स पुरुषोत्तमः ॥ ७ ॥
स एव जातिं स्मरति कलौ साक्षात्पतत्रिण । नान्यः कदापि देवोऽपि शरीरं प्राप्य मानुषम् ॥ ८ ॥
तत्र पुण्यप्रभावेण नानादेवाद्विजार्चनात् । प्राकृताद्वेदानाञ्च जातिं सूर्यारुणात्स्मरेत् ॥ ९ ॥
साक्षाज्जातिस्मरो विष्णुर्यस्मात्स पुरुषोत्तमः । कृत्वाऽद्भुतानि कर्माणि श्रिदशैर्दृष्टकृतान्यापि ॥ १० ॥
भागोद्धारं पृथिव्याश्च गमिष्यति पदं स्वकम् । तस्य जन्मदिने सूत यः कुर्याद्विधिपूर्वकम् ॥ ११ ॥
व्रतोपवासं संपूज्य जन्मविज्ञैर्जनार्दनम् । स गच्छेत्परमं स्थानं यत्र विष्णुः सनातनः ॥ १२ ॥
पुनः कलियुगस्यान्ते स एव भगवान् हरिः । अवतारं स्वकं कृत्वा कल्किर्ज्ञां तदाऽद्भुतम् ॥ १३ ॥
क्षयं नीत्वा जनान् दुष्टान् म्लेच्छान् धर्मपराङ्मुखान् । प्रकाश्य वेदधर्माश्च गमिष्यति परं पदम् ॥ १४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाके अध्यायो नवाधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

क्षीणात्पुण्यादथो कश्चिदपतत्सिद्धपुरात्सुत । स एवाऽयं महाभाग जातश्चैवात्र जन्मनि ॥ १ ॥
देशे गङ्गासमीपस्य पुण्ये पुण्यजनाश्रिते । महीपालकुलेऽत्युग्रे महोग्रः पृथिवीपतिः ॥ २ ॥
लघुस्वरूपो मतिमान् नानारत्नचयान्वितः । महामात्यैर्दृष्टैर्भुक्तो भूपालानां भयप्रदः ॥ ३ ॥
तपःशेषान्महापुण्यात्सर्वमेतत्फलं सुत । पापावशेषात्पापिष्ठः कामी लोभसमन्वितः ॥ ४ ॥
परमाम्बक्रियादीनः शान्त्वर्तो पतत्रिण । गङ्गास्नानान्महाबाहो प्रायश्चित्तं परं न हि ॥ ५ ॥
यत्र गङ्गाऽण्डजश्रेष्ठ प्रायश्चित्तं हि तत्र सा । प्रायश्चित्तं परं नैवाशेषपापनिवृत्तनम् ॥ ६ ॥
निवागधनजात्पुण्यादत्र जन्मनि सुवत । ईदृशं सर्वसौख्यानि चान्ते रुद्रगणो नरः ॥ ७ ॥
भविष्यति महापुण्याद्भद्रपूजनजात्फलात् । आयुस्तस्य महाभाग पञ्चपञ्चाशद्वद्वकम् ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाके अध्यायो दशाधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कैलासात् पार्वतीशपात् प्राग्जन्मन्यपवर्गजा । वभूव काचिदनिता महादानरता सदा ॥ १ ॥
 पार्वत्याः क्षोभणादत्र यवन्यस्ति पतत्रिणि । महोविभूत्या युक्ता सा समस्तैश्वर्यसंयुता ॥ २ ॥
 पृथ्वीपतेः सा पुत्रीयं जाता वै नर्मदातटे । पुत्रभ्रातृविहीना सा देवीशपान्महासती ॥ ३ ॥
 भञ्जनात्तद्रतस्यात्र न च पूर्णमनोरथा । सुवर्णवर्णा पद्माक्षी नानाभरणशोभिता ॥ ४ ॥
 जाता कुम्भगते लम्बे स्थिते तत्र अग्निश्वरे । पञ्चवेदमितायुः स्यादत्र जन्मानि वै ध्रुवम् ॥ ५ ॥
 विमुज्य सर्वभोगान् सा गच्छेत् स्वर्गं महासती । अग्रे जन्मानि सा देवी भविष्यति च वाङ्मना ॥ ६ ॥
 पत्या सार्वं प्रविश्याग्री पुनर्गच्छेच्छिवालम्बम् ॥ ७ ॥

इति श्रीह्रदसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अष्टादशधिकविंशततमः ॥ ३११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्वाङ्मणः कश्चित्कृपिकर्मरतः सदा । पूजकञ्चातिथीनां च भिक्षुकाणां च यत्नतः ॥ १ ॥
 तद्गृहे वृषभो मत्तस्तीक्ष्णशृङ्गो मयानकः । तेन तद्गृहभस्यापि प्राग्भवे विनतासुत ॥ २ ॥
 छित्त्वा नासाग्रमुष्णौ तु कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्र जन्मानि तद् भुक्त्वा फलं पापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
 जातोऽत्र यवनः सिन्धुमण्डले रम्यपर्वते । पण्डस्तु तेन पापेन स चास्त्यत्र पतत्रिणि ॥ ४ ॥
 घर्मात्पूर्वकृतास्तोऽपि सूर्यैश्वर्यधनान्वितः । पापस्यात्रार्जितस्याय प्रायश्चित्तं परं न हि ॥ ५ ॥
 पूजनादतिथीनां च भविष्यति च तद्गतिः । तीर्याश्रयेऽत्र जनुषि मृत्युस्तस्य प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥
 आयुः पष्टिमितान्दान्तं रिष्टं पञ्चाशदब्दे ॥ ७ ॥

इति श्रीह्रदसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अष्टादशधिकविंशततमः ॥ ३१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नन्दिकेश्वरसानिष्पाच्च्युतो रुद्रगणो महान् । अमिमानान्वितस्तत्र रुद्रभक्तिपराङ्मुखः ॥ १ ॥
 शतो नन्दीश्वरेणाथ यस्माद्गुदपराङ्मुखः । तस्मात्त्वं यवनो द्रुथो भविष्यसि महीतले ॥ २ ॥
 प्रसादितस्तदा तेन स्तुतिभिर्नन्दिकेश्वरः । अपि स्वल्पतरे काले शापान्मुक्तिं ददी प्रभुः ॥ ३ ॥
 तस्य शापान्महाभाग जन्मन्यत्राजनि स्वयम् । महाभूमिभुजां वंशे म्लेच्छानां गरुडाग्रज ॥ ४ ॥
 पुष्करात्मावपरे देशे शुक्रे स्वोच्चे तु लाभगे । मालव्यपोगे विख्याते सचन्द्रे बहुभिर्युते ॥ ५ ॥
 गौरो यशस्वी मतिमान् नानारत्नचयैर्वृतः । गजयूयैः समाक्रान्तो बहुभूषालसेवितः ॥ ६ ॥
 नानावाहनसंयुक्तो बहुभोगयुतस्तथा । सकलैश्वर्यविचादयः स्वेच्छाद्रप्ताभिताम्रजः ॥ ७ ॥
 दाताऽतिशक्तितो लोके घर्मात्मा लोकविश्रुतः । रुद्रभक्त्यन्तरापञ्च न तु पूर्णमनोरथः ॥ ८ ॥
 बहुभूत्यैः समायुक्तो यावज्जीवं सुखान्वितः । पञ्चवेदमिते वर्षे रिष्टं शस्त्राभरणान् ॥ ९ ॥
 रुद्रधर्मकृतात्पापाद्गुदपूजनमद्भजात् । प्रायश्चित्तं महाभाग नात्र जन्मानि विषये ॥ १० ॥
 चिद्रमद्वाचया सूत भीमोनीचोऽष्टमे स्थितः । सूर्यस्यायगवाच्छुक्रात्तद्गन्तव्यमत्र ॥ ११ ॥
 नायुर्दामयवामोति रिष्टान्तं जीवनं स्मृतम् ॥ १२ ॥

इति श्रीह्रदसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अष्टादशधिकविंशततमः ॥ ३१३ ॥

। अरुण उवाच ।

॥ भगवन् वेवदेवेशः श्रुतमेतन्महादुभुतम् । महातुगामिन्या नार्या गति मे द्यूहि ॥ भास्कर ॥ १ ॥
 ॥ २ ॥ श्रीसूर्य उवाच ।
 ॥ मृतं समीक्ष्य भर्तारं या विशेषः कृताशनम् । सार्धं तेन महापुण्या ज्ञेया साः सद्गमिनी ॥ ३ ॥
 ॥ श्रुत्वा मृतपतिं याऽत्र विदेशस्थे प्रतिव्रताः । प्रदक्षेण विशेषी सा ज्ञेयाः चानुगामिनी ॥ ४ ॥
 ॥ धर्मात्प्रतिव्रता पूर्वगन्मवेन्मोक्षगतिर्ह्येषा । अथैकाऽभूमन्महासाध्वी जाता ब्रह्महृदेष्वहम् ॥ ५ ॥
 ॥ ब्राह्मणी तपसा युक्ताः । मेधा भर्तृपरायणा । दानशीलरवा पुण्या पुण्यकर्मान्विताः सतीः ॥ ६ ॥
 दृष्ट्वा मृतपतिं सा तु दिव्याभरणभूषिता । प्राप्ताऽग्री विधिना सूतं कृत्वा पूजां हरेर्भक्षम् ॥ ७ ॥
 सा गता घूमराजस्य स्कन्धे दत्त्वा पदाम्भुजम् । वैकुण्ठे चाण्डजश्रेष्ठ यद्रत्ना न निवर्तते ॥ ८ ॥
 तल्लतातलवातेन मूर्च्छितोऽभूद्यमाधिपः । तत्काले वै तत्र पृथो नारदेन महात्मना ॥ ९ ॥
 धर्मराज वदेतन्मे त्वत्तः परतरश्च कः । इण्डप्रदो महाभाग येन त्वं चालितोऽयुना ॥ १० ॥
 ॥ तर्मुवाच ॥ अपिश्रेष्ठ गतेषु योऽनुमाननां । संती तत्पादभारेण पीडितोऽहं भृशं द्विज ॥ ११ ॥
 ॥ मोक्षं गतो महासाध्वी गृहीत्वा किं स्वकं यतिम् । महापापसमाक्रान्तं नरकस्थं द्विजेत्तम ॥ १२ ॥
 ॥ सीतामिषप्रतिचैवीत्रं कथं पापवैशंपतः । ब्राह्मणी योगयुक्ता च भविष्यति कलौ युगे ॥ १३ ॥
 ॥ किं योऽभ्युत्थेत्सर्वोर्मस्माच्छिवस्वमुपगच्छतः ॥ १४ ॥
 ॥ १५ ॥ इति श्रीहृदसूर्यारुणसंवादे कर्मविप्राके अध्यायः षोडशाधिकत्रिंशत्तमः ॥ १६ ॥
 ॥ १७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कामतो यश्चेत्पूर्वं ब्रह्महत्यां नराधमः । क्षयरोगान्वितः सोऽपि जायते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 घोराद् ब्रह्मज्जातपापांश्च दृढकर्मकृतास्तुत । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापान्मुक्तिस्त्रिजन्मनि ॥ २ ॥
 इति श्रीहृदसूर्यारुणसंवादे कर्मविप्राके अध्यायः षोडशाधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३१९ ॥

॥ १ ॥ श्रीसूर्य उवाच ।
 ॥ ब्राह्मणं ध्यातेयेष्टुः पूर्वजन्मनि मौनवैः । मोहादकामतः सोऽपि क्षयरोगसमन्वितः ॥ १ ॥
 ॥ क्षयणीत्रः क्षयं याति धातवः सर्वदेहिनाम् । धातुक्षयेऽतिकरेण नष्टायुर्जायते पुमान् ॥ २ ॥
 ॥ सर्वस्वदानाद्वैरा क्षयरोगः प्रदोष्यति । कुरुक्षेत्रादितोयैषु सत्पात्रेषु विधानतः ॥ ३ ॥
 ॥ ४ ॥ इति श्रीहृदसूर्यारुणसंवादे कर्मविप्राके अध्यायः षोडशाधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३१९ ॥

अरुण उवाच ।

॥ श्रीश्रेष्ठो महागुप्तारुणः प्रतापवान् । आचारकुलधर्मज्ञो देवादिजवत्सलः ॥ १ ॥
 ॥ संयुतो वीर्यवताभ्यां किञ्चिद्विचक्षणितः । तस्य भाषां सदाचारा किञ्चिद् देशकारिणी ॥ २ ॥
 ॥ प्रतिभुक्तो प्रतिप्राणा प्रतानांमनुकाङ्क्षिणी । अनुहीना कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ३ ॥
 ॥ श्रीसूर्य उवाच ।
 ॥ नारीणां वै जारंगानाममतीनां कुलच्छिदाम् । यदा वीरप्रसूतानां शीघ्रगमनमुच्छिदाम् ॥ ४ ॥
 ॥ और्षधेच्छेदनेदुः प्रलपेदुष्टमक्षणैः । सभावनस्तथाऽऽघातस्त्वया वस्तिकर्मभिः ॥ ५ ॥
 ॥ गर्भस्य पातनापार्थं करोत्यापि च कीर्तयेत् । पुंस्कृते नैव तत्कर्म स्त्रीकृते नात्र संशयः ॥ ६ ॥

१ यदा विरप्यत हि शीघ्रगमं समुद्रेन ।

नागि जन्मान्तरे प्राप्ते न सा गर्भं विभर्ति हि । पूर्वं वैश्यकुले जाता सपत्नीसहिता स्वग ॥ ७ ॥
 नार्याऽनयेर्ष्याया चैव संततेर्नाशनाय च । औषधेऽच्छेदनाद्यैस्तु तस्यार्थं कल्पितोऽगदः ॥ ८ ॥
 सपत्न्यै प्रेरयामान विविधोऽनेन तैदृदः । तथा वै ऋतुभावाच्च शीघ्रं धीर्न तर्जपथम् ॥ ९ ॥
 पुष्पं प्रणाशितं तस्यास्तस्मिन्नमनि मानद् । ऋतावृत्तौ च संप्राप्ते जातं तद्विविधं रजः ॥ १० ॥
 वेदना जायते नित्यमसृग्वातोदरामयः । पुण्ये नष्टे फलं नष्टं कदाचिद्गर्भपातनम् ॥ ११ ॥
 एतत्कर्म कृतं पूर्वभवे वै गर्भदोषकृत् । तथापि फलद्वन्त्रीणां द्वितीयं मुकृतं चरेत् ॥ १२ ॥
 ऋतुभावादुष्टबुद्ध्या कृतं वै पूर्वजन्मनि । तेनैव कर्मणा वत्स विविधाः पुष्पवन्धनाः ॥ १३ ॥
 गर्भाशयमधिश्रित्य स्ववते शोणितं बहु । छिद्यन्तीव च वाऽन्याणि सचीभिरिव सुवन ॥ १४ ॥
 वेदनायाः पुरा भोगास्त्रीणां गर्भनिपातनात् । यावत्कालं निष्ठुरोऽयं तासां गर्भमपातयत् ॥ १५ ॥
 तावानेव पतेद्गर्भो ह्यथवा नास्य संभवः । एवं तु लक्षणेर्ज्ञात्वा कर्माणि स्त्री समाचरेत् ॥ १६ ॥
 एकमासावधिं चैव दम्पती तीर्थसङ्गमे । मुशुमे भृशदेशे तु पुराणोक्तविधानतः ॥ १७ ॥
 संप्रणाशाय दुष्टस्य प्रायश्चित्तमिहैनमः । प्रीष्टपद्यां तृतीयायां शुद्धायां व्रतमाचरेत् ॥ १८ ॥
 नियमेन कृतं सुतं व्रतं सिद्धिं ददाति तत् । पुण्यैर्नानाविधैः शुभ्रैरर्चयेद्भिरिजाप्रियम् ॥ १९ ॥
 केतकैर्गर्भसंयुक्तैश्चम्पकैः कुमुदोत्पलैः । सौवर्णीं राजतीं ताम्र्यां मूर्तिं गार्ग्यः प्रकल्पयेत् ॥ २० ॥
 हारनूपुरमुकुटकुण्डलाभरणादिकम् । नैवेद्यैः शुभ्रकानारमोदकापूपपायसैः ॥ २१ ॥
 उपविष्टेत विधिवद्भवानीप्रियवल्लभम् । पतिपुत्रवतीभिस्तु स्त्रीभिः सह शुचिस्मिता ॥ २२ ॥
 रात्रौ जागरणं कुर्याद्भीतनृत्पादिपूर्वकम् । द्रव्यैर्नानाविधैर्गर्ह्य दद्यान्मन्त्रपुरःसरम् ॥ २३ ॥
 फलपुष्पासतोपेतं मञ्जनं मूर्तिं निक्षिपेत् ॥ २४ ॥

मन्त्रः ।

“ नमस्तेऽस्तु महादेवि नमस्ते गिग्गप्रिये । यद्वाणार्घ्यमिदं देवि पुत्रान्मह्यं यशस्विनः ॥
 देहि देहि जगत्पूज्ये शंकरमाणवल्लभे ” ॥ २५ ॥
 एवं रात्रौ विधानेन पूजयेत्परमेश्वरीम् । ततः प्रभाते विमले कृतप्रातःक्रिया सती ॥ २६ ॥
 देवीमुद्दिश्य विधिवद्भोजयेत्शोडश स्त्रियः । नानाविधैर्भक्ष्यभोज्यैश्चाह्नयानय पोडश ॥ २७ ॥
 मत्प्रेक्षं वीणवं पात्रं सप्तधान्यसगान्वितम् । सीभाग्याष्टकमंयुक्तं बन्धुमुमेन संयुतम् ॥ २८ ॥
 दातव्यं गिरिजाप्रीत्यै पुनःसीभाग्यशाम्यया । सगर्भाश्च वृषोपेतां सितां गां वस्त्रमंयुताम् ॥ २९ ॥
 सहिरण्यां ततो दद्याद्दिमाय गुणशालिने ॥ ३० ॥

मन्त्रः ।

“ गर्भपाताद्धि यत्पापं दुष्टस्त्रीणामुपाजितम् ।
 तदत्र वन्द्यतादेतस्मान्मुञ्च्य चाम्बिके । तव दानेन पुत्रा मे भवेयं मुमगा मती ” ॥ ३१ ॥
 इमं मन्त्रं समुच्चार्य दत्त्वा विभे विमर्जयेत् । एवं व्रतपण्या वै गर्भपातो न जायते ॥ ३२ ॥
 अयाऽत्र पुत्रपौत्राद्या स्वपत्या सह मोदते । न लभेद्गर्भपातं सा पतिपुत्रामुपै च न ॥ ३३ ॥
 तृतीये वा चतुर्थे वा मामि गर्भः समेषते । रजतस्य पलाभ्यां वै योगं गर्भाशयाह्नयिन् ॥ ३४ ॥
 निष्प्रेण स्वर्णगर्भं च कृत्वा दत्त्वा द्विजन्मने । “ गर्भपातं प्रकुर्वत्या मया प्राक्तनजन्मनि ॥ ३५ ॥

१ तदुक्तः । २ एतन्मात्रम् ।

यद्येव वक्ष्यत्वं प्राप्तं तस्मान्मुच्येऽत्र जन्मनि । जन्मजात्यादिकं वत्स वद् त्वमिह कर्मणः ॥ ३६ ॥
 इदं चतुर्थकं जन्म भूमिदेवकुलोद्भवम् । सपत्नीसद्वितं येन न सा गर्भस्य दोषदत् ॥ ३७ ॥
 तत्रेदमपि संचित्य लक्षणं त्विह जन्मनि । यया प्राक्पातितो गर्भः सपत्न्याः पतिवर्जिता ॥ ३८ ॥
 दीनानाथविरोधः स्यात्तन्विरोधस्या मुनः । अनुमन्त्रीप्रयुक्ता सा पितृमातृमुखोऽज्ञिता ॥ ३९ ॥
 धन्युत्तनिद्रुःखी स्यात्तन्वदा ह्यनवस्थितिः । गोकः स्यादुदरे बाधा तावत्प्लीहादिविभ्रमः ॥ ४० ॥
 अन्तरास्त्यन्मनो वा गर्भः सन्नोपलक्ष्यते । पाणौ मुष्टितलाचाताजानुना सविद्यजानुनी ॥ ४१ ॥
 दोषजो वायिजो वापि शस्त्रजोऽस्माद्द्विजोऽपि वा । ग्राहणाभ्योजयेत्तस्या सपिप्यात्मानमीक्षते ॥ ४२ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तदशाधिकविंशततमः ॥ ३१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सीमावाङ्गतः कश्चिद्वाङ्गणः पूर्वजन्मनि । तेन तत्र द्विजः सूत घातितो भूमिलोभतः ॥ १ ॥
 सहायपञ्चयुक्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्पापजान्ममदाचोरान्नग्नान् प्राप्य दारुणान् ॥ २ ॥
 तयापि तिर्यक्त्वं सूत विभुज्याऽधर्मतः स्वयम् । कर्मक्षयेऽय पुण्यात्माक् सोऽत्र जातो हि चादुःखः ॥ ३ ॥
 क्षयरोगयुतः सूत कृगो दुःखाहुरो भृगम् । लग्ने कुम्भाभिषे सूत भौमचन्द्रयुतेऽण्डज ॥ ४ ॥
 रिष्टं पश्मिमेते बर्षे जायतेऽकृतनिष्कृते । सदायाः पूर्वजा ये तु तेषां वक्ष्यामि लक्षणम् ॥ ५ ॥
 तद्ग्रे ते मृताश्चात्र पुत्राः क्षयरुजाञ्चिताः । रिष्टेन वाऽऽयुषो भङ्गो हृदपापात्र निष्कृतिः ॥ ६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टादशाधिकविंशततमः ॥ ३१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवत् कश्चिद्धर्मशास्त्रार्थकोविदः । गत्वा जगत्पुरं सूत कदाचिन्मदसंयुतः ॥ १ ॥
 ददाह तत्पुरं शत्रोस्तक्षणे छंदिनः पुनः । तत्रको ब्राह्मणो दग्धो वृद्धो विद्याविगारदः ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन चाज्ञानाद्ब्रह्मवाचनम् । अथो यमाजया सर्वा भुक्त्वा नरकयातनाः ॥ ३ ॥
 पुण्यघोपादयाऽनापि स जातः क्षत्रियापमः । देवोऽप्योष्पाभिषे गौरो लघुर्दक्षो महोद्यमी ॥ ४ ॥
 युवभावे महाभाग राजयश्मप्रपीडितः । ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः ॥ ५ ॥
 निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि यां कृत्वा मुच्यतेऽयुना । कार्यस्तत्र त्रिदेवानां धृतेयस्तु ययोदिताः ॥ ६ ॥
 ब्रह्मविष्णुमहेशानां सर्वरोगविनाशिनः । सुवर्णजास्तया कार्याः कदलीपत्रतंयुताः ॥ ७ ॥
 निजवित्तानुसारेण वित्तग्राह्यं विवर्जयेत् । देयास्तु विप्रमुख्येभ्यः क्षयरोगोपग्रान्तये ॥ ८ ॥
 ब्राह्मणान् भोजयेत्तथा होमयेच्च जपेत्तथा । गायत्रीं विधिना सूत पूर्वपापानुत्तये ॥ ९ ॥
 एवं कृते महाबाहो क्षयस्तस्यात्र ग्राह्यति । नैव कुर्यात्तु यो मोहाद्विष्टं विगमिन्तेऽन्दके ॥ १० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः द्वाविंशत्यधिकविंशततमः ॥ ३१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पा योपिदार्चयन्नामात्पूर्वजन्मनि निश्चयात् । ब्रह्महत्यामयार्धव सा त्रिया क्षयरुगयुता ॥ १ ॥
 न तस्याः पापशमनं भयोक्तं न पतत्रिण । महापापकृताद्देवान्मुत्पुत्रेव न संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो विंशत्यधिकविंशततमः ॥ ३२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वस्वघाती च पुरुषः पूर्वजन्मानि मानद । वधिरौ जायतेऽत्रैव प्रायश्चित्तं च तच्छृणु ॥ १ ॥
 चान्द्रायणव्रतं कुर्वात्सुवर्णकपलान्वितम् । पुस्तकं विधिवद्वाचास्मात्पापात्ममुच्यते ॥ २ ॥
 भोजयेच्च यथाशक्त्या होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकविंशत्यधिकत्रिंशततमः ॥ ३२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदाचरेन्नारी पापं प्राग्ग्रहाघातजम् । अज्ञानादत्र जनुपि क्षयरूपपीडिता हि सा ॥ १ ॥
 महापापकृताद्वोराद्यस्मात्सर्वस्वदानतः । क्षयरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 प्रयागे मकरस्थेऽर्के स्नानादत्रैव जन्मनि । काश्यां वासात्तथा सूत मुच्यते ब्रह्महत्याया ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकविंशत्यधिकत्रिंशततमः ॥ ३२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कलिङ्गदेशे प्राक् सूत काचिद्विजराङ्गना । पतिम्रिया घर्मशीला दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
 सा नार्यघातपदपूर्वं भवे मोहाच्च कुकुटम् । नासावकत्वमामोति साऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ २ ॥
 हैमनिष्कत्रयं दद्यात्पर्वस्वेव प्रयत्नतः । ब्राह्मणाय महामाग पापनाशकरं परम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकविंशत्यधिकत्रिंशततमः ॥ ३२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव वाहुजः कश्चिदेशे पञ्चनदेऽधुना । धनधान्यसमायुक्तः पापकर्मा महोद्यमी ॥ १ ॥
 विमोत्तङ्गगतश्चार्यं प्रयागे गरुडाग्रज । सुस्नातो मृगगे भानी धूर्तः कर्मक्रियोन्मिनः ॥ २ ॥
 संप्राप्य स्वगृहं शीघ्रं कृत्वान् कर्म दारुणम् । ग्रामे निवासितस्यान्यक्षाग्रियस्य पतत्रिण ॥ ३ ॥
 ददाह भवनं रम्यं वैरिभावात्पुराऽनघ । तत्रैका वत्सरी दग्धा जीवाश्चापि विशेषतः ॥ ४ ॥
 कालयोगे च संप्राप्ते स गत्वा यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यमभावेण स जातः पादजोऽधुना । गङ्गायाः प्राक्परे देशे शतयोजनसंमिते ॥ ६ ॥
 सुमध्यरूपो बलवान् धर्मं स्वल्पमातिः शतः । बुद्ध्याधिकप्रचारी च पीतिकः स्वल्पविश्वान् ॥ ७ ॥
 सकन्यश्च सपत्नीको बन्धुभृत्यसमन्वितः । पुण्यादिदं फलं पूर्वोत्पापादत्र शृणुष्व वै ॥ ८ ॥
 गोबालवत्सकवधान्विघातादपुत्रकः । सप्तवेदमिताब्दान्ते जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
 गोव्रीविमवधात्पापान्यत्र नाशकारिणः च । गौराशिगः शनिः सोमात्यष्टो जीवो मृगाल्यतः ॥ १० ॥
 लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ पृच्छकस्यात्र जन्मनि । पूर्वं या स्त्री सहामाऽतीन्मृतवत्साऽत्र सा मुत ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् सर्वपापनिषूदनीम् । पुत्रवृद्धिकरी धन्या साऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोषनीम् । पञ्चस्वर्णमिता कार्या मुरभिश्च हिरण्मयी ॥ १३ ॥
 तर्धमितिहा वापि द्वयोर्विज्ञानुसारतः । संपूज्य विधिवन्मन्त्रदेया विप्राय धीमते ॥ १४ ॥
 मार्गवेदिमिर्तर्दयस्तथा पशुपतिः सुत । मापाभ्यां च तथा बद्धिर्जीवा मापचतुष्कजाः ॥ १५ ॥
 देयाश्च विधिना सूत प्रायश्चित्तं विधानतः । जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा जन्मन्यत्र ममाजया ॥ १६ ॥

नैवं कुर्याच्च यः शक्त्या त्रिवेकं पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः ॥ १७ ॥
नवसप्तसमायुः स्यात् प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । सप्तवेदमिते वर्षे रिष्टं वाऽकृतनिष्कृतेः ॥ १८ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्विंशत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्मीरमण्डले पूर्वं काचिद्द्विजवराङ्गना । पतिप्रिया शीलयुक्ता दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
वैरिभावं तया स्मृत्वा गृहं दग्धं द्विजस्य च । चौर्वेण तत्सुतो दग्धो गृहदाहे पतत्रिण ॥ २ ॥
साहाय्यात्स्वामिनः सर्वं प्राग्भवे समुपाजितम् । तत्पापजान्महाघोरात्फलाज्जाता वियोनिजा ॥ ३ ॥
सेव जाता विराटेऽत्र पतिशुश्रूषणात्सुत । क्षत्रिया धनधर्मादद्या पूर्वपुण्यात्तया सती ॥ ४ ॥
क्षयरोगयुता बाल्ये बालघातादपुत्रिणी । महामिदाहपापाच्च प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ ५ ॥
त्रयोविंशन्मिते वर्षे रिष्टेनैवात्र नश्यति । साहाय्यात्तत्पतिश्चात्र पुत्रहीनो रुजान्वितः ॥ ६ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चविंशत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां यो महाभाग निहन्यात्पापमोहितः । तस्य च स्वलिता वाणी भवत्यग्नैव जन्मनि ॥ १ ॥
दद्याद्विरणमयीं तत्र सारिकां शुभलक्षणाम् । तथा च पुस्तकं दद्याच्छास्त्रस्य विधिनाऽण्डज ॥ २ ॥
पूर्वपापात्प्रमुच्येत नरोऽत्र गतकिल्बिषः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षड्विंशत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां घातयेन्नारी पूर्वं पापविमोहिता । साऽत्र जन्मनि जायेत बचनस्वलिताऽण्डज ॥ १ ॥
तया देया सुवर्णस्य सारिका ब्राह्मणाय वै । पूर्वपापात्प्रमुच्येत तद्दानाद्दिनतामुत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तविंशत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्रजाती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । लम्बकण्ठः प्रजयेत सोऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
गो दद्याद्विष्वक्चेतां सर्वाभरणभृतिताम् । मुच्यते कण्ठजाद्रोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टविंशत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी पूर्वजनुपि घातयेद्भ्रूडाग्रज । वक्त्रं ग्रा कण्ठरोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
गो दद्याद्विधिना सप्त श्वेतामत्र पयस्विनीम् । यथोपस्करसंयुक्तां तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चविंशत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३२९ ॥

अरुण उवाच ।

पथिष्टिप्रकुले जातो धर्मिष्ठो वित्तमंयुतः । उदरे वातजा रोगा शुल्माया बोध्वद्भ्रूयाः ॥ १ ॥
मोहापाः स्वल्पवीर्यश्च अग्निपाण्डुदगमयः । जायते शीर्षजा पीडा बाल्ये स्याद्ग्रहणीगदः ॥ २ ॥
गर्भे जायते वदिरुपचातग्रणाकुलः । पात्राणां मातुलानां च दुःखवार्ताश्रुतिः सदा ॥ ३ ॥
दायादाच्छुक्लनीहा भूमिद्रव्याभिलिप्तपा । पण्डितानि च लक्ष्माणि तस्य देहे भवन्ति हि ॥ ४ ॥

तस्य भार्या सदाचारा कदाचिदोपवादिनी । गौस्वर्णा शुभा वाणीसन्तोषप्रियकारिणी ॥ ६ ॥
मृतवत्मा कथं जाता स्थिरगर्भमवाप्नुयात् । दश मामानतिक्रम्य गर्भे चोदरसौरपभाक् ॥ ६ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ७ ॥

सूर्य उवाच ।

पुंसकृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संगमः । पूर्वजन्मनि सा क्षत्रा संजाता विनतामुत ॥ ८ ॥
अज्ञानतिमिरान्धेन स्त्रीणां कर्म दुरात्मनाम् । अजानती कुन्स्त्रीणामाचारमनुकम्पया ॥ ९ ॥
सर्वभूतेषु चात्मानं स्यावरेषु चरेषु च । प्रमादोद्दीपिनं हत्वा सत्रा निष्ठुरमात्मना ॥ १० ॥
तस्य गेहाश्रिता नित्यं माजोरान्नपर्वकाः । पातालक्रीडनपग गेहे संकुलिता भृशम् ॥ ११ ॥
तत्पश्यत्वा त्यज्यते मातृवालानामनुकम्पया । मायाचन्धनमातृणा चालगतीश्रिता तदा ॥ १२ ॥
अन्यत्तद्धर्मिणां दृष्ट्वा क्षिप्यते वद्विभस्मसात् । विनिवृत्ति प्रमादार्थैर्भेदं संततिदुःखभाक् ॥ १३ ॥
संततिदुःखितायास्तु नानादुःखाश्च जायते । अनया वित्तमासाद्य तेषां वै नाशनाय तु ॥ १४ ॥
तयाविषेषु जीवेषु मृतेष्वपि च तद्गशात् । म्रियन्ते जिघावस्तेष्वपि तस्यास्तदोपचिद्धिताः ॥ १५ ॥
पाताले ज्वलितास्त्राभिर्बिह्वो लघुप्राणिनः । गर्भयुक्ता मृता मातृक्षामयापि तयाऽम्बया ॥ १६ ॥
गर्भे न लभते तत्र मृताऽमो दुःखजन्तवः । तेन कर्मविपाकेन स्थिरगर्भा मृतप्रजा ॥ १७ ॥
त्रिविधापत्यजा बाधा प्राप्यते जन्तुन्तरे । जन्तवो गर्भिणो ये तैः स्वकृतं कर्म मुच्यते ॥ १८ ॥
उभयोः कर्मणां हेतुवश्यावश्यप्रयोजकात् । इदं जन्म तृतीयं तु ब्रह्मवैश्वानमुद्रवम् ॥
स्थिरगर्भा मृतापत्या पुत्रहीना पतत्रिण ॥ १९ ॥

अरुण उवाच ।

मायश्चित्तं कथं नाथ येन गर्भः प्रजायते । ममोपरि कृपां कृत्वा सत्यं वद दिवस्पते ॥ २० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मुदिष्टे समनुमाप्ते गृहेऽहनि शुभोदये । प्रागुदरप्रवणे देगे गोमयाशुपलिप्तके ॥ २१ ॥
तत्रोपर्याविकं स्तीर्य नानाचित्रविचित्रकम् । टोणमानं तिष्ठानां तु मध्ये गर्भं प्रपूजयेत् ॥ २२ ॥
निष्कमानं सुवर्णरूपं शक्यं मध्यतः क्षिपेत् । तस्य पूर्वं च दिग्भागे तण्डुलद्रोणपर्वते ॥ २३ ॥
शुद्धं सोऽयं भृशं ताम्रपात्रं दशपलान्मितम् । स्थापयेद्राजतं पद्मं तन्मध्ये पलनिर्मितम् ॥ २४ ॥
पूजयेच्च सपत्नीकं कश्यपं च प्रजापतिम् । वेणुदण्डं करो दक्षे बामे चायं कमण्डलुम् ॥ २५ ॥
कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां मूर्तिं च शुभलक्षणां । अर्चयेद्वन्धपुण्यायैरुपचारैः पूयन्पूयन् ॥ २६ ॥
सम्पद्य श्रद्धावती नारी त्रिविधापत्यदुःखिनी । विप्राय वेदविदुषे पूजयेद्विविधैरने ॥ २७ ॥
तनस्तनु सपत्नीकं मुनीनां विन्मयेदिति । सदक्षिणा जगत्पृथा पत्नी च तपनी वला ॥ २८ ॥
सा मया तिलसंगत्या वैराग्यमिस्तीरवेदनम् । लंजिता म्रौजनाचारमज्ञानत्या दयात्मिकाम् ॥ २९ ॥
नाशयेत्तस्य पापस्य देवप्राप्तं विगर्हितम् । सम्पद्य श्रद्धावती नारी मृतमेततिदुःखिनी ॥ ३० ॥
सपत्नीकं च मौर्वी निर्मितं सम्पगर्चितम् । विप्राय वेदविदुषे प्रदद्यादगुणशालिने ॥ ३१ ॥
एवमाश्राप्य ता मूर्तिः समादाय पूयन्पूयन् । प्रदद्यादानविधिना श्रद्धया च सदक्षिणाः ॥
दानान्ते कीर्तयेन्मन्त्रं निष्ठुवी विहिताब्रलिः ॥ ३२ ॥

मंत्रः ।

“यन्मया पूर्वजनुषि दयारहितचित्तया । प्राप्तमत्यशुभं स्वार्मिद्विद्विषि तत्कर्म दारुणम् ॥ ३३ ॥
दत्त्वा दानं च विप्राय सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणमवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काकयाती महाभाग प्राग्भवे चात्र जन्मनि । कूर्चहीनो भवेन्मर्त्यः स तत्पापेन लाञ्छितः ॥ १ ॥
कृष्णधेनुप्रदानेन विधिनाऽत्र खगाधिप । मुच्यते तदुपायात्तु कूर्चयुक् चात्र जन्मनि ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणमवादे कर्मविपाके अध्याय एकत्रिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नागि घातयेत्काकं विनतानन्दवर्धन । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कूर्चयुक्ता भवेदलम् ॥ १ ॥
कृष्णधेनुप्रदानेन कूर्चयुग् गरुडाम्रज । पूर्वपापविशुद्धिः स्यादत्र जन्मनि सुव्रत ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणमवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वात्रिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यभक्षको यस्तु भवेत्प्राह्मानवोऽण्डज । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते कृमिलोदरः ॥ १ ॥
स भीष्मपञ्चकादत्र घृतात्पुण्यसमर्जितात् । मुच्यते किल रोगात्तु दुष्टात्कृमिभवात्खग ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणमवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

याऽभक्ष्यं भक्षयेन्नागि प्राग्भवे गरुडाम्रज । जायते जठरे तस्याः कृमिजाता रुजा सुत ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं कार्यं भीष्मपञ्चयतं शुभम् । कार्तिके शुक्लपक्षे तु प्रातस्तदिनपञ्चकम् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणमवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टस्पृष्टं तु यो भोहाद्रक्षयोद्विषिवर्जितः । सिद्धान्नं स पुरा सृत जायतेऽत्र कृशोदरः ॥ १ ॥
विष्णुव्रतान्महापुण्यात्तत्सर्वपापप्रणोदनम् । तदा कृशोदरत्वं च रुजं नात्र प्रपश्यति ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणमवादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चत्रिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भुक्तं यया पुरा सृत मेदादि द्विजभार्यया । दुष्टस्पृष्टं च सततं साऽत्र स्याच्च कृशोदरी ॥ १ ॥
सा विष्णुव्रतात्पुण्यात्तस्मात्पापात्नमुच्यते । रुजोदरव्यया नश्येत्तत्पापस्य प्रणाशनात् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणमवादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चत्रिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

द्विजः पूर्वभरे यन्निदानीदमोन्वितः सदा । सभायां नर्मदातीरे धनसौख्यसामन्वितः ॥ १ ॥
कृताग्ने तेन दानानि नानावर्षसु शक्तिनः । वेदावेज्ञानयुक्तेषु सत्पात्रेषु विधानतः ॥ २ ॥

अथो पापं भूमिं पक्षे व्यभिचारममुद्रवम् । त्यक्त्वा ज्येष्ठाभ्युत्थानां धर्मशीलयुतां प्रियाम् ॥ ३ ॥
रविं दर्शयन्निष्ठापामनृतावपि मोहितः । ततो यमपुत्रं प्राप्तः सरदायो द्विजोत्तमः ॥ ४ ॥

भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा । श्रद्धादानवशात्सोऽत्र गङ्गायाः पूर्वभागजः ॥ ५ ॥
 सिंहस्येडकं मुखे राहौ जीवे कर्कसलिंगे भृगौ । स रक्तगौरो मतिमान् बन्धुस्त्रीमुखसंयुतः ॥ ६ ॥
 लघुवर्धणी स्वमितदो द्विजबन्धुसहायकः । सर्वं त्विदं फलं दानात् स्त्रीत्यागान्मृतपुत्रकः ॥ ७ ॥
 स्त्रीत्यागी भूणहा लोके इति पौराणिका विदुः । योपासादाय्यतो जातं शृणुष्व विनतासुत ॥ ८ ॥
 प्राग्भवे या कनिष्ठाऽभूत्सा ज्येष्ठाऽत्र गतप्रजा । गर्भदोषयुता चेति लक्षणैर्लक्ष्यते खग ॥ ९ ॥
 वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविनाशनीम् । कुर्यात्पल्लेर्वेदमितैर्गणेशं विघ्ननाशनम् ॥
 तदर्धार्धमितं वाऽपि त्रिषु वित्तादिमं पठेत् ॥ १० ॥

मन्त्रः ।

“ त्यक्त्वा वराननां शुद्धां पूर्वं पापं समर्जितम् । तद्गुणपापनाशाय ददेऽई गणनायकम् ॥ ११ ॥
 मापसप्तमिता लक्ष्मीः शुभा लेख्या हिरण्ययी । ददेऽई विप्रसुख्याय वेदशास्त्रविदे त्विह ” ॥ १२ ॥
 ब्राह्मणान्वरपञ्चशक्त्या शुभां दद्याच्च दक्षिणाम् । एवं विधानं यः कुर्याज्जीविष्यन्ति च तत्सुताः ॥ १३ ॥
 श्रुत्वैवं शक्तिमान् यस्तु न कुर्याच्छोधनं गदे । स पुत्रान्नोपगर्षेत रिष्टं पञ्चाशदब्दे ॥ १४ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र जीवनं वर्षसप्ततिम् । अत्र जन्मादिकं ज्ञेयं विस्तरं नोदितं मया ॥ १५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तत्रिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे पञ्चनदे जाता बाहुजा पूर्वजन्मनि । साऽत्र जन्मनि वै विप्रा जाता प्राग्विष्णुपूजनात् ॥ १ ॥
 यत्कृतं बुद्धृतं तच्च शृणुष्वत्र खगेश्वर । ब्राह्मणेन महद्ब्रह्मं तद्गृहे स्थापितं च यत् ॥ २ ॥
 न तद्दत्तं पुनस्तस्मै भुक्तं सर्वमशेषतः । मृतो द्विजस्तद्गुरुत्वेन क्षुधितस्तु पतत्रिण ॥ ३ ॥
 पापमाचरितं पूर्वं ब्रह्मघातसमं तथा । पञ्चत्ववशमाप्ताऽपि भुक्त्वापि यमशासनम् ॥ ४ ॥
 पुत्रसंततिहीनाऽत्र युवभावे क्षयान्विता । निष्कृतिं परमां तस्या वक्ष्येऽई पापनाशनीम् ॥ ५ ॥
 सर्वस्वेन तयाऽर्धेन कार्या स्वर्णमयी शुभा । कदली पत्रसंयुक्ता देवा विमाय धीमते ॥ ६ ॥
 दानेनानेन सुप्रीता ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः । क्षयनाशकराः सर्वे भविष्यन्त्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टत्रिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि भो सूत श्रोच्छिष्टं भक्षयेत्तु यः । रात्र्यन्धो जायते सोऽपि जन्मन्यत्र च मानवः ॥ १ ॥
 भोजयेद्ब्राह्मणाञ्छक्त्या गोमूत्रं प्राशयेत्तथा । मुच्यते तत्क्षणात्सुत नक्तान्धत्वात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकौनचत्वारिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भक्षयेत्पुरा नारी श्रोच्छिष्टं सा शुभानना । नक्तान्धा जायते तत्र व्यथिता नेत्रपीडया ॥ १ ॥
 गोमूत्रप्राशनाद्ब्रह्मणेभ्यश्च भोजनात् । नक्तान्धयोरोगान्मुक्तिः स्यादत्र जन्मनि सुव्रत ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायपञ्चत्वारिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभोजी प्राग् रात्र्यन्धो जायतेऽधुना । स तत्पापवशुदयर्थं गोमूत्रं विधिवत्पिबेत् ॥ १ ॥

भोजयेच्च तथा विप्राञ्जया दद्याच्च दक्षिणाम् । रात्र्यन्ध्ययोगात्सततं मुक्तो भवति मानवः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणमवादे कर्मविपाके अध्याय एकचत्वारिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभुद् नारी प्राग्भवे विनतामुत । रात्र्यन्ध्ययोगयुक्ता सा चात्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
दिनेभ्यो भोजनाच्चैव गोमूत्रप्राशनात्तया । मुच्यते पूर्वपापात् विडालोच्छिष्टभोजनात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणमवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विचत्वारिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डाल्यां गमने पूर्वभवे च गरुडाम्रज । जायतेऽजगत्श्चात्र मृदो जन्मनि जन्मनि ॥ १ ॥
चान्द्रायणव्रतादत्र दशावृत्त्या कृतात्सुत । स मुच्यतेऽजगत्वाचलुचिबुद्धिर्भवेदिह ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणमवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिचत्वारिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदधमा नारी प्राग्भवे विनतामुत । चाण्डालं स्वीकरोत्येपाऽजगरी जायतेऽण्डज ॥ १ ॥
प्रजापतिप्रताप्यतात् कृतात्पश्चात्पर्वतैः । मुच्यते पूर्वपापात् सा जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणमवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुश्चत्वारिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परान्नविग्रपाती तु यो भवेत्पूर्वजन्मनि । सोऽजीर्णनातिरोगेण जन्मन्यत्र प्रपीड्यते ॥ १ ॥
विधिना लक्षहोमेन कृतेन गरुडाम्रज । मुच्यतेऽजीर्णजाद्रोगादत्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणमवादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चचत्वारिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विद्वं प्रदुरुते सुत या नारी पूर्वजन्मनि । पराग्रेषु यदा मोहाच्छृणु तत्र पतत्रिण ॥ १ ॥
अजीर्णैव रोगेण बाध्यते पीटया मद्भु । लक्षहोमेन सततं तत्पापान्मुच्यतेऽत्र सा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणमवादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चचत्वारिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३४६ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । सत्यरक्ता सदाचारः साधुसेवनसंयुतः ॥ १ ॥
तस्य देहे भवेज्जिह्वा पापजं चात्र जन्मनि । किलासदद्रुकण्टश्च नेत्रतोदो विगडिमता ॥ २ ॥
किञ्चिद्दः प्रजायेत तत्त्रयं कारणं विना । तस्य भार्या सुतन्वद्नी स्त्रीधर्मव्रतकारिणी ॥ ३ ॥
वानाद्रवा व्यया तस्या मूर्ध्नि तुंटे प्रजायेत । मृतवत्ता कथं जाता पुत्राः पुत्र्यो मृताः कथम् ॥ ४ ॥
येन कर्मविपाकिन गत्यं कथय भारहर ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणमवादे कर्मविपाके अध्याय सप्तचत्वारिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं रथगमन्यत्रा त्रिया शूद्रा प्रतामिता । यदुत्पापागनिग्ता यदुद्व्यसमन्विता ॥ १ ॥
शूद्रा याना च गन्धं यदुशानो गतागर्भः । अग्न्योन्वं ग्रीनिरगतः किञ्चित्कालवर्धनः ॥ २ ॥

उभयोः कर्मणोर्द्वैतुर्धनहर्ता पतिर्यतः । ततस्तेन कृतं कर्म भीष्ममत्रैव जन्मनि ॥ ३ ॥
 ब्राह्मणस्य सुतः श्रेष्ठः स्वर्णालंकरणैर्युतः । धनलोभाद्धतः ग्रीष्मं भाविनोऽर्यस्य वै बलात् ॥ ४ ॥
 तस्यापि मातापितरौ पुत्रदुःखेन दुःखितौ । द्वित्रवर्षस्तथा मासैर्मृतौ तौ दंपती तदा ॥ ५ ॥
 धनलोभवशास्तोऽसौ दुष्टचित्तः सुदुर्मनाः । तत्प्रिया च मृतौ तत्र गतौ वै यमशासनम् ॥ ६ ॥
 प्रमटं तद्गृहं जातं ब्राह्मणस्य ततः खग । तेन कर्मविपाकेन नरके पाचितौ भृशम् ॥ ७ ॥
 पश्चान्मानुषमापन्नौ व्रतदानप्रभावतः । इदं जन्म चतुर्य स्यान्मृतापत्यं खगेश्वर ॥ ८ ॥
 द्वित्रादिमासजातानां मृतिर्द्वित्रादिहायनैः । मृतपुत्रा भवंत्यत्र जाताजातास्तदैव च ॥ ९ ॥
 इदं जीवेदिदं जीवेदित्याशामपि च युवन् । जाताजाता विनश्यन्ति हि तस्याकृतनिष्कृतेः ॥ १० ॥
 एवं यदि चिरं स्थित्वा अचिरान्त्रियते परम् । सुगुणाश्च सुरुपाश्च व्यलनाञ्चाटुकारिणः ॥ ११ ॥
 नश्यत्सु जातजातेषु जन्मजन्मसु तेषु च । व्याच्यन्तग्रे भवेद्द्वयाधिर्ग्रस्तो व्यसनवानयम् ॥ १२ ॥
 नास्ति सौख्यं लभेत्तस्य नानाशङ्कितचेतसः । सौख्यं न तद्वनस्यापि परापत्यानि पश्यतः ॥ १३ ॥
 लक्षणानि पुरोक्तानि तस्येमान्यपि कीर्तयेत् । सोदरे त्रियते बालः स वै ब्राह्मण उच्यते ॥ १४ ॥
 मृतवत्सोद्भवं चिह्नं पूर्ववत्यातिपादयेत् । स्ववंशस्यापि विच्छेदो द्रव्यहानिर्यतस्ततः ॥ १५ ॥
 दीर्घमनस्यं महानाधिः शोक एवोपजायते । अदृष्टगुणलावण्या अदृष्टाननकान्तयः ॥ १६ ॥
 त्रिपत्ने जातमात्रा ये पुत्रा अकृतचाटवः । एवं तु कर्मणि पुरा प्रायश्चित्तमयाचरोत् ॥ १७ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्निह कर्मनिपूदनी । कथयतां दिवसेशान नारीणां हितकाम्यया ॥ १८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि मृतवत्साधनाशनीम् । निष्कृतिं विधिवत्तात संततेः सौख्यहेतवे ॥ १९ ॥
 यजमानः सपत्नीको विधिवद्विधिमचरेत् । पटद्भिः शान्तिमृत्तानि ब्राह्मणैः सहितोऽर्यवित् ॥ २० ॥
 सिद्धार्थक्षतद्वर्षाभिः कृतरक्षामतिष्ठितः । स्थापयेद्दार्पणमर्घ्यैर्गवैर्गर्वाङ्गैर्विष्णुमूर्तिभिः ॥ २१ ॥
 सुदिष्टे सुशुभे देशे गोमयाशुपलितके । तत्रोपयाविकं स्तीर्य कृष्णाजिनमयापि वा ॥ २२ ॥
 द्रोणमार्गं तिलानां तु कृष्णवस्त्रेण संयुतम् । स्थापयेद्वाजतं पद्मं तन्मध्ये पलनिर्मितम् ॥ २३ ॥
 सौवर्ण्यं प्रतिमां तत्र बालगोपालमूर्तिकाम् । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां मूर्तित्वे शुभलक्षणे ॥ २४ ॥
 अर्चयेद्ब्रह्मपुष्पाद्यङ्गरुपचार्ग्ययाविधि । सम्पक् श्रद्धावती नारी मृतसंततिदुःखिनी ॥ २५ ॥
 आहूय विदुषो विप्रानन्यांश्च वेदवादिनः । अलोहपाः सदाचाराः पूज्या अर्घ्यादिकंस्तथा ॥ २६ ॥
 “ यो निर्मितः पुरा द्रोहो मया च परसुतुषु । भूमिद्रविणहेमाद्यलिप्सया स प्रणश्यतु ॥ २७ ॥
 नाशयेत्तन्महापापं मूर्तिंश्च शुभलक्षणा । तदस्तु महद्घातं मृतं संततिरात्मनः ॥ २८ ॥
 तस्मान्मुच्ये महाभाग पीतगोदानतोपतः । ” इति तत्र परिक्रम्य त्रिसेनोक्तोऽवतिप्रति ॥ २९ ॥
 अग्रे नयेति मन्त्रेण विसृज्येतपुदीरयेत् । धेनुं द्यास्तवत्सां च सहिरण्यां ययाविधि ॥ ३० ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टवान्बान् । इहैव लक्ष्म वित्त्यं मातृबन्धुमुखोऽज्झितम् ॥ ३१ ॥
 स्वमुताः सुतसौल्याय संतोष्य निजपुत्रवत् । विदध्यन्तेऽप्यपत्यानि तादृशानि म्रियः कियत् ॥ ३२ ॥
 विकारा विकृताः प्रापो गमने पादविकृतम् । पेतुजा मातुलान्या रुक् कामगुल्मातित्वग्नयया ॥ ३३ ॥
 मृतापत्यातिदास्तेपापमुन्नादिभेदतः ।

तथातथाऽत्र दुःखानि जायन्तेऽस्य सुहृमुहुः । पूर्वकर्माजितं पापं चिद्रं तस्य सहायकम् ॥ ३४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टादशदधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्राय यो विपं दद्याद्वाजातय पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र च्छर्दिरोगेण वाध्यते ॥ १ ॥
नास्ति तस्यात्र पापस्य निष्कृतिर्दृढकर्मणः । छर्दिरोगेण सन्नं युवा नाशमवाप्नुयात् ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं न तस्यात्र दानैरपि सहस्रशः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाके अध्याय एकोत्पचाशदधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सुत विपं दद्याद्वाजातये । छर्दिरोगेण साऽत्रैव निश्चितं नाशमाप्नुयात् ॥ १ ॥
न पापज्ञोऽन्नं प्रोक्तं तस्यास्तु गरुडायज । ब्राह्मणस्य वधे पापे प्रायश्चित्तं क्व विद्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशदधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परस्मिन् यो विपं दद्यात्पूर्वजन्मनि मानद् । छर्दिरोगेण सोऽत्रैव वाध्यते पीडया बहु ॥ १ ॥
धेनूनां दशकं दद्यात्सर्वोपस्कारसंयुतम् । मुच्यते छर्दिरोगाच्च जन्मन्यत्र पतत्रिणि ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाके अध्याय एकपचाशदधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूकोऽत्र जायते जन्तुर्यः पूर्वं भ्रातृघातकः । चभूव कामतः सुत प्रायश्चित्तं न तत्तमम् ॥ १ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाके अध्यायो द्विपचाशदधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पाचिन्मागधी त्वासीजाता ब्रह्महृदे सुत । सा चात्र यवनी देशे शुभे पञ्चनदेऽण्डज ॥ १ ॥
पुत्राभिलाषिणी पूर्वमभजद्यवनं पुग । तस्मात्सा यवनी जाता पुत्रसंततिवर्जिता ॥ २ ॥
नानाविधान्नदानात्सा कुरुक्षेत्रे पुराऽनव । शिवभक्तिपरा यस्मात्सुखैश्वर्यसमाश्रिता ॥ ३ ॥
अत्र जन्मनि सा लक्षरुद्रपुत्रजनाद्भूतात् । पुत्रपौत्रयुता नारी भवत्पेव न संशयः ॥ ४ ॥
अथवा हरिवंशस्य शतावृत्त्या विधानतः । श्रवणात्पूर्वजात्पापान्मुच्यते विनतासुत ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाके अध्यायपञ्चाशदधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवालयेऽवसदस्त्रिद्वाराद्वणः पूर्वजन्मनि । विष्णुपूजापरो नित्यं द्रव्यलोभेन चाण्डज ॥ १ ॥
चार्यणापहतं द्रव्यं यत्स्थितं देवालये । तेनेदं दुष्कृतं सुत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ २ ॥
न तेन कर्मणा युक्तो भुक्त्वा तत्पापजं फलम् । जातो गङ्गाश्रये क्षत्री पर्वते पूजनादरेः ॥ ३ ॥
बहूद्रव्यान्वितो भूयः सर्वसंपत्सुखान्वितः । बाल्ये हि पाण्डुरोगार्तश्चात्र जन्मनि मानवः ॥ ४ ॥
देवद्रव्यापहारीति पाण्डुरोगी प्रजायते । तत्पापनाशनं पुण्यमुपायं शृणु तत्ततः ॥ ५ ॥
श्यादिरण्मयीं पृथ्वीं सप्तमुद्रां पलात्मिकाम् । सन्नो सागरोपेतो सप्तद्वीपां वसुंधराम् ॥ ६ ॥
गन्धपुष्पलंकृत्य दद्याद्विप्राय धीमते । पाण्डुरोगाद्विमुक्तः स्यादत्र जन्मनि मानवः ॥ ७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाके अध्यायषष्ठुपचाशदधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे प्राद्वादिषं कस्मिंश्च काश्यप । साऽत्र जन्मनि रोगेण च्छर्तिसंज्ञेन पीडयते ॥ १ ॥
 धेनूनां दशकं दद्यादशर्कां गरुडाग्रज । सवत्सां कपिलां दद्यात्सा तद्दोषात्ममुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यस्मरणनवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चपचाशदधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विप्रो ह्यमृदुज्ञे प्राग्भवे धर्मसंयुतः । परस्य कन्यकायाश्च विवाहमकरोत्सुधीः ॥ १ ॥
 दानारूपत्वान्महाभाग चकारारूपविधानतः । चौर्यकर्मरतः सोऽपि कदाचिर्द्वयोगतः ॥ २ ॥
 स चचार वने सृत मार्गलुण्ठनतत्परः । काचित्सुनयना तत्र प्राप्ता भाविबलाद् दृढात् ॥ ३ ॥
 नानाभरणयुक्ता सा किल गर्भसमन्विता । त्रासिता छुण्ठिता साऽत्र तेन पापधियाऽण्डज ॥ ४ ॥
 सहायैः सा परित्यक्ता ताडनादाकुला वटु । तद्दर्भाद्धौ च्युतो बालो पापमाचरितं त्विदम् ॥ ५ ॥
 ततो धर्मपुरं प्राप्तः पुण्यपापसमन्वितः । पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापात्पापं पतन्निण ॥ ६ ॥
 परकन्याविवाहेन स जातो बाहुजोऽधुना । गङ्गायाः पूर्वभागे तु दशयोजनसंमिते ॥ ७ ॥
 गौरः प्रतोपी क्षीणाङ्गो बहुद्रव्यपराक्रमः । पिताधिकोऽतिमतिमान् बहुपुत्रीभिरन्वितः ॥ ८ ॥
 जातपुत्रैर्मृतैस्तप्तः पूर्वपापात्तयाऽण्डज । विन्मयं तत्प्रवक्ष्यामि येन पापात्ममुच्यते ॥ ९ ॥
 पलाधार्थमितेनेव कार्या मुप्रदिता सुत । बाहुजा गर्भसंयुक्ता सौवर्णी भृषणान्विता ॥ १० ॥
 पूर्वपापविनाशाय सा देया ब्राह्मणाय वै । गन्धैः पुष्पैः समभ्यर्च्य मन्त्रैः प्रणवपूर्वकैः ॥ ११ ॥
 गिवं वा तत्र सौवर्णी सुवर्णकमितं सुत । दद्याज्जपेच्च मन्त्रांश्च तल्लिङ्गान्विधिपूर्वकम् ॥ १२ ॥
 होमयेच्च यवांस्तत्र सवण्डुलससर्पान् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
 शृणुयाद्धरिवंशं वा शतावृष्या विधानतः । गायत्र्यष्टशतं जप्त्वा तस्माद्दोषात्ममुच्यते ॥ १४ ॥
 पुत्रसौख्यस्य लाभोऽपि चात्र जन्मनि वै ध्रुवम् । रिष्टं पञ्चाशदब्दे ह्य प्रायश्चित्तेऽकृते सुत ॥ १५ ॥
 वेदसप्तमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते सुत ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मरणनवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्पचाशदधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्यभिचाररता पूर्वं याऽत्रापि व्यभिचारिणी । साऽऽगता नरकाद्दोरात्सुदती पापजाऽण्डज ॥ १ ॥
 न शुच्यत्यशुभाचारा प्रायश्चित्तैः शतैरपि । वाराणस्यां गतिश्चास्या वासेन विनतासुत ॥ २ ॥
 मुच्येत सर्वपापाच्च पूर्वजन्मकृताद् दृढात् । वाराणस्यां चतुर्दश्यां शिवपूजनजाद्रतात् ॥ ३ ॥
 बाहुजेयं महाभाग पूर्वोऽप्यत्रापि बाहुजा । वन्द्या ग्राम्या यतो दुःखाकुला च दयितान्विता ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यस्मरणनवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपचाशदधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कृत्वा धूर्ततां पूर्वं वज्रपेद्वाहणं सुत । सोऽत्रापस्मारोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
 तेनैव पापरोगेण त्रिपतेऽत्र पतन्निण । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापे ब्राह्मणरक्षणे ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यस्मरणनवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टपचाशदधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भ्रातृवातिनी नागी प्राग्भवे विनतासुत । साऽत्र जन्मनि मूकत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
ज्ञानात्कृतान्महापापाच्च चोक्ता निष्कृतिर्मया । ज्ञात्वा भ्रातृवधे सूत प्रायश्चित्तं क तत्तमम् ॥ २ ॥
सप्तजन्मनि मूकत्वं जायते महदेनसः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोऽष्टपथधिकत्रिशततमः ॥ ३५९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ विप्रश्चात्र जन्मनि बाहुजः । देवद्रव्यापहरणात्प्रागत्राऽक्षिप्रपीडितः ॥ १ ॥
विंशत्येते व्यतीते च देहभङ्गः प्रजायते । तद्रक्षार्थमहं वक्ष्ये दानं पापहरं परम् ॥ २ ॥
कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य सुगधिपम् । गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य दीपा देवाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
राजताश्च महाभाग नेत्ररोगं न पश्यति । भोजयेच्छक्तितो विप्रान् वैष्णवाञ्छ्रद्धया सुत ॥ ४ ॥
कृत्वाऽनेन विधानेन रिष्टं चैवं प्रणश्यति ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षष्ठपथिकत्रिशततमः ॥ ३६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वस्त्रेहृद्दः कश्चिद्यो भवेत्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत क्षयरोगप्रपीडितः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्य वित्तद्वयांशभागतः । कालचक्राभिर्धनं दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्भोमयेच्च स्वशक्तितः । कालचक्रारूपदानेन रोगा नश्यन्ति पापजाः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकषष्ठपथिकत्रिशततमः ॥ ३६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मवादरता ह्यत्र या पूर्वैऽभूत्पतित्रता । पत्युः पापप्रभावाद्गतिं प्राप्ता हि मानुषीम् ॥ १ ॥
त्यक्त्वा शरीरं सा देवी पार्वत्या सह मोदते । भुङ्क्ते भोगान्समस्तान्वै पतिं प्राप्य तपस्विनी ॥ २ ॥
गच्छेत्सा परमं स्थानं यत्र देवो महेश्वरः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विषष्ठपथिकत्रिशततमः ॥ ३६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

योऽज्ञानात्कृतवान्सूत प्राग्भवे भ्रातृघातनम् । सोऽत्र जन्मनि मूकत्वं भजते किल मानवः ॥ १ ॥
चान्द्रायणग्रहं कुर्याद्विषवत्पापशोधनम् । पुस्तकं च तथा दद्यात्सुवर्णपलसंयुतम् ॥ २ ॥
एवं यः कुरुते सूत स तत्पापात्प्रमुच्यते । न जायतेऽत्र मूकत्वं कदाचिद्दिनतासुत ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिषष्ठपथिकत्रिशततमः ॥ ३६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पुता वक्ष्येत्कंचिद्भोमात्पूर्वभवेऽण्डज । साऽत्र जन्मनि रोगेणापस्मारेण प्रपीडिता ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि पापनाशकरं सुत । ब्रह्मकूर्चत्रयं कुर्यादद्यादेतुं पयस्विनीम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायचतुःषष्ठपथिकत्रिशततमः ॥ ३६४ ॥

अरुण उवाच ।

शरीरे जायते चिह्नं किंचिद्गणसमन्वितम् । ददृक्कण्डविलीनोऽङ्गं गमने पादवैकृतम् ॥ २ ॥
कर्मानुसारतो व्याधिचिह्नं तस्य सहायकम् । भार्या प्रीतिपरा नित्यं कदाचित्कलहप्रिया ॥ ३ ॥
रोपाद्युक्ताऽमिताद्वापि प्रदगतिः प्रजायते । मृतवत्सा कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वस्त्रिया सहितो विप्रः कुलीनो बहुयाचकः । गत्वा चैव महारण्येऽऽवृतता गर्भसंयुता ॥ ५ ॥
वह्वोऽपि समायाताः शत्रवस्तैश्च वेष्टिता । जाता भीता तदा स्त्री सा त्रासयद्भिर्महावने ॥ ६ ॥
गर्भपातोऽभवत्तत्र पश्चाच्च स द्विजो मृतः । तेन कर्मविपाकेन त्रियन्ते तस्य बालकाः ॥ ७ ॥
केचिज्जीवन्ति पण्मासं केचिद्वर्षाधिकं भृशम् । बहुकालं भवेदिकचिच्चिद्गमने प्रजायते ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

देवदेव जगन्नाथ लोकानां हितकाम्यया । कथयस्व प्रसादेन कर्मणस्तस्य निष्कृतिम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साधु पृष्टं महाबाहो किलैतच्च सुदुर्लभम् । तेनेदं मुनिभिः प्रोक्तं प्रायश्चित्तमघापहम् ॥ १० ॥
गङ्गायां वै सवर्णायां सौवर्णं निष्कृतंयुतम् । पुष्पितं फलितं वृक्षं वस्त्रयुग्मं गुरोरपि ॥ ११ ॥
कर्मप्राकाशिकं विप्रं पूजयेद्विधिपूर्वकम् । एवं प्रकुरुते वत्स निष्कृतिं कर्मणः फलम् ॥ १२ ॥
पुत्रपौत्रादिकैर्युक्तो धनधान्यसमन्वितः । न करोति च यो मोहाल्लोभाद्वा कर्मनिष्कृतिम् ॥ १३ ॥
आपाति पापदोषेण भुवि जन्मनिजन्मनि । एवं यः कुरुते भक्त्या प्राप्यते पुत्रपौत्रकम् ॥ १४ ॥

इति श्रीदृष्टसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चषष्ट्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ १९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यमृतकाचिन्नारी भर्तृप्रियान्विता । दक्षा सर्वक्रियास्वेव बहुदानप्रदायिका ॥ १ ॥
पार्श्वस्थस्यान्यशूद्रस्य गृहानीतानि मानवीः । सर्वज्ञेहानि चौर्येण सर्वशून्यगृहात्पुरा ॥ २ ॥
भुक्तानि बहुभिः सूत मिलित्वा च मुतादिकैः । पूर्वजन्मकृतात्पापात्पक्षिन्नैव जन्मनि ॥ ३ ॥
सा जाता बाहुजा नारी कर्मभोगसमन्विता । पुत्रान्विता विचित्रा च भर्तृगुश्रूषणे रता ॥ ४ ॥
यौवने क्षयरोगादद्याऽऽकुला स्नेहह्रा यतः । निष्कृतिं तस्य पापस्य पुण्यात्पापौघनाशनीम् ॥ ५ ॥
कथयामि प्रपत्नेन वित्तदुर्माशभागतः । कृत्वा तु कदलीं रम्यां पत्रयुक्तां सुवर्णजाम् ॥ ६ ॥
दद्याद्देवविधिज्ञाय क्षयशोषोपशान्तये ॥ ७ ॥

इति श्रीदृष्टसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तषष्ट्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ २०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो लोकान् बन्धयेत्कश्चित्पुरा धौर्त्येन कर्मणा । सोऽत्र जन्मन्यपस्मात्सरोणेन महताऽऽकुलः ॥ १ ॥
प्रेतुं दद्यान्महाभाग सवत्सरां विधिसंयुताम् । ब्रह्मकूर्चत्रयं कुर्यात्स तत्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
न भवेत्तस्य रोगस्य वेदना पापशोधनात् ॥ ३ ॥

इति श्रीदृष्टसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तषष्ट्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ २०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र चन्द्रवदना गौराङ्गी पतिवल्लभा । धनधान्यसमायुक्ता स्वर्णकारी सुखान्विता ॥ १ ॥

दक्षा भवति ते नित्यं पूर्वं सा दिनवल्लभा । स्वर्णापहारजात्पापादत्र सा स्वर्णकारजा ॥ २ ॥
पुत्रहीना महाभाग पद्मद्रव्यापहारजात् । कुरुक्षेत्रे शशिप्रस्ते स्वर्णं दद्याच्च शक्तिः ॥ ३ ॥
तदत्त्वाऽऽशु लभेतपुत्रानत्र जन्मनि वै सुत ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणमन्त्रादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टपष्टयविक्रिंशत्तमः ॥ ३६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अब्रह्मगाम्भवे यस्तु ज्ञानादत्र पतत्रिण । सोऽजीर्णैर्नैव रोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
अत्रदानाच्च विप्रेभ्यो रसदानाच्च शक्तिः । सावित्रीजपतो होमात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
पापक्षये क्षयं यान्ति रोगाः पापसमुद्भवाः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाके अध्याय एकोनसत्तत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मोहतश्चक्रे नारी भ्रातृवधं पुरा । साऽत्र जन्मनि मूकत्वं भजेत्कापि शुभानना ॥ १ ॥
प्रापश्चित्तं प्रवक्ष्यामि तस्याश्चान्द्रायणव्रतम् । वेदपुस्तकदानं च पलस्वर्णयुतं त्विह ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाके अध्यायः सत्तत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बालघाती भवेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । वैनतेयात्र अनुपि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १ ॥
श्रवणाद्दरिद्रंशस्य विधियच्चात्र जन्मनि । ब्राह्मणोद्गाहनाच्चैव पूजनाच्छङ्करस्य च ॥ २ ॥
जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाके अध्याय एकसत्तत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूकरे या भवेत्पूर्वं निपादी पुनरेव सा । शूद्राभ्यामपश्चनदे जाताऽत्र विनतामुत ॥ १ ॥
पुत्रर्पात्रधनैर्वान्येर्गजाश्वोष्ठादिवाह्नयैः । युक्ता सा यवनी सूत तीर्थराजस्य सेवनात् ॥ २ ॥
सा भवत्संयुता पूर्वं जनुष्यथ शिवार्चनात् । यवनी पूर्वपापाच्च निंदार्हणां च सेवनात् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाके अध्यायो द्विसत्तत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

फश्चित्प्रागभवद्विप्रः सर्वविद्याविशारदः । वेदाभ्यासरतः श्रीमान् प्राप्तसर्वमनोरयः ॥ १ ॥
तुलाघृतानि स्नेहानि विप्राणां स्नेहमागिनाम् । गृहीतान्यतिचीरेण लोभयुक्तेन चेतसा ॥ २ ॥
यस्माज्ज्ञानकृतं कर्म प्राग्भवे तत्फलं शृणु । सोऽत्र विप्रः प्रयागेऽस्ति श्रेष्ठो वेदविदांवरः ॥ ३ ॥
धनपुत्रसमायुक्तः क्षयरोगसमन्वितः । वेदाभ्यासात्तथा दानातीर्थराजाधवासनात् ॥ ४ ॥
नाशः स्यात्क्षयरोगस्य चात्र जन्मनि चाण्डल । दोषात्स्वल्पपात्फलंयुक्तो जीवेद्दर्पशतं घृणम् ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाके अध्यायत्रिसत्तत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मपमृत्क्षिद्राङ्गो धर्मसंयुतः । ग्रामाध्यक्षः प्रतापाढ्यो ब्राह्मपुत्रसमन्वितः ॥ १ ॥
दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तिः । पर्वत्तापि च भूस्वर्णगोऽश्वशरण्यासनादिकम् ॥ २ ॥

तिलपात्राणि भक्ष्याणि वस्त्राणि विविधानि च । सर्वैरुत्तानि पात्रेषु हृष्यकन्यानि चाण्डज ॥ ३ ॥
 पापमाचरितं चापि भाविनोऽर्थस्य गौरवात् । ग्रामान्तरे स्थितस्यास्य शत्रोः सीमापहारिणः ॥ ४ ॥
 निर्दग्धं भवनं सर्वं रात्रौ वै चौर्यकर्मणा । तस्मिन्दग्धे महाभाग दग्धः क्षात्रशिशुस्तथा ॥ ५ ॥
 बहवो गृहजा जीवा दग्धास्तदग्रामजा ध्रुवम् । वैरिभावात्सहायैश्च पापमुग्रमुपाजितम् ॥ ६ ॥
 एवं बहुतिथे काले स प्राप्तो यमशासनम् । पुण्यात्स्वर्गाश्च विविधान्भुक्त्वा पापात्तयोत्तरान् ॥ ७ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो बाहुजोऽधुना । क्रूरसेवात्परे भागे दशयोजनसंमिते ॥ ८ ॥
 स रक्तगौरो मतिमान्स्वक्षो बहुधनैर्युतः । यशस्वी आटुमित्राढ्यः पितृभक्तो दयापरः ॥ ९ ॥
 सुखीभृत्यसुखैश्वर्यनानावाहनभोगभाक् । बुद्ध्याधिकप्रचारी च पितृभाग्यविवृद्धिदः ॥ १० ॥
 ह्रस्वः क्रूरशोदरो बन्धुमान्योऽप्योऽमितदः प्रभुः । आदिमध्यावसानान्तं सुखैश्वर्यसमन्वितः ॥ ११ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् । बहुचिन्तातुरो धूर्तो दाने चाल्पमतिस्तथा ॥ १२ ॥
 पीडयमानस्तथा रोगैर्वोढने वातसंभवेः । क्लेशैर्मर्यमनोदुःखैः कापि क्षीणाधिकारकः ॥ १३ ॥
 बालघातात्पुरा पापाज्जातपुत्रविनाशवान् । चिह्नमत्र जनुर्लगाद् गुरुभवे तु पञ्चमे ॥ १४ ॥
 तस्मात्पापस्तथा चन्द्रो नीचः केन्द्रेऽशुभान्वितः । सहायलक्षणं सर्वं वक्ष्याम्यत्र पतत्रिण ॥ १५ ॥
 या स्त्री पूर्वं सहायाऽऽसीद्ग्रामदोहेऽतिनिष्ठुरा । ज्येष्ठा स्त्री प्रष्टुरत्रास्ति मृतवत्ता खगेश्वर ॥ १६ ॥
 तथाऽपरः सहायोऽभृत्युत्रः पूर्वभवेऽण्डज । सहजः सोऽत्र जनुवि बहुपुत्रीभिरन्वितः ॥ १७ ॥
 अन्ये ये बान्धवा भृत्याः सहायाः पण्डिताः पुरा । प्रष्टुस्तेऽत्र सुता जाता भवन्ति बहुदुःखदाः ॥ १८ ॥
 लक्षणैरेभिराढ्यस्य प्रष्टुत्रैव जन्मनि । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापक्षयो भवेत् ॥ १९ ॥
 पुण्यक्षेत्रेऽष्टभिर्विधैः पञ्चभिस्त्रिभिरेव वा । कारयेत्पार्थिवौलिङ्गानेकादशशतैर्मितान् ॥ २० ॥
 गन्धपुष्पोपचारैस्तु मन्त्रैरेव प्रपूजयेत् । ततश्चाष्टपलं रुद्रं कुर्याद्वैमयं शुभम् ॥ २१ ॥
 सप्तलीकं ययाकारं सर्वावयवसंयुतम् । तदर्धार्धमितं वापि त्रिषु वित्तानुसारतः ॥ २२ ॥
 पूजयित्वा तु गन्धाद्यैर्विधित्वा प्रदापयेत् । हिरण्यं तथा चाग्निं मार्पः पञ्चमितः शुभैः ॥ २३ ॥
 राजते च तथा पात्रे पलद्वयमिते शुभे । लेख्या जीवास्तु बालाद्या दग्धा ये च गृहान्विताः ॥ २४ ॥
 ब्राह्मणाय च ते देया दाहदोषोपशान्तये । लक्ष्मीनारायणं तद्वत्पलाष्टमितिकं सुत ॥ २५ ॥
 गजतं विधिवद्वात्सर्वदोषापनुत्तये । गायत्र्यष्टसहस्रं तु सहस्रं द्वादशाक्षरम् ॥ २६ ॥
 अष्टाक्षरं त्रिसाहस्रं जप्त्वा शुद्धिं समाचरेत् । होमयेत्तद्दशाक्षरेण गात्रं विधाञ्च भोजयेत् ॥ २७ ॥
 शृणुयाद्भस्मिन् वा दशाक्षर्या विधानतः । य एवं कुरुते स तं द्रव्योः पापविशोधनम् ॥ २८ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्वात्स्नीभ्यामग्रेव जन्मनि । नाधयो व्याधयस्तस्य न चारिष्टभयं क्वचित् ॥ २९ ॥
 नैवं करोति यो मोहाल्लोभात्पापविशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्नीक्षिते नात्र संशयः ॥ ३० ॥
 पञ्चविंशमिते वर्षे रिष्टं देहधनान्तकम् । त्रिसप्ततिमिताब्दायुः प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ ३१ ॥
 गतिमप्युत्तमां याति त्वन्यथा ह्याततापिनाम् ।
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वरूपमेवात्र सूचितम् । यदन्तरगतं स तन्मच्छास्त्राद्विचिन्तयेत् ॥ ३२ ॥

इति श्रीब्रह्मसंहितासंज्ञादे कर्मविपाके अष्टाध्यायधनुःसप्तत्यधिकनिशततमः ॥ ३७४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रयच्छति च धर्मात्मा सर्वपापविशोधनम् । सर्वस्वेन यजेद्देवान्पितॄन्श्च श्रद्धयाऽन्वितः ॥ १ ॥
गयाश्राद्धादिभिः काम्यैर्दनिर्हृष्यैर्विधानतः । पूर्वपापविनिर्मुक्तो याति ब्रह्म सनातनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्सप्तत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३७५ ॥

अरुण उवाच ।

कथयस्व दिवानाय लोकानां हितकाम्यया । त्वां पृच्छाम्यत्र देवेश छिन्धि मे सर्वसंशयान् ॥ १ ॥
श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत महाभाग सर्वं धर्माच्छुभं भवेत् । कश्चिद्विप्रस्तीर्थमार्गे सकन्यः स्त्रीसुतान्वितः ॥ २ ॥
लुण्ठितः केनचिद्राज्ञा स मृतो धनलोभतः । तन्नाशनादपुत्रोऽयं शृणु तस्य प्रतिक्रियाम् ॥ ३ ॥
द्विजस्य प्रतिमां कृत्वा सर्वस्वेन हिरण्यमीम् । यथाकारां शिवस्यापि सपुत्रामदितेस्तु ताम् ॥ ४ ॥
यन्मया निहतो विप्रो धनं हत्वा घने वने । तत्स्कारसंगमे पापं प्राप्तमेवोत्थणं महत् ॥ ५ ॥
तस्य पापस्य नाशाय दानमेतद्दाम्यहम् । सौवर्णीं प्रतिमामेनामनघोऽहं भवानि भोः ॥ ६ ॥
भोजयेच्च शतं विमान् सापिण्यात्मानमोक्षयेत् ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्सप्तत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पा नारी चातमेत्काचिद्वलूकं पूर्वजन्मनि । पाण्डुरोगेण सततं पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
दद्याद्भूषणं विधिज्ञाय परमेकं पतत्रिण । कस्त्रिकाया विप्राय पाण्डुराशानं परम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तसप्तत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बनतप महाभाग शृणु प्राक्कर्मणः फलम् । कश्चिदासीत्कलिङ्गे वै द्विजो धर्मकृपापरः ॥ १ ॥
बहुस्त्रीचलसंयुक्तो गोधनेश्च समन्वितः । गयायां कृतवाञ्छाब्दे श्रद्धाविधिसमन्वितः ॥ २ ॥
मृतं कृतवाञ्छायां कामान्यः स च निश्चयात् । ज्येष्ठां त्यक्त्वर्तुसंप्राप्तां धर्मिष्ठां प्रियवादिनीम् ॥ ३ ॥
गतिं ददौ कनिष्ठायाममृती स्त्रीविमोहितः । जीवन्तु चिरं कालं पश्चान्मृत्युमवाप्तवान् ॥ ४ ॥
शुभाच्छुभफलं भुक्त्वा पापात्ररफयातनाः । गयाश्राद्धप्रभावेण जातो वाऽत्रापि स द्विजः ॥ ५ ॥
देगे रम्पत्यले पुण्ये नदे लोहितसङ्गके । मध्यरूपः प्रियायुक्तो धनबुद्धिसमन्वितः ॥ ६ ॥
शुभादिदं तथा पापान्मनोदुःखसमन्वितः । औमं माहेश्वरं रूपैर्हमं सोपस्करं किल ॥ ७ ॥
यो दद्यादमृतः पापात्स्त्रीत्यागान्मुच्यतेऽधुना ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टसप्तत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शान्तिकं पौष्टिकं चैदं बध्यमाणं तथाऽण्डज । सर्वपापहरं ज्ञेयं तथा रोगविनाशनम् ॥ १ ॥
शुक्रांशान्द्रायणं पुण्यं त्रिविधं सर्वपापहृत् । पीडिते तु गदाद्येस्तु दहनेनो भवेन्नरः ॥ २ ॥
विशीलिकाभक्ष्यं शुक्रांशान्द्रायणयनम् । अष्टोत्तरगहस्रं तु जपेत्सूक्तं च पौष्टिकम् ॥ ३ ॥
प्रदाणां वलिग्राहि तन्मन्त्रजपपूर्वकम् । घालग्रहयुनं घालमादायोऽच्छिद्युक् स्वयम् ॥ ४ ॥
अग्निं स्पृशति स्वन्दार्यग्रहः संकमते ततः । पादपोहस्तपोश्चैव विकारो वायुजो भवेत् ॥ ५ ॥

वालिदानमाह ।

तिलपिष्टदधिक्षीरकुसरापूपसक्तवः । राजमापाश्च मुद्राश्च निष्पावाः कन्दमूलकम् ॥ ६ ॥
 पक्वं मांसं सुरा वेति पूर्णकुम्भयुतश्च वै । ऋग्मिर्द्याद्वालिं सम्यक् मध्यप्रात्रेण संयुतम् ॥ ७ ॥
 गवामङ्गेषु तिष्ठन्ति भुवनानि चतुर्दश । यस्मात्तस्माच्छिवं मे स्यादिह लोके परत्र च ॥ ८ ॥
 सर्वभूताश्रया भूमिर्वराहेण समुद्धृता । अनन्तसाम्ये त्वद्दानाच्छान्तिं श्रेष्ठां प्रयच्छ मे ॥ ९ ॥
 महर्षेर्गात्रसंभूताः कश्यपस्य तिलाः स्मृताः । तस्मादेपां प्रदानेन मम पापं व्यपेक्षतु ॥ १० ॥
 हिरण्यगर्भगर्भस्य हेम वीजं विभावसोः । अनन्तपुण्यफलदमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ ११ ॥
 शरणं सर्वलोकानां लज्जाया रक्षणं परम् । सुवेपधारि वस्त्र त्वमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ १२ ॥
 सर्वदेवमयं धान्यं सर्वोत्पत्तिकरं महत् । प्राणिनां जीवनोपायश्चातः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ १३ ॥
 यथा देवेषु विश्वात्मा प्रवरश्च जनार्दनः । सामवेदस्तु वेदानां महादेवस्तु योगिनाम् ॥ १४ ॥
 प्रणवः सर्वमन्त्राणां नारीणां पार्वती यथा । तथा रसानां वै श्रेष्ठः सदा चेक्षुरसो मतः ॥ १५ ॥
 मम तस्मात्परां लक्ष्मीं ददस्व शुद्ध सर्वदा ॥ १६ ॥
 प्रीतिर्घतः पितृणां च विष्णुशङ्करयोः सदा । शिवनेत्रोद्भवं सौम्यमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ १७ ॥
 यस्मादत्र रसाः सर्वे नोत्कृष्टा लवणं विना । शम्भोः प्रीतिकरं नित्यमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ १८ ॥
 पुण्यस्त्वं शंख पुण्यानां मङ्गलानां च मङ्गलम् । विष्णुना विधृतो नित्यमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ १९ ॥
 धर्मस्त्वं वृषरूपेण जगदानन्दकारक । अष्टमूर्तेर्गिष्मिणमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ २० ॥
 विष्णुरश्वस्वरूपेण यस्मादमृतसंभवः । चन्द्रार्कवाहनो नित्यमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ २१ ॥
 यस्मादायसकार्याणि दाघाधाराश्च सर्वदा । हे लोह लाङ्गलादीनि तस्माच्छान्तिं प्रयच्छ मे ॥ २२ ॥
 यस्मात्त्वं छाग यज्ञानामाहुतित्वे व्यवस्थितः । यानं विभावसोर्नित्यमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ २३ ॥
 यथा रत्नेषु सर्वेषु देवाः सर्वे प्रतिष्ठिताः । तथा शान्तिं प्रयच्छन्तु रत्नदानेन मे सुराः ॥ २४ ॥
 ग्रहा गावो नरेन्द्राश्च विशेषेण प्रपूजिताः । पूजकं पूजयन्त्येनं निर्दहन्त्यवमानिताः ॥ २५ ॥
 आयुष्कामो विधानेन प्रयोगमिममाचरेत् । मुच्यते सर्वरोगेभ्य आयुःपूर्णां भवेन्नरः ॥ २६ ॥
 न प्राप्नुयान्महारिष्टं प्रयोगस्य प्रभावतः ॥ २७ ॥

इति श्रीब्रह्मसूपात्मनवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनाशीत्यधिकशततमः ॥ ३७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिच्छूद्रो महाभाग वभूव प्राग्भवे धनी । व्यापारनिरतो दक्षः कथयिष्ये कर्मसु ॥ १ ॥
 सर्वं स्नेहं तेन नीतं मिलित्वा चार्धसीरिणाम् । कालेन तद्घृतं लोभात्स्नेहमौषाधिकं सुत ॥ २ ॥
 मुक्त्वा पापफलं धीरं भ्रमस्त्वमुपागतः । ततः पुण्याच्छुभान्मुक्त्वा पुण्याज्जातोऽत्र पतितः ॥ ३ ॥
 शूद्रः पुण्यफलमुक्तो भूमिदानात्सुरार्चनात् । स्नेहहारी यतः पूर्वं राजयश्ममपीदितः ॥ ४ ॥
 सर्वस्नेहातिदानादि स्ववित्तात्तुर्यभागतः । स्वर्णदानं तथा चात्र क्षयरोगाद्विमुच्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीब्रह्मसूपात्मनवादे कर्मविपाके अध्यायोऽशीत्यधिकशततमः ॥ ३८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विपं दत्त्वा हन्ति सुत प्राग्या जाराश्रिता पतिम् । पतिप्री सा महादुष्टा बाल्येऽत्र विधाया मुता ॥ १ ॥

१ यथा तीर्थेषु वेदेषु । २ मीनाभिरम् ।

विष्णोराराधनादत्र गङ्गाया उपसेवनात् । गतिं शुभां सा प्राप्नोति त्रतकृच्छ्रोपसेवनात् ॥ २ ॥
धर्मादत्र महाभाग पत्र च शुभां गतिम् ॥ ३ ॥

इति श्रीहृदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकाशीत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारं ददेद्यस्तु प्राग्जन्मन्यथ पुत्रक । रक्तातिसाररोगेण बाध्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
तस्यैव दानाद्विप्राय स्थापनाद्वा विधानतः । मुच्यते पापजाद्रोगादातिसाराद्विनिश्चितम् ॥ २ ॥
इति श्रीहृदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वाशीत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सूर्याभिविक्तः प्राक्काश्चिन्मथुगयामभृत्सुधीः । राजसेवी महाशूर आवेष्टकरतः सत्रा ॥ १ ॥
मृगयायां गतो देवाद्दातित्वा मृगसूकराः । तत्रैका इरिणी सूत वातिता गर्भसंयुता ॥ २ ॥
तद्गर्भगी हती तत्र शुभौ द्वौ मृगशावकौ । सहजाभ्यां युतौ नैव कृतं कर्म दुरात्मना ॥ ३ ॥
ताभ्यां मिलित्वा तौ भुक्तौ शावकौ चाण्डजाधिप । सोऽपि काले महाभाग प्राप्तः शत्रुवशं पुरा ॥ ४ ॥
स शौर्यकर्मणा स्रुत इतरान् वै विपूम्बहून् । यातितः सोऽपि बहुभिः महारैरतिदारुणैः ॥ ५ ॥
संग्रामभूनी स मृतः प्राप्तः स्वर्गपुरं तदा । भुक्त्वा नानाविधान्भोगान्स जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥
देशे प्रयागानिकटे सर्वशान्त्त्यर्थकोविदः । जातकः कर्कटे जीवे लग्नस्थे हि महातपाः ॥ ७ ॥
धर्मनानाविधैर्भुक्तो गौगङ्गा रक्तलोचनः । शिवपूजनजातुण्यात्पाककृतात्सकलैः सुखैः ॥ ८ ॥
नानामनोरग्यश्चापि पूर्णश्चात्रैव जन्मनि । दंढप्रचार्यतुम्रश्च पापाञ्जाऽपि फलं शृणु ॥ ९ ॥
धूर्तः दण्डः सर्वभक्षः स्वल्पपापरतः क्वचित् । सहायस्याप्यत्र लक्ष्म शृणु पुत्र यथा तथा ॥ १० ॥
याभ्यां मिलित्वा भुक्तौ द्वौ मृगशावकौ खगाधिप । पृच्छकस्य च तौ पुत्राशुभौ ज्वेष्टकनिष्ठकौ ॥ ११ ॥
ह्यस्मारेण रागेण मूर्ता चित्रैव जन्मनि । एवं संततिदुःस्वार्तः स विप्रो विधिवर्जनात् ॥ १२ ॥
मोमभोजनजात्पापात्प्रापश्चित्तं वदाम्यहम् । पूजयेच्छिवलक्षं तु तदर्धं वा तदर्धकम् ॥ १३ ॥
हिरण्यमथ तथा देवो ढावत्र मृगशावकौ । पूजयेच्च तथा वायुं विधिना मृगदेवतम् ॥ १४ ॥
तन्मन्त्रैर्षुपगन्धार्घनानाभर्ष्यविधानतः । प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य क्षयकारकम् ॥ १५ ॥
अथवा भोजयेद्भ्रान्तदह्नद्वयसंमिश्रान् । पुत्रपौत्रविवृद्धिः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १६ ॥
प्रायश्चित्तेऽकृते त्वग्र न च पुत्रमुखं लभेत् । गिरेण मरणं चापि वर्षं वेदाध्ययकेऽगृहज ॥ १७ ॥
प्रायश्चित्ते कृते वाणसस्तस्यष्टं हि जीवनम् । चैत्राष्टम्यां च निधनं शुक्लायां गरुडाग्रज ॥ १८ ॥
इति श्रीहृदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायद्वयश्चाष्टम्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भपातनपापाटपा चभूव प्राग्भवेऽगृहज । साऽत्रैवं तेन पापेन गर्भपातेन दुःखिनी ॥ १ ॥
विमग्न्याविवाहाद्वि विधिवच्छात्र जन्मनि । मुच्यते तेन पापेन गर्भस्यैव भवेद्विद् ॥ २ ॥
अथवा पार्वती दद्यादेवी दशभुवर्णजाम् । युक्तौ गणेशरक्तदाभ्यां नानाभरणभूषिताम् ॥ ३ ॥
मदभार्पयितां वापि पूजयित्वा विधानतः । मुच्यते पूर्वपापाच्च गर्भपातनजात्सुत ॥ ४ ॥
इति श्रीहृदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायद्वयश्चाष्टम्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वातयेन्नागी देवागारं पतत्रिण । सास्तीसारेण मृदा पीडया पीडयतेऽधुना ॥ १ ॥
 शङ्करप्रतिमादानान्मृतैर्विष्णोः प्रपादनात् । न जायते महापीडा रक्तातीसारममवा ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशद्विचक्रिशततमः ॥ ३८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वातयेन्नागी पत्युमित्रं च प्राग्भवे । नियतं वायुगेणे पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
 पापं समीक्ष्य विपदि सर्वस्वार्धजेन च । वायुं हिरण्यं कुर्यान्मृगं विहितलक्षणम् ॥ २ ॥
 पूजयित्वा विधानेन गन्धर्वैर्विशेषतः । मन्त्रैश्च वायुजैः सत दद्याद्विनाय धीमते ॥ ३ ॥
 वायुरोगोपशमनं दानेनानेन जायते ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षड्विचक्रिशततमः ॥ ३८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादथवा नारी गोघ्रातकरी पुरा । भूध्रुव सततं चात्र लूतिरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 श्रवणादितिहासानां प्राजापत्याद्वातास्तुत । लूतिरोगं न पश्येत् साऽत्र जन्मनि चाण्डज ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तविचक्रिशततमः ॥ ३८७ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नः किंचिद्विचसमन्वितः । संयुतो वायुपित्ताभ्यां नेत्रतोदः शिरोर्तिमान् ॥ १ ॥
 सधृत्वत्तश्च सुखी धीमान् धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । प्रणो रेखा शग वापि बाल्ये स्याद्भ्रूणीगदः ॥ २ ॥
 फट्पिष्टाऽभिधाताश्च व्रणे वाताग्निदर्शनम् । परोक्षे ह्यपवादं वै ब्रूतेऽत्र कारणं विना ॥ ३ ॥
 तस्य प्रिया शुभाचारः सती व्रतपरायणा । काकवन्ध्या कथं जाता कल्पेदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं जन्मनि वैश्यस्तु भार्या विप्रस्य सात्त्विकी । प्रतिवेश्म तदा तस्य ब्राह्मणो ज्ञानसत्तमः ॥ ५ ॥
 अमसृता प्रिया तस्य चण्डा चारुलक्षणा । वैश्येन कथयित्वा ॥ लोभमोहादिविप्रमैः ॥ ६ ॥
 अज्ञानात्काममिच्छन्ती उभयेऽपि बलीयसा । तावत्कालवशेनैव ब्राह्मणो जनतां गतः ॥ ७ ॥
 स वैश्यो देवयोगाच्च भाविनोऽयस्य वैभवात् । स तां वै धर्पयामास बहुकालं खगेश्वर ॥ ८ ॥
 व्यभिचारवशात्तत्र अयोन्यं तद्वृत्तं धनम् । गृहीतं तद्धनं तेन घृतया लोभचेतसा ॥ ९ ॥
 ब्राह्मणी निधनं प्राप्ता लोके गृह्णाति विश्रुतिम् । तेन दुःखेन विशोऽपी ब्राह्मणीमभजत्पुरा ॥ १० ॥
 निर्विषं जायते तत्र ब्राह्मणस्य खगेश्वर । तेन कर्मविपाकेन तादृशं च भवेद्विद्व ॥ ११ ॥
 पश्चान्मानुषमापन्नो बहुशोककुलो भृशम् । इदं जन्म द्वितीयं तु ब्रह्मवैश्वरमुद्भवम् ॥ १२ ॥
 प्राप्यते चानपत्यत्वमेवापश्यथा यदि ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वामिन् येन बन्ध्यत्वनाशनम् । एकापत्यमवः दुःखमनपत्याऽथवा यदि ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मार्गशीर्षे शुभे मासि शुद्धपञ्चादितः खग । प्रत्यक्षं मुखसीम्पाक्षिर्व्रतेन प्रतिगमस्य ॥ १५ ॥
 पोटशब्दांश्च नारीभिः कर्तव्यं विधिपूर्वकम् । गौरीव्रतानिदं दिशु मुन्याभ्यर्कं स्मृतम् ॥ १६ ॥

प्रातर्निधममास्थाय दन्तधावनपूर्वकम् । अद्याहं शिवयोः प्रीतिमाचरिष्ये च तद्भूतैः ॥ १७ ॥
 स्नानोपवासनिरता नक्तजामरतपरा । ततो मध्याह्नममये स्नात्वा कुंकुमवाससी ॥ १८ ॥
 परिधायाचयेद्गौरीं पतिपुत्रनीं स्त्रियम् । कुंकुमैः कज्जलैरेभिः करणैः पुष्पमालया ॥ १९ ॥
 ताम्बूलैस्तु सक्पूरैः सौभाग्याष्टकसंयुतैः । ततो वाऽस्तमिते भानौ वातं षोडशतन्तुभिः ॥ २० ॥
 विधाय तिलतैलेन दीपं कुर्याच्छिवाग्रतः । गीतवादित्रनिर्घोषैः पुराणश्रवणादिभिः ॥ २१ ॥
 नैवेद्यं विधिवत्कुर्यादपूपतिलतण्डुलैः । तथा षोडशसंख्यानि शूर्पाणि वेशुजानि च ॥ २२ ॥
 सौभाग्याष्टकयुक्तानि सप्तधान्ययुतानि च । विन्यस्य दीपं प्रत्येकं गौर्यग्रेऽपि प्रक्षल्पयेत् ॥ २३ ॥
 पतिपुत्रमुखायैव पूजयन्ती गिरेः सुताम् । भोजयेत्षोडश स्त्रीश्च सुभगाः पतिसंयुताः ॥ २४ ॥
 एवं विधिं समास्थाय भोजयेद्भस्मपत्नीञ्जुभान् । नानाभोज्यैस्तथा सूतपक्षिभ्यो बलिमाहरेत् ॥ २५ ॥
 दीनान्धरूपणेभ्योऽन्नं सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् । एतद्गौरीव्रतं नाम मार्गशीर्षं समाचरेत् ॥ २६ ॥
 एवं कृतविधिः सुतं प्राप्नोति पुत्रपौत्रकान् । नारी नियमसंपूर्णं व्रतं कुर्यात्प्रयत्नतः ॥ २७ ॥
 सुतसौभाग्ययुक्ता सा पतिपुत्रमुखाप्तये । ऐहिकं लक्षणं तस्या नार्यार्थैर्विषोपजायते ॥ २८ ॥
 स्वसा मातृवसा वापि सपत्नीशोकसंयुता । उदरातिरिक्तऋषावः पार्श्वे घातः करादिषु ॥ २९ ॥
 मिथ्याभिर्जोसनं कापि वाक्यदोषाद्जन्ययुतिः । स्वसातिनिन्दाहीनत्वं परेभ्यो मर्मतोदनम् ॥ ३० ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाशीत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शङ्कुमृत्रं सृजेद्यस्तु देवागारे नराधमः । शुद्रोगमवाम्नोति सोऽत्र जन्मनि मानवः ॥ १ ॥
 एकं मासं यजेद्विष्णुं शिवं वा विधिनाऽण्डज । प्राजापत्यं चरेत्कृच्छ्रं दद्याद्भोमिथुनं सुत ॥ २ ॥
 न पश्यति तदा पीडा शुद्रजामत्र जन्मनि ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनवत्पञ्चव्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घान्तेयः पुरा नारीमज्ञानात्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत कृशो बलविवर्जितः ॥ १ ॥
 शरणापेमुदानैश्च दशमर्षैस्तयाऽण्डज । विमुच्यते कृशत्वाच्च शतब्राह्मणभोजनात् ॥ २ ॥
 होमान्स्वस्त्यपनात्पाशाद्यायत्रीजपतोऽत्र च । तीर्थस्नानाद्याज्यदानाद्बली भवति नान्यथा ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चारानां घातिनीं चेषमभवत्पूर्वजन्मनि । तेनाष्टमादत्र वर्षादवर्गचालो न जीवति ॥ १ ॥
 अत्र जन्मनि भो मृतं तस्मात्तमा मृतपुत्रिणी । इदं जीवेदिदं जीवेदिति चिन्तयति ध्रुवम् ॥ २ ॥
 न जीवन्ति च तत्पुत्राः पूर्वपापात्तयाऽण्डज । प्रायश्चित्तं शृणुष्वाय येन जीवन्ति तत्पुत्राः ॥ ३ ॥
 श्रवणादग्निंशस्य दशाष्टक्या गगेश्वर । पञ्चम्येकमितावृच्या शिशुनातजकिलिपात् ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनवत्पञ्चव्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुः पश्चिटातपेत्पूर्वं श्रावणं शानवर्जितः । रुद्रगोमन्त्रितः सोऽत्र जायतेऽग्रेव जन्मनि ॥ १ ॥

दद्यात्कालनं सत सर्वोपस्कर्मयुतम् । सर्वम् वा मदापाये दानमुक्तं यनीपिभिः ॥ २ ॥
सर्वस्वदानात्कुप्यस्य पीडा नश्यति तद्वशात् ॥ ३ ॥

इति श्रीहृदसूर्यारण्यतवादे कर्मविपाके अन्त्याधो द्विवचनिकप्रतिशततम ॥ ३९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवदृश्यं हरेद्यस्तु पूर्वं जन्मनि मानवः । सोऽत्र जन्मनि जायेत वायुपीडाभिरन्वितः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं वायोर्नाशनं तस्य वक्ष्यन्मम । जपेन्युत्पुंजयं मन्त्रं मावित्रो च विगेषतः ॥ २ ॥
होमयेत्तद्वाशेन ब्राह्मणान्भोजयेत्तथा । वायुगीमापशान्त्यर्थं शस्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ ३ ॥

इति श्रीहृदसूर्यारण्यतवादे कर्मविपाके अन्त्याधो द्विवचनिकप्रतिशततम ॥ ३९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारे तु या काचित्प्राग्भवे विनतासुत । सुजेन्मूत्रं पुरीषं च मोहादत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
शुद्ररोगान्विता सा तु नारी पापप्रणाशनम् । वक्ष्ये गोमिथुनं दद्यात्प्राजापत्यं चोद्भूतम् ॥ २ ॥

इति श्रीहृदसूर्यारण्यतवादे कर्मविपाके अन्त्याधो द्विवचनिकप्रतिशततम ॥ ३९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूत सुखजः कश्चिद्विद्याधनसमन्वितः । नानाकलामु कुमलो विष्णुभक्तिपरायणः ॥ १ ॥
सर्वग्रहे मयागे तु सर्वस्वमददात्पुरा । तत्र भाविबलात्सूत पापमाचरितं त्विदम् ॥ २ ॥
धर्पिता क्षत्रिया यूना कामार्तेन शुभानना । नतारितः पतिस्तस्यास्तेन देवहतेन तु ॥ ३ ॥
ततो मृत्युवशं प्रातः स गत्वा यमशाननम् । शुभाचुभफलं भुक्त्वा चाशुमादतिदाकणम् ॥ ४ ॥
अन्यजन्मनि दानेन स जातः क्षत्रिपाधमः । देशे विषाणानिकडे सप्तयोजनसंमिते ॥ ५ ॥
सुरूपदेहः सद्बुद्धिः स्त्रीपुत्रधनमंयुतः । श्रेणे दाता प्रधानश्च देशेदेशे तु विश्रुतः ॥ ६ ॥
किंचित्पापरतो धूर्तो मनोदुःखाकुलो भृशम् । क्षत्रिपाधर्पणात्पूर्वं भर्तृसंताडनात्तथा ॥ ७ ॥
वार्दक्ये कण्डुरोगातो निश्चयादत्र जन्मनि । लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ सूर्यशुक्ला चतुर्थगी ॥ ८ ॥
वश्यामि तस्य पापस्य निष्कृतिं पापशोधनीम् । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्पलेनार्पणेन वा ॥ ९ ॥
हिरण्यं सुघटितं सर्वामरणभूषितम् । पूजयित्वा तु गर्भेश्च पुर्व्वर्णानाविधस्तथा ॥ १० ॥
दीपैर्विचित्रैर्विभिन्ना दद्याद्विषयं धीमते । गणनायं तथा दद्यात्तमैर्विणं दशमापकम् ॥ ११ ॥
एवं विधानं यः कुर्वतिपूर्वपापविशोधनम् । न तस्य द्रुः कण्डूश्च तस्माद्दोषात्ममुच्यते ॥ १२ ॥
अकालमरणं तस्य प्रायश्चित्तेऽकृतेऽत्र च । प्रायश्चित्ते कृते त्वन्दाजीवनं सप्ततत्ततिम् ॥ १३ ॥

इति श्रीहृदसूर्यारण्यतवादे कर्मविपाके अन्त्याधो द्विवचनिकप्रतिशततम ॥ ३९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातपेयः स्त्रियं साध्वीं कामात्पापविमोहितः । प्राग्भवे नियतं सोऽत्र काश्यं भजति जन्मतः ॥ १ ॥
तेनैव मृत्युमाप्नोति रोगेणैव पतत्रिण । प्राप्ते रिष्टेऽयं नष्टायुर्जायते मद्देनमः ॥ २ ॥

इति श्रीहृदसूर्यारण्यतवादे कर्मविपाके अन्त्याधो द्विवचनिकप्रतिशततम ॥ ३९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कन्यकावधनात्पुं पापारब्ध्याप्रजा भवेत् । जन्मन्यत्र महाभाग पूर्वपापादिदं फलम् ॥ १ ॥

पूजनाल्लक्षरुद्राणां तदर्थानां तथैव च । मुच्यते पूर्वपापाच्च धोरकन्यावधादिह-॥ २ ॥
अथवा विधिना मृत तडागोत्तमर्गपुण्यतः । विप्राणां भोजनात्तस्मिन्स्तडागे गोप्रदानतः ॥ ३ ॥
पूर्वपापात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्ततन्त्रविक्रिदशतमः ॥ ३९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या च पूर्वभवे नारी देवद्रव्यापहारिणी । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र भवेद्वायुप्रपीडिता ॥ १ ॥
देवालयं सुरुचिरं कृत्वा स्थाप्यात्र देवनाम् । वायुगोपशमनं निश्चितं जायतेऽण्डज ॥ २ ॥
भोजयत्तत्र वै विप्रान् वायुप्रीत्या पतत्रिण । दानं वित्तानुमारेण विचशाठ्यं न कारयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अन्त्याधोऽष्टनवत्यधिकत्रिंशततमः ॥ ३९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदक्षत्रकुले सत पूर्वजन्मन्यमृद्भुवम् । गिरिवासी महादुष्टश्चौर्यकर्मरतो हृदः ॥ १ ॥
दुष्टितो ब्राह्मणस्तत्र मार्गे संताडितो भृशम् । तत्ताडनान्महाबाहो मृतः काले द्विजोत्तमः ॥ २ ॥
गते बहुतिथे काले स जातो ब्राह्मणोऽधुना । गङ्गायमुनयोर्मध्ये क्रूरकर्मा महोद्यमी ॥ ३ ॥
प्राक् शिवागधनात्पुण्याद्वाहुजः कुष्ठसंयुतः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य सर्वपापीचनाशनीम् ॥ ४ ॥
सर्वस्वस्य नमः कार्यो वृषभोऽत्र हिरण्यमयः । क्षौमवस्त्रयुतो भव्यः शृङ्गाभ्यां संयुतो महान् ॥ ५ ॥
ता देवो वेदविदुषे कुष्ठदोषोपशान्तये । दानेनानेन सततं प्रीतो भवति वै शिवः ॥ ६ ॥
तस्माच्छिवप्रसादाद्वै कुष्ठस्तस्य प्रशाम्यति ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनचतुःशततमः ॥ ३९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्वाहुजा काचिद्भर्तृप्रियरता सदा । दानधर्मरता साध्वी विप्राणां पूजने रता ॥ १ ॥
तदा देवात्मा सुभगा द्रव्यलोभरता सदा । सपत्नीपुत्रे त्वददाद्विप्रं सा पापचारिणी ॥ २ ॥
मृतस्त्वद्विपयोगेन गृहीतं तद्वनं तया । तद्दुःखेन पतिस्तस्या मृतः पुत्रशुचाऽन्वितः ॥ ३ ॥
पापमाचर्त्तन् चोग्रं स्वपुत्रवधसंज्ञकम् । प्राप्ता यमपुरं भुक्त्वा पूर्वपुण्यफलं शुभम् ॥ ४ ॥
तद्वनपकलं सत् धोरं नरकसंज्ञकम् । पूर्वपुण्यमभावेण सा जाता पर्वतेऽधुना ॥ ५ ॥
क्षेत्रे कुले महापुण्ये राज्यप्राप्तिं पतत्रिण । सा रक्तगौरा धर्मज्ञा सदा पुण्यपरायणा ॥ ६ ॥
मधुपस्वरूपा सिद्धार्था मुशीला गौगान्विता । नातिव्यययुता पुण्या स्वकुलेष्टा प्रियंवदा ॥ ७ ॥
पतिप्रियरता चोग्रा सुखेश्वरधनान्विता । पुण्यादिर्द्वे तया पापाहोभादद्या स्वल्पपुत्रका ॥ ८ ॥
स्वल्पपरायणा काले चाधिध्याधिममन्विता । पौर्वने भर्तृमंयुक्ता वार्द्धक्ये पुत्रवर्जिता ॥ ९ ॥
मपत्नीपुत्रवधजात्पृषपापान्नत्रिण । तन्मरणेभिगदवायाः प्रायश्चित्तं यदाम्पद्यम् ॥ १० ॥
विष्णुः कार्यः जननीर्षः गौराणां विश्वयोनिर्युतः । तद्वन्द्येश्वरं कुर्यादन्वैः पुण्यरत्नकृन् ॥ ११ ॥
देव्या विप्रेषु पात्रेषु पूर्वपापापनुत्तये । जपेदक्षरं मन्त्रमयुतं होमयेत्ततः ॥ १२ ॥
गायत्रीं च जरेनदद्याद्वाश्च तथा मुन । भोजयेच्छक्तितो विप्रान्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
एवं ह्यपान्दयक्येन प्रसापविप्रान्नम । न तस्याः पुत्रमग्नं तदग्रे जायते ध्रुवम् ॥ १४ ॥
नरं वा गुरुने मृत प्रायश्चित्तं विधानतः । नयाऽनुमृष्यते दुःशमसहस्रपुत्रनाश्रुतम् ॥ १५ ॥

विप्राणां पूजनाद्दानात्तस्याः संततिवर्धनम् । जीवन् कथितं तस्या वर्षाणामष्टसत्तिम् ॥ १६ ॥
रिष्टं षष्टिमितादब्दाद्भुवं वाऽकृतनिष्कृतेः ॥ १७ ॥

इति श्रीबृहत्सूरीखण्डसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुःशततमः ॥ ४०० ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रकुलोत्पन्नो दृढाऽवयवसंयुतः । सदाचारः सुशोभाढ्यो दयानियमतत्परः ॥ १ ॥
ऋणविक्रयकर्ता च किञ्चिद्व्यापारवान्भुवि । तस्य मिथा शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
मातृपुत्रं समाश्रित्य पोषिता भ्रातृमातुलैः । अभ्युत्थातगदार्ता सा बाल्ये स्याद् ग्रहणीगदः ॥ ३ ॥
फाष्टलोष्टाश्मशस्त्राद्यैर्नातश्च करपादयोः । बहुपुत्रीप्रसूता च अपुत्रा जायते भुवि ॥ ४ ॥
अथवा मृतपुत्रत्वं जायते केन मानद ॥
जातमात्रमृताः केचित्केचित्पाण्डुमाश्रिताः । केचिद् दृष्टानना वापि मृतः पुत्रोऽग्निमासकः ॥ ५ ॥
रक्तस्त्रावकृता पीडा मासेमासे सदाऽनघ । केन कर्मविपाकेन सत्पं वद दिवस्पते ॥ ६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं क्षात्रः समुत्पन्नः किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा । तत्काल एव वैश्यस्तु परवित्तापहारकः ॥ ७ ॥
दृष्टिकाकर्मनिरतो लोकवञ्चनतत्परः । ग्रामार्थीशोऽभवद्यो वै तस्याऽग्रे भाषितं खलु ॥ ८ ॥
एकप्रमिऽवसद्विप्रः शान्तो दान्तः क्षमः सदा । पुण्यः पञ्च तथा सप्त चापुत्रो वित्तसंयुतः ॥ ९ ॥
फालेनेव मृतो विप्रो हर्तव्यं तद्धनं त्विति । क्रिया नैव कृता तस्य सर्वं गङ्गा हतं च तत् ॥ १० ॥
एवं कृतापराधोऽती क्षत्री वैश्यसहायकः । कतिचिन्मासपक्षान्तमुल्लंघ्य सोऽचिरान्मृतः ॥ ११ ॥
म्लेच्छैर्विनिहतो मार्गे गतोऽसी धमशासनम् । केचित्तत्र विपचर्यते नरके भृशदारुणे ॥ १२ ॥
दानधर्मादिना केचिद्धरण्यामिह मानद । विप्रवंशे समुत्पन्ना जायन्ते चेह जन्मनि ॥ १३ ॥
द्वितीयं जन्म तस्याऽपि विप्रत्वे जायते भुवि । पूर्वकर्मविपाकेन कन्यापत्यं प्रजायते ॥ १४ ॥
ब्रह्मस्वहरणाच्चैव मृतपुत्रः प्रजायते । नानापत्मानि पच्यन्ते नानाकर्मोद्भवानि च ॥ १५ ॥
पुराकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते जन्मजन्मनि ॥ १६ ॥

अरुण उवाच ।

मायश्चित्तं वद स्वामिन् याज्ञिगयुः शुतो भवेत् । कन्यापत्यप्रशमनं बहुपुत्रकं श्रमं ॥ १७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मन्त्रः ।

“ यन्मया पूर्वजनुपि विप्राणामाहृतं धनम् । दूतसंगं च संप्राप्य वाक्यदोषादि यत्कृतम् ॥
तत्सर्वं क्षम्यतां देव तव मूर्तिं ददाम्यहम् ” ॥ २५ ॥

अदितिं च प्रणम्याथ कृताञ्जलिर्दं ब्रुवन् ॥ २६ ॥

मन्त्रः ।

“ अदिते विश्वमातस्त्वां शरण्यां शरणार्थिनाम् । प्रजादुःखौघसंतप्तो हृदये नीमि चेश्वरि ॥
संप्रणाशाय दुःखस्य प्रजां देहि यशस्विनीम् ” ॥ २७ ॥

एवं कृत्वा विस्तृज्याथ ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः । शालग्रामशिलां शुद्धां सोमकान्तमणिं तथा ॥ २८ ॥
चन्द्रसूर्योपरागे तु ब्राह्मणाय समर्पयेत् । एवं कृत्वा विधिं सूत कृष्णां गां दापयेत्ततः ॥ २९ ॥
सर्पिष्यात्मानमालोक्य भोजयेच्चैव बान्धवान् । ऐहिकं लक्षणं यत्तच्छरीरे गरुडाग्रज ॥ ३० ॥
फाष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैः करपादे ग्रणं वदेत् ॥ ३१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय एकाधिकचतुःशततमः ॥ ४०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजानं घातयेद्यस्तु पुरुषः प्राग्भवेऽण्डज । स राजयक्षमरोगेण युक्तः स्यादत्र जन्मनि ॥ १ ॥
तस्मिन्वपसि पक्षीन्द्र सोऽपि प्राणैर्वियुज्यते । महापापोद्भवाद्भोगात्र चोक्तं विन्मयं मया ॥ २ ॥
अपि ज्ञानकृतात्पापादिष्टरूपाञ्च काश्यप । नाशयत्यमरं सिद्धं पूर्णाद्युरापि च ध्रुवः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायो द्व्यधिकचतुःशततमः ॥ ४०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुरा गर्भे तु यः कश्चित्पातयेज्ज्ञानवर्जितः । जलोदरेण सततं रोगेणात्र प्रपीडितः ॥ १ ॥
जलधेनुप्रदानेन विधिना गरुडाग्रज । ताम्ररूप्यसुवर्णादिदानात्पापप्रणाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायद्व्यधिकचतुःशततमः ॥ ४०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणोऽभृत्कुरुक्षेत्रे कृपिकृद्रेदपारगः । स्वज्ञातीयस्य चान्यस्य वृत्तिलोपं चकार सः ॥ १ ॥
तत्सर्ववन्धेऽभवशुद्धं द्वयोरिको मृतस्तदा । वृत्तिलोपी द्विजः काले गतो हि यमशासनम् ॥ २ ॥
भुक्त्वा तत्पापजं सर्वं शतद्रुनिकटेऽधुना । स वै जातो द्विजश्चात्र वेदाभ्यासाच्च पुत्रक ॥ ३ ॥
दृष्टक्षयान्वितश्चात्र युवभावे पतत्रिण । तत्पापनाशनं सर्वं प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यहम् ॥ ४ ॥
वेदाभ्यासान्महामृतं सावित्रीजपतस्तथा । गङ्गायां वासतश्चापि पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ ५ ॥
न उष्टृदृष्टिः शस्ति तत्कृते शमनं भवेत् । जीवेत्पष्टिमिताब्दान्तं रिष्टं चैव प्रशाम्यति ॥ ६ ॥
गतिस्तस्य महाभाग वेदाभ्यासाज्जपात्तथा । भविष्यति शुभा लोके यत्र च खगेश्वर ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायद्व्यधिकचतुःशततमः ॥ ४०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

एष्टृदृष्टानन्दपरी पूर्वजन्मनि वैश्यजा । चभूव भर्तृसुहृदा तदाज्ञापालनी सती ॥ १ ॥
अथ जन्मनि सा विप्रा काश्यां जाता हि गुह्यत । व्रतदानपराज्वापि भर्तृतोषणमंयुता ॥ २ ॥
पथपथाऽद्वन्द्वान्ते प्रवेक्ष्यत्यत्र जन्मनि । स्वर्गशामा चितार्था तु नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥

सा गमिष्यति वै स्वर्गं चात्र जन्मनि वै नरः । भविष्यति महाराजकुले राजाऽतिधार्मिकः ॥ ४ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाधिकचतुःशततमः ॥ ४०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पीडयते वातरोगेण दारुणेन पतत्रिण । योऽत्र तेन त्वाहतः श्वा पूर्वं शूद्रगृहाश्रितः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्य व्रतं चान्द्रायणं चरेत् । व्रतान्ते कपिलां दद्यात्सर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
पापक्षये क्षयं याति रोगस्तत्पापजस्तिव ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षडधिकचतुःशततमः ॥ ४०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्गं पातयेत्पूर्वं या नारी पापमोहिता । जलोदरकृता पीडा तस्या अत्र प्रजायते ॥ १ ॥
रजतस्वर्णताम्राणां दानाद्रोगविनाशनम् । जलधेनुप्रदानेन तथैव विनतासुत ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्ताधिकचतुःशततमः ॥ ४०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र सुमुखी स्रुत सदा भर्तृपरायणा । दानधर्मरता भव्या सुभगा पुत्रवर्जिता ॥ १ ॥
पूर्वमासीच्च सुभगा सगर्भा फललालसा । फलं पक्वं त्रोटितं वै भक्षार्थं चौरकर्मणा ॥ २ ॥
तेन कर्मविपाकेन फलहीनाऽत्र जन्मनि । भवन्ति चैव ये पुत्रा अर्वाग्वर्पाष्टतोऽण्डज ॥ ३ ॥
पञ्चत्वमाप्नुवन्त्यत्र यस्मादकृतनिष्कृतिः । निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि पूर्वपापमणाशनीम् ॥ ४ ॥
शनिवारेऽण्डजश्रेष्ठ निमग्न्याश्वत्यर्कं सुत । तत्तले ब्राह्मणाऽसूर्यदिने पृथ्यां तु भोजयेत् ॥ ५ ॥
नानाफलैस्तथा पक्वैरूपै रससंयुतैः । फलानि विकिरेत्तत्र कृत्वाऽश्वत्यमदक्षिणाम् ॥ ६ ॥
पूजयेत्तं महाभाग जीवेत्तस्याश्च वै सुतः ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाधिकचतुःशततमः ॥ ४०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या काचिद्वातयेद्ब्राह्मणं सुत । साऽत्र जन्मनि कुष्ठेन तस्मिन्वयसि पीडिता ॥ १ ॥
जायते ध्रियते सा च गलत्कुष्ठेन चाण्डज । पापाज्ज्ञानकृतात्पूर्वात्र चोक्तं विन्मयं मया ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवाधिकचतुःशततमः ॥ ४०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे हि धाम्नुने ह्यासीत्पूर्वं बाहुजवंशजः । गङ्गाध्वानं कृतं पूर्वं बाहुजानां सहायतः ॥ १ ॥
शकटेन कुटुम्बस्य पालनं कृतवांश्च सः । एकस्मिन्चै दिने गत्वा ददाह पनसदुमान् ॥ २ ॥
बलाद्देवस्य तत्रत्या जीवा दग्धा महाकुलाः । बन्धोः साहाय्यतस्तत्र कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
शुभाच्छुभफलं सुक्त्वा पाषाच्च नरकांस्तथा । माघे तु जाह्नवीस्नानात्स जातः शूद्रजे कुले ॥ ४ ॥
विपाशानिकटे देशे योजने सप्तसंमिते । भव्यो महोद्यमी गौरः कृशाङ्गे लोचनेऽल्पदङ्क ॥ ५ ॥
बहुलोभी बहुस्त्रीको देवतातिथिपूजकः । भ्रातृहीनः शठो धूर्तः पुत्रसंततिवर्जितः ॥ ६ ॥
पञ्चमे भवने राहुर्मियुक्तोऽल्पसंततिः । लक्षणैर्लक्षितश्चोक्तैरपेहि गरुडाग्रज ॥ ७ ॥
बन्धोः साहाय्यतः पापात्पूर्वजन्मसमुद्भात् । भ्रातृपुत्रविहीनोऽसी जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

विन्मयं कथ्यतां देव सुतसौख्यविवर्धनम् । सर्वपापप्रशमनं लोकानां हितकारकम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विन्मयं वै प्रवक्ष्यामि जन्तुदाहजकिल्विषे । वनदेवी तथा कार्या पलेनार्धपलेन वा ॥ १० ॥
 हिरण्मयी तथा लेख्या पत्रे वै चतुरस्रके । वनजीवास्तथा लेख्याः सर्वे तद्रूपसंज्ञकाः ॥ ११ ॥
 प्रजापतिस्तथा कार्यो मापत्रयविनिर्मितः । राजतं पलमानं तु गणाध्यक्षं शिवात्मजम् ॥ १२ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देया कार्यसाधिनी । तथा वेदविधिज्ञाय सर्वपापापनुत्तये ॥ १३ ॥
 प्रजापतिस्तथा देयः सर्वकल्मषनाशकः । शृणुयाद्भारतं वापि पारायणमुभाषितम् ॥ १४ ॥
 अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् । दशायुतं तदर्थं वा तदर्थं विनतामुत ॥ १५ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन तद्दशांशेन भोजयेत् । तयामितं सूर्यमन्त्रं जपेत्प्रणवपूर्वकम् ॥ १६ ॥
 विभ्रेभ्यो दक्षिणां दद्यात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापप्रणाशनम् ॥ १७ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि पुत्रक । अकृते तु यथाशक्त्या रिष्टं पट्टपञ्चकैः ॥ १८ ॥
 प्रापश्चित्ते कृते सूत जीवनं वर्षसप्ततिम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वरूपमेवात्र सूचितम् ॥ १९ ॥

इति श्रीहृदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो दशाधिकचतुःशततमः ॥ ४१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परान्नं या हरेन्नारी पूर्वजन्मनि सुव्रत । साऽत्राजीर्णेन रोगेण दुःखिता जायते ध्रुवम् ॥ १ ॥
 कुर्पाज्ञानाविधं चात्र रतैः सर्वैः समन्वितम् । विभ्रेभ्यो भोजनं दद्याच्छक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ २ ॥
 होमयेच्च तथा चात्र गायत्र्या त्र्यम्बकेण च । सुच्यतेऽजीर्णरोगाच्च पूर्वपापाच्च पुत्रक ॥ ३ ॥

इति श्रीहृदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकादशाधिकचतुःशततमः ॥ ४११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवमूर्ति च यः कश्चिद्देवागारस्थितां सुत । भर्मा कुर्यान्नरो मोहात्परेण स्थापितां पुरा ॥ १ ॥
 सोऽप्रतिष्ठो भवेदत्र जन्मन्यय खगाधिप । वर्षत्रयं तदाऽश्वत्थपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥

इति श्रीहृदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वादशाधिकचतुःशततमः ॥ ४१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्चाचरेद्राजवर्ध मोहात्पूर्वभवे नरः । स राजयक्ष्मी विज्ञेयो घोरपापसमुद्भवात् ॥ १ ॥
 प्रापश्चित्तं महाभाग शृणु चात्र प्रयत्नतः । गोभृहिरण्यमिष्टान्नतिलवस्त्रान्नदानतः ॥ २ ॥
 घृतधेनुप्रदानेन क्षयं रोगं न पश्यति । दानं यथाऽनुमानेन सर्वस्वार्थार्थमेव च ॥ ३ ॥
 देयं द्विजवर्षादां तु विचार्यात्र प्रयत्नतः । तत्क्षणे काश्यपेयात्र क्षयरोगः प्रशाम्यति ॥ ४ ॥
 रिष्टेनैव विनाशः स्यात्तस्य चाऽकृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥

इति श्रीहृदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रयोदशाधिकचतुःशततमः ॥ ४१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी पातपंक्ताचित्परगर्भ पतत्रिण । जलोदरेण रोगेण पीडयते साऽत्र जन्मानि ॥ १ ॥
 गङ्गास्नानेन मृतसं विधिनाऽर्कं मृगस्थिते । तथा तज्जलपानेन तस्मात्पापाद्विमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीहृदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायचतुर्दशाधिकचतुःशततमः ॥ ४१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वाग्विरोधी च यो मर्त्यः पूर्वजन्मानि वादिनाम् । सोऽत्र जन्मनि मूकत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
मोहादिदं चरेत्सुत देयं दानं द्विजातये । वेदानां पुस्तकं रम्यं पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
संज्ञाय बन्धनैः शुद्धैः क्षौर्मर्वा गृह्णाम्रज । तत्पापनाशनं सर्वं प्राग्जं प्रोक्तं परतप ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहद्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चदशाधिकचतुःशततमः ॥ ४१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अत्र जन्मन्यसौ बन्ध्या प्राग्भवेऽभूत्सुतान्विता । अयोध्यायां तु सुमुखी धनभर्तृसमन्विता ॥ १ ॥
पूर्वपापप्रभावाच्च सपत्न्या गर्भपातजात् । जातेयं पादजाऽत्रैव दुःखार्ता सुतवर्जिता ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापप्रणाशनम् । काश्यां गत्वा तु विधिना शिवमाराध्य यत्नतः ॥ ३ ॥
व्रतैर्दानैर्महापुण्यैर्नानाविभवविस्तैः । शिवरात्रौ तथा पश्चाद्दीपमाल्यादिनेऽण्डज ॥ ४ ॥
अर्धरात्रे महानद्यां मध्ये स्नानं तु कारयेत् । मन्त्रैर्वरुणसूक्तैश्च नौकायां वा पतत्रिण ॥ ५ ॥
या ह्येवं कुरुते सुत तस्याः स्यात्संततिर्ध्रुवम् ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहद्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षोडशाधिकचतुःशततमः ॥ ४१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचित्प्राग्भवे नारी कुर्याद्वाजवर्धं सुत । साऽत्र जन्मनि तत्काले क्षयरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
क्षयेणाऽत्र क्षयं यान्ति घातवः सर्वदेहिनाम् । घातुक्षये क्षयं याति तच्छरीरमशान्वतम् ॥ २ ॥
दुष्टकर्मभवे पापं तस्मान्नोक्तोऽत्र विन्मयः । पापनाशकरः कश्चिदुपायस्तत्र जन्मनि ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहद्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तदशाधिकचतुःशततमः ॥ ४१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परनिन्दां तु यः कश्चित्प्राग्भवे कुरुते नरः । द्वात्स कपिलां धेनुं सर्वोपस्कारसंयुताम् ॥ १ ॥
ब्राह्मणाय दरिद्राय तस्मादोपात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीबृहद्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टादशाधिकचतुःशततमः ॥ ४१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या वाग्विरोधिनी नारी भर्तुः पूर्वं भवे सुत । मूकत्वं जायते तस्याश्चात्र जन्मनि निश्चितम् ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं दद्याद्देवस्य पुस्तकं तथा । ब्राह्मणायैव विदुषे पूर्वपापप्रमुच्यते ॥ २ ॥
पूजयेच्च तिलान् भक्त्या भोजयेद्ब्राह्मणांस्तथा ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहद्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनविंशत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भग्नां कुर्याच्च या काचिन्नारी पूर्वभवेऽण्डज । प्रतिमां देवतागारे स्थापितामपरेण च ॥ १ ॥
प्रतिष्ठिता कदाचित्सा जायतेऽत्र न चाण्डज । वर्षत्रयं ब्रह्मवृक्षपूजनस्यापनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहद्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो विंशत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विजो महाभाग ह्यासीद्वहे हि धार्मिकः । गयायां द्वादशे वर्षे कृतं श्राद्धं विधानतः ॥ १ ॥
 विधिना तत्र दत्तानि काम्यश्राद्धानि मानद । ततो भाविबलात्सूत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
 स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं लोभादत्तं न तदनमृ । सर्वैर्मिलित्वा तद्भुक्तं स्त्रीपुत्रभ्रातृभिः सह ॥ ३ ॥
 ततो बहुतिथे काले गतो हि यमशासनम् । शुभात्सर्वफलं भुक्तं पापाच्च नरका भृशम् ॥ ४ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्रापि वै द्विजः । मथुरामण्डले देशे रम्ये पुण्यस्थले शुभे ॥ ५ ॥
 विशालाक्षो धनी मानी सुरूपोऽमितदो घृणी । बहुदेशाधिकाराढ्यः पुण्यात्सर्वं फलं त्विदम् ॥ ६ ॥
 लोभी क्रूरो महाक्षुद्रः सदा चिन्तासमन्वितः । संतानमुत्तहीनस्तु सुरूपस्त्रीमुखोज्झितः ॥ ७ ॥
 बन्धुहीनो व्ययक्षीणः सर्वं तत्पापजं फलम् । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पवित्रां पापशोधनीम् ॥ ८ ॥
 कुबेरपतिमां रौक्मीं पञ्चस्वर्णमितां शुभाम् । तदर्धार्धमितां वापि त्रिपु वित्तानुसारतः ॥ ९ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देवा ब्राह्मणाय च । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्सौवर्णसंमितं शुभम् ॥ १० ॥
 लेख्यां पवित्रामायुष्यां पुत्रसंततिवर्धनीम् । य एवं कुरुते भक्त्या तस्यारिष्टं न लिप्यते ॥ ११ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वन्न चायुः सप्ततिवत्सरम् ॥ १२ ॥

इति श्रीधृष्टसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय एकविंशत्यधिकचतु शततमः ॥ ४२१ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो वाताधिकशरीरवान् । क्षामाङ्गः क्षीणवर्णाभिः स्वरूपवृत्तिः कृशोदरः ॥ १ ॥
 द्वेवब्राह्मणभक्तश्च किञ्चिद्वादपरायणः । करपादे कुशलेण दंष्ट्रिशृङ्गिविधातिना ॥ २ ॥
 ग्रणित्वं जायते शीघ्रं नेत्रतोदो विरश्मिता । परोक्षमपवादं च श्रुते लोकेषु संततम् ॥ ३ ॥
 प्रिया तस्य शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा । अमृतं वदते किञ्चिद्विहितलेशकरी सदा ॥ ४ ॥
 अपत्यानि त्रियन्तेऽत्र एकद्वित्रिमिताऽब्दकाः । वर्षत्रयमिता बाला त्रियन्ते माससंमिताः ॥ ५ ॥
 पेन कर्मविपाकेन मृतापत्यत्वमीश्वर । उदरे यः स्थितो गर्भो न प्रसूतिर्न पातनम् ॥ ६ ॥
 तस्य जायेत यदि वा मृतापत्यं प्रजायते । गतो बहुतरः कालः कस्वेदं कर्मणः फलम् ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अतः पूर्वं धेनतेय तृतीये चैव जन्मनि । क्षान्ते कुले समुत्पन्नः कश्चिद् भूमिपतिरतया ॥ ८ ॥
 दानत्रतदयायुक्तः प्रियाप्रीतिसमन्वितः । तस्य प्रथमजातस्तु पुत्रः परमसुन्दरः ॥ ९ ॥
 द्वितीयोऽपि च तारक्षस्तृतीयश्च स्तनधरः । गर्भयुक्तश्चतुर्थस्तु तदा मृत्युं गतः पिता ॥ १० ॥
 क्रिया कृता च तेः पुत्रैर्विन्ते सहस्रा खग । मातास्त्रिभिर्व्यतिक्रान्तेऽप्येतेनैव दुरात्मना ॥ ११ ॥
 निहता भ्रातरः सर्वे भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । पुत्रदुःखेन वै मात्रा हृदयं ताडितं भृशम् ॥ १२ ॥
 अभिप्राताष्टिलाभृता गर्भयुक्ता दिवं गता । स्वल्पे काले गते सोऽयं ज्येष्ठश्चौरेण घातितः ॥ १३ ॥
 इदं जन्म द्वितीयं तु मृतापत्यं प्रजायते । पुराकृतानि कर्माणि मुज्यन्ते चेह मानवैः ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । त्रियन्ते लघवश्चाथालघवः प्राणिनः कथम् ॥ १५ ॥
 तत्पापस्य विमुक्त्यर्थं निष्कृतिं वद मे प्रभो ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौम्यायने तु संप्राप्ते सातुकुलग्रहे दिने । सप्तलीकः शुचिः स्नातः पञ्चगव्येन चांजसा ॥ १७ ॥
 उपोषणादिवा रात्रौ प्रातश्चाऽनुदिते रवौ । सुरभैर्व सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १८ ॥
 सुशुभे भूमदेशे तु कुङ्कुमाद्युपचर्चिते । कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १९ ॥
 तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशोर्चयेत् । सौवर्णं राजते पद्मे सायुधं वै चतुर्भुजम् ॥ २० ॥
 उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपश्च कुसुमादिभिः । जनन्या सह संभूतान्पुत्रान्पुत्र्यान्वास्तथाऽर्चयेत् ॥ २१ ॥
 चारुदेहं सुवेपं च चारुगुप्तं यशोऽन्वितम् । इभ्वक्त्रं चारुबाहुं सुचारुं पूजयेत्कृमात् ॥ २२ ॥
 शतमेष्टांस्तं हुत्वा चरुगा पायसेन वै । होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २३ ॥

मन्त्रः ।

“पापकर्म कृतं मीढयाद्यन्मया पूर्वजन्मनि । सप्तमानां परेषां च पुत्राणां हननं कृतम् ॥ २४ ॥
 स्वकुलं चाऽपि हतवान्भूमिद्रव्यादिलिप्सया । लघूनामलघूनां च ईता वै पूर्वजन्मनि ॥ २५ ॥
 ततोऽर्घं च मया प्राप्तं दुःखं नानाविधं त्विदम् । तत्तदेनोविनाशाय दानं संप्रददे त्विदम् ॥ २६ ॥
 स्वस्त्यस्तिवति च तत्रोक्त्वा कोऽदादिति विसर्जनम् । सर्पिष्यात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टवान्धवान् ॥ २७ ॥
 ऐहिकं लक्ष्म विज्ञेयं पूर्वकर्माभिशंसनम् । काष्ठलोष्टकुशस्त्राद्यैर्घातः स्याद्बालकुट्टनात् ॥ २८ ॥
 जलादग्न्यादिना घाथा घणवानप्र जायते । स्त्रियोऽङ्गे विकृतिर्यात्री मुखे घ्रणातिलादिकम् ॥ २९ ॥
 पेत्रजो मातुलानीनीं नेत्रे तोशे विगमिता । स्वसुमातृष्वमुश्चाऽपि बाल्ये वैधव्यमेव च ॥ ३० ॥
 इति श्रीबृहदसूर्योक्तसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वाविंशत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहात्परनिन्दां चकार वै । खल्वारुग्युक्ता साऽत्र जायते सूत जन्मनि ॥ १ ॥
 धेनुं दद्यान्महाभाग विधियुक्तां सकम्बलाम् । तस्माद्रोगाद्विमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्योक्तसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रयोविंशत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । गण्डमालारुपरोगेण संयुक्तो जायते सुत ॥ १ ॥
 पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । गृहीत्वा कम्बलं दिव्यं नवं सद्देवादिभिः ॥ २ ॥
 कुटुम्बिने दूरिद्राय दद्याद्दोषापनुत्तये । गण्डमालाहरे चैतद्दानमुक्तं मया त्विह ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्योक्तसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्विंशत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलश्रेयं महादुष्टा पूर्वमासीत्पतत्रिण । अत्र पूर्वकृतात्पुण्यान्मानुषी संकरा तथा ॥ १ ॥
 धनपुत्रविहीना सा चात्र जन्मनि दृश्यते । निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि प्रयागे मरणात्सुत ॥ २ ॥
 वासात्पार्श्वं क्षयं याति पूर्वजन्मकृतं ददम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्योक्तसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चविंशत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेत्पूर्वं या नारी द्विजवल्गवा । गण्डमालारुपरोगेण संयुक्ता जायतेऽधुना ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सीम्यायने तु संप्राप्ते सानुकूलग्रहे दिने । सपत्नीकः शुचिः स्नातः पञ्चगव्येन चांजसा ॥ १७ ॥
 उपोषणादिवा रात्रौ प्रातश्चाज्जुदिते खौ । सुरभैर्व सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १८ ॥
 मुशुमे भूमदेशे तु कुङ्कुमाद्युपचरिते । कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १९ ॥
 तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशेऽर्चयेत् । सौवर्णं राजते पद्मे सायुधं वै चतुर्भुजम् ॥ २० ॥
 उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः । जनन्या सह संभूतान्मद्युम्नाद्यांस्तथाऽर्चयेत् ॥ २१ ॥
 चारुदेहं सुवेषं च चारुगुप्तं यशोऽन्वितम् । इभक्कं चारुचाहुं सुचारुं पूजयेत्क्रमात् ॥ २२ ॥
 शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुगा पायसेन वै । होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २३ ॥

मन्त्रः ।

“पापकर्म कृतं मीढघाद्यन्याया पूर्वजन्मनि । सपत्नानां परेषां च पुत्राणां हननं कृतम् ॥ २४ ॥
 स्वकुलं चाऽपि हतवान्भूमिद्रव्यादिलिप्तया । लघूनामलघूनां च हता वै पूर्वजन्मनि ॥ २५ ॥
 ततोऽयं च मया प्राप्तं दुःखं जानाविषं त्विदम् । तत्तद्देनोविनाशाय दानं संप्रददं त्विदम् ॥ २६ ॥
 स्वस्त्यस्तिवति च तत्रोक्त्वा कोऽदादिति विसर्जनम् । सर्पिष्यात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टवान्धवान् २७
 ऐहिकं लक्ष्मं विज्ञेयं पूर्वकर्माभिर्ज्ञानम् । काष्ठलोष्टकुशस्त्राद्यैर्घातः स्याद्बालकुट्टनात् ॥ २८ ॥
 जलादग्न्यादिना घाथा घ्रणवानत्र जायते । स्त्रियोऽङ्गे विकृतिर्घापी मुखे घ्रणतिलादिकम् ॥ २९ ॥
 पेत्रजो मातुलानीनां नेत्रे तोदो विगमिता । स्वसुमांष्ट्वमुश्चाऽपि बाल्ये वैधव्यमेव च ॥ ३० ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याह्नसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वविंशत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहात्तरनिन्दां चकार वै । खल्वाट्ठरुग्युता साऽत्र जायते सुत जन्मनि ॥ १ ॥
 धेनुं दद्यान्महाभाग विधियुक्तां सकम्बलाम् । तस्माद्भोगाद्विमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याह्नसंवादे कर्मविपाके अध्यायद्वयोर्विंशत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अमक्ष्यं भक्षयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । गण्डमालारूपरोगेण संयुक्तो जायते सुत ॥ १ ॥
 पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । गृहीत्या कम्बलं दिव्यं नवं तद्देऽपाठिने ॥ २ ॥
 कुटुम्बिने क्षुरेद्राग दद्यादोपापनुत्तये । गण्डमालाहरं चैतद्दानमुक्तं मया त्विह ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याह्नसंवादे कर्मविपाके अध्यायद्वयोर्विंशत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलघ्नीर्यं महादृष्टा पूर्वमासीत्पतत्रिण । अत्र पूर्वकृतात्पुण्यान्मानुषी संकरा तथा ॥ १ ॥
 धनपुत्रविहीना सा चात्र जन्मनि दृश्यते । निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि त्रयागे मरणात्सुत ॥ २ ॥
 वारतात्पार्प क्षयं याति पूर्वजन्मकृतं दृढम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याह्नसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चविंशत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अमक्ष्यं भक्षयेत्पूर्वं या नारी द्विजलभा । गण्डमालारूपरोगेण संयुक्ता जायतेऽधुना ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विजो महाभाग ह्यासीद्वज्रे हि धार्मिकः । गयायां द्वादशे वर्षे कृतं श्राद्धं विधानतः ॥ १ ॥
 विधिना तत्र दत्तानि काम्यश्राद्धानि मानद । ततो भाविबलात्सूत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
 स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं लोभादत्तं न तद्धनम् । सर्वैर्मिलित्वा तद्भुक्तं स्त्रीपुत्रभ्रातृभिः सह ॥ ३ ॥
 ततो बहुतिथे काले गतो हि यमशासनम् । शुभात्स्वर्गफलं मुक्तं पापाच्च नरका भृशम् ॥ ४ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्रापि वै द्विजः । मथुरामण्डले देशे रम्ये पुण्यस्थले शुभे ॥ ५ ॥
 विशालाक्षो धनी मानी सुरुपोऽमितदो धृणी । बहुदेशाधिकाराढ्यः पुण्यात्सर्वं फलं त्विदम् ॥ ६ ॥
 लोभी क्रूरो महाक्षुद्रः सदा चिन्तासमन्वितः । संतानसुखहीनस्तु सुरुपस्त्रीसुखोज्झितः ॥ ७ ॥
 घन्धुहीनो व्ययक्षीणः सर्वं तत्पापजं फलम् । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पवित्रां पापशोधनीम् ॥ ८ ॥
 कुबेरमतिमां सौवर्मां पञ्चस्वर्णमितां शुभाम् । तदर्थार्थमितां वापि त्रिषु वित्तानुसारतः ॥ ९ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देया ब्राह्मणाय च । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्सौवर्णसंमितं शुभम् ॥ १० ॥
 लेख्यां पवित्रामायुष्यां पुत्रसंततिवर्धनीम् । य एवं कुरुते भक्त्या तत्सारिष्टं न लिप्यते ॥ ११ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र चायुः सप्ततिवत्सरम् ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय एकविंशत्यधिकचतु शततमः ॥ ४२१ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो वाताधिकशरीरवान् । क्षामाङ्गः क्षीणवर्णाभः स्वरूपवृत्तिः कुशोदरः ॥ १ ॥
 द्वेवब्राह्मणभक्तश्च किञ्चिद्वादपरायणः । करपादे कुशस्त्रेण वंशिशृङ्गविघातिना ॥ २ ॥
 त्रणित्वं जायते शीघ्रं नेत्रतोदो विरश्मिता । परोक्षमपवादं च श्रूते लोकेषु संततम् ॥ ३ ॥
 म्रिया तस्य शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा । अनृतं वदते किञ्चित्किञ्चित्केशकरी सदा ॥ ४ ॥
 अपत्यानि त्रियन्तेऽत्र एकद्वित्रिमिताऽन्धकाः । वर्षत्रयमिता बाला त्रियन्ते माससंमिताः ॥ ५ ॥
 फेन कर्मविपाकेन मृतापत्यस्वमीश्वर । उदरे यः स्थितो गर्भो न प्रसूतिर्न पातनम् ॥ ६ ॥
 तस्य जायेत यदि वा मृतापत्यं प्रजायते । गतो बहुतरः कालः कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अतः पूर्वं वेनतेय तृतीये चैव जन्मनि । क्षात्रे कुले समुत्पन्नः कश्चिद् भूमिपतिरतया ॥ ८ ॥
 दानव्रतदयायुक्तः म्रियाप्रीतिसमन्वितः । तस्य प्रथमजावस्तु पुत्रः परमसुन्दरः ॥ ९ ॥
 द्वितीयोऽपि च तादृशस्तृतीयश्च स्तनंधयः । गर्भयुक्तश्चतुर्थस्तु तदा मृत्युं गतः पिता ॥ १० ॥
 म्रिया कृता च तेः पुत्रैर्वित्तेन सदृशा रगः । मासस्त्रिभिर्व्यतिक्तान्तेज्यैरेव दुरात्मना ॥ ११ ॥
 निहता भ्रातरः सर्वे भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । पुत्रदुःखेन वै मात्रा हृदयं ताडितं भृशम् ॥ १२ ॥
 अभिगताच्छिलाभृता गर्भयुक्ता दिवं गता । स्वल्पे काले गते सोऽयं ज्येष्ठश्चरैरेण घातितः ॥ १३ ॥
 इदं जन्म द्वितीयं तु मृतापत्यं प्रजायते । पुराकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते चेह मानवैः ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्सं वद स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । त्रियन्ते लघवश्चाया लघवः प्राणिनः फलम् ॥ १५ ॥
 तन्पापस्य विगुणपर्यं निष्कृतिं वद मे प्रभो ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौम्यायने तु संप्राप्ते सातुक्लग्रहे दिने । सपत्नीकः शुचिः स्नातः पञ्चमव्येन चांजसा ॥ १७ ॥
 उपापणाद्विवा रात्रौ प्रातश्चाऽनुदिते खौ । सुरभवं सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १८ ॥
 मुशुमे भूपदेशे तु कुङ्कुमाद्युपचर्चिते । कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १९ ॥
 तन्मन्त्रे रुक्मिणीयुक्तं माधवं कञ्जोऽर्चयेत् । सौवर्णं राजते पद्मे सायुधं वै चतुर्भुजम् ॥ २० ॥
 उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपश्च कुसुमादिभिः । जनन्या सह संभूतान्पद्मनाद्यांस्तथाऽर्चयेत् ॥ २१ ॥
 चारुदेहं सुवेषं च चारुगुप्तं यशोऽन्वितम् । इमवक्रं चारुबाहुं सुचारुं पूजयेत्क्रमात् ॥ २२ ॥
 शतमष्टोत्तरं ह्रत्वा चरुगा पायसेन वै । होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २३ ॥

मन्त्रः ।

“पापकर्म कृतं मौढ्याद्यग्नया पूर्वजन्मनि । सपत्नानां परेषां च पुत्राणां हननं कृतम् ॥ २४ ॥
 स्वकुलं चाऽपि हतवान्भूमिद्वयादिलिप्तया । लघूनामलघूना च ईता वै पूर्वजन्मनि ॥ २५ ॥
 ततोऽयं च मया प्राप्तं दुःखं नानाविधं त्विदम् । तत्तद्देनोविनाशाय दानं संपद्वे त्विदम् ॥ २६ ॥
 स्वस्त्यस्त्यक्त्वा च तत्रोक्त्वा कोऽडादिति विसर्जनम् । सर्पिष्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टवान्धवान् ॥ २७ ॥
 ऐहिकं लभ्य विज्ञेयं पूर्वकर्माभिर्जसनम् । काष्ठलोष्टकुशस्त्राद्यैर्वातः स्पाद्रालकुट्टनात् ॥ २८ ॥
 जलादग्न्यादिना बाधा घ्नणवानत्र जायते । स्त्रियोऽङ्गे विकृतिर्वापीमुखे व्रणतिलादिकम् ॥ २९ ॥
 पत्रजो मातुलानीनां नेत्रे तोत्रे विगमिता । स्वसुप्तार्तुष्वमुश्चाऽपि चालये वैद्यपमेव च ॥ ३० ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वाविंशत्यधिकचतु शततम ॥ ४२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहात्तरनिन्दा चकार वै । खलबाट्कगुप्ता साऽत्र जायते सुत जन्मनि ॥ १ ॥
 धेनुं दद्यान्महाभाग विधियुक्ता सक्म्वलम् । तस्माद्रोगाद्विशुष्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्विंशत्यधिकचतु शततम ॥ ४२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अमक्ष्यं भक्षयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । गण्डमालारूपरोगेण संयुक्तो जायते सुत ॥ १ ॥
 पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । गृहीत्वा कम्बलं दिव्यं नवं तद्देवपाठिने ॥ २ ॥
 कुटुम्बिने दरिद्राय दद्याद्दोषापनुत्तये । गण्डमालाहरं चैतद्दानमुक्तं मया त्विह ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्विंशत्यधिकचतु शततम ॥ ४२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलप्रीत्यं महादुष्टा पूर्वमासीत्पतत्रिण । अत्र पूर्वकृतात्पुण्यान्मानुषी संकरा तया ॥ १ ॥
 धनपुत्रविहीना सा चात्र जन्मनि दृश्यते । निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि प्रयागे मरणात्सुत ॥ २ ॥
 वासात्पार्श्वं क्षयं याति पूर्वजन्मकृतं दृढम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चविंशत्यधिकचतु शततम ॥ ४२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अमक्ष्यं भक्षयेत्पूर्वं या नारी द्विजवल्लभा । गण्डमालारूपरोगेण संयुक्ता जायतेऽशुना ॥ १ ॥

पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु धर्मेषु । पूर्वपापहरं पुण्यं दद्यादत्र च कम्बलम् ॥ २ ॥
नवं शुद्धं कुलीनाय तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । द्विजानामिच्छया दद्याद्भोजनं पापनाशनम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टादशतित्तिकचतुःशततमः ॥ ४२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो ब्राह्मणं न्यदन्सुत ब्राह्मणार्थं खगाधिप । बह्वेदेशे वनस्पतौ सोऽत्र जन्मनि गौडजः ॥ १ ॥
धीः सर्वकलाभिज्ञो नानाशस्त्रविशारदः । धनधान्यरतश्चात्र बहुस्त्रीभोगसील्यभाक् ॥ २ ॥
विद्यादानात्कृतारपूर्वं शृणु पापफलं तथा । क्षयरोगाकुलः क्षीणः पुत्रसंततिवर्जितः ॥ ३ ॥
वालस्प इमनात्पापाद्ब्राह्मणस्य पतञ्जिन । महाक्रोधपरो लोभी नानादुःखैस्तथाकुलः ॥ ४ ॥
वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य ब्रह्मघातविमोचनीम् । प्रयागे वा कुरुक्षेत्रे पुष्करे वा महाकुले ॥ ५ ॥
नैमिषारण्यके क्षेत्रे पूजयेद्विधिवच्छिवाम् । गन्धैः पुष्पैस्तथा धूपैर्लक्षसंख्यैर्विधानतः ॥ ६ ॥
ब्रह्मचर्यरतो नित्यं तदन्ते होमयेत्तथा । पङ्कजे चतुरस्रे वा कुण्डे चाज्यतिलाङ्गुभान् ॥ ७ ॥
दातव्यं च भोजयेद्विप्राञ्चैवान्कासारलङ्कुर्कः । नानाभक्ष्यैः फलैश्चैव वस्त्रैर्माल्यैस्तथाऽर्चयेत् ॥ ८ ॥
दिविषां दक्षिणां दद्याद्वृद्धीतिकरां तथा । यश्चानेन विधानेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ ९ ॥
स बालघातनात्पापान्मुच्यतेऽत्र ममाज्ञया । चतुर्दश्यामयाष्टम्यां नक्तं कुर्याद्विधानतः ॥ १० ॥
मम ध्यानपराः सुत नित्यं भूत्वा समाचरेत् । पूजयेदर्घ्यपाद्याद्यैर्नैवेद्यैर्विविधैस्तथा ॥ ११ ॥
तं च तत्सर्वपापेभ्यो विमोक्षयामि खगेश्वर । आभुर्वर्षशतं प्रोक्तं पञ्चहीनं च पुत्रकम् ॥ १२ ॥
प्रायश्चित्ते कृते सुत विष्मये त्वकृते तथा । पञ्चम्यां चन्द्रवारे च चत्वारिंशन्मिताब्देके ॥ १३ ॥
दिष्टं स्यात्क्षयरोगेण बालघातान्च निश्चितम् । ब्रह्मघातान्महापापात्पूर्वं जन्मकृताद् दृढात् ॥ १४ ॥
न मुच्यते महादानीः सप्तजन्मकृतेरपि । बाधयते क्षयरोगेण सप्तजन्मनि निश्चयात् ॥ १५ ॥
महदा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः । नदीदृशं महापुण्यं क्षयरोगविनाशनम् ॥ १६ ॥
पुत्रवृद्धिर्वा चात्र यथा प्रोक्तं शिवार्चनम् ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टादशतित्तिकचतुःशततमः ॥ ४२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

रिनाऽपराधं या नागि पशवश्च यातयेत् । पक्षघातेन रोगेण पीडिताऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
तथा निष्क्रमितं स्वर्णं देयं पापविशुद्धये । मुच्यतेऽत्र महारोगात्पक्षघातात् सञ्जायः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टादशतित्तिकचतुःशततमः ॥ ४२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो द्विजः प्राग्भवे मृतं सुगन्धं विप्रिषां पिबेत् । मृत्रकृच्छ्रेण रोगेण पीडितः सोऽत्र जायते ॥ १ ॥
एव विषादुग्गोणे पलेनार्पण्येन वा । कुर्याद्विष्णुपथं पथे चाष्टपत्रगमनचितम् ॥ २ ॥
आशाद्य तत्र ब्रह्मणी भर्तुं गर्भोपचारकः । पूजयित्वा तु गन्धार्घ्यैर्दद्याद्विमाय यत्नतः ॥ ३ ॥
दानेनानेन मृत्रं मृत्रकृच्छ्रं न पश्यति ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टादशतित्तिकचतुःशततमः ॥ ४२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैकुण्ठादागतस्तत्र मथुरायां पतत्रिण । जातोऽयं पुण्डरीकाक्षः सर्वभूताभयप्रदः ॥ १ ॥
घोरे कलियुगे प्राप्ते पापाकान्ते महीतले । भारवतारणार्थाय क्षत्रियाणां वधाय च ॥ २ ॥
कृत्वा तु दुष्करं कर्म पुनर्यास्यति वै दिवि ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्णापहारी सततं पुरुषः प्राग्भवेऽण्डज । कुन्सी जायते चात्र महापापेन लाञ्छितः ॥ १ ॥
सुवर्णशतकं दद्यात्स तदोपविनाशनम् । चान्द्रायणत्रयं कुर्याद्वातदोषोपशान्तये ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकत्रिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजघातफरी प्रोक्ता या पूर्वं घातपेनृपम् । राजयक्ष्मान्विता साऽत्र तस्मिन्व्यसि भागिनी ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्याः शृणुष्वाय खगेश्वर । यत्कृते विधिना सर्वं पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २ ॥
स्वर्णगोभूमिमिष्टानघृतधेनुतिलानि च । देयानि श्रद्धया सूत क्षयरोगापनुत्तये ॥ ३ ॥
रिष्टं त्रिंशमितेऽब्दे तु प्रायश्चित्तेऽकृते किल ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वात्रिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अनागतं तु यः कश्चिद्वैश्यं हन्यात्पतत्रिण । प्राग्जन्मन्यय युक्तः स्याद्रक्तार्बुदरुजा भृशम् ॥ १ ॥
भविष्यति न संदेहस्तस्य मृत्युः खगाधिप । अपि दानशतेर्वापि दत्तैरत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
त्रिगण्डपं महारिष्टं रक्ताधिक्यान्महाबलात् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रयत्रिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मेरोः समागता येये प्राप्ता माथुरमण्डले । सर्वभूतोपकाराय दुष्टनाशकाराय च ॥ १ ॥
प्राप्ते कलियुगेऽत्रैव पापेन रहितानि च । कृत्वा चाद्भुतकर्माणि यास्यन्त्येव पुनस्ततः ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्त्रिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्घातयेद्देश्यमन्यजन्मनि मानवः । सोऽत्र जन्मनि विज्ञेयो रक्तार्बुदसमन्वितः ॥ १ ॥
प्राजापत्यचतुष्केण व्रतेन नियमेन च । सप्तपाण्यप्रदानेन पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २ ॥
पापक्षये क्षयं यायादृजा पापसमुद्रवा ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चत्रिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाहणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिबेत् । साऽत्र जन्मनि मूत्रेण कृच्छ्रेणातिप्रपीडिता ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्या घोरपापहरं सुत । सुवर्णपत्रं पक्षीन्द्र सत्पत्रं ब्रह्मदेवतम् ॥ २ ॥
ब्राह्मणाय विधिनाप पूजिताय प्रकल्पयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्त्रिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४३६ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रोत्तमो जातः किञ्चिद्विज्ञतमन्वितः । कासश्वासादिना बाधा उदरातिः प्रजायते ॥ १ ॥
 क्रयविक्रयकर्ता च कृपिषाणिज्यशासनः । प्रिया प्रीतिपरा नित्यं व्रतदानपरायणा ॥ २ ॥
 समावेशेन क्रोधस्य स्ववाक्यप्रतिपादिनी । उदरे वातजा रोगाः शिरोर्तिर्नत्रतोदजा ॥ ३ ॥
 अपस्थानि म्रियन्ते च द्वित्रैर्वर्षैः खगाऽपि । रजोऽर्था वै प्रपीडयेत वेदना विविधा तथा ॥ ४ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भर्त्रा कर्म कृतं नैव स्त्रीकृतं नात्र संशयः । पूर्वजन्मनि शूद्री सा द्विजभक्तिपरायणा ॥ ६ ॥
 व्रतानि विविधान्येव कृतानि भुवि मानद । स्वगृहे धान्यपराशीनां भक्षणोदन्नतत्परा ॥ ७ ॥
 ब्राह्मणस्य सबत्सा गौर्धान्यभक्षणतत्परा । तथा गृहीत्वा लकुटं भृशं कुक्षौ प्रताडिता ॥ ८ ॥
 सगर्भा सुरभी तस्या गर्भकुक्ष्युपवातनात् । मृतो वै गर्भमध्यस्थः प्रसवो दुःखिता भृशम् ॥ ९ ॥
 शिशुदुःखेन सुरभी भृशमाक्रन्दती मृता । तेन कर्मविपाकेन नरकं प्राप्य दारुणम् ॥ १० ॥
 पश्चान्मानुषमापन्ना व्रतदानप्रभावतः । इदं जन्म तृतीयं तु मृतापत्यं खगेश्वर ॥ ११ ॥
 सप्तजन्म प्रजायेत गोस्त्रीब्रह्मप्रघातकः । नानाप्राकर्मणां पाको नानापत्यार्थदुःखकृत् ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वदाऽपत्यं येन जीवेद्विवाकर । अनुग्राह्योऽस्म्यहं देव लोकानां हितकाम्यया ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मासे नभसि संप्राप्ते सानुकूलग्रहेऽहनि । सपत्नीकः शुचिः स्नात औषधैः स्नानमन्त्रतः ॥ १४ ॥
 उपोषणं दिवा रात्रौ त्रयोदश्यादितश्चरेत् । पौर्णमास्यादिने प्राप्य प्रातरभ्युदिते खौ ॥ १५ ॥
 सुरभ्यास्तु सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् । तत्रोपरि गवां स्थानं चोदङ्मुखं ममासनम् ॥ १६ ॥
 अर्हणाद्युपहारैश्च कुङ्कुमाद्युपचर्चयेत् । कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १७ ॥
 तत्रोपरि न्यसेद्देवं माधवं फालशेऽर्चयेत् । सौवर्णे राजते पद्मे सायुधं च चतुर्भुजम् ॥ १८ ॥
 उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः । विष्णुमुक्तेन सुक्तेन श्रीसुक्तेन च पूजनम् ॥ १९ ॥
 पुष्पैश्च धूपगन्धाद्यैरर्चयेन्निविष्टैर्गुणैः । रुद्रैकादशिनीभिश्च जपेदुद्वं विधानतः ॥ २० ॥
 पूजालक्ष्म त्विदं पुष्पैरर्चयेद्गन्धवारिभिः । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन वा ॥ २१ ॥
 रुद्रस्यायुतशोमश्च समध्वाज्यसमाहुतिः । एवं पृथग्विधानेन विष्णुरुद्रादिपूजनम् ॥
 होमान्ते विप्रमोजान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २२ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया कर्मवशातः कृतं पापं दुरात्मना । सगर्भायाश्च गोः पूर्वं लकुट्या कुक्षिताडनात् ॥ २३ ॥
 तत्कर्मवशात्संप्राप्तमृतगाभ्यार्हितो भृशम् । मृतसंततिदुःखानि प्राप्तानि महदेनसः ॥
 तच्चेदोविनाशाय दानं संपददे त्विदम् ” ॥ २४ ॥

स्वस्त्यस्तु चेति त्रयीपत्वा कोऽन्नादिति विसर्जनम् ॥ २५ ॥

गर्विष्यात्मानमालोक्य पश्चाद्द्वि तोषयेद्विजान् । मृमिद्विपणवासांसि दानं दत्त्वा विधानतः ॥ २६ ॥
 प्रतान्ते सुरभीं दद्यादमीं द्रव्यादिशक्तितः । अष्टःशेषं ततः सर्वं भोजयेदिष्टवान्धवान् ॥ २७ ॥
 ऐरिषं एताणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते । पाण्डुरोद्वृजश्चार्चयति स्यादुपलेखनात् ॥ २८ ॥

शृङ्गाणां चोपघातश्च जायन्ते ब्रह्मजातयः । जलाकुलत्वं स्पृशोऽप्रेस्तादृशी तत्र वेदना ॥ २९ ॥
 स्त्रियोऽङ्गे विकृतिर्व्याधौ मुखे व्रणतिलादिकम् । पितृजा मातुलानीनां वैधव्यातिः सदा तनौ ॥ ३० ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तत्रिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिबेत् । प्रदरेणाऽतिदुःखेन साऽत्र जन्मनि पीडिता ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्याः प्रदरस्य तु नाशनम् । दद्याद्वृक्षममयं पक्षं सपत्रं ब्रह्मदैवतम् ॥ २ ॥
 ब्राह्मणाय सुशीलाय पूजिताय शुभे दिने ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अन्यायोऽष्टात्रिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यो विप्रस्त्रिविधां तु सुरां पिबेत् । भूवावरोधरोगेण सोऽत्र मृत्युवशं त्वियात् ॥ १ ॥
 चिह्नेन इषावदन्तेन लक्षितः पापजः सदा । सप्तजन्मनि रोगेण मूत्रकुच्छ्रेण नश्यति ॥ २ ॥
 द्वात्प्राक्पापजात्सूत मायश्चित्तं न विद्यते । पापक्षयावशे च कूचर्द्रं सान्तपर्णं चरेत् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अन्याय एकोनचत्वारिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अकामतश्च या नारी वैश्यघातनतत्परा । बभूव प्राक्तु पक्षीन्द्र साऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
 रक्तार्बुदसमाक्रान्ता द्रुष्टपापप्रयोजिता । महारिष्टेन सा याति यमलोके पतत्रिणि ॥ २ ॥
 चत्वारिंशन्मिते वर्षे सत्यं सत्यं वदाम्यहम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अन्यायश्चत्वारिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचित्पूर्वभवे भुष्यत मुखजाऽत्र च शङ्कुजा । देशे सारस्वते भासा सर्वधर्मान्विता सती ॥ १ ॥
 क्षयरोगमुता चात्र युवभावे पतत्रिणि । प्राक्पापाद् द्रुस्तरात्सूत कण्ठपाशादित्संभवात् ॥ २ ॥
 निष्कृतिं कदलीं दद्यात्सुवर्णत्रयसंयुताम् । भोजयेद्ब्राह्मणान्पश्चाच्छिष्यपूजनतत्परान् ॥ ३ ॥
 या त्वेवं कुरुते भक्त्या कदलीदानमुत्तमम् । नश्येत्क्षयरुजा तस्या अपि प्राणप्रणाशनीम् ॥ ४ ॥
 आसुरब्दास्तु पठ्युक्ताश्चाऽत्र सप्ततिसंख्यकाः ॥ ५ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनचत्वारिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नरोऽतिचलोत्कर्षात्परस्त्रीं कामयेत्सुरा । अधुना यौवने प्राप्ते सोऽन्मादी जायते शृगम् ॥ १ ॥
 दद्यात्पजापतिं देवं सीवर्णं शक्तितोऽण्डज । मृगं स्वर्णमयं तद्वत्पूजयित्वा विप्रानतः ॥ २ ॥
 भोजयेद्ब्राह्मणाञ्चक्षत्रा होमयेच्च जपेत्तया । गायत्रीं विधिना मृन मांमादान्मुच्यतेऽधुना ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वित्रिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सुत परद्रव्यापहारीणी । माऽत्र शृङ्गे गङ्गेण कुनसत्वेन क...

दद्यात्सुवर्णशतकं विप्राय विनतात्मज । सुवर्णस्तेयपापेन मुच्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
चान्द्रायणत्रयं चैव कुर्यान्मासे तु कार्तिके ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्त्रिचत्वारिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैश्यद्वंद्वी भवेत्पूर्वभवे नारी पतिव्रता । रक्तार्बुदेन रोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
व्रतं चरेन्महाभाग प्राजापत्यचतुष्टयम् । सप्तधान्यस्य दानेन रक्तार्बुदविनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुश्चत्वारिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

रौप्यहारी च पुरुषश्चिन्नकुक्षी प्रजायते । स तत्पापविशुद्धयर्थं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ १ ॥
स्वर्णं पलत्रयं शुद्धं कुरुक्षेत्रे पतत्रिण । प्राजापत्यं चरेत्सूत सर्वपापप्रणाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चचत्वारिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिन्म्लेच्छकुलोत्पन्नो बहुद्रव्यान्वितः सुधीः । स्वधर्मनिरतश्चापि दयालुः सत्पसंयुतः ॥ १ ॥
प्रजाः पालयतस्तस्य शूरस्यापि महात्मनः । द्रष्टाः प्रजाः क्रोधयुक्ता बभूवुर्विशुखास्तदा ॥ २ ॥
तस्मिन् काले ह्यभूद्युद्धं घोरं तस्मिन्पुरे सुत । संग्रामभूमौ स मृतो यवनश्च सपुत्रकः ॥ ३ ॥
तस्य पत्नी महाभाग साध्वी पतिपरायणा । तस्मिन्मृते मृता सा तु भर्तृमाणावलम्बिनी ॥ ४ ॥
घातयित्वा तु शस्त्रेण स्वशरीरं पतिव्रता । मृते पत्यौ न जीवामीदृषुक्त्वा मृतवती तथा ॥ ५ ॥
तद्गुणेनान्तकालेऽपि दिवि प्राप्ता सभर्तृका । भुक्त्वा तत्र महाभोगानपूर्वास्त्वामिधर्मतः ॥ ६ ॥
नानामजाघातनजात्पापात्पूर्वसमुद्भवात् । क्षीणात्पुण्यात्तया सूत म्लेच्छदेशे समुद्रवः ॥ ७ ॥
सिन्धोः पश्चिमभागे तु शतयोजनसंमिते । गौरः सुरूपो दीर्घश्च बहुविद्याविशारदः ॥ ८ ॥
नानाभोगसुखिर्धुक्तो गजयूयैः समावृतः । पत्युश्चरथसंकीर्णस्तया भैरवशासनः ॥ ९ ॥
महोमः पुत्रपौत्रादयश्चाद्यन्तसुखसंयुतः । देशेदेशेऽधिकारादयः स म्लेच्छः पृथिवीपतिः ॥ १० ॥
स्त्रीसाहाय्यान्महाभाग तथा पुत्रसहायतः । सुखैश्वर्ययुता साऽपि युवती तद्गशादिह ॥ ११ ॥
स पुत्रः माक् सहायाच्च सोऽप्यत्रैव महाप्रभुः । एवं जन्मफलं प्रोक्तं सप्तहायं पतत्रिण ॥ १२ ॥
स्वामिधर्मकृतात्पुण्यात्तदर्थं मरणात्तया । भविष्यति गतिस्तेषां पूर्वपुण्यात्पतत्रिण ॥ १३ ॥
पञ्चाशीतिमितायुः स्यात्तत्र च रिष्टं न तन्मृतिः । रिष्टं पञ्चाशद्वन्दे तु स्वदेहान्तसर्गं सुत ॥ १४ ॥
शस्त्रमहारीर्विविधैः प्राप्ते त्वत्र रणांगणे । प्रजापीडनजात्पापात्तदर्थं नात्र संशयः ॥ १५ ॥
दद्यात्कालनरं तत्र ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । देयं हिरण्यं तद्भद्रं शतपलात्मकम् ॥ १६ ॥
कुरुक्षेत्रादितीर्थेषु संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । सर्वोपस्कारसंयुक्तं देयमेतच्च पुत्रक ॥ १७ ॥
महारिष्टहरं प्रोक्तं प्रायश्चित्तं परं खग । नातः परतरं प्रोक्तं दानं कालनरात्काचित् ॥ १८ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्चत्वारिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदीवने नारी रमते स्वेच्छया परे । बलात्कारेण पुरुषे साऽत्रोन्मादेन पीडिता ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं सर्वमुपायं शृणु यत्नतः । कृत्वा सुवर्णजं वायुं मृगं ह्रिमं च वाहनम् ॥ २ ॥

सर्वोपस्कारसंयुक्तं दद्याद्विप्राय धीमते । न प्राप्नोति तदौन्मत्स्यं दानेन विनतासुत ॥ ३ ॥
 दद्यात्तत्पापनाशाय विप्राय पुत्रिणेऽण्डज । पलानां त्रिशतं शुद्धं तस्माद्रोगाद्रिमुच्यते ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तचत्वारिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पत्न्यौ पुत्रे विद्यमाने जाराहर्भो धृतः पुरा । सा चाऽत्र पादजा दुष्टा न च गर्भं दधाति वै ॥ १ ॥
 काश्यां वासान्महाभाग श्रद्धया रुद्रपूजनात् । कन्याविवाहात्सततं दरिद्रद्विजपालनात् ॥ २ ॥
 धारयिष्यति सा गर्भं प्रायश्चित्ताद्ययोदितात् । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं चत्वारिंशन्मितेऽदके ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृतेऽन्धानां पडशीतिं च जीवनम् ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाचत्वारिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आखेटकं विना यस्तु इस्तिर्न घातयेत्पुरा । सोऽत्र जन्मनि जायेत सर्वकार्येष्वसिद्धिकृत् ॥ १ ॥
 तस्मिन्नेव तथा काले तस्य रिष्टं प्रकीर्तितम् । विंशन्मितेऽदके पक्षीन्द्र कालशस्त्रान्मृतिर्भवेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायः एकोनपचाशदधिकचतुःशततमः ॥ ४४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्ब्राह्मणोऽसौ वलोत्कर्षेण मन्दधीः । रमयेत्प्राग्भवे सोऽत्र मदोन्मादी प्रजायते ॥ १ ॥
 पापादसाध्याद्रोगाद्वै प्रभुक्तिर्नैव जायते । त्रियते रिष्टयोगेन सोन्मादी चाऽत्र जन्मनि ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशदधिकचतुःशततमः ॥ ४५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी हरेहोभान्महद्गु । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र श्लेष्मरुक्संयुता भवेत् ॥ १ ॥
 शतत्रयपलं दद्यात्पुत्रं तत्पापशुद्धये । कृते तस्मिन्नुपाये तुं श्लेष्मरोगस्य नाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायः एकपचाशदधिकचतुःशततमः ॥ ४५१ ॥

अरुण उवाच ।

विप्रवंशे समुत्पन्नः शक्तिमान् धर्मपारगः । धनधान्यसमायुक्तो दयालुश्चार्जनान्वितः ॥ १ ॥
 सुव्रतः शक्तिमान्धीरः किञ्चिद्व्याधिसमन्वितः । इन्द्रियाणां बलं हत्वा मोहो वै जायते भृशम् ॥ २ ॥
 उदरार्तिरसृग्वातः किञ्चिदेहे प्रवर्तते । तस्य भ्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ ३ ॥
 सत्यवाक् सत्यसंकल्पा व्रताढ्या धनसंयुता । बहुपुत्रप्रसूताऽपि किञ्चित्पुत्रा प्रजायते ॥ ४ ॥
 अथवा मृतपुत्रा च पुत्रीषु जीवितास्वपि । केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि विप्रस्तु संजातः पञ्चमादिह । तस्य गेहे प्रवृत्तं तु कन्यायाः प्रौढयमण्डज ॥ ६ ॥
 भूरिद्रविणलोभेन वृद्धविप्राय दापिता । तदुत्तदाहृतं वित्तं सर्वस्वं तदशादपि ॥ ७ ॥
 यावत्कन्याऽभवत्प्रौढा वरार्थं गुणशालिनी । पतिभक्तिपरा नित्यं यावत्कन्या सुतार्थिनी ॥ ८ ॥
 किञ्चित्काले गते तस्याः पतिर्मृत्युवशंगतः । सा बाला विधवा जाता पत्यपत्यार्थदुःखिनी ॥ ९ ॥

व्रततीर्यस्ता नित्यं सत्यधर्मपरायणा । बहुवर्षस्तथा वत्स नियमैः शोषितं वपुः ॥ १० ॥
 पितृगृहे धनं भूरि स्वर्पितं स्नेहकारणात् । किञ्चित्कालवशात्प्राप्ता मृतिं सा ब्राह्मणी स्वग ॥ ११ ॥
 तां पुत्रीं हृदये कृत्वा सोऽगमज्जन्मजन्मनि । कन्या बहुविधास्तस्य निराधारा मृताः किल ॥ १२ ॥
 तेन कर्मप्रभावेण पूर्वकन्या बहुप्रजा । सा तु भर्तृभवं गर्भं दधौ मृत्युं प्रतीक्षतां ॥ १३ ॥
 पुनर्जन्म पुनर्मृत्युस्तत्कर्मनिष्कृतिं विना । कन्याविक्रयकर्ता च रौरवे नरके मृतः ॥ १४ ॥
 यातना बहुधा भुक्त्वा वर्षाणां च सहस्रकम् । पञ्चान्मानुषमापन्नो व्रतदानप्रभावतः ॥ १५ ॥
 इदं जन्म चतुर्थं तु पुत्रीवानत्र जायते । मृतः पुत्रो मृतो गर्भस्तेन गर्भभवादिह ॥ १६ ॥
 भार्या तस्यापि विप्रस्य पूर्वजन्मनि मानद । भर्तृविद्वेषिणी नित्यं चिरापत्यानुगामिनी ॥ १७ ॥
 तेन कर्मविपाकेन कन्या भूरि मृतः सुतः ॥ १८ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापं प्रशाम्यति । निष्कृतिं वद विश्वात्मन् पृथक्त्वेन प्रकाशय ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुत्रिका यस्म जीवन्ति पुत्राणां नाशनं भवेत् । कर्मभेदेन येनेह शृणु त्वं कथयतामज ॥ २० ॥
 स्वकन्यां वरयोग्यां सा चिन्तयन्तीमनागसम् । दशाब्दिकां च मानेन यथाभावं यथामति ॥ २१ ॥
 कन्यां रूपवतीं शान्तां समस्तगुणशालिनीम् । अलंकृतां यथाशक्ति वराय गुणशालिने ॥ २२ ॥
 ब्राह्मणे विधिना सूत दद्याच्च बहुदक्षिणाम् । महापापीषशमनं कन्यादानमतन्द्रिता ॥ २३ ॥
 कन्याविवाहसमये महाशान्तिविधिं चरेत् । एवं कृतविधिः सूत कन्यां दृष्ट्वा विधानतः ॥ २४ ॥
 शान्तिकर्माणि सर्वत्र विस्तीर्य ऋत्विजादयः । भूमिद्रविणवासांसि कन्यावात्तांसि दापयेत् ॥ २५ ॥
 गृहदानं ततो दद्याद्यथोपस्करसंयुतम् । वर्षेवंपं तु संपूर्णे अब्रवन्नैश्च पोषयेत् ॥ २६ ॥
 एवं कृतविधिः सूत बहुपुत्रा यशस्विनी । पार्ष्ण्यं पुत्रविनाशारूपं कन्यापत्न्योदयश्च यत् ॥ २७ ॥
 तस्य पापस्य नाशार्थं कन्यादानादयः स्मृताः । नाशयेच्चैव तत्पापं द्विजानां विधिपूजनात् ॥ २८ ॥
 यजनाच्च विधानेन ब्राह्मणेः स्वस्तिवाचनात् । विनायकाम्बिकामूर्तीं हेमनिष्कप्रमाणतः ॥ २९ ॥
 आचार्यापि ददेत्सूत नानाकर्माद्यशान्तये । ऐहिकं लक्षणं तस्याः शरीरे चोपजायते ॥ ३० ॥
 जिह्वाद्वयदन्तोष्ठे रोगा वातादिदोषजाः । नृपचीराग्निहानिश्च वित्तानि च यतस्ततः ॥ ३१ ॥
 तप्तमानेन मनसा दूयते भृशमाधिना । तर्पिष्यात्मानमालोक्य प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ ३२ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणवाक्यं कर्मविपाके अष्टाध्याये द्विपञ्चाशदधिकषट्पञ्चाशततमः ॥ ४९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या ताग्रद्वाराणी नारी लोभात्पूर्वभवे सुत । औदुम्बरेण रोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
 पापं विचार्य यत्नेन तान्नं दद्याच्च शक्तितः । तस्य दानान्महाभाग पापं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणवाक्यं कर्मविपाके अष्टाध्याये द्विपञ्चाशदधिकषट्पञ्चाशततमः ॥ ४९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भवत्याजनया मुक्ता पूर्वजन्मनि मानद । गर्भागत्रा तत्रा बद्धा विधिना गर्भधारणात् ॥ १ ॥
 तेन कर्मविपाकेन पादुजा साऽथ जन्मनि । पूर्वजन्मव्यसो विप्रा न च गर्भं दधात्यलम् ॥ २ ॥
 मृत्युश्चिन्तमिदं तस्य पापं सर्वोपमोचनम् । कृत्वाऽज्ञां गर्भसंयुक्तां राजतीं पदपलात्मिकाम् ॥ ३ ॥

वैश्वानरस्तथा कार्यः पञ्चमापैर्दिग्गम्यः । पृजयित्वा ततो दद्याद्विनाश विधिनाऽण्डज ॥ ४ ॥
 एवं कुर्याद्विधानेन सर्वपापपनोदनम् । तस्याः पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ५ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यसंज्ञसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुःपञ्चाशदधिकचतुःशततमः ॥ ४९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्परासिद्धान्नं प्राक् क्षुत्पीडाप्रपीडितः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र शूलरूपपीडितोऽधुना ॥ १ ॥
 अन्नदानेन विभ्रेभ्यो रसदानाद्विशेषतः । मुच्यते शूलजाद्रोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 सुवर्णशूलदानाद्वा विप्रायाश्च कुटुम्बिने । शूलदोषोपशमनमिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यसंज्ञसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चपञ्चाशदधिकचतुःशततमः ॥ ४९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूर्धाभिपिक्तः प्राक् स्रुत बभूव पुरुषोत्तमः । स्वज्ञातिषु महाभाग दृढधर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
 विराट्देशे निवसन् राजकार्ये रतः सदा । कृतवानग्निदाहं च जन्तूणां भयदापकम् ॥ २ ॥
 बालवत्सा मृतास्तत्र पुरे तस्मिन् रत्नोत्तम । पापमाचारितं तेन नृपाज्ञाकारिणा दृढम् ॥ ३ ॥
 तत्रो यमपुरं प्राप्तो जातोऽत्र यमुनातटे । चारणो धर्मनिरतो बहुद्रव्यसमन्वितः ॥ ४ ॥
 नानासुखैर्धर्मयुतो गजाभारयवाहनैः । बन्धुभृत्याधिकारादयो बलभूषणभूषितः ॥ ५ ॥
 सर्वं विष्णुप्रसादाच्च सुखं पापफलं शृणु । धूर्तो मिथ्यापवादी च बहुलोभसमन्वितः ॥ ६ ॥
 जातस्तन्ततिदुःखातो बालवत्सवषादिह । नेत्ररोगान्वितो नित्यं शृणु चिह्नं पतञ्जिन ॥ ७ ॥
 चत्वारिंशन्मिते वर्षे सर्वस्तन्ततिनाशनम् । गृहप्राप्तान्महाभाग वृष्टिरिष्टसमुद्भवात् ॥ ८ ॥
 पूर्वपापफलस्यात्र भोगादेव क्षयः स्मृतः ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिवदं मे स्वामिन् बालवत्सावनाशनीम् । यां कृत्वा विधिवज्जन्तुः पूर्वपापात्ममुच्यते ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं शृणुष्वान्न सदर्पानन्तरं सुत । तस्मिन्वर्षे महाभाग प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ११ ॥
 दृढकर्माजितात्पापान्न चोक्तं पापशोधनम् । श्रवणाद्विरिंशस्य वैशाखे विधिनाऽण्डज ॥ १२ ॥
 माघे वा कार्तिके वापि दशावृत्तिविधानतः । ततस्तु भोजयेद्विभान् होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ १३ ॥
 फोटिलश्रायुतं सुत रुद्राध्यायं जपेत्तथा । धेनूनां दशकं दद्यात्सवत्साभरणान्वितम् ॥ १४ ॥
 व्याघ्रं कपिलामेकां स्वर्णशृङ्गां पथस्विनीम् । प्रायश्चित्तमिदं पुत्र चेत्कुर्याद्विधिपूर्वकम् ॥ १५ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याद्विवाहादपरात्सुत । मृत्युः पञ्चाजदन्दे तु खग चाकृतनिष्कृतेः ॥ १६ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र नवत्यब्दमितं तथा । द्रिक्तमायुः कथितं तीर्थे पुण्याश्रयेऽण्डज ॥ १७ ॥
 जीवे कर्कटगे तत्र चन्द्रे मकरराशिगे । त्रयोदश्यां दिवा भूमौ ऋक्षे मृगशिरोभिधे ॥ १८ ॥
 निर्णयः कथितस्तस्य विष्णुपूजनजात्फलान् । भविष्यति गतिस्तस्य पुनर्विष्णुप्रपूजनात् ॥ १९ ॥
 तथा तृतीये जनुषि-भरणाद्रोग्ये सुत । सर्वपापविशुद्धः स्यात्पुनर्मोक्षमवाप्नुयात् ॥ २० ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंज्ञसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्पञ्चाशदधिकचतुःशततमः ॥ ४९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पिङ्गलाक्षो भवेदत्र पूर्वं रीत्यपहारकः । देया तत्पापशुद्ध्यर्थं रीतिः शतपलात्मिका ॥ १ ॥
गायत्र्या होमयेत्पश्चात्तिलान्विप्रांश्च भोजयेत् । मुच्यतेऽत्र महाभाग तद्रोगात्पापजाद् ध्रुवम् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपञ्चाशदधिकचतुःशततमः ॥ ४५७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग खररोमा प्रजायते । पूर्वजन्मनि यो हन्यात्खरं पापविमोहितः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य शृणु तत्त्वतः । निष्कत्रयं हिरण्यं च दद्याद्विपोपशान्तये ॥ २ ॥
ब्राह्मणाय दरिद्राय वेदवेदाङ्गपाठिने ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टपञ्चाशदधिकचतुःशततमः ॥ ४५८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

माग्नसुक्तं गर्भपुष्ट्यर्थं कुक्कुटाण्डं खगेश्वर । अत्र जन्मानि सा जाता संकरा लोभसंयुता ॥ १ ॥
घनधान्यसमायुक्ता पूर्वपुण्यादिहाण्डज । न च गर्भं दधात्येषा प्राक्पापादण्डभक्षणात् ॥ २ ॥
कृत्वाऽण्डं विधिना तद्वैरुण्यं द्विपलात्मकम् । तदर्धार्धमितं वापि त्रिषु वित्तानुसारतः ॥ ३ ॥
दत्त्वा द्विजाय विधिना आचरेच्छाङ्करं व्रतम् । तेनेह कर्मणा युक्तः प्राप्तस्तु यमशासनम् ॥ ४ ॥
भुक्त्वाऽतिवारुणान्सूत नरकान् घोरदर्शान् । तथा पुण्यफलं पुण्यात्प्राप्य पुण्यावशेषतः ॥ ५ ॥
स्वर्णकारकुले जातो धूर्तो लोभपरः सदा । नानाचौर्यक्रियायुक्तो लोकवञ्चनतत्परः ॥ ६ ॥
महाभिमाननिरतः प्रियो राजजनेष्वपि । सुखैश्वर्यधनैर्युक्तः कुटुम्बभरणे दृढः ॥ ७ ॥
नानास्त्रीसुखसंयुक्तस्तथा पुत्रविवर्जितः । वक्ष्यामि निष्कृतिं सूत सर्वपापनिवृत्तनीम् ॥ ८ ॥
प्रयागे त्वयवा काश्यां स्थाप्य लिङ्गं सुशोभनम् । पूजयेत्तु त्रिवर्षान्तं मन्त्रैस्तद्धिङ्गजैस्तथा ॥ ९ ॥
गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्बहुदीपकैः । संपूज्य विधिवद्देवं तदन्ते भोजयेद्विजान् ॥ १० ॥
शिवभक्तांस्तथा शान्तान् दक्षिणाभिश्च पूजयेत् । नानाहिरण्यैर्विधिवत्तयैवाभरणैः शुभैः ॥ ११ ॥
अथवा शृणुयात्तत्र यत्पूर्वं विधानतः । ब्रह्मचर्येण सततं प्रापश्चित्तमिदं परम् ॥ १२ ॥
य एवं कुरुते भक्त्या पूर्वपापप्रणाशनम् । संप्राप्य तत्र निर्माणं शिवलोकं न गच्छति ॥ १३ ॥
कर्तव्यं ब्राह्मणद्वारा सर्वमेतद्दि काश्यप । नाधिकारोऽस्ति शूद्रस्य वेदस्य श्रवणे क्वचित् ॥ १४ ॥
तप्ता शलाका देया वै शूद्रकर्णेतिदारुणा । श्रुतं पारायणं येन पापेनाक्रान्तचेतसा ॥ १५ ॥
आयुरव्ययं तस्य पक्षीन्द्र कृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं जायते पण्डितसरे ॥ १६ ॥
एतज्जन्मफलं प्रोक्तं सविधानं समासतः ॥ १७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनपष्ट्यधिकचतुःशततमः ॥ ४५९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नागी मागभवे हन्यात्खरमग्रैव जन्मानि । खररोमसमानानि रोमाणि प्रभवन्ति च ॥ १ ॥
ब्राह्मणाय तदा दद्यात्स्वर्णं निष्कत्रयं मुत । जायते सूक्ष्मरोमा सा विनतानन्दवर्धन ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षष्ट्यधिकचतुःशततमः ॥ ४६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या वै पुरा हरेदीर्ति नारी सा च पतत्रिण । विज्ञाक्षी जायते चात्र प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
 रीर्ति दद्याच्छतपलां तथा ब्राह्मणभोजनम् । गायत्र्या जुहुयाद्भक्त्या तिलान् रोगविनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकषष्ठ्यधिकचतुःशततमः ॥ ४९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे वनिता या च परसिद्धानहारिणी । साऽत्र जन्मनि शूलेन रोगेणैव च बाध्यते ॥ १ ॥
 सिद्धान्नदानं विप्रेभ्यो दीनेभ्योऽथ पतत्रिण । भिक्षुभ्यश्च तथा दानाद्रसदानाच्च शक्तितः ॥ २ ॥
 न जायते शूलपीडा तस्याश्च कृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्तेऽकृतेऽत्रैव म्रियते शूलपीडया ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विषष्ठ्यधिकचतुःशततमः ॥ ४९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उपघाती भवेत्पूर्वं जन्मन्यथ पतत्रिण । सोऽत्र जन्मनि जायेत नरश्च विकृतस्वरः ॥ १ ॥
 वक्ष्यामि तस्य पापस्य नाशनं चात्र जन्मनि । कर्पूरं त्रिपलं दद्याद्विप्रेभ्यः शक्तितोऽण्डज ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायद्विषष्ठ्यधिकचतुःशततमः ॥ ४९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वन्द्येयं या महाभाग गङ्गायां हि पतत्रिण । रुद्राणां पूजयेच्छं तदर्धं वा तदर्धकम् ॥ १ ॥
 शक्त्याथ भोजयेद्दिमान् होमयेच्च स्वशक्तितः । अनेन विधिना या च प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ २ ॥
 जायते संततिस्तस्या इह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायचतुःषष्ठ्यधिकचतुःशततमः ॥ ४९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी तु पुरुषः प्राग्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायते त्विह ॥ १ ॥
 दानाच्छतपलादत्र सीसकादण्डजोत्तम । विनाय वेदविदुषे शीर्षरोगो विनश्यति ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पचषष्ठ्यधिकचतुःशततमः ॥ ४९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिद्देशे कीराभिषे सुत । धर्मकर्माल्पको भक्तः पितृपुत्रधनान्वितः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तितः । पर्वस्वपि च पात्रेभ्यो गोभूष्यश्वादिकानि च ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । स्ववंशजस्य कस्यापि गृहं शत्रोर्मनोहरम् ॥ ३ ॥
 निर्दग्धं वैरिभाषेन रात्रौ वै भार्यया सह । तस्मिन् दाहे महाभाग निर्दग्धं वृषभद्वयम् ॥ ४ ॥
 गृहस्थाः स्वल्पजीवाश्च घातिताः क्रूरकर्मणा । ततो बहुतिथे काले गतः स यमशासनम् ॥ ५ ॥
 सस्त्रीकः स्वफलं मुक्त्वा पापाद्बुद्धं शुभं तथा । पुण्यात्पाञ्चनदे देशे स जातो बाहुजोऽथरः ॥ ६ ॥
 मध्यस्वरूपो मतिमान् कुलेष्टः पुरुषो दृढः । रक्तो नोच्चो नातिनीचो बहुकन्यः पृथुर्विभुः ॥ ७ ॥
 यौवने तु सुखैश्वर्यधनैः स्यान्मैर्युतोऽयुतेः । मितदो भोगवानादयः कृती मानी जनमियः ॥ ८ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः कश्चित् । उग्रश्चिन्तातुरो घूर्तो दुःखभोगी तथाऽण्डज ॥ ९ ॥

सा ज्येष्ठा मधुरेव स्त्री मृतपुत्राञ्च जन्मनि । लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ जन्माङ्गे वृषभे शनिः ॥ १० ॥
 'लक्ष्मणैरभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । कारयित्वा शिवं सार्द्धं पलैर्वेदमितैः शुभैः ॥ ११ ॥
 'हिरण्यं महाभाग पत्रे लेख्यं शिवान्वितम् । तदर्घार्धमितं वापि त्रिषु विज्ञानुसारतः ॥ १२ ॥
 उपचारैः षोडशभिः पूजयित्वा विधानतः । संस्थाप्य पशुपं पश्चाद्गोरथे सुमनोहरे ॥ १३ ॥
 सर्वोपस्करसंयुक्ते क्षौमाम्बरविभूषिते । दद्याद्देविधिज्ञाय मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ १४ ॥

मन्त्रः ।

“ मोहात्पूर्वं महापापमग्निदाहाद्यदजितम् । तन्नाशाय ददेऽहं तु शिवं गोरथसंस्थितम् ” ॥ १५ ॥
 गोधिकाद्यास्तथा जीवाः पत्रे लेख्यास्तु राजते । जीवपत्रमिदं दद्याद्ये चान्ये घातिताः पुरा ॥ १६ ॥
 पञ्चमापमितो वद्धिर्दयो हेममयः शुभः । गायत्र्यष्टसहस्रं तु रौद्रं जप्त्वा सहस्रकम् ॥ १७ ॥
 अष्टाक्षरं द्विसाहस्रं होमयेद्भोजयेद्विजान् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ १८ ॥
 न तस्य पुत्रमरणं तदग्रे जायते क्वचित् । जायन्ते सुलभाः पुत्राश्चाधिभ्याधिविवर्जिताः ॥ १९ ॥
 नैवं करोति यो मोहादत्र पुत्रविवर्जितः । चत्वारिंशन्मिते कूने वर्षे रिष्टं प्रकीर्तितम् ॥ २० ॥
 पश्चादशमितिके रिष्टं देवाच्चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुश्चतुःसप्तमिताब्दकम् ॥ २१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्षष्ट्यधिकचतुःशततमः ॥ ४६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कस्यहारी च पुरुषः प्राग्भवे विनतामुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायतेऽत्र हि ॥ १ ॥
 दानाच्छतपलादत्र सीसकादण्डजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे दरिद्राय कुटुम्बिने ॥ २ ॥
 नश्य पापस्य शमनं मया प्रोक्तं खगाधिप । तस्मिन्वयसि तद्विष्टं भविष्यति न संशयः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सतषष्ट्यधिकचतुःशततमः ॥ ४६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गायत्र्याश्च जपेष्टुं नात्र कार्या विचारणा । न तस्य विन्मयं प्रोक्तमत्र जन्मनि चाण्डज ॥ १ ॥
स्वशरीरविवृद्धयर्थं येन मुक्तो मृगः पुरा ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकसप्तत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहाद् गुडं हगति कस्यचित् । गुल्मोदरेण रोगेण पीडयते साञ्च जन्मनि ॥ १ ॥
गङ्गायां हि महाभाग गुडधेनुप्रदानतः । तत्र स्नानान्महापुण्यात्तस्माद्रोगादिसुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विसप्तत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्वैद्योऽभवत्पूर्वं देशे नेपालसंज्ञके । वहुमित्रसुतेरादयो हीनद्रव्येण संयुतः ॥ १ ॥
आराधनं तु कृतवान् स देव्याः पूर्वजन्मनि । स्वस्तिर्यं च सुरूपां च परित्यज्य शुभाननाम् ॥ २ ॥
अन्यस्त्रियमुपगतो व्यभिचारपरो हृदः । स तेन कर्मणा युक्तो गतो धर्मपुरं प्रति ॥ ३ ॥
पापपुण्यफलं भुक्त्वा न जातोऽत्र महीधरे । गौरो भव्यो महाज्ञानी महाविभवसंयुतः ॥ ४ ॥
देशेदेशेऽतिविख्यातो घृणी शूरो महायशः । स्वस्तीत्यागान्महाभाग जायते स्त्रीविवर्जितः ॥ ५ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् स्त्रीप्राप्तेः सौख्यकारिणीम् । कृपया दिवसेजान लोकोपकरणाय च ॥ ६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पार्वतीप्रतिमां कृत्वा हैमीं सर्वार्यकारिणीम् । पलपञ्चमितां लेख्यां गन्धैर्माल्यैरलंकृताम् ॥ ७ ॥
दद्याद्वैदविधिज्ञाय सुकुलीनाय चार्यिने । प्रजापतिं तथा दद्याद्राजतं त्रिपलारामकम् ॥ ८ ॥
ब्रह्मदेवतमन्त्रेण गृह्णीयात्स द्विजोत्तमः । पञ्चादष्टाक्षरं मन्त्रं सहस्रं पापशोधनम् ॥ ९ ॥
जपेदष्टसहस्रं तु सूर्यमन्त्रं महाबलम् । होमयेत्तद्दशांशेन तद्दशांशेन तर्पयेत् ॥ १० ॥
य एवं कुरुते सूत सर्वपापविशोधनम् । प्रायश्चित्तं परं पुत्र तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ११ ॥
नैवं करोति यो मोहाज्जडधीर्दबधातितः । न लभेत्स्त्रीमुखं सोऽत्र रिष्टं पद्मेदकेऽन्दके ॥ १२ ॥
प्रायश्चित्ते कृतेऽन्दानां जीवनं पञ्चसप्तविम् ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्त्रिसप्तत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृगं हन्याद्विनाऽऽखेटं प्राग्भवे योऽण्डजाधिप । पण्डः स्यादत्र अनुपि तत्काले मृगघातकः ॥ १ ॥
पापनाशकर्ता तस्य निष्कृतिं वच्म्यहं सुत । दद्यादर्थं नवं तत्र स्वर्णनिष्कयुतं शुभम् ॥ २ ॥
सहासनमलंकारैर्भूषयित्वा विधानतः । विधिज्ञाय महाबाहो नानाशास्त्रविधानतः ॥ ३ ॥
न स पश्यति तज्जत्वं दानस्यास्य प्रभावतः ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुःसप्तत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४७४ ॥

सा ज्येष्ठा प्रष्टुर्व स्त्री मृतपुत्राऽत्र जन्मनि । लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ जन्माङ्गे वृषभे जनिः ॥ १० ॥
 लक्ष्मैरेभिराद्वयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । कारयित्वा शिवं साङ्गं परैर्वेदमितेः शुभैः ॥ ११ ॥
 हिरण्मयं महाभाग पत्रे लेख्यं शिवान्वितम् । तदर्धार्धमितं वापि त्रिषु विचानुसारतः ॥ १२ ॥
 उपचारैः षोडशाभिः पूजयित्वा विधानतः । संस्थाप्य पशुपं पश्चाद्गोरये सुमनोहरे ॥ १३ ॥
 सर्वोपस्करसंयुक्ते क्षौमाभ्वराविभूषिते । दद्यादेदविधिज्ञाय मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ १४ ॥

मन्त्रः ।

“ मोहात्पूर्वं महापापमग्निदाहाद्यद्वर्जितम् । तन्नाशाय ददेऽहं तु शिवं गोरथसंस्थितम् ” ॥ १५ ॥
 गोधिकाद्यास्तथा जीवाः पत्रे लेख्यास्तु राजते । जीवपत्रमिदं दद्याद्ये चान्ये घातिताः पुरा ॥ १६ ॥
 पश्चमापमितो वद्विंद्यो हेममयः शुभः । गायत्र्यष्टसहस्रं तु रीदं जप्त्वा सहस्रकम् ॥ १७ ॥
 अष्टाक्षरं द्वादशाक्षं होमयेद्भोजयेद्भिजान् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ १८ ॥
 न तस्य पुत्रमरणं तद्ग्रे जायते क्वचित् । जायन्ते सुलभाः पुत्राश्चाधिव्याधिविवर्जिताः ॥ १९ ॥
 नैवं करोति यो मोहादत्र पुत्रविवर्जितः । चत्वारिंशन्मिते कूने वर्षे रिष्टं प्रकीर्तितम् ॥ २० ॥
 पश्चादशमितिके रिष्टं देवाच्चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुश्चतुःसप्तमिताव्दकम् ॥ २१ ॥

इति श्रीद्वसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्षष्ट्यधिकचतुःशततमः ॥ ४६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी च पुरुषः प्राग्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायतेऽत्र हि ॥ १ ॥
 दानाच्छतपलादत्र सीसकादण्डजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे दरिद्राय कुटुम्बिने ॥ २ ॥
 तस्य पापस्य शमनं मया प्रोक्तं खगाधिप । तस्मिन्व्यसति तद्विष्टं भविष्यति न संशयः ॥ ३ ॥

इति श्रीद्वसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तषष्ट्यधिकचतुःशततमः ॥ ४६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता सूत प्राग्भवे कांस्यहारीणि । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र शीर्षरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 दद्याच्छतपलं सीसं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तत्काले शीर्षजाद्रोगान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥

इति श्रीद्वसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टषष्ट्यधिकचतुःशततमः ॥ ४६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता सूत प्राग्भवे कांस्यहारीणि । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते विकृतस्वरा ॥ १ ॥
 सरस्वत्याश्च प्रतिमां सीवणीं राजतीं तथा । दद्यादेदविधिज्ञाय तदा स्यात्सुस्वराऽण्डज ॥ २ ॥

इति श्रीद्वसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकोनसप्तत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पृथ्वजन्मनि यः कश्चिन्मोहात्परघृतं हरेत् । नेत्ररोगयुतः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 पृथ्वेपुत्रदानाच्च विधिना वेदपारगे । मुच्यते नेत्ररोगाच्च जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥

इति श्रीद्वसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गायत्र्याश्च जपेष्टुं नात्र कार्या विचारणा । न तस्य विन्मयं प्रोक्तमत्र जन्मनि चाण्डज ॥ १ ॥
स्वशरीरविद्वद्भयं येन मुक्तो मृगः पुरा ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकसप्तत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहाद् मुढं हरति कस्यचित् । गुल्मोदरेण रोगेण पीडयते साऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥
गङ्गायां हि महाभाग गुडधेनुप्रदानतः । तत्र स्नानान्महापुण्यात्तस्माद्रोगादिमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विसप्तत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्वैश्योऽभवत्पूर्वं देशे नेपालसंज्ञके । बहुमित्रसुतेरादयो हीनद्रव्येण संयुतः ॥ १ ॥
आराधनं तु कृतवान् स देव्याः पूर्वजन्मनि । स्वस्त्रियं च सुरूपां च परित्यज्य शुभाननाम् ॥ २ ॥
अन्यस्त्रियमुपगतो व्यभिचारपरो दृढः । स तेन कर्मणा युक्तो गतो धर्मपुरं प्रति ॥ ३ ॥
पापपुण्यफलं भुक्त्वा स जातोऽत्र महीधरे । गौरो भव्यो महाज्ञानी महाविभवसंयुतः ॥ ४ ॥
देशेदेशेऽतिबिख्यातो धृणी शूरो महायशः । स्वस्त्रीत्यागान्महाभाग जायते स्त्रीविवर्जितः ॥ ५ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् स्त्रीप्राप्तेः सौख्यकारिणीम् । कृपया दिवसेज्ञान लोकोपकरणाय च ॥ ६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पार्वतीप्रतिमां कृत्वा हेमां सर्वार्थकारिणीम् । पलपञ्चमितां लेख्यां गन्धैर्माल्यैरलंकृताम् ॥ ७ ॥
दद्याद्देवविधिज्ञाय सुकुलीनाय चार्दिने । प्रजापतिं तथा दद्याद्वाजसं त्रिपलात्मकम् ॥ ८ ॥
ब्रह्मदेवतमन्त्रेण गृह्णीयात्स द्विजोत्तमः । पश्चादष्टाक्षरं मन्त्रं सहस्रं पापशोधनम् ॥ ९ ॥
जपेदष्टसहस्रं तु सूर्यमन्त्रं महाबलम् । होमयेत्तदशांशेन तदशांशेन तर्पयेत् ॥ १० ॥
य एवं कुरुते सूत सर्वपापविशोधनम् । प्रायश्चित्तं परं पुत्र तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ११ ॥
नैवं करोति यो मोहाज्जडधर्दिवघातितः । न लभेत्स्त्रीसुखं सोऽत्र रिष्टं पद्मेदकेऽन्दके ॥ १२ ॥
प्रायश्चित्ते कृतेऽदानीं जीवनं पञ्चसप्ततिम् ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्त्रिसप्तत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृगं हन्याद्विनाऽऽखेटं प्राग्भवे योऽण्डजाधिप । पण्डः स्यादत्र जनुपि तत्काले मृगघातकः ॥ १ ॥
पापनाशकर्ता तस्य निष्कृतिं वक्ष्यहं सुत । दद्यादर्थं नवं तत्र स्वर्णनिष्कयुतं शुभम् ॥ २ ॥
सहासनमलंकारैर्भूषयित्वा विधानतः । विधिज्ञाय महाबाहो नानाशास्त्रविधानतः ॥ ३ ॥
न स पश्यति खञ्जत्वं दानस्यास्य प्रभावतः ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुःसप्तत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४७४ ॥

या नारी प्राग्भवे सूत परतैलापहारिणी । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कण्डूरोगमपीडिता ॥ १ ॥
सा सुच्यते महाभाग दानात्तैलघट्टयात् । सुवर्णाट्ट्यात्तया शक्त्या तैलदानाद्विशेषतः ॥ २ ॥
इति श्रीशृङ्खलासूत्रसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पंचसप्तत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजाऽमात्यः स वै कश्चिज्जायतः पूर्वजन्मनि । भव्यमूर्तिर्दृढो धीरः शिवपूजनतत्परः ॥ १ ॥
राजपत्न्यां महाबाहो दधाराऽसावधर्मतः । गर्भे च काममुग्धो यो भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ २ ॥
पापात्पापफलं भुक्त्वा यमलोके पतन्निभ । शिवपूजनजातपुण्यात्सोऽत्र जातो हि पादजः ॥ ३ ॥
देशे जाङ्गलके पण्डः सर्वधर्मघहिष्कृतः । शिवपूजारातो यस्मात्प्रागत्र धनभोगभाक् ॥ ४ ॥
स्त्रीपुत्रसुखहीनोऽत्र प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीशृङ्खलासूत्रसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्सप्तत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं जनुपि या नारी गर्भघातकरी ह्यभूत् । गर्भपातेन दुःखार्ता साऽत्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
सत्पापनाशनं सूत शृणु वक्ष्यामि तत्त्वतः । दद्याद्विप्राय तुरगं युवानं भूयणान्वितम् ॥ २ ॥
स्वर्णनिष्कयुतं चात्र पूर्वपापात्प्रमुच्यते । न पश्यति च गर्भेऽर्थां पीडामत्रैव जन्मनि ॥ ३ ॥
दानप्रभावात्पक्षीन्द्र स्वभत्वं नाप्नुयादिह ॥ ४ ॥

इति श्रीशृङ्खलासूत्रसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तसप्तत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४७७ ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नो दानदाक्षिण्यतत्परः । मोहादिपीडितो नित्यं कृशाङ्गः पाण्डुरद्युतिः ॥ १ ॥
ऊर्ध्ववातादिना पीडा बाल्ये स्याद् ग्रहणीगदः । तस्य भार्या सदाचारासुस्नेहा भर्तृभक्तितः ॥ २ ॥
रक्तस्रावादिना पीडा जायते वायुसम्भवा । स एव तस्या गर्भस्य घातं कुर्याच्च वृद्धितः ॥ ३ ॥
द्विषेच्च पञ्चभिर्मांसैश्चतुर्भिः सप्तभिस्तथा । केन कर्मविपाकेन गर्भो न स्थिरतां प्रजेत् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु चास्य विचेष्टितम् । व्यभिचारभयाद्वापि तथा गर्भश्च पातितः ॥ ५ ॥
अतिकष्टार्द्धनतेय गर्भपातकृतागसः । अपरं च कृतं कर्म व्यभिचारोऽपतत्त्वतः ॥ ६ ॥
नानाद्रव्यापहर्षा च कुलटा वाक्पल्लवनात् । भर्तुस्तु चौरिणी वृत्तिर्दुष्टसंगतिकोऽर्जनात् ॥ ७ ॥
तेन दुष्टेन यद्रव्यं हृतं तस्फटवुदिना । मुक्तं ताभ्यां वैनतेय ब्रह्मसं तत्र जन्मनि ॥ ८ ॥
कालेन तद्धनं भुक्त्वा पीडितो दारुणग्रीहः । यातना वहुधा प्राप्ताः पश्चान्मानुषतां गतः ॥ ९ ॥
किंचिदमप्रभावेण क्षात्रेयं जन्मना भुवि । इदं जन्म चतुर्थं वै गर्भपातोऽभिजायते ॥ १० ॥
उमाभ्यां च कृतं कर्म मुज्यते जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

मापश्चित्तं परं देव येन पापक्षयो भवेत् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी नानागर्भात्रिहन्ति हि । तस्या निष्कृतितः शुद्धिः श्रूयतां कश्यपात्मज ॥ १३ ॥
 नारी नियमसंवीता ध्रुवं सा व्रतकाङ्क्षिणी । सौम्यायनं समासाद्य सितपक्षे शुभेऽहनि ॥ १४ ॥
 तस्म पापस्य शान्त्यर्थं नानाव्रतमुपाचरेत् । पयः खन्तो शान्तां वा सुरभीं शुभलक्षणाम् ॥ १५ ॥
 गृहमानीय विधिवत्पूजयेत्तां समाहिता । इष्टैस्तु यवसैः पानैर्मक्ष्यैः कण्डूयनैरपि ॥ १६ ॥
 रुचिरैश्च सुमिष्टान्नैः सा तां परिचरेत्सदा । रात्रौ पुष्पावलीमिश्र दीपैः प्राक् चन्दनादिभिः ॥ १७ ॥
 सुगीतमङ्गलध्वनिस्तदधःशायिनी सुवि । प्राणयात्रां प्रकुर्वीत ततस्तु पयसाऽहनि ॥ १८ ॥
 तस्यास्तु पञ्चगव्यानि यथान्पार्यं यथाश्रुति । एवं व्रतपरा नारी मासिमासि तु संयता ॥ १९ ॥
 तस्या धेनोः सवत्साया इष्टं समभिकांक्षिणी । व्रतात्ते द्विजमाहूय समस्तगुणशालिनम् ॥ २० ॥
 अभ्यर्च्य पूजयेद्भक्त्या वस्त्रस्रग्दामभूषणैः । सम्प्रगभ्यर्च्य तां धेनुं तनयं वै स्तनधयम् ॥ २१ ॥
 सुवर्णं शुद्धमाग्रेयं मापपोडशसंमितम् । कृत्वा च विधिना तस्मै तां दद्यादिति भाषिणी ॥ २२ ॥
 मद्याह्नां सवत्सां च पूर्वपापापनुत्तये ॥ २३ ॥

प्रार्थना ।

“ यन्मया कुलटाधर्मान्नानागर्भाश्च हिंसिताः । नानाभेदैः प्रयातास्ते मे गर्भा बहवो सुवि ॥ २४ ॥
 तच्च कर्माजितं पापं गर्भपातादिदूषणम् । एनसस्तस्य नाशाय सवत्सां दापये त्विमाम् ॥ २५ ॥
 इह जन्मनि बन्ध्यत्वं नाशयेन्मम सत्वरम् । दानेनानेन सुरमे ह्यनघा किल सुव्रता ॥ २६ ॥
 भवेयं त्वत्प्रसादेन गर्भो मे सुभगो भवेत् ” । एवमस्तिवति तां धेनुं समादाय सदक्षिणाम् ॥ २७ ॥
 हिरण्यं रजतं ताम्रं विविधानि फलानि च । दापयेद्विजसुख्याय भूरिद्रव्यैश्च तोषयेत् ॥ २८ ॥
 भोजयेच्च शतं विमान् नानान्निः सक्तुपायसैः । एवं कृतविधिः सून नारी सा दुःखनाशिनी ॥ २९ ॥
 बन्ध्यत्वान्मुच्यते सून पुत्रं प्राप्य यशस्विनम् ॥ ३० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टतमः ॥ ४७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चित्सुरङ्गं घातयेन्नरः । वक्रकण्ठेन रोगेण पीडितोऽत्र प्रजापते ॥ १ ॥
 स्वर्णाश्वदानाद्विधिवत्सर्वोपस्करसंयुतात् । वक्रकण्ठसमुद्भूतां पीडां नामोक्ति मानवः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनाशीत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृगालघाती पुरुषः प्राग्जनुष्यत्र जन्मनि । पादहीनो भवेत्सूत भृशं चाकृतनिष्कृतिः ॥ १ ॥
 दद्यादन्धं सुवर्णाढ्यं सर्वोपस्करसंयुतम् । ब्राह्मणाय प्रयत्नेन पूर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टीत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

संकरः प्राग्भवे सूत बभूव धनसंयुतः । तीर्थवासी विरक्तश्च लोभधर्मक्रियान्वितः ॥ १ ॥
 क्रूरं कर्म कृतं तेन दुष्टसङ्गेन चाण्डज । चौरेण गां परां नीत्वा क्षुधितैर्मक्षिता पुरा ॥ २ ॥
 मृतास्ते तेन पापेन नानापोनिमुपागताः । स तीर्थं मृत्युवशतो गङ्गातीरेऽत्र पादजः ॥ ३ ॥

तीर्थमृत्युप्रसादाच्च धनपुत्रसमन्वितः । युवभावेऽण्डजश्रेष्ठ चक्षुर्हीनोऽत्र जायते ॥ ४ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सुवर्णदशसम्मिताम् । लिखितां गां विधानेन पूजयित्वा विधानतः ॥ ५ ॥
 सा देवा वेदविदुषे पूर्वपापविशुद्धये । गायत्रीं च जपेत्तत्र नियुतं वाऽयुतद्वयम् ॥ ६ ॥
 होमयेच्च यथाशक्त्या भोजयेच्च ततो द्विजान् । यः कुर्याद्विधिना चेत्यं स तद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ ७ ॥
 स दिव्यचक्षुषा युक्तो जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय एकाशीत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वातयेन्नारी शृगालं पूर्वजन्मनि । सा तत्र पुरुषं वापि घातार्यमुपदेशयेत् ॥ १ ॥
 अत्र जन्मनि वै चोर्ध्वस्थानात्पाताच्च वैकृता । पादभङ्गो भवेत्समात्पापाच्चैव खगाधिप ॥ २ ॥
 कथं वा कस्य पापस्य विन्मयं विधिना चरेत् । यस्माद्रोगात्प्रमुच्येत चोर्ध्वपातभवात्तया ॥ ३ ॥
 अथं निष्कसुवर्णादथं विन्मयं पापशोधनम् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायो अशीत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्क्षत्री महाभाग पाञ्चाले देशके शुभे । नानाधर्मसमायुक्ते ग्रामे यो विश्रुतो महान् ॥ १ ॥
 दुष्कर्मोच्चरितं तेन भाविनोऽयस्य वै धलात् । शूद्रायां धारितो गर्भः काममुग्धेन निश्चयः ॥ २ ॥
 कृतं घटनं महत्तत्र नासीद्गर्भस्य पातनम् । तथा हालाहलं पीतं लोकशङ्कातुरा मृता ॥ ३ ॥
 गर्भपीडावशादुग्राद्रालकोऽपि मृतस्ततः । सहायपञ्चयुक्तेन कृतं प्राक्कर्म दारुणम् ॥ ४ ॥
 कर्मणां संग्रहशायं गर्भनाशसमुद्भवः । ततोऽसौ मरणं प्राप्तो बाहुजः ससहायकः ॥ ५ ॥
 सूर्यलोकं तदा गत्वा भुक्त्वा भोगांश्च शाश्वतान् । अशुभान्नरकान्भुक्त्वा स्नाजितान्दृढकर्मजान् ॥ ६ ॥
 सोपप्लवे महादानात्पूर्वजन्मनि मानद । स जातो यमुनातीरे बाहुजोऽप्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
 गौरः कुशाद्रो लम्बश्च धनसीरूपसमन्वितः । पितृभ्रातृविहीनश्च लोभमोहरतः सदा ॥ ८ ॥
 नैकस्त्रीसंयुतः कामी नानाविभवविस्तरः । आयन्तमुल्लसुक्तश्च बुद्धिमान्देशविश्रुतः ॥ ९ ॥
 धर्मादिर्द्वि तथा पापादूर्ध्वः पापरतः शठः । सकन्यो हृदि रोगश्च मनोदुःखसमन्वितः ॥ १० ॥
 शूद्रायां च वीर्यदानात्प्राग्गर्भस्य बधात्पुनः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् सर्वपापपनोदनीम् । पुत्रवृद्धिकरीं धन्यां लोकानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य शृणु सूत प्रपन्नतः । पूर्वपापविशुद्ध्यर्थं गर्भदोषसमुद्भवाम् ॥ १३ ॥
 शूद्रायाः प्रतिमा पार्यां पलैः पञ्चमितैः शुभा । हिरण्यमी सगर्भा च पत्रे लेख्या विधानतः ॥ १४ ॥
 सदर्पोर्ध्वेन वा पार्यां त्रिषु विष्टानुमानतः । गन्धपुष्पैरलंकृत्य सा देवा पापनाशनी ॥ १५ ॥
 पञ्चमापमिनं विष्णुं सर्वपापप्रणाशनम् । प्रजापतिं तथा दद्यात्सीवर्णं पञ्चमापकम् ॥ १६ ॥
 राजर्षे च नया दद्यात्तमैर्म सार्धपलात्मकम् । गायत्रीं दद्याद्दक्षं जपेच्च विधिपूर्वकम् ॥ १७ ॥
 पञ्चपलैः गार्ज्यैः सर्पैः सातेलैस्तथा । ब्राह्मणान्मोजयेत्पश्चात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १८ ॥

एवं कृतविधेः सूत सर्पपापविनाशनम् । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि जायते ॥ १९ ॥
अकृते न ययादात्तया प्रायश्चित्ते यथोचिते ॥ २० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याह्णसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशीत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रोऽभवन्महाभाग प्राग्जन्मनि ह्यकोविदः । ग्रामवासी सदा सौम्यः शतद्विनिकटेऽण्डज ॥ १ ॥
शूद्रकन्या च तेनैव हया पोडशवर्षिकी । भुक्त्वाऽतिकांममुग्धेन बलात्कारेण दूषिता ॥ २ ॥
स चायं सूर्यपुत्रस्य भुक्त्वा भैरवशासनम् । पूजनाच्छिबलिङ्गानां प्राग्भवेऽपि च संकरः ॥ ३ ॥
पण्डस्तेन विपाकेन प्राप्तसर्वमनोरथः । राजप्रचारको धीमान् गजाश्वपत्तिपालकः ॥ ४ ॥
महाधनो महोत्साहो महाविभवविस्तरः । मृत्युश्चास्यात्र गङ्गायां पुण्याच्च शिवपूजनात् ॥ ५ ॥
भविष्यति महाभाग पापान्ते चात्र सद्रतिः ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याह्णसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशीत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पादरोगयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । यो मार्गहा पुरा लोके परलुण्ठनतत्परः ॥ १ ॥
सोऽश्वदानाद्विधानेन ब्राह्मणाय पतत्रिण । न पश्यति महापीडां पापजां पादसम्भवाम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्याह्णसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशीत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो घातयेदजां ज्ञानात्प्राग्भवे विनतासुत । मशार्थं सोऽत्र अनुपि पुरुषोऽङ्गाधिको भवेत् ॥ १ ॥
न तस्य निष्कृतिर्दुष्टपापस्यात्र च काश्चप । मारुधस्य क्षयो नास्ति विन्मये शतधा कृते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्याह्णसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षडशीत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभवत्प्राग्भवे विप्रो ग्रामवासी जनाश्रितः । चौराधिपो महोग्रश्च तत्संसर्गो खगाधिप ॥ १ ॥
दत्तानि तेन ब्रह्मे दानानि विनतासुत । गोभूयश्चादिकान्येव ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥
स भुक्त्वा नरकाच्चोरान् पापात्पुण्याच्च शाश्वतान् । स्वर्गान्पर्वतभागोऽत्र स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ३ ॥
ग्रामनो राजसम्मानी महोदो मन्त्रपारगः । पुत्रहन्तोऽप्यसौ सूत परवित्तस्य लुण्ठनात् ॥ ४ ॥
भवन्त्यत्र च ये पुत्रा भ्रियन्ते नात्र संशयः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापं प्रशाम्यति ॥ ५ ॥
कृत्वा वेदघटान्सूत सौवर्णान्वृतपूरितान् । तदभावे राजतांश्च विप्रेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ ६ ॥
हरिवंशं विधानेन शृणुयाद्भक्तिशोऽण्डज । रौद्रं व्रतं चरेत्पश्चात्पूर्वपापविशुद्धये ॥ ७ ॥
नैतत्प्रकुर्याद्यः क्षुत्ता स नरः पुत्रवर्जितः । जायतेऽत्रैव पक्षीन्द्रं कुर्यात्पुत्रवर्धनम् ॥ ८ ॥
आयुश्चाष्टाधिकाऽशीतिः समानां कृतनिष्कृतेः ॥ ९ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याह्णसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्ताशीत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८७ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रवंशे समुत्पन्नो वातदेहो रुजाकरः । शुल्गाद्या उदरे बाधाः शिरोऽर्धश्च पुनस्तदा ॥ १ ॥
व्यापारो निष्फलस्तस्य किञ्चित्तेवादिना भवेत् । तस्य भार्याद्वयं चास्ति किञ्चिद्भक्तिपरम् ॥ २ ॥

अन्योन्यद्वेषिभावाच्च किंचित्प्रीतिकरा परा । मृतवत्सा कथं जाता सत्यं कथय भास्कर ॥ ३ ॥
गर्भस्तस्याः स्थिरीभूतो न प्रमृतिर्न पातनम् । केन पापप्रभावेण कथमस्व दिवाकर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि शूद्रस्तु क्रयविक्रयकारकः । दानधर्मपरो नित्यं देवदेवपरायणः ॥ ५ ॥
अन्योन्यद्वेषिभावाच्च वर्तते च विधिस्ततः । कश्चिद्विप्रो धर्मपरो वेदशास्त्रार्थसाधकः ॥ ६ ॥
कदाचिद्देवयोगाच्च भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । तद्वित्तं ग्राहयामास शूद्रो म्लेच्छजनस्य च ॥ ७ ॥
लङ्घनाय मार्तिं चक्रे ब्राह्मणो भार्यया सह । भर्तृनैस्तर्जनाद्यैस्तु तद्धनं च तदा हृतम् ॥ ८ ॥
शूद्रेण कतिपयेरेव चान्येभ्यो विनतासुत । म्लेच्छभयसमाकृत्यो ब्राह्मणः क्रोधसंयुतः ॥ ९ ॥
तदर्थमपि सम्भ्रान्त आत्मवातं चकार ह । गर्भयुक्ता च भार्या वै भर्तारं पृष्ठतोऽन्वगात् ॥ १० ॥
हृतं तदपापितत्सर्वं म्लेच्छराजेन तत्तदा । तावत्काले गते किंचिच्छूद्रो म्लेच्छेन घातितः ॥ ११ ॥
मासस्ततो वै निरथे वर्षायुतसहस्रशः । पाचिसौ नरके घोरे शूद्रो देहेन वै तदा ॥ १२ ॥
पश्चान्मानुषमापन्नो दानधर्मप्रभावतः । इदं जन्म तृतीयं तु शूद्रवशसमुद्रवम् ॥ १३ ॥
कर्मणा तेन वै युक्तोऽप्यपत्यं नैव जायते ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वदस्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं सकलां शूहि नारीणां हितकाम्यया ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तीर्थस्यावत्सरं सेवामेकचित्तेन दम्पती । श्रवणं हरिवंशस्य विप्रस्योद्गाहनं तथा ॥ १६ ॥
सावन्निष्कृतये भूयः क्रमेणानेन दम्पती । शुभेऽथ भूपदेशे तु गोमयाद्युपवर्चिते ॥ १७ ॥
कुपादिष्टदं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् । तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशोऽर्चयेत् ॥ १८ ॥
सौवर्णं राजतं पद्मं सायुधं सचतुर्भुजम् । उपचारैः शुभैर्गन्धैर्बुधैश्च कुसुमादिभिः ॥ १९ ॥
जनन्या सहितान्भूयः प्रशुभ्रायांस्तथाऽर्चयेत् । चारुदेहं चारुबाहुं चारुशुतं यशस्विनम् ॥ २० ॥
श्रीवत्साङ्गं पीतवर्णं सुचारुं पूजयेत्क्रमात् । पूजनं विष्णुस्तेन तथा श्रीरसकोविदैः ॥ २१ ॥
पुष्पैः सुगन्धैर्बुधैश्चाप्यर्चयेद्विष्णुमहर्षिः । तद्विप्रासोय तद्विष्णोर्मन्त्रैरेतैश्च पूजयेत् ॥ २२ ॥
देवताऽग्निस्तथा विप्र एतं ते वाऽभिपूजतः । शतमद्योत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन च ॥
होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेतमुदास्येत् ॥ २३ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पापभावेन कर्मान्धेन दुरात्मना । म्लेच्छराज्ये च दयापारस्तथा वै हुण्कृतं कृतम् ॥ २४ ॥
प्राह्मणानां वदुर्द्वयं नीत्वा भर्तृनताडनैः । मुक्तं तस्मान्महत्मातं दुःखं नानाभवान्तरे ॥ २५ ॥
स्थिरगर्भमृतापत्यं प्राप्तं तत्तर्ह्यं दुःसहम् । तत्तदेनोविनाशाय दानं संमददे त्विदम् ॥ २६ ॥
स्वस्त्यस्तिवित् च तथोक्तना कोऽदादिति विसर्जनम् । सर्पिष्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टान्धवान् ॥
पेरिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते । हृद्गुह्यं दीर्घनिःश्वासो लोचने साश्चकशिते ॥ २७ ॥
पापशूलोऽश्वशार्ङ्गव्रातः स्यादुपलेखनात् । गुलाकुलत्वं स्वर्शोऽग्नेस्तादृशी घ्नन्तमवः ॥ २८ ॥
त्रैलोक्ये विकृतिन्याधिभुम्गे घ्नन्ति लादिभम् । पत्राधिमातुलानीनां वेधव्यापितः स्वस्वादितु ॥ २९ ॥
स्वशुले प्रेतजा पीडा दुःखं वै पथपत्यजम् । कर्मानुसारो वै व्याधिभिर्द्रुतं तस्य सहायकम् ॥ ३० ॥
स्वशुले पेशि वचन्ते पतित्वाचारचाणिः । एवं तु लक्षणैर्व्यापितं प्रायश्चित्तं ततो वदेत् ॥ ३१ ॥
इति श्रीहृदयपरिष्करणस्य कर्मविपाके व्याख्यायितृश्रीयशस्वतुःशततमः ॥ ४८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं आभीरजा काचिदभृद्भर्तृपगयणा । महद्भिर्गोषनैर्युक्ता गवां पालनतत्परा ॥ १ ॥
 गावस्तृपार्ताः सततं प्रपायां प्रेरितास्तथा । निदावकाले संप्राप्ते वह्निर्गामाजलाशये ॥ २ ॥
 अयान्यगावः सततं तस्मिन्नापि जलाशये । शनैः पानं प्रकुर्वन्त्यो जलं शीतलमुत्तमम् ॥ ३ ॥
 ताडितास्ता भृशं गावो लघुदेन दृढेन वै । तत्रैका लुपिता वापि वारिता च भृशं तथा ॥ ४ ॥
 न च त्यक्तं जलं सूत गर्भभाराच्चिता यतः । तस्मिन्काले तदा सूत पतितो गर्भसंस्थितः ॥ ५ ॥
 वस्तस्तत्ताडनादुष्टान्मृतश्चापि च तत्क्षणात् । विचेष्टितमिदं यस्याः सैषा वेश्पाङ्गनाऽधुना ॥ ६ ॥
 नानाविभूतिसंयुक्ता नानापशुभिरन्विता । सुखभोगधनैश्चर्यभूतिभिश्चान्विता सुत ॥ ७ ॥
 प्राग्गोसेवनजात्पुण्यात्सर्वं पुण्यफलं त्विदम् । एवं वर्षत्रयं यावन्मोघयिष्यति वै सुत ॥ ८ ॥
 रिष्टमन्वये सूत बालवत्सवधादिह ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

प्राग्रश्चित्तं वद स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । उपकाराय लोकानां देव त्वं सर्वदर्शकः ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दद्याद्वा कपिलामेकां स्वर्णशृङ्गादिकान्विताम् । विप्राय वेदविदुषे तद्गोपशमनाय च ॥ ११ ॥
 सुवणार्द्धमितां तद्वलेख्यां गां गर्भसंयुताम् । दद्याद्देवविधित्वाय पूर्वपापात्ममुच्यते ॥ १२ ॥
 भोजयेत्तु ययाशक्त्या विप्रान्वै होमयेत्तिलान् । मुच्यते गर्भजाद्गोपान्नात्र कार्या विचारणा ॥ १३ ॥
 इति श्रीष्टदसूर्यस्मृत्यादे कर्मविपाके अध्याय एकोनत्रत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

धमूव पादजः कश्चिद् गुर्जरं विनतासुत । धर्मकर्मसमायुक्तो देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
 पितृभक्तितरो नित्यं दानानि विधिपूर्वकम् । दत्तानि तेन विप्रेभ्यो ब्राह्मणेभ्योऽपि शक्तितः ॥ २ ॥
 देवाच्छङ्खगृहं गत्वा कृतं कर्म रुपा किल । वैरिपुत्रः पुरा सूत पादभागेषु घातितः ॥ ३ ॥
 कुन्तेनापि च तीक्ष्णेन दिवा वै शौर्यकर्मणा । स मृतस्तेन दुःखेन तन्माता ह्येकपुत्रिणी ॥ ४ ॥
 पुत्रदुःखान्मृता सापि ददौ शपं हि दारुणम् । यया पुत्रविहीनाऽहं गच्छामि यमशासनम् ॥ ५ ॥
 तथैव पुत्रशोकात्तो जन्मजन्मनि यास्यति । तथा बहुतिथे काले गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ६ ॥
 धर्मात्स्वर्गफलं भुक्त्वा पापान्न नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो सुखजोऽधुना ॥ ७ ॥
 विपाशानिकटे देशे श्ये चंद्रयुते सुत । श्यामाङ्गो धूसरः क्षीणः प्रभुर्देशाटने रतः ॥ ८ ॥
 बहुस्त्रीधनसंयुक्तो मित्रे प्रियवदान्वितः । मानभोगसुखादयश्च मितदो लोभसंयुतः ॥ ९ ॥
 धर्मात्सर्वं फलं सूत भृशं पापफलं शृणु । क्रूरचेष्टो महालोभी सदा मात्सर्यसंयुतः ॥ १० ॥
 जातपुत्रविहीनोऽसाविह जन्मनि जायते । प्राग्रश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविशोधनम् ॥ ११ ॥
 लोकानामुपकाराय शृणु सूत प्रयत्नतः । पलैर्दशमितैः कुर्याद्राजतं बाहुजं सुत ॥ १२ ॥
 तन्मातरं च सीवर्णपलैकेन मितां शुभाम् । पत्रे लेख्यां ययाकागं यथोपस्करसंयुताम् ॥ १३ ॥
 पूजयित्वा तु गन्धार्चैः षोडशैरुपचारकैः । सूर्यभक्ताय शान्ताय तां दद्याद्दि कुटुम्बिने ॥ १४ ॥
 पलपञ्चमितं रौप्यं कुर्याद्रिहरात्मकम् । तथैव गणनायं च लेख्यं पञ्चोपचारकैः ॥ १५ ॥
 संपूज्य विधिवद्द्यात्सर्वपापविशुद्धये । अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं वेदिकं सूर्यदेवतम् ॥ १६ ॥
 जपेदष्टसहस्रं तु यया प्रणवपूर्वकम् । गायत्रीं पञ्चसाहस्रं जपेत्पापविशोधनीम् ॥ १७ ॥

कुर्याद्धोमं दशांशेन पश्चाद्वाहणभोजनम् । एवं कुर्याद्विधानेन प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ १८ ॥
न प्राप्नोति तदा रिष्टं पद्भिर्गच्छेत् प्रकीर्तितम् । पञ्चवेदमिताब्दान्तमायुस्तस्य प्रकीर्तितम् ॥ १९ ॥
इति श्रीश्रीश्रीसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादवधीयश्च पूर्वजन्मन्यजासुतम् । भविष्यत्यत्र पुरुषो ह्यधिकाङ्गयुतस्तदा ॥ १ ॥
कस्तूरिकापलं दद्यात्स तत्पापविनाशनम् । अजमेकं च वस्त्राढ्यं मुच्यते महद्देनसः ॥ २ ॥
इति श्रीश्रीश्रीसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकनवत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहहारी च पुरुष इह जन्मनि जायते । वर्षराङ्गाख्यरोगेण पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
दद्यात्पलज्ञातं लोहं विधिना पापशोधनम् । प्राजापत्यं चोदेकं तत्पापनाशनं परम् ॥ २ ॥
इति श्रीश्रीश्रीसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विनवत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वमनोरथैर्युक्ता काचिदासीच्छुभानना । प्राग्भवेऽण्डज तत्सर्वं चेष्टितं शृणु सांमतम् ॥ १ ॥
नकुलानां विलं कृत्वाऽतितप्तं किल बालुकम् । पूरितं च तया सर्वं तद्वातार्थं पतत्रिण ॥ २ ॥
मृतः स तेन दाहेन नकुलः सकुलः स्वर्ग । साऽपि मृत्युवर्षा प्राप्ता भुक्त्वा तु यमशासनम् ॥ ३ ॥
पूर्वं शतद्वके देशे शश्वत्त्र च पर्वते । पूर्वं राजकुले जाताऽपि राजकुले सुत ॥ ४ ॥
प्राग्दानमभवात्पुण्यादथो पापफलं शृणु । सर्वं तद्वंशजाः सुत तदग्रे मरणं गताः ॥ ५ ॥
जीवनं चाऽत्र तस्याश्च वर्षाण्यष्टोत्तरं शतम् । न मुच्यते महापापाद्दृढं दाजन्मत्रयेऽपि वा ॥ ६ ॥
कुरुक्षेत्रादिवासाश्च पापं नश्यति सांमतम् ॥ ७ ॥

इति श्रीश्रीश्रीसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्त्रिनवत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहं हरति पाऽन्यस्य सूत बुद्धिविवर्जिता । अत्र जन्मनि सा सूत वर्षराङ्गाऽन्विता भवेत् ॥ १ ॥
दद्याच्छतपलं लोहं समुवर्णं द्विजातये । मुच्यते पापजाद्रोगाद्द्वर्षराङ्गाभिधास्तुत ॥ २ ॥
इति श्रीश्रीश्रीसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्नवत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मोहात्प्राग्याज्वधीस्तूत नार्यञ्च विधिवर्जितम् । साऽङ्गाऽधिकाऽत्र जनुषि भविष्यति वरानना ॥ १ ॥
अजं दद्याद्विधानेन कस्तूरीपलसंयुतम् । सख्यं वेदविदुषे तदोपशमनं त्विह ॥ २ ॥
इति श्रीश्रीश्रीसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चनवत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४९५ ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नो शुल्मवातोदरामयः । वित्ततः कृपणश्चिव स होदस्समन्वितः ॥ १ ॥
गमुषेनो धनधन्यः किञ्चिद्वापागवान् सुवि । दयादाच्छत्रवत्पीडा भियः क्लेशश्च जायते ॥ २ ॥
नारीद्वयं च तस्यापि संजातं चात्र जन्मनि । बहुपुत्र्यः प्रसूताश्च न तु पुत्रः प्रजायते ॥ ३ ॥
पन्दायिज्ञानमात्रस्तु मृतः पुत्रोऽग्निमानकः । एका पुण्यपती भार्या संजाता तस्य भास्कर ॥ ४ ॥
येन परमविपाकेन सत्यं कथय मे विभो ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि क्षात्रस्तु किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा । अर्थदुद्धिर्यैर्विनाढ्यो ग्रामाधीशः प्रतापवान् ॥ ६ ॥
 ग्राममध्ये स्थितिं चक्रे ब्राह्मणो ज्ञानसत्तमः । पुत्र्यः पञ्च तथा सप्त ह्यपुत्रो वित्तसंत्युतः ॥ ७ ॥
 कालेन मृत्युमापन्नो धनलुब्धो निरामयः । तस्य भार्या महासाध्वी साहसं कृतवान् खग ॥ ८ ॥
 क्रियाकर्मविधानार्थं तया दत्तं धनं खग । मृता पुनः क्षत्रियेण तस्य नीतं धनं सुत ॥ ९ ॥
 निराधाराः सुता हीनाः पित्रा मात्रा सुदुःखिताः । सर्वस्वहरणाद्यापि मृताः कन्या इतस्ततः ॥ १० ॥
 मातृपक्षे गता काचित्काचिद्वै पैतृके खग । उद्भासस्तद्गृहस्यात्र सजातः किल कर्मणा ॥ ११ ॥
 यो वै क्षात्रगृहे पुत्रो ब्राह्मणः स तु जायते । योऽत्र नव्यो मृतः पुत्रो धनलुब्धः स एति वै ॥ १२ ॥
 एवं पुत्र ऋणीभूते तत्काल ऋणमाप्यते । ब्रह्मस्वहरणादेवं पुत्रपुत्रीमृतिः सदा ॥ १३ ॥
 पुरा कृतानि कर्माणि भुज्यन्ते चेह मानवैः । तेन कर्मविपाकेन कन्यापत्यं मृतं सुत ॥ १४ ॥
 तस्य पापस्य नाशाय निष्कृतिः क्रियते शुभा । शुभे त्ववसरे प्राप्ते ह्ययने शुभवासरे ॥ १५ ॥
 प्रारभेद्भरिभक्तश्च संवत्सरविधिं त्विह । प्रत्यहं परमेशानं विष्णुमव्यक्तमव्ययम् ॥ १६ ॥
 पौरुषेणेह सूक्तेन अर्चयेन्मासमेव च । कुंकुमागरुकपूर्वैश्चन्दनैस्तुलसीदलैः ॥ १७ ॥
 अर्चयेद्विधैः पुष्पैरुपचारैः पृथक्पृथक् । मौमाप्यनाभसैस्तेजोवापय्यैः पञ्चभिस्तथा ॥ १८ ॥
 एवं व्रतपरा नारी भर्तुभक्तिपरायणा । अर्चयेन्ती हरिं पूर्णं वर्षावधिमथाचरेत् ॥ १९ ॥
 शुभे मासे शुभे पक्षे चैकादश्यामुपोषिता । शुभनक्षत्रयुक्तायां द्वादश्यां पुत्रकाम्यया ॥ २० ॥
 पूर्ववद्धरिमभ्यर्च्य ऋचां षोडशभिः प्रभुम् । विधिवद्द्विमास्थाय ह्यर्चयेद्द्विगुणं चरुम् ॥ २१ ॥
 आज्यभागवसानेन कपिलाज्यादुतिर्हविः । पौरुषेण च सूक्तेन यावत्षोडशसंख्यया ॥ २२ ॥
 अन्वत्यसमिधस्तिस्रो जुहुयात्षोडशैव तु । पुनराज्यं ततो हुत्वा जुहुयाच्च चरोरपि ॥ २३ ॥
 होमान्ते द्विजभोजान्ते दानमेतत्समाचरेत् । हिरण्यभूमिवासांसि धेनुं वत्ससमन्विताम् ॥ २४ ॥
 विप्रस्योद्वाहनं कृत्वा कन्यां सालंकृतामपि । दक्षिणां प्रतिपाद्यायच्छलकौटिल्यवर्जिताम् ॥ २५ ॥
 प्राश्नीयात्तं हविःशेषं सह पत्न्या हरिं स्मरेत् । इति कृत्वा विधिं नारी पुत्रं प्राप्नोति वैष्णवम् ॥ २६ ॥
 सुभगा च सुरूपा च भवेद्विगतकिल्बिषा । ऐहिकं लक्षणं चिह्नं पूर्वकर्मानुसारतः ॥ २७ ॥
 शुल्भाश्च उदरे बाधा गुदान्तवृषणार्तयः । वातरक्तक्षिशिरसो नेत्रकर्मातितो द्रौणः ॥ २८ ॥
 स्तनोपगौरवं दहर्गमने पादवैकृतम् । जनश्रुतिरमूत्रश्च श्रुवते कारणं विना ॥ २९ ॥
 हानिस्तु सर्ववस्तूनां द्रव्यनाशनं भयम् ॥ ३० ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षण्णवत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ शुद्रकुले पूर्वमासीत्पुण्या वरांगना । हया दानरता जाता कुरुक्षेत्रे पतत्रिण ॥ १ ॥
 सर्वैः सुखैः सदैवेता सर्वसंपत्तिसंत्युता । तया कृतं महापार्षं भाविनोर्ज्यस्य वै वलात् ॥ २ ॥
 समीपे वासितस्यास्य ब्राह्मणस्य नवं गृहम् । निर्दग्धं चाग्निदाहेन वैरिभावे पतत्रिण ॥ ३ ॥
 तत्र दग्धा महाभाग गौरपापा गृहान्तगा । कृत्वैतद्दुष्टं कर्म मुक्त्वा तु नरकान्मुत ॥ ४ ॥
 दानधर्मकृतात्पुण्यात्साऽत्र जाता हि बाहुजा । माथुरे मण्डले पुण्ये वृषलत्रोपलक्षिते ॥ ५ ॥

१ क्षत्रिणं चित्तवित्तैव प्राप्तं जन्म सुतस्य न । २ गताः कन्या । ३ तोड्ढः ।

मुखदुःखसमाक्रान्ता संततेर्जातनागतः । दुःखैरेतैर्युक्ताऽत्र मध्यभावे खगापि ॥ ६ ॥
 प्रायश्चित्तं परं चास्या गयायां पितृतर्पणम् । कुरुक्षेत्राधिवसनं प्राक्पापानां विनाशनम् ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तनवत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चक्रपादरुजा मुक्तश्चात्र जन्मनि जायते । पूर्वजन्मनि यो मोहादधेच्छ्वानं पतत्रिण ॥ १ ॥
 निष्कत्रयं प्रदातव्यं सुवर्णं वेदपारगे । दानेनानेन विधिना पूर्वपापानोदनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टनवत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः शूद्रं घातयेन्मोहात्पूर्वजन्मनि मानवः । दन्तपातनजाद्रोगात्पीडामाप्नोति निश्चयात् ॥ १ ॥
 दद्याद्देवैः सवर्त्सा च सर्वालंकारभूषिताम् । प्राजापत्यं चरेदेकं विधिना रोगनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः एकोनपञ्चशततमः ॥ ४९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी मोहतो हन्याश्वानं हि गरुडाग्रज । पूर्वजन्मनि सा चात्र चक्रपादेन पीड्यते ॥ १ ॥
 तया तत्पापशुद्धयर्थं स्वर्णं निष्कत्रयं सुत । देयं विधाय विधिना चक्रपादविनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चशततमः ॥ ५०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रघातकरी पूर्वं या काचित्पापमोहिता । क्षत्रजन्मनि दुःखार्ता दन्तपातनजाह्नदात् ॥ १ ॥
 विधिवद्देनुदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । प्राजापत्याह्रतादेकाक्षत्स्मात्पापात्ममुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः एकाधिकपञ्चशततमः ॥ ५०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पश्चिदासीत्युरा सुत चारणो ज्ञानदुर्बलः । शिवभक्तिपरो नित्यं देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
 देशे मालवके पुण्ये स्थले पूर्वभवेऽण्डज । तत्र दानानि दत्तानि ब्राह्मणस्य करग्रहे ॥ २ ॥
 तेन कश्चिन्महाभाग पापमाचगितं त्विदम् । स्वजात्यां वै धृतो गर्भः काममुग्धेन निश्चितम् ॥ ३ ॥
 यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नासीद्गर्भस्य पातनम् । मृता सा तेन दुःखेन गर्भपातेन चाण्डज ॥ ४ ॥
 एवं बहुतिथे काले गतः स यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं दुःखं पुण्याल्लोकान् शुभानिह ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना । गोदावर्याः समीपे तु देशे रम्ये जलाशये ॥ ६ ॥
 स रक्तऋष्णो मतिमान् दीर्घो मध्यः पृथुः सुधीः । आदिभागे धनी भोगी मध्यमेऽन्त्येऽतिसौरभभाह् ॥ ७ ॥
 पुण्यादिदं तया पापाल्लोमी पापरतः क्वचित् । चिन्तातिसहितश्चात्र दाने स्वल्पमतिः शठः ॥ ८ ॥
 स्वजात्यां वीर्यदानाच्च जातपुत्रविनाशकः । लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ जन्माद्वात्सल्यभावगः ॥ ९ ॥
 भोमः सुतेर्भ्रातृः पापग्रहं युक्तनिरीक्षितः । लक्ष्मणैरेभिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
 पण्डितमित्रा पार्या वाहजा गर्भमयुता । सर्ववैद्यवर्मयुक्ता सर्वार्णो भूषणाश्रिता ॥ ११ ॥
 तदुपार्थमिता वापि त्रिषु वित्तानुसारतः । मण्डप्य वेदविदुषे दद्यादोपापमुत्तये ॥ १२ ॥
 मायः सतमिर्तदेवो भोमः स्वर्णमयः शुभः । गायत्रीमयुतं जप्त्वा त्र्यम्बकं तु सहस्रकम् ॥ १३ ॥

होमयेत्तद्दशांशेन कपिलां गां प्रदापयेत् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्ताघनाशनम् ॥ १४ ॥
तस्य पुत्रविबुद्धिश्च जन्मन्यत्रैव जायते । नैवं करोति यो मोहाहोभात्पापविशोधनम् ॥ १५ ॥
न जीवन्ति मुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । आधुर्याद्रिवर्षाणि प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १६ ॥
प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं पञ्चाशन्मितकेऽन्दके ॥ १७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वाधिकपञ्चशततमः ॥ ९०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्च वधुं महाभाग हन्यान्मोहान्नराधिपः । वधुमण्डलरोगार्तः सोऽत्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
निष्कण्ड्यसुवर्णस्य कृत्वाऽत्र नकुलं शुभम् । वधुरोगविनाशार्थं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्य द्वाधिकपञ्चशततमः ॥ ९०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्चारणजा नारी बभूव म्रियवादिनी । व्रतदानरता साध्वी पूर्वजन्मनि चाण्डज ॥ १ ॥
तया ग्रामात्ततो गत्वा निर्दग्धं गह्वरं वनम् । निर्दग्धा बहवस्तत्र जीवास्तस्याश्रयं गताः ॥ २ ॥
ततो वक्रुतिये काले प्राप्य तज्जनितं व्रतम् । तत्र दानवशात्पूर्वाद्भ्राता सा पादजा स्मृता ॥ ३ ॥
जीवघातात्तया पूर्वात्पापाद्त्रैव जन्मनि । जातसंततिहीना सा कुष्ठरोगेण पीडिता ॥ ४ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन संपद्यते सुखम् । गृहवित्तपदंश्च देया जीवाः सुवर्णजाः ॥ ५ ॥
घटयित्वा विधानेन नानारूपा गृहोरगाः ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्य तुरधिकपञ्चशततमः ॥ ९०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शशघाती महाभाग कुब्जकर्णी प्रजायते । निष्कृतिं तस्य पापस्य शृणुष्वान्न पतत्रिण ॥ १ ॥
शफ्त्या सोपस्करां दद्याद्देवेदाङ्गरागे । तस्माद्दोषात्यमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाधिकपञ्चशततमः ॥ ९०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिच्छूद्रोऽभवत्पूर्वं दानधर्मक्रियारतः । द्विजानां पूजको दक्षः सिन्धुमण्डलजोऽण्डज ॥ १ ॥
देवद्रव्यविहीनोऽभूत्तत्कृतं कर्म चाधमम् । स्वपत्नीं स्थापितां पण्यशालायां हि पतत्रिण ॥ २ ॥
पण्यस्त्रीकर्मतश्चासौ चकार चोपजीवनम् । ततो मृत्युवशं प्राप्तो भुक्त्वा तत्पापजं फलम् ॥ ३ ॥
प्राग्दानवशात्तथा जन्मन्यास्ति च पर्वते । शूद्राधमोऽयं वै पण्डः पूर्वपापाच्छृणुष्य तत् ॥ ४ ॥
निष्कृतिस्तस्य पापस्य नोक्ता पापाद् दृढात्सुत ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षडधिकपञ्चशततमः ॥ ९०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी नकुलं पूर्वं निहन्ति विनतासुत । साऽत्र जन्मनि रोगेण बधुमण्डलजैर्न च ॥ १ ॥
पापोद्भवेन सततं पीडिता भवति ध्रुवम् । तद्रोगनाशनं दद्याद्गुह्यं निष्कट्यरम् च ॥ २ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापापनोदनम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तधिकपञ्चशततमः ॥ ९०७ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चित्सात्रकुले जातो नातरोगेण पीडितः । नानासंधिभावा वाधा उदरार्तिः प्रजायते ॥ १ ॥
मेहार्तः सर्वदा सोऽयं नेत्रे तोदो विरश्मिता । कटिपृष्ठोरुवंशेषु बाल्ये स्याद्गहणीगदः ॥ २ ॥
तस्य भार्या सदाचारा विज्ञेया व्रतचारिणी । सौभाग्यमुखसंपन्ना पितृमातृमुखोज्झिता ॥ ३ ॥
केन संततिहीना च कर्मणा लिप्यते कथम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णान्तरे जातस्तस्करो बन्धहातकः । निपादैः सह संभूय चौर्यकर्मणि तत्परः ॥ ५ ॥
दिनानामन्तरे प्राप्ते कश्चिद्विप्रः समागतः । गृहीतं तेन सर्वस्वं यत्किञ्चिच्चार्यं कृतम् ॥ ६ ॥
तेनैव निहतो विप्रस्तस्करेण दुरात्मना । तस्करोऽसौ मृतश्चापि जातश्च वनपन्नगः ॥ ७ ॥
स पश्चाद्भरके घोरे पतितोऽयुतसंख्यया । पश्चान्मानुपमापन्नः किञ्चित्पुण्यप्रभावतः ॥ ८ ॥
स्वर्णकारगृहे जातः पूर्वजन्मनि मानदः । इदं जन्म चतुर्थं तु बन्ध्यत्वं चापजायते ॥ ९ ॥
व्यभिचारवशात्सोऽपि तस्करः पूर्वजन्मनि । तेन कर्मविपाकेन स्त्रीपुंसोर्जातवानिह ॥ १० ॥
पुत्रहानिर्भवेत्तस्य बन्ध्यत्वं जन्मजन्मनि । निष्कृतिं शृणु मे सुत येन पापक्षयो भवेत् ॥ ११ ॥
शुभे त्ववसरे प्राप्ते शुभतीर्थोदिसंगमे । विधिवद्विहितं पूर्वं कृतं स्मृत्याभिभाषितम् ॥ १२ ॥
विप्रस्योद्वाहनं कृत्वा गृहदानं यथाविधि । धनधान्याधिकं दत्त्वा तोषयेद्विप्रयाजकात् ॥ १३ ॥
विष्टिपाते व्यतीपाते संक्रान्तौ ग्रहणे तथा । पुण्याहे विधिना तिष्ठेदनपत्याधनाशनम् ॥ १४ ॥
मुशुभे भूभ्रमदेशे तु समे कम्बलविस्तृते । विदधीत तिलद्रोणौखिभिः पर्वतमुत्तमम् ॥ १५ ॥
परितो रत्नपात्रं तु द्रोणमानं सतण्डुलम् । विदध्यात्पर्वतावेव देवदुमविभूषितौ ॥ १६ ॥
ततस्त्वौ दम्पती शुद्धौ स्नात्वाऽऽश्वहत्वासती । दधानौ शुभवेपादयौ चिन्तयानी प्रजापतिम् ॥ १७ ॥
सूर्योदये ततो यत्नात्सूर्यान्मूर्तिं प्रजापतेः । सुवर्णशुद्धवर्णस्य निष्कद्वयविनिर्मिताम् ॥ १८ ॥
हेमयज्ञोपवीतां च साक्षमालाकमण्डलम् । अदितेरपि केयूरहारप्रैषयभूषिताम् ॥ १९ ॥
तदर्घ्यार्घविभागेन तनी तस्याः शुभाकृतिम् । स शैवीमर्चयेन्मूर्तिं विष्णोर्बोमनरूपिणः ॥ २० ॥
तन्मूर्तिप्रितयं सम्यक्कृतसंस्कारमर्चयेत् । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणं ज्ञानकर्माज्य पुंस्त्रियोः ॥ २१ ॥
बाललीलाघरं विष्णुं वामनं प्रतिचिन्तयेत् । मातरं द्रष्टुमिच्छन्तं हरिं तत्स्तनकाङ्क्षया ॥ २२ ॥
ततस्तदाथमतटात्सुमेरोस्तिलपर्वतात् । वामनं ह्यनुगच्छन्तौ मार्गस्तत्पद्भूषितैः ॥ २३ ॥
अदितिं तमपश्यन्तौ विरहाकुलचेतसा । रुदतीमिति तद्द्रष्टुमाह्वयन्तौ परान्मुनीन् ॥ २४ ॥
पर्वं ध्यात्वाऽथ तां मन्त्रैर्मन्त्रार्थोदितलक्षणां । पुष्पस्रग्धूपगन्धादीरर्चयेदतिविद्वलां ॥ २५ ॥
तद्विप्रासोऽथ तद्विष्णोर्विष्णोः कर्माणि पश्यतः । ततस्तां वैष्णवीं मूर्तिं मातुरुत्सङ्गामिनीम् ॥ २६ ॥
कृत्वा तस्याः प्रतिष्ठां तां लब्धपुत्रां विचिन्तयेत् । अपश्यन्तमिमं मन्त्रं मन्त्रार्थकृतलक्षणां ॥ २७ ॥
मंयुक्तः सदितां देवीमर्चयेद्विधिवैर्गुणैः । ततो ब्राह्मणमध्ये तु समाहूय गुणान्वितम् ॥ २८ ॥
तस्मै तां प्रतिमां दद्यात्सपुत्रामदितेः मुताम् । “यन्मया निहतो विमो धनं हत्वा घने वने ॥ २९ ॥

तत्स्त्रीः संगमे पापं प्राप्तं मे चोत्त्वणं महत् । तस्य पापस्य नाशाय दानमेतद्दाम्यहम् ॥ ३० ॥
 सौवर्णीं प्रतिमामेनामानघेयं भवेदिति ” । भोजयेच्च शतं विप्रान् सर्षिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३१ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याष्टासंवादे कर्मविपाके अन्यायोऽष्टाधिकपञ्चशततमः ॥ ५०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उलूकघातनात् पूर्वं जन्मन्यत्र च पुत्रक । पाण्डुरोगेण सततं पीडितो वै भवेद्भृशम् ॥ १ ॥
 कस्तूरिकापलं चैकं दद्याद्विधाय पर्वणि । उलूकघातजं पापं सर्वं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 तत्पापस्योपशमने पाण्डुरोगो विनश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याष्टासंवादे कर्मविपाके अन्यायो नवाधिकपञ्चशततमः ॥ ५०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचिदुलूकं पूर्वजन्मनि । पाण्डुरोगेण सततं पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्यादत्र विधिज्ञाय पलमेकं पतञ्जिण । कस्तूरिकाया विप्रस्य पाण्डुरङ्गनाशनं परम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याष्टासंवादे कर्मविपाके अन्यायो दशाधिकपञ्चशततमः ॥ ५१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु प्राक्कर्मणः फलम् । कश्चिच्छ्रेष्ठः कलिङ्गेऽभृद्धिजो धर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
 बहुस्त्रीबलसंयुक्तो गोधनैश्च समन्वितः । गङ्गायां कृतवाङ्मार्गं श्रद्धाविधिसमन्वितम् ॥ २ ॥
 सततं कृतवान्पापं काममौढ्याग्र संशयः । ज्येष्ठां त्यक्त्वा ऋतुप्राप्तां धर्मिष्ठां प्रियवादिनीम् ॥ ३ ॥
 रतिं ददौ कनिष्ठ्यायां याचितः स्त्रीविमोहितः । अजीवत्स चिरं कालं पश्चान्मृत्युमवाप्तवान् ॥ ४ ॥
 शुभाशुमफलं भुक्त्वा पापाभ्ररफयातनाः । गयाश्राद्धप्रभावेण जातोऽत्रापि च वै द्विजः ॥ ५ ॥
 देशे रम्यस्थले पुण्ये नदे लोहितवर्णके । मध्यरूपः प्रियायुक्तो धनपुद्धिसमन्वितः ॥ ६ ॥
 शुभादिदं तथा पापात्ततो दुःखसमन्वितः । सुलक्ष्यैः शास्त्रमनैश्च प्रलेपिर्दुष्टभक्षणः ॥ ७ ॥
 संवाहनेस्तथा पानैरन्यैर्वा वस्तिर्कर्मभिः । गर्भस्य पातनोपायमकरोत्स विमोहितः ॥ ८ ॥
 पुस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः । नारी जन्मान्तरे प्राप्ते न सा गर्भं विभर्ति हि ॥ ९ ॥
 पूर्वं वैश्यकुलं जाता सपत्नीसहिता त्वय । अनया चेर्षया चैव सन्ततेर्नाशनाय च ॥ १० ॥
 औपचैरष्टेदनायेस्तु तस्यायं कल्पितं गदम् । सपत्न्यै प्रेरयामास विविधं चैव तं गदम् ॥ ११ ॥
 तथा वा तृप्तुभावाच्च शीघ्रं पीतं तदोपधम् । पुष्पं प्रणाशितं तस्यास्तस्मिज्जन्मनि मानद ॥ १२ ॥
 श्रुतावृत्तिं च संप्राप्ते जाता सा विविधारजाः । जाता वै वेदना नित्यमसृग्वातोदरामयः ॥ १३ ॥
 पुण्ये नष्टे फलं नष्टं यदाचिद्गर्भपातनम् । एतत्कर्म कृतं चैव विविधं गर्भदोषकृत् ॥ १४ ॥
 तयापि फलदन्तृणां द्वितीयं मुकृतं चरेत् । ऋतुभावाद्दुष्टदुष्टा कृतं वै पूर्वजन्मनि ॥ १५ ॥
 तेनैव कर्मणा वत्स विविधं पुष्पवन्धनम् । गर्भाशयमपिश्रित्य स्वते शोणितं बहु ॥ १६ ॥
 छिद्यन्त इव चान्त्राणि सूचीभरिव हृद्यते । वेदना या पुरा भगवन्स्त्रीणां गर्भनिपातने ॥ १७ ॥
 यावत्कालमदेदीर्यं तासां गर्भमपातयत् । तावानेव च तद्गर्भः पतेद्वा नाशसम्भवः ॥ १८ ॥
 एवं तु लक्षणीज्ञात्वा कर्माणि स्त्री समाचरेत् । पञ्चासी विधिं चैव दम्पती तीर्यसंगमे ॥ १९ ॥

सुशुभे भूमदेशे तु पुराणोक्तविधानतः । एतन्नाशाय दुष्टस्य प्रायश्चित्तमिहेनतः ॥ २० ॥
 प्रौष्ठपद्यां तृतीयायां शुक्लायां व्रतमाचरेत् । यत्नेन गार्भिकं संतमुपोषणपरायणः ॥ २१ ॥
 पुष्पेर्नानाविधैः शुभैरर्चयेद्गिरिजाम्रियम् । केतकेर्गर्भसंयुक्तैश्चम्पकैः कुमुदोत्पलैः ॥ २२ ॥
 सौवर्णां राजतीं ताम्रां मूर्तिं गौर्याः प्रकल्पयेत् । हारनूपुरमुकुटकुण्डलाभरणादिकम् ॥ २३ ॥
 नैवेद्यैः शुभ्रकासारमोदकापूपपायसैः । उपतिष्ठेत् विधिवद्भवानीं म्रियवल्लभाम् ॥ २४ ॥
 पतिपुत्रवतीभिस्तु स्त्रीभिः सह शुचिस्मिताम् । रात्रौ जागरणं कुर्याद्गीतनृत्यादिपूर्वकम् ॥ २५ ॥
 फलेर्नानाविधैरर्घ्यं दद्यान्मन्त्रपुरःसरम् । फलपुष्पाक्षतोपेतैरञ्जनं मूर्ध्नि निक्षिपेत् ॥ २६ ॥

मन्त्रः ।

“ नमस्तेऽस्तु महादेवि नमस्ते गिरिशम्रिये । गृहाणार्घ्यमिमं देहि पुत्रान्मह्यं यशस्विनः ” ॥ २७ ॥
 पतिपुत्रवती नारी गिरिजावत्प्रसूयते । एवं रात्रौ विधानेन पूजयेत्परमेश्वरीम् ॥ २८ ॥
 ततः प्रभाते विमले कृतमातःक्रिया सती । देवीमुद्दिश्य विधिवद्भोजयेत्पोडश स्त्रियः ॥ २९ ॥
 नानाविधैर्भक्ष्यभोज्यैर्ब्राह्मणानथ पोडश । प्रत्येकं वैणवं पात्रं सप्तधान्यसमन्वितम् ॥ ३० ॥
 सौभाग्याष्टकसंयुक्तं वस्त्रयुग्मेन संयुतम् । दातव्यं गिरिजाप्रीत्यै पुत्रसौभाग्यकाम्यया ॥ ३१ ॥
 सगर्भां च वृषोपेतां सित्तां गां वस्त्रसंयुताम् । सहिरण्यां ततो दद्याद्विप्राय गुणशालिने ॥ ३२ ॥

मन्त्रः ।

“ अपातयं पुरा गर्भं दुष्टस्त्रीणाभुषार्जितम् । पापौघं बन्धपताहेतुस्तस्मान्मुञ्चाय चाम्बिके ॥ ३३ ॥
 तव दानेन पुत्रा मे भवेयं सुभगा सती ” । इमं मन्त्रं समुच्चार्य दत्त्वा विप्रं विसर्जयेत् ॥ ३४ ॥
 एवं व्रतपरायास्तु गर्भपातो न जायते । मुच्यते सर्वपापैश्च स्वपत्या सह मोदते ॥ ३५ ॥
 न लभेद्गर्भपातं सा पतिपुत्रासुखं च न । तृतीये वा चतुर्थे वा मासि गर्भस्य धारणम् ॥ ३६ ॥
 रजस्तस्य पलाभ्यां वै कोशं गर्भाशयाकृतिम् । निष्कं च स्वर्णगर्भं च कृत्वा दृश द्विजन्मने ॥ ३७ ॥
 गर्भपातं प्रकुर्वत्या मया प्राक्तनजन्मनि । यदर्थं बन्ध्यकृत्प्रातं तस्मान्मुच्ये पतिव्रता ॥ ३८ ॥
 जन्मजात्पादिकं वत्स तव चेदिह कर्मणाम् । इदं कर्म चतुर्थे तु भूमिदेवकुलोद्भवे ॥ ३९ ॥
 सपत्नीसहिता चैवा न सा गर्भस्य दोषकृत् । तस्येदमपि संचिन्त्य लक्षणानीह जन्मनि ॥ ४० ॥
 यस्याः प्राक्पतितो गर्भः सपत्न्याः पतिवर्जितः । दीनानायाविरोधः स्यात्सविरोधा तथा सुतः ॥ ४१ ॥
 अनुमन्त्रिप्रयोक्ता सा पितृमातृसुखोज्झिता । बन्धुसंततिदुःखी स्यान्मर्यादाद्यनवस्थितिः ॥ ४२ ॥
 शोकः स्यादुदरे बाधा तावत्स्त्रीहादिविभ्रमः । अन्तरास्पन्दमानो वा गर्भः सत्त्वोपलक्षितः ॥ ४३ ॥
 पाणीं मुष्टितलाघाताजानुना सक्थिजानुनी । दोषजो वाऽग्निजो वापि शस्त्रजोन्मादजोऽपि वा ॥ ४४ ॥
 ब्राह्मणान् भोजयेद्भक्ष्या सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ४५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकादशाधिकपञ्चशततमः ॥ ९११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सीमावादरतः पश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मानि । तेन तत्र द्विजः सूत घातितो भूमिकोभतः ॥ १ ॥
 सहायपथयुक्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्पापजान्महाघोरान्नरकान्प्राप्य दारुणान् ॥ २ ॥
 तिर्यक्त्वं च तथा सूत विभुज्याधर्मतः स्वयम् । कर्मक्षयेऽथ पुण्यात्माक् सोऽत्र जातो हि बाहुजः ॥ ३ ॥
 क्षयरोगयुतः सूत कृजो दुःखातुरो भृशम् । लग्ने कुम्भाभिधे सूत भीमचन्द्रयुतेऽण्डज ॥ ४ ॥

रिष्टं पष्टिमिते वर्षे जायतेऽकृतनिष्कृतेः । सहायाः पूर्वजा ये ह तेषां वक्ष्यामि लक्षणम् ॥ ५ ॥
तदग्रे ते मृताश्चात्र पुत्राः क्षयरुजान्विताः । रिष्टेन चायुषो भङ्गो दृढपापात्र निष्कृतिः ॥ ६ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वादशाधिकपंचशततमः ॥ ५१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवत्कश्चिद्धर्मशास्त्रार्थकोविदः । गत्वा शत्रुपुरं सूत कदाचिन्मदसंयुतः ॥ १ ॥
ददाद् तत्पुरं शत्रोस्तत्क्षणे लुण्ठितः पुनः । तत्रैको ब्राह्मणो दग्धो वृद्धो विद्याविशारदः ॥ २ ॥
प्रापमाचरितं तेन चाज्ञानाद्ब्रह्मघातजम् । अयो यमाज्ञया सर्वा भुक्त्वा नरकपातनाः ॥ ३ ॥
पुण्यदोषादयाऽत्रापि स जातः क्षत्रियाघरः । देशेऽयोध्याभिषे गौरो लघुर्दक्षो महोद्यमी ॥ ४ ॥
युवभावे महाभाग राजयक्ष्ममपीडितः । ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः ॥ ५ ॥
निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि यां कृत्वा मुच्यतेऽधुना । कार्या सुवटिता देव मूर्त्तपस्तु ययोदिताः ॥ ६ ॥
ब्रह्मविष्णुमहेशानां सर्वरोगविनाशकाः । सुवर्णजास्तथा कार्याः कदलीपत्रसंयुताः ॥ ७ ॥
यथाविज्ञानुसारेण वित्तशाठ्यं विवर्जयेत् । देयास्तथा विप्रमुख्येभ्यः क्षयरोगोपशान्तये ॥ ८ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्या होमयेच्च जपेत्तथा । गायत्रीं विधिना सूत पूर्वपापापनुत्तये ॥ ९ ॥
एवं कृते महाबाहो क्षयस्तस्यात्र शम्यति । नैवं कुर्याच्च यो मोहाद्विष्टं विंशन्मितेऽब्दके ॥ १० ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायसप्तविंशदशाधिकपंचशततमः ॥ ५१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या योपिदाचरेत्कामात्पूर्वजन्मनि निश्चयात् । ब्रह्महत्यामयात्रैव सा ज्ञेया क्षयरुमुक्ता ॥ १ ॥
न तस्याः पापशमनं मयोक्तं च पतत्रिण । महापापकृताद्भोगान्मृत्युरेव न संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्दशाधिकपंचशततमः ॥ ५१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वसृधाती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । बधिरौ जायते त्वत्र प्रापश्चित्तं च तच्छृणु ॥ १ ॥
चान्द्रायणं व्रतं कुर्यात्सुवर्णपलसंयुतम् । पुस्तकं विधिवद्द्यात्तस्यात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
भोजयेच्च यथाशक्त्या होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पंचदशाधिकपंचशततमः ॥ ५१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

धां काचिदाचरेन्नारी पापं प्राग्ब्रह्मघातजम् । अज्ञानादत्र जनुपि क्षयरुचपीडिता हि सा ॥ १ ॥
महापापकृताद् घोरायस्मात्सर्वस्वदानतः । क्षयरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
प्रयागे मकरस्येर्जे स्नानादत्रैव जन्मनि । काश्यां वासात्तया सूत मुच्यते ब्रह्महत्याया ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षोडशाधिकपंचशततमः ॥ ५१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूकः प्रजापते जन्तुर्यः पूर्वं भ्रातृघातकः । बभूव कामतः सूत प्रापश्चित्तं न तत्तमम् ॥ १ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तदशाधिकपंचशततमः ॥ ५१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कलिङ्गदेशे प्राक् सूत काचिद्विजवराङ्गना । पतिमिया धर्मशीला दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
 सा नार्यवातयत्पूर्वं भवे मोहाच्च कुक्कुटम् । न सा चतुर्मवामोति साऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ २ ॥
 हेमनिष्कत्रयं दद्यात्सर्वस्वं वा प्रयत्नतः । ब्राह्मणाय महाभाग पापनाशकरं परम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टादशाधिकपञ्चशततमः ॥ ११८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिद्देशे पञ्चनदे शुभः । धनधान्यसमायुक्तः पापकर्मा महोद्यमी ॥ १ ॥
 विप्रोत्सङ्गतः सोऽपि प्रयागे गरुडाग्रज । स्नातो मृगगते भानौ धूर्तः कर्मक्रियोऽङ्गितः ॥ २ ॥
 संप्राप्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवान् कर्म दारुणम् । ग्रामे निवसितस्यान्यक्षत्रियस्य पतत्रिण ॥ ३ ॥
 ददाह भवर्न रम्यं वैरभावात्पुराऽनघ । तत्रैका वत्सरी दग्धा जीवाश्चापि विशेषतः ॥ ४ ॥
 कालयोगेन संप्राप्तः स गत्वा यमज्ञासनम् । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना । गङ्गायाः प्राक्परे देशे शतयोजनसंमिते ॥ ६ ॥
 स मध्यरूपो बलवान् धर्मं स्वल्पमातिः शठः । बुद्ध्याधिकप्रचारी च वैसिकः स्वल्पवित्तभाक् ॥ ७ ॥
 सकन्यश्च सपत्नीको बन्धुभृत्यसमन्वितः । पुण्यादिदं फलं पूर्वात्पापादत्र शृणु द्विज ॥ ८ ॥
 गोपालवत्सकवधाजीवघातादपुत्रकः । सप्तवेदमिताब्दान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
 गोस्त्रीविप्रवधाः पापाः पुत्रनाशकरा यतः । गोराशिगः शनिः सोमात्पृष्ठे जीवो मृगस्थितः ॥ १० ॥
 लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ पृच्छकस्यात्र जन्मनि । पूर्वं या स्त्री सहापासीन्धृतवत्साऽत्र सा सुत ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् सर्वपापनिपूदनीम् । पुत्रवृद्धिकरां धन्यामत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधनीम् । पञ्चस्वर्गमिता कार्या सुरभी च हिरण्मयी ॥ १३ ॥
 तदर्धमितिहा वापि दयोर्वित्तानुसारतः । संपूज्य विधिवन्मन्त्रैर्देया विप्राय धीमते ॥ १४ ॥
 मार्गवर्द्धिमितैर्देयस्तथा पशुपतिः सुत । मापाभ्यां च तथा बद्धिर्जीवा मापचतुष्ककाः ॥ १५ ॥
 देयाश्च विधिना सूत पूर्वपापापनुत्तये । जपेत्पशुपतेर्मन्त्रं सहस्रं रिष्टनाशनम् ॥ १६ ॥
 होमपेदृशतकं रुद्रस्याग्रे प्रयत्नतः । शृशुयाद्धरिवंशं वा दशावृत्त्या विधानतः ॥ १७ ॥
 यः कुर्याद्विधिवत्सूत प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् । जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा जन्मन्पत्र पतत्रिण ॥ १८ ॥
 नैवं कुर्याद्यः शक्त्या त्रिवेकं पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन् जीविते नात्र संशयः ॥ १९ ॥
 नवसप्तमितायुः स्पातमायश्चित्ते कृतेऽधुना । सप्तवेदमिते वर्षे रिष्टे चाकृतनिष्कृतेः ॥ २० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ११९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पाशमीमण्डले पूर्वं काचिद्विजवराङ्गना । पतिमिया शीलयुक्ता दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
 वैरभावात्तया स्मृता गृहं दग्धं द्विजस्य च । वैरिणस्तु सुतो दग्धो गृहदाहे पतत्रिण ॥ २ ॥
 गाहाप्यात्सवामिनः गर्वग्रामभवे ममुषार्जितम् । तत्पापनामहापोरात्फलं प्राप्य विद्योजितात् ॥ ३ ॥
 गव जाता रिगटेऽत्र पतिनुश्रूयणात्सुत । क्षत्रिया धनपमादिषा पूर्वपुण्यात्तया सती ॥ ४ ॥

क्षयरोगयुता बाल्ये बालघातादपुत्रिणी । गृहप्रदाहपापाच्च प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ ५ ॥
त्रयोविंशन्मिते वर्षे रिष्टं चैवात्र नश्यति । क्षयरोगयुता बाल्ये सहाया अपि तादृशाः ॥ ६ ॥
साहाय्यात्तत्पतिश्चात्र हीनः क्षयरुजान्वितः ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याष्टावक्रसंवादे कर्मविपाके अध्यायो विंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां यो महाभाग निहन्यात्पापमोहितः । तस्य च स्वलिता बाणी भवत्यत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
दद्याद्विरण्मयीं तत्र सारिकां शुभलक्षणाम् । तथाऽत्र पुस्तकं दद्याच्छास्त्रस्य विधिनाऽण्डज ॥ २ ॥
पूर्वपापात्प्रमुच्येत नरोऽत्र गतकिल्बिषः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याष्टावक्रसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां याज्वधीन्नारी पूर्वं पापविमोहिता । साऽत्र जन्मनि जायेत वचनस्वलिताऽण्डज ॥ १ ॥
तया देया सुवर्णस्य सारिका ब्राह्मणाय च । पूर्वपापात्प्रमुच्येत तद्वानाद्दिनवासुत ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्याष्टावक्रसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वाविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्रयासी च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । लम्बकण्ठः प्रजायेत सोऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
गां दद्याद्विधिवत्सूत सर्वाभरणभूषिताम् । मुच्यते कण्ठजाद्रोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्याष्टावक्रसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रयोविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी पूर्वजन्मनि घातयेद्रुडाग्रज । वक्रं सा कण्ठरोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
गां दद्याद्विधिना सूत श्वेतामत्र पयस्विनीम् । ययोपस्करसंयुक्तां तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्याष्टावक्रसंवादे कर्मविपाके अध्यायचतुर्विंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५२४ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रकुले जातो धर्मिष्ठो वित्तसंयुतः । उदरे वातजो रोगा शुल्माद्याश्चोर्ध्वहृदययाः ॥ १ ॥
मोहाद्याः स्वरूपवीर्यश्च अक्षिपाण्डूदरामयः । जायते शीर्षजा पीडा बाल्ये स्याद् ग्रहणीगदः ॥ २ ॥
शरीरे जायते वद्विरुपयातत्रणाकुला । पीत्रीणां मातुलीनां तु वैधव्यं च स्वस्तादिषु ॥ ३ ॥
दायादाच्छत्रुवत्पीडा भूमिद्रव्यादिलिप्ताया । ऐहिकानि च लक्ष्माणि तस्य गेहे प्रजायते ॥ ४ ॥
तस्य भार्या सदाचारा कदाचिद्रोषवादिनी । गौर्वाणां शुभावणी संतोषमियकारिणी ॥ ५ ॥
मृतवत्ता कथं जाता स्थिरगर्भमवाप्नुयात् । दशमासान्तिक्रम्य गर्भे चोदरसील्पभाक् ॥ ६ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुंस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः । पूर्वजन्मनि सा क्षात्रा संजाता विनतासुत ॥ ८ ॥
अज्ञानविमिरान्धानां स्त्रीणां कर्म दुरात्मनाम् । अज्ञानती कुलस्त्रीणामाचारमनुकम्पया ॥ ९ ॥
सर्वभूतेषु चात्मानं स्यावरेषु चरेषु च । प्रमादाद्दीपिनं हत्वा सदा निन्दुरमानता ॥ १० ॥

तस्य गेहाश्रिता नित्यं मार्जारश्चानपूर्वकाः । पातालक्रीडनपरा गेहे संकुलिता भृशम् ॥ ११ ॥
 तत्प्रेषु जलतैलेषु तप्तभस्मचयादिषु । विक्षिप्ता सा तदा चाग्नी माक्षिपत्पापचेतसा ॥ १२ ॥
 बालगर्भाश्रयान्बालानविस्पष्टाखिलेन्द्रियान् । तत्पञ्चान्नात्यजस्ताऽपि माता बालानुकम्पया ॥ १३ ॥
 मायाबन्धनमातृणां बालगर्भाश्रितास्तदा । अन्यत्तद्वर्मिणो दृष्टा क्षिप्यते वद्विभस्मसात् ॥ १४ ॥
 विनिघ्नन्ती प्रमादाद्यैर्भेदसंततिदुःखभाक् । संततिदुःखितायास्तु नानादुःखा च जायते ॥ १५ ॥
 आनीयाग्निं समासाद्य तेषां वै नाशनाय च । तयाविधेषु जीवेषु मृतेष्वपि च तद्वशात् ॥ १६ ॥
 क्षियन्ते शिशवस्तेऽपि तस्यास्तहोपचिद्धिताः । पाताले ज्वलितास्ताभिर्वहवो लघुप्राणिनः ॥ १७ ॥
 गर्भयुक्ता मृता मातृक्षामयापि तया च ते । मार्गे न लभते तत्र मृतास्ते दुःखमन्तवः ॥ १८ ॥
 तेन कर्मविपाकेन स्थिरगर्भा मृतप्रजा । त्रिविधापत्यजा चाद्या प्राप्यते जन्तुनोदरे ॥ १९ ॥
 जन्तवः कर्मणा चैके स्वकृतैः कर्मबन्धनैः । उभयोः कर्मणोर्हितृन्वश्यावश्यप्रयोजकान् ॥ २० ॥
 इदं जन्म तृतीयं तु ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । स्थिरगर्भा मृतापत्या पुत्रहीना पतन्निग ॥ २१ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं नाय येन गर्भः प्रजायते । ममोपरि कृपां कृत्वा सत्यं वद विवस्पते ॥ २२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मुदिष्टे समनुप्राप्ते ग्रहेऽहनि शुभोदये । प्रागुदक्प्रवणे देशे गोमयाद्युपलितके ॥ २३ ॥
 तत्रोपपार्श्विके स्तीर्त्वा नानाचित्रविचित्रितम् । द्रोणमानं तिलानां तु मध्ये रत्नैः प्रपूरयेत् ॥ २४ ॥
 निष्कमानं सुवर्णस्य शकलं मध्यतः क्षिपेत् । तस्य वै पूर्वदिग्भागे तण्डुलद्रोणपर्वतम् ॥ २५ ॥
 शुद्धतोयं भृशं ताम्रं पात्रं दशपलोन्मितम् । स्थापयेद्भ्राजणं पत्रं तन्मध्ये पलनिर्मितम् ॥ २६ ॥
 पूजयेच्च सपत्नीकं कश्यपस्य प्रजापतेः । करेऽक्षमालां दशे च वामे चाथ कमण्डलुम् ॥ २७ ॥
 कृत्वा मतिष्ठितप्राणां मूर्तिं तु शुभलक्षणाम् । अर्चयेत्तन्पुष्पाद्यैरुपचारैः पृथक्पृथक् ॥ २८ ॥
 सम्यक् श्रद्धावती नारी त्रिविधापत्यदुःखिनी । विप्रं च वेदविधिना पूजयेद्विधिधर्मेन ॥ २९ ॥
 ततस्तं तु सपत्नीकं मुनीनां प्रवरं तथा । सदक्षिणा जगत्त्वष्टा पत्नी च तप्तो बलात् ॥ ३० ॥
 सा मया तिलसंख्या वै चार्थमिस्तीर्णवेदेनैः । लंघिता स्त्रीजनाचारमजानन्त्या दयात्मकम् ॥ ३१ ॥
 नाशयेत्तस्य पापस्य देवप्राप्तं विगर्हितम् । सम्यक् श्रद्धावती नारी मृतसंततिदुःखिनी ॥ ३२ ॥
 सपत्नीकस्य सौवर्णीं निर्मितां सम्यगर्चिताम् । विप्राय वेदविदुषे प्रदद्याद्गुणशालिने ॥ ३३ ॥
 एवं समाप्य ता मूर्तिः समादाय पृथक्पृथक् । प्रदद्याद्दानविधिना श्रद्धया च सदक्षिणाः ॥ ३४ ॥
 दानान्ते कीर्तयेन्मन्त्रं तिष्ठन्ती विहिताञ्जलिः ॥ ३५ ॥

मंत्रः ।

“ यन्मया पूर्वजनुपि विजानन्त्या हताश्च ये । प्राप्ताऽहमशुभां स्वार्थमिच्छन्धि तत्कर्मकारणम् ” ॥ ३६ ॥
 दत्त्वा दानं च विप्राय संपिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काफवाती महाभाग प्राग्भवे चात्र जन्मनि । कूर्चहीनो भवेन्मर्त्यः स च तत्पापलाञ्छितः ॥ १ ॥
 कृष्णप्रेतुप्रदानेन विधिना च खगाधिप । मुच्यते दृष्टपापाच्च कूर्चयुक्तोऽत्र जन्मनि ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षड्विंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काकं विनतानन्दवर्धन । साञ्च जन्मनि पक्षीन्द्र कूर्चयुक्ता भवेदलम् ॥ १ ॥
 कृष्णवेनुप्रदानेन यथोक्त्या गुरुडाग्रज । पूर्वपापविशुद्धिः स्यादत्र जन्मनि सुव्रत ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूरारण्यसत्वादे कर्मविपाके अष्टाविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यभक्षको यस्त्वभवत्प्राद् मानवोऽण्डज । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते किमिलोदरः ॥ १ ॥
 स भीष्मपञ्चकादत्र घ्ननात्पुण्यममर्जनात् । मुच्यते पूर्वरोगात्तु दुष्टात्सूत गङ्गोदरात् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूरारण्यसत्वादे कर्मविपाके अष्टाविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेन्नारी प्राग्भवे गुरुडाग्रज । जायते जठरे तस्याः किमिजोत्यरुजा सुत ॥ १ ॥
 तत्पापनाशनं कार्यं भीष्मपञ्चव्रतं शुभम् । काचिके शुक्रपक्षे तु प्रान्तपारुष्यं दिनपञ्चकम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूरारण्यसत्वादे कर्मविपाके अष्टाविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टस्पर्शेन यो मोहाद्भक्षयेद्विषवर्जितः । सिद्धान्नानि पुरा सूत जायतेऽत्र कृशोदरः ॥ १ ॥
 विष्णुव्रतात्महापुण्यात्सर्वपापप्रणोदनम् । तदा कृशोदरत्वं च रुजं नात्र यप्ययति ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूरारण्यसत्वादे कर्मविपाके अष्टाविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुक्तं यया पुरा सूत सिद्धान्नं द्विजभार्यया । दुष्टस्पर्शेन सततं साञ्च स्याच्च कृशोदरी ॥ १ ॥
 सा वैष्णवव्रतात्पुण्यात्तस्मात्पापात्ममुच्यते । कृशोदरव्यया नश्येत्तत्पापस्य मृणाशनात् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूरारण्यसत्वादे कर्मविपाके अष्टाविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

द्विजः पूर्वभवे कश्चिदासीद्दमोन्वितः सदा । समार्षो नर्मदातीरे धनसीत्यसमन्वितः ॥ १ ॥
 कृतानि तेन दानानि नानापर्वसु शक्तितः । वेदयुक्तेषु विप्रेषु सत्पात्रेषु विधानतः ॥ २ ॥
 अयो पापं भृशं चक्रे व्यभिचारसमुद्भवम् । ज्येष्ठां त्यक्तवर्तुसंग्रामां धर्मशीलयुतां प्रियाम् ॥ ३ ॥
 रतिं ददां कनिष्ठायामनृतावपि मोहितः । ततो यमपुरं प्रातः सप्तदायो द्विजोत्तमः ॥ ४ ॥
 सुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्सर्वफलं तथा । श्रद्धादानवशात्सोऽत्र गङ्गायाः पूर्वभागजः ॥ ५ ॥
 सिद्धस्येकेन मुखे राहौ जीवे कर्कजलिगे भृगौ । स रक्तगौरो मतिमान् बन्धुस्त्रीमुत्संयुतः ॥ ६ ॥
 लघुवृणी तमिवदो द्विजवंशसमुद्भवः । सर्वमेतत्फलं दानात्स्त्रीत्यागान्मृतपुरः ॥ ७ ॥
 स्त्रीत्यागी भ्रूणहा लोके इति वेदविदो विदुः । योपास्ताहाव्यतः पूर्वं ह्यणुष्व विनतामुत ॥ ८ ॥
 प्राग्भवे या कनिष्ठाभूत्ता ज्येष्ठाऽत्र गतप्रजा । गर्भदोषयुता चेति लक्ष्मीलक्षयेत्तवग ॥ ९ ॥
 वञ्चामि निष्कृतिं तस्य सर्वपापविनाशनीम् । कुर्यात्सर्वैर्बर्द्धमिदं गणेशं विव्रनाशनम् ॥ १० ॥
 तदर्पार्थमितं देयं त्रिषु विचादिमं पठन् ॥ ११ ॥

मन्त्रः ।

“ त्यक्ता वरानना शुद्धा पूर्वं पापं समर्जितम् । तत्पापस्य विनाशाय ददेऽहं गणनायकम् ॥ १२ ॥
 मापसप्तमिता लक्ष्मीः शुभा लेख्या द्विरण्मयी । ददेऽहं विप्रमुख्येऽत्र वेदशास्त्रविशारदे ” ॥ १३ ॥
 ब्राह्मणान्तरपेक्षत्र शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् । एवं विधानं यः कुर्याज्जीविष्यन्ति च तत्सुताः ॥ १४ ॥
 श्रुत्वेनं शक्तिमान् यस्तु न कुर्याच्छोधनं सदा । ते पुत्रान्नोपसर्पन्ति रिष्टं पश्चाद्वन्दके ॥ १५ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र जीवनं वर्षसप्ततितम् । अन्यजन्मादिकं ज्ञेयं विस्तरं नोदितं मया ॥ १६ ॥
 इति श्रीश्रद्धासूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वात्रिंशदधिकपञ्चशततमः ॥ ५१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे पञ्चनदे जाता बाहुजा पूर्वजन्मनि । साऽत्र जन्मनि वै विप्रा जाता प्राग्विप्रपूजनात् ॥ १ ॥
 प्राग्यत्तया कृतं कर्म शृणुष्वग्रे स्वगेश्वर । ब्राह्मणेन महद्दुःखं तद्गृहे स्थापितं च यत् ॥ २ ॥
 न दत्तं तत्पुनस्तस्मै भुक्तं सर्वमशेषतः । गृहो द्विजस्तदुःखेन क्षुधितस्तु पतत्रिण ॥ ३ ॥
 पापमाचरितं पूर्वं ब्रह्मघातसमं तथा । पञ्चत्ववशात् जाता मुक्त्वाऽत्र यमशासनम् ॥ ४ ॥
 पुत्रसंतापिहीनाऽत्र युवभावे क्षयान्विता । निष्कृतिं परमां तस्या वक्ष्येऽहं पापनाशनीम् ॥ ५ ॥
 सर्वस्वेन तदधेन कार्या स्वर्णमयी शुभा । कदली पत्रसंयुक्ता देया विप्राय धीमते ॥ ६ ॥
 दानेनानेन सुप्रीता ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः । क्षयनाशकराः सर्वे भविष्यन्त्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
 इति श्रीश्रद्धासूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायस्रष्ट्विंशदधिकपञ्चशततमः ॥ ५१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि भो सूत चोच्छिष्टं भक्षयेत् यः । राज्यन्धो जायते सोऽपि जन्मन्यत्र च मानव ॥ १ ॥
 भोजयेद्ब्राह्मणान्भक्त्या गोमूत्रं प्राशयेत्तथा । मुच्यते तत्क्षणात्सूत नक्तान्धत्वं न संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीश्रद्धासूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायस्रष्ट्विंशदधिकपञ्चशततमः ॥ ५१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भक्षयेत्पुरा नारो चोच्छिष्टं सा शुभानना । नक्तान्धा जायते तत्र व्यथिता नेत्रपीडया ॥ १ ॥
 गोमूत्रप्राशनादत्र ब्राह्मणेभ्यश्च भोजनात् । नक्तान्धरोगान्मुक्ता स्यादत्र जन्मनि सुव्रत ॥ २ ॥
 इति श्रीश्रद्धासूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चत्रिंशदधिकपञ्चशततमः ॥ ५१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभोजी प्राग्रज्यन्धो जायतेऽधुना । स तत्पापविशुद्धयर्थं गोमूत्रं विधिवत्पिबेत् ॥ १ ॥
 भोजयेच्च तथा विप्रान् शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् । राज्यन्धरोगात्सततं मुक्तो भवति मानवः ॥ २ ॥
 इति श्रीश्रद्धासूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चत्रिंशदधिकपञ्चशततमः ॥ ५१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभुजारी प्राग्भवे विनतामुत् । राज्यन्धरोगयुक्ता सा चात्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
 द्विजेभ्यो भोजनाच्च गोमूत्रप्राशनाच्च । मुच्यते पूर्वपापाच्च विडालोच्छिष्टभोजनात् ॥ २ ॥
 इति श्रीश्रद्धासूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तत्रिंशदधिकपञ्चशततमः ॥ ५१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डाल्यां गमने पूर्वमेव च गरुडाग्रज । जायतेऽजगरश्चात्र भूढो जन्मनिजन्मनि ॥ १ ॥
 चान्द्रायणव्रतादत्र दशवृत्त्या कृतात्सुत । स मुच्यतेऽजगरत्वाच्छुद्धबुद्धिर्भवेदिह ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याल्लसंवादे कर्मविपाके अथाष्टोऽष्टात्रिंशदधिकर्षव्रततमः ॥ १३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्धमा नारी प्राग्भवे विनतासुत । चाण्डालं प्राप्नुयात् सात्राऽजगरी जायते जडा ॥ १ ॥
 प्राजापत्यव्रतायत्नात्कृतात्पञ्चापवर्तनेः । मुच्यते पूर्वपापात्सा जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याल्लसंवादे कर्मविपाके अथाष्ट एकोनचत्वारिंशदधिकाव्रततमः ॥ १३९ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो धर्मिष्ठो वत्सलः सुधीः । नित्यसत्यसदाचारः साधुमेवकर्मयुतः ॥ १ ॥
 तस्य देहे भवेच्चिह्नं पापजं चात्र जन्मनि । ददुः क्लामः फण्डश्च नेत्रतोदो विरश्मिता ॥ २ ॥
 किञ्चिद्ददः प्रजायेत यौवने कारणं विना । तस्य भार्या सुतन्वङ्गी स्त्रीधर्मव्रतकारिणी ॥ ३ ॥
 तस्योदरे वातबाया मूर्ध्नि पीडा प्रजायते । मृतवत्सा कथं जाता पुत्रपुङ्गवो मृताः कथम् ॥ ४ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वे वैश्यसमुत्पन्ना प्रिया शूद्रीप्रसारिता । बहुव्यापारनिरता बहुद्रव्यसमन्विता ॥ ६ ॥
 शूद्रा याता च संबन्धं बहुकालगतागतेः । अन्योन्यं प्रीतिवशतः किञ्चित्कालो गतस्तदा ॥ ७ ॥
 उभयोः कर्मणोर्द्वे धनकर्ता यतस्ततः । मान्यकर्मकृता योऽसी तेन तत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥
 ब्राह्मणस्य सुतः श्रेष्ठः स्वर्णालंकरणैर्युतः । धनलोभाद्गतस्तेन भाविनोऽर्यस्य वै बलात् ॥ ९ ॥
 तस्यापि मातापितरौ पुत्रदुःखेन दुःखिता । द्वित्रवर्षस्तथा मासैर्वयोभिश्च समन्वितः ॥ १० ॥
 धनलोभवशात्तेन दुष्टचित्तेन वै तदा । अचिराच्च मृतस्तत्र गतो वै यमशासनम् ॥ ११ ॥
 गृहस्य जात उद्भासो ब्राह्मणस्य ततः स्वग । तेन कर्मविपाकेन नरके पातितो भृशम् ॥ १२ ॥
 पञ्चान्मानुषमापन्नो व्रतदानप्रभावतः । इदं जन्म चतुर्थं तु मृतापत्यं स्वर्गेश्वर ॥ १३ ॥
 दिशादिमासजातानां मृतिर्दिशादिहायनैः । मृताः पुत्रा भवेयुस्ते जाताजातास्तथैव च ॥ १४ ॥
 इदं जीवेदिदं जीवेदिद्याशामपि च दुर्बन् । जाताजाता विनश्यन्ति ते तस्याऽकृतनिष्कृतेः ॥ १५ ॥
 एवं यदि चिरं स्थित्वा अचिरान्म्रियते परम् । मुमुणाश्च मुरूपाश्च लालनाच्चादुकारिणः ॥ १६ ॥
 नश्यत्सु जातजातेषु जन्मजन्मसु तेषु च । व्याध्यन्तरो भवेद्द्वयाधिग्रस्तो व्यसनवानयम् ॥ १७ ॥
 नास्ति सीर्यं लवेऽप्यस्य नानाशङ्कितचेतसः । भवेच्च तद्वत्सत्वाजपि परापत्यानि पश्यतः ॥ १८ ॥
 लक्षणानि पुरोक्तानि तस्य स्वान्यपि कीर्तयेत् । सोदरे त्रियते चालः सर्वे ब्राह्मण उच्यते ॥ १९ ॥
 मृतवत्सोद्भवं चिह्नं पूर्ववत्प्रतिपादयेत् । स्ववंशस्यापि विच्छेदो द्रव्यहानिर्पतस्ततः ॥ २० ॥
 दीर्घनस्य महानाधिः श्लोक एवोपजायते । अदृष्टगुणलावण्या अदृष्टाननकान्तयः ॥ २१ ॥
 त्रियन्ते जातमात्रा वै पुत्रा अकृतचास्वः । एवं तु कर्मणि ज्ञाने प्रायश्चित्तमथाचरेत् ॥ २२ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन् इह कर्मनिपूदनी । कथ्यतां दिवसेशान नारीणां हितकाम्यया ॥ २३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि मृतवत्साधनाशनीम् । निष्कृतिं विधिवत्तार्क्ष्यं संततेः सांप्यदेतवे ॥ २४ ॥
यजमानः सपत्नीको विधिवद्विधिमाचरेत् । पठद्भिः शान्तिमूक्तानि ब्राह्मणैः सहितोऽर्पयित् ॥ २५ ॥
सिद्धार्थीशतपूर्वाभिः कृतरक्षं प्रतिष्ठितम् । स्नापयेद्गोपधर्मन्त्रैर्वारुणैर्विष्णुसूक्तिभिः ॥ २६ ॥
मुदिष्टे मुशुभे देशे गोमयाद्युपलिप्तके । तत्रोपर्याविकं स्तीर्त्वा कृष्णाजिनमयापि वा ॥ २७ ॥
द्रोणमानं तिलानां तु कृष्णवस्त्रेण संयुतम् । स्नापयेद्वाजतं पञ्च तन्मध्ये पलनिर्मितम् ॥ २८ ॥
सौवर्णीं प्रतिमां तत्र चालगोपालमूर्तिकाम् । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां मूर्तित्वे शुभलक्षणे ॥ २९ ॥
अर्चयेद्गन्धपुष्पाद्यैरुपचारैर्यथाविधि । सम्यक् श्रद्धावती नारी मृतसंततिदुःखिनी ॥ ३० ॥
आहूय विदुषो विप्रान् तथैव वेदवादिनः । अलोलुपाः सदाचाराः पूज्या अर्घ्याद्विकंस्तया ॥ ३१ ॥
भूमिद्रविणहेमाद्ये यल्लिप्ता सा च नश्यतु । नाशेयत्तस्य पापस्य मूर्तिं च शुभलक्षणाम् ॥ ३२ ॥
अग्रे नयेति मन्त्रेण विसृज्येतदुदीरयेत् । धेनुं दद्यात्सयत्तां च सहिरण्यां यथाविधि ॥ ३३ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेत्सम्यक् शतं साग्रं यथाविधि । सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टवान्धवान् ॥ ३४ ॥
इहैव लक्ष्म विज्ञेयं मातृबन्धुसुखोज्झितम् । स्वसुतासुतसौख्यानां संतोषो निजपुत्रवत् ॥ ३५ ॥
विरुध्यन्ते ह्यपत्यानि तादृशानि मिथः कियत् । विकारो विकृती लीपाद्गमने पादवैकृतम् ॥ ३६ ॥
पैतृजा मातुलान्यां तु कासमुल्मार्तित्वग्न्यया । मृतापत्यातिदस्तेषामनुमन्त्रादिभेदतः ॥ ३७ ॥
तथा तथाऽत्र दुःखानि जायन्तेऽस्य मुहुर्मुहुः । पूर्वकर्माजितं पापं चिह्नं तस्य सहायवत् ॥ ३८ ॥
इति श्रीदृढसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायश्चत्वारिंशदधिकपञ्चशततमः ॥ १४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्राय यो विपं दद्याद् घातार्थं पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्रच्छदिरोगेण बाध्यते ॥ १ ॥
निष्कृतिर्नास्ति तस्यात्र पापस्य दृढकर्मणः । छदिरोगेण सततं यौवने नाशमाप्नुयात् ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं न तस्यात्र दानैरपि सहस्रशः ॥ ३ ॥

इति श्रीदृढसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायश्चत्वारिंशदधिकपञ्चशततमः ॥ १४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत विपं दद्याद्विजातये । छदिरोगेण साऽत्रैव निश्चितं नाशमाप्नुयात् ॥ १ ॥
न पापशोधनं प्रोक्तं तस्यास्तु गरुडाग्रज । ब्राह्मणस्य वधे सूत प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ २ ॥
इति श्रीदृढसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायश्चत्वारिंशदधिकपञ्चशततमः ॥ १४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परे च यो विपं दद्यात्पूर्वजन्मनि मानद । छदिरोगेण सोऽत्रैव बाध्यते पीडया तु सः ॥ १ ॥
धेनूनां दशकं दद्यात्सर्वोपस्कारसंयुतम् । मुच्यते छदिरोगाच्च जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीदृढसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायश्चत्वारिंशदधिकपञ्चशततमः ॥ १४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूकोऽत्र जायते जन्तुर्यः पूर्वं भ्रातृघातकः । वभूव कामतः सूत प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ १ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुश्चत्वारिंशदधिकपंचशततमः ॥ ५४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मागधी ह्यासीजाता ब्रह्महृदे सुत । सा चात्र यवनी देशे शुभे पञ्चनदेऽण्डज ॥ १ ॥
पुत्राभिलाषिणी पूर्वं अभजयन् पुरा । तस्मात्सा यवनी जाता पुत्रसंततिवर्जिता ॥ २ ॥
नानाधनयुता दानात्कुरुक्षेत्रे पुराऽनघ । शिवभक्तिपरा तस्मात्सुखैश्वर्यसमान्विता ॥ ३ ॥
अत्र जन्मनि सा लक्षरुद्रपूजनजाह्नतात् । पुत्रपौत्रयुता नारी भवत्येव न संशयः ॥ ४ ॥
अथवा हरिश्चंद्रस्य शतावृत्त्या विधानतः । श्रवणात्पूर्वजात्पापान्मुच्यते विनतासुत ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पंचचत्वारिंशदधिकपंचशततमः ॥ ५४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवालये वसन् कश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । विष्णुपूजारतो नित्यं द्रव्यलोभेन चाण्डज ॥ १ ॥
चौर्येण तु हतं द्रव्यं यत्स्थितं देवताश्रये । तेन दण्डकृतं सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ १ ॥
स तेन कर्मणा युक्तो भुक्त्वा तत्पापजं फलम् । जातो गङ्गाश्रये स्नात्रः पर्वते पूजनाद्वरेः ॥ ३ ॥
बहुद्रव्यान्वितो भूपः सर्वसंपत्सुखान्वितः । बाल्ये हि पाण्डुरोगातो ह्यत्र जन्मनि मानवः ॥ ४ ॥
देवद्रव्यापहारीति पाण्डुरोगी प्रजायते । तत्पापनाशनं पुण्यमुपायं शृणु तत्त्वतः ॥ ५ ॥
कुर्याद्विरण्मयीं पृथ्वीं सप्तमुद्रां पलात्मिकाम् । सवनां सागरोपेतां सप्तदीपां वसुन्धराम् ॥ ६ ॥
गन्धपुष्पैरलंकृत्य दद्याद्विप्राय धीमते । पाण्डुरोगाद्विमुक्तः स्यादत्र जन्मनि मानवः ॥ ७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्चत्वारिंशदधिकपंचशततमः ॥ ५४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे प्रादाद्विपं कस्मिंश्च काश्यप । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र च्छर्दिरोगेण पीडयते ॥ १ ॥
धेनूनां दशकं दद्यादशक्तीं गरुडाग्रज । सवत्सां कपिलां दद्यात्सा तद्दोषारममुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तचत्वारिंशदधिकपंचशततमः ॥ ५४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विप्रो ह्यभूदङ्गे प्राग्भवे धर्मसंयुतः । असी परस्य कन्याया उद्वाहमकरोत्सुधीः ॥ १ ॥
दानाल्पत्वान्महाभाग चकाराल्पविधानतः । चौर्यकर्मरतः सोऽपि कदाचिद्द्वैवयोगतः ॥ २ ॥
स चचार वने सूत मार्गलुण्ठनतत्परः । काचित्सुनयना तत्र प्राप्ता भाविचलाद्दृढात् ॥ ३ ॥
नानाभरणयुक्ता सा पूर्णगर्भसमान्विता । सा लुण्ठिताऽत्र व्रसिता तेन पापधियाऽण्डज ॥ ४ ॥
सहायैः सा परित्यक्ता साडनादाकुला बहू । तद्दर्भाद्वै च्युतो पुत्री पापमाचरितं त्विदम् ॥ ५ ॥
ततो धर्मपुरं प्राप्तः पुण्यपापसमान्वितः । पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापात्पापं पतत्रिण ॥ ६ ॥
परकन्याविवाहेन स जातो वाहुजोऽधुना । गङ्गायाः पूर्वभागे तु दशपौजनसंमिते ॥ ७ ॥
गौरः स्वरूपः क्षीणाङ्गो बहुद्रव्यः पराकभी । पिताधिकोऽतिमातिमान् बहुपुत्रीभिरन्वितः ॥ ८ ॥
जातपुत्रैर्मृतेस्ततः पूर्वपापात्तयाऽण्डज । विन्मयं तत्प्रवक्ष्यामि येन पापात्प्रमुच्यते ॥ ९ ॥

पलार्धमितेनैव कार्या सुघटिता सुत । बाहुजा गर्भसंयुक्ता सौवर्णी भूपणान्विता ॥ १० ॥
 पूर्वपापविशोधाय सा देया ब्राह्मणाय वै । गन्धैः पुष्पैः समभ्यर्च्य मन्त्रैः प्रणवपूर्वकैः ॥ ११ ॥
 वेधसं तत्र सौवर्णं सुवर्णकमितं शुभम् । दद्याज्जपेच्च मन्त्रांश्च तल्लिङ्गान्विधिपूर्वकम् ॥ १२ ॥
 होमयेच्च यवांस्तत्र सहतण्डुलसर्पपान् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
 शृणुयाद्धरिवंशं वा शतावृत्त्या विधानतः । गायत्र्यष्टशतं जप्त्वा तस्माद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ १४ ॥
 तस्मात्पुत्रसुखं लेभे चात्र जन्मनि वै ध्रुवम् । रिष्टं पञ्चाशद्वदे तु प्रायश्चित्तेऽकृते सुत ॥ १५ ॥
 वेदसप्तमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽत्र च ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टचत्वारिंशदधिकपञ्चशततमः ॥ ५४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्यभिचाररता पूर्वं याऽत्रापि व्यभिचारिणी । साऽऽगता नरकाद्द्वोरादसती पापजाऽण्डज ॥ १ ॥
 न शुद्धयत्यशुभाचारा प्रायश्चित्तशतैरेपि । वाराणस्यां गतिश्चास्या बासोऽत्र विनतासुत ॥ २ ॥
 मुच्यते सर्वपापाच्च पूर्वजन्मकृताद्दृढात् । वाराणस्यां चतुर्दश्यां शिवपूजनजाद्रतात् ॥ ३ ॥
 बाहुजेह महाभाग पूर्वोऽप्यत्रापि बाहुजा ॥ ४ ॥

यः कृत्वा धूर्ततां पूर्वं बन्धयेद्ब्राह्मणं मुत । सोऽत्राऽपस्माररोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ ५ ॥
 तेनैव पापरोगेण त्रियतेऽत्र पतत्रिण । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापे ब्राह्मणवञ्चने ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनपञ्चाशदधिकपञ्चशततमः ॥ ५४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भ्रातृघातिनी नारी प्राग्भवे विनतासुत । साऽत्र जन्मनि मूकत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
 क्षान्मान्महापापकृतात्र चोक्ता निष्कृतिर्मया । ज्ञात्वा ब्रह्मवधं सुत प्रायश्चित्तं न तत्तमम् ॥ २ ॥
 सप्तजन्मनि मूकत्वं जायते महदेनसः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चाशदधिकपञ्चशततमः ॥ ५५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ विप्रश्चात्र जन्मनि बाहुजः । देवद्रव्यापहरणात्प्रागत्राक्षिप्रपीडनम् ॥ १ ॥
 विंशद्वयं व्यतीते च नेत्रभङ्गः प्रजायते । तद्रक्षार्थमहं वच्मि दाने पापहरं परम् ॥ २ ॥
 कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य सुराधिपम् । गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य दीपा देवाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
 राजताश्च महाभाग नेत्ररोगं न पश्यति । भोजयेच्छक्तितो विप्रांस्त्वयैव वैष्णवान्मुत ॥ ४ ॥
 कृत्वा तेन विधानेन रिष्टं नैव प्रपश्यति ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्याय एकपञ्चाशदधिकपञ्चशततमः ॥ ५५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वभेदहरः पश्चिद्भवत्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत क्षयरोगप्रपीडितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्य वित्तनुषांशभागतः । कालचक्राभिर्धं दानं दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्दोमयेच्च स्वशक्तितः । कालचक्राख्यदानेन रोगा नश्यन्ति पापजाः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विपञ्चाशदधिकपञ्चशततमः ॥ ५५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मवादरता ह्यत्र या पूर्वेष्वभूत्पतिरता । पतिपापप्रभावाद्दे गतिं प्राप्ता हि मानुषीम् ॥ १ ॥
त्यक्त्वा शरीरं सा देवी पार्वत्या सह मोदते । मुनक्ति भोगान्सकलान् पतिं प्राप्य तपस्विनी ॥ २ ॥
गच्छेत्सा परमं स्थानं यत्र देवो महेश्वरः ॥ ३ ॥

इति श्रीहृदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अप्यायश्चिपचाशदधिकपञ्चशततम ॥ ५५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

योऽज्ञानात्कृतवान्सूत प्राग्भवे भ्रातृवातनम् । सोऽत्र जन्मनि मूकत्वं भजते क्वापि मानवः ॥ १ ॥
चान्द्रायणनयं कुर्याद्विधिना पापशोधनम् । पुस्तकं च तथा दद्यात्सुवर्णपलसंयुतम् ॥ २ ॥
य एवं कुरुते सूत स तत्पापात्ममुच्यते । न जायेतात्र मूकत्वं कदाचिद्विनामुत ॥ ३ ॥

इति श्रीहृदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अप्यायश्चिपचाशदधिकपञ्चशततम ॥ ५५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या धूर्ता बन्धपेत्काचिह्नोकान्पूर्वभवेऽण्डज । साऽत्र जन्मनि रोगेणापस्मारेण प्रपीडिता ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि पापनाशकरं सुत । ब्रह्मकूर्चत्रयं कुर्याद्द्याद्रेतुं पयस्विनीम् ॥ २ ॥
इति श्रीहृदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अप्याय पञ्चचाशदधिकपञ्चशततम ॥ ५५५ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्वर्णोत्तमो जातो धर्मिष्ठो वित्तसंयुतः । उदरे वायुरल्पीयाज्जिरोऽर्जितश्च प्रजापते ॥ १ ॥
शरीरे जायते चिह्नं निश्चिह्नसमन्वितम् । ददुः कण्ड्विंशालातो गमने पार्श्वकृतिः ॥ २ ॥
कर्मनुसारतो व्याधिशिर्द्धं तस्य सहायकम् । भार्या प्रीतिपरा नित्यं कदाचित्कलहमिया ॥ ३ ॥
रोपयुक्ता मिताहारा प्रदूरतिः प्रजापते । मृतवत्सा कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वस्त्रिया सहितो विशः कुलीनो बहुपाचकः । गत्वा चैव महारण्येऽवृत्ता गर्भसंयुता ॥ ५ ॥
बह्वोऽपि समायाताः शत्रुभिः परिवेष्टिता । ता भीता तदा स्त्रीणां त्रासयन्ती महाबने ॥ ६ ॥
गर्भपातोऽभवच्चन तस्यैव च ततो मृतः । तेन कर्मविपाकेन म्रियन्ते तस्य बालकाः ॥ ७ ॥
केचिन्जीवन्ति पण्मासं केचिद्वर्षाधिकं भृशम् । बहुकाले भवेत्कश्चिन्मृतानां चिदमेव च ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

देवदेव जगन्नाथ लोचानां हितकाम्यया । कथयस्व प्रमादेन कर्मणस्तस्य निष्कृतिम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साधु पृष्टं महाबाहो परमेतच्च दुर्लभम् । तेनेदं मुनिभिः प्रोक्तं प्रायश्चित्तमत्रापहम् ॥ १० ॥
गोत्रयं वै सुवर्णानां सौवर्णं निष्कमंयुतम् । शुष्पितं फलितं वृक्षं बन्धयुग्मं गुरोगपि ॥ ११ ॥
कर्मप्रसाशनं विप्रं पूजयेद्विधिपूर्वकम् । एवं यः कुरुते वत्स निष्कृतिं कर्मणः फलम् ॥ १२ ॥
पुत्रपौत्रार्थैर्कुर्युक्तो घनधान्यसमन्वितः । न करोति च यो मोहादोभादा कर्मनिष्कृतिम् ॥ १३ ॥
स याति पापशोषेण सुवि जन्मनि जन्मनि । एवं यः कुरुते भक्त्या प्राप्यते पुत्रपौत्रकम् ॥ १४ ॥
इति श्रीहृदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अप्याय पञ्चचाशदधिकपञ्चशततम ॥ ५५६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभूत्काचिन्नारी भर्तृप्रियान्विता । दक्षा सर्वक्रियास्वेव बहुदानप्रदायिका ॥ १ ॥
पार्श्वस्थस्यान्यशूद्रस्य गृहाग्रीतानि मानन्द । सर्वस्नेहानि चौर्येण सर्वशून्यात्पुराऽनघ ॥ २ ॥
सुक्तानि बहुभिः सूत मिलित्वा च सुतादिकैः । पूर्वजन्मकृतात्तर्हि कर्मणोऽत्र फलं भुवि ॥ ३ ॥
सा जाता बाहुजा नारी धनभोगसमन्विता । पुत्राऽन्विता विचित्रा च भर्तृशुश्रूषणे रता ॥ ४ ॥
क्षयरोगाकुला पक्षिन्नत्र स्नेहहरा यतः । निष्कृतिं तस्य पापस्य पुण्यां पापीघनाशनीम् ॥ ५ ॥
फलयामि प्रयत्नेन वित्ततुर्यांशभागतः । कृत्वा तु कदर्ली रम्यां पत्रयुक्तां सुवर्णजाम् ॥ ६ ॥
दद्याद्देविधिज्ञाय क्षयदोषोपशान्तये ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपचाशदधिकपञ्चशततमः ॥ ५५७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो लोकान्वञ्चयेत्कश्चित्पुरा धूर्तस्य कर्मणा । सोऽत्र जन्मन्यपस्माररोगेण महताऽऽकुलः ॥ १ ॥
धेनुं दद्यान्महाभाग सवस्तां विधिसंयुताम् । ब्रह्मकुर्वन्नयं कुर्यात्स तत्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
न भवेत्तस्य रोगस्य वेदना पापशोधनात् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टपचाशदधिकपञ्चशततमः ॥ ५५८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र चन्द्रवदना गौराङ्गी पतिवल्लभा । धनधान्यसमायुक्ता स्वर्णकारी सुखान्विता ॥ १ ॥
दक्षा भर्तृहिता नित्यं पूर्वं सा द्विजवल्लभा । स्वर्णापहारजात्पापात्प्राप्ता सा स्वर्णकारिताम् ॥ २ ॥
पुत्रहीना महाभाग परद्रव्यापहारजात् । कुरुक्षेत्रे शक्तिप्रस्ते स्वर्णं दद्याच्च शक्तितः ॥ ३ ॥
तदत्त्वाऽऽसु लभेत्पुत्रानत्र जन्मनि वै सुत ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकोनपष्टविकपञ्चशततमः ॥ ५५९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अन्नहृत्प्राग्भवे यस्तु ज्ञानादत्र पतत्रिण । सोऽजीर्णेनैव रोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
अन्नदानाच्च विप्रेभ्यो रसदानाच्च शक्तितः । सावित्रीजपतो होमात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
पापक्षये क्षयं याति रोगाः पापसमुद्रवाः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षष्ट्यविकपञ्चशततमः ॥ ५६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिमोहनाच्चक्रे नारी आरुवधं पुरा । साऽत्र जन्मनि मूकत्वं भजेत्कापि शुभानना ॥ १ ॥
मायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि तस्य चान्द्रायणव्रतम् । वेदपुस्तकदानं च फलं स्वर्णमितं त्विह ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकपष्टविकपञ्चशततमः ॥ ५६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चालपाती भवेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । वेनतेयात्र जनुपि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १ ॥
श्रवणादग्निर्विशस्य विधिवचात्र जन्मनि । ब्राह्मणोऽहनाच्चैव पूजनाच्छूद्रस्य च ॥ २ ॥
जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा नात्र कार्पा विचारणा ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विपष्टविकपञ्चशततमः ॥ ५६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सूकरी या भवेत्पूर्वं निपादी पुनरेव सा । शूद्राधमा पञ्चनदे जाताऽत्र विनतासुत ॥ १ ॥
 पुत्रपौत्रधनैर्धान्यैर्गजैश्चोष्टादिवहनैः । युक्ता सा यवनी सूत तीर्थराजस्य सेवनात् ॥ २ ॥
 भर्तृसङ्गयुतात्पूर्वं पुनस्तद्वितवाञ्छनात् । यवनी पूर्वपापाच्च तत्र तस्योपसेवनात् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्त्रिषष्ट्यधिकपञ्चशततमः ॥ १६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चित्प्रागभवद्विप्रः सर्वविद्याविशारदः । वेदाभ्यासरतः श्रीमान् प्राप्तसर्वमनोरथः ॥ १ ॥
 तुलाधृतानि स्नेहानि विप्राणां स्नेहभागिनाम् । गृहीतान्यतिचीर्षेण लोभयुक्तेन चेतसा ॥ २ ॥
 यस्माद् ज्ञानकृतं चैव प्राग्भवे तत्फलं शृणु । सोऽत्र विप्रः प्रयागेऽस्ति द्विजो वेदाविदांवरः ॥ ३ ॥
 धनपुत्रसमायुक्तः क्षयरोगसमन्वितः । वेदाभ्यासात्तया दानात्तीर्थराजाधिसेवनात् ॥ ४ ॥
 नाशः स्यात्क्षयरोगस्य चात्र जन्मनि चाण्डज । दोषात्स्वल्पात्फलैर्युक्तो जीवेद्द्वर्षशतं ध्रुवम् ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुःषष्ट्यधिकपञ्चशततमः ॥ १६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव ब्राह्मणः कश्चिद्ब्रह्मदेशे वसन् सुधीः । धर्मशास्त्रक्रियायुक्तो धनपुत्रादिसंयुतः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन विप्रेभ्यो दानान्यल्पानि शक्तितः । सत्पात्रेभ्यः परं सूत पर्वस्ववि विधानतः ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन कामलोभेन चाण्डज । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भो भाविनोऽर्थस्य गौरवात् ॥ ३ ॥
 स्त्रीसाहाय्यात्तया तत्र कृतं तद्गर्भपातनम् । सा मृता तेन ह्युत्वेन गर्भपातोद्भवेन च ॥ ४ ॥
 एवं किंचिद्व्रते काले संप्राप्तो यमशासनम् । भुक्त्वा पापाच्च नरकान् पुण्यात्स्वर्गाच्च शाश्वतान् ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो ब्राह्मणादधः । यमुनायां महाभाग गौरः पित्ताधिको बृणी ॥ ६ ॥
 धनमित्रसुखैर्धर्ममतिस्त्रीभोगमाग्न नरः । दक्षः कार्येऽथ चार्चको धर्मिष्ठो लाभसंयुतः ॥ ७ ॥
 मानी यशस्वी पुरुषः कान्तिमान् प्रियभाषणः । पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः कश्चित् ॥ ८ ॥
 धूर्तः शठः क्रोधपरो धनवृद्धिक्षयान्वितः । चिन्तातुरः पापशेषाद्ब्राह्मणसमनोरथः ॥ ९ ॥
 ब्राह्मण्यां वीर्यदानात्पात्तया गर्भस्य पातनात् । अत्र पञ्चाशद्व्यान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ १० ॥
 शिक्षमङ्गादृषे सुनौ चन्द्रः शुक्रगृहान्वितः । पापाभ्यां पुत्रभावेऽपि समाक्रान्तोऽत्र जन्मनि ॥ ११ ॥
 स्त्रीसाहाय्यात्तया पूर्वं साऽत्र संततिदुःखिता । लक्षणैरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥
 कार्याऽत्र ब्राह्मणी लेख्या सुवर्णीष्टपलैर्मिता । तदर्धार्धमिता वापि त्रिषु वितातुसारतः ॥ १३ ॥
 पत्रे गर्भान्विता भव्या बहुभूषणसंयुता । गन्धपुष्पाक्षतैर्वस्त्रैः पूजनीया मयतनतः ॥ १४ ॥
 सा देयाऽत्र विधित्ताय मन्त्रमुच्चारयन्निमम् ॥ १५ ॥

मन्त्रः ।

“ ब्राह्मणा निर्मिते देवि पापमाचरितं त्वयि ॥ १६ ॥

तत्पापशमनायेव त्वां ददेऽहं हिरण्यमीम् । ब्राह्मणाय महाभाग पापं गच्छतु तद्दशम् ” ॥ १७ ॥
 सोमं च राजतं दद्यात्तन्मितं पापशान्तये । लक्ष्मीनारायणं चापि हेमसीवर्णसंमितम् ॥ १८ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु त्र्यम्बकं तन्मितं जपेत् । मन्त्रमष्टाक्षरं तद्वज्रपत्वा शुद्धिमवाप्नुयात् ॥ १९ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन तिलाज्ययवतण्डुलैः । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूजयेच्च विधानतः ॥ २० ॥

रुद्रलक्षं त्रिगुणितं नानाविभवविस्तरैः । पूजयेद्वा विधानेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २१ ॥
 य एवं विधिना सूत प्रायश्चित्तं समाचरेत् । तस्य संततिवृद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि ॥ २२ ॥
 ब्रह्मलोकमवाप्नोति पापस्यास्य प्रभावतः । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं वर्षं पष्टिमिते ध्रुवम् ॥ २३ ॥
 आयुर्नवतिवर्षान्तमत्र पापविशोधनात् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वरूपमेवात्र सूचितम् ॥ २४ ॥
 अष्टाक्षरं त्रिसाहस्रं जप्त्वा शुद्धिं समाचरेत् । होमयेत्तदशांशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् ॥ २५ ॥
 शृणुषाद्वरिवंशं वा दशावृत्त्या विधानतः । य एवं कुरुते सूत द्वयोः पापविशोधनम् ॥ २६ ॥
 तस्य पुत्रविबुद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि । नाधयो व्याधयस्तस्य न चारिष्टमर्थं क्वचित् ॥ २७ ॥
 नैवं करोति यो मोहाल्लोभात्पापविशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः ॥ २८ ॥
 पञ्चत्रिंशन्मिते वर्षे रिष्टं देहधनान्तिकम् । त्रिसप्ततिमितं चायुः प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ २९ ॥
 गतिमप्युत्तमां याति त्वन्मया ह्याततायिनाम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वरूपमेवात्र सूचितम् ॥ ३० ॥
 यदन्तरगतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ३१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पंचपट्यधिकपंचशततमः ॥ १६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः प्राप्नोति हि धर्मात्मा सर्वपापविशोधनम् । सर्वस्वेन यजेद्देवान् पितृन्वै श्रद्धयाऽन्वितः ॥ १ ॥
 गयाभ्राद्धादिभिः कर्ष्यैर्हव्यैर्दानैर्विधानतः । पूर्वपापविनिर्मुक्तो याति ब्रह्म सनातनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पट्यधिकपंचशततमः ॥ १६१ ॥

अरुण उवाच ।

कथयस्व दिवानाय लोकानां हितकाम्यया । पृच्छामि तेऽत्र देवेश छिन्धि मे सर्वसंशयान् ॥ १ ॥
 जात्युत्तमानां जन्तुषु सदा संपत्तश्चिद्विमान् । पूर्वजन्मनि किं जन्म सुखसंपत्तमन्वितः ॥ २ ॥
 बन्धूनामपि सौख्यं च वैष्णवीमतिवर्तने । जातसंततिदुःखार्तः कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणी गर्भयुक्ता च प्रयाणे भर्तृसंयुता । सर्वाभरणभूषाढ्या नानारत्नसमन्विता ॥ ४ ॥
 घृष्टुभिर्मिलितैश्चरैर्जगृहे सर्वभूषणम् । तत्र कोलाहलो जातो गर्भपातोऽभवत्तदा ॥ ५ ॥
 तेन पापेन बालानां गर्भनाशः प्रजायते ॥ ६ ॥

अरुण उवाच

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन् येन पापं प्रणश्यति । एतेषां विस्तरं ब्रूहि लोकानां हितकाम्यया ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

एकदासो विधिश्चैव लक्षपूजा ततः परम् । सगर्भा गौः प्रदातव्या भोजनं शतसंमितम् ॥ ८ ॥
 गर्भात्त्रेयागतामम्भोऽभिषेकः समयादनु । पञ्चमे वाय पष्ठे वा मासि जातो मृतश्च यः ॥ ९ ॥
 तपोः पर्वविशेषांश्च कथयिष्यामि योषितोः । सप्तमेषु च मासेषु यन्मृतः प्रसवः स्त्रियाः ॥ १० ॥
 अथवा घ्राष्टमे मासि सूत सद्यो विपद्यते । सा चापि मृतकल्पा स्यादाभयैः सूतिकामयैः ॥ ११ ॥
 शोषादामोदरे टोषं शूळं गौरवकम्पनैः । रक्तस्त्रावो विवर्णश्च जायते कर्मजोरितः ॥ १२ ॥

रजस्तस्याः पलाभ्यां तु कोशगर्भाश्रयाकृति । कुसुम्भवेष्टितं तं वा रक्तवस्त्रेण वेष्टयेत् ॥ १३ ॥
मधुना पूरयेत्तत्र शलाकां रूप्यवर्तिनीम् । तन्मध्ये हेमशकलं शिपेदापि च यत्नतः ॥ १४ ॥
दद्याद्दिवाय विधिवद्यथाश्रुतिनिरूपितम् ॥ १५ ॥

मार्थना ।

“ यन्मया पूर्वतः स्वामिन् गर्भपातः कृतः पुरा । पतत्पापविशुद्धयर्थं गर्भकोशं ददाम्यहम् ॥ १६ ॥
मया मृदेन यद्वेतोर्निषिक्तं परयोपिति । ततोऽनपत्यं यत्प्राप्तं तस्मान्मां मोचय प्रभो ” ॥ १७ ॥
एवं कृतविधेः सूत गर्भपाताऽवनाशनम् । ब्राह्मणान्भोजयेत्तस्म्यग्गां दद्याच्च सवत्सकाम् ॥ १८ ॥
सर्पिष्पात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टवान्धवान् ॥ १९ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तषष्ठ्यधिकपञ्चशततमः ॥ १६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचित्पुरुषं प्राग्भवेऽण्डज । साऽत्र जन्मनि रोगेण शूलैर्नैव प्रपीड्यते ॥ १ ॥
सुवर्णदानाद्भिषक्त्या रुद्रजपादिह । पूजनाच्छंकरस्यापि शूलरोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टषष्ठ्यधिकपञ्चशततमः ॥ १६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यो ज्ञानान्नरो वै घातयेत्सुतम् । मित्रं च वायुरोगेण पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
तत्र कुर्यान्महाबाहो मन्त्रैस्तद्वायुदैवतैः । पूजनं वायुदेवस्य गन्धपुष्पैश्च धूपकैः ॥ २ ॥
नैवेद्यैर्बहुभक्ष्यैश्च वायुर्नश्यति तत्क्षणात् । इह जन्मनि पक्षीन्द्र पूजा वित्तानुसारतः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनसप्तत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गोत्रघातकरी या च पुरा ज्ञानेन काश्यप । साऽत्र जन्मनि लूतादद्या भवत्येव मयोदितम् ॥ १ ॥
तीर्थस्नानयतादीनि निष्फलान्यत्र चाण्डज । ज्ञानपूर्वकृतात्पापाद्भोगादेव सयो भवेत् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तषष्ठ्यधिकपञ्चशततमः ॥ १७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिच्छूद्रो महाभाग बभूव प्राग्भवे धनी । व्यापारनिरतो दक्षः क्रयविक्रयकर्मसु ॥ १ ॥
नीतं खेदं तेन सर्वं मिलित्वा चार्धसीरिणाम् । कालेन तद्धृतं लोभात्खेदं मौल्याधिकं सुत ॥ २ ॥
शुक्त्वा पापफलं धोरं भ्रमरत्वमुपागतः । ततः पुण्याच्छुभान्भुक्त्वा पुनर्जातोऽत्र जन्मनि ॥ ३ ॥
शूद्रः पुण्यकलायुक्तो भूमिदानात्सुरार्चनात् । खेदहारी यतः पूर्वं राजयश्मप्रपीडितः ॥ ४ ॥
सर्वखेदातिदानाद्भिः स्वविचातुर्यभागतः । स्वर्णदानं तया चात्र क्षयरोगाद्विमुच्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकसप्तत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विपं दत्त्वां पतिं सूत या प्राग्जाराश्रिताऽसती । पतिव्री सा महादुष्टा बाल्येऽत्र विषवा सुत ॥ १ ॥
विष्णोराराधनादत्र गङ्गायामुपसेवनात् । गतिं शुभां सा प्राप्नोति व्रतकृच्छ्रोपसेवनात् ॥ २ ॥
धर्मादत्र महाभाग पत्र च शुभा गतिः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विसप्तत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारं दहेयस्तु प्राग्जन्मन्यय पुत्रक । गतातिसाररोगेण बाध्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 तद्देवदानादिप्रायः स्थापनाद्वा विधानतः । मुच्यते पापजाद्रोगादतिसाराद्विनिश्चितम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणमवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायसप्तत्यपचक्रपचशततम ॥ १७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूर्धाभिपिक्तजः कश्चिन्मथुरायामभृत्सुधीः । राजसेवी महाशूर आखेटकरतः सदा ॥ १ ॥
 मृगयार्थं गतो देवाद् घातिता मृगसूकराः । तत्रैतः हरिणी सूत घातिता गर्भसंयुता ॥ २ ॥
 तद्वर्जो हतो तत्र शुभो द्वौ मृगशावकौ । सहायाभ्यां युतेनैव कृतं कर्म दुरात्मना ॥ ३ ॥
 ताभ्यां मिलित्वा तौ भुक्तावमाया चाण्डजाधिप । सोऽपि काले महाभाग प्राप्तः शत्रुवशं पुरा ॥ ४ ॥
 रवशार्प्यर्मणा सूत घातापित्वा रिपून् बहून् । घातितः सोऽपि बहुभिः प्रहरैरतिदारुणैः ॥ ५ ॥
 संप्राप्तभूर्मां स मृतः प्राप्तः स्वर्गपुं तदा । भुक्त्वा नानाविधान्भोगान्स जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥
 देवे प्रयागानिकटे सर्वशान्तिार्थकोविदः । जातः कर्कटके जीवे लग्नस्ये हि महातपाः ॥ ७ ॥
 धनैर्नानाविधैर्युक्तो गौगङ्गो रक्तलोचनः । शिवपूजनज्ञात्पुण्यात्प्राक्कृतास्तकलैः सुखैः ॥ ८ ॥
 नानामनोरथैश्चापि पूर्णश्चात्रैव जन्मनि । राज्यप्रचार्यत्पुत्रश्च पुण्यात्पाफलं शृणु ॥ ९ ॥
 पूतः शठः सर्वभक्षः स्वरूपपापरतः कश्चित् । सहायलक्षणमतः शृणु पुन यथा तथा ॥ १० ॥
 याभ्यां मिलित्वा भुक्ती द्वौ मृगशावौ रत्नाधिप । पृच्छस्व च तौ पुत्राभौ ज्येष्ठकनिष्ठौ ॥ ११ ॥
 अपस्मारेण रोगेण मृती चात्रैव जन्मनि । एवं संततिदुःखार्तः स विप्रो विधिवर्जनात् ॥ १२ ॥
 मांसभुग्जनितात्पापात्प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पूजयेच्छिडवलक्षं तु तदर्धं वा तदर्धकम् ॥ १३ ॥
 दिग्मर्षी तथा देवी डावन मृगशारङ्गी । पूजयेच्च तथा वायुं विधिना मृगदेवतम् ॥ १४ ॥
 तन्मन्त्रं पृगन्यायेनानाभक्षिविधानतः । प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य क्षयकारकम् ॥ १५ ॥
 अथवा भोजयेद्दिगन्महम्ब्रह्मसंमितान् । पुनर्पौत्रविवृदिः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १६ ॥
 अमृतप्रायश्चित्तस्य न च पुनर्मुखं भवेत् । रिष्टेन मरणं चापि वर्षे वेदाब्धिकेऽण्डज ॥ १७ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते तस्य जीवने पञ्चममतिम् । चीनाष्ट्यां च निधनं शुक्लायां गृहडाग्रज ॥ १८ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणमवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायसप्तत्यपचक्रपचशततमः ॥ १७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्महा प्राग्भवे सूत तिर्यक्त्वं प्राप्य निश्चयात् । नरकान् दारुणांश्चैव जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
कर्मक्षयेऽतिकष्टेन तस्मिन् वयसि पीडितः ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यात्मसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तसप्तत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वातयेन्नारी पत्युर्मित्रं च प्राग्भवे । नियते वायुरोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
पापं परीक्ष्य विप्रादेः सर्वस्वार्थार्थजेन च । वायुं हिरण्यं कुर्यान्मृगं विहितलक्षणम् ॥ २ ॥
पूजयित्वा विधानेन गन्धैर्वस्त्रैर्विशेषतः । मन्त्रैश्च वायुजैः सूत दद्याद्विप्राय धीमते ॥ ३ ॥
वायुरोगोपशमनं दानेनानेन जायते ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यात्मसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टसप्तत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादयथा नारी गोत्रघातकरी पुरा । बभूव सततं चात्र लूतिरोगमपीडिता ॥ १ ॥
श्रवणादिनिहासानां प्राजापत्यप्रताप्तसुत । लूतिरोगं न पश्येत् साऽत्र जन्मनि चाण्डज ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यात्मसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनाशीत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५७९ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नः किञ्चिद्विदितमन्वितः । संयुतो वायुपितृभ्यां नेत्रतोदः शिरोऽर्तिमान् ॥ १ ॥
सङ्गतश्च सुधीर्धामान् धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । ब्रह्मो वाताग्निदशनैश्चान्यव्याधिप्रपीडितः ॥ २ ॥
परोक्षमपवादं च ब्रुवते कारणं विना । तस्य प्रिया सदाचारा सती श्रतपरायणा ॥ ३ ॥
फाकवन्ध्या कथं जाता फस्येद् कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि वैश्येन भार्या विप्रस्य सात्त्विकी । प्रतिवेदेमी तदा तस्य ब्राह्मणो ज्ञानसत्तमः ॥ ५ ॥
अप्रसूता प्रिया तस्य चपला चारुलक्षणा । वैश्येन कथयित्वा तु लोभमोहादिविभ्रमैः ॥ ६ ॥
अज्ञानात्काममिच्छन्ती उभयेऽपि वलीयसा । तावत्कालवशेनैव ब्राह्मणो जडतां गतः ॥ ७ ॥
स वैश्यो देवयोगाच्च भाविनोऽर्थस्य वै वलात् । स तां वै धर्षयामास बहुकालं खगेश्वर ॥ ८ ॥
व्यभिचारवशात्तत्र अन्धतस्तद्वनं हतम् । गृहीतं तद्वनं तेन धूर्तेन लोभचेतसा ॥ ९ ॥
ब्राह्मणीं निधनं प्राप्ता लोके गृह्णाति विभ्रुतिम् । तेन दुःखेन विप्रोऽर्त्ता ब्राह्मणीमपजत्पुत्रा ॥ १० ॥
निर्वंशं जायते तत्र ब्राह्मणस्य खगेश्वर । तेन कर्मविपाकेन तादृशं च भवेद्विद ॥ ११ ॥
पश्चान्मानुषमापन्नो बहुशोकाकुलो भूतम् । इदं जन्म द्वितीयं तु ब्रह्मवैशतसमुद्भवम् ॥ १२ ॥
प्राप्यते चानपत्यत्वमेकापत्यमथो यदि ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वामिन् येन बन्ध्यत्वनाशनम् । एकापत्यभवं दुःखमनपत्यमथो यदि ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मार्गशीर्षे शुभे मामि शुक्लपक्षादितः खग । प्रत्यक्षं मुखसौख्यातिर्गतं तु मुनिवासम् ॥ १६ ॥
 पोडशाब्दानि नारीणां कर्तव्यं विधिपूर्वकम् । गौरीश्रतमिदं दीर्घं मुखसौख्यफलप्रदम् ॥ १७ ॥
 श्रातनियममास्थाय दन्तवाचनपूर्वकम् । अद्याहं शिवयोः प्रीतिमाचरिष्ये शुभं व्रतम् ॥ १८ ॥
 स्थानप्रवासनिर्गतं निशि जागरतत्परा । ततो मध्याह्नसमये स्नात्वा कुंकुमवाससी ॥ १९ ॥
 परिधायाचयेद्गौरं पतिपुत्रवर्ता खियम् । कुंकुमैः कज्जलैरेभिः करणैः पुष्पमालया ॥ २० ॥
 शान्भूलैस्तु सकर्पूः सौभाग्याष्टकस्तुना । ततश्चास्तमिते भानौ वर्ति पोडशान्तुभिः ॥ २१ ॥
 विधाय तिलतैलेन दीपान्कुर्याच्छिवाग्रतः । गीतवादित्रनिर्घोषैः पुराणश्रवणादिभिः ॥ २२ ॥
 नवेद्यं विधिवत् कुर्यादपूपतिलतण्डुलैः । तथा पोडशसंख्यानि शूर्पाणि वैष्णवानि च ॥ २३ ॥
 सतवान्यकलोपेतं सौभाग्याष्टकसंयुतम् । दीपान् विन्यस्य मत्पेकं गौर्यश्रेष्ठि प्रकल्पयेत् ॥ २४ ॥
 पतिपुत्रमुखायैव पूजयन्ती गिरेः मुताम् । भोजयेत्योडश स्त्रीश्च शुभास्ताः पतिसंयुताः ॥ २५ ॥
 एवं विधिं समास्थाय भोजयेद्दम्पतीञ्जुमान् । नानाभोज्यैस्तथाऽपूवैः पक्षिभ्यो बलिमाहरेत् ॥ २६ ॥
 दीनान्वक्त्रपणेभ्योऽन्नं सर्पिण्यात्मानमक्षिपेत् । एतद्गौरीश्रतं नाम मार्गशीर्षे समाचरेत् ॥ २७ ॥
 एवं कृतविधिः सूत मामोति पुत्रपौत्रकान् । नारी नियमसंपूर्णं व्रतं कुर्यात्पयलतः ॥ २८ ॥
 सुनसौभाग्ययुक्ता सा पतिपुत्रमुखासये । ऐहिकं लक्षणं तस्य नारीणां चाऽत्र जायते ॥ २९ ॥
 स्वसा मातृष्वसा वापि सपत्नीशोकसंयुता । उदरातिरसकृत्तावः पार्श्वपादकरादिषु ॥ ३० ॥
 मिथ्याभिर्गन्तं कापि वाक्यदोषघनश्रुतिः । स्वसाप्रतिनिन्दाहीना सा परेभ्यो मर्मतोदनम् ॥ ३१ ॥

इति श्रीवृद्धमूर्तारुणवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाधिकपञ्चशततमः ॥ १८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शङ्कून्मूत्रं मृजेयस्तु देवागारे नराधमः । शुद्ररोगमवाप्नोति सोऽत्र जन्मनि मानवः ॥ १ ॥
 मार्मिकं पूजयेद्विष्णुं शिवं वा विधिनाऽण्डज । प्राजापत्यं चरेत्कृच्छ्रं दद्याद्भूमियुने सुत ॥ २ ॥
 न पश्यति सदा पीडां शुद्रजाग्रजं जन्मनि ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धमूर्तारुणवादे कर्मविपाके अध्याय एकाशीयधिकपञ्चशततमः ॥ १८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चातयेयः पुरा नारीमहानात्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत कृन्नो बलविवर्जितः ॥ १ ॥
 शर्कराभेमुदानेन दगमरूपेन चाण्डज । विमुच्यते कृन्नत्वाश्च शतप्राह्मणभोजनात् ॥ २ ॥
 होमात्स्वस्त्यपयनात्पुण्याद्रायत्रीजपतोऽत्र च । तीर्थस्नानादान्यदानादली भवति नान्यथा ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धमूर्तारुणवादे कर्मविपाके अध्याय एकाशीयधिकपञ्चशततमः ॥ १८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

षाडानां घानिनी चेषमभवत्पुत्रजन्मनि । तेनाऽष्टाष्टमिताद्वर्षाद्वाग्वालो न जीवति ॥ १ ॥
 अथ जन्मनि भो मृत तस्मात्मा मृतपुत्रश । इदं जीवेदिदं जीवेदिति चिन्तयति ध्रुवम् ॥ २ ॥
 न जीवति च तत्पुत्राः पूर्वशापात्तथाऽण्डज । प्रायश्चित्तं शृणुष्याथ येन जीवति तत्पुत्राः ॥ ३ ॥
 श्रवणादिर्विनाय दशावृत्त्या खगेश्वर । पञ्चम्येकमितावृत्त्या द्विमादिशिशुमादधात् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धमूर्तारुणवादे कर्मविपाके अध्याय एकाशीयधिकपञ्चशततमः ॥ १८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्वातयेत्पूर्वं ब्राह्मणं ज्ञानवर्जितः । कुष्ठरोगान्वितः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्यात्कालनरं सूत सर्वोपस्करसंयुतम् । सर्वस्वं वा महापापे दानमुक्तं मनीषिभिः ॥ २ ॥
 सर्वस्वदानात्कुष्ठस्य पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्दशीत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवद्रव्यं हरेत्सूत पूर्वजन्मनि यो नरः । सोऽत्र जन्मनि जायेत वायुपीडाभिरन्वितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं वायोर्नाशनं तस्य वच्म्यहम् । जपेन्मृत्युंजयं मन्त्रं सावित्रीं च विशेषतः ॥ २ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन ब्राह्मणान्भोजयेत्तया । वायुरोगोपशान्त्यर्थं क्षत्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पचाशीत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारे तु या काचित्प्राग्भवे विनतासुत । सृजेन्मूर्ध्नं पुरीषं च मोहाद्रत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 शुद्ररोगान्विता सा तु नारी पापप्रणाशनम् । वक्ष्ये गोमिथुनं दद्यात्प्राजापत्यं चरेद्भुतम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षडशीत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव सुखजः कश्चिद्विद्याधनसमन्वितः । नानाकलासु कुशलं विष्णुभक्तिपरायणः ॥ १ ॥
 राहुग्रस्ते प्रयागे तु सर्वस्वमदात् पुरा । तत्र भाविबलात्सूत पापमाचरितं त्विदम् ॥ २ ॥
 धर्षिता क्षत्रिया सूत कामलोभाच्छुभानना । प्रतारितः पातिस्तस्यास्तेन दैवहतेन तु ॥ ३ ॥
 ततो मृत्युवर्षं प्राप्तः स गत्वा यमशासनम् । शुभाच्छुभफलं भुक्त्वा चाशुभं त्वतिदारुणम् ॥ ४ ॥
 अन्यजन्मनि दानेन स जातः क्षत्रियादधः । देशे विपाशानिकटे सप्तयोजनसंमिते ॥ ५ ॥
 सुरूपदेहः सट्टुद्धिः स्त्रीपुत्रघनसंयुतः । शूरो दाता प्रधानश्च देशेदेशेऽतिविश्रुतः ॥ ६ ॥
 किंचित्पापरतो धूर्तो मनोदुःखाकुलो भृशम् । धर्षिता क्षत्रिया पूर्वं भर्तृसंताडनाक्षया ॥ ७ ॥
 बार्हस्पत्ये कण्डुरोगातो निश्चयादत्र जन्मनि । लक्ष्मेतदण्डजश्रेष्ठ सूर्यशुक्रौ चतुर्थगौ ॥ ८ ॥
 बह्व्यामि तस्य पापस्य निष्कृतिं पापशोधनीम् । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्पलेनार्यपलेन वा ॥ ९ ॥
 हिरण्यमयं सुघटितं सर्वभरणभूषितम् । पूजयित्वा तु गन्धैश्च पुष्पैर्नानाविधैस्तथा ॥ १० ॥
 दीर्घिर्बिचिर्बिधिना दद्याद्द्विप्राय धीमते । गणाधीशं तथा दद्यात्सीवर्णं दशमापकम् ॥ ११ ॥
 एवं विधानं यः कुर्यात्पूर्वपापविशोधनम् । न तस्य ददुः कण्डूश्च तस्माद्रोगात्प्रमुच्यते ॥ १२ ॥
 अकालमरणं तस्य प्रायश्चित्तेऽकृतेऽत्र च । प्रायश्चित्ते कृते तत्र जीवन् वर्षतप्तातिम् ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्ताशीत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारे तु या काचित्प्राग्भवे विनतासुत । सृजेन्मूर्ध्नं पुरीषं च मोहाद्रत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 शुद्ररोगान्विता सा तु नारी पापप्रणाशनम् । वक्ष्ये गोमिथुनं दद्यात्प्राजापत्यं व्रतं चरेत् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाशीत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

धातयेद्यः स्त्रियं साध्वीं कामात्पापविमोहितः । प्राग्भवे नियतं सोऽत्र काश्यं भजति जन्मतः ॥ १ ॥
 तेनैव मृत्युमाप्नोति रोगेणैव पतत्रिण । प्राप्ते रिष्टस्य नष्टयुज्यते महदेनसः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनवत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कन्यकावधजारपूर्वं तस्मात्कन्याप्रजा भवेत् । जन्मन्यत्र महाभाग पूर्वपापादिदं फलम् ॥ १ ॥
 पूजनाल्लक्षरुद्राणां तदर्धानां तथा सुत । मुच्यते पूर्वपापाच्च घोरार्त्कन्यावधादिह ॥ २ ॥
 अथवा विधिना सूत तडागोत्सर्गपुण्यतः । विप्राणां भोजनात्तस्मिन्स्तडागे गोप्रदानतः ॥ ३ ॥
 पूर्वपापात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या च पूर्वभवे नारी देवद्रव्यापहारिणी । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र भवेद्वायुप्रपीडिता ॥ १ ॥
 देवालये सुरचिरं कृत्वा स्थाप्यात्र देवताः । वायुरोगोपशमनं निश्चितं जायतेऽण्डज ॥ २ ॥
 भोजयेत्तत्र वै विमान् वायुप्रीत्यै पतत्रिण । दानं वित्तानुसारेण वित्तशठर्थं न कारयेत् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनवत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चित्क्षेत्रकुले सूत पूर्वजन्मन्यभूद् ध्रुवम् । गिरिवासी महादुष्टश्रौंर्यकर्मरतो दृढम् ॥ १ ॥
 छुण्ठितो ब्राह्मणस्तत्र मार्गे संताडितो भृशम् । तत्ताडनान्महाबाहो मृतः काले द्विजोत्तमः ॥ २ ॥
 गते घटितये काले स जातो ब्रह्महाश्रुना । गङ्गायमुनयोर्मध्ये क्रूरकर्मा महोद्यमी ॥ ३ ॥
 प्राक् शिवाराधनात्पुण्याद्वाहुजः कुष्ठसंयुतः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापघनाशनीम् ॥ ४ ॥
 सर्वस्वस्य समः कार्यो वृषभोऽत्र हिरण्यस्य । क्षीमवस्त्रयुतो भव्यः शृङ्गाभ्यां संयुतो महान् ॥ ५ ॥
 स देवो वेदविदुषे कुष्ठदोषोपशान्तये । दानेनानेन सततं प्रीतो भवति वै शिवः ॥ ६ ॥
 तस्माच्छिवप्रसादाद्वै कुष्ठस्तस्य प्रशाम्यति ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विनवत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागामीद्वाहुजा पाचिद्वर्षप्रियतमा सदा । दानधर्मरता साध्वी विप्राणां पूजने रता ॥ १ ॥
 तथा देवात्मा सुभगा द्रव्यलोभरता सदा । सपत्नीपुत्रे त्वद्दादियं च तद्दशानुगम् ॥ २ ॥
 मृतमृत्पयोगेन गृहीतं तदनं तथा । तद्दुःस्तेन पतिस्तस्या मृतः पुत्रशुचाऽन्वितः ॥ ३ ॥
 पापमाचरितं चोभं स्वपुत्रवपमंक्षयम् । प्राप्ता यमपुरे भुक्त्वा पूर्वपुण्यफलं शुभम् ॥ ४ ॥
 तद्वत्पापफलात् मृत घोरान्नरफणंक्षयान् । पूर्वपुण्यप्रभावेण सा जाता पर्वतेऽश्रुना ॥ ५ ॥
 क्षात्रे शुले महापुण्ये राष्ट्रप्रशस्ति पतत्रिण । सा रक्तगौरा धर्मज्ञा सदा पुण्यपरायणा ॥ ६ ॥
 मध्यस्वस्था मिटार्था मुशीला गौरवान्विता । नातिव्यययुता मान्या सर्वकर्मसु फीशला ॥ ७ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापात्तोभादप्य न सपुत्रया । स्वल्पपापगता काले कुष्ठव्याधिसमन्विता ॥ ८ ॥
 पार्वने भर्तृगेषुना शार्दूलये सुरवर्जिता । वयात् सपत्नीपुत्रस्य पूर्वपापात्पतत्रिण ॥ ९ ॥

लक्षणैरेभिराढ्यायाः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । विष्णुः कार्यः शतैर्मासैः सौवर्णो विश्वयोनिभूत् ॥ १० ॥
तद्गन्मद्देश्वरः कार्यां गन्धैः पुष्पैरलङ्कृतः । देवो विप्रेषु पात्रेषु पूर्वपापानुत्तये ॥ ११ ॥
जपेदद्याक्षरं मन्त्रमद्युतं होमयेत्ततः । गायत्रीं च जपेत्तद्ब्रह्मो देयास्तथा सुत ॥ १२ ॥
भोजयेच्छक्तितो विप्रांस्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् । एवं कुर्यात्प्रयत्नेन पूर्वपापविशोधनम् ॥ १३ ॥
न तस्याः कुष्ठमरणं तदग्रे जायते ध्रुवम् । नैवं या कुरुते नारी प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ १४ ॥
पूर्वपापप्रभावेण तस्याः पुत्रविनाशनम् । विप्राणां पूजनादानात्तस्याः संततिवर्धनम् ॥ १५ ॥
जीवनं कथितं तस्या वर्षाणामष्टसप्ततिम् । रिष्टं पश्चिमितादन्दाद् ध्रुवं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायसंनिवत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५९३ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रकुलोत्पन्नः शोभनाञ्जयवः सुत । सदाचारः सुशोभाढ्यो दयानिपमतत्परः ॥ १ ॥
ऋषयैर्विक्रयकर्ता च किञ्चिद्वापारवान्मुनिः । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
मातृपक्षं समाश्रित्य पालिता भ्रातृमातुलैः । असुखात्तगद्गार्ता सा बाल्ये स्याद्ग्रहणीगदः ॥ ३ ॥
काष्ठलोष्टाश्मशस्त्राद्यैर्घातोऽस्याः करपादयोः । बहुपुत्रप्रसूता च अपुत्रा जायते सुवि ॥ ४ ॥
अथवा मृतपुत्रत्वं जायते केन मानद । जातमात्रा मृताः केचित्केचित्पीगण्डमाश्रिताः ॥ ५ ॥
केचिद् दृष्टानना वापि मृतः पुत्रोऽग्निमासकः । रक्तस्त्रवाद् भृशं पीडा मासेमासे कृताऽनघ ॥ ६ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं क्षात्रे समुत्पन्नः किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा । तावज्जन्मनि वैश्यस्तु परवित्तापहारकः ॥ ८ ॥
दूतिकाकर्मनिरतो नानालोकमिदम्बहम् । ग्रामाधीशोऽभवत्तोऽपि तेनाग्रे सर्वभावितम् ॥ ९ ॥
एकग्रामेऽवसद्विप्रः शान्तो दान्तः क्षमी सदा । पुत्र्यः पञ्च तथा सप्त चापुत्रो विचसंयुतः ॥ १० ॥
फाल्गुनेव मृतो विप्रो हृतं तस्य घनं तदा । मिथ्याभिर्शंसनाद्वाक्यैः क्रोधयुक्तिश्च तर्जनैः ॥ ११ ॥
अपुत्रश्च मृतो विप्रः सर्वस्वं नीतवांस्तदा । निराचाराः सुता जाता द्विजभोजो न कारितः ॥ १२ ॥
क्रिया सर्वा कृता नैव सर्वे राज्ञा हृतं धनम् । एवं कृतापराधोऽसौ ॥ क्षत्री सहदूतिकः ॥ १३ ॥
पेचिन्मासाच्च पञ्चाब्दाचिरान्मृत्युवशंगताः । म्लेच्छैर्विनिहृतो मार्गे गतोऽसौ यमशासने ॥ १४ ॥
केचित्केचिद्विप्रचपन्ते नरके भृशदारुणे । दानधर्मादिना केचिदिह जन्मनि मानद ॥ १५ ॥
विप्रवंशे समुत्पन्नो जायते चेह जन्मनि । इदं जन्म द्वितीयं तु विप्रत्वं जायते सुवि ॥ १६ ॥
पूर्वकर्मविपाकेन कन्यापत्यं प्रजायते । ब्रह्मस्वहरणाञ्चैव मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १७ ॥
नानापत्यानि नश्यन्ति नानाकर्मसमुद्भवात् । पापात्कृतानि कर्माणि मुज्यन्ते चेह जन्मनि ॥ १८ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पुत्रश्चिरं भवेत् । कन्यापत्यप्रशमनं घटपुत्रः प्रजायते ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुशुभे भूमिदेशे तु गोमयातृपल्लवके । तत्रोपयांविक्तं स्तीर्यमथवा पान्तिनं शुभम् ॥ २० ॥
छादयेच्चुह्वस्त्रेण तण्डुलद्रोणपर्वतम् । तत्रोपरि न्यसेत्पात्रं ताग्रं दशपञ्चम्रितम् ॥ २१ ॥
स्याप्येत्काश्यपीं धृतिं सौवर्णीं शुभलक्षणां । मुक्तायजोपवीतादप्यं निष्कर्षां विनिर्दिष्टां ॥ २२ ॥

दधानां कम्युग्मेन चान्नमाणां कमण्डलुम् । कडयणद्वामभागे च तन्निर्नि विश्वामातरम् ॥ २३ ॥
 तावन्तो स तत्तुः तावन्तावन्तानेन । अत्र न चान्नमातरता द्रुमान् द्विः दश ॥ २४ ॥
 हारकेयूरमुकुटकण्डलाभरणांस्वितौ । एवं तौ दम्पती सम्यगर्चयेत् पर्वतोपरि ॥ २५ ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणमर्चयेद्विबिधैः । नानार्थं च फलं देयं नानापुष्पैश्च पूजयेत् ॥ २६ ॥
 अभ्यर्च्य देवती तौ तु मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २७ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पूर्वजनुपि विप्राणां यद्वृतं धनम् । दूतिकाकर्मणा सूत वाक्यदोषादिकं कृतम् ॥ २८ ॥
 तत्सर्वं क्षम्यतां देव तव मूर्तिं ददाम्यहम् ” ॥ २९ ॥
 अदिति च प्रणम्याय कृताञ्जलिरितं ब्रुवन् । अदिते विश्वमानस्त्वं जग्ण्या जग्ण्यायनाम् ॥ ३० ॥
 प्रजादुःखौघस्तत्तं हृदयं मे महेश्वरि । संप्रसन्नाऽयं दुःखान्तां प्रजां देहि यशांस्त्वनि ॥ ३१ ॥
 एवं कृत्वा विमर्ज्याय ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः । गालग्रामशिलां शुद्धां सोमकान्तमणिं तथा ॥ ३२ ॥
 चन्द्रसूर्योपरागे तु ब्राह्मणाय समर्पयेत् । एवं कृतविधिः सोऽयं कृष्णां गां दापयेत्ततः ॥ ३३ ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेच्च समृद्धिभिः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते ॥ ३४ ॥
 काष्ठलोष्टादिगन्धैः करपादे प्रणो भवेत् ॥ ३५ ॥

इति श्रीशृङ्गसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाके अध्यायवत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गजानं घातयेद्यस्तु पुरुषः प्राग्भवेऽण्डज । स राजयक्ष्मरोगेण युक्तः स्यादत्र जन्मनि ॥ १ ॥
 तस्मिन्वयसि पक्षीन्द्र सोऽपि प्राणीर्विमुच्यते । महापापेद्भवादोगात्र चोक्तं विन्मयं मया ॥ २ ॥
 अपि ज्ञानकृतात्पापाद् दृढरूपेण काश्यप । नागयत्यमरां सिद्धिं पूर्णायुरपि च ब्रुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीशृङ्गसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चवत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परगर्भं तु यः कश्चित्पातयेज्ज्ञानवर्जितः । जलोदरेण सततं रोगेणात्र प्रपीडितः ॥ १ ॥
 जलधेतुप्रधानेन विविना गरुडाग्रज । ताम्ररूप्यसुवर्णात्प्राग्दानात्पापविनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीशृङ्गसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चवत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणोऽभूत्कुरुक्षेत्रे कृपिकुटेऽपारगः । स्वजातोयस्य चान्यस्य वृत्तिलोपः कृत्वास्तदा ॥ १ ॥
 तन्तं वन्द्येऽभवदुदं द्वयोरेको मृतस्तदा । वृत्तिलोपी द्विजः काले गतो हि यमशासनम् ॥ २ ॥
 सुपत्ना तत्पापजं सर्वं अतट्टनिकटेऽधुना । सेव जातो द्विजश्चात्र युवभावे पतत्रिण ॥ ३ ॥
 तत्पापनाशनं सर्वं प्रापश्चित्तं प्रवक्ष्यहम् । वेदाभ्यासान्महासूत सावित्रीजपतस्तथा ॥ ४ ॥
 गद्गायां वासतः पूर्वात्सर्वपापात्यमुच्यते । न कुष्ठशुद्धिरास्ति तत्काले शमनं भवेत् ॥ ५ ॥
 जीवेत्सधिमिताब्दान्तं सिष्टं चैव प्रशाम्यति । गतिस्तस्य महाभाग वेदाभ्यासाज्ज्ञातया ॥ ६ ॥
 भविष्यति शुभा लोके परत्र च स्वर्गेश्वर ॥ ७ ॥

इति श्रीशृङ्गसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तवत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलद्वयानन्दकरी पूर्वजन्मनि वैश्यजा । वभूव भर्तृमुहुरा जद्विषिडिने । १ ॥
 अत्र जन्मनि सा विमा काष्ठ्यां जाता हि सुव्रत । व्रतदानपराज्वापि भर्तृतोषणसंयुता ॥ २ ॥
 पञ्चपञ्चाशद्वृद्धान्तं प्रविशेदत्र जन्मनि । स्वर्गकामा चित्ताग्रीं तु नात्र कार्पा विचारणा ॥ ३ ॥
 सा गमिष्यति वै स्वर्गं चात्र जन्मनि वै नरः । भविष्यति महाराजकुले राजाऽतिधार्मिकः ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टमवत्यविक्रमचक्षततमः ॥ १९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पीडयते वायुरोगेण दारुणेन पतत्रिण । पूर्वजन्मनि यो हन्यात्सर्वं शूद्रां गृहाश्रिताम् ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्य व्रतं चान्द्रायणं चरेत् । व्रतान्ते कपिलां दद्यात्सर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
 पापक्षये क्षयं याति रोगस्तत्पापजस्त्विह ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनपञ्चाशततमः ॥ १९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्गं पातयेत्पूर्वं नारी पापविमोहिता । जलोदरकृता पीडा जायते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 रजतस्वर्णताम्राणां दानाद्रोगविनाशनम् । जलधेनुप्रदानेन तथैव विनतामुत ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्शततमः ॥ २०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र सुमुखी सूत सदा भर्तृपरायणा । दानधर्मपरा भन्या सुभगा पुत्रवर्जिता ॥ १ ॥
 पूर्वमासीच्च सुव्रजा सगर्भा फललालसा । त्रोटितं च फलं पक्वं भक्षार्थं सौम्यकर्मणा ॥ २ ॥
 तेन कर्मविपाकेन फलहीना इहामवत् । भवन्ति खलु ये पुत्रा अर्वाग् वर्षाष्टतोऽण्डज ॥ ३ ॥
 पञ्चत्वमाप्नुः सत्यं यस्माद्वृत्तनिष्कृतिः । निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि पूर्वपापविनाशनीम् ॥ ४ ॥
 शनिवारेऽण्डजश्चेष्ट निमग्न्याभ्रत्यक्तं सुत । तत्तले ब्राह्मणान्सूर्यदिने पृष्ट्यां तु भोजयेत् ॥ ५ ॥
 नानाफलैस्तथा पक्वैः सपूर्वे रससंयुतैः । फलानि विकिरेत्तत्र कृत्वाऽभ्रत्यप्रदक्षिणाम् ॥ ६ ॥
 पूजयेत् महाभाग जीवित्तस्याश्च ॥ सुतः ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकधिकषट्शततमः ॥ २०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या काचिद्दातयेद्ब्राह्मणं मुत । साऽत्र जन्मनि कुष्ठेन तस्मिन्पति पीडिता ॥ १ ॥
 जायते म्रियते सा च गलत्कुष्ठेन चाण्डज । पापाद् ज्ञानकृतात्पूर्वात्र चोक्तं निमयं मया ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वाचिकषट्शततमः ॥ २०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे हि यामुने ह्यासीत्पूर्वं बाहुजसंज्ञकः । गङ्गास्नानं कृतं पूर्वं बाहुजानां सहायतः ॥ १ ॥
 शकटेन कुटुम्बं ॥ पालयते तेन जानता । एकस्मिन् दिने गत्वा दद्याद् वनमद्भुतम् ॥ २ ॥
 वलाईवस्य संप्राप्ता जीवा दद्याद् महाकुलाः । वन्योः साहाय्यतस्तत्र कृतं कर्मातिद्वारणम् ॥ ३ ॥
 शुभाशुभफलं भुक्त्वा पापाच्च नैरकांस्तथा । मध्ये तु जाह्नवीस्नानात्स जातः शूद्रेण कुले ॥ ४ ॥
 विपाशानिपटे देशे योजने सप्तसंमते । भय्यो महोद्यमी गौरः कृशाङ्गो लोचनैरुपहृद् ॥ ५ ॥

बहुलोमी महास्त्रीको देवतातिथिपूजकः । भ्रातृहीनः शठो धूर्तः पुत्रसन्ततिवर्जितः ॥ ६ ॥
पञ्चमे भवने राहुर्भूमयुक्तोज्ज्वलसन्ततिः । लक्षणेर्लक्षितश्चोक्तैरवेहि गरुडाग्रज ॥ ७ ॥
बन्धोः साहाय्यतः पापात्पूर्वजन्मसमुद्भवात् । तस्मात्पुत्रभ्रातृहीनो जायतेऽत्रैव जन्मानि ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

विन्मयं कथ्यतां देव सुतसौख्यविवर्धनम् । सर्वपापप्रशमनं लोकानां हितकारणम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विन्मयं तत्प्रवक्ष्यामि जन्तुदग्धविनाशनम् । वनदेवी तथा कार्या पलेनार्धपलेन वा ॥ १० ॥
हिरण्ययी शुभा लेख्या यत्रैतच्चतुरस्रके । वनजीवास्तथा लेख्याः सर्वे तद्रूपसंज्ञकाः ॥ ११ ॥
प्रजापतिस्तथा कार्यो मायत्रयविनिर्मितः । राजतं पलमेकं तु गणाध्यक्षं शिवात्मजम् ॥ १२ ॥
सम्पूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देवा कार्यसाधिनी । देवा वेदविधिज्ञाय सर्वपापापनुत्तये ॥ १३ ॥
प्रजापतिस्तथा देवः सर्वकल्मषनाशनः । शृणुयाद्भारतं वापि नारायणसुभाषितम् ॥ १४ ॥
व्यष्टाक्षरं तथा मन्त्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् । दशायुतं तदर्धं वा तदर्धं विनतासुत ॥ १५ ॥
होमयेत्तद्दशशेन तद्दशशेन भोजनम् । तथामितं सूर्यमन्त्रं जपेत्प्रणवपूर्वकम् ॥ १६ ॥
विमेभ्यो दक्षिणां दद्यात्तस्मात्पापात्ममुच्यते । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापप्रणाशनम् ॥ १७ ॥
तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मानि जायते । अकृते तु यथाशक्त्या रिष्टं पदपञ्चकेऽन्दके ॥ १८ ॥
प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवन् नवसप्ततिम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वरूपमेवात्र सूचितम् ॥ १९ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायकथितः ॥ ६०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पराधं या हरेन्नारी पूर्वजन्मानि मुञ्चत । साऽन्नाजीर्णेन रोगेण दुःखिता जायते ध्रुवम् ॥ १ ॥
कुर्यान्नानाविधं चात्रं रसतर्वसमन्वितम् । विमेभ्यो भोजनं दद्याच्छक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ २ ॥
होमयेच्च तथाऽन्नानि गायत्र्या ष्यम्बकेन तत् । मुच्यतेऽजीर्णरोगाच्च पूर्वपापाच्च पुत्रक ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायकथितः ॥ ६०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवमूर्तेष्व यः पश्चिद्देवागारस्थितः सुत । भर्तुं कुर्यान्नरो मोहात्स्वापिता च परेण वा ॥ १ ॥
अमतिष्ठो भवेद्भयं जन्ममथ स्वगाथिप । वर्षत्रयं तथाऽश्वत्थपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायः पञ्चाध्यायकथितः ॥ ६०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्चाचरेद्भ्रातृवधं मोहात् पूर्वभवे नरः । स राजयक्ष्मी विज्ञेयो घोरपापसमुद्भवः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं महाभाग शृणु चात्र प्रयत्नतः । गोभृदिरण्यमिष्टान्नतिलवस्त्राज्जदानतः ॥ २ ॥
घृतपेनुमदानेन क्षयरोगं न पश्यति । दानं ययानुमानेन सर्वस्वार्थधेकेन च ॥ ३ ॥
द्वयं दिनवराय विचार्याय प्रयत्नतः । तत्क्षणं काश्यपेयाय क्षयरोगः प्रणश्यति ॥ ४ ॥
गिरेर्नैव विनाशः स्यात्तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायः षडध्यायकथितः ॥ ६०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी धातयेत्काचित्परगर्भं पतत्रिण । जलोदरेण रोगेण पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
गङ्गास्नानाच्च सततं विधिनाऽर्के मृगे स्थिते । तथा तज्जलपानेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्ताधिकषट्शततमः ॥ ६०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वाग्बिरोधी मवेद्यश्च पूर्वजन्मनि वादिनाम् । सोऽत्र जन्मनि मूकत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
मोहादिदं चरेत्सूत देयं दानं द्विजातये । वेदानां पुस्तकं रम्यं पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
संछाद्य बन्धनैः शुद्धैः क्षौमजैर्गरुडाग्रज । तत्पापनाशनं सर्वं प्राग्जन्मोक्तं परंतप ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाधिकषट्शततमः ॥ ६०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अत्र जन्मन्यसौ वन्द्या प्राग्भवेऽभूत्सुतान्विता । अयोध्यायां तु सुमुखी धनमर्हसमन्विता ॥ १ ॥
पूर्वपापप्रभावेण सपत्न्या गर्भनाशनात् । जातेयं पादजाऽत्रैव दुःस्वार्ता सुतवर्जिता ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापप्रणोदनम् । काश्यां गत्वाऽत्र विधिना शिवमाराध्य यत्नतः ॥ ३ ॥
त्रैतदानैर्महापुण्यैर्नानाविधैर्विस्तरैः । शिवरात्रौ ततः पश्चाद्दीपमालादिनेऽण्डज ॥ ४ ॥
अर्घरात्रे महानद्यां मध्ये स्नानं तु कारयेत् । मन्त्रैर्वर्णसूक्तैश्च नौकायां वा पतत्रिण ॥ ५ ॥
या चैवं कुरुते सम्यक्तस्याः स्यात्संतातिर्युबम् ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवाधिकषट्शततमः ॥ ६०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परनिन्दां तु यः कश्चित्प्राग्भवे विनतामुत । कुर्याद्धर्मतिमापन्नः खलवादो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
दद्यात्स कपिलां धेनुं सर्वोपस्करसंयुताम् । ब्राह्मणाय दरिद्राय तस्माद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो दशाधिकषट्शततमः ॥ ६१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचित्प्राग्भवे नारी कुर्याद्राजवर्षं सुत । साऽत्र जन्मनि तत्काले क्षयरोगमपीडिता ॥ १ ॥
यक्ष्मणा च क्षयं याप्ति धातवः सर्वेदीहिनाम् । धातुक्षये क्षयं याप्ति तच्छरीरमशाश्वतम् ॥ २ ॥
पूर्वं दृढं कृतं पापं तस्मान्नोक्तं पतत्रिण । पापनाशकः कश्चिदुपायस्त्वत्र जन्मनि ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकादशाधिकषट्शततमः ॥ ६११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या वाग्बिरोधिनी नारी भर्तुः पूर्वभवे सुत । मूकत्वं जायते तस्माच्चात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं दानं दद्यादेदस्य पुस्तकम् । अहाणे वेदविदुषे पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
पूजयेच्च तिलान् भक्त्या भोजयेद्ब्राह्मणांस्तथा ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वादशाधिकषट्शततमः ॥ ६१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्भजनं कुर्यान्नारी पूर्वभवेऽण्डज । प्रतिमाया देवगेहे स्यापितायाः परेण च ॥ १ ॥

अप्रतिष्ठान्विता साऽत्र जायते वै पतत्रिण । वर्षत्रयं ब्रह्मवृक्षपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीधृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अघ्यायसप्तोदशाधिकषट्शततमः ॥ ६१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विजो महाभाग ह्यासीदङ्गे हि धार्मिकः । गयायां द्वादशे वर्षे कृतं श्राद्धं विधानतः ॥ १ ॥
विधिना तत्र दत्तानि काम्यश्राद्धानि मानद । ततो भाविबलात्सुत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं लोभादहं न तद्धनम् । सर्वैर्मिलित्वा तद् मुक्तं स्त्रीपुत्रभ्रातृभिः सह ॥ ३ ॥
ततो बहुतिथे काले गतो हि यमशासनम् । शुभात्स्वर्गफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं भृशम् ॥ ४ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्रापि वै द्विजः । मथुरामण्डले देगे रम्ये पुण्यस्थले शुभे ॥ ५ ॥
विशालाक्षो धनी मानी मरुपोऽमितदो घृणी । बहुदेशेऽधिकाराढ्यः पुण्यात्सर्वफलं त्विदम् ॥ ६ ॥
लोभी क्रूरो महाधुद्रः सदा चिन्तासमन्वितः । संतानमुखहीनस्तु सुरूपा स्त्री मुखोऽञ्जिता ॥ ७ ॥
बन्धुहीनः पतिः साक्षात्सर्वं तत्पापतः फलम् । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पवित्रां पापशोधनीम् ॥ ८ ॥
कुबेरप्रतिमां रौक्मीं पञ्चस्वर्णमितां शुभाम् । तदर्धार्धमितां वापि त्रिषु वित्तानुसारतः ॥ ९ ॥
संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देवा ब्राह्मणाय च । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्सौवर्णं वेदसंमितम् ॥ १० ॥
शुभं लेख्यं पवित्रं च पुत्रसंततिवर्धनम् । य एवं कुरुते भक्त्या तस्य रिष्टं न लिप्यते ॥ ११ ॥
प्राप्यश्चेऽकृते त्वत्र चायुः सप्ततितत्सरम् ॥ १२ ॥

इति श्रीधृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अघ्यायसप्तोदशाधिकषट्शततमः ॥ ६१४ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो वाताधिकशरीरवान् । क्षामाङ्गः क्षितिवर्णाभः स्वरूपवृत्तिश्च जीवति ॥ १ ॥
देवब्राह्मणभक्तश्च किञ्चिद्वादपरायणः । करे पादे कुशस्त्रेण दंष्ट्रिशृङ्गिविघाततः ॥ २ ॥
ग्रणत्वं जायते दीर्घनेत्रतोदो विरश्मिता । परोक्षमपवादं च ह्रवते लोकतोऽन्वहम् ॥ ३ ॥
प्रिया तस्य शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा । अनृतं वदते किञ्चिर्किञ्चित्केशस्य कारिणी ॥ ४ ॥
अपत्यानि मृतानीह एको वा द्वौ त्रयोऽपि वा । वर्षत्रयमिता बाला भ्रियन्ते मातृसंमिताः ॥ ५ ॥
केन कर्मविषायेन मृतापत्या तु साऽनघ । एकस्तुन्दे स्थितो गर्भो न प्रसूतिर्न पातनम् ॥ ६ ॥
पृथगेवं कुमातृणां मृतापत्या प्रजायते । गतो बहुतरः कालः कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अतः पूर्वं बन्तेषु तृतीयेऽत्रैव जन्मनि । क्षात्रे कुले समुत्पन्नः कश्चिद्भूमिपतिस्तथा ॥ ८ ॥
दानवतदयायुक्तः प्रियाप्रीतिः परस्परम् । तस्याप्यपरमातुस्तु पुत्रः परमसुन्दरः ॥ ९ ॥
एको वै पादचारस्तु तृतीयश्च स्तनंधयः । गर्भयुक्तश्चतुर्थस्तु पिता मृत्युवशं गतः ॥ १० ॥
क्रियाकर्म कृतं पुत्रैर्वित्तेन सदृशं रसग । मासेस्त्रिभिर्व्यतिक्रान्तैर्ज्येष्ठेनैव दुरात्मना ॥ ११ ॥
निहता भ्रातरः गर्भं भाविनोऽर्थस्य वै चलात् । मात्रा हि पुत्रदुःखेन हृदयं ताडितं भृशम् ॥ १२ ॥
अभियाताच्छिलाभृता गर्भयुक्ता दिवं गता । अचिरात्तेन कालेन ज्येष्ठश्चरैरेण घातितः ॥ १३ ॥
इदं जन्म द्वितीयं तु मृतापत्यं प्रजायते । पुरा कृतानि कर्माणि भुज्यन्ते चेह मानवैः ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । गर्भस्थश्च मृतापत्यं लघूनि चाऽलघूनि यत् ॥ १५ ॥
तस्य पापस्य शुद्ध्यर्थं निष्कृतिं वद मे प्रभो ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौम्यायने तु संप्राप्ते सातुकूले ग्रहेऽहनि । सपत्नीकः शुचिः स्नातः पञ्चगव्येन चोत्तमः ॥ १७ ॥
उपोषणं दिवा रात्रौ प्रातश्चानुदिते रवौ । सुरभैर्व सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १८ ॥
सुशुभे भृशदेशे तु कुंकुमाद्युपचर्चिते । कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १९ ॥
तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशोऽर्चयेत् । सौवर्णे राजते पद्मे सायुधं च चतुर्भुजम् ॥ २० ॥
उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः । जनन्या सह संमृतान् प्रसृज्याद्यास्तथाऽर्चयेत् ॥ २१ ॥
चारुदेहं सुवेषं च चारुगुप्तं यशोन्वितम् । इभयकं चारुबाहुं सुचारुं पूजयेत्क्रमात् ॥ २२ ॥
पूजनं विष्णुसूक्तेन तथा श्रीरसकोविदैः । पुष्पस्रग्धूपगन्धाद्यैरर्चयेद्विविधैर्गुणैः ॥ २३ ॥
तद्विमासोऽयं तद्विष्णोरसो देवाश्च पूजयेत् । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरणा पायसेन वै ॥ २४ ॥
होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २५ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया पापकर्मावाः कृता वै पूर्वजन्मनि । सपत्न्या चैकजातीनां संपरेता च पुत्रिणी ॥ २६ ॥
स्ववंशहनुनाद्वापि भूमिद्रव्यादिलिप्ताया । लघूनामलघूनां च हन्ता वै पूर्वजन्मनि ॥ २७ ॥
ततोऽयं वै मया प्राप्तिं दुःखं नानाविधं त्विदम् । तत्तदेनोविनाशाय दानं संप्रददे त्विदम् ॥ २८ ॥
स्वस्त्यस्तु चेति तत्रोक्तः कोऽद्वादिति विसर्जनम् । सर्पिष्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टान्धवान् ॥ २९ ॥
ऐहिकं लक्ष्म विज्ञेयं पूर्वकर्माभिर्शननम् । काष्ठलोष्टकुशस्त्राद्यैर्घातः स्पाद्वालक्रीडनात् ॥ ३० ॥
जलादग्न्यादिना बाधा व्रणो वा तस्य जायते । त्रियोऽङ्गे विकृतिर्घ्याधिमुखे तिलप्रणादिकम् ॥ ३१ ॥
पैत्रेयीमाहुलानीनां नेत्रतोदो विरश्मिता । स्वसुप्तार्त्तवमुर्वापि चारुये वैधन्यमेव च ॥ ३२ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पंचदशाधिकपट्टशततमः ॥ ६१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहात्परनिन्दां च कारयेत् । खलवाटहयुजा सा च जायतेऽत्रैव जन्मानि ॥ १ ॥
धेनुं दद्यान्महाभाग विधियुक्तां सकम्बलाम् । तस्माद्भोगाद्विमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षोडशाधिकपट्टशततमः ॥ ६१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अमक्ष्यं भक्षयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । गण्डमालाख्यरोगेण संयुक्तो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्तादिषु पर्वसु । गृहीत्वा कम्बलं शुद्धं नवं तदेष्टपात्रम् ॥ २ ॥
कुटुम्बिने दरिद्राय दद्याद्दोषापनुचये । गण्डमालाहरं चैव दानं प्रोक्तं मया त्रिद ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तदशाधिकपट्टशततमः ॥ ६१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलघ्नीयं महादुष्टा पूर्वमासीत्पतत्रिण । अत्र पूर्वकृतात्पापान्मातुर्णा गङ्गा स्मृता ॥ १ ॥

१ सपत्नीनां इति स्यात् ।

धनपुत्रविहीना च साऽत्र जन्मनि दृश्यते । निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि प्रयागे मरणं सुत ॥ २ ॥
चलात्पापं क्षयं याति पूर्वजन्मकृते दृढम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टादशाधिकषट्शततमः ॥ ६१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पक्षपातं च यः कुर्यात्सभायां ब्राह्मणस्य च । पक्षाघातेन रोगेण पीडा तत्रैव जायते ॥ १ ॥
दद्यान्निष्कत्रयं स्वर्णं ब्राह्मणाय कुटुंबिने । तस्माद्रोगाद्दिमुच्येत पक्षाघातात्पतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनविंशत्यधिकषट्शततमः ॥ ६१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेत्पूर्वं वा नारी द्विजवल्लभा । गण्डमालाख्यरोगेण संयुक्ता जायतेऽधुना ॥ १ ॥
पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । पूर्वपापहरं पुण्यं दद्याद्वा च कंचलम् ॥ २ ॥
नवं शुद्धं कुलीनाय तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । द्विजानामिच्छया दद्याद्भोजनं पापनाशनम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो विंशत्यधिकषट्शततमः ॥ ६२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्ब्राह्मणं हन्याद्ब्राह्मणस्य खगाधिप । वज्रदेशेऽवसत्पूर्वं चात्र जन्मनि गौडजः ॥ १ ॥
धीरः सर्वकलाभिज्ञो नानाशास्त्रविशारदः । धनधान्यरतश्चात्र बहुस्त्रीसुखभोगभाक् ॥ २ ॥
विद्यादानात्कृतात्पूर्वं शृणु पापफलं तथा । क्षयरोगाकुलः क्षीणः पुत्रसंततिवर्जितः ॥ ३ ॥
बालघातनजात्पापाद्ब्राह्मणस्य पतत्रिण । महाक्रोधपरो लोभी नानादुःखैस्तथाऽऽकुलः ॥ ४ ॥
वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य ब्रह्मघातविमोचनीम् । प्रयागे वा कुरुक्षेत्रे पुष्करे वा महास्यले ॥ ५ ॥
नैमिषारण्यके क्षेत्रे पूजयेद्विधिवच्छिवान् । गन्धपुष्पैस्तथा धूपैर्लक्षसंख्यान्विधानतः ॥ ६ ॥
ब्रह्मचर्यरतो नित्यं तदन्ते होमयेत्तथा । पङ्कजे चतुरस्रे वा कुण्डे चाज्यतिलाब्जुभान् ॥ ७ ॥
शक्त्या च भोजयेद्दिग्वाग्जैवान्कसरलङ्कुक्कैः । नानाभक्ष्यफलैश्चैव वस्त्रैर्माल्यैस्तथाऽर्चयेत् ॥ ८ ॥
विविधां दक्षिणां दद्याद्बुद्धप्रीतिकरां तथा । पश्चात्तेन विधानेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ ९ ॥
न बालघातनजात्पापान्मुच्यतेऽत्र ममाज्ञया । चतुर्दशपाद्याद्यर्चनेर्धेद्यौर्वेविधैस्तथा ॥ १० ॥
मम ध्यानपरः सूत नित्यं भूत्वा ममाग्रतः । पूजयेदध्वर्षपाद्याद्यर्चनेर्धेद्यौर्वेविधैस्तथा ॥ ११ ॥
तस्य तत्सर्वपापेभ्यो विमोक्ष्यामि खगेश्वर । आयुस्तस्य शतं प्रोक्तं पञ्चहीनं च पुत्रक ॥ १२ ॥
प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः पञ्चम्यां चन्द्रवासरे । विनये त्वकृते सूत चत्वारिंशन्मिताब्दके ॥ १३ ॥
रिष्टे स्यात्क्षयरोगेण बालघातस्य निश्चितम् । ब्रह्मघातान्महापापात्पूर्वजन्मकृताद् दृढात् ॥ १४ ॥
न मुच्यते महादानैः सप्तजन्मकृतेरपि । वाच्यते क्षयरोगेण सप्तजन्मनि निश्चयात् ॥ १५ ॥
ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः । न हीदृशं महापुण्यं क्षयरोगविनाशनम् ॥ १६ ॥
पुत्रवृद्धिफले चात्र यथा प्रोक्तं शिवार्चनम् ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकविंशत्यधिकषट्शततमः ॥ ६२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विनाऽप्यरार्थं वा नारी परपशुं च घातयेत् । पक्षाघातेन रोगेण पीडिताऽत्रैव जायते ॥ १ ॥

तथा निष्कामिते स्वर्णं देयं पापविशुद्धये । मुच्यतेऽत्र महारोगात्पक्षाघाताच्च संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वाविंशत्यधिकषट्शततमः ॥ ६२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो द्विजः प्राग्भवे मोहात्सुरां न विविधां पिवेत् । मूत्रकृच्छ्रेण रोगेण पीडितः सोऽत्र जायते ॥ १ ॥
गृहवित्तानुसारेण पलेन द्विपलेन वा । कुर्याद्विरणमयं पक्वं चाष्टपत्रसमन्वितम् ॥ २ ॥
आवाह्य तत्र ब्रह्माणं प्रभुं सर्वोपचारकैः । पूजयित्वा तु गन्धार्घ्यैर्दद्यादिमाय यत्नतः ॥ ३ ॥
दानेनानेन सततं मूत्रकृच्छ्रं न पश्यति ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्त्रयोविंशत्यधिकषट्शततमः ॥ ६२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैकुण्ठादागतस्तत्र मथुरायां पतत्रिण । जातोऽयं पुण्डरीकाक्षः सर्वभूताभयप्रदः ॥ १ ॥
घोरे कलियुगे प्राप्ते पापाक्रान्ते महीतले । भारवतारणार्याय क्षत्रियाणां क्षयाय च ॥ २ ॥
कृत्वा तु हुङ्करं कर्म पुनर्यास्यति वै दिवि ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्विंशत्यधिकषट्शततमः ॥ ६२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्णपिहारी सततं पुरुषः प्राग्भवेऽण्डज । कुन्ती जायते चात्र महापापेन लाञ्छितः ॥ १ ॥
सुवर्णशतकं दद्यात् स तहोपविनाशनम् । चान्द्रायणत्रयं कुर्यात्तदा तहोपशान्तये ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चविंशत्यधिकषट्शततमः ॥ ६२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपक्ष्माश्रिता साऽत्र तस्मिन् वयसि भामिनी । प्रापश्चित्तं परं तस्याः शृणुष्वाय खगेश्वर ॥ १ ॥
यत्कृते विधिना सर्वं पूर्वजन्माघनाशनम् । स्वर्णगोभूमिमिष्टान्नघृतधेनुतिलानि च ॥ २ ॥
देयानि श्रद्धया सततं क्षयरोगापनुत्तये । रिष्टं त्रिंशन्मितेऽब्दे तु प्रापश्चित्तेऽकृतेऽधुना ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षड्विंशत्यधिकषट्शततमः ॥ ६२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अपराधमृते कश्चिद्देयं हन्यात्पतत्रिण । प्राजन्मन्यय युक्तः स्थाद्रक्तार्बुदरुजा भृशम् ॥ १ ॥
भविष्यति न संदेहस्तस्य मृत्युः खगाधिप । अपि दानशतैर्वापि दत्तैरेव जन्मनि ॥ २ ॥
विंशदपे महारिष्टं रक्ताधियान्महाबलात् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तविंशत्यधिकषट्शततमः ॥ ६२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मेरोः समागतो योऽयं प्राप्तो मायुरमण्डले । सर्वभूतोपकाराय दुष्टनाशकराय च ॥ १ ॥
प्राप्ते कलियुगेऽत्रैव सर्वपापविवर्जितः । कृत्वा चाष्टतर्कमाणि पुनस्तत्रैव यास्यति ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाविंशत्यधिकषट्शततमः ॥ ६२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्रातपेद्देशं चान्यजन्मनि मानवः । सोऽत्र जन्मनि विज्ञेयो रक्तार्बुदसमन्वितः ॥ १ ॥

प्राजापत्यचतुष्केण व्रतेन नियमेन च । सप्तधान्यप्रदानेन पूर्वजन्माद्यनाशनम् ॥ २ ॥
पापक्षये महाभाग क्षयः स्यात्पापकृदुजः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिंशदधिकपट्टशततमः ॥ ६२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिबेत् । साऽत्र जन्मनि भूवेण कृच्छ्रेणातिप्रपीडिता ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्या घोरपापहरं सुत । सुवर्णपद्मं पक्षीन्द्र सपर्वं ब्रह्मदेवतम् ॥ २ ॥
ब्राह्मणाय विधिज्ञाय पूजिताय निवेदयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिंशदधिकपट्टशततमः ॥ ६३० ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रोत्तमो जातः किञ्चिद्विचरामन्वितः । कासश्वासादिना बाधा उद्वर्तितः प्रजायते ॥ १ ॥
क्रयविक्रयकर्ता च कृषिवाणिज्यशासनः । प्रिया प्रीतिपरा नित्यं व्रतानामनुकांक्षिणी ॥ २ ॥
किञ्चित्क्रोधगता या तु अवाक्ये वाक्यकारिणी । उदरे वातजा रोगाः शिरोर्तिर्नैव ततोदकृत् ॥ ३ ॥
अपत्यानि म्रियन्ते च एकोऽपि द्वौ त्रयोऽपि वा । रजोदोषात्प्रपीडयेत वेदना विविधा कृता ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भर्त्रा कर्म कृतं नैव स्त्रीकृतं नात्र संशयः । पूर्वजन्मनि शूद्री सा द्विजभक्तिपरायणा ॥ ६ ॥
व्रतानि विविधान्येव कृतानि भुवि मानद । स्वगृहे धान्यराशिं गौरभक्षन्निपतं पुरा ॥ ७ ॥
ब्राह्मण्या सा सवस्ता गौर्धान्यभक्षणतत्परा । गृहीतया लकुटया वै तया कुक्षौ प्रताडिता ॥ ८ ॥
मगर्भायास्तु मुरभेर्गर्भकुक्ष्युपघातनात् । मृतो वै गर्भमध्यस्थः प्रसवे दुःखिता भृशम् ॥ ९ ॥
शिशुदुःखेन मुरभी भृशमाक्रन्दती मृता । तेन कर्मविपाकेन नरकं प्राप्य दारुणम् ॥ १० ॥
पश्चान्मानुषमापन्ना व्रतदानप्रभावतः । इदं जन्म तृतीयं तु मृतापत्यं खगेश्वर ॥ ११ ॥
सप्तजन्मनि जायेत गोस्त्रीग्रहप्रघातकः । नानाप्राकर्मणां तेषां नानापत्यार्थदुःखकृत् ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येनापत्यं प्रजीवति । अनुग्राहोऽस्म्यहं देव लोकानां हितकाम्यया ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

माथे मासि च रांभासे सानुकूलग्रहेऽहनि । सपत्नीकः शुचिः स्नात औषधैः स्नानमन्त्रतः ॥ १४ ॥
उपोषणं दिवा रात्री त्रयोदश्यामनिर्जितः । पूर्णमास्यादिनं प्राप्य प्रातश्चानुदिते रवी ॥ १५ ॥
मुरभ्यास्तु सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् । तत्रोपरि गवां स्थानं चोदङ्मुखः समाविशेत् ॥ १६ ॥
अर्हणाद्युपहारैश्च कुङ्कुमायैस्तयाऽर्चयेत् । कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १७ ॥
तत्रोपरि न्यसेद्देवं मापवं फलदोऽर्चयेत् । सौवर्णे राजते पद्मे सायुधं च चतुर्भुजम् ॥ १८ ॥
उपचारैः शुभेर्गन्धैर्घुषैश्च कुसुमादिभिः । विष्णुसूक्तेन सूक्तेन श्रियः सूक्तेन पूजनम् ॥ १९ ॥
पुष्पैश्च घृणान्याघरार्चयेद्विषिर्घुणैः । रुद्रैकादशनीश्वैव जपेद्बृहद्विधानतः ॥ २० ॥
पूज्यो लक्ष्मिर्नितः पुष्पैरर्चयेन्नृचवारिभिः । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायतेन वा ॥ २१ ॥
रुद्रस्यायुतदोमश्च समध्यान्यसमाहूतिः । एवं पृथग्विधानेन विष्णुरुद्रादिपूजनम् ॥ २२ ॥
हीमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २३ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया कर्मवशातः प्रागजन्मनि दुरात्मना । धेनुः सगर्भोपहता लकुटया कुक्षिताडनात् ॥ २४ ॥
 तेन कर्मवशात्मातं मृतगर्भादिना भृशम् । मृतसन्ततिदुःखानि प्राप्यन्ते महदेनसः ॥ २५ ॥
 सत्तदेनीविनाशार्थं दानं सम्प्रददे त्विदम् ।” स्वस्त्यस्त्विति च तत्रोक्त्वा कोदादिति विसर्जनम् ॥ २६ ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोक्य अन्यान् च तोषयेद्द्विजान् । भूमिद्रविणवासांसि दानं दत्त्वा विधानतः ॥ २७ ॥
 व्रतान्ते सुरभो दद्यादेमद्रव्यादि शक्तितः । अहङ्गोपे ततः सर्वं भोजयेदिष्टवान्धवान् ॥ २८ ॥
 ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते । काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्वातः स्यादुपलेखनात् ॥ २९ ॥
 शृङ्गिभ्यश्चोपशातश्च जायन्ते घ्नजातयः । जलाकुलत्वं स्पृशोऽग्री तादृशी तत्र वेदना ॥ ३० ॥
 खिपोऽङ्गे विकृतिर्व्याधिर्मुखे तिलव्रणादिकम् । पैत्रियामातुलानीनां विधवातिः स्वस्तादिषु ॥ ३१ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकत्रिंशदधिकषट्शततमः ॥ ६११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिबेत् । प्रदरेणातिदुःखेन साऽत्र जन्मनि पीडिता ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्याः प्रदरस्य प्रणाशनम् । दद्यादुक्तममयं पत्रं सपत्रं ब्रह्मदैवतम् ॥ २ ॥
 ब्राह्मणाय सुशीलाय पूजिताय निवेदयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वात्रिंशदधिकषट्शततमः ॥ ६१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यो विप्रस्त्रिविधो वै सुरां पिबेत् । मृत्रावरोधरोगेण सोऽत्र मृत्युवशीं व्रजेत् ॥ १ ॥
 चिह्नेन इयावदन्तेन लक्षितः पादजः सदा । सप्तजन्मसु रोगेण मृत्रकृच्छ्रेण नश्यति ॥ २ ॥
 दृढात्माप्यपापजात्सुत प्रायश्चित्तं न विधत्ते । पापक्षयेऽवशेषे च कृच्छ्रं सान्तपनं चरेत् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायसप्तत्रिंशदधिकषट्शततमः ॥ ६१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अकामतश्च या नारी वैश्यघातनतत्परा । बभूव प्राक् च पक्षीन्द्र साऽत्र जन्मनि निक्षपात् ॥ १ ॥
 रक्तार्जुदसमाक्रान्ता दुष्टपापमयोजिता । महारिष्टेन सा याति यमलोकं पतत्रिण ॥ २ ॥
 चत्वारिंशन्मिते वर्षे सत्यं सत्यं वदाम्यहम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायसप्तत्रिंशदधिकषट्शततमः ॥ ६१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचित्पूर्वभवे पुण्या मुक्तजाऽत्र च बाहुजा । देशे मारस्वते प्राप्ता सर्वधर्मान्विता सती ॥ १ ॥
 क्षयरोगयुता चात्र युवभावे पतत्रिण । प्राक्पापाद् दुस्तरात्सुत कण्ठपाशादिसम्भवात् ॥ २ ॥
 निष्कृतिं कदलीं दद्यात्सुवर्णत्रयसंयुताम् । भोजयेद्ब्राह्मणान्पश्चाच्छिवपूजनवत्परान् ॥ ३ ॥
 या त्वेवं कुरुते भक्त्या कदलीदानमुत्तमम् । नश्येत्सायकजा तस्या अपि प्राणमणागना ॥ ४ ॥
 आयुर्वर्षाणि प्रोक्तानि पञ्चसप्ततिसंख्यया ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चत्रिंशदधिकषट्शततमः ॥ ६१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नरोऽतिबलोत्कर्षात्परस्त्रीं कामयेत्पुरा । अधुना यौवने प्राप्ते स उन्मादी प्रजायते ॥ १ ॥
दद्यात्प्रजापतिं देवं सौवर्णं शक्तितोऽण्डज । मृगं स्वर्णमयं तद्वत्पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
भोजयेद्वाह्मणाञ्छक्त्या होमयेच्च जपेत्तथा । गायत्रीं विधिना सूत सोन्मादान्मुच्यतेऽधुना ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्त्रिंशदधिकषट्शततमः ॥ ६३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राम्भवे सूत परस्वर्णोपहारिणी । साऽत्र जन्मानि रोगेण कुनखित्वेन बाध्यते ॥ १ ॥
दद्यात्सुवर्णशतकं विप्राय विनतात्मज । सुवर्णस्तेयपापेन मुच्यतेऽत्रैव जन्मानि ॥ २ ॥
चान्द्रायणत्रयं चैव कुर्यान्मासे तु कार्तिके ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तत्रिंशदधिकषट्शततमः ॥ ६३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैश्वघ्नी याऽभवत्पूर्वं भवे नारी पतिव्रता । रक्ताङ्गुदेन रोगेण बाध्यते चात्र जन्मानि ॥ १ ॥
प्रतं चरेन्महाभाग प्राजापत्यचतुष्टयम् । सप्तधान्येन दानेन रक्ताङ्गुदविनाशनम् ॥ २ ॥
रौप्यहारी च पुरुषश्चित्रकुष्ठी प्रजायते । स तत्पापविशुद्ध्यर्थं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ ३ ॥
स्वर्णं पलत्रयं शुद्धं कुक्षेत्रे पतत्रिण । प्राजापत्यत्रयं सूत चरेत् पापप्रणाशनम् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टात्रिंशदधिकषट्शततमः ॥ ६३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पश्चिम्लेच्छकुलोत्पन्नो बहुद्रव्यान्वितः सुधीः । स्वधर्मनिरतश्चापि दयालुः सत्यसंयुतः ॥ १ ॥
त्यागी शूरो महोत्साही देशे केरलके सुत । स्वामिधर्मपरो नित्यं सपत्नीकः सपुत्रकः ॥ २ ॥
प्रजाः पालयतस्तस्य शूरस्यापि महात्मनः । दुष्टाः प्रजाः क्रोधयुक्ता बभूवुर्विसुखास्तदा ॥ ३ ॥
तस्मिन्काले ह्यभूद्युद्धं धीरं तस्मिन्पुरे सुत । संग्रामभूमौ स मृतो यवनश्च सपुत्रकः ॥ ४ ॥
तस्य पत्नी महाभाग साध्वी पतिपरायणा । तस्मिन्मृते मृता सा तु भर्तृप्राणावलम्बिनी ॥ ५ ॥
घातापित्वा तु शस्त्रेण स्वशरीरं पतत्रिण । मृते पत्यो न जीवामीत्युक्त्वा मृतवती तथा ॥ ६ ॥
तत्प्राणादन्तकालेऽपि दिवि प्राप्ता सभर्तृका । सुक्त्वा तत्र महाभोगानपूर्वांस्वामिधर्मतः ॥ ७ ॥
नानाप्रजापीडनजात्पापत्पूर्वसमुद्रवात् । तीक्ष्णात्पुण्यात्तया सूत म्लेच्छदेशे समुद्रवः ॥ ८ ॥
गिन्धोः पश्चिमभागे तु शतयोजनसंमिते । गौरः मुरूपो दीर्घश्च बहुविद्याविशारदः ॥ ९ ॥
नानाभोगमुखैर्युक्तो गजयूयः समायुतः । पत्न्यशरणसंकीर्णस्तथा भैरवशासनः ॥ १० ॥
महोन्नः पुत्रर्षीन्द्रादयः स म्लेच्छः पृथिवीपतिः । स्त्रीसाहाय्यान्महाभाग तथा पुत्रसहायतः ॥ ११ ॥
मुखैर्भययुता साऽपि यवनी तदशादिह । सपुत्रः प्राक्सहायाच्च सोऽप्यत्रैव महामुजः ॥ १२ ॥
एवं जन्मफलं प्रोक्तं सप्तहोमं पतत्रिण । स्वामिधर्मकृतात्पुण्यात्तदर्थमरणात्तथा ॥ १३ ॥
भविष्यति गतिस्तेषां पूर्वपुण्यात्पतत्रिण । पथाशीतिमितायुः स्यान्न च रिष्टेन तन्मृतिः ॥ १४ ॥
रिष्टं पथाशब्दे तु स्वदेहान्तसमं सुत । शस्त्रमहारेर्विधिः प्राप्ते तत्र रणाङ्गणे ॥ १५ ॥
प्रजापीडनजात्पापत्तदर्थं नात्र संशयः । दयात्मा लनरं तत्र ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ १६ ॥

देयं हिरण्यं तत्र तद्वच्छतपलात्मकम् । कुरुक्षेत्रादिवीथीषु संक्रान्त्यादिषु पर्वसु ॥ १७ ॥
सर्वोपस्करसंयुक्तं देयमेतच्च पुत्रक । महारिष्टहरं प्रोक्तं प्रायश्चित्तं परं त्वग ॥ १८ ॥
नातः परतरं प्रोक्तं दानात्कालनरादिह ॥ १९ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोऽवतारिशदधिकषट्शततमः ॥ ६३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्यौवने नारी रमते स्वेच्छया परे । वलात्कारेण पुरुषे साऽत्रोन्मादेन पीडिता ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं सर्वमुपायं शृणु यत्नतः । कृत्वा सुवर्णजं वायुं मृगं ह्येवं च वाहनम् ॥ २ ॥
सर्वोपस्करसंयुक्तं दद्याद्विप्राय धीमते । न प्राप्नोति तदोन्मत्तभावं दानमभावतः ॥ ३ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकवत्तारिशदधिकषट्शततमः ॥ ६४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रपुहारी च यः पूर्वजन्मन्यत्रैव जन्मनि । म्लेच्छरोगेण सततं वाध्यते विनतासुत ॥ १ ॥
दद्यात्तत्पापनाशाय त्रिषु विप्राय धीमते । पलानां त्रिशतं शुद्धं तस्माद्रोगाद्रिमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकवत्तारिशदधिकषट्शततमः ॥ ६४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विद्यमाने भर्त्सरे तु जाराद्गर्भपरायणा । सा चात्र पादजा दुष्टा न च गर्भं दधाति वै ॥ १ ॥
काश्यो वासात्महाभाग श्रद्धया रुद्रपूजनात् । कन्याविवाहात्सततं दरिद्रद्विजपालनात् ॥ २ ॥
धारयिष्यति सा गर्भं प्रायश्चित्ताद्ययोचितात् । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं पञ्चाशन्मितकेऽब्दके ॥ ३ ॥
प्रायश्चित्ते कृते सूत पञ्चशीत्यब्दजीवनम् ॥ ४ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विवत्तारिशदधिकषट्शततमः ॥ ६४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आखेटकं विना यस्तु हस्तिर्न घातयेत्पुरा । सोऽत्र जन्मनि जायेत सर्वकार्येष्वसिद्धिकृत् ॥ १ ॥
तस्मिन्नेव तदा काले तस्य रिष्टं प्रकीर्तितम् । विंशन्मितेऽब्दे पक्षीन्द्र कालशस्त्रान्मृतिर्भवेत् ॥ २ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिवत्तारिशदधिकषट्शततमः ॥ ६४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः फथिद्वाहणीं सूत वलोत्कर्षेण मन्दघोः । रमयेत्यागमवे सोऽत्र महोन्मादी प्रजापते ॥ १ ॥
पापादसाध्यजादत्र रोगान्मुक्तिर्न जायते । त्रिपते रिष्टयोगेन सोऽन्मादी चात्र जन्मनि ॥ २ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायचतुर्वत्तारिशदधिकषट्शततमः ॥ ६४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी मोहाहोभादरेत्रषु । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र स्तेष्मरुक्संयुता भवेत् ॥ १ ॥
शतत्रयपलं दद्यात्त्रिषु तत्पापशुद्धये । तस्मिन्पापक्षये सूत स्तेष्मरोगस्य नाशनम् ॥ २ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चवत्तारिशदधिकषट्शततमः ॥ ६४५ ॥

अरुण उवाच ।

विप्रवंशे समुत्पन्नः शक्तिमान् वेदपारगः । धनधान्यसमायुक्तश्चेष्टांश्रुजार्जनावितः ॥ १ ॥
 सुयतः शक्तिमान् धीरः किञ्चिद्वाधिसमान्वितः । इन्द्रियाणां बलं हत्वा मोहनं जायते भृशम् ॥ २ ॥
 उदरातिरसृग्वातः किञ्चिद्देहे प्रजायते । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ ३ ॥
 सत्यवाक् सत्यजा लोके व्रतानामनुकांक्षिणी । बहुपुत्रप्रसूता च किञ्चित्पुत्रः प्रजायते ॥ ४ ॥
 अथवा मृतपुत्रा च पुत्रीषु जीवितास्वापि । केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि विप्रस्तु संजातः पञ्चमे त्विह । प्रावर्तत गृहे तस्य कन्यायाः प्रौढ्यमण्डज ॥ ६ ॥
 भूमिद्रविणलोभेन वृद्धविप्राय दापिता । तद्वत्तदाहृतं वित्तं सर्वस्वं तद्वशादपि ॥ ७ ॥
 यावत्कन्याऽभवत्प्रौढा वरार्थं गुणशालिनी । पतिभक्तिपरा नित्यं यावत्कन्या सुतार्थिनी ॥ ८ ॥
 किञ्चित्काले ह्यतीते वै तद्विप्रोऽसौ मृतश्च वै । सा बाला विधवा जाता पत्यपत्यार्थदुःखिता ॥ ९ ॥
 व्रततीर्थरता नित्यं सत्यानामनुकांक्षिणी । बहुवर्षास्तया वत्स नियमैः शोषितं वपुः ॥ १० ॥
 पितृगृहे धनं भूरि त्वर्पितं पुत्रिका भृशम् । कञ्चित्कालवशं प्राप्ता मृता सा ब्राह्मणी खग ॥ ११ ॥
 सा पुत्री ह्युदरे भूत्वा साऽगमज्जन्मजन्मानि । कन्या बहुविधा तस्य निराधारा मृता च वै ॥ १२ ॥
 तेन कर्मप्रभावेण पूर्वकन्या बहुप्रजा । तस्य भर्तुर्भवेद्गर्भमायातो मृत्युमिच्छति ॥ १३ ॥
 पुनर्जन्म पुनर्मृत्युस्तत्कर्मनिष्कृतिं विना । कन्याविक्रयकर्ता च रौरवे नरके मृतः ॥ १४ ॥
 यातना बहुधा प्राप्ता वर्षाणां च सहस्रकम् । पश्चान्मानुष्यमापन्नो व्रतदानप्रभावतः ॥ १५ ॥
 इदं जन्म चतुर्थं तु बहुपुत्रः प्रजायते । मृतपुत्रो मृतो गर्भस्तेन गर्भभवादिह ॥ १६ ॥
 भार्या तस्यापि विप्रस्य पूर्वजन्मनि मानद । भर्तृविद्वेषिणी नित्यं चिरापत्यानुगामिनी ॥ १७ ॥
 तेन कर्मविपाकेन भूरिकन्यो मृतात्मजः ॥ १८ ॥

अरुण उवाच ।

मायश्चित्तं कथं देव'येन पापं प्रशाम्यति । निष्कृतिं वद विश्वात्मन् पृथक्त्वं मे प्रकाशय ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुनिका यस्य जीवन्ति पुत्राणां नाशनं भवेत् । कर्मभेदेन येनेह शृणु त्वं कश्यपात्मज ॥ २० ॥
 स्वकन्यां वरयोग्यां सा चिन्तयन्तीमनागसम् । दशान्दानि च मासेन यथाभावं यथामति ॥ २१ ॥
 कन्यां कल्पयतीं शान्तां समस्तगुणशालिनीम् । अलंकृतां यथाशक्ति वराय गुणशालिने ॥ २२ ॥
 ब्राह्मणे विधिना सूत दद्याच्च बहुदक्षिणाम् । महापापोधशमनं कन्यादानमतन्द्रितः ॥ २३ ॥
 कन्याविवाहसमये महाशान्तिविधिं चरेत् । एवं कृतविधिः सूत कन्यां दत्त्वा विधानतः ॥ २४ ॥
 शान्तिशर्मणि सर्वत्र वितेष्टेद्विजादये । भूमिद्रविणवासांसि कन्यावासांसि दापयेत् ॥ २५ ॥
 गृहदानं ततो दद्याद्यथोपस्कृतसंयुतम् । वर्षवर्षे तु संपूर्णे अन्नवस्त्रैश्च पोषयेत् ॥ २६ ॥
 एवं कृते विधौ सूत बहुपुत्रा यदास्वनी । पापं पुत्रविनाशारूढं कन्यापत्यादयश्च ये ॥ २७ ॥
 तेषां पापप्रणाशार्थं कन्यादानादिभिस्ततः । नाशयेत्तद्वि पापं तु द्विजानां विधिपूजनात् ॥ २८ ॥
 यजन्यतं विधानेन ब्राह्मणान्वस्ति वाचयेत् । विनायकाम्बिकाश्रुतिं हेमनिष्कप्रमाणतः ॥ २९ ॥
 आचार्याय ददेत्तासां नानाकर्मपशान्तये । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ३० ॥
 मिदागदुनन्दतोष्ट्रप्रणवातादिदोषकृत् । नृपचौराग्निभिर्हानिर्विचानां च यतस्ततः ॥ ३१ ॥
 तप्पमानेन मनसा दूषते भृशमाधिजे । सर्पिष्यात्मानमालोक्य प्रापश्चित्तं तया विधिः ॥ ३२ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टात्र. पञ्चवारिषादधिकपटशतम. ॥ ६४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या ताम्रहारिणी नारी लोभात्पूर्वभवे मुत । औदुम्बरेण रोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
पापं विचार्य यत्नेन ताम्रं दद्याच्च शक्तितः । तस्मादानान्महाभाग पापं नश्यति तत्तत्तत्तात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तचत्वारिंशदधिकपट्टशततमः ॥ ६४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भवत्या तथा भुक्तं पूर्वजन्मनि मानद । गर्भासत्राया अजाया मांसं गर्भस्य धारणात् ॥ १ ॥
तेन कर्मविपाकेन बहुशोऽत्र प्रकीर्तितः । पूर्वजन्मन्यसौ विप्रा न च गर्भं दद्यात्पलम् ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तमिदं तस्याश्चात्र सर्वपावनोदनम् । कृत्वा गर्भेण संयुक्तां राजतीं पदपलात्मिकाम् ॥ ३ ॥
वैश्वानरस्तया कार्यः पञ्चमापैर्हिरण्यः । पूजयित्वा ततो दद्याद्विजाप विधिनाऽण्डज ॥ ४ ॥
एवं कुर्याद्विधानेन सर्वपापावनोदनम् । तस्याः पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टपत्वारिंशदधिकपट्टशततमः ॥ ६४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृगयां प्राप्य पक्षीन्द्र गजराजवधे पुरा । जायते गजचर्मा वै स नरोऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
गणेशप्रतिमां दद्यात्तीव्रणीं द्विपलात्मिकाम् । गन्धपुष्पैश्च सम्पूज्य तस्माद्भोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥
कारयेद्गणनाथस्य लक्षजाप्यं विधानतः । होमयेत्तद्दशांशेन मुच्यते पूर्वकिस्विपात् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकोत्पञ्चाशदधिकपट्टशततमः ॥ ६४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्परतिदात्रं प्राक् क्षुत्पीडा प्रपीडितः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र शूलरूपपीडितोऽधुना ॥ १ ॥
अन्नदानेन विमाणां रसदानाद्विशेषतः । मुच्यते शूलजाद्रोगान्नात्र कर्मा विचारणा ॥ २ ॥
सुवर्णशूलदानाद्वा विप्रायात्र कुटुम्बिने । शूलदोषोपशमनमिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशदधिकपट्टशततमः ॥ ६५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूर्धाभिपिक्तः प्राक् सूत बभूव पुरुषोत्तमः । स्वज्ञातिषु महाभाग दृढकर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
विराट्देशे निवसन् राजकार्यरतः सदा । गृहं दग्धं तत्र शत्रोरेण भयदापकम् ॥ २ ॥
बालवत्सा मृतास्तत्र पुरे तस्मिन् खगोत्तम । पापमाचरितं तेन नृपाज्ञाकारिणा दृढम् ॥ ३ ॥
ततो यमपुरं प्राप्नो मुक्त्वा भोगास्तदुक्तवत् । विष्णुपूजनजात्पुण्यात् प्राप्तोऽत्र यमुनावटे ॥ ४ ॥
चारणो धर्मनिरतो बहुद्रव्यसमन्वितः । नानासुखैर्भर्ययुतो गजाश्वरयवाहने ॥ ५ ॥
बन्धुमृत्याधिकारादयो बस्त्रभूषणभूषितः । सर्वं विष्णुमसादाच्च सुखं पापफलं शृणु ॥ ६ ॥
धूर्तो मिथ्यापवादी च बहुलोभसमन्वितः । जातसंततिदुःखार्तो बालवत्सवधादिह ॥ ७ ॥
नेत्ररोगान्वितो नित्यं शृणु चिद्वं पतत्रिण । चत्वारिंशन्मित्रे वर्षे सर्वसंततिनाशनम् ॥ ८ ॥
गृहपापान्महाभाग गर्वि रिष्टसमुद्भवात् । पूर्वपापफलस्यास्य भोगादेव क्षयः स्मृतः ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् बालवत्साधनाशनीम् । यां कृत्वा विधिवज्जन्तुः पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं शृणुष्वाय तद्वर्णनन्तरं सुत । तस्मिन्वर्षे महाभाग प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ११ ॥
 दृढकर्माजितात् पापान्न चोक्तं पापशोधनम् । श्रवणाद्भरिवंशस्य वैशाखे विधिनाऽण्डज ॥ १२ ॥
 माघे वा कार्तिके वापि दशावृत्त्या विधानतः । ततस्तु भोजयेद्विमान् होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ १३ ॥
 कोटिलक्षाद्युतं सूत रुद्राध्यायं जपेत्तथा । धेनूनां दशकं दद्यात्सवत्साभरणाश्वितम् ॥ १४ ॥
 दद्याच्च कपिलामेकां स्वर्णशृङ्गां पयस्विनीम् । प्रायश्चित्तमिदं पुत्र चेत्कुर्वाद्दिधिपूर्वकम् ॥ १५ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याद्विवाहादपरात्सुत । मृत्युः पञ्चाशदब्दे तु खग चाकृतनिष्कृतेः ॥ १६ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र नवत्यब्दमितं तथा । द्वियुक्तमायुः कथितं तीर्थे पुण्याश्रयेऽण्डज ॥ १७ ॥
 जीवे कर्कटगे तत्र चन्द्रे मकरराशिगे । त्रयोदश्यां दिवा भूमौ ऋक्षे मृगशिरोऽभिधे ॥ १८ ॥
 निर्याणं कथितं तस्य विष्णुपूजनजातकलात् । भविष्यति गतिस्तस्य पुनर्विष्णुप्रपूजनात् ॥ १९ ॥
 तथा तृतीयजनुषि मरणं गोवृहात्सुत । सर्वपापविशुद्धः स्यात्पुनर्मोक्षमवाप्नुयात् ॥ २० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकपञ्चाशदधिकषट्शततमः ॥ ६९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पिङ्गलाक्षो भवेदत्र पूर्वं रीत्यपहारकः । देयं रीतेः पलानां च शतं तत्पापनिष्कृतौ ॥ १ ॥
 गायत्र्या होमयेत्पश्चात्तिलान्विप्रांश्च भोजयेत् । मुच्यतेऽत्र महाभाग तद्भोगात्पापजाद् ध्रुवम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विपञ्चाशदधिकषट्शततमः ॥ ६९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग खररोमाऽत्र जायते । पूर्वजन्मनि यो हन्यात्खरं पापविमोहितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य शृणु तत्त्वतः । निष्कत्रयहिरण्यं च दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
 ब्राह्मणाय दरिद्राय वेदवेदाङ्गवेदिने ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिपञ्चाशदधिकषट्शततमः ॥ ६९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भुक्तं गर्भपुष्टचर्यं कुक्कुटाण्डं खगेश्वर । अत्र जन्मनि सा जाता संकरा लोभसंयुता ॥ १ ॥
 धनधान्यसमायुक्ता पूर्वपुण्यादिहाण्डज । न च गर्भं दधात्पेषा प्राकृपापादण्डभक्षणात् ॥ २ ॥
 कृत्वाऽण्डं विधिना तद्द्वैदरण्यं द्विपलात्मकम् । तदर्धार्धमितं वापि त्रिपु वित्तानुसारतः ॥ ३ ॥
 दत्त्वा द्विजाय विधिना ह्याचरेच्छांकरं व्रतम् । फाल्गुनादौ चतुर्दश्यां कृष्णायामासिमसि ॥ ४ ॥
 पूजयेच्छांकरं रात्रौ तथा जागरणेन वा । भवन्ति सुलभाः पुत्राः सततं कृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुःपञ्चाशदधिकषट्शततमः ॥ ६९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सुत महाभाग कर्म यत्कृतवान्पुरा । जीवोऽयं तत्फलं चात्र प्रवक्ष्यामि समासतः ॥ १ ॥
 अभवत्याम्भवे विमो धर्मशास्त्रार्थकोविदः । राज्यप्रचारी बलवाञ्छूरो मन्त्री महायशः ॥ २ ॥

संधिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता प्रियंवदः। गत्वा त्वरिपुरं तेन घातिताः शत्रवः पुरा ॥ ३ ॥
 विश्वासाद्वाजकार्येषु कृतं कर्मातिदुष्कृतम्। छुंठितं तत्पुरं तेन लोभोपहतनेतमा ॥ ४ ॥
 पीडिता वहवो लोका द्रव्यलोभाकुलीकृताः। स तेन कर्मणा युक्तः प्राप्तस्तु यमशासनम् ॥ ५ ॥
 भुक्त्वाऽतिदारुणान्भूत नरकान्धोरदर्शान्। तथा पुण्यफलं पुण्यात्प्राप्य पुण्यावशेषतः ॥ ६ ॥
 स्वर्णकारकुले जातो धूर्तो लोभपरः सदा। नानाचौर्यक्रियायुक्तो लोकवधनतत्परः ॥ ७ ॥
 महाभिमाननिरतः प्रियो राजजनेष्वपि। मुखैश्वर्यधनैर्युक्तः कुटुम्बभरणे दृढः ॥ ८ ॥
 नानास्त्रीमुखसंयुक्तस्तथा पुत्रविवर्जितः। वक्ष्यामि निष्कृतिं सूत सर्वपापनिकृन्तनीम् ॥ ९ ॥
 प्रयागे त्वयवा काश्यां स्याप्य लिङ्गं सुशोभनम्। पूजयेत् त्रिवर्षान्तं मन्यैस्तद्विद्मैस्तथा ॥ १० ॥
 गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्बहुदीपकैः। संपूज्य विधिवदेवं तदन्ते भोजयेद् द्विजान् ॥ ११ ॥
 शिवभक्तांस्तथा शान्तान्दक्षिणाभिश्च पूजयेत्। नानाहिरण्यैर्विधिवत्तथा चामरणैः शुभैः ॥ १२ ॥
 अथवा शृणुयाच्च यजुर्वेदं विधानतः। ब्रह्मचर्येण सततं प्रायश्चित्तमिदं परम् ॥ १३ ॥
 य एवं कुरुते भक्त्या पूर्वपापैश्चनाशनम्। संप्राप्य तत्र निर्याणं शिवलोकं हि गच्छति ॥ १४ ॥
 कर्तव्यं ब्राह्मणद्वारा सर्वमेतद्धि काश्यप। नाधिकारोऽत्र शूद्रस्य वेदस्य श्रवणे क्वचित् ॥ १५ ॥
 तस्मा शलाका देया वै शूद्रकर्णेऽतिदारुणा। श्रुतं पारायणं येन पापेनाक्रान्तचेतसा ॥ १६ ॥
 आयुरन्वाः शतं तस्य कृतनिष्कृतिकस्य च। प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं आपते पण्डित्तरे ॥ १७ ॥
 एतज्जन्मफलं प्रोक्तं सविधानं विधानतः ॥ १८ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पंचपंचाशदधिकपट्टशततमः ॥ ६१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पुरा हारयेद्रीतिं नारी सा च पतत्रिण। पिङ्गाक्षी जायते चात्र प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
 रीतिं दद्यात्पलशतं तथा ब्राह्मणभोजनम्। गायत्र्या जुहुयाच्छक्त्या तिलान् रोगविनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पदपंचाशदधिकपट्टशततमः ॥ ६१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे वनिता या च परसिद्धान्नहारिणी। साऽत्र जन्मनि शूलेन रोगेणैव च बाध्यते ॥ १ ॥
 सिद्धान्नदानं विभेभ्यो दीनेभ्योऽप्य पतत्रिण। भिक्षुभ्यश्च तथा दानान्नसदानाद्य शक्तितः ॥ २ ॥
 न जायते शूलपीडा तस्याश्च कृतनिष्कृतेः। प्रायश्चित्तेऽकृतेऽत्रैव क्षियते शूलपीडया ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपंचाशदधिकपट्टशततमः ॥ ६१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उष्ट्रघाती भवेत्पूर्वजन्मन्यय पतत्रिण। सोऽत्र जन्मनि जायेत नरश्च विकृतस्वरः ॥ १ ॥
 वक्ष्यामि तस्य पापस्य नाशनं चात्र जन्मनि। कर्पूरं त्रिपलं दद्यादिमेभ्यः शक्तिवोऽण्डज ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टपंचाशदधिकपट्टशततमः ॥ ६१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वन्द्येयं या महाभाग पृच्छति स्वं प्रयोजनम्। गर्भपातरता पूर्वं जनुष्यत्र फलं त्विदम् ॥ १ ॥
 मुखजा प्राग्भवे त्वत्र तत्पापाद्यवनी हि सा। निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि गङ्गायां हि पतत्रिण ॥ २ ॥

पूजयेत्क्षरद्राणां त्रिगुणार्धतदर्धकम् । शक्त्याऽथ भोजयेद्दिमान् होमयेच्च स्वशक्तिः ॥ ३ ॥
अनेन विधिना या च प्रायश्चित्तं समाचरेत् । जायते संततिस्तस्या इह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनषष्ठ्यधिकषट्शततमः ॥ ६५९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्पहारी च पुरुषः ग्राम्ये विनतासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
दानात्पलशतादत्र सीसकादण्डजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षष्ठ्यधिकषट्शततमः ॥ ६६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव बाहुजः कश्चिदेशे कीराभिधे सुत । धर्मकर्मात्मको भक्तः पितृपुत्रधनान्वितः ॥ १ ॥
दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तिः । पर्वस्वपि च पात्रेभ्यो गोभूम्यश्वादिकानि च ॥ २ ॥
पापमाचरितं तेन भाविनोऽर्यस्य वै बलात् । स्ववंश्यस्य च कस्यापि गृहं शत्रोर्मनोहरम् ॥ ३ ॥
निर्दग्धं वैरिभावेन साहाय्येन स्त्रियाः सुत । तस्मिन्दाहे महाभाग निर्दग्धं वृषभद्वयम् ॥ ४ ॥
गृहस्थाः स्वल्पजीवाश्च घातिताः क्रूरकर्मणा । ततो बहुतिथे काले गतः स यमशासनम् ॥ ५ ॥
सस्त्रीकः स्वफलं भुक्त्वा पापाद् दुष्टं शुभं तथा । पुण्यात्पञ्चनदे देशे स जातो बाहुजाधमः ॥ ६ ॥
मध्यस्वरूपो मतिमान्कुलेष्टः पुरुषो दृढः । रक्तो नोचो नातिनीचो बहुकन्यः पृथुर्विभुः ॥ ७ ॥
योवने सुमुखैश्वर्यधनस्यानैर्युतः पुनः । मितदो भोगभाग्याढ्यः कृती मानी जनमियः ॥ ८ ॥
पुण्यादिदं तथा पापाद्भोभी पापरतः क्वचित् । चिन्ताऽऽतुरो धूर्ते उग्रो दुःखार्तो मानवर्जितः ॥ ९ ॥
गोयातादमिदाहाच्च जातपुत्रविनाशकः । सहायलक्षणं सर्वं कथयामि खगेश्वर ॥ १० ॥
या स्त्री पूर्वं सहायाऽऽसीदाहकर्मणि चाण्डज । सा ज्येष्ठा प्रष्टुवात्र मृतपुत्राऽत्र जन्मनि ॥ ११ ॥
लक्ष्मीतदण्डजश्रेष्ठ जन्माद्गाड् वृषभे शनिः । लक्षणैरेभिराद्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥
फारयित्वा शिवं सार्द्धं पल्लवैर्दमितैः शुभम् । हिरण्यं महाभाग पत्रे लेख्यं शिवान्वितम् ॥ १३ ॥
तदर्पार्थमितं चापि त्रिषु वित्तानुसारतः । पूजयित्वा तु गन्धाद्यैः पीड्यैरुपचारकैः ॥ १४ ॥
संस्थाप्य पशुपे पश्चाद्गोरये सुमनोहरे । सर्वोपस्करसंयुक्ते वित्तानाम्बरभूषिते ॥ १५ ॥
दद्यादेदविधिनाय मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ १६ ॥

मन्त्रः ।

“ मोहात्पूर्वं मया पापमग्निदाहाद्यर्जितम् । तत्राशाय ददेऽहं तु शिवं गोरयसंस्थितम् ” ॥ १७ ॥
गोपिकाद्यास्तथा जीवाः पत्रे लेख्यास्तु राजते । शिवपत्रमितं दद्याद्ये चान्ये घातिताः पुरा ॥ १८ ॥
पथमापमिता वद्विदो देवमयः शुभः । गायत्र्यष्टसहस्रं तु रीदं जप्त्वा सहस्रकम् ॥ १९ ॥
अष्टाक्षरं द्वितादस्रं होम्येद्रोजयेद्दिजान् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ २० ॥
न तस्य पुत्रमर्गं तदग्रे जायते क्वचित् । जायन्ते सुलभाः पुत्राश्चापि द्यापि विवर्जिताः ॥ २१ ॥
नैव परोति यो मोहाद्यात्र पुत्रविवर्जितः । चत्वारिंशन्मित्रे कृते वर्षे रिष्टं प्रकीर्तितम् ॥ २२ ॥
पथान्मित्रतपेऽन्दे वा रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुश्चतुःसप्तमितान्दकम् ॥ २३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनषष्ठ्यधिकषट्शततमः ॥ ६६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी च पुरुषः प्राग्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायतेऽयुता ॥ १ ॥
 दानात्पलशतादत्र सीतकादण्डजोत्तम । विप्राय वेदविद्विषे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टपञ्चविक्रपद्शततमः ॥ ६६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बन्ध्यायाश्च महाभाग प्रायश्चित्तं शृणुष्व तत् । झूलोद्भिन्नतनुं चौरं मृतं प्राप्य स्वेदिने ॥ १ ॥
 तत्तले तु तदा कुर्याद्विध्या स्नानं शतीपथैः । पर्वेषुशोद्धवैः सूत तथा मृद्धिश्च सप्तकैः ॥ २ ॥
 स मन्त्रैश्च तथा पूज्यः प्रथमं विनतासुत । विविनाग्नेन या कुर्याद्विध्या पुत्रं लभेद्भुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्त्रिषष्ट्यविक्रपद्शततमः ॥ ६६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्ता स्वभार्या परमां साध्वीं मन्त्यज्य हुर्मतिः । प्रमादात्प्राग्भवे गच्छेदन्यस्त्रीं काममोहितः ॥ १ ॥
 सोऽत्र जन्मनि भो सूत ग्रहणीरोगसंयुतः । जायते क्षिपतेऽवश्यं ब्राह्मण्यां गमनादिह ॥ २ ॥
 न तस्य पापशमनं मया प्रोक्तं खगाधिप । तस्मिन्वयसि तादृष्टं भविष्यति न संशयः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुःषष्ट्यविक्रपद्शततमः ॥ ६६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्विनिता सुत प्राग्भवे कांस्यहारिणी । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र शीर्षरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 दद्यात्पलशतं सीतं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तत्काले शीर्षजाग्रोगान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चषष्ट्यविक्रपद्शततमः ॥ ६६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी ह्यवर्थात्पूर्वं मोहादुष्टं खगाधिप । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते विकृतस्वरा ॥ १ ॥
 सारस्वत्याश्च प्रतिमां सीवणीं राजतीं तथा । दद्यादेदविधिज्ञाय तदा स्यात्सुस्वराण्डज ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्षष्ट्यविक्रपद्शततमः ॥ ६६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चिन्मोहात्परधृतं हरेत् । नेत्ररोगयुतः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 घृतघेनुमदागाञ्च विधिना वेदपारगे । मुच्यते नेत्ररोगाञ्च जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तषष्ट्यविक्रपद्शततमः ॥ ६६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वकं पतिं परित्यज्य या गच्छेत्पूर्वजन्मनि । परपुंसि महाभाग ग्रहणीरुग्युताऽत्र सा ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्या व्रतं चान्द्रायणं चरेत् । वैशाखे माघमासे वा तस्मात्पापात्तमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टपञ्चविक्रपद्शततमः ॥ ६६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चिन्मोहात्पावृतं हरेत् । नेत्ररोगयुतः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मानि ॥ १ ॥
 घृतधेनुप्रदानाच्च विधिना वेदपारगे । मुच्यते नेत्ररोगाच्च जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
 इति श्रीशृद्धसूर्यारुणमवादे कर्मविपाके अर्चाय एकोनसप्तत्यधिरूपदशततमः ॥ ६६९ ॥

अरुण उवाच ।

विप्रवर्णकुलोत्पन्नो वातरक्ताक्षदर्शनः । उदरे वातजा रोगाः किञ्चिच्छ्रोत्रोपधातकाः ॥ १ ॥
 किञ्चित्कोपश्च लोभश्च किञ्चिद्विद्वत्तमन्वितः । तस्य प्रिया सदाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
 एकापत्या भवेत्सा च जायते मृतपुत्रका । आदिपुत्रो मृतस्तस्या अपत्यं नैव जायते ॥ ३ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं भवे महाबाहो विप्रवंशसमुद्भवः । व्यापारकृपिवाणिज्यं ब्रह्मविचेन यत्कृतम् ॥ ५ ॥
 व्यवहारादिना कृत्वा ब्रह्मविचेन वर्धितः । कालेनैव मृतो विप्रो धनं शूद्रेण वञ्चितम् ॥ ६ ॥
 नार्पितं ब्रह्मपुत्राय ब्रह्मस्वं च गृहे स्थितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन बहुकालं खगेश्वर ॥ ७ ॥
 पश्चान्मृत्युवशां मातो नरके रौरवे गतः । ब्रह्मस्वभक्षणाच्चैव वर्षाणां च सहस्रकम् ॥ ८ ॥
 पतितो नरके घोरे पच्यते चेह कर्मणा । पश्चान्मानुषमापन्नो व्रतदानप्रभावतः ॥ ९ ॥
 इदं जन्म तृतीयं तु ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । निषेधहरणाद्वापि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १० ॥
 ब्राह्मणस्य विशेषेण धनं विपनिभं स्मृतम् । ऋणं प्रसह्य वै प्रोक्तमपि कल्पशतादिकम् ॥ ११ ॥
 तस्माद्विप्रऋणं प्रोक्तं प्रसह्य त्वभिजायते ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पुत्रः प्रजायते । नारीणां च नराणां च निष्कृतिं सौरुपहेतवे ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महापापहरो देवः सर्वकामप्रदः प्रभुः । पूजनीयो महारुद्रः सन्ततिश्रेय इच्छता ॥ १४ ॥
 यत्पूर्वंदमयं देवं यजुभिः शतरुद्रैः । यत्नैरभ्यर्च्य मुच्येत पापादाकल्पसम्भवात् ॥ १५ ॥
 रुद्रैकादशानीभिश्च रुद्रैकादशकेन वा । जप्त्वेन तोषयेद्देवं रुद्रमेकादशात्मकम् ॥ १६ ॥
 तद्भागोऽन होतव्यं द्रव्यं श्रद्धासमन्वितः । विधिवज्जुहुयाद्गद्दी तिलैश्च मधुरण्डुतैः ॥ १७ ॥
 हरितालपलाशीति सर्षपेऽथ बदेहेते । प्रविरुद्रं प्रदातव्यं गोयुगं रक्षान्वितम् ॥ १८ ॥
 फेयूरण्डलाफलपमन्त्रपुस्तकमण्डज । प्रविरुद्रं शतं विमान् भोजयेत्सुसमाहितः ॥ १९ ॥
 निष्कः दद्यात्सुवर्णस्य दद्याद्वा गुन्यदक्षिणाम् । एवं रुद्रविधिं कृत्वा त्रिविधं पापशान्तिं कृत् ॥ २० ॥
 इतिहासपुराणोक्तीः सूक्तानि विविधानि च । शृणुयाद्विधिवत्तार्क्ष्यं सभार्यः प्रीतितोऽन्वहम् ॥ २१ ॥
 देशर्षिपितृमर्त्यानामृषीणां च मदीक्षिताम् । देवदानवगन्धर्वविशाचोरगरक्षसाम् ॥ २२ ॥
 गर्वाणां जीवजातीनामुन्वांसि शृणुयादपि । ऋषीणामृषिपत्नीनां वंशान्पूर्वानुदीरितान् ॥ २३ ॥
 एवं ग विविधात्पापान्मुच्यतेऽपत्यदुःखदात् । गुरुन्द्देवादिजान्ताम्यक् श्रद्धया समुपाचरेत् ॥ २४ ॥
 एवं शृणुविधेः सून हरिवंशश्रुतार्थिनः । वाचकोपि सन्तुष्टो भूमिद्रविणवर्षकैः ॥ २५ ॥

कर्णाकृत्य वरां मुद्रां गां दत्त्वा च पयस्विनीम् । भूमिद्विविणदानाद्यैस्तोपयेद् ब्राह्मणाननु ॥ २६ ॥
 निष्कृतौ क्रियमाणायां सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ २७ ॥
 तन्मक्रमेण जायन्ते दुःखान्यकृतनिष्कृतेः । दुष्टरूक् चानपत्यः स प्रमेहातोऽप्यर्कचनः ॥ २८ ॥
 कुनखी दट्टणः पाण्डुरोगी चैव क्रमाद्भवेत् । जलमग्निश्च चौरश्च राज्ञश्चिन्ता व्ययादिका ॥ २९ ॥
 लकुटप्रावशस्त्राद्यैर्जायन्ते व्रणजोर्तयः ॥ ३० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तत्यधिकषट्शततमः ॥ ६७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अयं सूर्येदिने सूत प्राप्य भूमिं श्मशानजाम् । मृतप्रेतं समालोक्य रात्रौ गच्छेदतन्द्रितः ॥ १ ॥
 पूजयित्वा चितां तस्य वलिमष्टविधां सृजेत् । ज्ञानं कृत्वा मृदालम्भैः पत्रैर्वृक्षोद्भवैस्तथा ॥ २ ॥
 शतच्छिद्रघटात्प्राप्य नानातीर्थोद्भवैर्जलैः । दीपमालादिने वापि प्रयोगं विधिनाऽऽचरेत् ॥ ३ ॥
 हरिवंशं ततः पश्चाच्छृणुयाद्विधिपूर्वकम् । दत्त्वा द्विजेभ्यो विधिना नानाभक्ष्यफलानि च ॥ ४ ॥
 स्वेच्छया भोजनं तेभ्यो दद्याद्गोपापनुत्तये । अनेनैव प्रयोगेण बन्ध्या याति सपुत्रताम् ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकसप्तत्यधिकषट्शततमः ॥ ६७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ बन्ध्या चात्र जन्मनि घातुजः । देवद्रव्यापहरणात्प्रागत्राक्षिमपीडनात् ॥ १ ॥
 विंशद्वयं व्यतीते च नेत्रभङ्गः प्रजायते । तद्भक्ष्यमहं वक्ष्ये दानं पापहृदं परम् ॥ २ ॥
 कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य सुराधिपम् । गन्धैः पुष्पैः समभ्यर्च्य दीपा देवाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वासप्तत्यधिकषट्शततमः ॥ ६७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ शूद्रश्चक्रे सुष्कनिकुट्टनम् । वृषभस्य महाभाग स्वार्थसाधनतत्परः ॥ १ ॥
 तेन कर्माजितेनात्र पण्डश्चैवात्र शूद्रजः । गवां पालनजातुष्यात्प्रागत्र सुखसंयुतः ॥ २ ॥
 गोपीडनान्महापापात्तस्य नैवात्र विनमयम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्त्रिसप्तत्यधिकषट्शततमः ॥ ६७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता पूर्वं मोहात्परमृत्तं हरेत् । साऽत्र जन्मनि रोगेण नेत्रोत्थेन प्रपीडयते ॥ १ ॥
 कुक्षेत्राद्वितीयेषु घृतघेतुप्रदानतः । मुच्यते सा महारोगान्नेत्रजात्रात्र संशयः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुःसप्तत्यधिकषट्शततमः ॥ ६७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीमवधीत्पूर्वभवे यश्च नराधमः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्रं कृष्णगुल्मयुतो भवेत् ॥ १ ॥
 स्वर्णशूर्ङ्गां रौप्यचुरां घण्टाभरणभूषिताम् । सूक्ष्मकम्बलयुक्तां च दद्याद्देवदेदे सुत ॥ २ ॥
 कृष्णगुल्मोद्भवां पीडां नरश्चात्र न पश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चसप्तत्यधिकषट्शततमः ॥ ६७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे याऽभवत्काचित्स्वर्णकारी पतत्रिण । स्वधर्मनिरता सा च दानधर्मपरायणा ॥ १ ॥
 तद्गृहे धान्यराशिं तु चरन्ती गौः स्वभावतः । ताडिता कुक्षिभागे तु लकुटेन भृशं सुत ॥ २ ॥
 तत्ताडनान्महादुःखं प्राप्तं गर्भातिभारतः । मृता च तेन दुःखेन गर्भजातसमन्विता ॥ ३ ॥
 तेन कर्मसमायुक्ता संप्राप्योचितशासनम् । पुनः शूद्रीसमा जाता गौरवर्णा शुभानना ॥ ४ ॥
 घनभृत्याश्वभोगाद्यैर्नानाविभवसंयुता । पुत्रसंततिहीना सा प्राग्गोघाताद्यसंभवात् ॥ ५ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापक्षयकरम् । कुर्याद्वापीमरण्ये तु देशे लोकाकुले तथा ॥ ६ ॥
 मार्गे हि धर्मतो यत्नात्प्रतिष्ठां कारयेत्ततः । संस्थाप्य च शिवं तत्र विधिना विनतासुत ॥ ७ ॥
 होमयेच्च ततस्तत्र तिलानाज्ययुतानिह । भोजयेद्वाह्यणाग्भक्त्या शिवपूजनतत्परान् ॥ ८ ॥
 दद्याच्चरैव कपिलां सर्वपापप्रणाशिनीम् । प्रायश्चित्तमिदं सूत पूर्वजन्माद्यनाशनम् ॥ ९ ॥
 नैवं या कुरुते श्रुत्वा तस्याः संततिर्जं भयम् ॥ १० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसत्वादे कर्मविपाके अध्यायः षट्सप्तत्यधिकषट्शततमः ॥ १७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चित्प्राग्भवे सूत दुग्धं हरति मानवः । तत्काले पापमेवात्र बहुमूत्री प्रजायते ॥ १ ॥
 दुग्धधेनुप्रदानाच्च वेदवेदाङ्गपारगे । विधिना काश्यपेयात्र न पश्येद्बहुमूत्रताम् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसत्वादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तसप्तत्यधिकषट्शततमः ॥ १७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुग्धं हरति या नारी कस्यचित्पापमोहिता । पूर्वजन्मनि साऽत्रैव बहुमूत्ररुजाऽऽकुला ॥ १ ॥
 दुग्धधेनुप्रदानाच्च विधिना त्वत्र जन्मनि । बहुमूत्रान्महारोगान्मुच्यते गरुडाम्रज ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसत्वादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टसप्तत्यधिकषट्शततमः ॥ १७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाढातयेत्सूत महिषीं नवयीवनाम् । प्राग्भवे नियतं सोऽपि कृष्णगुल्मेन बाध्यते ॥ १ ॥
 स नानारत्नदानेन विधिना गरुडाम्रज । नाशयेत्कृष्णगुल्मोत्थां पीडामत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
 अथवा महिषीदानादिप्राय विधिनाऽण्डज । महिषीपापजाद्रोगात्सुखी भवति मानवः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसत्वादे कर्मविपाके अध्याय एकोनाशीत्यधिकषट्शततमः ॥ १७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः पुर्यात्पापलोभेन पूर्वं मुष्कनिकुट्टनम् । ब्रह्मघातान्महापापात्पण्डः स्याद्बहुजन्मनि ॥ १ ॥
 ब्रह्मपुत्रस्य पण्डः स्याद्यत्र जन्मनि निश्चयात् । ज्ञानाज्ञानकृतं वापि निष्कृतिर्नात्र विद्यते ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसत्वादे कर्मविपाके अध्यायोऽशीत्यधिकषट्शततमः ॥ १८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यस्यैव फलहत्याचित्यमादादिनतासुत । फलानां षट्पञ्चानां तथाऽऽमानां निपातनात् ॥ १ ॥
 पूर्वजन्मनि पुण्यापि षट्पदान्गता गती । अत्र या क्षत्रिया जाता प्रागपि क्षत्रियाऽण्डज ॥ २ ॥
 अथ पुत्रविहीना या फलहत्यापमाद् दृढात् । फलानां षट्पदानाच्च चातुर्मास्येऽत्र नित्यशः ॥ ३ ॥
 भोजनं तु तदा पश्चात्तारयेत्स्वेच्छया दिनाम् । प्रायश्चित्तं परं तस्मात्फलहत्यापनाशनम् ॥ ४ ॥

अमायां नालिकेराणि देवानि खलु शक्तितः । तत्कृते मुतवृद्धिः स्याजीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ ५ ॥
 दधिहारी पुमान् पूर्वं जन्मन्यत्र खगेश्वर । जायते मेदसा युक्तस्तद्दुःखेन प्रपीडितः ॥ ६ ॥
 कार्त्तिक्यामथ वैशाल्यां दधिघेनुप्रदानतः । तस्माद्भोगात्प्रमुच्येत तत्काले गरुडाग्रज ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकाशीत्यधिकपञ्चाशत्तमः ॥ ६८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीं घातयेन्नारी प्राग्भवे विनतासुत । अत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णगुल्मेन पीडयते ॥ १ ॥
 दद्यात्साभरणां सूत महिषीं यमदैवताम् । युग्मकम्बलसंछन्नां विधिना नवयौवनाम् ॥ २ ॥
 स मुच्यते महापापान्महिषीवधजात्सुत । तस्मिन्नपगते तत्र कृष्णगुल्मं न पश्यति ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वाशीत्यधिकपञ्चाशत्तमः ॥ ६८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विद्वचेत्प्राग्वृषभानां च नासाग्रं गरुडाग्रज । नासाच्छेदोऽत्र तस्यास्ति युवभावे विनिश्चयात् ॥ १ ॥
 नास्ति तद्विन्मयं कापि दत्तैर्दानशतैरपि ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय छयशीत्यधिकपञ्चाशत्तमः ॥ ६८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महाभाग चारणोऽतिमिर्यवदः । कवित्वशक्तिनिरतो बहुचातुर्यसंयुतः ॥ १ ॥
 प्रेरितो देवयोगेन गतो राजाश्रयं प्रति । तस्तेवानिरतो नित्यं चिरकालमुपस्थितः ॥ २ ॥
 अथ तत्र महावादे कवीनां हि खगेश्वर । महाघोरमभूच्छ्रं राजद्वारे भयमदम् ॥ ३ ॥
 स चारणो महाक्रोधात्कृतवान्परघातनम् । परघातकृते सूत स्वशरीरमयात्पजह् ॥ ४ ॥
 तेन कर्मविपाकेन महाचौर्येण चाण्डज । भुक्त्वा स्वर्गफलं पुण्यादात्मघातात्परिच्युतः ॥ ५ ॥
 महाभूमिभुजां वंशे म्लेच्छानां चाजनि स्वयम् । सिन्धोः पश्चिमभागेऽत्र शतयोजनसंमिते ॥ ६ ॥
 देशे कर्कटगे जीवे लग्नस्ये चन्द्रसंयुते । गौराङ्गः पृथुलो धूर्तः सर्वविघाविशारदः ॥ ७ ॥
 सुवैश्वर्यसमाक्रान्तो धनवाहनभोगमाक् । शूरः सुवेपोऽतिकूरो बहुपालनतत्परः ॥ ८ ॥
 पापाहोमरतः क्रोधी नानाभैरवशासनः । रिष्टं पष्टिमिते वर्षे पञ्चहीने पतत्रिण ॥ ९ ॥
 सर्ववित्तपडंशेन महारिष्टहरं परम् । पञ्चाशीत्यव्दकं चायुर्दत्ते कालनेरुण्डज ॥ १० ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृते त्वत्र रिष्टं स्यात्प्रोक्तयत्सरे । कालरूपेण शस्त्रेण तत्क्षणे मरणं स्मृतम् ॥ ११ ॥
 महावोराहवे सूत चात्मघातादिदं फलम् । चिह्नं तस्य प्रवक्ष्यामि ह्यात्मघातसमुद्भवम् ॥ १२ ॥
 हृदिस्यं लग्नं पुत्र पदंगुलमितं शुभम् ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्दशीत्यधिकपञ्चाशत्तमः ॥ ६८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरुणी. निहते पूर्वभवे च गरुडाग्रज । अत्र जन्मनि नेत्रेषु कातरत्वं प्रजायते ॥ १ ॥
 रत्नघेनुमहादानाद्विधिना ब्राह्मणाय च । न पश्येन्नरजं रोगं- कातरत्वं हि काश्यप ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशीत्यधिकपञ्चाशत्तमः ॥ ६८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे सुमुखी काचिद्रता देवालयेऽण्डज । दीपा धातुमयास्तत्र चान्यदत्ता हतास्तया ॥ १ ॥
 सा शूद्राञ्च महाभाग धनपुत्रसमन्विता । चन्द्रग्रहे महापापात्प्राक्कृताच्च पतत्रिण ॥ २ ॥
 तेन कर्मविपाकेन चक्षुःपीडाऽतिदारुणा । त्रिदोषैर्भूषिता चात्र युवभावे खगेश्वर ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दीपहृत्पापशोधनम् । दीपा देया घृतेनात्र पूरयित्वा सुवर्णजाः ॥ ४ ॥
 सुवर्णार्धमिता भव्याः संपूज्याथ महेश्वरम् । गन्धपुष्पैस्तया धूपैर्मक्षैर्मौज्यैः प्रयत्नतः ॥ ५ ॥
 देया द्विजेभ्यो बहुशस्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षडशीत्यधिकषट्शततमः ॥ ६८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरुं घातयेत्पूर्वं या नारी गरुडाग्रज । कातराक्षी प्रजायेत चक्षुरोगेण चाण्डज ॥ १ ॥
 धेनुं रत्नमयीं दद्यात्समुवर्णां विधानतः । न पश्यत्यक्षिरोर्गं सा तद्दत्तेन महादुतम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्ताशीत्यधिकषट्शततमः ॥ ६८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्जन्मन्यप्यभूत्कश्चिन्नरो राजक्रियाऽन्वितः । वण्डाधिकारवाञ्छुद्रो ह्रदो ब्राह्मणपूजकः ॥ १ ॥
 नानादानरतस्तत्र लोभादचोऽपि विशेषतः । व्यभिचाररतस्यैव ब्राह्मणस्य पतत्रिण ॥ २ ॥
 लोभाच्चकारासीं तत्र हण्डभेदं च तत्क्षणात् । स तेन कर्मणा युक्तो भुक्त्वाऽतिथमशासनम् ॥ ३ ॥
 देगे पञ्चनदे ह्यत्र जातः शूद्रोऽस्ति चापमः । स चास्त्यत्र विवर्णस्तु पण्डः पापमतिः सुखी ॥ ४ ॥
 सफलेश्वर्यसंपन्नो नानाधनसमन्वितः । नानावाहनभोगाढ्यो दानात्सर्वमिदं मुत ॥ ५ ॥
 सप्तजन्मन्यसौ पण्डो भविष्यति खगेश्वर ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाशीत्यधिकषट्शततमः ॥ ६८८ ॥

अरुण उवाच ।

क्षत्रे कुले समुत्पन्नः शीर्षोदार्यपशोधनः । राजमान्यविरोधी च नानासीखरतः सदा ॥ १ ॥
 फिचिडावादिना पीटा जायते चोदरे शृङ्गम् । वातरक्ताच्च शिरसि जायते वक्षसि हृष्य ॥ २ ॥
 तस्य भार्या शुभाचारा मूर्खणा गुणशालिनी । भियभस्तिरता नित्यं दानदाक्षिण्यवर्तिनी ॥ ३ ॥
 एकपुत्रममृता चाप्यन्यपुत्रमुपागता । पश्चात्पुण्यं गतं शान्तिमपत्यं नैव जायते ॥ ४ ॥
 केन कर्मविपाकेन पार्यं शान्तेर्दि तत्त्रिधायाः । विधानं वा हितायैव सत्यं शूदि दिवाकर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णांतिरे जातो धातुकांस्यादिकारकः । संजातो ब्राह्मणो मित्रं बहुद्रव्यसमाकुलः ॥ ६ ॥
 त्रयविक्रयकर्ता च विप्रद्रव्येण वर्धितः । फालेन महता वत्स स विप्रो निधनं गतः ॥ ७ ॥
 गंधिनं तद्वनं सर्वं न तु किञ्चित्प्रदापितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन वंशवृद्धिनिनाशनम् ॥ ८ ॥
 तेन कर्मविपाकेन नानागन्ततिनाशनम् । यश्चेतस्य मृतः पुत्रः स जातो ब्राह्मणस्तया ॥ ९ ॥
 इदं जन्म पतुर्यं तु ब्रह्मवेगसमुद्भवम् । भार्या दुःखकरा स्त्रीवं पुत्रहीना पतत्रिण ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

मायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवेश संततेः सौख्यहेतवे ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मस्वं विपनीकाशं पुत्रपौत्रादिनाशनम् । विषण्णैकोऽपि म्रियते ब्रह्मस्वात्सुतसंततिः ॥ १२ ॥

तस्य पापस्य नाशाय कारयेन्निकृतिं शुभाम् । सुशुभे भूभवेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥

कुर्यादष्टदलं पद्मं राजतं शुक्लतण्डुले । तन्मध्ये स्थापयेत्कुम्भमव्रणं शुभलक्षणम् ॥ १४ ॥

सुशीतसलिलैः पूर्णं सप्तर्षीपथिपल्लवम् । नानाफलाक्षतोपेतं पूर्णपात्रोपशोभितम् ॥ १५ ॥

तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वैष्णवं वर्तुलाकृति । सप्तधान्यसमोपेतं वल्लयुक् चन्दनान्वितम् ॥ १६ ॥

तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तिं निष्कद्वयविनिर्मिताम् । सुवर्णस्य विशुद्धां च दापयेद्देवादिने ॥ १७ ॥

प्रतिष्ठां पूजनं कृत्वा ततो गां वै सप्तसकाम् । अष्टोत्तरशतं विप्रान् द्रोणाः सप्तैव निर्मिताः ॥ १८ ॥

जातीपुष्पैः समुद्भूता लक्षपूजा शिवोपरि । संकष्टान्मोचयेद्देवं दम्पती परिधापयेत् ॥ १९ ॥

एवं कृताविधेः सूत निश्चला संततिर्भवेत् ॥ २० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनवत्यधिकषट्शततमः ॥ ६८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता मोहात्प्राग्भवे माक्षिकं हरेत् । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र दुर्गन्वाढ्या प्रजायते ॥ १ ॥

मधुधेनुमदानाच्च व्यतीपातादिपर्वसु । दुर्गन्धरोगात्सततं मुच्यतेऽत्र पतत्रिण ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवत्यधिकषट्शततमः ॥ ६९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पण्डोऽस्ति राजसम्मानी अत्र जन्मनि चाण्डज । महादुष्टक्रियायुक्तो बध्वन्धनतत्परः ॥ १ ॥

प्रायकृतास्तु महादानात्सुखैश्वर्ययनान्वितः । महामानी महाधूर्तो जडोऽगम्यातिसेवनात् ॥ २ ॥

नात्र जन्मनि पक्षीन्द्र प्रापश्चित्तं मपोदितम् । अगम्यागमनं पापं प्रापश्चित्तं न तत्समम् ॥ ३ ॥

पुत्रस्त्रीसुखहीनश्च सर्वधर्मविवर्जितः ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकनवत्यधिकषट्शततमः ॥ ६९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्माग्नी सा मया प्रोक्ता या पूर्वं घातयेद्विजम् । सर्वं विचेष्टितं यस्माच्छृणुष्वत्र पतत्रिण ॥ १ ॥

अनया द्रव्यलोभेन सपत्न्या घातितः सुतः । प्राग्भवे विषदानेन कुमारो दोषवर्जितः ॥ २ ॥

तस्मादियं महादुष्टा बाल्ये कुष्ठान्विता सुत । विवासिता यतः सर्वैः पितृगेहे स्थिताऽण्डज ॥ ३ ॥

महापापवती पापज्जाताऽत्र यवनी खग । भविष्यति महाऽरिष्टमग्निदाहेन चाण्डज ॥ ४ ॥

चतुर्विंशन्मिते वर्षे मरणं कीर्तितं ध्रुवम् ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विनवत्यधिकषट्शततमः ॥ ६९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बराहं यो नरो हन्यात्प्राग्भवे विनतासुत । जायते दन्तुरः सोऽपि काले तत्पापचिह्नितः ॥ १ ॥

घृतकुम्भं तथा दद्याच्छतया विधाय धीमते । सुवर्णसहितं तेन तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीहृदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चनवत्यधिकषट्शततमः ॥ ६९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्प्राग्भवे सूत शुडं मोहान्नराधमः । शुल्मोदरेण रोगेण पीडयते सोऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥
शुडधेनुप्रदानाच्च विधिना ब्राह्मणाय च । शुल्मोदरसमुद्भूता पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
इति श्रीहृदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्नवत्यधिकषट्शततमः ॥ ६९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अयो काचित्सती नारी धर्मिष्ठा प्रियवादिनी । स्वामिना प्रेरिता पूर्वं शत्रोर्दग्धं तथा गृहम् ॥ १ ॥
तद्वाहाच्च महाभाग दग्धं सर्वपुरं तदा । ब्राह्मणस्य तु या कन्या तस्मिन्कालेऽपि सा मृता ॥ २ ॥
भुक्त्वा शुभं फलं पुण्यात्पापात्पापसमुद्भवम् । सा शूद्रा यमुनातीरे जाताऽत्र पतिसेवया ॥ ३ ॥
कुष्ठरोगयुता बाल्ये निष्कृतिं पापनाशनीम् । वक्ष्यामि वृषभं दद्यात्सर्वोपस्कारसंयुतम् ॥ ४ ॥
कुष्ठरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ५ ॥
इति श्रीहृदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चनवत्यधिकषट्शततमः ॥ ६९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मागासीद् ब्राह्मणः कश्चित्कृपिकर्मरतः सदा । पूजकश्चातिथीनां च भिक्षुकाणां च यत्नतः ॥ १ ॥
तद्गृहे वृषभो मत्तस्तीक्ष्णशृङ्गो भयानकः । तेन तद्रूपमस्यापि प्राग्भवे विनासासुत ॥ २ ॥
छिन्वा नासाम्रमुष्कां तु कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्र जन्मनि तद् भुक्त्वा फलं पापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
जातोऽत्र यवनः सिन्धुमण्डले पर्वताश्रिते । पण्डस्तु तेन पापेन स चास्त्यत्र पतत्रिण ॥ ४ ॥
धर्मात्पूर्वं कृतात्सोऽपि सुखैश्वर्यधनान्वितः । दृढपापार्जनात्सूत प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥
पूजनादतिथीनां च भविष्यति च तद्गतिः । तीर्याश्रयेऽत्र जनुपि मृत्युस्तस्य प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥
व्यायुः पटिमिताब्दान्तं रिष्टं पञ्चाशदब्दके ॥ ७ ॥

इति श्रीहृदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षण्णवत्यधिकषट्शततमः ॥ ६९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्या पुरा नारी वराहं गरुडाग्रज । दन्तुरा सा भवेदत्र तत्काले घातसंभवे ॥ १ ॥
ताम्रकुम्भं सुवर्णादयं घृतपूर्णं सदाक्षिणम् । तद्गोपशमनायैव दद्याच्छतया विधानतः ॥ २ ॥
इति श्रीहृदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तनवत्यधिकषट्शततमः ॥ ६९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तेलहारी तु यः कश्चिद्रवेलोभात्पुरा भवे । कण्टूरोगेण सततं पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
शतया तेलप्रदानाच्च ब्राह्मणाय पतत्रिण । कण्टूरोगोपशमनं दानात्तेलघट्टयात् ॥ २ ॥
इति श्रीहृदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टनवत्यधिकषट्शततमः ॥ ६९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पाचिच्छुभानना पूर्वभवे चारणवल्लभा । भर्त्येयता विचिता सा महारोगवती ह्यमृत् ॥ १ ॥
तया महोर्षादिर्घर्मतुः पुंस्तं हि नाशितम् । तेन पापप्रभावेण जातोऽप्रायं नपुंसकः ॥ २ ॥

धृतः पापरतो दुष्टः सर्वधर्माविवर्जितः । वर्णावाहोऽतिदुःखार्तो न शुभां लभते गतिम् ॥ ३ ॥
वहुजन्मन्यसौ पापान्मुक्तो भवति चाण्डज ॥ ४ ॥

इति श्रीहृदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवनवत्यधिकषट्शततमः ॥ ६९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वभक्षार्य महाभाग यो हन्याद्वायुवाहनम् । अत्र जन्मानि खल्लः स्याद्वायुपीडातिदुःखितः ॥ १ ॥
सुवर्णमृगदानेन पूर्वपीडां न पश्यति ॥ २ ॥

इति श्रीहृदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तशततमः ॥ ७०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वकं पतिं परित्यज्य या गच्छेत्पूर्वजन्मानि । परपुंसि महाभाग ग्रहणीरुग्युताऽत्र सा ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्या व्रतं चान्द्रायणं त्विह । वैशाखे माघमासे वा तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीहृदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकाधिकसप्तशततमः ॥ ७०१ ॥

अरुण उवाच ।

विप्रवर्णकुलोत्पन्नो वातरक्ताक्षिदर्शनः । उदरे वातजान् रोगान् किञ्चिच्छस्त्रोपघातकम् ॥ १ ॥
किञ्चित्कोषश्च लोभश्च किञ्चिद्विषमन्वितः । तस्य प्रिया सदाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
एकापत्यं भवेत्तस्य जायते मृतपुत्रकः । आदिपुत्रो मृतस्तस्य ह्यपत्यं नैव जायते ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्म महाबाहो शूद्रवंशसमुद्भवम् ॥ ४ ॥
व्यापारकृपिवाणिज्यं ब्रह्मविद्येन यत्कृतम् । व्यवहारादिना कृत्वा ब्रह्मविद्येन वर्धितः ॥ ५ ॥
कालेनैव मृतो विप्रो धनं शूद्रेण वञ्चितम् । नार्पितं ब्रह्मपुत्राय ब्रह्मस्वं च गृहे स्थितम् ॥ ६ ॥
ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन बहुकालं खगेश्वर । पश्चान्मृत्युवशं प्राप्तो नरके सौख्ये गतः ॥ ७ ॥
ब्रह्मस्वभक्षणाच्चैव वर्षाणां च सहस्रकम् । पातितो नरके घोरे पच्यते चेह कर्मणा ॥ ८ ॥
पश्चान्मातृपुमापन्नो व्रतदानप्रभावतः । इदं जन्म तृतीयं ॥ ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ ९ ॥
निक्षेपहरणाद्वापि मृतपुत्रः प्रजायते । ब्राह्मणस्य विशेषेण ब्रह्मस्वं विप्रमेव यत् ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पुत्रः प्रजायते । नारीणां च नराणां च निष्कृतिं सौख्यहेतवे ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महापापहरो देवः सर्वकामकरः प्रभुः । पूजनीयो महारुद्रः सन्ततिश्रेय इच्छता ॥ १२ ॥
यजुर्वेदमयं देवं यजुभिः शतरुद्रजैः । यजनैरर्च्यं मुच्येत पापादाकल्पसम्भवात् ॥ १३ ॥
रुद्रैकादशनीमिश्च रुद्रैकादशकेन वा । जपेन तोषयेद्देवं रुद्रमेकादशात्मकम् ॥ १४ ॥
तद्दशांशेन होतव्यं द्रव्यं श्रद्धासमन्वितम् । विधिवज्जुहुयाद्द्विं तिलैस्त्रिमधुरप्लुतैः ॥ १५ ॥
हरितालीपलाशाभ्यां समिधोऽत्र हविर्हुताः । प्रतिकुद्रं प्रदातव्यं गोयुगं रक्षान्वितम् ॥ १६ ॥

केयूरकुण्डलाकल्पमन्त्रपुस्तकमण्डलम् । शतैरुद्रं शतं विप्रान् भोजयेत्सुसमाहितः ॥ १७ ॥
 निष्कं दद्यात्सुवर्णस्य दद्याद्वा मुख्यदक्षिणाम् । एवं रुद्रविधिं कृत्वा त्रिविधापत्यशान्तिकृतम् ॥ १८ ॥
 इतिहासपुराणोक्तसूक्तानि विविधानि च । शृणुयाद्दिवेवचाक्ष्यं सभार्यः प्रीतिर्लोऽन्वहम् ॥ १९ ॥
 देवपिपितृमर्त्यानामृषीणां च महीक्षिताम् । देवदानवगन्धर्वपिशाचोरगरक्षसाम् ॥ २० ॥
 सर्वासामपि जातीनामुत्सृज्य शृणुयादापि । ऋषीणामृषिपत्नीनां वंशान्सर्वानुदीरिताम् ॥ २१ ॥
 हरेर्विश्वस्य श्रवणात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते । तस्य सन्ततिवृद्धिः स्यादत्र जन्मनि वै सुत ॥ २२ ॥
 कृष्णगुल्मोद्भवां पीडां नरश्चात्र न पश्यति ॥ २३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाधिकसप्तशततमः ॥ ७०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

माम्भवे याऽभवत्काचित्स्वर्णकारी पतत्रिण । स्वधर्मनिरता सा च दानधर्मपरायणा ॥ १ ॥
 तद्गृहे धान्यराशिं तु चरन्ती गौः स्वभावतः । ताडिता कुक्षिभागे तु लकुटेन मृशं सुत ॥ २ ॥
 तत्ताडनात्महाङ्गुलं प्राप्ता गर्भातिभारतः । मृता च तेन दुःखेन गर्भजातसमन्विता ॥ ३ ॥
 तेन कर्मसमायुक्ता सम्प्राप्योचितशसनम् । पुनः शूद्रीसमा जाता गौरवर्णा शुभानना ॥ ४ ॥
 धनभृत्याश्चभोगार्थैर्नानाविधसंयुता । पुत्रसन्ततिहीना सा प्राग्गोघाताघसम्भवात् ॥ ५ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापक्षयंकरम् । कुर्याद्वापीमरण्ये तु देशे लोकाकुले तथा ॥ ६ ॥
 मार्गे हि धर्मतो यत्नात्प्रतिष्ठां कारयेत्ततः । संस्थाप्य च शिवं तत्र विधिना विनतासुत ॥ ७ ॥
 होमपेषे ततस्तत्र तिलानाज्ययुतानिह । भोजयेद्वाह्मणाञ्चशक्त्या शिवपूजनतत्परान् ॥ ८ ॥
 दद्याच्चर्यकां कपिलां सर्वपापप्रणाशनाम् । प्रायश्चित्तमिदं सूत पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ ९ ॥
 नैवं या कुरुते श्रुत्वा तस्याः सन्ततिर्जं भयम् ॥ १० ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाधिकसप्तशततमः ॥ ७०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चित्प्राग्भवे सुत दुग्धं हरति मानवः । तत्काले स तु पापेन बहुभूत्री प्रजायते ॥ १ ॥
 दुग्धपेयमुपदानाच्च विधिना तत्र जन्मनि । बहुभूतान्महारोगान्मुच्यते गृहदाम्रज ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाधिकसप्तशततमः ॥ ७०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुग्धं हरति या नारी यस्यवित्यापमोहिता । पूर्वजन्मनि साऽप्येव बहुभूतदुःखी ॥ १ ॥
 दुग्धपेयमुपदानाच्च वेदेदेदाह्नपारणे । विधिना काश्यपेयात्र न पश्येद्बहुभूतताम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाधिकसप्तशततमः ॥ ७०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाटातयेत्सुत मर्दिषीं नवपीवनाम् । प्राग्भवे निषत्तं सोऽपि कृष्णगुल्मेन घाट्यते ॥ १ ॥
 यः नानापेयुदानेन विधिना गृहदाम्रज । नाशयेत्कृष्णगुल्मोत्थां पीडामत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
 अपरा मर्दिषीदानादिप्रायश्चित्तमाऽऽह्न । मर्दिषीपापजादोगात्सुखी भवति मानवः ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाधिकसप्तशततमः ॥ ७०६ ॥

यः कुर्यात्पापलोभेन पूर्वं मुष्कनिकुट्टनम् । ब्रह्मपुत्रस्य पण्डः स्यादत्र जन्मानि निश्चयात् ॥ १ ॥
 ज्ञानाज्ञानकृतं वापि निष्कृतिर्नात्र विद्यते । ब्रह्मघातात्महापापात्पण्डः स्याद्बहुजन्मनि ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्ताधिकस्तस्रशततमः ॥ ७०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव फलहृत्काचित्प्रमादाद्दिनतासुत । पूर्वजन्मनि पुण्यापि बहुदानरता सती ॥ १ ॥
 अत्र सा क्षत्रिया जाता प्रागपि क्षत्रियाऽण्डज । अत्र पुत्रविहीना सा फलहृत्पापजादृढात् ॥ २ ॥
 फलानां बहुदानाच्च चातुर्मास्ये च नित्यशः । भोजनं तु तदा पश्चात्कारयेत्स्वेच्छया द्विजान् ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्तं परं नास्मात्फलहृत्पापनाशनम् । अमायां नालिकेराणि देयानि खलु शक्तितः ॥ ४ ॥
 तत्कृते सुतवृद्धिः स्याज्जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाधिकस्तस्रशततमः ॥ ७०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिहारी पुमान् पूर्वं जन्मन्मत्र खगेश्वर । जायते मेदसा युक्तस्तदुःखेन प्रपीडितः ॥ १ ॥
 कार्त्तिकयामय वैशाखां दधिधेनुप्रदानतः । तस्माद्रोगादिमुच्येत तत्काले गरुडाग्रज ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवाधिकस्तस्रशततमः ॥ ७०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीं घातयेन्नारी प्राग्मवे विनतासुत । अत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णगुल्मेन पीडयते ॥ १ ॥
 दद्यात्साभरणां सूत महिषीं यमदैवताम् । युगकम्बलसंछन्नां विधिना नवपीवनाम् ॥ २ ॥
 सा मुच्यते महापापान्महिषीवधजात्सुत । तस्मिंश्च पश्यते तत्र शुल्मरोगं न पश्यति ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो दशाधिकस्तस्रशततमः ॥ ७१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

हन्यात्मागवृषभानां च नासाग्रं गरुडाग्रज । नासाच्छेदोऽत्र तस्यास्ति सुवभावे विनिश्चयात् ॥ १ ॥
 नास्ति तद्विषम्यं कापि दत्तैर्दानशतैरपि ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकादशाधिकस्तस्रशततमः ॥ ७११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महाभाग चारणोऽतिप्रियंवदः । कवित्वशक्तिनिरतो बहुचारणसंयुतः ॥ १ ॥
 मेरितो दैवयोगेन गतो राजाश्रयं प्रति । तत्सेवानिरतो नित्यं चिरकालमुपस्थितः ॥ २ ॥
 अयं तत्र महावादे कवीनां हि खगेश्वर । महावीरमभूदुद्धं राजद्वारे भयप्रदम् ॥ ३ ॥
 स चारणो महाक्रोधात्कृतवानात्मघातनम् । परघाते कृते सूत स्वशरीरमयात्यजत् ॥ ४ ॥
 तेन कर्मविपाकेन महाचीर्येण चाण्डज । मुक्त्वा स्वर्गफलं पुण्यादात्मघातात्परिच्युतः ॥ ५ ॥
 महाभूमिभुजां वंशे म्लेच्छानां चाजनि स्वयम् । सिन्धोः पश्चिमभागेऽत्र शतयोजनसंमिते ॥ ६ ॥
 देशे कर्कटगे जीवे लग्नस्ये चन्द्रसंयुते । गौराङ्गः पृथुलो धूर्तः सर्वविद्याविशारदः ॥ ७ ॥
 सुविश्वरूपतमाक्रान्तो धनवान्नसंयुतः । शूरः सुवेपोऽतिकूरो बहुपालनतत्परः ॥ ८ ॥

पाषाडोभरतः क्रोधी नानामैखशासनः । रिष्टं पश्चिमि ते वयं पञ्चहीने पतत्रिणं ॥ ९ ॥
 सर्ववित्तपटङ्गेन महारिष्टहरं परम् । पञ्चाशीतिमितायुः स्याद्वत्ते कालनरेऽण्डज ॥ १० ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृते तत्र रिष्टं स्यात्प्रोक्तवासरे । कालरूपेण शस्त्रेण तत्क्षणे मरणं स्मृतम् ॥ ११ ॥
 महाघोराहवे सूत चात्मघातादिदं फलम् । चिह्नं तस्य प्रवक्ष्यामि ह्यात्मघातसमुद्भवम् ॥ १२ ॥
 हृदिस्थं लघुने पुत्र पटङ्गुलमितं शुभम् ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टादशाधिकसप्तशततमः ॥ ७१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिहर्त्री भवेन्नारी प्राग्भवे याऽत्र जन्मनि । मेदसा पीड्यते सा तु विनवानन्दवर्द्धन ॥ १ ॥
 दधिधेनुप्रदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । मुख्यसेऽत्र महारोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टादशाधिकसप्तशततमः ॥ ७१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरुक्षी निहते पूर्वभवे च गरुडाग्रज । अत्र जन्मनि नेत्रेषु कातरत्वं प्रजायते ॥ १ ॥
 रत्नधेनुमहादानाद्विपिना ब्राह्मणाय च । न पश्यत्यक्षिरोगं च कातरोत्थं हि काश्यप ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टादशाधिकसप्तशततमः ॥ ७१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे सुमुखी काचिद्वृत्ता देवालयेऽण्डज । दीपा धातुमयास्तत्र चान्यदत्ता हृतास्तया ॥ १ ॥
 सा शूद्रा च महाभाग धनपुत्रसमान्विता । चन्द्रग्रहे महादानात्माक्कृताद्यु पतत्रिण ॥ २ ॥
 तेन कर्मफलेनात्र चक्षुःपीडाऽविदारुणा । विदोपैर्दुःखिता चात्र युवभावे स्वगेश्वर ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दीपहृत्पापशोधनम् । दीपा देवा धृतेनात्र पूरयित्वा सुवर्णजाः ॥ ४ ॥
 सुवर्णादमिता भक्ष्याः संपूज्याय महेश्वरम् । गन्धपुष्पैस्तया दीपैर्मह्यैर्भोज्यैः प्रयत्नतः ॥ ५ ॥
 दद्याद्विजेभ्यो बहुशस्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टादशाधिकसप्तशततमः ॥ ७१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टगन्धिपुतः स्नत जायते सोऽत्र जन्मनि । मधुहारी च यः पूर्वं प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
 मधुपेनुमहादानाद् ब्राह्मणाय पतत्रिण । दुष्टगन्धिकृतादोषान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टादशाधिकसप्तशततमः ॥ ७१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तर्क्षु पानयेत्सूयं वा नारी गरुडाग्रज । पातराक्षी प्रजायेत चक्षुरोगेण पक्षिराट् ॥ १ ॥
 पेनुं रत्नमयी दद्यात्तन्मुवर्णा विधानतः । न पश्यत्यक्षिरोगं सा तद्वत्तेन महाशुभम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टादशाधिकसप्तशततमः ॥ ७१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मातृगन्धपुष्पमन्त्राभिप्रो गजकृपान्वितः । दग्दापि कारवाञ्छदो हृदो ब्राह्मणपूजकः ॥ १ ॥
 जनादानरहस्यत्र सोपाटयोऽपि विनोपतः । रयमिचाररत्नधायो ब्राह्मणस्य पतत्रिण ॥ २ ॥

लोभाच्चकारासौ तत्र ह्यण्डच्छेदं च तत्क्षणात् । स तेन कर्मणा युक्तो मुक्त्वाऽतिथमशासनम् ॥ ३ ॥
देशे पंचनदे ह्यत्र जातः शूद्रोऽतिचाधमः । स चाप्यत्र विवर्णस्तु स्वेच्छापापमतिः सुखी ॥ ४ ॥
सकलैश्वर्यसम्पन्नो नानाधनसमन्वितः । नानावाहनभोगाढ्यो दानात्सर्वमिदं सुत ॥ ५ ॥
सप्तजन्मन्यसौ पैटो भविष्यति स्वगेश्वर ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टादशाधिकसप्तशततमः ॥ ७१८ ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नः शौर्योदार्ययशो धनी । राजमान्यविरोधी च नानासौख्यरतः सदा ॥ १ ॥
किञ्चिद्वातादिना पीडा जायते चोदरे मृशम् । वातरक्ताच्च शिरसि जायते वक्षसि ह्यय ॥ २ ॥
तस्य भार्या शुभाऽऽचारा सुरुषा गुणशालिनी । मिषभक्तिरता नित्यं दानदाक्षिण्यवर्तने ॥ ३ ॥
एकपुत्रप्रसूता चाप्यन्यपुत्रमुपागता । पश्चात्पुण्यं गतं शान्तिमपत्यं नैव जायते ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन पापं शाम्यति तत्स्त्रियाः । विधानावहितार्थाय सत्यं ब्रूहि विवाकर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णान्तरे जातो धातुकांस्यादिकारकः । ब्राह्मणस्य च मित्रं तु बहुद्रव्यसमाकुलः ॥ ६ ॥
ऋषयिक्रयकर्ता च विप्रद्रव्येण वर्धितः । कालेन महता वत्स स विप्रो निधनं गतः ॥ ७ ॥
संचितं तद्धनं सर्वं न तु किञ्चित् प्रदापितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन वंशवृद्धिविनाशनम् ॥ ८ ॥
तेन कर्मविपाकेन नानासंततिनाशनम् । यो वै तस्य मृतः पुत्रः स जातो ब्राह्मणस्य च ॥ ९ ॥
इदं जन्म चतुर्थं तु ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । भार्या दुःखवती ह्येवं पुत्रहीना पतत्रिण ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रापश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवेश संततेः सौरुपहेतवे ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मस्वं द्विपसंकाशं पुत्रपौत्रादिनाशनम् । त्रिपतेऽत्र विपैकीको ब्रह्मत्वात्सकुलं खग ॥ १२ ॥
तस्य संतत्यनागाय कारयेत्निष्कृतिं शुभाम् । सुशुभे भूपदेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥
कुर्यादष्टदलं पद्मं राजतं शुक्लतण्डुलैः । तन्मध्ये स्थापयेत् कुम्भमव्रणं शुभलक्षणम् ॥ १४ ॥
सुशीतसलिलैः पूर्णं सरत्नोपधिपट्टवम् । नानाफलाक्षतोपेतं पूर्णपात्रोपक्षोभितम् ॥ १५ ॥
तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वैष्णवं वर्तुलाकृति । सप्तधान्यफलेपेतं वस्त्रयुक् चंदनान्वितम् ॥ १६ ॥
तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तिं निष्कट्यविनिर्मिताम् । सुवर्णस्य विशुद्धां च दापयेद्देववादिने ॥ १७ ॥
प्रतिष्ठां पूजनं कृत्वा ततो गां वै सवत्सकाम् । शतमष्टोत्तरं विप्रान् द्रोणाः सप्तैव निर्मिताः ॥ १८ ॥
जातीपुष्पसमुद्भूतां लक्षपूजां शिवोपरि । संकष्टान्मोचयेद्देवं दम्पती परिधापयेत् ॥ १९ ॥
एवं कृतविधेः सूत निश्चला संततिर्भवेत् ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनविंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वानिता मोहात्प्राग्भवे माक्षिकं हरेत् । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र दुर्गन्धाद्या प्रजायते ॥ १ ॥
मयुषेनुप्रदानाच्च व्यतीपातादिपूर्वम् । दुर्गविरोगात्सततं मुच्यतेऽत्र पतत्रिण ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्यायो विंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पंडोऽस्ति राजसम्मानी चात्र जन्मनि चाऽण्डज । महादुष्टक्रियायुक्तो वृषबंधनतत्परः ॥ १ ॥
 प्राक्कृताच्च महादानात्सुखैश्वर्यधनान्वितः । महामानी महाधूर्तः पंडो राजाऽस्तिसेवनात् ॥ २ ॥
 नात्र जन्मनि भो सूत प्रायश्चित्तं मयोदितम् । अगम्यागमने पापं प्रायश्चित्तविवर्जितम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय एकविंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मग्री सा मया प्रोक्ता या पूर्वं धातयेद्विजम् । सर्वं विचेष्टितं तस्याः शृणुष्वान पतत्रिण ॥ १ ॥
 अनया द्रव्यलोभेन सपत्न्या धातितः सुतः । प्राग्भवे विपदानेन कुमारो दोषवर्जितः ॥ २ ॥
 तस्मादियं महादुष्टा बाल्ये कुष्ठान्विता सुत । अविवाह्या यतः सर्वैः पितृगेहे स्थिताऽण्डज ॥ ३ ॥
 महादोषवती पापा तस्या नोक्ताऽत्र निष्कृतिः । चतुर्विंशन्मिते वर्षे मरणं कीर्तितं ध्रुवम् ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वाविंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वराहं यो नरो हन्यात्प्राग्भवे विनतासुत । जायते दंतुरः सोऽपि काले तत्कालचिह्नितः ॥ १ ॥
 घृतकुम्भं यथा दद्याच्छुक्त्या विप्राय धीमते । सुवर्णसहितं तेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायत्रयोविंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्प्राग्भवे सुत गुडं मोहान्नराधमः । गुल्मोदरेण रोगेण सोऽत्र जन्मनि पीडयते ॥ १ ॥
 गुडधेनुप्रदानाच्च विधिना ब्राह्मणाय च । गुल्मोदरसमुद्भूता पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्विंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अयो फाचित् सती नारी धर्मिष्ठा म्रियवादिनी । स्वामिना प्रेरिता पूर्वं शत्रोर्गेहं ददाह सा ॥ १ ॥
 तद्दाहाच्च महाभाग दग्धं सर्वं पुरं तदा । ब्राह्मण्येका सवाला च निर्दग्धा दोषवर्जिता ॥ २ ॥
 ततो ब्रह्मबधस्तत्र किंचित्कालेऽपि सा मृता । भुक्त्वा फलानि सर्वाणि पुण्यपापोद्भवानि च ॥ ३ ॥
 गा शरीरं यमुनातीरे जाताऽत्र पतिसेवया । कुष्ठरोगयुता बाल्ये निष्कृतिं पापशोधनीम् ॥ ४ ॥
 वक्ष्यामि नृपभे दयात्सर्वोपस्फुरसंयुतम् । कुष्ठरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय पचविंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागामीद्वाद्यणः कश्चित्पृथिविकर्मरतस्तथा । पूजकश्चातिथीना च भिक्षुकाणां च यत्नतः ॥ १ ॥
 तद्गृहे वृषभो मत्तस्तीक्ष्णशृङ्गो भयानकः । तेन तद्वृषभस्याऽपि प्राग्भवे विनतासुत ॥ २ ॥
 छित्त्वा नासाग्रमुष्णं तु कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्र जन्मनि भुक्त्वा तु फलं पापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
 जानोऽत्र यवनः मिथुमण्डले पर्यताश्रितः । पंडस्तु तेन पापेन स चास्त्यग्र पतत्रिण ॥ ४ ॥
 पर्मात्पूर्ववृत्तात्सोऽपि सुखैश्वर्यधनान्वितः । पापाद् दृढार्जनात्सुत प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥

पूजनादतिथीनां च भविष्यति च तद्वतिः । तीर्थाश्रयेऽयं जनुपि मृत्युस्तस्य प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥
आयुः पष्टिमिताब्दान्तं रिष्टं पञ्चाशदब्दके ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षड्विंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्या पुरा नारी वराहं गरुडाग्रज । दन्तुरा सा भवेदत्र तत्काले घातसंभवे ॥ १ ॥
ताम्रकुम्भं सुवर्णाढ्यं घृतपूर्णं सदक्षिणम् । तक्षोपशमनायैव दद्याच्छक्त्या विधानतः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तविंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तैलहारी तु यः कश्चित्सूत लोभात्पुराभवे । कङ्कुरोगेण सततं पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
शक्त्या तैलप्रदानाच्च ब्राह्मणाय पत्रिणि । कङ्कुरोगप्रशमनं दानं तैलचट्कयम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाविंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्छुभानना पूर्वेऽभवश्चारणबलभा । पतित्यक्ताऽऽधिविघ्ना सा महारोपवती ह्यभूत् ॥ १ ॥
तया महौषधैर्दिग्यैः पत्युः पुंस्त्वं विनाशितम् । तेन पापप्रभावेण जातोऽत्रायं नपुंसकः ॥ २ ॥
घृतं पापरतो नित्यं सर्वधर्मविवर्जितः । वर्णब्राह्मणेतिदुःखार्तो न शुभां लभते गतिम् ॥ ३ ॥
बहुजन्मन्यसौ पापान्मुक्तो भवति चाण्डज ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनत्रिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वभक्षार्यं महाभाग यो हन्याद्राशुवाहनम् । अत्र जन्मनि खञ्जोऽपि नात्र कार्या विचारणा ॥ १ ॥
न तस्य विनम्यं प्रोक्तमत्र जन्मनि चाण्डज । स्वशरीरविवृद्धयर्थं येन मुक्तो मृगः पुरा ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहाद् गुडं हरति कस्यचित् । शुल्मोदरेण रोगेण पीड्यते साऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥
गंगायां हि महाभाग गुडयेनुप्रदानतः । तत्र स्नानान्महापुण्यात्तस्माद्रोगात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकत्रिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्देश्योऽभवत्पूर्वं भवे नेपालविश्रुते । बहुमित्रसुखैराढ्यो हृष्टी व्यसनसंयुतः ॥ १ ॥
आराधनं तु कृतवान् देव्यायः पूर्वजन्मनि । स्वस्त्रियं च सूरुपां च परित्यज्य शुभाननाम् ॥ २ ॥
अन्यस्त्रियामभिगमाद्व्यभिचारपरौ ददः । स तेन कर्मणा युक्तो गतो धर्मपुरं प्रति ॥ ३ ॥
तत्र पापं फलं मुक्त्वा शुभाज्ञातो महीतले । गौरो भव्यो महाज्ञानी महाविभवसंयुतः ॥ ४ ॥
देशदेशेऽतिविख्यातो घृणी लघुर्महायशः । स्वस्त्रीत्यागान्महापापाप्यायते स्त्रीविवर्जितः ॥ ५ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् स्त्रीप्राप्तिसौख्यकारिणीम् । पार्वतीप्रातिमां कृत्वा हिमो वै

पलपंचमितां लेख्यां गंधैर्माल्यैरलंकृताम् । दद्याद्देदविधिज्ञाय सुकुलीनाय चार्थिने ॥ ७ ॥
 प्रजापतिं तथा दद्याद्वाजतं त्रिपलात्मकम् । ब्रह्मदेवतमंत्रेण गृह्णाति स महाद्विजः ॥ ८ ॥
 पश्चादष्टाक्षरं मंत्रं सहस्रं पापशोधनम् । जपेदष्टसहस्रं तु सूर्यमंत्रं महाबलम् ॥ ९ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन तद्दशांशेन तर्पयेत् । य एवं कुरुते सूत सर्पपापविनाशनम् ॥ १० ॥
 प्रायश्चित्तं परं तत्र तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । नैवं करोति यो मोहाज्जडधीर्देवघातिनः ॥ ११ ॥
 न लभेत् स्त्रीसुखं तत्र रिष्टं पद्मेदकेऽन्दके । प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं वर्षसततम् ॥ १२ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वात्रिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृगं विना पुरा हन्यान्मृगं यो विनतासुत । खञ्जः स्यादत्र जनुषि तत्काले मृगघातजे ॥ १ ॥
 पापनाशकरीं तस्य निष्कृतिं वक्ष्येहं सुत । दद्यादश्वं नवं तत्र स्वर्णं निष्कयुतं शुभम् ॥ २ ॥
 सहास्रनमलंकारं पूजयित्वा विधानतः । विधिज्ञाय महाबाहो नानाशास्त्रविधानतः ॥ ३ ॥
 न स पश्यति खंजत्वं दानस्याऽस्य प्रभावतः ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रयत्रिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत परतैलापहारिणी । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कंदूरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 सा मुच्यते महाभाग दानात्तैलघट्टद्वयात् । सुवर्णादद्यात् तथा शक्त्या तैलदानाद्विशेषतः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्त्रिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गजप्रचारी यः फक्षिचारणः पूर्वजन्मनि । भव्यमूर्तिर्दंडो धीरः शिवपूजनतत्परः ॥ १ ॥
 राजपत्न्या महाबाहो दधारासावधमंतः । गर्भं च कामलोभेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ २ ॥
 पापात्पापफलं सुपत्न्या यमलोके पतत्रिण । शिवपूजनजात्युष्पात्सोऽत्र जातो हि पादजः ॥ ३ ॥
 देशे जांगल्ये पण्डः सर्वधर्मवहिष्कृतः । शिवपूजनतो यस्मात्प्रागत्र धनभोगभाक् ॥ ४ ॥
 स्त्रीपुत्रमुखहीनोऽत्र प्रायश्चित्तं न विधत्ते ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चत्रिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्मादया याऽवधीतपूर्वं मृगं हि विनतासुत । स्वगर्भपालने दक्षा जन्मन्यत्र गतप्रपा ॥ १ ॥
 तटातकाले राज्ञा सा भविष्यति शुभानना । गर्भपातनदुःखार्ता तथैव महदेनता ॥ २ ॥
 तत्पापनाशनं सूत शृणु वक्ष्यामि तत्ततः । दद्याद्विप्राय तुरगं सुवानं भूषणान्वितम् ॥ ३ ॥
 स्वर्णनिष्कयुतं चात्र पूर्वपापात्प्रमुच्यते । न पश्यति च गर्भोत्पत्त्यां पीडामग्रैव जन्मनि ॥ ४ ॥
 दानमभावात्पसिन्द्र खंजत्वं नाप्नुयादिह ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पट्त्रिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७३६ ॥

अरुण उवाच ।

सात्रे पुनरे गमुत्तत्रो दानदाक्षिण्यतत्परः । मोहाद्विपीडितो नित्यं कृजान्नः पाण्डुरद्युतिः ॥ १ ॥
 उर्व्वं शतादिना पीडा बाल्ये स्याद्दृष्ट्वागदः । तस्य भार्या सदापारा मुखेदा भर्तृसंपुता ॥ २ ॥

रक्तस्त्रावादिना पीडा जायते चोदगऽनिलः । गर्भस्य चोन्मत्तस्याः पातं कुपोच्च दृष्टितः ॥ ३ ॥
द्वित्रिभिः पञ्चभिर्मसिः चतुर्भिः सप्तभिस्तथा । केन कर्मविपाकेन गर्भो न स्थिरतां व्रजेत् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्या विचेष्टितम् । व्यभिचारमयाद्वापि तया गर्भश्च पातितः ॥ ५ ॥
अतिकष्टाद्वैनतेय गर्भपातकृतागसः । अपरं च कृतं कर्म व्यभिचारं यतस्ततः ॥ ६ ॥
नानाद्रव्यापहर्त्री च कुलटा वाक्यलंघनात् । भर्तृस्तत्रौरिणी वृत्तिर्दृष्टसङ्गत्य चार्जनात् ॥ ७ ॥
तेन दुष्टेन यद्व्यथं हतं तत्स्करबुद्धिना । मुक्तं ताभ्यां वैनतेय ब्रह्मस्य तत्र जन्मनि ॥ ८ ॥
कालेन तद्वनं सुक्त्वा पीडितो दारुणैर्ग्रहेः । यातना बहुधा प्राप्य पश्चान्मातुपमानुयात् ॥ ९ ॥
किञ्चित्पुण्यप्रभावेण क्षात्रोऽयं जन्मतो भुवि । इदं जन्म चतुर्थं तु गर्भपातो विजायते ॥ १० ॥
उभाभ्यां हि कृतं कर्म भुज्यते जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रापश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवेश येन गर्भः स्थिरो भवेत् ॥ १२ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्योत्पलसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सत्रत्रिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं जन्मनि या नारी नानागर्भाञ्जिघांसति ॥ १ ॥
तस्या निष्कृतये शुद्धिः श्रूयतां कश्यपात्मज । नारी नियमसंवीता ध्रुवं सा व्रतकांक्षिणी ॥ २ ॥
सौम्यायने समापूर्यमाणे पक्षे शुभेऽहनि । तस्य पापस्य शान्त्यर्थं नानाव्रतमुपाचरेत् ॥ ३ ॥
पयःस्नवन्ती शान्ता वा सुरभी शुभलक्षणाम् । गृहमानीय विधिवत्पूजयेत्तां समाहिता ॥ ४ ॥
इष्टेस्तु यवसैः पानैर्भक्ष्यैः कण्डूयनैरपि । रुचिरैश्च सुगोष्ठानैः सा तां परिचरेत्सदा ॥ ५ ॥
रात्रौ पुष्पावलीभिश्च दीपस्तम्बचन्दनादिभिः । सुगीतमङ्गलध्वानैस्तदधःशायिनी भुवि ॥ ६ ॥
प्राणागारं प्रकुर्वीत तस्यास्तु पयसा भुवि । तस्यास्तु पञ्चगव्यानि यथान्यायं यथाश्रुति ॥ ७ ॥
एवं व्रतपरा नारी मासिमासि तु संयता । तस्या धेनोः सवत्साया इष्टे समभिकांक्षिणी ॥ ८ ॥
व्रतान्ते द्विजमाकार्यं समस्तगुणशालिनम् । अभ्यर्च्य पूजयेद्भक्त्या वस्त्रस्नग्दामभूषणैः ॥ ९ ॥
सम्पगम्यर्च्य तां धेनुं तनयं तत्स्तनंघणम् । कृत्वा च विधिवत्समै तां दद्याद्व्रतिभाषिणी ॥ १० ॥
सुवर्णशुद्धमाग्रेयं माषपोडशसंयुतम् । दापयेद्वा सवत्तां च पूर्वपापपनुत्तये ॥ ११ ॥
“यन्मया कुलटेच्छातो नानागर्भा विहिंसिताः । नानाभेदैः पातिता मे गर्भा वै बहवो भुवि ॥ १२ ॥
तस्य कर्माजितं पापं गर्भपातादिदूषणम् । एनसस्तस्य नाशाय सवत्सादानवोऽत्र च ॥ १३ ॥
इह जन्मनि बन्धत्वं नाशयेदस्य तस्य तु । दानेनानेन सुरभेरेनवा साऽतिमुव्रत ॥ १४ ॥
भवेयं त्वत्पसादेन गर्भं मे सुभगान्विते ” । एवमस्त्विति तां धेनुं समादाय सदक्षिणाम् ॥ १५ ॥
हिरण्यं रजतं ताम्रं बल्लं मुक्ताफलानि च । दापयेद् द्विजमुख्याय भूरिद्रव्यैश्च तोदयेत् ॥ १६ ॥
भोजयेच्च शतं विप्राग्रानात्रैः सकुपायसैः । एवं कृतविधेः सूत नारी वा दुःस्वनाशनी ॥ १७ ॥
बन्धयत्नानुत्पत्ते सूत पुत्रप्राप्तिशस्विनी ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्योत्पलसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टात्रिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चित्तुरंगं घातयेत्तरः । वक्रकण्ठेन रोगेण पीडितोऽत्र मनायते ॥ १ ॥
स्वर्णाश्वदानाद्विधिवत्सर्वोपस्करसंयुतात् । वक्रकण्ठसमुद्भूतां पीडां नामोति मानवः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनचत्वारिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृगालघाती पुरुषः प्राग्जनुष्यत्र जन्मनि । पादहीनो भवेत्सूत भृशं चाकृतनिष्कृतिः ॥ १ ॥
दद्यादश्वं सुवर्णाश्वं सर्वोपस्करसंयुतम् । ब्राह्मणाय प्रयत्नेन पूर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायश्चत्वारिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

संकरः प्राग्भवे सूत बभूव धनसंयुतः । तीर्थवासी विरक्तश्च लोभी धर्मक्रियान्वितः ॥ १ ॥
क्रूरकर्म कृतं तेन द्रष्टृसंगेन चाण्डज । चौर्येण गां परां नीत्वा क्षुधितैर्भक्षिता पुरा ॥ २ ॥
मृतास्ते तेन पापेन नानायोनिमुपागताः । स तीर्थमृत्युवशतो गङ्गातीरेऽत्र पादजः ॥ ३ ॥
तीर्थमृत्युप्रसादाच्च धनपुत्रसमन्वितः । युवभावेऽण्डजश्चेष्ट चक्षुर्हीनोऽत्र जायते ॥ ४ ॥
प्रायाश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सुवर्णदशसम्मितम् । लिखिता गौर्विधानेन पूजयित्वा विधानतः ॥ ५ ॥
सा देया वेदविद्वेषे पूर्वपापविशुद्धये । गायत्री च जपेत्तत्र नियतं चायुतद्वयम् ॥ ६ ॥
होमपेक्षं यथाभक्त्या भोजयेच्च ततो द्विजान् । यः कुर्याद्विधिना चेदं स तद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ ७ ॥
स दिव्यचक्षुषा युक्तो जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय एकचत्वारिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्घातयेन्नारी शृगालं पूर्वजन्मनि । सा तत्र पुरुषं याति घातार्थमुपदेशयेत् ॥ १ ॥
अत्र जन्मनि वै चोर्ध्वात्स्यानाच्च बहुवेकृतात् । पादभङ्गो भवेत्तस्मात्पापाञ्चैव खगाधिप ॥ २ ॥
करोति तस्य पापस्य विनमयं विधिनाऽत्र चेत् । तस्मात्पापात्प्रमुच्येत तच्चोर्ध्वात्पतनं तथा ॥ ३ ॥
अश्वं निष्कसुवर्णाढ्यं विनमयं पापशोधनम् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विचत्वारिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेदश्वं प्राग्भवे साऽत्र जन्मनि । महापर्वसु गंगादिपुण्यतीर्थेषु दापयेत् ॥ १ ॥
सर्वोपस्करसंयुक्तं स्वर्णाढ्यं विधिसंयुतम् । सा मुच्यते वक्रकण्ठपीडनाद्दिनतासुत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायश्चिचत्वारिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्तानी महाभाग पांचाले देशके शुभे । नानाधर्मसमायुक्तो ग्रामपो विश्रुतो महान् ॥ १ ॥
दुष्टमार्चरितं तेन भाविनोऽयस्य वै बलात् । शृङ्गायां च धृतो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ २ ॥
शूनं यत्नं महत्तत्र नासीद्गर्भस्य पातनम् । तया दालादहलं पीतं लोकशंकाऽऽहुरा मृता ॥ ३ ॥
गर्भपीडा महत्पुमा घालयोऽपि मृतस्ततः । महाप्रपंचसंयुक्तः कृतं प्राग्दारुणं महत् ॥ ४ ॥

कर्मणां संग्रहे चेदं गर्भनाशसमुद्भवं । ततो मरणसंप्राप्तो बाहुजोऽयं सहायधृक् ॥ ५ ॥
 सूर्यलोकं ततो गत्वा भुक्त्वा भोगांश्च शान्तवान् । अशुभाच्चरकान्भुक्त्वा स्वकृतादृढकर्मजात् ॥ ६ ॥
 तोषध्रुवे महादानात् पूर्वजन्मनि मानद । स जातो यमुनातीरे बाहुजोऽप्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
 गौरः कृशाङ्गो लंबश्च धनसौख्यसमन्वितः । पितृभ्रातृविहीनश्च लोभमोहरतः सदा ॥ ८ ॥
 नैकस्त्रीसंयुतः कामी नानाविभवसंयुतः । आद्यंतसुखयुक्तश्च मतो दुःखसमन्वितः ॥ ९ ॥
 शूद्रायां वीर्यदानात् प्राक् तद्रथाच्चाप्यपुत्रकः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् सर्वपापप्रणाशनीम् । पुत्रवृद्धिकर्ता धन्यां लोकानां हितकाम्यया ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य शृणु सुत प्रयत्नतः । पूर्वपापविशुद्धयर्थं गर्भधारणकारिणीम् ॥ १२ ॥
 शूद्रायाः प्रातिमा कार्या पत्नीः पंचमितैः शुभा । हिरण्मयी सगर्भा च पत्रे लेख्या संमन्विता ॥ १३ ॥
 तदर्धार्धेन वा कार्या त्रिषु विज्ञानुमानतः । गंधपुष्पैरलंकृत्य सा देया पापनाशनी ॥ १४ ॥
 मापपंचमितो विष्णुः सर्वपापप्रणाशनः । प्रजापतिं तथा दद्यात्सौवर्णं पंचमायकम् ॥ १५ ॥
 राजतं च तथा दद्यात्सोमं सार्धपलमात्मकम् । गायत्रीं दशसाहस्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् ॥ १६ ॥
 होमयेत्तंडुलैः साज्यैः सर्पपैः सलिलैस्तथा । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्सर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १७ ॥
 एवं कृतविधेः सुत सर्वपापविनाशनम् । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादेह जन्मनि चाऽण्डज ॥ १८ ॥
 अकृते न यथाशक्त्या प्रायश्चित्तं ययोदितम् । रिष्टं पठिमिते वर्षे दारुणं शत्रुवैकृतम् ॥ १९ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सुत जीवनं वर्षसप्ततिम् । जन्मादिमरणान्तं च स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २० ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाके अध्यापश्चतुधत्वारिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रोऽभिवन्महाभाग प्राग्जन्मन्यतिक्रोविदः । ग्रामवासी सदा सौम्यः शतद्वुनिकटेऽण्डज ॥ १ ॥
 शूद्रकन्या च तेनैव हृद्या षोडशवार्षिकी । भुक्ता सा कामलोभेन बलात्कारेण दूषिता ॥ २ ॥
 स चायं मम पुत्रस्य भुक्त्वा भैरवशासनम् । पूजनाच्छिवलिङ्गानां प्रागत्रापि च संकरः ॥ ३ ॥
 पैदस्तेन विपाकेन प्राप्तसर्वमनोरथः । राज्यप्रचारको धीमान् गजाश्वपरिपालकः ॥ ४ ॥
 महाधनो महोत्साहो नानाविभवविस्तरः । मृत्युश्चास्यात्र गंगायां पुण्याच्च शिवपूजनात् ॥ ५ ॥
 भविष्यति महाभाग पापान्ते चास्य सद्गतिः ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाके अध्यापश्चतुधत्वारिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पादरोगयुतः सुत आयते सोऽत्र जन्मनि । यो मार्गहा पुरा लोके परद्वंद्वनतत्परः ॥ १ ॥
 सोऽन्धदानादिधानेन ब्राह्मणाय पतत्रिण । न पश्यति महापीडो पापजां पादसंभवाम् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाके अध्यापश्चतुधत्वारिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभवत्प्राग्भवे विप्रो ग्रामवासी वनाश्रितः । चौराधिपो महोग्रश्च तत्संसर्गात्तत्तगाधिप ॥ १ ॥

१ प्रयत्नतः ।

दत्तानि तेन ग्रहणे दानानि विनतात्मज । गोभूम्यश्वादिकान्येव ब्राह्मणेभ्योऽतिभक्तिः ॥ १ ॥
 स भुक्त्वा नरकान् घोरान् पापात्पुण्याच्च शान्धतान् । स्वर्गान्पर्वतभागे तु स जातो बाहुजोऽधुना ॥ २ ॥
 वामनो राजसम्मानी महोग्रो मंत्रपारगः । पुत्रहीनोऽप्यर्सा स त परवित्तस्य कुंठनात् ॥ ३ ॥
 भवंत्यत्र च ये पुत्रा त्रियन्ते नात्र संशयः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापं प्रक्षाम्यति ॥ ४ ॥
 कृत्वा वेदघटान् सूत सीवर्णान् घृतपूरितान् । तद्भावे राजतांश्च विप्रेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ ५ ॥
 हार्विंशं विधानेन शृणुयाद्भक्तितोऽण्डज । रौद्रं व्रतं चरेत्पश्चात्पूर्वपापविशुद्धये ॥ ६ ॥
 नैतत्प्रकुर्याद्यः श्रुत्वा स नरः पुत्रवर्जितः । जायतेऽत्रैव पक्षाद् कुर्याच्चैत् पुत्रवर्धनम् ॥ ७ ॥
 आयुरष्टौ तथाऽशीतिवर्षाणां कृतनिष्कृतेः ॥ ९ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तचत्वारिंशदधिकतसप्ततमः ॥ ७४७ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रवंशे समुत्पन्नो वातो देहे रुजाकरः । शुलमाद्या ह्यदरे बाधाः शिरोर्तं जायते सदा ॥ १ ॥
 व्यापारो निष्फलस्तस्य किञ्चित्तेवादिना भवेत् । तस्य भार्याद्वयं चास्ति किञ्चिद्भक्तिपरायणम् ॥ २ ॥
 अन्योऽन्यद्वेषिभावाच्च किञ्चित्पीतिकरा परा । मृतवत्स कथं जाता सत्यं कथय भास्कर ॥ ३ ॥
 एको गर्भः स्थिरीभूतो न मसृतिर्न पातनम् । केन पापप्रभावेण कथयस्व दिवाकर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि शूद्रस्तु क्रयविक्रयकारकः । दानधर्मपरो नित्यं देवदेवपरायणः ॥ ५ ॥
 अन्योन्यं द्वेषिभावाच्च वर्तते विविधस्ततः । कश्चिद्विप्रो धर्मपरो वेदवेदार्थपारगः ॥ ६ ॥
 कदाचिद्वैषम्योपाच्च भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । तद्वित्तं ग्राहयामास शूद्रो म्लेच्छजनस्य च ॥ ७ ॥
 लंघनाय मत्तिं चक्रे ब्राह्मणो भार्यया सह । भर्तृर्नैस्तर्जनाघेस्तु तद्धनं च तदा दिनैः ॥ ८ ॥
 शूद्रेण कतिपयैरेव चान्येभ्यो विनतामुत । म्लेच्छाद्भयं स वै दृष्ट्वा ब्राह्मणः क्रोधसंकुलः ॥ ९ ॥
 तदर्थमपि प्राप्तश्च सात्मचारं चकार ह । गर्भयुक्ता च भार्या वै भर्तारं पृष्ठतोऽन्वगात् ॥ १० ॥
 हतं तस्यापि तत्सर्वं म्लेच्छराजेन तत्तदा । तावत्कालेन ते केचिच्छूद्रा म्लेच्छेन घातिताः ॥ ११ ॥
 ततो वै निरये वत्स वर्षाद्युतसहस्रशः । पच्यते नरके घोरे शूद्रो देहेन वै तदा ॥ १२ ॥
 पश्चान्मानुपतां प्राप्नो दानधर्मप्रभावतः । ब्रह्मस्वहरणेनैव अपत्यं नैव जायते ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं सकलां ब्रूहि नारीणां हितकाम्यया ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तीर्थं संवत्सरं सेत्वं लोकचित्तेन दंपती । श्रवणं हरिवंशस्य विप्रस्योद्गाहनं ततः ॥ १५ ॥
 तावद्विकृतयो भूयः क्रमेणानेन वै तदा । मुमुक्षुभे भूमदेशे तु गोमयाद्युपचारिते ॥ १६ ॥
 कुर्यादष्टद्वयं पन्नं चित्रवर्णं मुग्धोभनम् । तन्मद्ये रुषिमणीयुक्तं माधवं कलजोऽर्चयेत् ॥ १७ ॥
 गौवर्णं राजते पद्मे सायुधं तु चतुर्भुजम् । उपचारैः शुभेर्गन्धैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः ॥ १८ ॥
 जननीमदितान् भूयः प्रत्युप्राचारस्तथाऽर्चयेत् । चारुदेहं चारुवाहुं चारुगुहं यशस्विनम् ॥ १९ ॥
 श्रीवत्साहं पीतवर्णं मुचाहं पूजयेत्क्रमात् । पूजनं विष्णुसूक्तेन तथा श्रीरसफोविदेः ॥ २० ॥
 पुष्पैः स्तग्मन्पुष्पाद्यैरर्चयेद्विष्णुमर्हणैः । तद्विमासोऽथ तद्विष्णोरतोदेवाश्च पूजयेत् ॥ २१ ॥
 देवादिभ्यामर्चयेत्तद्विष्णुं दृष्ट्वा चरुणा पायसेन च ॥ २२ ॥

होमान्ते विप्रभोजान्ते मंत्रमेतमुदीरयेत् । यन्मया पापभावेन कर्मान्धेन दुरात्मना ॥ २३ ॥
 म्लेच्छराज्ये च व्यापारे बहु वै दुष्कृतं कृतम् । ब्राह्मणानां बहु द्रव्यं नीत्वा भक्षणतर्जनैः ॥ २४ ॥
 द्रव्यापहरणात्प्राप्तं दुःखं नामाभवान्तरे । स्थिरगर्भो मृतापत्यं प्राप्तं च कर्म दुःसहम् ॥ २५ ॥
 तत्तदेनोविनाशाय दानं संप्रददे त्विदम् । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ २६ ॥
 हृद्दुःखं दीर्घनिश्वासो लोचने साश्रुकर्षिते । काष्ठलोष्टादिशस्त्रार्थघातः स्यादुपलेखनम् ॥ २७ ॥
 जलाकुलत्वं स्पर्शोऽग्निस्तादृशा व्रणसंभवाः । स्त्रियोऽङ्गे विकृतव्याधिर्मुखे व्रणतिलादिकम् ॥ २८ ॥
 पेटुजा मातुलानीनां विषवातिः स्वस्त्रादिषु । स्वकुले प्रेतजा पीडा दुःखं वै पश्वपत्यजम् ॥ २९ ॥
 कर्मातुसारतो व्याधिश्चिह्नं तस्य सहायवत् । स्वकुले केऽपि वर्तन्ते पतिताश्चरचारिणः ॥ ३० ॥
 एवं तु लक्षणैर्व्याप्तं प्रायश्चित्तं ततो वदेत् ॥ ३१ ॥

इति श्रीहृदसूर्यारण्यसंग्रहे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टचत्वारिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं ह्याभीरजा काचिदभृद्भर्तृपरायणा । महद्भिर्गोघनैर्युक्ता गवां पालनतत्परा ॥ १ ॥
 गावस्तृपार्ताः सततं मपायां प्रेरितास्तया । दिनाद्यकाले संप्राप्ते वहिर्ग्रामाञ्जलाशये ॥ २ ॥
 अयान्यगावः सततं तस्मिन्नपि जलाशये । ज्ञानैः पानं प्रकुर्वन्त्यो जलं शीतलमुत्तमम् ॥ ३ ॥
 ताडितास्ता भृशं गावो लकुटेन दृढेन तु । तत्रैका दृपिता युक्ता ताडितापि भृशं तया ॥ ४ ॥
 न च त्यक्तं जलं सूत गर्भभारान्विता यतः । तस्मिन्काले तदा सूत पतितो गर्भसंस्थितः ॥ ५ ॥
 वत्तस्तत्ताडनाद्बहुदुष्टान्मृतश्चापि च तत्सणात् । विचेष्टितमिदं यस्याः सैव वेद्याङ्गनाऽधुना ॥ ६ ॥
 नानाविभूतिसंयुक्ता नानापशुभिरन्विता । सुखभोगधनैर्धान्यैर्वाञ्छिताथार्थान्विता सुत ॥ ७ ॥
 प्राग्गोसेवनजातपुण्यास्तर्वपुण्यफलं त्विदम् । अथात्र गर्भपूर्णान्ते सुवभावे खगाधिप ॥ ८ ॥
 तं शोचयति सा गर्भं तद्बहुभवेनाकुला भृशम् । एवं वर्षत्रयं यावन्मोचयिष्यति वै सुत ॥ ९ ॥
 रिष्टं चान्वत्रये सूत बालवत्सवधादिह ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । उपकाराय लोकानां यतस्त्वं सर्वदर्शकः ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दद्याद्वा कपिलामेकां स्वर्णशृङ्गादिकान्विताम् । विप्राय वेदविदुषे तद्गोपशमनाय च ॥ १२ ॥
 सुवर्णाद्भिमितां तद्गलेख्यां गां गर्भसंयुताम् । दद्याद्देदविधिज्ञाय पूर्वपापापनुत्तये ॥ १३ ॥
 भोजयेत्तु ययाशक्त्या विप्रान्चै होमयेत्तिलान् । मुच्यते गर्भजादोषान्नात्र कार्या विचारणा ॥ १४ ॥
 इति श्रीहृदसूर्यारण्यसंग्रहे कर्मविपाके अध्याय एकोनपञ्चाशदधिकसप्तशततमः ॥ ७४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव पार्थिवः कश्चिद् गुजरे विनतासुत । धर्मकर्मसमायुक्तो देवताऽतिथिपूजकः ॥ १ ॥
 पितृभक्तिरतो नित्यं दानानि विधिपूर्वकम् । दत्तानि च विशिष्टेभ्यो ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥
 देवाच्छत्रुगृहं गत्वा कृतं कर्म तु वै तदा । वैरिपुत्रः पुरा सुत पादभागे च घातितः ॥ ३ ॥
 कुन्तेनापि च तीक्ष्णेन दिवा वै शौर्यकर्मणा । स मृतस्तेन दुःखेन तन्माताऽभृदपुत्रिणी ॥ ४ ॥
 पुत्रदुःखान्मृता साऽपि दत्त्वा श्रापं हि दारुणम् । यथा पुत्रविहीनाऽहं गच्छामि च यमालयम् ॥ ५ ॥

तथैव पुत्रशोकार्तो जन्मजन्मनि यास्यति । " ततो बहुतिथे काले गतोऽसौ यमशासनम् ॥ १ ॥
 धर्मात्स्वर्गफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो मुखजोऽधुना ॥ ७ ॥
 विपाशानिकटे देशे वृषलघ्रे निशाकरे । श्यामाभो घूसरः क्षीणः प्रभुर्देशादने रतः ॥ ८ ॥
 बहुस्त्रीघनसंयुक्तो मित्रप्रियवदान्वितः । मानभोगसुखैश्वर्यो मितदो लोभसंयुतः ॥ ९ ॥
 धर्मात्सर्वं फलं सूत भृशं पापफलं शृणु । क्रूरचेष्टो महालोभी सदा मात्सर्यसंयुतः ॥ १० ॥
 जातपुत्रविहीनोऽसाविह जन्मनि जायते । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविनाशनम् ॥ ११ ॥
 लोकानामुपकाराय शृणु सूत प्रयत्नतः । परैर्दशमितैः कुर्याद्राजतं बाहुजं सुत ॥ १२ ॥
 तन्मातरं च सौविर्णां पलैकेन मितां शुभाम् । पत्रे लेख्यां यथाकारां यथोपस्करसंयुताम् ॥ १३ ॥
 पूजयित्वा तु गन्धाद्यैः पोदशैरुपचारकैः । सूर्यभक्ताय शान्ताय तां दद्याद्भिः कुटुम्बिने ॥ १४ ॥
 पलपंचमितं रौक्मं कुर्याद्भिरिहारात्मकम् । तथैव गणनायं च लेख्यं पंचोपचारकैः ॥ १५ ॥
 संपूज्य विधिना दद्यात्सर्वपापविशुद्धये । अष्टाक्षरं तथा मंत्रं वैदिकं सूर्यदेवतम् ॥ १६ ॥
 जपेदष्टसहस्रं तु यथा प्रणवपूर्वकम् । गायत्रीपंचसाहस्रं द्रुष्टपापविमोचनम् ॥ १७ ॥
 कुर्याद्धोमं दशांशेन पश्चाद्ब्राह्मणभोजनम् । एवं कुर्याद्विधानेन प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ १८ ॥
 न मामोति तदाश्रितं पंड्विशान्दे प्रकीर्तितम् । पंचवेदमितांश्चान्दन्तामधुस्तस्य प्रकीर्तितम् ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशदधिकसप्तशततमः ॥ ७५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादवधीयश्च पूर्वजन्मन्यजासुतम् । भविष्यत्यद्य पुरुषो ह्यधिकाङ्गः कदाचन ॥ १ ॥
 कस्तूरिकाफलं दद्यात्स तत्पापविनाशनम् । अजमेकं च ब्रह्माद्यं मुच्यते महदेनतः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकपञ्चाशदधिकसप्तशततमः ॥ ७५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहहारी च पुरुष इह जन्मनि जायते । वर्बराङ्गारूपरोगेण पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्यात्पलशतं लोहं विधिना पापशोधनम् । प्राजापत्यं चरेदेकं ततो वाताशनं परम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विपञ्चाशदधिकसप्तशततमः ॥ ७५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मर्ममिनोर्गर्भयुक्ता काचिदासीच्छ्रुमानना । प्राग्भवेऽण्डज तत्सर्वं चेष्टितं शृणु साम्प्रतम् ॥ १ ॥
 नकुलानां विले ततां कृत्वा वै बालकाऽण्डज । पुरिता च तथा पूर्वं तद्वातार्थं पतत्रिण ॥ २ ॥
 मृतः स तेन दाहेन नकुलः सकुलः सग । सापि मृत्युवर्शं प्राप्य भुक्त्वाऽतिपमश्रासनम् ॥ ३ ॥
 पूर्वं शतवृत्ते देशे ह्यभूदत्र च पर्वते । पूर्वं राजकुले जाताऽपि राजकुलेषु च ॥ ४ ॥
 प्राग्दानव्रतजातुण्यादयो पापफलं शृणु । सर्वं तदंशजाः सूत तदग्रे मरणं गताः ॥ ५ ॥
 जीवने चापि तस्याश्च वर्षाण्यष्टोत्तरं शतम् । न मुच्यते महापापाद् दृढाजन्मत्रयेऽपि वा ॥ ६ ॥
 एतस्मैवादिवागाद्य पापं नश्यति मांशतम् ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशदधिकसप्तशततमः ॥ ७५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत घातयेदजनन्दनम् । सगर्भा गर्भपुष्टयर्थं जायते गोधिका तु सा ॥ १ ॥
भोगादेव क्षयः प्रोक्तः समारब्धस्य कर्मणः ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशदधिकसप्तशततमः ॥ ७९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहं हरति याऽन्यस्य नारी बुद्धिविवर्जिता । अत्र जन्मनि सा नारी चर्वराङ्गाधिका भवेत् ॥ १ ॥
दद्यात्पलशतं लोहं समुवर्णं द्विजातये । मुच्यते पापजाहोपाद्गर्वराङ्गाधिकात्सुत ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशदधिकसप्तशततमः ॥ ७९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मोहात्प्राग्याऽवधीत्सूत नार्यजं विधिवर्जितम् । साऽङ्गाधिकाऽत्र जनुषि भविष्यति वरानना ॥ १ ॥
अजं दद्याद्विधानेन कस्तूरीपलसंयुतम् । सयस्त्रं वेदविदुषे तद्गोपशमनं त्विह ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्पञ्चाशदधिकसप्तशततमः ॥ ७९६ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रे कुले समुत्पन्नो शुल्मवातोदरामयः । वित्तपः कृपणश्चैव सहोदरसमन्वितः ॥ १ ॥
धनधान्यसमोपेतः किञ्चिद्दद्यात्पारवान्भुवि । दद्यादाच्छत्रुवत्पीडा मिथः क्लेशश्च जायते ॥ २ ॥
कदाचिज्जातमात्रश्च मृतः पुत्रोऽग्निमासकः । एका पुष्पवती भार्या संजाता तस्य भारकर ॥ ३ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय तत्त्वतः ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि क्षात्रस्तु किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा ॥ ४ ॥
अर्यलुब्धोऽभवत्सुतः प्रामाथीयः प्रतापवान् । प्राममध्ये स्थितिं चक्रे ब्राह्मणो ज्ञानसत्तमः ॥ ५ ॥
पुण्यः पञ्चाऽभवत्तस्य ह्यपुत्रो वित्तसंयुतः । कालेन मृत्युमापन्नो धनलुब्धोऽनिराश्रयः ॥ ६ ॥
तस्य भार्या महासाध्वी साहसं कृतवान् खग । क्रियाकर्म विना तस्य तेन तत्तद्भूतं खग ॥ ७ ॥
क्षत्रिणा चिंतयित्वा तु ह्यपुत्रस्य द्विजन्मनः । निराधाराः सुतास्तस्य पितृमातृमुखोज्झिताः ॥ ८ ॥
सर्वस्वहरणाञ्चापि गताः कन्या इतस्ततः । काचिन्मातृगता वक्षं काचिर्पुत्र्यमनागमा ॥ ९ ॥
उद्गासस्तद्वृहस्पताशु संजातस्तत्र कर्मणा । यो वै क्षात्रगृहे पुत्रः स वै ब्राह्मण उच्यते ॥ १० ॥
योऽसौ तस्य मृतः पुत्रो धनलुब्धेन चागतः । एवं पुत्र ऋणं नेतुं तत्काले वै प्रजायते ॥ ११ ॥
एवं ब्रह्मस्वकात्प्राप्तात्पुत्रपौत्रमृतिस्तथा । पुराकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते चेह मानवीः ॥ १२ ॥
तेन कर्मविपाकेन कन्यापत्यं मृतः सुतः । तस्य पापस्य नाशाय निष्कृतिः क्रियते शुभा ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । संततिं लभते सौख्यं लोकानां दितकाम्यया ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे तु वत्सरे प्राप्ते ह्यग्ने शुभवासरे । प्रारभेद्भक्तिं च सर्वसुखदिवि मुत ॥ १५ ॥
प्रत्यहं परमेशानं विष्णुमव्यक्तमव्ययम् । पीरुषेणेह सूक्तेन चार्चयेन्मासमेव च ॥ १६ ॥

कुङ्कुमायुरुक्पूरैश्चन्दनैस्तुलसीदलैः । अर्चयेद्विविधैः पुष्पैरुपचारैः पृथक् पृथक् ॥ १७ ॥
 भौमाप्यनाभसेस्तेजोवायव्यैः पञ्चभिस्तथा । एवं व्रतपरा नारी भर्तृभक्तिपरायणा ॥ १८ ॥
 अर्चयन्ती हरिं पूर्णं वर्षाविधिं समाचरेत् । शुभे मासे शुभे पक्षे चैकादश्यामुपोषितः ॥ १९ ॥
 शुभनक्षत्रयुक्तायां द्वादश्यां पुत्रकाम्यया । पूर्ववद्हरिमभ्यर्च्य ऋग्भिः षोडशभिस्तथा ॥ २० ॥
 विधिवद्द्विमास्थाय अर्चयेद्द्वैष्णवं चरुम् । आज्यभागावसानेन कपिलाज्याहुतिस्ततः ॥ २१ ॥
 पौरुषेण तु सूक्तेन यावत्षोडशसंख्यया । अश्वत्थसमिधस्तिस्रो जुहुयात्षोडशैव तु ॥ २२ ॥
 पुनराज्यं ततो हुत्वा जुहुयाच्चरुमप्यय । होमान्ते विप्रभोजान्ते दानमेतत्समाचरेत् ॥ २३ ॥
 हिरण्यभूमिधासांसि धेनुं वत्ससमानिताम् । विप्रस्योद्वाहनं कृत्वा कन्यां सालंकृतामपि ॥ २४ ॥
 दक्षिणां प्रतिपाद्यास्मै छलकौदिल्यवर्जिता । प्राश्नीयार्चं ततः शेषं सह पत्या हरिं स्मरेत् ॥ २५ ॥
 इति कृत्वा विधिं नारी पुत्रं प्राप्नोति वैष्णवम् । सुभगा च सुरूपा च भवेद्विगतकल्मषा ॥ २६ ॥
 ऐहिकं लक्षणं नित्यं पूर्वकर्मानुसारतः । शुल्मं तयोदरे बाधा गुदांते षड्दशोऽर्त्तपः ॥ २७ ॥
 वातरक्तैरक्षितोदस्तथा कर्णाततो व्रणः । स्तनौ सुगौरवौ ददुर्मता वै पादवैकृतिः ॥ २८ ॥
 जनश्रुतिरभूतत्र द्यवते कारणं विना । हानिस्तु सर्ववस्तूनां द्रव्यनाशनजं भयम् ॥ २९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपञ्चाशदधिकसप्तशततमः ॥ ७९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अत्र शूद्रकुले पूर्वमासतिष्ठुष्या वराङ्गना । तदा दानरता जाता कुरुक्षेत्रे पतत्रिण ॥ १ ॥
 सर्वैः सुखैः समोपेता सर्वसंपत्तिसंयुता । तथा कृतं महापापं भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ २ ॥
 समीपे वासितस्यास्य ब्राह्मणस्य नवं गृहम् । निर्दग्धं चाग्निदाहेन वैरिभावे पतत्रिण ॥ ३ ॥
 तत्र दग्धा महाभाग गौरपापा गृहं गता । कृतवैतद्वृत्तं कर्म भुक्त्वा न नरकान्मुत ॥ ४ ॥
 दानधर्मकृतात्पुण्यात्साऽत्र जाता हि बाहुजा । मायुरे मण्डले पुण्ये धूपलग्नोपलक्षिते ॥ ५ ॥
 सुखदुःखसमाक्रान्ता जातसंततिनाशकृत् । दुःखैरनेकैर्युक्ताऽत्र मध्यभावे खगाधिप ॥ ६ ॥
 प्रायश्चित्तं परं चास्या गङ्गायां पितृतर्पणम् । कुरुक्षेत्रादिवसनं प्राक्पापानां विनाशनम् ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टपञ्चाशदधिकसप्तशततमः ॥ ७९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चक्रपादरुजा युक्ता चात्र जन्मानि जायते । पूर्वजन्मनि मोहात्सा हन्याच्छ्रवानं पतत्रिण ॥ १ ॥
 निष्कप्रयं प्रदातव्यं सुवर्णं वेदपारगे । दानेनानेन विधिना सर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनषष्ठ्यधिकसप्तशततमः ॥ ७९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः शूद्रं घातयेन्मोहात्पूर्वजन्मनि मानवः । दंतपातनजाद्रोगात्पीडामाप्नोति निश्चितम् ॥ १ ॥
 दद्याद्रेजुं सवत्सां च सर्वाङ्गकारभूषिताम् । प्राजापत्यं चरेदेकं विधिना रोगनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पष्ठ्यधिकसप्तशततमः ॥ ८०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी मोहतो हन्याच्छ्रवानं हि गरुडाग्रज । पूर्वजन्मनि सा चात्र चक्रपादेन पीडयते ॥ १ ॥

तथा तत्पापशुद्धयर्थं स्वर्णनिष्कत्रयं सुत । देवं विप्राय विधिना चक्रपादप्रणाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाष्टयधिकसप्तशततमः ॥ ७६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रघातकरी पूर्वं या काचित्पापमोहिता । दन्तपातनजाद्रोगात् साऽत्र जन्मनि दुःखिता ॥ १ ॥
विधिवद्देनुदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । प्राजापत्याद्रुतादेकाक्षस्मात्पापात्मुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाष्टयधिकसप्तशततमः ॥ ७६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीत्पुरा सूत चारणो ज्ञानदुर्बलः । शिवभक्तियुतो नित्यं देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
देशे मालवके पुण्ये स्थले पूर्वभवेऽण्डज । तत्र दानानि दत्तानि ब्राह्मणस्य करग्रहे ॥ २ ॥
एकदा च महाभाग पापमाचरितं त्विदम् । स्वजात्यां वै धृतो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ ३ ॥
यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नासीद्गर्भस्य पातनम् । मृता सा तेन दुःखेन गर्भपातेन चाण्डज ॥ ४ ॥
गते बहुतिथे काले यातः स यमशासनम् । सुत्वा पापफलं दुःखं पुण्याल्लोकाञ्छुभानिह ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यमभावेण स जातः पादजोऽधुना । गोदावर्याः समीपे तु देशे रम्ये जनाश्रये ॥ ६ ॥
स रक्तकृष्णो मतिमान्दीर्घो मध्यः पृथुः सुधीः । आदिभागे धनी भोगी मध्यमे त्वतिसौख्यभाक् ॥ ७ ॥
पुण्यादिर्दं तथा पापाल्लोभी पापरतः क्वचित् । अतिचिन्तायुतश्चात्र दाने स्वल्पमतिः शठः ॥ ८ ॥
स्वजात्यां वीर्यदानाच्च जातपुत्रविनाशकः । लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ जन्माङ्गात्पष्टभागः ॥ ९ ॥
भौमः सुतेश्वरः पापग्रहैर्युक्तनिरीक्षितः । लक्ष्मणैरेभिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
पलद्रवमिता कार्या बाहुजा गर्भसंयुता । सर्वावयवसंयुक्ता सौवर्णी भूषणान्विता ॥ ११ ॥
तदर्धाधमिता बापि त्रिषु विन्तानुसारतः । संपूज्य ब्रह्मविदुषे दद्याद्दोषापनुत्तये ॥ १२ ॥
मापैः सप्तमित्तेर्दो भौमः स्वर्णमयः शुभः । गायत्रीमयुतं जप्त्वा त्र्यम्बकं तु सहस्रशः ॥ १३ ॥
होमयेत्तद्दशांशेन कपिला गाः प्रदापयेत् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तमघापहम् ॥ १४ ॥
तस्य पुत्रविवृद्धिः स्थाजन्मन्यत्रैव जायते । नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् ॥ १५ ॥
न जीवति सुतास्तस्य त्रियन्ते नात्र संशयः । अष्टाद्वय आयुर्ब्दाः प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १६ ॥
प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं पंचाशन्मितिकेऽब्दके ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाष्टयधिकसप्तशततमः ॥ ७६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्च धैर्यं महाभाग हन्यान्मोहान्नराधमः । बभ्रुनामकरोमार्तः सोऽत्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
निष्कद्वयहिरण्यस्य कृत्वाऽत्र नकुलं शुभम् । वध्नुमण्डलनाशार्थं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाष्टयधिकसप्तशततमः ॥ ७६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्चारणजा नारी बभूव प्रियवादिनी । व्रतदानरता साध्वी पूर्वजन्मनि चाण्डज ॥ १ ॥
तथा ग्रामान्तरे गत्वा निर्दग्धं गहनं वनम् । निर्दग्धा बहवस्तत्र जीवास्तस्याश्रयं गताः ॥ २ ॥

ततो बहुतिथे काले प्राप्य संयमिनीपुरीम् । तत्र दानवज्ञात्पूर्वादत्र सा पादजा स्मृता ॥ ३ ॥
जीवयातात्तथा पूर्वात्पापादत्रैव जन्मनि । जातसंततिहीना सा कुसुरोगेण पीडिता ॥ ४ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन सम्पद्यते सुखम् । गृहवित्तपटञ्जेन देया जीवाः सुवर्णजाः ॥ ५ ॥
घटाग्निना विधानेन नानारूपा गृहोर्गाः । शक्त्याथ भोज्या विप्रेन्द्रास्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चषष्ट्यधिकसप्तशततमः ॥ ७६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिच्छूद्रोऽभवत्पूर्वं दानधर्माक्रियापरः । द्विजानां पूजने दक्षः सिधुर्मंडलजोऽण्डज ॥ १ ॥
देवद्रव्यविहीनोऽभूत्तत्कृतं कर्म चाधमम् । स्वपत्नी स्यापिता पण्यशालायां हि पतत्रिण ॥ २ ॥
पण्यस्त्रीकर्मतश्चादौ चकार स्वोपजीवनम् । ततो मृत्युवशं प्राप्नो भुक्त्वा तत्पापजं फलम् ॥ ३ ॥
प्राग्दानवज्ञातश्चात्र जन्मन्यस्ति च पर्वते । शूद्राद्यमोऽथ वै पंडः पूर्व पापं शृणुष्व तत् ॥ ४ ॥
निष्कृतिस्तस्य पापस्य नोक्ता पापाद्दृढास्तुत ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्षष्ट्यधिकसप्तशततमः ॥ ७६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी नकुलं पूर्वं घातयोद्दितास्तुत । साऽत्र जन्मनि रोगेण बभ्रुर्मंडलजेन च ॥ १ ॥
पापोद्भवेन सततं पीडा वै भवति ध्रुवम् । तद्रोगनाशने दद्याद् वधुं निष्कद्वयस्य च ॥ २ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापापनोदनम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तषष्ट्यधिकसप्तशततमः ॥ ७६७ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चित्क्षत्रकुले जातो नानारक्ताऽनिलोद्भवाः । नानासंभिर्भावा बाधा उदरार्तिः प्रजायते ॥ १ ॥
मोहे वै कुरुते नित्यं नेत्रतोदो विरश्मिता । कटिपृष्ठोरुवंशस्य बाल्ये स्माद् ग्रहणीगदः ॥ २ ॥
तस्य भार्या सदाचारा विज्ञेया व्रतकारिणी । सौभाग्यमुखसंपन्ना पितृमातृमुखोन्मिता ॥ ३ ॥
केन संपत्तिहीना च कथं कर्मणि लिप्यते ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णोत्तरे जातस्तत्स्फुरो बल्लहारकः । निपादैः सह संभूय चौरकर्मणि तत्परः ॥ ५ ॥
वनानामन्तरे प्राप्ते कश्चिद्विप्रः समागतः । गृहीतं तस्य सर्वस्वं यत्किञ्चिच्चार्जनात्कृतम् ॥ ६ ॥
तेन वै निहतो विप्रस्तत्स्फुरेण दुरात्मना । तत्स्फुरोऽसौ मृतश्चापि जातश्च वनपन्नगः ॥ ७ ॥
सततं नरके घोरे पतितोऽमृतसंख्यया । पश्चान्मानुषमापन्नः किञ्चित्पुण्यप्रभावतः ॥ ८ ॥
स्वर्णकारगृहे जातः पूर्वजन्मनि मानदः । इदं जन्म चतुर्थं च बन्ध्यत्वं चोपजायते ॥ ९ ॥
व्यभिचारवशाज्जातस्तत्स्फुरः पूर्वजन्मनि । तेन कर्मविपाकेन स्त्रीपुंसोर्जायते त्विह ॥ १० ॥
पुत्रहन्ता भवत्यस्य बन्ध्यत्वं जन्मजन्मनि । शुभे तु वत्सरे प्राप्ते शुभतीर्थादिसङ्गमे ॥ ११ ॥
विधिराट्टिहितं पूर्वं सूत चात्र प्रभाषितम् । विप्रस्योद्गाहनं कृत्वा गृहदानं यथाविधि ॥ १२ ॥
पनपान्यादिभिः दत्त्वा तोषयेद्विजयाजकान् । विधिपाते व्यतीपाते संक्रान्ती ग्रहणान्ति ॥ १३ ॥

पुण्याहे विधिना तिष्ठेदपत्याघनाशनम् । सुशुभे भूमदेशे तु समे कम्बलविस्तृते ॥ १४ ॥
 विदधीत तिलद्रोणैस्त्रिभिः पर्वतमुत्तमम् । परितोऽरत्निमानं तु द्रोणमानं सुतण्डुलैः ॥ १५ ॥
 विदध्यात्पर्वतानेवं देवद्वमभिभूषितात् । ततस्तौ दम्पती शुद्धौ ज्ञातावहतवाससी ॥ १६ ॥
 दधानौ शुभरूपाभ्यां चिन्तयानौ प्रजापतिम् । तस्योदितेऽर्चने तत्पूर्णां कुर्यान्मूर्तिं प्रजापतेः ॥ १७ ॥
 शुद्धवर्णसुवर्णस्य निष्कद्वयविनिर्मिताम् । हेमयज्ञोपवीतां च साक्षमालाकमण्डलम् ॥ १८ ॥
 अदितेरपि केयूरहारप्रैवेयभूषिताम् । तदर्धार्धविभागेन स्तनौ तस्याः शुभाकृती ॥ १९ ॥
 स वै समर्चयेन्मूर्तिं विष्णोर्वामनरूपिणीम् । तन्मूर्तिव्रित्तं सम्यक् कृतसंस्कारमर्चयेत् ॥ २० ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणं ज्ञातकर्माय पुंस्त्रियोः । बाललीलाधरं विष्णोर्वामनं परिचिन्तयेत् ॥ २१ ॥
 मातरं द्रष्टुमिच्छन्तं हरिं तत्स्तनकांक्षया । ततस्तद्वाभ्रमात्सृज स्वालयात्पर्वतात्तत्र ॥ २२ ॥
 प्रत्यन्तगिरिं गच्छन्तं मार्गः स्वपद्भूषितः । अदितिस्तमपश्यन्ती विरहाकुलचेतसा ॥ २३ ॥
 रुन्वमिति तं दृष्ट्वा चाकरोत्तत्परं मतिम् । एवं ध्यात्वाऽयं तां मन्त्रैर्मन्त्रार्थोदितलक्षणाम् ॥ २४ ॥
 पुष्पलङ्गगन्धधूपार्घ्यैर्चयेदतिविह्वलम् । तदिम्रासोऽयं तदिष्णोर्विष्णोः कर्माणि पश्यत ॥ २५ ॥
 ततस्तौ वैष्णवीं मूर्तिं मातुरुत्संगगामिनीम् । कृत्वा तस्याः प्रतिष्ठां तां लब्धपुत्रां विचिन्तयेत् ॥ २६ ॥
 अपःपूषमिमं मन्त्रं मन्त्रार्थलुण्ठलक्षणम् । संयोगसहितां देवीमर्चयेद्विधिवैशुणैः ॥ २७ ॥
 ततो ब्राह्मणमग्रे तु समाहूय गुणान्वितम् । तस्मै तां प्रतिष्ठां दद्याद्द्विज पूर्वाऽघनाशनीम् ॥ २८ ॥

इति श्रीब्रह्मसूत्रार्णतन्वादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टपृष्ठपरिकृतसप्ततमः ॥ ७६८ ॥

अस्मिन् उवाच ।

ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः । अथवा धर्मशास्त्राणि ज्ञात्वा दुःखं ददाति यः ॥ १ ॥
 राजयक्ष्मा भवेत्तस्य रोगपीडाऽतिदारुणा । अथवा गर्भवतिन तया क्षेत्रस्य धारणात् ॥ २ ॥
 क्षयेणात्र क्षयं यान्ति घातवः सर्वदेहिनाम् । भायश्चित्तं परं तस्य शृणु यत्नेन चांज ॥ ३ ॥
 कारयेत्कदलीं दिव्यां पर्णै रम्यैः समन्विताम् । फलभारेण संयुक्तां सुवर्णस्य पलेन तु ॥ ४ ॥
 यथाविभवतः कुर्याद् ब्रह्मसूत्रेण भूषिताम् । ब्राह्मणान्भोजयेच्चापि भक्ष्यैर्नानाविधैः शुभैः ॥ ५ ॥
 होमं च कारयेत्तत्र पूर्ववद्ब्राह्मणेन च । तस्मै तां कदलीं दद्याद्द्विजालंकारपूर्विकाम् ॥ ६ ॥
 पूजिताय दद्याप वृत्तिस्थायात्र वेदिने । धर्मज्ञायातिवक्ष्याय मन्त्रेणानेन तां क्षये ॥ ७ ॥

मन्त्रः ।

“ हिरण्यगर्भं पुरुषं परात्परं जगन्मय । रम्भादानेन देवेश क्षयं क्षपय मे प्रभो ” ॥ ८ ॥
 पुण्याहवाचनं कार्यं ब्राह्मणैर्वेदपारगैः । शिष्टैरिष्टैर्व्युभिश्च सह भोजनमाचरेत् ॥ ९ ॥

[पूजामन्त्रश्च उच्यते । जपहोमौ यथाशक्ति ।]

राजहा राजयक्ष्मी स्यादेवा तस्यास्ति निष्कृतिः । गोभूहिरण्यमिश्रजलवस्त्रप्रदानतः ॥ १० ॥
 दातव्यानि समस्तानि वस्तूनि चाप्यकलमपः ॥ ११ ॥

इति श्रीब्रह्मसूत्रार्णतन्वादे कर्मविपाके अध्याय एकोनसप्तत्यभिस्तसप्ततमः ॥ ७६९ ॥

अस्मिन् उवाच ।

शूली स्यादन्नहर्ता च जन्मन्यत्र पतत्रिण । हिंसको वा मनुष्याणां शूलरूपपीडितोऽधुना ॥ १ ॥
 पलेनाथ तदर्धेन तदर्धेनायथा सुत । सौवर्णे राजतं वापि शूलं कुर्यात्प्रयत्नतः ॥ २ ॥

ताम्रेण वाऽयसा वापि वादरेणाथवा पुनः । रक्तवस्त्रेण संवेष्ट्य तिलानामुपरि न्यसेत् ॥ ३ ॥
तिलानां परिमाणं तु द्रोणं चापि तदर्धकम् । तदर्धं च यथाशक्त्या पूजयेद्ब्राह्मणं शुचिः ॥ ४ ॥
ततो हुतवते शूलं पूजायित्वाऽथ शक्तितः । दद्यात्सदक्षिणं तत्र प्रादमुखाय ह्युदरमुखः ॥ ५ ॥

प्रार्थना ।

" त्वं शूल ब्रह्मणा सृष्टं त्रिपुराणां विनाशनम् । दैत्यानां दानवानां च शंकरस्यायुधं तथा ॥ ६ ॥
तथोदरे स्थितं पार्श्वे चाथ पृष्ठेन संगतम् । शूलं विनाशय त्वं मे महादेवेन राधितम् " ॥ ७ ॥
ततः स्नात्वाऽथ भुंजीत ब्राह्मणैः सह बन्धुभिः । नमः शिवायेति केचित्प्रणवादि पठन्ति च ॥ ८ ॥
श्रद्धाहीनो हि धनवान्दानेष्वरतिदानतः । शिरोरोगी नेत्ररोगी शूली चारुचिमान् भवेत् ॥ ९ ॥

[' ज्यम्बकं यजामहे ' इति अरुचिशूले ।]

शुत्यध्ययनसम्पन्नं याचितारमकिञ्चनम् । ब्राह्मणं दातुमाहूय दानार्थं न ददाति यः ॥ १० ॥
स भवेज्जठरे शूली तथाऽऽध्मानी च कर्हिचित् । पूर्वजन्मानि नास्तिक्यात्संघ्यादिरहितो द्विजः ॥ ११ ॥
हस्तशूली स भवति निष्कदादशकं दिशेत् । मैथुनं शृणुयात्पुत्र कर्णशूली भवेत्तु सः ॥ १२ ॥
अथवा वधिरः किञ्चिज्जायते स ह्यश्वन्दवान् । निष्कर्षशक्तिकं दद्याद्ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ १३ ॥
विष्णुमाकाशिका मंत्राः क्षयरोगोपशान्तये । अपामार्जनपाठेन मन्त्रितं सलिलं पिबेत् ॥ १४ ॥
नन्नां परस्त्रियं दृष्ट्वा सूर्यं चास्तमयोदितम् । नेत्रशूली भवेत्सोऽपि नेक्षितुं क्षमते दृशा ॥ १५ ॥
वर्चो मे देहि मन्त्रेण होमः स्यादयवाऽयुतम् । वयः सुपर्णा इति च नेत्रे सिञ्चेच्च वारिणा ॥ १६ ॥
[परस्त्रियं दृष्ट्वेति कामतः । तथा सूर्यमन्त्रः—' वर्चोदा असि वर्चो मे देहि ' इति शान्तिदशक्षरो
होमकाले स्वाहातः ।]

अक्षीभ्यां त इति जपेन्नेत्रशूलं प्रशाम्यति । सोऽन्नदानं प्रकुर्वीत तथा मंत्रं जपेद्बुधः ॥ १७ ॥
अनुक्तेषु च रोगेषु रोपाग्निज्वलितेक्षणम् । भुजङ्गभीषणां शक्तिं शूलं पाशाकुशौ दधत् ॥ १८ ॥
चक्रखड्गदावज्रशराक्षरधनुषि च । साग्रे न्यस्तं च तर्जन्या तर्जयन्पारिषर्ष्वगान् ॥ १९ ॥
दृष्ट्वादष्टाष्टदं अमत्पाणिमुदीक्षणम् । तत्तदभिमुखं धावन् ग्रहतुः पार्श्वयोः समम् ॥ २० ॥
विदीर्णकेशरोमाणं प्रतिरूपं प्रकल्पयेत् । शतं तत्सार्धमर्धं वा हेमः काश्यप तेन तु ॥ २१ ॥
तदेव प्रतिमानं वै कुर्याच्छातिष्वपि स्वतः । " येये रोगाः सदा सन्ति देहस्थाः सततं तु मे ॥ २२ ॥
गृहाण प्रतिरूपं तु सह रोगिर्द्रोचम । " मंत्रेणानेन तं दद्यात्पूर्वरीत्या कदाचन ॥ २३ ॥

इति श्रीदत्तसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ये पुनः कूरकर्माणः पापाः पिशुनचेतसः । ते भवेयुः सदा शीतज्वरवन्तस्तदेनसा ॥ १ ॥
मंगलेषु च कार्पेयु सततं फोषवाग्रः । उग्रज्वराभिभूतः स्यात्पापस्यात्पापनुत्तये ॥ २ ॥
जातवेदसमंत्रेण ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः । मुरामांसोपहारसर्वैर्बलिः सर्वत्र शस्यते ॥ ३ ॥
षट्प्रक्षालनं शतभोजनमेव च ॥ ४ ॥

[रोगगुरुलघुभावे जपे गुरुलघुभावः । इति सर्वत्र द्रष्टव्यम् । सुरादिभिर्बलिप्रकारभेदेन ।
उष्णज्वरे महेशस्य प्रकुर्यादभिषेचनं रुद्रेण शतरुद्रेण नमकानुवाकैश्चेत्यर्थः । अत्र मृत्यु-
जयस्याप्युपलक्षणम् ।]

देवस्वहरणाच्चैव जायते विविधज्वरः । ज्वरो महाज्वरश्चैव रौद्रो वैष्णव एव च ॥ ५ ॥
ज्वरे रुद्रजपं कुर्यान्महारुद्रं महाज्वरे । महारुद्रं जपेद्भौदे वैष्णवे तद्वयं जपेत् ॥ ६ ॥

[अथवा तच्छब्देन बुद्धिस्थितानि वैष्णवानि विष्णुहृदयस्तोत्राणि परामृश्यन्ते ।]

अगारदाही जग्वाज्जायते तत्र निष्कृतिः । नवं कुम्भं समानीय मृन्मयं चाव्रणं ददम् ॥ ७ ॥
लोहितं काष्ण्यरहितं स्यापयेत्तण्डुलोपरि । परिमाणं तण्डुलानां द्रोणपंचकमिष्यते ॥ ८ ॥
विशुद्धास्तण्डुला ग्राह्याः श्वेतवस्त्रेण षष्टयेत् । मधुनाऽप्यथवाऽऽभ्येन त्वंडेनाथ गुडेन वा ॥ ९ ॥
तैलेनाप्यम्भसा वा तान् पूरयेच्छक्तितो नरः । श्वेतपुष्पैरर्चयेत्तान् गंधपुष्पैस्तथाऽर्चयेत् ॥ १० ॥
तस्मै हुतवते वृत्तश्रुतशीलाय सत्कृते । मन्त्रेणानेन विधिवत्पूजयित्वा ज्वरी नरः ॥ ११ ॥

प्रार्थना ।

“ महेश देवदेवेन वामुदेव परात्पर । कुम्भेनानेन दत्तेन ज्वरः क्षिप्रं प्रशाम्यतु ॥ १२ ॥
एकान्तं सन्निपातं तर्तपीकचतुर्थकी । पाक्षिकं मासिकं वाऽपि सांवत्सारिकमेव च ॥ १३ ॥
नाशयेतां च संक्षिप्तं वामुदेवमहेश्वरी ॥ १४ ॥ ”

इति श्रीवृद्धसर्पारणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकसप्तत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कृतज्ञो जायते मर्त्यः कफवाग्नासकासवान् । उष्णज्वरी च नित्यं हि पितुरोगसमन्वितः ॥ १ ॥
चान्द्रायणत्रयं कुर्यात् पंचाशद्विप्रभोजनम् । अग्निं दूताख्यसूक्तेन जपं कुर्याद्विजोत्तमः ॥ २ ॥
मन्त्रः ।

“ अग्निं दूतं वृणीमहे होतारं विश्वेदेवसम् । अस्य यज्ञस्य सुकृतम् ” ॥ इति ।

पूजयेद्भोजयेद्दद्यात्तन्मना नान्वमानसः । जपाकरणे गोदाने तद्विष्णोः परमं पदम् ॥ ३ ॥

[तत्र देयानि मधुसर्पिर्हिरण्यवासांसि ।]

कुरुक्षेत्रादिदेशेषु कालेषु ग्रहणादिषु । महादानानि गृहीपादिविधान्यथवा स्वयम् ॥ ४ ॥

अपात्रभूतो वातुभ्यो निषिद्धेभ्यश्च मानवः । स पामाश्वासकासैश्च कुक्षिकंठाक्षिभिस्तथा ॥ ५ ॥

[‘ स्वयमपात्रभूतः ’ इति कर्मानुष्ठानादिरहित इत्यर्थः । निषिद्धेभ्यो दातुभ्यः ।]

कण्डूत्या पीडने चैव तद्भोगस्य प्रशान्तये । महिर्षी यमदैवत्यां दद्याद्विचानुसारतः ॥ ६ ॥

मन्त्रः ।

“ कालमृत्युस्वरूपां तां महिर्षीं रक्तभूषणाम् । सालङ्कारां प्रदास्यामि मम शान्तिं प्रयच्छतु ” ॥ ७ ॥

पिशुनो नरकस्यान्ते जायते आसकासवान् । वृत्तं तेन प्रदातव्यं सहस्रपलसंख्यया ॥ ८ ॥

उद्यन्नद्य जपः कार्यो होमश्चाज्ययोगि ॥ ९ ॥

इति श्रीवृद्धसर्पारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो दिसप्तत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजमार्गे नदीतीरे छायाया जुषिते नरः । सूर्यं पुरीषं कुरुते पात्रे मंचे जलेऽपि वा ॥ १ ॥

य यथा व्याधिमामोति शिरोऽर्जते गरुडाग्रज । सोऽपि कृच्छ्रत्रयं कुर्याद्वायव्या अयुतं जपम् ॥ २ ॥

तिलहोमसहस्रं च जपेन्मृत्युं जयं तथा । विघ्नकर्ता भवेत्कूरः शोफी भवति मानवः ॥ ३ ॥
 तस्य कर्मविपाकेन व्याधिनाशनमुत्तमम् । क्षीमवत्सं समानीय वदुर्मूल्यं च यद्वेत् ॥ ४ ॥
 मुक्ताफलानि बन्धीयाद् वस्त्रप्रान्ते समन्ततः । कुंकुमेनाङ्कितं सम्यक् कर्पूराशुद्रूपितम् ॥ ५ ॥
 तंदुलोपरि संस्थाप्य तंदुलैश्च समन्ततः । अर्चायां न्यस्य तद्वत्सं दद्यात्तां च सदक्षिणाम् ॥ ६ ॥
 “ ऋषीणां प्रवरोऽगस्त्यो लोपामुद्रापतिः प्रभुः । क्षीमवस्त्रप्रदानेन तुष्टो व्याधिं व्यपोहत् ” ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिसप्तत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवद्विजद्रव्यहारी पांडुरोगी भवेन्नरः । कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्याच्च चान्द्रायणमतद्वितः ॥ १ ॥
 कुर्यात्कूष्माण्डहोमं च स्वर्णचन्द्रे च वाससी । ब्राह्मणेभ्यो ययाशक्तिं पांडुरोगस्य शान्तये ॥ २ ॥
 [चन्द्रः रजतमित्यर्थः ।]

अग्निष्टोमादिकं कर्म प्रकल्प्य न समापयेत् । स पांडुरोगी भवति शिरोवेदनवांस्तथा ॥ ३ ॥
 अन्त्यजागमने मर्त्यः पांडुरोगी प्रजायते ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुःसप्तत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वृद्धान्यंत्राणि जायन्ते वैश्यहतुस्ततः परम् । ज्वरो शीतोष्णकौ दाह अवस्याऽत्र निवृत्तये ॥ १ ॥
 कृच्छ्रातिकृच्छ्रे वै कुर्याच्छतब्राह्मणभोजनम् । उद्यन्नद्य जपः पश्चादयुतत्रयसंख्याया ॥ २ ॥
 अन्ते सूक्तेनार्चयित्वा जुहुयाच्छतमष्ट च । अथवा नमिषीं दद्यात्प्रतिरूपेण कांक्षिनीम् ॥ ३ ॥
 यज्ञविघ्नकरो मर्त्यो जायते चात्रवृद्धिमान् । कुर्यात्स्वर्णमयीं मूर्तिं शुभां नारायणस्य तु ॥ ४ ॥
 व्यावहारिकनिष्काभ्यामेकेनापि तद्वर्द्धतः । नारायणं चतुर्बाहुं गदापद्माधिधारकम् ॥ ५ ॥
 दक्षिणे तु गदां पद्मं नीलजीमूतसन्निभम् । वामे श्रीवत्सकं हस्ते पुष्टिपद्मे करे द्विविधम् ॥ ६ ॥
 प्रक्षाल्य पश्चगव्येन स्थापयेत्कुंकुमोपरि । श्वेतवस्त्रेण संवेष्ट्य गन्धमालयैस्तमर्चयेत् ॥ ७ ॥
 उपचारैः षोडशभिराचार्यो वैष्णवः शुचिः । सर्वशास्त्रार्थतत्त्वज्ञो ब्रह्मविद्यामुनिष्ठितः ॥ ८ ॥
 होमं च कारयेत्तत्र ह्यग्नेर्यां दिशि शास्त्रतः । समिदाज्यतिलैश्चैव जुहुयान्मूलमंत्रतः ॥ ९ ॥
 रोगी तयाऽर्चयेद्देवं नारायणमनामयम् । मूलमंत्रेण विधिवन्नैवेद्यं च सुसंस्कृतम् ॥ १० ॥
 नमोऽनन्ताय सौकारो मूलमंत्रः प्रकीर्तितः । ततस्तां प्रतिमां दद्यात् प्राङ्मुखाय ह्युदङ्मुखः ॥ ११ ॥

प्रार्थना ।

“ नारायण जगन्नाथ शंखचक्रगदाधर । पूर्वजन्मनि यज्ञादौ विघ्नं यद्वै कृतं मया ॥ १२ ॥
 अन्त्रवृद्धिमदारोगं दानेनानेन तोषितः । चक्रहस्त गदापाणे शमयाशु जगत्पते ॥ १३ ॥
 विप्राणां भोजनं दद्यात्सत्त्वात्वा मुंजीत वंशुभिः । एवं कृत्वा समाप्नोति नीरोगत्वं नरो भुवि ॥ १४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पंचसप्तत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

जात्युत्तमस्त्रीगमनाजायते हृदयव्रणी । तत्पातकविशुद्धयर्थं प्राजापत्यचतुष्टयम् ॥ १ ॥
 अत्र च ।
 पाशुकागच्छुःकुटं च खरादीन्वा य ईक्षते । नातिकाव्रणी च स्यादाद्र्नेत्रश्च जायते ॥ २ ॥
 [तत्र स्वर्णहरिणीदानं धेनुदानं वा ।]

स्वजातिजायागमने जायते हृदयव्रणी । तत्पातकविशुद्धचर्यं प्राजापत्यद्वयं चरेत् ॥ ३ ॥
 [स्वजातिजायागमन इत्यस्यार्थः—ब्राह्मणस्य ब्राह्मणः, एवं क्षत्रियादेरापि
 क्षत्रियादिः सवर्णपुरुषस्तद्विधायित्यर्थः ।]

जलाश्विबंधनप्रापनिमित्तेन मृतस्तु यः । भवेदुरासि द्रष्टुं हि व्रणं तस्यापि निष्कृतिः ॥ ४ ॥
 [अनधिकारिणाऽविहितमार्गेण जलादिमरणे ।]

स दद्याद्दोषं तस्य पंचाशद्विप्रभोजनम् । दक्षिणां च ययाशक्ति मुक्तो भवति रोगतः ॥ ५ ॥
 पितृष्वस्त्राभिगमने वामाङ्गेन व्रणी भवेत् । तेनापि निष्कृतिः कार्या सम्यग्दासीप्रदानतः ॥ ६ ॥
 [शतयजुसारेणाऽलंकृत्य दद्यादित्यर्थः ।]

अदण्ड्यास्तर्जयेद्यो वै स च गुल्मव्रणी भवेत् । तत्पातकविशुद्धचर्यं समाचरेत् ॥ ७ ॥
 मृते भर्तारि या नारी ब्रह्मचर्याभिघातिनी । सा भवेद्भ्रणदोषेण संभोक्तुं क्षमते न च ॥ ८ ॥
 संभोगानन्तरं तीव्रवेदना पुरुषस्य च । दद्यान्नीलवृषांस्त्रीन् मधुसर्पिस्तिलानपि ॥ ९ ॥
 [चशब्दात्स्त्रीपुंसयोरुभयोरपि तीव्रवेदना भवति ।]

नीलवृषभलक्षणम् ।

लोहेतो यस्तु वर्णेन मुखे पुच्छे च पाण्डुरः । श्वेतः खुरविपाणाभ्यां स नीलो वृष उच्यते ॥ १० ॥
 यो गृहीत्वा द्विजो मोहान्नियुक्तो धर्मनिश्चये । भगन्दरो भवेत्तस्य ह्यधर्मं वदते मुखम् ॥ ११ ॥
 आर्यभार्याभिगमने भगन्दरमुक्तो भवेत् ॥ १२ ॥

अत्र प्रतिक्रियामाह ।

माणिक्यं पद्मरागं च वज्रं वैदूर्यमेव च । गोमेदं च मरकतं पुष्परामं च मीत्तिकम् ॥ १३ ॥
 हरितं नव चैतानि स्वर्णपात्रोपरि न्यसेत् । अथवा राजते ताम्रे गवाज्येन प्रपूरयेत् ॥ १४ ॥

[हरितं हरितरत्नम् । यस्मिन् सुवर्णादिपात्रे च रत्नानि स्थापितानि तत्पात्रं
 गव्येन चाज्येन पूरयित्वा इति ग्रहणम् ।]

स्वर्लिंगैश्चैव मंत्रैश्च होमः कार्यस्तु पूर्ववत् । ततो ब्राह्मणमाहूय वेदशास्त्रार्थकोविदम् ॥ १५ ॥
 आदित्यादिग्रहाः सर्वे नवरत्नप्रदानतः । विनाशयन्तु मे हृष्टाः क्षिप्रमेव भगन्दरम् ॥ १६ ॥
 अनेन कर्मणा नूनं यथावद्विहितेन तु । ततो नैरुज्यमाप्नोति ह्यसन्दिग्धं भगन्दरी ॥ १७ ॥
 स्वगोप्रसूतीप्रसंगेन जायते च भगन्दरी । तेनापि निष्कृतिः कार्या मेपीदानेन यत्नतः ॥ १८ ॥
 [तत्र रजतमयो मेपः स्वर्णखुरादिभिः सहितः ।]

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्सप्तत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अतिमानादतिक्रोधादतिव्रेहभयादपि । यो धर्मनिश्चयज्ञानमन्यथा कुरुते नरः ॥ १ ॥
 स पूषशोणितव्रणी कुर्यात्तच्छान्तपेयं तु । तप्तकृच्छ्रं प्रकुर्याच्च तिलप्रस्थप्रदो भवेत् ॥ २ ॥
 होमश्चरुवृताभ्यां च तिलैरष्टोत्तरं शतम् । सहस्रं वा व्याहृतिभिः कुर्याद्ब्राह्मणभोजनम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तसप्तत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परेषां मर्मभेदेन मुष्टिपातेन चैव हि । अस्तमवदनाच्चैव झीहृक्षीपदयुग्मं भवेत् ॥ १ ॥

नाडीघ्नणश्च जायेत तद्भोगस्यापनुत्तये । चान्द्रायणं चातिकृच्छ्रं चातिचांद्रायणं चरेत् ॥ २ ॥
कृष्णांढहोमः कर्तव्यः सोमरुद्रजपस्तथा ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टसप्तत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गलगंडी गलद्रव्यहता भवति मानवः । दानेन तत्प्रतीकारं वक्ष्यामि शृणु तत्त्वतः ॥ १ ॥
अध्यापयति शिष्यांस्तु यः प्रतार्यं गुरुस्तथा । शिष्यो गुरुं वञ्चयित्वा योऽधीते तस्य तस्य च ॥ २ ॥
जायते गण्डमालारूपो रोगस्तद्गुपशान्तये ।

तथा च ।

अभक्ष्यं भक्षयेद्यो वा गंडमाली भवेन्नरः ॥ ३ ॥
माणिक्यं पद्मरागं च वज्रं मौक्तिकमेव च । वैदूर्यं पुष्परामं च वज्रं मरकतं तथा ॥ ४ ॥
एभिर्मालां प्रकुर्वीत सूत्रमप्यत्र राजतम् । अलाभे मौक्तिकां मालां तस्मै दानं प्रकल्पयेत् ॥ ५ ॥
ताम्रपात्रे विनिलिप्य तिलानामुपरि न्यसेत् । तिलानां परिमाणं हि द्रोणपंचकमिष्यते ॥ ६ ॥
यदा तद्धर्मेव स्यात्स्वशक्त्या वापि कारयेत् । महाशान्तिं तथा कुर्याद्ब्राह्मणैर्वैदुषाणैः ॥ ७ ॥
आचार्यैस्तु शुचिर्दक्षः सर्वशास्त्रार्थकोविदः । श्रुतवृत्तैश्च संपन्नः सर्वप्राणिहितं रतः ॥ ८ ॥
एवंविधं पूजयित्वा वस्त्रमास्यानुलेपनैः । होमं च कारयेत्तत्र समिदाज्यचरुत्कटम् ॥ ९ ॥
आसत्येन तथा मंत्रः सोमं राजानमित्यपि ।

मन्त्रः ।

“ मालेयं सर्वदैवत्या ब्रह्मविष्णुशिवादिभिः ” । इन्द्रादिलोकपालैश्च तथा सर्वामरैरपि ॥ १० ॥
इयं मे कण्डमाला या धारिता प्रीतिपूर्वकम् । ब्राह्मणाय प्रदानेन गलगंडं व्यपोहत् ॥ ११ ॥
गृहशान्तिः कृता यैस्तु तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनाशीत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डालादिवचः शृण्वन् यो भुंजानस्तथैव च । भुंक्ते च पाटलतनुमिन्द्रोही च जायते ॥ १ ॥
यवान्विप्राय वै दद्यात्तिलान्वेदविदे तथा । यमसूक्तेन विप्रेन्द्रं सर्पिषा मधुसूदनम् ॥ २ ॥
सहस्रं जुहुयात्तत्र मम प्रीत्यर्थमेव च । चाण्डालादिवचः शृण्वन्भुक्तिकाले ॥ कामतः ॥ ३ ॥

[अत्र वृद्धगौतमस्तु स्वर्णमजदानं प्रदर्शयति ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽशीत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

रुरकाकादिमांसानां भक्षकः स्फोटवान्भवेत् । पार्श्वयोस्तन्निवृत्त्यर्थं कृच्छ्रचान्द्रायणं तथा ॥ १ ॥
चाण्डालकृतवापीषु तडागे कूपकादिषु । स्नात्वा पीत्वा च सर्वाद्ब्रह्माहवान् हस्तपादयोः ॥ २ ॥
स्फोटयुक्तश्च स भवेत् कृच्छ्रं सातपथं चरेत् । गां हिरण्यं च वासश्च दद्याच्छतयनुसारतः ॥ ३ ॥
अवमन्य तु भवारं जारमालिङ्गते तु या । सार्द्धं क्रीडति या नारी तमेवानुस्मरत्यपि ॥ ४ ॥
तस्यास्तु स्तनयोः स्फोटा जायन्ते जननान्तरे । भगे च रक्तं स्रवति तद्भोगस्य प्रशान्तये ॥ ५ ॥
दद्याद्गां पंचलवणं हरिद्रां धान्यमेव च । उमामहेश्वरं चैव पूजयेच्च धने सति ॥ ६ ॥
निष्यद्गदगर्गं दद्याज्जपेक्षामभिसूक्तकम् ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकाशीत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आनिर्दशाया गोः पीत्वा पयो वै स्फोटवान्भवेत् । उपवातत्रयं कुर्याद्भोग्योर्दिशति दिजान् ॥ १ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरूपसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्ध्यायिकस्ततः ॥ ७८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवतानां ब्राह्मणानां घनाऽपहरणात्तया । स्वामिद्रोहाद्वातरोगी भवेदस्यापि निष्कृतिः ॥ १ ॥
कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमयाचरेत् ॥ २ ॥

[अत्र हिरण्यदानं कर्मविपाकेऽथ ।]

शूरोः प्रत्यर्पितां याति वातरोगी भवेन्नरः । नानामन्त्रैश्च कुर्वीत जपं होमं च शान्तये ॥ ३ ॥
होमपित्वा पराङ्गं तु मुञ्जे यस्तु विगर्हितम् । सोन्मादवातयुक्तः स्यात्कृच्छ्रं चान्द्रायणं स वै ॥ ४ ॥
कुर्यात्सारस्वतं मन्त्रं जपेद्ब्राह्मणतर्पणम् । अनिच्छतीमिच्छतीं य उपभुङ्क्ते परस्त्रियम् ॥ ५ ॥
बलादाक्रम्य न नरः सर्वसन्धिषु वेदनाम् । प्राप्नोति चैव बन्धे तु वातयुक्तो भवेन्नरः ॥ ६ ॥
ज्वरी सप्तपन्थस्यैव महिषीदानमाचरेत् । कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमयाचरेत् ॥ ७ ॥
उद्यम्य जपश्चैव शक्त्या ब्राह्मणभोजनम् । नामत्रयं जपेन्मर्त्यो रोगशान्त्यर्थमात्मनः ॥ ८ ॥
सहस्रनामकं वापि स्तोत्रं सम्यग्विधानतः । अच्युताऽनन्त गोविन्द एतन्नामत्रयं विदुः ॥ ९ ॥
अच्युतं त्रितयावृत्त्या जपेद्भोगस्य शान्तये । पुरुषसूक्तं जपेद्दिवांस्ततो रोगात्प्रमुच्यते ॥ १० ॥

[अत्र महिषीदानम् ।]

सभायां पक्षपाती यः पक्षाघाती प्रजायते । स चतुर्मासैर्हर्षी भूतिं दद्यात्प्रयत्नतः ॥ ११ ॥
योऽङ्गुत्वा ब्राह्मणो भुङ्क्ते ज्ञानहोमजपादिकम् । स हिकारो गतं युक्तस्तत्त्वापत्त्यापनुत्तये ॥ १२ ॥
चान्द्रायणत्रयं कुर्याद्भीष्मकृच्छ्रांश्च समाचरेत् । ताम्रत्रिपर्णमिति च जपेत्सूक्तं समाहितः ॥ १३ ॥

[अत्र स्वर्णमृगदानम् ।]

इति श्रीबृहस्पतिरूपसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्ध्यायिकस्ततः ॥ ७८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सवर्णागमने वातरक्तवाङ्मयते नरः ॥ १ ॥

[तत्र लक्ष्मीनारायणं स्वर्णरूपम् । यदा वातपित्तहरणार्थमिदं दानम् ।]

लघुनं यजन् तालफलं वाऽप्राप्तिं यो द्विजः । स वातपित्तरोगी च भवेच्चान्द्रायणं चरेत् ॥ २ ॥

[औषधव्यतिरेकेण लघुनादिभक्षणे चान्द्रायणं कामवशेद्भिषुणम् ।]

तत्तद्वस्त्रप्रवालानां हारी स्याद्वक्तवातवान् । चान्द्रायणं द्विजः कुर्यात्तद्भोगस्य प्रशान्तये ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरूपसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्ध्यायिकस्ततः ॥ ७८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैद्यशास्त्रं विना यस्तु कृत्वौषधमयान्यथा । प्रयोजयेदन्यथा हि रक्तपित्तयुतो भवेत् ॥ १ ॥

कृच्छ्रचान्द्रायणे कार्ये ब्राह्मणेभ्यश्च भोजनम् ॥ २ ॥

मद्यपो रक्तपित्ती स्यात्स दद्यात्तर्पिणादिकम् । मधुयुक्तं घटं दद्यात्साद्विरण्यं विमुदये ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरूपसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशीत्यधिकस्ततः ॥ ७८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

त्रपुहारी च पुरुषो जायते श्लेष्मलः सदा । उपोष्य दिवसं सोऽपि दद्याच्छतपलं प्रपु ॥ १ ॥
 नित्यानुष्ठानविमुखः कफरोगी भवेन्नरः । परामवं समाप्नोति इत्याह भगवान् यमः ॥ २ ॥
 तच्छान्तये मासमेकं दधि वै भक्षयेन्नरः । सहस्रनामकं पाठ्यं होमश्चाष्टोत्तरायुतम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षडशीत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

धूर्तोऽपस्माररोगी स्यात्त सहोपस्य शान्तये । ब्रह्मकूर्चत्रयं कृत्वा घेतुं दद्यात्सदक्षिणाम् ॥ १ ॥
 [ब्रह्मकूर्चलक्षणं कृच्छ्रप्रकरणे दर्शितम् ।]
 गुरौ यो रिपुबद्धदृष्ट्या प्रतिकूलः समाचरेत् । सोऽपस्मारी भवेत्तत्र कुर्याच्चान्द्रायणं स च ॥ २ ॥
 [विनायकप्रतिमादानम् ।]

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्ताशीत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नागहारी च पुरुषो जायते क्षीर्षरोगवान् । सीसं शतपलं दद्यादुपोष्य शनिवासे ॥ १ ॥
 गुरुरूपो धी शिरसि रोगवाञ्जायते नरः । कृच्छ्रशक्तिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमथापि वा ॥ २ ॥
 औषधानि प्रदद्याच्च तिलपात्रं तथैव च ।

अत्र च ।

प्रायोपवेशनादीनां व्रतानां त्यागकारणात् ॥ ३ ॥
 शिरोरोगयुतो भूयात्तन्निष्कृतिरथोच्यते । गोहत्याया व्रतं कुर्यात्पञ्चाशद्विप्रभोजनम् ॥ ४ ॥
 ब्रह्मचारी यदाऽश्रीयाद्भिन्नपात्रे विशेषतः । पकांशेन शिरोरोगी भवतीत्याह नारदः ॥ ५ ॥
 [भिन्नपात्रे भिन्नकांस्पपात्रे भोजनमित्यर्थः ।]
 अक्षीभ्यां त इत्येवं सूक्तमष्टोत्तरं शतम् । जपेच्चरुघृताभ्यां रा जुहुयाच्च तथैवाहि ॥ ६ ॥
 औषधस्यापि हरणात्पूर्ववत् प्रजायते । तेन सूर्यः प्रदातव्यो निष्कैकस्य यथाविधि ॥ ७ ॥
 [अत्र चोपवीतदानं शंसत्याचार्याः ।]

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टादश्याधिकसप्तशततमः ॥ ७८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घर्म क्रमादुपक्रम्य मध्ये त्यजति यो नरः । अविद्यमानं दोषं वा परेषां यः प्रकाशयेत् ॥ १ ॥
 स भवेत्पूतिवक्रस्तु कुर्याच्चान्द्रायणं नरः । धूपसक्चन्दनादीनि दधीनि च स्वशक्तितः ॥ २ ॥
 दद्याद्विप्राय पंचाशद्ब्राह्मणान्भोजयेत्तथा ।

अनु च ।

परवाचां विप्रकर्ता मुखरोगी प्रजायते । मर्मोद्घातेन चाऽन्येषां मुखरोगी प्रजायते ॥ ३ ॥
 मभ्याजार्तादिभिः स्पृष्टं मुक्त्वा दुर्गन्धवान्मेव । पीत्वा त्रिरात्रं गोघृथं भोजयेद्ब्राह्मणत्रयम् ॥ ४ ॥

अनु च ।

कूटसाक्षी भवेद्भक्तुरोगी शोणितपित्तवान् । कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चांद्रायणमयापरम् ॥ ५ ॥
 कुर्यात्कूष्मांडहोमं च गायत्रीमयुतं जपेत् । दद्यादिरण्यं व्रीहिं च मुखरोगस्य शान्तये ॥ ६ ॥
 वाग्विरोधं च कुरुते मुखरोगी भवेन्नरः । तस्य दाने च विहितं गजरूपं च सांगतः ॥ ७ ॥

[स्वर्णगजदानमित्यर्थः ।]

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनवत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पक्षाग्रहरणे चैव जिह्वारोगः प्रजायते । गायत्रीं प्रजपेत्सं दशार्शं जुहुयात्तिलैः ॥ १ ॥

अनु च ।

परेषां दुःखकरणात्सर्वदाऽनृतभाषणात् । जिह्वारोगस्तथाऽन्येषां पक्षपाताच्च संसदि ॥ २ ॥
 जिह्वारोगो भवेदास्ये ग्रणी चैवाभिजायते । पातकद्वितये चैव होमः कूष्मांडसंज्ञकः ॥ ३ ॥
 कपानश्चित्रसूक्तस्य जपो होमस्तथैव च । ग्रीह्यादीनां तथा दानमौषधस्य च संस्मृतम् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विद्याऽमदश्छर्दिरोगी मां च दद्यात्पयस्विनीम् ॥ १ ॥

[चकारादेकः कृच्छ्रः सौरमंत्रजपश्च समुच्चीयते ।]

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनवत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आमात्रहरणे चैवं दन्तपीडा प्रजायते । स दद्यादश्विनौ हेमनिष्कद्वयविनिर्मितौ ॥ १ ॥
 सूकरे निहते चैवं दन्तुरो जायते नरः । स दद्यात्तद्विशुद्धयर्थं घृतकुम्भं सदक्षिणम् ॥ २ ॥
 सुरापाः श्यामदंतश्च प्राजापत्याष्टकं चरेत् । शर्करायास्तुलाः सप्त दद्यात्पापविशुद्धये ॥ ३ ॥

[आत्मसमां शर्करायास्तुलां दद्यादित्यर्थः ।]

मंत्रः ।

“ त्वं तुले सर्वभूतानां प्रमाणं परिकीर्तितम् । मां तोलयसि संसारादुद्धरस्व नमोऽस्तु ते ” ॥ ४ ॥
 जपित्वा तु महारौद्रं दशार्शं जुहुयात्तिलात् । ततोऽभिषेकः कर्तव्यो मंत्रैर्वैरुणदैवतैः ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विनवत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परेषां तर्ककरणान्निपुणेक्तिः प्रजायते । खरोक्तिर्हास्यकरणादध्यान्मौक्तिककांचने ॥ १ ॥

[खरोक्तिर्निष्ठुरा नीरसोक्तिः । गर्दभस्वरवद्वा स्वस्य परोदेगजनकस्य वा ।]

मूको भ्रातृवधाच्चैव तस्येयं निष्कृतिः स्मृता । तेन कार्यं विशुद्धयर्थं व्रतं चान्द्रायणत्रयम् ॥ २ ॥
 व्रतान्ते पुस्तकं दद्यात् सुवर्णपलसंयुतम् । ब्राह्मणाय यजुर्वेदविदे वस्त्रेण संयुतम् ॥ ३ ॥
 इमं मंत्रं समुच्चार्य ब्राह्मणं च विसर्जयेत् ॥ ४ ॥

“ सरस्वति जगन्मातः शब्दब्रह्माधिदेवते । दुष्कर्मकारिणं पापं रक्ष मां परमेश्वरि ” ॥ ५ ॥
स्वरोपवाती वाचां च हर्ता मूकः प्रजायते ॥ ६ ॥

[वाचां हर्ता शुर्वनुज्ञामंतरेण वेदादिग्राही पुस्तकहर्ता च ।]

कुर्व्यात्स्वर्णमयं पद्मं पलाद्धेन तद्वर्द्धतः । यथाविभवतः सम्यग् वित्तशाठ्यं न कारयेत् ॥ ७ ॥
रक्तवस्त्रेण संवेष्ट्य ताम्रपात्रे तिलोपरि । ताम्रपात्रपरीमाणं पलानामष्टकं विदुः ॥ ८ ॥
आढकद्वितयोन्मानं तिलराशौ प्रयत्नतः । उपचरिः षोडशभिराचार्यः सर्वशास्त्रवित् ॥ ९ ॥
रक्तचन्दनपुष्पाद्यैर्मन्त्रेणाऽनेन पूजयेत् । ब्रह्मणे तु नमस्तुभ्यं विष्णोरामितनाभिजः ॥ १० ॥
अतिमीतिकरो भानोस्तथा रुद्रस्य चैव हि । पूजां मम गृहाण त्वं सर्वक्लेशहरो भव ॥ ११ ॥
आग्नेय्यां दिशि वै होमः कर्तव्यो मंत्रपूर्वकः । समिदाज्यतिलैश्चैव समिधाऽष्टाक्षरेण तु ॥ १२ ॥

[आज्यहोमे चित्रं देवानामिति मन्त्रः ।]

तस्मै हुतवते पद्मं दद्यात्समृत्वा चतुर्मुखम् ।

“ यस्माद्वाचां विशेषेण वैरूप्यं मम देहजम् । स्वरोपवातजं तीव्रदुःखं रोगाकरस्तथा ॥ १३ ॥
तत्सर्वं नाशयन्वन्न ब्रह्मविष्णुशिवाग्रयः । त्रिदशादयश्च ये देवा हविर्मतस्तथा सुवि ” ॥ १४ ॥
एवं दत्त्वा तु तत्पद्ममाचार्यायातिभक्तितः । पृष्ठतस्तमनुब्रज्य स्वर्भेदाद्रिमुच्यते ॥ १५ ॥
वेदं वा धर्मशास्त्रं वा विक्रीणीयाद्विजोत्तमः । अधीतस्य न जानाति जिह्वायां शब्दं भवेत् ॥ १६ ॥

[वेदं वा धर्मशास्त्रं वा विक्रीणीयादिति श्रुतकाध्यापक इत्यर्थः]

अपरिस्फुटवक्ता च जिह्वायां घणवानपि । कृच्छ्रातिकृच्छ्री कुर्वीत चान्द्रायणमथापरम् ॥ १७ ॥
सूक्तं ताम्रप्रिवर्णारूपं जपेच्चैवायुःप्रयम् । दद्याद्विरण्यं विप्रेभ्यो भोजनं च स्वशक्तितः ॥ १८ ॥
वाग्विरोधं गुरोः कृत्वा भवेद्भद्रद्वाग् नरः ॥ १९ ॥

[तत्र स्वर्णसरस्वतीदानम् ।]

उष्ट्रे विनिहते चैव जायते विकृतस्वरः । स तत्पापविशुद्ध्यर्थं कृच्छ्रमेकं व्रतं ततः ॥ २० ॥
फर्पूरस्य पलं दद्यात्क्षीरद्रव्याणि शक्तितः ॥ २१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायखनिवत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लक्षणस्यापहर्ता च शीर्णवर्णाद्विपाणिकः । बर्बरस्वरवांश्चैव जायते तस्य निष्कृतिः ॥ १ ॥
उद्यन्नघक्रुद्धं सम्यग् जपेदुत्तरायुतम् । जुहुयाच्चरुसर्पिर्भ्यां रक्तवासास्तथैव हि ॥ २ ॥
दद्यादेवं द्विजे गां वा कुर्व्यात्पूजां स्वशक्तितः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायखनिवत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुपकुटे निहते चैव वक्रनासः प्रजायते । तेन निष्कः प्रदातव्यो ब्राह्मणाय हिरण्यमयः ॥ १ ॥
परदृष्टिविधातेन भिषग्मुमिथ्याचरेण च । कामात्परस्त्रियं दृष्ट्वा नेत्ररोगी भवेन्नरः ॥ २ ॥
चान्द्रायणं परार्कं च पंचाशद्विप्रभोजनम् ॥ ३ ॥

[एतच्च भोजनं मुद्राप्रधान्यात् मुद्राच्च ब्राह्मणेभ्यो दद्यात् नेत्ररोगापनुत्तय इति ।]
वधोदा हान मयं तु जपेदाज्यं सकांचनम् । दद्याद्विप्राय विधिवन्नेत्ररोगः प्रशाम्यति ॥ ४ ॥

दम्पातिभ्यां प्रवृत्तं तु मैथुनं यो निरीक्षयेत् । स नेत्रपूययुक्तः स्यादक्षीभ्यामिति मंत्रतः ॥ ५ ॥

[अतिप्रचुरतरं दूषिकं पूयमित्यभिधीयते ।]

जपहोमौ च कुर्वीत शक्त्या ब्राह्मणभोजनम् । सहस्रकलशस्नानमेवं कुर्याद् द्विजोत्तमः ॥ ६ ॥

घृतचौरस्तु पुरुषो जायते नेत्ररोगवान् । उपोष्य संप्रदद्याद् द्विजघ्नं विधानतः ॥ ७ ॥

पितृहा चेतनाहीनो मातृहाञ्च जायते । नरकान्ते प्रकुर्वीत प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ ८ ॥

[अंधत्वं नाम प्रतिबद्धदृष्टित्वं नोत्पाटितनेत्रत्वं राश्यांधत्वं वा । चेतनाहीनो निश्चेष्टो निर्बुद्धिश्च ।

तस्यापि वक्ष्यमाणप्रायश्चित्तमेव रोगनिष्कृतिहेतुः । नरकान्तेऽन्धः प्रजायते इत्यन्वयः ।]

प्राजापत्यानि कुर्वीत विशष्टास्त्रविधानतः । व्रतान्ते कारयेन्नावं सुवर्णपलसंख्यया ॥ ९ ॥

स्तंभं रौप्यमयं चैव ताम्रपात्रं तु पूर्ववत् । नौका द्विजाय दातव्या सर्वोपस्कारसंयुता ॥ १० ॥

[नौकेत्युपलक्षणं स्तम्भोऽपि विष्णुप्रतिमान्वितो दातव्यः । सर्वोपस्कारसंयुतेति

उपस्करो नौकादण्डः सोऽपि सौवर्ण एव च ।]

“ वासुदेव जगद्वन्द्य सर्वभूताशयस्थित । पापार्णवानिमग्नं मां तारयाश्रिततारक ” ॥ ११ ॥

इत्युदीर्य प्रणम्याय ब्राह्मणं तं विसर्जयेत् ॥ १२ ॥

[इति चेतनाहीनत्वहरेऽपि ।]

शाकहारी च पुरुषो जायते नीललोचनः । ब्राह्मणाय प्रदातव्यं महानीलमणिद्वयम् ॥ १३ ॥

कपिलाक्षत्वेष्वपि ।

रीतिहृत्कपिलाक्षः स्यादुपोष्य दिवसद्वयम् । रीतिं पलशतं दद्यादलंकृत्य द्विजातये ॥ १४ ॥

[रीतिर्नाम ताम्रप्रकृतिको धातुविशेषः । पित्तलमिति यावत् ।]

उच्छिष्टः सन् य आदित्यं पश्येदुच्यतमम्वरे । मध्यगंतं तथाऽस्तं च यांतमुच्छिष्ट एव सन् ॥ १५ ॥

नक्षत्राण्यथ च चन्द्रं त भवेन्मन्ददृष्टियुक् । घृतेन चरुणा नेत्रराक्षिहीनो हुताग्ने ॥ १६ ॥

जुहुयादयुतं सम्प्यगिति शास्त्रस्य निश्चयः । रक्तवासांसि वै दद्यादन्नं तद्वाधाधिगन्तये ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यास्त्रसभादे कर्मविपाके अध्याय पचनवत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवद्विजगृहे तीर्थे पुण्यस्थाधिष्ठितं परम् । चतुर्भुजं तु द्विभुजं समं कुर्याद्विचक्षणः ॥ १ ॥

लक्षणैश्चैव पूर्वोक्तैः सर्वाङ्गसंस्कृतो भवेत् । वस्त्रैर्माल्यैस्तथा गन्धैर्धूलमंत्रेण पूजयेत् ॥ २ ॥

ततो ब्राह्मणमाहूय दरिद्रं धर्मकोविदम् । श्रुतवृत्तैश्च संपन्नं तथा चैवात्मवेदिनम् ॥ ३ ॥

वस्त्रागुलीयकैस्तस्य पूजां भक्त्या प्रकल्पयेत् । होमं च कारयेत्तत्र समिदाज्यातिलैरापि ॥ ४ ॥

मन्त्रश्च रुद्रगायत्री सर्वत्रेति विनिश्चयः ॥ ५ ॥

रुद्रगायत्री लिङ्गपुराणेऽभिहिता यथा—

“ सर्वेश्वराय विद्महे शूलहस्ताय धीमहि । तन्नो रुद्रः प्रचोदयात् ॥ ”

यद्वा त्र्यम्बकमन्त्रेण समिद्धे जुहुयात्सुधीः । कद्वद्वायेति मंत्रेण जुहुयादाज्यमाहृतः ॥ ६ ॥

[मूलमन्त्रः पंचाक्षरो वा रुद्रगायत्री वा ।]

“ कैलासवासी भगवानुमया साहितः परः । त्रिनेत्रश्च हरो ददुरोगमाह्य व्यपोहतु ” ॥ ७ ॥

ततश्च ब्राह्मणं संम्यक् प्राणिपत्य क्षमापयेत् । ब्राह्मणान्भोजयेद्वापि स्वयं भुञ्जीत वाग्यतः ॥ ८ ॥
एवं दत्त्वा महादानं दहुरोगात्प्रमुच्यते । गोत्रहा लूतकी चैव प्राजापत्यं समाचरेत् ॥ ९ ॥
प्रतान्ते मेदिनीं दद्याच्छृणुयाच्चैव भारतम् ॥ १० ॥

[भूमेरभावे मेदिनीप्रतिनिधित्वेन गां पयस्विनीं दद्यात् । भारतश्रवणं शास्त्रोक्तप्रकारेण इति ।]
लोहहारी च पुरुषो भवेद्देवैर्बर्वांगकः । लोहं शतपलं दद्यादुपोष्य शनिवासरे ॥ ११ ॥
कारुकाणां वधे कृष्णो रूक्षांगश्च प्रजायते । तेन तत्पापशुद्ध्यर्थं दद्याद्देवैर्बृषभं सितम् ॥ १२ ॥
[कारुकाः शिल्पिनः ।]

सैलचौरेऽपि भवति नरे कण्डूयनं सदा । उपोष्य सोऽपि विप्राय दद्यात्तैलघट्टयम् ॥ १३ ॥
वस्त्रहारी च शीर्णाङ्गः संप्रदद्यात्सुशोभनम् । हेम निष्कत्रयमितं वस्त्रयुग्मं च द्वापयेत् ॥ १४ ॥
स्वाम्यङ्गनाभिगमनं कृत्वा चान्द्रायणत्रयम् । प्रतान्ते पुस्तकं दद्यात्सुवर्णपलसंयुतम् ॥ १५ ॥
शय्यां दद्यात्स विप्राय सोपधानां सद्दलिकाम् ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षण्णवत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अश्वे विनिहते चैव वक्त्रकण्ठः प्रजायते । प्राजापत्यानि चत्वारि सप्तधान्यानि चोत्सृजेत् ॥ १ ॥
शतं पलानि मानेन दद्याच्चैव द्विजातये । चक्रवाती दीर्घगलो दद्याद्वा घवलां शुभाम् ॥ २ ॥
अभक्ष्यभक्षदोषास्तु कण्ठरोगः प्रजायते । कृच्छ्रत्रयं प्रकुर्वीत दद्याद्देवैर्दक्षिणाम् ॥ ३ ॥
दद्याद्देवैर्कंठरोगी तु कंवलं कंवलोद्भवम् । उर्णाच्छादनं लोकानां शीतवातभयापहम् ॥ ४ ॥
सर्वदुःखहरं यस्मादतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तनवत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पारावते च निहते हीनपाणिः प्रजायते । पारावतं स सौवर्णं प्रदद्यान्निष्कमात्रकम् ॥ १ ॥
कन्दमूलस्य हरणाद्धतपाणिः प्रजायते । देवतायतनं कुर्याद्विद्यानं तस्य शान्तये ॥ २ ॥
चान्द्रायणं प्रकुर्वीत ब्रह्मकूर्चं विधानतः । क्षीरहारी च पुरुषः खिन्नपाणिः प्रजायते ॥ ३ ॥
प्रदद्याच्चैव विप्राय काश्मीरं च पलत्रयम् । अपोनौ चैव गमनाद्भुजस्तम्भः प्रजायते ॥ ४ ॥
सहस्रकलशघ्नानैः शंभुं पूज्य यथाविधि । कुनखी नरकस्यान्ते जायते विप्रहेमहृत् ॥ ५ ॥
स सुवर्णपलं दद्यात् कृत्वा चान्द्रायणत्रयम् । लक्ष्म्यावीक्षितं मुक्ते जायतेः कृमिलोदरः ॥ ६ ॥
गोमूत्रपावफाहारः सप्तरात्रेण शुद्ध्यति । अभक्ष्यभक्षणे चैव जायन्ते कृमयो हृदि ॥ ७ ॥
यथावच्च विशुद्ध्यर्थमुपोष्य भीष्मपंचरम् ॥ ८ ॥

[यथावत् प्रताङ्गभूतब्रह्मचर्यदक्षिणादानादियुक्तमित्यर्थः ।]

गजे विनिहते चैव कृमिशुक्षिस्तु जायते । मृते भर्तारि या नारी नीलवस्त्रं प्रधापयेत् ॥ ९ ॥
सा मृता नरकं याति कृमिकुक्षिस्ततः परम् ॥ १० ॥

[पापभोगानन्तरं मनुष्यशरीरमाप्तायेत्यर्थः ।]

न नीलवृषभान् यावदद्याच्चान्द्रायणत्रयम् । सूर्याग्निशिवद्विजा भोज्या दद्याच्छतया तदीयम् ॥ ११ ॥

[नीलवृषभलक्षणं भगवत्प्रणमे ।]

मुक्त्वा वाऽस्पृश्यसंस्पृष्टं जायते ना कुशोदरः । त्रिरात्रं वैष्णवं कुर्यात्पातकाद्वै प्रमुच्यते ॥ १२ ॥
इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टनवत्यधिकतमस्ततमः ॥ ७९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

इधुं विकारहारी च भवेद्बुद्धगुल्मवान् । गुडधेनुः प्रदातव्या तस्य दोषस्य शान्तये ॥ १ ॥
गुरुप्रत्यर्थितां यातो गुल्मवाञ्जायते नरः । आरमेक्षान्निवृत्त्यर्थं मासमेकं पयोव्रतम् ॥ २ ॥

[वातगुल्मवानित्यर्थः ।]

मुंचामि त्वेति सूक्तेन व्यर्चनं चरुसर्पिषा । जुहुयादयुतं सम्यग् वात आवाह भेषजम् ॥ ३ ॥
एतत्सूक्तं जपेद्दद्याद्भद्रदानं च शक्तितः ॥ ४ ॥

[वात आवाहति सूक्तं तत्र विनायकदानम् ।]

इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवनवत्यधिकतमस्ततमः ॥ ७९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भपातनकारी यो यकृच्छ्रीहजलोदरी । तेषां प्रशमनार्थाय प्रायश्चित्तमिदं स्मृतम् ॥ १ ॥
पतेषु दद्याद्विषाणं जलधेनुं विधानतः । सुवर्णरूप्यतान्नाणां पलत्रयसमन्विताम् ॥ २ ॥
भृतकाध्यापको यस्तु कन्यादूषणतत्परः । स्त्रीहवान्स भवेद्विप्रो जपेच्छ्रीसूक्तमत्र हि ॥ ३ ॥
अधुतत्रयसंख्याकं प्लीहोदगविमुक्तये । यो ब्रह्मविष्णुब्रह्मणां विभेदं गुरुदाप्रज ॥ ४ ॥
साधपेद्बुद्धव्याधियुक्तो भवति मानवः । कुर्यात्कृच्छ्रातिकृच्छ्रं च चान्द्रायणमथापरम् ॥ ५ ॥
सहस्रकलशस्नानमीश्वरस्य तु कारयेत् । जपेदयुतसंख्याकमुद्यन्नयेत्यृचं तथा ॥ ६ ॥
राजा कर्मातिपुक्तेन नियुक्तो धर्मनिश्चये । पुरोहितश्चाधिकारान्तचिवश्चान्यथाऽऽचरेत् ॥ ७ ॥
जलोदरत्वमाप्नोति तस्य बद्ध्यामि निष्कृतिम् । पयसा वर्तयेन्मासत्रितयं व्रतमुत्तमम् ॥ ८ ॥
सहस्रकलशस्नानमीश्वरस्य तु कारयेत् । उदरव्याधियुक्तस्तु भवेद्द्यूर्वर्गनागमे ॥ ९ ॥
कुर्यात्तु मकरं सम्यग् राजतं वाज्रमेव च ॥ १० ॥

[कृत्वा मकरं ब्राह्मणाय दद्यात् इत्यर्थः ।]

इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टतमस्ततमः ॥ ८०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मंदोदराग्निर्भवति शक्तिद्रव्येण वै यजेत् । प्राजापत्यत्रयं कृत्वा भोजयेत्सततं द्विजान् ॥ १ ॥
[शक्तिद्रव्यं कदन्नम् इति वा पाठः ।]
गोमांसखादको मंदजठराग्निः प्रजायते । प्राजापत्यं चरेत्कृच्छ्रमतिकृच्छ्रं तथैव च ॥ २ ॥
अग्निमंत्रं जपेन्नित्यं श्रीसूक्तं च विचक्षणः । अकारणं गरं दत्त्वा प्रमारयति यो नरः ॥ ३ ॥
स मन्दाग्निर्भवेदेव मृतकस्वल्पकांतिकः । अग्नेर्मन्यं भवेत्तस्य पक्षेताग्निविनाशकः ॥ ४ ॥

[तत्रेदं मकरदानं स्वर्णस्य तंडुलदानं च ।]

इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकाधिकाष्टतमस्ततमः ॥ ८०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अन्नहर्ता त्वजीर्णातो भवेदस्य तु निष्कृतिः । उपवातत्रयं कृत्वा प्राजापत्यमयापि वा ॥ १ ॥

जुहुयाच्चरुसार्पिभ्यामग्निरस्मीत्यृचाऽनया । परात्रविघ्नफरणादजीर्णमपि जायते ॥ २ ॥
लक्षहोमं प्रकुर्वीत प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायो द्व्यधिकाष्टशततमः ॥ ८०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुरुणा नानुयातो यो वेदाध्ययनमाचरेत् । स जडः प्रज्ञया हीनः संसारे जायते नरः ॥ १ ॥
[आचरेत्कुर्यादित्यर्थः ।]

वक्ष्यामि तत्प्रतीकारं शुद्रकांस्यमर्यां दृढाम् । शोभनां कारयेद्वृणं शुभरेखाविभूषिताम् ॥ २ ॥
पलैस्तु कुर्याद्विशत्या त्रिंशता वा तदर्द्धतः । सुवर्णाढ्यामतिशुद्धां पंचगव्येन स्नापयेत् ॥ ३ ॥
श्वेतवस्त्रेण संवीतां तंडुलोपरि विन्यसेत् ॥ ४ ॥

[ब्राह्मणाय देया । तद्दानमंत्रस्तु ब्रह्मजज्ञानामेति ।]

पितृहा चेतनाहीनो मातृहाऽप्यश्च जायते । नरकान्ते प्रकुर्वीत प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ ५ ॥
[अस्य प्रायश्चित्तं नेत्ररोगप्रकरणेऽप्यतद्वहरे प्रपंचितम् ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायद्व्यधिकाष्टशततमः ॥ ८०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुरुजायाभिगमनान्मूत्रकृच्छ्रं प्रजायते । तेनापि निष्कृतिः कार्या शास्त्रदृष्टेन कर्मणा ॥ १ ॥
[अनेन विधिना निष्कृतिरुच्यते, तत्रैका प्राजापत्पादिवतरूपा ।

अपरा प्रतिमादानजपहोमब्राह्मणभोजनरूपा ।]

स्यापयेत्कुंभमेकं तु पश्चिमायां शुभं दिशि । नीलवस्त्रसमाच्छन्नं नीलमालयादिभूषितम् ॥ २ ॥
तस्योपरि न्यसेदेवं लोहपात्रे प्रचेतसम् । सुवर्णनिष्कपद्मेन निर्मितं यादसां पतिम् ॥
जपेत्पुरुषसूक्तेन वरुणं विश्वरूपिणम् ॥ ३ ॥

[वरुणभूर्तिश्च पाशवरदकरा मकरवाहना च भवति ।]

मन्त्रः ।

" यादसामधिपो देवो विश्वेपामपि पावनः । संसाराब्धी कर्णधारो वरुणः पावनोऽस्तु मे " ॥ ४ ॥
इमं मंत्रं समुच्चार्य आचार्याय यथाविधि । दद्यादेवमलंकृत्य मूत्रकृच्छ्रप्रशान्तये ॥ ५ ॥
पशुपती च गमनान्मूत्रकृच्छ्रं प्रजायते । तिलपात्रत्रयं चैव स दद्यादात्मशुद्धये ॥ ६ ॥

तत्र तिलपात्रदानमाह ।

ताम्रपात्रे तिलान्कृत्वा पलपोढशकल्पिते । सहिरण्यान्वशक्त्या वा विप्राय प्रतिपादयेत् ॥ ७ ॥

तत्र विष्णुप्रतिमाया यथोक्तदानमन्त्रः ।

" चक्रं मुद्गर्जनं यस्य चिह्नानि विविधानि च । प्रमेहं हरतु क्षिप्रं विष्णुर्गुरुवाहनः " ॥ ८ ॥
तपस्विनीप्रसंगेन प्रमेहो जायते गदः । दानं रुद्रजपं कुर्याद् दद्याद्रक्त्या च कांचनम् ॥ ९ ॥

[प्रसंगेन गमनेनेत्यर्थः ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायद्व्यधिकाष्टशततमः ॥ ८०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मातृगामी भवेच्चैह लिङ्गं तस्य विनश्यति । चाण्डालीगमने चैव हीनकुष्ठी प्रजायते ॥ १ ॥
तस्य प्रतिक्रियां कर्तुं कुम्भमुत्तरतो न्यसेत् । कृष्णवस्त्रसमाच्छन्नं कृष्णमालयानुलेपनम् ॥ २ ॥

[उत्तरतः शुद्धलिप्तप्रदेशस्योत्तरभागे उदकादिपूरितं कलशं स्थापयेत्

कलशस्थापनविधिनेत्यर्थः ।]

तस्योपरि न्यसेत्कांस्यपात्रं तत्र धनेश्वरम् । सुवर्णनिष्कपदकेन निर्मितं नरवाहनम् ॥ ३ ॥
यजेत्पुरुषसूक्तेन धनदं विश्वरूपिणम् ॥ ४ ॥

[यजेत्पूजयेदित्यर्थः ।]

मन्त्रः ।

" निधीनामधिपो देवः शंकरस्य प्रियः सखा । स वै धनपतिः श्रीमान् मम पापं व्यपोहत् " ॥ ५ ॥
इमं मन्त्रं ससुच्चार्य आचार्याय यथाविधि । दद्यादेवं हीनकुष्ठी लिङ्गनाशी च शुद्ध्यति ॥ ६ ॥
हुष्टवादी च पण्डः स्यात्त दद्याच्च द्विजातये । रौप्यं पलत्रयं द्रुग्धद्यद्वप्रयसमन्वितम् ॥ ७ ॥
नृपो भूत्वेह हस्तादिमपरार्थं विनैव यः । छेदयेद् वा भुजस्तम्भो भवेद्गृध्र इवाग्निना ॥ ८ ॥
शिलापृष्ठसदृशश्च स्रग्गणश्चापि जायते । रुधिरं प्रक्ष्वेतपश्चात्तस्येयं निष्कृतिः परा ॥ ९ ॥
शतरुद्रं जपेत्सम्पगष्टोत्तरसहस्रकम् । व्रतं चान्द्रायणं चैव कुर्याद्दद्याच्च गां ततः ॥ १० ॥
जायते वृषणे तस्य व्याधिः परमदारुणः । जपित्वा दशसाहस्रं मुच्यते रुद्रसंहिताम् ॥ ११ ॥
यानि चान्द्रायणादीनि व्रतान्युक्तानि तानि वै ॥ १२ ॥

इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुसारेण कर्मविपाके अध्यायः पञ्चविकाराष्टतमः ॥ ८०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुगलये जले वापि शकृन्मूत्रं करोति यः । गुदगोगो भवेत्तस्य पापरूपः स दारुणः ॥ १ ॥
मासं सुरार्चनेनैव गोदानद्वितयेन च । पाजापत्येन चैकेन शाम्पेद् गुदरुजाऽण्डज ॥ २ ॥
[यद्यपि सुरार्चनमिति सामान्येनाऽभिहितं तथापि सूर्यप्राधान्येन विष्णुरुद्री पूज्यौ ।

' आरोग्यं भास्करादिच्छेत् ' इति श्रुतिः ।]

प्रत्ययगुदाद्ये ।

विष्णुत्रोत्सर्जनं कृत्वा योऽकृत्वा शौचकर्म तु । भुङ्क्ते जन्मान्तरे मर्त्यो भवेत्त प्रसवाद्गुदी ॥ ३ ॥
भवेच्च दारुणा पीडा तत्र कृच्छ्रातिकृच्छ्रकम् । चान्द्रायणं च कर्तव्यं तत्तथा क्षीरसर्पिणा ॥ ४ ॥
अक्षीभ्यामिति सूक्तेन सहस्रं जुहुयाच्छुचिः । उद्यन्नद्य ऋचं चैव जपेत्पूर्वोक्तसंख्यया ॥ ५ ॥

गृहीत्वा वेतनं योऽध्यापयेत् तदर्थवचनम् ।

अध्यापयेच्च जुहुयाजपेद्वाऽर्शोयुतो भवेत् । निवृत्तौ च प्रकुर्वीत कृच्छ्रं चैवातिकृच्छ्रकम् ॥ ६ ॥
चान्द्रायणं चैव तथा जपेद्यत्सूक्तपौरुषम् । उद्यन्नद्य ऋचं चैव श्रीविष्णुहृदये तथा ॥ ७ ॥
तामग्निवर्णीमिति च जपेत्सूक्तं समाहितः । हिरण्यं रजतं दद्याच्छ्रोत्रियाय कुटुम्बिने ॥ ८ ॥

[तत्र च येनुदानं प्रशंसन्ति केचिच्च गोपालदानम् ।]

वर्हापीडकसंयुक्तं वेणुवादनतत्परम् । गोपीजनैः परिवृत्तं जातीपुष्पावतंसकम् ॥ ९ ॥

इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुसारेण कर्मविपाके अध्यायः षडविकाराष्टतमः ॥ ८०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्मार्ताग्निं शमयेद्यस्तु सोऽतीसारयुतो भवेत् । अग्निरस्मीत्यृचं जप्त्वा दशांशं जुहुयात्तिलान् ॥ १ ॥
सर्पिणा तु प्लुतं दद्याद्विरण्यं ब्रह्मदेवतम् । दुर्मनाश्चैव जायेत तस्येयं निष्कृतिः परा ॥ २ ॥

[दम्पत्योरनुकूले शुभे दिने स्वस्तिवाचनं कृत्वा स्वशक्त्यनुसारेण दानं विधाय पुनःकामनाया हरिवंशश्रवणमहं करिष्ये इति संकल्पयेत् ।

दंपत्योः श्रवणकर्तृत्वे करिष्यावहे इति प्रयोगो वा । अन्यतरकर्तृत्वे करिष्ये इत्येवं संकल्प्य श्रुत्यध्ययनमपत्र ब्राह्मणं विभवानुसारेण वस्त्रमुद्रिकाकुण्डलादिभिः संपूजितं श्रावणे वृत्तमभिक्ष-
न्दनताम्बूलादिभिर्हरिवंशश्रावणे त्वामहं वृण इति प्रयोगः ।

ततश्च प्रतिदिनमन्यसनप्रतिचन्द्रे स्नातावलंकृती दम्पती तदेकचित्ततया शृणुयाताम् । नारि-
केरपूजादि कुर्यात् । शमवान् प्रतिदिनमाचार्यं पुस्तकं च पूजयेत् ।

अन्ते च स्वलंकृता गां पयस्विनीं सवस्तां स्वर्णशृङ्गां रौप्यसुरां ताम्रपृष्ठां कांस्यदोहनां
सवस्त्रां सदाशिणां च दद्यात् ।

संकल्पितस्वर्णरत्नादीनि महादानानि दद्यात् । ययाशक्ति वा गोदानमत्र ।

गोदानविधौ विनायकशान्तिस्तु शान्तिसारे । प्रकृतमनुसरामः । ब्राह्मणोद्गाहनमेकं प्रायश्चित्तम्,
अपरं हरिवंशश्रवणम्, परिशेषान्महाकद्रोऽपि तृतीयं प्रायश्चित्तम् । अत एव वचनस्थितश्चशर्मा
वाशब्दार्थः । एतानि त्रीण्यपि शक्त्याद्यपेक्षया व्यस्तानि समस्त्वानि वा योज्यानि ।

महारुद्रलक्षणं दशांशहोमप्रकारो वा रुद्रानुवाकानामृष्यादि च सर्वं परिभाषायां रुद्रविधाने
समुपवर्णितम् ।

एकादश पशून् । पशुत्र गौः । रुद्राय गामिति श्रुतौ ।]

कृच्छ्रचान्द्रायणं कुर्याद्दोमः कूष्माण्डसंज्ञकः । कर्तव्यो होमविधिश्च स्वर्णदानं तथाऽपरम् ॥ ३ ॥
कन्यादानं च पञ्चम्यां श्राद्धं कुर्वीत यत्नतः । सहस्रनामजापी च भवेदेवं विशुद्धचित् ॥ ४ ॥

[एतान्यष्टकादिश्राद्धरहितानि पञ्चापि पृथक् निर्मितानि अतो यावद्व्याधिप्रकोपस्तावद्
सहस्रनामस्तोत्रं जपेत् ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अष्टमाय सताधिकाष्टशततमः ॥ ८०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चतुर्विधा तु या वन्द्या भवेद्वत्सवियोजनात् । वक्ष्ये तस्य प्रतीकारं तत्स्वरूपं निचोधये ॥ १ ॥
मृतवत्ता भवेत्सा चित् काचिदेकप्रसूतिरिति । कन्याप्रसूतिरूपा च कास्त्वन्द्या चतुर्विधा ॥ २ ॥

[कास्त्वन्द्याऽप्रसूतेत्यर्थः ।]

सर्वास्ता घोरपापेन जायन्ते पूर्वजन्मनि । मृतवत्ता द्रव्यहरणादेकसूताऽमुद्यातनात् ॥ ३ ॥

तत्र स्वर्णधेनुदानम् ।

कन्याप्रजा ऋणसम्बन्धात् कास्त्वन्द्या विरोधतः । हिरण्येन ययाशक्त्या सवस्तां कारयेद्दृढाम् ॥ ४ ॥
पेतुं रूप्यसुरा रत्नं तस्याः पुच्छे नियोजयेत् । घंटा गले निबध्नीत सवस्तां बाहुमुखः शुचिः ॥ ५ ॥

चन्दनाऽगुरुपूर्यगन्धमाल्यैः सुशोभनैः । उपचरैः षोडशभिर्निवेद्य पायसं भवेत् ॥ ६ ॥

मोदकं च तथाऽपूपं गुडं लवणमेव च । जीरकं च तदापूर्य शूर्पे वेशुमये दृढे ॥ ७ ॥

[मोदकादिपरिपूर्णपात्राणि षट्पञ्च दश वा दद्यात् ।]

धेनुरेवं प्रदातव्या ब्राह्मणस्त्रीषु चैव हि । ब्राह्मणं सर्वशस्त्रज्ञं कुशलं धर्मवेदिनम् ॥ ८ ॥
 विद्याविन्यसंपन्नं शान्तं चैव जितेन्द्रियम् । अलोलुपं सर्वजनमिथं कल्मषवर्जितम् ॥ ९ ॥
 आहूय भक्त्या संपूज्य ब्रह्मचर्यैर्गन्धपुष्पकैः । तेनैव कारयेत्पूजां मन्त्रतो धेनुवत्सयोः ॥ १० ॥
 होमं च कारयेत्तत्र समिदाज्यचरुत्कटम् । सोमो धेनुमिति मन्त्रं समुच्चार्य ततः पुनः ॥ ११ ॥

[अथ हिरण्यं यथाशक्त्या दद्यात् । अत्र बह्निमूर्तिदानम् ।

अतिसारी स भवति यत्नेताग्निविनाशकः । स्त्रीदन्ता चातिमारी स्यादश्वत्यान् रोपयेद्दश ॥
 दद्याच्च शर्कराधेनुं यजेच्च सततं द्विजान् ॥ १२ ॥

रक्तातिसारे ।

दावाग्निदायकश्चैव रक्तातीसारवान् भवेत् । तेनोदपानं कर्तव्यं रोपणीयास्तथा वटाः ॥ १३ ॥

[उदपानं कूपादि ।]

इति श्रीबृहदसूर्याखणसभादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाधिकाष्टशततमः ॥ ८०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अनन्यगतिकां भार्यामद्भुतां कारणं विना । परित्यजति यः सोऽयं ग्रहणीरोगवान्भवेत् ॥ १ ॥
 धेनुं पयस्विनीं दद्यादण्डाभरणमृषिवात्सु । हेमशृङ्गां रौप्यखुरा वासोभिः परिवेष्टिताम् ॥ २ ॥
 नवधान्यैः समायुक्तामैकैकं द्रोणपंचकम् । सहिरण्यं तु तद्द्याद्वाह्मणाय कुटुम्बिने ॥ ३ ॥
 अलोलुपाय शान्ताय धर्मज्ञाय विशेषतः । होमं च पूर्ववत्कुर्यात्समिदाज्यचरुत्कटम् ॥ ४ ॥
 तस्मै हुतवते दद्यात्पूजितायाशुलीयकैः । गां कृष्णां विश्वरूपाय मन्त्रेणानेन रोगवान् ॥ ५ ॥

मन्त्रः ।

“ देवकीपुत्र चाणूरक्तारिष्टविनाशक । नाशय ग्रहणीरोगं गोपीजनमहोत्सव ” ॥ ६ ॥
 कृतेनानेन दानेन ग्रहणी शान्तिमृच्छति । तस्मादेवं तु कर्तव्यं ग्रहणीरोगिणा सदा ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याखणसभादे कर्मविपाके अध्यायो नवाधिकाष्टशततमः ॥ ८०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

हरिणे निहते खञ्जः झृगाले त्वर्द्रपादकः । अश्वस्तेन प्रदातव्यः सौवर्णो निष्कसंमितः ॥ १ ॥
 जायते वक्रपादस्तु निहते शुनि मानवः । निष्कत्रयमितं दद्यात्सौवर्णं तद्विशुद्धये ॥ २ ॥
 अजाविवातने चैव अधिकांगः प्रजायते । अजा तेन प्रदातव्या विधिना स्वर्णसंमिता ॥ ३ ॥

[अत्रापि स्वस्त्वहरोक्तमकारेण शिवपूजा कृत्वा ब्राह्मणाय दद्यात् १]

मार्गहा पादरोगी स्यादश्वदानं समाचरेत् । पतितेन तु संपर्के वल्मीकव्याधिमाम्भवेत् ॥ ४ ॥
 गोमूत्रयावकाहारो मासाद्धेनं विशुद्ध्यति । स हिरण्यं प्रदद्याच्च तस्य पापस्य शुद्ध्ये ॥ ५ ॥
 जायते यदि तत्रापि कृमिब्रह्मविदां वरः । तत्र मूर्तिः स्वर्णमयी देया लक्षणसंयुता ॥ ६ ॥
 स्वगोत्रजाभिगमनाच्छलीपदी जायते नरः । योन्यामसृक्च स्रवति तत्र चान्द्रायणं चरेत् ॥ ७ ॥
 [स्वगोनजेत्यत्र नर इत्यत्र च लिङ्गमविवक्षितम् । योनिशब्देन च मैथुनसाधनमिन्द्रियं लक्ष्यते ।
 तत्र स्त्रीपुंसोरुभयोरापि कार्यं समम् ।]

मासं पयोव्रतं चैव तस्माद्रोगात्प्रमुच्यते । पापस्य तन्निवृत्त्यर्थमुपवासत्रयं भवेत् ॥ ८ ॥
भोजयेच्च द्विजान् दानं पंचाशन्निष्कसंरूपया ॥ ९ ॥
इति श्रीद्वैतसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अष्टादशविकाष्टशततमः ॥ ८१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुरुषो भाषते व्यर्थं स त्वग्दोषयुतो भवेत् । चान्द्रायणत्रयं कुर्यात् प्रदद्यादौषधानि च ॥ १ ॥
[वैद्यकोक्तानि चक्रमर्दानीत्यर्थः । ब्राह्मणभोजनं च ।]
शुरुतल्पगदोपाच्च शुरुमैथुनदोषतः । दुश्कर्मा स्यादसौ कुर्याद्दुशुरुतल्पादिदोषतः ॥ २ ॥
[प्रायश्चित्तं कुर्यादित्यन्वयः । पाद्धार्षिकमित्यर्थः ।]
अनुलुम्पाति योऽन्येषां विषयान् पूर्वजन्मनि । सोऽन्यजन्मानि पामावान् भगे स्रवति शोणितम् ॥ ३ ॥
[अत्रापि व्याधेरुक्तत्वं लघुत्वं च द्रष्टव्यम् । अनुलुम्पनं विनाशनमपहारो वा ।
विषयाः स्मरुचन्दनानुलेपादयः । इति पामात्वदूषणम् ।]

ब्राह्मणं घातयेद्यो हि दहुरोगी भवेन्नरः । तत्पापशमनं वक्ष्ये सुवर्णेन तदर्थतः ॥ ४ ॥
धेनुं हेममयीं कुर्याद्द्वैप्येणाप्ययवा पुनः । औमं माहेश्वरं रूपं दृष्टभावेन च स्थितम् ॥ ५ ॥
प्रदीपं भज्जमित्वा तु तिमिरव्याधिमान् भवेत् । रूपप्रकाशकैर्वन्त्रैरभिमन्त्र्य जलं ततः ॥ ६ ॥
गात्राणि प्रोक्षयेत्तस्मान्मुक्तो भवति किल्बिषात् । सहस्रकलशस्नानमीश्वरस्यापि कारयेत् ॥ ७ ॥
तत्र यथोक्तगरुडदानं च कामलत्वे ।

फामली नक्तचौरः स्यात्तस्य वक्ष्यामि निष्कृतिम् । कुर्याच्च पक्षिराजानं विष्णोर्वाहनमुत्तमम् ॥ ८ ॥
सुवर्णेन ययाजक्त्या पक्षयोर्मोक्तिरुदयम् । नासिरायां तथा बज्रमुत्तरीयं च राजतम् ॥ ९ ॥
एवं कृत्वा गरुत्मन्तं घृतद्रोणीपरि न्यसेत् । श्वेतवस्त्रेण संवेष्ट्य श्वेतमाल्यैः समर्चयेत् ॥ १० ॥
[ब्राह्मणाय प्रदातव्यम् । होमादि ब्राह्मणभोजनं च ।]
तक्षी निहते चैव जायते केक्रेक्षणः । दद्याद्रत्नमयीं धेनुं स तत्पापप्रशान्तये ॥ ११ ॥
माजरी निहते चैव जायते केक्रेक्षणः । तेन वैद्यर्थरत्नानि दातव्यानि स्वशक्तितः ॥ १२ ॥
इति श्रीद्वैतसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अष्टादशविकाष्टशततमः ॥ ८११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मातापितृगुरुणां च देवब्राह्मणोस्तथा । शृणोति निन्दां बुद्ध्या यः कर्णार्भ्यां तस्य शोणितम् ॥ १ ॥
पुण्यं च प्रसूयत्यस्य शान्तिः कृच्छ्रचतुष्टयम् । दिग्ग्वरस्तवस्त्राणां दानाद्ब्राह्मणभोजनात् ॥ २ ॥
होमाच्च सौख्यं भवति सारमन्त्रेण शक्तितः । सर्वगमविहीनश्च भेतश्राद्धे तदाऽद्नात् ॥ ३ ॥
[शक्तित इति सर्वत्र सम्बध्यते ।]
ग भवेत् कृमिषणंस्तु तत्पापस्यापनुत्तये । दद्यान्नीलवृषाम् पञ्च यथोक्तविधिना ततः ॥ ४ ॥

[नीलवृषभलक्षणं भगवन्महेश्वरमिदितम् ।]

शृणुते शुभांश्चिदान् सगुह्याम्बरपाथनः । स्वच्छातीं च पुरुषो बधिरो जायते नरः ॥ ५ ॥
तेन पाप्यां विगुह्तिश्चान्यथा तु ददृमण्डलः । कृत्वा लोहमयीं धेनुं पलपष्टिप्रमाणतः ॥ ६ ॥

कार्या स्वर्णेन संयुक्ता सर्वाधान्यसमन्विता । दद्याद्विप्राय विदुषे पापं मे क्षीयतामिति ॥ ७ ॥
विश्वस्तभार्यागमने गजचर्माम् प्रजायते । तत्पापस्य विनाशाय प्रायश्चित्तं विधीयते ॥ ८ ॥

[विश्वस्तभार्यागमने शुरुतल्पगम्रायश्चित्तादिदोषवशात् पाद्धार्षिकम् । प्रायश्चित्तशब्देन निष्कृति-
रभिधीयते । सा च कृच्छ्रादिरूपा दानरूपा च । तत्र साङ्ग-गोदानम् । इति गजचर्महरम् ।]
मयूरधातने चैव जायते कृष्णमण्डलः । निष्कत्रयमितो देयस्तेन स्वर्णमयः शिखी ॥ ९ ॥
हंसघाती भवेद्यस्तु तस्य स्याच्छ्वेतमण्डलः । रौप्यं पलत्रयमितं हंसं दद्याद्विशुद्धये ॥ १० ॥
अमेघस्य प्रदाता च विसर्पव्याधिमाम् भवेत् । मांसं पयोव्रतं कुर्याद् दद्यादन्ते पयस्विनीम् ॥ ११ ॥
[तत्र सर्पमूर्तिदानम् ।]

सौगन्धिकस्य हरणाहुर्मन्वाङ्गः प्रजायते । लक्षमेकं तु पद्मानां जुहुयाज्जातवेदसम् ॥ १२ ॥

[सौगन्धिकं तु कङ्करी सुगन्धिद्रव्यं वा । जातवेदसमन्त्रेण जुहुयात् ।]

वस्तुगंधहरे ।

मधुचौरस्तु पुरुषो जायते वस्तुगन्धवान् । स दद्यान्मधुधेनुं च उपोष्य च द्विजातये ॥ १३ ॥

इति धीवृद्धसर्पारुणस्तवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वादशाधिकाष्टशततमः ॥ ८१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्महा नरकस्यान्ते पांडुकुण्ठी प्रजायते । प्रायश्चित्तं प्रकुर्वीत तत्पातकविशुद्धये ॥ १ ॥

[प्रायश्चित्तं पाद्धार्षिकं कर्तव्यं पापस्योपभोगेन कृत्वा पश्चात् कृते प्रायश्चित्ते ।]

चत्वारः कलशाः स्याप्याः पञ्चपल्लवसंयुताः । पञ्चरत्नसमायुक्ताः श्वेतवस्त्रेण वेष्टिताः ॥ २ ॥

अश्वस्यानादिमृद्युक्तास्तीर्थोदकेन पूरिताः । कपायपञ्चकोपेता नानाविधफलाश्विताः ॥ ३ ॥

[पञ्च पल्लवाः—आम्नाश्वत्थवटप्लक्षोदुम्बराणाम् । मृदश्च—गजाश्वरथ्यावल्मीकनदीसंगमहृद-
गोकुलेभ्यो ब्राह्म्याः । कपायाः—अश्वत्यादीनां त्वचः ।]

सर्वोपधिसमायुक्ताः स्याप्याः प्रतिदिशं ततः । रौप्यमष्टदलं पञ्चं मध्यकुम्भोपरि न्यसेत् ॥ ४ ॥

तन्मध्ये कलशोपरि अष्टदलं रौप्यपत्रं निधाय तत्र वासुदेवं स्थापयेदित्याह—

तस्योपरि न्यसेद्देवं पुण्डरीकं चतुर्भुजम् । पलादोर्द्धममाणेन सुवर्णेन विनिर्मितम् ॥ ५ ॥

यजेत्पुरुषसूक्तेन त्रिकालं प्रतिवासरम् । यजमानः शुभेर्गन्धैः पुष्पैर्धूपैर्यथाविधि ॥ ६ ॥

पूर्वादिकुम्भेषु ततो ब्राह्मणा ब्रह्मवादिनः । स्थापयेद्युः स्वकान्बेदानृग्वेदप्रभृतीन् शनैः ॥ ७ ॥

द्वांशेन ततो होमो ब्रह्मशान्तिपुरस्सरम् । तत्र कुण्डे विषातव्यो घृताक्तैस्तु तिलैर्यवैः ॥ ८ ॥

द्वादशाहमिदं कर्म समाप्य द्विजपुङ्गवः । भद्रास्ते यजमानस्याभिषेकं समाचरेत् ॥ ९ ॥

[द्वादशदिनसाध्यमेतत्कर्म । तत्र प्रतिदिनं प्रातर्मध्यंदिनसायंकाले ह्याचार्येण पूजितम् । एवं
यजमानः पूजयेद्देवम् । वेदचतुष्टयामावे यथा समशाखाध्यायिभिश्चतुर्भिर्ब्राह्मणैश्चत्वारि वेदपारा-
यणानि कारयेत् पारायणं वा । होमद्रव्यं च घृताक्तास्तिलयवाः । प्रतिदिनं होमः पूजा च ।

अन्त्ये दक्षिणादीनि दद्यात् । द्विजपुङ्गव इति आचार्यः ।]

अभिषेकानन्तरं हि गोभूहेमतिलादिकम् । ब्राह्मणेभ्यस्तथा देयमाचार्याय निवेदयेत् ॥ १० ॥

एतत्प्रतिमादानमन्वमाह ।

" आदित्या वसवो रुद्रा विश्वेदेवा मरुत्तणाः । प्रीताः सर्वे व्यपोहन्तु मम पापं सुदारुणम् " ॥ ११ ॥

इत्युदीर्य मुहुर्मत्स्या समाचार्य क्षमापयेत् । एवं विधानैर्विविधैः श्वेतकुष्ठी विशुध्यति ॥ १२ ॥
कुष्ठी गोवधकारी स्यान्नरकान्तेऽस्य निष्कृतिः ॥ १३ ॥

[तत्रापि स विधिः ।]

अनु च ।

यो नरो ऽन्ति वै जन्तु कुष्ठरोगी भवेत्तु सः । सान्तपनं प्रकुर्वीत भगवानाह शङ्करः ॥ १४ ॥
[क्षुद्रजन्तुनामिदं प्रायश्चित्तम् । अत्र केचन-उमामहेश्वरेण साकं साङ्गवृषभदानं शंसन्ति ।]

हीनकुष्ठे शातातपः ।

मानुषाग्नी भवेद्यस्तु तस्य लिङ्गं विनश्यति । चालायां गमने चैव हीनकुष्ठः प्रजायते ॥ १५ ॥

[अत्र प्रतिक्रिया लिङ्गहानिहरे पूर्वमेव प्रसंगात्प्रदर्शिता ।]

दीक्षितस्त्रीप्रसङ्गेन जायते रक्तकुष्ठवान् । तत्पातकविशुद्ध्यर्थं प्राजापत्यचतुष्टयम् ॥ १६ ॥

[कुर्वीत इति शेषः । एतच्च प्रायश्चित्तं रोगस्याल्पत्वे प्रायश्चित्तस्य लघुत्वात् ।

रोगाधिक्ये तु त्रैमासिकमुपपातकप्रायश्चित्तं द्वैगुण्येन कार्यम् ।]

रक्तपीते कुष्ठे ।

स्वमुत्तागमने चैव रक्तकुष्ठं प्रजायते । भगिनीगमने चैव पीतकुष्ठं प्रजायते ॥ १७ ॥

तस्य प्रतिक्रियां कर्तुं पूर्वतः कलशं न्यसेत् ॥ १८ ॥

शुल्मादिकुष्ठे ।

भ्रातृजायाभिगमने शुल्मकुष्ठं प्रजायते । स्ववधूगमने चैव कृच्छ्रकुष्ठं प्रजायते ॥ १९ ॥

[स्वधूः स्वपुत्रभार्या इति भावः ।]

तेन कार्यं विशुद्ध्यर्थं प्राशुक्तस्पर्धमेव च । दशांशहोमः सर्वत्र घृताक्तैः क्रियते तिलैः ॥ २० ॥

[प्राक् पादार्पिकं प्रस्तुतं तदर्धं त्रैवार्षिकम् ।]

कट्यादिकुष्ठे ।

पितृव्यपत्नीगमनात् कटिकुष्ठं प्रजायते । निष्कृतिस्तेन कर्तव्या कन्यादानेन यत्नतः ॥ २१ ॥

नेत्रकुष्ठे ।

मातुलान्याभिगमनान्नेत्रकुष्ठं प्रजायते । कृष्णाजिनप्रदानेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ २२ ॥

पदगम्यामु सम्बद्धं प्रायश्चित्तमुदीरितम् । तदेव मुनिभिः प्रोक्तं नियतं तत्सुतास्वपि ॥ २३ ॥

[अत्र समुवर्णं सत्रीदि कृष्णाजिनदानम् ।]

ताम्यूलदण्डे चैव श्वेतोष्ठं प्रजायते । दक्षिणासहितं दद्यात् स वैदूर्यमणिद्वयम् ॥ २४ ॥

रूप्यदा नरपत्नान्ते जायते चित्रकुष्ठवान् । प्राजापत्यत्रयं कुर्यादियं रौप्यपलत्रयम् ॥ २५ ॥

रुद्रम्वर्गं ताम्रचोरो नरकान्ते प्रजायते । प्राजापत्यत्रयं कुर्याच्चास्रं पलशतं दिशेत् ॥ २६ ॥

कुष्ठरूपम् ।

वृष्टः सर्वान्द्राग्नी च शूलयज्ञोपवीतपृष्ठः । पावनं ग्रणाहरः शुटस्त्रिनेत्रः विंकिणीयुतः ॥ २७ ॥

११ धीहृदगुणारुणकंटे यमविनाशे अप्पारुखयोऽन्ताधिकादृष्टततमः ॥ ८१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

धुत्पिपासाऽऽतुरा नारी भर्तारमवमत्य वा । मिष्टान्नं स्वयमश्नाति न सा पुष्पवती भवेत् ॥ १ ॥
 मिथुनानि च पंचाशद्भोजयेत्तन्निवृत्तये । दद्यात्सौभाग्यवस्तुनि तेभ्यः शक्त्यनुसारतः ॥ २ ॥
 शशवस्त्वराजश्च हरिद्रा चैव धान्यकम् । विकारवच्च गोक्षीरं कुसुमं लवणं तथा ॥ ३ ॥
 [एतत्सौभाग्याष्टकैस्त्वराजः सौभाग्यं सुवर्णद्रावकं द्रव्यमुच्यते । कर्पूरो वा शर्करा वा ।
 विकारवत् शिखरिणी ।]

इति श्रीबृहसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यापश्चतुर्दशाधिकाष्टशततमः ॥ ८१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विधवागमनेनापि नित्यं नारदव्यातिः । रक्तार्बुदी भवेत्कुप्यात्यायश्चित्तं प्रशान्तये ॥ १ ॥
 कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमयापि वा । एवमेवापि विधवा प्रकुर्याद्भोगशान्तये ॥ २ ॥
 रक्तार्बुदी वैश्यहन्ता जायते धर्ममाचरेत् । प्राजापत्यानि चत्वारि सप्तधान्यानि चोत्सृजेत् ॥ ३ ॥
 पित्रा वा गुरुणा वापि यो नरः शास्त्रनिर्णये । स्पृष्टेतिऽसौ प्रजायेत उदरव्याधिमान् भवेत् ॥ ४ ॥
 चान्द्रायणं प्रकुर्वीत कृच्छ्रं चैवातिकृच्छ्रकम् । तद्विष्णोरिति च जपेद्युत्तमप्रसंख्यया ॥ ५ ॥
 सर्पिर्मधुनमायुक्तमण्डकाग्नेन भोजयेत् । विप्रांस्तत्पादसलिलैर्मार्जयेद्गदरे तथा ॥ ६ ॥
 असृग्दरी स भवति यस्तु हिंस्यादृथा पशून् । असृग्दरी दारयति तपोवृक्षानपि क्षतान् ॥ ७ ॥

[तत्र गोदानं सारम् । तत्र रुद्रमूर्तिदानं च ।]

भग्नक्षीरो भवेद्यस्तु सोऽङ्गस्माजायते कृशः । बक्ष्ये तस्य प्रतीकारं दानहोमाभिषेचनम् ॥ ८ ॥
 पलेन वा तद्द्वेन तद्द्वेनाय वा पुनः । सुवर्णेन प्रतिहृतिं कुर्याद्ब्रह्मस्य भक्तितः ॥ ९ ॥
 तन्मूर्ध्वार्द्धाङ्गणायैव देया शक्त्या विधानतः । न करोति महायज्ञानस्यरोगी प्रजायते ॥ १० ॥
 कृच्छ्रं चान्द्रायणं कुर्याच्छतया विप्रांश्च भोजयेत् । ईप्सितः स प्रदद्याच्च हिरण्यं च स्वदाकृतः ॥ ११ ॥

[दक्षिणां हिरण्यं दद्यात् ।]

इति श्रीबृहसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यापः पंचदशाधिकाष्टशततमः ॥ ८१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिचौरस्तु पुरुषो युक्तो भवति कल्मषात् । दधिवेदुः प्रदातव्या तेन विप्राय शुद्धये ॥ १ ॥
 दंतपातनकैर्युक्तः शुद्रहन्ता भवेन्नरः । प्राजापत्यं चोदेकं दद्याद्धेतुं मत्तक्षिणाम् ॥ २ ॥
 श्रुतिस्मृतिनिषिद्धानि यानि दानानि सन्ति वै । अजाभ्रमहिपीदानप्रतिग्रहणकारणात् ॥ ३ ॥
 निषिद्धयोपिद्वमनाद् द्विजाग्र्यस्य वधादपि । देवस्य च परीक्षायां दस्युव्याघ्रादिनिर्मितैः ॥ ४ ॥
 निषिद्धघनशास्त्राणि भ्रमणाद्गुरुनिष्कृतेः । तडागादेश्च मङ्गलञ्च बाह्यशास्त्रोपजीवनात् ॥ ५ ॥
 ज्राह्मणस्त्वापहरणात् सर्वाङ्गेषु प्रजायते । वेदना दारुणा तद्वत्तस्याश्च शममृच्छयेत् ॥ ६ ॥
 कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमयापि वा । गोभूहिरण्यवासांसि दद्यात्कुर्याच्चित्तं तथा ॥ ७ ॥
 तद्विष्णोरिति मंत्रेण कुर्यादत्रायुतत्रयम् । पानीयं पायसं मुद्गाः शर्करा मधुसंत्युताः ॥ ८ ॥
 इदमावश्यकं देयं सर्वरोगादिशान्तये । प्रतिमाभङ्गकारी तु ह्यप्रतिष्ठः प्रजायते ॥ ९ ॥
 संवत्सरत्रयं सिञ्चेदभृत्यं शनिवासरे । उद्वाहयेत्तमभृत्यं शमीसाम्यविधानतः ॥ १० ॥

[शमी चेत्तया सह । शमी पार्श्वे न भवति तदा वृषोत्सर्ग इव साग्रा ये
कुशास्तैरेव समानीय विधानतो विवाहः ।]

कुञ्जो मृषकहा दद्यात् सप्तधान्यं सकाञ्चनम् ॥ ११ ॥

अनिवेद्य सुरादिभ्यो भुञ्जानो जायतेऽघनः । स भोजयेत्सहस्रं तु श्रवणं वा द्विजोत्तमान् ॥ १२ ॥

[सुरादिभ्यो हरिहरादिभ्यो वैश्वदेवकर्मदेवताभ्यश्च । आदिशब्दादातियपुत्रादिभ्यः । श्रवणं द्वितीयो
निष्कृतिः । उत्तरवाक्यस्यापि तेन विशुद्धयति इत्ययं विशेषः । तथा च हरिवंशश्रवणं द्वितीयो
निष्कृतिः ।]

बभूव बाहुजः फाश्विदेशे पंचनदे पुरा । धनधान्यसमायुक्तः पापकर्मा महोद्यमी ॥ १३ ॥

विप्रसङ्गतः प्राप्तः प्रयागं गरुडाग्रज । सुस्तातो मृगगे भानो धूर्तो धर्मक्रियोज्जितः ॥ १४ ॥

संप्राप्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवान् कर्म दारुणम् । ग्रामे निवसतोऽन्यस्य क्षत्रियस्य पतत्रिण ॥ १५ ॥

ददाह भवनं रम्यं बैरिभावात्पुराऽनघ । तत्रैका वत्सरी दग्धा जीवाश्चापि विशेषतः ॥ १६ ॥

कालयोगेन संप्राप्तः स गत्वा यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात् पुण्यफलं तथा ॥ १७ ॥

पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना । गंगायाः प्राक्परे देशे ज्ञातयोजनसंमिते ॥ १८ ॥

स मध्यरूपो बलवान् धर्मे स्वरूपमतिः शठः । बुद्ध्याधिकः प्रचारी च पैत्तिकः स्वरूपवित्तभाक् ॥ १९ ॥

सकन्यकः सपत्नीको बन्धुभृत्यमुखान्वितः । पुण्यादिदं फलं पूर्वात्पापादत्र शृणु त्वय ॥ २० ॥

गोबालवत्सकवधाज्जीवघातादपुत्रकः । सप्तवेदमिताब्दान्तं जातपुत्रविनाशवान् ॥ २१ ॥

गोस्त्रीविप्रवधाः पापाः पुत्रनाशकरा यतः । गोराशिगे शनौ सोमात्पृष्ठे जीवे मृगस्यते ॥ २२ ॥

लक्ष्मैतदंडजश्रेष्ठ पृच्छकस्यात्र जन्मनि । पूर्वं वा स्त्री सहायाऽऽसीन्मृतवत्साऽत्र सा, सुत ॥ २३ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् सर्वपापनिपूदनीम् । पुत्रवृद्धिकरीं धन्यामन्यजन्मनि निश्चयात् ॥ २४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधनीम् । पञ्चस्वर्णमिता कार्या सुरभी च हिरण्मयी ॥ २५ ॥

तद्वर्द्धमितिका वापि द्वयोर्वित्तानुसारतः । संपूज्य विधिवन्मन्त्रैर्देया विप्राय धीमते ॥ २६ ॥

मापैर्वर्द्धिमितैर्देयस्तथा पशुपतिः सुत । मापाभ्यां च तथा बहिर्जिवा मापचतुष्कजाः ॥ २७ ॥

देयाश्च विधिना सूत । पूर्वपापापनुचये । जपेत्पशुपतेर्मन्त्रं । सहस्रादिष्टनाशकम् ॥ २८ ॥

होमयेदष्टशतकं रुद्रस्याग्ने प्रयत्नतः । शृणुपाद्वरिवंशं वा दशावृत्या विधानतः ॥ २९ ॥

यः कुर्याद्विधिवत्सूत प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् । जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा जन्मन्यत्र ममाज्ञया ॥ ३० ॥

नैवं कुर्याज्ज यः शक्त्या त्रिष्वेकं पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः ॥ ३१ ॥

नवसप्तमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । सप्तवेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ ३२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणमवादे कर्मविपाके अध्यायः षोडशाधिकाष्टशततमः ॥ ८१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यणिकं पूर्वमेव पश्चिदासीदर्मपरायणः । टिभार्यः सिद्धपीठस्यो धनधान्यसमन्वितः ॥ १ ॥

दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः । ब्राह्मणेषु दरिद्रेषु गृहस्थेषु विशेषतः ॥ २ ॥

अथापि कृतवान्पापं कामलोभेन नित्यशः । ज्येष्ठां त्यक्त्वा ऋतुप्राप्तां सुशीलाम् प्रियवादिनीम् ॥ ३ ॥
 रातिं ददौ कनिष्ठायामनृतौ विधिमोहितः । ततो मृत्युवशं प्राप्तः सप्तहायो वणिक्सुतः ॥ ४ ॥
 भुक्त्वा पापफलं पापात् पुण्यात्पुण्यफलं तथा । विवेकलवशात्तोऽत्र शतद्रोः पूर्वभागजः ॥ ५ ॥
 कुम्भस्ये भूसुते कीटे जीवे सिंहगते विधौ । स रक्तगौरो मतिमान् पितृमातृसुखान्वितः ॥ ६ ॥
 भ्रातृमित्रधनैर्युक्तः सौम्यः पितृवचोनुगः । वृणी हस्त्रोऽथ मितशो वर्णोत्तमसमुद्भवः ॥ ७ ॥
 दानादिदं फलं सर्वं स्त्रीत्यागान्मृतपुत्रकः । स्त्रीत्यागी भूण्ण्डा यस्मादिति वेदविदो विदुः ॥ ८ ॥
 स्त्रीसाहाय्ययुतः पूर्वं शृणुष्याथ स्वगेश्वर । ग्रामसे या कनिष्ठाऽमृत सा ज्येष्ठाऽत्र मृतप्रजा ॥ ९ ॥
 गर्भदोषरता चेति लक्षणैर्लक्षिता सुत । यस्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापापनोदनीम् ॥ १० ॥
 कुर्यात्पले रसमितैर्ब्रह्माणं कमलोद्भवम् । विश्वशक्तिं त्रिलोकेशं सौवर्णं निखिलं शुभम् ॥ ११ ॥
 तद्वर्द्धिमितं देयं त्रिषु विस्तारिषु पठन् ॥ १२ ॥

“ त्यक्त्वा वराननो शुद्धो यत्पूर्वं पापमजितम् । तेनाहमत्र ब्रह्माणं प्रायश्चित्तं ददे दिज ” ॥ १३ ॥
 गौरी तु राजती देया द्विपलाऽर्कश्च तन्मितः । मापपञ्चमिता विष्णोः सौवर्णां ब्राह्मणाय वै ॥ १४ ॥
 हिरण्यमी तथा लक्ष्मीर्देया मापाष्टका शुभा । ब्राह्मणान् वरयेत्तत्र ग्रहयज्ञं समाचरेत् ॥ १५ ॥
 भोजयेच्च यथाशक्त्या ब्राह्मणान् गरुडाग्रज । एवं विधानं यः कुर्याज्जीविष्यन्ति च तत्सुताः ॥ १६ ॥
 ज्येष्ठायां च कनिष्ठायां नात्र कार्या विचारणा । श्रुत्वेन शक्तिमान् यस्तु न कुर्यात्पापशोधनम् ॥ १७ ॥
 न जीवन्ति सुतास्तस्य रिष्टं वेदत्रिकेऽन्दके । प्रायश्चित्ते कृते तत्र पुत्रपौत्रविवर्द्धनम् ॥ १८ ॥
 भविष्यति तथा ह्यायुः सप्तसप्तमिताः समाः । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ १९ ॥
 इति ब्रह्मसूर्याख्यसंज्ञके कर्मविपाके अध्यायः सप्तदशाधिकाष्टशततमः ॥ ८१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

खशदेशे ह्यभूत्कश्चिच्छूद्रो धर्मक्रियारतः । विवाहे कृतवान् पूर्वं कन्यायाः पूर्वजन्मनि ॥ १ ॥
 दाने स्वल्पमतिस्तस्माच्चकारारूपविधानतः । चौख्यकर्मरतः सोऽपि कदाचिद्वैवयोगतः ॥ २ ॥
 चचार पर्वते सुत मार्गच्छण्डनतत्परः । अथो भाविबलात्तत्र प्राप्ता काचिद्भरानना ॥ ३ ॥
 पूर्णगर्भसमायुक्ता नानाभरणभूषिता । सा छण्डिता भयत्रस्ता तेन क्रूरधिपाऽण्डज ॥ ४ ॥
 सहायैस्तु परिस्पृक्ता ताडनामहदाकुला । तस्या गर्भच्युतौ तत्र कन्यापुत्री बभूवतु ॥ ५ ॥
 असहायेन तेनैव पापमाचरितं पुरा । ततो यमपुरं प्राप्ता धर्माधर्मसमन्वितः ॥ ६ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तथा । कन्यादानप्रभावेण स जातोऽत्र वणिक्सुतः ॥ ७ ॥
 कुरुक्षेत्राद्याभ्यभागे त्रिशयोजनसंमिते । स रक्तकृष्णः क्षीणाङ्गः स्वल्पवित्तसमन्वितः ॥ ८ ॥
 बातपित्तसमद्वन्द्वो बहुपुत्रीभिरन्वितः । स्वयं स्त्रीसंयुतो लोभी पितृभक्तिसमन्वितः ॥ ९ ॥
 जातपुत्रविहीनश्च पापात्पुण्यात्तथा फलम् । चिद्व्रमह्लादिदं सूत चन्द्रो मिथुनराशिगः ॥ १० ॥
 न पश्यति सुतं कन्यां लामे शुक्रः प्रपश्यति । तस्माद्भुत्वं कन्याया न च पुत्रसुखं क्वचित् ॥ ११ ॥
 निष्कृतिं तत्रवक्ष्यामि पूर्वपापविशोधनीम् । शुद्धायाः प्रतिमा कार्या पलांघर्द्धमितेन तु ॥ १२ ॥
 लेख्यौ गर्भच्युतौ बालौ सौवर्णाभूषणान्वितौ । सा देया ॥ विधिज्ञाय पूर्वपापविशुद्धये ॥ १३ ॥
 देयः पञ्चमितैर्मपिस्तथा वेदनिधिः सुत । अपेक्ष वेधतो मन्त्रं वैष्णवं त्र्यम्बकं तथा ॥ १४ ॥

पूर्वपापविशुद्ध्यर्थं सहस्रं प्रतिदैवतम् । होमयेच्च तिलांस्तत्र सघृतान् स्यण्डिले शुभे ॥ १५ ॥
 स्वगृहोक्तविधानेन स्थापयित्वा हुताशनम् । ब्राह्मणान्भोजयेच्छत्तया तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १६ ॥
 ततो रुद्रव्रतं कुर्यात्सर्वपापविशोधनम् । चतुर्दश्यां निगदासो रुद्रपूजनवत्परः ॥ १७ ॥
 य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादत्र जन्मानि वै ध्रुवम् ॥ १८ ॥
 नैवं विधानं यः कुर्यान्न च पुत्रसुखं लभेत् । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं चत्वारिंशन्मितेऽब्दे ॥ १९ ॥
 आयुरन्दाश्चतुरशीतिः प्रायश्चित्ते कृतेऽण्डज ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अच्यारोऽष्टादशाधिकाष्टशततमः ॥ ८१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्पूर्वभवे कश्चिद्भद्रदेशो द्विजो धनी । विद्याभ्यासयुतो नित्यं धर्मशास्त्रक्रियान्वितः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन चारुपानि दानान्यपि विधानतः । पर्वस्वापि च तेनैवाध्यापिता ब्राह्मणास्तथा ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य गौरवात् । कालयोगेन संप्राप्य ब्राह्मणेन कुटुम्बिना ॥ ३ ॥
 स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं घटे ताम्रमये स्थितम् । पुनर्दत्तं न तत्तस्मै लोभोपहतचेतसा ॥ ४ ॥
 सर्वमिलित्वा तद्वक्तुं स्त्रीपुत्रभ्रातृभिः सह । ततो यमपुरं प्राप्तः सप्तहायो द्विजोत्तमः ॥ ५ ॥
 मुक्त्वा पापफलं न्यायात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा । विद्यादानादिपुण्येन जातोऽसौ ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥
 देशं पञ्चनदं प्राप्य गौरः पिप्पलिको धृणी । वाचा मधुरया युक्तो राजसश्चतुरः सुधीः ॥ ७ ॥
 दर्शनीयो नातिह्रस्वो नात्युच्चः क्रोधवर्जितः । सुखस्त्रीमानसंयुक्तः सदा सोऽतिधनैर्युतः ॥ ८ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभो पापरतः क्वचित् । धूर्तः शत्रोऽल्पदो दम्भी स्वल्पधर्मक्रियान्वितः ॥ ९ ॥
 ईर्ष्यमनोरथैर्हीनः पुत्रसन्ततिदुःखितः । ब्रह्मस्वभक्षणार्थपूर्वं फलमत्र विनिश्चितम् ॥ १० ॥
 लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ पृच्छकस्यात्र जन्मनि । जन्मलग्नात्सुते राशौ घटः पापसमन्वितः ॥ ११ ॥
 सहायलक्षणं सर्वं वक्ष्याम्यय खगेश्वर । पुत्राभावो भ्रातृहीनः स्त्रीसुतालपसमन्वितः ॥ १२ ॥
 लक्षणैरेभिराढ्यस्य पृच्छकस्यात्र जन्मनि । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविशोधनम् ॥ १३ ॥
 लक्ष्मीनारायणौ कार्यौ सुवर्णाक्षमितौ शुभौ । तदर्धौ वाऽय सीवर्णौ द्वयोर्विंशत्युसारतः ॥ १४ ॥
 स्थापयित्वा घटे ताम्रे सघृते वस्त्रवेष्टिते । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ १५ ॥
 चतुर्विंशतद्वस्त्राणि गायत्रीं च जपेत्ततः । होमयेच्च यथाशक्त्या कुण्डे वा स्यण्डिले शुभे ॥ १६ ॥
 घृतमिश्रांस्तिलांस्तत्र शत्तया विप्रांश्च भोजयेत् । मम जन्मदिने पश्चादाचरेद्भूतमुत्तमम् ॥ १७ ॥
 य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि ॥ १८ ॥
 नैवं विधानं यः कुर्याद्विप्रद्रव्याघनाशनम् । न च पुत्रसुखं लब्ध्वा न तस्य परमा गतिः ॥ १९ ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृतेऽरिष्टं पंचाशन्मितकेऽब्दे । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः सप्तसप्तमिताब्दकम् ॥ २० ॥
 जन्मादिमरणांतं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अच्यार एकोनविंशत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पद्मदेशे तमृत्कश्चिद् वाहुजो धर्मसंयुतः । ग्रामाधिपश्चोन्नदण्डो गुरुभक्तिपरो दृढः ॥ १ ॥
 ग गत्वा तु कुरुक्षेत्रे सर्वस्वं विधिनाऽद्दात् । प्राप्ते सूर्यग्रहे सूत विप्राय च कुटुम्बिने ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य गौरवात् । यौवने धार्पिता विप्रपत्नी चातिशुभानना ॥ ३ ॥

कामलोभेन सततं पतिस्तस्याः प्रपीडितः । एवं निवसतस्तत्र गतस्तु यमशासनम् ॥ ४ ॥
पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ५ ॥
ऐरावत्यास्तु निकटे त्रिंशद्योजनसंमिते । गौरः सुरूपो मतिमान् यशस्वी प्रियदर्शनः ॥ ६ ॥
पुत्रदारधनैर्युक्तो बहुमित्रः प्रतापवान् । राजसेवीति विख्यातः सुखैश्वर्ययुतो नृपः ॥ ७ ॥
देशदेशेऽधिकारादय आद्यन्तसुखभागेह । दाता भोक्ता प्रधानश्च बहुपालनतत्परः ॥ ८ ॥
धर्मादिदं तथा पापात्कोधी दण्डरतो व्ययी । पूर्वस्त्रीसुखहीनस्तु मनोदुःखसमन्वितः ॥ ९ ॥
धर्मणाद्विजयोपायास्तत्पत्युस्तत्र ताडनात् । यौवने नेत्ररोगादयश्चात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १० ॥
चिद्धमद्गादिदं चन्द्रो भौमयुक्तस्तृतीयगः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य सर्वपापविशोधनीम् ॥ ११ ॥
हेम्नः पलैर्दशमितैः शिवः कार्यो विधानतः । सप्तनीको वृषस्थश्च सर्वाभरणभूषितः ॥ १२ ॥
तदर्द्धादिमिती वापि त्रिषु विचानुसारतः । होमयेच्च तदग्रे तु त्र्यम्बकं तु सहस्रकम् ॥ १३ ॥
तिलाज्यमधुयुक्तेन कुण्डे वा स्वाण्डिलेषु च । स च देवो विधिज्ञाय ददुरोगापनुत्तये ॥ १४ ॥
तन्मित्रं च तथा दद्याद्वाज्रवं च गणेश्वरम् । संपूज्य विधिवन्मन्त्रैर्गन्धपुष्पोपचारकैः ॥ १५ ॥
य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् । न तस्य ददुजा पीडा भविष्यति कदाचन ॥ १६ ॥
स्त्रीरिष्टं च तथा न स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । प्रायश्चित्तेऽकृते त्वत्र ददुरोगो विवर्धते ॥ १७ ॥
नागसप्तमितायुः स्याद्विष्टं चाकृतनिष्कृतेः । प्रणवाद्यस्तथा मन्त्ररूपम्बकाय नमस्तथा ॥ १८ ॥
मन्त्रः—“ ॐ त्र्यम्बकाय नमः ” इति ।

इति श्रीबृहत्सूर्याणसवादे कर्मविपाके अध्यायो विंशत्यविकाष्टशततमः ॥ ८२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

धर्मव बाहुजः कश्चिद् बालुने गठडाग्रज । प्राग्भवे च दिजश्रेष्ठो ग्रामाध्यक्षो धनारूपकः ॥ १ ॥
विप्रोत्तज्जगतश्चाऽयं प्रयागे स्नानमाचरत् । एकदा तु बने गत्वा वदाह सघनं वनम् ॥ २ ॥
तत्र दग्धा महाजीवा वनाग्निज्वालाया भृशम् । तेन कर्मविपाकेन पुत्रसौख्यविवर्जितः ॥ ३ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् पुत्रदुःखनिपूदनीम् । रिशत् प्राग्दिवसाध्यक्ष लोकानां हितकाम्यया ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

निष्कृतिं तस्य वक्ष्यामि जीवघातविमोचनीम् । या कृत्वा विधिवत्सूत वंशवृद्धिः प्रजापते ॥ ५ ॥
पदपले राजते पत्रे वेदाङ्गुलिमतान्दके । वनजीवास्तथा लेख्याः सुगन्धैः पञ्चभिर्युताः ॥ ६ ॥
सर्पशृङ्गकर्मोपादयाः पक्षिणां च तथाऽऽलयाः । देया विप्राय विधिना पूजयित्वा कुटुम्बिने ॥ ७ ॥
तदर्धमितकैर्वापि द्वयोर्विचानुसारतः । वनदेवी तथा कार्या स्ववेदमितमायकैः ॥ ८ ॥
मापद्वयहिरण्येन तथा कुर्याद्भुताशनम् । संपूज्य दद्याद्विप्राय इमं मन्त्रमुदीरयेत् ॥ ९ ॥
पूजामन्त्रः—“ ॐ ह्रीं वनान्तरगतायै नमः ” इति ।

दानमन्त्रः ।

“ वनांतरगताः पूर्वे ये जीवा दाहिता मया । वनदेव्यादिदानान्तु गच्छन्तु मम पातकाः ” ॥ १० ॥
इत्युच्चार्य नरः सर्वे आह्वय्य प्रदापयेत् । शृणुष्वद्भिरिच्छं वा त्रिरावर्त्य विधानतः ॥ ११ ॥
जपेत्सहस्रद्वितयं देव्या मंत्रं यथोक्तवत् । मम जन्मदिने पश्चादाचरेद्विधिना व्रतम् ॥ १२ ॥

एवं यः कुरुते सूत त्रिषु पापविशोधनम् । तस्य पुत्रविवृद्धिस्तु जायतेऽग्रेव जन्मनि ॥ १३ ॥
 नैवं कुर्याच्च यो मोहात्तस्य पुत्रस्य नाशनम् । द्विपंचाशन्मितेऽरिष्टमायुः पश्चाद्विषत्तरम् ॥ १४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकविंशत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिद्विप्रोऽभवत्पूर्वं सर्वधर्मपरायणः । गौडदेशेऽतितेजस्वी चोग्रदण्डः प्रतापवान् ॥ १ ॥
 सप्तविंशन्मिते वर्षे गयाश्राद्धं चकार सः । काम्यश्राद्धानि तत्रैव दत्तान्यल्पविधानतः ॥ २ ॥
 स मन्त्रवित्तया शूरो राज्ञः शत्रोः पुरं गतः । स्वामिधर्मरतो देवात्कृतवान् गोग्रहं पुरा ॥ ३ ॥
 तत्रैका सुरभी सूत ह्यासन्नप्रसवा हता । तेनाज्ञप्तेन तेनापि ताडिता गर्भदुःखिता ॥ ४ ॥
 शल्यंगतेन दुःखेन मृता सा कालनोदिता । गर्भस्योऽपि मृतो वत्सो भाविनोऽयस्य गौरवात् ॥ ५ ॥
 प्रतापलोभयुक्तेन तेन पापमुपार्जितम् । सहायैकसमायुक्तः स गत्वा यमशासनम् ॥ ६ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः कुरुजाङ्गले ॥ ७ ॥
 द्विजो मध्यमरूपादयः पितृभक्तः कुलाग्रणीः । सुखैश्वर्ययुतो दाता महाधनसमन्वितः ॥ ८ ॥
 देशेदेशेऽधिकारादयः स्त्रीभोगी भ्रातृसंयुतः । मध्येऽन्त्येऽतिधनैर्युक्तो मतिमाल्लोकविश्रुतः ॥ ९ ॥
 प्राक्श्राद्धप्रमिते वर्षे जातपुत्रसमन्वितः । गयाश्राद्धादिदं सर्वं पापात्पापफलं शृणु ॥ १० ॥
 क्रूरचेष्टो महोग्रस्तु दुर्धर्षः क्रोधसंयुतः । नैककन्यो महालोभी धर्मेऽपूणोऽस्ति चाण्डज ॥ ११ ॥
 गोबालवत्सकवधात्प्राग्जातशिशुनाशकः । यस्मात्प्रतापलोभेन गोभ्यो दत्तं भयं पुरा ॥ १२ ॥
 तस्मात्प्रतापकालीने मध्ये वापि फलं त्विदम् । श्राद्धस्याल्पविधानात्प्राग्घने हानिः प्रजायते ॥ १३ ॥
 चिह्नमेतच्छशी लग्ने शुभपापान्वितोऽस्तगः । योऽभूच्छ्राद्धे सहायः प्राक्पृच्छकस्य सुतस्त्वह ॥ १४ ॥
 लक्षितो लक्षणीरमिरवेहि गरुडाग्रज । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविशोधनीम् ॥ १५ ॥
 पलैरर्कमितैर्दया धेनुरग्र हिरण्मयी । पत्रे लेख्या सवत्सा च तदधार्धमिताऽयवा ॥ १६ ॥
 सा देया तु विधिज्ञाय गन्धपुष्पैरलंकृता । तथा पशुपतिदेयः सुवर्णैकमितः प्रभुः ॥ १७ ॥
 नारायणगणेशार्का देयास्तद्वन्मितास्तथा । गायत्र्यष्टहस्तं तु त्र्यम्बकं दिक्स्तहस्तकम् ॥ १८ ॥
 अष्टाक्षरं जपेत्तद्वत्पूर्वपापविशोधनम् । होमयेच्च दशांशेन शक्त्या विमांश्च भोजयेत् ॥ १९ ॥
 ततः शिवं सदा ध्यायेत्सर्वकामार्थसिद्धिदम् । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविशोधनम् ॥ २० ॥
 न तस्य दुरितं व्याधिर्न च सर्वभयं भवेत् । पुत्रपौत्रधनादीनां वृद्धिरत्रैव न क्षयः ॥ २१ ॥
 नैवं विधानं यः कुर्याल्लोभान्मोहात्प्रयत्नतः । न च पुत्रधनादीनां वृद्धिरत्र प्रजायते ॥ २२ ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृते पुत्र रिष्टं पष्टिमितान्दके । प्रायश्चित्ते कृतेऽशीतिसमायुर्जिवनं त्विह ॥ २३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वाविंशत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसां वैश्यो वभूव कुरुजाङ्गले । वदुश्चतस्रसुखैर्युक्तः क्रोधी द्रव्यसमन्वितः ॥ १ ॥
 विवाहं कृतवान् पूर्वं कन्याया ब्राह्मणस्य ह । हठी धर्मक्रियाहीनः सहायद्वयसंयुतः ॥ २ ॥
 ऋतुमातां स दीनां च परित्यज्य शुभाननाम् । माददात्प्राक्निष्ठायां रतिं कामातुरोऽप्यलम् ॥ ३ ॥
 यत्नेन कर्मणा युक्तो भुक्त्वा पापफलं त्विह । सहायद्वययुक्तश्च जातो वन्दीजनोऽधुना ॥ ४ ॥

गतद्रके समीपस्ये गौरः श्रद्धान्वितः सुखी । सहायादयोऽल्पवित्तश्च त्यागी देवद्विजार्चकः ॥ ५ ॥
 वाचा मधुरया युक्तः पुत्रोत्पत्तिविवर्जितः । प्राग्जन्मनि ऋतुस्नाता नागमद्व्यूहहा ततः ॥ ६ ॥
 स्त्रीत्यागी भ्रूणहा लोके पुत्रसंततिद्विर्जितः । सहायाभ्यां युतः पूर्वं पुंस्त्रीभ्या लक्षणे शृशु ॥ ७ ॥
 पुमानेकः सहायोऽभूत् सोऽत्र पुत्रविवर्जितः । सहजः पृच्छकस्यापि मृतो भ्राताऽधुनाऽऽज ॥ ८ ॥
 या स्त्री पूर्वं सहायाऽऽसीत् कनिष्ठा साऽप्यपुत्रिणी । अत्र जन्मनि भार्या सा गर्भं नैव दधात्यसी ॥ ९ ॥
 लक्षणीरद्वितं सर्वैरेहि गरुडाग्रज । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापक्षयो भवेत् ॥ १० ॥
 लक्ष्मीनारायणं दद्याच्चतुष्पाष्टिपलात्मकम् । तदर्धार्धपलैर्वापि द्विजाय विधिपूर्वकम् ॥ ११ ॥
 पूजयित्वा गन्धार्घ्यैः पुत्रपौत्रविवर्द्धनम् । कलशे स्थापयेत्ताम्रे नानागुग्गुलिभिः प्रपूजिते ॥ १२ ॥
 तदग्रे होमयेद्दीमास्तिलानष्टाक्षरेण तु । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाच्छ्रद्धया दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
 एवं पः कुरुते सुत सुच्यते भ्रूणहस्यापि । पुत्रपौत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि चाण्डज ॥ १४ ॥
 नैवं कुर्यात्प्रपत्नेन प्रायश्चित्तं खगेश्वर । नास्य जीवति सन्तानं भविष्यति न संशयः ॥ १५ ॥
 पंचाशदष्टवर्षेषु रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृतेऽशीतिमितायुः कीर्तितं मया ॥ १६ ॥
 ज्येष्ठे कृष्णचतुर्विंश्या निर्योणं कथितं ध्रुवम् ॥ १७ ॥

इति श्रीब्रह्मसूत्रसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रयोविंशत्यधिकाष्टशततम ॥ ८२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीत्सन्निभः कश्चिज्जाह्नवे च प्रतापवान् । धर्मशस्त्रक्रियायुक्तो ग्रामाध्यक्षो धनान्वितः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि प्राप्ते सोमग्रहे सुत । पर्वस्वपि च विप्रेभ्यः श्रद्धापूर्तेन चेतसा ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । ब्राह्मण्या धारितो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ ३ ॥
 यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नासीद्गर्भस्य पातनम् । ततो लोकभयात्सुत विपं भुक्त्वा तु सा मृता ॥ ४ ॥
 अर्भकोऽपि मृतस्तस्या गर्भं चोत्प्रातपीडयत् । सहायैकयुतेनैव कृते प्रादुर्भूतं दारुणम् ॥ ५ ॥
 ततो मृत्युवशं प्रातः ससहयो हि बाहुजः । गत्वा चान्द्रमसं लोकं भुक्त्वा भोगाश्च शान्त्वतान् ॥ ६ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा नरकाश्वातिदारुणान् । महापापकृतादोषादतिर्वै क्षत्रियादधः ॥ ७ ॥
 गतद्रोः पूर्वभागे तु दशयोजनसमिते । देशे जातः पूर्वपुण्यात् स शूद्रश्चात्र जन्मनि ॥ ८ ॥
 सुकर्माऽमितदः साधू रक्तश्यामश्च मध्यमः । धनी सुखी पितृभक्तो नैकस्त्रीभोगसमुतः ॥ ९ ॥
 आद्यन्तसुखयुक्तश्च मतिर्भाल्लोकविश्रुतः । पुण्यादिं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् ॥ १० ॥
 धृष्टः सक्न्योऽतिशठश्चिन्तादुःखसमन्वितः । ब्राह्मण्या वीर्यदानात्प्राक् तद्वधान्मृतपुत्रकः ॥ ११ ॥
 लक्ष्मैतदेव लभ्याच्च सोमः पापान्वितो रिपी । गोस्त्रीविप्रवधाः पाषाः पुत्रनाशकरा यतः ॥ १२ ॥
 स्त्रीसाहाय्यकृतात्पापात्पूर्वं गर्भसमुद्भवात् । अत्र जन्मनि या नारी ज्येष्ठा सततिवर्जिता ॥ १३ ॥
 लक्षितो लक्षणश्लोक्तैः पृच्छकश्चात्र जन्मनि । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविशोषनीम् ॥ १४ ॥
 ब्राह्मण्याः प्रतिमा कार्या पलैर्दमितैः शुभा । हिरण्यमी सगर्भा च पत्रे लेख्या प्रयत्नतः ॥ १५ ॥
 तदर्धार्धमिता वापि त्रिषु 'वित्तानुसारतः । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देवा मंत्रपूर्विका ॥ १६ ॥
 सुवर्णकमितं दद्यात्तत्रैव पापप्रणाशनम् । राजतं च तथा दद्यात् सोमं चार्द्धपलात्मकम् ॥ १७ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु होमयेत्तद्वशाशतः । ब्राह्मणान् भोजयेत्पश्चात् पूर्वपापात्प्रमुच्यत ॥ १८ ॥
 य एवं कुरुते सुत पूर्वपापविशोषनम् । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यात् स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि ॥ १९ ॥

नैव करोति यो मोहात् प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः ॥ २० ॥
प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः षडशीतिमिताब्दकम् । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं वर्षे षष्टिमिते ध्रुवम् ॥ २१ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्याखणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्विंशत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

क्षभूव वाहुजः कश्चिद् ग्रामाध्यक्षो विराट्जः । दत्तानि तेन दानानि गोभूम्यश्वादिकानि च ॥ १ ॥
ब्राह्मणेषु गृहस्थेषु सत्पात्रेषु विशेषतः । अयान्यग्रामपस्यापि क्षत्रियस्य महात्मनः ॥ २ ॥
एकपुत्रस्य पुत्रो वै भुजमूले पुराज्जव । धातितस्तेन खड्गेन निशायां चौरकर्मणा ॥ ३ ॥
स मृतस्तेन दुःखेन भाविनोऽर्थस्य गौरवाद् । तन्माता पुत्रदुःखेन मृता दुःखप्रपीडिता ॥ ४ ॥
वैरभावरेतेनैव कृतं कर्मातिद्वारुणम् । एवं बहुदिव्ये काले गतोऽस्ती यमशासनम् ॥ ५ ॥
सुक्त्वा पापाच्च नरकं पुण्यात्स्वर्गफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ६ ॥
ज्ञातद्वनिकटे देशे मेघेऽर्के शनिसंयुते । कीटराशिगते जीवे सुते चापगते विधौ ॥ ७ ॥
गौरी धूर्तः प्रभुर्मध्यः क्वचित्पापरतः सुधीः । धनभोगमुखैर्युक्तो मितदो लोभसंयुतः ॥ ८ ॥
पितृमातृसुखैर्हीनो भृत्यस्त्रीबन्धुसंयुतः । पात्रे दानादिदं सर्वं फलं पापफलं शृणु ॥ ९ ॥
पूर्वं बालवधात्पापादिह जन्मनि चाण्डज । द्विवेदमितवर्षान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ १० ॥
तथा प्राग् बाहुजवधाद्ग्रामबाहुविवर्जितः । लक्षणैर्लक्षयेदेतैः पृच्छकं चात्र जन्मनि ॥ ११ ॥
निष्कृतिं तस्य वक्ष्यामि पूर्वपापविशोधनीम् । पुत्रवृद्धिकर्ता धन्यां सर्वारिष्टविनाशनीम् ॥ १२ ॥
पलपंचमितं कुर्याद्बाहुजं च हिरण्यम् । तन्मातरं च सौवर्णीं सुवर्णकमितां शुभाम् ॥ १३ ॥
लक्ष्मीनारायणं तद्भद्राजर्तं त्रिपलात्मकम् । तन्मितां राजतीं गौरीं दयान्मन्त्रैः प्रपूजिताम् ॥ १४ ॥
गायत्र्यष्टसहस्रं तु जपेदष्टाक्षरं तथा । शृणुषाद्वरिवंशं वा शतावर्षविधानतः ॥ १५ ॥
लक्षरुद्रं त्रिगुणितं कुर्याद्वा विधिपूर्वकम् । यो न कुर्याद्विधानैकं त्रिष्वप्येतेषु निश्चितम् ॥ १६ ॥
न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । वेदवेदमिते वर्षे रिष्टं चैव प्रकीर्तितम् ॥ १७ ॥
यः कुर्याद्विधिवत्सुतं प्रायश्चित्तं प्रपलतः । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १८ ॥
एकाशीतिसमायुः स्याच्चैत्रार्दा मृगभे मूर्तिः । जन्मादिमरणान्तं हि सर्वं ते कथितं मया ॥ १९ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्याखणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पंचविंशत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कीरदेशे समुत्पन्नः कश्चित्सात्रे कुले सुधीः । विप्रोत्सङ्गगतस्तत्र प्रयागे मकरे वसत् ॥ १ ॥
कृतवान्विधिवत्स्नानं दानं स्वल्पं च शक्तितः । दैवयोगाद्गृहं प्राप्य कृतवान् कर्म दारुणम् ॥ २ ॥
कामलोभेन सततं शूद्र्यां गर्भश्च धारितः । स्त्रीसाहाय्ययुक्तेनेदं पापमाचरितं तथा ॥ ३ ॥
विविधैरिषधैस्तस्या गर्भपातः कृतः पुरा । एवं सर्वमिलित्वा तु पातनं बहुधा कृतम् ॥ ४ ॥
ततो बहुदिव्ये काले गतास्ते यमशासनम् । सुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥
तीर्थगजप्रभावेण स जातो ब्राह्मणोऽधुना । सेज्ये शर्ना सिंहगते सूर्ये कन्यागते कुजे ॥ ६ ॥
मृगे ह्येरावतीतीरे नात्युच्चो न लघुः सुधीः । श्लिष्टवाक् स्वल्पधर्माच्चः पितृमातृविवर्जितः ॥ ७ ॥
सहोदरभेदानां जातपुत्रविनाशकः । परदाराभिगमनाद् गर्भपातनदोषजात् ॥ ८ ॥
पापात्पूर्वकृतात्मन् लक्षणैर्लक्षयेद्दिह । स्त्रीसाहाय्यात्तथा सूत प्राक् पापं समुपाजितम् ॥ ९ ॥

तेनैकाग्र हि पत्नी च तयोः पुत्रशुभाज्ज्विता । तयैका बहुपापत्वाद्भ्रातुः पत्यग्रजस्य च ॥ १० ॥
 पुत्रभर्तृविहीनाञ्च पूर्वपापात्प्रवृत्तये । वक्ष्यामि निष्कृतिं सुत पूर्वपापविशोधनीम् ॥ ११ ॥
 सार्द्धवेदमितैः स्वर्णैः पद्मं कुर्याद्विरण्मयम् । सनालमष्टपत्राढ्यं शुभं तद्ब्रह्मदेवतम् ॥ १२ ॥
 पूरयेत्पारदेनैव तस्य नालं प्रयत्नतः । दद्याद्देवदेवे सुत विधिमन्त्रं पठन् सुधीः ॥ १३ ॥
 “ब्रह्मयोनिरिदं पद्मं माध्यं स्थानं च शाश्वतम् । गर्भधारणपापोत्यद्रोपनाशकरं परम् ॥ १४ ॥
 ददेद्देवं विप्रमुख्याय पूर्वपापविशुद्धये ।” इत्युच्चार्य नरो दद्यादस्माद्दोषात्पद्ममुच्यते ॥ १५ ॥
 राजतं च ततो दद्याद् ब्रह्माणं तन्मितं सुत । रुद्राणामथवा लक्षं पूजयेद्विधिनाऽण्डज ॥ १६ ॥
 गायत्रीं च यथाशक्त्या जपेच्चैवाधमर्षणम् । नैवं विधानं यः कुर्यात्तोभान्मोहाद्विशेषतः ॥ १७ ॥
 न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्निविष्टे नात्र संशयः । श्रुत्वैवं विधिवत्कुर्याद्विधानैकं समाहितः ॥ १८ ॥
 न तस्य पुत्रमरणं भविष्यति ममाज्ञया । वनपुत्रान्वितो मध्ये ह्यायुरष्टाद्विवर्षकम् ॥ १९ ॥
 रिष्टं पष्टिमितेऽन्दे तु तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ २० ॥

इति श्रीबृहस्पतिरक्षणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तविंशत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीद्वाजकुलोत्पन्नः पूर्वजन्मनि यामुने । धनधान्यसमायुक्तो रुद्रभक्तिपरोऽण्डज ॥ १ ॥
 दद्यान्ति तत्र दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः । अयो भाविबलात्सूत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
 तदुग्रहे स्थापितं द्रव्यं पुनर्दत्तं न तेन च । सहायैकयुतेनैव ब्रह्मस्वं भक्षितं पुरा ॥ ३ ॥
 स च कालवशां प्राप्य भुक्त्वा पापफलं महत् । पुण्यात्पुण्यफलं तत्र स शूद्रो जाग्रलेऽधुना ॥ ४ ॥
 देशे रामहृदाधाम्ये तत्त्वयोजनसंमिते । कृष्णस्तनौ सुते यस्मात् क्रूराः पश्यन्ति पापतः ॥ ५ ॥
 ह्रस्वो मध्वो धनाढ्यस्तु श्रेष्ठो मतिमुखान्वितः । स्त्रीभृत्यभ्रातृसंयुक्तो मध्यान्ते सुखभाणिह ॥ ६ ॥
 ब्रह्मस्वरणपात्पूर्वं चात्र सन्ततिवर्जितः । दाने स्वल्पमविधूर्तः पापात् सर्वमिदं सुत ॥ ७ ॥
 अपो ब्राह्मसहायाश्च ब्राह्मणस्वं हर्षं पुरा । तेन तत्सहजो ज्येष्ठः पुत्रहीनोऽत्र जन्मनि ॥ ८ ॥
 लक्षितो लक्षणैरेभिः पृच्छको विनतासुत । निष्कृतिं च प्रवक्ष्यामि पूर्वपापविशोधनीम् ॥ ९ ॥
 लक्ष्मीश्च राजसी कार्पा पलैर्दशमितैः शुभा । सर्वावयवसम्पन्ना पीतवस्त्रविभूषिता ॥ १० ॥
 ब्राह्मणाय च सा देया मन्त्रेणानेन धीमता । “लक्ष्मि त्वं सर्वभूतानां कामदा मोक्षदायिनी ॥ ११ ॥
 पूर्वजन्मार्जितात्पापान्मां रक्ष शरणागतम् ।” इत्युच्चार्य नरो दद्याद्दिग्ब्रह्मधनाशनम् ॥ १२ ॥
 तथा पञ्चपलैः सोमो राजतश्चोक्तरूपवत् । पलद्वयमितौ तद्वद्धनाधिपदिनेश्वरी ॥ १३ ॥
 पूजयित्वा तु गन्धाद्यैर्दद्यात्सर्वोन्दिबौकसः । जपेत्पञ्चसहस्रं तु गायत्र्या होमयेत्तथा ॥ १४ ॥
 ब्राह्मणान्मोजयेच्छक्त्या शिवभक्तान्विधानतः । अनेन विधिना यस्तु प्राप्यश्चित्तं समाचरेत् ॥ १५ ॥
 तस्याञ्च पुत्रयुगलं कन्यैका च भविष्यति । न करोति च यो मोहाद्विधिवत्पापशोधनम् ॥ १६ ॥
 तस्य पञ्चमिताब्दान्तं न च पुत्रसुखं त्विह । आयुश्चात्र तदब्दान्तं प्राप्यश्चित्तेऽकृतेऽधुना ॥ १७ ॥
 प्राप्यश्चित्ते कृते त्वायुरधिका संप्रतिः समाः ॥ १८ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरक्षणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तविंशत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभूद्देश्यकुलोत्पन्नो धनधान्यसमन्वितः । सरस्वत्याश्च निकटे विष्णुधर्मसमन्वितः ॥ १ ॥

दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यः च शक्तितः । पर्वस्वपि च तेनैव श्रद्धार्हनेन चेतसा ॥ २ ॥
 देवादजा द्विजस्याथ प्राप्ता वै गर्भसंयुता । वैरिभावाढातयित्वा भुक्ता तेन विजानता ॥ ३ ॥
 तत्सुताश्च तथा सूत पापमाचरितं त्विदम् । धर्माधर्मफलं भुक्त्वा गत्वा तत्र यमालयम् ॥ ४ ॥
 पूर्वपुण्यवशात्सुतः स जातः पादजोऽधुना । सरस्वत्या याम्यभागे विशद्योजनसमिते ॥ ५ ॥
 स रक्तकृष्णः क्षीणाङ्गो विष्णुभक्तिसमन्वितः । चिंताधिकः स्वल्पधनः स्त्रीभ्रातृमुखसमुतः ॥ ६ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाज्जातपुत्रविनाशकृत् । स्त्रीसाहाय्ययुतो यस्मात्सा स्त्री त्वत्र प्रपीडिता ॥ ७ ॥
 तस्य चिह्नमिदं ज्ञेयं मेघः पञ्चमभावगः । पापयुक्तस्तथा दृष्टो राहुरेकादशे स्थितः ॥
 लक्षणैर्लक्षितः प्रोक्तेरवेहि गरुडाग्रज ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् सर्वारिष्टनिपूदनीम् । इह पुत्रकरीं धन्या लोकानां हितकाम्यया ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

निष्कृतिं तत् प्रवक्ष्यामि येन पापक्षयो भवेत् ॥ १० ॥

पलेर्द्वादशभिः कार्या मेपी गर्भसमन्विता । राजती च तदद्वा वा द्वयोर्विज्ञानुसारतः ॥ ११ ॥
 मन्त्रमेतं तमुच्चार्य देवा विप्राय धीमते । “ मया पूर्वभवे भुक्ता मेपी गर्भसमन्विता ॥ १२ ॥
 ब्राह्मणस्य द्वादश्यास्मान्मेयीं रौप्यमयीं शुभाम् । देवो वैश्वानरो यस्मात् पशुघातात् तमुच्चात ॥ १३ ॥
 तस्माद्वैश्वानरो देवो देयश्चार्द्धप्रमाणतः । जपेद्धीताशन मन्त्रं सहस्रं पाशुपं तथा ॥ १४ ॥
 होमः कार्यो दशशेन स्थापयित्वा हुताशनम् । तण्डुलाज्ययवान् हुत्वा तिलान्स्निग्धय यत्नतः ॥ १५ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्या तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविशोधनम् ॥ १६ ॥
 तस्य वंशविबुद्धिः स्यादायुरब्दास्त्रिसप्ततिः । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं स्ववेदमितकेऽब्दके ॥ १७ ॥
 यदन्तरगतं सूत तन्मच्छास्त्रालोकयेत् ॥ १८ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसत्वादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाविंशत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

येन तेन महाभाग शृणु चास्य विचेष्टितम् । कश्चिद्विजोऽभक्तपूर्वं बह्वदेशोऽपि ग्रामपः ॥ १ ॥
 धर्मशास्त्रक्रियाहीनः पित्रोः सुखसमन्वितः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यः च शक्तितः ॥ २ ॥
 सत्प्राप्तेषु गृहस्थेषु श्रद्धापूतेन चेतसा । मृगयायै गतो, विप्रः कदाचिद्वैद्ययोगतः ॥ ३ ॥
 घोरं कर्म कृतं तेन प्रारम्भे यौवनस्य च । झण्डितो ब्राह्मणस्तत्र प्रहरिर्धर्मितो भृशम् ॥ ४ ॥
 हतोऽप्यायुर्वर्धनेनैव न स मृत्युवश गतः । ब्रह्मस्वमिति तज्ज्ञात्वा न भुक्तं केनचिद् गृहे ॥ ५ ॥
 तेनैव भक्षितं सूत येन विप्रः प्रपीडितः । स गत्वा यमलोकं तु भुक्त्वा तु यमशासनम् ॥ ६ ॥
 पात्रदानवशात्सुतः स जातः क्षत्रियोऽधुना । देशे वैपाशिके लग्ने चापसंस्थेऽस्तगे रवी ॥ ७ ॥
 मेघगे राहुयुक्तेऽथ सौम्यर्क्षे विधुसयुते । स गौरो दर्शनीयाक्षः सत्त्ववान् स्वल्पवित्तभाक् ॥ ८ ॥
 धर्मं चात्पमतिभ्रातृपितृमालुप्तमन्वितः । दानादिदं फलं सूत तथा पापफलं शृणु ॥ ९ ॥
 यत्र यत्र कृता पाताः प्राग्भवे ब्राह्मणस्य च । इह जन्मनि तत्रास्ति बाल्ये कुष्ठगद्गन्धितः ॥ १० ॥
 अयो स्त्रीपुत्रहीनोऽत्र जायते गरुडाग्रज । यौवनेऽपि च वार्द्धक्ये तस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ११ ॥
 पमिश्र लक्षणैः सुत लक्षणीयोऽत्र पृच्छकः । निष्कृतिं परमां सूत वक्ष्यामि शृणु तत्त्वतः ॥ १२ ॥
 गात्रां विभिना जप्त्वा कौटिल्युद्दिग्मवानुयात् । प्रयागे निवसन्धीरः पादयो वा कुरुजाग्रले ॥ १३ ॥

अथवाऽष्टसहस्राणि जप्त्वा कुर्यादिमं विधिम् । हिरण्यमौ सोमविप्रौ कार्यौ सुस्पष्टकावुभौ ॥ १४ ॥
पत्रेऽयं वा च तौ लेख्या सर्वलक्षणसंयुतौ । देवौ विप्राय विधिवत्पूजयित्वा प्रयत्नतः ॥ १५ ॥
प्रायश्चित्ते कृते सूत कुष्ठहानिः प्रजापते । स्त्रीपुत्रसुखमत्रैव भवत्येव न संशयः ॥ १६ ॥
प्रायश्चित्तं न कुर्याच्चेद्वेदो गविवर्धनम् । न पुत्रसुखमामोति स्वयं जीवन् कदाचन ॥ १७ ॥
रिष्टं द्वात्रिंशदब्दे तु जीवनं वर्षसप्ततिम् । आनन्त्यात्तु जीवानां विस्तरं नोदितं मया ॥ १८ ॥
इति श्रीह्रस्वसूर्याख्यसंवाद कर्मविपाके अध्याय एकोनत्रिंशदधिकाष्टशततमः ॥ ८२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।
पृच्छको विधिना सूत दानधर्मतोऽभवत् । वैश्यः पूर्वभवे सूत व्यापारकुशलः सदा ॥ १ ॥
दानपञ्चततो नित्यं ब्राह्मणाऽतिथिपूजकः । वृद्धगृहे धान्यपाणि तु भक्षयन्ती क्षुधाऽर्जिता ॥ २ ॥
आसन्नमसवा सूत सुरभी कालमोहिता । भृशं तेन हता कुक्षौ लोभोपहतवेतसा ॥ ३ ॥
बालवस्तो मृतस्तत्र गर्भस्थश्चातिताडनात् । तद्दुःखेन मृता सा तु धेनुरार्कदती पुरा ॥ ४ ॥
एवं हि निवर्त्तस्तत्र मृतोऽसौ यमशासनम् । प्राप्य स्वर्गे बह्वभोगान् भुक्त्वा पापफलं तथा ॥ ५ ॥
शतदुनिकटे देशे जातोऽयं ब्राह्मणोऽधुना । धनुर्लभगते सीरौ गुरौ मीनेऽप्यलौ रवौ ॥ ६ ॥
कुलाग्रणीः कार्यकरो शुणी पितृकफाक्षितः । मध्यरूपयुतः श्रीमान् दिभामो वित्तसंयुतः ॥ ७ ॥
चन्द्रः पापयुतस्तत्र कन्यायां समवस्थितः । गोबालवत्सकवधात् पापात् पूर्वादपुत्रकः ॥ ८ ॥
स्त्रीसाहाय्ययुतो यस्मात् पूर्वजन्मन्यभूदसौ । तेन कर्मविपाकेन स्त्री ज्येष्ठा पुत्रवर्जिता ॥ ९ ॥
प्रायश्चित्ते कृते पुत्रः कनिष्ठायां भविष्यति ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । कथ्यतां दिवसेशान लोकानां हितकाम्यया ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि शृणुष्वाय खगेश्वर । भुवर्णदशका सूत धेनुः कन्या सगर्भिका ॥ १२ ॥
सर्वालंकारयुक्ता च पत्रे लेख्या यद्योक्तवत् । तदर्घ्यममाणा वा त्रिषु वित्तानुसारतः ॥ १३ ॥
सम्पूज्य नाममन्त्रैस्तु सा देवा ब्राह्मणाय गौः । यन्मया पूर्वजनुपि पापं गोघाततः कृतम् ॥ १४ ॥
तदत्र पापनाशाय ददेह गौं हिरण्यमाम् । मन्त्रमेनं सधुस्त्वार्यं दद्याद्विमाय धीमते ॥ १५ ॥
गायत्र्यष्टसहस्रं तु होमयेत्तदनन्तरम् । आसन्नमसवामिका दद्याद्गो भोजयेद् द्विजान् ॥ १६ ॥
अनेन विधिना यस्तु प्रायश्चित्तं समाचरेत् । तस्य सन्ततिवृद्धिः स्यादत्र जन्मनि वै सुत ॥ १७ ॥
न करोति यदा श्रुत्वा प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् । इह जन्मन्यपुत्रः स्थान्युतो नरकमाप्नुयात् ॥ १८ ॥
एकहीनेऽयं पञ्चाशदब्दे मृत्युज्वरेण वै । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः पष्टिरेकेषुता समाः ॥ १९ ॥
कन्यागते रवौ चन्द्रे भीनस्ये मरणं ध्रुवम् ॥ २० ॥

इति श्रीह्रस्वसूर्याख्यसंवाद कर्मविपाके अध्यायत्रिंशदधिकाष्टशततमः ॥ ८३० ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलपुत्रः पूर्वजन्मन्यथा च । पृच्छको जगतां नाथ तस्य कर्म प्रकाशय ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्पूर्वभवे विप्रो गिरिवासी जितेन्द्रियः । विद्याभ्यासरतो नित्यं सत्यधर्मपरायणः ॥ २ ॥
 दत्तानि तत्र दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तितः । पर्वस्वपि च तेनैवाध्यापिता ब्राह्मणाः खग ॥ ३ ॥
 अथ भाविबलात्सूत ब्राह्मणेन तपस्विना । स्थापितं तद्गृहे स्वर्णं लोभयुक्तेन तेन च ॥ ४ ॥
 ततो बहुतिथे काले कालधर्ममुपेयिवान् । स्वर्णापहारी सततं गतो हि यमशासनम् ॥ ५ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण जातोऽयं ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥
 सौराष्ट्रे च तुलालम्ने कृशो नातिलघुः सुधीः । धर्मकर्मक्रियायुक्तो लोभी दुःखसमन्वितः ॥ ७ ॥
 गौरवर्णः शनिर्यस्माद्भग्नगः सुतगः शरी । बहुकन्योऽल्पपुत्रश्च तस्माज्जीवोऽधुनाऽण्डज ॥ ८ ॥
 धौवने स्त्रीसुखं त्वत्र द्विपश्चाशान्मिताब्दके । भृशं पुत्रसुखं प्राप्तं पूर्वं ब्राह्मणपूजनात् ॥ ९ ॥
 फर्कटस्थो सूर्यजीवौ तस्माद्भ्राजोपसेवकः । सुवर्णहरणादोपात्पूर्वजन्मनि मानद ॥ १० ॥
 कुनखी ह्यत्र विज्ञेयो लक्षणैस्त्वैहिकैरसौ । अथो आरुतहायात्तु ब्राह्मणस्वं हतं पुरा ॥ ११ ॥
 तेन तत्सहजो ज्येष्ठः पुत्रहीनोऽत्र जन्मनि । पृच्छकस्य तथा वर्षे पदपश्चाशान्मि ते ध्रुवम् ॥ १२ ॥
 पुत्ररिष्टं विजानीयात् स्वदेहे वापि जायते ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् पुत्ररिष्टविनाशनीम् । त्वत्तोऽहं श्रोतुमिच्छामि सर्वलोकोपकारकम् ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पलत्रयसुवर्णाढ्यां गां दद्याद्ब्राह्मणाय वै । तदर्धार्धमितां वापि श्रेष्ठमध्यकनिष्ठिकाम् ॥ १५ ॥
 त्रिषु विस्तानुसारेण तत्पूजादिककल्पना । सुवर्णहरणात्पापाशोदानान्मुच्यतेऽधुना ॥ १६ ॥
 पदपश्चाशान्मि ते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते सूत पूर्णाधुर्यायेत नरः ॥ १७ ॥
 सप्तसप्ततिवर्षाणि सपुत्रो जीवति ध्रुवम् । कार्तिके कृष्णपञ्चम्यां शशिन्याद्रीगतेऽण्डज ॥ १८ ॥
 वृषलम्ने च निधनं पृच्छकस्य भविष्यति ॥ १९ ॥

इति श्रीशृङ्खलसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकत्रिंशदधिकाष्टशततमः ॥ ८३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभूत्कश्चिद् वैश्यो धर्मपरायणः । मथुरायाम् महाभाग भिषग्वृत्तिविशारदः ॥ १ ॥
 भक्षिताश्च महारोगा गवां तेन महात्मना । दत्तानि तत्र दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन कामद्वयेन चेतसा । स्वज्ञातिवनितायां वै व्यभिचारं चकार सः ॥ ३ ॥
 तस्यास्तत्राऽभवद्भर्मः पातनं हि चकार सः । महौषधेः स्वेदनाद्यैः परीवादादयाऽण्डज ॥ ४ ॥
 सा मृता तेन दुःखेन गर्भपातेन निश्चितम् । पत्नीसहायात्सततं सर्वमेतद्भुजार्जितम् ॥ ५ ॥
 ततो यमपुरं प्राप्तः सप्तहायोऽण्डजोत्तम । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ६ ॥
 गवां दुःखापहारेण पुण्येनाय वणिक्सुतः । जातो रामहृदाधाम्ये पट्टिभोजनसंमि ते ॥ ७ ॥
 नात्पुत्रः श्यामलो भव्यः स्वल्पवित्तसमन्वितः । चिह्नमङ्गलपञ्चमेऽङ्गे शुभदृष्टिविवर्जिते ॥ ८ ॥
 पन्ध्रे मियुनराशिस्ये भीमदृष्टे च पुत्रक । साहाय्यलक्षणं सर्वं शृणुष्वाय खगेश्वर ॥ ९ ॥
 या मी पूर्व सहायासीद् गर्भपातनकर्मणि । पृच्छकस्य तु सा नारी गर्भदुःखाऽऽकुलाऽत्र च ॥ १० ॥

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य सर्वपापप्रणाशनीम् । मापैस्त्रिंशन्मितैरत्र कार्या वैश्या हिरण्ययी ॥ ११ ॥
 अपि गर्भयुता लेख्या सुगन्धैश्चर्चिता सुत । तदर्धमितिका वाऽपि द्वयोर्विंशानुसारतः ॥ १२ ॥
 सा देया च विधिज्ञाय मन्त्रमेतमुदीरयेत् । गर्भपातनजादौ दोषात् पूर्वपापविशुद्धये ॥ १३ ॥
 इत्युच्चार्य नरो दद्यात् सर्वपापविशोधनम् । सार्द्धं सहस्रद्वितयं गायत्रीं त्र्यम्बकं तथा ॥ १४ ॥
 जपेदुत्वा दशशेन पूर्वपापप्रणाशनम् । ब्राह्मणान् भोजयेच्छतया दद्याच्चैव तु दक्षिणाम् ॥ १५ ॥
 एवं विधानं यः कुर्याद्विधिना पापशोधनम् । उत्पत्तिर्जायते तस्य सन्ततेर्नात्र संशयः ॥ १६ ॥
 न कुर्याद्विधिवत्तत्र लोभान्मोहाद्विशेषतः । इह जन्मन्यपुत्रत्वं जायते चान्यजन्मनि ॥ १७ ॥
 पञ्चसप्तसमायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते सति । चत्वारिंशन्मितेऽग्निष्टं तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ १८ ॥
 इति श्रीहृदस्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वात्रिंशदधिकः प्रष्टाशततम ॥ ८३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवत्पूर्वं क्रूरकर्मा प्रतापवान् । धनधान्यसमृद्धोऽपि वज्रदेशे वसन् सदा ॥ १ ॥
 वाचकैर्मयः प्रदत्तानि गोभूम्यश्वादिकानि च । अयो भावित्रलात्सूत लोभोपहतचेतसा ॥ २ ॥
 सीम्नि वादे हतं द्रव्यं ब्राह्मणानामधर्मतः । द्विजेन वै सहायेन कृतं तत्कर्म वारुणम् ॥ ३ ॥
 भूमिवादे सृतस्तत्र सङ्ग्रामे कालनोदितः । भुक्त्वा भोगाञ्जुमान् स्वर्गे पापात्पापफलं तथा ॥ ४ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पर्वतेऽधुना । भूमिपालकुलेऽप्युग्रे सिंहलगे गुरावणे ॥ ५ ॥
 सूर्ये मेपगते चन्द्रे चापस्ये पापसंयुते । गौरः शूरो महोप्रस्तु बहुकन्यः कृती शुभः ॥ ६ ॥
 ददाति शक्तितो धीमान्नास्त्युच्चो बन्धुसंयुतः । बहुव्ययपरो नित्यं पैत्तिकः प्रियवाग्वृणी ॥ ७ ॥
 बहुभार्यो यशस्वी च भृत्यवाहनसंयुतः । अष्टाविंशन्मिते वर्षे स्वल्पपुत्रः सुखान्वितः ॥ ८ ॥
 अन्तरायोज्ञैः पुत्रैरतिबुद्धिप्रपीडितः । ब्रह्मस्वहरणात्पूर्वं धनहीनोऽत्र दृश्यते ॥ ९ ॥
 सहायो यो द्विजः पूर्वं भवेत्पुन्यदिनतामुत । दद्यात् सोऽनुजो जातश्चात्र जन्मन्यपुत्रकः ॥ १० ॥
 शृणु सूत मवक्ष्यामि निष्कृतिं पापकर्मणः । यां कृत्वा विधिवज्जन्तुरिह पापात्प्रमुच्यते ॥ ११ ॥
 पुण्येऽग्नि विप्रकथिते येनूर्ना पञ्चकं सुत । दद्याच्च वृषभं गौरं पृष्टे वस्त्रयुगान्वितम् ॥ १२ ॥
 सुवर्णशृङ्गसहितं तथा क्षितिद्युतं शुभम् । मन्त्रेणानेन विधिवत्प्रष्टा श्रद्धासमान्वितः ॥ १३ ॥
 भूमिभागयुतं गौरं वृषभं रुद्रदैवतम् । ददेद्द्वै सीम्नि द्रव्योत्पपापनाशाय वै द्विज ॥ १४ ॥
 अयो स्वर्णद्रयाढर्यं तु शुभं दद्यात्तुरङ्गमम् । कर्मप्रकाशकायैव मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ १५ ॥
 “ सोपस्करं काञ्चनाढयमर्थं तुभ्यमहं ददे । ब्रह्मस्वहरणात्पापान्मोक्षं कुरु ममानघ ” ॥ १६ ॥
 एवमुच्चार्य दद्याच्च पूजिताय द्विजातये । मुच्यते पूर्वपापाच्च ब्रह्मस्वहरणाद्भुवम् ॥ १७ ॥
 शृणु पाद्विर्विशं च त्रिरावर्त्य विधानतः । होमयेद्दशसाहस्रं ब्राह्मणान् पञ्च भोजयेत् ॥ १८ ॥
 य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् । तस्य संततिवृद्धिः स्यादेवैव फलमश्नुते ॥ १९ ॥
 नैवं कुर्याच्च विधिवत् तस्यारिष्टादिजं भयम् ॥ २० ॥

इति श्रीहृदस्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्यायस्य द्वात्रिंशदधिकः प्रष्टाशततम ॥ ८३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पृच्छकोऽपमयोध्यायामभृच्छुद्रश्च धार्मिकः । धनधान्यसमृद्धस्तु यशस्वी पितृवल्लभः ॥ १ ॥
 गपाया द्वादशे वर्षे गतो मातृसहायतः । सानुजश्च सपत्नीकः सहायन्यसंयुतः ॥ २ ॥

गत्वा च विधिवच्छ्राद्धं कृतवान् गरुडाग्रज । तस्य पुण्यप्रभावेण पितरश्च दिवं गताः ॥ ३ ॥
 अथ गत्वा गृहे वर्षं चत्वारिंशन्मिते ध्रुवम् । कृतवान् दारुणे कर्म यौवने काममोदितः ॥ ४ ॥
 स्वजातिर्जं धर्मशीलं शूद्रं हत्वा महीपथैः । पत्नीत्वे स्थापिता तस्य भार्या कामविमोदिता ॥ ५ ॥
 सर्वस्वं तस्य यदिकचिद् गृहीतं विविधैश्छलेः । तस्य पुत्राश्च ये जातास्ते दत्तास्तस्य भार्याया ॥ ६ ॥
 सपत्नीभावदुःखेन कृतं कर्म्मोत्तिदारुणम् । पृच्छकस्य तु या माता तयाप्यनुकृतं त्विदम् ॥ ७ ॥
 स्त्रीयुतोऽसौ मृतस्तन गतस्तु यमशासनम् । पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तया ॥ ८ ॥
 गयाश्राद्धप्रभावान्न स जातः पृथिवीपतिः । शतयोजनविस्तीर्णं देशे पर्वतमाश्रिते ॥ ९ ॥
 पितृभक्तिविशेषान्न चैदिकं लक्षणं त्विदम् । पितृभे जननं चास्य शुरुचन्द्रौ तु सिद्धौ ॥ १० ॥
 वृषराशिगतो भानुर्भौमाज्ज्ञेया नभश्चराः । जन्मनो द्वादशे वर्षे राज्यप्राप्तिर्न संशयः ॥ ११ ॥
 जातोऽन रक्तकृष्णोऽसौ देवब्राह्मणपूजकः । पितृभक्तिरतो विद्वान् गीतनृत्यप्रियः कविः ॥ १२ ॥
 देशेदेशेऽतिविख्यातो दाता भोक्ता बलान्वितः । सहोदरविहीनस्तु बहुपुत्रो बहुमजः ॥ १३ ॥
 बहुभार्यो यशस्वी च क्षयवृद्धिधनान्वितः । पादजस्य वधात्पूर्वं पापादत्र च पृच्छकः ॥ १४ ॥
 पादोदरव्यथायुक्तो यौवने जायते ध्रुवम् । त्रिसहायैर्युतः पूर्वं शृणुष्वाय स्वगेश्वर ॥ १५ ॥
 या धर्मपत्नी पूर्वाऽऽसीत्सा ज्येष्ठाऽत्र मृतमजा । बालघातं कर्म यस्मात्पूर्वंऽत्र विनतामुत ॥ १६ ॥
 योऽनुजः पूर्वजनुपि गयायां च सहायकः । स जातः फकटे जीवे पृच्छकस्य सुतोऽधुना ॥ १७ ॥
 वसुभे मिथुनस्येकं सोऽपि राजा भविष्यति । याऽभवत्पूर्वंजनुपि माताऽत्र जननी तु सा ॥ १८ ॥
 प्राक् श्राद्धकर्मतोऽपापा जाता राज्ञी यशस्विनी । पापस्थानुमतात्पूर्वं ह्यत्र भर्तृविहीनता ॥ १९ ॥
 पूर्वजन्मनि यं शूद्रं हत्वाऽऽनीता शुभानना । शूद्रस्य चाथ सर्वस्वं तस्य कर्मफलं शृणु ॥ २० ॥
 अत्र जन्मनि सा नारी मृता त्रिशमिताब्दे । कुचत्वारिंशके वर्षे शूद्रघातः कृतः पुरा ॥ २१ ॥
 जन्मतस्तन्मते वर्षे प्रष्टुमर्हत्युर्भविष्यति । देशोत्पातो भृशं तत्र हाहाकारो विष्णुठनम् ॥ २२ ॥
 अथवा सर्वज्येष्ठस्य सुतस्य मरणं भवेत् ॥ २३ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्नयो रिष्टनिपूदनी । कथ्यतां दिवसेशान लोकानां हितकाम्यया ॥ २४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य कर्मणः । यां कृत्वा विधिवज्जन्तुरिह रिष्टात्ममुच्यते ॥ २५ ॥
 श्रुत्वेन पुस्तकं पुत्र मष्टा श्रद्धासमन्वितः । पूर्व पापघटं दत्त्वा पश्चात्कर्म समाचरेत् ॥ २६ ॥
 मष्टा गृहे शुचिस्थाने स्नात्वा तु विमले जले । देवान्पितॄन्समभ्यर्च्य सुमनाः सुसमाहितः ॥ २७ ॥
 भक्त्या संपूज्येष्टदेवं ततः काम्यं समाचरेत् । शूद्रस्य प्रतिमां कार्यां पलेः सतिमितैः शुभा ॥ २८ ॥
 हिरण्ययो यथोक्ता हि तदर्धार्धेन वा पुनः । कालस्य शोभनां मूर्तिः कार्या लोहमयी शुभा ॥ २९ ॥
 द्विजाय विधिना देया मन्त्रेणानेन भीमता । "काममोहानुकृतं पूर्वं यन्मयः शूद्रघातनम् ॥ ३० ॥
 तस्मात्तन्निष्कृतिं विप्र वदेद्दं तुभ्यमत्र च । कालं त्वं सर्वमृतानां मयदश्च क्षयकरः ॥ ३१ ॥
 मां रक्ष पुजितोऽसि त्वं रिष्टात्पापसमुद्भवात् । अथाष्टमूर्तेयः सूत दिक्पालानां हिरण्यजाः ॥ ३२ ॥
 अष्टस्वर्णमिता देया विप्रेभ्यो दोषनाशकाः । अथ रुक्ममयी मूर्ति विष्णोर्देवात्पलत्रिकाम् ॥ ३३ ॥
 विमाय वेदविदुषे दत्त्वा विप्रांश्च भोजयेत् । शिवस्य पूजनं कुर्यात् पूर्वपापविशुद्धये ॥ ३४ ॥

पुत्रपौत्रधनैर्युक्त इह जन्मनि जायते । श्रुत्वेन पुस्तकं सूत नेमां कुर्व्याच्च निष्कृतिम् ॥ ३५ ॥
इह पुत्रविहीनः स्यादेकवेदमितेऽब्दे । द्विसप्ततिमिते वर्षे मृत्युश्च कृतनिष्कृतेः ॥ ३६ ॥

इति श्रीब्रह्मसूयारण्यसूत्रादे कर्मविपाके अथ्यायश्चतुर्विंशदधिकाष्टशततमः ॥ ८३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्पूर्वभवे कश्चिद्विराटे ब्राह्मणोऽण्डज । विद्याभ्यासविहीनश्च कृपिकर्मरतः सदा ॥ १ ॥
स्वल्पवित्तयुतस्त्यागी बन्धुमान्यो मिताशनः । स्ववर्णधर्म्मरहितोऽतिथीनां पूजने रतः ॥ २ ॥
अथो तस्य गृहे कश्चिद्विप्रः स्थापितवान् धनम् । तस्मै द्विजाय लोभाद्वै पुनर्दत्तं न तद्वनम् ॥ ३ ॥
दम्पतिभ्यां मिलित्वा तु ब्रह्मस्वं भक्षितं पुरा । गत्वा धर्म्मपुरं देवाच्छुभं वा यदि वाऽशुभम् ॥ ४ ॥
फलं भुक्त्वाऽधुना जातः गतद्वुनिकटे खग । रवी केतुंयुते चन्द्रे मेपराशिगतेऽण्डज ॥ ५ ॥
मध्यमो रक्तगौरश्च पूर्वाऽपरसहोदरैः । रहितो बाहुजस्त्यागी सुखी बन्धुरतः सदा ॥ ६ ॥
धूर्तो व्ययाम्बितो बाग्मी दातापित्तविवर्जितः । स्त्रीसाहाय्ययुतो यस्मात् पूर्वजन्मनि मानद ॥ ७ ॥
कृतवान् दारुणं कर्म्म तस्य वक्ष्यामि लक्षणम् । तस्य भार्या सदाचारा मुत्नेहा भर्तृभक्तितः ॥ ८ ॥
रक्तस्त्रावादिना पीडा जायते चोदरेऽनिलः । तस्याश्चोदरजं गर्भं पातयेच्चैव पृष्ठतः ॥ ९ ॥
द्वित्रैस्तु पञ्चभिर्मासैश्चतुर्भिः सप्तभिस्तदा । केन कर्म्मविपाकेन गर्भो न स्थिरतां व्रजेत् ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । ज्यभिचारभयाद्वापि तथा गर्भश्च पातितः ॥ ११ ॥
व्यतिकष्टाद्वैनतेय गर्भपातकृतागता । अपरं च कृतं कर्म व्यभिचारो यतस्ततः ॥ १२ ॥
नानाद्रव्यापहर्त्रां च कुलटा वाक्यलङ्घयनात् । भर्तुस्तु चौरिणीवृत्तिरिष्टसंगतिवर्जनात् ॥ १३ ॥
तेन बुधेन यद् द्रव्यं हतं तत्करबुद्धिना । भुक्तं ताभ्यां वैनतेय ब्रह्मस्वं तत्र जन्मनि ॥ १४ ॥
कालेन तद्वनं भुक्त्वा पीडितो दारुणीग्रहैः । पातना बहुधा प्राप्ता पश्चान्मातुपतां गतः ॥ १५ ॥
किञ्चित्पुण्यप्रभावेण क्षात्रोऽप्य जन्मतो भुवि । इंदुस्तृतीयो हि लग्नाद् गर्भपातोऽप्यतो भवेत् ॥ १६ ॥
उभाभ्यां हि कृतं कर्म्म भुज्यते जन्मजन्मनि ॥ १७ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निरूणति ह्यदि विश्वेश येन गर्भः स्थिरो भवेत् ॥ १८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मुशुभं भूपदेशं तु गोमयेनोपलेपयेत् । कुर्व्यादष्टदलं पद्मं राजतं शुद्धतण्डुलैः ॥ १९ ॥
तन्मध्ये स्थापयेत्तस्योपरि कुम्भं सुलक्षणम् । सुशीतसालिलैः पूर्णं सरत्नीपाधिपट्टवैः ॥ २० ॥
तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वैणवं यत्तुलाकृति । तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तौ निष्कद्रव्यविनिर्मिताम् ॥ २१ ॥
सुवर्णस्य विशुद्धां च दापयेद्देवदादिने । प्रतिष्ठां पूजनं कृत्वा ततो गां वै सवत्सकाम् ॥ २२ ॥
संकष्टान्मोचयेद्रेतुं स्त्रीयुतो भक्तिभावितः । एवं कृतविधेः सूत निश्चला संततिर्भवेत् ॥ २३ ॥

इति श्रीब्रह्मसूयारण्यसूत्रादे कर्मविपाके अथ्यायः पञ्चत्रिंशदधिकाष्टशततमः ॥ ८३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीत्युरा भोजे ब्राह्मणो ज्ञानदुर्बलः । स्वल्पाध्ययनयुक्तश्च सुबुद्धिरतिथिभिः ॥ १ ॥
 दानधर्मरतः शक्त्या ब्राह्मणानां च पूजकः । परश्रामे स्थितस्तस्य शत्रुः सीमापहारकः ॥ २ ॥
 स तेन रात्रौ सततं गत्वा चौर्येण घातितः । प्रहारैरतिविद्धस्तु गतः स यमशासनम् ॥ ३ ॥
 संततिस्तस्य दुःखार्ता भक्ष्यपानहराकुला । सहायादचैन विप्रेण कृतं कर्मातिदाहणम् ॥ ४ ॥
 ततो बहुतिथे काले सोऽपि प्राप्तो यमालयम् । भुक्त्वा च नरकांघ्रोरान् ब्रह्महत्यासमुद्भवान् ॥ ५ ॥
 पुण्यात्स्वर्गफलं चापि ब्राह्मणातिथिपूजनात् । दानाच्च प्राग्भवे सूत स जातो ब्राह्मणादयः ॥ ६ ॥
 चाहुजः क्षात्रधर्माच्च गतिं प्राप्तोऽत्र जन्मनि । कुरुक्षेत्रात्परे भागे विशद्योजनसम्मिते ॥ ७ ॥
 म ऋतगोरो मतिमान् विधिज्ञो धनभोगभुक् । पितृभ्रातृसुवैश्वर्यस्त्रीमित्रज्ञातिसंयुतः ॥ ८ ॥
 नातिदत्तो नातिदीर्घो वाहनादयः प्रभुः कृशः । आद्यन्तसुखभोगी च प्राग्दानाद्विजपूजनात् ॥ ९ ॥
 लोभमोहरतः पापात्स कश्चित्पापयुग्मवेत् । यौवने ब्रह्मघातात्प्रागत्र जन्मनि चाण्डज ॥ १० ॥
 क्षयरोगान्वितो यूनि तथा पुत्रविवर्जितः । सहायलक्षणां चात्र वक्ष्यामि गरुडाग्रज ॥ ११ ॥
 यश्च प्रार्षे सहायोऽभूत्तत्परो ब्रह्मघातने । सोऽग्रजः प्रष्टुरत्रासीद्यौवने हि क्षयं गतः ॥ १२ ॥
 लक्षणैरेभिगदयस्य प्रापश्चित्तं वदाम्यहम् । परैरेकादशमितिः कृत्वा विमं हिरण्यम् ॥ १३ ॥
 सर्वावयवसंयुक्तं मूलैरुपै वस्त्रसंयुतम् । तद्वै कदर्ली कृत्वा शुभां लेख्यां सपल्लवाम् ॥ १४ ॥
 दद्याद्वा विधिज्ञाय तदर्द्धा वा नियोजयेत् । सोमं दद्यात्पलैस्तत्तत्रै राजतं शुभलक्षणम् ॥ १५ ॥
 द्विकपालश्च ततो दद्याद्राजतान् शकपूर्वकान् । पलैः षोडशभिस्तद्गन्धमाल्यैः प्रयुजितान् ॥ १६ ॥
 सुवर्णत्रिमितं सूर्यं दद्याद्दोषापनुत्तये । चत्वारिंशत्सदस्त्राणि गायत्रीं च जपेत्ततः ॥ १७ ॥
 भोजयेच्च द्विजान् शक्त्या क्षयरोगादिमुच्यते । अथवा कोटिमैकां तु सावित्रीजपमाचरेत् ॥ १८ ॥
 दोषपेष्टाष्टसाहस्रं क्षयरोगोपशान्तये । य एवं कुरुते सूत प्रापश्चित्तं त्रिधा मतम् ॥ १९ ॥
 न तस्य क्षयरोगोऽस्ति जन्मन्यत्र च वै ध्रुवम् । प्राक्कृतास्तसर्वपापाच्च ब्रह्मघातात्प्रमुच्यते ॥ २० ॥
 नाथयो व्यापयस्तस्य भविष्यन्ति तदुद्भवः । नैवं करोति यो लोमादिभवे सति तत्क्षणात् ॥ २१ ॥
 क्षयरोगेण तन्मृत्युर्युवभावेऽत्र जन्मनि । प्रापश्चित्ते कृते ह्यायुश्चतुःसप्ततिवत्सम् ॥ २२ ॥
 गिष्टं तत्त्वमिति तस्य तथा चाकृतनिष्कृतेः ॥ २३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणवशात् कर्मविषाके अध्यायः पद्मविंशदधिकपञ्चाशत्तमः ॥ ८१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राप्यशम्भुं कुले कश्चित्पूर्वं कीरतमुद्भवः । परमशास्त्रक्रियायुक्तस्तेजस्वी कुलविधुतः ॥ १ ॥
 दद्यानि तेन दानानि प्राप्तं मोमप्रदे मुत । पर्वस्वपि च विप्रेभ्यो दम्भयुक्तेन चेतसा ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन कामतप्तेन निश्चितम् । चाहुजायां धृतो गर्भो भाविनोऽयस्य गौरवात् ॥ ३ ॥
 मातीयायां पक्षिण कृतं तत्पातनं तथा । ततः विचिदन्ते काले न प्राप्तोऽन्तकशासनम् ॥ ४ ॥
 भुक्त्वा पापाद्य नरवान् पुण्यात्स्वर्गफलं तथा । पूर्वधर्मप्रभावेण न जातः पादनोऽश्रुता ॥ ५ ॥
 मीनराशिगते मीरी देगे पञ्चनशाभिषे । गौरः कन्यानिधिः श्रेष्ठः स्त्रीमित्रमुखसंयुतः ॥ ६ ॥
 ऐश्वर्यादंशो रागिनीदीर्घधनभोगमन्वितः । गम्भायां चतुरो पीरो मानवाहनकीर्तिभाक् ॥ ७ ॥
 पशुभिर्निर्वायं नृ मन्त्री मन्त्रवर्गस्तथा । मन्त्रप्रिगदन्ते चान्ते जातपुत्रविनाशकः ॥ ८ ॥
 वारुणायां वीर्यदानावहामृतपुष्करः । नृधनश्च नृप्राज गौरिः पापान्वितः सुत ॥ ९ ॥

स्त्रीगोविप्रवधाः पापाः सुतशान्तिकरा यतः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविशोधनीम् ॥ १० ॥
 बाहुजाप्रतिमां कार्यां पलैर्दशमितैः शुभा । हिरण्यमी मूर्तया च पत्रे लेख्यास्तिसुन्दरी ॥ ११ ॥
 तदद्भिर्द्विमिता वापि त्रिषु वित्तानुसारतः । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देया मन्त्रपूर्विका ॥ १२ ॥
 सुवर्णकविर्भुं दद्यात्सर्वपापप्रणाशनम् । रौक्मं शुभं तथा दद्यादिन्द्रं सार्धपलात्मकम् ॥ १३ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु होमयेत्तदशांशतः । ब्राह्मणान् भोजयेच्छकृत्या सर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १४ ॥
 य एवं कुरुते सूत पूर्वपापप्रणाशनम् । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि ॥ १५ ॥
 नैवं करोति यो मोहात्प्रापश्चित्तं ययामतम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः ॥ १६ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वायुः पञ्चाशीतिमितान्दकम् । प्रायश्चित्तेऽकृतेऽग्निष्टं वेदव्यासमिते ध्रुवम् ॥ १७ ॥

इति श्रीहस्तसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टात्रिंशदधिकाष्टशततमः ॥ ८३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वैस्त्रीवैश्यजः सूत गयायां चावसत्सुत । श्रुतिशास्त्रक्रियाहीनः पुत्रपौत्रैश्च संयुतः ॥ १ ॥
 विप्रोत्सङ्गगतस्तत्र काशीक्षानं चकार सः । दुःखेन पाल्यते तेन कुटुम्बं तुरगेण वै ॥ २ ॥
 एकदा तु वनं गत्वा ददाह वनमल्पकम् । तस्मिन्दाहे तु निर्दग्धा जन्तवस्तु खगाधिप ॥ ३ ॥
 कुटुम्बं च कृतं कर्म कुटुम्बभरणाय च । स्त्रीपुत्रमित्रसंयुक्तो गतो यमपुरं प्रति ॥ ४ ॥
 भुत्त्वा शुभाशुभं तत्र जातोऽयं बाहुजोऽधुना । विपाशैरावतीमर्च्ये भ्रातृयुक्तोऽल्पवित्तभाक् ॥ ५ ॥
 धनुःस्ये तु शुरावृक्षे रेवत्यां मृगमे शनौ । श्यामगौरस्तया मध्ये दुःखदुःखोदयान्वितः ॥ ६ ॥
 सकन्यो बहुभार्यश्च पुत्रहीनोऽत्र दृश्यते । आपञ्चपञ्चवर्षातु जातपुत्रविनाशकः ॥ ७ ॥
 जीवदाहात्कृतात्पापात्स्वल्पपुत्रोऽत्र वै खग । स्त्रीसहाययुतो यस्मात्पतित्वं च भविष्यति ॥ ८ ॥
 सत्त्वघातात्पुरा चात्र कण्ठादूर्ध्वं रुजान्वितः । प्रायश्चित्ते कृते सूत तयोः पुत्रमुखं त्विह ॥ ९ ॥
 'प्रवक्ष्यामि खगाध्यक्ष शृणु पापविशोधनम् । राजताश्चटकाः कार्याः पत्रे लेख्या वनान्तिके ॥ १० ॥
 पलत्रिंशन्मिते यत्नाद्देवाङ्गुलिमिताधिके । तदर्धाधमिते वापि न न्यूनाधिकफलना ॥ ११ ॥
 तत्र वृक्षिकसर्पां तु कार्य्या यत्नाद्दानान्तरे । वनदेवी तथा कार्या मापवेदैर्हिरण्यमी ॥ १२ ॥
 वृक्षा लेख्या वने तस्मिन्नुत्तरीषधिसमन्विता । सर्वं संपूज्य विधिवद्गन्धपुष्पाक्षतादिभिः ॥ १३ ॥
 ब्राह्मणाय प्रदातव्यं पूर्ववन्मन्त्रमुखरेत् । "वनान्तरगताः सर्वे ये जीवा दाहिताः पुरा ॥ १४ ॥
 वनदेव्यादिदानानु गच्छन्तु मम पातकाः ।" य एवं कुरुते सूत पुत्रसौख्यविवर्द्धनम् ॥ १५ ॥
 भविष्यति न संदेहो दानस्यास्य प्रभावतः । नैवं करोति यो मोहान्नाशं प्राप्नोति तत्सुतः ॥ १६ ॥
 येयाऽस्य भ्रातरो याता नाशं पुत्रस्तथैव च । रिष्टं पञ्चाशद्वेदं तु प्रायश्चित्तेऽकृतेऽधुना ॥ १७ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वायुरष्टपष्टिसमाः सुत । फाल्गुने पुष्पनक्षत्रे निर्याणं कथितं मया ॥ १८ ॥

इति श्रीहस्तसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टात्रिंशदधिकाष्टशततमः ॥ ८३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि पूर्वकर्मविचेष्टितम् । प्रागासीद्ब्राह्मणो विद्वान् स्वदेशे धर्मवित्सुधीः ॥ १ ॥
 विद्याभ्यासयुतो नित्यं धर्मकर्मरतः सदा । दत्तानि तेन दानानि स्वर्धुण्यां श्रद्धयान्वितम् ॥ २ ॥
 अपो पापं कृतं तेन कामद्वयेन निश्चयात् । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भो भाविनोर्ज्यस्य वै वलात् ॥ ३ ॥

यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नासीद्गर्भस्य पातनम् । ततो लोकभयात्सूत विपं भुक्त्वा मृता ह सा ॥ ४ ॥
 देव्या गृहे च वसती देवीपूजनतत्परा । तेन चान्यैर्हतं तस्या देवस्त्वं तदुपार्जितम् ॥ ५ ॥
 स्त्रीभ्यां युक्तेन विषेण प्राक्कृतं कर्म दारुणम् । द्रव्यलोभमयात्सूत कामलोभात्तत्रैव च ॥ ६ ॥
 ततो मृत्युवशं प्राप्नो ब्राह्मणो वेदपारगः । भुक्त्वा पापाच्च नरकं पुण्यात्स्वर्गफलं तथा ॥ ७ ॥
 भाद्राष्टम्यां मेघलग्ने मृगस्ये च शनिश्चरे । इंदौ वृषे पर्वते हि स जातः शत्रियोऽधुना ॥ ८ ॥
 दीर्घो मध्यमरूपादयो देवब्राह्मणपूजकः । धर्मशान्त्रक्रियायुक्तो महोद्यमरतः सदा ॥ ९ ॥
 तीर्थप्रियो यशस्वी च बन्धुमान्यः सुखी नरः । सुशीलो वाग्विलासी च धनवृद्धिक्षयान्वितः ॥ १० ॥
 स्त्रीभ्यां साहाय्ययुक्तेन पापमाचरितं पुरा । तस्माच्च घनिते द्वे तु पुत्रहीने च पुत्रकः ॥ ११ ॥
 तयोश्चैका मृता पूर्वं पुत्रदुःखप्रपीडिता । या त्वन्या सापि पुत्राघेरातिदुःखाकुलाऽण्डज ॥ १२ ॥
 ब्राह्मण्यां प्राग्भूतो गर्भस्त्यक्त्वा मुकमलेक्षणाम् । तस्मादत्र स्त्रियामन्यः स्थिरगर्भो न जायते ॥ १३ ॥
 ब्रह्मस्त्रीगोवधाः पापाः पुत्रदुःखकरा यतः । यैर्मिलित्वा घनं भुक्तं देवस्त्वं तदुपार्जितम् ॥ १४ ॥
 नीचकर्मरतः पूर्वं जन्मन्यत्र द्विजादयः । ते प्रहुरजुजाः प्राग्जाः पुत्रहीना मृता ध्रुवम् ॥ १५ ॥
 पृच्छकेन तु प्राग्भुक्तं देवस्त्वं हि यया यया । नात्र जन्मनि लोभाद्द्वै तदुभुक्तं बहुदुःखदम् ॥ १६ ॥
 एवं सर्वसहायानां लक्षणैः सहितोऽण्डज । स्वकीयैश्चापि विज्ञेयः पृच्छको नात्र संशयः ॥ १७ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् सर्वपापप्रणाशनीम् । अत्र पुण्यकर्त्ता पुण्यां सर्वदुःखविनाशनीम् ॥ १८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गजतं कमलं कुर्वात् पलायकमितं शुभम् । ब्राह्मणं स्थापयेत्तत्र रौक्मं पद्मं पलैर्मितम् ॥ १९ ॥
 पलद्वयमितं कुर्वाद्गजर्ता ब्राह्मणं शुभम् । सपुत्री विधिवद्देया सर्वविद्याऽन्विताय च ॥ २० ॥
 द्विजप विधिना पुत्र मन्त्रमेतमुदीरयेत् । कारणं सृष्टिरुत्पत्तेर्ब्रह्मणो ब्राह्मणं शुभम् ॥ २१ ॥
 पूर्वपापविगुह्यार्थं गर्भधारणनाशनाम् । ददेद्द्वै तु महाभाग तुभ्ये मां च शिवं कुरु ॥ २२ ॥
 इत्युच्चार्य नरो दद्यात्पूर्वपापानुचये । होमयेच्च तिलांस्तत्र गायत्र्या शक्तितोऽण्डज ॥ २३ ॥
 शृणुषाद्विर्विशं तु दशावर्त्यं विधानतः ॥ २४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणनवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनचत्वारिंशदधिकाष्टशततमः ॥ ८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुद्भूतश्चोग्रदण्डः प्रतापवान् । ग्रामाध्यक्षो महामाग चमुनायां महाबलः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यस्त्रिद्विदितः । कुरुक्षेत्राद्वितीयेषु ग्रहणेषु विशेषतः ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन स्वकुले दुष्टचेतसा । ग्रामान्तरस्थितस्यान्यक्षत्रिपस्य विज्ञानता ॥ ३ ॥
 वैरिभावेन वै रात्रौ घातितश्चोग्रकर्मणा । तत्पुत्रो ह्येसुपुत्रस्य भाविनोऽप्यस्य गौरवात् ॥ ४ ॥
 ग वनस्तेन दुःखेन मृतः पूर्वमपुत्रकः । युवभावे सहायेन कृतं प्राक्कर्म दारुणम् ॥ ५ ॥
 स तेन कर्मणा युक्तो गतो धर्मपुरं प्रति । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ६ ॥
 पूर्वदुःखप्रभावेण न जातो धनिर्ना कुले । देशाद्रामहृदाचाम्ये दशायोजनसंमिते ॥ ७ ॥
 स वगिस्स्वर्णवर्णादयः पितृभ्रातृसमाश्रितः । नानामुर्वध्वर्ययुतो गुणी रत्नसमन्वितः ॥ ८ ॥

साध्वी दानदयायुक्ता भार्या शीलवती सुत । पुण्यादुक्तमिदं लक्ष्म पापात्पापफलं शृणु ॥ ९ ॥
 लोभी पापगतः किञ्चिन्मातृहीनः क्रियाऽलसः । पिताधिकः श्रोत्रो धूर्तो मनोदुःखसमन्वितः ॥ १० ॥
 माग्बालवातात्सततं जातसन्ततिनाशकः । जन्मन्यत्र च तच्चिद्धं चन्द्रात्सीरौ सुतस्यते ॥ ११ ॥
 कन्यास्येऽङ्गात्सुते राहौ चन्द्रे केतुयुतेऽण्डज । बालवातः कृतो यस्मात्प्राग्भवे यौवनेऽत्र च ॥ १२ ॥
 अष्टाविंशन्मिताब्दान्तमभूत्पुत्रविनाशनम् । लक्षणैर्लक्षयेदत्र पृच्छकं गरुडाग्रज ॥ १३ ॥
 वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य सर्वपापविशोधनीम् । सुवर्णाब्धिमिता कार्या प्रतिमा शैशवी शुभा ॥ १४ ॥
 लेख्या तत्र सुगन्धेन पत्रे स्वर्णमयेऽण्डज । सर्वाभरणसंयुक्ता मन्त्रैः पूज्या विशेषतः ॥ १५ ॥
 सा देवा तु विधिज्ञाय मन्त्रेणानेन धीमता । " यत्कृतं पूर्वजनुपि स्वज्ञातिशिथुनाशनम् ॥ १६ ॥
 तद्वातपापनाशाय ददेऽहं स्वर्णजं शिशुम् । " इत्युच्चार्य नरो दद्याद्बालवातात्ममुच्यते ॥ १७ ॥
 ततः पश्चदशीर्मापदद्यात्पशुपतिं द्विज । मायैः पञ्चमितैः सूर्यं दद्याद्देवं द्विजातये ॥ १८ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु ज्यम्बकं त्रिसहस्रकम् । जपेच्च होमयेत्सुत सर्वं बहुफलमदम् ॥ १९ ॥
 दानं च भोजयेच्छक्त्या विभान् दद्याच्च दक्षिणाम् । लक्षरुद्रं त्रिगुणितं पूजयेद्वा विधानतः ॥ २० ॥
 य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् । अत्र पुत्रविबुद्धिः स्याज्जीविष्यन्ति च तत्सुताः ॥ २१ ॥
 नैवं कुर्यात्तयोरेकं लोभान्मोहाद्विशेषतः । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः ॥ २२ ॥
 रिष्टं षड्विंशद्वेदेऽत्र तस्य चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः षट्सप्तमितं ध्रुवम् ॥ २३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायश्चत्वारिंशदधिकाष्टशततमः ॥ ८४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्भद्रदेशेऽसौ द्विजो राजपुरोहितः । विद्याभ्यासयुतो नित्यं धर्मकर्मरतस्तथा ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि प्राप्ते सोमग्रहे सुत । पर्वस्वपि च विप्रेभ्यः श्रद्धापूर्तेन चेतसा ॥ २ ॥
 अथो पापं कृतं तत्र कामदुष्येन निश्चयात् । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भो भाविनोऽयस्य गौरवात् ॥ ३ ॥
 यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नासीद्गर्भस्य पातनम् । ततो लोकमयात्सुतं विषं भुक्त्वा तु सा मृता ॥ ४ ॥
 गर्भस्योऽपि मृतस्तस्या बालको विनतासुत । स्त्रीभ्यां युक्तेन विप्रेण प्राक् कृतं कर्म दारुणम् ॥ ५ ॥
 ततो मृत्युवर्षं प्राप्ते ब्राह्मणो वेदपारगः । सहाय्याभ्यां युतस्तत्र सोमलोकं पुरा पर्यय ॥ ६ ॥
 सोमग्रहे महादानादुक्त्वा भोगांश्च आश्वतान् । ततो यमपुरं प्राप्ते भुक्त्वा पापफलं तथा ॥ ७ ॥
 महापापकृतादोषाद्भक्तिर्वै ब्राह्मणादधः । क्षात्रे कुले महादुष्टे पर्वताश्रयमाश्रिते ॥ ८ ॥
 चन्द्रे पापगते लग्ने तुलारब्धे कर्कटे शुरौ । भानी मकरराशिस्ये स जातोऽप्यत्र जन्मनि ॥ ९ ॥
 गौरः सूक्ष्मः कृशो भोक्ता चण्डो लोभसंयुतः । विद्याभ्यासरतो नित्यं सत्यधर्मपरायणः ॥ १० ॥
 सुखैर्भर्ययुतः कापि क्वचित्पापयुतः क्षमी । शौर्याद्वयोऽतिपशस्वी च धर्मबुद्धिरतस्तदा ॥ ११ ॥
 स्त्रीगर्भपातजादोषान्मृतपुत्रोऽत्र जन्मनि । ब्राह्मण्यां वीर्यदानाच्च सुखं दुःखमथाण्डज ॥ १२ ॥
 एतल्लक्षणसंयुक्तः पृच्छकश्चाण्डजोत्तम । सहाय्याभ्यां युतो यस्मादासीत्स्त्रीभ्यां परे भवे ॥ १३ ॥
 तेन पुत्रविहीने ते वनिते द्वे मृते सुत । बालयौवनसंप्राप्ते पुत्रदुःखप्रपीडिते ॥ १४ ॥
 गोस्त्रीब्रह्मवधाः पापाः पुत्रनाशकरा यतः ॥ १५ ॥

अरुण उवाच ।

पापेभ्यो मुच्यते जन्तुः प्रायश्चित्ती यतोऽनघ । तद्दत्स्व महाभाग प्रायश्चित्तं मयत्नतः ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि पूर्वपापप्रणाशनम् । राजतं कमलं कुर्यात्पलत्रिकमितं शुभम् ॥ १७ ॥
 ब्रह्माणं स्थापयेत्तत्र रौप्यं स्वर्णाष्टकं विभुम् । अश्वोपरि न्यसेत्सूर्यं राजतं पलपञ्चकम् ॥ १८ ॥
 पलद्वयमितां कुर्याद्ब्राह्मणीं राजतीं शुभाम् । सपुत्रा विधिवद्देया कर्मप्रकाशकाय वै ॥ १९ ॥
 द्विजाय विधिना पूज्य मन्त्रमेतमुदीरयेत् । “सूर्यं सहाश्वं ब्रह्माणं ब्राह्मणीं च सुतान्विताम् ॥ २० ॥
 पूर्वपापविशुद्धयर्थं गर्भधारणाशजम् । ददेद्दं तु महाभाग तुभ्यं मां च शिवं कुरु ” ॥ २१ ॥
 इत्युच्चार्य ततो दद्याद्धेनूनां पञ्चकं सूत । होमयेच्च तिलांस्तत्र गायत्र्या शक्तितोऽण्डज ॥ २२ ॥
 घालवत्सयुतां दद्याद्धेतुं च कपिलां शुभाम् । शृणुयाद्धारिवंशं वा शतावर्त्यं विधानतः ॥ २३ ॥
 लक्षरुद्रं त्रिगुणितं पूजयेद्वा प्रयत्नतः । नैवं करोति यः सूत प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् ॥ २४ ॥
 इह जन्मन्यपुत्रः स्यादष्टपञ्चमितेऽदके । करोति विधिना यस्तु पुत्राढ्यो जायतेऽधुना ॥ २५ ॥
 पष्टिकेयुताऽब्दानां तस्य चायुः खगेश्वर । स्त्रीभ्यामत्र सुशीलाभ्यां सुखवृद्धिर्भविष्यति ॥ २६ ॥
 नाधयो व्याधयस्तस्य प्रायश्चित्ते कृते सति । फाल्गुने कृष्णपञ्चम्यां स्वात्यृक्षे मिथुनोदये ॥ २७ ॥
 निर्याणं कथितं तस्य विस्तारं च विचारयेत् ॥ २८ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकचत्वारिंशदधिकाष्टशततमः ॥ ८४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्पूर्वमेवे कश्चिद्विराटे क्षत्रियोऽण्डज । विद्याऽभ्यासविहीनश्च कृषिकर्मरतः सदा ॥ १ ॥
 स्वल्पवित्तयुतस्त्यागी ब्राह्मणान्योऽस्तितामसः । स्वाचारधर्मरहितोऽस्तिथिपूजनतत्परः ॥ २ ॥
 वित्तेर्हीनाधिकैर्युक्तो रक्तः श्यामोऽस्तिदुर्मतिः । अयो तस्य गृहे कश्चिद्विजः स्थापितवान्धनम् ॥ ३ ॥
 तस्मै द्विजाय लोमाद्वै पुनर्दत्तं न तदसु । दम्पतिभ्यां मिलित्वा तु ब्रह्मस्वं भक्षितं पुरा ॥ ४ ॥
 गत्वा धर्मपुरं देवाचतुर्भं वा यदि वाऽशुभम् । फलं मुक्त्वाऽधुना चातः पुष्करे पञ्चयोजने ॥ ५ ॥
 फर्कटस्थे गुरौ लग्ने वृश्चिके चन्द्रसंस्थिते । मध्यमो रक्तगौरश्च पूर्वापरसहोदरैः ॥ ६ ॥
 रहितो वाहुजस्त्यागी सुखी दम्भरतस्तथा । धूर्तो विद्यान्वितो वाग्मी बाल्ये पित्रोर्विवर्जितः ॥ ७ ॥
 स्त्रीसाहाय्ययुतो यस्मात्पूर्वजन्मनि मानद । कृतवांश्चोग्रपापं तु तस्य वक्ष्यामि लक्षणम् ॥ ८ ॥
 अत्र जन्मनि सा भार्या मृता सा बहुपुत्रिका । ततो दिनार्यो प्रागाभ्यां सुताभ्यां विनतासुत ॥ ९ ॥
 हीने ज्येष्ठकनिष्ठभ्यामत्र चाकृतनिष्कृतेः । वदामि विन्मयं तस्य पूर्वदुष्कृतनाशनीम् ॥ १० ॥
 पलपञ्चतदर्दी वा द्वयोर्विचानुसारतः । सुरभीं दद्यात्सुवर्णेन घण्टाभरणभूषिताम् ॥ ११ ॥
 सवत्सां विप्रमुख्याय पूजिताय प्रयत्नतः । ततःप्रभृति रोगाणां क्षय एव भविष्यति ॥ १२ ॥
 धनधान्यसपुत्रश्च जायतेऽत्रैव जन्मनि । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं द्विधा मतम् ॥ १३ ॥
 पूर्वोक्तफलमेवं तु सर्वथैव भविष्यति । न करोति यदा श्रुत्वा प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ १४ ॥
 पञ्चपदेमिमे वर्षेऽरिष्टं चात्र महादुतम् । प्रायश्चित्ते कृते त्वायुः पञ्चाशीतिमिताः समाः ॥ १५ ॥
 षडलत्वाच्च जीवानां विस्तरो नोदितो मया ॥ १६ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विचत्वारिंशदधिकाष्टशततमः ॥ ८४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पश्चिद्राजकुलोत्पन्नो देशेऽङ्गे पूर्वजन्मनि । धृष्ट नीतिर्धर्मज्ञो विवेकी बलसंयुतः ॥ १ ॥

दत्तं तेन तु सर्वस्वं ब्राह्मणेभ्यो विजानता । अयं भाविचलादन्यब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
 तद्गृहेऽस्यापितं विच्छं पुनर्दत्तं न तेन च । द्विसहस्रैर्मिलित्वा तु ब्रह्मस्वं भक्षितं पुनः ॥ ३ ॥
 ततो वहुतिये काले गतास्ते यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ४ ॥
 पितृभक्तिप्रभावेण स जातो ब्राह्मणोऽधुना । देशे पञ्चनदे लभे तुलारूपे रविसंयुते ॥ ५ ॥
 शनौ पञ्चमगे तुर्यं चन्द्रे लाभगते गुरौ । स रक्तगौरो मतिमान् लोभी धूर्तः शङ्खो घृणी ॥ ६ ॥
 पूर्वपुत्रैर्विहीनश्च यासन्नततिसंयुतः । ब्रह्मस्वभक्षणत्पूर्वं पापादत्र च पृच्छकः ॥ ७ ॥
 चन्द्राग्रिमितवर्पान्तं जातपुत्रविनाशकः । एभिश्च लक्षणैर्लक्ष्यो जायते गरुडाग्रज ॥ ८ ॥
 सहाय्याभ्यां मिलित्वा तु सर्वस्वभक्षणं कृतम् । तेन तावन्न सहजी प्राकृत्य यौ पृच्छकस्य च ॥ ९ ॥
 पुत्रहीनो मृतो ज्येष्ठः कनिष्ठोऽपि भविष्यति । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वशपथिशो मनीम् ॥ १० ॥
 लक्ष्मीनारायणः कार्यः सुज्जोष्टमितः शुभः । तथा पल्लवमिवी राजती शुक्रमास्क्वी ॥ ११ ॥
 गायन्त्यष्टसहस्रं तु तत्त्वाऽत्र पापनाशनम् । भविष्यति न सन्देहः पुनर्वृद्धिर्भविष्यति ॥ १२ ॥
 न करोति यथाशक्त्या प्रायश्चित्तमिदं सुत । सप्तवेदमिते वर्षे पुनर्गृष्ट न संशयः ॥ १३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत न भयं विद्यते कश्चित् । द्विसप्ततिमिताब्दान्तं जीवनं कथितं ध्रुवम् ॥ १४ ॥
 शुक्लाष्टम्यां नभोमासे लभे वृश्चिकस्तंज्ञके । निर्याणं जमनं तस्य स्वरूपमेवाऽत्र सूचितम् ॥ १५ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसत्वादे कर्मविपाके अन्यायन्निचत्वारिंशदधिकाष्टशततम ॥ ८४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ शूद्रो बभूव धनिनां कुले । धर्मकर्मक्रियायुक्तो ब्राह्मणानां च पूजकः ॥ १ ॥
 अथो भाविचलात्तत्र ह्यग्निदाहः कृतः पुनः । तस्मिन्दाहे च निर्दग्धो नानापक्षिमूहकः ॥ २ ॥
 गरुडाद्यास्तया गोधानाग्गद्या जीवराशयः । सहाय्याभ्यां मिलित्वा तु कृतवान् कर्मदारुणम् ॥ ३ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावानु स जातो धादुजोऽधुना ॥ ४ ॥
 सरस्वत्याः परे भागे विंशत्योजनसंमिते । प्रायश्चित्ते कृते सूत तयोः पुनर्मुखं त्विह ॥ ५ ॥
 प्रवक्ष्यामि महाभाग प्रायश्चित्तं शृणुष्व मे । रौक्मजाश्चटकाः कार्याः पत्रे छेरया वनान्तरे ॥ ६ ॥
 पलत्रिंशन्मिते पत्रे त्वष्टागुलमिताधिके । तदर्द्धार्द्धमिते पत्रे द्विपत्तीनत्र कल्पयेत् ॥ ७ ॥
 तत्र वृश्चिकसर्पौ च कार्यौ यत्नाच्च गह्वरे । वनदेवी तथा कार्यौ मापत्रयद्विरण्ययी ॥ ८ ॥
 वृक्षा लेख्या वने तस्मिन्वनौपधिलतादयः । सम्पूज्य सर्वे विधिपद्रव्यपुष्पाक्षतादिभिः ॥ ९ ॥
 ब्राह्मणाय प्रदातव्यं पूर्वजन्मन्मञ्जरम् ॥ १० ॥

मन्त्रः ।

" वनान्तरगताः सर्वे ये जीवा दाहिताः पुनः । वनदेव्याद्विद्वानां गच्छन्तु मम पातनाः " ॥ ११ ॥
 य एवं कुरुते सूत पुनर्पौत्रविवर्द्धनम् । भविष्यति न सन्देहो दानम्याऽस्य प्रभावतः ॥ १२ ॥
 नाशयेत्त्रिविधं पापं कायवाक्चित्तमभयम् । तिलपात्रं त्रिया प्रोक्तं कनिष्ठोत्तममध्यमम् ॥ १३ ॥
 स्वर्गमेकं जगन्त्ये त्वं द्विगुणं मध्यमे त्रिपेत् । त्रिगुणं चोत्तमं तद्वत्सुवर्णं पञ्चवीर्त्तनम् ॥ १४ ॥
 मत्सरीं गुरुणा यश्च विध्वामपि गच्छति । स भवेन्पूजकृच्छ्री तु गुरुतत्पादमाचरेत् ॥ १५ ॥

[गुरुतत्पादप्रायश्चित्तं पादवार्पिकमित्यर्थः । पञ्चदानं च देयम् ।]

मातुः सपत्नीगमने जायते चाश्मरीगदः । स तु पापविशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ १६ ॥
[प्रायश्चित्तमत्र त्रैमासिकम् ।]

दद्याद्विप्राय विदुषे मधुधेनुं यथोदिताम् । तिलद्रोणशतञ्चैव हिरण्येन समन्वितम् ॥ १७ ॥
दुग्धचोरस्तु पुरुषो जायते बहुपूत्रवान् । स दद्याद्दुग्धधेनुं च ब्राह्मणाय यथाविधि ॥ १८ ॥
सोदरीगमने रोगो जायते बहुपूत्रता । पराकक्षितयं चत्वारिंशद्ब्राह्मणभोजनम् ॥ १९ ॥
सहस्रमात्मसूक्तस्य पौरुषस्य स्वशक्तितः ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुश्चत्वारिंशदधिकाष्टशततम ॥ ८४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चान्द्रायणत्रयं कुर्यादादि मध्यं तथा परम् । तिर्यग्गामी स शूलेन प्रमेहेण युतो भवेत् ॥ १ ॥
कुर्यात्सांतपनादीनि प्रायश्चित्तं यथाविधि । सर्वव्यवायी मनुजः कन्यागामी तथैव च ॥ २ ॥
वातप्रमेहयुक्तः स्यात्कुर्याच्चान्द्रायणत्रयम् । मधुमेही मातृगामी सततं जायते नरः ॥ ३ ॥
पितृभार्याभिगामी च जलमेही तथाऽधमः । यो गच्छेद्भगिनीं नित्यमिक्षुमेहीति निश्चयः ॥ ४ ॥
[पितृभार्या सपत्नीजननीत्यर्थः ।]

प्रायश्चित्तं क्रमादत्र पञ्चर्षाण्यथ पञ्च च । अन्धानित्याचरेत्सम्यक्ततो रोगात्प्रमुच्यते ॥ ५ ॥
ब्राह्मणस्वर्णहारी च प्रमेही जायते नरः । धेनुं स्वर्णमयीं कुर्यात्पूर्वेण विधिना ततः ॥ ६ ॥
माद्भुखायोपविष्टाय प्रदद्यात्तामुदङ्मुखः । मन्त्रेणानेन विधिवत्पुच्छं हस्ते निधाय च ॥ ७ ॥

ध्यानमन्त्रमाह ।

" धेनुर्षाङ्गिरसां सत्रे प्रविष्टा सुरभेश्च या । बुहिता या तथा भानोरग्रे च वरुणस्य च ॥ ८ ॥
याश्च गावः प्रवर्तन्ते वनेषूपवनेषु च । तः प्रीणन्तु महादानात्पुत्रपौत्रप्रदाः सुखम् ॥ ९ ॥
प्रयच्छन्तु दिवारात्रमनिष्टस्य च शान्तये ।" एवं दत्त्वा च तद्दानं प्रणिपत्य विसर्जयेत् ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चचत्वारिंशदधिकाष्टशततम ॥ ८४५ ॥

अत्र कर्मणि स्त्रीपुंसयोर्मिलितयोः मत्त्येकं वा यथानिमित्तमधिकारः ।

अथ गर्भस्त्रावयज्ञोपवीतदानम् ।

श्रीसूर्य उवाच ।

भ्रवद्गर्भो भवेत्सा तु बालकं हन्ति या विपैः । यज्ञोपवीतं कुर्वीत काञ्चनं तु स्वशक्तितः ॥ १ ॥
अत्यन्तवर्णयुक्तेन राजतं चोत्तरीयकम् । पलाशेन तदर्धेन तदर्धेनाथ वा पुनः ॥ २ ॥
ग्रन्थिप्रदेशे देयं तु मौक्तिकं वज्रमेव च । प्रक्षाल्य पञ्चगव्येन गायत्र्या ताम्रभाजने ॥ ३ ॥
द्रोणप्रमाणं तस्मिन्निशिपेदपि मध्यतः । आज्यस्योपरि संस्थाप्यमुपवीतं सुपूजितम् ॥ ४ ॥

[एषि ताम्रभाजनोपरि आज्यं तत्प्रमाणं यथालाभोपपन्नं वा आज्यमुपवीतं स्थाप्यं

महोत्तरीयम् ।]

गन्धपुष्पाक्षतैर्धूपविद्यैरपि भक्तितः । ततो ब्राह्मणमाहूय होमं तत्र प्रकल्पयेत् ॥ ५ ॥
तिलैराज्येन मधुना मिश्रैरष्टोत्तरं जतम् । तस्मै हुतवते देयं वस्त्राद्यैः पूजिताय तु ॥ ६ ॥
मन्त्रेणानेन विधिवत्माद्भुखायोपवीतकम् ॥ ७ ॥

मन्त्रमाह ।

“उपवीतं परमिदं ब्रह्मणा विधृतं पुरा । भवर्नाकाऽस्य दानेन धर्मसन्धारणं स्वयम् ” ॥ ८ ॥

[अयमर्थः—संसारे द्विजकर्मनिष्पादकत्वेन यतस्त्वारयत्युपवीतम् ।]

वरात्रं ब्राह्मणेभ्यस्तु तस्मिन्काले प्रदापयेत् । अनुव्रज्य तथा कार्यं प्रणिपत्य क्षमापयेत् ॥ ९ ॥
गर्भस्त्रावकरादोपादेवं कृत्वा विमुच्यते ॥ १० ॥

अस्मिन्कर्मणि स्त्रियोऽधिकारः ।

मासोपवासिनी नारी यतः प्रद्यावयेद्यादि । यदि संपर्कदोषेण जायते साऽन्यजन्मानि ॥ ११ ॥
स्ववद्रक्ता सदा योनौ तन्निष्कृतिरिहोच्यते । मासोपवासं कुर्वीत तथा मासं पयोव्रतम् ॥ १२ ॥
क्षीरं मुष्णाति या नारी पूर्वजन्मनि सुव्रत । जन्मान्तरे च तस्या वै क्षीरं न क्षरते स्तने ॥ १३ ॥
क्षीराक्षं भोजयेद्विमान्साज्यं समधुमण्डकम् । अनुक्षिपेच्च तेनैव वृच्छिष्टाग्नेन राक्षितः ॥ १४ ॥
विमपादोदकैश्चापि क्षालयेत्कुचमण्डलम् । सुरामांसघृतशैर्द्रिह्यपूर्पैर्गन्धपुष्पकैः ॥ १५ ॥
भूतेभ्यश्च वलिं दद्याद्भूतानत्र च संशृणु । मधुश्च नवनीतश्च पिण्डमालयो ह्यवित्तकः ॥ १६ ॥
भूतभयः स्वशक्तिश्च भूतानां पक्षकं त्विदम् ॥ १७ ॥

[स्वशक्तिरिति मध्वादीनां विशेषणम् । अत्र सुरादीनि बलिद्रव्याण्युक्तानि

तेषु ब्राह्मणादिभिरनिषिद्धान्येव ग्राह्याणि ।]

ज्येष्ठभ्रातृर्षवूढे तु यो ना चोद्बहति स्वयम् । स भवेन्मृतपत्नीक उष्णज्वरसमन्वितः ॥ १८ ॥
प्राजापत्यत्रयं कुर्याद्वदानां त्रयमेव च । तामग्निरिति वाऽऽज्येन चरुणाऽष्टोत्तरायुतम् ॥ १९ ॥
शुद्धयाद्भोजयेद्विमानेवं पापात्ममुच्यते । मित्रभार्याभिगामी च मृतभार्य्यः प्रजायते ॥ २० ॥
तस्य पापस्य शुद्धयर्थं द्विजमकं विवाहयेत् । धर्मपत्न्यां सुव्रतायां मुखे मैथुनकारिणः ॥ २१ ॥
पत्न्यां विरक्तिर्भवति सुवर्णकलशेन सः । उनामहेश्वरं देवं रुद्रैकादशिनीजयैः ॥ २२ ॥
स्नापयेच्छुद्धया युक्तो ह्यविच्छिन्नांबुधारया ॥ २३ ॥

[व्यम्बकं यजेति मन्त्रः । अय यथाशक्ति सुवर्णेनोमामहेश्वरप्रतिमां

रजतवृषभारूढां कारयित्वा ब्राह्मणाय दद्यात् ।]

अथ दारिद्र्यहरधनदम्भूर्तिदानम् ।

दारिद्र्यो जायते मर्त्यो दानविघ्नं करोति यः । ऐश्वर्यं वाधते येन कारणं तच्छृणु प्रभो ॥ २४ ॥
पलाद्धेन तद्दत्तेन चतुर्थांशेन वा पुनः । धनदस्य मतिकृतिं कुर्याद्वातुमर्या शुभाम् ॥ २५ ॥
द्विभुजां वाहनोपेतां नयनानन्दकारिणीम् । शंखपद्मनिधिभ्यां च युक्तां वै स्कन्धयोर्द्वयोः ॥ २६ ॥
श्वेतवस्त्रेण संवेष्ट्य तण्डुलोपरि विन्यसेत् । तण्डुलानां परीमाणं भवेद् द्रौणमितं खग ॥ २७ ॥
ऋणं दत्त्वाजघिकां वृद्धिं गृह्णीयायः स्वतो मयम् । उत्पादयति चान्येषां पापाणेनाऽऽदानतः ॥ २८ ॥

[अधिकवृद्धिग्रहणं नाम शास्त्रवृत्तिवृद्धिग्रहणं विहाय । उत्पादयतीति

निमित्तमन्तरेण भयोत्पादनम् ।]

सलप्रहारकृच्चैव जातोऽपि धनिनां कुले । धनेन रहितः प्रायो देशान्तरगतो भवेत् ॥ २९ ॥
महाक्षेत्री बह्वेगी उदारतो भवेन्नरः । कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमयापरम् ॥ ३० ॥

कुर्यादिष्टचरुभ्यां च होमं व्याहृतिभिस्तथा । यत्किंचिदमितं सूक्तमद्युतं वारुणं जपेत् ॥ ३१ ॥
 अन्यायवृत्तिनृपतिसेवनाद्विप्रदर्शनात् । महादानसमादानाद् शुरुभार्याविमर्दनात् ॥ ३२ ॥
 दंष्ट्रिभ्यश्चैव मरणादपमृत्योश्च निन्दया । वेदबाह्यस्य शास्त्रस्य पठनात्कर्मसेवनात् ॥ ३३ ॥
 विप्रो बन्धनशस्त्राद्यैर्मरणादथ सौनिकः । उदासीनः सभामध्ये कृत्वा स्त्रीगमनं तथा ॥ ३४ ॥
 श्रुताध्ययनसंपन्नश्चोत्रियब्राह्मणस्य तु । उदासीनः सभामध्ये कृत्वा भङ्गं तु दारुणम् ॥ ३५ ॥
 परीक्षासमये प्राप्ते भृतकाध्यापकस्तथा । देवब्राह्मणराज्ञां तु स्वर्णापहरणात्तथा ॥ ३६ ॥
 अरण्ये निर्जने देशे जायते ब्रह्मराक्षसः ॥ ३७ ॥

[ब्रह्मराक्षसत्वं पिशाचत्वस्याप्युपलक्षणम् । तत्र निष्कृतिर्वृहन्मनुनोक्ता पुत्रादिभिः कार्याः ।]
 गयाश्राद्धं तु कृत्वापि जपहोमादिभिस्तथा । देवतातीर्थसेवाभिः कन्यादानेन चैव हि ॥ ३८ ॥
 ब्रह्मराक्षस्त्वपैशाच्यान्मुच्यते मनुव्रवीत् ॥ ३९ ॥

[जपेद्देवपारायणं पावमानसूक्तजपश्च तथा सहस्रनामादिजपश्च वाऽद्युतहोमादि,
 तत्र गोभृहिरण्यदानं साङ्गम् ।]

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः पट्चत्वारिंशदधिकाष्टतमः ॥ ८४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परमौक्तिकहारी यः प्राग्भवे विनतात्मज । तस्य पुत्रसुखं नास्ति विना तत्पापशोधनम् ॥ १ ॥
 तत्पापशोधनं मुख्यमत्र पार्थिवपूजनम् । ततो गोदशकं दद्यात्सर्वैर्द्रव्यसमन्वितम् ॥ २ ॥
 नानासुखैश्वर्ययुतो गजाश्वरयवाहनेः । बन्धुभृत्याधिकारादयो वस्त्रभूषणभूषितः ॥ ३ ॥
 सर्वे विष्णुप्रसादाच्च सुखं पापफलं शृणु । धूर्तं मिथ्याभिवादी च बहुलोभसमन्वितः ॥ ४ ॥
 जातसन्ततिदुःखार्तो बालवत्सवधादिह । नेत्ररोगान्वितो नित्यं शृणु चिह्नं पतन्निज ॥ ५ ॥
 चत्वारिंशन्मिते वर्षे सर्वसन्ततिनाशनम् । गृहपातान्महाभाग " वृष्टिरिष्टसमुद्भवात् ॥ ६ ॥
 पूर्वपापफलस्यात्र भोगादेव क्षयः स्मृतः ॥ ७ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्बालवत्साधनाशनीम् । कृपया दिवसेशानं लोकानां हितकाम्यया ॥ ८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तस्मिन्वर्षे महाभाग प्रार्थयश्चित्तं न विद्यते । दृढकर्मोर्जितात्पापात्र चोक्तं पापशोधनम् ॥ ९ ॥
 श्रवणाद्विरवशस्य वैशाखे विधिनाऽण्डज । माघे वा कार्तिके वापि दशावर्त्यं विधानतः ॥ १० ॥
 ततस्तु भोजयेद्विमान् होमयेच्च स्वशक्तितः । फोटिलक्षायुतं सूत रुद्राध्यायं जपेत्तथा ॥ ११ ॥
 धेनूनां दशकं दद्यात्सवत्सामरणान्विताम् । दद्याच्च कपिलामेकां स्वर्णशृङ्गां पयस्विनीम् ॥ १२ ॥
 प्रार्थयश्चित्तमिदं सूत यः कुर्याद्विधिपूर्वकम् । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याद् विवाहादपरात्सुत ॥ १३ ॥
 मृत्युः पथाशदन्दे ह खग चाकृतनिष्कृतेः । प्रापश्चित्ते कृते त्वत्र नवत्यन्देमितं तथा ॥ १४ ॥
 द्विसुक्तमायुः कथितं तीर्थं पुण्याश्रयेऽण्डज । जीवे कर्कटके सूत मकरे चन्द्रराशिगे ॥ १५ ॥
 त्रयोदश्यां दिवा भूमौ ऋक्षे मृगशिरोभिधे । निर्याणं कथितं तस्य विष्णुपूजनजात्फलात् ॥ १६ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तचत्वारिंशदधिकाष्टतमः ॥ ८४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पिङ्गलाक्षो भवेदत्र पूर्वं रीत्यपहारकः । तेन तत्पापशुद्ध्यर्थं देयं रीतिपलं शतम् ॥ १ ॥
गायत्र्या होमयेत्पश्चात्तिलान्विप्रांश्च भोजयेत् । मुच्यतेऽत्र महाभाग तद्गोमात्पापजाद् ध्रुवम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्याख्यासंवादे कर्मविपाके अग्न्यायोऽष्टवत्वारिंशदधिकाष्टशततमः ॥ ८४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेयं महाभाग खररोमा प्रजायते । पूर्वजन्मानि यो हन्यात्स्वर् पापविमोहितः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य शृणु तत्त्वतः । निष्कत्रयं हिरण्यं च दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
ब्राह्मणाय दरिद्राय वेदवेदाङ्गपारिणे ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यासंवादे कर्मविपाके अग्न्यायः एकविंशतिदधिकाष्टशततमः ॥ ८४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भुक्तं गर्भपुष्ट्यर्थं कुक्कुटाण्डं खगेश्वर । अत्र जन्मानि सा जाता संकरा लोभसंयुता ॥ १ ॥
घनधान्यसमायुक्ता पूर्वपुण्यादिहाण्डज । न च गर्मं दधात्येषा प्राक्पापादण्डभक्षणात् ॥ २ ॥
कृत्वाण्डं विधिना तद्दक्षैरण्यं द्विपलात्मकम् । तद्वर्षार्धमितं वापि त्रिपु वित्तानुसारतः ॥ ३ ॥
दत्त्वा द्विजाय विधिना आचरेच्छांकारं व्रतम् । फाल्गुनादौ चतुर्दश्यां कृष्णायां मासिमासि तु ॥ ४ ॥
पूजयेच्छांकारं राज्ञी तथा जागरणेन च । भवन्ति सुलभाः पुत्राः सततं कृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्याख्यासंवादे कर्मविपाके अग्न्यायः पचासदधिकाष्टशततमः ॥ ८५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत महाभाग कर्म यत्कृतवान्पुरा । जीवोऽयं तत्फलं चात्र प्रवक्ष्यामि समासतः ॥ १ ॥
अमंवरमान्भवे विप्रो धर्मशास्त्रार्थकोविदः । राजप्रचारी बलवाञ्छूरो मंत्री महायशः ॥ २ ॥
सन्धिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता मित्रबदः । गत्वा त्वरिपुरं तेन धातिताः शत्रवः पुरा ॥ ३ ॥
विश्वास्ताद्राजकार्येषु कृतं कर्मातिद्वारणम् । ण्ठितं तत्पुरं तेन लोभोपहतचेतसा ॥ ४ ॥
पीडिता बहवो लोका द्रव्यलोभाकुलीकृताः । स तेन कर्मणा युक्तः प्राप्तस्तु यमशासनम् ॥ ५ ॥
शुक्त्वाऽतिदारुणान्सूत नरकान्धोरदर्शनान् । तथा पुण्यफलात् सूत प्राप्तपुण्यावशेषतः ॥ ६ ॥
स्वर्णकारकुले जातो धूर्तो लोभपरः सदा । नानाचीर्यक्रियायुक्तो लोकबंधनतत्परः ॥ ७ ॥
महाभिमाननिरतः प्रियो राजजनेष्वपि । सुतैश्चर्यपनेर्युक्तः कुटुम्बभरणे दृढः ॥ ८ ॥
नानास्त्रीसुखसंयुक्तस्तथा पुत्रविवर्जितः । वक्ष्यामि निष्कृतिं सूत सर्वपापनिवृत्तनीम् ॥ ९ ॥
प्रयागे त्वयवा काश्यां स्याप्य लिङ्गं सुशोभनम् । पूजयेत्तु त्रिवर्षान्तं मंत्रीस्तद्विघ्नकस्तथा ॥ १० ॥
गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्द्विदीपकैः । संपूज्य विधिवद्देवं तदन्ते भोजयेद् द्विजान् ॥ ११ ॥
शिवभक्तान्स्तथा शान्तान् पूजयेद्ब्रह्मदक्षिणैः । नानाहिरण्यैर्विधिवत्तथा चाभरणीः शुभैः ॥ १२ ॥
अथवा शृणुपात्रं यजुर्वेदं विधानतः । ब्रह्मचर्येण सततं प्रायश्चित्तमिदं परम् ॥ १३ ॥
य एवं कुरुते भक्त्या पूर्वपापीधनाशनम् । संप्राप्य तत्र निर्याणं दिवलोकं हि गच्छति ॥ १४ ॥
कर्तव्यं ब्राह्मणद्वारा सर्वमेतद्वि काश्यप । नापिकरोऽ शूद्रस्य वेदस्य श्रवणे क्वचित् ॥ १५ ॥
तत्ता शलाका देया वै शूद्रकर्णेऽतिदारुणा । श्रुतं पातयणं येन पापेनाक्रान्तचेतसा ॥ १६ ॥

आयुरन्दाः शतं तस्य कृतनिष्कृतिचेतसः । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं जायते पट्टिस्तरे ॥ १७ ॥
एतज्जन्मफलं प्रोक्तं सविधानं समासतः ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकपचाशदधिकाष्टशततमः ॥ ८९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे हन्यात् खरमत्रैव जन्मानि । खररोमसमानानि रोमाणि प्रभवन्ति च ॥ १ ॥
ब्राह्मणाय तदा दद्यात्स्वर्णनिष्कत्रयं सुत । जायते सूक्ष्मगोमा सा विनतानन्दवर्दन ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विपचाशदधिकाष्टशततमः ॥ ८९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पुराऽपहरेद्वीतिं नारी सा च पतत्रिण । पिङ्गाक्षी जायते चाग्र प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
रीतिं दद्याच्छतपलं तथा ब्राह्मणभोजनम् । गायत्र्या जुहुयाच्छतपत्रा तिलान्द्रोगविनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय छपचाशदधिकाष्टशततमः ॥ ८९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे वनिता या च परसिद्धान्नहारिणी । साऽत्र जन्मनि रोगेण शूलैर्नैव च वाध्यते ॥ १ ॥
सिद्धान्नदानं विप्रेभ्यो दीनेभ्योऽपि पतत्रिण । भिक्षुभ्यश्च तथा दानाद्भस्मान्नाच्च शक्तितः ॥ २ ॥
न जायते शूलपीडा तस्याश्च कृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्तेऽकृतेऽत्रैव त्रियते शूलपीडया ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पचपचाशदधिकाष्टशततमः ॥ ८९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उष्ट्राती भवेत्पूर्वं जन्मन्यथ पतत्रिण । सोऽत्र जन्मनि जायेत नरश्च विकृतस्वरः ॥ १ ॥
वक्ष्यामि तस्य पापस्य नाशनं चात्र जन्मनि । कर्पूरं त्रिपलं दद्याद्विप्रेभ्यः शक्तितोऽण्डज ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पचपचाशदधिकाष्टशततमः ॥ ८९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बन्धयेयं या महाभाग पृच्छति त्वं प्रयोजनम् । गर्भपातरता पूर्वं अनुष्मन्त्र फलं त्विदम् ॥ १ ॥
सुखजा प्राग्भवे त्वत्र तत्पापाद्यवनी हि सा । निष्कृतिं तत्पवक्ष्यामि गङ्गायां हि पतत्रिण ॥ २ ॥
पूजयेत्तु शरद्व्राणां त्रिगुणार्द्धं तदर्द्धकम् । शक्त्याऽय भोजयेद्विग्रान्वान्ववांश्च स्वशक्तितः ॥ ३ ॥
अनेन विधिना या च प्रायश्चित्तं समाचरेत् । जायते सन्ततिस्तस्या इह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्पचाशदधिकाष्टशततमः ॥ ८९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्पशरी च पुरुषः प्राग्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
दानात्पण्डितादत्र सीसकादण्डजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपचाशदधिकाष्टशततमः ॥ ८९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव बाहुजः कश्चिद्देशे कीर्णमिरे सुत । धर्मकमलारः पत्नः प्रियुषः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तितः । पूर्वस्थपि च पात्रेभ्यो गोभूयश्चादेकानि च ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य वैभवात् । स्ववंशजस्य कस्यापि गृहं शत्रोर्मनोहरम् ॥ ३ ॥
 निर्दग्धं वैरिभावेन राज्ञौ भार्यासहायतः । तस्मिन्दाहे महाबाहो निर्दग्धं वृषभद्वयम् ॥ ४ ॥
 गृहस्थाः स्वल्पजीवाश्च घातिताः क्रूरकर्मणा । ततो बहुतिथे काले गतः स यमशासनम् ॥ ५ ॥
 'सखीकः स्वफलं सुक्त्वा पापाद्दुष्टं शुभं तथा । पुण्यात्पञ्चनदे देशे स जातो बाहुजाघः ॥ ६ ॥
 मध्वेस्वरूपो मतिमान्कुलेष्टः पुरुषो दृढः । रक्तो नोद्धो नातिनीचो बहुकन्यः पृथुर्विभुः ॥ ७ ॥
 यौवनेऽन्ते सुवैश्वर्धनधान्यैश्च संयुतः । मितदो लोभभाग्यादयः कृतिर्मानि जनप्रियः ॥ ८ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः कश्चित् ॥ ८ ॥

चिन्तातुरोमो धूर्तश्च दुःखार्तो मानवर्जितः । गोघातादग्निदाहाच्च जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
 सहायलक्षणं सर्वं कथयामि खगेश्वर । या स्त्री पूर्वं सहायाऽऽसीदाहकर्मणि चाण्डज ॥ १० ॥
 सा ज्येष्ठा प्रष्टुवात्र मृतपुत्राञ्च जन्मनि । लक्ष्मेतदण्डजश्रेष्ठ जन्माद्वाद् वृषभे शनिः ॥ ११ ॥
 लक्षणैरभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदान्पहम् । कारयित्वा शिवं साङ्गं पलैर्वदमितैः शुभैः ॥ १२ ॥
 हिरण्यमे महाभाग पत्रे लेख्यं शिवान्वितम् । तदर्थार्थमितं वापि त्रिषु वित्तानुमानतः ॥ १३ ॥
 पूजयित्वा तु गन्धाद्यैः षोडशीरुपचारकैः । संस्थाप्य पशुपं पश्चाद्गोत्रे सुमनोहरे ॥ १४ ॥
 सर्वोपस्कारसंयुक्ते वित्तानाम्बरभूषिते । दद्याद्देविधिहाय मन्त्रमेतमुदीरयन् ॥ १५ ॥
 " मोहात्पूर्वं महापापमग्निदाहाद्यदजितम् । तन्नाशाय ददेऽहं तु शिवं गौरयसंस्थितम् " ॥ १६ ॥
 गोधिकायास्तथा जीवाः पत्रे लेख्यास्तु राजते । शिवपत्रमितं दद्याद्ये चाऽप्ये घातिताः पुरा ॥ १७ ॥
 पञ्चमापमितो बहिर्द्वयो हेममयः शुभः । गायत्र्यष्टसहस्रं तु रौद्र जप्त्वा सहस्रकम् ॥ १८ ॥
 अष्टाक्षरं द्विदाहर्षं होमयेद्गोमयेद् द्विजान् । ५ एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ १९ ॥
 न तस्य पुत्रमरणं तदग्रे जायते कश्चित् । जायन्ते सुलभाः पुत्राश्चाधिव्याधिविवाजिताः ॥ २० ॥
 नैवं करोति यो मोहाच्चात्र पुत्रविवाजितः । चत्वारिंशन्मिते कूने वर्षे रिष्टं प्रकीर्तितम् ॥ २१ ॥
 पञ्चाशन्मितकेऽन्ते वाऽरिष्टं चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते ह्यासुश्चतुःसप्तमितावटकम् ॥ २२ ॥

इति श्रीष्टद्वसूर्णरत्नसभादे कर्मविपाके अथ्यापोऽष्टपञ्चाशदधिकारः ॥ ८१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कास्यहारी तु पुरुषः प्राग्भवे विनतात्मज । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
 दानाच्छतपलादत्र सीसकादण्डजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे शीर्षरोगे न पश्यति ॥ २ ॥

इति श्रीष्टद्वसूर्णरत्नसभादे कर्मविपाके अथ्यापोऽष्टपञ्चाशदधिकारः ॥ ८१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घन्ध्यायाश्च महाभाग प्रायश्चित्तं शृणुष्व तत् । शूलोद्भिन्नतनु चौरं मृतं प्राप्य खेदिने ॥ १ ॥
 सत्तले तु तदा कुर्याद्विद्व्या स्नानं शतीपरं । पत्रेऽशोद्धवैः सूत तथा मृदिश्च ममकैः ॥ २ ॥
 तीर्थोदकैः समन्त्रैश्च सम्पूज्य प्रयमं सुत । विविक्ताऽनेन वा कुर्याद्विद्वन्वा पुन उद्वेह उद्वेह ॥ ३ ॥

इति श्रीष्टद्वसूर्णरत्नसभादे कर्मविपाके अथ्यापोऽष्टपञ्चाशदधिकारः ॥ ८२० ॥

कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य सुराधिपम् । गन्धैः पुष्पैः समभ्यर्च्य दीपा देयाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
इति श्रीद्वसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टमः सप्तत्यधिकाष्टशततम ॥ ८६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ गृध्रश्चक्रे मुष्कनिकुट्टनम् । वृषभस्य महाभाग स्वार्थसाधनतत्परः ॥ १ ॥
तेन कर्माजितेनात्र पण्डश्चैवापवर्णजः । गवा पालनजात्युष्पात् प्रागत्र सुखसंयुतः ॥ २ ॥
गोपीडनान्महापापात्तस्य नैवात्र बिन्मयम् ॥ ३ ॥

इति श्रीद्वसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनसप्तत्यधिकाष्टशततम ॥ ८६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या फाचिद्योपिता पूर्वं मोहात्परपृष्टं हरेत् । साऽत्र जन्मनि रोगेण नेत्रोत्थेन मपीडयते ॥ १ ॥
कुरुक्षेत्रादितरिषु घृतधेनुप्रदानतः । मुच्यते सा महारोगान्नेत्रजान्माऽत्र संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीद्वसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय सप्तत्यधिकाष्टशततम ॥ ८७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीमवधीत्पूर्वभवे पूर्वं नराधमः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णगुल्मयुतो भवेत् ॥ १ ॥
स्वर्णशृङ्गा रौप्यचुरा घण्टाभरणभूषिताम् । सूक्ष्मकम्बलसंयुक्ता दद्याद्दिविदे सुत ॥ २ ॥
कृष्णगुल्मोद्भवा पीडां नरश्चात्र न पश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीद्वसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय एकसप्तत्यधिकाष्टशततम ॥ ८७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे याऽभवंत्काचित् स्वर्णकारी पतत्रिण । स्वधर्मनिरता सा च दानधर्मपरायणा ॥ १ ॥
तद्गृहे धान्यराशिं तु चरन्ती गौः स्वभागतः । ताडिता कुक्षिभागे तु लकुटेन भृशं सुत ॥ २ ॥
तच्छाडनान्महादुःखं प्राप्ता गर्भातिमारतः । मृता च तेन दुःखेन गर्भजातसमन्विता ॥ ३ ॥
तत्कर्मणा समायुक्ता संप्राप्योचितगासनम् । पुनः शरीरमा जाता गौरवर्णा शुभानना ॥ ४ ॥
धनभृत्याश्चभोगादिनानाविभवसंयुता । पुनस्तततिहीना सा प्राग् गोघात घसम्भवात् ॥ ५ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापक्षयंकरम् । कुर्यादधीमरण्ये तु देशे लोकाकुले तथा ॥ ६ ॥
मार्गे हि धर्मतो यत्नात्प्रतिष्ठा कारयेत्ततः । मस्याप्य च शिवं तत्र विधिना विनतासुत ॥ ७ ॥
होमयेच्च ततस्तत्र तितानाज्ययुतानिह । भोजयेद्ब्राह्मणान् भक्त्या शिवपूजनतत्परान् ॥ ८ ॥
दद्यात्तयैका किला सर्वपापप्रणाशनीम् । प्रायश्चित्तमिदं सूत पूर्वजन्माधनाशनम् ॥ ९ ॥
नैव या कुरुते श्रुत्वा तस्याः संततिज भयम् ॥ १० ॥

इति श्रीद्वसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वादशत्यधिकाष्टशततम ॥ ८७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः पश्चिन्माग्भवे सूत दुग्धं हरति मानवः । तत्तराले पापमेवात्र बहुपुत्री प्रजायते ॥ १ ॥
दुग्धधेनुप्रदानाच्च विधिना त्वय जन्मनि । नृद्वृष्टान्महारोगान्मुच्यते गृहदाम्न ॥ २ ॥

इति श्रीद्वसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय त्रिंशत्यधिकाष्टशततम ॥ ८७३ ॥

१ आप येव हन्तानाणि युवया दिशंनिवदिद भवेत् ।

श्रीसूर्य उवाच ।

दुग्धं हरति या नारी कस्याचित्पापमोहिता । पूर्वजन्मनि साऽत्रैव बहुमृत्तृणाऽऽकुला ॥ १ ॥
 दुग्धघेनुप्रदानाच्च वेदवेदाङ्गपारणे । विधिना काश्यपेयांश्च न पश्येद्बहुमृताम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यादि कर्मविपाके अन्यायधृतः सप्तत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्वातयेत् सूत महिषीं नवयौवनाम् । प्राग्भवे नियतं सोऽपि कुष्ठगुल्मेन वाध्यते ॥ १ ॥
 स नानास्नदनेन विधिना गरुडाग्रजः । नाशयेत् कुष्ठगुल्मोत्थां पीडामत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
 अथवा महिषीदानाद्विप्राय विधिनाऽण्डज । महिषीपापजाद्रोगात्सुखी भवति मानवः ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यादि कर्मविपाके अन्यायः पञ्चसप्तत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कुर्यात्पापलोभेन पूर्वं मुष्कनिकुट्टनम् । ब्रह्मपुत्रस्य पण्डः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
 क्षानाज्ञानिकृते वापि निष्कृतिर्नात्र विद्यते । ब्रह्मचातान्महापापात् पण्डः स्याद्बहुजन्मनि ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यादि कर्मविपाके अन्यायः षट्सप्तत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव फलहत् काचित् प्रमादाद्दिनतासुत । पूर्वजन्मनि पुण्याऽपि बहुदानता सती ॥ १ ॥
 अत्र ता क्षत्रिया जाता प्रागपि क्षत्रियाऽण्डज । अत्र पुत्रविहीनासा फलहत्पापजाहृदात् ॥ २ ॥
 फलानां बहुदानाच्च चातुर्मास्येऽत्र नित्यशः । भोजनं तु तदा पश्चात्कारयेत्स्वेच्छया द्विजाद् ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्मात् फलहत्पापनाशनम् । अमायां नारिकेलानि देयानि खड्ग शक्तिः ॥ ४ ॥
 तद्वृत्ते पुत्रवृद्धिः स्यात्क्षीरं वर्षसप्ततिम् ॥ ५ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यादि कर्मविपाके अन्यायः सप्तसप्तत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिहारी पुमान् पूर्वं जन्मन्यग्रे खगेश्वर । जायते मेदसा युक्तस्तदुत्तमं प्रवेदिनः ॥ १ ॥
 कार्तिकेयामय वैशाखां दधिघेनुप्रदानतः । तस्माद्रोगादिमुच्येत तत्पठे नृद्विजः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यादि कर्मविपाके अन्यायोऽष्टसप्तत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीघातने नारी प्राग्भवे विनतासुत । अत्र जन्मनि पश्चात् कुष्ठगुल्मेन वाध्यते ॥ १ ॥
 दयात्सावराणां सूत महिषीं यमदेवताम् । युगकंवलमंछतां सिद्धिं नवयौवनान् ॥ २ ॥
 सा मुच्यते महापापान्महिषीवधजात्सुत । तस्मिन्नुपगतं त्वं कुष्ठगुल्मं न पश्यति ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यादि कर्मविपाके अन्यायः पञ्चसप्तत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विधेत् प्राग्वृषभानां च नासाग्रं गरुडाग्रज । नासाछेदोत्र तस्यास्ति युवभावे विनिश्चयात् ॥ १ ॥
नास्ति तद्विमयं कापि दत्तैर्दानशतैरपि ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अप्यायोऽशीत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महाभाग चारणोऽतिप्रियंवदः । कवित्वशक्तिनिरतो ॥ बहुचारणसंयुतः ॥ १ ॥
प्रेरितो दैवयोगेन गतो राजाश्रयं प्रति । तत्तेवानिरतो नित्यं चिरकालमुपस्थितः ॥ २ ॥
अयं तत्र महावादे कवीनां हि खगेश्वर । महाघोरमभूच्छुद्धं, राजद्वारे, भयमदम् ॥ ३ ॥
स चारणो महाक्रोधात्कृतवानात्मघातनम् । परवाते कृते सूत स्वशरीरमथाऽप्यजत् ॥ ४ ॥
तेन कर्मविपाकेन महाचौर्येण चाण्डज । भुक्त्वा स्वर्गफलं पुण्यादात्मघातात्पारिच्युतः ॥ ५ ॥
वेनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । वभूव लाटदेशेऽसी पादजो धर्मकर्मवित् ॥ ६ ॥
राजमान्योऽतिकुशलो विष्णुभक्तिपरायणः । सत्पात्रेषु ददौ दानमन्नवस्त्रधनादिकम् ॥ ७ ॥
परोपकारनिरतो जनो धर्मोपदेशकः । पुत्रवान् धनवान्शूरो यशस्वी ज्ञानवान्शुचिः ॥ ८ ॥
शुभमप्यशुभं चैव शौवने कृतवान्मुत । शुभारण्यं कर्म तत्प्रोक्तमशुभं शृणु तत्स्वतः ॥ ९ ॥
धनिनो राजमान्यस्य वैश्यस्य प्रतिवंशिनः । पत्न्या दास्या च श्यालेन संयुक्तः स्त्रीतहायतः ॥ १० ॥
विप्रयोगात्तं वैश्यं हत्वा तद्ब्रह्मण्यमाहृतम् । (मेकरारण्यं च निक्षेपं पञ्चकुम्भमयं तथा ॥ ११ ॥
तन्मध्ये कुम्भमेकं तु संकल्पयितव्यं ततः ।) पापं घोरं समाश्रित्य मृतः कृतिपयैर्दिनैः ॥ १२ ॥
पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यावशेषेण हिमवत्पादमाश्रिते ॥ १३ ॥
मायापुरीमहाक्षेत्रे गङ्गापश्चिमभागतः । धर्मकर्मसमायुक्तो जातोऽयं ब्राह्मणोऽयुना ॥ १४ ॥
इदं तु पञ्चमं जन्म ब्रह्मवंशसमाश्रितम् । तिर्यग्योनिषु भूभागे भुक्त्वा जन्मचतुष्टयम् ॥ १५ ॥
संकल्पितस्य हरणात्स्वर्मानुर्जन्मलग्नः । मकरारण्यस्य भूभागाग्निधेश्वर हरणादपि ॥ १६ ॥
लग्नतः पञ्चमे चैव मकरे भूमिनन्दनः । हरणात्पञ्चकुम्भस्य पञ्चग्रहसमाकुलः ॥ १७ ॥
आयस्याने विशेषेण शूने केतुर्व्यवस्थितः । वातामयो मुसपित्तः कदाचित्कफरोगवान् ॥ १८ ॥
महदारम्भकश्चादौ परिणामे विरक्तिभाक् । संसारदुःखमृषिष्ठां निवृत्तिं चिन्तयेत्सदा ॥ १९ ॥
राजमान्यो वदान्यश्च पितुः सुखविजितः । धर्मं बुद्धिं सदा कुर्वाण्मन्दस्तद्दानिकुन्मुहुः ॥ २० ॥
प्राग्भवे ये सहायास्तत्पापकर्मणि वै खग । तेऽत्र पत्नीसुता भूत्वा दुःखं दत्त्वा मृतिं गताः ॥ २१ ॥
प्राक्पत्नी या तु संजाता सैवेदानीं तथा भवेत् । निक्षेपद्रव्यहरणात्पापाहुः स्त्री च सर्वदा ॥ २२ ॥
दासीप्रसङ्गजात्पापाघ्रिधातुः सुखविजितः । स्त्रीप्रसङ्गेनातिसौख्याच्चिन्ताक्रान्तो भवेत्सदा ॥ २३ ॥
लक्ष्योऽत्र लक्षणेभिः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलैर्दशमितैः कार्यो वैश्यो दुर्वर्णषातुतः ॥ २४ ॥
पत्रे लेख्यः शुभाकारः स्त्रीयुगेवमुदीरयेत् । “दुर्वर्णवणिजं त्वेन सभार्यं सोमदैवतम् ॥ २५ ॥
ददेद्दं विप्रमुन्याय पूर्वपापविशुद्धये” । घृतपूर्णान्ध्रकुम्भान्पलरूप्यमुखान्पृथक् ॥ २६ ॥
पञ्चम्यो ब्राह्मण्यो वै दद्यात्पापविशुद्धये । धेनुं सालकृतां दद्यादाचार्याय प्रयत्नतः ॥ २७ ॥
विभ्रेभ्यो दक्षिणां दद्याद् भक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् । य एवं कुरुते सूत शक्त्या पापविशोधनम् ॥ २८ ॥
स पुनमुत्तमानोति श्रिया चार्त्रेव जन्मनि । नापयो व्याधयस्तस्य न वीर्यक्षयमान्नुयात् ॥ २९ ॥

न करोति यदा लोभात्प्रोक्तं वै पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नाश्र संशयः ॥ ३० ॥
 शून्यं पञ्चमिते वर्षे रिष्टं चाऽकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते तस्य सप्तोनां वर्षसप्ततिम् ॥ ३१ ॥
 जीवनं कथितं त्वत्र न त्वरिष्टभयं भवेत् । न भवेत्पुत्रमरणं निर्य्याणत्वे च सप्ततिः ॥ ३२ ॥
 जन्मादिमरणांतं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यदन्तरगतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ३३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकाशीत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महाभाग चारणोऽतिभियंवदः । कवित्वशक्तिनिरतो बहुचारणसंयुतः ॥ १ ॥
 प्रेरितो दैवयोगेन गतो राजाश्रयं प्रति । तत्तेवानिरतो नित्यं चिरकालमुपासितः ॥ २ ॥
 भुक्त्वा स्वर्गफलं पुण्यादात्मघातात्परिच्युतः । महाभूमिभुजां वंशे म्लेच्छानां चाजनि स्वयम् ॥ ३ ॥
 सिन्धोः पश्चिमभागे तु इत्योजनसंमिते । देशे कर्कटं जीवे लग्नस्ये चन्द्रसंयुते ॥ ४ ॥
 गौराङ्गः पृथुलो धूर्तः सर्वविद्याविशारदः । सुखैश्वर्यसमाक्रान्तो धनवाहनभोगभाक् ॥ ५ ॥
 शूरः सुवेशोऽतिशूरो बहुपालनतत्परः । पापाहोभरतः क्रोधी नानाभैरवशासनः ॥ ६ ॥
 रिष्टं पष्टिमिते वर्षे पञ्चहीने पतत्रिण । महाकालनरादानात् सुवर्णस्य पतत्रिण ॥ ७ ॥
 सर्ववित्तपडंशेन महारिष्टहरं परम् । पञ्चाशीतिमितायुः स्याद् दत्ते कालनरेऽण्डज ॥ ८ ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृते ह्यत्र रिष्टं स्यात्प्रोक्तवत्सरे । कालरूपेण शल्लेण तत्क्षणं मरणं स्मृतम् ॥ ९ ॥
 महाघोराहवे सूत चात्मघातादिदं फलम् । चिह्नं तस्य प्रवक्ष्यामि ह्यात्मघातसमुद्भवम् ॥ १० ॥
 हृदित्यं लगुनं पुत्र पडंशुलमितं शुभम् ॥ ११ ॥
 दध्नश्च हरणान्नारी प्राग्भवे त्वत्र जन्मनि । भेदसा पीडयते सा नृ विनतानन्दवर्द्धन ॥ १२ ॥
 दधिपेक्षुमदानाश्च ब्राह्मणाय कुटुंबिने । मुच्यतेऽत्र महारोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ १३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याये द्व्यशीत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तस्मै निहते पूर्वभवे च गृहडाग्रज । अत्र जन्मनि नेत्रेषु कातरत्वं प्रजायते ॥ १ ॥
 रत्नपेक्षुमदानादिधिना ब्राह्मणाय च । न पश्यत्यक्षिजं रोगं कातरौतयं हि काश्यप ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याये द्व्यशीत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे सुमुखी, काचिन्नता देवालयेऽण्डज । दीपा धातुमयास्तत्र चान्यदत्ता हतास्तया ॥ १ ॥
 सा शूद्राश्च महाभाग धनपुत्रसमन्विता । चन्द्रग्रहे महादानात्मापकृतास्तु पतत्रिण ॥ २ ॥
 तेन कर्मविपाकेन चक्षुःपीडाऽतिदारुणा । त्रिदोषैर्द्विषिता चात्र युवभावे स्वर्गेश्वर ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दीपहृत्पापशोधनम् । दीपा देया धृतेनाऽत्र पूरयित्वा सुवर्णजाः ॥ ४ ॥
 सुवर्णादिमितं भव्यं संपूज्याय महेश्वरम् । गन्धपुष्पैस्तया दीपैर्हर्षभोज्यैः प्रयत्नतः ॥ ५ ॥
 दद्याद् दिनेभ्यो बहुशस्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याये धनुस्शीत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रगन्धयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । मयुहासी च यः पूर्वं प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥

१ तथा । २ फलेभ्यः ।

मधुधेनुप्रदानाद् ब्राह्मणाय पतत्रिण । दुष्टगन्धिकृतादौपान्मुच्यते नाऽत्र संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अष्टाशतिकाष्टशततम ॥ ८८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरलुं घातयेत्पूर्वं या नारी गरुडाग्रज । कातराक्षी प्रजापेत चक्षुरोगात् पतत्रिण ॥ १ ॥
धेनुं रत्नमयीं दद्यात् ससुवर्णां विधानतः । न पश्यत्यक्षिरोगं सा तद्दत्तेन महाद्वुतम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अष्टाशतिकाष्टशततम ॥ ८८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्जन्मन्यप्यभूत्कश्चिन्नरो राजकृषान्वितः । दण्डाधिकारवाञ्छुद्दो दृढो ब्राह्मणपूजकः ॥ १ ॥
नानादानरतस्तत्र लोभाद्वाऽपि विशेषतः । व्यभिचाररतस्त्यैकब्राह्मणस्य पतत्रिण ॥ २ ॥
लोभाच्चकारासौ तत्र हण्डच्चेदं च तत्क्षणात् । स तेन कर्मणा युक्तो मुक्त्वाऽतियमशासनम् ॥ ३ ॥
देशे पञ्चनदे ह्यत्र जातः शूद्रोऽस्ति चाधमः । स चास्त्यत्र विवर्णस्तु पण्डः पापमतिः सुखी ॥ ४ ॥
सकलैश्वर्यसंपन्नो नानाधनसमन्वितः । नानावाहनभोगादयो दानात् सर्वमिदं सुत ॥ ५ ॥
सप्तजन्मन्यसौ प्रेढो भविष्यति स्वगेश्वर ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अष्टाशतिकाष्टशततम ॥ ८८७ ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नः शौर्यौदार्ययशोधनी । राजमानविरोधी च नानासौख्यरतः सदा ॥ १ ॥
किञ्चिद्वातादिना पीडा जायते चोदरे मृशम् । वातरक्तादि शिरसि जायते पक्षसंख्यया ॥ २ ॥
तस्य भार्या शुभाचारा सुरुषा गुणशालिनी । प्रियभाक्तरता नित्य दानदाक्षिण्यवर्तिनी ॥ ३ ॥
एकपुत्रप्रसूता चाप्स्यन्पुत्रमुपागता । पश्चात् पुष्पं गतं शान्तिमपत्यं नैव जायते ॥ ४ ॥
येन कर्मविपाकेन पाप नश्यति तत्त्रिधा । विधानं च हितार्याय सत्यं ब्रूहि दिवाका ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णोत्तरे जातो धातुकास्यादिकारकः । ब्राह्मणो मित्रसंजातो बहुद्रव्यसमाकुलः ॥ ६ ॥
व्रणविक्रयकर्त्ता च विप्रद्रव्येण वर्द्धितः । कालेन महता वत्स स विप्रो निधनं गतः ॥ ७ ॥
संशितं तद्धनं सर्वं न तु किञ्चित् प्रदापितम् । ब्रह्मत्वं भक्षितं तेन वंशवृद्धिविनाशनम् ॥ ८ ॥
तेन कर्मविपाकेन नानासन्ततिनाशनम् । यो वै तस्य मृतः पुत्रः स जातो ब्राह्मणस्य च ॥ ९ ॥
इदं जन्म चतुर्थं तु ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । भार्या दुःखकरी ह्येवं पुत्रहीना पतत्रिणी ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रापश्चित्तं पर्यं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवेश सन्ततोः सौख्यहेतवे ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मत्वं विपसंतुल्यं पुनपीनविनाशनम् । विपणैकोऽपि-अग्रयते ब्रह्मत्वात् सुतसन्ततिः ॥ १२ ॥
तस्य सन्तत्यनाशाय पारमेष्ठिभूतिं पराम् । मुशुमे भूपदेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥
उपोदष्टदलं पद्मं राजतं शुक्लतण्डुलैः । तन्मध्ये स्थापयेत् रुम्भमत्रणं शुभलक्षणम् ॥ १४ ॥
मुनीवसरिलैः पूज्यं सप्तर्षिपथिपहवम् । नानाफलपुष्पतोषितं पूर्णपात्रोपशोभितम् ॥ १५ ॥

तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वैष्णवं-वर्तुलाकृति । सप्तध्यान्यफलोपेतं ब्रह्मसूत्रचन्दनान्वितम् ॥ १६ ॥
तन्मध्ये स्थापयेन्नृति निष्कण्डवनिर्मिताम् । सुवर्णस्य त्रिशुद्धा च दापयेद्देवादिने ॥ १७ ॥
प्रतिष्ठां पूजनं कृत्वा ततो गां वै सवत्सकाम् । शतमथोत्तरं पक्षिन् द्रोणाः सर्वैव निर्मिताः ॥ १८ ॥
जातीपुष्पसमुद्भूता लक्षपूजा शिवोपरि । संकष्टान्मोचयेद्देवं ब्रह्मेण परिधापयेत् ॥ १९ ॥
एवं कृतविधेः सूत निश्चला सन्ततिर्भवेत् ॥ २० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टासीत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या फाचिद्वनिता मोहात्प्राग्भवे माश्लिक्ं हरेत् । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र दुर्गन्धाढ्या प्रजायते ॥ १ ॥
मधुघेनुप्रदानाच्च व्यतीपातादिपर्वसु । दुर्गन्धरोगात् सततं-सूच्यतेऽत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पण्डोऽस्ति राजसंमानी अत्र जन्मनि चाण्डजः । महाडुष्टक्रियायुक्तो बधबन्धनतत्परः ॥ १ ॥
प्राक् कृतास्तु महादानात्सुखैश्वर्यसंमनितः । महामानी महापुंस्तः पण्डोऽगम्यातिसेवनात् ॥ २ ॥
नाऽत्र जन्मनि भो सूत प्रायश्चित्तं मयोदितम् । अगम्यागमेनं पापं प्रायश्चित्तविबर्जितम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्यायो नवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मग्री सा मया मोक्ता या पूर्वं धातयेद्विजम् । सर्वं विचेष्टितं तस्माच्छृणुष्वान्न पतत्रिण ॥ १ ॥
अनया द्रव्यलोभेन सपत्न्या धातितः सुतः । प्राग्भवे विप्रदानेन कुमारी दोषवर्जितः ॥ २ ॥
तस्मादियं महादुष्टा बाल्ये कुष्ठान्विता सुत । अविवाह्या यतः सर्वैः पितृगेहे स्थिताऽण्डज ॥ ३ ॥
चतुर्विंशमिते वर्षे मरणं क्रीडितं ध्रुवम् ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बराहं यो नरो हन्यात्प्राग्भवे विनतासुत । जायते दन्तुरः सोऽपि काले तत्पापचिह्नितम् ॥ १ ॥
घृतकुर्मं यथा दद्याच्छक्त्या विप्राय धीमते । सुवर्णसहितं तेन तस्मात्पापाह्नमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्प्राग्भवे सूत गुहं मोहान्नराधिपः । गुल्मोदरेण रोगेण मोऽत्र जन्मनि पीडयते ॥ १ ॥
गुहघेनुप्रदानाच्च विधिना ब्राह्मणाय च । गुल्मोदरसमुद्भूता पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्याय त्रिंशत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ फाचिस्तंती नारी धर्मिष्ठा प्रियवादिनी । स्वामिना मेरिता पूर्वं शत्रोर्दग्धं तया गृहम् ॥ १ ॥
तदाहाच्च महाभाग दग्धं सर्वं पुरं तदा । ब्राह्मण्येका सञ्चाला च निर्दग्धा दोषवर्जिता ॥ २ ॥
ततो ब्रह्मवपस्तत्र किञ्चित्कालेन सा मृता । भुक्त्वा तत्र फलं पूर्वपुण्यपापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥

सा शूद्री यमुनातीरे जाताऽत्र पविसेवया । कुष्ठरोगयुता बाल्ये निष्कृतिं पापनाशनीम् ॥ ४ ॥
वक्ष्यामि वृषभं दयात्सर्वोपस्करसंयुतम् । कुष्ठरोगात्प्रमुच्येत नाऽत्र कार्या विचारणा ॥ ५ ॥
इति श्रीशृङ्गसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायव्यवहिकाष्टशततम ॥ ८९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्ब्राह्मणः कश्चित्कृषिकर्मरतस्तदा । पूजकश्चातिमानी च भिक्षुकाणां च यत्नतः ॥ १ ॥
तद्ग्रहे वृषभो मत्तस्तीक्ष्णशृङ्गो भयानकः । तेन तद्वृषमस्याऽपि प्राग्भवे विनतासुत ॥ २ ॥
छित्त्वा नासाग्रमुष्कौ तु कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्र तज्जनितं भुत्त्वा फलं पापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
जातोऽत्र यवनः सिन्धुमण्डले पर्वताश्रिते । पण्डस्तु तेन पापेन स चास्त्यत्र पतत्रिण ॥ ४ ॥
धर्मोत्पूर्वकृतास्तोऽपि सुखैश्वर्यधनान्वितः । दृढपापार्जनात्सुत प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥
पूजनादतिथीनां च भविष्यति च तद्गतिः । तीर्थाश्रयेऽत्र जनुपि मृत्युस्तस्य प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥
आयुः पश्चिमिताब्दान्तं रिष्टं पञ्चाशदब्दके ॥ ७ ॥

इति श्रीशृङ्गसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चनवत्यधिकाष्टशततम ॥ ८९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्या पुरा नारी वराहं गरुडाग्रज । दन्तुरा सा भवेदत्र तत्काले घातसम्भवे ॥ १ ॥
ताम्रकुम्भं सुवर्णादय च घृतपूर्णं सदक्षिणम् । तदोपशमनायैव दद्याच्छतया विधानतः ॥ २ ॥
इति श्रीशृङ्गसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय षण्णवत्यधिकाष्टशततम ॥ ८९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तैलहारी तु यः कश्चिद्भवेल्लोभात्पुराभवे । कंठरोगेण सत्ततं पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
शक्त्या तैलप्रदानाच्च ब्राह्मणेषु पतत्रिण । कंठरोगोपशमनं दानत् तैलघट्टयात् ॥ २ ॥
इति श्रीशृङ्गसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय सतनवत्यधिकाष्टशततम ॥ ८९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्छुभानना पूर्वभवे चारणवल्लभा । भर्तृत्यक्ताऽधिविन्ना सा महारोपवती ह्यभूत् ॥ १ ॥
तया महौषधैर्दिव्यैः परसुः पुंस्त्वं विनाशितम् । तेन पापप्रभावेण जातोऽत्राय नपुंसकः ॥ २ ॥
धूर्तः पापरतो द्रुष्टः सर्वधर्मविवर्जितः । वर्णबाह्योऽतिदुःखार्तो न शुभा लभते गतिम् ॥ ३ ॥
वदुजन्मन्यसौ पापान्मुक्तो भवति चाण्डज ॥ ४ ॥

इति श्रीशृङ्गसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टनवत्यधिकाष्टशततम ॥ ८९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वभक्षार्थं महाभाग यो हन्यादायुवाहनम् । अत्र जन्मनि खजोऽपि नात्र कार्या विचारणा ॥ १ ॥
न तस्य विन्मयं प्रोक्तमत्र जन्मनि चाण्डज । स्वशरीरविशृङ्खल्यं येन भुक्तो मृगः पुरा ॥ २ ॥
इति श्रीशृङ्गसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायो नवनवत्यधिकाष्टशततम ॥ ८९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहाद् शुडं हरति पश्य चित् । शुल्मोदरेण रोगेण पीडयते चाऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥
गङ्गाया हि महाराग शुडपेनुप्रदानतः । तत्र स्नानान्महापुण्यात्समाद्रोगात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीशृङ्गसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायो नवशततम ॥ ९०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्देशोऽभवत्पूर्वभवे नेपालविश्रुते । बहुमित्रमुखैराढ्यो हृष्टी व्यसनसंयुतः ॥ १ ॥
 स तेन कर्मणा युक्तो गतो धर्मपुरं यतः । शुभं न्यायफलं भुक्त्वा संजातोऽत्र महीधरे ॥ २ ॥
 गौरो भव्यो महाज्ञानी महाविभवसंयुतः । देशेदेशेऽतिविख्यातो धृणी लघुमहायज्ञाः ॥ ३ ॥
 स्वस्तीत्यागान्महापापाज्जायते स्त्रीविवाजितः ॥ ४ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् स्त्रीप्राप्तेः सौख्यकारिणीम् ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पार्वतीप्रतिमां कृत्वा हैमिकां कार्यकारिणीम् । पलपञ्चमितां लेख्यां गन्धमाल्यैरलङ्कृताम् ॥ ६ ॥
 दद्याद्देविधिज्ञाय स कुलीनाय चार्थिने । प्रजापतिं तथा दद्याद्वाजतं त्रिपलात्मकम् ॥ ७ ॥
 ब्रह्मदेवतमंत्रेण गृह्णाति स महाद्विजः । पश्चाद्दद्यात्तं मन्त्रं सहस्रं पापशोधनम् ॥ ८ ॥
 जपेदष्टसहस्रं तु सूर्यमन्त्रं महाबलम् । होमयेत्तदशांशेन तदशांशेन तर्पयेत् ॥ ९ ॥
 य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविनाशनम् । प्रायश्चित्तं परं त्वत्र तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ १० ॥
 नैवं करोति यो मोहाज्जडधीर्द्वेषातितः । न तस्य स्त्रीमुखं त्वत्र रिष्टं पद्मेदकेऽन्दके ॥ ११ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ १२ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकान्विंशततमः ॥ ९०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नृपं विज्ञा यः प्रायु हन्यान्मृगं हि विनतासुत । दद्यादंशं नवं तत्र स्वर्णनिष्कयुतं शुभम् ॥ १ ॥
 सहासनमलङ्कारं पूजयित्वा विधानतः । विधिज्ञाय महाबाहो नानाशास्त्रविधानतः ॥ २ ॥
 न स पश्यति खंजत्वं दानस्यास्य प्रभावतः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो अष्टविंशततमः ॥ ९०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत परतैलापहारिणी । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कङ्ठगेगमपीडिता ॥ १ ॥
 सा मुच्यते महाभाग दानात्तैलवट्टयात् । सुवर्णाढ्या तथा शक्त्या तैलदानाद्दिगेपता ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः अष्टविंशततमः ॥ ९०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजप्रचारी वै कश्चिच्चारणः पूर्वजन्मनि । भव्यमूर्तिर्दो धीरः शिवपूजनद्वन्द्वः ॥ १ ॥
 राजपत्न्यां महाबाहो दधानोऽसावधर्मकम् । गर्भं चकार कामेन भाविनोऽद्वन्द्वं वै वलात् ॥ २ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा यमलोके पतत्रिण । शिवपूजनजात्पुण्यात्प्राग् वन्द्योगमाक् ॥ ३ ॥
 स्त्रीपुत्रसुखहीनोऽत्र प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः अष्टविंशततमः ॥ ९०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दानानेन सुभरेनद्या साऽस्तिमुव्रता । भवेयं तत्प्रसादेन गर्भो मे स्थिरतामियात् ॥ २६ ॥
 एवमस्त्विति ता धेनु समादाय सदक्षिणाम् । हिरण्यं रजतं ताम्रं फलानि च प्रदापयेत् ॥ २७ ॥
 द्विजमुख्याय दत्त्वाऽयं भूतिद्वल्येण तोषयेत् । भोजयेच्च शतं विप्राबानाञ्चैः सक्तुपायतैः ॥ २८ ॥
 एवं कृतविधेः सूत नारी वा दुःस्वनाशिनी । वक्ष्यत्वान्मुच्यते सूत पुत्रमाप्तिपशस्विनी ॥ २९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसत्वादे कर्मविपाके अध्याय षडधिकनवशततम ॥ ९०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चिदुरगं घातयेन्नरः । वक्रकण्ठेन रोगेण पीडितोऽत्र प्रजायते ॥ १ ॥
 स्वर्णोभदानादिविवत् सर्वोपस्करसंयुतात् । वक्रकण्ठेन संभृता पीडा नाप्नोति मानवः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसत्वादे कर्मविपाके अध्याय सप्ताधिकनवशततम ॥ ९०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भृगालघाती पुरुषः प्राग्जनुष्यत्र जन्मनि । पादहीनो भवेत्सूत भृशं चाकृतानिष्कृतिः ॥ १ ॥
 दद्यादश्वं सुवर्णादयं सर्वोपस्करसंयुतम् । ब्राह्मण्याय प्रयत्नेन पूर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसत्वादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाधिकनवशततम ॥ ९०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

संकरः प्राग्भवे सूत वभूव धनसंयुतः । तीर्थवासी विरक्तश्च लोभी धर्मक्रियान्वितः ॥ १ ॥
 क्रूरं कर्म कृतं तेन दुष्टसङ्गेन चाण्डज । चौरेण गा परां नीत्वा क्षुधितैर्भक्षिता पुरा ॥ २ ॥
 मृतास्ते तेन पापेन नानायोनिभृपागताः । स तीर्थमृत्सुवगतो गङ्गातीरेऽत्र पादजः ॥ ३ ॥
 तीर्थमृत्सुप्रसादाच्च धनपुत्रसमन्वितः । युवभावेऽण्डजश्रेष्ठ चभुर्हीनोऽत्र जायते ॥ ४ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सुवर्णदशसंयुताम् । लिखित्वा गा विधानेन पूजयित्वा विधानतः ॥ ५ ॥
 सा देया, वेदविदुषे पूर्वपापविशुद्धये । गायत्रीं च जपेत्तत्र निपत चायुतद्वयम् ॥ ६ ॥
 होमयेच्च यथाकृतया भोजयेच्च ततो द्विजान् । नः कुर्वादिशिना चेदं स तद्दोषात्मसुहृत्सते ॥ ७ ॥
 स दिव्यचक्षुषा युक्तो जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसत्वादे कर्मविपाके अध्यायो नवधिकनवशततम ॥ ९०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्दास्येन्नारी शृगाल पूर्वजन्मनि । सा तत्र पुरुषं वापि घातार्थमुपदेक्षयेत् ॥ १ ॥
 अत्र जन्मनि वै चोर्ध्वात्स्यानाच्च बह्वैकृतः । पादभंगो भवेत्तस्मात्पापान्निव खगाधिप ॥ २ ॥
 करोति तस्य पापस्य विन्मयं विधिनाञ्च चेत् । तस्मात्पापात्प्रमुच्येत न चोर्ध्वात्पतनं तथा ॥ ३ ॥
 अथ निष्कमुवर्णादयं विन्मयं पापशोधनम् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसत्वादे कर्मविपाके अध्यायो दशाधिकनवशततम ॥ ९१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेदश्वं प्राग्भवे सोऽत्र जन्मनि । महापर्वसु गन्वादि पुण्यतीर्थेषु दापयेत् ॥ १ ॥
 सर्वोपस्करसंयुक्तं सुवर्णादयं सुसंयता । सा मुच्यते वक्रकण्ठपीडनादिनतासुत ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसत्वादे कर्मविपाके अध्याय एकादशानिकनवशततम ॥ ९११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्क्षत्री महाभाग पाश्चाले देशके शुभे । नानाधनसमायुक्तो ग्रामपे विश्रुतो महान् ॥ १ ॥
 दुष्कृतं चरितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । शूद्रायां च धृतो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ २ ॥
 कृतो यत्नो महास्तत्र नासीद्गर्भस्य पातनम् । सातु हालाहलं पीत्वा लोकानां शंकया मृता ॥ ३ ॥
 महत्या पीडया चैव बालकोऽपि मृतस्ततः । सहायानां पंचकेन कृतं प्राक्कर्म दारुणम् ॥ ४ ॥
 कर्मणां संग्रहं चेदं गर्भनाशसमुद्भवम् । ततो मरणसंग्रातो बाहुजोऽय सहायधृक् ॥ ५ ॥
 सूर्यलोकं तदा गत्वा भुक्त्वा भोगांश्च शाश्वतान् । अशुभान्नरकान्भुक्त्वा स्वकृताद् दृढकर्मजात् ॥ ६ ॥
 सोपप्लवे महादानात्पूर्वजन्मनि मानद । स जातो यमुनातीरे बाहुजोऽप्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
 गौरः कृशाङ्गो लम्बश्च धनसौख्यसमन्वितः । पितृमातृविहीनश्च मितदो लोभमोहितः ॥ ८ ॥
 नैकस्त्रीसंयुतः कामी नानाविभवसंयुतः । आर्यतमुखयुक्तश्च बुद्धिमान्देशविश्रुतः ॥ ९ ॥
 धर्मादिदं तथा पापाद्भूतः पापरतः शठः । सक्न्यो हृदि रोगश्च मनोदुःखसमन्वितः ॥ १० ॥
 शूद्रायां वीर्यदानात्प्राक् तद्राजाजातपुत्रकः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् सर्वपापापनोदनीम् । तत्र धर्मकरीं धन्यां लोकानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य शृणु सूत प्रयत्नतः । पूर्वपापविशुद्धयर्थं गर्भधारणाशनीम् ॥ १३ ॥
 शूद्रायाः प्रतिमा कार्या पलैः पञ्चमितैः शुभा । हिरण्यमी सगर्भा च पत्रे लेख्या विधानतः ॥ १४ ॥
 तदूर्ध्वेन वा कार्या त्रिषु वित्तानुसारतः । गन्धपुष्पैरलंकृत्य सा देवा पापनाशनी ॥ १५ ॥
 पंचमापामितो विष्णुः सर्वपापप्रणाशनः । प्रजापतिं तथा दद्यात्सौर्वर्णं पञ्चमापकम् ॥ १६ ॥
 राजतं च तथा दद्यात्सूर्यं सार्धपलात्मकम् । गायत्रीं दशसाहस्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् ॥ १७ ॥
 होमयेत्तण्डुलैः साज्यैः सर्पैः सतिलैस्तथा । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वादशाधिकनवशततमः ॥ ९१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पिङ्गलाक्षो भवेदत्र पूर्वं रीत्यपहारकः । रीतेः पलानां च शतं देयं तत्पापशुद्ध्ये ॥ १ ॥
 गायत्र्या होमयेत्पश्चात्तिलान्विमांश्च भोजयेत् । मुच्यतेऽत्र महाभाग तद्रोगात्पापजादुधुवम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायस्रयोदशाधिकनवशततमः ॥ ९१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग खररोमा प्रजायते । पूर्वजन्मनि यो हन्यात्स्वतः पापविमोहितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य शृणु तत्त्वतः । निष्कर्म्यं हिरण्यं च दद्यादोपोपशान्तये ॥ २ ॥
 ब्राह्मणाय दरिद्राय वेदवेदाङ्गपारिणे ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायस्रयोदशाधिकनवशततमः ॥ ९१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भुक्तं गर्भपुष्टयर्थं कुक्कुटाण्डं खगेश्वर । अत्र जन्मनि सा जाता संकरा लोभसंयुता ॥ १ ॥
 धनधान्यसमायुक्ता पूर्वपुण्यादिहाण्टज । न च गर्भं दधात्येषा प्राक्पापादण्डभक्षणात् ॥ २ ॥

कृत्वाऽण्डं विधिना तद्द्वैरेण्यं द्विपलात्मकम् । तदर्धार्धमितं वापि त्रिषु वित्तानुमानतः ॥ ३ ॥
 दत्त्वा द्विजाय विधिना ह्याचरेच्छांकरं व्रतम् । फाल्गुन्यादिचतुर्दश्यां कृष्णायामासिमासि तु ॥ ४ ॥
 पूजयेच्छंकरं रात्रौ तथा जागरणेन च । भवन्ति सुलभाः पुत्राः सततं कृतनिष्कृते ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पंचदशाधिकनवशततमः ॥ ९१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सुत महाभाग कर्म यत्कृतवान्पुरा । जीवोऽयं तत्फलं चाऽत्र प्रवक्ष्यामि समासतः ॥ १ ॥
 अभवत्प्राग्भवे विप्रो धर्मशास्त्रार्थकोविदः । राजप्रचारी बलवाञ्छूरो मंत्री महायशः ॥ २ ॥
 सन्धिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता प्रियंवदः । गत्वा त्वरिपुरं तेन घातिताः अत्रवः पुरा ॥ ३ ॥
 बिन्वासाद्राजकार्येषु कृतं कर्मातिदुष्कृतम् । कुण्ठितं तत्पुत्रं तेन लोभोपहतचेतसा ॥ ४ ॥
 पीडिता बहवो लोका ब्रह्मलोभाकुलीकृताः । स तेन कर्मणा युक्तः, प्राप्तस्तु यमशासनम् ॥ ५ ॥
 मुक्तवाग्जित्दारुणान्मृत नरकान्धोरदर्शनात् । तथा पुण्यफलं पुण्यात्प्राप्य पुण्यावशेषतः ॥ ६ ॥
 स्वर्णकारकुले जातो धूर्तो लोभपरः सदा । नानाचौर्यक्रियायुक्तो लोकवंचनतत्परः ॥ ७ ॥
 महाभिमाननिरतः प्रियो राजजनेष्वपि । मुखैर्धनैर्धनैर्युक्तः कुटुम्बभरणे दृढः ॥ ८ ॥
 नानास्त्रीमुखसंयुक्तस्तथा पुत्रविवाजितः । बक्ष्यामि निष्कृतिं सुत सर्वपापनिष्कृन्तनीम् ॥ ९ ॥
 प्रयागे स्वंधवा काश्यां स्थाप्य लिङ्गं सुशोभनम् । पूजयेत्तु त्रिवर्षान्तं मंत्रैस्तद्विद्भजैस्तथा ॥ १० ॥
 गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्बहुदीपकैः । संपूज्य विधिवद्देवं तदन्ते भोजयेद्द्विजान् ॥ ११ ॥
 शिवभक्तांस्तथा शान्तान्दक्षिणाभिश्च पूजयेत् । नानाहिरण्यैर्विधिवत्तयैवाचरणैः शुभैः ॥ १२ ॥
 अथवा शृणुयात्तत्र यशुर्वेदं विधानतः । ब्रह्मचर्येण सततं प्रायश्चित्तमिदं परम् ॥ १३ ॥
 य एवं कुरुते भक्त्या पूर्वपापोधनाशनम् । सत्यं प्राप्य तु निर्याणं शिवलोके हि गच्छति ॥ १४ ॥
 कर्तव्यं ब्राह्मणद्वारा सर्वमेतद्धि काश्यप । नाधिकारोऽत्र गृहस्य वेदस्य श्रवणे कश्चित् ॥ १५ ॥
 तस्मा शलाका देया वै गृहकर्णेऽतिदारुणा । श्रुतं पागयणं येन पापेनाक्रान्तचेतसा ॥ १६ ॥
 आपुरन्दशतं तस्य कृतनिष्कृतिं चेतसः । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं जायते पटिबस्तरे ॥ १७ ॥
 एतज्जन्मफलं प्रोक्तं सविधानं समासतः ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षोडशाधिकनवशततमः ॥ ९१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे हन्यात् खरमत्रैव जन्मनि । खररोमसमान्यस्या रोमाणि प्रभवन्ति च ॥ १ ॥
 ब्राह्मणाय तदा दद्यात्स्वर्णनिष्कत्रयं मुत । जायते सूक्ष्मरोमा सा विनताऽऽनन्दवर्धन ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तदशाधिकनवशततमः ॥ ९१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पुरा वै हरेद्रीतिं नारी सा च पत्रत्रिण । पिङ्गाक्षी जायते साऽत्र प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
 रीतिं दद्यात्पलशतं तथा ब्राह्मणभोजनम् । गायत्र्या जुहुयाच्छ्रद्धया तिलान् रोगविनाशनम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टादशाधिकनवशततमः ॥ ९१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे वनिता या च परमिद्वान्नहारिणी । साऽत्र जन्मनि शूलेन गेगेणी च बाध्यते ॥ १ ॥
सिद्धान्नदानं विप्रेभ्यो दीनेभ्योऽप्य पतत्रिण । भिक्षुभ्यश्च तथा दानाद्रसदानाच्च शक्तितः ॥ २ ॥
न जायते शूलपीडा तस्याश्च कृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्तेऽकृतेऽत्रैव म्रियते शूलपीडया ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अर्ण्याय एकोनविंशत्यधिकनवशततम ॥ ९१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उद्रघाती भवेत्पूर्वं जन्मन्यय पतत्रिण । सोऽत्र जन्मनि जायेत नरश्च विकृतस्वः ॥ १ ॥
बक्ष्यामि तस्य पापस्य नाशनं चात्र जन्मनि । कर्पूरं त्रिपलं दद्यादिमेभ्यः शक्तितोऽण्डज ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अर्ण्यायो विंशत्यधिकनवशततम ॥ ९२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बन्धयेयं या महाभाग पृच्छति स्वं प्रयोजनम् । गर्भपातरता पूर्वं जनुष्यत्र फलं त्विदम् ॥ १ ॥
मुखजा प्राग्भवे त्वत्र तत्पापाद्यवनी हि सा । निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि गङ्गाया हि पतत्रिण ॥ २ ॥
पूजयेद्भक्तं रुद्राणां त्रिशुणार्थं तदर्धकम् । शक्त्याऽप्य भोजयेद्विमान् होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ ३ ॥
अनेन विधिना यातु प्रायश्चित्तं समाचरेत् । जायते संततिस्तस्या इह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ४ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अर्ण्याय एकविंशत्यधिकनवशततम ॥ ९२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी तु पुरुषः प्राग्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
दानाच्छतपलादत्र सीसकस्याण्डजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अर्ण्यायो द्वाविंशत्यधिकनवशततम ॥ ९२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव बाहुजः कश्चिदेशे कीराभिधे सुत । धर्मकर्मकरो भक्तः पितृपुत्रधनान्वितः ॥ १ ॥
दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तितः । पर्वस्वापि च पात्रेभ्यो गोभूम्यश्वादिकानि च ॥ २ ॥
पापमाचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । स्ववंशजस्य कस्यापि गृहं शत्रोर्मनोहरम् ॥ ३ ॥
निर्दग्धं वैरिभावेन राज्ञी भार्यासहायतः । तस्मिन्द्विदे महाबाहो निर्दग्धे वृषभह्वयम् ॥ ४ ॥
गृहस्थाः स्वल्पजीवाश्च घातिताः क्रूरकर्मणा । ततो बहुतिथे काले गतः स यमशासनम् ॥ ५ ॥
सम्प्रीकः स्वफलं मुक्त्वा पापाहुष्टं शुभं तथा । शुभात्पुण्यात्पञ्चनदे स जातो बाहुजाधरः ॥ ६ ॥
मध्यस्वरूपो मतिमान् कुलेष्टः पुरुषो दृढः । रक्तो नीचो नातिनीचो बहुकन्यः पृथुर्विभुः ॥ ७ ॥
यौवनेऽन्त्ये सुरैश्चर्यधनैः स्थानैर्युतोऽमुतः । मितदो भोगभाग्यादयः कृती मानी जनप्रियः ॥ ८ ॥
पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् । चिन्तातुरो यो धूर्तश्च दुःखार्तो मानवार्जितः ॥ ९ ॥
गोघातादग्निदाहाच्च जातपुत्रविनाशकः । सहायलक्षणं सर्वं कथयामि खगेश्वर ॥ १० ॥
या स्त्री पूर्वं सदायाऽऽसीदाहकर्मणि चाण्डज । सा ज्येष्ठा प्रभुरेवाऽत्र मृतपुत्राऽस्ति जन्मनि ॥ ११ ॥
एस्मैतदण्डजश्रेष्ठ जन्माङ्गादृषमे शनिः । लक्षणैर्गमिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥
पारपित्वा शिवं साङ्गं पर्ववर्द्धमितिः शुभैः । हिरण्यये महाभाग पत्रे लेख्यं शिवान्वितम् ॥ १३ ॥

तदर्थार्थमितं वापि त्रिषु विज्ञानुमानतः । पूजयित्वा तु गन्धाद्यैः षोडशैरुपचारकैः ॥ १४ ॥
 संस्थाप्य पशुपं पश्चाद्गोरथे सुमनोहरे । सर्वोपस्करसंयुक्तं वितानाम्बरभूषितम् ॥ १५ ॥
 दद्याद्देदविधिज्ञाय मन्त्रमेतमुदीरयेत् । "मोहात्पूर्वं महाभाग अग्निदाहाद्यद्वर्जितम् ॥ १६ ॥
 तन्नाशाय ददेऽहं तु शिवं गोरथसंस्थितम् । "गोपिकाद्यास्तथा जीवाः पत्रे लेख्यास्तु राजते ॥ १७ ॥
 शिवपत्रमिदं दद्याद्ये त्वन्ये वातिवाः पुरा । पञ्चमापमितो वद्विदेगो हेममयः शुभः ॥ १८ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु रौद्रं जप्त्वा सहस्रकम् । अष्टाक्षरं द्विसाहस्रं होमपेक्षोज्येद्विज्ञान् ॥ १९ ॥
 य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं विधानतः । न तस्य पुत्रमरणं तदग्रे जायते कश्चित् ॥ २० ॥
 पश्चादशान्तिकेऽप्ये वा रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुश्चतुर्थुतशताब्दकम् ॥ २१ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसवादे कर्मविपाके अप्यायश्चतुर्विंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्पहारी च पुरुषः प्राग्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
 दानाच्छतपलादत्र सीसकादण्डजोत्तम । विप्राय वेदविद्वेषे शीर्षगेगं न पश्यति ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसवादे कर्मविपाके अप्यायश्चतुर्विंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वन्ध्यापाश्च महाभाग प्रायश्चित्तं शृणुष्व तत् । शूलोद्भिन्नतनुं चौरं मृतं प्राप्य रवेदिने ॥ १ ॥
 तत्तले तु तदा कुर्याद्द्विज्या स्नानं शतौषधैः । पत्रैर्वृक्षोद्भवैः सूत तथा मृद्धिश्च सप्तभिः ॥ २ ॥
 सप्तभिः सलिलैर्वापि संपूज्य प्रथमं सुत । विधिनाऽनेन या कुर्याद्द्विज्या पुत्रं लभेद् ध्रुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसवादे कर्मविपाके अप्यायः पञ्चविंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्तो स्वभार्या परमां सार्ध्वीं संत्यज्य दुर्मतिः । प्रमादात्प्राग्भवे गच्छेदन्पत्नीं कामलोभतः ॥ १ ॥
 सोऽत्र जन्मनि भो सूत ग्रहणीरोगसंयुतः । जायते त्रियतेऽवश्यं ब्राह्मण्यां गमनादिह ॥ २ ॥
 न तस्य पापक्षमनं मया प्रोक्तं खगाधिप । तस्मिन्वयसि तद् रिष्टं भविष्यति न संशयः ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसवादे कर्मविपाके अप्यायः षड्विंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता सूत प्राग्भवे कांस्पहारीणी । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र शीर्षरोगमपीडिता ॥ १ ॥
 दद्याच्छतपलं सीतं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तत्राले शीर्षजाद्रोगान्मुच्यते नाऽत्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसवादे कर्मविपाके अप्यायः सप्तत्रिंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी स्ववधूतिपूर्वं मोहादुद्धं खगाधिप । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते विकृतस्वरा ॥ १ ॥
 सरस्वत्याश्च प्रतिमां सौवर्णीं राजतीं तथा । दद्याद्देदविधिज्ञाय तदा स्यात्सुस्वराऽऽद्यतः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसवादे कर्मविपाके अप्यायोऽष्टाविंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मानि यः कश्चिन्मोहात्परधृतं हरेत् । नेत्ररोगयुतः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मानि ॥ १ ॥
धृतधेनुप्रदानाच्च विधिना वेदपाठगे । मुच्यते नेत्ररोगाच्च जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनविंशदधिकनवशततम ॥ ९२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वक पतिं परित्यज्य या गच्छेत्पूर्वजन्मानि । पर्युसि महाभाग ग्रहणीरुग्धुताऽत्र सा ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्या व्रत चान्द्रायणं त्विह । वैशाखे मात्रमासे वा तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायविंशदधिकनवशततम ॥ ९३० ॥

अरुण उवाच ।

विप्रवर्णकुलोत्पन्नो वातरक्ताक्षवर्शनः । उदरे वातजा रोगाः किञ्चिच्छ्रोत्रपत्रातकात् ॥ १ ॥
किञ्चित्कोधश्च लोभश्च किञ्चिद्विचक्षणमन्वितः । आदिपुत्रो मृतस्तस्य अपत्यं नैव जायते ॥ २ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्म महाबाहो शूद्रवंशसमुद्भवम् । व्यापारकृपिवाणिज्यं ब्रह्मविचेन यत्कृतम् ॥ ४ ॥
व्यवहारादिना कृत्वा ब्रह्मविचेन वर्द्धितम् । कालेनैव मृतो विप्रो धनं शूद्रेण वञ्चितम् ॥ ५ ॥
नापितं ब्रह्मपुत्राय ब्रह्मस्वम् च गृहे स्थितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन बहुकालं खगेश्वर ॥ ६ ॥
पश्चान्मृत्युवशं प्राप्तो नरके, रौरवे गतः । इदं जन्म तृतीयं तु ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ ७ ॥
निक्षेपहरणादापि मृतपुत्रः प्रजायते । ब्राह्मणस्य विशेषेण ब्रह्मस्वं च विपोषयम् ॥ ८ ॥
ऋणं प्रसह्य वै प्रोक्तमपि कालशतादिकम् । तस्माद्विप्रऋणं प्रोक्तमसह्यं त्वभिजायते ॥ ९ ॥
ब्रह्मस्वभक्षणञ्चैव वर्षाणां च सहस्रवक्त्रम् । पतितो नरके घोरे पच्यते चेह कर्मणा ॥ १० ॥
पश्चान्मातुष्यमापन्नो व्रतदानप्रभावतः ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पुत्रः प्रजायते । नारीणां च नराणां च निष्कृतिं सौरूपहेतवे ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महापापहरो देवः सर्वकामहरः प्रभुः । पूजनीयो महारुद्रः सन्ततिश्रेय इच्छता ॥ १३ ॥
यजुर्वेदमयं देव यजुभिः शतरुद्रजैः । यजनैरथ मुच्येत पापादाकल्पसंभवात् ॥ १४ ॥
रुद्रेकादग्निमीभिस्तु रुद्रेकादशकेन वा । जप्तेन तोषयेद्देवं रुद्रमेकादशात्मकम् ॥ १५ ॥
तद्दशाशेन होतव्यं द्रव्यं श्रद्धासमन्वितम् । विधिवज्जुहुयाद्रुद्रो तिलैस्त्रिमधुरच्छतेः ॥ १६ ॥
हरितालीपलाशोत्थाः समिधोऽत्र हवे हुताः । प्रतिकुद्रं प्रदातव्यं गोयुगं गशान्वितम् ॥ १७ ॥
धेयूरकुण्डलाकल्पमंत्रपुस्तकमण्डपः । प्रतिकुद्रं शतं विप्रान्भोजयेत्सुसमाहितः ॥ १८ ॥
निष्कं दद्यात्सुवर्णस्य दद्याद्वा मुख्यदक्षिणाम् । एवं रुद्रविधिं कृत्वा त्रिविधं पापशान्तिकृत् ॥ १९ ॥
इतिहासपुराणोक्तमक्तानि विविधानि च । शृणुयाद्विधिवत्तार्थं समर्थः प्रयतोऽन्वहम् ॥ २० ॥
देवर्षिपितृमृत्यानामृषीणां च महात्मनाम् । देवदानवगन्धर्वपिशाचोरगरक्षसाम् ॥ २१ ॥
गर्वासा पीवजार्तानामृष्यान् शृणुयादपि । ऋषीणामृषिपत्नीनां वंशान्मर्वातुदीरितान् ॥ २२ ॥
एव म त्रिविधात्पापान्मुच्यतेऽपत्यद्वयदात् । गुरुदेवादिजान्सम्यक् श्रद्धया समुपाचरेत् ॥ २३ ॥

एवं कृतविधेः सूत हरिवंशश्रुतार्थिनः । वाचकोपरि संतुष्टो भूमिद्रविणवन्धवैः ॥ २४ ॥
 सुद्राकर्णोऽकृतवते गां च दत्त्वा पर्यस्विनीम् । भूमिद्रविणदानार्थैस्तोषयेदप्यब्राह्मणान् ॥ २५ ॥
 निष्कृतौ क्रियमाणायाम् सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ २६ ॥
 जन्मक्रमेण जायन्ते दुःखान्यकृतनिष्कृतेः । कुष्ठरुक् चानपत्यस्य प्रमेहातोऽप्यर्कचनः ॥ २७ ॥
 कुनखी दद्रुणः पाण्डुरोगी जन्मक्रमाद्भवेत् । जलाग्निभ्यां च चौरैश्च राज्ञा वित्तविनाशवान् ॥ २८ ॥
 लकुटप्रावशस्त्राद्यैर्जायन्ते घणजातयः ॥ २९ ॥

इति श्रीहृदसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्याय एकत्रिंशदधिकनवशततमः ॥ ९३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसीं शुद्धश्चक्रे सुष्कनिकुट्टनम् । हृपमस्य मग्नाभाग स्वार्थसाधनतत्परः ॥ १ ॥
 तेन कर्माजितेनाऽत्र पण्डश्चैवापवर्णजः । गवां पालनजातुष्यत्प्रागत्र सुखसंयुतः ॥ २ ॥
 गोपीडनान्महापापात्तस्य नैवाऽत्र विन्मयम् ॥ ३ ॥

इति श्रीहृदसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वात्रिंशदधिकनवशततमः ॥ ९३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्योषिता पूर्वं मोहात्परधृतं पिबेत् । साऽत्र जन्मनि रोगेण नेत्रोत्थेन प्रपीड्यते ॥ १ ॥
 कुरुक्षेत्रादितीर्थेषु धृतधेनुमदानतः । सुष्यते सा महारोगाग्नेत्रजाम्नाऽत्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीहृदसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्यायत्रयत्रिंशदधिकनवशततमः ॥ ९३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीमवधीत्यूर्ध्वं भवे यो वै नराधमः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णशुल्मयुतो भवेत् ॥ १ ॥
 स्वर्णशृङ्गां रौप्यखुरां घण्टाऽऽभरणभूषिताम् । सूक्ष्मकम्बलयुक्तां च दद्याद्देवदे सुत ॥ २ ॥
 कृष्णशुल्मोद्भवां पीडां नरश्चात्र न पश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीहृदसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्विंशदधिकनवशततमः ॥ ९३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे याऽभवत्ताचित्स्वर्णदेहा पतन्निण । स्वधर्मनिरता सा च दानधर्मपरायणा ॥ १ ॥
 तद्गृहे धान्यराशिं तु चरन्ती गौः स्वभावतः । ताडिता कुक्षिभागे तु लकुटेन भृशं सुत ॥ २ ॥
 तत्ताडनान्महादुःखं प्राप्ता गर्भातिभारतः । मृता च तेन दुःखेन गर्भजातसमन्विता ॥ ३ ॥
 पुनस्तन्तिहीना सा प्राग्गोघाताच्च कित्विपात् । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापक्षयंरम् ॥ ४ ॥
 कुर्याद्वापीमरण्ये तु देगे लीकाकुले तथा । मार्गे हि धर्मतोषार्थं प्रतिष्ठां कारयेत्ततः ॥ ५ ॥
 संस्थाप्य च शिवं तत्र विधिना विनतासुत । होमयेच्च ततस्तत्र तिलानाज्ययुतानिह ॥ ६ ॥
 भोजयेद्वाक्षान्मान्मक्त्या शिवपूजनतत्परान् । दद्यात्तथैकां कपिलां सर्वपापप्रणाशनीम् ॥ ७ ॥
 प्रायश्चित्तमिदं सूत पूर्वजन्मानाशनम् । नैवं या कुरुते श्रुत्वा तस्याः सन्ततिर्जं भयम् ॥ ८ ॥

इति श्रीहृदसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चत्रिंशदधिकनवशततमः ॥ ९३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः पश्चित्प्राग्भवे सप्त दुग्धं हरति मानवः । तत्काल एव पापेन बह्वृशी मजायते ॥ १ ॥

दुग्धधेनुप्रदानाच्च विधिना त्वत्र जन्मनि । बहुभूत्रान्महारोगान्मुच्यते गरुडाम्रज ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तत्रिंशदधिकनवशततमः ॥ ९१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुग्धं हरति, या नारी कस्यचित्पापमोहिता । पूर्वजन्मनि साऽत्रैव बहुभूवरुजाकुला ॥ १ ॥
दुग्धधेनुप्रदानाच्च वेदवेदाङ्गपारगे । विधिना काश्यपेयाऽत्र न पश्येद्बहुभूत्रताम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तत्रिंशदधिकनवशततमः ॥ ९१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्वातयेत्सुत महिषीं नवयौवनाम् । प्राग्भवे नियतं सोऽपि कृष्णगुल्मेन बाध्यते ॥ १ ॥
त नानारत्नदानेन विधिना गरुडाम्रज । नाशयेत्कृष्णगुल्मोऽप्येतां पीडामत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
अथवा महिषीदानाद्विप्राय विधिनाऽण्डज । महिषीवधजाद्रोगात्सुखी भवति मानवः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टात्रिंशदधिकनवशततमः ॥ ९१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कुर्यात्पापलोभेन पूर्वं सुष्कनिकुट्टनम् । ब्रह्मपुत्रस्य पण्डः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
ज्ञानाऽज्ञानकृतं वापि निष्कृतिर्नाऽत्र विद्यते । ब्रह्मघातात्महापापात्पण्डः स्याद्बहुजन्मनि ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकोनचत्वारिंशदधिकनवशततमः ॥ ९१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव फलहृत्काचित्प्रमादाद्दिनतामुत । पूर्वजन्मनि पुण्याऽपि बहुदानरताः सती ॥ १ ॥
अत्र सा क्षत्रिया जाता प्रागपि क्षत्रियाऽण्डज । अत्र पुत्रविहीना सा फलहृत्स्त्रिषाद्बुद्धात् ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्मात्फलहृत्पापनाशनम् । अमायां नालिकेराणि देयांनि खड्गं शाक्तितः ॥ ३ ॥
तरुहृते सुतबुद्धिः स्याज्जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चत्वारिंशदधिकनवशततमः ॥ ९४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिहारी पुमान् पूर्वं जन्मन्यत्र रमेश्वर । जायते मेदसा युक्तस्तदुःखेन प्रपीडितः ॥ १ ॥
कात्तिकयामयः वेशारूपा दधिधेनुप्रदानतः । तस्माद्रोगात्प्रमुच्येत तत्काले गरुडाम्रज ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकचत्वारिंशदधिकनवशततमः ॥ ९४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीघातने नारी प्राग्भवे विनतामुत । अत्र जन्मनि पत्नीन्द्र कृष्णगुल्मेन पीड्यते ॥ १ ॥
दद्यात्साभरणां सुत महिषीं यमदेवताम् । युगकम्बलसंभ्रां विधिना नवयौवनाम् ॥ २ ॥
सा मुच्यते महारोगान्महिषीवधजात्सुत । तस्मिन्नपगते तत्र कृष्णगुल्मे न पश्यति ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विचत्वारिंशदधिकनवशततमः ॥ ९४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विध्येतप्राग्वृषभानां च नासाग्रं गरुडाग्रज । नासाछेदोऽत्र तत्पास्ति युवभावे विनिश्चयात् ॥ १ ॥
नास्ति तद्विन्मयं कापि दत्तैर्दानशक्तिरपि ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्त्रिचत्वारिंशदधिकनवशततमः ॥ ९४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिदासीन्महाभाग चारणोऽतिप्रियंवदः । कवित्वशक्तिनिरतो बहुचारणसंयुतः ॥ १ ॥
मेरितो दीवपांगेन गतो राजाश्रयं प्रवि । तत्सेवानिरतो नित्यं चिरकालमुपस्थितः ॥ २ ॥
अथ तत्र महाबाहे कवीः हि खगेश्वर । महाघोरमभूयुद्धं राजद्वारे भयप्रदम् ॥ ३ ॥
स चारणो महाक्रोधात्कृतवानात्मघातनम् । परं प्रतिकृते सूत स्वशरीरमयाऽत्यजत् ॥ ४ ॥
तेन कर्मविपाकेन महाचौर्येण चाण्डज । मुक्त्वा स्वर्गफलं पुण्यादात्मघातात्परिच्युतः ॥ ५ ॥
महामुमिभुजां वैशे म्लेच्छानां चाजनि स्वयम् । सिन्धोः पश्चिमभागेऽत्र शतयोजनसंमिते ॥ ६ ॥
देशे कर्कटगे जीवे लप्रस्ये चन्द्रसंयुते । गौराङ्गः पृथुलो धूर्तः सर्वविद्याविशारदः ॥ ७ ॥
सुखैश्वर्यसमाक्रान्तो धनवाहनभोगभाक् । शूरः सुवेपोऽतिकूरो बहुपालनतत्परः ॥ ८ ॥
पापाह्लोभरतः क्रोधी नानामैरवशासनः । रिष्टं पष्टिमिते वर्षे पंचहीने पतत्रिण ॥ ९ ॥
महाकालनराहानात् सुवर्णस्य पतत्रिण । सर्ववित्तपडंशेन महारिष्टहरं परम् ॥ १० ॥
पंचाशीतिसंमांयुः स्यादस्ते कालनरेऽण्डज । प्रायश्चित्ते ह्यरिष्टं स्यादकृते भोक्तवत्तरि ॥ ११ ॥
कालरूपेण शस्त्रेण तत्कृते मरणं स्मृतम् । महाघोराहवे सूत चात्मघातादिदं फलम् ॥ १२ ॥
चित्रं तस्य प्रवक्ष्यामि ह्यात्मघातसमुद्भवम् । हृदित्यं लघुनं चित्रं पृथङ्गुलमितं शुभम् ॥ १३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुस्त्रिचत्वारिंशदधिकनवशततमः ॥ ९४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वधिहर्त्री तु या नारी प्राग्भवे त्वत्र जन्मनि । मेदसा पीड्यते सा तु विनतानन्दवर्धन ॥ १ ॥
वधिषेनुप्रदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । मुच्यतेऽत्र महारोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पंचचत्वारिंशदधिकनवशततमः ॥ ९४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरसी निहते पूर्वभवे च गरुडाग्रज । अत्र जन्मनि नेत्रेषु कातरत्वं प्रजायते ॥ १ ॥
रत्नपेनुमहादानाद्विधिना ब्राह्मणाय च । न पश्यत्यक्षिजं रोगं कातरोत्यं हि काश्यप ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्चत्वारिंशदधिकनवशततमः ॥ ९४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे सुसुखी काचिद्रता देवालयेऽण्डज । दीपा धातुमयास्तत्र चान्यदत्ता हतास्तथा ॥ १ ॥
सा शूद्राऽत्र महाभाग धनपुत्रसमन्विता । चन्द्रग्रहे महादानात् महतास्तु पतत्रिण ॥ २ ॥
तेन कर्मफलेनैव चक्षुःपीडाऽतिदारुणा । त्रिदोषैर्दूषिता चाऽत्र युवभावे खगेश्वर ॥ ३ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दीपहस्तापजोधनम् । दीपा देया घृतेनात्र पूरयित्वा सुवर्णजाः ॥ ४ ॥

द्विसुवर्णमिता भेत्याः संपूज्याऽथ महेश्वरम् । गन्धपुष्पैस्तथा दीपैर्मर्त्यभोज्यैः प्रयत्नतः ॥ ५ ॥
दद्याद्विजेभ्यो बहुशस्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय सप्तचत्वारिंशदधिकनवशततम ॥ ९४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टगन्धयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । मधुहारी च यः पूर्वं प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
मधुधेनुप्रदानादे ब्राह्मणानां च तर्पणात् । दुष्टगन्धयुताहोपान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टचत्वारिंशदधिकनवशततम ॥ ९४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरुं घातयेत्पूर्वं नारी गरुडाग्रज । कातराक्षी प्रजायेत चक्षुरोगवती सुत ॥ १ ॥
धेनुं रत्नमयीं दद्यात्समुवर्णां विधानतः । न पश्यत्यक्षिरोगं सा तदद्वेन महाहृतम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनपचाशदधिकनवशततम ॥ ९४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

म्रागजन्मन्यप्यभूत्कश्चिन्नरो, राजकृपाश्रितः । दण्डाधिकारवाञ्छुद्रो दृढो ब्राह्मणपूजकः ॥ १ ॥
नानादानरतस्तत्र लोभाद्वापि विशेषतः । व्यभिचाररतस्यैव ब्राह्मणस्य पतत्रिण ॥ २ ॥
लोभाच्चकाराऽसौ तत्र ह्यण्डच्छेदं च तत्क्षणात् । स तेन कर्मणा युक्तो भुक्त्वाऽतियमशासनम् ॥ ३ ॥
देशे पंचनदे ह्यन जातः शूद्रोऽतिचाधमः । स चास्त्यत्र विवर्णस्तु पण्डः पापमतिः सुखी ॥ ४ ॥
सकलैश्वर्यसंपन्नो नानाधनसमन्वितः । नानावाहनभोगाद्यो दानात् सर्वमिदं सुत ॥ ५ ॥
सप्तजन्मन्यसौ पण्डो भविष्यति स्वर्गेश्वर ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय पचाशदधिकनवशततम ॥ ९५० ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नः शौर्योदार्ययशोधनी । राजमान्योऽविरोधी च नानासौख्यरतः सदा ॥ १ ॥
किंचिद्वातादिना पीडा जायते चोदरे मृशम् । वातरक्तादि गिरसि जायते पक्षिसंख्यया ॥ २ ॥
तस्य भार्या शुभाऽऽचारा मरुपा गुणशालिनी । म्रियभक्तिरता नित्यं दानधर्मप्रवर्तिनी ॥ ३ ॥
एकपुत्रमसृता चाप्यन्यपुत्रमुपागता । पश्चात्सुख्यं गतं शान्तिमपत्यं नैव जायते ॥ ४ ॥
तेन कर्मविपाकेन पापं शाम्यति तत्त्रिधा । विधानावहितार्यासु सत्यं ब्रूहि दिवाकर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णाक्षरे जातां पातुषास्यादिफारकः । ब्राह्मणो मित्रसंजातो बहुद्रव्यसमाकुलः ॥ ६ ॥
प्रयविक्रयपक्षां च विप्रद्रव्येण वर्द्धितः । फालेन महता वत्स स विमो निधनं गतः ॥ ७ ॥
मंचितं तटनं सर्वं न तु किंचित् प्रदापितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन वंशवृद्धिविनाशनम् ॥ ८ ॥
तेन कर्मविपाकेन नानासन्ततिनाशनम् । यो वै तस्य मृतः पुत्रः स जातो ब्राह्मणोऽग्र च ॥ ९ ॥
इदं जन्म पतुष्य तु ब्रह्मवंशसमुद्भवः । नार्या दुःसकरी ह्येवं पुत्रहीना पतत्रिण ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवंश सन्ततः सौख्यहेतवे ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मस्य विपसंकाशं पुत्रपौत्रादिनाशनम् । विपेणैको हि त्रियते ब्रह्मस्वात्सुतसंततिः ॥ १२ ॥
 तस्य सन्तत्यनायास्य कायेऽपि कृतिं शुभाम् । मुशुमे मृमदेगे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥
 कुर्यादष्टदलं पद्मं राजतं शुक्रतण्डुलैः । तन्मध्ये स्थापयेत्कुम्भमत्रणं शुभलक्षणम् ॥ १४ ॥
 मुनीतलजलैः पूर्णं सप्तर्षिपापिहवम् । नानाफलाक्षतोपेतं पूर्णपात्रोपरि स्थितम् ॥ १५ ॥
 तस्योपरि न्यतेत्यात्र वैष्णवं वर्तुलकृति । सप्तधान्यफलोपेतं वस्त्रश्चकन्दनान्वितम् ॥ १६ ॥
 तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तिं निष्कण्ड्याविनिर्मिताम् । सुवर्णस्य विशुद्धां च दापयेद्देवतादिने ॥ १७ ॥
 प्रतिष्ठां पूजनं कृत्वा ततो गा वै मवत्सकाम् । अतमष्टोत्तरं विप्रान् त्रयोणाः सर्वे निर्मिताः ॥ १८ ॥
 आतीपुष्पसमुद्भूता लक्षपूजा शिवोपरि । संकष्टान्मोचयेद्देवदूतपती परिधापयेत् ॥ १९ ॥
 एवं कृतविधेः सूत निश्चला सन्ततिर्भवेत् ॥ २० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यनुवाकः कर्मविपाके अध्याय एकपञ्चाशदधिकतन्वशततमः ॥ ९९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्विना मोहात्प्राग्भवे माक्षिकं हरेत् । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र दुर्गन्वाद्या भजायते ॥ १ ॥
 मधुघेनुप्रदानात् व्यतीपातादिपर्वसु । दुर्गन्वरोगात् सततं मुच्यतेऽत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
 ॥ इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यनुवाकः कर्मविपाके अध्यायो द्विपञ्चाशदधिकतन्वशततमः ॥ ९९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पण्डोऽस्ति राजसंमानी अत्र जन्मनि चाण्डलः । महादुष्टक्रियासुक्तो वधवन्वनतत्परः ॥ १ ॥
 प्राक्कृतात् महादानात् सुखैर्भयैषनान्वितः । महामानी महाधूर्तः पण्डोऽगम्यातिमेवनात् ॥ २ ॥
 नाऽत्र जन्मनि भो सूत प्रायश्चित्तं मयोदितम् । अगम्यागमनं पापं प्रायश्चित्तविवर्जितम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यनुवाकः कर्मविपाके अध्यायपञ्चाशदधिकतन्वशततमः ॥ ९९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मन्नी सा मया प्रोक्ता या पूर्वै धातयोद्भिजम् । सर्वे विचेष्टिते तस्याः शृणुष्वाय पतत्रिण ॥ १ ॥
 अनया द्रव्यलोभेन सप्तत्या धातितः सुतः । प्राग्भवे विपदानेन कुमारो दोषवर्जितः ॥ २ ॥
 तस्मादिदं महादुष्टं चाल्पे कुष्ठान्विता सुत । तत्रोपगमंयुता सैव पितृगेहे स्थिताऽन्धः ॥ ३ ॥
 महादोषवती पापाज्जावाऽत्र यवनी तु सा । भविष्याति महादिष्टमग्निदाहेन चन्दनः ॥ ४ ॥
 चतुर्विंशन्मते वर्षे मरणं कीर्तितं ध्रुवम् ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यनुवाकः कर्मविपाके अध्यायपञ्चाशदधिकतन्वशततमः ॥ ९९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वराहं यो नरो हन्यात्प्राग्भवे विनतासुत । जायते दन्तुरः सोऽपि घृतकुम्भं यथाशक्त्या दद्याद्विप्राय धीमते । सुवर्णसहितं तेन
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यनुवाकः कर्मविपाके अध्याय पञ्चाशदधिकतन्वशततमः ॥ ९९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्प्राग्भवे सुतं शुद्धं मोहान्नरायणः । शुल्मोदङ्गं गुणं

गुहधेनुमदानाच्च विधिना ब्राह्मणाय च । गुलमोदसमुद्भूता पीडा नश्यति तत्क्षणम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्पचाशदधिकनवशततमः ॥ ९९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ काचित्सती नारी धर्मिष्ठा प्रियवादिनी । स्वामिना प्रेरिता पूर्वे शत्रोर्दग्धं तया गृहम् ॥ १ ॥
तदाहाच्च महाभाग दग्धं सर्वं पुरं तदा । ब्राह्मण्येका सवालं च निर्दग्धा दोषवर्जिता ॥ २ ॥
ततो ब्रह्मवधस्तत्र किञ्चित्कालेऽपि सा मृता । भुक्त्वा तथा फलं सर्वं पुण्यपापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
सा शूद्री यमुनातीरे जाताऽत्र पतिसेवया । कुष्ठरोगयुता बाल्ये निष्कृतिं पापनाशनीम् ॥ ४ ॥
वक्ष्यामि वृषभं दद्यात्सर्वोपस्करसंयुतम् । कुष्ठरोगात्प्रमुच्येत नाऽत्र कार्या विचारणा ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपचाशदधिकनवशततमः ॥ ९९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मागासीद्ब्राह्मणः कश्चित्कृपिकर्मरतः सदा । पूजकश्चातिथीनां च मित्रकाणां च पत्नतः ॥ १ ॥
तद्गृहे वृषभो मत्तस्तीक्ष्णशृंगो भयानकः । तेन तद्गृहमस्याऽपि प्राग्भवे विनतासुत ॥ २ ॥
छित्त्वा नासाग्रमुष्णौ तु कृतं कर्माऽतिदारुणम् । तत्र वज्रानितं भुक्त्वा फलं पापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
जातोऽत्र धवनः सिन्धुमण्डले पार्वताश्रिते । पण्डस्तु तेन पापेन स चास्त्यत्र पतत्रिण ॥ ४ ॥
धर्मात्पूर्वकृतात्तोऽपि सुखैर्धन्यधनान्वितः । रहपापार्जनात् सूत प्रापश्चिंतं न विद्यते ॥ ५ ॥
पूजनादतिथीनां च भविष्यति च तद्गतिः । तीर्थाश्रयेऽत्र जनुपि मृत्युस्तस्य प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥
आयुः पटिमिताब्दे तु रिष्टं पंचाशदब्दकं ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टपंचाशदधिकनवशततमः ॥ ९९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्या पुरा नारी बराहं गलडाग्रज । दन्तुरा सा भवेच्च तत्काले घातसंभवे ॥ १ ॥
ताम्रकुर्वं सुवर्णाढ्यं घृतपूर्णं सदक्षिणम् । तद्गोपशमनायैव दद्याच्छक्त्या विधानतः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्कोनषट्पचदधिकनवशततमः ॥ ९९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तैलहारी तु यः कश्चिद्भवेत्प्रोभात्पुत्राभवे । कङ्का गेगेण सततं पीडयते चाऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥
शक्त्या तैलमदानाच्च ब्राह्मणाय पतत्रिण । कण्ट्रूगमशमनं दानात्तैलवट्टयात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्पचदधिकनवशततमः ॥ १००० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

फाचिच्छुभानना पूर्वमेव चारणवल्लभा । मर्त्यत्पक्ताऽधिविज्ञा सा महारोपवती समृद्ध ॥ १ ॥
तया महीपदीर्घ्यैः पुंस्त्वं दूरीकृतं पतेः । तेन पापप्रभावेण जातोऽत्रायं नपुंसकः ॥ २ ॥
पूर्तः पापतो दुष्टः सर्वधर्मविवर्जितः । वर्णबाह्योऽतिदुःखीतो न शुभां लभते गतिम् ॥ ३ ॥
यद्जन्मन्यसी पापान्मुक्तो भवति चाण्डन ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकपट्पचदधिकनवशततमः ॥ १००१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मुमक्ष्यामि महाभाग यो हन्याद्वायुवादनम् । अत्र जन्मनि खंजोऽती नात्र कार्या विचारणा ॥ १ ॥

न तस्य विनम्यं प्रोक्तमत्र जन्मनि चाण्डजं । स्वशरीरिविवृद्धचर्यं येन मुक्तो मृगः पुरा ॥ २ ॥
इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विषष्ट्यधिकनवशततमः ॥ ९९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहाद् गुहं हरति कल्पचित् । गुल्मोदरेण रोगेण पीडयते साऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥
गङ्गायां हि महाभाग गुडधेनुमदानतः । तत्र स्नानान्महापुण्यात्तस्माद्भोगादिमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चषष्ट्यधिकनवशततमः ॥ ९९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्देवयोऽभवत् पूर्वभवे नेपालविश्रुते । बहुमित्रसुखैरादयो हृदी व्यसनसंयुतः ॥ १ ॥
आराधनं तु कृतवान् देव्या वै पूर्वजन्मनि । स्वस्त्रियं च सुरूपां च परित्यज्य शुभाननाम् ॥ २ ॥
अन्यस्त्रियां समभवद्वपनिचारपरो वृद्धः । स तेन कर्मणा युक्तो गतो धर्मपुरं प्रति ॥ ३ ॥
शुभं पापफलं मुक्त्वा स जातोऽत्र महीधरे । गौरो भव्यो महाजानी, महाविभवसंयुतः ॥ ४ ॥
देशेदेशेतिविविख्यातो मृणी लघुमहायज्ञाः । स्वस्तीत्यागान्महापापाज्जापते स्त्रीविवर्जितः ॥ ५ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् स्त्रीप्राप्तेः सौख्यकारिणीम् ॥ ६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पार्वतीमदिमां कृत्वा हैमिकां कार्यकारिणीम् । पलपंचमितां लेख्यां गन्धैर्माल्यैरलंकृताम् ॥ ७ ॥
द्याद्देविधिज्ञाय सुकुलीनाय चार्थिने । प्रजापतिं तश्च दद्याद्वाजतं त्रिपलात्मकम् ॥ ८ ॥
ब्रह्मदेवतमन्त्रेण गृह्णाति स महाद्रिजः । पश्चादष्टाक्षरं मन्त्रं सहस्रं पापशोधनम् ॥ ९ ॥
जपेदष्टसहस्रं तु सूर्यमन्त्रं महाबलम् । होमयेत्तदंशेन तदंशेन तर्पयेत् ॥ १० ॥
य एवं कुरुते सूत सर्वपापविनाशनम् । प्रायश्चित्तं परं तत्र तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ ११ ॥
नैवं करोति यो मोहान्मूर्खोऽर्धविद्यावितः । न लभेत्स्त्रीसुखं चोन्नं रिष्टं पद्मेदकेऽङ्गके ॥ १२ ॥
प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवन् वर्षसप्ततिम् ॥ १३ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चषष्ट्यधिकनवशततमः ॥ ९९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृत्युं विना यः प्राग्गन्त्यान्मृत्युं हि विनतामुत । खंजः स्यादत्र जनुषि सत्काले मृगघातने ॥ १ ॥
पापनाशकरी तस्य निष्कृतिं वक्ष्यमिहं सुत । द्यादश्वं नवं तत्र स्वर्णनिष्कयुतं शुभम् ॥ २ ॥
सिंहासनैरलंकारैः पूजयित्वा विधानतः । विधिज्ञाय महाबाहो नानाशास्त्रविधानतः ॥ ३ ॥
न स पश्यति खंजत्वं दानस्याऽस्य प्रभावतः ॥ ४ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चषष्ट्यधिकनवशततमः ॥ ९९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत परतैलापहारिणी । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कष्टरोगमपीदिता ॥ १ ॥
सा मुच्यते महाभाग दानात्तैलयद्दयात् । सुवर्णादयात्तया शतपा तैलदानादिशेषतः ॥ २ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चषष्ट्यधिकनवशततमः ॥ ९९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

॥ १॥ राजप्रचारी वै कश्चिच्चारणः पूर्वजन्मनि । मल्यभूतिर्दोषी धीरः शिवपूजनतत्परः ॥ १ ॥
 राजपत्यां महाबाहो दपारासावधर्मतः । गर्भं च कामलोभेन भाविनोऽर्थस्य वै वलात् ॥ २ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा यमलोके पतत्रिण । शिवपूजननास्तुष्यात्सोऽज जातो हि पादजः ॥ ३ ॥
 देवे जाद्वलके षण्डः सर्वधर्मवहिष्कृतः । शिवपूजारवो यस्मात् प्रागजः घनभोगभाक् ॥ ४ ॥
 श्रीपुत्रमुखहीनोऽयं प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तषष्ठ्यधिकनवशततमः ॥ २९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भोऽयं याज्यधीत पूर्वं युगं हि गरुडाग्रज । स्वर्गमिपालने दक्षा जन्मपत्रं गतिं शृणु ॥ १ ॥
 तद्भातकाले खिन्ना सा भविष्यति शुभानना । गर्भपातनदुःखाच्च सत्येव च तदेनसः ॥ २ ॥
 तदपानाशनं सूत शृणु धर्म्यामि तत्त्वतः । दद्याद्दिप्राय दुरगं युवानं भूषणान्वितम् ॥ ३ ॥
 स्वर्गनिष्कयुतं च त्रि पूर्वपापात्प्रमुच्यते । न सा पश्यति गर्भोऽत्यो पीडामप्येव जन्मनि ॥ ४ ॥
 दानप्रभावात्पक्षीन्द्र खिजत्वं नाप्नुयादिह ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टषष्ठ्यधिकनवशततमः ॥ २९८ ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुले सद्युत्पन्नो दानदाक्षिण्यतत्परः । मेहादिपीडितो नित्यं कृष्णाङ्गः ॥ पाण्डुरद्युतिः ॥ १ ॥
 ऊर्ध्ववातादिना पीडा कालयेत्स्माद्गृह्णीगदः । तस्य भार्यो सदाचारा सुजेहा भर्तृमक्तितः ॥ २ ॥
 रक्तलावादिना पीडा जामये चोदरानिलः । उदरावस्था गर्भस्य पातं कुर्याच्च पृष्ठतः ॥ ३ ॥
 द्वित्रिस्तु पंचभिर्मातृश्वतुर्भिः सप्तभिस्तथा । केन कर्मविपाकेन गर्भो न स्थिरतां व्रजेत् ॥ ४ ॥
 ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनतेय महाबाहो शृणु चास्य विचेष्टितम् । अग्निचाराभयाद्गोपिताया गर्भश्च पातितः ॥ ५ ॥
 अतिपष्टाद्देनतेय गर्भपातकृतागतः । अपरं च कृतं कर्म अग्निचारा यतस्ततः ॥ ६ ॥
 नानाद्रव्यापहर्ता च कुलदा वाक्यलघनात् । भर्तृस्तत्रीरिणी वृत्तिर्दुस्तंगतिका च सा ॥ ७ ॥
 तेन दुष्टेन यद्रव्यं हतं तत्स्वरबुद्धिना । भुक्तं ताम्यां वेनतेय ब्रह्मस्वं तज्जन्मनि ॥ ८ ॥
 पालेन तदनं भुक्त्वा पीडितो दारुणप्रहः । पातनां वदुषां प्राप्ता पश्चान्मानुष्यमाप्तवान् ॥ ९ ॥
 किञ्चित्पुण्यप्रभावेण क्षात्रोऽयं जन्मना भुवि । इदं जन्म चतुर्थं तु गर्भपातोऽभिजायते ॥ १० ॥
 दमाभ्यां च कृतं कर्म भुज्यते जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं पयं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि विश्वेश येन गुर्भः स्थिरो भवेत् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यानाशी नानागर्भं जिघांसाति । निष्कृत्या तस्य शुद्धिस्तु श्रूयतां पश्यपात्मज ॥ १३ ॥
 नागी नियमसंपुक्ता धृवं सा धर्तृवाक्षिणी । गोम्यापने समोपयमाणपक्षे शुभे दिता ॥ १४ ॥
 श्वेत्पुं परागः पार्वर्धवः पशूपर्धनरवि । रुधिरगन्धगोस्त्यानः सा गां परिचोरेतदा ॥ १५ ॥
 रात्रौ पुण्यावलीभिश्च क्षीपक्षकचन्दनादिभिः । स्वगीहमद्गलमानिस्तदपः प्रायिनी भुवि ॥ १६ ॥

प्राणयत्नं प्रकुर्वीत यस्यास्तु पयसा हविः । तस्यास्तु पच्यगव्यानि ययाति ॥ १७ ॥
 एवं त्रतपरा नारी मासिमासि तु संयुता । तस्या धनोः सर्वसाधो ह्यष्टौ तनयिकाक्षिणी ॥ १८ ॥
 ब्रह्मन्ते द्विजमासाद्य समस्तगुणशालिनम् । अग्न्यर्घ्यं पुनयेद्भक्त्या बह्वस्त्रादाममूर्धणः ॥ १९ ॥
 सम्पग्न्यर्घ्यं तां धेनुं तनयं तं स्तनधयम् । कृत्वा च विधिना तस्मै तां दद्यादभिभाषिणी ॥ २० ॥
 सुवर्णं ॥ शुद्धमाग्र्यं मांसयोद्धासंयुतम् । दापयेद्वाः सवत्साः च पूर्वपापपनुत्तये ॥ २१ ॥
 " यन्मया कुलदधिर्मानागर्भो-जिर्वांसिवाः । नानौषधैः पातिवास्ते शर्मा वै बहवो भुवि ॥ २२ ॥
 तस्य कर्माक्षितं पापं गर्भपातादिदूषणम् । एनसस्तस्य नाद्याय सवत्सादानुतस्त्रियाम् ॥ २३ ॥
 इह जन्मनि बन्धयत्वं नादायेदस्य तेन तु । दानेनानेन सुरभेनयाश्च हि सुव्रत ॥ २४ ॥
 भवेयं त्वत्प्रसादेन गर्भो मे सुभगान्वितः । एवमास्तिषि तां धेनुं समादाय सदक्षिणाम् ॥ २५ ॥
 हिरण्यं रजतं चात्रं तयो नानाफलानि च । दापयेद्विजमुख्याय भृगुद्वयेण सोपयेत् ॥ २६ ॥
 भोजयेच्च शतं विमानं नानाशैः सक्तुपायसैः । एवंकृतविधेः सुतं नारी वां दुःखनाशिनीनाम् ॥ २७ ॥
 बन्धयत्वा मुच्यते सुतं पुत्रप्राप्तिपदास्त्रिणी ॥ २८ ॥
 इति श्रीब्रह्मसंहितासंवादे कर्मविपाके अध्याय एकैकसत्त्वविकल्पवशात्तमः ॥ २९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चित्पुत्रं घातयेन्नरः । बक्रकण्डेन रोगेण पीडितोऽत्र भ्रजायते ॥ १ ॥
 स्वर्णावदानादिष्विदं सर्वोपस्करसंयुतात् । बक्रकण्डसमुद्भूता पीडा नामाति मानवः ॥ २ ॥
 इति श्रीब्रह्मसंहितासंवादे कर्मविपाके अध्याय सत्त्वविकल्पवशात्तमः ॥ २७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृगालवांसीं पुरुषं प्राग्जन्तुष्वपि जन्मनि । पादशीनो भवेत्सुखं भृशं चाकृतनिष्कृतिः ॥ १ ॥
 दद्यादध्वं सुवर्णादयं सर्वोपस्करसंयुतम् । ब्राह्मणाय प्रयत्नेन पूर्वपापपनुत्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीब्रह्मसंहितासंवादे कर्मविपाके अध्याय एकैकसत्त्वविकल्पवशात्तमः ॥ २७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सङ्घः प्राग्भवे सुतं बभूव धनसंयुतः । तीर्थवासी विरक्तश्च लोभो कर्मक्रियान्वितः ॥ १ ॥
 क्लृप्तं कर्म कृतं तेन दुष्टसङ्गतितोऽण्डज । चापेण गां परां नीत्वा भुवि तर्मभिता पुग ॥ २ ॥
 मृतास्तं तेन पापेन मानायोनिमुपागताः । स तीर्थमृत्युवशातो गङ्गातीरेऽत्र पादजः ॥ ३ ॥
 तीर्थमृत्युमसादाच्च धनपुत्रसमन्वितः । सुवभावेऽण्डजश्चेष्ट बभूवोऽत्र जायते ॥ ४ ॥
 प्रापश्चित्तं प्रवक्ष्यामि मुनर्णदशसंमिता । लिखिता गीर्विधानेन पूजयित्वा विधानतः ॥ ५ ॥
 देवो वै वेदविदुषे पूर्वपापविशुद्धये । गायत्री च जपेत्तत्र नियुतं चायुतद्वयम् ॥ ६ ॥
 होमयेच्च यथाशक्त्या भोजयेच्च तथा द्विजान् । यः कुर्याद्विधिना चेदं स तद्दोषान्तिमुच्यते ॥ ७ ॥
 स दिव्यचक्षुषा युक्तो जायतेऽथैव जन्मनि ॥ ८ ॥

इति श्रीब्रह्मसंहितासंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विसत्त्वविकल्पवशात्तमः ॥ २७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदातपवारी शृगालं पूजयन्मनः । या तत्र पुरुषं गोपं घातयेन्मुपदेशयेत् ॥ १ ॥
 अत्र जन्मनि चैवोर्ध्वपाताच्च बहुविकृतः । पादभंगो भवेत्समात्पापाच्चैव सगाधिप ॥ २ ॥

करोति तस्य पापस्य विनमयं विधिनाऽत्र चेत् । तस्मात्पापात्प्रमुच्येत न चोर्ध्वतिपतनं तथा ॥ ३ ॥
अर्थं निष्कमुवर्णाढ्यं विनमयं पापशोधनम् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायसप्तत्यधिकनवशततमः ॥ ९७३ ॥

॥ ९७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेदश्वं प्राग्भवे माऽत्र जन्मनि । महापर्वसु- गन्धादि पुण्यतीर्थे तु दापयेत् ॥ १ ॥
सर्वोपस्करसंयुक्तं स्वर्णाढ्यं विधिसंयुतम् । सा मुच्यते वक्रकण्ठपीडनाद्दिनतामुत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायसप्तत्यधिकनवशततमः ॥ ९७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्सत्री महाभाग पांचाले देशके शुभे । धर्मकर्मसमायुक्तो ग्रामपो विश्रुतो महान् ॥ १ ॥
दुष्कर्मचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै चलात् । शूद्रया वै धारितो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ २ ॥
कृतो यत्नो महास्तत्र नासीद्गर्भस्य पातनम् । तथा हालाहलं पीतं मृता सा लोकशंकाया ॥ ३ ॥
महत्या पीडया सूत बालकोऽपि मृतस्ततः । सहायपंचयुक्तेन कृतं प्राकर्म दारुणम् ॥ ४ ॥
कर्मणां संग्रहश्चायं गर्भनाशसमुद्भवः । ततः स मरणं प्राप्तो बाहुजो गरुडाग्रज ॥ ५ ॥
सूर्यलोकं तदा गत्वा भुक्त्वा भोगांश्च शाश्वतान् । अशुभान्नरकं भुक्त्वा स्वकृतादुष्कर्मणः ॥ ६ ॥
स पर्वणि महादानात्पूर्वजन्मनि मानद् । जातोऽत्र यमुनातीरे बाहुजोऽप्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
गौरः कृशाङ्गो लम्बश्च धनसौरूप्यसमन्वितः । पितृभ्रातृविहानश्च लोभमोहरतः तदा ॥ ८ ॥
अनेकस्त्रीसंयुतश्च नानाविभवसंयुतः । आद्यन्तमुखयुक्तश्च बुद्धिमान् देशविश्रुतः ॥ ९ ॥
धर्मादिदं तथा पापाद्भूतः पापरतः शठः । सकन्यो हृदि रोगश्च मनोदुःखसमन्वितः ॥ १० ॥
शूद्रायां वीर्यदानात्प्राक् तद्विधानमृतपुत्रकः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् पूर्वपापाऽपनोदनीम् । पुत्रवृद्धिकर्ता धन्यां लोकानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

निष्कृतिं तस्य वक्ष्यामि शृणु सूत प्रयत्नतः । पूर्वपापविशुद्धयर्थं गर्भधारणनाशनीम् ॥ १३ ॥
शूद्रायाः प्रतिमा कार्या पलैः पंचमितैः शुभा । हिरण्यमी सगर्भो च पत्रे लेख्या विधानतः ॥ १४ ॥
तदर्धार्धन वा कार्या त्रिषु विचाऽनुसारतः । गन्धपुष्पैरलंकृत्य सा देया पापनाशनी ॥ १५ ॥
पंचमापमितो विष्णुः सर्वपापप्रणाशनः । प्रजापतिं तथा दद्यात्नीवर्णं पंचमापकम् ॥ १६ ॥
राजतं च तथा दद्यात्तोमं सार्धपलात्मकम् । गायत्रीदशसाहस्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् ॥ १७ ॥
होमयेत्तण्डुलैः सान्ज्यैः सर्पैः सतिलैस्तथा । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापाऽनुत्तये ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायः पचसप्तत्यधिकनवशततमः ॥ ९७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः पामतश्चेत्पूर्वं ब्रह्महत्यां नराधमः । क्षयरोगान्वितः सोऽपि जायते चाऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥
घोराद् मलवपात्पापहृदादुष्कर्मणः सुत । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापान्मुक्तिस्त्रिजन्मनि ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायः पट्सप्तत्यधिकनवशततमः ॥ ९७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणं घातयेद्यस्तु पूर्वजन्मानि मानवः । मोहाद्वामतः सोऽपि क्षयरोगसमन्वितः ॥ १ ॥
क्षयेणाऽत्र क्षयं यान्ति धातवः सर्वदेहिनाम् । धातुक्षयेऽतिकष्टेन नष्टायुर्जायते पुमान् ॥ २ ॥
सर्वस्वदानादत्रैव क्षयरोगः प्रशम्यति । कुरुक्षेत्रादितीर्थेषु सत्पात्रेषु विधानतः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तसप्तत्यधिकनवशततमः ॥ ९७७ ॥

अरुण उवाच ।

भगवन् देवदेवेश श्रुतमेतन्महोद्भूतम् । नायाः सहानुगामिन्या गतिं मे ब्रूहि भास्कर ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृतं समीक्ष्य भर्तारं या विशेद्धि हुताशनम् । तेन सार्धं सा महापुण्या ज्ञेयाऽत्र सहगामिनी ॥ २ ॥
श्रुत्वा मृतपतिं याऽत्र विदेशस्यं पतिव्रता । तद्वस्त्रेण विशेषार्थि सा ज्ञेया चानुगामिनी ॥ ३ ॥
पातिव्रत्याद्धि धर्मात् भवेन्मोक्षगतिस्तयोः । तथैकाऽमूमहासाध्वी जाता ब्रह्मदेऽण्डज ॥ ४ ॥
ब्राह्मणी तपसा युक्ता सदा भर्तृपरायणा । दानशीलरता पुण्या पुण्यकर्माश्रिता सती ॥ ५ ॥
दृष्ट्वा मृतपतिं सा तु दिव्याभरणभूषिता । प्राप्ताऽर्थि विधिना सूत कृत्वा पूजां हरेर्भृशम् ॥ ६ ॥
सा गता यमराजस्य स्कन्धे दत्त्वा पदांबुजम् । वैकुण्ठं चाण्डजश्रेष्ठ यद्वत्सा न निवर्तते ॥ ७ ॥
तल्लुप्तातलघातेन मूर्च्छितोऽभूद्यमाधिषः । तत्काले तत्र संपृष्टो नारदेन महात्मना ॥ ८ ॥
धर्मराज वदैतन्मे त्वत्तः परतरश्च कः । दण्डप्रदो महाभाग येन त्वं चालितोऽधुना ॥ ९ ॥

यम उवाच ।

पतिव्रताया धर्मस्तु सर्वदा सेवितोऽनया । तस्मात्पुण्याहपिश्रेष्ठ यातेयं वै शुभानना ॥ १० ॥
सती तत्पादभारेण पीडितोऽहं मृशं द्विज । मोक्षं गता महासाध्वी गृहीत्वा तु स्वकं पतिम् ॥ ११ ॥
महापापसमाक्रान्तं नरकस्यं द्विजोत्तम । साऽऽगमिष्यति चैवाऽत्र पत्युः पापविशेषतः ॥ १२ ॥
ब्राह्मणी योगयुक्ता च भविष्यति कलौ युगे । काश्यां मृत्युस्तयोर्पस्माच्चैव त्वमुपगच्छतः ॥ १३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टसप्तत्यधिकनवशततमः ॥ ९७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सीमावादरतः कश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मानि । तेन तत्र द्विजः सूत घातितो भूमिलोभतः ॥ १ ॥
सहापपंचयुक्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्पापजन्महाघोरात्तरकान्प्राप्य दारुणान् ॥ २ ॥
सोऽपि तिर्यक्त्वं सूत विभुज्याऽधर्मतः स्वयम् । कर्मक्षयेऽथ पुण्यात्प्राक् सोऽत्र जातो हि बाहुजः ॥ ३ ॥
क्षयरोगयुतः सोऽपि कुशो दुःखातुरो भृशम् । लभे कुम्भाभिधे सूत भोमश्चन्द्रयुतोऽण्डज ॥ ४ ॥
रिष्टं पटिमिते वर्षे जापतेऽकृतनिष्कृतेः । सहायाः पूर्वजा ये तु तेषां वक्ष्यामि लक्षणम् ॥ ५ ॥
तदग्रे ते मृताश्चात्र पुत्राः क्षयरुजान्विताः । रिष्टेन वाऽऽयुषो भङ्गो दृढपापात्र निष्कृतिः ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टसप्तत्यधिकनवशततमः ॥ ९७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवत्कश्चिद्दर्मशास्त्रार्थकोविदः । गत्वा स त्वरितं सूत षडाचिन्मदसंयुतः ॥ १ ॥
ददाहं च पुनः शशोस्तत्क्षणे लुण्ठितं पुनः । तत्रैवो ब्राह्मणो दग्धो वृद्धो विद्याविशारदः ॥ २ ॥
पापभावरितं तेन चाज्ञानाद्भ्रष्टातजम् । अयो यमाक्षया सर्वा मुक्त्वा नरकयातनाः ॥ ३ ॥

पुण्यशेषादयात्रापि स जातः क्षत्रियावरः । देशेऽप्योद्याभिषे गौरी लघुर्दक्षो महोद्यमी ॥ ४ ॥
 युवभाषे महाभाग राजयक्ष्मप्रपीडितः । ब्रह्महा क्षयरोगो स्यादिति वेदविदो विदुः ॥ ५ ॥
 निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि यां कृत्वा मुच्यतेऽयुता । कार्यास्तत्र त्रिदेवानां मूर्त्यस्तु ययोदिताः ॥ ६ ॥
 ब्रह्मविष्णुमहेशानां सर्वरोगविनाशकाः । सुवर्णजास्तथा कार्यं कदली पत्रसंयुता ॥ ७ ॥
 यथा विचानुसारेण विचशाठ्यं विवर्जयेत् । दद्यात्तां विप्रमुख्येभ्यः क्षयरोगोपशान्तये ॥ ८ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्या होमयेच्च जपेतथा । गायत्रीं विधिना सूत पूर्वपापापनुत्तये ॥ ९ ॥
 एवं कृते महाबाहो क्षयस्तस्य प्रशाम्यति । नैवं कुर्यात्तु यो मोहाद्विष्टं विंशतिकेऽन्दके ॥ १० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायोऽशीत्यधिकनवशततमः ॥ ९८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कलिह्रददेशे प्राक् सूत काचिद्विजवरानना । पतिश्रिया धर्मशीला दानभोगरता तदा ॥ १ ॥
 या नार्थघाततत्पूर्वभावे मोहाच्च कुपकुटम् । नासावकृत्यमाप्नोति साऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ २ ॥
 हेमनिष्कत्रयं दद्यात्पूर्वं चैव प्रयत्नतः । ब्राह्मणाय महाभाग पापनाशकरं परम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय एकाशीत्यधिकनवशततमः ॥ ९८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या योपिदाचरेत्कामात्पूर्वजन्मनि निश्चयात् । ब्रह्महत्यामयात्रैव सा ज्ञेया क्षयरुद्युता ॥ १ ॥
 न तस्याः पापशमनं भयोक्तं च पतत्रिण । महापापकृताद्रोगान्मृत्युरेव न संग्रहः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायो द्व्यशीत्यधिकनवशततमः ॥ ९८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वसृष्टी च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । बधिरौ जायते तत्र प्रायश्चित्तं च तच्छृणु ॥ १ ॥
 चांद्रायणघ्नं कुर्यात् सुवर्णपलसंयुतम् । पुस्तकं विधिवद्वाचस्मात्पापात्पमुच्यते ॥ २ ॥
 भोजयेच्च यथाशक्त्या होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायद्व्यशीत्यधिकनवशततमः ॥ ९८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदाचरेन्नारी पापं प्राग्ब्रह्मघातजम् । अज्ञानादत्र जनुपि क्षयरुक्पीडिता हि सा ॥ १ ॥
 महापापकृताद्दोराद्यस्मात्सर्वस्वदानतः । क्षयरोगात्यमुच्येत नाऽत्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 प्रयागे मकरस्थेऽर्धे स्नानादत्रैव जन्मनि । काश्यां वासात्तथा सूत मुच्यते ब्रह्महत्याया ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायत्रयतुस्तीत्यधिकनवशततमः ॥ ९८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यधुव बाहुजः कश्चिद्देशे पंचनदेऽण्डज । धनुधान्यसमायुक्तः पापकर्मा महापमः ॥ १ ॥
 विप्रमद्भग्नः सांज्ञि प्रयागे गरुडाग्रज । स्नातो वै मृगगे भानी धूर्तकर्मा क्रियोज्जितः ॥ २ ॥
 न प्राप्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवान् कर्म दारुणम् । ग्रामे निवातिनोऽन्यस्य क्षत्रियस्य पतत्रिण ॥ ३ ॥
 दशाह भवनं गम्भीरं विभावात्प्राज्ञघ । नक्षिका वत्तरी दग्धा जीवाश्चापि विशेषतः ॥ ४ ॥
 पाठयोगेन संप्राप्तः न सूत यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तदा ॥ ५ ॥

पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना । गङ्गायाः प्राक् परे देशे शतयोजनसंमिते ॥ ६ ॥
 स मध्यरूपो बलवान् धर्मं स्वल्पमतिः गतः । बुद्ध्याधिकप्रचारी च पतिकः स्वल्पवित्तमायुः ॥ ७ ॥
 सकन्यश्च सपत्नीको बन्धुभृत्यसमन्वितः । पुण्यादिफलं प्राप्य पापादत्र शृणुष्व वै ॥ ८ ॥
 गोवालवत्सकवधाजीवघातादपुत्रकः । सप्तवेदमिताब्दान्तं जातपुत्रविनाशवान् ॥ ९ ॥
 गोस्त्रीविप्रवधाः पापाः पुत्रनाशकरा यतः । गोरागिगे शनो सोमात्पष्टे जीवे मृगस्यते ॥ १० ॥
 लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ पृच्छकस्याञ्च जन्मनि । पूर्वं या स्त्री सहायाञ्जसीनृतवत्साञ्च सा सुत ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्सर्वपापनिपूदनीम् । पुत्रवृद्धिकर्यां धन्यामत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधिनीम् । पञ्चस्वर्णमिता कार्या सुरभी च हिरण्यमी ॥ १३ ॥
 तद्वर्द्धमितिका वापि द्विजे वित्ततुसारतः । संपूज्य विधिवन्मंत्रेर्दया विप्राय धीमते ॥ १४ ॥
 भाषैर्बद्धिमितिर्देयस्तथा पशुपातिः सुत । मापाभ्यां च तथा बद्धिर्जीवा मापचतुष्कजाः ॥ १५ ॥
 देयाश्च विधिना सूत पूर्वपापापनुत्तये । जपेत्पशुपतेर्मंत्रं सहस्रं रिष्टनाशनम् ॥ १६ ॥
 होमयेदष्टशतकं रुद्रस्यापि प्रयत्नतः । शृणुपाद्वरिवंशं वा दशावृत्त्या विधानतः ॥ १७ ॥
 यः कुर्याद्विधिवत्सूत प्रायश्चित्तं विधानतः । जीविष्यति च तत्पुत्रा जन्मन्यत्र ममाज्ञया ॥ १८ ॥
 नैवं कुर्याद्य यः शक्त्या त्रिष्वेकं पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्नीविते नाश्च मरण्यः ॥ १९ ॥
 नवसप्तसमायुः स्यात् प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । सप्तवर्षमिते वर्षे रिष्टं चाऽकृतनिष्कृतेः ॥ २० ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशत्यधिकव्यवशततमः ॥ ९८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्मीरमण्डले पूर्वं काचिद्विजवरानना । पतिभिया जीलयुक्ता दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
 वैरिभावाच्चया स्मृत्वा गृहं दग्धं द्विजस्य च । वैरिणस्तु सुतो दग्धो गृहदाहे पतत्रिणः ॥ २ ॥
 साहाय्यात्स्वामिनः सूत प्राग्भवे समुपार्जितम् । तत्पापजं महाघोरं फलं प्राप्य विशेषतः ॥ ३ ॥
 तैव जाता विराटेऽत्र पतिशुश्रूषणात्सुत । क्षत्रिया धनधर्मादद्या पूर्वपुण्यात्तथा सती ॥ ४ ॥
 क्षमरोगयुता बाल्ये बालवातादपुत्रिणी । महाग्निदाहपापाच्च प्रायश्चित्तं न तस्तमम् ॥ ५ ॥
 त्रयोर्विंशन्मिते वर्षे रिष्टेनैवाऽत्र नन्दयति । साहाय्यात्तत्पतिश्चात्र पुनर्हीनः क्षयान्वितः ॥ ६ ॥

“ इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशत्यधिकव्यवशततमः ॥ ९८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां यो महामाग हन्यात्पापविमोहितः । तस्य च स्वलिता वाणी भवत्यत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्याद्विरण्यमां तत्र सारिकां शुभलक्षणाम् । तथा च पुस्तकं दद्याच्छासत्य विधिनाऽण्डज ॥ २ ॥
 पूर्वपापात्प्रमुच्येत नरोऽत्र गतकिल्बिषः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्ताशीत्यधिकव्यवशततमः ॥ ९८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां याऽप्यीद्वारी पूर्वं पापविमोहिता । साऽत्र जन्मनि जायेत वचनस्वलिताऽण्डज ॥ १ ॥
 तथा देया सुवर्णस्य सारिकां ब्राह्मणाय च । पूर्वपापादिमुच्येत तद्दानाद्दिनतामुत ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाशीत्यधिकव्यवशततमः ॥ ९८८ ॥

श्रद्धादानवलात्तोऽत्र गङ्गायाः पूर्वभागतः । सिंहस्येजं मुखे राहो जीवे कर्षेऽलगे भृगो ॥ ५ ॥
 स रक्तगोरो मतिमान् बन्धुस्त्रीमुखसंयुतः । लघुर्धृणी त्वमितदो द्विजवंशसमुद्भवः ॥ ६ ॥
 सर्वमेतत्फलं दानात् स्त्रीत्यागान्मृतपुत्रकः । स्त्रीत्यागी भ्रूणहा लोके इति पौराणिका विदुः ॥ ७ ॥
 वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविनाशनीम् । स्वर्णपञ्चपलैः कृत्वा गणेश विघ्ननाशनम् ॥ ८ ॥
 तदर्द्धप्रमितो वाऽपि देवो मन्त्रमिमं पठन् ।

मन्त्रः ।

“त्यक्त्वा वर्गानना गुदा पूर्वं पापं समर्पितम् ॥ ९ ॥
 तद्गुप्रपापनाशाय ददेऽहं गणनायकम् ” । मापसप्तमिता लक्ष्मीः शुभा लेख्या हिरण्मयी ॥ १० ॥
 “ददेऽहं विप्रमुख्याय वेदशास्त्रार्थपारिणे ” । ब्राह्मणान्वरयेत्तत्र शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ ११ ॥
 एव विधान यः कुर्याज्जीविष्यन्ति च तत्सुताः । श्रुत्वैव शक्तिमान्पुत्रं न कुर्याच्छ्रेयधनं सुत ॥ १२ ॥
 स पुत्रान्नैव चामोति रिष्ट पञ्चाशदब्देकः । प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र जीवन वर्षसप्ततिम् ॥ १३ ॥
 अन्यजन्मादिक ज्ञेयं विस्तरं नोदित मया ॥ १४ ॥

इति श्रीशृङ्खलारूपसवादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चनवत्यधिकनवशततम ॥ ९९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे पञ्चनदे जाता बाहुजा पूर्वजन्मनि । साऽत्र जन्मनि वै विप्रा जाता पार्थिवपूजनात् ॥ १ ॥
 प्राग्यत्तया कृत कर्म शृणुष्वत्र खगेश्वर । ब्राह्मणेन महद्भयं तद्गृहे स्थापितं च यत् ॥ २ ॥
 न दत्तं च पुनस्तस्मै भुक्तं सर्वमशेषतः । मृतो द्विजस्तदुत्वेन क्षुधितस्तु पतत्रिण ॥ ३ ॥
 पापमाचरितं पूर्वं ब्रह्मघातसमं तथा । पञ्चत्ववशगा प्राप्ता भुक्त्वा तु यमशासनम् ॥ ४ ॥
 पुत्रसन्ततिहीनाऽत्र युवभावे क्षयान्विता । निष्कृतिं परमा तस्या वक्ष्येऽहं पापनाशनीम् ॥ ५ ॥
 सर्वस्वेन तदर्धेन कार्या स्वर्णमयी शुभा । कदली पत्रसयुक्ता देया विप्राय धीमते ॥ ६ ॥
 दानेनाऽनेन सुप्रीता ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः । क्षयनाशकराः सर्वे भविष्यन्त्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
 इति श्रीशृङ्खलारूपसवादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चनवत्यधिकनवशततम ॥ ९९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

योऽन्यजन्मनि भो सूत चोच्छिष्ट भक्षयेन्नरः । राज्यन्धो जायते सोऽपि जन्मन्यत्र च मानवः ॥ १ ॥
 भोजयेद्ब्राह्मणान्भक्त्या गोमूत्रं प्राशयेत्तथा । मुच्यते तत्क्षणात्सूत नक्तान्धत्वान्न संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीशृङ्खलारूपसवादे कर्मविपाके अध्याय सप्तनवत्यधिकनवशततम ॥ ९९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि भो सूत याऽमशं भक्षयेत्किल । रसलोभेन वै नारी चोच्छिष्टं सा शुभानना ॥ १ ॥
 नक्तान्धा जायते तत्र व्यथिता नेत्रपीडया । गोमूत्रप्राशनादत्र ब्राह्मणेभ्यश्च भोजनात् ॥ २ ॥
 नक्तान्ध्यरोगान्मुक्ता स्यादत्र जन्मनि सुप्रत ॥ ३ ॥

इति श्रीशृङ्खलारूपसवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टनवत्यधिकनवशततम ॥ ९९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विदात्रोच्छिष्टभोजी तु राज्यन्धो जायतेऽधुना । स तत्पापविशुद्धयर्थं गोमूत्रं विधिवद्विषेत् ॥ १ ॥
 भोजपेधं तथा विमान्शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् । राज्यन्ध्यरोगात्सतत मुक्तो भवति मानवः ॥ २ ॥
 इति श्रीशृङ्खलारूपसवादे कर्मविपाके अध्यायो नवनवत्यधिकनवशततम ॥ ९९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चिडालोच्छिष्टभुगारी प्राग्भवे विनतामुत । गत्यन्वयरोगयुक्ता मा चाऽत्र जन्मानि जायते ॥ १ ॥
टिडोभ्यो भोजनाच्चैव गोमूत्रप्राधानात्तथा । मुच्यते पूर्वपापात् विडालोच्छिष्टभोजनात् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्याख्यनवादे कर्मविपाके अध्यायः सहस्रतमः ॥ १००० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डाल्यां गमने पूर्वभवे च गरुडाग्रज । जायतेऽजगरश्चात्र मूढो जन्मनिजन्मत्रि ॥ १ ॥
चान्द्रायणव्रतादत्र दशावृत्त्या- कृतात्सुत । स मुच्यतेऽजगरत्वाच्छुद्धद्विभिर्विद्विह ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्याख्यनवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाविक्रमसहस्रतमः ॥ १००१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदधमा नारी प्राग्भवे विनतामुत । चाण्डालं प्राप्नुयात्मा वाऽजगरी जायतेऽजहज ॥ १ ॥
प्राजापत्यव्रतादत्र कृतात्पंचापवर्त्तनेः । मुच्यते पूर्वपापात्ता जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्याख्यनवादे कर्मविपाके अध्यायः षष्ठाविक्रमसहस्रतमः ॥ १००२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परान्नविघ्नकारी यश्चाऽभवत्पूर्वजन्मनि । सोऽनीर्णेनाऽतिरोगेण जन्मन्यत्र प्रपीडयते ॥ १ ॥
विधिना लक्षहोमेन कृतेन गरुडाग्रज । मुच्यतेऽजीर्णाजग्रेणादत्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्याख्यनवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तमविक्रमसहस्रतमः ॥ १००३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विघ्नं प्रकुरुते सूत या नारी पूर्वजन्मनि । परान्नेषु यदा मोहाच्छृणु तत्र पतत्रिण ॥ १ ॥
अजीर्णेनैव रोगेण बाध्यते पीडया मृगम् । लक्षहोमेन सततं सा पापान्मुच्यतेऽधुना ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्याख्यनवादे कर्मविपाके अध्यायः अष्टमविक्रमसहस्रतमः ॥ १००४ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नः पर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । सत्यनिष्ठः सदाचारः साधुमेवनसंयुक्तः ॥ १ ॥
तस्य देहे भवेज्जिह्वं पापजं चाऽत्र जन्मनि । शिलातदटुकं दृष्ट्वा नेत्रतोदो विरश्मिता ॥ २ ॥
किञ्चिद्ददः प्रजायेत तद् द्रुते कारणं विना । तस्य भार्या सुतन्वद्भी स्त्रीधर्मनतकारिणी ॥ ३ ॥
वातवायोदरे तस्यास्तथा मूर्ध्नि च जायते । मृतवत्मा कथं जाता पुनः पुन्यो मृताः कथम् ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय मास्कर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वैष्णवसमुत्पन्ना नारी शूद्रा प्रवर्तिता । बहुव्यापागनेस्ता बहुद्वन्द्वस्तमन्विता ॥ ६ ॥
परस्परस्य मन्वन्धे बहुकालो गनागतः । अन्योन्यश्रीतिवयनः संचित्कालवशं गतः ॥ ७ ॥
उभयोः कर्मणोर्दुर्धनहर्त्ता त्वितस्ततः । मान्यकर्मकृता योऽमौ तेन तत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥
आह्वणास्य सुतः श्रेष्ठः स्वर्णांश्लवरणैर्युतः । धनशोभाद्वतस्तेन भाविनीर्यस्य वै वलात् ॥ ९ ॥
तस्यापि मातापितरौ पुनर्दुःखेन दुःखितौ । द्विर्वर्षस्तथा मार्तण्डवत्मा च समन्वितः ॥ १० ॥
धनलोभवशेनैव दुष्टचित्तेन दुर्मनाः । अचिगश्च मृतौ तत्र गर्ता तौ यमशासनम् ॥ ११ ॥

तद्देहस्योद्भूतो जातो ब्राह्मणस्य ततः खग । तेन कर्मविपाकेन नरके पातितो भृशम् ॥ १२ ॥
 पश्चान्मानुषमापन्नो व्रतदानप्रभावतः । इदं जन्म चतुर्थं तु मृतापत्यं खगेश्वर ॥ १३ ॥
 द्वित्रादिमासजातानां मृतिर्द्वित्रादिहायनात् । मृताः पुत्रा भवन्त्येव जाताजातास्तथैव च ॥ १४ ॥
 इदं जीवेदिदं जीवेदित्याशामपि च ब्रुवन् । जाताजाता विनश्यन्ति तस्यायाकृतनिष्कृतेः ॥ १५ ॥
 अचिराच्च भविष्यन्ति कुमारश्चिरजीविनः । सुरोपमाः सुरूपाश्च लालनाच्चाटुकारिणः ॥ १६ ॥
 नश्यन्तु जातजातेषु जन्मजन्मसुतेषु च । व्याध्यन्तरे भवेद्वाचाधिग्रस्तो व्यसनवानयम् ॥ १७ ॥
 नास्ति सौख्यस्य लेहोऽपि नानाशङ्कितचेतसः । भवेच्च तद्वनस्यापि परापत्यानि पश्यतः ॥ १८ ॥
 लक्षणानि पुरोक्तानि तस्य नामापि कीर्त्तयेत् । स्वोदरे म्रियते बालः स वै ब्राह्मण उच्यते ॥ १९ ॥
 मृतवत्सोद्भवं तस्य चिह्नं तत्प्रतिपादयेत् । स्ववंशस्यापि विच्छेदो ब्रह्महानिर्यतस्ततः ॥ २० ॥
 दौर्मनस्यं महाव्याधिः शोकश्चैवोपजायते । अदृष्टशुण्णलावण्या अदृष्टाननकान्तयः ॥ २१ ॥
 त्रिपन्ते जातमात्रा वै पुत्रा अकृतचाटवः । एवं तु कर्मणि ज्ञाते प्रायश्चित्तमथाचरेत् ॥ २२ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिभिर्ह कर्मनिपूदनी । कथ्यतां दिवसेशान नारीणां हितकाम्यया ॥ २३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि मृतवत्साधनाशनीम् । निष्कृतिं विधिवत्तार्क्ष्य सन्ततेः सौख्यहेतवे ॥ २४ ॥
 यजमानः सपत्नीको विधिवद्विधिमाचरेत् । पठद्भिः शान्तिमूक्तानि ब्राह्मणैः सहितोऽर्थवित् ॥ २५ ॥
 सिद्धार्थाभक्तपूर्वाभिः कृतरक्षं प्रतिष्ठितम् । स्यात्पयेदौपधैर्मन्त्रैर्वारुणैर्विष्णुसूक्तिभिः ॥ २६ ॥
 सुदिष्टे सुशुभे देशे गोमयाद्युपलिप्तके । तत्रोपवाचितं स्तीर्त्वा कृष्णाजिनमथापि वा ॥ २७ ॥
 द्रोणमानं तिलानां तु कृष्णवस्त्रेण संयुतम् । रथापयेद्राजतं पद्मे तन्मध्ये पलनिर्मितम् ॥ २८ ॥
 सौवर्णां प्रतिमां तत्र बालगोपालमूर्तिकाम् । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां काश्यपे शुभलक्षणाम् ॥ २९ ॥
 अर्चयेद्गन्धपुष्पाद्यैरुपचारैर्यथाविधि । सम्यक् श्रद्धावती नारी मृतसन्ततिदुःखिनी ॥ ३० ॥
 आहूय विदुषो विमान् तथा च वेदवादिनः । अलोड्डपाः सदाचाराः पूज्या अर्घ्यादिकैस्तथा ॥ ३१ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मयाऽद्य पुरा ब्रौह्ममापाद्य परसन्तुपु । मृमिद्रविणहेमाये तल्लिप्सा तस्य नश्यत् ॥ ३२ ॥
 नाशयेत्तद्धि पापं मे मृत्तिरते शुभलक्षणा । तदस्तु महदप्राप्तं मृतसन्ततिरात्मनः ॥ ३३ ॥
 रस्मा-मुच्ये महाभागापितृगोदानतोषितः । इति तत्र परिक्रम्य त्रिस्तेनोक्तैर्जतिष्ठति ॥ ३४ ॥
 अग्रे नयेति मंत्रेण विष्टज्यैतदुदरियेत् । धेनुं दद्यात्सवत्सां च सहिरण्यां ययाविधि ॥ ३५ ॥
 रापिप्यात्मानमालोक्य भोजयेदष्टवन्धुभिः । इहैव लक्ष्म विज्ञेयं प्राप्तवन्धुसुखोज्झितम् ॥ ३६ ॥
 स्वसुतामृतसौख्यानि न सन्त्यनिजपुत्रता । विरुध्यन्तेऽप्यपत्यानि तादृशानि मिथः कियत् ॥ ३७ ॥
 विपारो विकृती लीपाद्रमने पादवैकृतम् । पितृजा मातुलानीनां सगुल्मात्तिस्त्वचो व्यथा ॥ ३८ ॥
 मृतापत्यात्तिरप्येषा मनुर्मजादिभेदतः । तथातथाऽत्र दुःखानि जायन्तेऽस्य मुहुर्मुहुः ॥ ३९ ॥
 पूर्वपमार्जितं पापं चिह्नं तस्य सहायकम् ॥ ४० ॥

इति श्रीबृहस्पत्यसंहितायां बर्मविपाके अध्यायः पचाधिकतस्ततमः ॥ १००९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्राय यो विपं दद्याद्वातार्थं पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र छर्दिरोगेण बाध्यते ॥ १ ॥
निष्कृतिर्नास्ति तस्याऽत्र पापस्य दृढकर्मणः । छर्दिरोगेण सततं यौवने नाशमाप्नुयात् ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं न तस्याऽत्र दानैरपि सहस्रशः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षडधिकसहस्रतमः ॥ १००६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत विपं दद्याद् द्विजातये । छर्दिरोगेण साऽत्रैव निश्चितं नाशमाप्नुयात् ॥ १ ॥
न पापशोधनं प्रोक्तं तस्यास्तु गरुडाग्रज । ब्राह्मणस्य वधे सूत प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पत्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्ताधिकसहस्रतमः ॥ १००७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परस्य यो विपं दद्यात्पूर्वजन्मनि मानद । छर्दिरोगेण चात्रैव बाध्यते पीडया भृशम् ॥ १ ॥
धेनूनां दशकं दद्यात्सर्वोपस्करसंयुतम् । मुच्यते छर्दिरोगाच्च जन्मन्यत्र पतात्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पत्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाधिकसहस्रतमः ॥ १००८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यूकोऽत्र जायते जंतुर्यः पूर्वं ज्ञातघातकः । बभूव कामतः सूत प्रायश्चित्तं न तत्तमम् ॥ १ ॥
इति श्रीबृहस्पत्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवाधिकसहस्रतमः ॥ १००९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मागधी ह्यासीज्जाता ब्रह्महृदे सुत । सा चाऽत्र यवनी देशे शुभे पश्चनदेऽण्डज ॥ १ ॥
पुत्राभिलाषिणी पूर्वमभजद्यवर्नं यतः । तस्मात्सा यवनी जाता पुत्रसन्ततिवर्जिता ॥ २ ॥
नानाधनयुता दानात्कुरुक्षेत्रे पुराऽनघ । शिवभक्तिपरा तस्मात्सुखैश्वर्यसमन्विता ॥ ३ ॥
अत्र जन्मनि सा लक्षरुद्रपूजनजाच्छ्रमात् । पुत्रपौत्रयुता नारी भवत्येव न संशयः ॥ ४ ॥
अथवा हरिवंशस्य शतावृत्त्या विधानतः । श्रवणात्पूर्वजात्पापान्मुच्यते विनतासुत ॥ ५ ॥
इति श्रीबृहस्पत्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाके अध्यायो दशाधिकसहस्रतमः ॥ १०१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवालये वसन् कश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । विष्णुपूजार्तो नित्यं द्रव्यलोभेन चाण्डज ॥ १ ॥
चीर्येणापि हतं द्रव्यं यत् स्थितं देवताश्रये । तेन द्रुष्टेन यत्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ २ ॥
त तेन कर्मणा युक्तो मुक्त्वा तत्पापजं फलम् । जातो गङ्गाश्रये क्षत्री पर्वते पूजनादरेः ॥ ३ ॥
वदुद्रव्यान्वितो भूयः सर्वसंपत्सुखान्वितः । बाल्ये हि पाण्डुरोगार्त्तश्चाऽत्र जन्मनि मानवः ॥ ४ ॥
देवद्रव्यापहारी तु पाण्डुरोगी प्रजायते । तत्पापनाशनं पुण्यमुपायं शृणु तत्त्वतः ॥ ५ ॥
कुर्याद्विरण्मयीं पृथ्वीं समुवर्णां पलात्पिकाम् । सवनां सागरोपेतां सप्तदीपां वसुन्धराम् ॥ ६ ॥
गन्धपुष्पैरलंकृत्य दद्याद्विप्राय धीमते । पाण्डुरोगादिमुक्तः स्यादत्र जन्मनि मानवः ॥ ७ ॥
इति श्रीबृहस्पत्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकादशाधिकसहस्रतमः ॥ १०११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गा नागी प्राग्भवे प्रादाद्विषं कस्यापि काश्यप । साऽत्र जन्मनि रोगेण च्छर्दिसंज्ञेन पीडयते ॥ १ ॥
 धेनूनां दशकं दद्यादशक्तौ गरुडाग्रज । सवत्सां कपिला दद्यात्तस्माद्वोपात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वादशाधिकसहस्रतमः ॥ १०१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विप्रो ह्यभूदङ्गे प्राग्भवे धर्मसंयुतः । परस्य कन्यकायाश्च विवाहमकरोत्सुधीः ॥ १ ॥
 दानारूपत्वान्महाभाग चकारारूपविधानतः । चौर्यकर्मरतः सोऽपि कदाचिद्वैवयोगतः ॥ २ ॥
 स चचार वने सूत मार्गलुण्ठनतत्परः । काचित्सुनयना तत्र प्राप्ता भाविबलादृढात् ॥ ३ ॥
 नानाभरणयुक्ता सा पूर्णगर्भसमन्विता । सां लुण्ठिताऽत्र त्रसिना तेन पापघियाण्डज ॥ ४ ॥
 सहायैः सा परित्यक्ता साडेता ह्याकुलाऽभवत् । तद्गर्भाद्वौ च्युतौ पुत्री पापमाचरितं त्विदम् ॥ ५ ॥
 ततो धर्मपुरं प्राप्तः पुण्यपापसमन्वितः । पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापात्पापं पतत्रिण ॥ ६ ॥
 परकन्याविवाहेन स जातो बाहुजोऽधुना । गङ्गायाः पूर्वभागे तु दशयोजनसम्मिते ॥ ७ ॥
 गौरस्वरूपः क्षीणाङ्गो बहुद्रव्यपराक्रमः । पिताधिकोऽतिमातेमान् बहुपुत्रीभिरन्वितः ॥ ८ ॥
 जातपुत्रैर्मृतैस्तत्र पूर्वपापात्तथाण्डज । विन्मयं तत्र वक्ष्यामि येन पापात्प्रमुच्यते ॥ ९ ॥
 पलाधेन तदधेन कार्या वा घडिता सुत । बाहुजा गर्भसंयुक्ता सौवर्णी भूषणान्विता ॥ १० ॥
 पूर्वपापविनाशाय सा देया ब्राह्मणाय च । गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य मंत्रैः प्रणवपूर्वकैः ॥ ११ ॥
 वेधस्तं तत्र सौवर्णं सुवर्णकमितं शुभम् । दद्याज्जपेच्च मंत्रांश्च तल्लिङ्गान्विधिपूर्वकम् ॥ १२ ॥
 होमयेच्च यवांस्तत्र सतण्डुलसर्पपान् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
 शृष्टुयाद्भरिर्वंशं वा शतावृत्त्या विधानतः । गायत्र्यष्टशतं जप्त्वा तस्माद्वोपात्प्रमुच्यते ॥ १४ ॥
 तस्मात्पुत्रमुखं लेभे चात्र जन्मनि वै ध्रुवम् । रिष्टं पश्चादगच्छेत् प्रायश्चित्तेऽकृते शुभे ॥ १५ ॥
 वेदसप्तसमाधुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽत्र च ॥ १६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायस्त्रयोदशाधिकसहस्रतमः ॥ १०१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्यभिचाररता पूर्वे याऽत्राऽपि व्यभिचारिणी । साऽऽगता नरकाद्द्वोरादत्ती पापजाऽण्डज ॥ १ ॥
 न शुष्यत्यंशुभाचारा प्रायश्चित्तैः शतरपि । वाराणसीं गता चास्यां वासाच्च विनतासुत ॥ २ ॥
 मुच्यते सर्वपापाच्च पूर्वजन्मकृतादृढात् । वाराणस्यां चतुर्दश्यां शिवपूजनजाद्रतात् ॥ ३ ॥
 बाहुजेयं महाभाग पूर्वपत्राऽपि बाहुजा । वक्ष्या च पापतो दुःखाऽऽकुला च दयितोऽस्मिता ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्दशाधिकसहस्रतमः ॥ १०१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भात्र्यातक्षरी नागी प्राग्भवे विनतासुत । साऽत्र जन्मनि मूर्खत्वं भजत्येव न मंशयः ॥ १ ॥
 शानान्महापापकृतात्र चोक्ता निष्कृतिर्मया । शात्वा ब्रह्मवधे सत प्रायश्चित्तं क तत्समम् ॥ २ ॥
 गन्तव्यमनि मूर्खत्वं जायते च तदेनसः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चदशाधिकसहस्रतमः ॥ १०१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ विप्रश्चाऽत्र जन्मानि बाहुजः । देवद्रव्याऽपहरणात्प्रागवाऽक्षिप्रपीडनम् ॥ १ ॥
 विशद्वर्षे व्यतीते च नेत्रभंगः प्रजायते । तद्रक्षार्थमहं वक्ष्ये दानं पापहरं परम् ॥ २ ॥
 कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य सुराधिपम् । गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य दीपा देवाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
 राजताश्च महाभाग नेत्ररोगं न पश्यति । भोजयेच्छक्तितो विप्रान् वैष्णवान्प्रदद्या युतः ॥ ४ ॥
 कृत्वा तेन विधाप्तेन रिष्टं नैव प्रपश्यति ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षोडशाधिकमहत्तमः ॥ १०१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वमेहहरः कश्चिद्योऽभवत्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत क्षयरोगप्रपीडितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्य विचतुर्पादादानतः । कालचक्रामिधं दानं दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्दोमयेच स्वशक्तितः । कालचक्राल्पदानेन रोगा नश्यन्ति पापजाः ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तदशाधिकमहत्तमः ॥ १०१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अश्ववावरता ह्यत्र या पूर्वेऽभूत्पतिग्रता । पतिपापप्रभावाद्दि गतिं प्राप्य हि मानुषीम् ॥ १ ॥
 त्यक्त्वा शरीरं सा देवी पार्वत्या सह मोदते । भुक्त्वा भोगान्तमस्ताम् वै पतिं प्राप्य तपस्विनी ॥ २ ॥
 गच्छेत्सा परमं स्थानं यत्र देवो महेश्वरः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टादशाधिकमहत्तमः ॥ १०१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो ज्ञानात्कृतवान्सूत ग्राम्भवे आतृचातनम् । सोऽत्र जन्मानि मूकत्वं भजते तेन कर्मणा ॥ १ ॥
 तेन भीता तदा नारी त्रस्पन्ती च महावने । गर्भपातोऽभवत्तस्याः पर्वते च ततो मृता ॥ २ ॥
 तेन कर्मविपाकेन त्रियन्ते तस्य बालकाः । केचिन्जीवन्ति मातान्तं केचिद्रूपाधिकं भृशम् ॥ ३ ॥
 बहुकालं तु वै कश्चिद्भिद्रं तस्य च जायते ॥ ४ ॥

अरुण उवाच ।

देवदेव जगन्नाय लोकानां हितकाम्यया । कथयस्व प्रसादेन कर्मणस्तस्य निष्कृतिम् ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साधु पृष्टं महाबाहो प्रश्न एष सुदुर्लभः । तेनेदं मुनिभिः प्रोक्तं प्रायश्चित्तमद्यापहम् ॥ ६ ॥
 गोत्रयं वै सुवर्णादयं सावर्णनिष्कसंयुतम् । पुष्पितं फलितं वृक्षं वक्ष्युर्मम गुरोरपि ॥ ७ ॥
 कर्मप्राकाशिकं विप्रं पूजयेद्विधिपूर्वकम् । एवं यः कुरुते वत्स निष्कृतिः कर्मणः फलम् ॥ ८ ॥
 पुत्रपौत्रादिकैर्युक्तो धनधान्यसमन्वितः । न जायतेऽस्य मूकत्वं कदाचिद्रुडाग्रज ॥ ९ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकविंशत्यधिकमहत्तमः ॥ १०१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभूत्काचिन्नारी भर्तृप्रियान्विता । दक्षा सर्वक्रियास्तेव बहुदानमदायिका ॥ १ ॥
 पार्श्वस्यस्यान्यशूद्रस्य गृहानीतानि मानदः । सर्वस्नेहानि चरिषेण सर्वशून्याद् गृहात्पुत्रा ॥ २ ॥

भुक्तानि बहुभिः सूत मिलित्वा च सुतादिकैः । पूर्वजन्मकृतात्पुण्यकर्मणोऽत्रैव जन्मनि ॥ ३ ॥
सा जाता बाहुजा नारी धनभोगसमन्विता । पुत्रान्विता विचित्रा च भर्तृशुश्रूषणे रता ॥ ४ ॥
यौवने क्षयरोगाऽऽद्या यतः स्नेहहरा पुरा । निष्कृतिं तस्य पापस्य पुण्यां पापीधनाशनीम् ॥ ५ ॥
कथयामि प्रयत्नेन वित्ततुषीशमानतः । कृत्वा तु कदलीं गम्यां पत्रमुक्तां सुवर्णनागम् ॥ ६ ॥
द्याद्वेदविधिज्ञाय क्षयदोषोपशान्तये ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो विंशत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो लोकान्वध्यतेऽसूत पुरा धूर्त्तस्य कर्मणा । सोऽत्र जन्मन्यपस्मारोगेण महताऽऽकुलः ॥ १ ॥
धेनुं दद्यान्महाभाग सवत्सां विधिसंयुताम् । ब्रह्मकूर्चत्रयं कुर्यात् स तत्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
न भवेत्तस्य रोगस्य वेदना पापशोधनात् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकविंशत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र चन्द्रवदना गौराङ्गी पतिवल्लभा । धनधान्यसमायुक्ता स्वर्णकारी सुखान्विता ॥ १ ॥
दक्षा भर्तृहिते नित्यं पूर्वं सा द्विजवल्लभा । स्वर्णापहारजात्पापात् सा जाता स्वर्णकारतः ॥ २ ॥
पुत्रहीना महाभाग परद्रव्यापहारणात् । कुरुक्षेत्रे शशिग्रस्ते स्वर्णं दद्याच्च शक्तितः ॥ ३ ॥
तद्वत्त्वाऽऽशु लभेत्पुत्रानत्र जन्मनि वै सुत ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वाविंशत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बालघाती भवेत्सूत पूर्वजन्मनि मानवः । वैनतेयाऽत्र जनुषि सूतपुत्रः प्रजापते ॥ १ ॥
श्रवणाद्भरिर्वंशस्य विधिवच्चात्र जन्मनि । ब्राह्मणोद्गाहनाच्चैव पूजनाच्छंकरस्य च ॥ २ ॥
जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः त्रयोविंशत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सूफरे याऽभवत्पूर्वं निपादी पुनरेव सा । शूद्राधमा पञ्चनदे जाताऽत्र विनतासुत ॥ १ ॥
पुत्रपौत्रधनैर्पात्र्यैर्गजैश्चोद्गादिवाह्नैः । युक्ता सा यवनी सूत तीर्थराजस्य सेवनात् ॥ २ ॥
भर्तृसंगयुतात्पूर्वं पुण्यतत्तीर्थवासनात् । युवतिर्विदुरुपा च तत्र तस्योपसेवनात् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः चतुर्विंशत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चित्प्रागभवद्विमः सर्वविद्याविशारदः । वेदाभ्यासरतः श्रीमान् प्राप्तसर्वमनोरथः ॥ १ ॥
सुलाधृतानि स्नेहानि विप्राणां स्नेहभागिनाम् । गृहीतान्यतिर्चर्येण लोभयुक्तेन चेतसा ॥ २ ॥
यस्माज्ज्ञानकृते चैव प्राग्भवे तत्फलं शृणु । सोऽत्र विमः प्रयागेऽस्ति द्विजो वेदविदां वरः ॥ ३ ॥
धनपुत्रसमायुक्तः क्षयरोगसमन्विताः । वेदाभ्यासात्तया दानात्तीर्थराजाधिवासनात् ॥ ४ ॥
नाशः स्यात्तत्परोरोगस्य चाऽत्र जन्मनि चाण्डज । दोषात्स्वरूपात्फलैर्युक्तो जीवेद्वर्पशतं ध्रुवम् ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चविंशत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव ब्राह्मणः कश्चिदंगदेशे वसत् सुधीः । धर्मशास्त्रक्रियायुक्तो धनपुत्रादिसंयुतः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन विभ्रेभ्यो दानान्यन्यानि शक्तितः । सत्पात्रेभ्यः परं सूत पर्वस्वपि विधानतः ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन पूर्वजन्मनि चाण्डज । ब्राह्मण्यां धामितो गर्भो भाविनोऽर्थस्य गौरवात् ॥ ३ ॥
 स्त्रीसाहाय्यात्तया सूत कृतं तद्गर्भपातनम् । सा मृता तेन दुःखेन गर्भपातोद्भवेन च ॥ ४ ॥
 एवं किञ्चिद्भूते काले संप्राप्ते यमशासनम् । सुक्त्वा पापाच्च नरकं पुण्यात्स्वर्गाश्च शाश्वतान् ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो ब्राह्मणादधः । यमुनायां महाभाग गौरः पिताधिको वृणी ॥ ६ ॥
 धनमित्रसुखैश्वर्यनानास्त्रीभोगभाग्ररः । दक्षः कार्येषु चार्वाङ्गो धर्मिष्ठो लाभसंयुतः ॥ ७ ॥
 मानी यशस्वी पुरुषः कान्तिमान् मियमापणः । चिन्तातुरः पापशोपादत्राप्राप्तमनोरयः ॥ ८ ॥
 ब्राह्मण्यां धीर्यशनात्प्राक् कृतात्तद्गर्भपातनात् । अत्र पञ्चाशद्वदन्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
 चिह्नमङ्गास्तुते सूत चन्द्रः शुक्रप्रहाञ्चितः । पापाभ्यां पुत्रभावेऽपि समाक्रान्तोऽत्र जन्मनि ॥ १० ॥
 स्त्रीसाहाय्यात्तया पूर्वं सोऽत्र सन्ततिदुग्धितः । लक्ष्मणैरेमिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ११ ॥
 कार्याऽत्र ब्राह्मणी लेख्या सुवर्णादद्या पलैर्मिता । तदर्धाधर्मिता वापि त्रिषु विज्ञानुसारतः ॥ १२ ॥
 पत्रे गर्भान्विता भग्ना बहुभूषणतंयुता । गन्धपुष्पाक्षतैर्वस्त्रैः पूजनीया प्रयत्नतः ॥ १३ ॥
 सा देवाऽत्र विधिज्ञाय मन्त्रमुच्चारयन्निमम् ॥ १४ ॥

मन्त्रः ।

" हिरण्यनिर्मिते देवि पापमाचरितं परम् । तत्पापशमनायैव त्वां वदेऽहं हिरण्यमीम् ॥ १५ ॥
 ब्राह्मणाय महाभाग पापं गच्छतु तद्दृशम् " । सोमं च राजतं दद्याच्चान्तिनः पापशान्तये ॥ १६ ॥
 लक्ष्मीनारायणं वापि हेमं सौवर्णसंमितम् । गायत्र्यष्टसहस्रं तु ज्यैष्ठ्यं तन्मितं जपेत् ॥ १७ ॥
 मन्त्रमष्टाक्षरं तद्वज्रत्वा शुद्धिमवाप्नुयात् । होमयेत्तद्दृशनेन तिलाज्ययवतण्डुलैः ॥ १८ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात् पूजयेच्च विधानतः । लक्षरुद्रं त्रिगुणितं नानाविभवाविस्तरैः ॥ १९ ॥
 पूजयेद्वा विधानेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । य एवं विधिना तत्र प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ २० ॥
 तस्य सन्ततिवृद्धिः स्यात् स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि । ब्रह्मलोकमवाप्नोति पूर्वपापविशोधनात् ॥ २१ ॥
 प्रायश्चित्तं द्वयोरैकं न कुर्याल्लोभमोहितः । न भवन्ति सुतास्तस्मिन्नीविते नाऽत्र संशयः ॥ २२ ॥
 न च सप्ततिमाप्नोति पापस्यास्य प्रभावतः । प्रायश्चित्तेऽङ्कुरे रिष्टं वर्षे पष्टिमिते ध्रुवम् ॥ २३ ॥
 आयुर्नवतिवर्षान्तमत्र पापविशोधनात् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवाऽत्र सूचितम् ॥ २४ ॥
 षडक्षरं त्रिसहस्रं जप्त्वा शुद्धिं समाचरेत् । होमयेत्तद्दृशनेन तथा विप्रान्श्च भोजयेत् ॥ २५ ॥
 शृणुयाद्भरिर्वंशं वा दशवृत्त्या विधानतः । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविशोधनम् ॥ २६ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यात् स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि । नाधयो व्याधयस्तस्य न चारिष्टमर्थं क्वचित् ॥ २७ ॥
 नैवं करोति यो मोहाल्लोभात्पापविशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्नीविते नाऽत्र संशयः ॥ २८ ॥
 पञ्चविंशन्मिते वर्षे रिष्टं देहस्य नाशकम् । त्रिसप्ततिमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽप्युना ॥ २९ ॥
 गतिमप्युत्तमां याति त्वन्यथा ह्याततापिनाम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवाऽत्र सूचितम् ॥ ३० ॥
 यदन्तरगतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विचिन्तयेत् ॥ ३१ ॥

इति श्रीब्रह्मसूक्तसंग्रहसूत्रादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चविंशत्यधिकमहत्तमः ॥ १०२६ ॥

अरुण उवाच ।

कथयस्व दिवानाथ लोकानां हितकाम्यया । पृच्छामि तेऽत्र देवेश च्छिन्धि मे सर्वसंशयान् ॥ १ ॥
जात्युत्तमाना जनुपि सदा संपत्समृद्धिमान् । चन्दुनामतिसीर्यं च वैष्णवानतिवर्त्तते ॥ २ ॥
जातसन्ततिदुःखार्त्तः कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणी गर्भयुक्ता च प्रयागे भर्तृसंयुता । सर्वाभरणभूषादद्या नानारत्नसमन्विता ॥ ४ ॥
बहुभिर्मिलितैश्चैरिग्मृहीत भूषणं तदा । तत्र कोलाहलो जातो गर्भपातोऽभवत्तदा ॥ ५ ॥
तेन पापेन बालानां गर्भनाशः प्रजायते ॥ ६ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन् येन पापं प्रणश्यति । एतेषां विस्तरं ब्रूहि लोकानां हितकाम्यया ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

एकदासा विधिं चैव लक्षपूजा ततः परम् । सगर्भा गौः प्रदातव्या भोजनं मितिसंमितम् ॥ ८ ॥
सगर्भायाश्च गौः पक्षिन्नभिषेकः प्रपादनु । पञ्चमे वाऽय पष्ठे वा मासि जातो मृतश्च यः ॥ ९ ॥
तयोः कर्मविशेषाच्च कथयिष्यामि योषितोः । सा चापि मृतकल्पा स्यादामजेः सूतकाम्यैः ॥ १० ॥
शोकदामोदरे दौषो भूतगौरविकर्षणैः । रक्तस्रावो विवर्णस्य जायते कर्मणोरितः ॥ ११ ॥
रजस्तस्य पलाभ्यां तु कोश गर्भाशयाकृति । कुसुंभवेष्टितं येन रक्तवस्त्रेण वेष्टयेत् ॥ १२ ॥
मधुना पूरयेत्तत्र झालाका रूप्यवर्तिना । तन्मध्ये हेमशकलं क्षिपेत्तदपि यत्नतः ॥ १३ ॥
दद्याद्विप्राय विधिवद्यथाश्रुतिनिरूपितम् ॥ १४ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया पूर्वतः स्वामिन् गर्भपातः कृतस्तु यः । एतद्दानं विशुद्धचर्यं गर्भकोशं ददाम्यहम् ॥ १५ ॥
महाशूदेन यद्येतोर्निषिक्तं परयोषिति । ततोऽनपत्यं यत्प्राप्तं तस्मान्मा मोचय प्रभो ” ॥ १६ ॥
एवं कृतविधेः सूत गर्भपाताघनाशनम् । ब्राह्मणान्भोजयेत्सम्यग्गां दद्याच्च सब्रह्मकाम् ॥ १७ ॥
सार्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विशुद्धान्धवान् ॥ १८ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय सप्तविंशत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचित् पुरुषं प्राग्भवेऽण्डज । साऽत्र जन्मनि रोगेण शूलैर्नैव प्रपीड्यते ॥ १ ॥
सुवर्णदानाद्विधिवत्तया रुद्रजपादिह । पूजनाच्छुद्धरस्यापि शूलरोगात्समुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाविंशत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या ज्ञानान्नरं वै घातयेत्सुत । मित्रं च वायुयोगेण पीडयते चाऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥
तत्र क्षुर्यान्महाभाग मन्त्रैस्तदायुदेवतैः । पूजनं वायुदेवस्य गन्धपुष्पैश्च पूजकैः ॥ २ ॥
नैवेद्यैर्दुग्धस्यैश्च वायुर्नश्यति तत्क्षणात् । इह जन्मनि पक्षीन्द्र पूजा वित्तानुसारतः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनविंशत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साऽत्र जन्मनि लूताढ्या भवत्येव मयोदितम् । तीर्थस्नानव्रतादीनि फलान्यत्र हि चाण्डल ॥ १ ॥
ज्ञानपूर्वकृतात्पापाद्भोगादेव क्षयो भवेत् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिंशदधिकतहस्रतमः ॥ १०३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिच्छुद्धो महाभाग चभूव प्राग्भवे धनी । व्यापारनिरतो दक्षः क्रयविक्रयकर्मसु ॥ १ ॥
नीतं सर्वं रसं तेन मिलित्वा चार्द्धसीरिणाम् । कालेन तद्द्यूतं लोभात्स्नेहं मौल्याधिकं सुत ॥ २ ॥
भुक्त्वा पापफलं घोरं भ्रमरत्वमुपागतः । ततः पुण्याच्छुभं भुक्त्वा पुण्यान्नातोऽत्र पर्वते ॥ ३ ॥
शूद्रः पुण्यकलायुक्तो भूमिदानात्सुरार्चनात् । स्नेहहारी यतः पूर्वं राजयक्ष्मप्रपीडितः ॥ ४ ॥
सर्वस्नेहादिदानाद्देवं स्वविष्णुसुर्यभागतः । स्वर्णदानात्तथा चात्र क्षयरोगात्प्रमुच्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकत्रिंशदधिकतहस्रतमः ॥ १०३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विपं दत्त्वा पतिं सूत प्राग् या जाराश्रिताऽसती । पतिव्री सा महादुष्टा बाल्येऽत्र विधवा सुत ॥ १ ॥
विष्णोराराधनादत्र गङ्गाया उपसेवनात् । गतिं शुभां सा प्राप्नोति व्रतकृष्णोपसेवनात् ॥ २ ॥
धर्मादत्र महाभाग परत्र च शुभा गतिः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वात्रिंशदधिकतहस्रतमः ॥ १०३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारं दहेद्यस्तु प्राग्जन्मन्यथ पुत्रक । रक्तातिसाररोगेण वाघ्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
तदेवदानाद्विप्राय स्थापनाद्वा विधानतः । मुच्यते पापजाद्रोगादतिसारादिनिश्चितम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिंशदधिकतहस्रतमः ॥ १०३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूर्धावसिक्तो यः कश्चिन्मधुरायामभूत्सुधीः । राजसेवी महाशूर आस्वेदकतः सदा ॥ १ ॥
मृगयायां गतो देवाढातिता मृगस्फराः । तत्रैका हरिणी सूत घातिता गर्भसंयुता ॥ २ ॥
गर्भाक्षयुती इतीं तत्र शुभी द्वौ मृगशावकौ । सहायभ्यां युतेनैव कृतं कर्म दुरात्मना ॥ ३ ॥
ताभ्यां मिलित्वा तौ मुक्तावमायां चाण्डजाधिप । सोऽपि काले महाभाग प्राप्तः शत्रुवशं पुरा ॥ ४ ॥
स शौर्यकर्मणा सूत घातयित्वा गिभून् बहून् । घातितः सोऽपि बहुभिः प्रहारीरतिदाकृणैः ॥ ५ ॥
संप्राप्तभूमौ ॥ मृतः प्राप्तः स्वर्गपुरं तदा । भुक्त्वा नानाविधान् भोगान् स जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥
देशे प्रयागनिकटे सर्वशास्त्रार्थकोविदः । जातः कर्कटगे जीवे लग्नस्ये हि महातपाः ॥ ७ ॥
धनेर्नानाविधैर्युक्तो गौराङ्गो रक्तलोचनः । शिवपूजनजात्युपयात् प्राक्कृतात्सकुलः सुखी ॥ ८ ॥
नानामनोरथैश्चापि पूर्णश्चात्रैव जन्मनि । राजप्रचार्यैस्त्युग्रश्च पुण्यात्पापात्फलं शृणु ॥ ९ ॥
धूर्तः शूद्रः सर्वभक्षः स्वरूपपापरतः कश्चित् । सहायलक्षणं मतः शृणु पुत्र यया तया ॥ १० ॥
याभ्यां मिलित्वा युक्ती द्वौ मृगगावौ खगाधिप । जातौ तस्य च तौ पुत्री शुभी ज्येष्ठकनिष्ठकौ ॥ ११ ॥
अपस्मारेण रोगेण मृता चात्रैव जन्मनि । एवं सन्ततिदुःसार्चः स विप्रो विधिवर्जनात् ॥ १२ ॥
मांसमुगजनितात्पापात्प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पूजयेच्छिबलस्य तु तदर्द्धं वा तदर्द्धकम् ॥ १३ ॥

हिरण्यौ तदा देयौ द्वावत्र मृगशावकौ । पूजयेजु तथा वायुं विधिना मृगदैवतम् ॥ १४ ॥
तन्मन्त्रैर्धूपगन्धाद्यैर्नानाभक्ष्यैर्विधानतः । प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य क्षयकारकम् ॥ १५ ॥
अथवा भोजयेद्विप्रान् सहस्रद्वयसंमितान् । पुत्रपौत्रविवृद्धिः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १६ ॥
प्रायश्चित्तेऽकृते त्वत्र न च पुत्रमुखं स्वर्ग । रिष्टेन मरणं चास्य वर्षे वेदाब्दकेऽण्डज ॥ १७ ॥
प्रायश्चित्ते कृते तस्य जीवनं वर्षसप्ततिम् । चैत्राष्टम्यां च निधनं शुक्लायां गरुडाग्रज ॥ १८ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्विंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भपातनपापाद्या बभूव प्राग्भवेऽण्डज । साऽत्रेयं तेन पापेन गर्भपातनदुःखिनी ॥ १ ॥
विप्रकन्याविवाहाद्वि विधिवज्जात्र जन्मनि । मुच्यते तेन पापेन गर्भस्यैर्यं भवेदिह ॥ २ ॥
अथवा पार्वतीं दद्याद्विभीं दशसुवर्णजाम् । युक्ता गणेशस्कन्दाभ्यां नानाभरणभूषिताम् ॥ ३ ॥
तदर्धार्धमितां वापि पूजयित्वा विधानतः । मुच्यते पूर्वपापाच्च गर्भपातनजात् सुत ॥ ४ ॥
इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चविंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्घातयेन्नारी देवागारं पतत्रिण । साऽतिसारेण महता पीडया पीडयतेऽधुना ॥ १ ॥
शङ्करप्रतिमादानान्मूर्त्तेर्विष्णोः प्रदानतः । न जायते महापीडा रक्तातीसारसंभवा ॥ २ ॥
इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्त्रिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणः प्राग्भवे सूत तिर्यक्त्वं प्राप्य निश्चयात् । नरकान् दारुणांश्चैव पापात्तत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
कर्मक्षयेऽतिक्रुष्टेन त्वस्मिन्वयसि पीडयते ॥ २ ॥
इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तत्रिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्घातयेन्नारी पत्युर्मित्रं च प्राग्भवे । नियतं वायुरोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
पापं समीक्ष्य विप्रादेः सर्वस्वादार्धगेन च । वायुं हिरण्यं कुर्यान्मृगं विहितलक्षणम् ॥ २ ॥
पूजयित्वा विधानेन गन्धैर्वस्त्रैर्विशेषतः । मंत्रैश्च वायुजैः सूत दद्याद्विप्राय धीमते ॥ ३ ॥
वायुरोगोपशमनं दानेनानेन जायते ॥ ४ ॥
इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टात्रिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादय या नारी गोमघातकरी पुरा । बभूव सततं चात्र लूतारोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
श्रवणादितिहासानां प्राजापत्यव्रतात्सुत । लूतारोगं न पश्येत् सात्र जन्मनि चाण्डज ॥ २ ॥
इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकोनचत्वारिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०३९ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकृत्तोत्पन्नः किञ्चिद्विप्रसमन्वितः । संयुतो वायुपिताभ्यां नेत्रतोदशिरोऽर्तिमान् ॥ १ ॥
सदृशो ह्यसुरवी धीमान् धाम्मो धर्मवत्सलः । व्रणो रत्ना शराद्यापि बाल्ये स्याद्ब्रह्मणिगदः ॥ २ ॥

कटिपृष्ठे व्यथा तस्य सहते नाग्निदर्शनम् । परोक्षमपवादं च स ब्रूते कारणं विना ॥ ३ ॥
तस्य प्रिया शुभाचारा सती व्रतपरायणा । काकवन्ध्या कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि वैश्या तु भार्या विप्रस्य सात्त्विकी । प्रतिवेशी तदा तस्य ब्राह्मणो ज्ञानसत्तमः ॥ ५ ॥
अजानन्वैश्यजां तस्या विवाहं स चकार ह । पतिपुत्रसुखावाप्त्यै पूजयन्ती गिरिः सुताम् ॥ ६ ॥
भोजयित्वा षोडशात्र ब्राह्मणीः पतिसंयुताः । एवं विधिं समास्थाय भोजयेदपतीञ्जुमान् ॥ ७ ॥
नानाभोज्यैस्तथा पुष्पैः पक्षिभ्यो वलिमाहरेत् । दीनान्यकृपणेभ्योऽन्नं सर्पिभ्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ८ ॥
एतद्दीरीव्रतं नाम मार्गशीर्षं समाचरत् । एवं कृतविधेः सुत माता सा पुत्रपौत्रकान् ॥ ९ ॥
कालधर्ममिता चात्र काकवन्ध्याऽभवत्युनः । नारी नियमसंपूर्णा व्रतं कुर्यात्प्रयत्नतः ॥ १० ॥
सुवर्तुभाग्यभोगाय पतिपुत्रसुखाप्तये । पेहिकं लक्षणं पापनारीणां चात्र जायते ॥ ११ ॥
स्वल्गा मातृवन्त्रा वापि सपत्न्या जायतेऽयं शुक् । उदराचिरसूक्ष्मत्वः पार्श्वपादकरादिषु ॥ १२ ॥
मिथ्याभिर्ज्ञानं कापि वाक्यदोषधनच्युतिः । सा याति निन्दां हीनस्वं परेभ्यो मर्मतोदनम् ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अय्यापधत्वारिशदधिकसहस्रतमः ॥ १०४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यः पुरा नारीमज्ञानात्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत कृशो बलविवर्जितः ॥ १ ॥
शर्कराधेनुदानेन दशसंख्येन चाण्डज । विमुच्यते कृशत्वाच्च शतब्राह्मणभोजनात् ॥ २ ॥
होमात्स्वस्त्यपनाजापाद्वायत्रीजपतोऽत्र च । तीर्यस्तनानादाज्यदानाद्दली भवति नाम्पया ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अय्याप एकवत्वारिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मभूत्कश्चिद्ब्राह्मणः सुकुलोद्भवः । धनधान्यसमृद्धोऽपि स्त्रीपुत्रसुखसंयुतः ॥ १ ॥
दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तितः । पर्वस्वापि च सततं गोभूम्यन्धादिकानि च ॥ २ ॥
अथो भाविवलात् सूत ब्राह्मणेन तपस्विना । तद्गृहे स्थापितं द्रव्यं घटे ताम्रमये स्थितम् ॥ ३ ॥
पुनर्दत्तं न तत्तस्मै लोभोपहतचेतसा । स्त्रीपुत्राभ्यां मिलित्वा ॥ तद्धनं भक्षितं पुरा ॥ ४ ॥
एवं किञ्चिद्भूते काले प्राप्य धर्मपुरं प्रति । भुक्त्वा तत्पापजं कर्म शुभं तत्पूर्वदानतः ॥ ५ ॥
क्षेत्रमृत्युमभवाच्च गतिर्जाता दिनस्य तु । तयोरावतीचन्द्रभागान्ते स्वप्नजन्मनि ॥ ६ ॥
गौरी बुद्धयधिकः सौम्यः प्रधानपुरुषान्वितः । वाचा मधुरया युक्तो यशस्वी धर्मसंयुतः ॥ ७ ॥
भृत्यस्त्रीविविधैश्वर्यसुखभोगसमन्वितः । सर्वोपकारकुञ्जलो धीरो मित्रसमाकुलः ॥ ८ ॥
सर्वं पुण्यप्रभावेण शृणु पापफलान्वतः । मात्सर्यलोभमोहादयः क्वचित्पापरतस्तथा ॥ ९ ॥
धूर्तः शठो महोद्विग्नः स्वाचारकुशलः क्षमी । नातिवित्तयुतः स्वर्यः सक्त्यो विभ्रमाऽऽकुलः ॥ १० ॥
ब्रह्मस्वभक्षणतात्पात्राग्नौ ह्यनपत्यकः । चिह्नं लभे घटाव्यक्षः शनिः पुत्रेऽत्र जन्मनि ॥ ११ ॥
सहायलक्षणं सर्वं वक्ष्याम्यथ स्वामेश्वर । स्त्रीपुत्राभ्यां पुरा यस्माद्भक्षितं तद्धनं बहु ॥ १२ ॥
पुत्रनाशो महदुःखं पुत्रे यूयत्र जन्मनि । लक्षणैरेभिर्नादयस्य शृणु पापविशोधनम् ॥ १३ ॥
पलः शतमितैः कुर्यात्कुर्वन् ताम्रस्य यत्नतः । सुवर्णाद्ययुतं साज्यं त्वयि वा गन्तसंयुतम् ॥ १४ ॥
श्रेष्ठं वित्तपदं देन विप्रं वित्तानुसारतः । सूर्यमक्ताय वै दद्यान्मित्रेणानेन धीयुतः ॥ १५ ॥
" यदुक्तं ब्राह्मणद्रव्यमज्ञानात्पूर्वजन्मनि । तद्दामि घटं स्वर्णं विप्रद्रव्यायनादानम् " ॥ १६ ॥

इत्युच्चार्य नरो दद्यात्सर्वपापान्तेमुच्यते । लक्ष्मीनारायणं तद्वत्सीवर्णं त्रिपलात्मकम् ॥ १७ ॥
 जपेत् त्रिंशत्सहस्राणि गायत्रीं यत्नतः शुभाम् । भोजयेच्च द्विजान् शक्त्या गां दद्यात्कपिलां तथा ॥ १८ ॥
 सूर्यव्रतं तदा कुर्यात्पुत्रपौत्रविवर्द्धनम् । य एवं कुरुते पूर्णं प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः ॥ १९ ॥
 तस्य पुत्रविबुद्धिः स्यादत्र जन्मनि न क्षयः । वयस्पन्ते महाभाग धनेश्वर्यसुखान्वितः ॥ २० ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृते सूत न भविष्यन्ति तत्सुताः । एकोनपष्टिवर्षं च रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ २१ ॥
 अष्टसप्ततिवर्षात्मायुरत्रैव जन्मनि । तीर्थधृत्युप्रभावाच्च मुक्तिर्जन्मत्रयेऽण्डज ॥ २२ ॥
 इति श्रीधृष्टसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विचत्वारिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बाहुल्लक्षणादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलैर्दशमितैः कार्या ब्राह्मणी च हिरण्मयी ॥ १ ॥
 पत्रे लेख्या शुभाकारा तदर्द्धमित्तिकाऽथवा । पूजयित्वा तु गन्धाद्यैरिमं मंत्रमुदीरयेत् ॥ २ ॥
 मंत्रः ।

“ अज्ञानाद्यदि वा ज्ञानात्पूर्वं वा घातित्वा मया । ददाम्यहं द्विजां रौक्मीं हर पापं मम त्वरा ॥ ” ३ ॥
 सा च देया विधिज्ञाय पूर्वपापपञ्चुत्तये । तथा वेदमितैः स्वर्णैर्देयस्तत्र प्रजापतिः ॥ ४ ॥
 शिवस्तु तन्मितः कार्यो मंत्रैश्चापि विशेषतः । तद्दोषशमनायैव देयस्तत्र द्विजातये ॥ ५ ॥
 देवौ तु तन्मितौ कार्यौ सूर्यविष्णु हिरण्मयी । वेदस्वर्णमिताः कार्या वातज्वरकफाभिधाः ॥ ६ ॥
 स्वस्वाकारसमायुक्ता मंत्रैरावर्त्तनादिकैः । हेरंबो वेदमापश्च देयस्तद्दोषशान्तेये ॥ ७ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु त्र्यम्बकं तन्मितं तथा । अष्टाक्षरं त्रिसाहस्रं कमलोत्पाटकं तथा ॥ ८ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन मध्वाज्यतिलसर्पपैः । होमान्ते दक्षिणां दद्यात्सर्वकामफलमदाम् ॥ ९ ॥
 हिरण्मयीं तु पक्षीन्द्र ययावित्तानुसारतः । ब्राह्मणान् भोजयेत्पश्चाद्विविधानैः सुपूजितान् ॥ १० ॥
 शिवभक्तांस्तथा शांस्तान् स्वयं भुञ्जीत वाग्यतः । य एवं कुरुते शक्त्या पूर्वपापविमोचनम् ॥ ११ ॥
 न तस्य दुरितं किञ्चिज्जन्मन्यत्र प्रजायते । नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् ॥ १२ ॥
 रोगानत्र न पश्येत्तु कृते प्राक्पापशोधने । बहुपुत्रसुखं लेभे स्त्रीरिष्टं नैव पश्यति ॥ १३ ॥
 अष्टसप्तमितं चायुः कृतनिष्कृतिकस्य च । चत्वारिंशन्मिते रिष्टं पुंसश्चाकृतनिष्कृतेः ॥ १४ ॥
 इति श्रीधृष्टसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायद्विचत्वारिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महाभाग कलिङ्गे बाहुजः पुरा । आधित्याधियुतः सोऽपि विप्रद्रव्यापहारकः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं ह्यभूत्तस्य काशीवासात्तथाण्डज । शिवपूजनदानाच्च देवतानां च पूजनाद् ॥ २ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तत्तु सर्वपापप्रणाशनम् ॥ ३ ॥

इति श्रीधृष्टसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुश्चत्वारिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिदासीन्महाभाग बाहुजा पतिवल्गुभा । धनपुत्ररता साध्वी देशे सिंहलके पुरा ॥ १ ॥
 साऽदत्तत्र दानानि नारी भर्तृसहायतः । पथपर्वसु विप्रैर्मयो गोभूम्यन्वासानादिकम् ॥ २ ॥
 सुवर्णं तिलपात्राणि नानापट्टाम्बराणि च । भक्ष्यभोज्यानि चात्रानि विविधानि फलानि च ॥ ३ ॥
 तथा कृतं च विधिना विभूतिद्विदशीव्रतम् । कार्तिके शुक्लपक्षादी विष्णोः साम्बत्सरं महत् ॥ ४ ॥

उर्वश्या यत्कृतं पूर्वं तत्कृतं च तथा सुत । तपोक्तं कृतवान्सर्वं राजमन्त्री च तत्पातिः ॥ ५ ॥
 अथ सायत्नरोषाञ्च घोरं पापमुपाजितम् । अपापायास्तथा तस्याः कृतं गर्भस्य नाशनम् ॥ ६ ॥
 विविधैरौषधैरुग्रैः सर्वं पतिवलात् सुत । सा मृता तेन दुःखेन गर्भपातेन चाण्डज ॥ ७ ॥
 स्वभर्तृमुखलोभार्थं यज्ञावद्वयमजितम् । परलोके ततः प्राप्य सुक्ताञ्जुभशुभं फलम् ॥ ८ ॥
 विभूतिदादशीपुण्याजातौ राजकुले च तौ । सयं खसभवा नारी तस्मै दत्ता च भूपतेः ॥ ९ ॥
 गौरी मध्यस्वरूपाद्या स्थूणा सत्पौत्रसंयुता । यशस्विनी कीर्तियुता बह्वदानरता सती ॥ १० ॥
 मुख्या नृपाङ्गना लोके सुखैश्वर्यसमाकुला । विख्याता धर्मतश्चात्र धनवाहनभागिनी ॥ ११ ॥
 धर्मादिदं तथा पापाहोमाद्याऽनृतभाषिणी । क्रूरा पापस्ता कापि प्रजापीडनतत्परा ॥ १२ ॥
 महानृपाश्रितभयैः क्लेशैर्दुःखैर्महाघयैः । प्रपीडिता यूनि रोगैर्वातिपित्तादिसंभवैः ॥ १३ ॥
 आघते सुखयुक्तापि युवभावैरतिदुःखिता । प्राक्कृत्वाहर्भपाताञ्च स्त्रीवाताञ्चाप्यपुत्रका ॥ १४ ॥
 एकोनत्रिंशद्व्याहु यावद्वर्षाष्टकं सुत । भर्तृ रिष्टं विजानीयात्तत्सहायादिदं फलम् ॥ १५ ॥
 लक्ष्मणैरभिरादृषा च शृणु तत्पापशोधनम् । कारयेद्वायुजां सुत पलैर्द्विगमितां शुभाम् ॥ १६ ॥
 तदर्धार्धमितां वापि त्रिषु विचानुसारतः । पत्रे हिरण्ये लेख्यां सर्वाभरणभूषिताम् ॥ १७ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्विविज्ञाय निवेदयेत् । पलाष्टकमितं तद्ब्रह्माणं कारयेद्बुधः ॥ १८ ॥
 सौवर्णं च शुभाकारं पूर्वपापप्रणाशनम् । तं दद्याद्विद्विदुषे स्त्रीविधानुच्यते ध्रुवम् ॥ १९ ॥
 लक्ष्मीनारायणं वापि रुद्रं तद्वादिधानतः । समुद्रिख्याय सौवर्णं पत्रेऽष्टपलसमीते ॥ २० ॥
 स्त्रीपुत्रसहितं देवं दद्यादिमाय धीमते । चतुःपलं विघ्नराजं सौवर्णं कारयेच्छुभम् ॥ २१ ॥
 तद्ब्रह्मं तथा वायुं समुद्रिख्य विधानतः । बालं च तन्मितं इमं पूजयित्वा विधानतः ॥ २२ ॥
 पूर्वपापविशुद्धयर्थं ब्राह्मणेभ्यो निवेदयेत् । अष्टादशसहस्रं तु मंत्रमष्टाक्षरं जपेत् ॥ २३ ॥
 गायत्रीं तन्मितां सुत तथा मृत्युञ्जयं जपेत् । बाधुब्रह्मणेशार्कमंत्रान्यापहराञ्जुमान् ॥ २४ ॥
 एकादशसहस्राणि चैकैकस्य जपेद्बुधः । होमयेद्युतं तद्वचया विभ्रांश्च भोजयेत् ॥ २५ ॥
 य एवं कुरुते यत्नात्पूर्वपापविशोधनम् । न चारिष्टभयं तस्य नापिव्याधिभयं क्वचित् ॥ २६ ॥
 कुशप्रसिद्धितायुः स्यात्पूर्वपापविशोधनम् । त्रिपञ्चाशन्मिते वर्षे रिष्टं चाकृतानिष्कृतैः ॥ २७ ॥
 त्रिपष्टिमितके वापि नात्र कार्या विचारणा । शरीरारोग्यमतुलं महदेश्वर्यमाप्नुयात् ॥ २८ ॥
 स्वर्गलोके गतिस्तस्य प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । न करोति यश्च लोभात्प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः ॥ २९ ॥
 इह कष्टं भजेन्नित्यं न च सन्नतिमाप्नुयात् । कीटे जले शनौ याता निर्याणं मेघराशिके ॥ ३० ॥

इति श्रीहृद्स्वार्णरत्नसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चत्वारिंशदधिकतत्सहस्रतमः ॥ १०४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसी शूद्रो व्यापारकुशल्ये महान् । पनधान्यसमायुक्तो ब्राह्मणातिथिपूजकः ॥ १ ॥
 अथ पापं कृतं तेन नानादोषसमुद्भवैः । क्लेशैर्मयैर्मनोदुःखैः क्वचित् क्षीणरुलेवरः ॥ २ ॥
 स्वज्ञातीनां वीर्यदानाद् मुखे चिह्नं महाघ्ननाम् । लक्ष्मणैरभिरादृष्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ३ ॥
 ब्रह्मणः कारयेद्विष्यं पलैः पञ्चमितीविशुम् । हिरण्यं यथाकारं सप्तलीकं प्रयत्नतः ॥ ४ ॥
 तदर्धार्धमितं वापि त्रिषु विचानुसारतः । इमं मंत्रं समुच्चार्य दद्यादिमाय धीमते ॥ ५ ॥

मन्त्रः ।

“पितामह महाप्राज्ञ सृष्टेरुत्पत्तिकारण । पूर्वपापविनाशाय ददामि त्वां हिरण्यम् ॥ ६ ॥

रोगो विनाशाय क्षिप्रं तज्जं गृह्योद्भवं महत् । ॥ संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्विधिज्ञाय प्रदापयेत् ॥ ७ ॥
 तथा पञ्चमितैर्मापैः स्त्रीं कुर्याद्भर्मसंयुताम् । लेख्या हिरण्ये पत्रे गन्धपुष्पैः सुपूजिता ॥ ८ ॥
 ब्राह्मणाय च सा देया पूर्वपापापनुत्तये । तथा वेदमितैर्मापैः सौवर्ण्यं प्रतिमा शुभा ॥ ९ ॥
 वायोः कार्या शुभाऽऽलेख्या सा च देया कुटुम्बिने । पात्रं ताम्रमयं पुत्र घृतपूर्णं सदक्षिणम् ॥ १० ॥
 सर्वरत्नसमायुक्तं पट्टवस्त्रेण वेष्टितम् । प्रीत्यै सूर्यादिदेवानां दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ ११ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं च जपेदष्टाक्षरं तथा । ज्यंश्चकं तु सहस्रैकं ब्रह्मतद्विगुणं तथा ॥ १२ ॥
 होमयेत्तद्दशंशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् । य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् ॥ १३ ॥
 प्राग्जन्मजान्महापापाद् व्यभिचारसमुद्भवात् । मुच्यते नात्र सन्देहो गोत्रजाञ्चापि पातकात् ॥ १४ ॥
 पुत्रसन्ततिवृद्धिः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते त्विह । सप्तसप्ततिवर्षान्तं जीवनं कथितं त्विह ॥ १५ ॥
 नैवं करोति यो मोहात्प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः । तस्य रोगविवृद्धिः स्याद्देवर्पचाशदब्दके ॥ १६ ॥
 स्वरिष्टं पुत्ररिष्टं वा नात्र कार्या विचारणा ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः पट्टचत्वारिंशदविकसहस्रतमः ॥ १०४९ ॥

अरुण उवाच ।

कन्याप्रजो ह्यप्रजश्च नानाहुःस्वसमन्वितः । केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं क्षात्रसमुत्पन्नः किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा । अस्मिञ्जन्मनि वैश्यस्तु परवित्तापहारकः ॥ २ ॥
 इति का कर्मनिरतो नानालोभचयान्वितः । ग्रामाधीशोऽभवत्तोऽपि सर्वं तेन च चोरितम् ॥ ३ ॥
 एको ग्रामेऽवसद्विप्रः क्षान्तो दान्तः क्षमी सदा । पुत्राः पञ्चमृतास्तस्य चापुत्रो वित्तसंयुतः ॥ ४ ॥
 कालेनैव मृतो विप्रो हृतं तेन धनं महत् । मिथ्याभिज्ञंशंतेर्वाक्यैः क्रोधात्ताडनतर्जनेः ॥ ५ ॥
 अपुत्रश्च मृतो विप्रः सर्वस्वं नीतवान् वणिक् । निराधाराः सुता जाता न कृतं द्विजभोजनम् ॥ ६ ॥
 वृथा कर्म कृतं तेन सर्वं राज्ञा हृतं च तत् । एवं कृतापराधोऽसौ क्षत्रदूतीसहायवात् ॥ ७ ॥
 मातेनैकेन पान्यानां वसु मुष्णन् द्विजाधमः । म्लेच्छैर्विनिहतो मार्गे गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ८ ॥
 केचित्केचिद्विपच्यन्ते नरके भृशदारुणे । दानधर्मादिना कश्चिदिह जन्मनि मानदं ॥ ९ ॥
 विप्रवंशे समुत्पन्नो जायते चेह जन्मनि । इदं तु द्वितीयं जन्म विप्रियं जायते भुवि ॥ १० ॥
 पूर्वकर्मविपाकेन कन्याऽपत्यं प्रजायते । ब्रह्मस्वहरणाञ्चैव मृतपुत्रः प्रजायते ॥ ११ ॥
 नानाऽपत्यानि पच्यन्ते नानाकर्मसमुद्भवैः । पुराकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते जन्मजन्मनि ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पुत्रः स्थिरो भवेत् । कन्याऽपत्यप्रशमनं चतुपुत्रः प्रजायते ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स शुभे भूमिदेशे ह गोमयाद्युपलिप्तके । तत्रोपर्याविकं स्तीर्यमथवा चाजिनं शुभम् ॥ १४ ॥
 छादयेच्छुभ्रवस्त्रेण तण्डुलद्रोणपर्वतम् । तत्रोपरि न्यसेत्पात्रं ताम्रं दशपलात्मकम् ॥ १५ ॥
 स्यापयेत्काश्र्मणीं मूर्तिं सौवर्ण्यं शुभलक्षणाम् । मुक्तायज्ञोपवीतादयो निष्कसौवर्ण्यनिर्मिताम् ॥ १६ ॥
 दधानां परयुग्मेन चाक्षमालाकमण्डलू । कश्यपाह्वामभागे च त्वादिति विश्वमातरम् ॥ १७ ॥
 सौवर्ण्यं स्यापयेत्सूत सुवर्णद्वयनिर्मिताम् । आसने वै समास्थाय तत्र द्रोणादिशंदिशम् ॥ १८ ॥
 हारकैः पुष्पमुकुटगुण्डलाभरणान्वितम् । एवं तो दम्पती सम्यगर्पयेत्पर्वतोपरि ॥ १९ ॥

कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां पूजयेद्विविधैर्गुणैः । नानार्घफलदानैश्च नानाकुसुमपूजनैः ॥ २० ॥
 अभ्यर्च्य दम्पती तौ तु मन्त्रमेनमुदरियेत् । “ मया वै पूर्वजनुषि विप्राणां यदृतं धनम् ॥ २१ ॥
 दूतिकाकर्मनिरतो वाक्यदोषादि यत्कृतम् । क्षम्यतां देव तत्सर्वं तव भूतिं ददाम्यहम् ” ॥ २२ ॥
 अदितिं च प्रणम्याथ कृताञ्जलिर्दं ब्रुवन् । “ अदिते विश्वमातस्त्वं शरण्ये शरणाश्रितम् ॥ २३ ॥
 प्रजाहुःस्वीयसन्तसहृदयं मामिदंश्वरि । सम्प्रणाशय दुःखं च प्रजां देहि यशस्विनीम् ” ॥ २४ ॥
 एवं कृतविधिः सम्यग् ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः । शालग्रामशिलां शुद्धां सोमकान्तमणिं तथा ॥ २५ ॥
 चन्द्रसूर्यपरागे तु ब्राह्मणाय समर्पयेत् । एवं कृतविधिः सूत कृष्णां गां दापयेत्ततः ॥ २६ ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेच्च सपृष्टिभिः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते ॥ २७ ॥
 काष्ठलोष्टादिशस्त्रार्थैः कपालादौ व्रणो भवेत् ॥ २८ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तचत्वारिंशदधिकमहत्तमः ॥ १०४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजानं घातयेद्यस्तु पुरुषः प्राग्भवेऽण्डज । स राजयक्ष्मरोगेण युक्तः स्यादत्र जन्मनि ॥ १ ॥
 आस्मिन्वयसि पक्षीन्द्र सोऽपि प्राणैर्वियुज्यते । महापापोद्भवाद्रोगाच्च चोक्तं विन्मयं मया ॥ २ ॥
 ध्यापि ज्ञानकृतात्पापाद् दृढरूपेण काश्यप । नाशयत्यमरं सिद्धं पूर्णांशमपि च ध्रुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टचत्वारिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आक्षेपणोऽभूत् कुरुक्षेत्रे कृषिकृदेदपारगः । स्वज्ञातीयस्य लोभेन वृत्तिलोपं चकार सः ॥ १ ॥
 तत्संवन्धाद्भूयुद्धं द्वयोरेको मृतस्तदा । वृत्तिलोभाद्भिजः काले गतो हि यमशासनम् ॥ २ ॥
 सुपत्न्या तत्पापजं सर्वं शतहृनिकटेऽधुना । सोऽपि जातो द्विजश्रेष्ठ वेदाभ्यासाच्च पुत्रक ॥ ३ ॥
 कुपुत्रस्यान्वितश्चात्र शुभभावे पतत्रिणः । तत्पापनाशनं सर्वं प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ४ ॥
 वेदाभ्यासान्महापुण्णात् सावित्रीजपतस्तथा । गङ्गायां वसतेः सर्वात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ ५ ॥
 न कुष्ठवृद्धिरप्राप्तिस्तत्कृतं शमनं भवेत् । जीवेत्पश्चिमिदान्दन्तं रिष्टं चैव प्रशाम्यति ॥ ६ ॥
 गतिस्तस्य महाभाग वेदाभ्यासाद्यया तथा । भविष्यति शुभा लोके परत्र च स्वर्गेश्वर ॥ ७ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनपञ्चाशदधिकसहस्रतमः ॥ १०४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलद्वयानन्दकरी पूर्वजन्मनि वैश्यजा । बभूव भर्तृमुद्भवां वाक्यपालनवत्परा ॥ १ ॥
 अत्र जन्मनि सा विषा कारयां जाता हि सुव्रत । व्रतदानपरा सापि भर्तृतोषणसंयुता ॥ २ ॥
 पञ्चपञ्चाशद्वृद्धान्ते प्रवेक्ष्यत्यत्र जन्मनि । स्वर्गकामा चित्तग्रीं न नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥
 सा गमिष्यति वै स्वर्गं चान्यजन्मनि वै सती । भविष्यति महाराजकुले राजाऽतिथार्मिकः ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशदधिकमहत्तमः ॥ १०५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि योऽजसं भवेच्छूद्रग्रहाश्रितः । पीड्यते वातरोगेण दाहणेन पतत्रिणः ॥ १ ॥

प्रायश्चित्तं परं तस्य व्रतं चान्द्रायणं चरेत् । व्रतान्ते कपिलां दद्यात् सर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
सर्वे पापं क्षयं याति रोगस्तत्पापजोऽपि च ॥ ३ ॥

इति श्रीश्रीदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चपञ्चाशदधिकसहस्रतम ॥ १०५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वगर्भं पातयेत्पूर्वं या नारी पापमोहिता । जलोदरकृता पीडा जायते तत्र जन्मनि ॥ १ ॥
रजतस्पर्शताम्राणां दानाद्रोगविनाशनम् । जलधेनुप्रदानेन तथैव विनतामुत ॥ २ ॥

इति श्रीश्रीदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विपञ्चाशदधिकसहस्रतम ॥ १०५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र सुमुखी सुत सदा भर्तृपरायणा । दानधर्मरता भव्या सुभगा पुत्रवर्जिता ॥ १ ॥
पूर्वमासीच्च सुभगा सगर्भा फललालसा । फलं त्रोटयतेऽप्येषा भक्ष्यार्थं चौर्यकर्मणा ॥ २ ॥
तेन कर्मविपाकेन फलहीनाऽत्र जन्मनि । भवन्ति खलु ये पुत्रा अर्वाक्यपर्यटितोऽण्डज ॥ ३ ॥
पृथक्त्वमाप्नुवंत्यत्र यस्मादकृतनिष्कृतेः । निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि पूर्वपापप्रणाशिनीम् ॥ ४ ॥
रविवारेऽण्डजश्रेष्ठ निर्मज्यान्वत्यकं सुत । तत्तले ब्राह्मणान् सूर्यदिने पठ्यां तु भोजयेत् ॥ ५ ॥
नानाफलैस्तथा पक्कैर्मधुरै रससंयुतैः । फलानि विकिरेत्तत्र कृत्वाऽश्वत्थपदक्षिणाम् ॥ ६ ॥
पूजयेत् महाभाग जीवेत्तस्याश्च वै सुतः ॥ ७ ॥

इति श्रीश्रीदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चाशदधिकसहस्रतम ॥ १०५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी घातयेद्ब्राह्मणं सुत । सात्र जन्मनि कुष्ठेन रोगेणैव प्रपीडिता ॥ १ ॥
जायते त्रियते सा च गलत्कुष्ठेन चाण्डज । पापाज्ज्ञानकृतात्पूर्वाच्च चोक्तं विन्मयं मया ॥ २ ॥
इति श्रीश्रीदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चाशदधिकसहस्रतम ॥ १०५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देजे हि यामुनेऽप्यासीत् पूर्वं बाहुजसंज्ञकः । गङ्गास्नानं कृतं पूर्वं बाहुजानां सहायतः ॥ १ ॥
शकटेन कुटुम्बस्य पालनं तेन जानता । एकस्मिन् वै दिने गत्वा ददाह परसद्बुधम् ॥ २ ॥
धलं देवस्य संप्राप्तो जीवा दाहान्महाकुलाः । वन्धोः सहायतस्तत्र कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
शुभाच्छुभफलं सुयत्वा पापाच्च नरकांस्तथा । मावे तु जाद्वीम्रानास्त जातः शूद्रस्तकुले ॥ ४ ॥
विषाणानिकटे देशे योजने सप्तसंमिदे । भव्यो महोद्यमी गौरः कृशाद्रो लोचनेऽल्पदह् ॥ ५ ॥
घडुलोभी घडुस्त्रीको देवतातिथिपूजकः । मातृहीनः शठो घृष्टः पुत्रस्तन्ततिवर्जितः ॥ ६ ॥
पथमे भवने रात्रौमिथुकोऽल्पसन्ततिः । लक्ष्मणैर्लक्षितश्चोक्तेरवेहि गरुडाम्रज ॥ ७ ॥
वन्धोः सहायतः पापात्पूर्वजन्मसमुद्रवात् । तस्माद् भ्राता पुनर्हीनो जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

विन्मयं कथ्यतां देव सुतसौख्यविवर्द्धनम् । सर्वपापप्रशमनं लोकानां हितकारणम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विन्मयं तत्प्रवक्ष्यामि जन्तुदाहविनाशनम् । वनदेवी तया कार्या पलेनार्धपलेन वा ॥ १० ॥
दिरण्मयी तदा लेख्या पत्रे च चतुरस्रके । वनजीवास्तथा स्तेरूपाः सर्वे तद्रूपसंज्ञकाः ॥ ११ ॥

प्रजापतिस्तथा कार्यो मापत्रयविनिर्मितः । राजतं पञ्चमेकं तु गणाध्यक्षं शिवात्मजम् ॥ १२ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः साधयेत्कार्यमाचिनीम् । देया वेदविधिज्ञाय सर्वपापापनुत्तये ॥ १३ ॥
 प्रतिरूपस्तथा देयः सर्वकल्मषनाशनः । शृणुयाद्भारतं वापि नारायणमुमाश्रितम् ॥ १४ ॥
 अष्टाक्षरं तथा मंत्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् । दद्याद्युतं तदर्थं वा होमयेत्तद्दशांशतः ॥ १५ ॥
 तावन्मितं सूर्यमन्त्रं विधिवत् प्रजपेत्ततः । विप्रेभ्यो दक्षिणां दद्यात्तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ १६ ॥
 य एवं कुरुते सूत पूर्वपापप्रणाशनम् । तस्यापूर्वविबुद्धिः स्यादिह जन्मनि वै ह्यवम् ॥ १७ ॥
 अकृते तु ययादाक्ति रिष्टं पदपञ्चकेऽन्दके । प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ १८ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ १९ ॥

इति श्रीहस्तसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चपञ्चाशदधिकतमस्तमः ॥ १०५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पराक्षं या हरेन्नारी पूर्वजन्मनि सुव्रत । साऽत्राजीर्णेन रोगेण दुःखिता जायते ध्रुवम् ॥ १ ॥
 कुर्यान्नानाविधं चान्नं रसैः सर्वैः समन्वितम् । विप्रेभ्यो भोजनं दद्याच्छतपा दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ २ ॥
 होमपेच्च तथा चान्नान् गायत्र्या व्यम्बकेण तु । मुच्यतेऽजीर्णरोगाच्च पूर्वपापाच्च पुत्रक ॥ ३ ॥
 इति श्रीहस्तसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्षपञ्चाशदधिकतमस्तमः ॥ १०५६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवशक्तिं च यः कश्चिद्देवागारे स्थितं सुत । भग्नां कुर्यान्नरो मोहात् परेण स्यापितां पुरा ॥ १ ॥
 अमतिष्ठो भवेद्वा जन्ममप्य खगाधिप । वर्षत्रयं तदाऽन्वत्यपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीहस्तसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपञ्चाशदधिकतमस्तमः ॥ १०५७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्चाचरेद्वाहृतवधं मोहात् पूर्वभवे नरः । प्रायश्चित्तं महाभाग शृणु चात्र प्रयत्नतः ॥ १ ॥
 गोमूदिरण्यमिष्टान्नतिलबल्लभाज्जानतः । बृत्तधेनुमदानेन क्षयरोगः प्रणश्यति ॥ २ ॥
 दानं ययानुमानेन सर्वस्वार्थाद्धमेव च । देयं द्विजववादी तु विचार्यात्र प्रयत्नतः ॥ ३ ॥
 तत्क्षणे काश्यपेयात्र क्षयरोगः प्रशाम्यति । रिष्टस्य च विनाशः स्यान्नास्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ ४ ॥
 इति श्रीहस्तसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्षपञ्चाशदधिकतमस्तमः ॥ १०५८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचित्पद्मार्धं पतत्रिण । जलोदरेण रोगेण पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 गङ्गास्नानेन सततं विधिनाऽर्कं भुगस्यते । तथा तज्जलपानेन तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीहस्तसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकपञ्चाशदधिकतमस्तमः ॥ १०५९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वाग्विरोधी भवेद्यश्च पूर्वजन्मनि वादिनः । सोऽयं जन्मनि मूढत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
 मोहादिदं चरेत्सुत देयं दानं द्विजादये । वेदानां पुरतः कर्म्यं पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
 संघातवन्पते शुद्धः क्षीमर्जैर्गुह्याग्रज । नत्पापनाशनं सर्वं प्राग्जं प्रोक्तं परन्तप ॥ ३ ॥
 इति श्रीहस्तसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्षपञ्चाशदधिकतमस्तमः ॥ १०६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अत्र जन्मन्यसौ वन्द्या प्राग्भवेह्यभवत्सुत । यानयोधस्य सुमुखी धनभर्तृसमन्विता ॥ १ ॥
 पूर्वपापप्रभावेण सपत्न्या गर्भनाशनात् । जातेयं पादजाऽत्रैव दुःखार्त्ता सुतवर्जिता ॥ २ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापमणोदनम् । काश्यां गत्वा तु विधिना शिवमभ्यर्च्य शक्तितः ॥ ३ ॥
 व्रतैर्दानैर्महापुण्यैर्नानाविभवविस्तरैः । शिवरात्रौ ततः पश्चाद्दीपमालादिनेऽण्डज ॥ ४ ॥
 अर्धरात्रे च माध्यां वा माघे स्नानं तु कारयेत् । मंत्रैर्वैरुणसूक्तैश्च नौकायां च पतत्रिण ॥ ५ ॥
 एवं या कुरुते सम्यक् तस्याः स्यात्सन्ततिर्ध्रुवम् ॥ ६ ॥

इति श्रीष्टदसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय एकपट्यधिकसहस्रतमः ॥ १०६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परनिन्दां तु यः कश्चित्प्राग्भवे विनतासुत । कुर्यादुर्मतिमापन्नः खलवाटो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
 दद्यात्स कपिलां धेनुं सर्वोपस्करसंयुताम् । ब्राह्मणाय दरिद्राय तस्माद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीष्टदसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विषष्ट्यधिकसहस्रतमः ॥ १०६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचित्प्राग्भवे नारी कुर्याद्राजवधं सुत । सात्र जग्मनि तत्काले क्षयरोगेण पीडिता ॥ १ ॥
 यक्ष्मणात्र क्षयं याति घातवः सर्वदेहिनाम् । घातुक्षये क्षयं याति तच्छरीरमशाश्वतम् ॥ २ ॥
 दृढकर्मकृतं पापं तस्माच्चोक्तं पतत्रिण । पापनाशकरं किञ्चिदुपायं त्वत्र जग्मनि ॥ ३ ॥
 इति श्रीष्टदसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिषष्ट्यधिकसहस्रतमः ॥ १०६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या बाग्विरोधिनी नारी भर्तुः पूर्वभवे सुत । मूकत्वं जायते तस्याश्चात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
 तत्पापनाशनं दानं दद्याद्देवस्य पुस्तकम् । ब्राह्मणे वेदविदुषे पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 पूजयेच्च द्विजान् भक्त्या भोजयेद् ब्राह्मणास्तथा ॥ ३ ॥
 इति श्रीष्टदसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुःषष्ट्यधिकसहस्रतमः ॥ १०६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्भजनं कुर्यात्रारी पूर्वं भवेऽण्डज । देवागारे स्थापितायाः प्रतिमायाः परेण च ॥ १ ॥
 अमतिष्ठान्विता सात्र जायते वै पतत्रिण । वर्षत्रयं ब्रह्मवृक्षं पूजयेत्पापनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीष्टदसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः पचषष्ट्यधिकसहस्रतमः ॥ १०६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विधिना तत्र दत्तानि काम्यश्राद्धानि मानद । ततो भाविबलात्सूत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ १ ॥
 स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं लोभादत्तं न तदनम् । सर्वमिलित्वा तद्भुक्तं स्त्रीपुत्रभ्रातृभिः सह ॥ २ ॥
 ततो बह्वित्ये काले गतो हि यमशासनम् । शुभात्सर्वफलं भुक्तं पापाच्च नरकं भृशम् ॥ ३ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽप्रापि वै द्विजः । मधुगमण्डले देशे रम्ये पुण्यस्थले शुभे ॥ ४ ॥
 विशालाक्षो धनी मानी मुरूपोऽमितदो पृणी । बहुदेशाधिकाराढ्यः पुण्यात्सर्वं फलं त्विदम् ॥ ५ ॥
 लोभी क्रूरो महाक्षुद्रः सदा चिन्तासमन्वितः । सन्तानमुखहीनस्तु मुरूपस्त्रीमुखोऽङ्गितः ॥ ६ ॥

बन्धुहीनो व्ययी क्षीणः सर्वं तत्पापतः फलम् । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पवित्रां पापशोधिनीम् ॥ ७ ॥
 कुबेरप्रतिमां रौक्मीं पञ्चस्वर्णमितां शुभाम् । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्सुवर्णं स्वर्णनिर्मितम् ॥ ८ ॥
 लेख्यं पत्रे पवित्रे च पुत्रसन्ततिवर्द्धनम् । य एवं कुरुते शक्त्या तत्स्यारिष्टं विनश्यति ॥ ९ ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृते त्वत्र चायुः सप्ततिवत्सरम् ॥ १० ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्षष्ट्यधिकतहस्रतमः ॥ १०६६ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो वाताधिकशरीरवान् । क्षामाङ्गः क्षीणवर्णोऽथ स्वल्पवृत्त्या च जीवनम् ॥ १ ॥
 देवब्राह्मणभक्तश्च किञ्चिद्वादपरायणः । करे पादे कुशलेण दुष्टशृङ्गाभिघाततः ॥ २ ॥
 व्रणो हि जायते दीर्घनेत्रतोदो ह्युरोव्यथा । परेपामपवादं च स ब्रूते लोकतोऽन्वहम् ॥ ३ ॥
 प्रिया तस्य शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा । अनृतं वै वदेत्किञ्चित्कार्कश्यस्य हि कारिणी ॥ ४ ॥
 अपत्यानि ध्रियन्ते न जातान्यापि हि कानिचित् । बर्पत्रयमिता बाला म्रियन्ते माससम्मिताः ॥ ५ ॥
 केन कर्मविपाकेन मृतापत्यस्वमेव च । उदरे हि स्थितो गर्भो न प्रसृतिर्न पातनम् ॥ ६ ॥
 पृथगेवं कुभ्रातृणां मृतापत्यं प्रजायते । गतो बहुतरः कालः कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अतः पूर्वं वैततेय तृतीयेऽत्रैव जन्मनि । क्षात्रे कुले समुत्पन्नः कश्चिद्भूमिपतिस्तथा ॥ ८ ॥
 दानव्रतदपायुक्तः प्रजाप्रीतिः परन्तपः । तस्य चैकोऽविनीतस्तु पुत्रः परमसुन्दरः ॥ ९ ॥
 द्वितीयः पादचारस्तु तृतीयश्च स्तनवयः । गर्भयुक्तश्चतुर्यस्तु पिता मृत्युवशं गतः ॥ १० ॥
 तस्योर्ध्वदेहिकं कर्म पूर्ववित्तसमं कृतम् । मातैस्त्रिभिर्व्यतिक्रान्तेऽर्ज्येऽप्येनैव दुरात्मना ॥ ११ ॥
 निहता भ्रातरः सर्वे भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । पुत्रशोकार्कतया मात्रा हृदयं ताडितं भृशम् ॥ १२ ॥
 अभिघातव्ययाक्रान्ता गर्भयुक्ता दिवं गता । अचिरात्तेन पापेन ज्येष्ठश्वीरेण घातितः ॥ १३ ॥
 द्वितीयं जन्म वैतदि मुक्तापत्यन्वकारकम् । पुरा कृतानि कर्माणि भुज्यन्ते चेह मानवैः ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । गर्भस्य घातनस्यापि बालव्यापादनस्य च ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौम्यापने तु संप्राप्ते सानुकूलव्रहे दिने । सपत्नीकः शुचिः स्नातः पञ्चगव्येन चोजता ॥ १६ ॥
 उपोषणं दिवा रात्रौ प्रातश्चानुदिते खौ । सुरभेगोमयेनाथ घराणि चोपलेपयेत् ॥ १७ ॥
 सुशुभे भूपदेशे वा कुङ्कुमागुपचर्चिते । कुर्याद्दृष्टदं पञ्च चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १८ ॥
 तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माषवं कलशेऽर्चयेत् । सौवर्णे राजते पद्मे सायुधं सचतुर्भुजम् ॥ १९ ॥
 उपचारैः शुभैर्गन्धैर्पुष्पैश्च कुसुमादिभिः । जनन्या सह, संभूतः प्रद्युम्नायांस्तथाऽर्चयेत् ॥ २० ॥
 चारुदेहं सुवक्त्रं च चारुशृङ्गं यशोन्वितम् । इमवक्त्रं चतुर्बाहुं सुबाहुं पूजयेत् क्रमात् ॥ २१ ॥
 पूजितं विष्णुसूक्तेन तथा श्रीरसकोविदेः । पुष्पचन्दनगन्धाद्यैर्चयेद्विधैर्गुणैः ॥ २२ ॥
 तद्विप्रासोऽपि तद्विष्णोरतो देवाभिपूजयेत् । शतमष्टोत्तरं इत्वा चरुणा पायसेन वै ॥ २३ ॥
 होमान्ते विप्रभोजान्ते मंत्रमेनमुदीरयेत् । यन्मया पापकर्माणि कृतं वै पूर्वजन्मनि ॥ २४ ॥
 पितृहीनाञ्छिशून् हत्वा तथैव वरपुत्रिणीम् । स्वस्नेहामावतश्चापि भूमिद्रव्यादिलिप्तया ॥ २५ ॥

लघूनामलघूनां च दत्तानां पूर्वजन्मनि । ततोऽन्यत्वं मया प्राप्तं दुःखं नानाविधं त्विदम् ॥ २६ ॥
तदेनःसंविनाशाय दानं संप्रददे त्विदम् ।" स्वस्त्यस्तु चेति तत्रोक्त्वा कोऽद्रादिति विसर्जनम् ॥ २७ ॥
सर्पिण्यात्मानमालोक्य भुञ्जीत सह बन्धुभिः । ऐहिकं लक्ष्म विज्ञेयं पूर्वकर्माभिर्शतनम् ॥ २८ ॥
काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्घातः स्याद्बालक्रीडनात् । जलादग्न्यादिघाताद्वा व्रणस्तस्य हि जायते ॥ २९ ॥
स्त्रीणामङ्गविकारादि तिलव्रणरुगादिकम् । पैत्रीयमातुलान्यादिनेत्रतोदो रसाज्ञता ॥ ३० ॥
स्वसा मातृवसा वापि बाल्ये वैधव्यमाप्नुयात् ॥ ३१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सतषष्ट्यधिकसहस्रतमः ॥ १०६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या प्राग्भवे महामोहात्परनिन्दां च कारयेत् । खल्वष्टदृष्टरुजा साऽत्र जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
धेतुं दद्यान्महाभाग विधियुक्तां सकम्बलाम् । तस्माद्रोगाद्विमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टषष्ट्यधिकसहस्रतमः ॥ १०६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । गण्डमालारूपरोगेण संयुक्तो जायते त्विह ॥ १ ॥
पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । गृहीत्वा कम्बलं शुद्धं दद्यात्तद्वेदपारगे ॥ २ ॥
कुटुम्बिने दरिद्राय दद्याद्दोषापनुत्तये । गण्डमालाहरं चैतद्दानमुक्तं मया त्विह ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनसप्तत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलघ्नी या महादुष्टा पूर्वमासीत् पतत्रिण । अत्र पूर्वकृतात्पुण्यान्मानुषी संकरा स्मृता ॥ १ ॥
धनपुत्रविहीना सा चात्र जन्मनि दृश्यते । निष्कृतिं तत्पवक्ष्यामि प्रयागे मरणं सुत ॥ २ ॥
वासात्पापं क्षयं याति पूर्वजन्मकृतं दृढम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पक्षाघातं च यः कुर्यात्सभायां ब्राह्मणस्य च । पक्षाघातेन रोगेण पीडितोऽत्रैव जायते ॥ १ ॥
भूमिभोगं विप्रतोषं दद्याद्दानं पतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकसप्तत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेत्पूर्वं या नागि द्विजवत्पुत्रा । गण्डमालारूपरोगेण संयुक्ता जायते त्विह ॥ १ ॥
पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । पूर्वपापहरं पुण्यं दद्याद्भयं च कम्बलम् ॥ २ ॥
नवं शुद्धं कुलीनाय तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । द्विजानामिच्छया दद्याद्भोजनं पापनाशनम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विसप्तत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

षाट् त्रयान् वै कश्चिद्ब्राह्मणस्य गान्धिषु । वृद्धदेने वसन् पूर्वं चात्र जन्मनि गौडजः ॥ १ ॥
पीतः सर्वकल्याणिनां नानाशास्त्रविशारदः । धनपाण्ययुतश्चात्र धनुर्ग्रीवुरभोगमाह ॥ २ ॥

विद्यादानात् कृतात्पूर्वं शृणु पापफलं तथा । क्षयरोगाकुलः क्षीणः पुत्रसन्ततिर्वर्जितः ॥ ३ ॥
 बालघातनजात्पापाद्ब्राह्मणस्य पतत्रिण । महालोभपरो मूढो नानादुःखैस्तयाऽऽकुलः ॥ ४ ॥
 वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य ब्रह्मघातविमोचनीम् । प्रयागे वा कुरुक्षेत्रे पुष्करे वा महास्थले ॥ ५ ॥
 नैमिषारण्यके क्षेत्रे पूजयेद्विधिवच्छिवान् । गन्धपुष्पैस्तथा घृणैर्लक्षसंख्यान्विधानतः ॥ ६ ॥
 ब्रह्मचर्यरतो नित्यं तदन्ते होमयेत्तथा । षडस्त्रे चतुरस्त्रे वा कुण्डे चाज्यपितलाञ्जुमान् ॥ ७ ॥
 शक्त्या च भोजयेद्विभ्रात् शैवान्कासारलङ्घुकैः । नानाभक्ष्यफलैरेवं वस्त्रैर्माल्यैस्तथाऽर्चयेत् ॥ ८ ॥
 विविधां वक्षिणां दद्याद्दुद्रुतीतिकरीं तथा । यश्चानेन विधानेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ ९ ॥
 स बालघातजात्पापान्मुच्यतेऽत्र ममाज्ञया । चतुर्दश्यामयाष्टम्यां नक्तं कुर्याद्विधानतः ॥ १० ॥
 मम ध्यानपरः सूत नित्यं भूत्वा ममाग्रतः । पूजयेदर्घ्यपाद्याद्यैर्वैद्यैर्विविधैस्तथा ॥ ११ ॥
 तं नरं सर्वपापेभ्यो विमोक्ष्यामि स्वगेश्वर । आयुस्तस्य शतं प्रोक्तं पञ्चहीनं च पुत्रकम् ॥ १२ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते यत्नात्पञ्चम्यां चंद्रवासरे । विन्मये त्वकृते सूत चत्वारिंशन्मिताब्दके ॥ १३ ॥
 रिष्टं स्यात् क्षयरोगेण बालघाताच्च निश्चितम् । ब्रह्मघातात्महापापात्पूर्वजन्मकृताद्दृढात् ॥ १४ ॥
 न मुच्यते महाशनैः सप्तजन्मकृतैरापि । बाध्यते क्षयरोगेण सप्तजन्मसु निश्चयात् ॥ १५ ॥
 ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः । न हीदृशं महापुण्यं क्षयरोगविनाशनम् ॥ १६ ॥
 पुत्रवृद्धिकरं चात्र यथा प्रोक्तं शिवार्चनम् ॥ १७ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिसप्तत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो द्विजं प्राग्भवे हन्यात्सुरां च त्रिविधां पिवेत् । मूत्रकूच्छेण रोगेण पीडितः सोऽत्र जायते ॥ १ ॥
 गृहविद्यानुसारेण पलेनार्द्धपलेन वा । कुर्याद्विरण्मयं पद्मं चाष्टपत्रसमन्वितम् ॥ २ ॥
 आवाह्य तत्र ब्रह्माणमसुं सर्वोपचारकैः । पूजयित्वा तु गन्धाद्यैर्दद्याद्विभ्राय यत्नतः ॥ ३ ॥
 दानेनानेन सततं मूत्रकूच्छं न पश्यति ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुःसप्तत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैकुण्ठावागतस्तत्र मथुरायां पतत्रिण । जातोऽयं पुण्डरीकाक्षः सर्वभूताभयप्रदः ॥ १ ॥
 घोरे कलियुगेः प्राप्ते पापाक्रान्ते महाबले । भारवतरणार्थाय क्षत्रियाणां क्षयाय च ॥ २ ॥
 कृत्वा तु दुष्करं कर्म पुनर्यास्यति वै दिवि ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चसप्तत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्णापहारी सततं पुरुषः प्राग्भवेऽण्डज । कुमली जायते चात्र महापापेन लाम्बितः ॥ १ ॥
 सुवर्णशतकं दद्यात्स तद्दोषविनाशनम् । चान्द्रायणत्रयं कुर्यात्तद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्सप्तत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजघातकरी प्रोक्ता या पूर्वं घातयेच्छृणु । राजयश्मान्विता साऽत्र तस्मिन्वसति भामिनी ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्याः शृणुष्वत्र स्वगेश्वर । यस्मिन्कृते हि विधिना पूर्वपूर्वाघनाशनम् ॥ २ ॥

स्वर्णगोभूमिमिष्टाञ्च घृतपेजुतिलानि च । देवानि श्रद्धया सूत ॥ क्षययोगापनुत्तये ॥ १ ॥
रिष्टं त्रिंशन्मिते वर्षे प्रायश्चित्तेऽकृतेऽयुना ॥ ४ ॥

इति श्रीश्रद्धासूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तसप्तत्यधिकतहस्रतमः ॥ १०७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विनाऽपराधं यः कश्चिद्वैश्यं हन्यात्पतत्रिणः । प्राग्जन्मनि च युक्तः स्याद्रक्तार्जुनदरुजा मृशम् ॥ १ ॥
भविष्यति न सन्देहस्तस्य मृत्युः खगाधिप । अपि दानशतैर्वपि दत्तैरिवैव जन्मनि ॥ २ ॥
त्रिंशद्वर्षे महारिष्टं रक्ताधिक्यान्महाबलात् ॥ ३ ॥

इति श्रीश्रद्धासूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टसप्तत्यधिकतहस्रतमः ॥ १०७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्वातयेद्वैश्यमन्यजन्मनि मानद । सोऽत्र जन्मनि विज्ञेयो रक्तार्जुनसमन्वितः ॥ १ ॥
प्राजापत्यचतुष्केण व्रतेन नियमेन च । सप्तधान्यप्रदानेन पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २ ॥
पापक्षये महाभाग पापयोगक्षयो भवेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीश्रद्धासूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनाशीत्यधिकतहस्रतमः ॥ १०७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मेरोः समागता येयं प्राप्ता माथुरमण्डले । सर्वभूतोपकाराय दुष्टनाशकाराय च ॥ १ ॥
प्राप्ते कलिद्युगेऽत्रैव सर्वपापविवाञ्जितम् । कृत्वा साऽद्वैतकर्माणि पुनस्तत्रैव यास्यति ॥ २ ॥
इति श्रीश्रद्धासूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाशित्यधिकतहस्रतमः ॥ १०८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद् ब्राह्मणी पूर्वभवे मोहात्पुरां पिबेत् । साऽत्र जन्मनि भूषेण कृच्छ्रेणातिप्रपीडिता ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्या घोरपापहरं सुत । कुर्याद्विरण्मयं पक्वं विप्राग्र्याय निवेदयेत् ॥ २ ॥
इति श्रीश्रद्धासूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकाशीत्यधिकतहस्रतमः ॥ १०८१ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रोत्तमो जातः किञ्चिद्विचक्षणमन्वितः । काशश्वासादिना बाधा उदगार्श्विश्च तस्य वै ॥ १ ॥
कपविक्रयकर्त्ता च कृषिवाणिज्यशासनः । प्रिया श्रीतिपरा तस्य व्रतानामनुकोक्षिणी ॥ २ ॥
कदाचित्क्रोधवशमा कुवाकपानाश्च भाषिणी । उदरे वातजान् रोगान् च क्षिरोत्तिं दधती कदा ॥ ३ ॥
अपत्यानि ध्रियन्ते च एको द्वित्रास्तथैव च । केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भर्ता कर्म कृतं नैव स्त्रीकृतं नात्र संशयः । पूर्वजन्मनि शूद्री सा द्विजभक्तिपरायणा ॥ १ ॥
प्रदानि विविधान्येव मा चक्रे सुवि मानद । स्वग्रहे धान्यराशेः सा भक्षणार्थं समागताम् ॥ २ ॥
सर्वत्मां ब्राह्मणस्याय गां धान्यानि हि खादतीम् । गृहीत्वा लज्जया कुक्षौ मृशं ताडितवत्पत्नी ॥ ३ ॥
सगर्भां सुग्भी वत्स गर्भं कुरुषुषवातनात् । मृतोऽसौ गर्भमध्यस्यः प्रसवे मृशशुःखिता ॥ ४ ॥
गर्भिण्युत्पन्ने सुग्भी भृशमार्कन्दती मृता । तेन कर्मविपाकेन नरकं प्राप्य दारुणम् ॥ ५ ॥
पश्चान्मातुपमापन्ना व्रतदानप्रभावतः । इदं तृतीयं तज्जन्म मृतापत्यस्य कारकम् ॥ ६ ॥

सप्तजन्मसु आयन्ते गोस्त्रीब्रह्मप्रवातकाः । नानाप्राक्कर्मणां तेषां नानापत्यायदुःखिता ॥ ११ ॥
 सपत्नीकः शुचिः स्नातो ह्यौषधैः स्नानमंत्रतः । उपोषण दिवारात्रं त्रयोदश्यां विवर्जयेत् ॥ १२ ॥
 पूर्णमासीदिनं प्राप्य प्रातश्चानुदिते खी । सुरभ्यास्तु सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥
 तत्रोपरि गवां स्थानं महाशोभासमन्वितम् । अह्णाद्युपहारैश्च कुङ्कुमाद्यैश्च चर्चयेत् ॥ १४ ॥
 कुर्यादष्टदलं पद्मे चित्रवर्णं सुशोभनम् । तत्रोपरि न्यसेद्देवं माधवं कलशोऽर्चयेत् ॥ १५ ॥
 सौवर्णे राजते पद्मे सायुषं सचतुर्भुजम् । उपचारिः शुभेर्मन्त्रैर्वृषैर्द्विपैः प्रसूनकैः ॥ १६ ॥
 ब्रह्मसूक्तेन सूक्तेन श्रियः सूक्तेन पूजयेत् । सुशुभं धूपगन्धाद्यैरर्चयेद्विधिविधुणैः ॥ १७ ॥
 रुद्रैकादशनीभिश्च जपेद्ददविधानतः । पूजा लक्ष्मिमतः पुष्पैर्वस्त्रपूतैश्च वारिभिः ॥ १८ ॥
 शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन च । रुद्रस्यायुतहोमश्च समध्वाज्यसमाहुतिः ॥ १९ ॥
 एवं पूयग्विधानेन बिष्णुरुद्रादपूजनम् । होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेनमुद्धारयेत् ॥ २० ॥
 “यन्मया कर्मवशतः पुरा जन्मानि पाप्मना । सगर्भायास्तु गोवर्षे लकुट्या ताडनं कृतम् ॥ २१ ॥
 तस्मात्कर्मवशात्प्राप्तं मृतगर्भादिनाशनम् । मृतसन्ततिरूपाणि प्राप्यन्ते च तदेनतः ॥ २२ ॥
 तत्तदेनोविनाशाय शास्त्रदानी भवत्वित्यम् ।” स्वस्त्यस्तु चेति तत्रोक्त्वा कोद्रादिति विसर्जनम् ॥ २३ ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोक्य अन्यान्वे तोषयेद्विजान् । मृमिद्रविणवासांसि धनं दत्त्वा विधानतः ॥ २४ ॥
 व्रतान्ते सुरभीं दद्याद्धेमद्रव्यादि शक्तितः । अहःशपं ततः सर्वं भोजयेदष्टवन्धुभिः ॥ २५ ॥
 पेहिकं लक्षणं तस्य शरिरेऽप्युपजायते । काष्ठलोष्टादिगन्धाद्यैर्घातः स्यादुपलेखनात् ॥ २६ ॥
 शृङ्गिणां चोपघातश्च जायन्ते व्रणजातयः । जलाकुलत्वं स्पर्शोऽग्रेस्तादृगस्तत्र जायते ॥ २७ ॥
 नार्यगे विकृतिव्याधी आस्ये व्रणतिलादिकम् । पत्रेयोमातुलान्यार्व्वधत्वात्तिर्भवेदपि ॥ २८ ॥
 इति श्रीह्रस्वसूर्याख्यसवादे कर्मविपाके अध्यायो द्व्यशीत्यधिकतहस्रतमः ॥ १०८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वं भवे मोहात्सुरां पिबेत् । प्रदरेणातिदुःखेन साऽत्र जन्मानि पीडयते ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्याः प्रदरं नाशयेन्महत् । दद्याद्वक्त्रममयं पञ्च सप्तत्रं ब्रह्मदेवतम् ॥ २ ॥
 आक्षणाप सुशीलाप पूजिताप निवेदयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीह्रस्वसूर्याख्यसवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुस्तीत्यधिकतहस्रतमः ॥ १०८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि पो विप्रस्त्रिविधां वै सुरां पिबेत् । मृत्रावरोधरोगेण मूत्रकृच्छ्रेण नश्यति ॥ १ ॥
 दृढात् प्राक्पापजात् सूत प्रायश्चित्तं न विद्यते । पूर्वपापावशे च कृच्छ्रं सातपथं चरेत् ॥ २ ॥

इति श्रीह्रस्वसूर्याख्यसवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुस्तीत्यधिकतहस्रतमः ॥ १०८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अकामतश्च या नारी वैश्यजातनतत्परा । वभूव प्राक् च पत्नीन्द्र साऽत्र जन्मानि निश्चयात् ॥ १ ॥
 रक्तार्जुदसमाकान्ता द्रुष्टपापप्रयोजिता । महारिष्टेन सा याति यमलोकं पतत्रिण ॥ २ ॥
 प्राक्पापादुपरास्तत्त कण्टपाशादिसम्भवात् । निष्कृत्य कदलीं दद्यात्सुवर्णनयनयुताम् ॥ ३ ॥
 पूजयेद्ब्राह्मणान्पश्चाच्छिवपूजनतत्परा । या त्वेवं कुरुते भक्त्या कदलीं ज्ञानयुताम् ॥ ४ ॥
 नश्येक्ष क्षयरुतस्या रोगशोकप्रणाशनम् । आयुर्वर्षाणि पष्ट्युक्तमय सप्ततिमं वयम् ॥ ५ ॥

इति श्रीह्रस्वसूर्याख्यसवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशोऽध्यायश्चतुस्तीत्यधिकतहस्रतमः ॥ १०८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नरोऽतिबलौत्कर्पात्परिस्त्रीं कामयेत्पुरा । जन्मन्यस्मिन् यौवने तु सोन्मादी जायते भृशम् ॥ १ ॥
 दद्यात्प्रजापतिं देवं सौवर्णं शक्तितोऽण्डज । मृगं स्वर्णमयं वद्वत्पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
 भोजयेद्ब्राह्मणान् भक्त्या होमयेच्च जपेत्तथा । गायत्रीं विधिना सूत मोहादाशु प्रमुच्यते ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षडशीत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत परस्वर्णापहारिणी । साऽत्र जन्मानि रोगेण खल्वाटेन युता भवेत् ॥ १ ॥
 दद्यात्सुवर्णशतकं विप्राय विनतात्मज । सुवर्णस्तेयपापेन मुच्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
 चान्द्रायणधनं चैव कुर्यान्मासे तु कार्तिके ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्ताशीत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैश्यदन्त्री च या नारी भवे पूर्वं पतिव्रता । रक्तार्बुदेन रोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 घृतं चरेन्महाभाग प्राजापत्यचतुष्टयम् । सप्तधान्येन दानेन रक्तार्बुदविनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाशीत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

रौप्यहारी च पुरुषश्चिकुष्ठी प्रजायते । स तत्पापविशुद्धयर्थं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ १ ॥
 स्वर्णं पलत्रयं शुद्धं कुरुक्षेत्रे पतत्रिण । प्राजापत्यत्रयं कृत्वा प्रारंभे पापनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकोनवत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पश्चिन्म्लेच्छकुलोत्पन्नो बहुद्रव्यसमन्वितः । सुधीः स्वधर्मनिरतो दयालुः सत्पसंत्युतः ॥ १ ॥
 त्यागी शूरो मदीत्साही देशे केरलके सुत । स्वामी धर्मपरो नित्यं सपत्नीकः सपुत्रकः ॥ २ ॥
 प्रजाः पालयतस्तस्य शूरस्यापि महात्मनः । दुष्टाः प्रजाः क्रोधयुक्ता बभूधुर्विमुखास्तदा ॥ ३ ॥
 तस्मिन्काले ह्यमृष्टं धोरं तस्मिन् पुरे सुत । संग्रामभूमौ ॥ मृतो यवनश्च सपुत्रकः ॥ ४ ॥
 तस्य पत्नी महाभाग साध्वी पतिपरायणा । पतिव्रता महासत्त्वा भर्तुः प्राणावलंबिनी ॥ ५ ॥
 घातयित्वा तु शस्त्रेण स्वशरीरं मनस्विनी । मृते पत्यौ न जीवामीत्युक्त्वा मृतवती तदा ॥ ६ ॥
 तद्व्युणा ह्यन्तकालेऽपि दिवि प्राप्ता सभर्तका । भुक्त्वा तत्र महाभोगानपूर्वांस्वामिधर्मतः ॥ ७ ॥
 नानामजाघातनजत्पातपूर्वसमुद्रवात् । क्षीणात्युण्यात्तया सूत म्लेच्छदेशे बभूव साः ॥ ८ ॥
 मिन्धोः पश्चिमभागेऽत्र शतयोजनसम्मिते । गौरः मरुतो दीर्घश्च बहुविद्याविशारदः ॥ ९ ॥
 नानाभोगसुख्युक्तो गजयूयैः समावृतः । पच्यन्मयसंकीर्णस्तथा भैरवज्ञासनः ॥ १० ॥
 महाभुजर्षीश्रावश्चाद्यन्तमुखसंत्युतः । देशेदेशेऽपि काराटयः स म्लेच्छः पृथिवीपतिः ॥ ११ ॥
 श्रीमहायानमहाभाग तया पुत्रमहायतः । सुखैर्धन्ययुता सापि यवनी तदशाभवत् ॥ १२ ॥
 गण्डयः प्राक्महापाद्य सोऽप्यत्रैव महाप्रभुः । एवं जन्मफलं प्रोक्तं सप्तदशं पतत्रिण ॥ १३ ॥
 स्वामिधर्मवृत्तात्युण्यात्तदर्थं मरणात्तया । भविष्यति गतिस्तेषां पूर्वपुण्यात्पतत्रिण ॥ १४ ॥

पश्चाशीतिमितायुः स्यान्न च रिष्टं भवेन्मृतिः । रिष्टं पश्चाद्दृष्टे तु स्वदेहान्तसमं सुत ॥ १५ ॥
 प्रजापीडनजातपातचतुर्थे नात्र संशयः । दद्यात्कालनरं तत्र ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ १६ ॥
 तथा द्विगमयं तद्वज्रं शतपलात्मकम् । कुरुक्षेत्रादीतीर्थेषु संक्रान्त्यादिषु पर्वसु ॥ १७ ॥
 सर्वोपस्करसंयुक्तं द्वयमेतच्च पुत्रक । महारिष्टहरं प्रोक्तं दानात्कालनरात्कचित् ॥ १८ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्यौवने नारी रमते स्वेच्छया परम् । चलात्कारेण पुरुषं साऽत्रोन्मादेन पीडिता ॥ १ ॥
 तत्पापनाशनं सर्वसुपायं शृणु तत्त्वतः । कृत्वा सुवर्णजं वार्युं मृगं ह्रीं च वाहनम् ॥ २ ॥
 सर्वोपस्करसंयुक्तं दद्याद्विप्राय धीमते । न प्राप्नोति मदीन्मत्तभावं दानप्रभावतः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रपुहारी च यः पूर्वं जन्मन्यत्र च जन्मनि । श्लेष्मरोगेण सततं बाध्यते विनतासुत ॥ १ ॥
 दद्यात्तत्पापनाशाय त्रपु विप्राय धीमते । पलानां त्रिशतं शुद्धं तस्माद्रोगात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वाविंशत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विद्यमाने हि पत्न्यौ या जाराद्धर्मं दधार वै । सा चात्र पादजा दुष्टा न च गर्भं दद्याति वै ॥ १ ॥
 काश्यां वासान्महाभाग श्रद्धया रुद्रपूजनात् । कन्याविवाहात् सततं हरिद्रद्विजपालनात् ॥ २ ॥
 धारयिष्यति सा गर्भं प्रायश्चित्ताद्ययोचितात् । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं चत्वारिंशन्मृतेऽब्दे ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत पञ्चशीत्यब्दजीवनम् ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्त्रिंशत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आखेटकं विना यः(उ) हस्तिनं धातयेत्पुनः । सोऽत्र जन्मनि जायेत सर्वकार्येषु सिद्धिकृत् ॥ १ ॥
 तस्मिन्नेव हि फाले च तस्य रिष्टं प्रकीर्तितम् । विशन्मृतेऽब्दे पक्षीन्द्र कालशस्त्रान्मृतिर्भवेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्नवत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी मोहालोभाद्वेत्रपु । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र श्लेष्मरुक्संयुता भवेत् ॥ १ ॥
 शतत्रयपलं दद्यात्त्रपु तत्पापशुद्धये । तस्मिन्पापे क्षये सूत श्लेष्मरोगस्य नाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चनवत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्रवंशे समुत्पन्नः शक्तिमान् वेदपारगः । धनधान्यममायुक्तश्चेत्पर्यलोभान्नवान्वितः ॥ १ ॥
 मुन्नतः शक्तिमान्धीरः किञ्चिद्बन्धाधिसन्वितः । इन्द्रियाणां बलं हत्वा मेघवान् व्यथयत ॥ २ ॥
 उदरार्तिस्त्रग्वापा किञ्चिदेहो ह्यपयत । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ ३ ॥

सत्यवाक् सच्चरित्रा च व्रतानामनुकांक्षिणी । एकदाऽसूत सा पुत्रे दम्पती हर्षसंयुतौ ॥ ४ ॥
 अय सा मृतपुत्राऽभूत्कर्मणां परिपाकतः । तस्य गेहे च कन्याऽऽसीत्प्रौढा या न विवाहिता ॥ ५ ॥
 भूरिद्रविणलोभेन वृद्धविप्राय साऽर्पिता । तद्वेदादाहृतं द्रव्यं सर्वस्वं स्ववशीकृतम् ॥ ६ ॥
 यदा समुत्सुका प्रौढा वरार्थं गुणशालिनी । पतिभक्तिपरा नित्यं विपयेभ्यः सुखार्थिनी ॥ ७ ॥
 पत्युः सा जरसा खिन्ना निर्विण्णाऽभूद्रारुणा । व्रततीर्यरता नित्यं सत्यानामनुकांक्षिणी ॥ ८ ॥
 बहुवर्षस्तया वत्स नियमैः शोषितं वपुः । पित्रा धनं गृहे भूरि त्वर्पितं तत्कृते भृशम् ॥ ९ ॥
 अय कालवशं प्राप्ता दीना सा ब्राह्मणी रगः । सा पुत्री द्युदरे भूत्वा ह्यगमजन्मजन्मनि ॥ १० ॥
 कन्या बहुविधास्तस्य निराधारा मृताश्च वै । तेन कर्मप्रभावेण पूर्वकन्या बहुमजा ॥ ११ ॥
 सन्याविक्रयकर्ता च रौरवं नरकं गतः । यातना बहुधा मुक्त्वा वर्षाणां च सहस्ररुम् ॥ १२ ॥
 पश्चाद्भानुप्यमापन्नो व्रतदानप्रभावतः । इदं चतुर्थकं जन्म मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १३ ॥
 मृतपुत्रो मृतो गर्भः पूर्वकर्मप्रभावतः । भार्या तस्यापि विप्रस्य पूर्वजन्मनि मानद ॥ १४ ॥
 भर्तृविद्वेषिणी नित्यं तयाऽपत्यानुरागिणी । तेन कर्मविपाकेन कन्या भूरि मृताः सुत ॥ १५ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव पापं क्षाम्यति येन वै । निष्कृतिं वद विश्वात्मन् पृथक्त्वं मे प्रकाशय ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुत्रिका यस्य जीवन्ति पुत्राणां नाशनं भवेत् । कर्मभेदेन येनेह शृणु त्वं कथयपात्मज ॥ १७ ॥
 स्वकन्यां वरयोग्यां सा चिरापत्यमनागतम् । दशान्दिकां स्वामानाय यथाभावं यथामति ॥ १८ ॥
 कन्या रूपवतीं शान्तां समस्तगुणशालिनीम् । ब्राह्मेण विधिना सूत दद्याच्च बहुदक्षिणाम् ॥ १९ ॥
 महापार्षादशमनं कन्यादानमर्वाद्रितः । कन्याविवाहसमये महाशान्तिविधिं चरेत् ॥ २० ॥
 एवं कृतविधिः सूत कन्यां दत्त्वा विधानतः । शान्तिर्कर्मणि सर्वत्र विस्तरद्विगादिकम् ॥ २१ ॥
 भूमिद्रविणवासांसि नानाभोग्यानि दापयेत् । गृहदानं ततो दद्याद्ययोपस्करसंयुतम् ॥ २२ ॥
 वर्षेर्वर्षेऽपि संपूर्णं ह्यन्नवस्त्रादि दापयेत् । एवं कृतविधिः सूत बहुपुत्रो यशो लभेत् ॥ २३ ॥
 पापं पुत्रविनाशाय कन्यापत्यादिकं च यत् । तत्तत्पापप्रणाशार्थं कन्यादानादि शक्तिः ॥ २४ ॥
 कुप्यदिसंशयं तस्य सुखं शान्तिः प्रजायते । यज्ञन् यज्ञविधानेन ब्राह्मणान् स्वस्ति वाचयेत् ॥ २५ ॥
 विनायकाम्यिकाभूर्ति देमनिष्कप्रमाणतः । आचार्याय ददेत्ताश्च नानाकर्मभिर्शान्तये ॥ २६ ॥
 ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते । जिह्वावदनदन्तीष्वग्रणो वातादिदोषकृत् ॥ २७ ॥
 नृपचोराग्निहानिश्च विज्ञानि च यतस्ततः । तस्य ह्यनन्दमनसो दुःखं नश्यति चाधिजम् ॥ २८ ॥
 गार्पिष्यात्मानमालोचय मुञ्जीत सह वन्द्युभिः ॥ २९ ॥

एति श्रीश्रीसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अर्पणः पण्यस्यधिकमहत्तमः ॥ १०९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या दाम्प्रहाणि नागी शोभात्पूर्वभवे सुत । औदम्बरेण रोगेण पीडयते सद्वर्षादया ॥ १ ॥
 पापं विचार्य यत्नेन तादृशं दद्याच्च शक्तिः । तस्मादानान्महाभाग पापं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥

एति श्रीश्रीसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अर्पणः पण्यस्यधिकमहत्तमः ॥ १०९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भवत्याऽनया भुक्ता पूर्वजन्मनि मानद । गर्भासन्ना ह्यज्ञा बन्धाविधिना गर्भधारिणी ॥ १ ॥
 तेन कर्मविपाकेन बाहुजा साऽत्र कीर्तिता । पूर्वजन्मविपाकेन न च गर्भं दद्यात्पलम् ॥ २ ॥
 प्रायश्चित्तमिदं तस्य चात्र सर्वधर्मोचनम् । कृत्वाऽजां गर्भसंयुक्तां राजर्तां पद्मपलात्मिकाम् ॥ ३ ॥
 वैश्वानरस्तथा कार्यः पञ्चमार्गैर्हिरण्यमयः । पूजयित्वा ततो दद्याद्दिजाय विधिनाण्डज ॥ ४ ॥
 यैवं कुर्याद्विधानेन सर्वपापापनोदनम् । तस्याः पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ५ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टमव्यवहितसहस्रतमः ॥ १०९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृगयां प्राप्य पक्षीन्द्र गजराजवधे पुरा । जायते गजचर्मा वै स नरोऽयैव जन्मनि ॥ १ ॥
 गणेशप्रतिमां दद्यात्सौवर्णां द्विपलात्मिकाम् । गन्धपुष्पैश्च संपूज्य तस्माद्रोगादिमुच्यते ॥ २ ॥
 कारयेद्गुणनाथस्य लक्षजाप्यं विधानतः । होमयेत्तद्गङ्गाशेन मुच्यते पूर्वकिल्बिषात् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवमव्यवहितसहस्रतमः ॥ १०९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्परासिद्धान्नं क्षुत्पीडाभिग्रपीडितः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र शूलरूपपीडितो ध्रुवम् ॥ १ ॥
 अन्नदानेन विप्राणां रसदानादिशेषतः । मुच्यते शूलजाद्रोगाच्चात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 सुवर्णशूलदानं वा विप्रायात्र कुटुम्बिने । शूलदोषोपशमनमिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः दशमव्यवहितसहस्रतमः ॥ ११०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुर्धामिपिक्तः प्राक् सूत बभूव पुरुषोत्तमः । स्वज्ञातिषु महाभागो हृदकर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
 वैराट्देशे निवसन् राजकार्ये रतः सदा । कृतवान् गोग्रहं तत्र शत्रूणां भयदायकः ॥ २ ॥
 चालवत्सा मृता भूरि घुरे तस्मिन् खगोत्तम । पापमाचरितं तेन नृपाज्ञाकारिणा वृद्धम् ॥ ३ ॥
 ततो यमपुरं प्राप्नो मुक्त्वा भोगास्तनुक्तवत् । विष्णुपूजनजात्युण्यात्भागत्र यमुनागटे ॥ ४ ॥
 चारणो धर्मनिरतो बहुपापं जहौ खलु । एवं कृतविधेः सूत सर्वपापविनाशनम् ॥ ५ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि वै ध्रुवम् । अकृते तु यथाशक्ति प्रायश्चित्ते यदादित् ॥ ६ ॥
 रिष्टं पश्चिमिमे वपे दारुणं जायते किल । प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं वर्धयन्नाद्रिम् ॥ ७ ॥
 जन्मादिमरणांतं हि स्वरूपमेवात्र सूचितम् ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोत्तरदशमव्यवहितसहस्रतमः ॥ ११०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

श्रीसूर्य उवाच ।

पादरोगयुतः सुत जायते सोऽत्र जन्मनि । यो मार्गहा पुरा लोके परलुण्ठनतत्परः ॥ १ ॥
 सोऽश्वदानाद्विधानेन ब्राह्मणाय पतञ्जिण । न पश्यति महापीडां पादजां पापसंभवाम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अघ्यायस्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभवत्प्राग्भवे विप्रो ग्रामवासी वनाश्रितः । चोराधिपो महोग्रश्च तत्संसर्गी खगाधिप ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन ग्रहणे दानानि विनतासुत । गोभूम्यश्वादिकान्येव ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥
 स भुक्त्वा नरकान् घोरान् पापात्पुण्याच्च शाश्वतान् । स्वर्गात्पर्वतभागे तु स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ३ ॥
 वामनो राजसम्मानो महोग्रो मंत्रपारगः । पुत्रहीनोऽप्यसौ सूतं परविंशस्य लुण्ठनात् ॥ ४ ॥
 भवंत्यत्र च ये पुत्रा त्रियन्ते नात्र संशयः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापं प्रशाम्यति ॥ ५ ॥
 कृत्वा वेदघटान्सुत सौवर्णान्धृतपुगितान् । तदभावे राजतांश्च विप्रेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ ६ ॥
 हरिवंशं विधानेन शृणुयाद्भक्तितोऽण्डज । रौद्रं व्रतं चरेत्पश्चात्पूर्वपापविशुद्धये ॥ ७ ॥
 नैतत्प्रकुर्याद्यः श्रुत्वा स नरः पुत्रवर्जितः । जायतेऽत्रैव पक्षीन्द्र कुर्याद्यः पुत्रवर्द्धनम् ॥ ८ ॥
 आयुरष्टौ तयाऽशीतिसम्मितं कृतनिष्कृतेः ॥ ९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अघ्यायस्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११०४ ॥

अरुण उवाच ।

क्षाम्रवंशे समुत्पन्नो वातदेहो रुजाकरः । गुल्माद्या हृदरे बाधा शिरोर्तिस्तस्य सन्ततम् ॥ १ ॥
 व्यापादो निष्कलस्तस्य किञ्चित्सेवादिनाऽभवत् । तस्य भार्याद्वयं गेहे किञ्चिद्भक्तिपरायणम् ॥ २ ॥
 अन्योन्यद्वेषभावाच्च किञ्चित्प्रीतिकरा परा । मृतवत्सा कथं जाता सत्यं कथय भास्कर ॥ ३ ॥
 एकोदरं स्थिरीभूतं न प्रसृतिर्न पातनम् । केन पापप्रभावेण कथयस्व दिवाकर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि शूद्रस्तु कथयिकथकारकः । दानधर्मपरो नित्यं देवदेवपरायणः ॥ ५ ॥
 अन्योन्यद्वेषभावाच्च वर्त्तते ब्राह्मणेन वै । किञ्चिद्विप्रो धर्मपरो वेदशास्त्रार्थसाधकः ॥ ६ ॥
 पदाचिह्नवयोगेन भाविनोऽयस्य वै वलात् । तद्विचित्रं ब्राह्मणमास शूद्रो म्लेच्छजनैः कुधीः ॥ ७ ॥
 लहनाप मतिं चक्रे ब्राह्मणो भार्यया सह । भर्तृर्नैस्तज्जनायस्तु तद्वनं नाप्तवान्यदा ॥ ८ ॥
 दिनः कतिपर्यरेव शूद्रश्चाण्डालमख्यतः । ब्राह्मणं भर्तार्यामास ब्राह्मणः श्रोत्रसंकुलः ॥ ९ ॥
 मतिकर्तुमशक्तश्च ह्यात्मघातं चकार ह । गर्भयुक्ता च तद्भार्या भर्तारं पृष्ठतोऽन्वगात् ॥ १० ॥
 एतं नस्यावशिष्टं स्वं म्लेच्छगजंनं तत्तदा । गते कतिपये काले शूद्रो म्लेच्छेन घातितः ॥ ११ ॥
 ततो वै निरमे वरस वर्षायुतसहस्रयम् । पपात नरके घोरे शूद्रः स्वाशुभकर्मणा ॥ १२ ॥
 पश्चान्मानुष्यमापन्नो दानधर्मप्रभावतः । तृतीयं जन्म चेतद्वि तस्य विप्रापकारिणः ॥ १३ ॥
 तेन वै कर्मणा तस्य ह्यपत्यं नैव जायते ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

मायश्चित्तं बद्धस्वामिन् येन पापक्षयां भवेत् । निष्कृतिं तत्फलं श्रुदि नारीणां हितकाम्यया ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तीर्थे 'संवत्सरं सेवा ह्येकचित्तेन दंपती । श्रवणं हरिवंशस्य विप्रस्योद्गाहनं तथा ॥ १६ ॥
 तावन्निष्कृतयो भूयः क्रमेणानेन यास्तदा । सुशुभे भूपदेशे तु गोमयाद्युपचर्चिते ॥ १७ ॥
 कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् । तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं फलशेऽर्चयेत् ॥ १८ ॥
 सौवर्णं राजतं पद्मं सायुधं सचतुर्भुजम् । उपचारैः शुभैर्गन्धैर्वर्षैश्च कुसुमादिभिः ॥ १९ ॥
 जनन्या सहितं भूयः प्रद्युम्नं हि समर्चयेत् । चारुदेहं चारुबाहुं चारुयुतं यशस्विनम् ॥ २० ॥
 श्रीवत्साङ्गं पीतवस्त्रं सुचारुं पूजयेत् क्रमात् । पूजनं ब्रह्मसूक्तेन तथा श्रीगणेशोपनिषद्भिः ॥ २१ ॥
 पुष्पैः स्नानगन्धधूपैश्च ह्यर्चयेद्विष्णुमहर्षिणः । तद्विप्रासोऽयं तद्विष्णोर्विष्णोः कर्माणि पश्यत ॥ २२ ॥

[मन्त्रः ।

" ईदरेतो देशाग्निं तथैव विप्रोरेतो देवाग्निं । ततो विप्रो एतो देवाग्निं पश्येत् ॥ २३ ॥]
 शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन च । होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेनमुदीरयेत् ॥ २४ ॥

मन्त्रः ।

" यन्मया पापभावेन कर्मान्वेन दुरात्मना । म्लेच्छराज्ये च व्यापारे मृत्या वै दुष्कृतं कृतम् ॥ २५ ॥
 ब्राह्मणानां शुचिं ब्रह्मं नीतं भक्षणतर्जनैः । द्रव्यापहरणात्प्राप्तं सुखं नाना भवान्तरे ॥ २६ ॥
 स्थिरगर्भा मृतापत्या हत्वा कर्म मुदुःसहम् । तत्तदेनोचिनाशाप दानं संप्रददे त्विदम् ॥ २७ ॥
 स्वस्त्यस्त्विति च तत्रोक्त्वा कोऽडादिति विसर्जनम् । सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विप्रचतुभिः ॥ २८ ॥
 पैहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते । हृदुःखं दीर्घनिश्वातो लोचने शस्त्रदर्शिते ॥ २९ ॥
 फाटलौठादिशस्त्राद्यैर्घातः स्यादुपलेखनात् । जलाकुलत्वं स्पर्शोऽग्नेस्तादृशो व्रणसंभवः ॥ ३० ॥
 भार्याङ्गे विकृतव्याधिर्विक्रे व्रणतिलादिकम् । पितृष्वसूमातुलानीस्वस्त्रादेर्विधायकम् ॥ ३१ ॥
 स्वकुले भेतजा पीडा दुःखं वै पश्वपत्यजम् । कर्मानुसारजो व्यापिशिङ्गं तस्य सहायवत् ॥ ३२ ॥
 स्वकुलेऽपि प्रवर्तन्ते पतिता धर्मचारिणः । एवं तु लक्षणेऽर्थास्तं प्राप्यश्रितं तदा भवेत् ॥ ३३ ॥
 इति धीवृद्धसूर्यारणमवादे कर्मविपाके अव्याय पञ्चोत्तरशताधिकमहत्तम ॥ ११०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं ह्याभीरजा काचिदभूद्वर्द्धपरायणा । महद्भिर्गोषनैर्युक्ता गवां पालनतत्परा ॥ १ ॥
 गावस्तृपार्त्ताः सततं प्रपायां मेरितास्तया । निदाघकाले संभाते बहिर्ग्रामाकुलाश्रये ॥ २ ॥
 अयान्यगावः सततं तस्मिन्नपि जलाशये । शनैः पानं प्रकुर्वन्त्यो जलं शीतलमुचमम् ॥ ३ ॥
 ताडितास्तास्तया गावो दृढेन लङ्घ्येन च । तत्रैका दृषिता धेनुस्तंता च भृशं तथा ॥ ४ ॥
 न च त्यक्तं जलं सूत गर्भभारात्विता यतः । तदा तत्ताडनात्सूत पतितो गर्भसंस्थितः ॥ ५ ॥
 वत्तो मर्मव्यायायुक्तो मृतश्चापि च तत्क्षणात् । विचेष्टितमिदं यस्याः सैषा वेश्याद्वनाश्रयिनी ॥ ६ ॥
 नानाविभूषणैर्युक्ता , नानापशुभिरन्विता । सुखभोगधनैर्धान्यैर्विभूषितायां विभूषिता ॥ ७ ॥
 प्राग्गोसेवनजात्पुण्यात्मकं पुण्यफलं त्विदम् । यच्चान् पूर्णगर्भत्वे युवभावे स्वगापि ॥ ८ ॥
 न मोचयति सा गर्भं तदुद्वेनाकुला भृशम् । एवं वर्षत्रयं दुःखं भुक्त्वा मोक्षयति चाण्डज ॥ ९ ॥
 रिष्टमन्दनये स्रुतं बालवत्सवपादिह ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । उपकाराय लोकानां यतस्त्वं सर्वदर्शनः ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दद्याद्वा कपिलमेकां स्वर्णशृङ्गादिकान्विताम् । विप्राय वेदविदुषे तदोपशमनाय च ॥ १२ ॥

द्विसुवर्णमितां तद्वलेख्यां गां गर्भसंयुताम् । दद्यादेद्विधिनाय पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १३ ॥

भोजयेत्तु यथाशक्ति विप्रान्वै होमयेत्तिलान् । मुच्यते गर्भजाहोपान्नाय कार्या विचारणा ॥ १४ ॥

इति श्रीहस्तसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव पार्श्वजः कश्चिद्गुर्जरे विनतामुत । धर्मकर्मममायुक्तो देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥

पितृभक्तिपरो नित्यं दानादि विधिपूर्वकम् । स हि चके विशिष्टेभ्यो ब्राह्मणेभ्यः स्वशक्तितः ॥ २ ॥

दैवाच्छुश्रूहं गत्वा कृतं कर्म सुदारुणम् । वैरिपुत्रः पुत्रा मृत पादाघातेन घातितः ॥ ३ ॥

कुर्वता च सुतीक्ष्णेन दिवा वै चौर्यकर्मणा । स मृतस्तेन दुःखेन तन्माता ह्येकपुत्रिणी ॥ ४ ॥

पुत्रदुःखान्मृता सापि ददौ शायं हि दारुणम् । यया पुत्रविहीनाऽहं गच्छामि च यमालयम् ॥ ५ ॥

तथैव पुत्रशोकार्तो जन्मजन्मनि यास्मति । ततो बहुतिथे काले गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ६ ॥

धर्मात्सर्वफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकांस्तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण ॥ जातो सुतजोऽधुना ॥ ७ ॥

विपाशानिकटे देशे वृषलग्रे स्थिते विधौ । श्यामांगो घृतरः क्षीणः प्रभुर्देशादने रतः ॥ ८ ॥

बहुस्त्रीधनसंयुक्तो मित्रमियगणान्वितः । मानभोगसुखैर्धनैः सुखी वै लोभसंयुतः ॥ ९ ॥

धर्मात्सर्वफलं सुत भृशं पापफलं शृणु । क्रूरचेष्टो महालोभी सदा मात्सर्यसंयुतः ॥ १० ॥

जातः पुत्रविहीनोऽसाविह जन्मनि भूतले । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविशोधनम् ॥ ११ ॥

लोकानामुपकाराय शृणु सुत मयत्नतः । पल्लिदेशमितैः कुर्याद्वाजतं बाहुजं सुत ॥ १२ ॥

तन्मात्रा संयुतं चैव शुभलक्षणलक्षितम् । पूजयित्वा तु गन्धार्घ्यैः षोडशैरुपचारकैः ॥ १३ ॥

सूर्यभक्ताय शान्ताय तं दद्याद्दे कुरुविने । पलपञ्चमितं रौक्मं कुर्याद्विरहतात्मकम् ॥ १४ ॥

तथैव गणनाथं च लेख्यं पञ्चापचारकैः । संपूज्य विधिवदुपात्सर्वपापविशुद्धये ॥ १५ ॥

अष्टाक्षरं तथा मंत्रं वैदिकं सूर्यदैवतम् । जपेदष्टसहस्रं तु शुभं प्रणवपूर्वकम् ॥ १६ ॥

गायत्रीपञ्चासहस्रं द्वादशापविमोचम् । कुर्याद्दोमं दशांशेन पश्चाद् ब्राह्मणभोजनम् ॥ १७ ॥

एवं कुर्याद्विधानेन प्रायश्चित्तं यथाविधि । न प्राप्नोति तदा रिष्टं पद्भिविशाब्दे प्रकीर्तितम् ॥ १८ ॥

पञ्चवेदमिताब्दान्तमायुस्तस्य भविष्यति ॥ १९ ॥

इति श्रीहस्तसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सत्तोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादवधीयश्च पूर्वजन्मन्यजां सुत । भविष्यत्यत्र पुरुषो ह्यधिकान्गः कदाचन ॥ १ ॥

कस्त्वृकिापलं दद्यात् तत्पापविनाशनम् । अजमेकं सुवर्णाढ्यं मुच्यते च तदेनसः ॥ २ ॥

इति श्रीहस्तसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहहारी च पुरुष इह जन्मनि पीड्यते । धर्वरूपेन-रोगेण महादुःखप्रदेन हि ॥ १ ॥

दद्यात्पलशतं लौहं विधिना पापशोधनम् । प्राजापत्यं चरेदेकं ततो वात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वैर्मनोरथैर्युक्ता काचिदासीच्छुभानना । प्राग्भवेऽण्डज तत्सर्वं चेष्टितं शृणु सांप्रतम् ॥ १ ॥
नकुलानां विले गत्वा चालितं तप्तवालुकम् । पूरितं च तथा सर्वं तद्वातार्थं पतत्रिण ॥ २ ॥
मृतः स तेन दाहेन नकुलः सकुलः खग । साऽपि मृत्युवशं प्राप्ता मुक्त्वाऽतियमशासनम् ॥ ३ ॥
पूर्वं शतद्वके देशे ह्यभूदत्र च पर्वते । पूर्वं राजकुले जाताऽत्रापि राजकुले सुत ॥ ४ ॥
प्राग्दानव्रतजात्पुण्याच्छृणु पापफलानि वै । सर्वे तद्दंशजाः सूत तदग्रे मरणं गताः ॥ ५ ॥
जीवन् चात्र तस्याश्च सर्वमष्टोत्तरं शतम् । न मुच्यते महापापाद् दृढाजन्मप्रयेऽपि वा ॥ ६ ॥
कुरुक्षेत्रादिवासाच्च पापं नश्यति साम्प्रतम् ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो दशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे पुत्रं घातयेत्पाक्षिन्मृदुनम् । सगर्भा गर्भपुष्ट्यर्थं जायते गोधिका सुत ॥ १ ॥
भोगादेव क्षयः प्रोक्तः समारब्धस्य कर्मणः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो एकादशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लौहं हरति पाऽन्यस्य नागि बुद्धिविवर्जिता । अत्र जन्मनि सा नारी घर्घराखपयुता भवेत् ॥ १ ॥
दद्यात्पलशतं लौहं ससुवर्णं द्विजातये । मुच्यते पापमात्रोद्गोद्वर्षाभिषेकात्सुत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वादशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मोहात्प्राग्याऽवधीत्सूत तीर्थजं विधिवर्जितम् । सा गोधिकाऽत्र जनुपि भविष्यति वरानना ॥ १ ॥
अजं दद्याद्विधानेन फस्तूरीपलसंयुतम् । सवर्णं वेदविदुषे तद्गोपशमनं त्विह ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो त्रयोदशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११३ ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुले ससुप्तो गुरुमवातोदरामयी । विप्रः कृपणश्चैव सहोदरसंमन्वितः ॥ १ ॥
धनधान्यसुखोपेतः किञ्चिद्व्यापाखान् सुधीः । दायादाच्छन्नपीडश्च मिथः क्लेशश्च तस्य वै ॥ २ ॥
तस्य नारीद्वयं चासीत्सञ्जातं चात्रजन्मनि । बहुपुत्र्यः प्रसूताश्च न तु पुत्रो बभूव ह ॥ ३ ॥
कदाचिज्जायमानस्तु मृतः पुत्रोऽग्निमासकः । एकाऽपुण्यवती भार्या सञ्जाता तस्य भास्कर ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय मे प्रभो ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि क्षत्रस्तु किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा । अर्थलुब्धः प्रजातोऽयं ग्रामाधीशः प्रतापवान् ॥ ६ ॥
ग्रामे तस्य स्थितिं चक्रे ब्राह्मणः कोऽपि सत्तमः । पुत्र्यः पञ्च तथा सप्त ह्यपुत्रो वित्तसंयुतः ॥ ७ ॥
कालेन मृत्युमापन्नो धनलुब्धो निरामयः । तस्य भार्या महासाध्वी साहसं कृतवत्यथ ॥ ८ ॥
और्बुद्धैर्दिकर्मादि तपा सम्पगनुष्ठितम् । क्षत्रियश्चिन्तयित्वाऽयं ह्यपुत्रस्य च जन्मिनः ॥ ९ ॥

क्षत्रियो धर्मतः स्वामीत्येवं तेन हतं धनम् । निराधाराः सुता जाताः पित्रभावेन दुःखिणः ॥
 सर्वस्वहरणादापि गताः कन्या इतस्ततः ॥ १० ॥
 काचिन्मातुर्गता पक्षे काचित्पितृये तथा गता । उदयस्तदृग्दे विप्र संजातस्तस्य कर्मणः ॥ ११ ॥
 यो वै क्षत्रकुले पुत्रः स वै ब्राह्मण एव हि । एवं ब्रह्मस्वकं प्राप्तं युक्तं पुत्र मियस्तदा ॥ १२ ॥
 पुराकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते चेह मानवैः । तेन कर्मविपाकेन कन्यापत्यं मृतः सुतः ॥ १३ ॥
 तस्य पापस्य नाशाय निष्कृतिः क्रियते शुभा ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । एभेत सन्ततिं सौख्यं लोकानुग्रहकृद्वद ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे त्ववसरे प्राप्ते हायने शुभवासरे । भारभेद्विरिभक्तश्च संवत्सरविधानवित् ॥ १६ ॥
 मत्पहं परमेशानं विष्णुमव्यक्तमव्ययम् । पौरुषेणोह सुक्तेन अर्चयेन्मासमात्रकम् ॥ १७ ॥
 कुङ्कुमागरुकपूर्वैश्चन्दनैस्तुलसीदलैः । अर्चयेद्विविधैः पुष्पैरुपचारैः पृथक्पृथक् ॥ १८ ॥
 भौमाप्पमारुतशिरिविष्योमवैः पञ्चभिस्तथा । एवं व्रतपरा नारी भर्तृभक्तिपरायणा ॥ १९ ॥
 अर्चयन्ती हरिं पूर्णं वर्षावधि समाचरेत् । शुभे मासे शुभे पक्षे चौकादश्यामुपोषिता ॥ २० ॥
 शुभनक्षत्रयुक्ताया द्वादश्या पुत्रकाम्यया । पूर्ववद्धरिभक्त्यर्च्य ऋग्भिः षोडशभिः प्रभुम् ॥ २१ ॥
 विधिवद्ब्रह्मिमाधाय ह्यर्चयेद्वैष्णवं वरम् । आज्यभागावसाने तु कपिलाज्याहुतिर्हविः ॥ २२ ॥
 पौरुषेण तु सुक्तेन यावत्षोडशसंख्यया । अश्वत्थसमिधस्तिस्रो जुहुयात्षोडशैव तु ॥ २३ ॥
 पुनराज्यं ततो हुत्वा जुहुयाच्च चरुं तथा । होमान्ते द्विजभोजान्ते दानमेतत्समाचरेत् ॥ २४ ॥
 हिरण्यभूमिवासांसि धेनुं वत्ससमन्विताम् । विप्रस्पोद्वाहनं कृत्वा कन्यां सालंकृतामपि ॥ २५ ॥
 दक्षिणां प्रतिपाद्याय च्छलफौटिल्यवर्जिताम् । प्राङ्नीयात्तं हविःशेषं सह पत्न्या हरिं स्मरेत् ॥ २६ ॥
 इति कृत्वा विधिं नारी पुत्रं प्राप्नोति वैष्णवम् । सुभगा च सुरूपा च भवेद्विगतकिल्बिषा ॥ २७ ॥
 ऐहिकं लक्षणं चिन्त्यं पूर्वकर्मानुसारतः । शुल्मार्षसां तु वाधा च गुदान्तर्घ्नजार्तयः ॥ २८ ॥
 वातरक्तोऽक्षिशिरसोर्नैत्रकर्णान्वितो व्रणः । स्तनोपगौरिवं ददुरन्ते वै पादवैकृतिः ॥ २९ ॥
 जनश्रुतिं मानवा हि ब्रूयुर्वै कारणं विना । हानिस्तु सर्ववस्तूनां द्रव्यनाशनजं भयम् ॥ ३० ॥
 इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायश्चतुर्दशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ शृद्धकुले पूर्वमासीत्पुण्या वराङ्गना । तदा दानरता जाता कङ्कुसेत्रे पतत्रिण ॥ १ ॥
 सर्वः सुखैः सद्गोपेता सर्वसंपत्तिर्संयुता । तया कृतं महत्पार्थ भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ २ ॥
 समीपे वसतश्चास्या ब्राह्मणस्य नवं गृहम् । निर्दग्धं चाग्निहोतुर्वै वैरिभावे पतत्रिण ॥ ३ ॥
 तत्र दग्धा महाभाग गौरपापा गृहे गता । कृतैतददृष्टं कर्म भुक्त्वा तु नरकान्मुत ॥ ४ ॥
 दानधर्मकृतात्पुण्यात्सात्र जाता हि बाहुजा । माथुरे मण्डले पुण्ये वृषलप्रोपलसिते ॥ ५ ॥
 सुखदुःखममान्ता जातामन्तातिनाशकृत् । दुःखैरनेनैर्युक्तात्र मध्यभागे खगाधिप ॥ ६ ॥
 मापश्चित्तरं परं चास्या गङ्गायां पितृतर्पणम् । कुरुक्षेत्रादिवासाच्च प्राक्पापानां विनाशनम् ॥ ७ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायश्चतुर्दशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चक्रपादरुजा युक्तश्चात्र जन्मानि जायते । पूर्वजन्मानि यो मोहाच्छ्रानं हन्यात्पतत्रिणः ॥ १ ॥
निष्कत्रयं प्रदातव्यं सुवर्णं वेदपारगे । दानेनानेन विधिना पूर्वपापपतनम् ॥ २ ॥
इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षोडशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः शूद्रं घातयेन्मोहात्पूर्वजन्मानि मानवः । दन्तपातनजाद्रोगात्पीडामप्नोति निश्चयेन ॥ १ ॥
दद्याद्धेनुं सवत्सां च सर्वालङ्कारभूषिताम् । प्राजापत्यं चरेदेकं विधिना रोगनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तदशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी मोहतो हन्याच्छ्रानं हि गरुडाग्रज । पूर्वजन्मानि सा चात्र वक्रपादेन पीडयते ॥ १ ॥
तथा तत्पापशुद्धयर्थं स्वर्णं निष्कत्रयं सुत । देयं विधाय विधिना वक्रपादमृणाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षोडशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रघातकरी पूर्वं या काचित्पापमोहिता । साऽत्र जन्मानि दुःखार्ता दन्तपाताख्यया रुजा ॥ १ ॥
विधिबद्धेनुदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । प्राजापत्यव्रतादेकात्समात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकोनविंशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीत्पुरा सूत बाहुजो ज्ञानदुर्बलः । शिवभक्तिपणे नित्यं देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
देशे मालवके पुण्ये स्थले पूर्वभवेऽण्डज । तत्र दानानि दत्तानि ब्राह्मणस्य करग्रहे ॥ २ ॥
स कदाचिन्महामाग पापाचाररतो ह्यभूत् । स्वज्ञात्यां वै धृतो गर्भः कामलोभेन तेन वै ॥ ३ ॥
यत्ने कृतेऽपि तत्पास्तु नाभूद्गर्भस्य पातनम् । मृता सा तेन दुःखेन गर्भपातेन चाण्डज ॥ ४ ॥
एवं बहुतिथेः काले गतः स यमशासनम् । भुक्त्वा पापजडुःखानि पुण्याल्लोकाञ्जुभाविह ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण न जातः पादजोऽधुना । गोदावर्याः समीपे तु देशे रम्ये कलाश्रये ॥ ६ ॥
स रक्तकृष्णो मतिमान्नातिदीर्घः पृथुः सुधीः । आदिभागे धनी रोगी मर्यामे त्वतिसौख्यभाक् ॥ ७ ॥
पुण्यादिदं तथा पापाल्लोभी पापरतः क्वचित् । अतिचिन्तायुतश्चात्र दाने स्वरूपमतिः शठः ॥ ८ ॥
स्वज्ञात्यां वीर्यदानाच्च जातपुत्रविनाशकः । लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ जन्माज्ञात्यप्रभावगः ॥ ९ ॥
भीमः सुतेश्वरः पापग्रहैर्युतनिरीक्षितः । लक्षणैरैभिराद्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
पलद्भयमिता, कार्या बाहुजा गर्भसंयुता । सर्ववयसंयुक्ता सौवर्णा भूषणाञ्जिता ॥ ११ ॥
तदर्धमिता, वापि निजवित्तानुसारतः । संपूज्य वेदविदये दद्यादोपापनुचये ॥ १२ ॥
मायिः सप्तमितैर्द्वयो भीमः स्वर्णमयः शुभः । गायत्रीमयुतं जप्त्वा त्र्यम्बकं तु सहस्रकम् ॥ १३ ॥
होमयेतद्दशांशेन कपिलिकां प्रदापयेत् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं हि पापहृत् ॥ १४ ॥
तस्य पुत्रविष्टिस्तु जन्मन्यत्रैव जायते । नैवं करोति यो मोहाल्लोभात्पापविजोघनम् ॥ १५ ॥

न जीवति सुतास्तस्मिन्जीविते नान् संशयः । आयुरष्टादिवर्षाणि प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १६ ॥
प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं पश्चादग्निगतकेऽवदके ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायो विश्वयुत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्च वधुं महाभाग हन्यान्मोहान्नराधमः । बहुमण्डलरोगार्तः सोऽन जन्मनि जायते ॥ ११
निष्कट्यहिरण्यस्य कृत्वाऽन नकुलं शुभम् । बहुमण्डलनाशार्थं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय एकविंशत्युत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काविश्चारणजा नारी बभूव प्रियवादिनी । व्रतदानरता साध्वी पूर्वजन्मनि चाण्डज ॥ १ ॥
तया ग्रामान्तरे गत्वा निर्दग्धं गहरं वनम् । निर्दग्धा बहवस्तत्र जीवास्तस्याश्रय गताः ॥ २ ॥
ततो बहुतिये काले प्राप्य तज्जनितं फलम् । तत्तद्दानवशात्पूर्वाद्रत्र सा पादजाऽभवत् ॥ ३ ॥
जीवघातात्तया पूर्वात्पापाच्चैव जन्मनि । जाता सन्ततिहीना सा कुष्ठरोगेण पीडिता ॥ ४ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन संपद्यते सुखम् । गृहं वित्तपदंशेन देया जीवाः सुवर्णजाः ॥ ५ ॥
घटयित्वा विधानेन नानारूपा गृहोरगाः । शक्त्या प्रपूज्य विभ्रेन्द्रास्तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ ६ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वाविंशत्युत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११२२ ॥

अरुण उवाच ।

तुर्यामवस्थां संप्राप्य पुत्रशोकाकुलो नरः । जायते केन पापेन कथ्यतां दिवसेश्वर ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । बभूव यामुने देवो क्षत्रियो धनवान् सुखी ॥ २ ॥
राजमंथ्री महामाज्ञो धर्मशास्त्रार्थकोविदः । बुद्धिमात्रीतिमान्वाग्मी शूरो धीरो महापशः ॥ ३ ॥
सन्धिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता प्रियंवदः । बहुग्रामाधिपो दक्षो भृत्यवाहनसंयुतः ॥ ४ ॥
दत्तानि तेन दानानि संवत्सरमितं खग । स्वाश्रमं पुनरागत्य धर्मवेत्ताऽपि बाहुजः ॥ ५ ॥
कृतवान् दारुणं कर्म भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । स्वस्वामिवधसंज्ञं तु पापमुग्रं खगेश्वर ॥ ६ ॥
तस्य स्वामी महाराजः कनिष्ठाया बशो गतः । ज्येष्ठा सुतद्वययुता त्यक्तवान् विनतात्मज ॥ ७ ॥
राज्याधिकारिणमपि कनिष्ठावशगो नृपः । कनिष्ठायाः सुतायाभूद्राज्यदाने समुत्सुकः ॥ ८ ॥
ततो मंत्रिवगो राज्ञो ज्येष्ठपुत्रयुगेन वै । मिलित्वा कैश्चिदन्यैश्च तपोमोदुतशोदैः ॥ ९ ॥
विषादिकप्रपञ्चेन जगान् च महीपतिम् । तज्ज्येष्ठाया ददौ राज्यं राजपुत्राय वै खग ॥ १० ॥
ततो बहुतिये काले कनिष्ठस्य सहायतः । वधाय तस्य राज्ञोऽपि समुद्युक्तः स बाहुजः ॥ ११ ॥
तज्ज्ञात्वा नृपतिर्वीरं कृतवाञ्छासनं तदा । शस्त्रेण चात्मघातं हि कृतवान् क्रूरपात्मज ॥ १२ ॥
यमलोकं समासाद्य भुक्त्वा पापफलं ततः । पुण्यात्स्वर्गफलं मुक्त्वा पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ १३ ॥
हिमालये पुण्यदेशे भागीरथ्यास्तटे शुभे । जातो द्विजवरो धीमानुच्चः स्थूलो महापशः ॥ १४ ॥
स तु मध्यमरूपाढ्यो रक्तगीरो विचक्षणः । स्वधर्मनिरतो दक्षो देवद्विजपरायणः ॥ १५ ॥
राजमान्यः प्रतापी च भृत्यवाहनसंयुतः । बहुग्रामाधिपः सर्वशास्त्रविच्छिन्नभक्तिमान् ॥ १६ ॥
पोषणानिरतः सन्धिविग्रहसंयुतः । सर्वविद्यामुवेत्ता च नीतिविद्वापि चाण्डज ॥ १७ ॥

देशेदेशेऽतिविख्यातो भोक्ता सर्वजनप्रियः । स्मेरवक्रः सुभाषी च सत्पौत्रेण समान्वितः ॥ १८ ॥
 वेदान्तविद्योगवेत्ता सर्वदा कीदृकप्रियः । पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः कश्चित् ॥ १९ ॥
 बाल्ये पित्रोः सुखैर्हीनः केजोरे युवभावके । सहोदरमुखैर्हीनो जायासुखविजितः ॥ २० ॥
 वार्धके पुत्रहीनश्च मनोदुःखसमान्वितः । गतागतघनैर्युक्तः सर्वसंगविजितः ॥ २१ ॥
 प्राग्भवे राजघाते च सहायो यी नृपात्मजौ । जातौ तावत्र जनुपि पितरौ निधनं गतौ ॥ २२ ॥
 यामवस्थां ह्यु संप्राप्तावभूतां तौ सहायकौ । तामवस्थामिह प्राप्य पुत्रौ निर्वशतां गतौ ॥ २३ ॥
 बातरोगान्वितो गेहे सर्वदा कलहाकुलः । श्रद्धावानपि सर्वत्र स्वीयश्रद्धाविजितः ॥ २४ ॥
 प्राग्नाजघातजात्पापास्तन्तानसुखविजितः । जन्मलभ्यात् सुतस्याने क्रूरग्रहसमान्विते ॥ २५ ॥
 सप्तमे भवने क्रूरदृष्टिर्गगते विधौ । लग्ने त्वेतादृशे चैव जातोऽयं ब्राह्मणोऽधुना ॥ २६ ॥
 श्लेष्मलः सर्वदा वातपीडायुक्तलिङ्गाग्रिपु । कदाचित्कर्णपीडायुक् कदाचित्रेत्रोगयुक् ॥ २७ ॥
 कदाचिज्ज्वरबांश्चैव तथाऽप्राप्तमनोरयः । राजलोकप्रियोऽपीह राजभीतिषु शङ्कितः ॥ २८ ॥
 विचिकित्तापरो जायासंगमेष्वप्रसन्नधीः । दयावानपि लोकेषु कायमिश्रिणसंत्युतः ॥ २९ ॥
 हृत्पूर्वं वामभागेऽपि लघुनं दृश्यते जनैः । प्रागात्मघातजं चिह्नं स्फुटं हि विनतात्मज ॥ ३० ॥
 यो राजा निहतोऽनेन प्राग्भवे कश्यपात्मज । तद्भार्यां तत्र जनुपि पुण्यो जाताः सुदुःखदाः ॥ ३१ ॥
 लक्ष्मणैरेमिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलत्रयेण कर्तव्यो बाहुजस्तु हिरण्मयः ॥ ३२ ॥
 गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य देवो विधिविदे सुत । तद्वत्कुर्वान्महाभाग लक्ष्मीनारायणं शुभम् ॥ ३३ ॥
 दद्याद्देवविदे सूत दद्याय कुटुम्बिने । स्वात्मघातजपापाञ्च मुच्यते नात्र संशयः ॥ ३४ ॥
 गायत्रीं दशसाहस्रं त्र्यम्बकं द्विविधं तथा । अष्टोत्तं महामंत्रं जपेद्भविषहस्रकम् ॥ ३५ ॥
 होमयेत्तद्वशांशेन शक्त्या विशांश्च भोजयेत् । पार्यवानां शिवानां च नियुक्तैकममाणतः ॥ ३६ ॥
 पूजयेद्द्विधिना सूत पूर्वपापापचुत्तये । य एवं कुरुते सूत पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ ३७ ॥
 न तस्य दुष्कृतं किञ्चिन्नाशयो व्याधयो न च । अशीतिमितवर्षे तु रिष्टं तस्य न जायते ॥ ३८ ॥
 गजनागमितार्द्रातं जीवनं तस्य निश्चितम् । पुत्रप्राप्तिर्भवेत्तस्य सर्वजीवद्वयावतः ॥ ३९ ॥
 वार्धकेऽपि महाभाग जीवसुत्रो हि जायते । सद्गतिं समवामोति यद्गत्वा न निवर्तते ॥ ४० ॥
 नैवं करोति यो मोहाहोभाद्वा पापशोधनम् । सप्तजन्मसु दुःखी स्यान्नात्र कार्या विचारणा ॥ ४१ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत जन्मभात्तद्विलोकयेत् ॥ ४२ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यसंवादे कर्मविपाके अभ्यायस्योर्विशतसुत्रशताधिकसहस्रतमः ॥ ११२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिदेशे पञ्चनदे पुरा । धनधान्यसमायुक्तः पापकर्मा महोद्यमा ॥ १ ॥
 विप्रोत्सङ्गतः सोऽपि प्रयागे गरुडाग्रज । स स्नातो मृगगे भानी धूर्तो धर्मक्रियोन्मत्तः ॥ २ ॥
 स प्राप्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवान्कर्म दारुणम् । ग्रामे निवसतोऽन्यस्य क्षत्रियस्य विशेषतः ॥ ३ ॥
 ददाह भवने रम्यं बैरिभावत्पुराऽनय । तत्रैका वत्सरी दग्धा जीवाश्चापि विशेषतः ॥ ४ ॥
 कालयोगेन संप्राप्तः स गत्वा यमशासनम् । पापपुण्यफलान्येवं भुक्त्वा ह्यवमकर्मकृत् ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना । गाङ्गायाः प्राक् परे देशे अतथोजनसंमिते ॥ ६ ॥
 स मध्यरूपो बलवान्मर्मे स्वल्पमतिः शठः । बुद्ध्या चिरमचारी च पैतृकस्वल्पावेचनाक् ॥ ७ ॥
 स कन्यश्च सपत्नीको बन्धुभृत्यसमान्वितः । पुण्यादिदं फलं पृथ्वपापाद्य फलं शृणु ॥ ८ ॥

गोवालवत्सकवधात् जीवघातादपुत्रकः । सप्तवेदमिताब्दान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
गोस्त्रीविप्रवधादीनि पापान्यर्भकहानि हि । गोरशिगे शनी सोमात्पष्ठे जीवे मृगस्थिते ॥ १० ॥
लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ पृच्छकस्यात्र जन्मनि । पूर्वं या स्त्री सहायाऽऽसीन्मृतवत्सा च सा सुत ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् सर्वपापनिपूदनीम् । पुत्रवृद्धिकर्ता धन्यामत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधिनीम् । पञ्चस्वर्णमिता कार्या सुग्भी च हिरण्मयी ॥ १३ ॥
तद्वर्द्धा च शक्त्या वै विधिज्ञाय प्रदापयेत् । मंत्रमेतं समुच्चार्य पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १४ ॥

मंत्रः ।

“ स्वज्ञातिजेऽतिचपले यन्मया पापमर्जितम् । यद्गर्भघातनं घोरं ज्ञानाज्ञानाच्च यत्कृतम् ॥ १५ ॥
त्वन्नाशनं च सुरभे तस्मात्त्वं तु हिरण्मयीम् । ददेऽहमत्र विप्राय तत्पापान्मां प्रमुंचतु ” ॥ १६ ॥
सुवर्णकमितं कुर्याद्ब्रह्माणं च हिरण्मयम् । स्त्रीपतिं पूज्य गन्धाद्यैर्देयात्पापानुत्तये ॥ १७ ॥
तद्वर्धमितकं केतुं सौवर्णं च प्रदापयेत् । गायत्र्यष्टसहस्राणि सहस्रं त्र्यम्बकाभिधम् ॥ १८ ॥
अष्टाक्षरं त्रिसाहस्रं जपेन्मन्त्रान्प्रयत्नतः । होमयेत्तद्वशांशेन शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १९ ॥
विप्रांश्च भोजयेत्पश्चात्स्वयं भुञ्जीत वाग्यतः । होमांते कपिलां दद्यात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २० ॥
य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविशोधनम् । स मुच्यते गर्भपाताद्वचमिचाराच्च संशयः ॥ २१ ॥
अनेन विधिना सूत यः कुर्यात्पापशोधनम् । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याज्जन्मन्यत्र न संशयः ॥ २२ ॥
नैवं विधानं यः कुर्याद्विनाशोद्दिशेपतः । पञ्चवेदादप्यन्तं न च पुत्रमुत्तमं लभेत् ॥ २३ ॥
पञ्चवेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते त्वायुश्चतुःसप्ततिवर्षकम् ॥ २४ ॥
नाथयो व्याधयस्तस्य नान्यरिष्टभयं भवेत् । जन्मत्रयमपुत्रः स्यात्प्रायश्चित्तेऽकृतेऽधुना ॥ २५ ॥
पुत्रपौत्रविवृद्धिः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते सति । जननं युग्मगे जीवे निधनं कर्कटे स्थिते ॥ २६ ॥
जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । अन्यदन्तर्गतं सूत जन्मशास्त्राद्विलोकयेत् ॥ २७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्विंशत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वं भवे मोहात्सुरां पिबेत् । मदरेणैव रोगेण जन्मन्यत्र प्रपीडिता ॥ १ ॥
पाशोवासान्महाभाग तद्देशमरणात्तया । प्रदास्ता विमुच्येत पार्ष्विवाणा प्रपूजनात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चविंशत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागोसीम्मुखजः पश्चिद्वेदशास्त्रसमन्वितः । देशे गुर्जरके सूत राजपूज्यो हृदयतः ॥ १ ॥
स्त्रीपुत्रघनसंपन्नः शिवभक्तिपरायणः । कृतवान्तोऽपि दानानि ब्राह्मणेभ्योऽल्पशक्तितः ॥ २ ॥
गौशय्याभूमिभक्ष्याणि विविधानानि पर्वसु । अघ्यापितारतया विप्रास्तेन सर्वं विजानता ॥ ३ ॥
तिलपेनोस्तया लोभात्कृतो ह्यग्रपतिग्रहः । न कृतं शोचनं मोहात्पापमुग्रमुपाजितम् ॥ ४ ॥
न युक्तः पुण्यपापभ्यां प्राप्तो धर्मपुरं प्रति । युवत्या शुभाशुभौल्लोकाभिव्यादानप्रभावतः ॥ ५ ॥
घृतदुपासरस्वत्सोर्मध्ये जातो द्विजोऽधुना । स रक्तग्रीरो मतिमान्विद्याभ्यासरतः क्षमी ॥ ६ ॥

स्त्रीपुत्रधनसंयुक्तः पितृभ्रातृसुखान्वितः । नातिदीर्घोऽतिलोभादंघो बहुमित्रः मियंवदः ॥ ७ ॥
 लाभालाभे समश्चात्र भृत्यवाहनभोगभाक् । कासरोगयुतश्चात्र तिलधेनोः पुरा ग्रहात् ॥ ८ ॥
 चिह्नमत्र जनुर्लघाच्चन्द्रः पापान्वितो रिपौ । शुरुः सप्तमभावस्यः प्रष्टुरत्रैव जन्मनि ॥ ९ ॥
 लक्षणेरेभिराढ्यस्य वक्ष्येऽहं पापशोधनम् । धेनुं हिरण्मयीं कृत्वा पलपञ्चमितां शुभाम् ॥ १० ॥
 द्रोणपञ्चमितैर्युक्तां गन्धपुष्पाद्यलंकृताम् । दद्याद्विधाय विदुषे कासरोगप्रशान्तये ॥ ११ ॥
 ब्रह्मविष्णुशिवाकार्कनामैकेकपलसंयुताम् । कृत्वा सुरूपां प्रतिमां पथे लेख्यां प्रयत्नतः ॥ १२ ॥
 पूर्वपापविशुद्धयर्थं विधिज्ञाय निवेदयेत् । चतुर्विंशतिसहस्राणि गायत्रीं च जपेद्बुधः ॥ १३ ॥
 होमयेच्च तिलैस्तद्वच्छक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् । अनेन विधिना यस्तु प्रापश्चित्तं समाचरेत् ॥ १४ ॥
 कासश्वासान्महारोगान्मुच्यते नात्र संशयः । नाथयो व्याधयस्तस्य प्रापश्चित्ते कृते त्विह ॥ १५ ॥
 पञ्चपञ्चाशद्वन्द्वान्तमायुरत्र प्रकीर्तितम् । प्रापश्चित्तेऽकृते सूत सप्तविंशमितेऽब्देक ॥ १६ ॥
 रिष्टं च दारुणं प्रोक्तं तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ १७ ॥

इति श्रीबृहदसूक्तसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तविंशत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुरुदेशे द्विजः कश्चिन्मृगं घातितवान्पुरा । तस्मान्मृगवधादत्र पादद्विःखमपीडितः ॥ १ ॥
 चिह्नमत्र मृगोऽङ्गैस्ति रिष्टेशः पादमे स्थितः ॥ २ ॥

अरुण उवाच ।

श्रुतमब्राह्मणं देव पापपुण्यफलं त्विदम् । प्रमुच्यते पूर्वपापायया तद्वद शोधनम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि प्रापश्चित्तं परं त्विह । एकादशसहस्रं तु पार्ष्ववानां तु पूजयेत् ॥ ४ ॥
 गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्विविधैस्तथा । शतमेकादशमितं स्तोत्रं हिरण्यगर्भजम् ॥ ५ ॥
 पटद्वत्तया च मत्प्रोक्तं पूर्वपापप्रणाशनम् । ततः पलैर्वेदमितेर्देया हिरण्मयी शुभा ॥ ६ ॥
 सगर्भा ब्राह्मणी सूत तद्वर्द्धादिमितापि वा । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्सौवर्णं स्वर्णसंभवम् ॥ ७ ॥
 संपूज्य विधिना मंत्रैः पुत्रपौत्रविवर्द्धनम् । हिरण्मयं मृगं कृत्वा पञ्चरत्नसमन्वितम् ॥ ८ ॥
 पलैर्वेदमितैः सूत गन्धपुष्पैः प्रपूजयेत् । मंत्रमेतं समुच्चार्य विधिज्ञाय प्रदापयेत् ॥ ९ ॥

मन्त्रः ।

“ ज्ञानाज्ञानयुतं पापमर्जितं मृगघातनात् । तत्पापनाशनायैव ददेऽहं स्वर्णजं मृगम् ” ॥ १० ॥
 राजतं च तथा दद्यात्पवनं पादरोगनुत् । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविशोधनम् ॥ ११ ॥
 तस्य सन्ततिवृद्धिः स्याज्जन्मन्यत्र पतत्रिण । पादरोगोपशमनं जायते पापशोधनात् ॥ १२ ॥
 नैवं कुर्याच्च यो मोहात्प्रापश्चित्तं प्रयत्नतः । न भवन्ति मुक्तास्त्वस्मिन् जीविते नात्र संशयः ॥ १३ ॥
 न च रोगोपशमनं जायतेऽत्र भवेऽण्डज । पञ्चविंशन्मिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १४ ॥
 प्रापश्चित्ते कृते त्वायुर्वर्षाणां पथसप्तविम् ॥ १५ ॥

इति श्रीबृहदसूक्तसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तविंशत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कैलासात्प्रवितः कश्चिद्भक्तिकपराङ्मुखः । श्रापान्नदिगणादुष्टे भविष्यति महीतले ॥ १ ॥
 मत्तादितस्तदा तेन स्तुतिभिर्नन्दिकेश्वरः । अपि स्वल्पवर्षे काले श्रापमुक्तिं ददी प्रभुः ॥ २ ॥

तस्य ज्ञापान्महाभाग जन्मन्यत्र जनिः स्वयम् । महाभूमिभुजां वंशे म्लेच्छानां गरुडाग्रज ॥ ३ ॥
 पुष्करात्मावपरे देशे शुके स्वोच्चे सुभावगे । मालव्ययोगे विख्याते सचन्द्रे बहुभिर्युते ॥ ४ ॥
 गौरो यशस्वी मतिमात्रानारत्नचयैर्युतः । गजयूथैः समाक्रान्तो बहुभूपालसेवनः ॥ ५ ॥
 नानावाहनसंयुक्तो बहुभोगमुतेस्तया । सकलैश्वर्यविचाढ्यः स्वेच्छाद्रव्यान्वितस्तया ॥ ६ ॥
 दानानि शक्तितो दत्ते धर्मात्मा लोकविश्रुतः । रुद्रभक्त्यन्तरायाच्च न तु पूर्णमनोरथः ॥ ७ ॥
 बहुभृत्यैः समायुक्तो यावज्जीवसुखान्वितः । पञ्चवेदमिते वर्षे रिष्टं शश्वच्च बन्धनात् ॥ ८ ॥
 दृढकर्मकृतात्पापाद्बुद्धपूजनभङ्गजात् । प्रायश्चित्तं महाभाग नात्र जन्मनि विद्यते ॥ ९ ॥
 चिद्धमङ्गात्तया सूतेर्मोमो नीचोऽष्टमस्थितः । सूर्यसंगगताच्छुक्रात्संगान्मालव्यसंतकात् ॥ १० ॥
 नायुर्दायमवाप्नोति रिष्टान्तं जीवनं स्मृतम् ॥ ११ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११२८ ॥

अरुण उवाच ।

भगवन् देवदेवेश श्रुतमेतन्महाद्भुतम् । नार्याः सहानुगामिन्या गतिं मे ब्रूहि भास्कर ॥ १ ॥
 श्रीसूर्य उवाच ।

मृतं प्रतीक्ष्य भर्तारं या विशेषेण हुताशनम् । तेन सार्द्धं महापुण्या ज्ञेयाऽत्र सहगामिनी ॥ २ ॥
 श्रुत्वा मृतं पतिं याऽत्र विदेशस्थं प्रतिप्रता । तद्वस्त्रेण विशेषेण सा ज्ञेया चानुगामिनी ॥ ३ ॥
 धर्मात्पातिप्रतात्पूर्वं भवेन्मोक्षगतिर्द्वयोः । अथैका सा महासाध्वी जाता ब्रह्महृदेऽण्डज ॥ ४ ॥
 ब्राह्मणी तपसा युक्ता सदा भक्तिपरायणा । दानशीलरता पुण्या पुण्यकर्माङ्गिता सती ॥ ५ ॥
 दृष्ट्वा मृतपतिं सा तु दिव्याभरणभूषिता । प्राप्ताऽग्रीविधिना सूत कृत्वा पूजां हरेर्भृशम् ॥ ६ ॥
 सा गता यमराजस्य स्कन्धे दत्त्वा पदाम्बुजम् । वैकुण्ठे चाण्डजश्रेष्ठ यज्ञत्वा न निवर्तते ॥ ७ ॥
 तद्धतातलवातेन मूर्च्छितोऽमूच्यमाधिपः । तत्कालेऽप्रच्छि धीरेण नारदेन महात्मना ॥ ८ ॥
 धर्मराज वदन्मे त्वत्तः परतरश्च कः । दण्डप्रदो महाभाग येन त्वं चालितोऽधुना ॥ ९ ॥
 तमुवाच मुनिश्रेष्ठ या गताऽद्य शुभानना । सती तत्पादभारेण पीडितोऽहं भृशं द्विज ॥ १० ॥
 मोक्षं गता महासाध्वी गृहीत्वा तु स्वर्कं पतिम् । महापापसमाक्रान्तं नरकस्थं द्विजोत्तम ॥ ११ ॥
 सा गमिष्यति चेत्तत्र पत्युः पापावशेषतः । ब्राह्मणी योगयुक्ता च भविष्यति कलौ युगे ॥ १२ ॥
 काश्यां मृत्युस्तपोर्यस्माच्छिवत्वमुपगच्छतः ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनविंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कामतश्चेत्पूर्वं ब्रह्महत्यां नराधमः । क्षयरोगान्वितः सोऽपि जायते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 मुघोराद् ब्रह्महत्याख्यपापाच्चास्त्यपरं त्वयम् । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापान्मुक्तिस्त्रिजन्मनि ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायविंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३० ॥

अरुण उवाच ।

पश्चिदिमो महासाधुश्चाख्यवर्णः प्रतापवान् । आचारकुलधर्मज्ञो देवान्निगुरुवत्सलः ॥ १ ॥
 मंयुनो वायुविताभ्यां किञ्चिद्विचसमन्वितः । तस्य भार्या सदाचारा किञ्चिच्च हेऽगपारिणी ॥ २ ॥
 पवित्रता पतिप्राणा श्रतानामनुकांक्षिणी । पुत्रदीना कथं जाता पर्येदं कर्मणः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नारीणां जारगर्भाणामसतीनां कुलच्छिदासु । यद्वाञ्छितमसूतानां शीघ्रं गर्भः समुद्भवेत् ॥ ४ ॥
 औषधैः स्वेदनैरुग्रप्रलम्पैर्दुष्टमक्षणेः । संवाहनैस्तथा घातैरन्यैर्वा चास्तिकर्मभिः ॥ ५ ॥
 गर्भस्य पातनोपायं करोत्यपि च कीर्तितम् । पुंस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः ॥ ६ ॥
 नारी जन्मान्तरे प्राप्ते न सा गर्भं विभक्तिं हि । पूर्वं वैश्यकुले जाता सपत्नीसहिता स्वग ॥ ७ ॥
 अनया चेष्यया चैव सन्ततेनाशनाय च । औषधैश्छेदनाद्यैस्तु तस्यार्थे कल्पितो गदः ॥ ८ ॥
 सपत्न्यै मेरुसामास विधिना चैव तद्गदम् । तथा वै ऋतुभावाच्च परिपीतं तशीषधम् ॥ ९ ॥
 पुष्पं प्रणाशितं तस्यास्तस्मिन्नग्निमानद । ऋतावृत्तौ च संप्राप्ते जाता सा विविधातुरा ॥ १० ॥
 वेदना ह्यभक्षितमसृग्वातोदरामयाः । पुष्पे नष्टे फलं नष्टं कदाचिद्गर्भपातनम् ॥ ११ ॥
 तथा चैतत्कर्म कृतं त्रिविधं गर्भदोषकृतम् । अन्यस्या अपि गर्भस्तु निभूतं नाशितस्तथा ॥ १२ ॥
 ऋत्वाभावो ह्युष्टुद्धचा कृतो वै पूर्वजन्मनि । तेनैव कर्मणा वत्स विविधं पुष्पवन्धनम् ॥ १३ ॥
 गर्भाशयमधिष्ठित्य बहु स्नवति शोणितम् । छिद्यन्त इव गात्राणि सूचीभिरिव नित्यशः ॥ १४ ॥
 वेदना याः पुरा जाताः स्त्रीणां गर्भनिपातने । यावत्तथैव चान्या हि सर्वा जाता हि दुःसदाः ॥ १५ ॥
 तदोपपरिहारार्थं प्रायश्चित्तं समाचरेत् । सपत्नीगर्भघातस्य निष्कृतिं प्राक्समाचरेत् ॥ १६ ॥
 रजतस्य पलाभ्यां वै फोशं गर्भाशयाकृतम् । निष्केण स्वर्णगर्भं च कृत्वा दद्याद्विजन्मने ॥ १७ ॥

मन्त्रः ।

“ गर्भपातं प्रकुर्वन्त्या मया प्राक्तनजन्मनि । यद्यद्यवन्धकृतप्राप्तं तस्मान्मोक्षयेय जन्मनि ” ॥ १८ ॥
 यस्मात्प्राक्पातितो गर्भः सपत्न्याः पतिवर्जिता । दीनानायविरोधश्च तेनैयमसूता त्विह ॥ १९ ॥
 अनुमन्त्री प्रयोक्त्री च पितृमातृमुखोज्झिता । बन्धुसन्ततिदुःखादया मर्षोदाद्यनवस्थितिः ॥ २० ॥
 शोकः स्याद्भूदरे वाधा तद्गृहीदादिविक्रिया । अन्तरा स्पन्दमानोऽपि गर्भः सजोपलभ्यते ॥ २१ ॥
 अथान्यागर्भपातस्य सञ्चितस्येह निष्कृतिम् । विस्तरात्तां प्रकुर्वति येन सर्वाद्यसंक्षयः ॥ २२ ॥
 तावदेव पतेद्गर्भो नान्यथात्वस्य सम्भवः । सुशुभे भूपदेशे तु पुराणोक्तविधानतः ॥ २३ ॥
 सम्मणाशाय कुटस्थ प्रार्थश्चित्तमिहेनतः । प्रौष्टपथी तृतीयायां शुक्लायां प्रतमाचरेत् ॥ २४ ॥
 यत्नेन गर्भिकार्ष्यं हि उपोषणपरायणा । पुष्पेर्नानाविधैः शुभ्रैरर्चयेद्गिरिजां सतीम् ॥ २५ ॥
 केतकैर्गर्भसंयुक्तैश्चम्पकैः कुमुदोत्पलैः । सीवणी राजती ताम्बा मृतिं गीर्वाः प्रकल्पयेत् ॥ २६ ॥
 हारनूपुरकोटीरकुण्डलाभरणादिकैः । नैवेद्यैः शुभ्रकासारसोदकापूपपायसैः ॥ २७ ॥
 उमतिष्ठेत् विधिवद्भवानीमिवबलभम् । पतिपुत्रवतीभिस्तु स्त्रीभिः सह शुचिस्मिता ॥ २८ ॥
 रात्रौ जागरणं कुर्याद्वीतन्तृत्यादिपूर्वकम् । फलेर्नानाविधैरर्घ्यं दद्यान्मन्त्रपुरःसरम् ॥ २९ ॥
 फलपुष्पाक्षतोपेतमञ्जनं मूर्ध्नि निक्षिपेत् । “ नमस्तेस्तु महादेवि नमस्ते गिरिशप्रिये ॥ ३० ॥
 गृहाणार्घ्यमिमं देहि पुत्रान्महां यशस्विनः । पतिपुत्रवती नाभि गिरिजवत्यसुपते ॥ ३१ ॥
 एवं रात्रौ विधानेन पूजयेत्परमेश्वरीम् । ततः प्रभाते विमले कृतपातभक्त्या सती ॥ ३२ ॥
 देवमुद्दिश्य विधिवद्भोजयेत्पोड्यं स्त्रियः । नानाविधैर्भक्ष्यभोज्यैर्ब्राह्मणात्मज पोड्य ॥ ३३ ॥
 प्रत्येकं दण्डं पात्रं सप्तशान्यसमन्वितम् । सौभाग्याष्टकसंयुक्तं वस्त्रयुग्मेन संयुतम् ॥ ३४ ॥
 दातव्यं गिरिजप्रीत्यै पुत्रसौभाग्यकाम्यया । सगर्भा च वृषोपेतां सितां गां वस्त्रसंयुताम् ॥ ३५ ॥
 साहेरण्यां ततो दद्याद्दिवाय शुण्णशालिने ॥ ३६ ॥

मन्त्रः ।

“ अपातर्यं पुरा गर्भं दृष्टस्त्रीणां वशं गता ।

यदत्र वन्द्यताहेतुस्तस्मान्मोचय माऽम्बिके । तव दानेन पुत्रा मे भवेयुः सुभगाः सति ” ॥ ३७ ॥

इमं मन्त्रं समुच्चार्य दत्त्वा विप्रं विसर्जयेत् । एवं व्रतपरा नारी गर्भपातं न पश्यति ॥ ३८ ॥

लभते पुत्रपौत्राद्यान्स्वयं तैः सह मोदते । सपत्नीगर्भघातस्य प्रायश्चित्तेऽप्ययं विधिः ॥ ३९ ॥

शुभार्थिन्या प्रकर्तव्यो नात्र कार्या विचारणा ॥ ४० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकात्रिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सीमावादरतः कश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । तेन तत्र द्विजः सूत घातितो भूमिलोभतः ॥ १ ॥

महायपञ्चयुक्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्पापकर्मणो घोरात्ररकान्माप्य दारुणान् ॥ २ ॥

तिर्यक्त्वं च तथा सूत विशुज्याधर्मतः स्वयम् । कर्मक्षयेऽथ पुण्यात्प्राक्तोऽत्र जातो हि बाहुजः ॥ ३ ॥

क्षयरोगयुतः सूत कुशो दुःखातुरो भृशम् । लभे कुम्भाभिधे सूत भौमचन्द्रयुतेऽण्डज ॥ ४ ॥

गिष्टं पष्टमिते वर्षे जायतेऽकृतनिष्कृतेः । सहायाः पूर्वजा ये तु तेषां वक्ष्यामि लक्षणम् ॥ ५ ॥

तदा ते तु मृताश्चात्र पुत्राः क्षयरुजान्विताः । रिष्टेन चायुषो भङ्गो दृढपापान्न निष्कृतिः ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वात्रिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवत्कश्चिद्धर्मशास्त्रार्थकोविदः । गत्वा शत्रुपुरं सूत कदाचिन्मदसंयुतः ॥ १ ॥

ददाद तत्पुरं शत्रोस्तत्क्षणं झण्डितं पुनः । तत्रैको ब्राह्मणो दग्धो वृद्धो विद्याविशारदः ॥ २ ॥

पापमाचरितं तेन चाज्ञानाद्ब्रह्मघातजम् । अयो यमाज्ञया भुक्ता नाना नरकयातनाः ॥ ३ ॥

पुण्यशेषादयाऽपि स जातः क्षत्रिपाधरः । देशेऽयोध्याभिधे गीरो लघुर्दक्षो महोद्यमी ॥ ४ ॥

युवभावे महामाग राजपक्ष्मप्रपीडितः । ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः ॥ ५ ॥

निष्कृतिं तस्य वक्ष्यामि यां कृत्वा मुच्यतेऽधुना । कार्यास्तत्र त्रिदेवानां मूर्तयस्तु यथोदिताः ॥ ६ ॥

ब्रह्मविष्णुमहेशानां सर्वगेगविनाशिकाः । सुवर्णजास्तथा कार्याः कदलीपत्रसंयुताः ॥ ७ ॥

यथा विज्ञानुमारेण वित्तशार्ढ्यं विवर्जयेत् । देवास्ता विप्रमुख्येभ्यः क्षयरोगोपशान्तये ॥ ८ ॥

ब्राह्मणान्भोजयेच्छतया होमयेच्च जपेत्तया । गायत्रीं विधिना सूत पूर्वपापानुत्तये ॥ ९ ॥

एवं कृते महामाग क्षयस्तस्यात्र ग्राम्प्यति । नैवं कुर्यात्तु यो मोहादिष्टं विशन्मिनेऽब्दके ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायपञ्चत्रिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पाचिदानोत्पामातृर्ब्रजन्मनि निश्चयात् । ब्रह्महत्यामयात्रैव सा क्षेया क्षयरुयुता ॥ १ ॥

न तस्याः पापशमनं मयोक्तं च पतत्रिण । महापापकृताद्रोगान्मृत्युरेव न संशयः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायपञ्चत्रिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भरुपारी यः पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । पापिरो जायते तत्र प्रायश्चित्तं च तच्छृणु ॥ १ ॥

चान्द्रायणव्रतं कुर्यात्सुवर्णपलसंयुतम् । पुस्तकं विधिवद्दद्यात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
भोजयेच्च यथाशक्ति होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चत्रिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदाचरेत्रारी पापकृद्ब्रह्मघातनम् । अज्ञानादन्यजनपि क्षयरुक्पीडिता हि सा ॥ १ ॥
महापापात्कृताद्वोरात्सा हि सर्वस्वदानतः । क्षयरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
प्रयागे मकरस्येडके स्नानात्त्वज्रैव जन्मनि । काश्यां वासात्तया सूत मुच्यते ब्रह्महत्याया ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्त्रिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूकः प्रजायते जन्तुयैः पूर्वं भ्रातृघातकः । वभूव कामतः सूत प्रायश्चित्तं न तस्य हि ॥ १ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तत्रिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कलिङ्गदेशे प्राक्सूत काचिद्भिजयवोनना । पतिप्रिया धर्मशीला दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
सा नार्यघातयत्पूर्वभवे मोहाच्च कुक्कुटम् । वक्रनामत्वमाप्नोति साऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ २ ॥
हेमनिष्कत्रयं दद्यात्पवित्राय प्रयत्नतः । ब्राह्मणाय महाभाग पापनाशकरं परम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टात्रिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव बाहुजः कश्चिद्देशे पश्चनदेऽण्डज । धनधान्यसमायुक्तः पापकर्मा महोद्यमी ॥ १ ॥
विमोत्सङ्गतश्चापि प्रयागे गरुडाग्रज । स स्नातो मृगगे भानौ धूर्तकर्मा क्रियोज्जितः ॥ २ ॥
स प्राप्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवान् कर्म दारुणम् । ग्रामे निवसतोऽन्यस्य मिश्रकस्य पतत्रिण ॥ ३ ॥
ददाद् भवनं रम्यं वैरभावात्पुरानव । तत्रैका बत्सरी दग्धा जीवाश्चापि विशेषतः ॥ ४ ॥
कालयोगेन स प्राप्तः करालं यमशासनम् । फलानि पापपुण्यानां बुभुजे दृष्टधीश्च सः ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यप्रभविण स जातः पादजोऽधुना । गङ्गायाः प्राक्परे देशे गतयोजनसम्मिते ॥ ६ ॥
स मध्यरूपो बलवान्धर्मैः स्वरूपमतिः शठः । बुद्ध्याधिकप्रचारी च पैतृकस्वल्पवित्तभारु ॥ ७ ॥
सकन्यश्च सपत्नीको वन्धुभृत्यसमन्वितः । पुण्यादिदं फलं पूर्वपापादप्य फलं शृणु ॥ ८ ॥
गोबालदासघाताच्च जीवघातादुपव्रकः । मत्तवेदमित्तान्दान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
गोस्त्रीविप्रघादीनि नाशयन्तीह बालकान् । गोराक्षिगे शूनी सोमात्पछे जीवे मृगस्थिते ॥ १० ॥
लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ पृच्छकस्यात्र जन्मनि । पूर्वं या स्त्री सहायासीन्मृतवत्सा च सा पुनः ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्सर्वपापनिपूदनीम् । पुत्रवृद्धिकर्मा धन्यामत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापघोषनीम् । पञ्चस्वर्णमिता कार्या मुरभी च हिरण्मयी ॥ १३ ॥
तद्दमितिका वापि द्वयोर्विचानुसरतः । संपूज्य विधिवन्मंत्रैर्दया विमोच्य धीमते ॥ १४ ॥

मापैर्वद्विमितेर्देयस्तथा पशुपतिः सुत । मापाभ्यां च तथा वद्विर्जीवा मापचतुष्कजाः ॥ १५ ॥
 देयाश्च विधिना सूत पूर्वपापापनुत्तये । जपेत्पशुपतेर्मंत्रं सहस्रं रिष्टनाशनम् ॥ १६ ॥
 होमयेदष्टशतकं रुद्रस्याग्रे प्रयत्नतः । शृणुयाद्भरिर्वंशं वा दशावृत्त्या विधानतः ॥ १७ ॥
 यः कुर्याद्विधिवत्सूत प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् । जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा जन्मन्यत्र ममाज्ञया ॥ १८ ॥
 नैवं कुर्याच्च यः शक्त्या त्रिष्वेकं पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः ॥ १९ ॥
 नवसप्तमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । सप्तवेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ २० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनचत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

फाश्मीरमण्डले पूर्वे काचिद्विजयवानना । पतिप्रिया गील्युता दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
 वैरभावात्तया साधोर्गृहं दग्धं द्विजस्य च । वैरिणश्च सुतो दग्धो गृहदाहे पतन्निज ॥ २ ॥
 साहाय्यात्स्वामिनः सर्वं प्राग्भवे समुपार्जितम् । तत्पापजान्महाघोरात्पुण्यात्प्राप्य शुभाशुभम् ॥ ३ ॥
 सैव जाता विराटेऽत्र पतिशुश्रूषणात्सुता । क्षत्रियस्य च धर्मोदया पूर्वपुण्यात्तया सती ॥ ४ ॥
 क्षयरोगयुता चारुपे बालघातादपुत्रिणी । महाग्निदाहपापाच्च प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ ५ ॥
 त्रयोविंशन्मिते वर्षे रिष्टेणैवात्र नश्यति । सहायस्तत्पतिश्चात्र पुत्रहीनः क्षयाग्नितः ॥ ६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय धत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां यो महाभाग निहन्त्यात्पापमोहितः । तस्य च स्वलिता वाणी भवत्यत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्याद्विरण्मयीं तत्र सारिकां शुभलक्षणाम् । तथात्र पुस्तकं दद्याच्छास्त्रस्य विधिनाण्डज ॥ २ ॥
 पूर्वपापात्ममुच्येत नरोऽत्र गतकल्मषः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकचत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां यावधीनारी पूर्वपापविमोहिता । सात्र जन्मनि जायेत वचनस्वलिताण्डज ॥ १ ॥
 तथा देया सुवर्णस्य सारिकां ब्राह्मणाय च । पूर्वपापादिमुच्येत सात्र वै विनतासुत ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विचत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

एष गतो च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । लंबकण्ठः प्रजायेत सोऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
 गां दद्याद्विधिवच्छेतां सर्वाभरणभूषिताम् । मुच्यते कण्ठजाद्रोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिचत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गा नारी पूर्वजन्मनि घातयेद्गृहाग्रज । यक्षः सा कण्ठरोगेण चाप्यते यात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 गां दद्याद्विधिवत्सुत श्वेतामत्र पयस्विनीम् । ययोपस्कन्धंयुक्तां तस्मात्पापात्त्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायचत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४४ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विजकुले जातो धार्मिको वित्तसंयुतः । उदरे वातजा रोगा गुल्माद्याश्चोर्ध्वहृद्यथा ॥ १ ॥
 मोहाद्याः स्वल्पवीर्यत्वं पाण्डुरोगोदरामयः । जायते शीर्षजा पीडा बाल्ये स्याद् ग्रहणीगदः ॥ २ ॥
 शरीरे जायते बद्धेरुपघातो व्रणावलिः । पौत्राणां मातुलानां च स्वस्त्रादेर्विषवायया ॥ ३ ॥
 दायादाच्छुब्रवत्पीडा भूमिद्रव्याभिलिप्सया । ऐहिकानि च लक्ष्माणि तस्य देहे त्विमानि हि ॥ ४ ॥
 तस्य भार्या सदाचारा कदाचित्क्रोधवादिनी । गौरवर्णा शुभा बाणी सन्तोषप्रियकारिणी ॥ ५ ॥
 मृतवत्सा कथं जाता स्थिरगर्भमवाप्नुयात् । दश मासा अतीता हि गर्भे चोदरसौख्यमाक् ॥ ६ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुंस्कृतं नैव तदकर्म स्त्रीकृतं नात्र संग्रहः । पूर्वजन्मनि सा क्षात्रा संजाता विनतासुत ॥ ८ ॥
 अज्ञानतिमिरान्धत्वात्स्त्रीणां कर्म दुरात्मनाम् । अजानती कुलस्त्रीणामाचारमनुकंपकम् ॥ ९ ॥
 सर्वभूतेषु चात्मानं स्यावरेषु चरेषु च । प्रमादाद्भीषिन् सा वै जवान क्रूरसाहसा ॥ १० ॥
 तस्या गेहाश्रिता नित्यं मार्जारशुनपूर्वकाः । पलालक्रीडनपरा गेहे संकुलिता भृशम् ॥ ११ ॥
 तस्माद् बाहुकाग्न्यंजुतसमस्मच्चवदिषु । आविशितास्त्वया चाग्नी पापाकुलितचेतसा ॥ १२ ॥
 बालगर्भाशयान्बालानविस्वष्टाखिलेन्द्रियान् । तांस्त्यक्त्वा निर्जने तेषां मातृभिर्वालवातिनी ॥ १३ ॥
 मायाबन्धनमाश्रत्वाद्बालगर्भाश्रितास्तदा । तैस्ताः क्षिप्त्वा समिद्धेऽग्नौ भस्मसादकरोत्क्षणात् ॥ १४ ॥
 विनिघ्नन्ति प्रमादाद्यैर्बालादीभ्याऽपचेतसाः । संतत्यभावस्तेषां वै नानाद्दुःखैश्च एव च ॥ १५ ॥
 आनाय्याग्निं जनैस्ते वै प्रक्षिप्यन्ते गतायुषः । तथाविधेषु जीवेषु मृतेष्वपि च तद्ग्राह ॥ १६ ॥
 मृताश्च शिशवस्तेऽपि तदात्मदोषविहिताः । अनले ज्वालिता ये वै बहवो लघुबालकाः ॥ १७ ॥
 गर्भयुक्ता मृता ये वै मातृयुक्तास्तथैव च । लभन्ते सद्भितिं नैव मृतास्ते दग्धजंतवः ॥ १८ ॥
 तेन कर्मविपाकेनाऽस्थिरगर्भा मृतप्रजा । त्रिविधापत्यजा बाधा प्राप्यते जनुरन्तरे ॥ १९ ॥
 जन्तवो गर्भगा ये के स्वकृतात्कर्मबन्धनात् । उभयोः कर्मणां हेतुलभन्ते नात्र संग्रहः ॥ २० ॥
 वृत्तीयं जन्म चैतदि ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । स्थिरगर्भा न यस्मादि पुत्रहीना पताव्रिण ॥ २१ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं नाय येन गर्भः प्रजायते । ममोपरि कृपां कृत्वा सत्यं वद दिवस्पते ॥ २२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुदिष्टे । समनुप्राप्ते ग्रहेऽहनि शुभोदये । प्रायुदकप्रवणे देजे गोमयायुपलितके ॥ २३ ॥
 तत्रोपजीविकं तीर्थं नानाचित्रविचित्रकम् । द्रोणमानतिलानां तु मध्ये गर्भं प्रपूरयेत् ॥ २४ ॥
 निष्कमानसुवर्णस्य शकलं मध्यतः क्षिपेत् । तस्य पूर्वं च दिग्भागे तण्डुलद्रोणपर्वतम् ॥ २५ ॥
 शुद्धतोयभृतं ताम्रपात्रं दशपलोन्मितम् । स्यापथेट्राजतं पद्मं तन्मध्ये पलनिर्मितम् ॥ २६ ॥
 पूजयेच्च सपत्नीकं पश्यपं हि प्रजापतिम् । परे साक्षकरे दक्षे वामे चाय कर्मजलम् ॥ २७ ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठितमाणां मूर्तिं तां शुभलक्षणां । अर्चयेद्ब्रह्मपुण्याद्यैरुपचारैः पूयवपुश्च ॥ २८ ॥
 सम्यक् भद्रावती नारी त्रिविधापत्यदुःखिनी । विमं हि वेदविद्रांसं पूजयेद्विविधैर्धनैः ॥ २९ ॥
 ततस्तं तु सपत्नीकं मुनीनां प्रवरं शुचिम् । सप्तक्षिणं विषापाय गोवासोभिः प्रपूजयेत् ॥ ३० ॥

“मया जन्मान्तरे यच्च कृतं कर्मातिदारुणम् । लंघितास्त्रीजनाचारा अजानेत्या दयादिकम् ॥ ३१ ॥
तत्पार्य नाशयस्वाद्य देवप्राप्तं विगर्हितम् । ” सम्यक् श्रद्धावती नारी मृतसन्ततिदुःखिनी ॥ ३२ ॥
सपत्नीकस्य सौवर्णीनिर्मितां मूर्तिमर्चिताम् । विप्राय वेदविदुषे प्रदद्याद्गुणशालिने ॥ ३३ ॥
दानान्ते कीर्तयेन्मंत्रं तिष्ठन्ती विहितांजलिः । यन्मया पूर्वजनुपि दयारहितचित्तया ॥ ३४ ॥
कृतं संप्राप्तमशुभं स्वामिस्तच्छिन्धि साम्प्रतम् । दत्त्वा दानं च विप्राय सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३५ ॥
इति श्रीशृद्धिसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

फाफघाती महाभाग प्राग्भवे चात्र जन्मनि । कूर्चेर्हानो भवेन्मर्त्यः स च तत्पापलाञ्छितः ॥ १ ॥
कृष्णधेनुप्रदानेन विधिनाऽत्र खगाधिप । मुच्यते दुष्टपापाच्च कूर्चमुक्त्वात्र जन्मनि ॥ २ ॥
इति श्रीशृद्धिसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्त्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पूर्वं घातयेत्काकं विनतानन्दवर्धन । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कूर्चमुक्त्वा भवेदलम् ॥ १ ॥
कृष्णधेनुप्रदानेन यथोक्तं गरुडाम्रज । पूर्वपापविशुद्धिः स्यादत्र जन्मनि सुप्रतः ॥ २ ॥
इति श्रीशृद्धिसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अमक्ष्यमक्षयो यस्तु भवेत्प्रादुमानवोऽण्डज । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते क्रिमिलोदरः ॥ १ ॥
स भीष्मपञ्चकादत्र घृतात्पुण्यसमर्जनात् । मुच्यते पूर्वरोगास्तु दुष्टात्सूत न संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीशृद्धिसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

याऽमक्ष्यं भक्षयेन्नारी प्राग्भवे गरुडाम्रज । जायते जठरे तस्याः क्रिमिजोत्पत्त्या हि रुक्मुत ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं कार्यं भीष्मपञ्चघृतं शुभम् । कात्तिके शुक्लपक्षे च प्रान्तस्यदिनपञ्चके ॥ २ ॥
इति श्रीशृद्धिसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनपचाशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टरूपेण यो मोहाद्भक्षयेद्विधिवर्जितम् । सिद्धाग्रं ना पुरा सूत जायतेऽत्र कृशोदरः ॥ १ ॥
विष्णुप्रतामनापुण्यात्सर्वपापप्रणाशनम् । तया कृशोदरत्वं च क्षिप्तं नश्यति काश्यपे ॥ २ ॥
इति श्रीशृद्धिसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भुक्तं यथा पुरा सूत मिटाग्रं द्विजभार्यया । दुष्टरूपेण गतं साऽत्र स्याच्च कृशोदरी ॥ १ ॥
विष्णुप्रतामनापुण्यात्सर्वपापप्रणाशनम् । कृशोदरव्यया तस्यान्तर्वापस्य मणाशनात् ॥ २ ॥
इति श्रीशृद्धिसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकादशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

द्विजः पूर्वमेव कश्चिदासीद्धर्मान्वितः सदा । समार्यो नर्मदातीरे धनसौख्यसमान्वितः ॥ १ ॥
 कृतानि तेन दानानि नानापूर्वसु शक्तितः । वेदशुक्लेषु विप्रेषु सत्पात्रेषु विधानतः ॥ २ ॥
 अयो पापं भृशं चक्रे व्यभिचारसमुद्भवम् । ज्येष्ठां त्यक्त्वा ऋतुप्राप्तां धर्मशीलयुतां प्रियाम् ॥ ३ ॥
 रतिं ददौ कनिष्ठाया अनृतौ च विशेषतः । ततो यमपुरं प्राप्तः सप्तदायो द्विजोत्तमः ॥ ४ ॥
 सुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्सर्वफलं तथा । श्रद्धादानवशात्सोऽत्र गङ्गायाः पूर्वभागतः ॥ ५ ॥
 सिंहस्येज्जं मुखे राहौ जीवे कर्कशलिगे भृगौ । सरक्तगौरी मतिमान् बन्धुस्त्रीमुखसंयुतः ॥ ६ ॥
 लघुघृणी त्वमितदो द्विजवंशसमुद्भवः । सर्वमेतत्फलं दानात्स्त्रीत्यागान्मृतपुत्रकः ॥ ७ ॥
 स्त्रीत्यागी ब्रूणहा लोक इति पौराणिका विदुः । योपासहायतः पूर्वं शृणुष्व विनतासुत ॥ ८ ॥
 प्राग्भवे या कनिष्ठाऽमृता ज्येष्ठात्र गतप्रजा । गर्भदोषयुता चेति लक्ष्णैर्लक्ष्येत्त्वग ॥ ९ ॥
 वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्याः पूर्वपापप्रणाशिनीम् । कुर्यात्पलैर्बेदमतिर्गणेशं विघ्ननाशनम् ॥ १० ॥
 तदर्धार्धमितं देयं त्रिषु विष्ठादिमं पठन् ॥

मन्त्रः ।

“ त्यक्त्वा बराननां शुद्धां पूर्वं पापं समर्जितम् ॥ ११ ॥
 तद्गुणपापनाशाय ददेज्जं गणनायकम् । मापसप्तमितां लक्ष्मीं शुभाऽऽलेख्यां हिरण्मयीम् ॥ १२ ॥
 ददेज्जं विप्रमुख्याय वेदशास्त्रविदे मुदा । ” ब्राह्मणान्वरयेत्तत्र शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
 एवं विधानं यः कुर्याज्जीविष्यन्ति च तत्सुताः । श्रुत्वेनं शक्तिमान्यस्तु न कुर्याच्छोधनं तदा ॥ १४ ॥
 सपुमान्नाप्तुयात्पुत्रान् रिष्टं पश्चाद्वन्दके । प्रायश्चित्ते कृते तत्र जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ १५ ॥
 अन्यजन्मादितो क्षेत्रं विस्तरो नोदितो मया ॥ १६ ॥

इति श्रीहृदस्यार्णवसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विपंचाशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे रामहृदे जाता पादजा पूर्वजन्मनि । साऽत्र जन्मनि वै विप्रा जाता प्राग्विमपूजनात् ॥ १ ॥
 प्राग्यत्तया कृतं कर्म शृणुष्वत्र खगेश्वर । ब्राह्मणेन महद्गुणं तद्गृहे स्थापितं च यत् ॥ २ ॥
 तत्र दत्तं पुनस्तस्मै भुक्तं सर्वमशेषतः । मृतो द्विजस्तदुत्वेन ध्रुवितस्तु पतत्रिणः ॥ ३ ॥
 पापमाचरितं तेन ब्रह्मघातसमं तथा । पञ्चत्ववशमापन्ना सुक्त्वातिपमशासनम् ॥ ४ ॥
 पुत्रसन्ततिहीनात्र युवभावे क्षयान्विता । निष्कृतिं परमां तस्या वक्ष्येज्जं पापनाशिनीम् ॥ ५ ॥
 सर्वस्वेन तयार्द्धेन कार्या स्वर्णमयी शुभा । कदलीपत्रसंयुक्ता देया विप्राय धीमते ॥ ६ ॥
 दानेननेन मुप्रीता ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः । क्षयनाशकराः सर्वे भविष्यत्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥

इति श्रीहृदस्यार्णवसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिपंचाशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि भोः सुत चोच्छिष्टं भुक्तवांस्तु यः । राज्यन्वो जायते सुत जन्मन्यत्र स मानवः ॥ १ ॥
 भोजयेद्ब्राह्मणाज्यात्तया गोमूत्रं प्राशयेत्तया । मुच्यते तत्तणात्मृत नक्तान्यत्सात्र संग्रयः ॥ २ ॥

इति श्रीहृदस्यार्णवसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिपंचाशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भक्षयेत्पुरा नारी चोच्छिष्ट सा शुभानना । नक्तान्धा जायते तत्र व्ययिता नेत्रपीडया ॥ १ ॥
गोमूत्रप्राशनादत्र ब्राह्मणानां च भोजनात् । नक्तान्धरोगान्मुक्तिः स्यादत्र जन्मनि सुप्त ॥ २ ॥
इति श्रीशृङ्खलारूपसंवादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चचाशदुत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभोजी यो रात्र्यन्धो जायते त्विह । तत्पापस्य विशुद्धयर्थं गोमूत्रं विधिवात्पिबेत् ॥ १ ॥
भोजयेच्च तथा विप्राञ्छक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् । रात्र्यन्धरोगात्सतत मुक्तो भवति मानवः ॥ २ ॥
इति श्रीशृङ्खलारूपसंवादे कर्मविपाके अध्याय षट्पचाशदुत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११५६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभुजारी प्राग्भवे विनतात्मज । रात्र्यन्धरोगयुक्ता सा ह्यत्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
द्विजानां भोजनाच्चैव गोमूत्रप्राशनात्तथा । मुच्यते पूर्वपापात् विडालोच्छिष्टभोजनात् ॥ २ ॥
इति श्रीशृङ्खलारूपसंवादे कर्मविपाके अध्याय सप्तपचाशदुत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११५७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डालस्या गमने पूर्वभवे च गरुडाम्रज । जायतेऽजगरश्चात्र - बृहो जन्मनिजन्मनि ॥ १ ॥
चान्द्रापणव्रतादत्र दद्याच्च कृवात्सुत । स मुच्यतेऽजगरत्वाच्च दुष्टबुद्धिर्भवेदिह ॥ २ ॥
इति श्रीशृङ्खलारूपसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टपचाशदुत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११५८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदपमा नारी प्राग्भवे विनतासुत । चाण्डालं प्राप्नुयात् सात्राजिगरा जायतेऽण्डज ॥ १ ॥
प्राजापत्यव्रताद्यत्नात्कृतात्पञ्चापवर्तनैः । मुच्यतेऽपूर्वपापात् सा जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीशृङ्खलारूपसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनषष्ट्युत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११५९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पराव्रविघ्नकारी च यो भवेत्पूर्वजन्मनि । सोऽजीर्णतातिरोगेण जन्मन्यत्र प्रपीडयते ॥ १ ॥
विधिना लक्ष्मणेन तु कृते वै गरुडाम्रज । मुच्यतेऽजीर्णेनाद्भोगादत्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ २ ॥
इति श्रीशृङ्खलारूपसंवादे कर्मविपाके अध्याय पष्ट्युत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्रं प्रकुरुते सूत या नारी पूर्वजन्मनि । परावेषु यदा मोहाच्छृणु तत्र पतत्रिण ॥ १ ॥
अजीर्णेनैव रोगेण चाध्यते पीडिता भृशम् । लक्ष्मणेन सतत तत्पापान्मुच्यतेऽधुना ॥ २ ॥
इति श्रीशृङ्खलारूपसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकषष्ट्युत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११६१ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवशुलोत्पन्नो धर्मिष्ठो धर्मवत्पटः । तस्य नित्यसदाचारः साधुसेवामुत्तमः ॥ १ ॥
तस्य देहे भवेद्यद्वा पापजं चात्र जन्मनि । किंनसो ददृक्पटश्च नेत्रतोदं विभूषियाम् ॥ २ ॥
पिबिज्ज्वरं प्रपद्येत् पूर्वैकविपाकतः । तस्य भार्या सुतन्त्राङ्गी स्त्रीधर्मव्रतकारिणी ॥ ३ ॥

वातव्याया तदुदरे मूर्ध्नि पीडा च जायते । मृतवत्सा कथं जाता मृतपुत्री तथा पुनः ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वैश्या समुत्पन्ना प्रिया शूद्रावतारिता । बहुव्यापारनिरता बहुव्यसमन्विता ॥ ६ ॥
शूद्राजाता च सम्बन्धं बहुकालं रता मृगम् । अन्योन्यं प्रीतिवशतः किञ्चित्कालवशं गता ॥ ७ ॥
उभयोः कर्मणोर्हृत्तोर्धनहर्त्रा यतस्ततः । तत्पत्या कर्मकृत्योऽर्था तेन तत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥
ब्राह्मणस्य सुतः श्रेष्ठः स्वर्णालंकरणैर्युतः । धनलोभाद्भवस्तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ ९ ॥
तस्यापि मातापितरौ पुत्रदुःखेन दुःखितौ । द्वित्रिर्वर्षस्तथा मातैः पञ्चत्वं जग्मतुः किल ॥ १० ॥
धनलोभवशाच्चौ वै दुष्टचित्तेन दुर्मयी । अचिराच्च मृतौ तत्र गतौ वै यमसादनम् ॥ ११ ॥
तद्दुष्टदण्डः सञ्जातो ब्राह्मणस्य ततः खग । तेन कर्मविपाकेन नरके पाषाणौ भूयम् ॥ १२ ॥
पश्चान्मातृपुत्रां पातौ व्रतदानमभावतः । पूर्वकर्मविपाकेन मृतपुत्री बभूवतुः ॥ १३ ॥
द्विष्यादिमासजा बाला मृता द्विष्यादिहायनाः । तस्याभवन्मृताः पुत्रा जाताजातास्तथैव च ॥ १४ ॥
अयं जीवेदयं जीवेदित्याशागतचेतसोः । जाताजाता विनश्यन्ति तस्याश्चाकृतनिष्कृतेः ॥ १५ ॥
नैकोऽपि जीवति प्रायोऽचिरादेव विनश्यति । सगुणाश्च सुशीलाश्च लालनाश्चादुकारिणः ॥
पूर्वकर्मविपाकेन सर्वे मरणमागताः ॥ १६ ॥

नश्यन्सु जातमात्रेषु जानन्नान् सुतेषु च । व्याघ्रान्तरे भवेद्याचिग्रस्तो व्यसनभागधम् ॥ १७ ॥
नापि सौख्यं भवेत्तस्य नानाशौकिनचेतसः । अभवञ्चेतसो दाहः परापत्यानि पश्यतः ॥ १८ ॥
लक्षणानि पुरोक्तानि तस्येमान्यपि कीर्तये । स्वोदरे म्रियते बालः स वै ब्राह्मण उच्यते ॥ १९ ॥
मृतवत्सोऽर्धं चिह्नं पूर्ववत् प्रतिपादयेत् । स्ववंशस्यापि विच्छेदो ब्रह्महानिर्यतस्ततः ॥ २० ॥
दौर्मनस्यं महानाधिः शोक एवोपजायते । अदृष्टगणमादात्स्याद्बुध्यन्ते दुःखराशयः ॥ २१ ॥
म्रियते जातमात्रो वै पुत्रोऽकृतविनिष्कृतेः । पर्व तु कर्मणि जाते प्रायश्चित्तमयाचरेत् ॥ २२ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्निह कर्मनिपूदनी । कथ्यतां दिवसेशान नारीणां हितकाम्यया ॥ २३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सुत भवक्ष्यामि मृतवत्साधनाभिनीम् । निष्कृतिं विधिवच्चास्य सन्ततेः सौरुपहेतवे ॥ २४ ॥
यजमानः सपत्नीको विधिवद्विषयमाचरेत् । शूरे बालस्य निर्माय सौवर्णोमय राजतीम् ॥
पञ्चद्विः शान्तिसूक्तानि ब्राह्मणैः सहितोऽर्थवित् ॥ २५ ॥
सिद्धार्थाक्षतद्वारिभिः कनारक्षो प्रतिष्ठिताम् । स्नापयेदौषधैर्मन्त्रैर्वारुणैर्विष्णुमुक्तिभिः ॥ २६ ॥
सुदिष्टे सुशुभे देशे गोमयाद्युपलिप्तके । तत्रोपघापयेत्तीर्थं कृष्णाजिनमथापि वा ॥ २७ ॥
द्रोणमानविलीयुक्तं कृष्णवस्त्रेण संयुतम् । स्नापयेद्वाजते पद्मं तन्मध्ये पलनिर्मितम् ॥ २८ ॥
सौवर्णो प्रतिमां तत्र बालगोपालमूर्तिजाम् । कृत्वा प्रतिष्ठितपाणां मूर्तिं तां शुभलक्ष्णाम् ॥ २९ ॥
अर्चयेद्गन्धपुष्पाद्यरुपैर्वारिभिर्यथाविधि । सम्यक् श्रद्धावती नारी मृतसन्ततिदुःखिनी ॥ ३० ॥
आहूय कुलजान्निप्रान् विदुषो वेदवादिनः । अलोडपाः सदाचागाः पूज्या अर्घ्यादिभिर्यथा ॥ ३१ ॥
" उपार्जितः पुरा द्रोहो मया वै परसुनुषु । मृमिद्विणेदेमादिह्निष्पया तद्धिनश्यतु " ॥ ३२ ॥
गां सौवर्णो ददाना तु विभापेदं हवीव सा । मया जन्मांतरेऽदृष्टवशादाचरितं तु यत् ॥ ३३ ॥

तस्मान्मुच्येयं वै पापाच्छीर्घ्रं गोदानतोऽधुना ।" इति तां त्रिष्परिक्रम्य परिचर्यां विधाय च ॥ ३४ ॥
अग्रे नयेति मन्त्रेण विमृजेत्तदुदीरयेत् । धेनुं दद्यात्सवत्सां च साहिरण्यां यथाविधि ॥ ३५ ॥
संपिण्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टव्युक्तान् । इहैव लभते साध्वी सख्यं पुत्रसमुद्भवम् ॥ ३६ ॥
व्याधयः प्रशमं यान्ति सद्यो वै कृतनिष्कृतेः ॥ ३७ ॥

विकारो विविधस्तस्य संपद्येताश्च संक्षयम् । पित्तजो वातजो वाऽप्या कासगुल्मातिस्त्वग्व्या ॥ ३८ ॥
मृतापत्प्रातिजा पीडोदरव्याधिरसंशयः । न निष्कृतिः कृता येन नरेण विभवे सति ॥ ३९ ॥
तथा तथाऽत्र दुःखानि जायन्तेऽस्य मुहुर्मुहुः । पूर्वकर्माजितं पापं चिद्धं तस्य सहायवत् ॥ ४० ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो विषष्टपुत्रशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परस्मै यो विपं दद्यात्पूर्वजन्मनि मानद । छर्दिरोगेण सोऽत्रैव बाध्यते पीडयाऽनिशम् ॥ १ ॥
धेनूनां दशकं दद्यात् सर्वोपकारसंयुतम् । मुच्यते छर्दिरोगाच्च जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायविषष्टपुत्रशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृकोऽत्र जायते जंतुर्यः पूर्वं ध्रावृघातकः । बभूव कामतः सुत प्रायश्चित्तं न तत्तमम् ॥ १ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायविषष्टपुत्रशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मागधी ह्यासीज्जाता ब्रह्महृदे सुत । सा चात्र यवनी देशे शुभे पञ्चनदेऽण्डज ॥ १ ॥
पुत्राभिलाषिणी पूर्वं ह्यभजयवर्नं पुरा । तस्मात्सा यवनी जाता पुत्रसन्ततिवर्जिता ॥ २ ॥
नानाधनयुता दानात्कुरुक्षेत्रे पुराऽनघ । शिवभक्तिपरा तस्मात्सुखैश्वर्यसमन्विता ॥ ३ ॥
अत्र जन्मनि सा लक्ष्म्या रुद्रपूजनजाह्नतात् । पुत्रपौत्रयुता नारी भविष्यति न संशयः ॥ ४ ॥
अथवा हरिर्वंशस्य शतावृत्त्या विधानतः । श्रवणात्पूर्वजात्पापान्मोक्ष्यते विनतासुत ॥ ५ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चषष्टपुत्रशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवालयैश्च सत्कश्चिद्वाहणः पूर्वजन्मानि । विष्णुपुजारतो नित्यं द्रव्यलोभेन चाण्डज ॥ १ ॥
घोरेण निहतं द्रव्यं यस्त्यक्तं देवताश्रये । तेनेदं दुष्कृतं सूत कृतं कर्मातिद्वारणम् ॥ २ ॥
स तेन कर्मणा युक्तो भुक्त्वा वै तत्कलानि हि । जातो गङ्गाश्रये क्षत्रः पर्वते पूजनादरेः ॥ ३ ॥
स दुद्रव्यान्वितो जातः सर्वसंपत्सुखान्वितः । बाल्ये हि पाण्डुरोगार्तश्चात्र जन्मनि मानवः ॥ ४ ॥
देवद्रव्यापशरीति पाण्डुरोगी बभूव ह । तत्पापनाशनं पुण्यमुपायं शृणु तत्त्वतः ॥ ५ ॥
सुपर्वातिरण्मयी पृथ्वी सप्तमुद्रा पलात्मिकाम् । सवनां सागरोपेतान् सप्तदीपान् बहुधराम् ॥ ६ ॥
गन्धपुष्पलङ्घन्य दद्याद्विप्राय धीमते । पाण्डुरोगादिमुक्तः स्यादत्र जन्मनि मानवः ॥ ७ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्षष्टपुत्रशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

॥ मागी नाम्नेवे प्रादादियं कस्यापि काश्यपे । साऽत्र जन्मनि रोगेण छर्दिंस्तेन पीडयते ॥ १ ॥

धेनूनां दशकं दद्यादशक्तौ गरुडाग्रज । सवत्सां कपिलां दद्यात्सा तद्दोपात्ममुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्याह्नसत्वादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपट्टपुत्रशताधिकतद्वत्तमः ॥ ११६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विप्रो ह्यभूदंगे प्राग्भवे धर्मसंयुतः । परस्य कन्यायाश्चासावुद्राहमकरोत्सुधीः ॥ १ ॥
द्रव्याल्पत्वान्महाभाग चकाराल्पविधानतः । चौर्यकर्मगतः सोऽपि कदाचिद्वैवयोगतः ॥ २ ॥
चचार विपिने सूत मार्गलुण्ठनतत्परः । काचित्सुनयना तत्र प्राप्ता भावित्रलादृढात् ॥ ३ ॥
नानाभरणयुक्ता सा पूर्णगर्भसमाश्रिता । सा लुण्ठिताञ्च त्रसिता तेन पापविपाण्डज ॥ ४ ॥
सहायैः सा परित्यक्ता ताडनादाकुलाऽभवत् । तद्वर्माह्वी च्युतौ पुत्री पापमाचरितं त्विदम् ॥ ५ ॥
ततो धर्मशूरं प्राप्तः पुण्यपापसमाश्रितः । पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापात्पापफलं तथा ॥ ६ ॥
परकन्याविवाहेन स जातो बाहुजोऽधुना । गङ्गायाः पूर्वभागे तु दशयोजनसंमिते ॥ ७ ॥
गौरः सूरुषः क्षीणाङ्गो बहुद्रव्यपराक्रमः । पित्राधिकोऽविमतिमान्बहुपुत्रीभिरन्वितः ॥ ८ ॥
जन्मनैव मृताः पुत्राः पूर्वपापात्तथाण्डज । विन्मयं तस्य वक्ष्यामि येन पापात्प्रमुच्यते ॥ ९ ॥
पलाद्वार्धमितेनैव कार्या सुयदितान्डज । बाहुजा गर्भसंयुक्ता सौवर्णा भूषणाश्रिता ॥ १० ॥
पूर्वपापविनाशाय सा देया ब्राह्मणाय वै । गन्धैः पुष्पैः समभ्यर्च्य मंत्रैः प्रणवपूर्वकैः ॥ ११ ॥
वेधतं तत्र सौवर्णं सुवर्णकमितं शुभम् । दद्याजपेच्च मंत्राश्च तल्लिङ्गान्विधिपूर्वकम् ॥ १२ ॥
होमपेच्च यवांस्तत्र सतण्डुलससर्पपान् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
शृणुयाद्विरिषं वा शतावृत्तिविधानतः । गायत्र्यष्टशतं जप्त्वा तस्माद्दोपात्प्रमुच्यते ॥ १४ ॥
लभते तनयं चारुं चाग्र जन्मनि वै ध्रुवम् । रिष्टं पञ्चाशत्तमेऽन्दे प्रायश्चित्तेऽकृते सुत ॥ १५ ॥
वेदसप्ततिरायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽत्र च ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याह्नसत्वादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टपट्टपुत्रशताधिकतद्वत्तमः ॥ ११६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्यभिचाररता पूर्वं चात्रापि व्यभिचारिणी । सा घोरात्ररक्ताग्न्याति पत्यनादरतोऽण्डज ॥ १ ॥
न शुद्धचतुष्टयभूमाचारा प्रायश्चित्तैः शुभैरपि । वाराणस्यां चतुर्दश्यां दिवपूजोपवासतः ॥ २ ॥
तया तत्रैव वसतेर्गाम्भःसेवनादपि । मुच्यते सर्वपापाच्च पूर्वजन्मकृताद् दृढात् ॥ ३ ॥
बाहुजेयं महाभाग पूर्वजन्मनि चेह वै । वक्ष्या प्राग्जायते ह्युत्सुकुला च दयितोऽक्षिता ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्याह्नसत्वादे कर्मविपाके अध्यायः एकोत्सप्तपुत्रशताधिकतद्वत्तमः ॥ ११६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कृत्वा घृत्तं पूर्वं वंचयेद्ब्राह्मणं सुत । सोऽत्रापस्माररोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
तेनैव पापयोगेण त्रिषतेऽत्र पतत्रिण । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापे ब्राह्मणवंचने ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्याह्नसत्वादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपुत्रशताधिकतद्वत्तमः ॥ ११७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या आट्वातिनी नारी प्राग्भवे विनसाश्रुत । साऽत्र जन्मनि भूकत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥

ज्ञानान्महापापकृतात्र चोक्ता निष्कृतिर्मया । ज्ञात्वा ब्रह्मवृत्ते स्त प्राप्यश्चित्तं न चास्ति हि ॥ २ ॥
सप्तजन्मनि मूकत्वं जायते च तदेनसः ॥ ३ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय एकसप्तत्युत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ विप्रश्चात्र जन्मनि बाहुजः । देवद्रव्यापहरणात्प्राग्नाक्षिप्रवीडनम् ॥ १ ॥
गते विंशतिवर्षे च नेत्रभङ्गो भविष्यति । तद्रक्षणोपायमह वक्ष्ये दानं तु पापहृत् ॥ २ ॥
कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य सुराधिपम् । गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य दीपा देवाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
राजताश्च महाभाग नेत्ररोगं न पश्यति । भोजयेच्छक्तितो विप्रान्वैष्णवाञ्छ्रद्धया सुत ॥ ४ ॥
कृत्वानेन विधानेन रिष्टं नैव प्रपश्यति ॥ ५ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विसप्तत्युत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वज्ज्ञेहकरः कश्चिद्भवत्पूर्वजन्मनि । सोऽथ जन्मनि जायेत ज्वररोगेण पीडितः ॥ १ ॥
प्राप्यश्चित्तं परं तस्य वित्तसूर्याश्रमागतः । फालचक्राभिधं दानं दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
त्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्भोग्येष्व स्वशक्तितः । कालचक्रारूपदानेन रोगा नश्यन्ति पापजाः ॥ ३ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय त्रिसप्तत्युत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मवादरता ह्यत्र या पूर्वैश्मृतपतित्रता । पतिपापप्रभावाद्गतिं प्राप्ता हि मानुषीम् ॥ १ ॥
त्यक्त्वा शरीरं सा देवी पार्वत्या सह मोदते । भुनक्ति भोगान्सकलान्पतिं प्राप्य तपस्विनीम् ॥ २ ॥
गच्छेच्च परमं स्थानं यत्र देवो महेश्वरः ॥ ३ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय चतुसप्तत्युत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

योऽज्ञानाश्मृतवान्मुत प्राग्भवे भ्रातृघातनम् । सोऽत्र जन्मनि मूकत्वं प्राप्नोति क्वापि मानवः ॥ १ ॥
चान्द्रायणप्रप्यं कुर्याद्विधिवत्पापशोधनम् । पुस्तकं च तथा दद्यात्सुवर्णफलसंयुतम् ॥ २ ॥
षड्वं यः कुरुते सुत ॥ तत्पापात्ममुच्यते । न जायतेऽस्य मूकत्वं कदाचिद्दिनतामुत ॥ ३ ॥
या तथा बंधपेत्साचिह्नोक्तान्पूर्वभवेऽण्डज । सात्र जन्मनि रोगेणापस्मारेण प्रपीडिता ॥ ४ ॥
प्राप्यश्चित्तं मवक्ष्यामि पापशान्तये सुत । ब्रह्महर्त्रप्रप्यं कुर्यादद्यादेनं पयस्विनीम् ॥ ५ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय पचसप्तत्युत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११७५ ॥

अरुण उवाच ।

पश्चिदणोत्तमो जातो धर्मिष्ठो नित्यसंयुतः । उदरे वायुरूपीयाञ्जिह्वोर्दिग्ध प्रजायते ॥ १ ॥
शरीरं जायते विद्वं विचिद्वर्णममन्वितम् । दनुकण्डुकियासाद्या गमने पादर्वहृतिः ॥ २ ॥
पर्याप्तुमागमो व्याधिभिर्द तस्य महापिनी । भार्या प्रीतिपग नित्यं कदाचित्कालयोगतः ॥ ३ ॥
गोपयुनापि पितापु त्रदगातिः प्रजायते । मृतयत्या कथं जाता कस्येद् धर्मजः पाप्म ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वयया गरितो विशः सूर्यागो यदुवाचकः । गर्भय महाहण्ये भार्या तस्य हि गर्भिणी ॥ ५ ॥

बहुभिश्च समापतैः शत्रुभिः परिवेष्टिता । तत्र भीता ॥ उत्पत्नी तन्नासाच्च महावने ॥ ६ ॥
 गर्भपातोऽभवत्तस्या अपत्यं हि मृतं तदा । तेन कर्मविपाकेन ध्रियन्ते तस्य बालकाः ॥ ७ ॥
 कश्चिज्जीवति यन्मासं कश्चिद्वर्षाधिकं भृशम् । ततोऽधिकं तथा कश्चिन्न हि जीवति कश्चन ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

देवदेव जगन्नाथ लोकानां हितकाम्यया । कथयस्व प्रसादेन कर्मणस्तस्य निष्कृतिम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साधु पृष्टं महाबाहो मश्नश्चायं सुदुर्लभः । तेनेदं मुनिभिः प्रोक्तं प्रायश्चित्तं हि पापहृत् ॥ १० ॥
 गोत्रयं वै सवर्णं हि स्वर्णनिष्केण संयुतम् । पुष्पितं फलितं वृक्षं वस्त्रयुग्मं गुरोरपि ॥ ११ ॥
 कर्मप्रकाशकं चिमं पूजयेद्विधिपूर्वकम् । एवं यः कुरुते वत्स निष्कृतिं कर्मणः शुभाम् ॥ १२ ॥
 पुत्रपौत्रादिकैर्युक्तो धनवान्पुत्रसमन्वितः । न करोति च यो मोहालोभाद्वा कर्मनिष्कृतिम् ॥ १३ ॥
 बाष्पते पापदोषेण भुवि जन्मनि जन्मनि । एवं यः कुरुते भक्त्या लभते पुत्रपौत्रकम् ॥ १४ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूक्तसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्सप्तत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभूत्काचिव्रारी भर्तृमियान्विता । दक्षा सर्वक्रियास्तेव चहुदानप्रदायिनी ॥ १ ॥
 पार्श्वेऽस्यस्यान्यशूद्रस्य गृहानीता हि मानद । सर्वस्नेहास्तु चौर्वेण सर्वशून्यगृहे पुरा ॥ २ ॥
 मुक्तानि बहुभिः सुत मिलित्वा च मुक्तादिकैः । पूर्वजन्मकृतात्सर्वकर्मणोऽत्रैव जन्मनि ॥ ३ ॥
 सा जाया बाहुजा नारी धनभोगसमन्विता । पुत्रान्विता विचित्रा च भर्तृशूयणे रता ॥ ४ ॥
 क्षयरोगाकुला यूनि भावे स्नेहहरी यतः । निष्कृतिं तस्य पापस्य पुण्यां पापोधनाक्षिणीम् ॥ ५ ॥
 कथयामि प्रयत्नेन वित्ततुर्पोक्षमागतः । कृत्वा तु कदलीं रम्पां पत्रयुक्तां सुवर्णजास् ॥ ६ ॥
 दद्याद्देवविधाय क्षपदोषोपशान्तये ॥ ७ ॥

इति श्रीब्रह्मसूक्तसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तसप्तत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो लोकान्वचयेत्कश्चित्पुरा धूर्तेन कर्मणा । सोऽत्र जन्मन्यपस्मारारोगेण महताकुलः ॥ १ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूक्तसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टसप्तत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणी गर्भयुक्ता च प्रयाणे भर्तृसंयुता । सर्वाभरणभूषादद्या नानारत्नसमन्विता ॥ १ ॥
 बहुभिर्मिलितैश्चैव गृहीतं सर्वभूषणम् । तत्र कोलाहलो जातो गर्भपातोऽभवच्छदा ॥ २ ॥
 तेन पापेन बालानां गर्भनाशः प्रजायते ॥ ३ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन् येन पापं प्रणश्यति । एतेषां विस्तरं ब्रूहि लोकानां हितकाम्यया ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

एकवासो विधिश्चैव लक्षपूजा ततः परम् । सगर्भापि प्रदातव्यं भोजनं संमितं त्वम् ॥ ५ ॥
 गर्माश्रयगतो नासीं निपेक्षसप्तपादम् । पथमे वाऽय पठे वा मासि पातः स्मृतश्च यः ॥ ६ ॥
 तपोः कर्मविशेषांश्च कथयिष्यामि सत्तम । सप्तमादिषु मासेषु नक्षत्राणि प्रसवस्त्रियाः ॥ ७ ॥

अथवा चाष्टमे मासे सूत सद्यो विपद्यते । सा चापि मृतकल्पा स्यादामयैः सूतकामयैः ॥ ८ ॥
 शोकादामोदराऽऽटोपशूलङ्गैरवकंपनैः । रक्तस्तावो विवर्णत्वं जायते पवनेरितम् ॥ ९ ॥
 रजतस्य पलाभ्यां तु कोशं गर्भाश्रयाकृतिम् । कुसुंभवेष्टितं चैव रक्तवस्त्रेण वेष्टयेत् ॥ १० ॥
 मधुना पूरयेत्तत्र शलाकां रूप्यवर्तिना । तन्मध्ये हेमशकलं क्षिपेत्तदपि यत्नतः ॥ ११ ॥
 दद्याद्विप्राय विधिवद्यथाश्रुतिनिरूपितम् ।

मंत्रः ।

“ वन्मया पूर्वतः स्वामिन् गर्भपातः कृतः स्वयम् । एतदानविशुद्धचर्यं गर्भकोशं ददाम्यहम् ” ॥ १२ ॥
 पुरुषश्चेत्पापकर्ता मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ १३ ॥

मन्त्रः ।

“ मया मृदेन यदेतो निषिक्तं परयोषिति । ततोऽनपत्यं यत्प्राप्तं तस्मान्मां मोचय प्रभो ” ॥ १४ ॥
 एवं कृतविधेः सूत गर्भपाताघनाशनम् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्भुंजीत सह बन्धुभिः ॥ १५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनाशीत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचित्पुरुषं प्राग्भवेऽण्डज । साऽत्र जन्मनि रोगेण शूलेनैव प्रपीड्यते ॥ १ ॥
 सुवर्णदानाद्विधिवत्तया रुद्रजपादिह । पूजनाच्छंकरस्यापि शूलरोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽशीत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि योऽज्ञानाभरो वे घातयेत्सुत । मित्रं च वायुरोगेण पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 तत्र कुर्यान्महाबाहो मंत्रैस्तेर्वायुदेवतैः । पूजनं वायुदेवस्य गन्धपुष्पैश्च धूपकैः ॥ २ ॥
 नैवेद्यैर्बहुभक्ष्यैश्च वायुर्नश्यति तत्क्षणात् । इह जन्मनि पक्षीन्द्र पूजा वित्तानुसारतः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकाशीत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गोत्रघातकरी या च पुगज्ञानेन काश्यप । साऽत्र जन्मनि लूतादद्या भवत्येव न संशयः ॥ १ ॥
 तीर्थस्नानव्रतादीनि निष्कलान्यत्र चाण्डज । ज्ञानपूर्वकृतात्पापाद्भोगादेव क्षयो भवेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्व्यशीत्यधिकशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्यापारनिरतो दसः क्रयविक्रयकर्मसु । नीता सर्वरसास्तेन मिलित्वा चार्द्धसीरिणा ॥ १ ॥
 फालेन तद्दूर्तं लोभात्स्नेहाद्यं भूरिसारवत् । मुक्त्वा पापफलान्याशु भ्रमरत्वमुपागतः ॥ २ ॥
 ततः पुण्यफलं मुक्त्वा जातोऽथैव हि पर्वते । शूद्रः पुण्यकलायुक्तो भूमिदानात्सुरार्चनात् ॥ ३ ॥
 स्नेहहारी यतः पूर्वं राजपदमप्रपीडितः । सर्वस्नेहादिदानैस्तु स्ववित्ताचुर्यभागतः ॥ ४ ॥
 स्वर्णदानात्तया चात्र क्षयरोगाद्विमुच्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्त्र्यशीत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विपं दत्त्वा पतिं सूत या प्राग्जाराश्रिताऽसती । पतिंनो सा महादुष्टा जाताऽत्र विधवा सुत ॥ १ ॥
विष्णोराराधनादत्र गंगाया ह्युपसेवनात् । गतिं शुभां सा प्राप्नोति व्रतकृच्छ्रोपवासतः ॥ २ ॥
धर्मादत्र महाभाग परत्र च शुभा गतिः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षडशीत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारं दहेद्यस्तु प्राग्जन्मन्यय पुत्रक । रक्तातिसाररोगेण बाध्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
तदेवदानाद्विप्राय स्थापनाद्वा विधानतः । मुच्यते पापजाद्रोगादतिसाराच्च निश्चितम् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षडशीत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूर्धाभिषिक्तो यः कश्चिन्मथुरायामभूत्सुत । राजसेवी महाशूर आखेटकरतः सदा ॥ १ ॥
मृगयायां गतो देवाढातिता मृगसूकराः । तत्रैका हरिणी सूत घातिता गर्भसंयुता ॥ २ ॥
गर्भनी निहतौ तत्र शुभौ द्वौ मृगशावकौ । सहायाभ्यां सुतेनैव कृवं कर्म दुरात्मना ॥ ३ ॥
ताभ्यां मिलित्वा तौ मुक्तावमायां चाण्डजाधिप । सोऽपि काले महाभाग प्राप्तः शङ्खवशं पुरा ॥ ४ ॥
स शौर्यकर्मणा सूत जघान च णिपूचहृन् । घातितः सोऽपि बहुभिः प्रहरितिदारुणैः ॥ ५ ॥
संप्रामभूमौ स मृतः प्राप्तः स्वर्गपुरं तदा । भुक्त्वा नानाविद्याभोगान्स जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥
देशे प्रयागनिकटे सर्वशास्त्रार्थकोविदः । जातः कर्कटके जीवे लग्नस्ये हि महातपाः ॥ ७ ॥
धनेर्नानाविधैर्युक्तो गौराङ्गो रक्तलोचनः । शिवपूजनजातुण्यात्प्राक् कृतात्मकलैः सुखैः ॥ ८ ॥
नानामनोरथैश्चापि पूर्णश्चात्रैव जन्मनि । राजप्रचारी तेजस्वी पुण्यात्पापफलं शृणु ॥ ९ ॥
धूर्तः शठः सर्वभक्ष्यः सर्वपापरतः कश्चित् । सहायलक्षणं मत्तः शृणु पुत्र यया तथा ॥ १० ॥
याभ्यां मिलित्वा भुक्ती तु मृगशावी खगाधिप । पृच्छकस्य च तौ पुत्राभौ ज्येष्ठकनिष्ठकौ ॥ ११ ॥
अपस्मारेण रोगेण मृतौ चात्रैव जन्मनि । एवं सन्ततिदुःखार्तः स विप्रो विधिवर्जनात् ॥ १२ ॥
प्रांतभक्षणजातपापात्प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पूजयेच्छिवलक्ष्मन् तदर्धं वा तदर्धकम् ॥ १३ ॥
अथवा भोजयेद्दिप्रान्तसहस्रद्रव्यसम्भितान् । पुत्रपौत्रविवृद्धिः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १४ ॥
प्रायश्चित्तेऽकृते सूत न च पुत्रसुखं लभेत् । रिष्टेन मरणं चापि वर्षे वेदान्धिकेऽण्डज ॥ १५ ॥
प्रायश्चित्ते कृते तस्य जीवनं वर्षसप्ततिम् । चैत्राऽष्टम्यां च निघनं शुक्लायां गरुडाग्रज ॥ १६ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षडशीत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भपातनपापाद्या बभूव प्राग्भवेऽण्डजे । साऽत्रैव तेन पापेन गर्भस्थैर्य न विन्दति ॥ १ ॥
विप्रकन्याविवाहाद् विधिवच्चात्र जन्मनि । मुच्येत तेन पापेन गर्भस्थैर्य भवेदिह ॥ २ ॥
अथवा पार्वती दद्यादेवीं दशसुवर्णजाम् । युक्तां गणेशस्कन्दाभ्यां नानाभरणपूषिताम् ॥ ३ ॥
तदर्पाधमितां वापि पूजयित्वा विधानतः । मुच्येत पूर्वपापाच्च गर्भपातनजात्सुत ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तशीत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाहयेन्नारी देवागारं पतत्रिण । साऽतिसारेण महता पीडयतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
शङ्करप्रतिमादानान्मूर्तेर्विष्णोः प्रदानतः । न जायते महापीडा घोराऽतीसारसम्भवा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाशीत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्महा प्राग्भवे सूत तिर्यक्त्वं प्राप्य निश्चयात् । नरकान् दारुणांश्चैव जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
कर्मक्षयेति कुष्ठेन त्वस्मिन्व्यसि पीडयते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनवत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वातयेन्नारी पत्युर्मित्रं च प्राग्भवे । नियतं वायुरोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
पापं मतीक्ष्य विप्रादेः सर्वस्वाद्वार्धजेन च । वायुं हिरण्यं कुर्यान्मृगं विहितलक्षणम् ॥ २ ॥
पूजयित्वा विधानेन गन्धैर्वस्त्रैर्विशेषतः । मंत्रैश्च वायुजैः सूत दद्याद्विप्राय धीमते ॥ ३ ॥
वायुरोगोपशमनं दानेनानेन जायते ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आज्ञानादर्यजा नारी गोत्रघातकरी पुरा । जायते सततं चात्र लूतारोगमपीडिता ॥ १ ॥
श्रवणादिदिहासामां प्राजापत्यव्रतात्सुत । लूतारोगं न पश्येत् साऽत्र जन्मनि चाण्डज ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनवत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११९१ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नः किञ्चिद्विचसमन्वितः । संसृतो वायुपित्ताभ्यां नेत्रतोदशिरोक्षिमान् ॥ १ ॥
सदृत्तश्च सुखी धीमान् धर्मिष्ठः सत्यवाक्शुचिः । व्रणो रेखा शरात्तस्य बाल्पे स्याद्ब्रह्महृणगदः ॥ २ ॥
फट्पृष्ठाभिघातादयो वाय्वग्निप्रहजाद्भयात् । परोक्षमतिवादांश्च स ब्रूते कारणं विना ॥ ३ ॥
तस्य प्रिया शुभाचारा सती व्रतपरायणा । काकवन्ध्या कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि वैश्यस्तु भार्या विप्रस्य सार्विकीम् । प्रतिवेश्मस्थितां तस्याः कामतो बुभुजे कुधीः ॥ ५ ॥
अप्रसूतिः प्रिया सा हि चपला चारुलक्षणा । विप्रस्य सन्ततेर्लोभात्तया यौवनविभ्रमात् ॥ ६ ॥
अज्ञानाच्च सती वृत्तेरुभयोर्वा बलीयसा । प्राकर्मणा कुभार्यस्तु ब्राह्मणो निन्द्यतां गतः ॥ ७ ॥
॥ वैश्यो देवयोगाच्च भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । भृशं तां धर्षयामास बहुकालं खगेश्वर ॥ ८ ॥
व्यभिचारवशात्तत्र ह्यन्योन्यं सुखलिप्तया । गृहीतं तद्धनं तस्य धूर्तया लुब्धचंतसा ॥ ९ ॥
प्राह्मणी सा घनादद्याद्भृल्लोके वै प्राप विश्रुतिम् । तेन दुःखेन वै विमो ब्राह्मणीमत्यजत्तदा ॥ १० ॥
निर्वैशः ॥ हि संजातो ब्राह्मणस्तु खगेश्वर । तेन कर्मविपाकेन तादृशो वै तदाऽभवत् ॥ ११ ॥

पश्चान्मानुष्यमापन्नो बहुशोकाऽऽकुलो भृशम् । द्वितीयं जन्म चैतद्धि ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ १२ ॥
अत्रापि चानपत्यत्वमेकापत्यत्वमेव वा ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वामिन् येन वन्द्यत्वनाशनम् । एकापत्यमवदुःखं न स्याद्वाऽस्यानपत्यता ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मार्गशीर्षे शुभे मासे शुक्लपक्षादितः खग । प्रत्यब्दं सुखसौख्याभिव्रतं तु प्रतिवासरम् ॥ १५ ॥
पोडशानां तु नारीणां पूजनं विधिपूर्वकम् । गौरीव्रतमिदं सूत सुतसौख्यफलप्रदम् ॥ १६ ॥
प्रातर्नियममास्थाय दन्तधावनपूर्वकम् । अद्याऽहं शिवयोः प्रीतिमाचरिष्ये शुभव्रतात् ॥ १७ ॥
स्नानोपवासनिरता निशि जागरतत्परा । ततो मध्याह्नममये स्नात्वा कुंकुमवाससी ॥ १८ ॥
परिधायार्चयेद्गौरीं पतिपुत्रवर्ता स्त्रियम् । कुंकुमेः कज्जलैश्चालंकरणैः पुष्पमालया ॥ १९ ॥
ताम्बूलैरपि कपूरैः सौभाग्याष्टकञ्चस्तुना । ततश्चास्तमिते भानौ वर्ति पोडशतन्तुभिः ॥ २० ॥
विधाय तिलतैलेन दीपं कुर्याच्छिवाग्रतः । गीतवादित्रनिर्घोषैः पुराणश्रवणादिभिः ॥ २१ ॥
नैवेद्यं विधिवत्कुर्यादपूषाम्नादितण्डुलैः । तथा पोडशमूर्तयानि वेशुशूर्पाणि कारयेत् ॥ २२ ॥
सप्तधान्यफलोपेतं सौभाग्याष्टकसंयुतम् । प्रत्येकदीपं विन्यस्य गौर्गघ्रे वै प्रकल्पयेत् ॥ २३ ॥
पतिपुत्रसुखायैवं पूजयन्ती गिरेः सुताम् । भोजयेत्पोडशैवाथ शुभास्ताः पतिसंयुताः ॥ २४ ॥
एवं विधिं समास्थाय पूजयेद्दंपतीञ्चुभान् । नानाभोज्यैस्तथा पुष्पैः पक्षिभ्यो बलिमाहरेत् ॥ २५ ॥
दीनान्धकृपणैर्भ्योऽन्नं सर्पिष्यात्मानम्रीक्षयेत् । एतद्गौरीव्रतं नाम मार्गशीर्षे समाचरेत् ॥ २६ ॥
एवंकृतविधेः सूत प्राप्नोते पुत्रपीत्रकम् । नारी नियमसंपूर्णा व्रतं कुर्यात्प्रियतनः ॥ २७ ॥
सुखसौभाग्ययुक्ता सा पतिपुत्रसुखामये । ऐहिकं लक्षणं तस्या नार्याश्चैतत् प्रजापते ॥ २८ ॥
उदरार्तिरसृक्स्त्रावः पार्श्वपादकरादिषु । मिथ्याभिर्शंसनं क्वापि वाक्यदोषाद्धनच्युतिः ॥ २९ ॥
स्वामिनिन्दा च हीनत्वं परेभ्यो मर्मतोदनम् ॥ ३० ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसभादे कर्मविपाके अध्यायो दिनवत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शक्रन्मूत्रं सजेद्यस्तु देवागारे नराधमः । शुद्रोगमवाप्नोति सोऽत्र जन्मनि मानवः ॥ १ ॥
मासैकं पूजयेद्दिण्णुं शिवं वा विधिनाऽण्डज । प्राजापत्यं चरेत्कृच्छ्रं दद्याद्गोमिश्रुनं सुत ॥ २ ॥
न पश्यति तदा पीडां शुद्रजामन्न जन्मनि ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसभादे कर्मविपाके अध्यायत्रिंशत्तुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यः पुमान्नारीमज्ञानात्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत कृशो बलविवर्जितः ॥ १ ॥
शर्कराघेनुदनिन दशसंख्येन चाण्डजः । विमुच्यते कृशत्वाच्च शतब्राह्मणभोजनात् ॥ २ ॥
होमात्स्वस्त्ययनात्पाठाद्व्याघ्रीजपपोऽत्र च । तीर्थस्नानादाज्यदानाद्बली भवति नान्यथा ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसभादे कर्मविपाके अध्यायत्रिंशत्तुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बालानां घातिनी चैयमभवत्पूर्वजन्मनि । तेनाष्टान्दमितादर्शाद्वाग्बालो न जीवति ॥ १ ॥

अत्र जन्मनि भोः सूत तस्मात्सूत मृतपुत्रका । इदं जीवेदिदं जीवेच्छिन्तयन्तीति वै ध्रुवम् ॥ २ ॥
 न जीवन्ति च तत्पुत्राः पूर्वपापात्तदाऽण्डज । प्रायश्चित्तं शृणु त्वं वै येन जीवन्ति तत्सुताः ॥ ३ ॥
 श्रवणाद्धरिवेशस्य दशावृत्त्या स्वर्गेश्वर । पञ्चज्येकमितावृत्त्या शुद्धेदे दिग्युजाद्वेषात् ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चनवत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्धातयेत्पूर्वं ब्राह्मणं ज्ञानवर्जितः । कुष्ठरोगान्वितः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्यात्कालनरं सूत सर्वोपस्कारसंयुतम् । सर्वस्वं वा महापापे दानमुक्तं मनीषिभिः ॥ २ ॥
 सर्वस्वदानात्कुष्ठस्य पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षण्णवत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवद्रव्यं हरेत्सूत पूर्वजन्मनि 'यो नरः । सोऽत्र जन्मनि जायेत वायुपीडाभिरन्वितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं वायोर्नाशनं तस्य वच्यमहम् । जपेन्मृत्युंजयं मन्त्रं सावित्रीं च विशेषतः ॥ २ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन ब्राह्मणाभोजयेत्तथा । वायुरोगोपशान्त्यर्थं शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सतनवत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारे तु या काचित्प्राग्भवे विनतासुत । सजेन्मूत्रं पुरीषं च मोह्यदत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 शुद्ररोगान्विता सा तु नारी पापमणाशनम् । वक्ष्ये गोमिथुनं दद्यात्प्राजापत्यं चरेद्भूतम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टनवत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चभूव सुखजः कश्चिद्विद्याधनसमन्वितः । नानाकलासु कुशलो विष्णुभक्तिपरायणः ॥ १ ॥
 राहुग्रस्ते प्रयागे तु सर्वस्वमददत्पुरा । तत्र भाविष्यत्सूत पापमाचरितं त्विदम् ॥ २ ॥
 धर्षिता क्षत्रिया यूनि कामलोभाच्छुभानना । प्रतारितः पतिस्तस्यास्तेन दैवहतेन तु ॥ ३ ॥
 ततो मृत्युवशं प्राप्तः स गत्वा यमशासनम् । शुभाच्छुभफलं भुक्त्वा चाशुभादतिदारुणम् ॥ ४ ॥
 अल्पजन्मनि दानेन स जातः क्षत्रियादथ । देशे विपाशानिकटे सप्तयोजनसम्मिते ॥ ५ ॥
 सुरूपदेहः सद्बुद्धिः स्त्रीपुत्रपनसंयुतः । शूरो दाता प्रधानश्च देशेदेशेऽतिविश्रुतः ॥ ६ ॥
 किञ्चित्पापरतो पूर्तो मनोदुःखाऽऽकुलो भृशम् । धर्षणात्क्षत्रियायास्तु भर्तुस्तंताडनात्तथा ॥ ७ ॥
 वार्द्धके कण्डुरोगातो निश्चयादत्र जन्मनि । लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ सूर्यशुक्रौ चतुर्थगौ ॥ ८ ॥
 वक्ष्यामि तस्य पापस्य निष्कृतिं पापशोधिनीम् । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्पलेनार्द्धपलेन वा ॥ ९ ॥
 हिरण्यं मुघटितं सर्वाभरणभूषितम् । पूजयित्वा तु गन्धाद्यैः पुष्पैर्नानाविधैस्तथा ॥ १० ॥
 दीपैर्विचित्रैर्विधिना दद्याद्विप्राय धीमते । गणनायं तथा दद्यात्सौवर्णं दशमापकम् ॥ ११ ॥
 एवं विधानं यः कुर्यात्पूर्वपापविशोधनम् । न तस्य ददृक्कण्डूश्च तस्माद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ १२ ॥
 अकालमरणं तस्य प्रापश्चित्तेऽकृतेऽप्यत्र च । प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र जीवनं वर्पसप्ततित्मम् ॥ १३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकोनविंशताधिकसहस्रतमः ॥ ११९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारे तु या काचित्प्राग्भवे विनतासुत । सृजन्भूत्रं पुरीषं च मोहादत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 गुदरोगान्विता सा तु नारी पापप्रणाशनम् । वक्ष्ये गोमिथुनं दयात्माजापत्यं व्रतं चरेत् ॥ २ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्याय्यो द्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यः स्त्रियं साध्वीं कामात्पापविमोहितः । प्राग्भवे नियतं सोऽत्र काश्यं भजति जन्मतः ॥ १ ॥
 तेनैव मृत्युमाप्नोति रोगेण च पतत्रिण । प्राप्ते रिष्टेऽय नष्टायुर्जायते च तदेनसा ॥ २ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्याय्य एकोत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कन्यका घातिता पूर्वं तस्मात्कन्याप्रजा भवेत् । जन्मन्यत्र महाभाग पूर्वपापाविदं फलम् ॥ १ ॥
 पूजनाल्लभरुद्राणां वा तदर्धार्धपूजनात् । मुच्यते पूर्वपापाञ्च घोरान्कन्यावधाविह ॥ २ ॥
 अथवा विधिना सूत तडागोत्सर्गपुण्यतः । विप्राणां भोजनात्तस्मिन्तडागे गोप्रदानतः ॥ ३ ॥
 पूर्वपापादिमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ४ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्याय्यः द्युत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या च पूर्वभवे नारी देवद्रव्यापहारिणी । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र भवेद्वायुप्रपीडिता ॥ १ ॥
 देवालयं सुरुचिरं कृत्वा संस्थाप्य देवताम् । वायुरोगोपशमनं निश्चितं जायतेऽण्डज ॥ २ ॥
 भोजयेत्तत्र वै विप्रान्वासुमीत्यै पतत्रिण । दानं वित्तानुसारेण वित्तशाठ्यं न कारयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्याय्योत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चित्सात्रकुले सुत पूर्वजन्मन्यभूद् द्रुवम् । गिरिवासी महाबुष्टश्चौर्यकर्मरतो हृदः ॥ १ ॥
 छिण्ठितो ब्राह्मणस्तत्र मार्गे सन्ताडितो भृशम् । तत्ताडनान्महाबाहो मृतः काले द्विजोत्तमः ॥ २ ॥
 गते बहुतिथे काले स जातो ब्रह्महाऽधुना । गङ्गायमुनयोर्मध्ये क्रूरकर्मो महोद्यमी ॥ ३ ॥
 माक् शिवाराधनात्पुण्याद्वाहुजः कुष्ठसंयुतः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य सर्वपापघनाशिनीम् ॥ ४ ॥
 विचानुसारतः कार्यो वृषभोऽत्र हिरण्यमयः । सौद्रवस्तपुतो भव्यः शृङ्गाभ्यां संयुतो महान् ॥ ५ ॥
 स देवो वेदविदुषे कुष्ठदोषोपशान्तये । दानेनानेन सततं प्रीतो भवति वै शिवः ॥ ६ ॥
 तस्मान्छिवप्रसादाद्देव कुष्ठस्तस्य प्रणश्यति ॥ ७ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्याय्यस्तुतुत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्वाहुजा काचिद्भर्तुः प्रियरता सदा । दानधर्मरता साध्वी विप्राणां पूजने रता ॥ १ ॥
 मृतस्य विषयोगेन गृहीतं हि घनं तया । तदुःखेन पतिस्तस्या मृतपुत्रः शुभान्वितः ॥ २ ॥
 पापमाचरितं चोम्रे सुपुत्रवधसंज्ञकम् । प्राप्ता यमपुरं मुक्त्वा पूर्वपुण्यफलानि वै ॥ ३ ॥
 तद्वत्पापफलात्सुत घोरान्नरकसंज्ञकात् । पूर्वपुण्यप्रभावेण सा जाता पर्वतेऽधुना ॥ ४ ॥

क्षात्रे कुले महापुण्ये राज्येऽत्रास्ति पतत्रिण । सा रक्तगौरा धर्मज्ञा सदा पुण्यपरायणा ॥ ५ ॥
 मध्यस्वरूपा सिद्धार्या सुशीला गौरवान्विता । नातिव्यययुता पुण्या स्वकुलेष्वभिर्यवदा ॥ ६ ॥
 पतिप्रियरता चोग्रा सुखैर्धनान्विता । पुण्यादिदं तथा पापाहोभाढ्या स्वल्पपुत्रका ॥ ७ ॥
 स्वल्पपापरता काले बाल्ये व्याधिसमन्विता । यौवने भर्तृसंयुक्ता बाधके पुत्रवर्जिता ॥ ८ ॥
 सपत्नीपुत्रवधजातपूर्वपापात्पतत्रिण । लक्षणैरेभिराढ्यायाः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ९ ॥
 विष्णुः कार्यः शतैर्मपिः सौवर्णैर्विश्वयोनिभृत् । तदन्महेश्वरं कुर्याद्भग्नैः पुष्पैरलंकृतम् ॥ १० ॥
 देवो विप्रेषु पात्रेषु पूर्वपापापनुत्तये । जपेदष्टाक्षरं मंत्रमयुतं होमयेत्ततः ॥ ११ ॥
 गायत्रीं च जपेत्तद्दद्याद्वाश्च तथा सुत । भोजयेच्छक्तितो विप्रांस्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १२ ॥
 एवं या कुरुते नारी प्रायश्चित्तं विधानतः । न पुत्रवधमामोति सौख्यं तस्या विवर्धते ॥ १३ ॥
 विप्राणां पूजनाह्वानात्तस्याः सन्ततिवर्द्धनम् । जीवनं कथितं तस्या वर्षाणामष्टसप्ततिम् ॥ १४ ॥
 रिष्टं पष्टिमिते वर्षे ध्रुवं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १५ ॥

इति श्रीशृङ्खलारूपसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चोत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विप्रकुलोत्पन्नः पित्रादिवचनानुगः । सदाचारः शुशोभाढ्यो दयानियमतत्परः ॥ १ ॥
 ऋणविक्रयकर्ता च किञ्चिद्व्यापारवान् भुवि । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
 मातृपक्षमनादृत्य प्रीतिर्बै भ्रातृमातुलैः । ह्यसृग्वातगदार्त्तत्वं बाल्ये स्याद् ग्रहणीगदः ॥ ३ ॥
 फाष्ठलोष्टाश्मशस्त्राद्यैर्यातस्तु करपादयोः । बहुपुत्रप्रसूतिश्च ह्यपुत्रा जायते भुवि ॥ ४ ॥
 मृतपुत्रत्वमेतद्वै जायते केन मानद । जातमात्रा मृताः केचित्केचित्पौगण्डमाश्रिताः ॥ ५ ॥
 केचिद्वृष्टा न वा चापि मृतः पुत्रोऽग्निमासकः । रक्तस्त्रावाद्भृशं पीडा मासेमासे प्रजायते ॥ ६ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं क्षात्रे समुत्पन्नः किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा । परे जन्मनि वैश्यस्तु परवित्तापहारकः ॥ ८ ॥
 इति काकर्मनिरतो नानालोकाभिमेलकः । ग्रामाधीशोऽभवत्सोऽपि ततः स्वातन्त्र्यमीषिवान् ॥ ९ ॥
 एको ग्रामेऽवसद्विप्रः शान्तो दान्तः क्षमी सदा । पुत्र्यः पञ्च तथा सप्त चापुत्रो वित्तसंयुतः ॥ १० ॥
 कालेनैव मृतो विप्रो हतं तेन धनं मदत् । मिथ्याभिज्ञासनेर्वाक्यैः क्रोधभर्तृनतर्जनैः ॥ ११ ॥
 अपुत्रमृतविप्रस्य सर्वस्वं नीतवांस्तदा । निराधाराः सुता जाता न कृतं द्विजभोजनम् ॥ १२ ॥
 क्रियाकर्म कृतं नैव सर्वं राज्ञा हतं च तत् । एवं कृतापराधोऽसी क्षत्रियो दूतिकायुतः ॥ १३ ॥
 किञ्चित्कालान्तरे चैव चीरार्थं गतवान्यदा । म्लेच्छैर्विनिहतो मार्गे गतोऽसी यमशासनम् ॥ १४ ॥
 अपश्यत्पच्यमानांस्तु नरके भृशदारुणे । दानधर्मादिना पूर्वादिह जन्मनि मानद ॥ १५ ॥
 विप्रवंदो समुत्पन्नो जातो वै चेह जन्मनि । जन्म चेदं द्वितीयं वै विप्रत्वस्य हि कारकम् ॥ १६ ॥
 पूर्वकर्मविपाकेन कन्याऽपत्यं प्रजायते । ब्रह्मस्वरहणाच्चैव मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १७ ॥
 नानापत्यानि पच्यन्ते नानाकर्माजितानि वै । पुरा कृतानि कर्माणि मुच्यन्ते जन्मजन्मनि ॥ १८ ॥

अरुण उवाच ।

मायश्चित्तं वद स्वामिजीवेद्येन मुतश्चिगम् । कन्याऽपत्यप्रशमनं त्रुपुत्रकरं तथा ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुशुभे भूमिदेशे तु गोमयाद्युपलिप्तके । आसनं त्वाविकं स्तीर्यमथवा त्वजिनं शुभम् ॥ २० ॥
छादयेच्छुक्लवस्त्रेण तण्डुलद्रोणपर्वतम् । तत्रोपरि न्यसेत् पात्रं वैष्णवं सकपालकम् ॥ २१ ॥
स्थापयेत्काश्यपीं मूर्तिं सौवर्णीं शुभलक्षणां । मुक्तायज्ञोपवीताढ्यां निष्कसौवर्णनिर्मिताम् ॥ २२ ॥
दधानां करगुग्मेन चाक्षमालां कमण्डलुम् । कश्यपाद्गमभागे वै त्वदिति विश्वमातङ्गम् ॥ २३ ॥
सौवर्णीं स्थापयेत्सूत सुवर्णद्रपनिर्मिताम् । आसनेऽत्र समास्थाय ततो द्रोणादिशंदिशम् ॥ २४ ॥
हारकेयूरमुकुटकुण्डलाभरणान्वितम् । एवं तौ दंपती सम्यगर्चतां पर्वतोपरि ॥ २५ ॥
कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां भक्त्यादिविविधैर्धुणैः । नानार्घफलदानाच्च नानागुण्यसमर्पणात् ॥ २६ ॥
पूजान्ते प्रार्ययित्वा तु मंत्रमेनमुदीरयेत् ।

मंत्रः ।

“ यन्मया पूर्वजनुषि विप्राणां वै कृतं धनम् ॥ २७ ॥

कृतिकाकर्मनिरतो वाक्यदोषादि यत्कृतम् । तत्सर्वं क्षम्यतां देव तव मूर्तिं ददाम्यहम् ” ॥ २८ ॥
अदितिं च प्रणम्याय कृताञ्जलिनिदं ब्रुवन् ॥ २९ ॥

मन्त्रः ।

“ अदिते विश्वमातस्त्वं - शरण्या शरणार्थिनाम् । प्रजादुःखौघसंतप्तहृदयस्य ममेश्वरि ॥
संप्रणाशाय दुःखं हि प्रजां देहि यज्ञस्विनीम् ” ॥ ३० ॥

एवं कृत्वा वित्तज्याय ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः । शालग्रामशिलां शुद्धां सोमकान्तमणिं तथा ॥ ३१ ॥
चन्द्रसूर्योपरागे तु ब्राह्मणाय समर्पयेत् । एवं कृतविधिः सूत कृष्णां गां प्रददेत्ततः ॥ ३२ ॥
सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेच्च समृद्धिभिः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते ॥ ३३ ॥
छोटकाष्टादिशस्त्राद्यैः करपाद्व्रणं वदेत् ॥ ३४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्यायः षडुत्तरदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजानं घातयेद्यस्तु पुरुषः प्राग्भवेऽण्डज । स राजयश्मरीमेण युक्तः स्यादत्र जन्मनि ॥ १ ॥
अस्मिन्वयसि पक्षीन्द्र मोऽपि प्राणैर्वियुज्यते । महापापोद्भवाद्रोगाच्च चोक्ता निष्कृतिर्मया ॥ २ ॥
अपि ज्ञानकृतात्पापाद् दृढरूपेण काश्यपे । नाशयेत्परमं सिद्धं पूर्णायुष्कमपि ब्रुवन् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तोत्तरदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परगर्भं तु यः कश्चिद्घातयेज्ज्ञानवर्जितः । जलोदरेण सततं रोगेणात्र प्रपीड्यते ॥ १ ॥
जलधेनुप्रदानेन विधिना गरुडाग्रज । ताम्ररूप्यसुवर्णानां दानात्प्राप्तप्राणानाम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टोत्तरदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणोऽभूत्कुरुक्षेत्रे कृपिकृद् वेदपागः । स्वज्ञातीयस्य चान्यस्य वृत्तिलोपमकारयत् ॥ १ ॥
तत्सम्बन्धेऽभवद्युद्धं द्वयोरेको मृतस्तदा । वृत्तिलोपी द्विजः काले गतो हि यमशासनम् ॥ २ ॥
मुक्त्वा तदगपजं सर्वं शतद्वुनिकटेऽधुना । स हि जातो द्विजश्चात्र वेदाम्ब्यासाच्च पुत्ररु ॥ ३ ॥
कुष्ठक्षपान्वितश्चात्र युवभावे पतत्रिण । तत्पापनाशनं सर्वं प्रापश्चितं प्रवक्ष्यहम् ॥ ४ ॥

वेदाभ्यासान्महासूत सावित्रीजपतस्तथा । गङ्गायां वासतः सर्वपूर्वपापाच्युतो भवेत् ॥ ५ ॥
 न कुष्ठवृद्धिरप्राप्तिस्तत्कृते शमनं नहि । जीवेत्पष्टिमितान्दान्तं रिष्टं चैव प्रणश्यति ॥ ६ ॥
 गतिस्तस्य महाभाग वेदाभ्यासाज्जपात्तथा । भविष्यति शुभा लोके पत्र च रगेश्वर ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवोत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलद्वयानन्दकरी पूर्वजन्मनि वैश्यजा । बभूव भर्तृसुहृदामाज्ञापालनतत्परा ॥ १ ॥
 अत्र जन्मनि सा विमा काश्यां जाता हि सुव्रता । व्रतदानपरा चापि भर्तृतोषणालसा ॥ २ ॥
 पञ्चपञ्चाशदब्दान्ते प्रवेक्ष्यत्यत्र जन्मनि । स्वर्गकामा चिताग्री तु नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥
 सा गमिष्यति वै स्वर्गं चात्र जन्मनि वै नरः । भविष्यति महाराजकुले राजाऽतिधार्मिकः ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो दशोत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पीडयते वातरोगेण दारुणेन पतत्रिण । पूर्वजन्मनि यश्चाद्यादन्नं शूद्रग्रहाश्रितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्य व्रतं चान्द्रायणं स्मृतम् । व्रतान्ते कपिलां दद्यात् सर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
 पापक्षये क्षयं याति रोगस्तत्पापजस्तिवह ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकादशोत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्गं पातयेत्पूर्वं या नारी पापमोहिता । जलोदरकृता पीडा जायते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 रजतस्वर्णताम्राणां दानाद् रोगविनाशनम् । जलधेनुप्रदानेन तथैव विनवासुत ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वादशोत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र सुमुखी सूत सदा भर्तृपरायणा । दानधर्मरता भव्या सुभगा पुत्रवर्जिता ॥ १ ॥
 पूर्वमासीच्च सुखजा सगर्भा फललालसा । त्रोटितं वै तया चान्यफलं भोक्तुं विनाऽऽज्ञया ॥ २ ॥
 तेन कर्मविपाकेन फलहीनाऽत्र जन्मनि । भवन्ति खल्वे ये पुत्रा अर्वागष्टाब्दतोऽण्डज ॥ ३ ॥
 पञ्चत्वमाप्नुवन्त्यत्र यस्मादकृतनिष्कृतेः । निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि पूर्वपापविशोधिनीम् ॥ ४ ॥
 शनिवारेऽण्डजश्रेष्ठ निमंत्र्याश्वत्यकं सुत । तत्तले ब्राह्मणान् सूर्यदिने पष्ट्यां तु भोजयेत् ॥ ५ ॥
 नानाफलैस्तया पक्कैः सापूर्णे रससंयुतैः । फलानि विकिरेत्तत्र कृत्वाऽश्वत्यप्रदक्षिणाम् ॥ ६ ॥
 पूजयेत् महाभाग जीवेत्तस्याश्च वै सुतः ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रयोदशोत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या काचिद्वातपेद्वाक्षणं सुतम् । साऽत्र जन्मनि कुष्ठेन पापरोगेण पीडयते ॥ १ ॥
 ततो वै ध्रियते सा च गलत्कुष्ठेन चाण्डज । पापाज्ज्ञानकृतात्पूर्वात्र चोक्ता निष्कृतिर्मया ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायचतुर्दशोत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे हि यासुने ह्यासीत्पूर्वं बाहुजसंज्ञकः । गङ्गास्नानं कृतं पूर्वं बाहुजानां सहायतः ॥ १ ॥

‘गकटेन कुटुम्बस्य पालनं ह्यकरोत्सदा । एकस्मिन्ने दिने गत्वा ददाह वनमद्भुतम् ॥ २ ॥
 वशं देवस्य संप्राप्तो जीवा दग्धा महाबलाः । बन्धोः साहाय्यतस्तत्र कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 शुभाच्छुभफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकांतया । माघे तु जह्नुर्वीरानात्स जातः शूद्रजे कुले ॥ ४ ॥
 विपाशानिकटे देशे योजने सप्तसम्मिते । भव्यो महोद्यमो गौरः कृशाङ्गो लोचनेऽल्पदृक् ॥ ५ ॥
 बहुलोभी बहुस्त्रीको देवतातिथिपूजकः । भ्रातृहीनः शठो धूर्तः पुत्रसन्ततिवर्जितः ॥ ६ ॥
 पञ्चमे भवने राहुर्भूमियुक्तोऽल्पसन्ततिः । लक्ष्णैर्लक्षितश्चोत्तरेवेहि गरुडाग्रज ॥ ७ ॥
 बन्धोः साहाय्यतस्तत्र कृतं कर्मातिदारुणम् । पुत्रावरोधकं कर्म बलवच्चैतदेव हि ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

विन्मयं वद मे स्वामिन् सुतसौख्यविवर्द्धनम् । सर्वपापप्रशमनं लोकानां हितकारणम् ॥ ९ ॥
 श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि जन्तुदाहविनाशनम् । वनदेवी तेन कार्या पलेनार्द्धपलेन वा ॥ १० ॥
 हिरण्मयी शुभाऽऽलेख्या पत्रे वै चतुरस्रके । वनजीवास्तथा लेख्याः सर्वे तद्रूपसंहकाः ॥ ११ ॥
 प्रजापतिस्तथा कार्यो मापत्रयविनिर्मितः । राजतं पलमानं तु गणाध्यक्षं शिवात्मजम् ॥ १२ ॥
 संपूज्या पुष्पगन्धाद्यैः सा देवी कार्यसाधिनी । सा वै देया विधिज्ञाय सर्वपापपनुत्तये ॥ १३ ॥
 प्रजापतिस्तथा देयः सर्वकल्मषनाशनः । शृणुयाद्भारतं वापि पारायणाविधानतः ॥ १४ ॥
 ‘अष्टाक्षरं तथा मंत्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् । दशाग्रतं तद्द्वै वा जपेच्च विधिपूर्वकम् ॥ १५ ॥
 होमयेत्तद्वशांशेन तद्वशांशेन भोजयेत् । तावजपेत्सूर्यमंत्रं विधिवत् प्रणवादिकम् ॥ १६ ॥
 विप्रेभ्यो दक्षिणां दद्यात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापप्रणाशनम् ॥ १७ ॥
 तस्य पुत्रविबुद्धिः स्यादिह जन्मनि निश्चितम् । अकृते तु यथाशक्ति रिष्टं पदपञ्चकेऽब्दके ॥ १८ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवने नवसप्ततिम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वरूपमेवात्र सूचितम् ॥ १९ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चदशोत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परान्नं या हरेन्नारी* पूर्वजन्मनि सुव्रत । साऽत्राजीर्णेन रोगेण दुःखिता जायते ध्रुवम् ॥ १ ॥
 कुर्यान्नानाविधं चाद्रं रसेः सर्वैः समन्वितम् । विप्रेभ्यो भोजनं दद्याच्छत्तया दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ २ ॥
 होमयेच्च तयाऽन्नानि गायत्र्या त्र्यंशवेणेन तु । मुच्यतेऽजीर्णरोगाच्च पूर्वपापाच्च पुत्रक ॥ ३ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षोडशोत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवमूर्तिं च यः कश्चिदेवागारस्थितां कुधीः । भग्नां कुर्यान्नरो मोहात्परेण स्यापितां पुरा ॥ १ ॥
 अप्रतिष्ठो भवेदत्र जन्मन्यय खगाधिप । वर्षत्रयं तयाऽभत्यपूजनत्पापनाशनम् ॥ २ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तदशोत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्चाचरेद्वाजवधं मोहात्पूर्वभवे नरः । स राजयक्ष्मी विज्ञेयो घोरपापयुतो नरः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं महाभाग शृणु चात्र प्रयत्नतः । भूभूहिरण्यमिष्टान्नविल्वस्त्रप्रदानतः ॥ २ ॥
 घृतपेनुप्रदानेन क्षयरोगं न पश्यति । दानं ययानुमानेन सर्वस्वार्द्धमेव च ॥ ३ ॥

देयं द्विजवधादौ तु विचार्यात्र प्रयत्नतः । तत्क्षणं काश्यपेयात्र क्षयरोगः प्रशाम्यति ॥ ४ ॥
रिष्टेनैव विनाशः स्यात्तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टादशोत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नरी घातयेत्काचित्परगर्भं पतत्रिण । जलोदरेण रोगेण पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
गङ्गास्नानेन सततं विधिनाऽर्के मृगे स्थिते । तथा सज्जलपानेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोविंशत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वाग्विरोधी भवेद्यश्च पूर्वजन्मनि वादिनः । सोऽत्र जन्मनि मृकृत्वं व्रजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
मोहादिदं चरेत्सूत-दद्याद्दानं द्विजातये । वेदानां पुस्तकं रम्यं पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
संछाद्य बन्धनैः शुद्धैः क्षौमजैर्गुरुद्राग्रज । एतत्तत्पाक्तनाघस्य नाशनं समुदाहृतम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो विंशत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अत्र जन्मन्यसौ यन्ध्या प्राग्भवेऽभूत्सुताद्विता । अयोध्यासंभवा सुभूर्धनमर्तुसमन्विता ॥ १ ॥
पूर्वपापप्रभावेण सपत्न्या गर्भनाशनात् । जातेयं पादजाऽत्रैव दुःखार्ता सुतवर्जिता ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापप्रणाशनम् । काश्यां गत्वा सुविधिना शिवमाराध्य यत्नतः ॥ ३ ॥
व्रतैर्दानैर्महापुण्यैर्नानाविभवविस्तरैः । शिवरात्री ततः पश्चाद् दीपमालादिनेऽण्डज ॥ ४ ॥
अर्धरात्रे महानद्या मध्ये स्नानं तु कारयेत् । मंत्रैर्वैरुणसूक्तैश्च नौकायां वा पतत्रिण ॥ ५ ॥
या चैवं कुरुते सम्पत्कस्याः स्यात्सन्ततिर्ध्रुवम् ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकविंशत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परनिन्दां तु यः कश्चित्प्राग्भवे विनतासुत । कुर्यादुर्मतिमापन्नः खल्वाटो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
दद्यात्सं कविष्ठां धेनुं सर्वोपस्करसंयुताम् । ब्राह्मणाप दरिद्राय तस्माद्वोपात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वाविंशत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचित्प्राग्भवे नारी कुर्याद्राजवधं सुत । साऽत्र जन्मनि तत्काले क्षयरोगनिपीडिता ॥ १ ॥
यक्ष्मणा वै क्षयं यान्ति घातवः सर्वदेहिनाम् । घातुक्षये क्षयं याति तच्छरीरमाप्तवत् ॥ २ ॥
दृढकर्मकृतात्पापात्तस्मात्प्रोक्तं पतत्रिण । पापनाशकरं किञ्चित्कर्म चात्रैव जन्मनि ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोविंशत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या वाग्विरोधिनी नारी भर्तुः पूर्वभवे सुत । मृकृत्वं जायते तस्याश्चात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं दानं दद्याद्देवस्य पुस्तकम् । विप्राय वेदविदुषे पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
क्षौमयेच तिलान्मयस्या भोजयेद् ब्राह्मणास्तथा ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकविंशत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ॥

या काचिद्भजनं कुर्यान्नासी पूर्वमेवेऽण्डजः । प्रातिमाया देवगृहे स्थापितायाः परेण च ॥ १ ॥
अप्रतिष्ठान्विता साऽत्र जायते वै स्वगायिष । वर्षत्रयं ब्रह्मवृक्षपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीह्रदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिद्भिजो महाभाग ह्यासीदङ्गे हि धार्मिकः । गयायां द्वादशे वर्षे कृतवाञ्छादमुत्तमम् ॥ १ ॥
विधिना तेन दत्तानि काम्यश्राद्धानि तत्र वै । ततो भ्राविचलात्सूत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं लोभादत्तं न तद्धनम् । सर्वैर्मिलित्वा तद्भुक्तं स्त्रीपुत्रभ्रातृभिः सह ॥ ३ ॥
ततो बहुतये काले गतो हि यमशासनम् । शुभात्स्वर्गफलं भुक्तं पापाच्च नरकं भृशम् ॥ ४ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽप्रापि वै द्विजः । मधुगमण्डले देशे रम्ये पुण्यस्थले शुभे ॥ ५ ॥
विशालाक्षो घनी मानी सुरूपो मितदो घृणी । बहुदेशाधिकारादयः पुण्यात्सर्वं फलं त्विदम् ॥ ६ ॥
लोभी क्रूरो महाभुद्रः सदा चिन्तामगन्वितः । सन्तानमुखदीनस्तु मुरूपस्त्रीमुखोज्झितः ॥ ७ ॥
बन्धुहीनो व्ययी क्षीणः सर्वं तस्यापतः फलम् । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पवित्रां पापशोधिनीम् ॥ ८ ॥
कुबेरप्रतिमां रौक्मीं पञ्चस्वर्णमितां शुभाम् । तदर्धार्धमितां वापि निजवित्तानुसारतः ॥ ९ ॥
सम्पूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देवा ब्राह्मणाय च । लक्ष्मीनारायणं दद्याच्छुभं स्वर्णेन निर्मितम् ॥ १० ॥
शुभं लेख्यं पवित्रं च पुत्रसन्ततिवर्द्धनम् । य एवं कुरुते भक्त्या तस्य रिष्टं न जायते ॥ ११ ॥
प्रापश्चित्तेऽङ्गुले तत्र चायुः सप्ततिवत्सरम् ॥ १२ ॥

इति श्रीह्रदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिद्भिजो महाभाग ह्यासीदङ्गे हि धार्मिकः । गयायां द्वादशे वर्षे कृतं श्राद्धं विधानतः ॥ १ ॥
विधानात्तेन दत्तानि काम्यश्राद्धानि मानद । ततो भ्राविचलात्सूत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं लोभादत्तं न तद्धनम् । सर्वैर्मिलित्वा तद्भुक्तं स्त्रीपुत्रभ्रातृभिः सह ॥ ३ ॥
ततो बहुतये काले गतो हि यमशासनम् । शुभात्स्वर्गफलं भुक्तं पापाच्च नरकं भृशम् ॥ ४ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽप्रापि वै द्विजः । मधुगमण्डले देशे रम्ये पुण्यस्थले शुभे ॥ ५ ॥
विशालाक्षो घनी मानी सुरूपो मितदो घृणी । बहुदेशाधिकारादयः पुण्यात्सर्वं फलं त्विदम् ॥ ६ ॥
लोभी क्रूरो महाभुद्रः सदा चिन्तामगन्वितः । सन्तानमुखदीनस्तु मुरूपस्त्रीमुखोज्झितः ॥ ७ ॥
बन्धुहीनो व्ययी क्षीणः सर्वं तस्यापतः फलम् । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पवित्रां पापशोधिनीम् ॥ ८ ॥
कुबेरप्रतिमां रौक्मीं पञ्चस्वर्णमितां शुभाम् । तदर्धार्धमितां वापि निजवित्तानुसारतः ॥ ९ ॥
सम्पूज्य गन्धपुष्पाद्यैस्तान् देवाद्ब्राह्मणाय वै । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्सुवर्णेन निर्मितं शुभम् ॥ १० ॥
लेख्यं पवित्रं परमं पुत्रसन्ततिवर्द्धनम् । य एवं कुरुते भक्त्या तस्य रिष्टं न जायते ॥ ११ ॥
प्रापश्चित्तेऽङ्गुले तत्र चायुः सप्ततिवत्सरम् ॥ १२ ॥

इति श्रीह्रदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२७ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकृलोत्पन्नो वाताधिकनारीवान् । क्षमाङ्गः क्षीणवर्णश्च स्वदेवदृष्टिर्विनीविकः ॥ १३ ॥

देवब्राह्मणभक्तश्च किञ्चिद्देवपरायणः । करे पादे कुशस्त्रेण दंष्ट्राशृङ्गविधानतः ॥ २ ॥
 व्रणो हि जायते दीर्घो नेत्रतोदो विरश्मिता । परोक्षमपवादं च ब्रूते लोकस्य सोऽन्वहम् ॥ ३ ॥
 प्रिया तस्य शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा । अनृतं भाषते किञ्चित्किञ्चित्केशस्य कारिणी ॥ ४ ॥
 अपत्यानि मृतानीह तस्याः कानिचिदेव हि । वर्षत्रयमिता वाला म्रियन्ते माससम्मिताः ॥ ५ ॥
 केन कर्मविषाकेन मृतापत्यं प्रजायते । उदरे हि स्थितो गर्भो न प्रसूतिर्न पातनम् ॥ ६ ॥
 पृथगेवं तु भ्रातृणां मृतापत्यत्वमेव च । गतो बहुतरः कालः कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अतः पूर्वं वैनतेय तृतीयेऽथैव जन्मानि । सात्रे कुले समुत्पन्नः कश्चिद्भूमिपतिस्तथा ॥ ८ ॥
 दानव्रतदयायुक्तः प्रियाप्रीतिः परस्परम् । तस्य चापरमातुस्तु पिता मृत्युवशं गतः ॥ ९ ॥
 तदीर्घवैदिकं पुत्रैर्वित्तेन सदृशं कृतम् । मासत्रये ह्यतिक्रान्ते ज्येष्ठेनैव दुरात्मना ॥ १० ॥
 निहता भ्रातरः सर्वे भाविनोऽयस्य वै बलात् । पुत्रशोकार्तया मात्रा हृदयं ताडितं भृशम् ॥ ११ ॥
 अभिघाताच्छिलाभूताहर्भयुक्ता दिवं गता । अचिरेणैव कालेन ज्येष्ठश्चैरेण घातितः ॥ १२ ॥
 द्वितीयं जन्म चैतद्धि मृतापत्यं प्रजायते । पुरा कृतानि कर्माणि मुञ्च्यन्ते चेह मानवैः ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

मायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । लघूनामलघूनां च गर्भस्थानां हि तत्त्वतः ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौम्यायने तु संप्राप्ते ह्यनुकूलग्रहे दिने । सपत्नीकः शुचिः स्नातः पञ्चगव्येन चांजसा ॥ १५ ॥
 उपोषणादिने रात्रौ प्रातश्चानुदिते खौ । सुरभेवं सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १६ ॥
 मुशुभे भूयदेशे तु कुंजमायुषचर्चिते । कुर्यादृष्टदलं पशं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १७ ॥
 वन्मघ्ये रुषिमणीयुक्तं माधवं फलगेऽर्चयेत् । सौवर्णं राजते पक्षे सायुधं तचतुर्भुजम् ॥ १८ ॥
 उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः । जनन्या सहितान्देवान्प्रसुप्तायांस्तयाऽर्चयेत् ॥ १९ ॥
 चारुदेहं सुवेशं च चारुगुप्तं यशोऽन्वितम् । इभावहं चारुचातुं सुचारं पूजयेत्कृमात् ॥ २० ॥
 पूजनं विष्णुसूक्तेन तथा धीरसकोविदैः । पुष्पघ्नपूषगन्धार्चयेद्विधिविधुगैः ॥ २१ ॥
 सद्दिमागोऽथ तट्टिष्णोरतो देवाभिपूजयेत् । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन वै ॥ २२ ॥
 शोमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् । " यन्मया पापकेनार्घं कृतं वै पूर्वजन्मनि ॥ २३ ॥
 स्वपत्न्या वै वधो मोहात्पुत्राणां तु तथैव च । स्वकन्याहननाद्यापि भूमिद्रव्यादिलप्सया ॥ २४ ॥
 लघूनामलघूनां च हननात्पूर्वजन्मानि । यथायं वै मया प्राप्तं दुःखं नानाविधं त्विदम् ॥ २५ ॥
 तत्तदेनोविनाशाय दानं संप्रददे त्विदम् । " स्वस्त्यस्तु चेति तत्रोक्त्वा कोऽडादिति विसर्जनम् ॥ २६ ॥
 सर्पिष्यात्मनामालोच्य भुञ्जीत द्विजवन्धुभिः । ऐहिकं लक्ष्म विज्ञेयं पूर्वकर्मभिर्शंसकम् ॥ २७ ॥
 शास्त्रलोष्टादिशस्त्रार्घ्यान्तः स्याद्बालक्रीटनात् । जलाद्रग्न्याविना चाप्य ब्राह्मणाश्मादिना तथा ॥ २८ ॥
 नापेक्षे विहृतिरप्यापी भुजे तिलग्रणादिषु । वैत्रीपमानुलान्यादिनेत्रतोदादिकं तथा ॥ २९ ॥
 स्वमुमांशुपुत्रां वि घालयेत्पयतादिषु ॥ ३० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे गर्भविनाशे अप्यापोऽष्टाविंशमुत्तरदिशतापिकमहस्यतमः ॥ १२९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहात्परनिन्दां समाचरेत् । खल्वाटकम्युता सा हि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 धेनुं दद्यान्महाभाग विधियुक्तां सकम्बलाम् । तस्माद्भोगाद्भिमुख्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनत्रिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । गण्डमालारूपरोगेण संयुक्तो जायतेऽत्र वै ॥ १ ॥
 पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । गृहीत्वा कम्बलं शुद्धं नवं वेदविदे च तत् ॥ २ ॥
 कुटुम्बिने हरिद्राय दद्यादोषापनुत्तये । गण्डमालाहरं चैतद्दानमुक्तं मया त्विह ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्त्रिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलप्रीयं महादुष्टा पूर्वमासीत्स्वगाधिप । अत्र पूर्वकृतात्पुण्यान्मानुषीं संकरा स्मृता ॥ १ ॥
 धनपुत्रविहीना सा चात्र जन्मनि दृश्यते । निष्कृतिं तु प्रवक्ष्यामि प्रयागे मरणात्पुनः ॥ २ ॥
 बासात्पापं क्षयं याति पूर्वजन्मकृतं दृढम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकत्रिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पक्षाघातं तु यः कुर्यात्सभायां ब्राह्मणस्य च । पक्षाघातेन रोगेण पीडितोऽत्रैव जायते ॥ १ ॥
 दद्यान्निष्कत्रयं स्वर्णं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तस्माद्भोगाद्भिमुख्येत पक्षाघातात्पतत्रिण ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वात्रिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेत्पूर्वं या नारी द्विजवल्लभा । गण्डमालारूपरोगेण संयुक्ता जायतेऽधुना ॥ १ ॥
 पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । पूर्वपापहरं पुण्यं दद्यादत्र च कम्बलम् ॥ २ ॥
 नवं शुद्धं कुलीनाय तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । द्विजानामिच्छया दद्याद्भोजनं पापनाशनम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्त्रिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अवधीदालकं कश्चिद्ब्राह्मणस्य त्वगाधिप । वङ्गदेशे वसन् पूर्वं चात्र जन्मनि गीढजः ॥ १ ॥
 धीरः सर्वकलाभिज्ञो नानाशास्त्रविशारदः । धनधान्यरतश्चात्र चन्द्रोमुखभोगभाक् ॥ २ ॥
 विद्यादानात्कृतात्पूर्वं शृणु पापफलं तथा । क्षयरोगाकुलः क्षीणः पुत्रसन्ततिवर्जितः ॥ ३ ॥
 विप्रचालकघातोत्यात्पातकद्वि खगाधिप । महाक्रोधपरो लोभी नानादुःखैस्तथाऽऽकुलः ॥ ४ ॥
 वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य बालघातविमोचनीम् । प्रयागे वा कुरुक्षेत्रे पुष्करे वा महास्थले ॥ ५ ॥
 नैमिषारण्यके क्षेत्रे पूजयेद्दिग्बिचच्छिवान् । गन्धपुष्पैस्तथा धूपैर्लक्षसंख्यान् विधानतः ॥ ६ ॥
 ब्रह्मचर्यरतो नित्यं तदन्ते होमयेत्तथा । पड्ये चतुर्ग्ये वा कुण्डे चान्यतिलाग्न्युभात् ॥ ७ ॥
 शक्त्या च भोजयेद्दिग्वाञ्छेयान्कासागलद्भुङ्क्तः । नानाभक्ष्यफलैर्धैव वस्त्रैर्मर्त्यैस्तथाऽर्चयेत् ॥ ८ ॥
 विविधां दक्षिणां दद्याद्दुग्धीतिरिक्तां तथा । यश्चानेन विधानेन प्रापश्चित्तं समाचरेत् ॥ ९ ॥

स बालघातजात्पापान्मुच्यतेऽत्र ममाज्ञया । चतुर्दश्यामथाष्टम्यां नक्तं कुर्याद्विधानतः ॥ १० ॥
 मम ध्यानपरः सूत नित्यं भूत्वा ममाग्रतः । पूजयेदर्घ्यपाद्याद्यैर्नैवेद्यैर्विविधैस्तथा ॥ ११ ॥
 तमहं सर्वपापेभ्यो विमोक्षयामि खगेश्वर । आयुस्तस्य शतं प्रोक्तं पञ्चदशधिकं खग ॥ १२ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते यस्मात्पञ्चम्यां चन्द्रवासरे । प्रायश्चित्तेऽकृते सूत चत्वारिंशन्मिताब्दके ॥ १३ ॥
 रिष्टं स्यात् क्षयरोगेण सप्तजन्मनि निश्चयात् । ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः ॥ १४ ॥
 नहीदृशं महापुण्यं क्षयरोगविनाशनम् । पुत्रवृद्धिकरं चात्र यथा प्रोक्तं शिवार्चनम् ॥ १५ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्विंशदुत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विनाऽपराधं या नारी परपक्षं च घातयेत् । पक्षाघातेन रोगेण पीडिताऽत्रैव जायते ॥ १ ॥
 तथा निष्कमितं स्वर्णं देयं पापविशुद्धये । मुच्येताऽत्र महारोगात्पक्षाघातान्न संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चत्रिंशदुत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैकुण्ठादागतस्तत्र मथुरायां खगाधिप । जातोऽयं पुण्डरीकाक्षः सर्वभूताभयप्रदः ॥ १ ॥
 घोरे कलियुगे प्राप्ते पापाक्रान्ते महाबले । भारवतारणार्याय क्षत्रियाणां क्षयाय च ॥ २ ॥
 कृत्वा तु दुष्करं कर्म पुनर्यास्यति वै दिवि ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्त्रिंशदुत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्णापहारी सततं पुरुषः प्राग्भवेऽण्डज । कुनखी जायते सात्र महापापेन लाञ्छितः ॥ १ ॥
 दद्यात्सुवर्णं सततं स तहोपविनाशनम् । चांद्रायणत्रयं कुर्यात्तदा तहोपशान्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तत्रिंशदुत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गजघातकरी प्रोक्ता या पुंसे घातयेन्नृपम् । राजयक्षमाश्विता साऽत्र तस्मिन्भवति भ्रामिनी ॥ १ ॥
 मायश्चित्तं परं तस्याः शृणुष्वत्र खगेश्वर । यस्मिन्कृते हि विधिना पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २ ॥
 स्वर्णगोभूमिमिष्टान्नपृतपेनुतिलानि च । देयानि श्रद्धया सूत क्षयरोगाप्नुतये ॥ ३ ॥
 रिष्टं त्रिंशन्मितेऽन्दे तु प्रायश्चित्तेऽकृते त्विह ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टात्रिंशदुत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विनाऽपराधं यः पश्चिर्दृश्यं हन्यात्पगाधिप । प्राग्जन्मन्यय युक्तः स्याद्भक्तार्जुनदुर्जा भृशम् ॥ १ ॥
 भविष्यति न सन्देहस्तस्य मृत्युः मगाधिप । अपि दानशक्तिर्वापि दत्तैरत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
 त्रिंशो वर्षे महारिष्टं रक्ताधिक्यान्महाबलात् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकोनचत्वारिंशदुत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहादातयेर्दृश्यमन्यजन्मनि मानवः । सोऽत्र जन्मनि विज्ञेयो रक्तार्जुनदुर्जामिव ॥ १ ॥

प्राजापत्यचतुष्केण व्रतेन नियमेन च । सप्तधान्यप्रदानेन पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २ ॥
पापक्षये महाभाग क्षयः पापरुजोऽपि हि ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चत्वारिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मेरोः समागता येयं शक्तिर्माथुरमण्डले । सर्वभूतोपकाराय दुष्टनाशकराय च ॥ १ ॥
मासे कलियुगेऽत्रैव सर्वपापविवर्जितम् । कृत्वा चाद्भुतकर्माणि पुनस्तत्रैव यास्यति ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकचत्वारिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिबेत् । साऽत्र जन्मनि मृशस्य कृच्छ्रेणाति प्रपीडयते ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्या घोरपापहरं सुत । सुवर्णपद्मानं च सपत्रं ब्रह्मदैवतम् ॥ २ ॥
ब्राह्मणाय विधिहाय पूजिताय निवेदयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विचत्वारिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४२ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्भिन्नोत्तमो जातः किञ्चिद्विद्वत्समन्वितः । कासश्वासादिना बाधा क्षुद्रार्तिश्च तस्य वै ॥ १ ॥
क्रयविक्रयकर्ताऽस्ती कृषिवाणिज्यतत्परः । प्रिया प्रीतिपरा तस्य व्रतानामनुकांक्षिणी ॥ २ ॥
किञ्चित्क्रोधयुता सा वै कुवाक्ष्मणाश्च भाषिणी । उदरे वातजा रोगाः शिरोर्तिर्नैवतोदनम् ॥ ३ ॥
नैकोऽपि दिवस्तस्या मस्मिन् सा मुदिता भवेत् । रजोदोषात्प्रपीडयेत वेदनामिस्तयाऽऽतुरा ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ।

श्रीसूर्य उवाच ।

भर्तुः कृतं कर्म नैतत्प्रीकृतं नात्र संशयः । पूर्वजन्मनि सा शूद्री द्विजभक्तिपरायणा ॥ ५ ॥
व्रतानि विविधान्येव चक्रे वै सुसुकांक्षिणी । तद्वृष्टे धान्यराशेस्तु भक्षणाय समागताऽ ॥ ६ ॥
ब्राह्मणस्य शुभां गां वै धान्यराशिं समश्नतीम् । गृहीत्वा लकुर्वा सा वै भृशं कुप्तावताडयत् ॥ ७ ॥
सगर्भा मुरभिर्वत्स गर्भः कुक्ष्युपधावनात् । मृतः सा मुरभिर्वत्स प्रसवे दुःखिता भृशम् ॥ ८ ॥
शिशुदुःखेन मुरभिर्भृशमार्कटती मृता । तेन कर्मविपाकेन नरकं प्राप्य दारुणम् ॥ ९ ॥
पञ्चानामनुप्यमापन्ना व्रतज्ञानप्रभावतः । तृतीयं जन्म चैतद्धि मृतापत्यत्वकारकम् ॥ १० ॥
सप्तजन्मनि चैवं हि गौत्रीब्रह्मवधाद्भुवम् । नानाप्राक्कर्मणां तेषां नानापत्यार्यदुःखता ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येनापत्यं हि जीवति । अनुग्राहोऽस्म्यहं देव लोकानां दितकाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मासे नमसि संमासे ह्यनुकूलभेदेऽहनि । सप्तनीकः शुचिः स्नात औषधैः स्नानमंत्रतः ॥ १३ ॥
उपोषणं दिवारात्री प्रयोदश्यामतन्द्रितः । पूर्णमास्या दिनं प्राप्य प्रातर्भानूदये सति ॥ १४ ॥
मुरभ्यास्तु सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् । तत्रोपरि गवां स्थानं चोदश्चुल्लतमाश्रितम् ॥ १५ ॥
अर्धनायुषचारिश्च कुंकुमाद्यैः समर्चयेत् । कुर्यादष्टदलं पत्रं चित्रवर्णं मुशोभनम् ॥ १६ ॥
तत्रोपरि न्यसेद्देवं माधवं फलशेऽर्चयेत् । सौवर्णं राजते पत्रे सायुधं सचतुर्भुजम् ॥ १७ ॥

उपचारैः शुभैर्गन्धैर्पुष्पैश्च कुसुमादिभिः । विष्णुसूक्तेन सूक्तेन श्रियः सूक्तेन पूजनम् ॥ १८ ॥
 पुष्पैश्च गन्धधूपार्घ्यैश्चैदिविधैर्गुणैः । रुद्रैकादशनीभिश्च जपेद् रुद्रविधानतः ॥ १९ ॥
 तथा लक्ष्मिदैः पुष्पैर्चयेद्गन्धवारिभिः । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पापसेन वा ॥ २० ॥
 रुद्रस्यायुतहोमं च समिदाज्यादिभिश्चरेत् । एवं पृथग्विधानेन विष्णुरुद्रादिपूजनम् ॥ २१ ॥
 होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २२ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया कर्मवशतः पुरा जन्मनि दुर्धिया । गोः कृतो गर्भघातो हि लकुट्या कुक्षिघातनम् ॥ २३ ॥
 तेन वै कर्मणा प्राप्तं मृतगर्भादिकं मृशम् । मृतसन्ततिदुःखानि प्राप्यन्ते च तदेनसः ॥ २४ ॥
 तत्तदेनोपशान्त्यर्थं दानं संप्रदशम्यहम् ” ॥ २५ ॥
 स्वस्त्यस्तु चेति स प्रोक्तः कोडादिति विसर्जयेत् । सर्पिण्यात्मानमालोक्य शक्त्या वै तोषयेद्विज्ञात् ॥ २६ ॥
 भूमिद्रविणवासांसि दानं दत्त्वा विधानतः । व्रतान्ते सुरभिं दद्याद्देम द्रव्यादि शक्तितः ॥ २७ ॥
 अहशेषं ततः सर्वं भोजयेदिष्टचन्द्रभिः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते ॥ २८ ॥
 काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्घातः स्यादुपलेखनात् । शृंगिणां चोपघातानि जायन्ते व्रणघातयः ॥ २९ ॥
 जलाकुलत्वं स्पर्शोऽग्नेस्तादृक्तत्र प्रजायते । नार्यगे विकृतिन्याधी मुखे तिलव्रणादिकम् ॥ ३० ॥
 पितृजामातुलान्यादेर्विधवारिंश्च जायते ॥ ३१ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायस्त्रिचत्वारिंशदुत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिबेत् । प्रदरेणातिदुःखेन साऽत्र जन्मनि पीडयते ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्याः प्रदरं नाशयेन्महत् । दद्याद्रत्नमयं पद्मं सपत्रं ब्रह्मदैवतम् ॥ २ ॥
 ब्राह्मणाय सुशीलाय पूजिताय यथाविधि ॥ ३ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायस्त्रिचत्वारिंशदुत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यो विप्रस्त्रिविधं वै सुरां पिबेत् । मृत्रावरोधरोगेण सोऽत्र मृत्युवशं व्रजेत् ॥ १ ॥
 चिह्नेन श्यावदन्तेन लक्षितः पापजः सदा । सप्तजन्मनि रोगेण मृत्रकृच्छ्रेण नश्यति ॥ २ ॥
 दद्यात्प्राक्पापजात्सूत प्रायश्चित्तं न विद्यते । पापक्षयार्थं विधिवत्कृच्छ्रं सान्त्तननं चरेत् ॥ ३ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायः पञ्चचत्वारिंशदुत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अकामतश्च या नारी वैश्यघातनतत्परा । पूर्वजन्मनि पक्षीन्द्र साऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
 गार्ग्यदत्तमाक्रान्ता दुष्टपापप्रयोजिता । महारिष्टेन सा याति यमलोकं स्वगाधिप ॥ २ ॥
 चत्वारिंशन्मिमे वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ ३ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायः षट्चत्वारिंशदुत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

याचिरपूर्वभवे पुण्या मुखजाऽत्र च बाहुजा । देवे सारस्वते प्राप्ता सर्वकर्मान्विता सती ॥ १ ॥

क्षयरोगयुता चात्र युवभावे खगाधिप । प्राक्पापाद्दुस्तरात्सूत कंठपादादिसम्भवात् ॥ २ ॥
निष्कृति कदली दद्यात्सुवर्णत्रयसंयुताम् । भोजयेद्वाह्मणान्यश्चाच्छिवपूजनतत्परान् ॥ ३ ॥
या त्वेवं कुरुते भक्त्या कदलीदानमुत्तमम् । नश्येच्च श्वयरक्तस्याः सुखमाप्नोति वै ध्रुवम् ॥ ४ ॥
आयुर्वर्षाणि पष्टिः स्यात्तथा सप्ततिसंख्यकम् ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तत्वारिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नरोऽतिबलौत्कर्पात्परिहर्षां कामयेत्पुरा । इह वै यौवने प्राप्ते सोन्मादी जायते भृशम् ॥ १ ॥
दद्यात्सुवर्णशतकं देवं सौवर्णं शक्तितोऽण्डज । मृगं स्वर्णमर्प्य तद्वत्पूजयित्वा विघानतः ॥ २ ॥
भोजयेद्वाह्मणान्भक्त्या होमयेच्च जपेत्तथा । गाधर्त्रीं विधिना सूत सोन्मादान्मुच्यते त्विह ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टत्वारिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत परस्वर्णोपहारिणी । साऽत्र जन्मानि रोगेण कुनखाख्येन बाध्यते ॥ १ ॥
दद्यात्सुवर्णशतकं विप्राय विनतात्मज । सुवर्णस्तेयपापेन मुच्यतेऽपिब जन्मानि ॥ २ ॥
चान्द्रायणत्रयं चैव कुर्यान्मासे तु कार्तिके ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकौर्वाचादुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैश्यहा यो भवेत्पूर्वं भवे ना चात्र निभ्रजाः । रक्तार्जुदेन रोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
व्रतं चरेन्महाभाग प्राजापत्यचतुष्टयम् । सप्तधान्यस्य दानेन रक्तार्जुदविनाशनम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पंचाशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिन्म्लेच्छकुलोत्पन्नो बहुद्वय्यान्वितः सुधाः । स्वधर्मानिरतश्चापि दयालुः सत्यसंयुतः ॥ १ ॥
त्यागी शूरो महोत्साही देशे केरलके मुत । स्वामिधर्मपरो नित्यं सपत्नीकः सपुत्रकः ॥ २ ॥
प्रजाः पालयतस्तस्य शूरस्याऽपि महात्मनः । दुष्टाः प्रजाः क्रोधयुक्ता बभूवुर्द्विमुखस्तदा ॥ ३ ॥
तस्मिन्काले त्वभृदुद्धं घोरं तस्मिन्पुरे तदा । संग्रामभूमी ॥ मृतो यवनश्च सपुत्रकः ॥ ४ ॥
तस्य पत्नी महाभागा साध्वी पतिपरायणा । तस्मिन्मृते मृता सा तु भर्तुः प्राणावलंबिनी ॥ ५ ॥
घातयित्वा ॥ शस्त्रेण स्वशरीरं पवित्रता । मृते पत्यो न जीवामीत्युत्तवा मृतवती तदा ॥ ६ ॥
तद्गुणात् साज्जकालेऽपि दिवि प्राप्ता सभर्तुका । मुत्तवा तत्र महाभोगान्शामिप्राग्धर्मसम्भवान् ॥ ७ ॥
नानाप्रजाघातजानि पापान्ययं बुभोज सा । क्षीणात्पुण्याच्चया जज्ञे म्लेच्छदेशे ॥ तत्पतिः ॥ ८ ॥
सिन्धोः पश्चिमभागे तु शतयोजनसम्मिते । गौगः सुरूपो दीर्घश्च बहुविद्याविशारदः ॥ ९ ॥
नानाभोगसुखयुक्तो गजयूयैः समावृतः । पत्युश्चरयत्संकीर्णस्तथा भैरवशामनः ॥ १० ॥
महोदधः पुत्रपौत्रादयश्चात्यंतसुखसंयुतः । देशेदेशेऽधिकारी च स म्लेच्छः श्रियवीर्यवान् ॥ ११ ॥
सौसाहाय्यान्महाभाग तथा पुत्रसमान्वितः । सुखैर्भर्ययुता साऽपि यवनी तदग्रा निद ॥ १२ ॥
सपुत्रः प्राक्पद्माय्याच सोऽप्यत्रैव महाप्रभुः । पुत्रं जन्मफलं शोक्तं ससाहाय्यान्मायि ॥ १३ ॥
स्वामिधर्मकृतात्पुण्याचद्वयमरणादपि । भविष्यति गतिस्तेषां पूर्वपुण्यान्मया ॥ १४ ॥

पञ्चाशीतिसमायुः स्यान्नच रिष्टेन तन्मृतिः । रिष्टं पञ्चाशत्तमेऽब्दे स्वदेहान्तसमं सुत ॥ १५ ॥
 शस्त्रप्रहरैर्विविधैः प्राप्स्यत्यत्र रणाङ्गणे । प्रजापीडनजात्पापात्तदर्थं नात्र संशयः ॥ १६ ॥
 दद्यात्कालनरं तत्र ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । देयो हिरण्यमयस्तद्वज्रजः शतपलात्मकः ॥ १७ ॥
 कुरुक्षेत्रादितीर्थेषु संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । सर्वोपस्करसंयुक्तः देयश्चायं तु पुत्रक ॥ १८ ॥
 महारिष्टहरं प्रोक्तं प्रायश्चित्तमिदं महत् । नातः परतरं प्रोक्तं दानात्कालनरात्कचित् ॥ १९ ॥
 इति श्रीशृङ्गसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय एकपचाशदुत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्यौवने नारी रमयेत्स्वेच्छया परम् । बलात्कारेण पुरुषं साऽत्रोन्मादेन पीडयते ॥ १ ॥
 तत्पापनाशनं श्रेष्ठमुपायं शृणु यत्नतः । कृत्वा सुवर्णजं वार्युं मृगं हैमं च वाहनम् ॥ २ ॥
 सर्वोपस्करसंयुक्तं दद्याद्विप्राय धीमते । न प्राप्नोति तदोन्मत्तभावं दानप्रभावतः ॥ ३ ॥
 इति श्रीशृङ्गसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विपचाशदुत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रपुहारी च यः पूर्वं जन्मन्यत्रैव जन्मनि । श्लेष्मरोगेण सततं बाध्यते विनतासुत ॥ १ ॥
 दद्यात्तत्पापनाशाय त्रिषु विप्राय धीमते । पलानां त्रिशतं शुद्धं तस्माद्रोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीशृङ्गसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिपचाशदुत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पत्यौ जीवति या जाराद्गर्भं धृतवती पुरा । सा चात्र पादजा दुष्टा न च गर्भं दधाति वै ॥ १ ॥
 काश्यां वासान्महाभाग श्रद्धया रुद्रपूजनात् । कन्याविवाहात्सततं दरिद्रद्विजपालनात् ॥ २ ॥
 धारयिष्यति सा गर्भं प्रायश्चित्ताद्ययोदितात् । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं चत्वारिंशन्मिसेऽब्दके ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत पञ्चशीत्यब्दजीवनम् ॥ ४ ॥
 इति श्रीशृङ्गसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतु पचाशदुत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आखेटकं विना यस्तु हस्तिनं प्राग्जघान वै । सोऽत्र जन्मनि जायेत सर्वकर्मस्वसिद्धिकृत् ॥ १ ॥
 तस्मिन्नेव तदा काले तस्य रिष्टं प्रकीर्तितम् । तस्य विंशतिमे वर्षे खग शस्त्रान्मृतिर्भवेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीशृङ्गसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चपचाशदुत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः फश्चिद् ब्राह्मणो सूत चलोत्कर्षेण मन्दधीः । रमयेत्प्राग्भवे सोऽत्र महोन्मादी प्रजायते ॥ १ ॥
 पापादमाध्यगोऽपि तस्य मुक्तिर्न जायते । त्रिपते रिष्टयोगेन सोऽन्माद्यत्र च जन्मनि ॥ २ ॥
 इति श्रीशृङ्गसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्पचाशदुत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी मोहाल्लोभाद्वेत्रपु । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र श्लेष्मरुक्संयुता भवेत् ॥ १ ॥
 शतप्रपलं दद्यान्नपु तत्पापशुद्धये । तत्पापस्य क्षये सूत श्लेष्मरोगस्य नाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीशृङ्गसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपचाशदुत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९७ ॥

अरुण उवाच ।

विप्रवंशे समुत्पन्नः शक्तिमान् वेदपारगः । धनधान्यसुरोपेतश्चेष्ट्योलुब्ध जनान्वितः ॥ १ ॥
 सुप्रतः शक्तिमान्वीरः किञ्चिद्वाधिसमन्वितः । इन्द्रियाणां वलं हत्वा मेही वै जायते भृशम् ॥ २ ॥
 उद्वर्तितसृग्वातः किञ्चिद्देहे प्रवर्तते । तस्य प्रिया, शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ ३ ॥
 सत्यवाक् सत्यपा लोके व्रतानामनुकांक्षिणी । चद्रुपुत्रान् हि सुपुत्रे कथञ्चित्कोऽपि जीवति ॥ ४ ॥
 अथवा मृतपुत्रा च पुत्र्यो जीवन्ति वा न वा । केन कर्मविपाकेन सत्यं वद् दिवस्पते ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि विप्रस्तु प्रतीक्ष्यां समजायत । तस्य गेहे स्थिता कन्या प्रौढा साऽभूत्किंपदिनैः ॥ ६ ॥
 भूरिद्विगणलोभेन वृद्धविप्राय साऽर्पिता । घनं विप्रस्य तत्पित्रा हतं कन्याबलेन वै ॥ ७ ॥
 यावत्कन्याऽभवत्प्रौढा पतिसङ्गमकांक्षिणी । पतिभक्तिपरा नित्यं यावत्कन्या सुतार्दिनी ॥ ८ ॥
 किञ्चिद्द्वेषं व्यक्तिक्रान्ते वृद्धविप्रो मृतश्च वै । सा चाला विधवा जाता पत्युपत्यार्यदुःखिनी ॥ ९ ॥
 व्रतवीर्यरता नित्यं सत्यानामनुकांक्षिणी । बहुवर्षस्तथा वत्स नियमः ओषिष्ठं वपुः ॥ १० ॥
 पित्रा घनं गृहे भूरि त्वर्पितं कन्यकाकृते । अयं कालवशात्प्राप्ता मूर्तिं वै ब्राह्मणी स्तनः ॥ ११ ॥
 सा पुत्री ह्युदरे भूत्वा ह्यगमजन्मजन्मनि । कन्या बहुविधास्तस्या निराधारा मृताश्च वै ॥ १२ ॥
 तेन कर्मप्रभावेण बहुकन्याजनिः किल । तद्भार्यायाश्च गर्भे वै जायते मृदिच्छिन्ने ॥ १३ ॥
 पुनर्जन्म पुनर्मृत्युर्जायते निष्कृतिं विना । कन्याविक्रयकर्ता च रौरवे नृचे ननः ॥ १४ ॥
 यातना बहुधा मुक्ता वर्षाणाञ्च सङ्ग्रहकम् । पश्चान्मानुष्यमापन्नो मृतपुत्रोऽपि ॥ १५ ॥
 इदं जन्म चतुर्थं वै पुत्रीजन्म हि यत्र वै । मृतपुत्रो मुक्तो गर्भस्तेन वै कन्या च नः ॥ १६ ॥
 भार्या तस्याऽपि विप्रस्य पूर्वजन्मनि मानद । भर्तृविद्वेषिणी जात्रा न ह्यन्यत्तु जनिः ॥ १७ ॥
 तेन कर्मविपाकेन भूरि कन्या मृताः सुतः ॥ १८ ॥

आचार्याय ददेते च नानादोषप्रशान्तये । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ३० ॥
 जिह्वारदनदन्तोष्ठव्रणो वातादितो भवेत् । नृपचौराग्निहानिश्च विच्छादेश्व यतस्ततः ॥ ३१ ॥
 तस्य मानेन मनसा दूषते मृशमाधिना । सर्पिण्यात्मानमालोक्य प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ ३२ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टपचाशदुत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२५८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या ताम्रहारिणी नारी लोभात्पूर्वभवे सुत । औदुम्बरेण रोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
 पापं विचार्य यत्नेन ताम्रं दद्याच्च शक्तितः । तस्माद्दानान्महाभाग पापं नश्यति तत्सणात् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनषष्ट्युत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२५९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चित्क्षेत्रकुले जातः प्रागसौ चारणस्त्वह । गौरः कलानिधिर्वीरो धनपुत्रसमन्वितः ॥ १ ॥
 द्विजाङ्गताडनात्पूर्वं ददूरोगनिर्घडितः । उमामादेश्वरादानास्तीवर्णोच्छक्तितोऽण्डज ॥ २ ॥
 पूर्वपापविशुद्धिः स्यात्तिलाज्यमधुहोमतः । गायत्र्या दशसाहस्रजपाद्वाहाणभोजनात् ॥ ३ ॥
 तदन्ते कपिलादानात्सूर्यभक्तिप्रसादतः । नाशमायाति स क्षिप्रं ददूरोगोऽतिदारुणः ॥ ४ ॥
 न चासौ रोगजं दुःखमाप्नोतीह ममाज्ञया । रिशमाप्नोति पृथग्दे प्रायश्चित्तविवर्जनात् ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः षष्ट्युत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विजवरो ह्यासीद्देशे मगधके पुरा । धनधान्यसमायुक्तश्चोन्नतकर्मा महोद्यमी ॥ १ ॥
 तीर्थयात्राप्रसंगात्स गयापामगमत्स्वग । स चकार गयाश्राद्धं प्रयागे ज्ञानमाचरत् ॥ २ ॥
 स प्राप्य स्वर्गं शीघ्रं कृतवान्कर्म दाणरुम् । ग्रामे निवसतश्चान्यक्षत्रियस्य त्वगाधिप ॥ ३ ॥
 ददाह भवनं रम्यं शत्रुभावात्स दुष्टभीः । तत्र जीवा भूरि दग्धास्तथा वत्ततरी शुभा ॥ ४ ॥
 फालगुनेन ॥ प्राप्तः यमसादनमद्भुतम् । पापाच्च नरकान् मुक्त्वा महात्रासकरान् त्वग ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः क्षत्रियोऽधुना । गंगायाः प्रान्तरे देशे नानापुण्यप्रदे शुभे ॥ ६ ॥
 स शूरो बलवान्धूर्तो धर्मे स्वल्पमतिः शठः । बुद्ध्याऽधिकः प्रचारी च पैतृकस्वल्पवित्तभाक् ॥ ७ ॥
 स कन्यश्च सपत्नीको बंधुभृत्यसुखान्वितः । धर्मादिदं तथा पापात्फलमत्र शृणुष्व हि ॥ ८ ॥
 गोवालवत्सकवधाजीवघातादपुत्रकः । पञ्चपञ्चमितान्दान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
 बालगोवातजान्याशु पापानि सुतहानि हि । गोराशिगे शूनी सोमात्पृष्ठे जीवे मृगस्थिते ॥ १० ॥
 चिन्त्यं लग्नादिदं सूत पृच्छकस्यात्र जन्मनि । पूर्वे या स्त्री सहायाऽऽसीन्मृतवत्साऽत्र सा सुत ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्सर्वपापविशोधिनीम् । सुतवृद्धिकर्त्री धन्यामिह जन्मनि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधिनीम् । सप्तस्वर्णमिता कार्या सुरभी च हिरण्यमी ॥ १३ ॥
 षडधर्मितका वाऽपि निजविद्यानुसारतः । संपूज्य विधिबन्धनैर्देया विप्राय धीमते ॥ १४ ॥
 गार्ग्यः पञ्चमिर्तिष्ठस्तथा पशुपतिः सुत । मापाभ्यां च तथा बह्विज्जिवाः मापचतुष्कजाः ॥ १५ ॥
 देवाश्च विपिना सूत पूर्वपापाऽपनुत्तये । जपेत्पशुपतेर्मंत्रं सहस्रं रिशनाशनम् ॥ १६ ॥

होमयेच्छद्भांशेन रुद्रस्याग्रे प्रयत्नतः । शृणुवाद्वा हरेर्वैशं दशादित्या विधानतः ॥ १७ ॥
यः कुर्याद्विविधस्तुत प्रायश्चित्तं त्रिधा भवन् । जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा जन्मन्यत्र खगाधिप ॥ १८ ॥
सप्तपञ्चमिताब्दान्तं प्रायश्चित्तेन जीवति । पञ्चपञ्चमिताब्दान्ते रिष्टं चाकृतनिष्कृते ॥ १९ ॥

इति श्रीह्रस्वसूर्यलगात्तवादे कर्मविपाके अप्याय एकपट्टचरद्विरताविक्रमस्ततः ॥ १२११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्सत्रकुले कश्चिन्नृतिशस्त्रविशारदः । नासके राजमन्त्री च स्वामिधर्मरतः सुवी ॥ १ ॥
शिवभक्तिपरो धीमः स्त्रीपुत्रघनसंतुतः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यः स्वशक्तितः ॥ २ ॥
भृशस्यावाहनादीनि विविधानानि पर्वसु । सुवर्णविलपायाणि वस्त्राणि विविधानि च ॥ ३ ॥
नृपाज्ञया गतः सोऽयं नृपः शङ्खपुरं प्रति । गाधो नीता महाभाग तेन शङ्खपुरात्ततः ॥ ४ ॥
तत्रैका सुरभी सूत ह्यासन्नप्रसवा हता । तेनाऽऽज्ञतेन तेनाऽपि ताडिता सा भृशकुला ॥ ५ ॥
गर्भपातोऽभवत्तस्या भृशं तद्यष्टिताडनात् । मृता सा तेन दुःखेन गर्भपातेन चाण्डज ॥ ६ ॥
तेन स्वामिरतेनाऽपि कृतं तत्कर्म दारुणम् । महापापं कृतं तेन भाविनोऽयस्य गौरवात् ॥ ७ ॥
साहाय्यतश्च कस्यापि कृतं कर्म शुभाशुभम् । अयं किंचिद्वृत्ते काले प्राप्य धर्मपुरं प्रति ॥ ८ ॥
पापाहुष्टफलं भुक्त्वा शुभाच्छुभफलं तया । पुण्यपापाविशेषाच्च स्वामिधर्मरतेस्तया ॥ ९ ॥
नानादानाद्गणिकचात्र सन्निहत्यापुरेऽजनि । पञ्चयोजनविस्तीर्णे स च मध्यस्वरूपधृक् ॥ १० ॥
रक्तः श्यामोऽप्य मतिमान्नात्युच्चः समदेहधृक् । राजप्रचारी विबुधोऽमितदः स्त्रीसुखान्वितः ॥ ११ ॥
पितृमातृसुखैर्हीनो नानास्यानाऽधिकारवान् । पितृभ्योऽप्याधिको मानी यश्च स्त्री बहुमित्रयुक् ॥ १२ ॥
समायां चतुरो धीरो बहुमान्यः प्रियंवदः । धनधान्यसुखैर्भर्यवदुस्त्रीभोगभाणिद ॥ १३ ॥
पुण्यादिद्वै तया पापाहोभी पापरतः क्वचित् । हवी घूर्तोऽलसो द्वेषी स्वरूपसन्ततिसंतुतः ॥ १४ ॥
कृशैर्मयैर्मनोदुःखैर्युज्यते च क्वचित्क्वचित् । गोबालवत्सकञ्चालात्माकृपापादत्र चाण्डज ॥ १५ ॥
अष्टपञ्चाशदब्दान्तं जातपुत्रविनाशकः । गोबालब्राह्मणवधात् स्त्रीपुत्राणां विनाशकः ॥ १६ ॥
गोबालस्त्रीद्विजबचात्पापाद्दशविनाशनम् । सहायलक्षणं सर्वं वक्ष्याम्यत्र खगेश्वर ॥ १७ ॥
गोप्रहे ये सहायाः प्राक् तेऽत्र प्रष्टुः सुता मृताः । चिह्नमंगे त्विदं सूत प्रष्टुरत्रैव जन्मनि ॥ १८ ॥
गवां दण्डाभिघाताद्दि ह्यंत्रराशिस्तनौ गतः । लक्षणैरेभिराद्वयस्य प्रायश्चित्तं वक्ष्याम्यहम् ॥ १९ ॥
त्रिपलैर्निर्मितां चैव घेतुं कुर्याद्विरण्मयीम् । पत्रे लेख्यां यथाकारां सगर्भाभिरणान्विताम् ॥ २० ॥
तदर्धाधर्मितां वापि निजविज्ञाऽनुसारतः । संपूज्य गन्धपुष्पादीर्मन्त्रैश्चाऽपि विशेषतः ॥ २१ ॥
ताञ्च दद्याद्विज्ञाय मन्त्रमेतदुदीरयन् ॥ २२ ॥

मन्त्रः ।

“ मया ज्ञानात्तयाऽज्ञानात्पीडिता सुरभी पुरा ।

तदोपशमनायैव ददेऽहं त्वां हिरण्मयीम् । देवि त्वं मम पापानि तत्क्षणाद्रस्मसात्कुरु ” ॥ २३ ॥

इत्युच्चार्य नरो दद्यात्पूर्वपापाद्विमुच्यते । सुवर्णैकमितं तद्वद्वयात्पशुपतिं विभुम् ॥ २४ ॥

स्त्रीपुत्रघनघान्पादेः सुतं वै भवति ध्रुवम् । नैवं विधानं यः कुर्यान्न च पुत्रमुखं भवेत् ॥ २५ ॥

प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं चत्वारिंशन्निवेष्ट्यदे । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुश्चतुःसप्ततिं वै समाः ॥ २६ ॥

इति श्रीह्रस्वसूर्यलगात्तवादे कर्मविपाके अप्यायो द्विपट्टचरद्विरताविक्रमस्ततः ॥ १२१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्पूर्वभवे कश्चिदम्बष्ठो द्रव्यसंयुतः । विद्याभ्यासरतो नित्यं धर्मकर्मसमन्वितः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन चान्यानि दानान्यपि विजानता । पापमाचरितं तेन गौरवादेव तस्य च ॥ २ ॥
 कालयोगेन संप्राप्य ब्राह्मणेन कुटुंबिना । स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं घटे लोहमये स्थितम् ॥ ३ ॥
 पुनर्दत्तं न तत्तस्मै लोभोपहतचेतसा । कुटुंबेन मिलित्वा तद्भुक्तमन्यैस्तदीयकैः ॥ ४ ॥
 कालयोगेन संप्राप्तो ह्यम्बष्ठो यमसादनम् । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥
 पूर्वदानप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना । देशे प्रभासके रम्ये गौरः पित्ताऽधिको घृणी ॥ ६ ॥
 घाचा मधुरया युक्तो राजकर्मरतः सुधीः । दर्शनीयो नातिह्रस्वः नात्युच्चः क्रोधवर्जितः ॥ ७ ॥
 सुखी स्त्रीमानसंयुक्तः सदा सोऽतिधनैर्युतः । पुण्यादिदं तथा पापाहोमवान्परतः कश्चित् ॥ ८ ॥
 धूर्तः शठोऽल्पबो धर्मी स्वल्पधर्मा कृपास्वितः । द्रव्यैर्मनोहरैर्दानैः पुत्रसंततिदुःखदः ॥ ९ ॥
 ब्रह्मस्वभक्षणार्पूर्वं फलमत्रास्ति निश्चितम् । लक्ष्मैतदङ्गजश्रेष्ठ पृच्छकस्याऽत्र जन्मनि ॥ १० ॥
 जन्मलघ्नात्सुते राशौ घटे पापसमन्विते । सहायलक्षणं सर्वं वक्ष्याम्यय खगेश्वर ॥ ११ ॥
 पुत्राश्भावो ब्राह्मणो ह्यल्पस्त्रीसुखसंयुतः । लक्षणैरेभिराढ्यस्य पृच्छकस्यात्र जन्मनि ॥ १२ ॥
 मायाश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविशोधनम् । लक्ष्मीनारायणः कार्यः सुवर्णद्वयनिर्मितः ॥ १३ ॥
 तदर्धेन तदर्धेन निजविज्ञानुसारतः । स्थापयित्वा घटे लौहे सधृते बद्धवेष्टितम् ॥ १४ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्ब्राह्मणाय प्रदापयेत् । चतुर्विंशसहस्राणि गायत्रीं च जपेत्ततः ॥ १५ ॥
 होमयेच्च यथाशक्ति कुण्डे वा स्थण्डिले शुभे । धृतमिश्रांस्तिलाञ्जस्तथा तत्र विप्रांश्च भोजयेत् ॥ १६ ॥
 मम जन्मदिने पश्चादाचरेद्भुक्तमुत्तमम् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः ॥ १७ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यात्सस्त्रीकस्यात्र जन्मनि । नैवं विधानं यः कुर्याद्विप्रद्रव्यादिनाशने ॥ १८ ॥
 न स्यात्पुत्रसुखं तस्य नापि स्यात्परमा गतिः । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं पश्चाद्दग्धतकैः ॥ १९ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः सप्तसप्तमितान्दके । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २० ॥

इति श्रीद्वसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टावध्वनिषष्ट्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वङ्गदेशे ह्यभूत् कश्चिच्छूद्रः स्वविरतायुतः । ग्रामाऽपिपञ्चोद्ग्रदण्डो विष्णुभक्तिपरो दृढः ॥ १ ॥
 गत्वा च कुरुक्षेत्रे सर्वस्वं विधिना ह्यदात् । प्राप्ते सूर्यग्रहे सूत विप्राय च कुटुंबिने ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य गौरवात् । कौमारे पर्विता विप्रपत्नी चाऽतिशुभानना ॥ ३ ॥
 कामलुब्धेन धृष्टेन पतिस्तस्याः प्रपीडितः । दिनेः कतिपर्येव गतस्तु यमशासनम् ॥ ४ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ ५ ॥
 क्षयरोगसमायुक्तो विंशे वर्षे खगाधिप । प्रायश्चित्तायकरणाद्दुःखादेर्हान्तरं गतः ॥ ६ ॥

इति श्रीद्वसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टावध्वनिषष्ट्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

धनतेय महाभाग शृणु चास्य विचेष्टितम् । यमूय बाहुजः कश्चित्पीठे जालंधरे पुरा ॥ १ ॥
 नृपतिश्चैकदेशस्य धर्मशास्त्रक्रियान्वितः । चट्सीपुत्रमयुक्तो धनधान्यसमृद्धिमान् ॥ २ ॥
 दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो विधानतः । भृशट्याश्वहिरण्यादिगृह्याग्रानि च पर्वसु ॥ ३ ॥

गयाश्राद्धं कृतं चाऽपि यथाविभवविस्तरात् । अयाऽऽगत्य स्वके देशे भाविनोऽर्थस्य गौरवात् ॥ ४ ॥
 कदाचिन्मृगयां प्राप तत्र तीर्थाद्दुपागताः । स्वशत्रुपुरजाः प्राप्ता लुण्ठितास्तेन ते तदा ॥ ५ ॥
 तत्रैको ब्राह्मणश्चापि सपत्नीको हि लुण्ठितः । तत्पत्न्या गर्भपातोऽभूत्तादनात्सा विचेष्टिता ॥ ६ ॥
 मृता वै तेन दुःखेन गर्भपातेन तत्क्षणात् । एवं बहुसहायादयः पृच्छकोऽतीव दुष्टधीः ॥ ७ ॥
 पापमाचरितं तेन दुष्कर्मप्रेरणादिना । स च तत्कर्मणा युक्तः काले धर्मपुरं गतः ॥ ८ ॥
 भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा । गयाश्राद्धप्रभावेण स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ९ ॥
 ऐरावत्याः परे भागे पञ्चयोजनसम्मिते । देशे स गौरो मतिमान् मुरूपः प्रियवाग्वृणी ॥ १० ॥
 दाता भोक्ता यशस्वी च बहुमान्यो जनप्रियः । पौत्तिको नाऽतिदीर्घश्च पुष्टांगो बहुमित्रभाक् ॥ ११ ॥
 धनधान्यसुखैश्वर्यचक्रुस्त्रीभोगभागिह । देशेदेशेऽतिविख्यातः शूरो राजजनप्रियः ॥ १२ ॥
 मध्यमे चैव वयसि धनवाहनभोगभाक् । पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् ॥ १३ ॥
 शठो घूर्तोऽभिमानादयो वृथा व्यापारकृत्तया । कुशीर्मयैर्मनोदुःखैः कदाचिद्वै प्रपीडयते ॥ १४ ॥
 स कन्यापुत्ररहितो ब्राह्मण्या गर्भपातनात् । तद्वधाच्च महाभाग न हि जीवन्ति तत्सुताः ॥ १५ ॥
 यैर्मिलित्वा सदायैः प्राक्कृतं कर्मोऽतिदाकृणम् । मष्टुरत्रैव ते पुत्रा मृता दुःखप्रदाः सदा ॥ १६ ॥
 चिद्धमत्र जुर्लुप्राञ्चोन्नराक्षिणो गुरुः । चन्द्रश्वापेश्वरेणादयः स्त्रीपुत्रसुखनाशनः ॥ १७ ॥
 लक्ष्मणैरभिरादयस्य प्रष्टुरत्रैव जन्मनि । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापात्ममुच्यते ॥ १८ ॥
 उमामहेश्वरी कार्या सपुत्रौ च हिरण्ययी । पत्नीः पञ्चमितिः पत्रे चतुष्कोणे प्रयत्नतः ॥ १९ ॥
 तद्वर्धार्थमितैर्वाऽपि निजविचाऽनुसारतः । गन्धपुष्पादिकैः पूज्यः षोडशैरुपचारकैः ॥ २० ॥
 देयास्ते च विधिज्ञाय मंत्रमेतत्सुदीरयेत् ॥ २१ ॥

मन्त्रः ।

“ ददेऽहं त्वां महादेव सपत्नीकं सपुत्रकम् । प्राक्पापाद्गर्भपाताच्च मुंच मां जगदीश्वर ॥ २२ ॥
 त्वं पापनाशक स्वामिन् मम पुत्रप्रदो भव ” ॥ २३ ॥
 इत्युच्चार्य नरो दद्यात्पूर्वपापात्ममुच्यते । तद्वत्फलैकप्रमितां ब्राह्मणीं गर्भसंपुताम् ॥ २४ ॥
 स्वर्णं च तन्मितं दद्याद्देवुं विप्रवराय च । लक्ष्मीनारायणं चाऽपि तदर्थं च तदुन्मितम् ॥ २५ ॥
 हेमं रविं प्रदद्याच्च पूर्वपापाऽपनुत्तये । पूर्व जपेच्च गायत्रीं देवीं दशसहस्रकम् ॥ २६ ॥
 त्रिंशत्सहस्रं विधिवत्रैवर्णं ध्येयकं जपेत् । तथा दशसहस्राणि जपेदष्टाशरं सुत ॥ २७ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् । जापकेभ्यः प्रदद्याच्च सौवर्णीं पापनाशिनीम् ॥ २८ ॥
 आज्यावलोकनं कुर्यादभिषेकं तु कारयेत् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः ॥ २९ ॥
 तस्य पुत्रविबुद्धिः स्यादिह जन्मनि न क्षयः । षडशीतिमिताब्दांतं जीवेत्पापविशोधनात् ॥ ३० ॥
 बहुपुत्रसुखैश्वर्यं भुक्त्वाऽन्ते स्वर्गमाप्नुयात् । नैवं करोति यो मोहाल्लोमात्पापविशोधनम् ॥ ३१ ॥
 न जीवन्ति सुतास्तस्मिन् जीविते नात्र संशयः । अष्टपाष्टिमिते वर्षे रिष्टे चाकृतनिष्कृतेः ॥ ३२ ॥
 जन्मत्रयमपुत्रः स्याद्ब्राह्मण्या गर्भनाशनात् । शनी मेपगते जातो मृगत्ये निषेनं भवेत् ॥ ३३ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ३४ ॥

इति श्रीटहसूर्यार्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पंचपष्टपुत्ररक्षिणाधिकनवसंतमः ॥ १२१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजमंत्री द्विजः कश्चित्प्राग्भवे पृच्छकस्त्वसौ । कालिङ्गदेशे मतिमान् स्वामिधर्मरतोऽभवत् ॥ १ ॥
 उग्रदण्डो महातेजा बहुविद्याविशारदः । शिवभक्तिपरः शूरः स्त्रीपुत्रधनसंयुतः ॥ २ ॥
 अददद्बहुदानानि ब्राह्मणेभ्यः स्वशक्तितः । ततः पद्मविशके वर्षे गयाश्राद्धं चकार सः ॥ ३ ॥
 काम्यश्राद्धानि विधिवदत्तवान् गरुडाग्रज । पुनरागत्य त्वरितं कृतवान् कर्म दारुणम् ॥ ४ ॥
 वैरभावाच्च सततं तेन वै विनतामुत । ध्वस्ता निजपुराट्टिमास्तथा प्राक्तद्वनं हृतम् ॥ ५ ॥
 सर्वं समर्पितं राज्ञेऽनीत्या किञ्चित्स्वकं कृतम् । राजसाहाय्यतः सर्वं पापमुग्रमुपार्जितम् ॥ ६ ॥
 ततः किञ्चिद्वत्ते काले प्राप्तो धर्मपुरं प्रति । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गफलं तया ॥ ७ ॥
 पुण्यपापाऽविशेषाच्च गयाश्राद्धप्रभावतः । प्राक्तनक्षेत्रसंस्काराज्जातः क्षात्रकुलेऽयुना ॥ ८ ॥
 देशे वैपाशिके रम्ये रक्तगीरः सुरूपधृक् । बहुस्त्रीपुत्रमित्राढ्यो बहुभृत्यसमन्वितः ॥ ९ ॥
 देशाध्यक्षोऽस्ति तेजस्वी शूरो राज्याऽधिकारवान् । दाता भोक्ता कलाऽभिज्ञः स्वधर्मपरिपालनः ॥ १० ॥
 आदिमध्यावसानेषु सुखैश्वर्यसमन्वितः । वाचा मधुरया युक्तो नानाबाह्नभोगमाप् ॥ ११ ॥
 गयाश्राद्धादिदं सर्वं पापात्पापफलं हृष्टु । धूर्तः शठोऽतिलोभाढ्यः क्वचित्पापरतस्तथा ॥ १२ ॥
 क्लेशैर्मयैर्युनि भावे मनोदुःखसमन्वितः । धर्मकर्मणि सालस्यो बहुधर्मविचारवान् ॥ १३ ॥
 विभ्राणां प्राक्कृतात्पापान्नात्र पूर्णमनोरयः । जन्मलगादिदं चिह्नमत्र जन्मनि चाण्डज ॥ १४ ॥
 गुरुत्वात्पूर्वपापाच्च वैरिभावगतो गुरुः । लक्षणैरेभिराढ्यस्य प्रभुरत्रैव जन्मनि ॥ १५ ॥
 तत्पापशोधनं वक्ष्ये येन सौकर्यं भजायते । लक्ष्मीः कार्या प्रयत्नेन सुवर्णाष्टकनिर्मिता ॥ १६ ॥
 तद्वर्धार्थमिता वाऽपि निजवित्ताऽनुसारतः । पत्रे लेख्या चतुष्कोणे सर्वाऽवयवसंयुता ॥ १७ ॥
 संपूज्य पुष्पगंधाद्यैः षोडशैरुपचारकैः । सा च देया विधिज्ञाय ब्रह्मस्वाधविनाशिनी ॥ १८ ॥
 सोमं च तन्मित्रं दद्यात्तदर्थं च धनाऽधिपम् । लक्ष्मेकं तु गायत्रीं जप्त्वा शुद्धिं समाचरेत् ॥ १९ ॥
 विभवे द्विगुणं कुर्याद्येन स्यात्पापशोधनम् । होमयेत्तद्देशेन शक्त्या विमोक्षं भोजयेत् ॥ २० ॥
 य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् । तस्माल्लक्ष्मीकृतं दुःखं न कदाचित्प्रजायते ॥ २१ ॥
 अकृतेऽत्र यथाशक्ति प्रायश्चित्ते खगाऽधिप । नेत्रपञ्चाशदब्दास्तु यावद्वर्षचतुष्टयम् ॥ २२ ॥
 स्त्रीद्रव्ययोर्महारिष्टं तस्य देहेऽपि पीडनम् । पञ्चसप्तमिताब्दायुः प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ २३ ॥
 नच स्त्रीधनरिष्टं स्यान्न मनस्तापजं भयम् । नाधयो व्याधयस्तस्य न च दुःखं क्वचित्सुत ॥ २४ ॥
 पुत्रपौत्रधनैश्वर्यं सुखमत्र भविष्यति । देवल्लोके गतिस्तस्य गयाश्राद्धप्रभावतः ॥ २५ ॥
 जन्मादिनिधनांतं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विलोकयेत् ॥ २६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायः । पट्षष्ट्युत्तरद्विंशताधिकमहत्तमम् ॥ १२९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महाभाग कौंक्षणे बाहुजः पुरा । धनधान्यमुखैर्युक्तो विष्णुभक्तिपरो वृद्धः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यः स्वशक्तितः । पापमाचरितं तेन लोभोपहतचेतसा ॥ २ ॥
 धृतः स्वज्ञातिजायां वै गर्भस्तेनापतेर्बलात् । ततो लोकभयात्सूत कृतं तद्भूपातनम् ॥ ३ ॥
 स्त्रीसाहाय्ययुतेनैव कृतं प्राक्कर्म दारुणम् । स गत्वा धर्मनगरं जुभोज सुखदुःखकम् ॥ ४ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽनाऽपि बाहुजः । सरस्वत्याः परे देशे पंचयोजनसंमिते ॥ ५ ॥
 गीरः सुरूपो मतिमान्ध्यापारनिरतो धृणी । क्वचित्पापरतो लोभी चिंताशाठ्यरतस्तथा ॥ ६ ॥

या स्त्री पूर्वं सहायाऽऽसीद्व पुत्रविवर्जिता । लक्षणेरेभिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ७ ॥
 सुवर्णदशकात्सुत ब्राह्मणी च हिरण्मयी । संपूज्य गंधपुष्पाद्यैर्देया द्विजवराय च ॥ ८ ॥
 पूर्वपापाद्विनिर्मुक्तः पुत्रसौख्यं लभेदेह । काशीवासान्महाभाग तद्देशे भ्रमणात्तया ॥ ९ ॥
 लभेत पुत्रात् स सुखं पार्थिवानां प्रपूजनात् ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूक्तस्मृतिसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तषष्ठ्युत्तरदिशतापिकसहस्रतमः ॥ १२६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बैनतेप महाभाग शृणु चास्य विचेष्टितम् । फरहाडाऽभिषे देशे कश्चिदासीद्विजोत्तमः ॥ १ ॥
 प्राग्भवे नृपतिर्विहो वेदशास्त्रविशारदः । धर्मशास्त्रक्रियायुक्तः शिवभक्तोऽतिनीतिधृक् ॥ २ ॥
 बहुस्त्रीधनपुत्रादयो विप्रपूजनतत्परः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो विजानता ॥ ३ ॥
 बहुपर्वशु भूयश्चकन्यावस्त्रगृहाण्यापि । सूर्यचन्द्रोपरागे च गजाश्वरयकांचनम् ॥ ४ ॥
 बहुरत्नानि भाण्डानि महादानानि चांज । अयो भाविचलात्सूत पापमाचरितं पुरा ॥ ५ ॥
 सीमांतरे स्थितं तस्य विप्रस्याप्यधिकारिणः । स्त्रिया विरोधात्सततं कृतं कर्मातिद्वारुणम् ॥ ६ ॥
 स्वस्त्रीभ्रातृसहायाश्च रात्री गत्वा तु तत्पुरम् । निर्दग्धं तत्पुरं चापि मिलित्वा बहुभिर्जनेः ॥ ७ ॥
 तस्मिन् दग्धे मातृयुक्ताः स्त्रियो बाला द्विजस्य हि । निर्दग्धा बालवत्सादथा गौरेका जन्तवस्तया ॥ ८ ॥
 सर्वस्वं हंठितं तस्याऽपराधरहितस्य च । गृहीत्वा विप्रसर्वस्वं ज्येष्ठपत्न्या निवेदितम् ॥ ९ ॥
 महादानरता साऽपि बहुपुत्रा पतिभिया । तयाऽपि तत्स्त्रीसंवादात्क्रोधाद्विजकुलं हृतम् ॥ १० ॥
 मुक्तं च तदन्नं लोभात्पापमुग्रमुपार्जितम् । धर्मज्ञेन नृपेणाऽपि न कृतं पापशोधनम् ॥ ११ ॥
 अयं किंचिद्व्रते काले स प्राप्तो यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गफलं तया ॥ १२ ॥
 बहुपुण्यान्महादानात्स जातोऽत्रापि भूपतिः । गंगायाः प्रान्तरे देशे तत्त्वयोजनसम्मिते ॥ १३ ॥
 स रक्तगौरो मतिमान्नात्युच्चो न लघुर्घृणी । वाचा मधुरया युक्तस्तेजस्वी लोकविश्रुतः ॥ १४ ॥
 बहुज्ञो दर्शनीयाक्षो दाता भोक्ता कुलाग्रणीः । उपकारपरो विद्वान्बली सर्वजनश्रयः ॥ १५ ॥
 क्षात्रधर्मरतो मानी दण्डदाक्षिण्यतत्परः । सभायां चतुरो धीरो मंत्रविद्वद्बुधेष्टितः ॥ १६ ॥
 बहुस्त्रीभोगसंयुक्तो धनधान्यसुतान्वितः । पितृश्लेष्माधिकः शूरो बहुभूषणनैर्घृतः ॥ १७ ॥
 गजाश्वबाहनेरादयो बहुरत्नैरलंकृतः । आदिमण्यावसानेषु सुलैश्वर्यसमाकुलः ॥ १८ ॥
 शिवार्चनान्महादानात्प्राक्कृतास्तु फलं त्विह । सर्वमेतत्तया पापात्सर्वं पापफलं शृणु ॥ १९ ॥
 धूर्तः शठोऽतिर्दमादयो बहुचेष्टो भयान्वितः । लोभी पापरतः क्वापि पित्रोः सुखविवर्जितः ॥ २० ॥
 प्राग्भवे जीवघाताच्च कफपित्तरुगन्धितः । बालवत्सवधात् पूर्वं पुर्वपुत्रशुचान्वितः ॥ २१ ॥
 सहायलक्षणं सर्वं वक्ष्याम्यत्र खगेश्वर । या स्त्री पूर्वं सहायाऽऽसीद्वोभाद्रस्वभक्षणं ॥ २२ ॥
 सा कनिष्ठा च संप्रपुत्र्य पुत्रशुचान्विता । यी आवरी सहायी प्राग्भवेतां दाहकर्मणि ॥ २३ ॥
 तस्या जातो तु तावत् पुत्री निवासिनी गती । गोस्त्रीबालवधात्पापात्पागव सुवनान्नयम् ॥ २४ ॥
 महापापस्य लक्ष्मेदे राद्व्युरुदृष्टं गतः । लक्षणेरेभिरादयस्य मष्टरत्रैव जन्मनि ॥ २५ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापात्प्रमुच्यते । पत्नीः पतिमिति कार्पा सुरभी वत्ससंपुता ॥ २६ ॥
 पत्रे हिरण्मये टेरया सर्वांगभरणान्विता । तद्दर्शयिष्या वापि निजविचानुमारतः ॥ २७ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैरुपचारैर्विशेषतः । सा च देया विधिज्ञाय मंत्रमेतमुदीरयेत् ॥ २८ ॥

मन्त्रः ।

“ अज्ञानात्त्वं मया दग्धा यत्पापं घोरमर्जितम् । अतोऽहं देवि हेमो त्वां ददेऽहं मन्त्रमुक्चुः ” ॥२९॥
 इत्युच्चार्य नरो दद्यात्प्राग्गोधातात्प्रमुच्यते । तथा पशुपतिः कार्यः पलेः पोडशभिर्युतः ॥ ३० ॥
 पत्रे हिरण्मये लेख्यः सप्तनीकः सपुत्रकः । शिवमन्त्रेण संपूज्य पोडशरूपवारकैः ॥ ३१ ॥
 स च देवो विधिज्ञाय पूर्वपापशान्तये । तथाऽत्र ब्राह्मणी कार्या पलेः पोडशभिर्मिता ॥ ३२ ॥
 तदर्धमितिका वापि निजविचाऽनुसारतः । सा च देवा विधिज्ञाय स्त्रीवधानुच्यते त्विह ॥ ३३ ॥
 तद्विवृतं तथा सोमं हेममष्टपलात्मकम् । लक्ष्मीनारायणं हेमं तद्गृहप्रविनाशनम् ॥ ३४ ॥
 प्रजापतिर्गणेशश्च दग्धजीवा हुताशनः । विप्रबालास्त्रयः कार्यास्त्रिपलैर्निर्मिताः खग ॥ ३५ ॥
 हिरण्मयेषु पत्रेषु मन्त्रैर्लेख्या यथोक्तवत् । विप्रेभ्यो विधिवद्देयाः सर्वपापप्रणाशकाः ॥ ३६ ॥
 पञ्चविंशत्सहस्राणि गायत्र्यां विधिना जपेत् । सदृशदशकं त्वत्र मन्त्रमष्टाक्षरं तथा ॥ ३७ ॥
 एकादशसहस्रं तु ज्यैष्ठ्यं द्विविधं जपेत् । ब्रह्माग्निसौरविद्रेगसौरिमंत्रांस्तथा जपेत् ॥ ३८ ॥
 चत्वारिंशत्सहस्राणि चैकस्याष्टसहस्रकम् । होमयेत्तद्दशशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् ॥ ३९ ॥
 य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याज्जन्मन्यत्र खगेश्वर ॥ ४० ॥
 नाघयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभय भवेत् । महदैश्वर्यमाप्नोति विविधांश्च मनोरयात् ॥ ४१ ॥
 सर्वपापविशुद्धात्मा स्वर्गं मोक्षमवाप्नुयात् । आयुः सप्तविंशतिं प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ ४२ ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टमूनशिश्निमतेऽब्दके । त्रिंशत्वारिंशदब्दे वा ध्रुवं पञ्चाशदब्दके ॥ ४३ ॥
 षत्तुविधं मन्त्रारिष्टं भवत्येव न संशयः । या च पृच्छति धर्मज्ञा तत्प्रिया कर्मपीडिता ॥ ४४ ॥
 प्रायश्चित्तार्थतः पादाच्छुद्धयत्यत्र न संशयः । सेहाधिन्याधिरहिता राज्यं पुत्रसुखं लभेत् ॥ ४५ ॥
 शनौ कन्यागते जातो मेघस्ये निधनं भवेत् । जन्मादिनिधनान्तं हि स्वरूपमेवात्र सूचितम् ॥ ४६ ॥
 यद्यदन्तर्गतं सूत तज्जन्माङ्गाद्विचिन्तयेत् ॥ ४७ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाके अथ्यायोऽष्टपद्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सूर्याय प्राप्य पक्षीन्द्र प्रपूज्य गन्तव्यः कृतः । प्राग्भवे गन्तव्यमाप्तावत्र जातो द्विजोत्तमः ॥ १ ॥
 गणेशप्रतिमां दद्यात्सौवर्णीं द्विपलात्मिकाम् । गंधपुष्पैश्च संपूज्य तस्माद्रोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥
 कारयेद्गणनायस्य लक्षजाप्यं विधानतः । होमयेत्तद्दशशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् ॥ ३ ॥
 विप्रेभ्यो दक्षिणां दद्यात्सुवर्णमयुतं खग । सर्वपापविशुद्धस्तु मुच्यते सर्वकिल्बिषात् ॥ ४ ॥
 इति श्रीशृद्धसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाके अथ्याय एकोनसत्त्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्प्रासिद्धानं धुत्पीडाभिः प्रपीडितः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र शूलरुक्पीडितो भवेत् ॥ १ ॥
 दग्धद्रोणप्रमाणं तु चान्नं हेमयुतं तथा । दद्याद्विप्रवार्यैव तस्माद्रोगात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 सुवर्णशूलदानाद्वा शक्त्या विप्राय श्रद्धया । शूलरोगोपशमनमिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीशृद्धसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाके अथ्याय सत्त्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः प्रादुर्भाभिपिक्तो हि चमूव पुरुषोत्तमः । स्वजातिषु महाभागो हृदो धर्मक्रियापरः ॥ १ ॥

वराटदेशे निवर्त्तन् राजकार्ये रतः सदा । कृतवान् गोअहं तत्र शत्रूणां मयदायकः ॥ २ ॥
 बालवत्ता तत्र पुरे मृता धेनुः खगोचम । पापमाचरितं तेन नृपाज्ञाकारिणा दृढम् ॥ ३ ॥
 ततो यमपुरं प्राप्तो मुक्त्वा च सदसत्फलम् । विष्णुपूजनजात्प्रण्याज्जातोऽत्र यमुनातटे ॥ ४ ॥
 चारणो धर्मनिरतो बहुद्रव्यसमन्वितः । गजादिबाहूनैरादृत्यो वस्त्रभूषणभूषितः ॥ ५ ॥
 सर्वं विष्णुप्रसादाच्च सुखं पापफलं शृणु । धूर्तो मिथ्यापवादी च बहुलोभसमन्वितः ॥ ६ ॥
 जातिसन्ततिदुःखार्ता बालवत्सवधादिह । नेत्ररोगान्वितो नित्यं शृणु चिद्वं खगाधिप ॥ ७ ॥
 चत्वारिंशन्मिते वर्षे सर्वसन्ततिनाशनम् । गृहपापान्महाभाग ध्रुवं रिष्टसमुद्रवात् ॥ ८ ॥
 पूर्वपापफलस्पात्र भोगादेव क्षयः स्मृतः ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् बालवत्साधनाग्निनीम् । या कृत्वा विधिवज्जन्तुः पूर्वपापात्ममुच्यते ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं शृणुष्वत्र तद्वर्णनन्तरं सुत । तस्मिन्वर्षे महामाग प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ११ ॥
 दृढकर्माजितात्पापात्र चोक्तं पापशोधनम् । श्रवणाद्विषयस्य वैशाखे विधिनाऽण्डज ॥ १२ ॥
 माघे वा कार्तिके वाऽपि दशावृत्त्या विधानतः । ततस्तु भोजयेद्दिमान् होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ १३ ॥
 कोटिलक्षायुतं पुत्र यः कुर्याद्विधिपूर्वकम् । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्पाद्विबाहवपरात्सुत ॥ १४ ॥
 मृत्युः पञ्चाशदब्दे तु खग चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र नवत्यब्दमितं तथा ॥ १५ ॥
 द्वियुक्तमायुः कथितं तीर्थे पुण्याश्रयेऽण्डज । जीवे कर्कटगे तत्र चन्द्रे मकरराशिगे ॥ १६ ॥
 त्रयोदश्या दिवा भूमावृत्ते मुगशिरोऽभिधे । निर्याण कथितं तस्य विष्णुपूजनजात्कलात् ॥ १७ ॥
 भविष्यति गतिस्तस्य पुनर्विष्णुपूजनात् । तथा तृतीये जनुषि मरणं गोमहात्सुत ॥ १८ ॥
 सर्वपापविशुद्धः स्यात् पुनर्भोजनवाप्नुयात् ॥ १९ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरत्नसभादे कर्मविपाके अर्थाय एकस्तत्पुत्रादिशताधिकतद्वसतम् ॥ १२७३ ॥

दत्त्वा विप्राय विधिना ह्यचरेच्छाशूरं व्रतम् । फाल्गुनादौ चतुर्दश्यां कृष्णायामासिमासि तु ॥ ४ ॥
पूजयेच्छंकरं राज्ञीं तथा जागरेण च । भवन्ति सुलभाः पुत्राः सततं कृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुस्रस्त्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत महाभाग कर्म यत्कृतवान्पुरा । जीवोऽयं तत्फलं चान्न प्रवक्ष्यामि समासतः ॥ १ ॥
अभवत्प्राग्भवे विप्रो धर्मशास्त्रार्थकोविदः । राजप्रचारी बलवाञ्छूरो मन्त्री महाययाः ॥ २ ॥
सन्धिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता प्रियंवदः । गत्वा ह्यग्निपुरं तेन घातिताः शत्रवः पुरा ॥ ३ ॥
विश्वासाद्राजकार्येषु कृत कर्मातिदुष्कृतम् । छुटितं तत्पुरं तेन लोभोपहतचेतसा ॥ ४ ॥
पीडिता बहवो लोका द्रव्यलोभाकुलीकृताः । तेन वै कर्मणा पुत्र प्राप्तं तु यमशासनम् ॥ ५ ॥
भुक्त्वाऽतिदारुणान्मृत नरकान्गौरदर्शनात् । पुण्यात्पुण्यफलं सूत प्राप्य पुण्यावशेषतः ॥ ६ ॥
स्वर्णकारकुले जातो धूर्तो लोभपरः सदा । नानाचौर्यक्रियायुक्तो लोकवेचनतत्परः ॥ ७ ॥
महाभिमाननिरतः प्रियो राजजनेष्वपि । सुखैश्वर्यधनैर्युक्तः कुटुम्बभरणे दृढः ॥ ८ ॥
नानास्त्रीसुखसयुक्तस्तथा पुनर्विबर्जितः । वक्ष्यामि निष्कृतिं सूत सर्वपापनिवृत्तनीम् ॥ ९ ॥
प्रयागे त्वयवा काङ्क्षयां स्याप्य लिङ्गं सुशोभनम् । पूजयेत्तु त्रिवर्षान्तं मन्त्रैस्तल्लिङ्गजैस्तथा ॥ १० ॥
गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्बहुदीपकैः । सम्पूज्य विधिवद्देवं तदन्ते भोजयेद्द्विजान् ॥ ११ ॥
शिवभक्तास्तथा शान्तान्पूजयेद्ब्रह्मद्रव्यतः । नानाहिरण्यैर्विधिवत्तथा चामरजैः शुभैः ॥ १२ ॥
अथवा शृणुयाच्च यजुर्वेदं विधानतः । ब्रह्मचर्येण सततं प्रापश्चित्तिमिदं परम् ॥ १३ ॥
य एवं कुरुते भक्त्या पूर्वपापघनाशनम् । संप्राप्य तत्र निरर्पाणं शिवलोकं हि गच्छति ॥ १४ ॥
कर्तव्यं ब्राह्मणद्वारा सर्वमेतद्धि काश्यपे । नाधिकारोऽत्र शूद्रस्य वेदस्य श्रवणे काचित् ॥ १५ ॥
तत्ता शलाका देया वै शूद्रकर्णेऽतिदारुणा । श्रुतं पराशरणं येन पापेनाक्रान्तचेतसा ॥ १६ ॥
आयुर्वर्षशतं तस्य कृतनिष्कृतिकस्य वै । प्रापश्चित्तेऽकृते रिष्टं जायते पट्टिवत्तरे ॥ १७ ॥
एतज्जन्मफलं प्रोक्तं सविधानं समासतः ॥ १८ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चसप्तत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे हन्यात्स्वरोमनैव जन्मनि । स्वस्वरोमसमानानि स्युस्तद्रोमाणि सन्ततम् ॥ १ ॥
ब्राह्मणाय ततो दद्यात्स्वर्णनिष्कत्रयं सुत । जायते सुहृदरोमा सा विनतानन्दवर्धन ॥ २ ॥
इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय षट्सप्तत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पुरा हृते रीतिं नारी सा च स्वगाधिप । पिगाक्षी जायते तस्याः प्रापश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
रीतिं दद्यात्पलद्वयं तथा ब्राह्मणभोजनम् । गायत्रीं प्रजपेच्छत्तया जुहुयाद्द्वि तिलास्तथा ॥ २ ॥
इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय सप्तसप्तत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे धीव या नारी परासिद्धान्नभक्षिणी । साऽथ जन्मनि शूलेन रोगेणैव च वाध्यते ॥ १ ॥

सिद्धान्नस्य च विप्रेभ्यो दीनेभ्योऽय खगाधिप । भिक्षुभ्यश्च तथा दानाद्रसदानाच्च शक्तिः ॥ २ ॥
न जायते शूलपीडा तस्याश्च कृतनिष्कृतेः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टसप्तत्युत्तराद्विशताधिकसहस्रतम ॥ १२७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राष्ट्राघाती भवेत्पूर्वं जन्मन्यय खगाधिप । सोऽत्र जन्मनि जायेत नश्च विकृतस्वरः ॥ १ ॥
वक्ष्यामि तस्य पापस्य नाशनं चात्र जन्मनि । कर्पूर त्रिपलं दद्याद्विभ्यः शक्तितोऽण्डज ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनाशीत्युत्तराद्विशताधिकसहस्रतम ॥ १२७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बन्धयेयं या महाभाग पृच्छति स्वं प्रयोजनम् । गर्भपातरता सा तु जनुष्यन् फलं त्विदम् ॥ १ ॥
मुखजा प्राग्भवे त्वत्र तत्पापीववती हि सा । निष्कृतिं तत्र वक्ष्यामि गङ्गाया हि खगाधिप ॥ २ ॥
पूजयेत्क्षत्रद्राणां त्रिगुणं वा तदर्द्धकम् । शक्त्या च भोजयेद्दिमान् होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ ३ ॥
अनेन विधिना या च प्रायश्चित्तं समाचरेत् । जायते संततिस्तस्या इह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्यायोऽशीत्युत्तराद्विशताधिकसहस्रतम ॥ १२८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्पहारी तु पुत्रपः प्राग्भवे विनतामुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायते त्विह ॥ १ ॥
दानात्पलशतादन सीतकादण्डजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्याय एकाशीत्युत्तराद्विशताधिकसहस्रतम ॥ १२८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव बाहुजः कश्चिदेशे केराभिषे सुत । धर्मकर्मात्मको भक्तः पितृपुत्रव्रतान्वितः ॥ १ ॥
दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तिः । सर्वस्वमपि पात्रेभ्यो गोभूम्पश्चादिकं च यत् ॥ २ ॥
पापमाचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । स्वर्वशजस्य कस्यापि गृहे शत्रोर्मनोहरम् ॥ ३ ॥
निर्दग्धं वैरिभावेन रात्रौ भार्यासहायतः । तस्मिन्दाहे महाबाहो निर्दग्धं वृषभद्वयम् ॥ ४ ॥
गृहस्थाः स्वल्पजीवाश्च घातिताः क्रूरकर्मणा । ततो बहुतिये काले गतः स यमज्ञानमम् ॥ ५ ॥
सखीकः स्वफलं मुक्त्वा तत्र ताम्यामशेषतः । पुण्यात्पञ्चनदे देशे स जातो बाहुजाधरः ॥ ६ ॥
मध्यस्वरूपो मतिमान् कुलेष्टः पुरुषो दृढः । रक्तो नीलो नातिनीचो बहुबन्धः पृथुर्विभुः ॥ ७ ॥
वीर्यशाली स्वैश्वर्यधनैः स्थानैर्युतायुतः । मितदो भोगभोग्यादयः कृती मानी जनप्रियः ॥ ८ ॥
पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः कश्चित् । चितारोगोऽतिवृत्तश्च दुःखार्तो मानवर्जितः ॥ ९ ॥
गोत्रातादग्निदाहाच्च जातपुत्रविनाशकः । सहायलक्षणं सर्वं कथयामि 'रामेश्वर ॥ १० ॥
या स्त्री पूर्वं सहायाऽऽसीद्दाहकर्मणि चाण्डज । सा ज्येष्ठा प्रहुरेवान् मृतपुत्रा हि जन्मनि ॥ ११ ॥
लक्ष्मैतर्दण्डज्येष्ठ जन्मांगाद्रूपमे शनिः । लक्षणैरेभिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यदम् ॥ १२ ॥
कारमित्वा शिवं साम्बं पर्यैवंदमितैः शुभैः । हिरण्यं महाभाग परे लेख्यं मुमुग्दम् ॥ १३ ॥
तदर्धमित्तकं वापि निजविज्ञानुसारतः । पूजयित्वा तु गंधालीः षोडशैरुपचारकैः ॥ १४ ॥
संस्थाप्य पशुपं पश्चाद्गौरये सुमनोहरे । सर्वोपस्करसंयुक्ते विमानावरमूर्धिते ॥ १५ ॥
दद्यादेदविधिनाय मंत्रमेतमुदीरयेत् ॥ १६ ॥

मंत्रः ।

“ मोहात्पूर्वं महापापमग्निदाहाद्यदर्जितम् । तत्राशाय ददेऽहं तु शिवं गोरथसंस्थितम् ” ॥ १७ ॥
 गोधिकाद्यास्तया जीवाः पत्रे लेख्यास्तु राजते । शिवपत्रमिदं दद्याद्ये चान्ये घातिताः पुरा ॥ १८ ॥
 पञ्चमापमितो वह्निर्देवो हेममयः शुभः । गायत्र्यष्टसहस्रं तु रौद्रं जप्त्वा सहस्रकम् ॥ १९ ॥
 अथाक्षरं, द्दिताहस्रं होमयेद्भोजयोद्भिजान् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ २० ॥
 न तस्य पुत्रमरणं तदग्रे जायते क्वचित् । जायन्ते सुलभाः पुत्रा आधिव्याधिविवर्जिताः ॥ २१ ॥
 नैवं करोति मोहाद्वा ह्यत्र पुत्रविवर्जितः । चत्वारिंशन्मितैकोने वर्षे रिष्ट प्रकीर्तितम् ॥ २२ ॥
 पञ्चाशन्मितकेऽब्दे वा रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुश्चतुःसप्तमितान्दके ॥ २३ ॥
 इति श्रीदत्तसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायो द्व्यशीत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी तु पुरुषः प्राग्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायते दिवह ॥ १ ॥
 दानात्पलशतादत्र सीसकादंडजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥
 इति श्रीदत्तसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायस्यशीत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चैध्यायाश्च महाभाग प्रायश्चित्तं शृणुष्व तत् । शूलोद्भिन्नतनुं चौरं मृतं प्राप्य खेदिनि ॥ १ ॥
 तत्तले तु तदा कुर्याद्द्विध्या स्नानं शतीपथैः । पत्रैर्वृक्षोद्भवैः सूत मृत्स्नाभिः सप्तमिस्तया ॥ २ ॥
 तीर्थोदकैः समन्त्रैश्च संपूज्य प्रयमं सुत । विधिनाज्जेन या कुर्याद्द्विध्या पुत्रं लभेद् ध्रुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीदत्तसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुरशीत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुद्धां स्वभार्यां परमा साध्वीं संत्यज्य दुर्मतिः । प्रमादात्प्राग्भवे गच्छेदन्यत्त्वां काममोहितः ॥ १ ॥
 सोऽत्र जन्मनि भोः सूत ग्रहणीरोगसंयुतः । जायते त्रियतेऽवश्यं ब्राह्मण्यां गमनात्क्ल ॥ २ ॥
 न तस्य पापशमनं मया प्रोक्तं खगाधिप । तस्मिन्वयसि तन्मृत्युर्भविष्यति न संशयः ॥ ३ ॥
 इति श्रीदत्तसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चशीत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता सूत प्राग्भवे कांस्यहारिणी । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र शीर्षरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 दद्यात्पलशतं सीसं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तत्काले शीर्षजाद्रोगान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीदत्तसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायः षडशीत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी त्ववधीत्पूर्वं मोहाद्दुष्टं खगाधिप । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते विकृतस्वरा ॥ १ ॥
 सारम्बत्याश्च प्रतिमा सीवर्णा राजर्ता तथा । दद्याद्देदविधिज्ञाय तदा स्यान्मुखराऽण्डज ॥ २ ॥
 इति श्रीदत्तसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्ताशीत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चिन्मोहात्परघृतं हरेत् । नेत्ररोगयुतः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
घृतपेनुप्रदानाच्च विधिवद्देदपारगे । मुच्यते नेत्ररोगाच्च जन्मन्यत्र खगाधिप ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरूपसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाशीत्युत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वकं पतिं परित्यज्य या गच्छेत्पूर्वजन्मनि । परपुंसि महाभाग ग्रहणीरुग्धुतात्र सा ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्या व्रतं चान्द्रायणं त्विह । वैशाखे माघमासे वा तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरूपसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनवत्युत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२८९ ॥

अरुण उवाच ।

विप्रवर्णकुलोत्पन्नो वातरक्ताक्षदर्शनः । उदरे वातजात्रोगान्किचिच्छ्रोत्रोपघातकान् ॥ १ ॥
किञ्चित्क्रोधश्च लोभश्च किञ्चिद्विचित्रमन्वितः । तस्य मिथा शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
एकापत्यं भवेत्तस्य जायते मृतपुत्रकः । आदिः पुत्रो मृतस्तस्य ह्यपत्यं नैव जायते ॥ ३ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्ययं स्रुतं शूद्रवंशसमुद्भवः । व्यापागकूपिवाणिज्यं ब्रह्मवित्तेन यत्कृतम् ॥ ५ ॥
व्यवहारादिना भूयो ब्रह्मवित्तेन वर्धितम् । कालेनैवं मृतो विप्रो धनं शूद्रेण वंचितम् ॥ ६ ॥
नार्पितं ब्रह्मपुत्राय ब्रह्मस्वं च गृहे स्थितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन बहुकालं खगेश्वर ॥ ७ ॥
पश्चान्मृत्युवशं प्राप्नो नरके रौरवे गतः । ब्रह्मस्वभक्षणज्ञैव वर्षाणाञ्च सहस्रकम् ॥ ८ ॥
पतितो नरके घोरं युक्तस्तेन स्वकर्मणा । पश्चान्मानुष्यमापन्नः पीडितश्चेह कर्मणा ॥ ९ ॥
पूर्वजन्मानर्जितैः पुण्यैर्व्रतदानादिभिः खग । तृतीयं जन्म चैतद्दि ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ १० ॥
निक्षेपहरणाद्यापि मृतपुत्रः प्रजायते । ब्राह्मणाय विपं दत्त्वा ब्रह्मस्वं यद्बुभुज वै ॥ ११ ॥
ऋणं प्रसह्य वै प्रोक्तमेतस्योपरि तन्महत् । तस्माद्विप्रधनं प्रोक्तमसह्यं त्वभिजायते ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रापश्चित्तं कथं देव येन पुत्रः प्रजायते । नारीणाञ्च नराणां च निष्कृतिं वद तां प्रभो ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महापापहरो देवः सर्वकामप्रदः प्रभुः । पूजनीयो महारुद्रः संततिश्रेष्ठ इच्छता ॥ १४ ॥
यजुर्वेदमयं देवं यजुर्भिः शतरुद्रजैः । यजमानः प्रमुच्येत पापादाकल्पसंभवात् ॥ १५ ॥
रुद्रैकादशनीभिश्च रुद्रैकादशकेन वा । जप्त्वेवं तोषयेदेवं रुद्रमेकादशात्मकम् ॥ १६ ॥
तदशांशेन होतव्यं द्रव्यं श्रद्धासमन्वितम् । विधिवज्जुहुयाद्दत्तौ तिलैस्त्रिमधुराण्डुतैः ॥ १७ ॥
हरितालीपलाशोत्थाः समिधोऽत्र हवे हुताः । प्रतिकुद्रं प्रदातव्यं गोयुगं रशान्वितम् ॥ १८ ॥
फेयूरकुण्डलाकल्पमंत्रपुस्तकमंडलं । प्रतिकुद्रं शतं विप्रान्भोजयेत्सुसमाहितः ॥ १९ ॥
निष्कं दद्यात्सुवर्णस्य दद्याद्वा मुख्यदक्षिणाम् । एवं रुद्रविधिं कृत्वा त्रिविधं नामयेदधम् ॥ २० ॥
इतिहासपुराणोक्तसूक्तानि विविधानि च । शृणुयाद्विधिवत्तार्क्ष्यं सभार्यः प्रीतितोऽञ्चहम् ॥ २१ ॥

देवर्षिपितृमर्त्यानामृषीणां च महीक्षिताम् । देवदानवगंधर्वपिशाचोग्रक्षताम् ॥ २२ ॥
 सर्वेषां जीवजातीनामुत्पत्तिं शृणुयादपि । ऋषीणामृषिपत्नीनां वंशान्सर्वानुदीरितान् ॥ २३ ॥
 एवं स त्रिविधात्पापान्मुच्यतेऽपत्यदुःखदात् । शुरुन्देवान्द्विजान्सम्पत्प्रदया सप्तपाचरेत् ॥ २४ ॥
 एवं कृत्वा ततः सूत हरिवंशं निशम्य वै । वाचकोपरि संतुष्टो भूमिद्रविणवासकैः ॥ २५ ॥
 शुद्धिकाकर्णभूपादिं गां दत्त्वा च पयस्विनीम् । भूमिद्रविणदानायैस्तोपयेदन्यब्राह्मणान् ॥ २६ ॥
 निष्कृतिं कुर्वतः पूज्यान्सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ २७ ॥
 जन्मक्रमेण जायन्ते दुःखान्यकृतनिष्कृतेः । कुष्ठरुक्चानपत्यत्वं प्रमेहार्तिर्धनक्षतिः ॥ २८ ॥
 कुनखित्वं दद्रुलत्वं पांडुरोगित्वमेव च । जन्मलप्राञ्च चोर्त्वं राज्ञो वित्तव्ययादिकम् ॥ २९ ॥
 लकुटप्रावशस्त्रार्थैर्जायंते व्रणजार्तयः ॥ ३० ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायो नवत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ सूर्ये दिने सूत प्राप्य भूमिं श्मशानजाम् । मृतप्रेतं समालोक्य रात्रौ गच्छेद्वन्दितः ॥ १ ॥
 पूजयित्वा चित्तां तस्य बलिमष्टविधं सृजेत् । ज्ञानं कृत्वा मृदालम्भैः पत्रैर्वृक्षोद्भूतैस्तथा ॥ २ ॥
 शतच्छिद्रं घटं प्राप्य नानातीर्थोद्भूतैर्जलैः । दीपमालादिने वापि प्रयोगं विधिना चरेत् ॥ ३ ॥
 हरिवंशं ततः पञ्चाच्छृणुयाद्विधिपूर्वकम् । दत्त्वा द्विजेभ्यो विधिना नानाभक्ष्यफलानि च ॥ ४ ॥
 स्वेच्छया भोजनं तेभ्यो दद्याद्दोषापनुत्तये । एतत्प्रयोगान्नायत्र वंध्या याति सपुत्रताम् ॥ ५ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्याय एकनवत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसी वैश्यो चात्र जन्मनि बाहुजः । देवद्रव्यापहरणात्प्राग्राक्षिप्रपीडनम् ॥ १ ॥
 कृत्वा देवगृहं रम्भं प्रतिष्ठाप्य सुराधिपम् । गंधैः पुष्पैः समभ्यर्च्य दीपान्द्यात्सुवर्णजात्र ॥ २ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायो दिनवत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसी शूद्रश्चक्रे सुष्कनिकुट्टनम् । वृषभस्य महाभाग स्वार्थसाधनतत्परः ॥ १ ॥
 परमणा तेन संजातः पंडश्चैवापवर्णजः । गवां पालनजात्पुण्यात्प्रागग्र सुखसंयुतः ॥ २ ॥
 गोपीडनान्महापापात्तस्य नैवात्र निष्कृतिः ॥ ३ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायत्रिनवत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिल्ललना पूर्वं मोहात्पगृहृतं हरेत् । सात्र जन्मनि रोगेण नेष्टोत्तेन प्रपीड्यते ॥ १ ॥
 गुरुशेप्रादित्तिर्येषु घृतधेनुप्रदानतः । मुच्यते या महारोगान्नेत्रजालाग्र संशयः ॥ २ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायचतुर्नवत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मर्दिषीमर्थतृप्तुर्वमेवै पार्थ नगाधिपः । गोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र लघुगुल्मयुतो भवेत् ॥ १ ॥

स्वर्णाशुद्धीं रीप्यरुतां घंटाभरणभूषिताम् । सूक्ष्मकम्बलयुक्तां च दद्याद्देवदेविते सुत ॥ २ ॥
कृष्णगुल्मोद्भवां पीडां नरश्चात्र न पश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चनवत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे याऽभवत्काचित्स्वर्णकारी खगाधिप । स्वधर्मनिरता सा च दानधर्मपरायणा ॥ १ ॥
सद्गृहे धान्यराशिं तु चरन्ती गौः स्वभावतः । ताडिता कुक्षिभागे तु लघुदेन तथा भृशम् ॥ २ ॥
ताडनात्सा महादुःखं प्राप्ता गर्भातिचारतः । मृता च तेन दुःखेन गर्भपातसमन्विता ॥ ३ ॥
तेन कर्मविपाकेन संप्राप्योचितशासनम् । पुनः शूद्री हि संजाता गौरवर्णा शुभानना ॥ ४ ॥
घनभृत्याभ्यभोगाद्यैर्नानाविभवसंयुता । पुत्रसंततिहीना सा प्राणघाताघसञ्चयात् ॥ ५ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविनाशनम् । बापां सा स्वेच्छया कुपदिशे लोकाकुले तथा ॥ ६ ॥
मार्गं हि धर्मतो यत्नात्प्रतिष्ठां कायेत्ततः । संस्थाप्य च शिवं तत्र विधिना विनतासुत ॥ ७ ॥
होमयेच्च ततस्तत्र तिलानाज्ययुतानिह । भोजयेद्ब्राह्मणान्भक्त्या शिवपूजनतत्परान् ॥ ८ ॥
दद्यात्तैकां कपिलां सर्वपापप्रणाशिनीम् । प्रायश्चित्तमिदं सूत पूर्वजन्माधनाशनम् ॥ ९ ॥
नैवं वा कुरुते श्रुत्वा तस्याः संततिर्जं भयम् ॥ १० ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चनवत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चित्प्राग्भवे सुत दुर्घं हरति मानवः । तत्काले सोऽप्यमनुषि बहुमूत्री प्रजापते ॥ १ ॥
दुर्घधेतुमदानाञ्च विधिना तत्र जन्मनि । बहुमूत्रान्महारोगान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सतनवत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुर्घं हरति या नारी कस्यचित्पापमोहिता । पूर्वजन्मनि चात्रैव बहुमूत्ररुजाऽऽकुला ॥ १ ॥
दुर्घधेतुमदानाञ्च वेदवेदांगपारगे । विधिना काश्यपे सात्र न पश्येद्बहुमूत्रकम् ॥ २ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टनवत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्वातयेत्सुत महिषीं नवयीवनाम् । प्राग्भवे निषतं सोऽत्र कृष्णगुल्मात्प्रघाध्यते ॥ १ ॥
स नानारत्नदानेन विधिना गरुडाग्रज । नाशयेत्कृष्णगुल्मोत्थां पीडामत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
अथ वा महिषीदानादिप्रायश्चित्तविधिनाऽज । महिषीपापजात्रोगात्सुखी भवति मानवः ॥ ३ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकोनविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कुर्यात्पापलोभेन पूर्वं सुष्कन्तिकृष्टनम् । ब्रह्मपुत्रस्य पदं स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
ज्ञानाज्ञानकृतं वापि निष्कृतिर्नात्र विद्यते । ब्रह्मचातान्यज्ञापापात्पदं स्याद्बहुजन्मम् ॥ २ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः त्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव फलहृत्काचित्प्रमादाद्दिनतासुत । पूर्वजन्मनि पुण्यापि बहुदानरता सती ॥ १ ॥
अत्र सा क्षत्रिया जाता प्रागपि क्षत्रियाण्डजा । अत्र पुत्रविहीना सा फलचौर्याद्धि पातकात् ॥ २ ॥
फलानां बहुदानाच्च चातुर्मास्येऽत्र नित्यशः । भोजनं तु तदा पश्चात्कारयेत्स्वेच्छया द्विजान् ॥ ३ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्य फलचौर्यस्य तत्स्मृतम् । अमायां नारिकेलानि देयानि खड्ग शक्तितः ॥ ४ ॥
एवं कृतेऽपत्यवृद्धिर्जावनं सप्तसप्ततिम् ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिहारी पुमान्पूर्वं जन्मन्यत्र खगेश्वर । जायते मेदसा युक्तस्तदुःखेन प्रपीडितः ॥ १ ॥
कार्तिक्यां माघवैशाखयोर्वधिषेत्रुप्रदानतः । तस्माद्गोगादिमुच्येत तत्काले गरुडाग्रज ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्व्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीघातनाजारी प्राग्भवे विनतासुत । अत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णगुल्मेन पीडयते ॥ १ ॥
दद्यात् साभरणां सूत महिषीं यमदेवताम् । फलद्रव्यसंछन्नां विविना नवयीवनाम् ॥ २ ॥
सा मुच्यते महापापान्महिषीवधजातसुत । प्रायश्चित्ते कृते त्वस्मिन् कृष्णगुल्मं न पश्यति ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायद्व्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विधेत् प्राग्यो वृषानां च नासाग्रं गरुडाग्रज । नासाखेदोऽत्र तस्य स्याद्यूनि भावे हि निश्चयात् ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं न तस्यास्ति दत्तैर्दानशतैरपि ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायद्व्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

फक्षिदासीन्महाभाग चारणोऽतिमिर्यवदः । कवित्वशक्तिसम्पन्नो बहुचारणसंयुतः ॥ १ ॥
मेरितो देवयोगेन गतो राजाश्रयं प्रति । तत्सेवानिरतो नित्यं चिरकालमुपस्थितः ॥ २ ॥
अथ तत्र महावादे कवीनां हि खगेश्वर । महाघोरमभूद्युद्धं राजद्वारे भयमद्म् ॥ ३ ॥
स चारणो महाक्रोधात्कृतवानात्मघातनम् । परघातकृते सूत स्वशरीरमयात्यजत् ॥ ४ ॥
तेन कर्मविपाकेन महाचार्येण चोदज । मुक्त्वा स्वर्गफलं पुण्यादात्मघातात्परिच्युतः ॥ ५ ॥
अथ भूमिमुज्जां वंशे म्लेच्छानां चाजनि स्वयम् । सिंघोः पश्चिमभागेऽत्र शतयोजनसम्मिते ॥ ६ ॥
देशे कर्कटके जीवे लग्नस्ये चन्द्रसंयुते । गौराङ्गः पृथुलो धूर्तः सर्वविद्याविशारदः ॥ ७ ॥
सुरेश्वर्यममाक्रान्तो घनबाहनभोगभाक् । शूराः सुवेपोऽतिकूरो बहुपालनतत्परः ॥ ८ ॥
पाण्ड्योभारतः क्रोधी नानाभैरवशामनः । गिरिं पश्चिमिमे वर्षे पंचहीने खगाधिप ॥ ९ ॥
सुराण्य महाकालनरस्य हि खगाधिप । सर्ववित्तपंडशेन दानाद्विष्टस्यो भवेत् ॥ १० ॥
पथाशीतिमितायुः स्यादस्य कालनोरण्डज । प्रायश्चित्तेऽकृते तत्र सिद्धं स्यात्सोक्तवत्सरे ॥ ११ ॥

कालरूपेण ब्रह्मेण तत्सणे मरणं स्मृतम् । महाघोराहवे सूत चात्मघातादिदं फलम् ॥ १२ ॥
विद्वं तस्य प्रवक्ष्यामि ह्यात्मघातममुद्भवम् । हृदित्यं लघुनं पुत्र पदंगुलमितं शुभम् ॥ १३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिप्रहरणाच्चारो प्राग्भवे त्वत्र जन्मनि । भेदसा पीडयते सा तु विनतानन्दवर्धन ॥ १ ॥
दधिधेनुप्रदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । मुच्यतेऽत्र महारोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्पञ्चोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरुक्षी निहते पूर्वं भवे च गरुडाग्रज । अत्र जन्मनि नेत्रेषु कातरत्वं प्रजायते ॥ १ ॥
रत्नधेनुमहादानाद्दिधिना ब्राह्मणाय च । न पश्यत्यक्षिर्जं घोरं कावरोत्यं हि काश्यप ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे सुमुखी काचिद्रता देवालयेऽण्डज । दीपा धातुमयास्तत्र चान्यदत्ता हतास्तया ॥ १ ॥
दीपा दत्ता यया सा हि धनपुत्रसमन्विता । चण्डीश्टे महादानात्पाकृता तु खगाधिप ॥ २ ॥
हरणादपरस्पास्तु चक्षुःपीडाऽतिदारुणा । त्रिदोषैर्दूषिता चात्र युवभावे खगेश्वर ॥ ३ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि क्षीपहृत्पापशोधनम् । दीपा देपा घृतेनात्र पूरयित्वा सुवर्णजाः ॥ ४ ॥
सुवर्णादिमितं भव्यं संपूज्याय महेश्वरम् । गन्धपुष्पैस्तया दीपैर्भक्ष्यैर्भोज्यैः प्रयत्नतः ॥ ५ ॥
दद्याद्विजेभ्यो बहुशस्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टगन्धयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । मधुहारी च यः पूर्वं प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
मधुधेनुमदानाद् ब्राह्मणाय विप्रश्चित्ते । दुष्टगन्धकृताहोपान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरुं घातयेत्पूर्वं या नारी गरुडाग्रज । कञ्चराक्षी प्रजायेत चक्षुरोगास्तखगाधिर ॥ १ ॥
धेनुं रत्नमयीं दद्यात्समुवर्णां विधानतः । न पश्यत्यक्षिरोमं सा तद्दानेन महादुतम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो दशोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्जन्मन्यप्यभूत्कञ्चिन्नरो गजकूपान्वितः । दण्डाधिकगवाञ्शूद्रो दृष्टो ब्राह्मणपूजितः ॥ १ ॥
नानादानरतस्तत्र लोभाद्वोऽपि विशेषतः । व्यभिचाररतस्यैकब्राह्मणस्य खगाधिप ॥ २ ॥
लोभाच्चक्रागती तत्र ह्यण्डच्छेदं च तत्साक्षात् । त तेन कर्मणा युक्तो मुक्त्वातिपमश्रामनम् ॥ ३ ॥
देशे पञ्चनदे स्नानं जातः शूद्रोऽतिचापमः । सचास्त्यत्र विवर्णस्तु पण्डः पापमतिः सुखी ॥ ४ ॥

सकलैश्वर्यसम्पन्नो नानाधनसमन्वितः । नानावाहनभोगाढ्यो दानात्सर्वमिदं मुत ॥ ५ ॥
सप्तजन्मस्वसौ पण्डो भविष्यति स्वगेश्वर ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय एकादशोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३११ ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नः शौर्योदार्ययशा धनी । राजमान्यो विरोधी च नानासौख्यरतः सदा ॥ १ ॥
किञ्चिद्वातादिना पीडा जायते तस्य चोदरे । सर्वदा वातगुक्तादि जायते पक्षसंख्यया ॥ २ ॥
तस्य भार्या शुभाचारा सुरूपा गुणशालिनी । प्रियभक्तिरता नित्यं दानदाक्षिण्यशालिनी ॥ ३ ॥
एकपुत्रं प्रसूयाथ चान्यपुत्रमजीजनत् । पश्चात्पुष्पं गतं शान्तिमपत्यं नैव जायते ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन पापं शाम्यति तत्स्त्रियाः । विधानावहितार्थाय सत्यं ब्रूहि दिशकर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वैष्णोत्तरे जातो धातुकांस्यादिकारकः । स हि ब्राह्मणसरूपेन बहुद्रव्यसमाकुलः ॥ ६ ॥
क्रयविक्रयकर्ता च विप्रद्रव्येण वर्धितः । कालेन महता वत्स स विप्रो निधनं गतः ॥ ७ ॥
सञ्चितं तद्धनं सर्वं न तु विप्राय चापंतम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन वंशवृद्धिविनाशनम् ॥ ८ ॥
तेन कर्मविपाकेन नानासन्ततिनाशनम् । यो वै तस्य मृतः पुत्रः स जातो ब्राह्मणस्य च ॥ ९ ॥
इदं चतुर्थं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । भार्या दुःखयुता ह्येवं पुत्रहीना खगाधिप ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवेश सन्ततेः सौख्यहेतवे ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मस्वं विपतुल्यं वै पुत्रपौत्रादिनाशनम् । विपैको हि म्रियते ब्रह्मस्वात्सकलं कुलम् ॥ १२ ॥
तस्याः सन्ततिवृद्धयै हि कारयेन्निष्कृतिं शुभाम् । सुशुभे भूमदेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥
कुर्वाद्ददलं पद्मं राजतं शुक्लतण्डुलैः । तन्मध्ये स्थापयेत्कुम्भमव्रणं शुभलक्षणम् ॥ १४ ॥
सुशीतसलिलैः पूर्णं सरत्नीपधिपल्लवम् । नानाफलाक्षतोपेतं पूर्णपात्रोपशोभितम् ॥ १५ ॥
तस्योपरि न्यसेत्पार्श्वं वैष्णवं वर्तुलाकृति । सप्तधान्यफलोपेतं वस्त्रक्षकचन्दनान्वितम् ॥ १६ ॥
तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तिं निष्कद्वयविनिर्मिताम् । सुवर्णस्य विशुद्धां च दापयेद्देवदादिने ॥ १७ ॥
प्रतिष्ठां पूजनं कृत्वा ततो गां वै सवत्सकाम् । शतमष्टोत्तरं विद्वान्द्रोणान्सप्तैव निमित्तान् ॥ १८ ॥
जातीपुष्पसमुद्भूतां लक्षपूजां शिवोपरि । संकष्टान्मोचयेद्देतुं दंपती परिधापयेत् ॥ १९ ॥
एवं कृतविधेः सूत निश्चला संततिर्भवेत् ॥ २० ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायोद्वादशोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या फाचिद्वनिता मोहात्माग्भवे भाक्षिकं हरेत् । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र दुर्गन्धाढ्या भजायते ॥ १ ॥
मधुपेनुमदानां व्यतीपातादिष्वसु । दुर्गंधिरोगात्सततं मुच्यतेऽत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायोद्वादशोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भयानी सा समारयाता या पूर्वं घातयेद्विजम् । सर्वं विचेष्टितं तस्याः शृणुष्वान् खगाधिप ॥ १ ॥

अनया द्रव्यलोभेन सपत्न्या घातितः सुतः । प्राग्भवे विपदानेन कुमारो दोषवर्जितः ॥ २ ॥
तस्मादियं महापापा जातात्र यवनी खग । भविष्यति महारिष्टमग्निदाहेन चांडज ॥ ३ ॥
तस्या वर्षे चतुर्विंशे मरणं कीर्तितं ध्रुवम् ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्दशोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पंडः स्त्रीराजसम्मानो ह्यत्र जन्मानि चांडज । महादुष्टक्रियायुक्तो बधबंधनतत्परः ॥ १ ॥
प्राक्कृतात् महादानात्सुखैश्वर्यधनान्वितः । महामानी महाधूर्तः पंडोऽगम्यानिषेवणात् ॥ २ ॥
नात्र जन्मानि भोः सूत प्रायश्चित्तं मयोदितम् । अगम्यागमनं पापं प्रायश्चित्तविवर्जितम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पंचदशोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वराहं यो नरो हन्यात्प्राग्भवे विनतासुत । जायते दंतुरः सोऽपि काले तत्पापचिह्नितः ॥ १ ॥
घृतकुम्भं यथागतिं दद्याद्विप्राय धीमते । सुवर्णसहितं तेन तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षोडशोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्प्राग्भवे सूत गुडं मोहान्नराधमः । शुल्मोदरेण रोगेण सोऽत्र जन्मानि पीडयते ॥ १ ॥
गुडधेनुप्रदानात् विधिना ब्राह्मणाय च । शुल्मोदरसमुद्भूता पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तदशोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथो काचित्तत्ती नारी धर्मिष्ठा म्रियवादिनी । स्वामिना प्रेरिता पूर्वं शत्रोर्दग्धं तया गृहम् ॥ १ ॥
तद्वाह्यं महाभाग दुग्धं सर्वं पुरं तदा । ब्राह्मण्येका सवालं च निर्दग्धा दोषवर्जिता ॥ २ ॥
ततो ब्रह्मवधाचत्र किंचित्कालेऽपि सा मृता । भुक्त्वा पापफलं सर्वं पुण्यपापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
सा शूद्रा यमुनातीरे जाता वै पतितेवया । कुष्ठरोगयुता बाल्ये निष्कृतिं पापनाशिनीम् ॥ ४ ॥
वक्ष्यामि वृषभं दद्यात्सर्वोपस्करसंयुतम् । कुष्ठरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टादशोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्ब्राह्मणः कश्चित्पुत्रिकर्मरतस्तदा । पूजकश्चातिथीनां च भिक्षुकार्णां च यत्नतः ॥ १ ॥
तद्गृहे वृषभो मत्तस्तीक्ष्णदृष्टो भयानकः । तेन तद्गृहमस्यापि प्राग्भवे विनतासुत ॥ २ ॥
छित्त्वा नास्तप्रमुष्कौ तु कृते कर्मातिद्वारणम् । तत्र तज्जनितं भुक्त्वा फलं पापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
जातोऽत्र यवनः सिंधुमण्डले पर्वताश्रिते । पण्डस्तु तेन पापेन स चास्त्यत्र ररागधिप ॥ ४ ॥
धर्मात्पूर्वकृतात्सोऽपि सुखैश्वर्यधनान्वितः । पापाद् दृष्टाचया तस्य प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥
पूजनादतिथीनां च भविष्यति च तद्गतिः । तीर्थाश्रयेऽत्र जनुपि मृत्युस्तस्य प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥
आयुः पष्टिमिताब्दान्तं रिष्टं पञ्चाशदब्दके ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकविंशोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्या पुरा नारी वाहनं गरुडाग्रज । दंतुरा सा भवेदत्र सत्काले घातकारणात् ॥ १ ॥
ताम्रकुम्भं सुवर्णाढ्यं घृतपूर्णं सदक्षिणम् । तदोपशमनायैव दद्याच्छब्दक्या विधानतः ॥ २ ॥
इति श्रीहृदसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाके अघ्यायो विंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तैलदारी तु यः कश्चिद्भवे लोभात्पुरा भवेत् । कण्डूरोगेण सततं पीडयते, चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
शतपा तैलप्रदानाच्च ब्राह्मणाय स्वगाधिप । कण्डूरोगस्य शमनं दानात्तैलघटदद्यात् ॥ २ ॥
इति श्रीहृदसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाके अघ्याय एकविंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्छुभानना पूर्वभवे चारणवल्लभा । भर्तृस्यक्ताधिविज्ञा सा महारोपवती ह्यष्ट ॥ १ ॥
तया महौषधैर्दिव्यैः पुंस्त्वं पत्युर्विनाशितम् । तेन पापप्रभावेण जातोऽप्राप्यं नपुंसकः ॥ २ ॥
भूतः पापरतो ह्यष्टः सर्वधर्मविवर्जितः । वर्णचाह्योऽतिदुःखार्तो न शुभं लभते गतिम् ॥ ३ ॥
बहुजन्मस्वसौ पापान्मुक्तः स्याद्दिनतात्मज ॥ ४ ॥

इति श्रीहृदसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाके अघ्यायो द्वाविंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वभक्ष्यार्थं महाभाग यो हन्याद्वासुवाहनम् । अत्र जन्मनि खंजः स्यान्नात्र कार्या विचारणा ॥ १ ॥
न तस्य विन्मयं प्रोक्तमत्र जन्मनि चांडज । स्वशरीरविवृद्धयर्थं येन मुक्तो घृगः पुरा ॥ २ ॥
इति श्रीहृदसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाके अघ्यायसप्तविंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहाद् शुडं हरति कल्पचित् । शुल्भोदरेण रोगेण पीडयते सात्र जन्मनि ॥ १ ॥
गंगायां हि महाभाग शुडधेनुप्रदानतः । तत्र स्नानान्महापुण्यात्तस्माद्रोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीहृदसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाके अघ्यायसप्तविंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्द्वैषोऽभवत्पूर्वभवे नेपालदेशके । बहुमित्रमुखैरादधो हठी व्यसनसंयुतः ॥ १ ॥
आराधनं तु कृतवान्देव्या वै पूर्वजन्मनि । स्वस्त्रियं च सुरूपां च परित्यज्य शुभाननाम् ॥ २ ॥
अन्यस्त्रियं सोऽप्यगमद्वयभिचारपरो दृढः । स तेन कर्मणा युक्तो गतो धर्मपुरं प्रति ॥ ३ ॥
शुभं पापफलं भुक्त्वा स जातोऽत्र मदीपतिः । गौरो भव्यो महाज्ञानी महाविभवसंयुतः ॥ ४ ॥
देशेद्देशेऽतिविरल्यतो घृणी स्वल्पो महायज्ञाः । स्वस्त्रीत्यागान्महापापात्स जातः स्त्रीविवर्जितः ॥ ५ ॥
निष्कृतिं वद मे स्वामिन्स्त्रीप्राप्तेः सांख्यकारिणीम् । पार्वतीप्रतिमां कृत्वा हेमिको कार्यकारिणीम् ॥ ६ ॥
पलपञ्चमितां लेख्यां गणैर्माल्यैर्गंकृताम् । दद्याद्देवविधिज्ञाय कुलीनाय तयार्थिने ॥ ७ ॥
प्रजापतिं ततो दद्याद्भ्राजतं त्रिपलात्मकम् । ब्रह्मदेवतमंत्रेण गृह्णीयात्स महाद्रिजः ॥ ८ ॥
पश्चादष्टाक्षरं मंत्रं महत्त्वं पापशोधनम् । जपेदष्टसहस्रं तु सूर्यमंत्रं महाचलम् ॥ ९ ॥
होमयेतद्दशांशेन तद्दशांशेन तर्पयेत् । य एवं कुरुते सूत सर्वपापाविनाशनम् ॥ १० ॥

प्रायश्चित्तं परं त्वत्र तस्मात् पापात्प्रमुच्यते । नैवं करोति यो मोहाज्जडधीर्दिववातितः ॥ ११ ॥
 लभते स्त्रीमुखं नात्र रिष्टं पञ्चवेदकेऽन्दके । प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं पञ्चसप्ततितम् ॥ १२ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नृपं विना प्राग्यो हन्यान्मृगं हि विनतात्मज । खञ्जः स्यादत्र जनुषि तत्काले मृगघातनात् ॥ १ ॥
 पापनाशकरां तस्य निष्कृतिं वक्ष्येहं सुत । दद्यादश्वं नवं तत्र स्वर्णनिष्कयुतं शुभम् ॥ २ ॥
 सहासनं सालंकारं पूजयित्वा विधानतः । विधिज्ञाय महाबाहो नानाशास्त्रविधानतः ॥ ३ ॥
 न पश्यति स खञ्जत्वं दानस्यास्य प्रभावतः ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत परतैलापहारिणी । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र कण्डूरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 सा मुच्यते वै दानेन घटयोस्तैलपूर्णयोः । यथाशक्ति सुवर्णादद्यात्तैलदानाद्विशेषतः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तविंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजमचारी वै कश्चिच्चारणः पूर्वजन्मनि । भव्यमूर्तिर्दंडो धीरः शिवपूजनतत्परः ॥ १ ॥
 राजपत्न्या महाबाहो रतिं चक्रे स मूढधीः । गर्भे दधार राक्षी वै भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ २ ॥
 तत्पापस्य फलं भुक्त्वा यमलोके खगाधिप । शिवपूजनजात्युण्यात्सोऽत्र जातो हि पादजः ॥ ३ ॥
 पण्डो हि जाग्रले देशे सर्वधर्मबहिष्कृतः । शिवपूजारतो यस्मात्प्रागत्र धनभोगमाह् ॥ ४ ॥
 स्त्रीपुत्रसुखहीनोऽत्र मायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भादद्या याऽवधीत्यूर्ध्वं मृगं हि विनतांजज । स्वगर्भपालने दक्षा जन्मन्यत्र गर्ति शृणु ॥ १ ॥
 तद्घातकाले खंजा सा भविष्यति शुभानना । गर्भपातेन दुःखार्ताऽवश्यमेव तदेनसा ॥ २ ॥
 तत्पापनाशनं सूत शृणु वक्ष्यामि तत्त्वतः । दद्याद्विमाय तुरगं सुवानं भूषणान्वितम् ॥ ३ ॥
 स्वर्णनिष्कयुतं चात्र पूर्वापात्प्रमुच्यते । न पश्यति च गर्भोत्पत्त्यां पीडामत्र च जन्मनि ॥ ४ ॥
 दानप्रभावात्पक्षीन्द्र खञ्जत्वं नाप्नुयादिह ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकोनविंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२९ ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नो दानदाक्षिण्यतत्परः । मेहादिपीडितो नित्यं कृशाङ्गः पाण्डुरसुतिः ॥ १ ॥
 ऊर्ध्ववातादिना पीडा बाल्ये स्याद् ग्रहणीगदः । तस्य भार्या गवाचारा भर्तुमक्तियुता सदा ॥ २ ॥
 रक्तस्रावादिना पीडा जायते चोदसानेलः । गर्भोऽपि तस्या उदरे पातं कुर्याच्च दृष्टितः ॥ ३ ॥
 द्वित्रैश्च पञ्चभिर्मासैश्चतुर्भिः सप्तभिस्तथा । केन कर्मविपाकेन गर्भो न स्थिरतां व्रजेत् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु चास्या विचेष्टितम् । व्याभिचारभयाद्यापि तथा गर्भश्च पातितः ॥ ५ ॥

अतिकष्टद्विनतेय गर्भपातकृतागस्तः । अपरं च कृतं कर्म व्यभिचारादिकं बहु ॥ ६ ॥
 नानाद्रव्यापहरणं कुलटाकर्मतः कृतम् । भर्ता चास्या दुष्टबुद्धिर्दुष्टसङ्गतिदोषतः ॥ ७ ॥
 तेन दुष्टेन यद्व्यं हतं वस्करबुद्धिना । सुक्तं ताभ्यां वैनतेय ब्रह्मस्वं तत्र जन्मनि ॥ ८ ॥
 कालेन तद्धनं भुक्त्वा पीडितो दारुणैर्ग्रैहः । यातना बहुधा प्राप्ताः पश्चान्मानुषतां गतः ॥ ९ ॥
 किञ्चित्सुख्यप्रभावेण क्षात्रोऽयं जन्मतो भुवि । जन्म चेदं चतुर्थं वै गर्भपातोऽत्र जायते ॥ १० ॥
 उभाभ्यां च कृतं कर्म भुज्यते जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि विश्वेश यया गर्भः स्थिरो भवेत् ॥ १२ ॥
 श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी नानागर्भजिघांसिनी । तस्याः शुद्धिं तु निष्कृत्याष्टा तु त्वं कथयपात्मज ॥ १३ ॥
 नारी नियमसंयुक्ता ध्रुवं स्याद्भूतकांक्षिणी । सौम्यायने समापूर्यमाणपक्षे शुभेऽहनि ॥ १४ ॥
 तस्य पापस्य शान्त्यर्थं नानाघृतमुपाचरेत् । पयःस्रवर्त्तां शान्तां च सुरभीं शुभलक्षणाम् ॥ १५ ॥
 गृहमानीय विधिवत्पूजयेत्सुसमाहितः । इष्टेस्तु यवसैः पानैर्भक्ष्यैः कण्डूयनैरपि ॥ १६ ॥
 रुचिरैश्च सुगोस्यानैः ततीं परिचरेत्तदा । रात्रौ पुष्पावलीभिश्च वीपस्तम्बचन्दनादिभिः ॥ १७ ॥
 सुगीतमङ्गलध्वानैस्तदधःशायिनी भुवि । प्राणयानां प्रकुर्वीत तस्यास्तु पयसाऽहनि ॥ १८ ॥
 तस्यास्तु पञ्चगव्यानि ययान्यायमयाश्रयी । एवं तपसा नारी मासमासीत तैयता ॥ १९ ॥
 तस्या धेनोः सवत्साया इष्टं समभिकांक्षिणी । धृतान्ते द्विजमाकार्यं समस्तशुणशास्त्रिनम् ॥ २० ॥
 अम्ब्यर्च्यं पूजयेद्भक्त्या वस्त्रस्नग्दामभूषणैः । सम्यगभ्यर्च्य तां धेनुं तनयां तत्तत्तन्वयात् ॥ २१ ॥
 भयस्या च विधिवत्तस्मै तां दद्यादितिभाषिणी ॥ २२ ॥

भंत्रः ।

“ सुवर्णं शुद्धमामेयं मापयोऽशंसितम् । ददानि गां सवत्सां च पूर्वपापापनुत्तये ॥ २३ ॥
 यन्मया कुलटावृत्त्या नानागर्भा विनाशिताः । नानाभेदैः प्रयाता मे गर्भा वै बहवो भुवि ॥ २४ ॥
 कर्मणा तेन जनितं गर्भपातादिदूषणम् । एनस्तत्तस्य नाशाय दानमेतत्करोम्यहम् ॥ २५ ॥
 इह जन्मनि बंध्यात्वं नाशमेतु ममानवे । दानेनानेन सुखे सुप्रीता भव सुवते ॥ २६ ॥
 भवेच्च त्वत्प्रसादेन गर्भो मे सुभगासि भोः ” ॥ २७ ॥

एवमस्त्विति तां धेनुं समादाय सदक्षिणाम् । हिरण्यं रजतं ताम्रं फलानि विविधानि च ॥ २८ ॥
 दापयेद्भिजमुख्येभ्यः प्रार्थनाभिश्च तोषयेत् । भोजयेच्च शतं विप्राजानास्त्रैः सक्तुपायसैः ॥ २९ ॥
 एवं कृतयिषेः सूत नार्या दुःखं विनश्यति । बंध्यात्वं मुच्यते सूत पुत्रमार्तिर्यशस्विनी ॥ ३० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टादशोऽध्यायः ॥ १२३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः पश्चिचरुर्गं घातयेन्नरः । वक्रचन्द्रेण रोगेण पीडितोऽत्र प्रजापते ॥ १ ॥
 स्वर्णांश्च दानादि विधिवत्सर्वोपस्य रसंयुतात् । वक्रचन्द्रसमुद्भूतां पीडां नामोति मानवः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टादशोऽध्यायः ॥ १२३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृगालघाती पुरुषः प्राग्जन्मुष्यत्र जन्मनि । पादहीनो भवेत्सूत मृशं चाकृतनिष्कृतिः ॥ १ ॥
 दद्यादर्धं सुवर्णाढ्यं सर्वोपस्करसंयुतम् । ब्राह्मणाय प्रयत्नेन पूर्वपापपुत्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पत्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाके अग्न्यागो द्वात्रिंशदुत्तत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

संकरः प्राग्भवे सूत बभूव धनसंयुतः । तीर्थवासी विरक्तश्च लोभाद्धर्मक्रियान्वितः ॥ १ ॥
 क्रूरं कर्म कृतं तेन दुष्टसंगेन चोडज । चौर्येण गां परां नीत्वा क्षुधितोऽभक्षयत्पुरा ॥ २ ॥
 मृतः स तेन पापेन नानायोनिमुपागतः । स स्त्रीर्यमृत्युवगतो गंगातीरेऽत्र पादजः ॥ ३ ॥
 तस्यैव हि प्रभावाच्च धनपुत्रसमन्वितः । युवभावेऽण्डजश्चैव चक्षुर्हीनो भविष्यति ॥ ४ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सुवर्णदण्डकैर्मिताम् । लिखित्वा गां विधानेन पूजयित्वा विधानतः ॥ ५ ॥
 सा देवा वेदविदुषे पूर्वपापविशुद्धये । गायत्रीं च जपेत्तत्र निसृतं चायुतद्वयम् ॥ ६ ॥
 होमयेच्च यथाशक्ति भोजयेच्च ततो द्विजान् । यः कुर्याद्विधिना सूत स तद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ ७ ॥
 स दिव्यबभ्रुषा युक्तो जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाके अग्न्यागपञ्चविंशदुत्तत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वातपेन्नारी शृगालं पूर्वजन्मनि । आहोस्तिस्त्वरुपस्यापि घातार्थमुपदेशयेत् ॥ १ ॥
 अत्र जन्मनि वै चोर्धास्त्यानाच्च पतनात्किल । पादभंगो भवेत्तस्मात्पापाच्चैव खगाविप ॥ २ ॥
 करोति तस्य पापस्य प्रायश्चित्तं यथाविधि । या सा पापात्प्रमुच्येत नचोर्ध्वात्पतनं घृबम् ॥ ३ ॥
 अर्धं निष्कसुवर्णाढ्यं दद्यात्पापविशोधनम् ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाके अग्न्यागपञ्चविंशदुत्तत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातपेदर्थं प्राग्भवे साऽत्र जन्मनि । महापर्वसु गंगादौ पुण्यतीर्थेषु दापयेत् ॥ १ ॥
 सर्वोपस्करसंयुक्तं स्वर्णाढ्यं विधिसंयुतम् । सा मुच्यते वक्रकंठपीडाया विनतात्मज ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पत्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाके अग्न्यागः पञ्चविंशदुत्तत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्सन्नात्रो महाभाग पाथाले देशके शुभे । नानाधर्मसमायुक्तो ग्रामे वै विश्रुतो महान् ॥ १ ॥
 दुष्कृतं चरितं तेन भाविनोऽयस्य वै बलात् । शूद्र्यां च विधृतो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ २ ॥
 कृतो यत्नो मर्दास्तत्र नारीगर्भस्य पातने । तथा हालाहले पीतं मृता सा लोकशंकरा ॥ ३ ॥
 महत्या गर्भपीडाया बालकोऽपि मृतस्तदा । सहायैः पञ्चभिर्युक्ता कृतवत्येतमद्भुतम् ॥ ४ ॥
 कर्मणां संग्रहं दुष्टा गर्भपातसमुद्भवम् । ततः संप्राप्तमरणो वाइजोऽय सदापयुक् ॥ ५ ॥
 सूर्यलोकं तदा गत्वा मुक्त्वा भोगांश्च शाश्वतान् । अशुभान्नरकान्मुक्त्वा स्वकृतान्दकर्मजान् ॥ ६ ॥
 सोपध्रुवे महादानात्पूर्वजन्मनि मानद् । स जातो यमुनातीरे वाइजोऽप्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
 गौरः कृशाक्षो लम्बश्च धनसौरूपसमन्वितः । पितृभ्रातृविहीनश्च लोभमोहरतः सदा ॥ ८ ॥
 नैकस्त्रीसंयुतः कामी नानाविधसंयुतः । आयुषा मुस्तयुक्तश्च बुद्धिमान् देशविश्रुतः ॥ ९ ॥

धर्मादिदं तथा पापाद्धर्तः पापरतः शठः । सफन्यो हृदि रोगी च मनोदुःखसमन्वितः ॥ १० ॥
शूद्रायां वीर्यदानात्माकृ तदन्वयाजातपुत्रकः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् सर्वपापापनोदिनीम् । पुत्रवृद्धिकरौ धन्यां लोकानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य शृणु सूत प्रयत्नतः । पूर्वपापविशुद्धयर्थं गर्भधारणनाशिनीम् ॥ १३ ॥
शूद्रायाः प्रतिमा कार्या पलैः पञ्चमितैः शुभा । हिरण्मयी सगर्भा च पत्रे लेख्या विधानतः ॥ १४ ॥
तदर्धेनाथ वा कार्या निजविज्ञानुमानतः । गन्धपुष्पैरलंकृत्य सा देया पापनाशिनी ॥ १५ ॥
मापपञ्चमितो विष्णुः सर्वपापप्रणाशनः । प्रजापतिं तथा दद्यात्सौवर्णं पञ्चमापकम् ॥ १६ ॥
राजानं च तथा दद्यात्सोमं सार्द्धं पलात्मकम् । गायत्रीदशसाहस्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् ॥ १७ ॥
होमयेत्तुलैः साज्यैः सर्पैः सतिलैस्तथा । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १८ ॥
एवं कृतविधेः सूत सर्वपापविनाशनम् । पुत्रपौत्रविशुद्धिः स्यादिह जन्मनि निश्चयात् ॥ १९ ॥
अकृतं तु यथाशक्ति प्रायश्चित्तं ययोदितम् । रिष्टं पाष्टिमिते वर्षे दारुणं शत्रुवैकृतम् ॥ २० ॥
प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं पञ्चसप्ततिम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्त्रिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रोऽभयन्महाभाग प्राग्जन्मन्यत्र कोविदः । ग्रामवासी सदा सौम्यः शतदुनिकटेऽण्डज ॥ १ ॥
शूद्रकन्या च तेनैव ह्या बोडशवार्षिकी । मुक्तातिकामलोभेन बलात्कारेण दूषिता ॥ २ ॥
त चायं धर्मपुत्रस्य मुक्त्वा भैरवशासनम् । पूजनाच्छिवलिंगानां प्रागत्रापि च संकरः ॥ ३ ॥
पदस्तेन विपाकेन प्राप्तसर्वमनोरयः । राजप्रचारको धीमान् गजाश्वप्रतिपालकः ॥ ४ ॥
महाधनो महोत्साहो महाविभवविस्तरः । मृत्युश्चास्यात्र गंगायां पुण्याच्च शिवपूजनात् ॥ ५ ॥
भविष्यति महाभाग पापान्ते चात्र सप्ततिः ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तत्रिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पादरोगयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । यो मार्गहा पुरा लोके परलुंठनतत्परः ॥ १ ॥
सोऽश्वदानविधानेन ब्राह्मणाय स्वगाधिप । न पश्यति महापीडां पतत्रिन् पादसंभवाम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टात्रिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो घातयेदजं जानन् प्राग्भवे विनतामुत । भक्षयार्थं सोऽत्र जनुपि पुरुषोऽद्वाधिको भवेत् ॥ १ ॥
न तस्य निष्कृतिर्दुष्टपापस्यात्र च काश्यपे । प्रारब्धस्य क्षयो नाऽत्र प्रायश्चित्तात्सहस्रशः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकोनचत्वारिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भगवन् प्राग्भवे विप्रो ग्रामवासी वनाश्रितः । चोराधिपो महोम्रश्च तत्संसर्गां स्वगाधिप ॥ १ ॥
दत्तानि तेन ग्रहणे दानानि विनतामुत । गोभृम्यश्वादिक्षणीद् ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तिः ॥ २ ॥

स भुक्त्वा नरकान्घोराणापात्पुण्याच्च शाश्वतात् । स्वर्गान् पर्वतभागेषु संजातो बाहुजोऽनुना ॥ ३ ॥
 वामनो राजसम्मानी महेशो मंत्रपारगः । पुत्रहीनो ह्यसौ सूत-परवित्तस्य छुटनात् ॥ ४ ॥
 भवन्त्यत्र च ये पुत्रा म्रियन्ते नात्र संगयः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापं प्रशाम्यति ॥ ५ ॥
 कृत्वा वेदधनान्मृत सीवर्णान्वृतपुरितान् । तदभावे राजतांश्च विप्रेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ ६ ॥
 हरिवंशं विधानेन शृणुयाद्भक्तितोऽण्डज । रौद्रव्रतं चरन् पश्चात्पूर्वपापविशुद्धये ॥ ७ ॥
 नैतत्प्रकुर्याद्यो भक्त्या स नरः पुत्रवर्जितः । जायतेऽत्रैव पक्षीन्द्र कुर्यात्पुत्रविवर्द्धनम् ॥ ८ ॥
 आयुरष्टौ तथाशीतिवर्षाणि कृतनिकृष्टेः ॥ ९ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३४० ॥

अरुण उवाच ।

क्षान्त्रवंशे समुत्पन्नो वातदेहरुजाकरः । शुभाद्या ह्युद्धरे व्याधिः शिरोर्तिर्जायते तदा ॥ १ ॥
 व्यापारो निष्फलस्तस्य किञ्चित्सेवादिना भवेत् । तस्य भार्याद्वयं चास्ति किञ्चिद्भक्तिपरायणम् ॥ २ ॥
 अन्योन्यद्वेषभावाच्च किञ्चिद्भक्तिकरी परा । मृतवत्सा कथं जाता सत्यं कथय भास्कर ॥ ३ ॥
 गर्भस्तस्याः स्थिरीभूतो न प्रसूतिर्न पातनम् । केन पापप्रभावेण कथयस्व दिवाकर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि शूद्रस्तु क्रयविक्रयकारकः । दानधर्मपरो नित्यं देवदेवपरायणः ॥ ५ ॥
 अन्योन्यद्वेषभावाच्च वर्तते च विधिस्ततः । कश्चिद्विशो धर्मपरो वेदशास्त्रार्थापकः ॥ ६ ॥
 फदाचिद्वैवयोगाच्च भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । तद्विदं ग्राहयामास शूद्रो म्लेच्छजनस्य च ॥ ७ ॥
 बंधनाय मतिं चक्रे ग्राह्यं भार्यया सह । मत्सर्नैस्तर्जनाद्यैस्तु तदनं च तदा दिनैः ॥ ८ ॥
 शूद्रेण कतिपयैरेव चान्धेभ्यो विनतामुत । म्लेच्छभीत्या स वै साधुब्राह्मणः क्रोधसंकुलः ॥ ९ ॥
 तदर्थमपि शास्रश्च ह्यात्मघातं चकार ह । गर्भयुक्ता च भार्या वै भर्तारं पृष्टतोऽन्वगात् ॥ १० ॥
 हतं तस्यापि तत्तर्बं म्लेच्छराजेन तत्तदा । तावत्काले गते फश्चिच्छूद्रो म्लेच्छेन घातितः ॥ ११ ॥
 सतो वै निरये वत्स वर्षायुतसहस्रकम् । पश्यते नरके घोरे शूद्रो देहेन वै तदा ॥ १२ ॥
 पश्चान्मानुष्यमापन्नो दानधर्मप्रभावतः । जन्म चेदं तृतीयं वै शूद्रवंशसमुद्भवम् ॥ १३ ॥
 तेनैव कर्मणा तस्य ह्यपत्यं नैव जायते ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं सकलां ब्रूहि नारीणां हितकाम्यया ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सीयं संवत्सरं सेवा ह्येकचित्तेन दम्पती ॥ १६ ॥
 श्रवणं हरिवंशस्य विप्रस्योद्गाहनं तथा । तावन्निष्कृतयो भूयः क्रमेणानेन यास्तदा ॥ १७ ॥
 सुशुभे भूमदेशे तु गोमयाद्युपचारिते । कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १८ ॥
 तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशोऽर्चयेत् । सीवर्णं राजतं पद्मं सायुधं सचतुर्भुजम् ॥ १९ ॥
 उपचारैः शुभैर्गैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः । जनन्या सहितान्भूयः प्रयुम्नायांस्तथाचरेत् ॥ २० ॥
 चारुदेहं चारुवर्णं चारुग्रन्थं सुशोभनम् । श्रीवत्साकं पीतशरं मुचार्कं पूजयेत्कमात् ॥ २१ ॥
 पूजनं विष्णुसूक्तेन तथा श्रीरसकोविदैः । पुण्यैः सुगीधपुष्पैश्च हार्ययेद्विष्णुमव्ययम् ॥ २२ ॥
 तद्विमासोऽयं तद्विष्णोर्विष्णोः कर्माणि पश्यत । इत्यादिमन्त्रैर्जुहुयाच्छतमद्योचरं हविः ॥ २३ ॥
 होमान्ते-विमपूजान्ते मंत्रमेतदुदीरयेत् ॥ २४ ॥

मन्त्रः ।

" यन्मया पापभावेन कृतं कर्म दुरात्मना । म्लेच्छराज्ये च व्यापारे मया वै दुष्कृतं कृतम् ॥ २५ ॥
 ब्राह्मणानां हतं द्रव्यं भीत्या ताडनतर्जनेः । द्रव्यापहरणात्प्राप्तं दुःखं नानामवान्तरे ॥ २६ ॥
 स्थिरगर्भमृतापत्यबालघातादि दुःमहम् । तत्तदेनोविनाशाय दानं संपदे त्वहम् " ॥ २७ ॥
 स्वस्त्यस्त्विति च तपोक्ता फोऽदादिति विसर्जनम् । सर्पिष्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टवंचुभिः ॥ २८ ॥
 ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते । हृदुःखं दीर्घनिःश्वासो लोचने माथुर्कशिते ॥ २९ ॥
 काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्घातः स्यादुपलेखनात् । जलाकुलत्वं स्पर्शोऽग्नेस्तादृशो घ्नसंभवः ॥ ३० ॥
 नार्यङ्गे विकृतव्यापी मुखे तिलघ्रणादिकम् । पितृजामातुलान्यादेर्विधवातिः प्रजापते ॥ ३१ ॥
 स्वकुले प्रेतजा पीडा दुःखं वैकल्पजं तथा । कर्मानुगारजो व्याधिश्चिद्वं तस्य सहायवत् ॥ ३२ ॥
 स्वकुले केऽपि वर्तन्ते पतिताचारचारिणः । एवं तु लक्षणैर्घातिः प्रायश्चित्तं ततो वदेत् ॥ ३३ ॥

इति श्रीहृदसूर्यारपासवादे कर्मविपाके अध्याय एकचत्वारिंशदुत्तरत्रिंशताधिकमहत्तमः ॥ १३४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं ह्याभीरजा काचिदभूद्भर्तृपरायणा । महद्भिर्गोर्धनैर्युक्ता गवां 'पालनतत्परा ॥ १ ॥
 गावस्तृपार्ताः सततं प्रपायां प्रेरितास्तथा । निदायकाले संप्राप्ते बहिर्ग्रामाजलाश्रये ॥ २ ॥
 जलपानं प्रकुर्वन्त्यस्तदा शीतलमुत्तमम् । ताडितास्ता भृशं गावो लङ्घुदेन दृढेन वै ॥ ३ ॥
 तत्रैका दृपिता गौस्तु ताडिताऽपि भृशं तथा । न च त्यक्तं जलं सूत गर्भाधानान्विता यतः ॥ ४ ॥
 तस्मिन्काले च तस्यास्तु पतितो गर्भसंस्थितः । वत्सस्तत्ताडनात्सूत मृतश्चापि हि तत्क्षणात् ॥ ५ ॥
 विचेष्टितमिदं यस्याः सैषा वेश्याह्मनाऽधुना । नानाविभूतिसंयुक्ता नानापशुभिरन्विता ॥ ६ ॥
 सुखभोगधनैर्धान्यैर्वाञ्छितार्थान्विता सुत । प्राग्गोसेवनजात्पुण्यात्सर्वं पुण्यफलं त्विदम् ॥ ७ ॥
 अयान्न गर्भपूर्णत्वे युवभावे खगाधिप । न मोक्षयति सा गर्भं तदुःखेनाकुला भृशम् ॥ ८ ॥
 एवं वर्षत्रयादन्ते मोक्षयिष्यति वै सुत । रिष्टमन्वजये सुत बालवत्सवधादिह ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । उपकाराय लोकानां यतस्त्वं सर्वहृदयभाक् ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दद्याद्गां कपिलामेकां स्वर्णशृंगादिकान्विताम् । विप्राय वेदविदुषे तद्दोषशमनाय च ॥ ११ ॥
 द्विसुवर्णमितां तद्वलेख्यां गां गर्भसंयुताम् । दद्याद्देवविधिज्ञाय पूर्वपापात्ममुच्यते ॥ १२ ॥
 भोजयेत्तु यथाशक्ति विप्रान्वै होमयेत्तिलान् । मुच्यते गर्भजादोषान्नात्र कार्यो विचारणा ॥ १३ ॥
 इति श्रीहृदसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विचत्वारिंशदुत्तरत्रिंशताधिकमहत्तमः ॥ १३४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव पार्श्वः कश्चिद्गुर्जरं विनतासुत । धर्मकर्मसमायुक्तो देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
 पितृभक्तिरतो नित्यं दानानि विधिपूर्वकम् । दत्तानि तेन शिष्टेभ्यो ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥
 देवाच्छत्रुघृहं गत्वा कृतं कर्म रुपा तु वै । वैरिषुत्रः पुरा सूत पादभागेषु घातितः ॥ ३ ॥
 शुन्तायुपेन सीङ्गेन दिवा वै शौर्यकर्मणा । स मृतस्तेन दुःखेन तन्माता लोकपुत्रिणी ॥ ४ ॥
 पुत्रदुःखान्मृता सापि ददौ ज्ञापं हि दारुणम् । यथा पुत्रविहीनाऽहं गच्छामि च यमालयम् ॥ ५ ॥

तथैव पुत्रशोकातो जन्मजन्मनि यास्यति । ततो बहुतये काले गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ६ ॥
 धर्मात्स्वर्गफलं भुक्त्वा पापाश्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो सुखतोऽधुना ॥ ७ ॥
 विपाशानिकटे देशे वृषलमेज्जसंयुते । श्यामाङ्गो ब्रूसरः क्षीणः प्रभुर्देशादने रतः ॥ ८ ॥
 बहुस्त्रीधनसंयुक्तो मित्रप्रियसमन्वितः । मानभोगसुखैश्वर्यो मितदो लोभसंयुतः ॥ ९ ॥
 धर्मादिदं फलं सूत भृशं पापफलं शृणु । क्रूरचेष्टो महालोभी सदा मात्सर्यसंयुतः ॥ १० ॥
 जातपुत्रविहीनोऽसौ चिह्नं जन्मनि जायते । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविशोधनम् ॥ ११ ॥
 लोकानामुपकाराय शृणु सूत प्रयत्नतः । पर्येदंशमितैः कुर्याद्वाजतं बाहुजं सुत ॥ १२ ॥
 तन्मातरं च सौवर्णीं पर्येकेन मितां शुभाम् । पत्रे लेख्यां ययाकारां ययोपस्करसंयुताम् ॥ १३ ॥
 पूजयित्वा तु गन्याचैर्नवेद्यैः सुपचारकैः । सूर्यभक्ताय शांताय तां दद्याद्दि कुटुम्बिने ॥ १४ ॥
 पलपञ्चमितं रौक्मं कुर्याद्भरिहरात्मकम् । तथैव गणनायं च लेख्यं पञ्चोपचारकैः ॥ १५ ॥
 संपूज्य विधिवद्दद्यात्सर्वपापविशुद्धये । अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं वैदिकं सूर्यदेवतम् ॥ १६ ॥
 जपेदष्टसहस्रं तु तथा प्रणवपूर्वकम् । गायत्रीपञ्चसाहस्रं द्रष्टृपापविमोचनम् ॥ १७ ॥
 कुर्याद्भोमं दशांशेन पश्चाद्वाह्मणभोजनम् । एवं कुर्याद्दिवानेन प्रायश्चित्तं ययाविधि ॥ १८ ॥
 न ग्रामोति तदा रिष्टं पद्मप्रिशाब्दे प्रकीर्तितम् । पञ्चवेदमिताब्दात्तमापुस्तस्य प्रकीर्तितम् ॥ १९ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाक्षरविचारिशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादवधीक्ष्य पूर्वजन्मन्यजामुतम् । भविष्यत्पत्र पुरुषो ह्यधिकाङ्गो ह्यकिञ्चनः ॥ १ ॥
 कस्तूरिकाफलं दद्यात्स तत्पापविनाशनम् । अजमेकं च ब्रह्मार्चैर्मुच्यते च तत्रेनसः ॥ २ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाक्षरविचारिशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहहारीं च पुरुष इह जन्मनि काश्यपे । वर्धरांगारुयरोणेण पीडयते नास्ति संशयः ॥ १ ॥
 दद्यात्पलशतं लोहं विधिना पापशोधनम् । प्राजापत्यं चरेदेकं ततो वाञ्छनशानं परम् ॥ २ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाक्षरविचारिशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वमनोरथैर्युक्ता काचिदासीच्छुभानना । प्राग्भवेऽजं तत्सर्वं चेष्टितं शृणु साम्रतम् ॥ १ ॥
 नकुलानां चित्ते कृत्वा चातितप्तां हि बाहुकाम् । पूरितं च तथा सर्वं तद्वातार्थं खगाधिप ॥ २ ॥
 मृतः स तेन दाहेन नकुलः सकुलः खग । सापि मृत्युवशं प्राप्ता सुक्त्वा तु यमशासनम् ॥ ३ ॥
 पूर्वं शातद्वजे देशे ह्यमृद्वत्र च पर्वते । पूर्वं राजकुले जाताञ्चापि राजकुले मृत ॥ ४ ॥
 प्राग्दानव्रतजात्युण्यादयो पापफलं शृणु । सर्वे तद्देशनाः सूत तदग्रे मरणं गताः ॥ ५ ॥
 जीवनं चात्र तस्याश्च वर्षमष्टोत्तरं गतम् । न म्रियते महापापाद् दृढाजन्मप्रयेऽपि वा ॥ ६ ॥
 कुरुशेवादिवासाञ्च पापं नश्यति धर्मतः ॥ ७ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाक्षरविचारिशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे पुत्र घातयेदजनन्दनम् । सगर्भा गर्भपुष्टयै जायते गोधिका ॥ १ ॥
भोगादेव क्षयः प्रोक्तः समारब्धस्य कर्मणः ॥ २ ॥

इति श्रीद्वसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तवत्वारिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहं हरति यान्यत्र नारी बुद्धिविवर्जिता । अग्रजन्मनि सा नारी वर्चरांगान्विता भवेत् ॥ १ ॥
दद्यात् पलशतं लोहं समुद्दिश्य द्विजातये । मुच्यते पापजाद्रोगाद्वर्चरांगान्भिधात् सुत ॥ २ ॥
इति श्रीद्वसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टवत्वारिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मोहात्प्राग्याऽवधीत्सूत नार्यजं विधिवर्जिता । सा गोधिकाग्रजनुषि भविष्यति तदेनसः ॥ १ ॥
अर्जं दद्याद्विधानेन कस्तूरीपलसंयुतम् । सवस्त्रं वेदविदुषे तद्गोपशमनं त्विह ॥ २ ॥
इति श्रीद्वसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनपञ्चाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३४९ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रे कुले समुत्पन्नो शुल्मवातोदरामयः । वितथा कृपणश्चैव सहोदरसमन्वितः ॥ १ ॥
धनधान्ययुतश्चैव किञ्चिद्व्यापारवान्भुवि । दायादाच्छत्रवत्पीडा म्रियः क्लेशश्च जायते ॥ २ ॥
तस्य भार्याद्वयं चापि संजातं चात्र जन्मनि । बहुपुत्र्यः प्रसूताश्च न तु पुत्रः प्रजायते ॥ ३ ॥
कदाचिज्जातमात्रस्तु मृतः पुत्राऽग्निमासकः । एका पुष्पवती भार्या संजाता तस्य भास्कर ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय तत्प्रभो ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि क्षात्रस्तु किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा ॥ ६ ॥
अर्यलुब्धः स संजातो ग्रामाधीशः प्रतापवान् । ग्राममध्ये स्थितिं चक्रे ब्राह्मणो ज्ञानिसत्तमः ॥ ७ ॥
पुत्र्यः पञ्च तथा सप्त ह्यपुत्रो वित्तसंयुतः । कालेन मृत्युमापन्नो धनलुब्धो निराश्रयः ॥ ८ ॥
तस्य भार्या महासाध्वी साहसं कृतवत्यय । क्रियाकर्मादिकं तस्य चक्रे वै शक्तितः खग ॥ ९ ॥
क्षात्रेण हि हर्तुं सर्वमपुत्रस्य धनं बहु । निराधाराः सुता जाताः पित्रभावाच्च दुःखिताः ॥ १० ॥
सर्वस्वहरणाद्वापि गताः कन्या इतस्ततः । काश्चिन्मातुर्गताः पक्षे काश्चिन्मात्रा सह स्थिताः ॥ ११ ॥
प्रादुर्भावः क्षत्रगृहे संजातस्तस्य कर्मणः । यो वै क्षात्रगृहे पुत्रः सोऽजनि ब्राह्मणः स्वयम् ॥ १२ ॥
योऽस्ती तस्य मृतः पुत्रो धनलोभेन चागतः । एवं पुत्र ऋणी भूतस्तत्काले चर्णहृत्स्वयम् ॥ १३ ॥
एवं ब्रह्मस्वर्गं प्राप्तं पुत्रास्तस्य मृताः सदा । पुराकृतानि कर्माणि मुच्यन्ते चेह मानवैः ॥ १४ ॥
तेन कर्मविपाकेन कन्यापत्यं मृताः सुताः । तस्य पापस्य नाशाय निष्कृतिः क्रियते शुभा ॥ १५ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । संतर्पितं लभते सौख्यं लोकानां हितकाम्यया ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे त्ववसरे प्राप्ते ह्यपने शुभवासरे । प्रारभेद्विभक्तश्च संवत्सरविधिः स्मृतः ॥ १७ ॥
मत्पदं परमेशानं विष्णुमव्यक्तमव्ययम् । पौरुषेणेह सूक्तेन ह्यर्चयेन्मासमात्रकम् ॥ १८ ॥

कुंकुमागरुकपूर्वैश्चन्दनैस्तुलसीदलैः । अर्चयेद्विविधैः पुष्पैरुपचारैः पृथक्पृथक् ॥ १९ ॥
 भौमाप्यनाभसस्तेजोवायव्यैः पञ्चमिस्तथा । एवं त्रतपरा नारी भर्तृभक्तिपरायणा ॥ २० ॥
 अर्चयन्ती हरिं पूर्णं वर्षावाधे तथाऽऽचरेत् । शुभे मासे सिते पक्षे चैकादश्यामुपोषिता ॥ २१ ॥
 शुभनक्षत्रयुक्तायां द्वादश्यां पुत्रकाम्यया । पूर्ववद्द्विगमिभ्यर्च्य ऋग्भिः षोडशभिः शुभम् ॥ २२ ॥
 विधिवद्द्विमास्याय ह्यर्चयेद्देकृतं चरुम् । आज्यभागावसाने च कपिलाज्याहुतिर्द्विविः ॥ २३ ॥
 पौरुषेण तु सूक्तेन यावत्पोडशसंख्यया । अश्वत्थसमिधस्तिस्रो जुहुयात्पोडशैव तु ॥ २४ ॥
 पुनराज्यं ततो हुत्वा जुहुयाच्च चरुं तथा । होमान्ते द्विजभोज्यान्ते दानमेतत्तमाचरेत् ॥ २५ ॥
 हिरण्यमूमिवातांसि धेनुं वत्ससमन्विताम् । विप्रस्योद्वाहनं कृत्वा कन्यां चारुं कृतामपि ॥ २६ ॥
 दक्षिणां प्रद्वेक्षैव च्छलकौटिल्यवर्जिताम् । प्राश्रीयास्तु द्विविधोपं सह पत्न्या हरिं स्मरन् ॥ २७ ॥
 इति कृत्वा विधिं नारी पुत्रं प्राप्नोति वैष्णवम् । शुभगा च गुरुरा च भवेद्विगतकिल्बिषा ॥ २८ ॥
 ऐहिकं लक्षणं चिन्त्यं पूर्वकर्मानुसारतः । गुल्मार्शसां तथा वाधा शुद्धे तप्तप्रणार्तयः ॥ २९ ॥
 वातरक्तादि शिरसि नेत्रकर्णादिषु व्रणः । स्तनीयगौरवं दद्रुस्तथा वै पादवैकृतिः ॥ ३० ॥
 जनश्रुतिरभूत्तत्र दुष्कृतौ कारणं विना । शानिस्तु सर्ववस्तूनां द्रव्यनाशनजं भयम् ॥ ३१ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ शूद्रकुले पूर्वमासीत्पुण्या वरांगना । तद्वा दानरता जाता कुरुक्षेत्रे खगाधिप ॥ १ ॥
 सर्वैः सुखैः सद्देपिता सर्वसंपत्तिर्न्युता । तथा कृते महापापं भाविनोऽयं स्म वै बलात् ॥ २ ॥
 समीपवासिना चास्या ब्राह्मणेन च तद्गृहम् । निर्दग्धं चाग्निदाहेन वैरिभावात्खगाधिप ॥ ३ ॥
 तत्र दग्धा महाभाग गौरपाषा गृहंगता । कृत्वैवमद्भुतं कर्म सुत्तया तु नरकान्मुत ॥ ४ ॥
 दानधर्मकृतात्पुण्यात्सात्र जाता हि बाहुजा । माथुरे मण्डले पुण्ये वृषलमोपलक्षिते ॥ ५ ॥
 सुखदुःखसमाक्रान्ता जातसन्ततिनाशकृत् । दुःखैर्गनेर्कैर्युक्तात्र मध्यभागे खगाधिप ॥ ६ ॥
 प्रायश्चित्तं परं चास्या गयायां पितृतर्पणम् । कुरुक्षेत्राधिवासश्च पापनाशनमुत्तमम् ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकपञ्चाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चक्रपादरुजा युक्तश्चात्र जन्मनि जायते । पूर्वजन्मनि यो मोहाद्भेच्छानं खगाधिप ॥ १ ॥
 निष्कत्रयं प्रदातव्यं सुवर्णं वेद्वेदिने । दानेनानेन विधिना पूर्णपापपनोदनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विपञ्चाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः शूद्रं पातयेन्मोहात्पूर्वजन्मनि मानवः । दंतपातनजाद्रोगात्पीडामाप्नोति निश्चयात् ॥ १ ॥
 दद्याद्देतुं सवत्सां च सर्वालंकारमृषिताम् । प्राजापत्यं चरेदेकं विधिना रोगनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः त्रिपञ्चाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी मोहतो हन्याच्छ्वानं हि गरुडाम्रज । पूर्वजन्मनि सा चात्र चक्रपादेन पीडयते ॥ १ ॥

तथा तत्पापशुद्धयर्थं स्वर्णं निष्कत्रयं सुत । देयं विप्राय विधिना चक्रपादप्रणाशनम् ॥ १ ॥
इति श्रीद्वसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुःपञ्चाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रघातकरी पूर्वं या काचित्पापमोहिता । साऽत्र जन्मनि दुःस्वार्ता दंतपातरुजांडज ॥ १ ॥
विधिवद्देनुदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुंबिने । प्राजापत्यव्रतादेकात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीद्वसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चपञ्चाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीत्पुरा सूत चारणो ज्ञानदुर्बलः । शिवभक्तिपरो नित्यं देवतातियिपूजकः ॥ १ ॥
देशे मालवके पुण्ये स्थले पूर्वभवेऽडज । तेन दानानि दत्तानि विप्रेभ्यो भास्करप्रहे ॥ २ ॥
कदाचिन्नु महाभाग पापमाचरितं त्विदम् । स्वज्ञात्यां वै धृतो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ ३ ॥
यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नाभूद्गर्भस्य पातनम् । मृता सा तेन दुःखेन गर्भपातेन चांडज ॥ ४ ॥
एवं बहुतिथे काले गतः स यमशासनम् । मुक्त्वा पापफलं दुःखं पुण्याल्लोकाञ्जुमानिह ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजस्त्विह । गोदावर्याः समीपे तु देशे रम्ये जलाश्रये ॥ ६ ॥
रक्तः कृष्णोऽतिमतिमान् दीर्घो भव्यः पृथुः सुधीः । आदिभागेधनी भोगी मध्यमेऽत्येऽतिसौख्यभाक् ॥ ७ ॥
पुण्यादिदं तथा पापाल्लोभी पापरतः कश्चित् । अतिचिन्तायुतश्चात्र दाने स्वल्पमतिः शठः ॥ ८ ॥
स्वजात्यां वीर्यदानाच्च जातपुत्रविनाशकः । लक्ष्मैतदंडजश्रेष्ठ जन्माङ्गात्पुष्टभावागः ॥ ९ ॥
भीमः सुतेश्वरः पापग्रहेर्युतनिरीक्षितः । लक्षणैरिभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
पलद्वयमिता कार्या बाहुजा गर्भसंयुता । सर्वावयवसंयुक्ता सौवर्णी भूषणान्विता ॥ ११ ॥
तदर्धमैतिका वापि निजविचानुसारतः । संपूज्य वेदविदुषे वद्याहोपापनुत्तये ॥ १२ ॥
मापैः सप्तमितैर्द्वयो भीमः स्वर्णमयः शुभः । गायत्रीमयुतं जप्त्वा त्र्यंशकं तु सहस्रकम् ॥ १३ ॥
होमपेक्षद्वांशेन कपिलां गां प्रदापयेत् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं हि मानवः ॥ १४ ॥
तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याज्जन्मन्यत्रैव काश्यपे । नैवं करोति यो मोहाल्लोभात्पापविशोधनम् ॥ १५ ॥
न जीवन्ति सुतास्तस्मिंजीविते नात्र संशयः । आयुरष्टाद्विवर्षाणि प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ १६ ॥
प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं पञ्चाशत्मितकेऽब्दके ॥ १७ ॥

इति श्रीद्वसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्पञ्चाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२५६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्च बभूव महाभाग हन्यान्मोहान्नरापमः । वभ्रुमण्डलरोगार्तः सोऽत्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
निष्कद्वयद्विरण्यस्य कृत्वात्र नकुलं शुभम् । वभ्रुमण्डलनाशार्थे ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ २ ॥
इति श्रीद्वसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपञ्चाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२५७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्चारणजा नारी बभूव प्रियवादिनी । व्रतदानरता साध्वी पूर्वजन्मनि चांडज ॥ १ ॥
सपा ग्रामान्तरे गत्वा निर्दग्धं गह्वरं वनम् । निर्दग्धा बहवस्तत्र जीवास्तस्याश्रयं गताः ॥ २ ॥
ततो बहुतिथे काले प्राप्य जन्मनि तं व्रतम् । तत्र दानवशात्पूर्वादत्र सा पादजा स्मृता ॥ ३ ॥
जीवघाताक्षया पृवत्पापादग्रेव जन्मनि । जातसंततिहीना वै कुसुरोणेन पीडिता ॥ ४ ॥

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन सम्पद्यते सुखम् । गृहवित्तपडंशेन देया जीवाः सुवर्णजाः ॥ ५ ॥
घटयित्वा विधानेन नानारूपान् गृहोत्तरान् । भोजयित्वा द्विजाञ्छ्वेत्या तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥
इति श्रीबृहदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टपञ्चाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शशवाती महाभाग कुञ्जवर्णः प्रजायते । निष्कृतिं तस्य पापस्य शृणु चात्र खगाधिप ॥ १ ॥
श्वत्पा सोपस्कान् दद्याद्देवेदांगपारगे । तस्माद्दोषात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनषष्ट्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांश्चिद्भूद्रोऽभवत्पूर्वं दानधर्मदयापरः । द्विजानां पूजको दक्षः सिन्धुमण्डलजोऽण्डज ॥ १ ॥
देवद्रव्यविहीनोऽभूत्तत्कृतं कर्म चाधमम् । स्वपत्नी स्यापिता पण्यशालायां हि खगाधिप ॥ २ ॥
पण्यस्त्रीकर्मतश्चासौ चकार स्वोपजीवनम् । ततो मृत्युवशं प्राप्तो मुक्त्वा तत्पापजं फलम् ॥ ३ ॥
प्राग्दानवशतः सोऽयं जन्मन्यत्र च पर्वते । शूद्राधमोऽयं वै पण्डः पूर्वपापादतः शृणु ॥ ४ ॥
निष्कृतिस्तस्य पापस्य नोक्ता पापाहं दृढात्सुत ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकषष्ट्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी नकुलं पूर्वं धातयेद्दिनतामुत । सात्र जन्मनि रोगेण बभ्रुमण्डलजेन च ॥ १ ॥
पापोद्भवेन सततं पीडिता भवति ध्रुवम् । तद्रोगनाशनं दद्याद्भुवं निष्कृद्भयेन च ॥ २ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापानोदनम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकषष्ट्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३२१ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चित्साम्रकुले जातो नानावृत्त्या ॥ लाभवान् । नानासन्धिषु पीडा स्यादुदरार्तिः प्रजायते ॥ १ ॥
मेहो वै कुरुते नित्यं नेत्रस्वेदं विरझिमताम् । कटिपृष्ठोरुर्वशाति बाल्ये स्याद् ग्रहणीगदः ॥ २ ॥
तस्य भार्या सदाचारा विज्ञेया व्रतचारिणी । सौभाग्यमुखसम्पन्ना पितृवाटमुखोज्जिता ॥ ३ ॥
केन सन्ततिहीना च कर्मणा कथय प्रभो ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णधमो जातस्तत्करो बल्लहारकः । निपादैः सह सम्भूय चौर्यकर्मकरोऽभवत् ॥ ५ ॥
बनानामन्तरे मासे कश्चिद्विशः समागतः । गृहीत्वा तस्य सर्वस्वं यत्किञ्चिच्चार्यनास्त्यतम् ॥ ६ ॥
तेन वै निहतो विप्रस्तत्करोऽपि दुरात्मना । तत्करोऽसौ मृतश्चापि जातो वै वनपन्नगः ॥ ७ ॥
स पश्चान्नरके घोरे पतितोऽब्दायुतं खग । पश्चान्मानुष्यमापन्नः किञ्चित्पुण्यमभावंतः ॥ ८ ॥
स्वर्णकारगृहे जातः पूर्वजन्मनि मानद । चतुर्थं जन्म चैतद्दि वेष्यं यत्र चाजनि ॥ ९ ॥
व्यभिचारवशाज्जातस्तत्करोऽपि पूर्वजन्मनि । केन कर्मविपाकेन त्र्यपत्यं आपते त्विह ॥ १० ॥
पुत्रहीना कथं चेयं बन्ध्यात्वं जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । सन्ततेः सुखमामोति बन्ध्या तद्देव प्रभो ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे त्ववसरे प्राप्ते शुभतीर्थादिसङ्गमे । विधिवद्विहितापूर्वं कृतं स्मृत्युपभाषितम् ॥ ११ ॥
 विप्रस्योद्वाहनं कृत्वा गृहदानं यथाविधि । धनधान्यादिकं दत्त्वा तोषयेद्विप्रयाजकान् ॥ १२ ॥
 विष्टिपाते व्यतीपाते संक्रान्ती ग्रहणादग्नि । पुष्पादे विधिमातिष्ठेदन्नपत्याघनाशनम् ॥ १३ ॥
 सुशुभे भूपदेशे तु समे कम्बलविस्तृते । विदधीत तिलद्रोणीस्त्रिभिः पर्वतमुत्तमम् ॥ १४ ॥
 परितोऽस्तिमात्रं तु द्रोणमानं सुतण्डुलैः । विदध्यात्पर्वतं रम्यं तृणद्रुमविभूषितम् ॥ १५ ॥
 तत्र तौ दम्पती शुद्धौ आतावहतवाससी । दधानी शुभवेपाढर्यौ चिन्तयानी प्रजापतिम् ॥ १६ ॥
 तस्यादितेश्च तत्पत्न्याः कुर्यान्मूर्तिं प्रजापतेः । शुद्धवर्णसुवर्णस्य निष्कद्वयमितस्य वै ॥ १७ ॥
 हेमयज्ञोपवीतं च ह्यक्षमाला कमण्डलुः । अदितरपि केयूरहारग्रैवेयभूषिताम् ॥ १८ ॥
 तदर्धमितिकां चापि प्रकुर्वीत शुभाकृतिम् । स शैवीमर्चयेन्मूर्तिं विष्णोर्वामिनरूपिणः ॥ १९ ॥
 तन्मूर्तिं त्रितयं सम्यक्कृतसंस्कारमर्चयेत् । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणं जातकर्माय पुंस्त्रियोः ॥ २० ॥
 बाललीलाधरं विष्णुं वामनं सुविर्चितयेत् । मातरं ब्रह्मिच्छन्तं हरिं तत्स्तनकांक्षया ॥ २१ ॥
 ततस्तस्या दामतयादाप्लव्य तिलपर्वतात् । प्रत्यन्तगिरिमायान्तं मार्गः स्वपदभूषितैः ॥ २२ ॥
 अथ तं समपश्यन्ती विरहाकुलचेतसाम् । रुदन्तीमिति तं ब्रह्माहूय तत्परान्मुनीन् ॥ २३ ॥
 एवं ध्यात्वाय तां मन्त्रैर्मन्त्रार्थैर्दितलक्षणां । पुष्पस्त्रगव्यपगन्धाद्यैरर्चयेदतिविह्वलाम् ॥ २४ ॥
 तद्विप्रासौज्यं तद्विष्णोर्विष्णोः कर्माणि पश्यत । ततस्तां वैष्णवीं मूर्तिं मातृरुत्संगगामिनीम् ॥ २५ ॥
 कृत्वा तस्याः प्रतिष्ठान्तं लब्धपुत्रान्विचिन्तयेत् । अपश्यन्तमिमं मन्त्रैर्मन्त्रार्थगुणलक्षणां ॥ २६ ॥
 सुपुत्रसहितां देवीमर्चयेद्विधिर्गुणैः । ततो ब्राह्मणमध्यासु समाहूय गुणान्वितम् ॥ २७ ॥
 तस्मै तां प्रतिमां दद्यात्सपुत्रामदितेः सुताम् ॥ २८ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया निहतो विप्रो हत्वा तद्वसु वै वने । तत्स्वरैस्तह यत्पापं प्राप्तमेवोत्सृज्य महत् ॥ ११ ॥
 तस्य पापस्य नाशाय दानमेतद्दाम्यहम् । सौवर्णीं प्रतिमामेनां भवेयमनघेति हि ” ॥ १२ ॥
 भोजयेच्च शतं विमान्सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यासो द्विषष्ट्युत्तरत्रिंशत्ताधिकसहस्रतमः ॥ १३६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उलूकघातने पूर्वं जन्मन्यत्र च पुत्रक । पांडुरोगेण सततं पीडितो वै भवेद्भृशम् ॥ १ ॥
 फस्तरिकापलं चैकं दद्याद्विप्राय पर्वणि । उलूकघातजं पापं सर्वं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 तस्मिन्पापोपशमने पांडुरोगो विनश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यासो द्विषष्ट्युत्तरत्रिंशत्ताधिकसहस्रतमः ॥ १३६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचिदुलूकं पूर्वजन्मनि । पांडुरोगेण सततं पीडयते चात्र जन्मानि ॥ १ ॥
 दद्यात्तत्र विपिज्ञाय पलमेकं खगाधिप । फस्तरिकाया विप्राय पांडुरुद्धनाशनं परम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यासो द्विषष्ट्युत्तरत्रिंशत्ताधिकसहस्रतमः ॥ १३६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनतेय महाभाग शृणु प्राक्कर्मणः फलम् । कश्चिदासीत्कलिंगे वै द्विजो धर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
 बहुस्त्रीबलसंयुक्तो मोघनैश्च समन्वितः । गयायां विधिना श्राद्धं श्रादवित्समन्वितम् ॥ २ ॥
 स ततः कृतवान्पापं कामलोभेन निश्चयात् । ज्येष्ठां त्यक्त्वा ऋतुमासां धर्मिष्ठां प्रियवादिनीम् ॥ ३ ॥
 रतिं ददौ कनिष्ठायां धातितस्त्रीविमोदितः । जीवेत्स हि चिरं कालं पश्चान्मृत्युमवाप्नुयात् ॥ ४ ॥
 शुभाच्छुभफलं भुक्त्वा पाषादावृणनारकान् । गयाश्राद्धप्रभावेण जातश्चात्रापि वै द्विजः ॥ ५ ॥
 देशे रम्यस्थले पुण्ये तदा लोहितसंज्ञके । मध्यरूपः प्रियायुक्तो घनबुद्धिसमन्वितः ॥ ६ ॥
 शुभादिदं तथा पापान्नरो दुःखसमन्वितः । शूलयुक्तोदरो भीरुर्जातपुत्रविवर्जितः ॥ ७ ॥
 कनिष्ठा या प्रिया पूर्वमासीद्भर्तृविमोदिनी । सात्र जन्मनि जाता वै पुत्रहीना हि दृश्यते ॥ ८ ॥
 भर्तृमर्त्या शुभाचारा हृदि रोगप्रीडिता । लक्षणैर्गभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ९ ॥
 रुक्मपंचपलैः कुर्याद्ब्राह्मणं कमले स्थितम् । पत्रे लेख्यं शुभाकारं सर्वावपवसंयुतम् ॥ १० ॥
 पूजयित्वा तु गंधाद्यैः पौडशैरुपचारकैः । दद्याद्देविधिज्ञाय पूजिताय प्रयत्नतः ॥ ११ ॥
 तन्मितां राजतां गौरां लेख्यां च शुभलक्षणां । दद्याद्यत्नेन तां देवीं पूर्वपापप्रणाशिनीम् ॥ १२ ॥
 गायत्रीपञ्चसाहस्रं जपेत्पश्चाद्विधानतः । होमान्ते भोजयेद्दिप्तांस्तदा शुद्धिं समाचरेत् ॥ १३ ॥
 तदा संततिवृद्धिः स्यात्कुष्ठरोगात्प्रमुच्यते । नैवं करोति यो लोभात्प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः ॥ १४ ॥
 पंचविंशतिमेऽन्वे तु रिष्टं वै दांशुं स्पृष्टम् । पंचाशीतिमितान्दांतं जीवनं कृतनिष्कृतेः ॥ १५ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिर्ष्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चषष्ट्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उलूकघातने पूर्वं जन्मन्यत्र खगाधिप । पांडुरोगेण सततं पीडितो वै भवेद् भृशम् ॥ १ ॥
 कस्तूरिकापलं चैवं दद्याद्विधाय पर्वणि । उलूकघातनं पापं सर्वं नश्यति तत्तत्तणात् ॥ २ ॥
 सस्मिन्पापौपशमने पांडुरोगो विनश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहस्पतिर्ष्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्षष्ट्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुक्कुटस्य वधे सूत प्राग्भवेऽत्रैव जन्मनि । नासावकृत्वमाप्नोति नरश्चाकृतनिष्कृतिः ॥ १ ॥
 दद्यान्निष्कप्रयं स्वर्णं विधिज्ञाय प्रयत्नतः । तदौपशमनायैव जन्मन्यत्र खगाधिप ॥ २ ॥

इति श्रीबृहस्पतिर्ष्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तषष्ट्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ ११७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्कंचिच्चटकं पूर्वजन्मनि । पांडुरोगेण सततं पीडिता चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 मापत्रपमितं दद्याच्चटकं ह्यमनं शुभम् । प्रायश्चित्ते कृते सूत पांडुरोगात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 प्रायश्चित्तं न कुर्याद्या नैरोग्यं नाप्नुयात्कचित् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहस्पतिर्ष्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टषष्ट्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ ११७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मार्जारघाती दुष्टः प्राग्जन्मन्यत्र चांडव । पिंगेक्षणो भवेत्सूत तत्काले पूर्वघाततः ॥ १ ॥

अत्र वैदूर्यरत्नानि देयानि विविधानि च । पिंगाशिरोगस्तस्माच्च पुण्यात्र च विवर्धते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अष्टाव्य एकोनसप्तत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३६९ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्वैश्यकुले जातो वातरक्तेन पीडितः । किलासी दहकंद्वादिं शरीरे धृतवान्पुरा ॥ १ ॥
तस्य भार्या सदाचारा किञ्चित्छेदस्य कारिणी । न सुखं मातृपित्रादेः पतिधर्मे सुखं मत् ॥ २ ॥
नानायोनौ कथं जाता मृतवत्सा च सा कथम् । केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्ते ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बैतसे महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । पूर्वजन्मानि शूद्रस्तु दानधर्मपरायणः ॥ ४ ॥
क्रमविक्रयकर्ता च बहुद्रव्येण संयुतः । व्यापारं म्लेच्छराज्येऽपि चकार भुवि मानवः ॥ ५ ॥
कदाचित्कालयोगेन म्लेच्छो देशांतरं गतः । गृहव्यापारकोपं च ह्यमात्ये वै समर्पितम् ॥ ६ ॥
व्यापारकुशलः शूद्रो ह्यमात्योऽभून्तृपस्य वै । व्यभिचारमतिश्चासीन्म्लेच्छस्त्रीरतितत्परः ॥ ७ ॥
एवं बहुतरं कालं म्लेच्छासङ्गं चकार सः । म्लेच्छस्त्रिया ह्यभूद्र्भस्तेन शूद्रेण दारितः ॥ ८ ॥
एवं कर्म कृतं हातं प्रतिवेशिद्विजेन वै । अयं किञ्चिद्व्रते काल आगतो म्लेच्छराज्ये ॥ ९ ॥
विप्रः कथितवान्सर्वममात्येन च पटकृतम् । प्रतिवेशमस्यतेनाहो म्लेच्छश्चक्रोद वै भृशम् ॥ १० ॥
तस्य पापं प्रगल्भस्य ज्ञात्वा सर्वे जनास्तदा । म्लेच्छा निहन्त्युस्तं शूद्रं सर्वस्वं जडुरेव च ॥ ११ ॥
स वै वर्षसहस्रं तु नरके तीघ्रवेदनः । पश्चान्मानुष्यमापन्नः किञ्चिद्दानप्रभावतः ॥ १२ ॥
चतुर्थं जन्म चैतद्वि वैश्यवर्गोऽस्ति साम्प्रतम् ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

फा तस्य निष्कृतिः स्वामिन् येन वै निश्चला प्रजा । तां ब्रूहि कर्मणां सार्धिंछोकानां सौख्यहेतवे ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौम्यायने शुभे मासे सिते पक्षे शुभे दिने । सानुकूलग्रहे पुण्ये प्रारभेत विधिं ततः ॥ १५ ॥
गोमयेनोपसंलिप्ते संस्तरे मृदुकम्बले । स्थापयेद्विधिवं धान्यं ताश्रमदुग्धभूमिकम् ॥ १६ ॥
तन्मध्ये स्थापयेत्तैलमयं द्रोणस्य पञ्चकम् । परितो विविधैर्धान्यैः प्रत्येकं द्रोणसम्मितैः ॥ १७ ॥
अर्चयेत्काननं रम्यं विविधदुग्धभूमिभिः । गोधूमशालिसुग्रीहिमुद्रमापतिलादिभिः ॥ १८ ॥
चणकश्यामनीवारमिषं गुग्गुलुसैः शुभैः । मध्ये मेरुं प्रतिष्ठाप्य पञ्चद्रोणतिलांचितम् ॥ १९ ॥
तस्योपरि न्यसेत्पात्रं ताम्रं दशपलात्मकम् । देवं तदुपरि स्थाप्य पञ्चस्वर्णविनिर्मितम् ॥ २० ॥
चालगोपालवेषं च बलोद्भवसमन्वितम् । मूर्तित्रयं समासाद्य प्रत्येकं पलनिर्मितम् ॥ २१ ॥
कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणं पूजयेद्विधैर्गुणैः । विष्णुसूक्तेन मन्त्रेण नैवेद्यार्घ्याचमादिभिः ॥ २२ ॥
ततो ब्राह्मणमाहूय विद्वांसं वेदवादिनम् । अलोलुपं सदाचारं सदा ज्ञातं च सद्व्युत्तमम् ॥ २३ ॥
तस्मै तां प्रतिमां दद्याद्विधिवद्विहितां शिषम् ॥ २४ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया परदारामु कृतं गर्भविधातनम् । तत्पापेन मया प्राप्तं पुत्रसंततिनाशनम् ॥ २५ ॥
तत्तदेनोविनाशाय मूर्तित्रयं ददाम्यहम् । दानेनानेन भूदेव भवेयमनघः प्रभो ” ॥ २६ ॥
एवं कृतविधिः सत् ययोक्तफलमश्नुते । प्रतिमां प्रतिगृह्णामि स्वस्ति तेऽस्त्विति कीर्तयेत् ॥ २७ ॥
अमायं चास्त्यसंस्मृतं जननीचालघातनम् । तानाहुर्ग्रीवदं चापि तस्मान्मोच्यो हि मुमुक्षुः ॥ २८ ॥

कुलटावालनाशादिजनिताघविवर्जनम् । त्रिमूर्तिसमुदायेन भवेदिति द्विजाग्रमेत् ॥ २९ ॥
 अष्टोत्तरशतं हुत्वा मधुत्रयसमन्वितम् । होमान्ते विप्रभोज्यान्ते सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मार्जारघाती पुरुषः प्रारजन्मन्यत्र चांडज । विंगेक्षणो भवेन्नूनं काले वै पूर्वघातजे ॥ १ ॥
 इह वैदूर्यरत्नानि देवानि विविधानि च । पिंगाक्षिरोगस्तस्माच्च पुण्यान्न च विवर्धते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकसप्तत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या स्त्री काचिन्महाभाग मार्जारीं घातयेत्पुरा । सात्र जन्मनि पिंगाक्षी भवत्येव न संशयः ॥ १ ॥
 वैदूर्यसंज्ञकं दद्याद्भुक्तपापविशुद्धये । अकृते रत्नदाने ऽ पिंगाक्षित्वात्त मुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्दिसप्तत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

योज्यधीतपूर्वजनुपि शुक्लं पापविमोहितः । जायते स्वाहिता वाणी तस्य चात्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 शास्त्राणां प्रतिमा देवा तेन पापविमुक्तये । लिखित्वा पुस्तकान्यत्र सस्वर्णानि च काश्यपे ॥ २ ॥
 तत्पापान्मुच्यते जन्तुर्वाणी तस्य शुभा भवेत् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव सूक्रे कश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणोभ्यो हि शक्तितः ॥ १ ॥
 पूर्वस्वमपि सकले राजस्वर्णादिकानि च । अथो भाविबलात्पुत्रं ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
 तद्गृहे स्यापितं हेम घटे मृण्मयजे शुभम् । पुनर्दत्तं न तत्तस्मै लोभोपहतचेतसा ॥ ३ ॥
 स्त्रीपुत्राभ्यां मिलित्वा तु भक्तिं तद्धनं पुरा । एवं किंचिद्वते काले प्राप्य धर्मपुरं प्रति ॥ ४ ॥
 भुक्त्वा तत्पापजं कर्म शुभं तत्पूर्वदानतः । क्षेत्रमृत्युप्रभावाच्च स जातोऽत्रापि बाहुजः ॥ ५ ॥
 गोदावरीः समीपे तु पंचयोजनसम्मिमे । खर्वटे च शुभाकारः प्रधानपुरुषान्वितः ॥ ६ ॥
 वाचा मधुरया युक्तो यदास्वी धर्मसंयुतः । श्रृत्यस्त्रीवाहनेर्युक्तः सुरभोगदयान्वितः ॥ ७ ॥
 सर्वोपचारकुशलो धीरो मित्रसमाकुलः । सर्वं पुण्यफलादेव शृणु पापफलात्कलम् ॥ ८ ॥
 मातृसर्वलोभमोहायः क्वचित्पापरतस्तथा । धूर्तः शठो महोद्विग्नः प्रचारकुशलः क्षमी ॥ ९ ॥
 मातृवित्तयुतो धीरः सवन्धुर्विभ्रमान्वितः । द्विजस्वभक्षणाल्पात्पात्याग्र मृतपुत्रकः ॥ १० ॥
 विद्वेहं लग्ने घटाध्यक्षः शनिः पुत्रेऽत्र जन्मनि । सहायलक्षणं सर्वं वक्ष्याम्यथ स्वगेश्वर ॥ ११ ॥
 स्त्रीपुत्राभ्यां पुरा यस्माद्भक्तिं तद्धनं सुत । पुत्रनाशो महादुःखं पित्रोर्युन्यत्र जन्मनि ॥ १२ ॥
 लक्षणैरेभिरादयस्य शृणु पापविशोषणम् । पल्लः शतमिनेः कुर्गात्कुम्भं ताम्रस्य यत्नतः ॥ १३ ॥
 सुवर्णाद्वययुतं सार्ज्यं सक्षीमं रत्नसंयुतम् । अथो वित्तपदंशेन यदा विचालुसारतः ॥ १४ ॥
 सूर्यभक्ताय वै दद्यान्मेषेणानेन भक्तितः ॥ १५ ॥

मन्त्रः ।

“यदुक्तं ब्राह्मणद्रव्यमज्ञानात्पूर्वजन्मनि । तद्ददामि घटं सर्वं विप्रद्रव्याघनाशनम् ॥ १६ ॥
 इत्युच्चार्य नरो दद्यात्सर्वपापात्प्रमुच्यते । लक्ष्मीनारायणं तद्वित्रिसुवर्णमितं शुभम् ॥ १७ ॥
 जपेद्दिशसहस्राणि गायत्रीं यत्नतोऽण्डज । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः ॥ १८ ॥
 सुखं पुत्रस्य लभते चात्र जन्मनि नान्यथा । प्रायश्चित्ते कृते पुत्र जीवनं नव सप्त च ॥ १९ ॥
 वर्षाणि शिष्टमकृते पंचाशद्वत्सरे शृशम् ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुस्तस्युत्तरत्रिशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शशकस्य वधान्तारी पूर्वजन्मनि काश्यपे । कुब्जकर्णा प्रजायेत निष्कृतिं तस्य वच्यमहम् ॥ १ ॥
 शर्यां दद्यादि विप्राय वेदवेदांगवेदिने । सर्वोपस्करयुक्तां च सा तदोपात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पंचसप्तत्युत्तरत्रिशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्वातयेत्सूत प्राग्भवे भूपकं नरः । प्राग्घातकाले सोऽत्रैव कुब्जकर्णः प्रजायते ॥ १ ॥
 तस्मात्तेनैह जनुपि सप्तधान्यानि चाण्डज । देयानि विप्रमुखवेभ्यो तत्पापस्यापनुत्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्सप्तत्युत्तरत्रिशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्धातयेत्पूर्वभवे मोहाच्च कुक्कुटम् । नासावक्रत्वमाप्नोति सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
 हेमनिष्कत्रयं दद्यादसौ पर्वणि यत्नतः । तदोपशमनायैव पापनाशकरं परम् ॥ २ ॥
 प्रायश्चित्तमिदं रम्यं शूद्राणां चैव नियोजयेत् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तसप्तत्युत्तरत्रिशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पारावतं च यो हन्यात्पूर्वजन्मनि मानवः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र पीतपाणिः प्रजायते ॥ १ ॥
 निष्कत्रयहिरण्यस्य दानात्पारावतस्य तु । प्रमुच्यते पीतपाणिरोगादानप्रभावतः ॥ २ ॥
 आयुषस्तस्य वृद्धिः स्यान्महादानाच्च पुत्रक । सर्वारिष्टं क्षयं याति जीवनं नवसप्ततिम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टसप्तत्युत्तरत्रिशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७८ ॥

अरुण उवाच ।

फक्षिद्वैर्यकुले जातः सुविचारी विवेकवान् । विष्णुभक्तिरतो नित्यं नियतं ब्राह्मणप्रियः ॥ १ ॥
 तस्य देहे भवेत्किञ्चिद्रायुना पीडनं शृशम् । शिगेर्तिर्जायते काचित्किञ्चिन्मोहादिविभ्रमः ॥ २ ॥
 तस्य भार्या शुभा नित्यं पतिभक्तिपरायणा । व्रतदानपरा नित्यं सत्यवाक्यसत्यभाषिणी ॥ ३ ॥
 बन्ध्यात्वं जायते तस्याः किञ्चित्कर्मप्रभावतः । तत्कर्म वद मे स्वामिन्प्राजितं पूर्वजन्मनि ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचोऽष्टम् । पूर्वं वर्णोत्तरे जातः स्वर्णकारकुले तथा ॥ ५ ॥
 सर्वपापमेव लोभानां हतं तेन च काश्चनम् । ब्राह्मणीशत्रिणावेदयाशूद्राणां दुष्टयुदिता ॥ ६ ॥

गर्भस्य पातनोपायो बहुकालमकारि वै । व्याभिचाररतो नित्यं स्वर्णकारः सहायवान् ॥ ७ ॥
 एवं काले व्यतिक्रान्ते मृतो यमपुरं पयो । नरकं बहुविधं प्राप्य वर्षायुतसहस्रकम् ॥ ८ ॥
 किञ्चित्पुण्यप्रभावेण इह जन्मनि मानवः । इदं चतुर्थकं जन्म वैश्यवर्गस्य वीथर ॥ ९ ॥
 अनात्मजत्वं लभते पूर्वकर्मवशाद् भुवि । गर्भपातो भवेत्तस्य पत्न्यां दुःखं च जायते ॥ १० ॥
 परद्रव्यापहरणाद्दुःखोद्रेकः प्रजायते ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वामिन् येन पापं प्रशाम्यति । अपत्यं जायते येन लोकानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौम्यायने शुभे प्राप्ते सातुकूलप्रदेशेऽहि । पूर्यमाणे विधौ सौम्यप्रहृष्टिशुभान्विते ॥ १३ ॥
 समर्चका शुचिः स्नात्वा सौम्यालंकारभूषिता । उपोषणरता साध्वी स्वभर्तृवृत्तिमाचरेत् ॥ १४ ॥
 माधनासस्य पूर्णायां वा कुपार्हे प्रयत्नतः । उपोषिता दिवा रात्रौ विधौ चाभ्युदिते सति ॥ १५ ॥
 सुरभ्यास्तु सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् । सौवर्णस्य चतुर्भिश्च काग्येत्प्रतिमां शुभाम् ॥ १६ ॥
 रुक्मिणीं राजते पद्मे सर्वालंकरणैः सुत । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां विष्णुर्लुक्तेन केशवम् ॥ १७ ॥
 श्रियः सूक्तैः त्रियं त्वर्च्यन्नानापुष्पफलादिभिः । नैवेद्येस्तोषयेद्दिष्णुं नानान्नैर्घृतपापतैः ॥ १८ ॥
 एतैः 'संपूज्य विधिबज्रदुष्टासिलतंडुलैः । शतमष्टोत्तरं कृत्वा पूर्णान्ते व्रतमाचरेत् ॥ १९ ॥
 सव्यपार्श्वे स्वभर्तृश्च पुनस्तामुपवेशयेत् । निष्कद्वयेन सौवर्णां दक्षिणामयुतं ददेत् ॥ २० ॥
 सुवृत्तं वैगवं पात्रं त्रयं वा पञ्च सप्त च । सप्तधात्यफलोपेतमष्टौ भाग्यवस्तुभिः ॥ २१ ॥
 रक्तवस्त्रेण संछाद्य मालाकुसुमसंयुतम् । तत्रोपरि न्यसेद्दीपं घृतपूर्णं शिखाधरम् ॥ २२ ॥
 फलपेदिष्णुसूक्तेन प्रयच्छेद्दिष्णुमीतये । भोजयेच्च शतं विभ्राजानान्नैः सक्तुपापतैः ॥ २३ ॥
 एवं कृतविधिः सूत व्रतान्ते दानमाचरेत् ॥ २४ ॥

मन्त्रः ।

" यन्मया पूर्वजनुपि हृत्कीर्म्म कृतं बहु । कुलदातृं गर्भवातो बालहत्यादिकं तथा ॥ २५ ॥
 तस्मान्नोच्या महाभाग निष्पापां कुरु सुव्रत " ॥ २६ ॥
 अनयेत्युच्चरन् विभः समादाय गृहं व्रजेत् । ततः समर्चयेद्देवं मंत्रमेनमुदीरयेत् ॥ २७ ॥
 " यथाष्टपुत्रा त्वं देवि प्रमुन्नादिसुतेर्भुवि । माधवस्य प्रसादेन चाष्टपुत्रा भवाम्यहम् " ॥ २८ ॥
 बर्धमाने तथा गर्भे वंघपातं विलयं व्रजेत् । एवं तु विधिवत्कृत्वा विसृज्य सकलं ततः ॥ २९ ॥
 एवं व्रतपरा नारी गर्भाश्च सुलभान्नजेत् । ऐहिकं लक्षणं तस्याः शरीरे विनतामुत ॥ ३० ॥
 उदरार्तिरसृक्स्त्रावः पार्श्वपादकरादिषु । पीडादाहादिवाधिर्यमरूपनेत्रं भवेदिति ॥ ३१ ॥
 मिथ्याभिर्ज्ञानं कावि वाचि दोषो घनच्युतिः ॥ ३२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायेऽष्टौत्तरविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूषकं पावधीजाली पूर्वजन्मनि निश्चयात् । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र कुञ्जकत्वं प्रपद्यते ॥ १ ॥
 माकपापशोधनी चेपा निष्कृतिर्जन्मनीह वै । मत्तपान्यानि देयानि सस्त्रणानि द्विजातये ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायेऽष्टौत्तरविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मयूरघातने पूर्वभवे शृणु सुपुत्रैक । वधुमण्डलरोगेण पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
स्वर्णनिष्कत्रयस्पात्र मयूरं विधिनाडज । दद्याद्विप्राय मुख्याय तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकाशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुकं हि घातयेन्नारी पूर्वजन्मनि याऽण्डज । अत्र जन्मनि सा योपा बाण्या वै स्तलिता भवेत् ॥ १ ॥
दद्याच्छुकं सुवर्णस्य यथावित्तानुसारतः । मुच्यते तेन दानेन तत्पापात्पूर्वमर्जितात् ॥ २ ॥
अथ वा शास्त्रदानेन ब्राह्मणाय खगाधिप ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्व्यशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वध्वीन्नारी मयूरं प्राग्भवेऽण्डज । सात्र जन्मनि तत्काले पीड्यते कृष्णमण्डलात् ॥ १ ॥
दद्याद्धेममयं त्वत्र मयूरं शुभलक्षणम् । निष्कत्रयस्य विधिना सा तदोपात्ममुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्शीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

हंसघाती भवेद्यस्तु मोहात्प्राग्गण्डाग्रज । श्वेतमण्डलरोगेण युक्तः स्यादत्र जन्मनि ॥ १ ॥
तत्पापमोचनं सूत जन्मन्यत्रैव जायते । राजतेनैव हंसेन दानेनात्र प्रयत्नतः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्शीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्घातयेन्नारी पापात्पारावतान्मुत । जन्मन्यत्र च सा रोगात्पीतपाणेर्व्याकुला ॥ १ ॥
प्रमुच्यते पीतपाणिरोगादानप्रभावतः । शुद्ध्यत्यत्र महारोगाद्घातात्पारावताच्छुभात् ॥ २ ॥
ययाशक्ति हिरण्यस्य दानतो विनतामुत ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

हंसं या घातयेन्नारी स्वाज्ञानात्पूर्वजन्मनि । श्वेतमण्डलया सा तु पीडया पीड्यते त्विह ॥ १ ॥
लिखित्वा राजते पत्रे हंसं पलमितं शुभे । दद्यादत्र दरिद्राय ब्राह्मणाय विधानतः ॥ २ ॥
श्वेतमण्डलजां पीडां नाशयेत्तत्सणादिह ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षडशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः फश्चिद्वितरं हन्यात्पूर्वजन्मनि सुव्रत । चेतनारहितश्चापि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
माजापत्यत्रयं कुर्याद्दद्याद्धेममयं शुभम् । नौकां पलमितां सूत शुभैराच्छादनैर्वृताम् ॥ २ ॥
विप्राय वेदविदुषे पूर्वपाषाणपुत्रये ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्ताशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु चास्य विचेष्टितम् । कर्हाटाभिधे देशे कश्चिंदासीद्विजोत्तमः ॥ १ ॥
 प्राग्भवे नृपतिर्विशो वेदशास्त्रविशारदः । धर्मशास्त्रक्रियायुक्तः शिवभक्तोऽतिनीतिवित् ॥ २ ॥
 बहुस्त्रीधनपुत्राढ्यो विप्रपूजनतत्परः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो विज्ञानता ॥ ३ ॥
 बहुपर्वसु भूम्यश्च कन्यावस्त्रगृहाणि च । सूर्यचन्द्रोपरागे च गजाश्वरथकाञ्चनम् ॥ ४ ॥
 बहुरत्नानि भांडानि महादानानि चांजज । अयो भाविवलाहूनि पापमाचरितं पुरा ॥ ५ ॥
 सीमान्तरस्थितस्यापि विप्रस्याप्यधिकारिणः । स्त्रिया विरोधात्सर्वं कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ६ ॥
 स्वस्त्रीभ्रातृसहायैश्च रात्रौ गत्वा तु तत्पुरम् । निर्दग्धं तत्पुरं चापि मिलित्वा बहुभिर्जनैः ॥ ७ ॥
 तस्मिन्दाहे मातृयुक्तास्त्रयो वाला द्विजस्य च । निर्दग्धा बालवत्साढ्या गौरीका जंतवोऽपि च ॥ ८ ॥
 सर्वस्वं छुडितं तस्यापराधराहितस्य च । गृहीत्वा विप्रसर्वस्वं ज्येष्ठपत्न्यै निवेदितम् ॥ ९ ॥
 महादानरता सापि बहुपुत्रा पतिप्रिया । तयापि तत्स्त्रीसंवादात्कोपाद्भिज्जकुलं हतम् ॥ १० ॥
 भुक्तं च तद्धनं लोभात्पापमुग्रमुपाभैतम् । धर्मज्ञेन नृपेणापि न कृतं पापशोधनम् ॥ ११ ॥
 अयं किंचिद्गते काले स प्राप्तो यमशासनम् । मुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गफलं तथा ॥ १२ ॥
 बहुपुण्यान्महापापात्स जातोऽद्यापि भूषतिः । गंगायाः प्रान्तरे देशे तत्त्वयोजनसम्मिते ॥ १३ ॥
 स रक्तगौरो मतिमान्नात्युद्यो न लघुर्घृणी । वाचा मधुरया युक्तस्तेजस्वी लोकविश्रुतः ॥ १४ ॥
 बहुतो दर्शनीयाक्षो दाता भोक्ता कुलाग्रणीः । उपकारपरो विद्वान्बली सर्वजनाश्रयः ॥ १५ ॥
 क्षात्रधर्मरतो भानी दंडदाक्षिण्यतत्परः । सभायां चतुरो धीरो मंत्रविद्वद्बुद्धचेतिः ॥ १६ ॥
 बहुस्त्रीभोगसंयुक्तो धनधान्यसुतान्वितः । पितृश्रेष्ठाधिकः शूरो बहुभूषजनैर्वृतः ॥ १७ ॥
 गजाश्वबाहूनैराढ्यो बहुरत्नैरलंकृतः । आदिमध्यावसानेषु सुखैश्चर्यसमाकुलः ॥ १८ ॥
 शिवार्चनान्महादानात्प्राक्कृताञ्च फलं त्विदम् । सर्वमेतत्तथा पापात्सर्वं पापफलं शृणु ॥ १९ ॥
 घूर्तः शठोऽतिर्दमाढ्यो बहुद्वेषी भयान्वितः । लोभी पापरतः कापि पित्रोः सुखविवर्जितः ॥ २० ॥
 आग्दाहे जीवघाताच्च पितृवत्तुल्यम्वितः । बालवत्तद्वधाद् पूर्वैर्दुर्मुखात्तुल्यम्वितः ॥ २१ ॥
 ब्रह्मस्वभक्षणान्पूर्वं कुक्षिरोगसमन्वितः । ब्रह्मस्वभक्षणे गोप्यकरणाद्भुक्तोरोगवान् ॥ २२ ॥
 भिषग्वरकूर्तैर्पत्नैर्वद्वृत्तापैर्महीपथैः । निःशेषं तस्य रोगस्य निवृत्तिर्न च जायते ॥ २३ ॥
 स्वस्त्रीसहोदराः पूर्वैः सहाया दाहकर्मणि । ते त्वत्र तु सुता मृत्युवशं प्राप्ताः खगोत्तम ॥ २४ ॥
 गोस्त्रीबालवधात्पापात्प्रागत्र सुतनाशनम् । लक्ष्मेदमेनसो राहुभीमी गुरुगृहं गती ॥ २५ ॥
 सुतस्यै पुत्रभरणं द्वौ दिव्यौ वृषवैश्चर्या । तमोयुक्तो विषुव्यास्य तद्दशांतर्दशासु च ॥ २६ ॥
 महदुःखं समाप्नोति प्राणमीतिर्मुहुर्मुहुः । लक्षणैरेभिराढ्यस्य प्रष्टुमैव जगमनि ॥ २७ ॥
 प्रायाश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापात्यमुच्यते । पलैर्दशमितैः कार्यं कालचक्रं हिरण्यमम् ॥ २८ ॥
 मदध्यायोक्तविधिना संपूज्य परया मुदा । भक्त्या देयं विधिज्ञाय रोगमीत्यपनुत्तये ॥ २९ ॥
 राहुकेतुविघ्नानां च सौरैरपि विशेषतः । मृत्युञ्जयस्य देवस्य प्रतिमाश्च हिरण्यमीः ॥ ३० ॥
 पद्मभिः पद्मभिः पलैः कृत्वा प्रतिष्ठाप्य सुपूज्य च । प्रयच्छेद्भिज्जयैर्भ्यो ज्वरमूर्तिं तथैव च ॥ ३१ ॥
 अग्निमूर्तिं प्रयच्छेत् पलैर्बुधमितिः कृत्याम् । हिरण्यमीं तदाकारां ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ ३२ ॥
 एवं कृत्वा खगश्रेष्ठ मृत्युञ्जयविधानकम् । कारयेज्जपद्देवीं चाप्यपमृत्युविनाशनम् ॥ ३३ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाच्छुद्धाच्चित्तानुसारतः । दक्षिणापि वया देया भक्त्या च विनतात्मज ॥ ३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मयूरघातने पूर्वभवे शृणु सुपुनैक । वज्रमण्डलरोगेण पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
स्वर्णनिष्कत्रयस्यात्र मयूरं विधिनाडज । दद्याद्दिवाय मुख्याय तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीहृदसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अष्टाशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुकं हि घातयेन्नारी पूर्वजन्मनि याऽण्डज । अत्र जन्मनि सा योषा वाण्या वै स्वलिता भवेत् ॥ १ ॥
दद्याच्छुकं सुवर्णस्य यथाविज्ञानुसारतः । मुच्यते तेन दानेन तत्पापात्पूर्वमर्जितात् ॥ २ ॥
अथ वा शास्त्रदानेन ब्राह्मणाय खगाधिप ॥ ३ ॥
इति श्रीहृदसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अष्टाशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वधनीनारी मयूरं प्राग्भवेऽण्डज । सात्र जन्मनि तत्काले पीडयते कृष्णमण्डलात् ॥ १ ॥
दद्याद्धेममयं त्वत्र मयूरं शुभलक्षणम् । निष्कत्रयस्य विधिना सा तदोपात्तमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीहृदसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अष्टाशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

हंसघाती भवेद्यस्तु मोहात्प्राग्गुरुद्रागज । श्वेतमण्डलरोगेणे युक्तः स्यादत्र जन्मनि ॥ १ ॥
तत्पापमोचनं सूत जन्मन्यत्रैव जायते । राजतेनैव हंसेन दानेनात्र प्रयत्नतः ॥ २ ॥
इति श्रीहृदसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अष्टाशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्घातयेन्नारी पापात्पारावतान्मुत । जन्मन्यत्र च सा रोगात्पीतपाणेर्ध्वयाकुला ॥ १ ॥
प्रमुच्यते पीतपाणिरोगाद्दानप्रभावतः । शुद्धचक्षुषा महारोगाद्घातात्पारावताच्छुभात् ॥ २ ॥
ययाशक्ति हिरण्यस्य दानतो विनतामुत ॥ ३ ॥
इति श्रीहृदसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अष्टाशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

हंसं वा घातयेन्नारी स्वाज्ञानात्पूर्वजन्मनि । श्वेतमण्डलया सा तु पीडया पीडयते त्विह ॥ १ ॥
लिखित्वा राजते पत्रे हंसं पलमितं शुभे । दद्यादत्र दशदिशः ब्राह्मणाय विधानतः ॥ २ ॥
श्वेतमण्डलजां पीडां नाशयेत्तत्प्रादिह ॥ ३ ॥
इति श्रीहृदसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अष्टाशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः पश्चिदिपतरं हन्यात्पूर्वजन्मनि भुवत । चेतनारहितश्चापि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
प्राज्ञापत्यग्रयं नृयादद्याद्धेममयं शुभम् । नौकां पलमितां सूत शुभैराच्छादनैर्वृताम् ॥ २ ॥
विप्राय वेदविदुषे पूर्वपापपनुत्तये ॥ ३ ॥
इति श्रीहृदसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अष्टाशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैततेय महाभाग शृणु चास्य विचेष्टितम् । कर्हादाभिधे देशे कश्चिदासीद्विज्ञोत्तमः ॥ १ ॥
 प्राग्भवे नृपतिर्विहो वेदशास्त्रविशारदः । धर्मशास्त्रक्रियायुक्तः शिवभक्तोऽतिनीतिवित् ॥ २ ॥
 बहुस्त्रीधनपुत्रादयो विप्रपूजनतत्परः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो विजानता ॥ ३ ॥
 बहुपर्वसु भूम्यश्च कन्यावस्त्रगृहाणि च । सूर्यचन्द्रोपरागे च गजान्धरयकांचनम् ॥ ४ ॥
 बहुतत्त्वानि भांडानि महादानानि चांडज । अयो भाविबलाघूनि पापमाचरितं पुरा ॥ ५ ॥
 सीमान्तरस्थितस्यापि विप्रस्याप्यधिकारिणः । स्त्रिया विरोधात्सततं कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ६ ॥
 स्वस्त्रीप्राप्तसहायैश्च राशौ गत्वा तु तत्पुरम् । निर्दग्धं तत्पुरं चापि मिलित्वा बहुभिर्जनैः ॥ ७ ॥
 तस्मिन्वाहे मादयुक्तास्त्रयो बाला दिजस्य च । निर्दग्धा बालवत्सादया गौरीका जंतवोऽपि च ॥ ८ ॥
 सर्वस्वं छुडितं तस्यापराधरहितस्य च । गृहीत्वा विप्रसर्वस्वं ज्येष्ठपत्न्यै निवेदितम् ॥ ९ ॥
 महादानरता सापि बहुपुत्रा पतिमिया । तथापि तत्स्त्रीसंवादात्कोधद्विजकुलं हतम् ॥ १० ॥
 भुक्तं च तद्धनं लोभात्पापमुग्रमुपाजितम् । धर्मज्ञानं हृषेणापि न कृतं पापशोधनम् ॥ ११ ॥
 अयं किंचिद्व्रते काले स प्राप्तो यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं पापास्तुष्यात्स्वर्गफलं तथा ॥ १२ ॥
 बहुपुण्यान्महापापास्त जातोऽत्रापि भूयतिः । गंगायाः प्रान्तरे देशे तत्त्वयोजनसम्मिते ॥ १३ ॥
 स रक्तगौरी मतिमान्नात्युद्यो न लघुर्घृणी । बाचा मधुग्या युक्तस्तेजस्वी लोकविश्रुतः ॥ १४ ॥
 बहुज्ञो दर्शनीयासो दाता भोक्ता कुलाग्रणीः । उपकारपरो विद्वान्बली सर्वजनाश्रयः ॥ १५ ॥
 क्षात्रधर्मरतो मानी दंडदाक्षिण्यतत्परः । सभायां चतुरो धीरो मंत्रविद्वद्बुद्धचेष्टितः ॥ १६ ॥
 बहुस्त्रीभोगसंयुक्तो धनधान्यसुतान्वितः । पितृछेन्मायिकः शूरो बहुभूषजनैर्द्वृतः ॥ १७ ॥
 गजान्धवाहनैरादयो बहुरत्नैरलंकृतः । आदिमध्यावसानेषु सुवैश्वर्यसमाकुलः ॥ १८ ॥
 शिवाचैनात्महादानात्मावकृताशु फलं त्विदम् । सर्वमेतत्तथा पापात्सर्वं पापफलं शृणु ॥ १९ ॥
 धूर्तः शठोऽतिर्दमादयो बहुद्वेषी भयान्वितः । लोभी पापरातः कापि पित्रोः सुखविभजितः ॥ २० ॥
 प्राग्वाहे जीवघाताच्च पिबघातरुगन्धितः । बालवत्सवधात् पूर्वं पूर्वपुत्रशुचान्वितः ॥ २१ ॥
 ब्रह्मत्वभक्षणात्पूर्वं कुक्षिरोगसमन्वितः । ब्रह्मस्वभक्षणे गोप्यकरणाद्भुक्तो रोगवान् ॥ २२ ॥
 भिषग्वरकृतैर्यत्तैर्बहुपापैर्महीपयैः । निःशेषं तस्य रोगस्य निवृत्तिर्न च जायते ॥ २३ ॥
 स्वस्त्रीसहोदराः पूर्वं सहाया दाहकर्मणि । ते स्वत्र तु सुता मृत्युवशं प्राप्ताः खगोत्तम ॥ २४ ॥
 गोस्त्रीबालवघात्पापात्प्रागत्र सुतनाशनम् । लक्ष्म्येदेयेनसो राहुभौमी गुरुगृहं गती ॥ २५ ॥
 सुतस्यौ पुत्रमरणं द्वौ त्विज्यौ वृषवैशमगौ । तमोयुक्तो विधुश्चास्य तदज्ञातदर्शासु च ॥ २६ ॥
 महदुःखं समाप्नोति प्राणमीतिर्मुहुर्मुहुः । लक्षणैरेभिराहचस्य मृदुर्जैव जन्मनि ॥ २७ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापात्यमुच्यते । पलैर्दशमितैः कार्यं कालचक्रं हिरण्यम् ॥ २८ ॥
 मदध्यायोक्तविधिना संपूज्य परया मुदा । भक्त्या देयं विधिज्ञाय रोगभीत्यपनुत्तये ॥ २९ ॥
 राहुकेतुविघूर्ता च सौरैरपि विशेषतः । मृत्युञ्जयस्य देवस्य प्रतिमाश्च हिरण्यमीः ॥ ३० ॥
 पद्मभिः पद्मभिः पलैः कृत्वा प्रतिप्राप्य संपूज्य च । ग्रयच्छेद्विज्वर्येभ्यो ज्वरमूर्ति तथैव च ॥ ३१ ॥
 आग्निमूर्तिं प्रयच्छेत् पलैर्वसुमितिः कृताम् । हिरण्यमीं तदाकारं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ ३२ ॥
 एवं कृत्वा खगश्रेष्ठ मृत्युञ्जयविधानम् । कारयेज्जपहोमौ चाप्यपमृत्युविनाशनम् ॥ ३३ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाच्छुद्धाविचानुसारतः । दक्षिणापि तथा देया भक्त्या च विनतात्मज ॥ ३४ ॥

य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याज्जन्मन्यत्र खगेश्वर ॥ ३५ ॥
 नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभये भवेत् । न कुक्षिरोगो न मृतिर्न मन्दाग्निर्न भीस्तथा ॥ ३६ ॥
 महदैश्वर्यमाप्नोति विविधांश्च मनोरथान् । सर्वपापविशुद्धात्मा स्वर्गं मोक्षमवाप्नुयात् ॥ ३७ ॥
 सप्तसप्ततिरायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते त्विह । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टमूनत्रिंशन्मितेऽब्दके ॥ ३८ ॥
 पंचत्रिंशन्मितेऽब्दे वा ध्रुवे पंचाशदब्दके । चतुर्विधं महारिष्टं भवत्येव न संशयः ॥ ३९ ॥
 शनौ कन्यागते जातो मेघस्ये निधनं भवेत् । जन्मादिनिधनान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ४० ॥
 ययदंतर्गतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विचिन्तयेत् ॥ ४१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिच्छूद्रोऽभवत्पूर्वं 'दानधर्मक्रियापरः । द्विजानां पूजको दक्षः सिंधुमंडलजोऽण्डज ॥ १ ॥
 देवद्रव्यविहीनोऽमृच्छत्कृतं कर्म चाधमम् । स्वपत्नी स्थापिता पण्यशालायां हि खगाधिप ॥ २ ॥
 पण्यस्त्रीकर्मतश्चासौ चकार स्वोपजीवनम् । ततो मृत्युवशं प्राप्नो भुक्त्वा तत्पापजं फलम् ॥ ३ ॥
 प्राग्दानवशतश्चात्र जन्मन्यस्ति च पर्वते । शुद्धायमोऽयं वा पण्डः पूर्वपापाच्छृणुष्व तत् ॥ ४ ॥
 निष्कृतिरुनस्य पापस्य नोक्ता पापाद् दृष्टास्तुत ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनवत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी नकुलं पूर्वं घातयेद्दिनतात्मज । सात्र जन्मनि रोगेण बभ्रुमंडलजेन च ॥ १ ॥
 पापोद्भवेन मत्तं पीडिता भवति - ध्रुवम् । तद्गोगनाशनं दद्याद्भुं निष्कत्रपात्मकम् ॥ २ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापानोदनम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायो नवत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानाद्धातयेन्नारी प्राग्भवे मातरं स्वकाम् । सात्र जन्मनि चक्षुभ्यां वर्जिता जायते भृशम् ॥ १ ॥
 माजापत्यनयं कुर्यात्सा तत्पापविशुद्धये । ब्राह्मणाय तथा नौका हर्मा दद्यात्पलात्मिकाम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय एकनवत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्सुखलोभेन पकात्रं परमं महत् । जिह्वापाकोद्भवा पीडा जायतेऽत्रैव निश्चयात् ॥ १ ॥
 गायत्रीं मजपेक्षं तद्दशांशेन होमयेत् । स्वगृह्योक्तविधानेन तिलैराज्यपरिष्कृतेः ॥ २ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाज्जिह्वापाकात्प्रमुच्यते ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायो दिनवत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीत्त्रात्रिपः कश्चिद् ग्रामाध्यक्षो महाधनी । चिरेदृचां निवसन्निम्रो गिवाराधनतत्परः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः । गोमृत्स्वर्णांश्चशस्त्राणि रत्नादीन्यपि पर्वसु ॥ २ ॥
 पापनाचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य गीत्वात् । ग्रामान्तरस्थितस्यान्यक्षत्रियस्य विजानता ॥ ३ ॥

वैरभावाच्च वै रात्रौ घातितश्चौर्यकर्मणा । तत्पुत्रो होक्पुत्रस्य बालभावे व्यवस्थितः ॥ ४ ॥
 तत्पिता तेन दुःखेन मृत्युचक्रमुपागतः । युवभावे सहाय्याभ्यां युक्तनोपार्जितं त्विदम् ॥ ५ ॥
 स तेन कर्मणा युक्तः प्राप्य धर्मपुरं प्रति । मुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ६ ॥
 शिवार्चनात्तथा दानात्तत्र जातो वणिक्सुतः । सौम्ययाम्याश्रिते देशे नार्मदे शतयोजने ॥ ७ ॥
 लघुस्वरूपो मतिमान्स्वधर्मादद्यो धनाधिपः । वाचा मधुर्या युक्तो रक्तगौरोऽतिपित्तभाक् ॥ ८ ॥
 पितृबन्धुसुखैश्वर्यस्त्रीभोगवनवाहनैः । संयुक्तो दानशीलश्च यशस्वी पितृवल्लभः ॥ ९ ॥
 शैशवे युवभावे च चन्द्रवत्सुखदुःखभाक् । मध्येऽत्यन्तधनैर्युक्तः सुखैश्वर्यसमाकुलः ॥ १० ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापगतः क्वचित् । यौवनेऽतिशठो धूर्तो मत्सो दुःखसमान्वितः ॥ ११ ॥
 प्राग्बालघातात्सततं जातपुत्रो न कर्मणि । प्रागत्र सहजौ प्रदुर्ज्ञेयो ज्येष्ठकनिष्ठकौ ॥ १२ ॥
 पुत्रसन्ततिहीनौ द्वौ जन्मभ्यत्र खगेश्वर । लक्षणेरीभिरादयस्य प्रापश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १३ ॥
 रुद्रानेकादश नित्यं पूजयेदुपचारकैः । तर्हि गमनैर्विविधधावदेकादशं दिनम् ॥ १४ ॥
 अहिं द्वादशके नित्यं पूजयेदुपचारकैः । रुद्रं परैर्वेदमितैः सौवर्णं शुभलक्षणम् ॥ १५ ॥
 तदर्धमितकं वापि निजैर्वित्तानुसारतः । सम्पूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्विधिज्ञाय प्रदापयेत् ॥ १६ ॥
 मापाष्टकमितां दद्याद्गौरीं स्कन्दं द्विमापकम् । गणेशं तन्मितं हेमं बालघातोपज्ञांतये ॥ १७ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु त्र्यम्बकं तु सहस्रकम् । तावदष्टाक्षं जप्त्वा होमयेद्भोजयेद्द्विजान् ॥ १८ ॥
 शृणुयाद्भरिर्वंशं च सप्तम्यां व्रतमाचरेत् । य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् ॥ १९ ॥
 तस्य पुत्रविबुद्धिः स्यादत्र जन्मानि वै ध्रुवम् । नैवं करोति यो मोहात्प्रापश्चित्तं प्रयत्नतः ॥ २० ॥
 न तस्य पुत्रबुद्धिः स्याद्बालभावे शिशोर्मृतिः । पञ्चसप्ततिसंख्यायुः कृते प्राक्पापशोधने ॥ २१ ॥
 प्रापश्चित्तेऽङ्गते शिष्टमष्टत्रिंशन्मितेऽब्दे ॥ २२ ॥

इति श्रीब्रह्मसूत्रार्णसवादे कर्मविपाके अध्यायजिनवत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मातरं यो नरो हन्यात्प्राग्भावे कश्यपात्मज । जन्मान्धो जायते सोऽपि घोरान्मातृवधास्तुतः ॥ १ ॥
 न जायतेऽत्र पक्षीन्द्र पापान्मुक्तिर्ददात्ततः । आ सप्तजन्मनो नूनं चक्षुर्हानो भविष्यति ॥ २ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूत्रार्णसवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्नवत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता सूत प्राग्भावे ज्ञानवर्जिता । परमात्रं हरेल्लोभात्साल्पहीनात्र जन्मानि ॥ १ ॥
 तथा निष्कद्वयं स्वर्णं विधिना वेदपारगे । देयं तत्पापशुद्धिचर्यमत्रादद्या जायते ततः ॥ २ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूत्रार्णसवादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चनवत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानाद्घातयेन्नारी प्राग्भावे मातरं स्वकाम् । सात्र जन्मानि चक्षुर्म्यां वर्जिता जायते भृशम् ॥ १ ॥
 प्राजापत्यत्रयं कुर्यात्सा तत्पापविशुद्धये । ब्राह्मणाय तथा नीकां ईर्मा दद्यात्पलात्मिकाम् ॥ २ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूत्रार्णसवादे कर्मविपाके अध्यायः षण्णवत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिदासीमहाभाग बाहुजा पतिवल्लभा । वहुव्रतरता साध्वी देशे पाश्चालसंज्ञके ॥ १ ॥
 सादत्तत्र दानानि नारी पतितसहायतः । सर्वेष्वं च कुरुक्षेत्रे राड्गस्ते दिवाकरे ॥ २ ॥

अथो भाविचलात्सूत पापमाचरितं तथा । धूर्तया भर्तुरुदेशे कृतं कुलजनाशनम् ॥ ३ ॥
 एवं गतसुतो राज्ञी तत्पतिश्चैर्यकर्मणा । ददाहारिपुरं रम्यं बहुलोकैर्निषेवितम् ॥ ४ ॥
 तत्र दग्धो द्विजश्चैको कपिला च रिपोः सुतः । धर्मज्ञोऽपि प्रियाहेतोर्घोरपार्प चकार सः ॥ ५ ॥
 एवं बहुतिथे काले गतौ तौ यमशासनम् । मुक्त्वा पापाच्च नरकान्पात्स्वर्गाश्च शाश्वतान् ॥ ६ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण जातौ राजकुले च तौ । सेयमेव विपाशाख्ये देशे पर्वतमाश्रिते ॥ ७ ॥
 लघ्रे मृगाभिधे जाता महोष्मा प्रियवादिनी । दत्ता तस्मै च तत्पित्रा राजपुत्राय धीमते ॥ ८ ॥
 प्राक्कर्मणां विभोगाय सदादीनामिह ध्रुवम् । गौरवर्णा सुपुत्रादद्या सदा दानरता सती ॥ ९ ॥
 यशस्विनी कीर्तिमती सुलैश्वर्यसमाकुला । मुख्या नृपांगना लोके प्रमिद्धा कुलशीलतः ॥ १० ॥
 बहुद्रव्ययुता नारी रत्नबाहनभागिनी । धर्मादिदं तथा पापाहोभादद्याऽऽतृभापिणी ॥ ११ ॥
 क्रूरा क्वचित्पापरता प्रजापीडनतत्परा । महानृपाश्रितभयैः क्लेशैर्दुःखैर्महावर्ष्यः ॥ १२ ॥
 प्रपीडिता च तारुण्ये सापस्मागदिजैर्भयैः । आघतैः सुखयुक्तापि युवभावोऽतिदुःखिता ॥ १३ ॥
 सप्तविंशत्तया वर्षाष्टकं वर्षाद्रिष्टं महत् । पितृभर्तृभवं घोरं स्वदेहसुतजं तथा ॥ १४ ॥
 एवं चतुर्विंशत्पापाच्छिद्धमङ्गं महाघ्नः । लक्षणैरभिरादृचायाः प्रायश्चित्तं यदाभ्यहम् ॥ १५ ॥
 ब्रह्माणं कारयेद्वैख्यं पलैः पञ्चमितैर्विभुम् । हिरण्यमयं यथाकारं सपत्नीकं - प्रयत्नतः ॥ १६ ॥
 तदर्थमितर्कं वापि निजवित्तानुसारतः । संपूज्य गंधपुष्पाद्यैर्विधिज्ञाय मदापयेत् ॥ १७ ॥
 इमं सुमन्त्रमुच्चार्य भक्तिभावेन काश्यपे ॥ १८ ॥

मन्त्रः ।

“ पित्तमह महाप्राज्ञ मृष्टेरुत्पत्तिकारण । पूर्वपापविनाशाय ददामि त्वां हिरण्यमम् ॥ १९ ॥
 रोगं विनाशाय क्षिप्तं तज्जं शुद्धोद्भवं महत् ॥ ” ॥ २० ॥
 तथा पञ्चमितैर्मर्षिः कार्या स्त्री गर्भसंयुता । लेख्या हिरण्यमे पत्रे गंधपुष्पैः प्रपूजिता ॥ २१ ॥
 ब्राह्मणाय च सा देया पूर्वपापपनुत्तये । तथा वेदमितैर्मर्षिः सौवर्णी प्रतिमा शुभा ॥ २२ ॥
 बायोः कार्या शुभा लेख्या सा च देया कुटुंबिने । पात्रे ताम्रमयं तद्द्रष्टृतपूर्णं सदक्षिणम् ॥ २३ ॥
 सर्वैस्तत्समायुक्तं पट्टवस्त्रेण वेष्टितम् । प्रीत्यै सूर्यादिखेटानां दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २४ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु जपेदष्टाक्षरं तथा । श्यंघकं च सहस्रैकं ब्राह्मं तद्विद्युणं तथा ॥ २५ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन शक्तया विप्रांश्च भोजयेत् । य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् ॥ २६ ॥
 प्राक्कर्मजान्महापापाद्व्यभिचारसमुद्भवात् । मुच्यते नात्र सन्देहो रोगाच्चापि तद्बुद्धवात् ॥ २७ ॥
 पुत्रसन्ततिवृद्धिः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते त्विह । सप्तसप्ततिवर्षान्तं जीवनं कथितं त्विह ॥ २८ ॥
 नैवं करोति यो मोहादप्रायश्चित्तं प्रयत्नतः । तस्य रोगविवृद्धिः स्यात्पदपञ्चाशन्मितेऽब्दे ॥ २९ ॥
 स्वरिष्टं पुत्ररिष्टं वा नात्र कार्या विचारणा ॥ ३० ॥

इति श्रीशृङ्गसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सतनवत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या दुष्टा प्राग्भवे गर्भे पातयेद्विह यत्नतः । श्रवणं हरिवंशस्य कन्योद्वाहं शिवार्चनम् ॥ १ ॥
 कृत्वा पुत्रमुखं पश्येज्जन्मन्यत्र स्वगाधिप ॥ २ ॥

इति श्रीशृङ्गसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टनवत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९८ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चित्सूतो महासाधुश्चारुवर्णः प्रतापवान् । आचारकुलधर्मज्ञो देवाग्निद्विजवत्फलः ॥ १ ॥
संयुतो वायुपित्ताभ्यां किञ्चित्केशश्च कारिणी । तद्भार्या हि पतिप्राणा व्रतानामनुकांक्षिणी ॥ २ ॥
ऋतुहीना कथं जाता कस्पेदं कर्मणः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नारीणां जारगर्भाणामसतीनां कुलच्छिदाम् । यद्वाचिरमसूतानां शीघ्रं गर्भः समुद्भवेत् ॥ ४ ॥
औषधैश्छेदनेमनैः प्रलेपैर्दुष्टमक्षणैः । संवाहनेस्तथा पातैरन्यैर्वा वसितकर्मभिः ॥ ५ ॥
गर्भस्य पातनोपायान्करोत्यपि च कीर्तयेत् । पुंस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः ॥ ६ ॥
नारी जन्मान्तरे प्राप्ते न सा गर्भं विभर्ति हि । पूर्वं वैश्यकुले जाता सपत्नीसहिता खग ॥ ७ ॥
अनया ईर्ष्या चैव संततेनाज्ञनाय च । औषधैश्छेदनाद्यैस्तु तदर्थं कल्पितो गदः ॥ ८ ॥
सपत्न्यै प्रेरयामास शिधिना चैव तद्गदम् । तया वै ऋतुभावाच्च परिधीतं महौषधम् ॥ ९ ॥
पुष्पं प्रणाशितं तस्यास्तस्मिन्नमनि मानद । ऋतावृत्तौ च संप्राप्ते जाताश्च विविधा रुजः ॥ १० ॥
वेदना ह्यभवन्नित्यमसृग्वातोद्गमयाः । पुष्पे नष्टे फलं नष्टं कदाचिद्गर्भनाशनम् ॥ ११ ॥
तथा चैतत्कर्म कृतं त्रिविधं गर्भदोषकृत् । तथापि फलद्वयं द्वितीयं सुकृतं चरेत् ॥ १२ ॥
ऋत्वभावो द्रष्टुं दुष्टा कृतो वै पूर्वजन्मनि । तेन वै कर्मणा वत्स विविधाः पुष्पवधनाः ॥ १३ ॥
गर्भाश्रयमधिश्चित्य स्रवते ओणितं बहु । सीयन्त इव चांग्राणि सूचीभिरिव तोदनम् ॥ १४ ॥
वेदना याः पुराभूवन्स्त्रीणां गर्भनिपातने । यावत्कालं प्रवेशीयं तातां गर्भमपातयत् ॥ १५ ॥
तावानेव च तद्गर्भनाशस्यास्ति हि संभवः । एवं तु लक्षणीज्ञात्वा कर्माणि स्त्री समाचरेत् ॥ १६ ॥
पक्वासोविधिं चैव वृषती तीर्थसंगमे । शुशुभे भूपदेशे तु पुराणोक्तविधानतः ॥ १७ ॥
संप्रणाशाय द्रष्टव्यं प्रायश्चित्तमिहैनसः । प्रौढपद्यां तृतीयायां शुक्लायां व्रतमाचरेत् ॥ १८ ॥
यत्नेन गार्भिकं सौम्यमुपोषणपरायणा । पुष्पैर्नानाविधैः शुभ्रैरर्चयेद्गिरिजामियाम् ॥ १९ ॥
केतुकैर्गर्भसंयुक्तेश्वपकैः कुमुदोत्पलैः । सीवर्णां राजतीं ताम्नां मूर्तिं गौर्वाः प्रकल्पयेत् ॥ २० ॥
हारमूरकोटीरकुंडलाम्रणादिकम् । नैवेद्यैः शुभकासारमोदकापूपपायसैः ॥ २१ ॥
उपसिष्टेन विविधद्रवानी प्रियवल्लभाम् । पविपुञ्जवतीमिस्तु स्त्रीभिः सह शुचिस्मिता ॥ २२ ॥
रात्रौ जागरणं कुर्याद्रीतवृत्त्यादिपूर्वकम् । फलेनानाविधैरर्चयेद्दधान्यमंत्रपुरस्तरम् ॥ २३ ॥
फलपुष्पाक्षतोपेतमर्जनं शुद्धिं प्रक्षिपेत् । नमस्तेऽस्तु महादेवि नमस्ते गिरिशप्रिये ॥ २४ ॥
देवीमुद्दिश्य विधिवद्भोजयेत्पोडश स्त्रियः । नानाविधैर्भक्ष्यभोज्यैर्ब्राह्मणानय पोडश ॥ २५ ॥
प्रत्येकं वैणवं पात्रं सप्तधान्यसमन्वितम् । सौभाग्याष्टकसंयुक्तं वस्त्रयुग्मेन संयुतम् ॥ २६ ॥
दातव्यं गिरिजाम्रीत्यै पुत्रसौभाग्यकाम्यया । सगर्भौ च वृषोपेतां सितां गां वस्त्रसंयुताम् ॥ २७ ॥
सहिरण्यां ततो दद्याद्दिप्राय गुणशालिने ॥ २८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवनवत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शशधाती महाभाग कुञ्जकर्णः प्रजायते । निष्कृतिं तस्य पापस्य शृणु चात्र खगाधिप ॥ १ ॥
गां हि सोपस्करां दद्याद्देवदेवांगवेदिने । तस्मादोपात्ममुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिच्छूद्रोऽभवत्पूर्वं दानधर्मक्रियापरः । द्विजानां पूजको दक्षः सिन्धुमण्डलगोऽण्डज ॥ १ ॥
 देवद्रव्यविहीनोऽभूत्तत्कृतं कर्म चाधमम् । स्वपत्नी स्थापिता पण्यशालायां हि पतत्रिरादृ ॥ २ ॥
 पण्यस्त्रीकर्मतश्चासी चकार स्वोपजीवनम् । ततो मृत्युवशं प्राप्तो भुक्त्वा तत्पापजं फलम् ॥ ३ ॥
 प्राग्दानवशतश्चेह जन्मन्यस्ति च पर्वते । शूद्राधमोऽय वै पण्डः पूर्वपापप्रभावतः ॥ ४ ॥
 निष्कृतिस्तस्य पापस्य, नोक्ता पापाद्दृढास्तुत ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः । एकोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी नकुलं पूर्वं घातयेद्विनतासुत । सेह जन्मनि रोगेण बन्धुमण्डलजेन च ॥ १ ॥
 पापोद्भवेन सततं पीडिता भवति ध्रुवम् । तद्रोगनाशने दद्याद्रघुं निष्कद्वयस्य च ॥ २ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापापनोदनम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्व्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०२ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चित्क्षेत्रकुले जातो नानावृत्तिः किलाभवत् । नानासंधिषु बाधा वै सुदुरार्तिश्च तस्य हि ॥ १ ॥
 मेहादिबाधया नित्यं नेत्ररोगो विरश्मिता । कटिपृष्ठोरुवंशोर्तिर्बाल्ये च ग्रहणीगदः ॥ २ ॥
 तस्य भार्या सदाचारा विज्ञेया प्रीतिकारिणी । सौभाग्यसुखसंपन्ना पितृमातृसुखोज्जिता ॥ ३ ॥
 कथं संततिहीना च वदोपायं च सन्ततेः ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णोत्तरे जातस्तत्स्करो वस्त्रहारकः । निपादैः सह संभूय चौर्यकर्मणि तत्परः ॥ ५ ॥
 वनानामन्तरे प्राप्ते कश्चिद्विप्रः समागतः । गृहीत्वा तस्य सर्वस्वं यत्किञ्चिच्चार्जनात्कृतम् ॥ ६ ॥
 स तेन निहतो विप्रस्तत्स्करेण दुरात्मना । तस्मादसी मृतश्चापि बभूव वनपन्नगः ॥ ७ ॥
 त्रि पश्चान्नरके घोरे पतितोऽयुतसंख्यया । तस्मान्मातुष्यमापन्नः किञ्चित्पुण्यप्रभावतः ॥ ८ ॥
 स्वर्गकास्पृहे जातः पूर्वजन्मनि मानद । इदं चतुर्थकं जन्म वक्ष्यामि यत्र संस्थितश्च ॥ ९ ॥
 व्यभिचारवशाज्जातस्तत्स्करः पूर्वजन्मनि । तेन कर्मविपाकेन स्त्रीपुंसोर्जापते त्विह ॥ १० ॥
 पुत्रहीनोऽभवत्तद्द्रव्यात्वं जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । संततेर्हि सुखं ब्रूहि बंध्यानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे त्ववसरे प्राप्ते शुभतीर्थादिसंगमे । विधिवद्विहितं पूर्वं कृतं स्मृत्वाभिभाषयेत् ॥ १३ ॥
 विमस्पोढाहने कृत्वा गृहदानं यथाविधि । घनधान्यादिकं दत्त्वा तोषयेद्विप्रयाजकान् ॥ १४ ॥
 विष्टिपाते व्यतीपाते संक्रान्ती ग्रहणाहनि । पुण्याहे विधिमातिष्ठेदनपत्यायनाशनम् ॥ १५ ॥
 शुशुभे भूपदेगे तु समे कम्बलसंस्तृते । विदधीत तिलद्रोणीस्त्रिभिः पर्वतमुत्तमम् ॥ १६ ॥
 परितोऽस्तिमानं तु द्रोणमानं सुतंडुलैः । विदध्यात्पर्वतान्सूत देवदुमाविभूषितान् ॥ १७ ॥
 तत्तर्को दंपती शुद्धी छातावहतवाससी । दधानौ शुभवेपादयो चित्तपन्तो प्रजापतिम् ॥ १८ ॥

तस्यादितेश्च तत्पत्न्याः कुर्यान्मूर्तिं प्रजापतेः । शुद्धवर्णसुवर्णस्य निष्कद्वयविनिर्मिताम् ॥ १९ ॥
 हेमयज्ञोपवीतां च साक्षमालाङ्गमण्डलम् । आदितेरपि केयूरहारश्चैव यमूषिताम् ॥ २० ॥
 यथावित्तविभागेन तनुं तस्याः शुभाकृतिम् । स दिव्यामर्चयेन्मूर्तिं विष्णोर्वामनरूपिणः ॥ २१ ॥
 तन्मूर्तिं त्रितयं सम्पद्कृतसंस्कारमर्चयेत् । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणं जातकर्मादि पुंस्त्रियोः ॥ २२ ॥
 बाललीलाधरं विष्णुं वामनं परिचितपेत् । मातरं द्रष्टुमिच्छन्तं हरिं तत्स्ततर्काक्षया ॥ २३ ॥
 ततस्तदाश्रमाच्चैव सुमेरोस्तिलपर्वतात् । प्रत्येतगिरिमिच्छन्तं मार्गः स्वपदभूषितैः ॥ २४ ॥
 अदितिं तमपश्यन्तीं विहाकुलचेतसम् । रुदतीमिति ते द्रष्टुं तत्पर्याप्तमीश्वरीम् ॥ २५ ॥
 एवं ध्यात्वा तया मन्त्रैर्मन्त्रार्चोदितलक्षणां । पुष्पैश्च घृण्णगंधाद्यैरर्चयेदति विद्वलाम् ॥ २६ ॥
 तद्विप्रासोऽथ तद्विष्णोर्विष्णोः कर्माणि पश्यत । ततस्तां वैष्णवीं मूर्तिं मातुरुत्संगमामिनीम् ॥ २७ ॥
 कृत्वा तस्याः प्रतिष्ठान्तं लब्धपुत्रान्विचिन्तयेत् । अपश्यन्तीमिति प्रोक्तमन्त्रार्थगुणलक्षणां ॥ २८ ॥
 सपुत्रां खलु तां देवीमर्चयेद्विधैर्गुणैः । ततो ब्राह्मणमध्यातुं समाहूय गुणान्वितम् ॥ २९ ॥
 तस्मै तां प्रतिमां दद्यात्सपुत्राभ्यदितेः सुताम् ॥ ३० ॥

मंत्रः ।

“ यन्मया निहतो विप्रो धनं हृत्वाध्वगस्य हि । तत्कुरैस्महसंप्राप्तं पातकं चोत्खणं महत् ॥ ३१ ॥
 तस्य पापस्य नाशाय दानमेतद्दाम्भ्यहम् । सौवर्णां प्रतिमामेनां भवेद्यमनघेति च ” ॥ ३२ ॥
 भोजयेच्च शतं विप्रान्तर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३३ ॥

इति श्रीबृहद्वसुपर्णसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्त्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उलूकघातनात्पूर्वं जन्मन्यत्र च पुत्रकं । पांडुरोगेण सततं पीडितो वै भवेद्भृशम् ॥ १ ॥
 कस्तूरिकापलं चैकं दद्याद्विप्राय पर्वणि । उलूकघातजं पार्पं सर्वं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 तस्मिन्पापे विनष्टे ह पांडुरोगो विनश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहद्वसुपर्णसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्त्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचिदुलूकं पूर्वजन्मनि । पांडुरोगेण सततं पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्यादिह विधिज्ञाय पलमेकं खगाधिप । कस्तूरिकाया विप्राय पांडुरुद्धनाशनं परम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहद्वसुपर्णसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु प्राक्कर्मणः फलम् । पुरा कश्चित्कलिगेऽभूद्भिजो धर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
 बहुस्त्रीकुलसंयुक्तो गोधनैश्च समन्वितः । गणायां कृतबान्योऽथ आदं दानं विशेषतः ॥ २ ॥
 तच्छ्राद्धदानबाहुल्याद्भिजो जातो दशार्णके । प्राक्पापाच्च महाभाग व्यभिचारादपुत्रकः ॥ ३ ॥
 प्रयागे मकरे स्नानाद्वायत्रीजपतो मृतिः । काश्यां जातो द्विजो वेदाभ्यासी धर्मपरायणः ॥ ४ ॥
 स गृहस्थादियुक्तस्य शिवाचनरतः सदा । लब्ध्वा सर्वं सुखं चात्र शिवलोकमवाप्नुयात् ॥ ५ ॥
 इति श्रीबृहद्वसुपर्णसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षष्ठोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पृच्छकोसावभूत्पूर्वं राजपुत्रः प्रतापवान् । पुलिन्ददेश उत्पन्नो विष्णुभक्तिपरायणः ॥ १ ॥
 स्त्रीपुत्रधनसंयुक्तो धर्मशास्त्रक्रियारतः । कृतवान्स गयाश्राद्धं यथाविभवविस्तरम् ॥ २ ॥
 गोमूहिरण्यवस्त्राश्चरत्नानादि विधानतः । भक्ष्यशय्यासनादीनि प्राददत्तैवपर्वसु ॥ ३ ॥
 सत्पात्रेषु महाभाग विविधानि गृहाण्यपि । ततो भाविबलात्सूत कृतवान्कर्म दारुणम् ॥ ४ ॥
 ग्रामान्तरे संस्थितस्य शत्रोः सीमापहारिणः । निर्दग्धं हि गृहं तेन रात्रौ चौर्येण कर्मणा ॥ ५ ॥
 तस्मिन्दग्धे महाभाग दग्धश्चास्य सुतः शिशुः । स्त्रियौ च गौः सवस्ता च निर्दग्धागृहजंतवः ॥ ६ ॥
 यौवने स्त्रीसाहाय्याच्च पापमाचरितं परा । अयो किंचिद्गते काले स गतो यमशासनम् ॥ ७ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्स्वर्गफलं तथा । गयाश्राद्धप्रभावेण स जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ ८ ॥
 यमुनामान्तरे देशे पंचमोजनसंमिते । गौरस्वरूपो मतिमान्दंडाक्षिण्यतत्परः ॥ ९ ॥
 नातिदीर्घो नातिह्रस्वो वातपितात्मको घृणी । सभायां चतुरो धीरो बहुस्यानेऽधिकारवान् ॥ १० ॥
 बहुस्त्रीको दंडो मानी पितृमातृसुखाल्पकः । चलः स्वधर्मनिरतो बहुभृत्यजनैर्हृतः ॥ ११ ॥
 राजमान्यो महोत्साहोऽमितदो लोकविश्रुतः । धनवाहनभोगानां भोक्ता बहुजनप्रियः ॥ १२ ॥
 आदिमध्यावसानेषु सुखैश्वर्यसमाकुलः । धर्मादिदं तथा पापाल्लोभी पापरतः क्वचिद् ॥ १३ ॥
 धूर्तः शत्रोऽतिदंभादयः परस्वहरणे रतः । कुक्षेर्भयैर्मनोदुःखैर्व्यपैश्चापि प्रपीडितः ॥ १४ ॥
 गोवालवस्तकवधादिदं साहाय्यपुराकृतात् । कन्यादुःखाच्चितस्त्वत्र जातपुत्रविनाशकः ॥ १५ ॥
 स्त्रीसाहाय्यात्पुण्यपापान्मृतस्यैवं विचारयेत् । लक्षणैरेभिरादयस्य प्रपुत्रैव जन्मनि ॥ १६ ॥
 गोस्त्रीवालवधाभूतं पुत्रनाशकरं यतः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापात्प्रमुच्यते ॥ १७ ॥
 दशभिस्तु पलैः कार्या सुत्तमी वस्तसंयुता । हिरण्यमी ययाकारा पत्रे लेख्या विधानतः ॥ १८ ॥
 तदर्धमितिका वापि निजविचानुसारतः । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्मन्त्रैश्चापि विशेषतः ॥ १९ ॥
 सा च देया विधिज्ञाय पूर्वपापपनुचये । तथा सुवर्णकमितः शिवः स्त्रीपुत्रसंयुतः ॥ २० ॥
 संपूज्य विधिवद्द्यात्सर्वपापहरो हरः । तदर्धमितिको ह्यग्निर्देयः पापविनाशकृत् ॥ २१ ॥
 दशमापमिता जीवा ग्रामदाहोऽपि ये मृताः । देया हिरण्यमे पत्रे लिखित्वा बालकादयः ॥ २२ ॥
 गायत्र्यष्टहस्तं तु त्र्यम्बकं तन्मित्रं जपेत् । अष्टाक्षरं त्रिसाहस्रं जपेत्पापविशोधनम् ॥ २३ ॥
 होमयेच्छशोऽश्वेन शयत्या विप्रांश्च भोजयेत् । गामेकां विधिवद्द्यात्सर्वपापविनाशिनीम् ॥ २४ ॥
 य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याज्जन्मन्यत्र न संशयः ॥ २५ ॥
 नाधयो व्याधयस्तस्य न चारिष्टभयं भवेत् । पञ्चाशीत्यब्दपर्यन्तमायुः स्यात्पापशोधनात् ॥ २६ ॥
 न करोति यदा लोभाच्चिद्वेकं पापशोधनम् । न जीवन्ति मुक्तास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः ॥ २७ ॥
 वर्षे पश्चिमिरे रिष्टं देहान्तो वा धनक्षतिः । प्रायश्चित्ते कृते सूत स्त्रीपुत्रसुखमाप्नुयात् ॥ २८ ॥
 न पश्यति तदा रिष्टं देहजं धनजं तथा । कर्कस्थिते शनौ जातो देहान्तो वृषभस्थिते ॥ २९ ॥
 जन्मादिनिधनान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदंतर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ३० ॥

एति श्रीशृङ्खलारूपसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायः सतोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या साचिद्राक्षणी पूर्वभवे मांहात्सुरां पिबेत् । प्रदरेणैव रोगेण पीड्यते चेह जन्मनि ॥ १ ॥

भास्करं चात्र सौवर्णं दद्यात्फलमितं सुत । संपूज्य गंधपुष्पाद्यैः प्रदरान्मुच्यते त्विह ॥ २ ॥
। इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव वाहुजः कश्चिदंगदेशसमुद्भवः । गजमंत्रो महोग्रस्तु क्षात्रधर्मरतः सुधीः ॥ १ ॥
धर्मशास्त्रक्रियायुक्तः शिवभक्तिपरायणः । बहुवृत्तिधरो धीरो राजकार्येषु तत्परः ॥ २ ॥
मुखैश्वर्यसमाक्रांतो बहुस्त्रीपुत्रसंयुतः । स चकार महादानं शिवमियकरं परम् ॥ ३ ॥
बस्त्रभूषणभक्ष्याणि गोऽम्बशय्यासनानि च । अदत्त्वाग्रभवे सूत सर्वमेव स्वशक्तितः ॥ ४ ॥
स कदाचिद्रतो दैवादाज्ञप्तः प्रभुणा पुरा । यौवनेऽरिपुरं तेन प्राप्य गावः समाहृताः ॥ ५ ॥
तदाज्ञप्तजनैश्चात्र ताडिता व्याकुलीकृताः । तत्रैका सुरभी सूत ह्यासन्नमतवाऽभवत् ॥ ६ ॥
तद्दर्भपातो ह्यभवत्तदुःखेन च सा मृता । राजकार्येऽतिलोभाच्च पापमुग्रमुपाजितम् ॥ ७ ॥
पापपुण्ययुतः प्राप्तो जीवनान्ते यमालयम् । तत्र मुक्त्वा शुभोद्धोक्तामुष्ण्यात्पापात्तयेतरान् ॥ ८ ॥
शिवयागप्रभावेण स जातो ब्राह्मणोऽधुना । शुभे लभे धनोरंशेऽनलभे मेपगे रत्नौ ॥ ९ ॥
ग्रामागे चंद्रभागाया ऐरावत्यास्तयोत्तरे । गौरो मध्यमरूपाढ्यो नात्युच्चैर्न लघुर्धृणी ॥ १० ॥
यशस्वी पियवावशान्तः पैत्तिकोऽतिजनैर्युतः । सभार्या चतुरो धीरो विलयातो राजसेवकः ॥ ११ ॥
स्त्रीभ्रातृधनभोगाढ्यः पुत्रपौत्रसमन्वितः । देशेदेशेऽधिकाराढ्यो बहुबाहनभोगभाक् ॥ १२ ॥
यौवनान्तेऽतिधनवान्मुखैश्वर्यसमाकुलः । शिवयागादिद् सर्वं पापात्पापफलं शृणु ॥ १३ ॥
कचित्पापरतो धूर्तो लोभमोहसमाश्रितः । शठः क्रोधरतो हीनः स्वाधिकाराबलाचलः ॥ १४ ॥
वाल्ये मातृसुखैर्हीनोऽमितदो बहुकन्यकः । क्लेशैर्मयैर्मनोदुःखैर्युन्यते तापितः कश्चित् ॥ १५ ॥
गोदुःखजातृर्वापापाद्यौवने स्त्रीबधो भवेत् । प्रष्टुत्र कनिष्ठायां स्वल्पं पुत्रसुखं त्विह ॥ १६ ॥
चिह्नमङ्गलदिदं सूत प्रष्टुत्रैव जन्मनि । गवां दंढाहतात्पापादंढराशिगतो गुरुः ॥ १७ ॥
लक्षणैरेभिराढ्यस्य प्रापश्चित्तं वदाम्यहम् । सुवर्णैः पञ्चभिः कार्यां सवस्ता सुरभी सूत ॥ १८ ॥
तदर्धमितिका बापि निजविचाऽनुसारतः । संपूज्य गंधपुष्पाद्यैर्मंत्रैश्चापि विशेषतः ॥ १९ ॥
सा च देया विधिज्ञाय मंत्रमेतमुदीरयेत् ॥ २० ॥

मन्मः ।

“ मया पूर्वं त्वमज्ञानात्पीडिता सुरभे पुरा ॥ २१ ॥
तद्दोषशमनायैव ददेऽहं त्वां हिरण्मयीम् । देवि त्वं मम पापानि तत्क्षणान्द्रस्मसात्कुरु ” ॥ २२ ॥
इत्युच्चार्य नरो दद्यात्पूर्वपापात्ममुच्यते । तस्मादर्धमितं हैमं दद्यात्पाशुपर्णि विधुम् ॥ २३ ॥
पुत्रपौत्रविवृद्धयर्थं पूर्वपापापनुत्तये । ज्येष्ठकं लक्षमर्घं वा तदर्थं वा जपेद्बुधः ॥ २४ ॥
गायत्र्यष्टसहस्रं तु जपित्वा शुद्धिमाचरेत् । होमयेत्तदंशेन शक्त्या विमांश्च भोजयेत् ॥ २५ ॥
य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याज्जन्मन्यत्र न संशयः ॥ २६ ॥
स्वाधिकारप्रवृद्धिः स्यात्सुखैश्वर्यविशेषतः । नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुमयं भवेत् ॥ २७ ॥
सप्तसप्तान्दमायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते त्विह । द्विपञ्चाशन्मते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृते ॥ २८ ॥
कन्यागते शनी जातो निघनं मेपगे तथा । शस्त्रैश्च शशिराशिस्ये रत्नौ मेपगते तथा ॥ २९ ॥
जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदेतर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ३० ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चभूव वाहुजः कश्चित्पूर्वजन्मनि यामुने । स्त्रीपुत्रप्राप्तसंयुक्तो धनधान्यसमन्वितः ॥ १ ॥
 क्षात्रधर्मरतः शूरो विष्णुभक्तिपरायणः । स च प्रादात्कुरुक्षेत्रे सर्वस्वं विधिनाऽण्डज ॥ २ ॥
 महापर्वसु विप्रेभ्यो दरिद्रेभ्योऽपि शक्तितः । ततो बहुतिये काले स्वस्थानं प्राप्य वाहुजः ॥ ३ ॥
 स चकार महापापं भाविनोऽर्थस्य गौरवात् । ऋतुप्राप्तां स्त्रियं ज्येष्ठां संत्यज्य प्रियवादिनीम् ॥ ४ ॥
 रतिं ददौ कनिष्ठायामनृतौ कामलोभतः । अय केनापि विप्रेण स्थापितं तद्गृहे धनम् ॥ ५ ॥
 घटस्य न पुनर्दत्तं तस्मै लोभाच्च तदसु । स्त्रीपुत्रप्रातृभिः सर्वभुक्तं तेनाप्यसदनम् ॥ ६ ॥
 प्रायश्चित्तोद्यतः सोऽपि प्राप्तो मृत्युवशं तदा । स भुक्त्वा पापपुण्योत्थं फलं तत्र स्वगेश्वर ॥ ७ ॥
 सर्वस्वदानात्प्रागत्र द्विजोऽसौ नृपपूजितः । चिह्नमत्र घटे लभे जातो ब्रह्मस्वभक्षणात् ॥ ८ ॥
 गौरो मध्यमरूपादयो मन्त्रविद्वक्तपितृभाक् । धर्मज्ञो नीतिविद्विद्यास्त्रीपुत्रसुखसंयुतः ॥ ९ ॥
 लघुर्दयालुर्विख्यातो बहूनां हितकारकः । क्लेशविधादिभीत्यादंभः पापात्पापफलं त्विह ॥ १० ॥
 स्त्रीत्यागाद्दूषणात् पापाज्जातपुत्रविनाशकः । सप्तपञ्चाशद्वृत्तान्तमपि ब्रह्मस्वभक्षणात् ॥ ११ ॥
 या कनिष्ठा सहाया प्राक्ता ज्येष्ठाऽत्र मृतात्मजा । धृग्वः प्राक्सहाया ये ते मृताः शिशवोऽन्य ॥ १२ ॥
 लक्षणेभिराद्यस्य शृणु पापविशोधनम् । लक्ष्मीनारायणं कुर्यात्सौवर्णं द्विपलात्मकम् ॥ १३ ॥
 समुल्लिख्य शुभे पत्रे तदर्धमितके तथा । तल्लिङ्गमन्त्रैः सम्पूज्य षोडशैरुपचारकैः ॥ १४ ॥
 दद्याद्दिप्रवरायैव पूर्वपापापनुत्तये । शिवं च तन्मितं दद्यात् सपत्नीकं मुतान्वितम् ॥ १५ ॥
 शतैः पलैस्तु ताम्रस्य घटं दद्यात्तदर्धकम् । स्वर्णस्य वा घटं शक्त्या गोघृतेन प्रपूरितम् ॥ १६ ॥
 दद्याद्देवविधित्वाय ब्रह्मस्वाद्यविनाशनम् । गायत्र्यष्टसहस्रं तु तद्दद्यात्क्षरं जपेत् ॥ १७ ॥
 ज्यैष्ठिकं द्विगुणं चापि सर्वपापविशोधनम् । होमयेच्च तिलाञ्जलिं ब्राह्मणान्भोजयेच्छुभान् ॥ १८ ॥
 एकादशसहस्राणि पश्चात्कुर्याच्च पारिवान् । दद्यात्सुवर्णभौमं च ऋतुदोषोपशान्तये ॥ १९ ॥
 मम जन्मदिने सूत व्रतं कुर्यात्प्रयत्नतः । अनेन विधिना यस्तु कुर्यात्पापविशोधनम् ॥ २० ॥
 स्त्रीत्यागात्पूर्वजात्पापात्तया ब्रह्मस्वभक्षणात् । मुच्यते न च संदेहो न चारिष्टभयं भवेत् ॥ २१ ॥
 अशीतमितवर्षान्तं जीवनं कथितं त्विह । गंगायां निधनं प्रोक्तं तस्य स्वर्गगतिर्ध्रुवम् ॥ २२ ॥
 स्त्रीपुत्रसुखवृद्धिः स्यान्न च शत्रुविवर्धनम् । नाधिष्याधिभयं तस्य प्रायश्चित्ते कृतेऽत्र च ॥ २३ ॥
 त्रिपष्टमितके वर्षे पंचसप्ततिके तथा । चतुर्विधं महारिष्टं तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ २४ ॥
 ध्वजे भेषगते जन्म निर्याणं वृश्चिके स्थिते ॥ २५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो दशोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनतेय महाभाग शृणु चास्य विचेष्टितम् । गजपुत्रोऽभवत्कश्चित्पृच्छकोऽसी पुराऽनघ ॥ १ ॥
 गंगाममाश्रिते देशे युग्मपौत्रनसम्मिते । ग्रामाध्यक्षो महातेजा धर्मशास्त्रक्रियायुतः ॥ २ ॥
 शिवभक्तिपरी विद्वान् मंत्रविचारुचेष्टितः । पुत्रमिश्रादिमानादयो धनधान्यसमाकुलः ॥ ३ ॥
 दद्यानि तेन दानानि प्रयागे मकरेऽपि च । अन्यपर्वसु विप्रेभ्यो वस्त्राश्चाभरणानि च ॥ ४ ॥
 गोभृशण्यासनादीनि भक्ष्याणि विविधानि च । नृपाश्रेषु गृहस्थेषु श्रद्धापूर्तेन चेतसा ॥ ५ ॥
 अपो भाविष्यात्तेन कामदुग्धेन यौवने । ब्राह्मण्यां धार्मिको गर्भः पापमाचरितं त्विदम् ॥ ६ ॥
 पत्ने श्वेतेऽपि घटशो नार्माद्वर्त्मस्य पातनम् । ततो लोकभयात्भूव विषं भुजत्वा ॥ ता मृता ॥ ७ ॥

स्त्रीसंहायेन तेनैव कृतं प्राक्कर्म दारुणम् । ततो बहुतिथे काले ससहायो हि बाहुजः ॥ ८ ॥
 प्राप्य धर्मपुरं तत्र शुभाशुभविवेचनम् । पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्स्वर्गाश्च शाश्वतान् ॥ ९ ॥
 तीर्थराजप्रभावात्प्राग्दानाच्च विधिवत्तया । सरस्वत्याः परे देशे जांगले नखयोजने ॥ १० ॥
 कुले महति पक्षीन्द्र जातो वन्दीजनोऽधुना । गौरः सुरुषो मतिमान्मुशीलश्च दयापरः ॥ ११ ॥
 चंचलो दर्शनीयाक्षो नात्युच्चो न लघुः क्षमी । वाचा मधुरया युक्तो राजसेव्यय मंत्रवित् ॥ १२ ॥
 उपकारपरो विद्वान्वली सर्वजनाप्रियः । कुलाग्रणीयश्चास्वी च भृत्यवाहनभोगभाक् ॥ १३ ॥
 धर्मादिदं तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् । धूर्तः शठोऽस्तिमितदः पितृसौख्यविवर्जितः ॥ १४ ॥
 किंचित्पूजाऽस्ति जठरे पिताधिक्योऽतिवीर्यभाक् । ब्राह्मण्यां वीर्यपातात्प्राग्भर्मापाताच्च तद्वधात् ॥ १५ ॥
 अत्र जन्मन्यमौ प्रष्टा पुञ्जसौख्यविवर्जितः । या स्त्री पूर्वं सहायाऽऽसीत्पापकर्मणि चांडज ॥ १६ ॥
 सा प्रभुरत्र वनिता पुत्रदुःखात्प्रपीडिता । गोस्त्रीविप्रवर्धं पापं पुत्रदुःखकरं यतः ॥ १७ ॥
 मष्टुर्लगादिदं चिह्नं सूर्यः स्त्रीराशिगः किल । अत्युग्राद्वै पूर्वपापाद्गुरुश्चगृहे गतः ॥ १८ ॥
 लक्ष्योऽत्र लक्षणेरेभिः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलेर्दशमितैः कार्या ब्राह्मणी च हिरण्मयी ॥ १९ ॥
 पत्रे लेख्या शुभाकारा संगर्भाविषयान्विता । तदर्धा वा हिरण्येन ययावित्तानुसारतः ॥ २० ॥
 संपूज्य गंधपुष्पाद्यैर्मन्त्रैश्चापि विशेषतः । सा च देया विधिज्ञाय मंत्रमेतमुदीरयेत् ॥ २१ ॥

मन्त्रः ।

" सौवर्णी ब्राह्मणीमेनां सगर्भा सोमदैवतान् । ददेऽहं विप्रमुख्याय पूर्वपापविशुद्धये " ॥ २२ ॥
 ब्राह्मणं हेमजं दद्यात्पलैर्युग्ममितैः शुभम् । तदर्धमितकं वापि निजवित्तानुसारतः ॥ २३ ॥
 सोमं दद्यात्पलकं तु ह्रस्वं पापविशुद्धये । पलेनार्धपलेनापि कमलं हेमजं शुभम् ॥ २४ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्मन्त्रैश्चापि विशेषतः । ब्राह्मणाय प्रदद्याच्च सर्वपापविशुद्धये ॥ २५ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु त्र्यम्बकं तन्मित्रं जपेत् । अष्टाक्षरं तर्द्धं तु जपेद्दोषानुत्तये ॥ २६ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन तिलाज्ययवतण्डुलैः । विप्रेभ्यो दक्षिणां दद्याच्छक्त्या विप्रान्श्च भोजयेत् ॥ २७ ॥
 यथाविधि हरेर्दशं शृणुयाद्गुरुपुत्रदम् । य एवं कुरुते सूत शक्त्या पापविशोधनम् ॥ २८ ॥
 लभतेऽसौ पुत्रमुखं स्त्रीभ्यामत्रैव जग्मनि । नाद्यो व्याधयस्तस्य न वीर्यक्षयमाप्नुयात् ॥ २९ ॥
 न करोति यदा लोभात्रिष्वेकं पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः ॥ ३० ॥
 पञ्चवेदमिते षण्णै रित्थं चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते सस्य वर्षाणां पञ्चसप्तमितम् ॥ ३१ ॥
 जीवन् कथितं त्वत्र न चारिष्टमयं भवेत् । न भवेत्पुत्रमरणं निर्याणान्ते शुभा गतिः ॥ ३२ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वरूपमेवात्र सूचितम् ॥ ३३ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुण्यसंवादे कर्मविपाके अन्याय एकादशोत्तरवक्तुः शताधिकसहस्रतमः ॥ १४११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु चास्य विचेष्टितम् । कश्चित्सात्रकुले जातश्चोप्रकर्मा मतापवान् ॥ १ ॥
 अंगदेशे घनाढ्यस्तु ग्रामाध्यशोऽतिवार्तिकः । चन्द्रुक्षीसंयुतो विप्रवैशाराधनतत्परः ॥ २ ॥
 पितृभक्तिपरो विद्वान्वली मात्सर्यसंयुतः । स चकार गयाश्राद्धं यौवने विधिनाऽण्डज ॥ ३ ॥
 काम्यश्राद्धानि दत्तानि विविधानि फलप्रप्तये । पर्वेष्वपि च गोपान्यवस्थाभ्यासनकाञ्चनम् ॥ ४ ॥
 अयो पापं कृतं तेन भाविनोऽर्थस्य गौरवात् । वैभाववशाद्दात्रौ स्वकुले हूस्वेतसा ॥ ५ ॥
 अन्यग्रामाविपस्यापि क्षत्रियस्य विजानता । लोकपुत्रस्य वै पुत्रो वातितश्चोप्रकर्माणां ॥ ६ ॥

तत्पिता तेन दुःखेन मृतः पूर्वमपुत्रकः । तस्त्री त्रेनैव दुःखेन पुत्रकटेन वै मृता ॥ ७ ॥
 स्त्रीभ्यां सहाययुक्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् । ततो बहुतिये काले, ससहायो हि, बाहुजः ॥ ८ ॥
 धर्माधर्मयुतस्तत्र गतो यमपुरं प्रति । पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्स्वर्गाश्च शाश्वतान् ॥ ९ ॥
 गयाश्राद्धप्रभावेण चात्रदानेन मानद । ऐरावतीप्रदेशे तु स जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ १० ॥
 रक्तश्यामः सुशीलश्च नात्युच्चो न लघुर्घृणी । नानाभोगसुखैश्वर्यधनाढ्यो दानमानयुक् ॥ ११ ॥
 सभायां चतुरो धीरो विद्वान्धर्मार्थसाधकः । चन्दुखीमित्रसंयुक्तो भृत्यवाहनभोगभाक् ॥ १२ ॥
 धर्मादिदं तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् । पूर्तः पिताधिकः शाठ्यमनोदुःखसमन्वितः ॥ १३ ॥
 पितृहीनोऽलसो भीरुश्चोदरे तु व्यथा क्वचित् । पूर्वं बालवधात्पापात्पुत्रसौख्यविवर्जितः ॥ १४ ॥
 या स्त्री पूर्वं सहायामृद्धकर्मणि चाण्डज । सा ज्येष्ठा मरुरासीन्मृता पुत्रविवर्जिता ॥ १५ ॥
 बालयौवनसंपाप्ता पुत्रदुःखाकुला गता । या द्वितीया सहाया माक्साकनिष्ठात्र जन्मनि ॥ १६ ॥
 मधुर्युवतिरत्रास्ति पुत्रशोकप्रपीडिता । स्त्रीबालद्विजघातायाः पुत्रनाशकराः स्मृताः ॥ १७ ॥
 तस्य लग्नादिदं चिह्नं तनावर्को न संशयः । श्रुत्वा विधिवत्कुर्याद्विधानं हि समाहितः ॥ १८ ॥
 न तस्य पुत्रमरणं भविष्यति ममाज्ञया । घनपुत्रान्वितो मध्ये ह्यायुरष्टाद्विबत्सरम् ॥ १९ ॥
 रिष्टं पष्टिमितेऽब्दे तु तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टादशोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कीरदेशे समुत्पन्नः - कश्चित्सात्रकुले सुधीः । विप्रोत्संगगतस्तत्र प्रयागे मकरे वसन् ॥ १ ॥
 कृतवान्विधिवत्स्नानं दानं स्वल्पं च शक्तिः । देवयोगादगृहं प्राप्य कृतवान्कर्म दारुणम् ॥ २ ॥
 कामलोभेन सततं शूद्राणां गर्भं दधार वै । स्त्रीभ्यां सहाययुक्तेन पापमाचरितं तथा ॥ ३ ॥
 विविधैरीषैस्तस्या गर्भपातः कृतः पुरा । एवं सर्वमिलित्वा तु पातकं बहुधा कृतम् ॥ ४ ॥
 ततो बहुतिये काले गतास्ते यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥
 तीर्थराजप्रभावेण स जातो ब्राह्मणोऽधुना । सेज्ये शनी सिंहगते सूर्ये कन्यागते कुजे ॥ ६ ॥
 मृगे ह्यैरावतीतिरे नात्युच्चो न लघुः सुधीः । क्षिप्रवाक्स्वरूपधर्मादयः पितृमातृविवर्जितः ॥ ७ ॥
 सहोदरधनैर्हीनो जातपुत्रविनाशकः । परदाराभिगमनाद्गर्भपातनदोषजात् ॥ ८ ॥
 पापात्पूर्वकृतात् सत लक्षणैर्लक्षयेदिह । स्त्रीसाहाय्यात्तथा सत, माक्सापं समुपार्जितम् ॥ ९ ॥
 तेनैकात्पुत्रपत्नी च तस्य पुत्रशुचान्विता । तयान्मा बहुपापत्वाच्चातुः पत्न्यग्रजस्य च ॥ १० ॥
 पुत्रमर्तुसुखैर्हीना नानारोगसमन्विता । पूर्वं यो हि सहायोऽभूत्स हि आत्ताग्रजस्त्विह ॥ ११ ॥
 पृच्छकस्य समस्तास्ते क्षयरोगप्रपीडिताः । चान्द्रायणव्रतं कुर्याद्बालरूपं हरि यजेत् ॥ १२ ॥
 कुरुक्षेत्रादितीर्थेषु सत्पात्रेषु विधानतः । सर्वस्वदानादत्रैव क्षयरोगः प्रशाम्यति ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टापञ्चयोदशोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४१३ ॥

अरुण उवाच ।

पश्चिदिप्रो महामाधुश्चातुर्वर्ण्ये प्रतापवान् । आचारकुलधर्मज्ञो, देवामिद्विजवत्सलः ॥ १ ॥
 संयुक्तो बापुपिताभ्यां किंचिदित्तसमन्वितः । तस्य भार्या सदाचारा किंचित्केशस्य कारिणी ॥ २ ॥
 पतिमज्जा पतिप्राणा प्रतानामनुकांक्षिणी । पुत्रहीना कयं जावा कस्येदं, कर्मणः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नारीणां जारगर्भाणामसतीनां कुलच्छिदाम् । यद्वा चिरप्रसूतानां शीघ्रं गर्भः समुद्भवेत् ॥ ४ ॥
 औषधैश्चेदनाद्यैस्तु प्रलेपैर्दुष्टमक्षणैः । संवाहनेस्तथा पातैरन्यैर्वा बलिकर्मभिः ॥ ५ ॥
 गर्भस्य पातनोपायान्करोत्यपि च कीर्तयेत् । पुंस्कृतं नैव । तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः ॥ ६ ॥
 नारी जन्मान्तरे प्राप्ते न सा गर्भं विभर्ति हि । पूर्वं वैश्यकुले जाताः सपत्नीसहिताः खग ॥ ७ ॥
 अनया ईर्ष्याया चैव सन्ततेर्नाशनाय च । औषधैश्चेदनाद्यैस्तु तदर्थं कल्पितो गदः ॥ ८ ॥
 सपत्न्यैः प्रेरयामास विधिधांश्चैव सा गदाम् । तदा वै ऋतुभावाच्च तथा पीतः तदौषधम् ॥ ९ ॥
 पुष्पं प्रणाशितं तस्यास्तस्मिन्नन्मनि मानद । ऋताशुतौ च सम्प्राप्ते जाता सा विविधातुरा ॥ १० ॥
 वेदना ह्यभवन्नित्यमसृग्वातोदरामयाः । पुष्पे नष्टे फले नष्टे कदाचिद्गर्भपातनम् ॥ ११ ॥
 तथा चैतत्कर्म कृतं गर्भदोषकरं महत् । तथापि फलहन्तृणां द्वितीयं सुकृतं चरेत् ॥ १२ ॥
 स्त्रीभावाद्बुद्धबुद्ध्या च यत्कृतं पूर्वजन्मनि । तेन वै कर्मणा वत्स विविधाः पुष्पवन्धनाः ॥ १३ ॥
 गर्भश्रयमधिश्चित्य बहु क्षवति शोणितम् । छिद्यन्त इव चांगानि सूचीभिर्विव वेदनाः ॥ १४ ॥
 वेदना याः पुराभूवन्स्त्रीणां गर्भविपातने । यावत्कालं प्रदर्शय तासां गर्भमपातयत् ॥ १५ ॥
 तावानेव च तद्गर्भः पतेद्वा नास्य सम्भवः । एवं तु लक्षणेज्ञात्वा कर्माणि स्त्रीः समाचरेत् ॥ १६ ॥
 एकवासोविधिं चैव दम्पती तीर्यसंगमे । सुसमे भूपदेशे तु पुराणोक्तविधानतः ॥ १७ ॥
 संप्रणाशाय दुःखस्य प्रायश्चित्तमिहैनसः । प्रौष्ठपद्यां तृतीयायां शुक्लायां व्रतमाचरेत् ॥ १८ ॥
 यत्नेन गार्भिकं नाम ह्युपोषणपरायणा । पुष्पैर्नानाविधैः शुभ्रैरर्चयेद्गिरिजाम्रियम् ॥ १९ ॥
 फेतकैर्गर्भसंयुक्तैश्चम्पकैः कुमुदोत्पलैः । सौवर्ण्यैः राजतैः ताम्रैः सृष्टिं गौर्याः प्रकल्पयेत् ॥ २० ॥
 हारनूपुरसुकुटकुण्डलाभरणांविताम् । नैवेद्यैः पुष्पकासारमोदकापूपपायसैः ॥ २१ ॥
 उपातिष्ठेत् विधिवद्भवानीं म्रियवल्लभाम् । पतिपुत्रवतीभिस्तु स्त्रीभिः सह शुचिस्मिता ॥ २२ ॥
 रात्रौ जागरणं कुर्याद्गीतनृत्यादिपूर्वकम् । फलैर्नानाविधैरर्चयेदानीं मन्त्रपुरातरम् ॥ २३ ॥
 फलपुष्पाक्षतोपेतमञ्जनं सूत्रि निक्षिपेत् ॥ २४ ॥

मन्त्रः ।

“ नमस्तेऽस्तु महादेवि नमस्ते गिरिशप्रिये । गृहाणार्घ्यमिमं देवि पुत्रान्मह्यं यशस्विनः ” ॥ २५ ॥
 पतिपुत्रवती नारी गिरिजावत्प्रसूयते । एवं गत्री विधानेन पूजयेत्परमेश्वरीम् ॥ २६ ॥
 ततः प्रभाते विमले कृतप्रातःक्रिया सती । देवीमुद्दिश्य विधिवद्भोजयेत्पोडश स्त्रियः ॥ २७ ॥
 नानाविधैर्भक्ष्यभोज्यैर्ब्राह्मणानय पोडश । मृत्युकं वैष्णवं पात्रं सप्तधान्यसमन्वितम् ॥ २८ ॥
 सौभाग्याष्टकसंयुक्तं वज्रयुग्मेन संयुतम् । दातव्यं गिरिजाप्रीत्यै पुत्रसौभाग्यकाम्यया ॥ २९ ॥
 सगर्भा च वृषोपेतां सितां गां वज्रसंयुताम् । सहिरण्यां ततो दद्याद्विधाय शुणशालिने ॥ ३० ॥

मन्त्रः ।

“ अपातयं पुरा गर्भं दुष्टस्त्रीणां वज्रं गता । यत्पार्थ वन्ध्यताहेतुस्तस्मान्मोचय चाम्बिके ॥ ३१ ॥
 तव दानेन पुत्रो मे भवेच्च सुभगे सति ” ॥ ३२ ॥
 “ इमं मन्त्रं समुच्चार्य दत्त्वा विमं विसर्जयेत् । एवं व्रतपरा नारी गर्भपातं न पश्यति ॥ ३३ ॥
 लभते पुत्रपौत्रादीन्प्रियेण सह मोदते । लभेत गर्भपातं नो पतिपुत्रसुखं भवेत् ॥ ३४ ॥
 तृतीये वा चतुर्थे वा मासि गर्भं सुविन्दति । रजतस्य पलाश्यां वै कोशं गर्भाश्रयाकृतिम् ॥ ३५ ॥

निष्केण स्वर्णगर्भं च कृत्वा दद्याद्विजन्मने । " गर्भपातं प्रकुर्वन्त्या मया प्राक्तनजन्मानि ॥ ३६ ॥
 यदयं बन्धकृत्पातं तस्मान्मोच्येह सुव्रत । " जन्मजात्यादिकं वत्स न वदेदिह कर्मणाम् ॥ ३७ ॥
 इदं चतुर्थकं जन्म भूमिदेवकुलोद्भवम् । सपत्नी सादिता पूर्वं सा वै गर्भस्य दोषकृत् ॥ ३८ ॥
 तस्येमानीह चिंत्यानि लक्षणानीह जन्मानि । यस्याः प्राक्पातितो गर्भः सपत्न्याः पतिवर्जिता ॥ ३९ ॥
 दीनानाथविरोधः स्यात्तद्दिरोधतया सुत । अनुमंत्री मयोक्त्री सा पितृमातृसुखोज्जिता ॥ ४० ॥
 बन्धुसन्ततिदुःखं स्यान्मर्यादायनवस्थितिः । शोकः स्याद्दूरे बाधा तद्दुर्लभादिबिभ्रमः ॥ ४१ ॥
 अन्तरा स्यन्दमानो वा गर्भः सन्नोपलक्ष्यते । इत्यादिलक्षणेर्ज्ञात्वा पूर्वोक्तां निष्कृतिं चरेत् ॥ ४२ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्या सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ४३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यापथतुर्दशोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सीमावादरतः कश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । तेन तत्र द्विजः सूत घातितो भूमिलोभतः ॥ १ ॥
 महापातकयुक्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्पापजान्महाघोरात्तरकान् प्राप्प दारुणान् ॥ २ ॥
 तथाऽतिकारं तिर्यक्त्वं विभुश्याधर्मजं स्वयम् । कर्मक्षयेऽयं पुण्यात्माकसोऽत्र जातो हि बाहुजः ॥ ३ ॥
 क्षयरोगयुतः सूत कृशो दुःखातुरो भृशम् । लग्ने कुम्भाभिधे सूत भौमचन्द्रयुतेऽण्डजः ॥ ४ ॥
 रिष्टं पष्टिमिते वर्षे जायतेऽकृतनिष्कृतेः । सहायाः पूर्वजा ये तु तेषां वक्ष्यामि लक्षणम् ॥ ५ ॥
 तदग्रे ते मृताश्चात्र पुत्राः क्षयरुजान्विताः । रिष्टेन वा सुखं भयं दृढपापान्न निष्कृतिः ॥ ६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चदशोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवत् कश्चिद्धर्मशास्त्रार्थकोविदः । गत्वा शत्रुपुरं सूत कदाचिन्मदसंयुतः ॥ १ ॥
 द्वाह स पुरं दामोर्हृतवांस्तद्व्रतं वसु । तत्रैको ब्राह्मणो दग्धो बृद्धो विद्याविशारदः ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन चाज्ञानाद्ब्रह्मघातजम् । अथो यमक्षये सर्वा भुक्त्वा नरकपातनाः ॥ ३ ॥
 पुण्यदोषादथाऽत्रापि स जातः क्षत्रियाघरः । देशेऽप्योष्याभिधे गौरो लघुर्दक्षो महोद्यमी ॥ ४ ॥
 युवभावे महाभाग राजयक्ष्मप्रपीडितः । ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः ॥ ५ ॥
 निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि यां कृत्वा मुच्यते त्विह । कार्यास्तत्र त्रिदेवानां मूर्तेर्यस्तु ययोदिताः ॥ ६ ॥
 ब्रह्मविष्णुमहेशानां सर्वरोगविनाशिकाः । सुवर्णजास्तथा कार्याः कदम्बः पत्रसंयुताः ॥ ७ ॥
 ययावित्तानुसारेण वित्तश्राव्यं विवर्जयेत् । देयास्ता विप्रमुख्येभ्यः क्षयरोगोपशान्तये ॥ ८ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्या होमयेच्च जपेत्तथा । गायत्रीं विधिना सूत पूर्वपापापनुत्तये ॥ ९ ॥
 एवं कृत्वा महाबाहो भयं तस्यात्र शाम्यति । नैवं कुर्यान्नरो मोहाद्रिष्टं विंशतिमेऽब्दके ॥ १० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः षोडशोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या योपिदाचरेत्कामात्पूर्वजन्मनि निश्चयात् । ब्रह्महत्यामयात्रैव सा ज्ञेया क्षयरुग्युता ॥ १ ॥
 न तस्याः प्रापशमनं मयोक्तं च खगाधिप । महापापकृताद्रोगान्मृत्युरेव न संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तदशोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वस्त्रीव्राती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । वधिरो जायते तत्र प्रायश्चित्तं शृणुष्व तत् ॥ १ ॥
चान्द्रायणव्रतं कुर्यात्सुवर्णपलसंयुतम् । पुस्तकं विधिवद्द्यात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
भोजयेच्च यथाशक्ति होमयेच्चापि भक्तितः ॥ ३ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टादशोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदाचरेन्नारी पापं प्राग्देह्यातजम् । अज्ञानादत्र जनुपिक्षयरुक्पीडिता हि सा ॥ १ ॥
नानाकष्टवती सा हि निजसर्वस्वदानतः । क्षयरोगात्ममुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
प्रयागे मकरस्थेऽर्के स्नानादत्रैव जन्मनि । काश्यां वासात्तया सूत मुच्यते ब्रह्महत्याया ॥ ३ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अष्टात्रिंशोऽष्टादशोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूकः प्रजायते जन्तुर्यः पूर्वं भ्रातृघातकः । कामतो हि भवेत्सूत प्रायश्चित्तं न तदनमम् ॥ १ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अष्टात्रिंशोऽष्टादशोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्पूर्वभवे मोहाच्च कुक्कुटम् । नासावकत्वमाप्नोति साम्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
हेमनिष्कत्रयं दद्यात्सर्वत्रैव प्रयत्नतः । ब्राह्मणाय महाभाग पापनाशकरं परम् ॥ २ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिद्देशे पश्चनदे पुरा । धनधान्यसमायुक्तः पापकर्मा महोद्यमी ॥ १ ॥

विप्रोत्संगगतः सोऽपि प्रयागे गृडाग्रज । स स्नातो मकरे भानी धूर्तः कर्मक्रियोज्झितः ॥ २ ॥

स प्राप्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवान्कर्म दारुणम् । ग्रामे निवसतस्य न्यस्तत्रियस्य खगाधिप ॥ ३ ॥

ददाह भवनं रम्यं वैरभावात्पुगतनात् । एका वत्सरी दग्धा जीवाश्चापि ह्यनेकशः ॥ ४ ॥

कालयोगेन संप्राप्तः स वै यमनिकेतनम् । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥

पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजस्त्वह । गंगायाः प्रान्तरे देशे पंचयोजनसंमिते ॥ ६ ॥

मरुपस्वरूपो मतिमान्यर्मे स्वल्पमतिः शटः । बुद्ध्याधिकप्रचारी च धैत्रिकस्वल्पचित्तभाक् ॥ ७ ॥

सकन्यकः सपत्नीको बंधुभृत्यसमन्वितः । पुण्यादिदं फलं पूर्वात्पापाच्चैतत्फलं शृणु ॥ ८ ॥

गोवालवत्सकवधाजीवघातादपुत्रकः । सप्तवेश्मदर्पणं जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥

गोस्त्रीविप्रवधा लंके पुत्रनाशकरा यतः । गोगाशमे शनौ सोमाग्रजे जीवे मृगाश्चे ॥ १० ॥

लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ पृच्छकस्याय जन्मनि । पूर्वं या स्त्री सहायासीन्मृतवत्सया सा सुत ॥ ११ ॥

शृणु सुत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधिनीम् । पद्मसर्पमिता कार्या सुरभी च हिमगम्यी ॥ १२ ॥

तदर्वमितिका वापि निजविद्यानुसारतः । संपूज्य विधिवन्मन्त्रैर्देवा विप्राय धीमने ॥ १३ ॥

मापैर्वह्निमितैर्देवस्तथा पशुपतिः सुत । मां पाभ्यां च तथा बद्धिर्नोवा मापचतुष्कजाः ॥ १४ ॥

देयाश्च विधिना सुत पूर्वापापानुचये । ज्येष्ठपुत्रांतर्धन्वं सहस्रं रिष्टनाशनम् ॥ १५ ॥

होमयेत्तद्दशांशेन रुद्रस्याग्रे प्रयत्नतः । शृणुयाद्धर्विंशं च दशाष्टतिविधानतः ॥ १६ ॥

यः कुर्याद्विधिवत्सूतं प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् । जीविष्यति च तत्पुत्रा जन्मन्यत्र ममाज्ञया ॥ १७ ॥
 नैवं कुर्याच्च यः शक्त्या त्रिवेकं पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः ॥ १८ ॥
 नवसप्ततिवर्णान्तमायुरेवं कृते त्विह । सप्तवेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १९ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वाविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्मीरमण्डले पूर्वं काचिद्विजवरांगना । पतिपिया शीलयुक्ता दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
 वैरभावात्तया भव्यं गृहं दग्धं द्विजस्य च । वैरिणस्तु सुतो दग्धो गृहदाहे खगापि ॥ २ ॥
 साहाय्यात्स्वामिनः सर्वं प्राग्भवे समुपाजितम् । तत्पापजान्महाघोरान्मूलात्प्राप्य वियोनिजात् ॥ ३ ॥
 सैवं जात्यविरोधेन पतिशुश्रूषणात्सुत । क्षत्रिया धनधर्मादया पूर्वपुण्यात्तथा सती ॥ ४ ॥
 क्षयरोगयुता बान्ये बालघातादपुत्रिणी । गृहामिदाहपापस्य प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ ५ ॥
 त्रयोविंशे मिते वर्षे रिष्टेनैवात्र नक्षयति । सहायस्तत्पतिश्चात्र पुत्रहीनः क्षयान्वितः ॥ ६ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्त्रयोविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां यो महाभाग निहन्यात्पापमोहितः । तस्य च स्वलिता वाणी भवत्यत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्याद्विरण्मयीं तत्र सारिकां शुभलक्षणां । तथाऽत्र पुस्तकं दद्याच्छास्त्रस्य विधिनाऽण्डज ॥ २ ॥
 पूर्वपापात्प्रमुच्येत नरोऽत्र गतकिल्बिषः ॥ ३ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्विंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां याज्वधीजारी पूर्वं पापविमोहिता । साऽत्र जन्मनि जायेत वचनस्वलिताऽण्डज ॥ १ ॥
 तथा देवा सुवर्णस्य सारिका ब्राह्मणाय च । पूर्वपापादिमुच्येत तद्दानाद्विनतासुत ॥ २ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काकघाती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । लंबकंठः प्रजायेत सोऽत्र जन्मानि निश्चयात् ॥ १ ॥
 गां दद्याद्विधितश्चैकां सर्वाभरणमृषिताम् । मुच्यते कंठजाग्रोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षड्विंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी, पूर्वजनुपि घातयेद्गरुडाम्रज । वक्त्रे सा कंठरोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 गां दद्याद्विधिवत्सूत श्वेतामत्र पयस्विनीम् । यथोपस्करसंयुक्तां तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पश्चिमदिक्कुले जातो धर्मिष्ठो वित्तसंयुतः । उदरे वातजा गोगा गुल्मायाश्चोर्ध्वहृद्ग्रथा ॥ १ ॥
 मोटायाः स्वल्पवीर्यत्वमक्षिपांष्ट्रदामयाः । जायते क्षीर्पजा पीडा बाल्ये स्यादुग्रहणीगदः ॥ २ ॥
 शरीरे जायते बद्धिर्मुतघातप्रणादिकम् । गीत्राणां मातुलान्यादेर्विषवांसिः स्तुपादिषु ॥ ३ ॥

दायादाच्छत्रुवत्पीडा भूमिद्रव्यविलिप्तया । ऐहिकानि च लक्ष्माणि जायन्ते तच्छरीरके ॥ ४ ॥
 तस्य भार्या सदाचारा कंदाचिद्रोपवादिनी । गौरवर्णा सुवाणी च संतोषप्रियकारिणी ॥ ५ ॥
 मृतवत्सां कथं जाताऽस्थिरगर्भा च सा कथम् । दशमासानतिक्रम्य गर्भे चोदरसौख्यभाक् ॥ ६ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वकर्मविपाकं तु कथयामि पतञ्जिन । पुंसकृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः ॥ ८ ॥
 पूर्वजन्मनि सा क्षत्री संजाता विनतासुत । अज्ञानतिमिरांध्येन स्त्रीणां कर्म दुरात्मनाम् ॥ ९ ॥
 अज्ञानती कुलस्त्रीणामाचारमनुकंपकम् । सर्वभूतेषु चात्मानं स्याद्वरेषु चरेषु च ॥ १० ॥
 प्रमादाद्धीपिनं हन्ति सदा निष्ठुरमानसा । तस्य गेहाश्रिता नित्यं मार्जारश्चुनपूर्वकाः ॥ ११ ॥
 पलालक्रीडनपरा गेहे संकुलिता भृशम् । सा तप्तवालुकाश्र्यबुतप्तभस्मचयादिषु ॥ १२ ॥
 अविक्षिता तदा साऽग्नौ प्राक्षिपदुष्टचेतसा । बालगर्भाशयान्बालान्बुविस्पष्टाखिलेन्द्रियान् ॥ १३ ॥
 तन्मातृभिः सा तस्याज ज्वलने बालघातिनी । पापा बंधनमात्रं सा बालघातादिकं त्विह ॥ १४ ॥
 पत्र यातना घोरा न व्यजानाद्दुःशया । विनिघ्नति प्रमादाद्ये प्राणिनस्ते नराधमाः ॥ १५ ॥
 रौरवे चिररात्राय पच्यते यातनादिभिः । आनाय्याग्निं महीपस्तु प्राक्षिपेत्तान्नराधमाद् ॥ १६ ॥
 तथाविधेषु जीवेषु मृतेष्वपि च तद्दशाद् । ज्ञियन्ते शिशवस्तेषां पूर्वदोषानुसारतः ॥ १७ ॥
 अनले ज्वलिता याभिर्बहवो लघुप्राणिनः । गर्भयुक्ता मृतास्ते वै मातृभिः सहिताः खग ॥ १८ ॥
 न लभन्तेऽयं ते भार्या मृता वै दुष्टजंतवः । तेन कर्मविपाकेन स्थिरगर्भा मृतप्रजा ॥ १९ ॥
 त्रिविधापत्यजा बाधा प्राप्यते जनुरंतरे । जन्तवो गर्भगा ये ते स्वकृतं कर्म भुञ्जते ॥ २० ॥
 उभयोः कर्मणोर्द्वेदनादायैव जनिर्भवेत् । इदं तृतीयं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ २१ ॥
 मृतापत्या पुत्रहीनाऽस्थिरगर्भा हि यत्र सा ॥ २२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रापश्चित्तं कथं नाय येन गर्भः प्रजायते । ममोपरि कृपां कृत्वा सत्यं वद दिवस्पते ॥ २३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुदिने समनुप्राप्ते ह्यनुकूलग्रहे खग । प्राशुदकप्रवणे देशे गोमयासुपलिप्तके ॥ २४ ॥
 आसनं चाविकं शुद्धमास्तीर्य सुविचित्रकम् । द्रोणमानं तिलानां तु मध्ये गर्भं प्रपूरयेत् ॥ २५ ॥
 निष्कृमानं सुवर्णस्य शकलं मध्यमे क्षिपेत् । तस्य पूर्वे च दिग्भागे तण्डुलद्रोणपर्वतम् ॥ २६ ॥
 शुद्धतोयमृतं ताम्रं पात्रं दक्षपलात्मकम् । स्थापयेद्वाजतं पद्मं तन्मध्ये फलनिमित्तम् ॥ २७ ॥
 पूजयेच्च सपत्नीकं कश्यपं हि प्रजापतिम् । करेऽक्षमाला दक्षे हि वामे चाथ कमण्डलुम् ॥ २८ ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठितप्रार्णं मूर्तिं तां शुभलक्षणाम् । अर्चयेद्ब्रह्मपुष्पाद्यैरुपचारैः पूजकपूजकम् ॥ २९ ॥
 तत्र श्रद्धावती नारी त्रिविधापत्यदुःखिनी । विप्रं हि वेदविदांसं पूजयेद्विविधैर्वनैः ॥ ३० ॥
 ततस्तं तु सपत्नीकं मुनीनां प्रवरं वदेत् ॥ ३१ ॥

मन्त्रः ।

"सिस्त्रुणेह स्वप्ना वै पत्नी च तपसो बलात् । ता मया तिलसंख्याकैराधिभिस्तीव्रवेद्वैः ॥ ३२ ॥
 लंघिताः स्त्रीजनाचारं अजानन्त्या दयादिकम् । नाशयेत्तस्य पापस्य देवमांसं विगर्हितम् ॥ ३३ ॥
 सम्पक्श्रद्धावती नारी मृतसन्ततिदुःखिनी । सपत्नीकं तु सौवर्णनिर्मितं सम्पगर्हितम् ॥ ३४ ॥

विप्राय वेदविदुषे प्रदद्याद्गुणशालिने । एवमाप्राप्य तां भूमिं समादाय पृथक्पृथक् ॥ ३५ ॥
प्रदद्याद्दानविधिना श्रद्धया च मदक्षिणाम् । दानान्ते कीर्तयेन्मन्त्रं तिष्ठन्ती विहिताञ्जलिः ॥ ३६ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया पूर्वजनुषि दयारहितचित्तया । प्राप्तं सुखोरमशुभं स्वामिस्तच्छिन्वि पातकम् ” ॥ ३७ ॥
दत्त्वा दानं च विप्राय मर्षिष्वात्मानमीक्षयेत् ॥ ३८ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काकश्राती महाभाग प्राग्भवे चात्र जन्मनि । कूर्चदीनो भवेन्मर्त्यः स च तत्पापलाञ्छितः ॥ १ ॥
कृष्णधेनुप्रदानेन विधिनाऽत्र खगाधिप । मुच्यते दुष्टपापाच्च कूर्चयुक्चात्र जन्मनि ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्कार्कं विनतानंद्वर्धन । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कूर्चयुक्ता भवत्यलम् ॥ १ ॥
कृष्णधेनुप्रदानाच्च यथोक्तं द्रुढाग्रज । पूर्वपापविशुद्धिः स्यादत्र जन्मनि सुव्रत ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यभक्ष्यो यस्तु भवेत्प्राहुमानवोऽण्डज । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते किमिलोदरः ॥ १ ॥
स भीष्मपञ्चकादत्र श्रुतात्पुण्यसमर्जनात् । मुच्यते पूर्वरोगास्तु दुष्टात्किम्युदरात्खग ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

याऽमक्ष्यं भक्षयेन्नारी प्राग्भवे गरुडाग्रज । जायते जठरे तस्याः किमिजोत्था हि रुक्सुत ॥ १ ॥
तत्पापशमनं फार्यं भीष्मपञ्चकं श्रुतम् । कार्ष्णिके शुक्लपक्षे च श्रान्तस्य दिनपञ्चकम् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टस्पर्शेन यो मोहाद्रक्षयेद्विधिविजितः । सिद्धान्नानि पुरा सूत जायतेऽत्र कृशोदरः ॥ १ ॥
विष्णुप्रतान्महापुण्यात्सर्वापापप्रणोदनम् । तदा कृशोदराल्पां च रुग्णं नेह मपश्यति ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुक्तं यया पुगं सूत सिद्धान्नं दिनभार्यया । दुष्टस्पर्शेन सततं सेह स्याच्च कृशोदरी ॥ १ ॥
मा वैष्णवाद्भुतात्पुण्यात्समात्पापात्प्रमुच्यते । कृशोदरव्यथा नश्येत्तत्पापस्य प्रणाशनात् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दिनः पूर्वभागे पश्चिदासीदमन्वितः सदा । सभायो नर्मदातीरे घनसीरूपसमन्वितः ॥ १ ॥

कृतानि तेन दानानि नानापर्वसु शक्तितः । वेदयुक्तेषु विधेषु सत्पात्रेषु विधानतः ॥ २ ॥
 अयो पापं भृशं चक्रे व्यभिचारममुद्रवम् । ज्येष्ठां त्यक्त्वा ऋतुप्राप्तां धर्मशीलयुतां प्रियाम् ॥ ३ ॥
 रतिं ददौ कनिष्ठाया अनृतावपि मोहितः । ततो यमपुरं प्राप्तः सप्तहास्यो द्विजोत्तमः ॥ ४ ॥
 सुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गफलं तथा । श्रद्धादानवशास्तोऽत्र गङ्गायाः पूर्वभागजः ॥ ५ ॥
 सिंहस्यैकं मुखे राही जीवे कर्कशलिगे भृगौ । स रक्तगौरो मतिमान्धुस्त्रीमुखसंयुतः ॥ ६ ॥
 लघुर्धृणी त्वमितदो द्विजवंसमुद्रवः । सर्वमेतत् फलं दानात् स्त्रीत्यागान्मृतपुत्रकः ॥ ७ ॥
 स्त्रीत्यागी भ्रूणहा लोक इति पौराणिका विदुः । यो वा सहायतः पूर्वं शृणुष्व विनतामुते ॥ ८ ॥
 प्राग्भवे या कनिष्ठाऽभूत्मा ज्येष्ठाऽत्र गतप्रजा । गर्भदोषयुता चेति लक्ष्मणैर्लक्षयेत्स्वग ॥ ९ ॥
 वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापप्रणाशनीम् । कुर्यात्पलैर्वदमितैर्गणेशं विघ्ननाशनम् ॥ १० ॥
 तद्धर्मितकं वापि निजवित्तादिमं पठन् ॥ ११ ॥

मन्त्रः ।

" पूर्व वराननां शुद्धां त्यक्त्वा यत्पापमर्जितम् । तदुग्रपापनाशाय ददेऽहं गणनायकम् ॥ १२ ॥
 मापसप्तमितां लक्ष्मीं शुभालेरुपां हिरण्यमीम् । ददेऽहं विप्रमुरुषाय वेदशास्त्रार्थवेदिने ॥ १३ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाच्छक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् । एवं विधानं यः कुर्यात्तन्निष्कृतिं च तत्सुता ॥ १४ ॥
 श्रुत्वाैतच्छक्तिमान्यस्तु न कुर्याच्छोधनं शुभम् । स पुत्रोऽलिभते नैव रिष्टं पञ्चाशदब्दे ॥ १५ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वन्न जीवनं वर्षसप्ततिम् । अन्यजन्मादिकाज्ज्ञेयं विस्तरो नोदितो मया ॥ १६ ॥
 इति श्रीह्रस्वसूर्याष्टमसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचविंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे पंचनदे जाता वहुंजा पूर्वजन्मनि । तेह जन्मनि वै विप्रा जाता वै विप्रपूजनात् ॥ १ ॥
 प्राग्यत्तया कृतं कर्म शृणु तच्च स्वर्गेश्वर । ब्राह्मणेन महद्ब्रह्मं तद्गृहे स्थापितं च यत् ॥ २ ॥
 न तद्वत् पुनस्तस्मै मुक्तं सर्वं यथावुचि । भृतो द्विजस्तु दुःखेन क्षुधितश्च खगाधिप ॥ ३ ॥
 पापमाचरितं पूर्वं ब्रह्मघातसमं तथा । पंचत्ववक्ष्यामीति श्रुत्वा तु यमशासनम् ॥ ४ ॥
 पुत्रसंततिहीनेह युवभावे क्षयान्विता । निष्कृतिं परमां तस्या वक्ष्येऽहं पापनाशिनीम् ॥ ५ ॥
 सर्वस्वेन तद्धर्मेन कार्या स्वर्णमयी शुभा । कदली पत्रसंयुक्ता देया विप्राय धीमते ॥ ६ ॥
 दानेनानेन सुप्रीता ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः । क्षयनाशकराः सर्वे भविष्यन्त्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
 इति श्रीह्रस्वसूर्याष्टमसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचविंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि भोः सूत चोच्छिष्टं भक्षयेत्तु यः । राज्यं यो जायते सोऽपि जन्मन्यत्र हि मानवः ॥ १ ॥
 भोजयेद्ब्राह्मणाञ्छक्त्या गोमूत्रं प्राशयेत्तया । मुच्यते तत्क्षणात्सूत नक्तान्वत्त्वान्न संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीह्रस्वसूर्याष्टमसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विदालोच्छिष्टभोजी च राज्यं यो जायते त्विह । तत्पापविशुद्धयर्थं गोमूत्रं विधिवत्पिपेत् ॥ १ ॥
 भोजयेच्च तथा विप्राञ्छक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् । राज्यं यो गतास्ततर्वां मुक्तो भवति मानवः ॥ २ ॥
 इति श्रीह्रस्वसूर्याष्टमसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टमुद्गं नारी प्राग्भवे विनतासुत । रात्र्यंधरोगयुक्ता वै चेह जन्मनि जायते ॥ १ ॥
 द्विजानां भोजनाच्चैव गोमूत्रमांशनात्तथा । मुच्यते पूर्वपापात्तु विडालोच्छिष्टभोजनात् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चांडालीगमने पूर्वभवे च गरुडाम्रज । जायतेऽजगरश्चात्र मूढो जन्मनि जन्मनि ॥ १ ॥
 चान्द्रायणव्रताच्चेह दशावृत्त्या कृतात् सुत । स मुच्यतेऽजगरत्वाच्छुद्धबुद्धिर्भवेदिह ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदधमा नारी प्राग्भवे विनतासुत । चांडालं प्राप्नुयात्सा चाऽजगरा जायतेऽण्डज ॥ १ ॥
 प्राजापत्यव्रतात्पंचांशदावृत्त्या तु वर्तनैः । मुच्यते पूर्वपापात् सा जन्मन्वथ खगाधिप ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४४१ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । सत्यनिष्ठः सदाचारः साधुसेवायुतः सुधीः ॥ १ ॥
 तस्य देहे भवेच्छिद्रं पापजं चेह जन्मनि । किलासो ददुर्कहृश्च नेत्रतोद्गो विरहिमता ॥ २ ॥
 किंचिद्भद्रः प्रजायेत कारणेन विना खग । तस्य भार्या सुतस्वंगी स्त्रीधर्मव्रतचारिणी ॥ ३ ॥
 उदरे च व्यथा तस्या मूर्ध्नि पीडा प्रजायते । मृतवत्सा कथं जाता पुत्रपुत्र्यौ मृते कथम् ॥ ४ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वैश्यसमुत्पन्ना मिया शूद्राय तारिता । बहुव्यापारनिरता बहुद्रव्यसमन्विता ॥ ६ ॥
 शूद्राज्जातश्च सम्बन्धो बहुकालं गृह्णागमम् । अन्धोऽन्धं प्रीतिदशतो रेमे सा तद्वर्णवदा ॥ ७ ॥
 चकार सा नान्यकर्म चौर्यकर्मरताऽभवत् । ब्राह्मणस्य सुतः श्रेष्ठः स्वर्णालंकरणैर्युतः ॥ ८ ॥
 धनलोभाद्गतस्ताम्र्यां भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । तस्यापि मातापितरौ पुत्रदुःखेन दुःखितौ ॥ ९ ॥
 त्रिभिर्वर्षेस्तथा मातैर्युतस्य सुमुखस्य हि । धनलुब्धौ दुष्टचित्तौ घातकी दम्पती च तौ ॥ १० ॥
 अचिराच्च मृती तत्र गती वै यमशासनम् । पुत्रशून्यं गृहं जातं ब्राह्मणस्य ततः खग ॥ ११ ॥
 तेन कर्मविपाकेन नरके पातितौ भृशम् । पश्चान्मानुष्यमापन्नः कृतदानप्रभावतः ॥ १२ ॥
 इदं चतुर्थकं जन्म मृतापत्यं च यत्र वै । त्रिवर्षमासजातस्य बालस्य हननादसौ ॥ १३ ॥
 मृतपुत्रो हि सञ्जातो जाताजातास्तथैव च । अपे जीवेदयं जीवेदित्याशाघदचेतसः ॥ १४ ॥
 जातंजातं नश्यति च तस्य चाकृतनिष्कृतेः । कदाचिदेकस्तिष्ठेद्देह्यचिरान्निद्रयते परः ॥ १५ ॥
 मुग्धगणश्च मूर्खश्च लालनाच्चाटुकारिणः । नश्यन्तु जातजातेषु जन्मजन्माद्यकारणात् ॥ १६ ॥
 प्याध्यपन्नैर्मवेदाधिप्रस्तो ध्यसनवानयम् । न मूर्ख्यं वै कदाप्यस्य नानाशंकितचेतसः ॥ १७ ॥
 भवेच्च इतकस्यापि पश्यतोऽपि न पश्यतः । लक्षणानि पुरोक्तानि तस्येमानिह कीर्तयेत् ॥ १८ ॥
 परतरप धियते बालः स वै ब्राह्मण एव हि । मृतवत्सोद्भवं चिद्रं पूर्ववदप्रतिपादयेत् ॥ १९ ॥

स्ववशस्यापि विच्छेदो द्रव्यहानिर्यतस्ततः । दौर्मनस्यं महानाघिः शोकस्तीक्ष्णः प्रजायते ॥ २० ॥
अदृष्टगुणलावण्या अदृष्टाननकीर्तयः । म्रियन्ते जातमात्रा वै पुत्राश्च कृतचाटवः ॥ २१ ॥
एवं तु कर्मणि ज्ञाते प्रायश्चित्तमयाचरेत् ॥ २२ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन् हृदकर्मनिषूदिनी । कथ्यतां दिवसेशन नारीणां हितकाम्यया ॥ २३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि मृतवत्साधनाशिनीम् । निष्कृतिं विधिवत्तार्क्ष्यं संततेः सौख्यहेतवे ॥ २४ ॥
यजमानः सपत्नीको विधिवद्विधिमाचरेत् । पञ्चद्विः शान्तिभूतानि ब्राह्मणैः सहितोऽयं विद् ॥ २५ ॥
सिद्धार्थास्तद्दुर्वाभिः कृतशं प्रतिष्ठितम् । स्नापयेद्द्विषधैर्मन्त्रैर्वारुणैर्विष्णुशक्तिभिः ॥ २६ ॥
सुदिष्टे सुशुभे देशे गोमयाद्युपलिप्तके । तत्रोपर्याविकं स्तीर्त्वा कृष्णाजिनमयापि वा ॥ २७ ॥
द्रोणमानं तिलानां तु कृष्णवस्त्रेण संयुतम् । स्नापयेद्द्राजतं पञ्च तन्मध्यं पलनिर्मिताम् ॥ २८ ॥
सौवर्णां प्रतिमां वत्स बालगोपालकस्य हि । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां श्रुतिं तां शुभलक्षणां ॥ २९ ॥
अर्चयेद्द्वंद्वपुण्याद्यैरुपचारैर्यथाविधि । सम्यक् अद्वावती नारी मृतसन्वतिदुःखिनी ॥ ३० ॥
आहूय विदुषो विप्राञ्छुचीन्बै वेदवादिनः । अलोष्ठपाः सदाचाराः पूज्या अर्च्यादिभिस्तथा ॥ ३१ ॥

मन्त्रः ।

“ यो निर्मितः पुरा द्रोहः पापं वै परसन्नुप । भूमिद्रविणहेमादेर्लिप्सा या वै मया कृता ॥ ३२ ॥
नाशयेत्तं महापापं श्रुतिस्ते शुभलक्षणा । छुःखं वै सुमहत्प्राप्तं मृतसंततिजं मया ॥ ३३ ॥
तस्मान्मुच्ये महाभागार्पितगोदानपुण्यतः ” ॥ ३४ ॥

इति तं त्रिः परिक्रम्य विस्तेनोक्ते च विष्ठिति । अग्रे नयेति मंत्रेण विसृज्यैनमुदीरयेत् ॥ ३५ ॥
धेनुं दद्यात्सवत्तां च सहिरण्यां यथाविधि । ब्राह्मणान्भोजयेत्सम्यक् शतं सामं यथाविधि ॥ ३६ ॥
सर्पिण्यात्मानमालोक्य भुञ्जीतेष्टश्च वंशुभिः । इहैव लक्षणं ज्ञेयं मातृवंशुसुखादिति ॥ ३७ ॥
स्वसुतासुतसौख्यानां संतोषो निजपुत्रवत् । विरुध्यन्ते ह्यपत्यानि तादृशानि मियः स्वयम् ॥ ३८ ॥
विकारः प्रकृती स्याद्वै गमने पादवैकृतम् । पितृजा मातृजा वापि कासगुल्मार्तिहृदयया ॥ ३९ ॥
भृतापत्यार्तिस्तत्पामनुमंत्रादिभेदतः । तथा चैवात्र दुःखानि जायन्तेऽस्य मुहुर्मुहुः ॥ ४० ॥
पूर्वकर्मार्जितं पापं चिद्दं तस्य सहायवत् ॥ ४१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विमाय यो विपं दद्याद्वातार्थं पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्रच्छर्दिरोगेण बाध्यते ॥ १ ॥
निष्कृतिर्नास्ति तस्यात्र पापस्य हृदकर्मणः । छर्दिरोगेण सततं युवा नाशमवाप्नुयात् ॥ २ ॥
न पापशोधनं प्रोक्तं दानैरपि सहस्रशः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत विपं दद्याद्विजातये । छर्दिरोगेण साऽत्रैव निश्चितं नाशमाप्नुयात् ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं न तस्यात्र तस्यास्तु गरुडाग्रज । ब्राह्मणस्य वधारन्वे प्रायश्चित्तं न वै यतः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४४४ ॥

१ । १ ।

श्रीसूर्य उवाच ।

परस्य यो विपं दद्यात्पूर्वजन्मनि मानद । छर्दिरोगेण सोऽत्रैव वाच्यते पीडया सह ॥ १ ॥
 धेनूनां दशकं दद्यात्सर्वोपस्करसंयुतम् । मुच्यते छर्दिरोगाच्च जन्मन्यत्र खगाधिप ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भूकोऽत्र जायते जंतुर्यः पूर्वं आतृषातकः । बभूव कामतः सूत प्रायश्चित्तं न तत्तमम् ॥ १ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्त्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मागधी ह्यासीज्जाता जलहदे सुत । सा चात्र यवनी देशे शुभे पञ्चनदेऽण्डज ॥ १ ॥
 पुत्राभिलाषिणी पूर्वं तस्याज यवनं पुरा । तस्मात्सा यवनी जाता पुत्रसंततिवर्जिता ॥ २ ॥
 नानाधेनुयुतांशानात् कुरुक्षेत्रे पुराऽनघ । शिवभक्तिपरा तस्मात् सुखैश्वर्यसमन्विता ॥ ३ ॥
 इह जन्मनि सा लक्षरुद्रपूजाव्रतात्स्रग । पुत्रपौत्रयुता नारी भवत्पेव न संशयः ॥ ४ ॥
 अथवा हरिवंशस्य शतावृत्त्या विधानतः । श्रवणात् पूर्वजात्पापान्मुच्यते विनतासुत ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवालयैर्वसत्कश्चिद् ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । विष्णुपूजापरो नित्यं द्रव्यलोभेन चाण्डज ॥ १ ॥
 चौयेण निहितं द्रव्यं यदित्यतं देवतालये । तेनेदं च कृतं सूत कर्म चान्यन्तदारुणम् ॥ २ ॥
 स तेन कर्मणा युक्तो भुक्त्वा तत्पापजं फलम् । जातो गंगाश्रये क्षत्री पर्वते पूजनाद्धरेः ॥ ३ ॥
 चतुर्दश्यान्वितो भूयः सर्वसंपत्सुखान्वितः । चाल्ये हि पाण्डुरोगास्तैश्चेह जन्मनि मानवः ॥ ४ ॥
 कुर्याद्विराज्यं पृथ्वीं सप्तमुद्रां पलात्मिकाम् । सर्वान् सागरोपेतान्सप्तद्वीपां वसुधराम् ॥ ५ ॥
 गन्धपुष्पैरलंकृत्य दद्याद्विप्राय धीमते । पाण्डुरोगादियुक्तः स्यादत्र जन्मनि मानवः ॥ ६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मादाद्विपं कस्यापि काश्यपे । साऽत्र जन्मनि रोगेण च्छर्दिस्तंज्ञेन पीडयते ॥ १ ॥
 धेनूनां दशकं दद्यादशक्तीं गरुडाम्रज । सवत्सां कपिजां दद्यात्सा तद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकोनपञ्चाशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विप्रस्त्वभूद्गो प्राग्भवे धर्मसंयुतः । परस्य कन्यकायाश्च स उद्गाहमकारयत् ॥ १ ॥
 टानालपत्वांमहाभाग चकारालंपविधानतः । चौयेधर्मतः सोऽभूत्कदाचिद्वैद्ययोगतः ॥ २ ॥
 स चयार वने सुत मार्गलण्डनतत्परः । काचित्सुनयना तत्र प्राप्ता भाविष्यलालुहदात् ॥ ३ ॥
 नानाभरणयुक्ता सा पूर्णगर्भसमन्विता । पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापात्पापं खगाधिप ॥ ४ ॥
 परम्पाविवाहेन स जातो बाहुजास्तिवह । गंगायाः पूर्वभागे तु दशयोजनसम्मिमे ॥ ५ ॥
 गौरः मरुतः क्षीणांगो बहुद्रव्यपराक्रमः । पिताधिकोऽतिमत्तिमान्बहुपुत्रीभिरन्वितः ॥ ६ ॥
 जातपुत्रा मृताः सह पूर्वपापादिदांडज । निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि येन पापात्प्रमुच्यते ॥ ७ ॥
 पलेन वा तदपेन कायां मुच्यता सुत । बाहुजा गर्भसंयुक्ता सीवर्णी भूषणांविता ॥ ८ ॥

पूर्वपापविनाशाय सा देया ब्राह्मणाय वै । गन्धैः पुष्पैः ममभ्यर्च्य मन्त्रैः प्रणवपूर्वैः ॥ ९ ॥
 वेषसं तत्र सीवर्णं सुवर्णकमितं शुभम् । दद्याज्जम्ब मन्त्रांश्च तल्लिङ्गान्विधिपूर्वम् ॥ १० ॥
 होमयेच्च यवांस्तत्र सतण्डुलससर्पणम् । भोजयेद्ब्राह्मणान्पश्चात्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ ११ ॥
 शृणुयाद्वरिवंशं वा अताडुतिविधानतः । गायत्र्यष्टगतं जप्त्वा तस्माद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ १२ ॥
 सुखं पुत्रस्य लभते चेह जन्मनि वै ध्रुवम् । रिष्टं पश्चाद्गन्धे नु प्रायश्चित्तेऽङ्गुने सुत ॥ १३ ॥
 वेदसप्तत्यब्दमायुः प्रायश्चित्ते कृते भवेत् ॥ १४ ॥

इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्यभिचारंता पूर्वा याऽऽसीद्वै व्यभिचारिणी । सा गता नरकान् घोरानसती पापकृतज्जे ॥ १ ॥
 न शुद्ध्यत्यशुभाचारं प्रायश्चित्तैः शनैरपि । वाराणस्यां गतिश्चास्याश्चतुर्दश्यां शिवव्रतात् ॥ २ ॥
 मोक्ष्यत नर्कपाशाच्च पूर्वजन्मकृताद्दृशात् । चाहुजेयं महाभाग पूर्वेऽप्यद्यापि वाहुजा ॥ ३ ॥
 बन्ध्याः प्राक्पापतो दुःखादाकुला दयिताञ्जिता ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकत्रिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कृत्वा धूर्ततां पूर्वं बन्धयेद्ब्राह्मणं सुत । सोऽत्रापस्माररोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
 तेनैव पापरोगेण त्रिपतेऽत्र खगाधिप । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापे ब्राह्मणवचने ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः द्वित्रिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या द्राघ्यातिनी नारी प्राग्भवे विनतासुत । साऽत्र जन्मनि मूकत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
 ज्ञानान्महापापकृताश्चोक्ता निष्कृतिर्मया । ज्ञात्वा ब्रह्मण्ये सूत प्रायश्चित्तं न तत्तमम् ॥ २ ॥
 सप्तजन्मनि मूकत्वं जायते च तदेनमः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः त्रिपञ्चाशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ । त्रिप्रश्नेह जन्मनि वाहुजः । देहद्रव्यापहृण्णात्यागिज्ञप्तिमपीडनम् ॥ १ ॥
 विशद्वर्षावसाने च नेत्रभंगः प्रजयते । तद्दत्तार्थमहं वक्ष्ये दानं पापहं परम् ॥ २ ॥
 कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य सुराधिपम् । गन्धपुष्पैः ममभ्यर्च्य दीपा देयाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
 राजताश्च महाभाग नेत्रगेर्गं न पश्यति । भोजयेच्च अक्तितो विशान्नेष्णवाञ्छद्रया सुत ॥ ४ ॥
 कृत्वाऽनेन विधानेन रिष्टं नैव प्रपश्यति ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वेस्त्रेदहरः कश्चिद्भवत् पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत् क्षयरोगमपीडितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रकुर्वीत वित्तपुर्यादातः स वै । कालचक्राभिधं दानं दद्याद्दोषांपापशान्तये ॥ २ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्दोमयेच्च स्वशक्तितः । कालचक्रान्पदानेन गेगा नश्यन्ति पापजाः ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चत्रिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मवादरता ह्यत्र या पूर्वेऽभूत्पतिव्रता । पतिपापमभावाद्भिर्गतिं प्राप्ता हि मानुषीम् ॥ १ ॥
 त्वक्त्वा शरीरं सा देवी मोदतेऽम्बिकया सह । भुनक्ति भोगान्सकलान्पतिं प्राप्य तपस्विनी ॥ २ ॥
 गच्छेत्ता परमं स्थानं यत्र देवो मदेश्वरः ॥ ३ ॥

इति श्रीशृङ्खलसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्षचाशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

योऽज्ञानात्कृतवान्मृत प्राग्भवे भ्रातृघातनम् । सोऽत्र जन्मनि मूकत्वं व्रजति कापि मानवः ॥ १ ॥
 चान्द्रायणत्रयं कुर्याद्विवत्पापशोधनम् । पुस्तकं च तथा दद्यात् सुवर्णपलसंयुतम् ॥ २ ॥
 एवं यः कुरुते सुत स तत्पापाद्गमुच्यते । न प्राप्तेत्यत्र मूकत्वं कदाचिद्दिननाश्रुत ॥ ३ ॥

इति श्रीशृङ्खलसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तत्रिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पूर्ता बंधयेत्कंचिल्लोभात्पूर्वभवेऽण्डज । सह जन्मनि रोगेणापस्मारेण मपीड्यते ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि पापनाशकरं सुत । ब्रह्मकूर्चत्रयं कुर्याद्दद्यादेतुं पयस्विनीम् ॥ २ ॥
 इति श्रीशृङ्खलसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्षचाशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९८ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्गोक्षमो जातो घर्मिष्ठो विचसंयुतः । उदरे वायुरल्पीयाङ्गिऽरोतिंश्चैव जायते ॥ १ ॥
 कपोले तिलकं तस्य मुखं व्रणसमन्वितम् । ददृक्कण्टकिलासादि गमने पादवैकृतम् ॥ २ ॥
 घर्मोन्नुसारी वै व्याधिश्चैह तस्य सहायकृत् । भार्यो ग्रीतिपरा नित्यं कदाचित्कलहप्रिया ॥ ३ ॥
 रोपयुक्ता भवेद्वापि मद्रार्तिः प्रजायते । मृतवत्सा कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मः स्त्रिया सहितो विप्रः कुलीनो बहुवाचकः । गतश्चैव महारण्ये सा चासीद्गर्भसंयुता ॥ ५ ॥
 बहुवो हि तमायागाः शत्रवः पर्यवेष्टयन् । स्त्रियं ते त्रासयामासुः परिगृह्य खला भृशम् ॥ ६ ॥
 गर्भपातोऽभवत्तस्या मृतश्चैव शिशुः क्षणात् । तेन कर्मविपाकेन त्रियन्ते खलु बालकाः ॥ ७ ॥
 केचिज्जीवन्ति पण्मासं केचिद्वर्षात्परं भृशम् । बहुकालं न वै कश्चिच्चिद्गमेतत्परीक्षयेत् ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

देवदेव जगन्नाथ लोकानां हितकाम्यया । कथयस्व प्रसादेन कर्मणस्तस्य निष्कृतिम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साधु पृष्टं महाबाहो प्रश्रव्याय मुदुर्लभः । तेनेदं मुनिभिः प्रोक्तं प्रायश्चित्तं हि पापहृत् ॥ १० ॥
 गोप्रयं वै सवर्णं हि सौवर्णं निष्कर्ममितम् । पुष्पितं फलितं वृक्षं वस्त्रपुष्पं गुरोरापि ॥ ११ ॥
 परमप्रदानकं विप्रं पूजयेद्विधिपूर्वकम् । एवं मकुरुते वत्स निष्कृतिं कर्मणां तु यः ॥ १२ ॥
 पुत्रपौत्रादिर्दुर्बुद्धो धनधान्यभारविभक्तः । न करोति च यो मोहाल्लोभाद्वा पापनिष्कृतिम् ॥ १३ ॥
 न याति पापतोयेण मुनि जन्मनिजन्मनि । एवं यः कुरुते भक्त्या लभते पुत्रपौत्रकान् ॥ १४ ॥

इति श्रीशृङ्खलसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकोऽष्टदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभूत्काचिन्नारी भर्तुसुखान्विता । दक्षा सर्वक्रियास्वेव बहुदानप्रदायिका ॥ १ ॥
 पार्श्वस्यान्यस्य शूद्रस्य गृहात्रीता हि मानद । तथा रसास्तु चौर्येण सर्वशून्यगृहात्पुरा ॥ २ ॥
 भुक्ता हि बहुभिः सूत मिलित्वा च सुतादिकैः । पूर्वजन्मकृतास्तूत कर्मणांऽत्रैव जन्मनि ॥ ३ ॥
 सा जाता बाहुजा नारी धनभोगसमन्विता । पुत्रान्विता विचित्रा च भर्तुशुश्रूषणे रता ॥ ४ ॥
 क्षयरोगाकुला यूनि भावे स्नेहहरी यतः । निष्कृतिं तस्य पापस्य महत्श्चाधनाशिनीम् ॥ ५ ॥
 कथयामि प्रपत्नेन वित्ततुर्याश्मानतः । कृत्वा तु कदर्ली रम्यां पत्रयुक्तां सुवर्णजाम् ॥ ६ ॥
 दद्याद्देदविधिज्ञाय क्षयरोगोपशान्तये ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अष्टपुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो लोकान्वंचयेत्कश्चित्पुरा धीर्त्येन कर्मणा । सोऽत्र जन्मन्यपस्माररोगेण महताऽऽकुलः ॥ १ ॥
 धेनुं दद्यान्महाभागः सवर्त्सा विधिसंयुताम् । ब्रह्मकूर्चत्रयं कुर्यात्स तत्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 न भवेत्तस्य रोगस्य वेदना पापशोधनात् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अष्टपुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र चन्द्रवदना गौर्गङ्गी पतिवल्लभा । धनधान्यसमायुक्ता स्वर्णकारी सुखान्विता ॥ १ ॥
 दक्षा भर्तुहिते नित्यं पूर्वं सा दिजवल्लभा । स्वर्णपिहारजात्पापात्प्राप्ता सा स्वर्णकायताम् ॥ २ ॥
 पुत्रहीना महाभाग परद्रव्यापहारतः । कुष्ठश्रे चन्द्रग्रहे स्वर्णं दद्याच्च शक्तितः ॥ ३ ॥
 तदत्त्वा सा लभेत्पुत्रानत्र जन्मनि वै सुत ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अष्टपुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अन्नहृत्माग्मवे यस्तु ज्ञानाद्भ्र त्वगाधिप । सोऽजीर्णेनैव रोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
 अन्नदानाच्च विभ्रेभ्यो रसदानाच्च शक्तितः । सावित्रीजपतो होमात् पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 पापक्षये क्षयं यान्ति रोगाः पापसमुद्रवाः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अष्टपुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मोहतश्चक्रे नारी भ्रातृवर्ध पुरा । साऽत्र जन्मनि मृकत्वं व्रजेत्कापि शुभानना ॥ १ ॥
 मायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि तस्याश्चान्द्रायणं व्रतम् । वेदपुस्तकदानं च पलस्वर्णयुतं त्विह ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अष्टपुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बालयाती भवेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । वैनतेपात्रं जनुपि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १ ॥
 श्रवणादरिवंशस्य विधिवच्चात्र जन्मनि । ब्राह्मणोद्वाहनाच्चैव पूजनाच्छंकरस्य च ॥ २ ॥
 जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अष्टपुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चित्प्राग्भवे विषः सर्वविद्याविशारदः । वेदाभ्यामरतः श्रीनाम्नासनमिनीरथः ॥ १ ॥
 तुलाधृत् च स्नेहादि प्राणिना चिन्तितम् । गृहीतमनिचौर्येण लोभयुक्तेन चेतसा ॥ २ ॥
 यस्त्वज्ज्ञानी ह्यभूद्विदः प्राग्भवे तत्कलं शृणु । न चेदं च प्रपातेऽस्मिन् दिवो वेदविदावरः ॥ ३ ॥
 धनपुत्रपामायुक्तः क्षयरोगसमन्वितः । वेदाभ्यामात्तया दानात्तीर्थराजाभिसंवनात् ॥ ४ ॥
 नाशः स्थातृत्परोरोगस्य ह्ययजन्मनि चादज । दोषास्त्वल्पफलैर्युक्तो ग्रीवेदर्पशतं ध्रुवम् ॥ ५ ॥
 इति श्रीबृहदारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय षट्षष्ट्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुरा हि ब्राह्मणः कश्चिदंगदेशेष्वसत्सुधीः । धर्मशास्त्रक्रियायुक्तो धनपुत्रादिर्मयुतः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन विभेभ्यो दानान्यरूपानि शक्तितः । यत्प्राप्तेभ्यः परं सूतं सर्वस्य विपाकतः ॥ २ ॥
 पापमार्चयित्वा तेन कामलोभेन चांङ्ग । ब्राह्मणस्य धारितो गर्भो भाविनोऽर्थस्य गौगवात् ॥ ३ ॥
 स्त्रीसाहाय्यात्तयार्तिर्गृहीतं तद्गर्भपातनम् । सा मृता तेन दुःखेन गर्भरातभवेन च ॥ ४ ॥
 एव किंचिद्वते काले स प्राप्तो यमशासनम् । मुक्त्वा पापाच्च नरकं पुण्यात्स्वर्गाच्च शाश्वतान् ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो ब्राह्मणाधमः । यमुनाया महाभाग गौगः पिताधिको धृणी ॥ ६ ॥
 धनमित्रसुखैश्वर्यमतिस्त्रीभोगभाग्र नरः । दक्षः कार्येषु चार्धगो धर्मिष्ठो लाभसंयुतः ॥ ७ ॥
 मानी यशस्वी विनयीक्यतिमान्प्रियभाषणः । पुण्यादिर्न तथा पपाहोमी पापगतः कश्चित् ॥ ८ ॥
 धूर्तः शठः शोषणे धनवृद्धिस्तयान्वितः । चित्तातुरः पापशेषाद्राप्ताप्तमनोरथः ॥ ९ ॥
 ब्राह्मणः । वीर्यश्रितात्प्राप्ततया तद्गर्भपातनात् । इह पचाशदब्दान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ १० ॥
 चिह्नपगाद्वये सूर्यश्चन्द्रः शुक्रपृष्ठान्वितः । पापाभ्यां पुत्रभावोऽपि समाक्रान्तोऽत्र जन्मनि ॥ ११ ॥
 खसदायतया पूर्वं साऽत्र सततिदुःखिता । लज्जणैरेभिरादयस्य प्रायश्चित्तवदाम्यहम् ॥ १२ ॥
 नया वै ब्रह्मणी लेख्या सुवर्णाष्टिर्लमिता । तदर्थमितिहा वापि निजवित्तानुसारतः ॥ १३ ॥
 पत्रे गर्भान्विता भव्या बहुमूयणसंयुता । गंधपुष्पाक्षतैर्वस्त्रैः पूजनीया प्रयत्नतः ॥ १४ ॥
 सा देया वै विधिज्ञाय मंत्रमुच्चारयेदिमम् ॥ १५ ॥

मंत्रः ।

“ ब्रह्मणा निर्मिते देवि पापमाचरितं त्वयि । तत्पापशमनायैव त्वां ददेऽहं हिरण्मयीम् ॥ १६ ॥
 ब्राह्मणाय महाभागे पापं गच्छतु तल्लयम् ॥ ”
 सोमं च राजतं दद्यात्तन्मित्रं पापशान्तये । लक्ष्मीनारायणं चापि हैमं सौवर्णसम्मितम् ॥ १७ ॥
 गायत्र्युत्तमद्वयं तु यत्रकं तन्मित्रं जपेत् । मंत्रमष्टाक्षरं जप्त्वा हुत्वा वै शुद्धिमाप्नुयात् ॥ १८ ॥
 होमयत्तदशाशेन तिलाज्ययवतडुलैः । ब्राह्मणान् भोजयेत् पश्चात् पूजयेच्च विधानतः ॥ १९ ॥
 लक्ष्मर्द्धं त्रिगुणितं नानाविधवस्त्रैः । पूजयेद्वा विधानेन तस्मात्पापान्मुच्यते ॥ २० ॥
 य एवं विधिना सूत प्रायश्चित्तं समाचरेत् । नस्य सततिवृद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि ॥ २१ ॥
 ब्रह्मलोकमवाप्नोति पूर्वपापविशोधनात् । प्रायश्चित्तं द्वयोरपि न कुर्याल्लोभमोहतः ॥ २२ ॥
 न भवन्ति सुतास्त्वस्मिन्जीविते शुद्धिवच्चनात् । न च सत्ततिमवाप्नोति पापस्यास्य प्रभावतः ॥ २३ ॥
 प्रायश्चित्तेऽह्ने रिष्टं वर्षे पश्चिमि ते ध्रुवम् । आयुर्वति वर्षान्तमिह पापविशोधनात् ॥ २४ ॥

जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । अष्टाक्षरं त्रिमाहस्यं जपित्वा शुद्धिमाचरेत् ॥ २५ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या विप्राश्च भोजयेत् । गृणुयाद्विरवंशं वा दशावृत्त्या विधानतः ॥ २६ ॥
 य एवं कुरुते सूत द्वयोः पापविशोधनम् । तस्य पुनर्विवृद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि ॥ २७ ॥
 नाधयो व्याधयस्तस्य न चाग्निभयं भवेत् । नैवं करोति यो मोहात्पूर्वपापविशोधनम् ॥ २८ ॥
 न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । पंचत्रिंशन्मिते वर्षे गृष्टं देहघनान्तकम् ॥ २९ ॥
 त्रिमसतिमिताव्यायुः प्रायश्चित्ते कृते त्विह । गतिमप्युत्तमां याति त्वन्यथा त्वाततायिनाम् ॥ ३० ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विचिन्तयेत् ॥ ३१ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यसंज्ञसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तषष्ठ्युत्तरश्चतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः प्रार्थयति धर्मात्मा सर्वपापविशोधनम् । सर्वस्वेन यजेद्देवान् पित्रंश्च श्रद्धयाऽन्वितः ॥ १ ॥
 गयाश्राद्धादिभिः कव्यैर्दानैर्हृदयैर्विधानतः । सर्वपापविनिर्मुक्तो याति ब्रह्म सनातनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यसंज्ञसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टषष्ठ्युत्तरश्चतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कथयस्व दिवानाथ लोकानां हितकाम्यया । पृच्छामि त्वा त्वं देवेश त्रिंषि मे सर्वमंशयम् ॥ १ ॥
 यः प्राक्तने वै जनुषि सदा सम्पत्समृद्धिमान् । दानवर्मादिकृच्छेह सुखसंपत्समन्वितः ॥ २ ॥
 वन्तूनामतितीक्ष्णं च वैष्णवी तस्य वै मतिः । जातसंततिदुःखार्तः कल्पेद् कर्मणः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणी गर्भसंयुक्ता प्रयाणे भर्तुमंयुता । सर्गभरणभूषाढ्या नानारत्नसमन्विता ॥ ४ ॥
 चन्द्रे निमीलिते चौरदन्त्या जग्राह भूषणम् । तत्र कोलाहलो जातो गर्भपातोऽभवत्तदा ॥ ५ ॥
 तेन पापेन बालानां गर्भनाशः प्रजायते ॥ ६ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन् यथा पारं प्रणश्यति । ब्रूहि विस्तरतो देव लोकानां हितकाम्यया ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

एकवामोविधिश्चैव लक्षपूजा ततः परा । सर्गर्मा गौः प्रदातव्या हविष्यं मितमोजनम् ॥ ८ ॥
 गर्भाशयगतो माताल्लिपेक्षसमयादनु । पञ्चमे बाय पष्ठे वा मासि जातो मृतश्च यः ॥ ९ ॥
 तयोः कर्मविशेषांश्च कथयिष्यामि योषिताम् । सप्तमेषु च मासेषु जन्मतः प्रसवाज्यदम् ॥ १० ॥
 अथवा चाष्टमे मासि सूतः मयो विषयते । स चापि मृतकल्पः स्यादामर्यः सृष्टिकामर्यः ॥ ११ ॥
 शोकादामोदगदोषाः शूलं गौरवकम्पने । रक्तखावो विवर्णत्वं त्रायने कर्मगेमिन्नु ॥ १२ ॥
 रजतस्य पलाभ्या त्वं कोशं गर्भाशयाकृतिम् । इमुम्वेष्टितं तं तु रक्तवस्त्रेण वेष्टयेत् ॥ १३ ॥
 मधुना पूरयेत्तत्र बालाङ्गं रूप्यनिर्मिताम् । तन्मध्ये देमशकलं निश्चिद्विप्लवः ॥ १४ ॥
 दद्यादिमाय विधिरयथाश्रुतनिरूपितम् ॥ १५ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया पूर्वजनुषि गर्भजातः कृतः प्रभो । तत्पातकविशुद्धयर्थं गनंकांशं दद्यान्मया
 मया मूत्रेन पद्रेतो निषिक्तं परयोषिति । ततोऽनपत्यं यन्मात्रं दद्यान्मया मोक्षयन्ने ”

एवं कृतविधेः सूत गर्भपाताघनाशनम् । ब्राह्मणाभोजयेत्पश्चाद् दद्याच्च स्यत्तकाम् ॥ १८ ॥
सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टचन्द्रभिः ॥ १९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टम्याय एकसप्तत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे काचित्पुरुषं ताडयेत्स्वग । सैह जन्मनि रोगेण शूलेनैव प्रपीड्यते ॥ १ ॥
सुवर्णदानाद् विधिवत्तया रुद्रजपादिह । पूजनाच्छङ्करस्यापि शूलगंगाद् विमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टम्याय एकसप्तत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि योऽज्ञानान्नरो वै घातयेत्सुत । मित्रं च वायुरोगेण पीड्यते चेह जन्मनि ॥ १ ॥
तत्र कुर्यान्महावीहो मन्त्रैश्च वायुदेवतैः । पूजनं वायुदेवस्य गंधपुष्पैश्च धूपकैः ॥ २ ॥
नैवेद्यैश्च भक्ष्यैश्च वायुर्नश्यति तत्क्षणात् । इह जन्मनि पक्षीन्द्र पूजा वित्तानुसारतः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टम्याय एकसप्तत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गोत्रघातकरी या च पुरा ज्ञानेन काश्यपे । साऽत्र जन्मनि लूतादद्या भवत्येव मयोदितम् ॥ १ ॥
तीर्थस्नानं व्रतादीनि तत्फलान्यत्र चांजज । ज्ञानपूर्वकतात्पापाद्भोगादेव क्षयो भवेत् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टम्याय द्विसप्तत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिच्छुद्धो महाभाग बभूव प्राग्भवे धनी । व्यापारनिरतो वक्षः क्रयविक्रयकर्मसु ॥ १ ॥
नीताः पूर्वं रसास्तेन मिलित्वा चार्घ्यतीरिणा । कालेन ते हता लोभात्स्नेहा मूल्याधिकाः सुत ॥ २ ॥
शुक्त्वा पापफलान्वोरान्ध्रमरत्नमुपागतः । ततः पुण्याच्छुभान् शुक्त्वा पुण्यशेषाच्च पर्वते ॥ ३ ॥
शूद्रोऽप्यपकलायुक्तो भूमिदानात्सुरार्चनात् । खेद्वाही यतः पूर्वं राजयक्ष्मप्रपीडितः ॥ ४ ॥
सर्वेक्षेहातिदानाद् स्ववित्ताद्युर्ध्वभागतः । स्वर्णदानाद्यथा चात्र क्षपयोगाद् विमुच्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टम्याय त्रिसप्तत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विषं दृष्ट्वा पतिं सूत प्राग्भवे जाराश्रिताऽसती । पतिव्री सा महादुष्टा बाल्ये ह विधवा सुत ॥ १ ॥
विष्णोराराधनादत्र गंगाया उपसेवनात् । धर्मादिह महाभाग परत्र च शुभा गतिः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टम्याय चतुःसप्तत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारं ददेद्यस्तु प्राग्जन्मन्यथ पुत्रक । रक्तातिंसाररोगेण बाध्यते चेह जन्मनि ॥ १ ॥
तदेवशानादिप्राय स्थापनाद्वा विधानतः । मुच्यते पापजादोगादतीसारादिनिश्चितम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टम्याय पञ्चसप्तत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूर्धाभिषिक्तो यः कश्चिन्मथुरायाममृतमुदीः । राजसेवी महाशूर आवेष्टकरतः सदा ॥ १ ॥
 मृगयायां गतो देवाद्वातिता मृगशूकराः । तत्रैका हरिणी सूत धातिता गर्भसंयुता ॥ २ ॥
 गर्भगी निहती तत्र शुभो द्वौ मृगशावकी । सहायाभ्यां युतेनैव कृतं कर्म दुरात्मना ॥ ३ ॥
 ताभ्यां मिलित्वा तौ भुक्तावमायां चण्डजाधिप । सोऽपि काले महाभाग प्राप्तः शत्रुवशं पुरा ॥ ४ ॥
 स शौर्यकर्मणा सूत धातयित्वा रिपून्वहन् । ज्ञातितः सोऽपि बहुभिः प्रहारितिराकृणोः ॥ ५ ॥
 संग्रामभूमौ स मृतः प्राप्तः स्वर्गपुरं तदा । मुक्त्वा नानाविधान्भोगान्स जातो ब्राह्मणस्त्वह ॥ ६ ॥
 देशे प्रयागनिकटे सर्वशास्त्रार्थकोविदः । जातः कर्कटगे जीवे लभस्ये हि महातपाः ॥ ७ ॥
 धनैर्नानाविधैर्युक्तो गौराङ्गो रक्तलोचनः । शिवपूजनजात्युष्ण्यात्पावकृतात्मकलैः सुखैः ॥ ८ ॥
 नानामनोरथैश्चापि पूर्णश्चैव जन्मनि । राज्यप्रचार्यत्युग्रश्च पुण्यात्मपातकलं शृणु ॥ ९ ॥
 धूर्तः शठः सर्वभक्ष्यः सर्वपापरतः क्वचित् । सहायलक्षणं चात्र शृणु पुत्र ययातया ॥ १० ॥
 याभ्यां मिलित्वा भुक्ता द्वौ मृगशावौ खगाधिप । पुच्छकल्प च तौ पुत्राभूमौ ज्येष्ठकनिष्ठकौ ॥ ११ ॥
 अपस्मारेण रोगेण मृतौ चात्रैव जन्मनि । एवं संततिदुःखार्तः स विप्रो विधिवर्जनात् ॥ १२ ॥
 मांसभक्षणजात्यापात्मायश्चित्तं वदाम्यहम् । पूजयेच्छिवलक्षं तु तदर्थं वा तदर्थकम् ॥ १३ ॥
 हिरण्मयी तथा देवौ द्वावत्र मृगशावकौ । पूजयेच्च तथा वायुं विधिना मृगदैवतम् ॥ १४ ॥
 तन्मन्त्रैर्पूषगन्धाघीनानाभक्ष्यैर्विधानतः । मायश्चित्तं परं तस्य पापस्य क्षयकारकम् ॥ १५ ॥
 अथवा भोजयेद्दिग्गन्तहस्तद्वयसम्मिताम् । पुत्रपौत्रविकृष्टिः स्यात्पायश्चित्ते कृते त्वह ॥ १६ ॥
 मायश्चित्तेऽकृते सूत न च पुत्रसुखं लभेत् । निष्टेन मरणं चापि वर्षे वेशाब्धिकेऽण्डज ॥ १७ ॥
 मायश्चित्ते कृते तस्य जीवनं पञ्चमसतिम् । चैत्राष्टम्यां च निधनं शुक्रायां गरुडाग्रज ॥ १८ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टमोऽध्यायः षट्सप्तत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भपातनपापादद्यां बभूव प्राग्भवेऽण्डज । सा चेयं तेन पापेन गर्भपातनदुःखिनी ॥ १ ॥
 विप्रकन्याविवाहाद्वै विधिवच्चैह जन्मनि । मुच्यते तेन पापेन गर्भस्यैव भवेद्विह ॥ २ ॥
 अथवा पार्वती दद्याद्देवी दशसुवर्णजाम् । भुक्तां गणेशस्कुन्दाभ्यां नानाभरणभूषिताम् ॥ ३ ॥
 तदर्थमितिकां वापि पूजयित्वा विधानतः । मुच्यते पूर्वपापाच्च गर्भपातनजासुत ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टमोऽध्यायः षट्सप्तत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्दाहयेन्नागी देवागारं खगाधिप । साऽपि सारेण मदता पीडया पीडयतेऽधुना ॥ १ ॥
 शंकरप्रतिमादानान्मृतेस्तस्य प्रपूजनात् । न जायते महापीडा रक्तातीसारजा क्वचित् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टमोऽध्यायः षट्सप्तत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्महा प्राग्भवे सूत तिर्यक्त्वं प्राप्य निश्वापात् । नरकान् दाहणाश्वैव प्राप्नोत्यत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 कर्मक्षयेऽतिकृष्टेन तस्मिन्वयसि पीडयते ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टमोऽध्यायः षट्सप्तत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वातयेन्नाग्नी पत्युमित्रं च प्राग्भवे । नियत वायुगेगेण पीडयत गृध्रोऽपि ॥ १ ॥
पाप प्रतीक्ष्य विप्रादेः सर्वस्वाधार्पणेन च । वायुं हिरण्मयं कुर्यान्मृगं विहितलक्षणम् ॥ २ ॥
पूजयित्वा विधानेन गंधैर्वस्त्रैर्विशेषतः । मंत्रैश्च वायुजैः सूत दद्याद्विप्राय धीमते ॥ ३ ॥
वायुगेगोपशमनं दानेनानेन जायते ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अन्वयोऽशीत्युत्तरचतु शताधिकसहस्रतमः ॥ १४८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादय या नारी गोप्रघातकरी पुरा । बभूव सततं चेह लूतिरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
श्रवणादितिहासाना प्राजापत्यव्रतात्सुत । लूतिरोग न पश्येत साऽत्र जन्मनि चांज ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकाशीत्युत्तरचतु शताधिकसहस्रतमः ॥ १४८१ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नः किंचिद्विस्तमन्वितः । संयुतो वायुपित्ताभ्यां नेत्रतोदशिरोर्तिमान् ॥ १ ॥
सदृत्तश्च सुधीधामान्धर्मिष्ठो धर्मवत्तलः । कदाचिद्दुरे बाधा व्रणो वातादिदोषतः ॥ २ ॥
परोक्षमपवादं च ब्रुवते कारणं विना । तस्य मिया सदाचाग सती व्रतपरायणा ॥ ३ ॥
काकबन्धा कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् । कथयस्व दिवानाथ नारीणां हितकाम्यया ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि वैश्यस्तु भार्या विप्रस्य सात्त्विकीम् ॥ ५ ॥
प्रतिवेशिज्ञानिनस्तु चकमे काममोहितः । अप्रसूता हि सा तस्य चपला चारुलक्षणा ॥ ६ ॥
वैश्यानाकारिता सा वै लोभमोहादिविभ्रमैः । अज्ञानात्सङ्गमिच्छन्ती भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ ७ ॥
सावत्कालवशेनैव ब्राह्मणो जनतां गतः । स वैश्यो देवयोगाच्च भाविनोऽर्थस्य गौरवात् ॥ ८ ॥
सुततुं धर्पयामास बहुकालं खगेश्वर । व्यभिचारवशात्तस्य चोरुग्रस्य हतं धनम् ॥ ९ ॥
गृहीतं तद्धनं सर्वं धूर्तया दुग्धचेतसा । ब्राह्मणी निधनं प्राप्ता लोके दुष्कीर्तिमाप हि ॥ १० ॥
तेन दुःखेन विप्रो वै ब्राह्मणीप्रत्यग्नपुरा । निर्वशी गृहदुःखार्तो ब्राह्मणस्तु खगेश्वर ॥ ११ ॥
तेन कर्मविपाकेन तादृशी च भवेदिह । पश्चान्मानुष्यमापन्नो बहुशोकाकुलो भृशम् ॥ १२ ॥
इदं तु द्वितीयं जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । प्राप्यते चानपत्यत्वमेकापत्यत्वमेव वा ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं फलं स्वामिन् येन वैध्यात्वनाशनम् । एकापत्यभवं दुःखमनपत्यत्वमेव वा ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मार्गशीर्षे शुभे मासे शुद्धपक्षादितः खग । प्रत्यक्षं मुखसौख्याश्रितं तु प्रतिवत्सरम् ॥ १५ ॥
षोडशाब्दानि नारीणां कर्तव्यं विधिपूर्वकम् । गौरीनतमिदं सूत सुतसौख्यफलप्रदम् ॥ १६ ॥
मातर्नियममास्थाय दंतपावनपूर्वकम् । अथाहं शिवयोः प्रीतिमाचरिष्ये सुतव्रतम् ॥ १७ ॥
घ्नानोपवातनिरता निशि जागरतत्परा । ततो मध्याह्नमये स्नात्वा कुंडमयागमी ॥ १८ ॥
परिधायाचर्चेद्गौरीं पतिपुत्रवतीं स्त्रियम् । कुंडुमैः कज्जलैश्चालंकरणैः पुष्पमालया ॥ १९ ॥
ताम्बूलैस्तु सख्यैः सोभाग्याष्टकवस्तुना । ततश्चास्तमिते भानी वार्ति पाठयन्तुभिः ॥ २० ॥

विधाय तिलतैलेन दीपान्कुर्याच्छिवाग्रतः । गीतवादित्रनिर्घोषैः पुराणश्रवणादिभिः ॥ २१ ॥
 नैवेद्यं विधिवत्कुर्याद्विष्णुतिलतैलैः । तथाः षोडशसंख्यानि शूर्पाण्यभिनवानि च ॥ २२ ॥
 सप्तधान्यफलोपेतसोमायांश्चकुर्यात् । प्रत्येकं दीपकं न्यस्य गोश्रे तु मकरपयेत् ॥ २३ ॥
 पतिपुत्रसुखयैवं पूजयन्ती-गिः सुताम् । भोजयेत्षोडश स्त्रीषु शुभास्ताः पतिंसंयुताः ॥ २४ ॥
 एवं विधिं समास्थाय भोजयेतां तु-दंपती । नानाभोज्यैस्तथा पुण्यैः पक्षिभ्यो बलिमाहरेत् ॥ २५ ॥
 दीनान्वकूपणेभ्योऽन्नं सार्पिष्यात्मानमीक्षयेत् । पुत्रद्वैविधत्तं नाम मार्गशीर्षे समाचरेत् ॥ २६ ॥
 एवं कृतविधेः सूत प्राप्यते पुत्रपौत्रकम् । नारी नियमसंपूर्णा व्रतं कुर्यात्पयस्ततः ॥ २७ ॥
 सुवर्तीभाग्ययुक्ता सा पतिपुत्रसुखाक्षये । ऐहिकं लक्षणं तस्या नार्या वै संप्रजायते ॥ २८ ॥
 स्वमुमावृण्वसुगौ संपत्न्याः शोक एवं वा । उद्गमिन्सुखावः पार्श्वपादकरादिषु ॥ २९ ॥
 मिथ्याभिज्ञाने कारि वाक्पदोपभवच्युतिः । स्वजातिनिन्दा दीनहर्तं परेभ्यो मर्मतद्दनम् ॥ ३० ॥

इति श्रीब्रह्मसूक्त्युक्त्यादेः कर्मविपाके अष्टाश्विन्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शक्रपुत्रः सुवर्धनः देवागारे नराधमः । युद्धागमवामासि सोऽत्र जन्मनि मानवः ॥ १ ॥
 मासेकं पूजयेद्विष्णुं शिवं वा विधिनाऽण्डेन । प्राजापत्यं चत्कुर्याद्दद्याद् गोमिथुनं सुतः ॥ २ ॥
 न पश्यति तदा पीडा युद्धनामत्र जन्मनि ॥ ३ ॥

इति श्रीब्रह्मसूक्त्युक्त्यादेः कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्दशीयुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यः पुमांश्चारीमजानात्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायते कुशोऽथलविवाजितः ॥ १ ॥
 शक्रगवेन्दुजनेन दशसंख्येन चाण्डेन । विधुष्यते कुशलोऽथ शतमाक्षणाभोजनात् ॥ २ ॥
 होमात्स्वस्त्ययनाज्याप्यावायश्रीजपतोऽन्नं च । तीर्थस्नानादाज्यदानाद्वली भवति नान्यथा ॥ ३ ॥

इति श्रीब्रह्मसूक्त्युक्त्यादेः कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्दशीयुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बालानां घोहिनी चैव या भवेत्पूर्वजन्मनि । तेनात्राव्यभितात्कालादवाग्वाली न जीवति ॥ १ ॥
 इह जन्मनि भोः सूत तस्मात्सा मृतपुत्रका । अयं जीवेदयं जीवेद्विन्तयन्ती च वै ध्रुवम् ॥ २ ॥
 न जीवन्ति च तत्पुत्राः पूर्वपापतयाऽऽदृज । प्रायश्चित्तं शृणुष्याथ येन जीवन्ति तत्सुताः ॥ ३ ॥
 श्रवणाद्विगशस्य दशशुक्त्या संगेश्वर । पञ्चत्येकप्रिताडुत्या विनु द्वेः दशमुनादपात् ॥ ४ ॥

इति श्रीब्रह्मसूक्त्युक्त्यादेः कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशतीयुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिदातयेत्पूर्वं बालार्णं ज्ञानवर्जितः । कुशलागन्धितः सोऽपि जायते चेह जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्यात्कालानुरं सूत सर्वोद्वेकसंपुतम् । सर्वस्वं वा महापापे दानमुक्तं मनीषिभिः ॥ २ ॥
 सर्वस्वदानात्कुट्टनं पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ ३ ॥

इति श्रीब्रह्मसूक्त्युक्त्यादेः कर्मविपाके अध्यायः षडशतीयुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८९ ॥

॥ मन्त्रः ॥

“सौवर्णीं ब्राह्मणीमेता सगर्भा सोमदेवताम् । ददेद्द विप्रमुख्याय पूर्वपापविशुद्धये ॥ १३३ ॥
 ब्राह्मण हेमज दद्यात्पलैर्युग्ममितैः शुभम् । तदर्धमितरु वापि द्रव्योर्वित्तानुमनितः ॥ १३४ ॥
 सोम दद्यात्पलैक तु हेम पापविशुद्धये । पलेनार्धपलेनार्धे कमल हेमज शुभम् ॥ १३५ ॥
 पूजयेत्पादेनैव दद्यान्पापविमुक्तये । सुवर्णद्वयमानेन विष्णुं रुद्रं च कारयेत् ॥ १३६ ॥
 वेदेवेदमितैर्नापिर्गणेशाकीं हिरण्मयी । सम्पूज्य गन्धगुण्णाद्यैर्मन्त्रैश्चापि विधानतः ॥ १३७ ॥
 ब्राह्मणेभ्योऽपि ते देयाः सर्वपापविशुद्धये । गायत्र्यष्टसहस्र तु व्यम्बक तन्मित तया ॥ १३८ ॥
 अष्टाक्षर तदर्धं तु जपेदोपापनुत्तये । होमयैतद्दशाग्नेन तिलाज्ययवतण्डुलैः ॥ १३९ ॥
 विभेभ्यो दक्षिणा दद्याच्छक्त्या विप्राश्च भोजयत् । पश्चाद्वापि हरेर्वैशं शृणुयाद्दत्तपुत्रदम् ॥ १४० ॥
 य एव कुरुते सूत शक्त्या पापविशोधनम् । सुख पुत्रस्य लभते स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि ॥ १४१ ॥
 नाधयो व्याधयस्तस्य न वीर्यभयमाप्नुयात् । न करोति च यो मोहाच्चिब्वेकं पापशोधनम् ॥ १४२ ॥
 न जीवन्ति सुनास्तस्मिन् विभे नात्र सशयः । पञ्चवेदमिते वर्षे गृष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १४३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वायुर्वर्षाणा पञ्चमसतिसम् । जीवन् कथित त्वत्र न चारिष्टभयं भवेत् ॥ १४४ ॥
 न भवेत्पुत्रमरण निर्याणान्ते च सन्नतिः । जन्मोद्भिर्निर्याणान्तं हि स्वल्पमेवाव सूचितम् ॥ १४५ ॥
 यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छोखादिलोकयेत् ॥ १४६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायश्चतुर्विंशत्युपर्युक्तं कृताविकसहस्रतम् ॥ १४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच-

पूर्वजन्मम्यसौ विशो नर्मदाया वसन् सुत । धर्मशास्त्रकियाहीनः पुत्रपौत्रसमन्वितः ॥ १४७ ॥
 विप्रोत्सगगतस्तत्र गङ्गाङ्गनानमकायत् । कष्टेन पालयतेऽनेन कुटुम्बः शकटेन वै ॥ १४८ ॥
 कदाचित् न बने गत्वा दशहवनमलषकम् । तस्मिन्वाहे तु निर्दग्धाजीवास्तत्र खेगाधिप ॥ १४९ ॥
 पापं कृत स्वकार्यार्थं कुटुम्बवक्ष्याम त्वम् । स्त्रीसहाययुतस्तत्र गतो धर्मपुरम्पति ॥ १५० ॥
 भुक्त्वा शुभाशुभं तत्र जातोऽयं पादजस्तिव । नर्मदाश्चिमे देशे पर्वते मध्यरूपधृक् ॥ १५१ ॥
 वृश्चिकस्ये बुधे ऋषे रवी वृषभगे तमे । रक्तगीरस्तथा बाल्ये ब्राह्महीनोऽल्पवित्तकः ॥ १५२ ॥
 तत्रापिकन्यापुत्रैस्तु गृहितो दृश्यते सुत । कुत्रत्वारंशद्वन्द्वान्तं न च पुत्रसुख कथित ॥ १५३ ॥
 जीवद्वाहादङ्गतात्पापादलङ्घपुत्रोऽत्र वर्तते । स्त्रीसहाययुतो यस्मात्सापत्नत्वं भविष्यति ॥ १५४ ॥
 जीववातात्पुरा तत्र पादादूर्ध्वं रुगन्वित । प्रायश्चित्ते कृते सूत तयोः पुत्रसुख त्विह ॥ १५५ ॥
 प्रवक्ष्यामि महाभाग प्रायश्चित्तमयोऽश्रु । राजताश्चटकाः कार्याः पत्रे लेख्या हिरण्यप ॥ १५६ ॥
 पलप्रिशन्मिते यस्मद्दसंशुर्वित्तानके । तदर्धमितरु वापि निजवित्तानुसारतः ॥ १५७ ॥
 तत्र वृश्चिस्सूर्यो तु कार्पो त्यत्नाद्दान्तरे । वनदेवी तथा कार्या पञ्चमार्पेहिरण्यमयी ॥ १५८ ॥
 वृक्षा लेख्या बने तस्मिन्नुत्तीपधिसमन्विताः । य एव कुरुते सूत पुत्रसौख्यविवर्द्धनम् ॥ १५९ ॥
 भविष्यति न सन्देहो दानस्यास्य प्रभावतः । रिष्टं ॥ १६० ॥

॥ ८ ॥ श्रीसूर्य उवाच ॥ मथुरामण्डले स्तुत वसन् क्षत्री प्रतापवान् ॥ धर्मिष्ठो दानशीलश्च देवतातियिपूजकः ॥ १ ॥
 पापमाचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ २ ॥
 यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नाभूद्र्भस्य पातनम् । ततो लोकभयात्सून विषं मुक्त्वा तु सा मृता ॥ ३ ॥
 अर्भकोऽपि मृतस्यस्या गर्भपातोऽत्यपीडनात् । महायैक्युतेनैव नामूद्र्भस्य पातनम् ॥ ४ ॥
 ततो मृत्युवशं प्राप्तः सप्तदायो हि बाहुजः । मुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गफलं तथा ॥ ५ ॥
 महापापकृतादोषाद् गतिर्वै बाहुजादयः । यमुनायां लाभेन तु विशद्योजनसम्मिते ॥ ६ ॥
 देशे जातः पूर्वपुण्यात्स शूद्रश्चेह जन्मनि । सुकर्माभिमतदो दक्षो, मतिमोल्लोकविश्रुतः ॥ ७ ॥
 ब्राह्मण्यां धीर्यदानात्पाकतद्वाञ्छात्प्रयुज्यकः । निष्कृतिं वा प्रवक्ष्यामि पूर्वपापविशोधिनीम् ॥ ८ ॥
 शूद्रायाः प्रतिमा कार्या, पलाईस्वर्णनिर्मिता । लेख्या गर्भाच्चतुर्वर्तिः सौवर्णैर्भूषिता शुभा ॥ ९ ॥
 सा देया तु विधिज्ञाय पूर्वपापविशुद्धये । देयः पञ्चमितीर्षस्तथा वेदनितिः सुत ॥ १० ॥
 जपेच्च वेधतो मन्त्रं वैष्णवं ध्यम्बकं सुत । पूर्वपापविशुद्धयर्थं सहस्रं प्रतिदैवतम् ॥ ११ ॥
 होमयेच्च तिलांस्तत्र सघृतान् स्येदिले शुभे । स्वगृह्योक्तविधानेन स्थापयित्वा हुताशनम् ॥ १२ ॥
 ब्राह्मणाभोजयेत्तुत्यां सभ्यो दद्याच्च दक्षिणांम् । ततः सूर्यव्रतं कुर्यात्सर्वपापविशोधनम् ॥ १३ ॥
 सप्तम्यां च निताहारः सूर्यपूजनतत्परः । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादत्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ १४ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूक्तसंवादं कर्मविपाके अस्यायै षण्णव्युत्तरचतु शताधिकसहस्रतम ॥ १४९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ शूद्रो धर्मकर्मसमन्वितः । विप्रोत्संगगतस्तत्र गंगास्नानमयाकरोत् ॥ १ ॥
 कुर्वन्तं पाल्यते तेन कुटुम्बस्तुरगेण वै । पुरुषा तु वनं गत्वा ददाह वनमरणम् ॥ २ ॥
 तस्मिन्देहे तु निर्दग्धा जीवाश्चापि विशेषतः । कृतमाचरणं दुष्टं कुटुम्बभरणाय च ॥ ३ ॥
 ब्राह्मिन्निश्च संयुक्तो गतो धर्मपुरं प्रति । मुक्त्वा शुभं तथा पापं जातोऽयं पादबाधः ॥ ४ ॥
 शतवृत्तिकटे देशे पुत्रवीप्रसमन्वितः । धनुस्त्विते शुभे क्रूरे रुष्या चन्द्रे वृषे मनी ॥ ५ ॥
 श्यामाङ्गो दिव्यशोभाढ्यः सुखदुःखा क्लो महान् । स्त्रीसहाययुतो यस्मात्पत्नीत्वं च भविष्यति ॥ ६ ॥
 सत्त्वघातात्पुग चोप्रात्करुर्ध्वं रुगन्वितः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापक्षयो भवेत् ॥ ७ ॥
 पत्रं कृत्वा सुवर्णाढ्यं, पलयुगममित तथा । तस्मिन्हिरण्ये पत्रे चटफयाश्च लेख्यताः ॥ ८ ॥
 वन्देद्वा तथा कार्या नानामत्समन्वितम् । सा देशा तु विधिज्ञाय पूर्वपापविमोक्षनात् ॥ ९ ॥
 रौक्मं शुभ्रं तथा दद्यादिन्द्रं मार्गपलात्मकम् । गायत्र्यष्टमहं तु होमयेच्छतशतः ॥ १० ॥
 ब्राह्मणाभोजयेत्तुत्यां सर्वपापात्प्रमुच्यते । य एवं कुरुते सुत पूर्वपापप्रणाशनम् ॥ ११ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि । नैव रुगोति यो मोहादप्रायश्चित्तं यथाभवम् ॥ १२ ॥
 न जीवन्ति सुतोऽस्मिन्जीविते नात्र संशयः । प्रायश्चित्ते कृते त्वायुर्वेदाशीतिमितावृत्तम् ॥ १३ ॥
 पयदन्तर्गतं सुत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ १४ ॥

इति श्रीब्रह्मसूक्तसंवादं कर्मविपाके अस्यायै षण्णव्युत्तरचतु शताधिकसहस्रतम ॥ १४९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विजयः सुत सर्वविद्य विज्ञान्दः । वेदाभ्यासरतः श्रीमान् प्राप्तमर्ममनोरथः ॥ १ ॥
 दद्याच्च दानेहास्तु विषाणा स्नेहभागिनाम् । गृहीता अतिलोभेन चौर्येणैव तु तदहते ॥ २ ॥

११ मन्त्रः ॥ ११ ॥

“सौवर्णीं ब्राह्मणीमेतां सगर्भां सोमदेवताम् । ददेद्दं विप्रमुखाय । पूर्वपापविशुद्धये ॥ १२ ॥
 ब्राह्मणं हेमजं दद्यात्पलैर्युग्ममितैः शुभम् । तदर्थमितिकं वापि द्वयोर्वित्तानुमंजितः ॥ २४ ॥
 सोमं दद्यात्पलैकं तु हेमं पापविशुद्धये । पलेनार्धपलेनापि कमलं हेमजं शुभम् ॥ २५ ॥
 पूजयेत्पारदेनैव दद्यात्पापविमुक्तये । सुवर्णद्वयमानेन विष्णुं रुद्रं च कारयेत् ॥ २६ ॥
 वेदेवदेमितैर्विर्गणेशार्कैः हिरण्यमयी । सम्पूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्मन्त्रैश्चापि विधानतः ॥ २७ ॥
 ब्राह्मणेभ्योऽपि ते देवाः सर्वपापविशुद्धये । गायत्र्यष्टसहस्रं तु ध्यम्बकं तन्मितं तथा ॥ २८ ॥
 अष्टाक्षरं तदर्थं तु जपेद्दोषापनुत्तये । होमयेत्तद्दशाक्षेन तिलाज्ययवतण्डुलैः ॥ २९ ॥
 विप्रेभ्यो दक्षिणीं दद्याच्छक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् । पश्चाद्वापि हरेर्विशं शृणुयाद्द्विपुत्रं मुनिम् ॥ ३० ॥
 य एवं कुरुते सूत शक्त्या पापविशोधनम् । सुखं पुत्रस्य लभते स्त्रीभ्यामित्रीव जन्मनि ॥ ३१ ॥
 नाधयो व्याधयस्तस्य भव्यीर्यभयेमाप्नुयात् । न करोति च यो मोहाच्चिन्त्येकं पापं शीघ्रतः ॥ ३२ ॥
 न जीवति सुतास्तस्मिन्निहिते नात्र संशयः । पञ्चवेदमिते वर्षे ऋष्टिं चाकृतं निष्कृते ॥ ३३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वायुर्वर्षाणां पञ्चसप्ततित्म् । जीवनं कथितं त्वत्र न चारिष्टमयं भवेत् ॥ ३४ ॥
 न भवेत्पुत्रमरणं निर्माणान्ते च सन्नतिः । जन्मोद्दिमरणान्तं द्विस्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ३५ ॥
 यद्यदन्तर्गतं सूते तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ३६ ॥

इति श्रीहस्तसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टपादयुक्तरचतुःशतार्थिकसहस्रतमः ॥ १४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ॥

पूर्वजन्मपत्तौ विप्रो जन्मदायां वसन् सुत । धर्मशास्त्रक्रियाहीनः पुत्रपौत्रसंमन्वितः ॥ १ ॥
 विप्रोत्संगतस्तत्र गङ्गास्नानमकारयत् । कष्टेन पालयतेऽनेन कुटुम्बः शकटेन वै ॥ २ ॥
 कदाचित्त वने गत्वा दशह वनमल्पकम् । तस्मिन्नाहे तु निर्दग्धमजीवास्तत्र हवेगाधिपा ॥ ३ ॥
 पापं कृतं ह्यकार्यायैः कुटुम्बवक्षणाया च । स्त्रीसहाययुतस्तत्र शतो धर्मपुरं प्रति ॥ ४ ॥
 भुक्त्वा शुभाशुभं तत्र जातोऽयं पादनस्तिव । नर्मदाश्चिमे देशे पर्वते मध्यरूपधृक् ॥ ५ ॥
 वृश्चिकस्ये बुधे ऋक्षे रवी वृषभगे तमे । रक्तगीस्तथा बाल्येऽब्राह्मणोऽल्पवित्तकः ॥ ६ ॥
 स चापिकन्यापुत्रैस्तु गृहितो दृश्यते सुत । कुत्रतामिदं दन्दान्तं न च पुत्रसुखं कथितं ॥ ७ ॥
 जीवन्नाहं दृतात्पापादल्पपुत्रोऽत्र वर्तते । स्त्रीसहाययुतो यस्मैस्तापतन्त्वं भविष्यति ॥ ८ ॥
 जीवतात्पुरा चात्र पादादूर्ध्वं रुगन्वितः । प्रायश्चित्ते कृते सूतः तयोः पुत्रसुखं विह ॥ ९ ॥
 मय्यहमि महाभाग प्रायश्चित्तमयो शृणु । राजताश्चटकाः कार्याः पत्रे लेख्याः हिरण्यमे ॥ १० ॥
 पलप्रिशमिते सस्मद्द्विशुलवितानके । तदर्थमितिकं वापि निजवित्तानुसारतः ॥ ११ ॥
 तत्र वृश्चिकस्यैः तु कार्या यत्नाद्वनान्तरे । वनदेवी तथा कार्याः पञ्चमापैर्हिरण्यमयी ॥ १२ ॥
 वृक्षा लेख्या वने तस्मिन्लुत्तीपधिसमन्विताः । य एवं कुरुते सुखं पुत्रसौख्यविवर्द्धनम् ॥ १३ ॥
 भविष्यति न सन्देहो दानस्यास्य प्रभावतः । रिष्टं पश्चाद्दन्दे तु प्रायश्चित्तेऽकृतेतिह ॥ १४ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वायुष्टयष्टयब्दममितम् ॥ १५ ॥

इति श्रीहस्तसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टपादयुक्तरचतुःशतार्थिकसहस्रतमः ॥ १४९ ॥

भोजयेच्छक्तितो विप्रांस्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् । एवं कुर्यात्प्रपत्नेन पूर्वपापविशोधनम् ॥ १० ॥
न तस्याः पुत्रमरणं तदग्रे जायते ध्रुवम् । एवं या कुरुते नारी प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ १३ ॥
विप्राणां पूजनादानात्तस्याः सन्ततिवर्धनम् । जीवनं कथितं तस्या वर्षाणां सप्तसप्ततिम् ॥ १४ ॥
रिष्टं पष्टिमिते चाव्दे ध्रुवं चाकृतनिष्कृतः ॥ १५ ॥

इति श्रीवैष्णवसंवादे कर्मविपाके अर्थात्तु पुत्रपुत्रवशात्तु अधिकसहस्रतमः ॥ १९०२ ॥

अरुण उवाच ।

अग्निद्विपुललोत्पन्नो देविवन्यः कृशानुवृत्तः । सदाचारः सुशोभाद्विचो दयानिपमुत्तमः ॥ १६ ॥
कपयिकयकृतो च किंचिद्विद्यादिमानुषि । तस्य प्रिया शुभोचाराः प्रतिभक्तिपरायणो ॥ १७ ॥
मातृपक्षे न ज्ञायाति प्रीतिं वै आरुमातुलैः । असृग्वातगदार्तानां वाल्ये स्याद्ग्रहणीगदः ॥ १८ ॥
काष्ठलोष्टाश्चमूश्र्वाद्यैर्वीतः स्यात्करपात्रयोः । बहुपुत्राः । प्रसूताश्च ह्यपुत्रा जायते सुवि ॥ १९ ॥
अथवा मृतपुत्रत्वं जायते केन । मानद । जातुमात्रा मुताः । केचित्केचिस्पीगण्डमाश्रिताः ॥ २० ॥
केचिदृथानना वापि मृतः पुत्रोऽग्निमासकः । रक्तसिवादिभृशं पीडा मासेमासेऽभवत्किल ॥ २१ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ २२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं क्षात्रः समुत्पन्नः किंचिदग्निपातिस्तथा । तावज्जन्मनि वैश्यस्तु परविद्यापहारकः ॥ २३ ॥
इतिकार्यमनिरतो लोकचित्तानुरञ्जकः । ग्रामाधीशोऽभवत्सांवि स्वातन्त्र्यसंगमस्वरम् ॥ २४ ॥
एको ग्रामेऽवसद्विप्रः शान्तो दान्तः समी सदा । पुत्र्यः पञ्च तथा सप्त न पुत्रो वित्तसमुत्तः ॥ २५ ॥
कालेनैव मृतो विप्रो हतं तेन धनं धनम् । मिथ्याभिर्शंसन्तैर्वायैः क्रोधभर्त्सनसर्जनैः ॥ २६ ॥
अपुत्रश्च मृतो विप्रः सर्वस्वमहरच्छठः । निगधाराः सुता जाता न कृतं द्विजभोजनम् ॥ २७ ॥
क्रियाकर्म कृतं नैव सर्वं राज्ञा हतं च यत् । एवं कृतापराधोऽसौ क्षात्रो इतिकथा मूढ ॥ २८ ॥
किञ्चित्कालानन्तरं वै दस्युकर्मरतोऽभवत् । म्लच्छविनिहता मार्गं गतोऽसौ यमशासनम् ॥ २९ ॥
केचित्केचिद्विपच्यन्ते नरके भृशदारुणे । दृष्ट्वा मुक्त्वा यातना वा इह जन्मनि मानद ॥ ३० ॥
विप्रवंशे समुत्पन्नः कस्माद्विस्तुकृतात्स हि । इदं द्वितीयं वै जन्म विमर्त्तं यत्र तस्य वै ॥ ३१ ॥
पूर्वकर्मविपाकेन कन्यापत्यं प्रजायते । ब्रह्महृद्विषाद्विषे मृतपुत्रः प्रजायते ॥ ३२ ॥
नानापत्यानि पच्यन्ते नानाकर्मजितानि हि । पूराकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते जन्मजन्मनि ॥ ३३ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद त्वामित्येन जीवेत्तिष्ठ । सुतः । कन्यापत्यप्रशमनं बहुपुत्रकं तथा ॥ ३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मुशुभे भूमिदेशे तु गोमपाद्युपलसकः । तत्रोपपौषिकं स्त्रीयौयवा चाजिनकः शुभम् ॥ ३५ ॥
तण्डुलद्रोणपर्वतम् । तत्रोपरि न्यसेत्पात्रं ताम्रं दशपलस्यक्रमम् ॥ ३६ ॥
मूर्तिं सौविणीं शुभलक्षणां । मुक्तायज्ञोपवीताद्व्यां निष्कसौविणीं निर्मिताम् ॥ ३७ ॥
करयुग्मेन चाक्षमालां कमण्डलुम् । फाट्यर्षो जामेमागेन त्वदिति विश्रमातरम् ॥ ३८ ॥
प्रापयेत्सुत सुवर्णद्वयनिर्मिताम् । आसने वै समास्थाप्य ततो द्रोणादिदिदिशम् ॥ ३९ ॥
एवं कर्त्तुं सौविणीं सप्तम्यगचयेत् । सर्वोपरि ॥ ४० ॥

यस्माज्ज्ञानकृतं चैतस्याग्भवे तत्फलं शृणु । सः क्षत्रियः प्रियागेऽस्ति द्विजो वेदविदांवरः ॥ ३ ॥
 धनमित्रसमायुक्तः । कुष्ठरोगसमन्वितः । वेदाभ्यासात्तयाः । दानात् तीर्थयात्राधिवासतः ॥ ४ ॥
 नाशः स्यात्कुष्ठरोगस्य चात्र जन्मनि त्राण्डज । दोषात्स्वल्पात्फलैर्भुक्तो जीवेद्वर्णशतं ध्रुवं ॥ ५ ॥
 यद्यदन्तर्गतं सूतः तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अर्ध्यापोऽष्टनवत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कन्याघाती भवेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । विनतेयात्र । जनुपि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १ ॥
 श्रवणादिर्विशेष्य विधिवच्चात्र जन्मनि । हरिदानात्तया चैव पूजनाच्छेकरस्य चा ॥ २ ॥
 मंत्रिष्यन्ति च तत्पुत्रा नात्र कार्यो विचारणा ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अर्ध्यापो नववत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सा मृगी याऽभ्वत्पूर्वं निपादी पुनरेव सा । वेश्याधमा पञ्चदं जाताऽत्र विनुतासुत ॥ १ ॥
 पुत्रपौत्रधनधान्यगजाश्चोद्यादिवाहने । युक्ता सा यवनी सुत क्षेत्रराजस्य सेवनात् ॥ २ ॥
 द्विजसंगयुतात्पूर्वं पूर्व तद्विनांशनात् । यवनी पूर्वापापज्ञ तत्र तस्योपसेवनात् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अर्ध्यापो पञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गते बहुतिथे काले स जातो ब्राह्मणोऽधुना । गंगायमुनयोर्मध्ये क्रूरकर्मा महोद्यमी ॥ १ ॥
 मायुः शिवाराधनात्पुण्याद्वाहुजः कुष्ठसंयुतः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वप्रापौघनाशिनीम् ॥ २ ॥
 सर्वसंस्पृष्टः कार्यो हृषभोऽत्र हिरण्यमयः । क्षीमवस्त्रयुतोऽभवेत् । मृगाभ्यां संयुतो महान् ॥ ३ ॥
 देवो वेदविद्वेषे कुष्ठदोषोपशान्तये । दानेनानेन सततं प्रीतो भवति वै शिरः ॥ ४ ॥
 तस्मानिच्छवप्रसादादि कुष्ठस्तस्य प्रशाम्यति ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अर्ध्यापो एकोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृगासीद्वाहुजा काचिद्भूतः प्रियरता सदा । दानधर्मरता साधुर्नरेप्राणो पुजने रता ॥ १ ॥
 तदा दोषात्सा सुमगा द्रव्यलोभरताऽभवत् । सपत्नीपुत्रमदभ्युप चैतदशुभम् ॥ २ ॥
 मृतस्तद्विषयो गेन युहीत तद्धनं तथा । तदुःखेन पतिस्तस्या मृतः पुत्रश्चान्वितः ॥ ३ ॥
 पापमाचरितं चोभ्रं स्वपुत्रवपुस्तनम् । प्राप्ता यमपुरं भुक्त्वा पूर्वपुण्यफलानि वै ॥ ४ ॥
 फलानि तद्वत्पापानां घोरान्नरकसंतकान् । पूर्वपुण्यप्रभावेण सा जाता पर्वते त्विह ॥ ५ ॥
 क्षात्रे कुले महापुण्ये रज्यशक्तिसमन्विते । सा रक्तगौरा धमज्ञा सदा पुण्यपरायणा ॥ ६ ॥
 मध्या मरुता सिद्धार्था सुशीला गौरवान्विता । नातिव्यययुता पापलोभादद्यात् स्वल्पपुत्रका ॥ ७ ॥
 स्वल्पपापपते काले चाधिष्ठापितसमन्विता । यौवने भर्तुसंयुक्ता वार्यके पुत्रवर्जिता ॥ ८ ॥
 सपत्नीपुत्रवधजात्पूर्वपापात्स्वगाधिप । लक्ष्मिरेभिराद्वयार्थाः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ९ ॥
 विष्णुः परमः श्रुतेर्मोषः सौवर्णोऽथशोनिभूत् । देवो विषाय पात्राय पूर्वपापापनुत्तये ॥ १० ॥
 अपेक्षासरे मन्त्रमयुतं दानपत्रः । गोपत्री च । अपेक्षदद्याद्वदस्तयो सुतः ॥ ११ ॥

भोजयेच्छक्तितो विमांस्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् । एवं कुर्यात्प्रयत्नेन पूर्वपापविशोधनम् ॥ १० ॥
न तस्याः पुत्रमरणं तदग्रे जायते ध्रुवम् । एवं या कुरुते नारी प्राप्यश्रितं विधानतः ॥ १३ ॥
विप्राणां पूजनादानात्तस्याः सन्ततिवर्धनम् । जीवनं कथितं तस्या वर्षाणां सप्तसप्ततिम् ॥ १४ ॥
रिष्टं पष्टिमिते चान्दे ध्रुवं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १५ ॥

इति श्रीवैद्यसूर्यादिगणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्याये द्रुपदपञ्चशताधिकसंहस्रतमः ॥ १५०२ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रकुलोत्पन्नो देविवन्धः कृशानुवत् । सदाचारः सुओमाद्विधो दयानियमस्तपः ॥ १ ॥
कपयिकप्रकर्ता च किंचिद्विद्यादिमानुषवि । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणी ॥ २ ॥
मातृपते त ज्ञाप्ताति प्रीति वै आत्ममातुलः । असृग्वातगदातनां वाल्ये स्याद्ग्रहणीगदे ॥ ३ ॥
काष्ठलोष्टाश्मशस्त्राद्यैर्वीतः स्यात्करपादयोः । चतुष्टुभ्याः प्रसूताश्च द्वांशुपुत्रा जायते सुवि ॥ ४ ॥
अथवा मृतपुत्रत्वं जायते केन मानद । जातुमात्रा मृताः केचित्केचित्पौण्डमाश्रिताः ॥ ५ ॥
केचिद्दृष्टानना बापि मृतः पुत्रोऽग्निमासकः । रक्तलोवादिभृशं पीडा मासेमासेऽभवत्किल ॥ ६ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं क्षात्रः समुत्पन्नः किंचिद्विपतिस्तथा । तावज्जन्मनि वैश्यस्तु परविज्ञापहारकः ॥ ८ ॥
द्वितिकाकर्मनिरेतो लोकाच्चित्तानुरञ्जकः । ब्राम्हणीशोऽभवेत्सोऽपि स्वातन्त्र्यमृगमत्सरम् ॥ ९ ॥
एको ग्रामेऽवसद्विप्रः शान्तो दान्तः क्षमी सदा । पुत्र्यः पञ्च तथा सप्त न पुत्रो वितसंयुतः ॥ १० ॥
कालेनैव मृतो विप्रो हतं तेन धनं धनम् । मिथ्याभिज्ञं सन्नेत्राकपैः क्रोधभर्त्सनतर्जनैः ॥ ११ ॥
अपुत्रश्च मृतो विप्रः सर्वस्वमदुच्छलः । निगधाराः सुता जाता न कृतं द्विजभोजनम् ॥ १२ ॥
क्रियाकर्म कृतं नैव सर्वं राज्ञा हतं च यत् । एवं कृतापराधाऽस्मि क्षात्रो द्वितिकया सह ॥ १३ ॥
किञ्चित्कलानन्तरं वै दस्युकर्मरतोऽभवत् । म्लच्छेविनिहतो मार्गं गतोऽसौ यमशासनम् ॥ १४ ॥
केचित्केचिद्विप्रप्यन्ते नरके भृशदारुणे । दृष्ट्वा मुक्त्वा यातना वा इह जन्मनि मानद ॥ १५ ॥
विप्रवंशे समुत्पन्नः कस्माच्चित्सुकृतात्स हि । इदं त्रिद्वितीयं वै जन्म विप्रत्वं यत्र तस्य वै ॥ १६ ॥
पूर्वकर्मविपाकेन कन्यापत्यं पुत्रायते । महास्वहरणाश्चैव मृतपुत्रः पुत्रायते ॥ १७ ॥
नानापत्यानि पश्यन्ते नानाकर्मजितानि हि । पुराकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते जन्मजन्मानि ॥ १८ ॥

अरुण उवाच ।

मायश्रितं तद्वदस्वामिन्येन जीवेच्चिरं सुतः । कन्यापत्यप्रशमनं बहुपुत्रकरं तथाभि ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे भूमिदेशे तु गोमयाद्युपलिप्तकं । तत्रोपयागिकं स्तीर्यायवा चोजिनकं शुभम् ॥ २० ॥
छायेच्छुक्लवस्त्रेण तण्डुलद्रोणपर्वतम् । तत्रोपरि न्यमेत्पात्रं ताम्रं दशपलात्मकम् ॥ २१ ॥
स्यापयेत्काश्यपी मृत्ति सौवर्णी शुभलक्षणां । मुक्तायज्ञोपवीताद्यां निष्य सौवर्णानिर्मिताम् ॥ २२ ॥
दधानां करमुग्मेन चाक्षमालां कमण्डलुम् । काश्यपीं जमिमागेन त्वदिति विश्वमातरम् ॥ २३ ॥
सौवर्णीं स्यापयेत्सुत सुवर्णद्वयनिर्मिताम् । आसने वै समास्याय ततो भ्रूणोद्दिशदिशम् ॥ २४ ॥
शरकेपुरमुकुटकुण्डलामरणान्वितौ । एवं स्तीर्यायवा दम्पती सम्यगचयेत् पर्वतोपरि ॥ २५ ॥

कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां पूजयेद्विविधैर्गुणैः । नानाफलयुतं चार्घ्यं दत्त्वा पुनैः प्रपूजयेत् ॥ २६ ॥
अभ्यर्च्य दम्पती तौ तु मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २७ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया पूर्वजनुषि विप्राणां वधवन्धने । कृते कृतं दैत्यमुग्रं वाक्यदोषादि यत्कृतम् ॥ २८ ॥
तत्सर्वं क्षम्यतां देव तव मूर्तिं ददाम्यहम् ” । अदितिं च प्रणम्याथ कृताञ्जलिं देह्यन् ॥ २९ ॥

“ अदिते विश्वमातस्त्वं शरण्या शरणार्थिनाम् । प्रियाहुः खीधसंतसहृदयं मामवेश्वरि ॥ ३० ॥
सम्प्रणाशायं ह्रस्वस्य प्रजां देहि यशस्विनि । ” एवं कृत्वा तु विसृजेद्ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः ।
शालग्रामशिलां मुद्रां सोमकान्तमणिं तथा । चन्द्रसूर्योपगमे तु ब्राह्मणाय समर्पयेत् ॥ ३१ ॥
एवं कृतविधिः सप्त कृष्णां गां दापयेत्ततः । सर्पिष्यत्मानमाशोक्य भोजयेच्च समृद्धिभिः ।
प्रेहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते । काप्रलोष्टादिशस्त्राद्यैः करपादवर्णैश्चैव ॥ ३२ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अर्घ्यायश्चतुस्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजानं घातयेद्यस्तु पुरुषः प्राग्भवेऽण्डज । सु राजपुत्ररोगेण युक्तः स्यादिह जन्मनि ॥ १ ॥
तस्मिन्वयसि पक्षीन्द्र सोऽपि प्राणीर्वियुज्यते । महापापोद्वाग्नोगात्र चोक्ता निष्कृतिर्मया ॥ २ ॥
अपि ज्ञानकृतं पापं रिष्टरूपेण काश्यपे । नाशयत्यमरं सिद्धं पूर्णायुष्कमेव ध्रुवम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अर्घ्यायश्चतुस्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परायणं तु यः कश्चिद्वैतयेज्ज्ञानवर्जितः । जलन्धरेण सुतत रोगेणह प्रपीडयते ॥ १ ॥
जलधेनुप्रदानेन विधिना गरुडाग्रत्र । ताम्ररूप्यसुवर्णानां दानात् पापप्रणाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अर्घ्यायश्चतुस्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणोऽभूत् कुरुक्षेत्रे कृषिकृद्देवपारगः । स्वज्ञातीयस्य चान्यत्र वृत्तिलोप चकार सः ॥ १ ॥
तत्सर्वमन्येभ्यस्त्वदं द्वयोरेफौ श्रुतस्तदा । वृत्तिलोपी द्विजः काले गतो हि यमशासनम् ॥ २ ॥
सुकृता तत्पापजं सर्वं शतद्वनिफटे त्विह । स हि जातो द्विजश्चात्र युवभावे स्वगाधिप ॥ ३ ॥
तत्पापनाशनं सर्वं प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामहम् । वेदाभ्यामादृष्टात्सूत सावित्रीजपस्तैत्थ्या ॥ ४ ॥
गङ्गायां वासतो वापि सर्वपापात्प्रमुच्यते । न कृष्टशुद्धिग्रास्ति स्थितस्य शमनं भवेत् ॥ ५ ॥
जीवेत्यष्टिमितान्दानं रिष्टं चैव प्रणश्यति । गतिस्तस्य महाभाग वेदाभ्यासाजपात्तथा ॥ ६ ॥
मविप्यति शुभां लोकं परमं च स्वर्गेश्वर ॥ ७ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अर्घ्यायश्चतुस्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उपद्रवान्द्वन्द्वी पूर्वजन्मनि वैशम्परा । बभूव भूतः सुसदा सदाहापं लिनीं गिती ॥ १ ॥
इदं जन्मनि सा विशा वाइयां जाता हि मुयत । प्रतदानयता चापि भव्यतोषणमयुता ॥ २ ॥

पञ्चपञ्चाशद्वान्तं प्रवेक्ष्यत्यत्र जन्मनि । स्वर्गकामा चित्तशौ तु नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥
 सां गमिष्यति वै स्वर्गमन्यजन्मनि वै नरः । भविष्यति महाराजकुले राजाऽतिधार्मिकः ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरूपसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पीडयते वातरोगेण दारुणेन खगाधिप । पूर्वजन्मनि यथाद्यादसानिभ्यगृहाश्रितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्य व्रतं चान्द्रायणं स्मृतम् । व्रतान्तं कपिला दद्यात्सर्वपापान्मुच्यते ॥ २ ॥
 पापक्षये क्षयं याति रोगस्तत्पापजस्तिव ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरूपसंवादे कर्मविपाके अध्यायो दशोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्गमेपातयेत्पूर्वं या नारी पापमोहिता । जलोदरकृता पीडा जायते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 रजतस्वर्णताम्राणां दानाद्रोगविनाशनम् । जलधेनुप्रदानेन तयैव विनतासुतः ॥ २ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरूपसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र सुमुखी सूत सदा भर्तृपरायणा । दानधर्मरता भव्या सुमगा पुत्रवर्जिता ॥ १ ॥
 पूर्वमासीच्च सुखजा सगर्भा फललालसा । भोटितं चान्यस्य फलं भोक्तुं चौर्येण वै तथा ॥ २ ॥
 तेन कर्मविपाकेन फलहीनाऽत्र जन्मनि । भवन्ति खल्वे ये पुत्रा अर्वागवर्षाष्टोऽण्डज ॥ ३ ॥
 पञ्चत्वं प्राप्नुवन्त्यत्र कस्मादकृतनिष्कृतेः । निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि पूर्वपापमणांशिनीम् ॥ ४ ॥
 शनिवारेऽण्डजश्रेष्ठ यत्रास्तेऽवत्यर्कं सुत । तत्तले ब्राह्मणान्सूर्यदिने पृथयान्तु भोजयेत् ॥ ५ ॥
 नानाफलेस्तथा पक्वैः सापूपैरससंयुतः । फलानि विकिरेत्तत्र कृत्वाऽवत्यमदक्षिणम् ॥ ६ ॥
 पूजयेत् महाभाग जीवेत्तस्याश्व वै सुतः ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरूपसंवादे कर्मविपाके अध्यायो दशोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या काचिद्वातयेद्ब्राह्मणान्सुत । साऽत्र जन्मनि कुष्ठेन तस्मिन् वपति पीडिता ॥ १ ॥
 जायते त्रिपते चात्र गलत्कुष्ठेन चाण्डज । पापाज्ञानकृतात्पूर्वात्रचोक्ता निष्कृतिर्मया ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरूपसंवादे कर्मविपाके अध्यायो एकदशोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवो हि यामुने ह्यासीत्पूर्वं बाहुजस्रंके । गङ्गाघ्नानं कृतं तेन बाहुजानां सहायतः ॥ १ ॥
 शकटेन कुटुम्बस्य पालनं त्रै चकार सः । एकस्मिन्च दिने गत्वा ददाह सद्धमं वनम् ॥ २ ॥
 बलं देवस्य सम्प्राप्तो जीवा दग्धा भयाकुलाः । वन्धोः साहाय्यतस्तत्र कृतं कर्मासिदारुणम् ॥ ३ ॥
 शुभाच्छुभफलं मुक्त्वा पापाच्च नरकांस्तथा । माधे तु जाह्नवीस्नानात्स जातः शुद्धसत्तमः ॥ ४ ॥
 विषाणानिकटे देशे योजने समसम्मिते । भव्यो महोद्यमी गौरः कृशाद्रो लोचनेऽल्पदृष्टः ॥ ५ ॥
 वदुलीभी वदुलीको देवतासिधियुजकः । भ्रातृहीनः शत्रो धूर्तः पुत्रसन्ततिवर्जितः ॥ ६ ॥
 पथमे भवने राटुर्भामयुक्तोऽल्पसन्ततिः । लक्षणैर्लभितश्चेत्तिरेवेदि गरुडाग्रजः ॥ ७ ॥
 वन्धोः साहाय्यतः पापात्पूर्वजन्मसमुद्रवात् । तस्माद्भावा च पुत्रैश्च हीनश्चैव जन्मनि ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद देवेश सुतसौख्यविवर्धनीम् । सर्वपापप्रशमनीं लोकानां हितकाम्यया ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि जन्तुदाहविनाशनीम् । वनदेवी तदा कार्या पलेनार्धपलेन वा ॥ १० ॥
 हिरण्मयी शुभालेख्या पञ्चे वै चतुरस्रके । वनजीवास्तया लेख्याः सर्वे तद्रूपसंज्ञकाः ॥ ११ ॥
 प्रजापतिस्तथा कार्यो मापत्रयविनिर्मितः । राजतं पलमानं तु गणाध्यक्षं शिवात्मजम् ॥ १२ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देवी कार्यसाधिनी । देया वेदविधिज्ञाय सर्वपापापनुत्तये ॥ १३ ॥
 प्रजापतिस्तथा देयः सर्वकल्मषनाशनः । शृणुयाद्भारतं वापि पारम्यविधानतः ॥ १४ ॥
 अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं प्रजपेद्विधिपूर्वकम् । दशायुतं तदर्थं वा तदर्थं विनतासुत ॥ १५ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन तद्दशांशेन भोजयेत् । तावन्मितं सूर्यमन्त्रं प्रजपेद्विधिपूर्वकम् ॥ १६ ॥
 विमेष्यो दक्षिणां दद्यात्तस्मात्पापात्ममुच्यते । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापप्रणाशनम् ॥ १७ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि निश्चितम् । अकृते तु ययाशक्तिरिष्टं पदपञ्चकेऽब्दे ॥ १८ ॥
 मायश्चित्ते कृते सूत जीवनं नवसप्ततिम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वादशोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवमूर्तिश्च यः कश्चिद्देवागारे स्थितां सुत । भद्रां कुर्यान्नरो मोहात्परेण स्थापितां पुरा ॥ १ ॥
 अग्रतिष्ठा भवेत्तस्य जन्मनीह खगाधिप । वर्षत्रयं तथाऽश्वत्थपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रयोदशोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्चाचरेद्राजवधं मोहात्पूर्वभवे नरः । स राजयक्ष्मी विज्ञेयो घोरपापसमुद्भवः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं महाभाग शृणु चात्र प्रयत्नतः । गोभूहिरण्यमिष्टान्नतिलवस्त्रान्नदानतः ॥ २ ॥
 घृतधेनुमदानेन क्षयरोगं न पश्यति । दानं ययानुमानेन सर्वस्वार्थं तदर्थकम् ॥ ३ ॥
 देवं द्विजवाद्वा तु विचार्यात्र प्रयत्नतः । तत्क्षणे काश्यपे चेह क्षयरोगप्रशान्तये ॥ ४ ॥
 रिष्टेनैव विनाशः स्यात्तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्दशोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत् काचित्परगर्भं खगाधिप । जलोदरेण रोगेण पीडयते चेह जन्मनि ॥ १ ॥
 गङ्गास्नानेन सततं विधिनाऽर्के मृगे स्थिते । तथा तज्जलपानेन तस्मात्पापाद्दिमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चदशोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चस्तिगोपी भवेद्यश्च पूर्वजन्मनि वादकृत् । सोऽत्र जन्मनि यूक्त्वं व्रजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
 मोहादिदं चोत्सूत दद्याद्दानं द्विजातये । वेदानां पुस्तकं रम्यं पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
 संष्टाय यन्पत्न्यैः शुद्धैः क्षीमजैर्गृह्णद्वाग्रज । तत्पापनाशनं सर्वं प्राग्जं प्रोक्तं परन्तप ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षोडशोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

इह जन्मन्यसौ वन्द्या प्राग्भवेऽभूद्रतान्विता । ज्ञाताऽयोध्यायान्तु सुभूर्वनमर्तुसमन्विता ॥ १ ॥
 पूर्वपापप्रभावेण सप्तत्या गर्भनाशनात् । ज्ञतेयं पादजा चेह दुःखार्ता सुतवर्जिता ॥ २ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापप्रणाशनम् । काश्यां गत्वा च विधिना शिवमाराधयेत्ततः ॥ ३ ॥
 त्रैतदीर्घमहापुण्यैर्नानाविभवविस्तरेः । शिवगत्रौ ततः पश्चादीपमालादिनेऽण्डज ॥ ४ ॥
 अर्धरात्रे महानद्यां मध्ये स्नानान्तु कारयेत् । मन्त्रैर्वैरुणसूक्तैश्च नौकायां वा खगाधिप ॥ ५ ॥
 या चैवं कुरुते मम्यक्तस्याः स्यात्सन्ततिर्बुधम् ॥ ६ ॥

इति श्रीहृदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तगोचरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परनिन्दान्तु यः कश्चित्प्राग्भवे विनतासुत । कुर्याद्भूमितिमापन्नः स्वल्पाङ्गो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
 दद्यात्स कपिलां धेनुं सर्वोपस्करसंयुताम् । ब्राह्मणाय दरिद्राय तस्मादोपात्तमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीहृदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टादशोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचित्प्राग्भवे नारी कुर्याद्वाजवर्धं सुत । सेह जन्मनि तत्काले सयरोगातिपीडिता ॥ १ ॥
 यक्ष्मणाऽत्र क्षयं यान्ति घातवः सर्वदेहिनाम् । घातुक्षये क्षयं याति तच्छरीरमग्राश्वतम् ॥ २ ॥
 हृदकर्मकृतं पापं प्रायश्चित्तं न विद्यते । पापनाशकरः कश्चिदुपायो नेह जन्मनि ॥ ३ ॥

इति श्रीहृदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकोनविंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या बारिवरोधिनी नारी भर्तुः पूर्वभवे सुत । मुक्त्वं जायते तस्याश्चेह जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
 तत्पापशमनं दानं दद्याद्देवस्य पुत्तकम् । ब्राह्मणे वेदविदुषे पूर्वपापान्तमुच्यते ॥ २ ॥
 पूजयेच्च तिलान्भक्त्या भोजयेद्ब्राह्मणांस्तथा ॥ ३ ॥

इति श्रीहृदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो विंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्भजनं कुर्यान्नारी पूर्वभवेऽण्डज । प्रतिमां देवतागारे स्थापितामपरेण च ॥ १ ॥
 अमतिशान्विता सेह जायते वै खगाधिप । बर्षत्रयं ब्रह्मवृक्षपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥

इति श्रीहृदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकविंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्भिजो महाभाग ह्यसीद्भे हि धार्मिकः । गयायां द्वादशे वर्षे कृतं श्राद्धं विधानतः ॥ १ ॥
 विधिना तत्र दत्तानि काम्यश्राद्धानि मानद् । ततो भाविचलात्सुत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
 स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं लोभादृत्तं न तद्धनम् । सर्वैर्मिलिता तदुक्तं स्त्रीपुत्रप्रादुभिः सह ॥ ३ ॥
 ततो चतुर्विधे काले गतो हि यमशामनम् । शुभास्त्वर्गकृतं मुक्तं पापाच्च नरकं भृगम् ॥ ४ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जानोऽत्रापि वै दिवः । पशुगमपण्डे उरे गम्ये पुण्यस्थले शुभे ॥ ५ ॥
 विशालाक्षो धनी मानी सुहृदोऽमितदो धृणी । बहुदेशेऽधिकारादयः पुण्यात्तर्ब फले त्विदम् ॥ ६ ॥

लोभी क्रूरो महाक्षुद्रः सदा चिन्तासमन्वितः । सन्तानमुखहीनश्च मुरूपस्त्रीमुखोज्झितः ॥ ७ ॥
 वन्धुहीनो व्यथी तीक्ष्णः सर्वस्यात्पापतः फलम् । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पवित्रां पापशोधिनीम् ॥ ८ ॥
 कुबेरप्रतिमां रीरर्मां पञ्चस्वर्णमितां शुभाम् । तदर्धमितिकां वापि निजवित्तानुसारतः ॥ ९ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देया ब्राह्मणाय च । लक्ष्मीनारायणं दद्यादेदस्वर्णपलात्मकम् ॥ १० ॥
 शुभं लेख्यं पवित्रं च पुत्रसन्ततिवर्धनम् । य एवं कुरुते भक्त्या तस्यारिष्टं न लिप्यते ॥ ११ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वन चायुः सप्ततिवर्षकम् ॥ १२ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वाविंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२३ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो वाताधिकशरीरवान् । शामाङ्गः क्षीणवर्णश्च स्वल्पवृक्ष्या च जीवनम् ॥ १ ॥
 देवब्राह्मणभक्तश्च किञ्चिद्वैश्यपरायणः । करे पादे कुशखेण दंष्ट्रिशृङ्गिविधानतः ॥ २ ॥
 व्रणोऽतिदीर्घस्तस्यास्ति नेत्रतोदोऽविरहिता । परोक्षमपवादश्च लोकाऽभ्युत्थिततरुम् ॥ ३ ॥
 मिया तस्य शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा । अनृतं भापते किञ्चित्किञ्चित्केशस्य कारिणी ॥ ४ ॥
 अपत्यानि म्रियन्ते च एकं द्वे त्रीणि वा सुत । वर्षत्रयमिता वाला म्रियन्ते माससम्मिताः ॥ ५ ॥
 केन कर्मविपाकेन मृतापत्यत्वताज्जघा । उदरे च स्थितो गर्भो न प्रसूतिर्न पातनम् ॥ ६ ॥
 पृथगेवं कुञ्जराणां मृतापत्यत्वमेव हि । गते बहुतिथे काले कस्पेदं कर्मणः फलम् ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अतः पूर्वं वैततेय तृतीये चैव जन्मनि । क्षात्रे कुले समुत्पन्नः कश्चिद्भूमिपतिस्तथा ॥ ८ ॥
 दानव्रतद्वपायुक्तः मियाप्रीतिः परस्परम् । तस्य चापरमातुस्तु पुत्रः परमसुन्दरः ॥ ९ ॥
 एको वै पादचारस्तु तृतीयश्च स्तनन्धयः । गर्भयुक्तश्चतुर्थस्तु पिता मृत्युवशं गतः ॥ १० ॥
 क्रियाकर्म कृते पुत्रैः स्ववृत्तेः सदृशं खेग । मासेष्विभिव्यक्तिकान्तेज्येष्ठैरेव बुरात्मना ॥ ११ ॥
 निहता आतर्गः सर्वे भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । मात्रा शोकेनार्तया च हृदयं ताडितं भृशम् ॥ १२ ॥
 अभिघाताच्छिञ्चलीभूता गर्भयुक्ता दिवं गता । अचिरेणैव कालेन ज्येष्ठश्चोरेण घातितः ॥ १३ ॥
 जन्म चेदं द्वितीयं वै मृतापत्यत्वकारकम् । पुराकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते चेह मांनवैः ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । गर्भस्थस्य मृतस्याथ लघोरलघुकस्य च ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौम्यापते तु सम्प्राप्ते सानुकूलग्रहे दिने । सपत्नीकः शुचिः स्नातः पञ्चगव्येन चांजसा ॥ १६ ॥
 उपोषणं दिवा रात्रौ प्रातश्चानुदिते रवौ । सुरभैर्वै सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १७ ॥
 शुशुभे मृगदेशे कुङ्कुमाद्युपचारिते । कुपोदददलं पत्रं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १८ ॥
 तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं फलशेऽर्चयेत् । सौवर्णे राजते पत्रे सायुधं सचतुर्भुजम् ॥ १९ ॥
 उपचारैः शुभैर्गन्धैर्पुष्पैश्च कुसुमादिभिः । जनन्या सह संभूताग्रघृन्नाद्यास्तयाऽर्चयेत् ॥ २० ॥
 चारुदेदं सुवेपथुं चारुगुप्तं यज्ञोऽन्वितम् । इमवाहुं चारुवाहुं मुचारुं पूजयेत्कमात् ॥ २१ ॥
 पूजनं विष्णुसूक्तेन तथा श्रीरसकीर्तितैः । पुष्पस्रग्धूपगन्धाद्यैरर्चयेद्विधैर्गुणैः ॥ २२ ॥
 तद्विप्रातोऽप्य सविष्णोरोत्तदेवाभिपूजयेत् । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पापसेन वै ॥ २३ ॥
 होमान्ते विमभोज्यान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २४ ॥

॥ १५२३ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पापकं कर्म कृतं वै पूर्वजन्मनि । सपत्न्यां चैकजायायां परपत्न्यां तथैव च ॥ २६ ॥
 स्वकुलपहननाद्वापि भूमिद्वयादिलिप्सया । लघूनामलघूनां च जननात्पूर्वजन्मनि ॥ २७ ॥
 ततोऽथ वै मया प्राप्तं दुःखं नानाविधं त्विदम् । तत्तदेनो विनागाय दानं सम्पददे त्विदम् ॥ २८ ॥
 स्वस्त्यस्तु चेति तत्रोक्ता । कोऽत्रादिति विमर्जयेत् । सर्पिण्यान्मानमालोक्य भुञ्जीत स्वेष्टवन्धुभिः ॥ २९ ॥
 ऐहिकं लक्ष्म वित्तं पूर्वकर्माभिर्गमनम् । काष्ठलोष्टादिशस्त्रादीर्घातः स्याद्दालक्रीडनात् ॥ ३० ॥
 जलादग्न्यादिना बाधा व्रणो वा तस्य जायते । स्त्रीणां देवकृतो व्याधिर्मुखे तिलव्रणादिकम् ॥ ३१ ॥
 पिशुनोमातुलान्यादेर्न ततोऽपि विरजिता । स्वसुमानृष्वन्नादीनां चालये वैधव्यता तथा ॥ ३२ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुवाकः कर्मविपाके अष्टाध्यायस्योविंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहात्पगनिन्दां चक्र वै । तत्स्वादात्मयुना सा च जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 धेनुं दद्यान्महाभाग विधियुक्तां मक्त्वलम् । तस्माद्रोगादिभुञ्जेत न च कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुवाकः कर्मविपाके अष्टाध्यायस्योविंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलदेयं महादुष्टं पूर्वमासीत्तृणाधिप । नानापापवशास्तेषां मानुषी सङ्घा स्मृता ॥ १ ॥
 धनपुत्रविहीना सा चात्र जन्मनि दृश्यते । निष्कृतिं तु प्रवक्ष्यामि प्रयागे मरणं मुत ॥ २ ॥
 बासात्तत्पापहानिः स्यात् पूर्वजन्मकृतस्य वै ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुवाकः कर्मविपाके अष्टाध्यायस्योविंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पक्षराशं तु यः कुर्यात्सभायां ब्राह्मणस्य च । पक्षावातेन गेगेण पीडितोऽत्रैव जायते ॥ १ ॥
 दद्यान्निष्कत्रयं स्वर्णं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तस्माद्रोगादिभुञ्जेत पक्षाघातात्पतत्रिणं ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुवाकः कर्मविपाके अष्टाध्यायस्योविंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेत्पूर्वं वा नागी द्विजबहुभा । गण्डमालाख्यरोगेण संयुक्ता जायते त्विह ॥ १ ॥
 पुष्पदेशे महाभाग संक्रान्त्यगतिषु पर्वसु । पूर्वपापस्य पुण्यं दद्याद्वा च कम्बलम् ॥ २ ॥
 नवं शुद्धं कुलीनाय तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । द्विनानाभिच्छया दद्याद्रोगजनं पापनाशनम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुवाकः कर्मविपाके अष्टाध्यायस्योविंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चालकं योजयिषीत्ब्राह्मणस्य खगाधिप । वंगदेशे वनपूर्वं चेह जन्मनि सोऽण्डज ॥ १ ॥
 धीरः सर्वकलाभिजो नालपशास्त्रविशारदः । धनधान्यरतश्चान्न वदन्भीमुखबोगभाट् ॥ २ ॥
 विद्यादानात्कुलात्पूर्वं शृणु पापफलं तथा । क्षयगोहाङ्गः क्षीणः पुत्रमन्ततिवर्जितः ॥ ३ ॥
 चालवातनजात्पापाद्ब्राह्मणस्य खगाधिप । महाकोषपगे लोभी नानादुःखैस्त्वयाऽऽकुलः ॥ ४ ॥
 वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य ब्रह्मवातविमोचनीम् । प्रयागे वा कुरुक्षेत्रे पुष्करे वा महावले ॥ ५ ॥

नैमिषारण्यके क्षेत्रे पूजयेद्विधिवच्छिवान् । गन्धपुष्पैस्तथा धूपैर्लक्षसंख्यान् विधानतः ॥ ६ ॥
 ब्रह्मचर्यरतो नित्यं तदन्ते होमयेत्तथा । पङ्क्ते चतुरस्रे वा कुण्डे वाज्यतिलाङ्गुभान् ॥ ७ ॥
 शक्त्या च भोजयेद्विप्राञ्जीवान्कासारलङ्गुलैः । नानाभक्ष्यफलैश्चैव वस्त्रिर्माल्यैस्तथाऽर्चयेत् ॥ ८ ॥
 विविधां दक्षिणां दद्याद्वृद्धप्रीतिकर्ता तथा । यश्चानेन विधानेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ ९ ॥
 स बालघातजातापापमुच्यतेऽत्र ममाज्ञया । चतुर्दश्यां महाष्टम्यां नक्तं कुर्याद्विधानतः ॥ १० ॥
 मम ध्यानपरः सूत नित्यं भूत्वा ममाग्रतः । पूजयेदर्घ्यपाद्याद्यैर्नैवेद्यैर्विविधैस्तथा ॥ ११ ॥
 ते तु तत्सर्वपापेभ्यो मोचयामि खगेश्वर । आयुस्तस्य शतं प्रोक्तं पञ्चान्दैराधिकं खग ॥ १२ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते तन्नु पञ्चम्यां चन्द्रवासरे । विन्यसे त्वकृते सूत चत्वारिंशन्मिताब्दके ॥ १३ ॥
 रिष्टं स्यात्क्षयरोगेण बालघाताद्विनिश्चितम् । ब्रह्मघातान्महापापात्पूर्वजन्मकृतादृढात् ॥ १४ ॥
 न मुच्यते महादानैः सप्तजन्मकृतरापि । बाध्यते क्षयरोगेण सप्तजन्मानि निश्चयात् ॥ १५ ॥
 ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः । नहीदृशं महापुण्यं क्षयरोगविनाशनम् ॥ १६ ॥
 पुनर्वृद्धिकरं चात्र यथा प्रोक्तं शिवार्चनम् ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विनाऽपराधं या नारी परपक्षं च घातयेत् । पक्षाघातेन रोगेण पीडितात्रैव जायते ॥ १ ॥
 तथा निष्कत्रयं स्वर्णं देयं पापविशुद्धये । मुच्यतेऽत्र महारोगात्पक्षाघातान्न संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्याय एकोनविंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो द्विजः प्राग्भवे मोहात्सुरां त्रिविधजां पिबेत् । मूत्रकृच्छ्रेण रोगेण पीडितः सोऽत्र जायते ॥ १ ॥
 गृहवित्तानुसारेण पलेनार्धपलेन च । कुर्याद्विरण्मयं पयं चाष्टपत्रसमन्वितम् ॥ २ ॥
 आब्रह्मत्रिति ब्रह्माणं स प्रभुं चोपचारकैः । पूजयित्वा तु गन्धार्घ्यैर्दद्याद्विप्राय यत्नतः ॥ ३ ॥
 दानेनानेन सततं मूत्रकृच्छ्रं न पश्यति ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्याय त्रिंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैकुण्ठादागतस्तत्र मथुरायां खगाधिप । जातोऽयं पुण्डरीकाक्षः सर्वभूताभयप्रदः ॥ १ ॥
 घरे कलियुगे प्राप्ते पापाक्रान्ते महाबले । भारवतारणार्थाय क्षत्रिपाणां क्षयाय च ॥ २ ॥
 कृत्वा तु दुष्करं कर्म पुनर्यास्यति वै दिवि ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्याय एकत्रिंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्णापहारी सततं पुरुषः प्राग्भवेऽण्डज । कुलघ्नो जायते चात्र महापापेन लाञ्छितः ॥ १ ॥
 सुवर्णशङ्कः दद्यात्त तद्दोषविनाशनम् । चान्द्रायणव्रतं कुर्यात्तदा तद्दोषशान्तये ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्याय द्वित्रिंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजघातकरी प्रोक्ता पूर्वे या घातयेत्तु तम् । राजयक्ष्मान्विता साऽत्र तस्मिन्वयसि भामिनी ॥ १ ॥
 मायश्चित्तं परं तस्याः शृणु पुत्र खगेश्वर । यस्मिन्कृते च विधिना पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २ ॥
 स्वर्णी गोभूमिमिश्रां घृतधेनुतिलास्तथा । देया वै श्रद्धया सुत क्षयरोगापनुत्तये ॥ ३ ॥
 रिष्टं त्रिंशन्मतेऽन्द्रे तु मायश्चित्तेऽकृते त्विह ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चत्रिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मेरोः समागता चैवं प्राप्ता माथुरमण्डले । सर्वभूतोपकाराय ह्यष्टनाशकराय च ॥ १ ॥
 प्राप्ते कलियुगेऽत्रैव सर्वं पापविवाञ्जितम् । कृत्वा चाद्भुतकर्माणि पुनस्तत्रैव यास्यति ॥ २ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चत्रिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्घातयेद्द्वैष्ट्यमन्यजन्मानि मानवः । सांऽत्र जन्मनि विज्ञेयो रक्तार्धुदत्तमन्वितः ॥ १ ॥
 प्राजापत्यचतुष्केण व्रतेन नियमेन च । सप्तथान्यप्रदानेन पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २ ॥
 पापक्षये महाभाग क्षयः पापकृजस्त्विह ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चत्रिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाहणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिबेत् । साऽत्र जन्मनि भूत्रस्य कृच्छ्रेणातिप्रपीड्यते ॥ १ ॥
 मायश्चित्तं परं तस्या घोरपापहरं सुत । सुवर्णपद्मदानं च सपत्नं ब्रह्मदैवतम् ॥ २ ॥
 ब्राह्मणाय विधिज्ञाय पूजिताय निवेदयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चत्रिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३६ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रोत्तमो जातः किञ्चिद्विप्रसमन्वितः । कासश्वासादिना बाधा न्युदरार्तिः प्रजायते ॥ १ ॥
 क्रपविक्रयकर्ता च कृषिवाणिज्यजीविकः । प्रिया प्रीतिपरा तस्य व्रतानामनुकांक्षिणी ॥ २ ॥
 किञ्चिद्विप्रोत्तमो जातः कुवाक्यानां च वादिनी । उदरे वातजा रोगाः शिरोऽर्तिर्नैत्रतोदकृत् ॥ ३ ॥
 अपत्पानि म्रियन्ते च एको द्वौ त्रय एव वा । रजोदोषात्प्रपीड्येत वेदना विविधास्तथा ॥ ४ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भर्त्रा कर्म कृतं नैव स्त्रीकृतं नात्र संशयः । पूर्वजन्मनि शूद्री सा द्विजभक्तिपरायणा ॥ ६ ॥
 व्रतानि विविधान्येव कृतानि भुवि मानद । स्वग्रहे धान्यराशेस्तु भक्षणायागतां शुभाम् ॥ ७ ॥
 सवत्सां गां ब्राह्मणस्य धान्यभक्षणतत्पराम् । सा वै गृहीत्वा लकुटिं शृशं कुशावताडपत् ॥ ८ ॥
 सगर्भा सुरभिर्वत्स गर्भः कुक्ष्युपघातनात् । मृताप्रसावामगर्भस्य प्रसंगाद् दुःखिता शृशम् ॥ ९ ॥
 शिशुदुःखेन सुरभिर्भगमाक्रन्दती मृता । तेन कर्मविपाकेन नरकं प्राप्य दारुणम् ॥ १० ॥
 पञ्चान्मानुष्यमापन्ना तत्र दानप्रभावतः । तृतीयं जन्म चैतद्वै मृतापत्यत्वकारकम् ॥ ११ ॥
 सप्तजन्मसु दुःखी वै गोस्त्रीब्रह्मघातकः । भवन्नानाप्रकारेण नानापत्यार्यदोषकृत् ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वाभिन् येनापत्यं हि जीवति । अनुग्राह्योऽस्म्यहं देव लोकानां हितकाम्यया ॥ १३ ॥

॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मासे नभसि संभाते सानुकूलग्रहेऽहनि । नपत्नीकः शुचिः स्नात औपधैः स्नानमन्त्रतः ॥ १४ ॥

उपोषणं दिवारात्री त्रयोदश्यामसन्धितः । पौर्णमास्यादिनं प्राप्य प्रातश्चानुदिते खौ ॥ १५ ॥

सुग्भ्यास्तु सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् । तस्योपरि गवा स्थान उदगास्यः समाविशेत् ॥ १६ ॥

अर्हणाद्युपहारैश्च कुंकुमैरुपचर्चयेत् । कुर्यादष्टदलं पत्रं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १७ ॥

तस्योपरि न्यसेद्देवं माधवं कलशेऽर्चयेत् । सौवर्णं राजते पद्मे सायुधं सचतुर्भुजम् ॥ १८ ॥

उपचारैः शुभैर्गन्धैर्वैपैश्च कुसुमादिभिः । विष्णुसूक्तेन सूक्तेन श्रियः सूक्तेन पूजनम् ॥ १९ ॥

पुष्पैश्च धूपगन्धाद्यैश्चैद्विधिभिर्गुणैः । रुद्रैकादशनीभिश्च जपेद्ब्रह्मविधानतः ॥ २० ॥

पूजालक्ष्मिदैः पुष्पैश्चैवैन्द्रध्वाग्निभिः । शतपद्योत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन च ॥ २१ ॥

रुद्रस्यायुतहोमश्च समध्वाज्यसमाहुतिः । एवं पृथग्विधानेन विष्णुरुद्रादिपूजनम् ॥ २२ ॥

होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २३ ॥

॥ २३ ॥

मंत्रः ।

“यन्मया कर्मवशातः पूर्वजन्मनि दुर्धिया । सगर्भायाः कृतं गोश्च लकुट्याः कुक्षिताहनम् ॥ २४ ॥

तत्कर्मवशातः प्रातः मृतगर्भादिकं भृशम् । मृतसन्ततिदुःखानि प्राप्यन्ते बहुपातकात् ॥ २५ ॥

तत्तदेनोविनाशार्थं दानं सम्प्रदे त्विदम् ” ॥ २६ ॥

स्वस्त्यस्तु चेति तत्रोक्त्वा कोऽशादिति विसर्जयेत् । सपिण्यात्मनिमालोक्य ह्यन्यान् वै तोषयेद्भिक्षात् २७

भूमिद्विविण्वासांश्चि दानं दत्त्वा विधानतः । व्रतान्ते सुरभिं दत्त्वा देवं ब्रह्मादि शक्तितः ॥ २८ ॥

अहःशेषे नयेत्सर्वमिष्टवन्धादिभोजनैः । ऐहिकं लक्षणं तस्य गरीरेऽप्युपजायते ॥ २९ ॥

पाण्डुरोष्ठादिशस्त्राग्निर्वातः स्यादुपलेखनात् । दृष्टिण्या चोपजातश्च जायन्ते घणजार्तयः ॥ ३० ॥

जलाकुलत्वं स्पर्शोऽग्नेः कटाचित्तर जायते । नार्यङ्गे विकृतिन्याधी मुखे तिलव्रणादिकम् ॥ ३१ ॥

पितृजामातुलान्यादेर्विधवातिः स्नुषादिषु ॥ ३२ ॥

॥ ३२ ॥ श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय सप्तत्रिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतम ॥ १९३७ ॥

॥ १९३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या प्राचिद् ब्राह्मणी पूर्वभवे मोहात्सुगं पिबेत् । प्रदरेणातितीव्रेण साऽत्र जन्मनि मीढयते ॥ १ ॥

प्रायश्चित्तं परं तस्याः प्रदरस्य विनाशनम् । दद्याद्ब्रह्ममयं पत्रं सा तत्र अलदैववत् ॥ २ ॥

अ दद्यात् दारिद्र्याय पूजिताय निवेदयेत् ॥ ३ ॥

॥ ३ ॥ इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टात्रिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतम ॥ १९३८ ॥

॥ १९३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वेनेमनि यो विप्रश्चि विधा र्बं मुग्धं पिबेत् । मृत्रावगंधगण्डेण गोऽत्र मृत्युवधं व्रजेत् ॥ १ ॥

मिदं तस्य पदं तेन लक्षितः पादजः गुहा । सप्तजन्मनि गण्डेण मृत्युश्चर्युत्थः नश्यति ॥ २ ॥

एतन्मन्त्रादप्यस्य प्रायश्चित्तं न विद्यते । पापक्षये च शोषे तु कृन्तुं सान्त्वयनं चरेत् ॥ ३ ॥

॥ ३ ॥ इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टात्रिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतम ॥ १९३९ ॥

॥ १९३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अकामतस्तु या नारी वैश्यघातनतत्परा । बभूव प्राक्च पक्षीन्द्र माऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
 रक्तावुदसमाक्रान्ता दुष्टपापप्रपीडिता । महारिष्टेन सा याति यमलोकं खगाधिप ॥ २ ॥
 चत्वारिंशन्मिते वर्षे मृत्यंसत्यं वदाम्यहम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसवादे कर्मविपाके अध्यायश्चत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचित्प्रबभवे पुण्या सुखजा चेह वाहुजा । देशे सारस्वते प्राप्ता सर्वधर्मान्विता सती ॥ १ ॥
 क्षयरोगयुता चात्र युवभवे खगाधिप । प्राक्पापाहुस्तरात्सूतं कण्ठपाटादिसम्भवात् ॥ २ ॥
 निष्कृतिं कपिलां दद्याद्वा स्वर्णत्रयसंयुताम् । भोजयेद्ब्राह्मणान्पश्चाद्देवपूजनतत्परान् ॥ ३ ॥
 या त्वेवं कुरुते भक्त्या कपिलादानमुत्तमम् । न पश्येत्सा क्षयन्जमपि प्राणप्रणाशनीम् ॥ ४ ॥
 व्यायुर्वर्षाणि सा भुंक्ते त्वद्दसप्ततिसंख्यकम् ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसवादे कर्मविपाके अध्याय एकचत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नरोऽतिबलोत्कर्षात्स्वस्त्रियं कामयेत्पुरा । इह वै योवने प्राप्ते स उन्मादी भवेद्भृशम् ॥ १ ॥
 दद्यात्प्रजापतिं देवं सौवर्णं अक्षितोऽण्डज । मृगं स्वर्णमयं तद्वत् पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
 भोजयेद्ब्राह्मणाञ्छक्त्या होमयेच्च जपेत्तथा । गायत्रीं विधिना सूत सोन्मादान्मुच्यते त्विह ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विचत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत पश्वर्णापहारिणी । नेह जन्मनि रोगेण कुनखत्वेन बाध्यते ॥ १ ॥
 दद्यात्सुवर्णशतं विप्राय विनतात्मज । सुवर्णस्तेयपापेन मुच्यते चेह जन्मनि ॥ २ ॥
 चान्द्रायणत्रयं चैव कुर्यान्मासे तु कार्तिके ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसवादे कर्मविपाके अध्यायो त्रिचत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैश्यदन्त्री च या पूर्वभवे नारी पतिव्रता । रक्तावुदेन रोगेण बाध्यते सेह जन्मनि ॥ १ ॥
 प्रसे चरेन्महाभाग प्राजापत्यचतुष्टयम् । सप्तधान्येन दानेन रक्तावुदविनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसवादे कर्मविपाके अध्यायो चत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

रौप्यहारी च पुरुषश्चित्रकृष्टी प्रजापते । स तत्पापविशुद्धयर्थं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ १ ॥
 स्वर्णं पलत्रयं शुद्धं कुरुक्षेत्रे खगाधिप । प्राजापत्यत्रयं सूत चरेत्पापप्रणाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसवादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चचत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पश्चिन्नेच्छकुलोत्पन्नो बह्मद्वययुतः सुवीः । स्वधर्मनिगृह्यापि दयादुः सत्यसंयुतः ॥ १ ॥
 त्यागी शोभे महोन्नतश्च देशे केरलके भुव । स्वामिधर्मपरो नित्यं सपत्नीकः सपुत्रकः ॥ २ ॥

प्रजाः पालयतस्तस्य शूरस्यापि महात्मनः । दृष्टाः प्रजाः क्रोधयुक्ता वभूधुर्विमुखास्तथा ॥ ३ ॥
 तस्मिन्काले ह्यभृद्युद्धं धोरं तस्मिन्पुरे सुत । संग्राममूमौ स मृतो यवनश्च सपुत्रकः ॥ ४ ॥
 तस्य पत्नी महाभागा साध्वी पतिपरायणा । तस्मिन्मृते मृता सा तु भर्तुः प्राणावलम्बिनी ॥ ५ ॥
 घातयित्वा तु शस्त्रेण स्वशरीरं पतिव्रता । मृते पत्यौ न जीवामीत्युक्त्वा मृतवती तदा ॥ ६ ॥
 तद्गुण्या चान्तकालेऽपि दिवि प्राप्ता सभर्तृका । भुक्त्वा तत्र महाभोगान्पूर्वं सा स्वामिधर्मतः ॥ ७ ॥
 नानाप्रजाघातनजात्पापात्पूर्वसमुद्रवात् । क्षीणात्पुण्यात्तथा सूत म्लेच्छदेशे ह्यजायत ॥ ८ ॥
 सिन्धोः पश्चिमभागे तु शतयोजनसम्मिते । गौरः सुरूपो दीर्घश्च बहुविद्याविशारदः ॥ ९ ॥
 नानाभोगसुखैर्युक्तो गजयूथैः समावृतः । पश्यन्धरयसंकीर्णस्तथा भैरवशासनः ॥ १० ॥
 महोग्रः पुत्रगैत्रादचश्चाचन्तसुखसंयुतः । देशेदेशेऽधिकारादयः स म्लेच्छः पृथिवीपतिः ॥ ११ ॥
 स्त्रीसाहाय्यान्महाभाग तथा पुत्रमहायतः । सुखैर्धनयुता सापि यवनी तद्दशा त्विह ॥ १२ ॥
 अपुत्रः प्राक्सहायाच्च सोऽप्यत्रैव मदात्मसुः । एवं जन्मफलं प्रोक्तं ससहायं पतन्निप ॥ १३ ॥
 स्वामिकर्मयुतात्पुण्यात्तत्तत्पर्यमरणात्तथा । भविष्यति गतिस्तेषां पूर्वपुण्यात्पतन्निप ॥ १४ ॥
 पश्चाद्भीतिमितायुः स्यान्न च रिष्टेन तन्मृतिः । रिष्टं पश्चाददन्दे तु स्वदेहान्तसमं सुत ॥ १५ ॥
 शस्त्रमहारिर्बिबिधैः प्राप्तं त्वत्र रणाङ्गणे । प्रजापीडनजात्पापात्तद्वयं नात्र संशयः ॥ १६ ॥
 दद्यात्कालनरं तत्र ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । देयं हिरण्यं तत्र भक्त्या शतपलात्मकम् ॥ १७ ॥
 कुरुक्षेत्रादितीर्थेषु संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । सर्वोपस्करसंयुक्तं देयमेतत्तु पुत्रक ॥ १८ ॥
 महारिष्टहरं प्रोक्तं प्रायश्चित्तं परं खग । नातः परतरं प्रोक्तं दानात्कालनरात्कचित् ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकं अध्यायः धृत्वात्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्यौवने नारी रमते स्वेच्छया परम् । बलात्कारेण पुरुषं सा चोन्मादेन पीडिता ॥ १ ॥
 तत्पापनाशनं सर्वमुपायं शृणु यत्नतः । कृत्वा सुवर्णजं वायुं मृगं हिमं च बाहनम् ॥ २ ॥
 सर्वोपस्करसंयुक्तं दद्याद्विषाय धीमते । न प्राप्नोति तदोन्मत्तभावं दानप्रभावतः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकं अध्यायः सप्तचत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अपुहानी च यः पूर्वजन्मन्यत्रैव जन्मनि । श्लेष्मरोगेण सततं वाध्यते विनतासुत ॥ १ ॥
 दद्यात्तत्पापनाशाय त्रिषु विषाय धीमते । पलानां त्रिंशत् शुद्धं तस्माद्रोगात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकं अध्यायोऽष्टचत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अविपन्ने यया पत्यौ जाराद्रभौ धृतः पुर । शापश्च जारजादृष्टात्त च गर्भं दधाति वै ॥ १ ॥
 फाट्यां दासान्महाभाग श्रद्धया रुद्रपूजनात् । कन्याविवाहात्सततं दग्निद्रद्विजपालनात् ॥ २ ॥
 धारयिष्यति सा गर्भं प्रायश्चित्तान्मयोद्वितात् । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं चत्वारिंशन्मितेऽम्बके ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत पट्टीत्यम्बजीवनम् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकं अध्यायः एकोनपञ्चाशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आखेटकं विना यस्तु हस्तिनं वातयेत्पुरा । सोऽत्र जन्मनि जायेत सर्वकार्येष्वगिद्रिकृत् ॥ १ ॥
 तस्मिन्नेव हि काले च तस्य रिष्टं प्रकीर्तितम् । विशेषेणैव पक्षीन्द्र कालशस्त्रान्मृतिर्भवेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरत्नसंवादे कर्मविपाके अथाप्यः पञ्चाशदुत्तरपञ्चशताधिकतद्वत्तमः ॥ १५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्ब्राह्मणीं सूतं बलौत्कर्षेण मन्दधीः । रमयेत्प्राग्भवे सोऽत्र महोन्मादी प्रजायते ॥ १ ॥
 त्रियते रिष्टयोगेन सोन्माद्यत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरत्नसंवादे कर्मविपाके अथाप्यः एकपञ्चाशदुत्तरपञ्चशताधिकतद्वत्तमः ॥ १५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी मोहाल्लोभाद्भवेत्प्रपु । सेह जन्मनि पक्षीन्द्र श्लेष्मरुक्कंसंयुता भवेत् ॥ १ ॥
 शतत्रयपलं दद्यान्नपु तत्पापशुद्धये । तस्मिन्पापे क्षयं यावे श्लेष्मरोगस्य नाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरत्नसंवादे कर्मविपाके अथाप्यो द्विपञ्चाशदुत्तरपञ्चशताधिकतद्वत्तमः ॥ १५२ ॥

अरुण उवाच ।

विप्रवंशे समुत्पन्नः शक्तिमान्वेदपारगः । धनधान्यसमायुक्तश्चेष्वाङ्गुश्च जनान्वितः ॥ १ ॥
 सुमतः शक्तिमान्वीरः किञ्चिद्दद्यापिसमन्वितः । इन्द्रियाणां बलं हत्वा मेहरोगेण पीडयते ॥ २ ॥
 चदरातिरसृग्वातः किञ्चिद्देहे प्रवर्तते । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ ३ ॥
 सत्यवाक्सत्यकृल्लोके व्रतानामनुकांक्षिणी । बहुकालं च सुपुत्रेऽपत्यानि शुभलक्षणा ॥ ४ ॥
 सर्वाण्यपि मृतानीह ह्यपुत्रा जीविता सती । केन कर्मविपाकेन सत्यं वद् दिवस्पते ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि विप्रस्तु सज्जातः पश्चिमे किल । तस्य गेहे चिराज्जाता कन्या भुवनसुन्दरी ॥ ६ ॥
 भूमिद्विविणलोभेन वृद्धविप्राय साऽर्पिता । तस्य गेहे स्थितं यच्च सर्वस्वं श्वशुरोऽद्विष्ट ॥ ७ ॥
 यावत्कन्याऽभवंत्प्रौढा वरार्थं युगशालिनी । पतिभक्तिपरा नित्यं तावत्कन्या सुतार्थिनी ॥ ८ ॥
 किञ्चिद्रूपं व्यतिक्रान्ते वृद्धविप्रो मृतश्च वै । सा बालविधवा जाता पत्यपत्यार्थेदुःखिनी ॥ ९ ॥
 व्रतदीर्यरता नित्यं सत्यानामनुकांक्षिणी । बहुवर्षेस्तथा बत्स नियमैः शोषितं वपुः ॥ १० ॥
 तस्या निर्धनतां प्रेक्ष्य पिता पुत्र्यं धनं ददौ । किञ्चित्काले व्यतीते वै मृता सा ब्राह्मणी खगः ॥ ११ ॥
 सा पुत्री ह्युदरे मृता ह्यगमज्जन्मजन्मनि । कन्या बहुविधास्तस्य निराधारा मृताश्च वै ॥ १२ ॥
 तेन कर्मविपाकेन पूर्वपापाद्बहुमजाः । तस्य भर्तुर्येहे गर्भस्त्रावतो मृतिमिच्छति ॥ १३ ॥
 पुनर्जन्म पुनर्मृत्युरेवं वै निष्कृतिं विना । कन्याविक्रयकर्ता च रीखे नरके गतः ॥ १४ ॥
 यातना बहुधा भुक्त्वा वर्षाणाञ्च सहस्रकम् । पश्चान्मानुष्यमापन्नो ब्रह्मदानमभावत् ॥ १५ ॥
 इदं चतुर्यकं जन्म बहुपुत्री स वै स्मृतः । मृतः पुत्रो मृतो गर्भस्तेन पापेन तस्य वै ॥ १६ ॥
 भार्यो तस्यापि विप्रस्य पूर्वजन्मनि मानद । भर्तुर्विद्वेषिणी नित्यं चिरात्पत्यनुगामिनी ॥ १७ ॥
 तेन कर्मविपाकेन कन्या भूरि मृताः सुतः ॥ १८ ॥

अरुण उवाच ।

प्रापञ्चितं कथं देव येन पापं प्रशाम्यति । निष्कृतिं वद् विश्वात्मन्पृथक् त्वं मे प्रकाशय ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुत्रिका यस्य जीवन्ति पुत्राणां नाशनं भवेत् । कर्मभेदेन येनेह शृणु त्वं कश्यपात्मज ॥ २७ ॥
 स्वंकन्यां वरयुक्तां सा चिन्तयित्वा समागमम् । दशाब्दान्वितमानेन यथाभावं यथामात ॥ २८ ॥
 कन्यां रूपवतीं शान्तां समस्तगुणशालिनीम् । अलंकृतां यथाशक्ति वराय गुणशालिने ॥ २९ ॥
 ब्राह्मेण विधिना सूत दद्याच्च बहुदक्षिणाम् । महापापीव्रजमनं कन्यादानमत्तन्द्रितः ॥ ३० ॥
 कन्याविवाहसमये महाशान्तिविधिं चरेत् । एवं कृतविधिः सूत कन्यां दत्त्वा विधानतः ॥ ३१ ॥
 शान्तिकर्मणि सर्वत्र विस्तरेदृत्विगादिकान् । भूमिद्रविणवासांसि कन्यावासांसि दापयेत् ॥ ३२ ॥
 गृहदानं ततो दद्याद्यथोपस्करसंयुतम् । वर्षे वर्षे तु सम्पूर्णं घृतं कृत्वा तु पोषयेत् ॥ ३३ ॥
 एवं कृतविधिः सूत बहुपुत्रा यशस्विनी । पापं पुत्रविनाशारूपं कन्यापत्त्यादिपुत्रिषु ॥ ३४ ॥
 तत्पापस्य प्रणाशार्थं कन्यादानादिकं चरेत् । नाशयेत्तानि पापानि द्विजानां विधिपूजनात् ॥ ३५ ॥
 यजन्यज्ञविधानेन ब्राह्मणान्स्वस्ति वाचयेत् । विनायकान्विकामूर्तिर्हिमनिष्कप्रमाणतः ॥ ३६ ॥
 आचार्याय ददेत् तु नानाकर्मोपशान्तये । ऐहिकं लक्षणं तस्याः शरीरे चोपजायते ॥ ३७ ॥
 जिह्मरदनदन्तपुत्राणां वातादिशेषतः । नृपचीराग्निहानिश्च वित्तानां च यतस्ततः ॥ ३८ ॥
 तत्पमानं मनश्चैव जायते भृशमाधिना । संपिण्यात्मानमालोक्य प्रायश्चित्तं तयोर्विधिः ॥ ३९ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिपञ्चाशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यावत्प्रहारिणी नारी लोभात्पूर्वमेव सुत । औदुम्बरेण रोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
 पापं विचार्य यत्नेन तां तत्र दद्याच्च शक्तितः । तस्मादानान्महाभाग पापं नश्यति तत्क्षणतः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिपञ्चाशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भे तु बहती या वै भुक्ता पूर्वं हि मानद । गर्भसन्नमकृत्स्विवाविधिता गर्भधारणात् ॥ १ ॥
 तेन कर्मविपाकेन बाहुजा सा प्रकीर्तिता । पूर्वजन्मन्यसी विमा न च गर्भे दद्यात्पलम् ॥ २ ॥
 प्रायश्चित्तमिदं तस्याः सर्वपापप्रमोचनम् । कुर्याच्च गर्भसंयुक्तां राजसीमबलाभिः ॥ ३ ॥
 विश्वानरस्तथा कार्यः पञ्चमार्पेहिरण्मयः । पूजयित्वा ततो दद्याद्विजाय विधिनापहज ॥ ४ ॥
 एवं कुर्याद्विधानेन सर्वपापपनोदनम् । तस्याः पुत्रविवृद्धिः स्यादेव जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ५ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चपञ्चाशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृगयां प्राप्य पक्षीन्द्र गजराजवधे पुरा । जायते गजचर्मा वै स नरोऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 गणेशप्रतिमां दद्यात्सीवर्णां द्विपलात्मिकाम् । गन्धपुष्पैश्च सम्पूज्य तस्माद्रोगादिमुच्यते ॥ २ ॥
 फारयेद्रणनायस्य लक्षजाय्यं विधानतः । होमयेत्तद्दशांशेन मुच्यते पूर्वकिल्बिषात् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पट्पञ्चाशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९५६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्पासिदायं क्षुत्पीडाभिः प्रपीडितः । सोऽयं जन्मनि पक्षीन्द्र शूलरुक्पीडितो भवेत् ॥ १ ॥
 अन्नदानेन विमाणां रसदानादिशेषतः । मुच्यते शूलजाद्रोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥

सुवर्णशूलदानाद्वा विप्रापात्र कुटुम्बिने । शूलरोगोपशमनमिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ३ ॥
इति श्रीहृदसूर्याख्यसूक्तवादे कर्मविपाके अध्याय षष्ठपञ्चाशदुत्तरपञ्चमवाचिकमहत्तमम् ॥ १९१७ ॥

॥ १९१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूर्धाभिषिक्तः प्राक्सूत-चमृत पुन्योत्तमः । स्वजातिपु-महाभाग दृढकर्मक्रियापरः ॥ १८ ॥
वैगदष्टेऽशो-निवसत् राजकार्ये गतः । सदा । कृतज्ञान् गाग्रं तत्र शत्रूणां भयदायकः ॥ १९ ॥
बालवत्ताः मृतास्तत्र पुरे गावः खगेत्तमः । पापमानरितेन नृगङ्गाकाशिका दृष्टम् ॥ २० ॥
ततो यमपुरं प्राप्नो भुक्त्वा भोगांस्तु तत्र वै । विष्णुपूजनजातसुगन्धात्तं ज्व-यमुनातटे ॥ २१ ॥
चारणो धर्मनिरतो बहुद्वन्द्वममन्वितः । नानामुखैर्भययुतो गजाश्वयवाहनैः ॥ २२ ॥
बन्धुभृत्याधिकारादथो बन्धुभूषणभूषितः । सर्वं विष्णुमेवादाच्च मुखं पापकलं शृणु ॥ २३ ॥
धूर्तो मिथ्यापवादी च बहुलोममन्वितः । जातमन्यतिदुःखानां बालवत्सववादिह ॥ २४ ॥
नेत्ररोगोन्वितो नित्यं शृणु चिह्नं खगाग्निर । चत्वारिंशत्प्रिते वर्षे सर्वसन्ततिनाशनम् ॥ २५ ॥
गृहपापान्महाभाग वृष्टिगिष्टममुद्रवा । पूर्वपापफन्स्यात्र भोगादेव क्षयः स्पृष्टः ॥ २६ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वड मे स्वामिन्बालवत्साधनाशनीम् । या कृत्वा विधिवज्जन्तुः पूर्वपापान्मुच्यते ॥ २७ ॥

॥ २७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं शृणु तत्र तद्वर्णान्तरं सुत । तस्मिन्वर्षे महाभाग प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ २८ ॥
दृढकर्माजितात्पापान्न चोक्तं पापशोधनम् । श्रवणादग्निर्विशेष वैशाखे विधिनाऽगृहज ॥ २९ ॥
माघे वा कार्तिके वापि दशावृत्त्या विधानतः । ततस्तु भोजयेद्विभक्तं होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ ३० ॥
कोटिलक्षायुतं सुत-रुद्राध्याय-जपेत्तथा । धेनूना दशकं दद्यात्सर्वमाभरणान्वितम् ॥ ३१ ॥
दद्याच्च कपिलामेकां स्वर्णशृङ्गां पयस्विनीम् । प्रायश्चित्तमिदं ब्रह्म चेत्कुर्याद्विधिपूर्वकम् ॥ ३२ ॥
तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याद्विवाहादपरात्सुत । मृत्युः पञ्चाशदब्दे तु खग चाकृतनिष्कृतेः ॥ ३३ ॥
प्रायश्चित्ते कृते तत्र नवत्यब्दमितं यया । द्वियुक्तमायुः कथितं तीर्थे पुण्याश्रयेऽञ्जल ॥ ३४ ॥
जीवे क्लृप्तगे तत्र चन्द्रे मकरादिगे । त्रयोदश्या दिवा भूषा ऋक्षे मृगशिरोरुमिषे ॥ ३५ ॥
निर्याणं कथितं तस्य विष्णुपूजनजातकलात् । भविष्यति न सन्देहः पुनर्विष्णुपूजनात् ॥ ३६ ॥
मृत्युस्मृतौपि जनुपि भविता गोप्रहात्सुत । सर्वपापादिशुद्धिः स्यात्पुनर्मोक्षमवाप्नुयात् ॥ ३७ ॥
इति श्रीहृदसूर्याख्यसूक्तवादे कर्मविपाके अध्याय षष्ठपञ्चाशदुत्तरपञ्चमवाचिकमहत्तमम् ॥ १९१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पिङ्गलाक्षो भवेदत्र पूर्वं गीत्यपहारकः । तेन तपापशुद्धयर्थं देयं रीतिपदैः शतम् ॥ १ ॥
गायत्र्या होमयेत्पश्चात्तिलान्विभक्तं भोजयेत् । मुच्यतेऽत्र महाभाग तद्गोमात्पापजादुध्रुवम् ॥ २ ॥
इति श्रीहृदसूर्याख्यसूक्तवादे कर्मविपाके अध्याय षष्ठपञ्चाशदुत्तरपञ्चमवाचिकमहत्तमम् ॥ १९१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चैतन्ये ! महाभाग खररोमाञ्च जायते । पूर्वजन्मनि यो हन्यात्स्तरं पापादिमोहितः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य शृणु उत्तमतः । निष्कृत्यं सुवर्णस्य दद्यादोपोपशान्तये ॥ २ ॥
आक्षणाया दरिद्राय वेदवेदाङ्गवेदिने ॥ ३ ॥

इति श्रीहृदसूर्याख्यसूक्तवादे कर्मविपाके अध्याय षष्ठपञ्चाशदुत्तरपञ्चमवाचिकमहत्तमम् ॥ १९२० ॥

॥ १९२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्मुक्तं गर्भवृद्धचर्यं कुपकुटाण्डं स्वगेश्वर । इह जन्मनि सा जाता संकरा लोभसंयुता ॥ १ ॥
 धनधान्यसमायुक्ता पूर्वपुण्यादिहाण्डज । न च गर्भं दधात्येषा प्राक्पापादण्डभक्षणात् ॥ २ ॥
 कृत्वाण्डं विधिना तद्वद्वैरण्यं द्विपलात्मकम् । तदर्धमितिकं वापि निजवित्तानुसारतः ॥ ३ ॥
 दद्याद्विजाय विधिना ह्याचरेच्छाङ्करं व्रतम् । फाल्गुनादौ चतुर्दश्यां कृष्णायां मासिमासि तु ॥ ४ ॥
 पूजयेच्छङ्करं रात्रौ तथा जागरणेन च । भवन्ति सुलभाः पुत्राः सततं कृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय एकपट्युत्तरपचशताधिकसहस्रतम ॥ १५६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत महाभाग कर्म यत्कृतवान्पुरा । जीवो हि तत्फलं चात्र प्रवक्ष्यामि समासतः ॥ १ ॥
 अभवत्प्राग्भवे विप्रो धर्मशास्त्रार्थकोविदः । राजप्रचारी बलवान्कूरो मन्त्री महायशाः ॥ २ ॥
 सन्धिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता म्रियंवदः । गत्वा त्वरिपुरं तेन घातिताः शत्रवः पुरा ॥ ३ ॥
 विश्वासाद्वाजकार्येषु कृतं कर्मातिदुष्करम् । छुण्ठितं तत्पुरं तेन लोभोपहतचेतसा ॥ ४ ॥
 पीडिता बहवो लोका द्रव्यलोभाकुलीकृताः । स तेन कर्मणा युक्तः प्राप्तस्तु यमशासनम् ॥ ५ ॥
 भुक्त्वा तु दारुणान्सूत नरकान्घोरदर्शनान् । तथा पुण्यफलात्पुण्यं प्राप्य मोदं विशेषतः ॥ ६ ॥
 स्वर्णकाङ्कुले जातो धूर्तो लोभपरः सदा । नानाचौर्यक्रियायुक्तो लोकवञ्चनतत्परः ॥ ७ ॥
 महाभिमाननिरतः प्रियो राजजनेष्वपि । सुविश्वयधनैर्युक्तः कुटुम्बभरणे दृढः ॥ ८ ॥
 नानास्त्रीसुखसंयुक्तस्तथा पुत्रविवर्जितः । वक्ष्यामि निष्कृतिं सूत सर्वपापनिष्कृतनीम् ॥ ९ ॥
 प्रयागे न्यववा काश्यां स्थाप्य लिङ्गं सुशोभनम् । पूजयेत्तु त्रिवर्णान्तं मन्त्रैस्तल्लिङ्गैस्तथा ॥ १० ॥
 गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्वहुदीपकैः । संपूज्य विधिवदेवं तदन्ते भोजयेद्विजान् ॥ ११ ॥
 शिवभक्त्यास्तथा शान्तान्पूजयेद्दक्षिणादिभिः । नानाहिरण्यैर्विधिवत्तथा चाभरणीः शुभैः ॥ १२ ॥
 अथवा शृणुयात्तत्र यजुर्वेदं विधानतः । ब्रह्मचर्येण सततं प्रायश्चित्तमिदं परम् ॥ १३ ॥
 य एवं कुर्वते भक्त्या पूर्वपापप्रणाशनम् । सम्प्राप्यात्र च निर्वाणे शिवलोकं हि गच्छति ॥ १४ ॥
 कर्तव्यं ब्राह्मणद्वारा सर्वमेतद्धि काश्यप । नाधिकारोऽत्र शूद्रस्य वेदस्य श्रवणे क्वचित् ॥ १५ ॥
 तप्ता दालाफा देवा वै श्रुते कर्णेऽतिदारुणा । श्रुते पारायणं येन पापेनाक्रान्तचेतसा ॥ १६ ॥
 आयुर्वन्दशतं तस्य कृतनिष्कृतिकस्य वै । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं जायते पटिवत्सरे ॥ १७ ॥
 एतज्जन्मफलं प्रोक्तं सविधानं समासतः ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विषष्ट्युत्तरपचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे हन्यात्स्वगमत्रैव जन्मनि । खररोमसमानानि रोमाणि प्रभवन्ति हि ॥ १ ॥
 ब्राह्मणाय ततो दद्यात्स्वर्णं निष्कत्रयं मुत । जायते सूक्ष्मरोमा सा विनतानन्दवर्धन ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिपट्युत्तरपचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पुरा तु हरेद्रीतिं नारी सा च खगाधिप । पिङ्गाक्षी जायते चात्र प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥

रीतिं दद्यात्पलशतं तथा ब्राह्मणभोजनम् । गायत्र्या जुहुयाच्छतया विलान् रोगविनाशनम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुःषष्ट्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे वनिता या च पारसिद्वात्रहारिणी । सेह जन्मनि शूलेन रोगेणैव च बाध्यते ॥ १ ॥

सिद्धान्नस्य च विप्रेभ्यो दीनेभ्योऽथ खगाधिप । भिक्षुभ्यश्च तथा दानाद्रसदानाञ्च शक्तितः ॥ २ ॥

न जायते शूलपीडा तस्याश्च कृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्तेऽकृतेऽत्रैव म्रियते शूलपीडया ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चषष्ट्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूण चात्र खगश्रेष्ठ प्राणिनश्च विचेष्टितम् । यभूव गौडदेशे तु शूरो धनसमन्वितः ॥ १ ॥

प्राप्ताधिपो महाशूरो राज्यमान्यः प्रतापवान् । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥

पुण्यतीर्थेषु स्नानानि कृतवान्धर्मबुद्धितः । अयो भाविचलात्सुत कृतवान्बुद्धिर्न महत् ॥ ३ ॥

सहायैः पञ्चभिस्तेन मिलित्वा कर्म कारुणम् । कृतं यत्तद्दहं वक्ष्ये क्षेत्रकर्मणि लोभतः ॥ ४ ॥

ददाह क्रूरबुद्ध्या च वनं जन्तुसमाकुलम् । वनजीवास्तथा दग्धा मृगसर्पादिजातयः ॥ ५ ॥

पापमाचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य गौरवात् ॥ तेन कर्मणा युक्तो गत्वा तु यमशासनम् ॥ ६ ॥

पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा स जातो मुखजोऽधुना । पूर्वपुण्यविशेषेण गिरौ केदारमण्डले ॥ ७ ॥

हिमालये पुण्यदेशे गौरो भव्यश्च बुद्धिमान् । नातिह्रस्वो नातिदीर्घः सर्वकार्यविचक्षणः ॥ ८ ॥

गतागतयनैर्युक्तो बलवान्नबल्लभः । पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापतः क्वचित् ॥ ९ ॥

गूढचैष्टो महामानी दाक्षिण्यरहितैर्युतः । मनोदुःखसमाक्रान्तः कापट्येन च संयुतः ॥ १० ॥

प्राग्भवे वनदाहे तु ये स्युस्तस्य सहायकाः । अत्र जन्मनि ते पुत्रा मृतास्तत्प्राणिनोऽण्डज ॥ ११ ॥

तस्य म्रिया सदाचारा रोगक्लेशैश्च संयुता । लक्षणेरेभिरादचस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥

वनदेवी तथा कार्या पलेनैकेन शोभना । हिरण्मयी तथा लेख्या पत्रे च चतुरस्रके ॥ १३ ॥

तदर्धमितिका वापि निजवित्तानुमारतः । वनजीवास्तथा लेख्याः पत्रे रजतसम्भवे ॥ १४ ॥

पलमात्रे महाभाग गन्धैः पुष्पैश्च पूजयेत् । मापत्रयमितो बह्विस्तथा चैव हिरण्मयः ॥ १५ ॥

आहूय ब्राह्मणान्भक्त्या तेभ्यो देया विधानतः । गायत्रीमष्टसाहस्रं ज्यम्बकं द्विविधं तथा ॥ १६ ॥

अग्निर्नूतं द्विसाहस्रं जपेदष्टास्रं तथा । होमयेत्तद्देशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् ॥ १७ ॥

पार्थिवान्पूजयेद्यत्नामहर्दिवाभ्ययत्नतः । अयुतं संख्याया भक्त्या मद्दिने व्रतमाचरेत् ॥ १८ ॥

मन्त्रार्ते पूजयेन्नित्यं मम भक्तिपरायणः । प्रायश्चित्तमिदं प्रोक्तं पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ १९ ॥

एवं कृते महाभाग प्रायश्चित्ते विधानतः । तस्य सन्ततिवृद्धिः स्याज्जायन्ते सम्पदश्च वै ॥ २० ॥

नाथयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् । न पुत्रमरणं किञ्चिन्न च रिष्टमयं क्वचित् ॥ २१ ॥

द्व्यशीतिमितवर्षान्तं सुखी जीवति मानवः । नैव करोति यो मांहाहोभादा पापशोधनम् ॥ २२ ॥

न सुखं लभते कापि रिष्टं नैव मृतिर्भवेत् ॥ २३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यादे कर्मविपाके अध्यायः षट्षष्ट्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यभूव पाप्मने देशे वैश्यो व्यापाग्वान्मुवि । विप्रभक्तिपरो नित्यं कृषिवाणिज्यतत्परः ॥ १ ॥

धनवान् राजसम्मानां भार्यापुत्रसुहृद्युतः । सहोदरयुतो मानी धर्ममर्यासाधकः ॥ २ ॥
 कृतवान्कपिलादानं ब्राह्मणेभ्योऽतिभक्तितः । कार्तिके मधुपुर्या वै स्वर्णदानं चकार वै ॥ ३ ॥
 घृतप्रज्वालितान्दीपान्दत्तवान्यमुनाजले । ब्राह्मणेभ्यो ददावन्नशय्यावसनकम्बलान् ॥ ४ ॥
 अथो भाविवलात्सूत कृतं यत्कर्म दारुणम् । व्यभिचारभवं सूत भार्याया प्रतिवेगिनः ॥ ५ ॥
 ब्राह्मणस्य खगश्रेष्ठ सात्त्विकस्य महात्मनः । अपसृता प्रिया तस्य चपला चारुलक्षणा ॥ ६ ॥
 वैश्यस्तु कामयामास लोभमोहादिविभ्रमेः । अज्ञानात्काममिच्छन्तातुभावपि बलीयसः ॥ ७ ॥
 कामस्य वशमापन्नो ब्राह्मणो जनताडितः । स वैश्यो देवयोगाच्च भाविनोऽर्यस्य वै बलात् ॥ ८ ॥
 सती वै धर्यायामास बहुकालं खगेश्वर । व्यभिचारवशात्तस्य चान्योन्यैस्तद्धृतं धनम् ॥ ९ ॥
 गृहीतं तद्धनं चैव तेन धूर्तेन मानद । ततो लोकापवादेन ब्राह्मणीमत्यजद्विजः ॥ १० ॥
 ततः सा निधनं प्राप्ता ब्राह्मणी दुःखतोऽण्डज । निर्वैशी ह्यभवत्तस्य ब्राह्मणस्य खगेश्वर ॥ ११ ॥
 ब्राह्मणोऽपि श्रुतस्तेत्र तदुःखेन खगाधिप । ततो बहुतिथे काले वैश्यस्तु यमशासनम् ॥ १२ ॥
 गत्वा पार्ष्णिकं पापात्पुण्यात्स्वर्गश्च शाश्वतम् । भुक्त्वा पुण्यप्रभावाच्च ॥ जातो ब्राह्मणस्त्वह ॥ १३ ॥
 हिमालये 'पुण्यदेशे गङ्गा' वहति यत्र वै । इदं चतुर्थं वै जन्म' ब्रह्मवैशसमुद्भवम् ॥ १४ ॥
 मध्ये जन्मत्रये प्राप्तं बहुमेव तन्महोत्सवम् । नोक्तं मया खगेश्रेष्ठ चतुर्थं जन्मानि 'धुर्वै' ॥ १५ ॥
 स्यात्कृष्णगौरो मतिमान् राजभान्यः प्रियंवदः । विद्यावामिनस्तैवाकशूरो नास्त्युच्चो न लघुर्गुणी ॥ १६ ॥
 दयावान्वैदिकाचारो वैद्विजपरायणः । ग्रमाधिपः सुभोक्ता च पौत्रभ्रातृमुतान्वितः ॥ १७ ॥
 धैर्यशाली सत्यनाड्मानी उतीचिदुज्जनप्रियः । सन्निविप्रहसयुक्तो धनी बन्धुप्रियः सुखी ॥ १८ ॥
 नैकस्त्रीयुतः कामी मित्रो बहुमित्रभाक् । पुण्यादिं तथा पागलोभी पापरतः कश्चित् ॥ १९ ॥
 मेनोदुःखैः समाक्रान्तो ह्युदो वातशूलयुक् । गतागतधनैर्युक्तो दयादकलहैर्युतः ॥ २० ॥
 मिथ्यापवादशङ्कामिः शक्तिः कर्पटैर्युतः । अनागमः स्वभार्यायास्त्यागात्तद्ग्राहिजस्त्रियाः ॥ २१ ॥
 ब्रह्मस्वभक्षणात्पापादशच्छ्रेयोऽत्र दृश्यते । भार्यावियोगमाप्नोति नैकभार्या स विन्दति ॥ २२ ॥
 महोद्विग्नमनाः सोऽपि न रतिं लभते कश्चित् । किं मया दुष्कृतं पूर्वं कृतं चिन्तयति स्वयम् ॥ २३ ॥
 अशो देवमहो देवं चिन्तयन् श्रुतदुःखभाक् । न सुखं भ्रातृपुत्रोत्थं न पित्रोर्न सुताभवम् ॥ २४ ॥
 कुटुम्बकलशो वैस्थस्य स्त्रिया दुःखं मुहुर्मुहुः । द्विपश्चादशद्वन्द्वे वै जातपुत्रविनाशकः ॥ २५ ॥
 लग्नाद्देः पञ्चमे धूने । कूरग्रहनिर्गते । त्रिमहर्गोक्षिते तत्र त्रिधा स्त्रीपुत्रनाशनम् ॥ २६ ॥
 इदं जीवेदिदं जीवेदित्याशाविन्नमानसः । ब्राह्मणतरुपात्पादादामाङ्गे लक्ष्मसंयुतः ॥ २७ ॥
 एवं तु लक्षणैर्युक्तः कुर्यात्पापविशोधनम् । प्रायश्चित्ते कृते सत् भार्यास्थितिर्भविष्यति ॥ २८ ॥
 पुत्रपौत्राभिवृद्धिश्च वंशवृद्धिर्भवेत्तथा ॥ २९ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं यथ स्वामिन्येन दुःखं विनश्यति । स्त्रियाः स्थितिर्भवेत्स्वामिन्वैशद्विभवेत्प्रसो ॥ ३० ॥
 संसारोणवमग्नाना प्रसीद परमेश्वर । कथयस्व दिवानाय मुक्तिमुक्तिप्रदो भव ॥ ३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

याधु पृष्टं महाबाहो कथयिष्ये तवारिलम् ॥ ३२ ॥

तरयिष्ये जन्मानेन प्रायश्चित्तं ययोदितम् । तेनेदं मुनिभिः प्रोक्तं प्रायश्चित्तं यथा तथा ॥ ३३ ॥
 एतामद्वेश्वरी देवी मावर्णी । काग्येच्छुभी । परद्वयमिती कार्या विधानेन प्रपूजिता ॥ ३४ ॥

नानाचन्दनचर्वाभिः पुष्पैर्वृषैर्मनोहरैः । सौभाग्याष्टकसंयुक्तपूजनाञ्च शुभानना ॥ ३५ ॥
 उमामहेश्वरप्रीत्यै दम्पती परिघापयेत् । ततो हिरण्मयी देवीं ब्राह्मणाय समर्पयेत् ॥ ३६ ॥
 “यया त्वमुमया देव सभार्योऽसि महेश्वर । तथा तव प्रसादेन सभार्यं कुरु मां प्रभो ॥ ३७ ॥
 यया त्वं पुत्रयुक्तो मां पुत्रवन्तं तथा कुरु ।” ततस्तिलाचले द्रोणे शुक्ले द्वादशमापिकाम् ॥ ३८ ॥
 तिलपूर्णं न्यसेन्नार्याः प्रतिमां वस्त्रसंयुताम् । सुवर्णमित्रिकां वापि सर्वभूषणभूषिताम् ॥ ३९ ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां विप्राय गुणशालिने । दद्याद्दक्षिणया युक्तां विधिवद्विहितार्हणाम् ॥
 श्रद्धया देववित्तोक्तं मन्त्रमेतं समुच्चेत् ॥ ४० ॥

मन्त्रः ।

१३

“यमया प्राचि जनुपि ज्ञानतोऽज्ञानतोऽपिवा । परकीयां स्त्रियं साध्वीं ब्राह्मणीं संयतोऽद्रियाम् ॥ १ ॥
 पतिव्रतपरां नारीं चलेनाक्रम्य मुञ्जता । पापं नार्यां विद्योगालयामिदं प्राप्तं सुदुःसहम् ॥ ४१ ॥
 ब्रह्मस्वभक्षणजातपुत्रनाशालयकिलिबपम् । महैनसोऽस्य नाशाय सौवर्णां योपिदाकृतिः ॥ ४२ ॥
 तिलाचलोपरि आजच्छुक्रपात्रे तिलैर्भृते । समारोप्य मया दद्यात्तुभ्यं विष्णुस्वरूपिणे ॥ ४३ ॥
 दानेनानेन मे ब्रह्मन्महैनस्तद्दिनश्यतु ॥ त्रिवृद्भित्ति सम्पूज्य चैवमस्तिवति वादिनम् ॥ ४४ ॥
 अमेनयेति मन्त्रेण प्रणिपत्य विसर्जयेत् । द्विसुवर्णेन मन्मूर्तिं देवताय निवेदयेत् ॥ ४५ ॥
 ततस्तु भोजयेच्चस्मिन्दिने नानाविधाङ्गनाः । एवं कृते सभार्यः स्यात्पुत्रपौत्रसमन्वितः ॥ ४६ ॥
 भक्तियुक्तेन मनसा किलिबपान्मुच्यतेऽचिरात् । गायत्रीमष्टसाहस्रं त्र्यम्बकं तु तथा जपेत् ॥ ४७ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् । श्रवणं हरिवंशस्य वंशवृद्धिकरं परम् ॥ ४८ ॥
 अन्नैर्नानाविधैर्भक्ष्यैर्नवोडां हितदम्पतीन् । भोजयेद्भिधिवत्तार्क्ष्यं श्रद्धया परया युतः ॥ ४९ ॥
 गामैकां दक्षिणां दद्यात्सर्वाभरणभूषिताम् । सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टबन्धुभिः ॥ ५० ॥
 एवं कृतविधेः सूत पूर्वजन्मावनाशनम् । नापयो व्याधयस्तस्य न च मृत्युभयं भवेत् ॥ ५१ ॥
 नच शत्रुकृता पीडा न पुत्रमरणं भवेत् । न भार्यामरणं तत्र प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ ५२ ॥
 आयुर्लूनशताब्दान्तं भवत्येव न संशयः । अकृते तु ययाशक्त्या प्रायश्चित्ते खगाधिप ॥ ५३ ॥
 भार्यापुत्रसुखं तस्य न भवेदत्र जन्मनि । सप्तपञ्चाशदब्दे तु रिष्टं भवति दारुणम् ॥ ५४ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विलोकयेत् ॥ ५५ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्योक्तसंवादे कर्मविपाके अष्टादशः सप्तपञ्चपुरचपशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बैनतेय शृणु त्वं हि प्राणिनस्तस्य चेष्टितम् । आसीत्क्षत्री मद्राभाग प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 यनवान्भोगयुक्प्राज्ञो भृत्यवाहनसंयुतः । राजसेवापणे मन्त्री धर्मशास्त्रार्थकोविदः ॥ २ ॥
 अद्भ्युः कीर्तिमाञ्जुरो ब्राह्मणातिथिपूजकः । परोपकारनिरतो वैद्यविद्याविशारदः ॥ ३ ॥
 गोरोगभञ्जनश्चक्रे देष्ट्रो मण्डलके तथा । दिव्यौषधीनां योगेश्च नानोपायैः प्रयत्नतः ॥ ४ ॥
 दत्तानि तेन दानानि प्रयागे मृगमे रवौ । सुवर्णरत्नभूषाव्रबसनाच्छादनानि च ॥ ५ ॥
 अयो पापं भृशं चक्रे जात्यहंकारयुद्धितः । पितृमातृगुरूणाञ्च निन्दाञ्च चकार ह ॥ ६ ॥
 बान्धवानाञ्च वृद्धानामवदेलनकर्मतः । बाल्यमारभ्य नियतं पित्रोरुद्धं च शासनम् ॥ ७ ॥
 उच्छृङ्खलतया चक्रे यद्यत्कर्म स बाहुजः । ततो भाविबलात्सुखं शुरोरापि महात्मनः ॥ ८ ॥
 विद्याभयस्य तस्यैव निन्दाश्चक्रेऽल्पयुद्धितः । ततो बहुविधे काले सम्प्राप्य यमशासनम् ॥ ९ ॥

पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकास्तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ १० ॥
 वाराणसीमहाक्षेत्रे पुण्ये शम्भुसमाश्रिते । नात्युद्यो नातिदीर्घश्च रक्तवर्णः प्रतापवान् ॥ ११ ॥
 बुद्धिमात्रीतिमान्वाग्मी पाता भोक्ता जनप्रियः । लग्नात्पञ्चमगेः क्रूरैः शुभैः पञ्चभिराश्रितः ॥ १२ ॥
 ब्रह्मसंस्कारयुक्तश्च गुणी मानी यशोन्वितः । पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् ॥ १३ ॥
 पितृमातृगुरुभ्रातृबन्धुस्त्रीनिन्दया पुरा । तैर्विहीनोऽत्र जनुषि पुत्रस्त्रीमुखवर्जितः ॥ १४ ॥
 चतुर्याश्रमसंयुक्तो नैकवासी जितेन्द्रियः ॥ १५ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव तस्य जन्तोरिह ध्रुवम् । किं कर्तव्यं समाचक्ष्व प्राणिनां हितकाम्यया ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साधु पृष्टं त्वया सूत दक्ष्ये तत्पापशोधनम् । गायत्रीदशसाहस्रं त्र्यम्बकं च तथा जपेत् ॥ १७ ॥
 अष्टाक्षरं महामन्त्रं चतुर्विंशत्सहस्रकम् । जपेन्नियमयुक्तप्राज्ञो गङ्गातीरे मर्होजति ॥ १८ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या विप्रैश्च भोजयेत् । रुद्रैकादशिनीभिश्च रुद्रैकादशकेन च ॥ १९ ॥
 पूजयेच्च महारुद्रं रुद्रमेकादशात्मकम् । एवं कृतविधेः सूत पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २० ॥
 सद्गतस्तस्य जायेत चान्ते मोक्षमवाप्नुयात् । नैवं करोति यो मोहाहोभाटा पापशोधनम् ॥ २१ ॥
 विहीने पष्टिसंख्येऽन्दे रिष्टेनैव मृत्तिर्भवेत् । सद्गतं नैव चाप्नोति जन्मजन्मनि दुःखभाक् ॥ २२ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते पुत्र शतं च चतुररुचरम् । वर्षाणि जीवनं तस्य प्रोक्तं चैव महात्मनः ॥ २३ ॥
 अन्ते सद्गतिमाप्नोति यत्र देवो महेश्वरः । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २४ ॥
 यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ २५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टषष्ठ्युत्तरपञ्चशताविकसहस्रतमः ॥ १९६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । गौडदेशे बभूवासी प्राग्भवे विनतात्मज ॥ १ ॥
 बाहुजानां कुले प्राज्ञो धर्मवित्तसंयतेन्द्रियः । धनवाहनभोगाढ्यो राजसेवापरः सुखी ॥ २ ॥
 सन्धिविग्रहसंयुक्तः क्लीबो धर्मविदुत्तमः । स्वगोभ्रजासहायाच्च प्रयागे गरुडाग्रज ॥ ३ ॥
 मधुप्रेतमहादानं ब्राह्मणाय प्रदत्तवान् । विष्णुपूजारतो नित्यं सर्वजीवदयापरः ॥ ४ ॥
 अयो भाविवलात्सूत कृतवान्कर्म दारुणम् । राजाज्ञया रिपूणाञ्च देशो छण्डितवान्खग ॥ ५ ॥
 सत्र गोप्रहर्षं सूत कृतवान्पौरुषप्रियः । तत्रैका गौर्महाभाग ह्यासन्नप्रसवा स्थिता ॥ ६ ॥
 शीघ्रं गन्तुमशक्ता सा ताडिता तेन वै भृशम् । तेन गर्भाच्छ्रुतो वत्सो मृता सा गर्भपीडया ॥ ७ ॥
 गोघातनाम्हाभाग घोरं पापमुपार्जितम् । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ८ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापात्पापफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ९ ॥
 पेदारमण्डलप्रान्ते गङ्गातीरे हिमालये । स कृष्णगौरो मतिमान्सेनानीः प्रियदर्शनः ॥ १० ॥
 नात्युद्यो नातिदीर्घश्च नातिस्थूलः कृशो न च । बहुग्रामाधिपः शूरो मितवाग्ब्राह्मणप्रियः ॥ ११ ॥
 राजप्रियो नीतिविच नैकस्त्रीसङ्ग्रयमुखी । सन्धिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता प्रियम्बदः ॥ १२ ॥
 पनवान्वाहनोपेतो भृत्यैश्च परिवारितः । पशुदासीमुखसंयुक्तो बन्धुमित्रमुखसंयुतः ॥ १३ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् । प्राग्भवे गोवधात्पापाज्जातपुत्रविनाशकः ॥ १४ ॥
 द्विचत्वारिंशद्व्यान्तं कदाचित्कोधसंयुतः । गोवधाच्च महापापात्स्त्रीमुखं नैव विन्दति ॥ १५ ॥

औपधैर्यास्थते शान्तिं भिपग्भिरुपकल्पितैः । कर्मणा तेन तस्यैव पूर्वजन्मकृतेन वै ॥ १९ ॥
 त्रिपते च स रोगेण ज्वरेण दुःसहेन सः । एवं स वेदनायुक्तः सप्तजन्मनि वै खग ॥ २० ॥
 यावन्न कुरुते तस्य निष्कृतिं कर्मणश्च सः । विधिवद्ब्राह्मणं स्पृष्ट्वा तावत्कर्म न मुञ्चति ॥ २१ ॥
 एवं स कर्मणि ज्ञाते प्रायश्चित्तं समाचरेत् । सुशुभे भूपदेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ २२ ॥
 आस्तीर्य कम्बलं प्रोढं स्थापयेत्पञ्च पर्वतान् । मध्ये तिलाचलं दिक्षु प्रादक्षिण्येन चापरान् ॥ २३ ॥
 द्रोणद्वितयमानाढ्यान्कलपुष्पसमन्वितान् । मद्भिधीन्द्रमहेशानधानृणां प्रतिमाः शुभाः ॥ २४ ॥
 शुद्धवर्णमुवर्णस्य प्रत्येकं हस्तमानतः । यथोक्तेन विधानेन प्रतिष्ठापूजनादिभिः ॥ २५ ॥
 देवज्ञादिकविभेभ्यो यथावत्प्रतिपादयेत् ॥ २६ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया प्राचि अनुपि यज्ञलोपं वितन्वता । महाबाह्वरमयं ब्रुःखमाप्तमरुतदम् ॥ २७ ॥
 भवन्मूर्तिप्रदानेन भवेयं ज्वरवर्जितः ” । इत्युक्त्वाशिष आदाय विमानन्याश्च दापयेत् ॥ २८ ॥
 मृत्युञ्जयं जपेच्छतं क्षुद्रयातृदशांशतः । सहस्रकलशरीशं स्नापयेन्मौनमुद्रहन् ॥ २९ ॥
 त्रैत्यक्षं त्र्यम्बकाख्यं ततोऽसौ विज्वरो भवेत् ॥ ३० ॥

। इति श्रीमृदसूर्यारुणवादे कर्मविपाके अध्याय सत्स्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । गौडदेशेऽतिविख्यातः क्षत्रियो विनतासुत ॥ १ ॥
 देशेदेशेऽधिकाराढ्यः स्त्रीपुत्रधनसंयुतः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यः खगाधिप ॥ २ ॥
 शालग्रामहिरण्यानि वस्त्रान्नादीनि चाण्डज । अथो भाविबलास्तूत पापं चक्रेऽतिदाहणम् ॥ ३ ॥
 ब्रह्मस्वहरणाख्यन्तु ब्रह्मघातसमं सुत । युनिभावे महाभाग केनचिद्ब्राह्मणेन च ॥ ४ ॥
 धनं घटस्थं निक्षिप्तं तद्गृहे गरुडाग्रज । राजभीत्या गतः सोऽपि विदेशे द्विजसत्तमः ॥ ५ ॥
 क्षत्रियेण ततस्तेनाप्यसहायेन लोभतः । भुक्तं तद्धनमज्ञानास्तवै हि गरुडाग्रज ॥ ६ ॥
 ततो द्विजः समासाद्य धनं याचितवान्स्वकम् । वृद्धभावे खगश्चेष्ट तेन दत्तं न तद्धनम् ॥ ७ ॥
 क्षुधितः स मृतो विप्रो घोरं पापमृषान्वितम् । ब्रह्मघातसमं सूत भाविनोऽर्थस्य गौरवात् ॥ ८ ॥
 ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गाश्च शाश्वतान् ॥ ९ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण जातः सोऽत्र महीतले । केदारदेशे विख्याते पुण्ये चोच्चकुले महान् ॥ १० ॥
 तत्र कृष्णगीरो मतिमान् राजमान्यः प्रियम्बदः । नात्युचो नातिह्रस्वश्च दृढाङ्गः सुन्दराननः ॥ ११ ॥
 शूरो मन्त्री महामानी देवद्विजपरायणः । सेनाधिपो महाप्राज्ञो राजसेवासु तत्परः ॥ १२ ॥
 सन्धिविग्रहसंयुक्तो दाता मन्त्री विशालदृक् । पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः कचिद् ॥ १३ ॥
 क्रोधी दुर्व्यसनेर्युक्तः कचित्कर्मस्य हानिकृत् । ब्रह्मस्वहरणात्पापापत्त्या ब्राह्मणघातनात् ॥ १४ ॥
 स्त्रीपुत्रमुखमप्रापि लभते नैव सर्वतः । उदरे वातजे रोगैः शूलेनापि च संयुतः ॥ १५ ॥
 मन्दाग्निर्जापते तस्य जठरे क्रिमिभिः सदा । सदा चिन्तावृत्तो मृत्वा तथाऽप्राप्तमनोरथः ॥ १६ ॥
 रोगश्लेशादिर्मयुक्तः शत्रुपीडाभिरन्वितः । लग्नाद्वात्पञ्चमे भावे जायास्याने विशेषतः ॥ १७ ॥
 शूद्रदृष्टियुतो वापि सौम्यैश्चापि च संयुतः । लक्ष्मणैरेभिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदामि ते ॥ १८ ॥
 परैः पञ्चमैतैः कार्या ब्राह्मणस्तु हिरण्यपः । लक्ष्मीनागयणश्चापि पलत्रयमितः शुभः ॥ १९ ॥
 यजोहेतिहर्षमन्त्रैः शोऽन्धैरुपचारकैः । गणेशार्कमहेशार्कमिर्माः कार्या हिरण्ययाः ॥ २० ॥

त्रित्रिमासमितैः सम्यक्पूर्ववत्परिपूज्य च । दैवज्ञादिद्विज्ज्ञेभ्यो वै देयाश्च विधिना खग ॥ २१ ॥
 चतुर्विंशतिसाहस्रं गायत्रीं विधिना जपेत् । अष्टाक्षरं महामन्त्रं जपेद्युतसंख्यया ॥ २२ ॥
 अन्यासां देवतानां च मन्त्रांस्त्रिंशत्सहस्रकान् । होमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या विमांश्च भोजयेत् ॥ २३ ॥
 ताम्रपात्रं, शतपलसंमितं घृतपूरितम् । सुवर्णपञ्चसंयुक्तं दद्याद्विमास धीमते ॥ २४ ॥
 ब्रह्मस्वहरणात्पापान्मुच्यते नात्र संशयः । नापयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् ॥ २५ ॥
 न पुत्रमरणं किञ्चिद् रोगभयमुल्लवणम् । नापमृत्युमयं तस्य स सर्वत्र जयी भवेत् ॥ २६ ॥
 एधन्ते सम्पदस्तस्य शतं वर्षाणि जीवति । स सप्तदशकानीह चान्ते सद्गतिमाप्नुयात् ॥ २७ ॥
 नैव करोति यो मोहाहोभाद्वा पापशोधनम् । न सुखं लभते कापि चापि व्याधिसमन्वितः ॥ २८ ॥
 रिष्टेनैव श्रुतिस्तस्येयं त्रयस्त्रिंशाब्दके घृष्टम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २९ ॥
 यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विलोकयेत् ॥ ३० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकसप्तत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । गौडदेशेऽस्ति विख्यातो द्विजश्रेष्ठः पुराऽभवत् ॥ १ ॥
 धर्मशास्त्रक्रियायुक्तो राजमान्यः प्रतापवान् । धनबाहनभोगाढ्यो ग्रामपो विश्रुतो महान् ॥ २ ॥
 सन्धिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता मिषं वदः । दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वापि च शक्तितः ॥ ३ ॥
 विविधानि च गोदानं ब्राह्मणेभ्योऽस्ति शक्तितः । शिवपूजार्तश्चैव स्मृतिथीनां च पूजनम् ॥ ४ ॥
 कृतवाञ्छदया युक्तो भक्ष्यभोज्यानि दत्तवान् । यूनि भावे खगश्रेष्ठ पापमुग्रमुपाजितम् ॥ ५ ॥
 राजाज्ञया गतः सूत राजो दायादकं खग । क्षत्रियं हतवान् द्वाभ्यां सहायाभ्यां समन्वितः ॥ ६ ॥
 छलेन महताऽऽविष्टो भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । ततो यमपुरं प्राप्तो मुक्त्वा तु यमशासनम् ॥ ७ ॥
 तथा पुण्यात्पुण्यफलं धूर्त्यपुण्यावशेषतः । जातोऽत्र पर्वते देशे पुण्ये केदारमण्डले ॥ ८ ॥
 स रक्तवर्णो मतिमान् राजकार्येषु तत्परः । नात्पुञ्जो नातिदीर्घश्च नातिस्थूलशरीरवान् ॥ ९ ॥
 राजमिषो महात्पागी महाभोक्ता मिषं वदः । नैकस्त्रीसंयुतः कामी तथा सर्वजनमिषः ॥ १० ॥
 देशे देशेऽस्ति विख्यातो बहुग्रामाधिपो महान् । राजकार्योपयुग्विद्याकुशलो धनवान् सुखी ॥ ११ ॥
 बहुमित्रजनैर्युक्तो बहुभूतसमन्वितः । शत्रुवोऽपि भयाक्रान्तो भ्रातृणां सुखवर्जितः ॥ १२ ॥
 बाल्ये पितृसुखैर्हीनो मध्ये मालविवर्जितः । हृदस्वभावयुङ् नित्यं तवाऽप्राप्तमनोरथः ॥ १३ ॥
 ईर्ष्यालू राजघाताच्च पापात्सर्वविदूषकः । जनानामपि यकरो बहुशत्रुभयान्वितः ॥ १४ ॥
 स्वकार्यनिरतो नित्यं परकार्यविनाशकः । बहुपुत्रसुखैर्हीनोऽप्येकपुत्रेण संयुतः ॥ १५ ॥
 जन्माद्वात् पञ्चमे क्रूरग्रहयुक्तोऽत्र जन्मनि । गतागतपणैर्युक्तः शंकायात्सर्पसंयुतः ॥ १६ ॥
 लक्ष्मणैरभिरादयस्तस्य प्रापश्चित्तं शृणुष्व वै । पल्लैरष्टमितैः कार्यो बाहुजस्तु हिरण्यमयः ॥ १७ ॥
 गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य विधानेन खगाधिप । कर्मप्रकाशिने भक्त्या देवो वै पूजकाय च ॥ १८ ॥
 लक्ष्मीनारायणः कार्यः पलत्रयमितः शुभः । तथैवोपामहेन्द्रश्च हिरण्येन यथाविधि ॥ १९ ॥
 पौडगैरुपचारैश्च पूजयित्वा विधानतः । मापन्नयमितो वद्विः सूर्यः सौवर्णसंमितः ॥ २० ॥
 ब्राह्मणेभ्यो विधित्तेभ्यो देयाः श्रद्धाविवानतः । इदं सूक्तं जपेत्पश्चात्सहस्रावृत्तितो भृशम् ॥ २१ ॥
 गायत्रीं दशसाहस्रं त्र्यम्बकन्तु तथा जपेत् । उमामहेश्वरादीनां मन्त्रांस्तत्संख्यया जपेत् ॥ २२ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन तिलैर्दद्याच्च दक्षिणाम् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्तर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ २३ ॥

एवं कृतविधेः सूत प्रायश्चित्तं यथोदितम् । नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् ॥ २४ ॥
 पुत्रपौत्राभिवृद्धिश्च संपदो वृद्धिमाप्नुयुः । नैवं करोति यो मोहालोभाद्वा पापशोधनम् ॥ २५ ॥
 न तस्य पुत्रवृद्धिः स्यात् सम्पन्नापि विनश्यति । रिष्टं विंशमिते वर्षे तेनैव मरणं भवेत् ॥ २६ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते तस्य जीवनं समुदाहृतम् । नवाशीतिमिताब्दान्तमन्ते सद्गतिमाप्नुयात् ॥ २७ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं तच्च जन्मशास्त्राद्विलोकयेत् ॥ २८ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विसप्तत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव यामुने देशे पूर्वजन्मनि बाहुजः । राजमान्यः सुखैश्वर्यधनवाहनसंयुतः ॥ १ ॥
 सन्धिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता प्रियंवदः । दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च भक्तितः ॥ २ ॥
 बलान्नशय्यागोभूषामुवर्णानि यथाविधि । कार्तिक्यां पौर्णमास्यां च यमुनायां विशेषतः ॥ ३ ॥
 वीषा दत्ताः खगश्रेष्ठ श्रद्धया घृतपूरिताः । अयो भाविबलात्सुतं कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ४ ॥
 द्विजस्य यज्ञविघ्नं हि कृतवान् दर्पमोहितः । ततो बहुतिथे काले मृतिं प्राप्य यमालये ॥ ५ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यावशेषेण स जातोऽत्र हिमालये ॥ ६ ॥
 गङ्गायाः पूर्वभागे च पुण्यदेशेऽतिविश्रुते । राज्ञां वंशे खगश्रेष्ठ गौरवर्णः प्रतापवान् ॥ ७ ॥
 नात्युच्चो नातिह्रस्वश्च नातिस्थूलो न सूक्ष्मकः । देवद्विजगुरुणाश्च पितुर्भक्तोऽतिबुद्धिमान् ॥ ८ ॥
 बहुभृत्यधनैश्वर्यसुखवाहनसंयुतः । देशेदेशेऽधिकाराढ्यः श्रीमान् भोक्ता प्रियंवदः ॥ ९ ॥
 सन्धिविग्रहसंयुक्तो बहुविद्यासमाश्रयः । गजप्रियो नीतिविच्च सर्वशत्रुनिवर्हणः ॥ १० ॥
 पुत्रमित्रकलत्राद्यैर्युक्तः सर्वजनप्रियः । नैकस्त्रीसंयुतः कामी मातुराज्ञाप्रवर्तकः ॥ ११ ॥
 जन्माङ्गात्पञ्चमे धूने शुभग्रहविलोकिते । यूकस्थे चन्द्रमसि च पितृस्थाने खगाधिप ॥ १२ ॥
 नूरावलोकनयुते स जातो मानवाऽत्र च । पुण्यादिदं तथा पापाङ्गोभी पापरतः कश्चित् ॥ १३ ॥
 यज्ञविघ्नोत्पपापाद्वा बाल्ये पितृमुखोज्झितः । विशिभोऽभूत्पिता तस्य यूनिभावे मृतोऽत्र च ॥ १४ ॥
 पुण्यापवादसंयुक्तस्तथा चिन्तासमन्वितः । शत्रुभीशङ्कया युक्तो गृहचेष्टोऽतिकोपनः ॥ १५ ॥
 मानापमानसाम्यश्च चित्तछेदीः समन्वितः । चित्तस्थिरत्वरहितो गतागतधनैर्युतः ॥ १६ ॥
 लक्षणेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलैस्त्रिभिः कर्मा ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥ १७ ॥
 यजेत्तल्लङ्घ्यैर्मन्त्रैर्गन्धपुष्पोपचारकैः । हिरण्यविधानेन विधिज्ञैर्भ्यश्च शक्तितः ॥ १८ ॥
 प्रदद्याद्दिनतापुत्र पूर्वपापैः प्रमुच्यते । रविर्मापमितो वह्निस्तथा सूर्यश्च वै खग ॥ १९ ॥
 हिरण्यमश्च दातव्यस्तदर्द्धमितिकोऽपि वा । तत्तन्मन्त्राजपेद्भक्त्या ह्ययुतस्य च संख्यया ॥ २० ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या विप्रैश्च भोजयेत् । सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टवधुभिः ॥ २१ ॥
 एवं निष्कृतिमापन्नः सर्वपापानोदिनीम् । नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं कश्चित् ॥ २२ ॥
 सर्वं मनोरथाः पूर्णा भविष्यन्तीह जन्मनि । चतुस्त्रिंशन्मिते वर्षे रिष्टं तस्य न जायते ॥ २३ ॥
 पञ्चषेट्मितेऽन्ते च रिष्टं नैव खगाधिप । द्विसप्ततिमितायुः स्यादन्ते सद्गतिरिष्यते ॥ २४ ॥
 नैवं करोति यो मोहालोभाद्वा पापशोधनम् । चतुर्विधं महारिष्टं भविष्यति न संशयः ॥ २५ ॥
 उदरे वातशूलेन मृतिस्तस्य भवेद्दधुवम् । प्रायश्चित्ते कृते तत्र सर्वरोगैः प्रमुच्यते ॥ २६ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं तच्च तन्मन्त्रास्त्राद्विलोकयेत् ॥ २७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव 'आग्नेवे' सूत देशे गौडाभिषे 'खग । बाहुजो धर्मकर्मादयो बहुद्रव्यसमन्वितः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः । स्वर्णभूषणस्त्राज्ञगवादीनि प्रयत्नतः ॥ २ ॥
 अयो भाविबलात्सूत ब्राह्मणेन तपास्विना । स्थापितं तद्देहं द्रव्यं घटस्थं विनतात्मज ॥ ३ ॥
 व्यतीते बहुकाले तु ब्राह्मणेन महात्मना । याचितं तद्भनं तेन न दत्तं लोभमोहतः ॥ ४ ॥
 तदा तेन महाक्रोधाच्छापो दत्तः सुदारुणः । जन्मजन्मनि ते पापं वंशहानिर्भविष्यति ॥ ५ ॥
 ततोऽसी मृतिमापन्नो ब्राह्मणो विनातात्मज । बाहुजोऽपि मृतस्तत्र कुष्ठेन च दिनान्तरे ॥ ६ ॥
 यमलोकं समासाद्य भुक्त्वा पापफलं तथा । पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ ७ ॥
 हिमालये पुण्यदेशे जातः केदारमण्डले । बाहुजो राजसम्मानी किञ्चिद्विदितसमन्वितः ॥ ८ ॥
 नात्सुञ्चो नातिदीर्घश्च कृशाङ्गो रक्तपाण्डुरः । जनप्रियोऽतिमतिमान्स्थविर्ग्रहसंयुतः ॥ ९ ॥
 पुत्रप्राप्त्युत्सुर्नैर्युक्तो मितदो दीर्घदर्शनः । पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् ॥ १० ॥
 मनोदुःखैः समायुक्तो दीर्घमात्सर्यसंयुतः । गतागतधनैर्युक्तस्तथा प्राप्तमनोरयः ॥ ११ ॥
 बाल्ये सुखसमायुक्तो सुवभावेऽतिहेशमाक् । वार्धके सुखसंयुक्तो मध्ये मध्यसुखान्वितः ॥ १२ ॥
 ब्रह्मस्वरणात्पापस्तच्छापात्तन्मृतेरपि । अपुत्रः पुत्रदुःखार्तो मृतभार्यः कदाचन ॥ १३ ॥
 जन्माङ्गातृष्वग्ने भवि धूने भाग्ये खगाधिप । क्रूरग्रहेण संयुक्तघटे पुण्यस्थिते विधौ ॥ १४ ॥
 जातोऽप्यन्तरिपुच्छेऽदोदात्तसमन्वितः । लक्षणैरेभिरादयस्य प्रायश्चित्तं शृणुष्व तत् ॥ १५ ॥
 पलमात्रेण कर्तव्यो ब्राह्मणस्तु हिरण्यमयः । गन्धपुष्पोपहारेश्च पूज्यो वै भक्तिभावतः ॥ १६ ॥
 कर्मप्रकाशिने सूत देयोऽभ्यर्च्य विधानतः । घृतपूर्णं घटं ताम्रमयं पलशतात्मकम् ॥ १७ ॥
 पलमात्रमुवर्णेन युक्तं पूजासमन्वितम् । दद्यादेदविदे सूत पूर्वपापानुत्तये ॥ १८ ॥
 गायत्रीमष्टाह्वं ज्यम्बकान्तु तथा जपेत् । तथा वै ब्रह्मज्ज्ञानं जपेन्नियमपूर्वकम् ॥ १९ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन तिलैराज्यपरिप्लुतैः । ब्राह्मणान्भोजयेत्तत्र शुभान्वेदविदस्तथा ॥ २० ॥
 पार्थिवान्पूजयेत्पलशमहादेवान्प्रयत्नतः । तद्दशांशेन होतव्यं तद्दशांशेन वै द्विजान् ॥ २१ ॥
 भोजयेद्विधिवद्भक्ष्या दद्याच्च बहुदक्षिणाम् । मदिने तु व्रतं कुर्यान्मद्भक्तो भस्मरायणः ॥ २२ ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विद्वन्धुभिः । एवं कृतविधेः सूत पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २३ ॥
 न तस्य प्राप्तदोषोऽपि न चारिष्टमयं क्वचित् । नापयो व्याघ्रपस्तस्य न वा शत्रुभयं भयं ॥ २४ ॥
 न दारिद्र्यभयं किञ्चिन्न वातजभयं तथा । पुत्रप्रीत्याभिवृद्धिश्च जायते सम्पदेघतं ॥ २५ ॥
 स्त्रीमुखश्च तथाऽऽप्नोति जन्मन्यत्रैव चाण्डल । आगुरारोग्यमैश्वर्यमिब्रवन्नुत्तमाकुलम् ॥ २६ ॥
 दासदासीपशुवहुघोर्त्यैर्धान्यगोधनैः । महिषीछागवर्गश्च सौभाग्यरापि संकुलम् ॥ २७ ॥
 जायते तद्दृष्टं रम्यं स भवेद्वाजबलम् । सुपुत्रवन्धुमान्सोऽपि कीर्तिमाप्नायतेऽचिरात् ॥ २८ ॥
 नैवं करोति यो मोहालोभाद्वा पापशोधनम् । न पुत्रसुखमत्रैव लभते विनतामुत ॥ २९ ॥
 पश्चादार्द्रपर्के रिष्टं स प्राप्नोति चतुर्विधम् । प्रायश्चित्ते कृते त्वायुः कुसप्ततिमितान्दके ॥ ३० ॥
 जन्मादिमरणान्तं च स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्तां स्वभार्या परमा सार्ध्वां सन्त्यज्य दुर्मतिः । प्रमादात्प्राग्भवे गच्छेदन्यस्त्रीं काममोहितः ॥ १ ॥
 सोऽत्र जन्मनि भोः सृत ग्रहणीरोगसंयुतः । जायते म्रियतेऽवश्यं ब्राह्मणीगमनादिह ॥ २ ॥
 तदस्य पापशमनं मया नोक्तं खगाधिप । तस्मिन्वसति तद्विष्ट भविष्यति न संशयः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चसप्तत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतम ॥ १५७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता सूत प्राग्भवे कांस्यहारिणी । सेह जन्मनि पक्षीन्द्र शीर्षरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 दद्यात्पलशतं सूत ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तत्काले शीर्षज्वालगान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय षट्सप्तत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतम ॥ १५७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी ह्यवधीत्पूर्वं मोहादश्वं खगाधिप । सेह जन्मनि पक्षीन्द्र जायते विकृतस्वरा ॥ १ ॥
 सरस्वत्याश्च प्रतिमा सौवर्णी राजतां तथा । दद्याद्वेदविधिज्ञाय तदा स्यात्सुस्वराऽण्डज ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय सप्तसप्तत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतम ॥ १५७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चिन्मोहात्परधृतं हरेत् । नेत्ररोगयुतः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 धृतधेनुप्रदानाच्च विधिना वेदपारगे । मुच्यते नेत्ररोगाच्च जन्मन्यत्र खगाधिप ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टसप्तत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतम ॥ १५७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वकं पतिं परित्यज्य या गच्छेत्पूर्वजन्मनि । परपुंसि महाभाग ग्रहणीरुग्युताऽत्र सा ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्या व्रतं चान्द्रायणं त्विह । वैशाखे माघमासे वा तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनाशीत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतम ॥ १५७९ ॥

अरुण उवाच ।

विप्रवंशे समुत्पन्नो वातरक्ताक्षदर्शनः । उदरे वातजान् रोगान्किञ्चिच्छोषघातनम् ॥ १ ॥
 किञ्चित्क्रोधश्च लोभश्च किञ्चिद्विद्वत्समन्वितः । तस्य प्रिया सदाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
 एकापत्यं भवेत्तस्य जायते मृतपुत्रकः । आदिपुत्रो मृतश्चास्यापत्यं भूयो न जायते ॥ ३ ॥
 येन कर्मविपाकेन सत्यं पश्य भास्कर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि मेधाविन्शूद्रवंशसमुद्भवः । व्यापारकृषिवाणिज्यं ब्रह्मवित्तेन स व्यधात् ॥ ५ ॥
 व्यवहारादिना तद्वै ह्यवर्षपदतन्त्रितः । कालेनैव मृतो विप्रो धनं शूद्रेण वधितम् ॥ ६ ॥
 नापितं ब्रह्मपुत्राय ब्रह्मस्वं च गृहे रियतम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन बहुकालं खगेश्वर ॥ ७ ॥
 पश्चान्मृत्युवशं प्राप्तो नरये रीरवे गतः । ब्रह्मस्वभक्षणान्मुक्तं वर्षाणां च सहस्रकम् ॥ ८ ॥
 पतितो नरये घरे यातनां बहु मुक्तवान् ॥ ९ ॥
 पश्चान्मानुष्यमापन्नो ब्रह्मद्रव्यप्रभावतः । इदं तृतीयं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ १० ॥

निक्षेपहरणाद्वापि मृतपुत्रः प्रजायते । ब्राह्मणस्य विशेषेण ब्रह्मस्वं विपतोऽधिकम् ॥ ११ ॥
ऋणं प्रसह्य वै भुक्तमपि कल्पशताधिकम् । नरके पातयत्येव ब्राह्मणस्य विशेषतः ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पुत्रः प्रजायते । नारीणाञ्च नराणाञ्च निष्कृतिं सौख्यहेतवे ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महापापहरो देवः स वै कामहरः प्रभुः । पूजनीयो महारुद्रः सन्ततिश्रेय इच्छता ॥ १४ ॥
यजुर्वेदमयं देवं यजुर्भिः शतरुद्रजैः । यजन् वै मुच्यते शीघ्रं पापादाकल्पसम्भवात् ॥ १५ ॥
रुद्रैकादशनीभिस्तु रुद्रैकादशकेन वा । जप्तेन तोषयेदेनं रुद्रमेकादशात्मकम् ॥ १६ ॥
तद्दशांशेन होतव्यं द्रव्यं श्रद्धासमन्वितम् । विधिवज्जुहुयाद्द्वौ तिलैस्त्रिमधुराप्लवैः ॥ १७ ॥
हरितालिपलाशान्धत्यसमिधो हवे हुनेत् । प्रतिकुद्रं प्रदातव्यं गोधुग्मं रक्षानन्वितम् ॥ १८ ॥
केयूरकुण्डलाकल्पा मन्त्रपुस्तकमण्डलः । प्रतिकुद्रं शतं विमान् भोजयेत्सुसमाहितः ॥ १९ ॥
निष्कं दद्यात्सुवर्णस्य दद्याद्वा मुख्यदक्षिणाम् । एवं रुद्रविधिं कृत्वा त्रिविधं नाशयेदधम् ॥ २० ॥
इतिहासपुराणोक्तसूक्तानि विविधानि च । शृणुयाद्विधिवत्तार्क्ष्यं सभार्यः प्रीतिमावहन् ॥ २१ ॥
देवार्थितुमर्त्यानामृषीणाञ्च महीक्षिताम् । देवदानवगन्धर्वपिशाचोरगरक्षसाम् ॥ २२ ॥
सर्वेषां जीवजातीनामुत्पत्तिं शृणुयादपि । ऋषीणामृषिपत्नीनां वंशान्सर्वानुदीरितान् ॥ २३ ॥
एवं स त्रिविधात्पापान्मुच्यतेऽपत्यदुःखदात् । गुरुदेवादिजान्स्तम्भक् श्रद्धया समुपाचरेत् ॥ २४ ॥
एवं कृतविधिः सूत हरिवंशश्रुतार्थवान् । वाचकोपारि सन्तुष्टो भूमिद्रविणवासकैः ॥ २५ ॥
मुद्राकर्णाकृतवरां गां दत्त्वा च पयस्विनीम् । भूमिद्रविणवासाद्यैस्तोषयेदन्यद्ब्राह्मणान् ॥ २६ ॥
निष्कृतिं चैव कृत्वा तु सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ २७ ॥
जन्मक्रमेण जायन्ते ह्युत्पन्नकृतनिष्कृतेः । दुष्टरुक्चानपत्यश्च प्रमेहार्ताऽप्यकिञ्चनः ॥ २८ ॥
कुनखी दबुलः पाण्डुरोगी जन्मक्रमाद्भवेत् । जलाग्निभीतिश्चोराश्च राज्ञो वित्तव्ययाधिकम् ॥ २९ ॥
लकुटप्रावशस्त्रार्थजयन्ते व्रणजार्तयः ॥ ३० ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽशीत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १८० ॥

- श्रीसूर्य उवाच ।

अयं पूर्वदिने सूत प्राप्य भूमिं इमशनजाम् । मृतमेतं समालोक्य रात्रौ गत्वा ह्यतन्द्रितः ॥ १ ॥
पूजयित्वा चित्तां तस्य बलिमष्टविधं सजेत् । स्नानं कृत्वा मृदालम्भैर्यन्त्रैर्लक्षोद्भवेस्तया ॥ २ ॥
शतच्छिद्रघटं प्राप्य नानातीर्थोद्भवेर्जलेः । दीपमालादिने वापि प्रयोगं विधिना चरेत् ॥ ३ ॥
हरिवंशं ततः पश्चाच्छृणुयाद्विधिपूर्वकम् । दद्याद्भुजेभ्यो विधिना नानाभक्ष्यफलानि च ॥ ४ ॥
स्वेच्छया भोजनं तेभ्यो दद्यादोपापनुचये । प्रयोगेज्जेन नार्यत्र बन्ध्या याति सपुत्रताम् ॥ ५ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वाशीत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसी वैश्यो ह्यत्र जन्मनि बाहुजः । देवद्रव्यापहरणात्प्रागत्राक्षिमपीडनम् ॥ १ ॥
विशद्वर्षे व्यतीते तु नेत्रभङ्गः प्रजायते । तद्रक्षार्थमहं बन्धे दानं पापहरं परम् ॥ २ ॥
कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य मुराधिपम् । गन्धैः पुष्पैः समभ्यर्च्य दीपा देयाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वाशीत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ शूद्रश्चेक्रे मुष्कनिकुट्टनम् । वृषभस्य महाभाग स्वार्थसाधनतत्परः ॥ १ ॥
तेन कर्माजितेनात्र पंडश्चैवापवर्णजः । गवा पालनजात् पुण्यात् प्रागत्र सुखसंयुतः ॥ २ ॥
गोपीडनान्महापापात्तस्य नैवात्र निष्कृतिः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायचतुशीत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतम ॥ १५८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता पूर्वं मोहात्परधृतं हरेत् । साऽत्र जन्मनि रोगेण नैत्रोत्थेन प्रपीडयते ॥ १ ॥
कुरुभेन्नादितीर्थेषु धृतधेनुप्रदानतः । मुच्यते सा महारोगान्नेत्रजान्नात्र सशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायचतुशीत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतम ॥ १५८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीमवधीत्पूर्वं भवे यो वै नराधिरः । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णगुल्मयुतो भवेत् ॥ १ ॥
स्वर्णशूर्पा रोम्परचुरा घण्टाभरणभूषिताम् । सूक्ष्मकम्बलयुक्ताश्च दद्याद्देवदेवे सुत ॥ २ ॥
कृष्णगुल्मोद्भवा पीडा नरश्चात्र न पश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय पचाशीत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतम ॥ १५८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे याऽभवत्काचित् स्पर्णकारा खगाधिप । स्वधर्मनिरता सर्वदानधर्मपरायणा ॥ १ ॥
तद्गृहे धान्यपराशि तु चङ्गती गौ समागता । ताडिता कुक्षिभागे तु लघुदेन भृशं सुत ॥ २ ॥
तत्ताडनान्महादुःख प्राप्ता गर्भातिभारतः । मृता च तेन दुःखेन गर्भपातसमन्विता ॥ ३ ॥
तेन कर्मविपाकेन सम्प्राप्योचितशासनम् । पुनः शूद्राऽभवच्चैव गौरवर्णा शुभानना ॥ ४ ॥
धनभृत्याश्वभोगाघीर्नानाविभवसयुता । पुत्रसन्ततिहीना सा प्राग्गोघातादिपापतः ॥ ५ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविनाशनम् । कुर्याद्वापीमरण्ये तु देशे लोकाकुले तथा ॥ ६ ॥
मार्गे तु धर्मतो यत्नात्प्रतिष्ठा कारयेद् बुधः । सस्थाप्य च शिवा तत्र विधिना विनतासुत ॥ ७ ॥
होमयेच्च ततस्तत्र तिलानाज्ययुतानिह । भोजयेद् ब्राह्मणान्भक्त्या शिवपूजनतत्परान् ॥ ८ ॥
दद्यात्तथैव कपिला सर्वपापप्रणाशिनीम् । प्रायश्चित्तमिदं सूत पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ ९ ॥
नैव या कुरुते श्रुत्वा तस्याः सन्ततिवर्जनम् ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय षडशीत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतम ॥ १५८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चित्प्राग्भवे सूत दुग्ध हरति मानवः । तत्काले पापवशतो बहूमृत्री प्रजायते ॥ १ ॥
दुग्धधेनुप्रदानाच्च विधिना त्वत्र जन्मनि । बहूमृत्नान्महारोगान्मुच्यते गरुडाग्रज ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय सप्ताशीत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतम ॥ १५८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुग्धं हरति या नारी कयाऽऽत्नापमोहिता । पूर्वजन्मनि साऽत्रैव बहूमृत्रजान्कुला ॥ १ ॥

दुग्धधेनुः प्रदातव्या वेदवेदाङ्गपारगे । विधिना काश्यपेयात्र न पश्येद्दुग्धमुत्रताम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाष्टित्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्वातयेत्सुत महिषीं नवयीवनाम् । प्राग्भवे नियतं सूत कृष्णगुल्मैः स वाध्यते ॥ १ ॥
स नरो रत्नदानेन विधिना गरुडाग्रज । नाशयेत्कृष्णगुल्मोत्थां पीडामत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
अथवा महिषीदानादिप्राय विधिनाऽण्डज । महिषीपापजादोगात्सुखी भवति मानवः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनवयुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कुर्यात्पापलोभेन पूर्वं मुष्कनिकुट्टनम् । ब्रह्मपुत्रस्य पण्डः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
ज्ञानाज्ञानकृते वापि निष्कृतिर्नात्र विद्यते । भ्रमत्रातात्महापापात्पदः स्याद्बहुजन्ममु ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुवादे कर्मविपाके अध्यायो नवयुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव फलहृत्काचित्प्रमदा विनतासुत । पूर्वजन्मनि पुण्याऽपि बहुदानरता सती ॥ १ ॥
इह सा क्षत्रिया जाता प्रागपि क्षत्रियाऽण्डज । इह पुत्रविहीना सा फलहृत्पापजाद् दृढात् ॥ २ ॥
फलानां बहुदानाच्च चातुर्मास्येऽत्र नित्यशः । भोजनन्तु तदा पश्चात्कारयेत्स्वेष्टया द्विजान् ॥ ३ ॥
मायश्चित्तं परं तस्मात्फलहृत्पापनाशनम् । अमायां नारिकेलानि देयानि खल्व अक्षितः ॥ ४ ॥
एवं हि सुतवृद्धिः स्याज्जीवनं चाब्दसप्ततिम् ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुवादे कर्मविपाके अध्याय एकवयुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिदारी पुमांश्च पूर्वं जन्मन्यत्र स्वगेश्वर । जायते भेदसा युक्तस्तदुःखेन प्रपीडितः ॥ १ ॥
कार्तिक्यामय वैशाख्यां दधिधेनुप्रदानतः । तस्माद्रोगाद्विमुच्येत तत्काले गरुडाग्रज ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विवयुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीं धातयेन्नारी प्राग्भवे विनतासुत । अत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णगुल्मेन पीड्यते ॥ १ ॥
दयात्सामरणां सूत महिषीं यमदैवताम् । युगकम्बलसञ्छतां विधिना नवयीवनाम् ॥ २ ॥
सा मुच्यते महापापान्महिषीवधजात्सुत । दानेन तेन वै सूत कृष्णगुल्मं न पश्यति ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुवादे कर्मविपाके अध्यायत्रित्वयुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेधात्प्राग्वृषभानां च नासाग्रस्य खगाधिप । नासाङ्गेऽत्र तस्यास्ति घृनि भावे विनिश्चयात् ॥ १ ॥
नास्ति तत्रिष्कृतिः कापि दक्षैर्दानगतेरापि ॥ २ ॥

इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुवादे कर्मविपाके अध्यायचतुर्वयुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महाभागश्चारणोऽतिप्रियंवदः । कवित्वशक्तिनिरतो बहुचारणसंयुतः ॥ १ ॥
 प्रेरितो दैवयोगेन गतो राजाश्रयं प्रति । तत्र वै निरतः सोऽथ चिरकालमुपस्थितः ॥ २ ॥
 अथ तत्र महावादे कवीनां हि खगेश्वर । महाघोरममृशुद्धं राजद्वारे भयप्रदम् ॥ ३ ॥
 स चारणो महाक्रोधात्कृतवानात्मघातनम् । परपक्षे कृते सूत स्वशरीरमयात्यजत् ॥ ४ ॥
 तेन कर्मविपाकेन महाचौर्येण चाण्डज । भुक्त्वा स्वर्गफलं पुण्यादात्मघातात्परिच्युतः ॥ ५ ॥
 महाभूमिशुजां वंशे म्लेच्छानां चाजनि स्वयम् । सिन्धोः पश्चिमभागेऽत्र शतयोजनसम्मिते ॥ ६ ॥
 देशे कर्कटगे जीवे लग्नस्ये चन्द्रसंयुते । गौराङ्गः पृथुलो धूर्तः सर्वविद्याविशारदः ॥ ७ ॥
 सुखैश्वर्यसमाक्रान्तो धनबाहनभोगभाक् । शूरः सुविद्योऽतिकूरो बहुपालनतत्परः ॥ ८ ॥
 पापाहोभरतः क्रोधी नानाभैरवशासनः । रिष्टं पष्टिमिते पञ्चहीने वर्षे खगाधिप ॥ ९ ॥
 महाकालनरादानात् सुवर्णस्य खगाधिप । सर्ववित्तपडंशेन महारिष्टहरं परम् ॥ १० ॥
 पञ्चाशीतिमितायुः स्याद्वत्ते कालनरेऽण्डज । प्रायश्चित्तेऽकृते त्वत्र रिष्टं स्मात्प्रोक्तवत्सरे ॥ ११ ॥
 कालशेषेण रिष्टेन तत्क्षणं मरणं स्मृतम् । महाघोराहवे सूत चात्मघातादिदं फलम् ॥ १२ ॥
 चिह्नं तत्र प्रवक्ष्यामि ह्यात्मघातसमुद्भवम् । हृदि स्थलं शुभं पुत्र पडंशुलमितं शुभम् ॥ १३ ॥
 इति श्रीधृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चनवत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिप्रहरणाग्नारी प्राग्भवे त्वत्र जन्मनि । मेदसा पीडयते सा तु विनतानन्दवर्धन ॥ १ ॥
 दधिधेनुप्रदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । मुच्यतेऽत्र महारोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीधृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षण्णवत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरुक्षीं निहते पूर्वभवे च गरुडाग्रज । अत्र जन्मनि नेत्रेषु कातरत्वं प्रजायते ॥ १ ॥
 रत्नधेनुमहादानाद्विधिना ब्राह्मणाय च । न पश्यत्यक्षिजं रोगं कातरत्वं हि काश्यप ॥ २ ॥
 इति श्रीधृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तनवत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे सुमुखी काचिद्रता देवालयेऽण्डज । दीपा धातुमयास्तत्र चान्यदत्ता हतास्तथा ॥ १ ॥
 सा तद्दानान्महाभाग धनपुत्रसमन्विता । चन्द्रग्रहे महादानात्प्राक्कृतात्तु खगाधिप ॥ २ ॥
 तेन कर्मफलेनात्र चक्षुःपीडाऽतिदारुणा । त्रिदोषैर्द्विषिता चात्र युवभावे खगेश्वर ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दीपहस्तापशोधनम् । दीपा देया धृतेनात्र पूजयित्वा सुवर्णजाः ॥ ४ ॥
 द्विसुवर्णमिता भव्याः सम्पूज्याय महेश्वरम् । गन्धपुष्पैस्तथा दीपैर्मह्यैर्भोज्यैः प्रयत्नतः ॥ ५ ॥
 दद्याद्विजम्बो बहुशस्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

इति श्रीधृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टनवत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टगन्धियुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । मधुहारी च यः पूर्वं प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥

मधुघेनुप्रदानाद्वा ब्राह्मणाय खगाधिप । द्रुष्टगन्धिकादोषान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवनवत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरुं घातयेत्पूर्वं या नारी गरुडाग्रज । कातराक्षी प्रजायेत चक्षुरोगात् खगाधिप ॥ १ ॥
घेनुं रत्नमयीं दद्यात्समुषणीं विधानतः । न पश्यत्यक्षिरोगं सा तदत्तेन महादृढम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः प्राजन्मन्यभूत्कश्चिन्नरो गजक्रियान्वितः । नानाबाह्वनभोगाढ्यो दानात्सर्वमिदं सुत ॥ १ ॥
सप्तजन्मन्यसौ पण्डो भविष्यति खगेश्वर ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकोत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६०१ ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नः शौर्योदार्ययशोधनी । राजमानविरोधी च नानासौख्यरतः सदा ॥ १ ॥
किञ्चिद्वातादिना पीडा जायते तस्य चोदरे । वातरक्तादि शिरसि जायते पक्षसंख्यया ॥ २ ॥
तस्य भार्या शुभाचारा मुख्या गुणशालिनी । प्रियमत्किरता नित्यं दानदाक्षिण्यवर्तिनी ॥ ३ ॥
एकपुत्रप्रसूतिश्चाप्यन्यपुत्रशुभागता । पश्चात्पुष्पं गतं शान्तिमपत्यं नैव जायते ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन पापं शाम्यति तत्स्त्रियाः । विधानं च दितार्याय सत्यं ब्रूहि दिवाकर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णोत्तरे जातो घनुःकांस्यादिकारकः । ब्राह्मणो मित्रतां यातो बहुद्रव्यसमाकुलः ॥ ६ ॥
क्रयविक्रयकर्ता स विप्रद्रव्येण वर्धितः । कालेन महता वस्तु स विप्रो निधनं गतः ॥ ७ ॥
शुक्तं सर्वं धनं तेन न ह्य किञ्चित्समर्पितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन वंशवृद्धिविनाशनम् ॥ ८ ॥
तेन कर्मविपाकेन नानासन्ततिनाशनम् । ये चैतस्य सुताः पुत्राः स जातो ब्राह्मणः स्वयम् ॥ ९ ॥
इदं चतुर्थं वै जन्म ब्रह्मवंशतमुद्रवम् । भार्या दुःखकरी ह्येवं पुत्रहीना खगाधिप ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

मायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवेश सन्ततेः सौख्यहेतवे ॥ ११ ॥
श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मस्वं विपतुल्यं हि पुत्रपौत्रादिनाशनम् । विपणिकोऽपि म्रियते ब्रह्मस्वं कुलभक्षकम् ॥ १२ ॥
तस्य सन्ततिवृद्धयर्थं कारयेन्निष्कृतिं शुभाम् । सुशुभे भूमदेशे ह्य गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥
कुर्यादष्टदलं पद्मं राजतं शुक्रतण्डुलैः । तन्मध्ये स्थापयेत्कुम्भमग्रणं शुभलक्षणम् ॥ १४ ॥
शुशीतसलिलैः पूर्णं सरत्नौषधिपल्लवम् । नानाफलाक्षतोपेतं पूर्णपात्रोपशोभितम् ॥ १५ ॥
तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वैणवं वर्तुलाकृति । सप्तधान्यफलोपेतं वस्त्रस्त्रचन्दनान्वितम् ॥ १६ ॥
तन्मध्ये स्थापयेद्बुद्धमूर्तिं निष्कृष्टयात्मिकाम् । सुवर्णस्य विशुद्धाश्च दद्याद्दे वेदवादिने ॥ १७ ॥
प्रतिष्ठां पूजनं कृत्वा ततो गां वै सवत्सकाम् । शतमष्टोत्तरं विप्रान्द्रोणाः ससैव निर्मिताः ॥ १८ ॥
जातोपुष्पैः शुभैश्चैव लक्षपूजां शिवोपरि । सङ्कष्टान्मोचयेद्देवैर्दम्पती परिधापयेत् ॥ १९ ॥
एवं कृतविधेः सत निश्चला सन्ततिर्भवेत् ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वापुत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता मोहात्प्राग्भवे माक्षिक हरेत् । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र दुर्गन्धाढ्या प्रजायते ॥ १ ॥
मधुषेनुप्रदानाच्च व्यतीपातादिपर्वसु । दुर्गन्धरोगात्सतत मुच्यतेऽत्र खगाधिप ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षडुत्तरषट्शताधिकसहस्रतम ॥ १६०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पण्डस्तु राजसम्मानी चेह जन्मनि चाण्डज । महादुष्टशयान्मुक्तो बध्वन्धनतत्परः ॥ १ ॥
प्राक्कृतास्तु महादानात्सुखैश्वर्यधनान्वितः । महामानी महावृत्तः पण्डोऽगम्यातिसेवनात् ॥ २ ॥
नात्र जन्मनि भोः सूत प्रायश्चित्त मयोदितम् । अगम्यागमन पाप प्रायश्चित्तविवर्जितम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षडुत्तरषट्शताधिकसहस्रतम ॥ १६०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मग्री सा मया प्रोक्ता या पूर्वं घातयेद्विजम् । सर्वं विचेष्टितं यस्माच्छृणु चात्र खगाधिप ॥ १ ॥
अनया द्रव्यलोभेन सपत्न्या प्रातितः सुतः । प्राग्भवे विपदानेन कुमारो दोषवर्जितः ॥ २ ॥
तस्याः क्षिप्रं महादुष्टा बाल्ये कुष्ठान्विता सुत । अचिराज्जायते खर्जुः पितृगेहे स्थिताऽण्डज ॥ ३ ॥
महादोषवती पापाज्जाताऽत्र घवनी खशे । भविष्यति महारिष्टमग्निदाहेन चाण्डज ॥ ४ ॥
चतुर्विंशन्मिते वर्षे मरणं कीर्तितं ध्रुवम् ॥ ५ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षडुत्तरषट्शताधिकसहस्रतम ॥ १६०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वराह यो नरो हन्यात्प्राग्भवे विनतासुत । जायते दन्तुरः सोऽपि काले तत्पापचिह्नितः ॥ १ ॥
घृतकुम्भं ययाशक्ति दद्याद्विप्राय धीमते । सुवर्णसहितं तेन तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षडुत्तरषट्शताधिकसहस्रतम ॥ १६०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्प्राग्भवे सूत शुङ्घं मोहान्नराधमः । शुल्मोदरेण रोगेण सोऽत्र जन्मनि पीडयते ॥ १ ॥
शुङ्घेनुप्रदानाच्च ब्राह्मणाय च धीमते । शुल्मोदरसमुद्धृता पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तोत्तरषट्शताधिकसहस्रतम ॥ १६०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अयो काचित् सती नारी कर्मिष्ठा प्रियवादिनी । स्वामिना प्रेरिता पूर्वं शत्रोर्दण्ड तया गृहम् ॥ १ ॥
तदाहाच्च महाभाग दग्ध सर्वं पुरं तदा । मृता सा यमराजस्य नियोगान्नरक गता ॥ २ ॥
मुक्त्वा फलानि वै तत्र पुण्यपापोद्भवानि हि । सा शूद्री यमुनातीरे जाताऽत्र पतिसेवया ॥ ३ ॥
कुष्ठरोगयुता बाल्ये निष्कृतिं पापनाशिनीम् । वक्ष्यामि वृषभं दद्यात्सर्वोपस्करसमुत्तमम् ॥ ४ ॥
कुष्ठरोगात्ममुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षडुत्तरषट्शताधिकसहस्रतम ॥ १६०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मागागीदृमाह्वणः पश्चित्कृषिकर्मरतस्सदा । पूजकभ्रातियीना च भिक्षुकाणाञ्च यत्नतः ॥ १ ॥

तद्गृहे, वृष, उन्मत्तस्तीक्ष्णशृङ्गे भयानकः । तेन तद्वृषभस्यापि प्राग्भवे विनत्तासुत ॥ २ ॥
 छित्त्वा नासाग्रमुष्कौ तु कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्र जन्मनि तद्वृत्त्वा फलं पापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
 जातोऽत्र यवनः सिन्धुमण्डले पर्वताश्रिते । पण्डस्तु तेन पापेन स च तत्र खगाधिप ॥ ४ ॥
 धर्मात्पूर्वकृतास्तोऽपि सुवैश्वर्यधनान्वितः । दृढार्जितस्य पापस्य प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥
 पूजनादतिथीनां च भविष्याति च तद्गतिः । तीर्थाश्रयेऽत्र जनुषि मृत्युस्त्वस्य प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥
 आयुः पष्टिमितान्दान्तं रिष्टं पञ्चाशदब्दकं ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवोत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्या पुरा नारी वराहं गरुडाग्रज । इन्दुरा सा भवेच्चैह सत्काले घातसम्भवे ॥ १ ॥
 तान्नकुम्भं सुवर्णाढ्यं घृतपूर्णं सदक्षिणम् । तद्दोषशमनायैव दद्याच्छस्या विधानतः ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो दशोत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तैलहारी तु यः कश्चिद्भवेद्धोभात्पुराभवे । कण्डूरोगेण सततं पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 स कुर्यात्तैलदानञ्च ब्राह्मणाय खगाधिप । कण्डूरोगप्रशमनं दद्यात्तैलचट्प्रपात् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो एकादशोत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्छुभानना पूर्वभवे चारणवल्लभा । भर्तृत्यक्ताधिभिन्ना सा महारोपवती भवेत् ॥ १ ॥
 तया महोपधैर्दिवैः पत्युः पुंस्त्वं विनाशितम् । तेन पापप्रभावेण जातोऽत्रायं नपुंसकः ॥ २ ॥
 धूर्तः पापरो द्रष्टुः सर्वधर्मविवर्जितः । रोगयुक्तोऽतिदुःखोऽन्तः शुभां लभते गतिम् ॥ ३ ॥
 बहुजन्मस्वसौ पापान्मुक्तो वै भविताण्डज ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वादशोत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वभक्ष्यार्थं महाभाग यो हन्याद्यायुवाहनम् । इह जन्मनि पण्डः स्पाशत्र कार्या विचारणा ॥ १ ॥
 न तस्य निष्कृतिः प्रोक्ता जन्मनाह खगाधिप । स्वशरीराविवृद्धयर्थं येन भुक्तो मृगः पुरा ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायषष्ठयोर्द्वादशोत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहाद् शुटं हरति कस्माच्चित् । गुल्मोदरेण रोगेण पीडयते सेद जन्मनि ॥ १ ॥
 गङ्गायां हि महाभाग शुद्धयेतुमदानतः । तत्र स्नानान्महापुण्याच्चस्माद्रोगात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायसप्तयोर्द्वादशोत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्देशोऽभवत्पूर्वभवे नेपालविश्रुते । बहुमित्रमुत्तराख्यो हठी व्यसनसंयुतः ॥ १ ॥
 आराधनान्तु कृतवान्देव्या यः पूर्वजन्मनि । स्वास्त्रियं च मूर्ख्यं च परित्यज्य शुभाननाग ॥ २ ॥
 अन्यस्त्रियं वा अग्रमद्वयमिचारपरो दृढः । स तेन कर्मणा युक्तो गतो धर्मपुरं प्रति ॥ ३ ॥

शुभाशुभानि वै भुक्त्वा फलानीह महीतले । जातो भव्यो महाज्ञानी महाविभवसंयुतः ॥ ४ ॥
 देशे देशेऽतिविरूपातो घृणी धीमान्महायशः । स्वस्त्रीत्यागान्महापापाज्जायते स्त्रीविवर्जितः ॥ ५ ॥
 निष्कृतिं च वदामीह स्त्रीप्राप्तिमुखकारिणीम् । पार्वतीप्रतिमां कृत्वा हैमिकां कार्यकारिणीम् ॥ ६ ॥
 पलपञ्चमितां लेख्यां रत्नैर्माल्यैरलंकृताम् । दद्याद्देदविधिज्ञाय सत्कुलीनाय चार्थिने ॥ ७ ॥
 प्रजापतिं तथा दद्याद्वाजतं त्रिपलात्मकम् । ब्रह्मदेवतमन्त्रेण गृह्णाति स महाद्विजः ॥ ८ ॥
 पञ्चादष्टाक्षरं मन्त्रं सहस्रं पापशोधनम् । जपेद्दशसहस्रं तु सूर्यमन्त्रं महाबलम् ॥ ९ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन तद्दशांशेन तर्पयेत् । एवं यः कुरुते सूत सर्वपापविनाशनम् ॥ १० ॥
 प्रायश्चित्तं परं तत्र तस्मात्पापात्ममुच्यते । नैवं करोति यो मोहाज्जडधीर्देवघातितः ॥ ११ ॥
 स्त्रीमुखं लभते नैव रिष्टे पण्डेदकेऽन्दके । प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं चान्दसप्ततिम् ॥ १२ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चदशोत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नृपं विना प्राग्यो हन्यान्मृगं हि विनतासुत । पण्डः स्यादत्र जनुपि तत्काले मृगघातजे ॥ १ ॥
 पापनाशकरीं तस्य निष्कृतिं वक्ष्यहं सुत । दद्यादुष्टं नवं तत्र स्वर्णनिष्कयुतं शुभम् ॥ २ ॥
 सहास्रं सार्लिकारं पूजयित्वा विधानतः । वेदज्ञाय महाबाहो नानाशास्त्रविधानतः ॥ ३ ॥
 नाशमेव्यति खंजत्वं दानस्यास्य प्रभावतः ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षोडशोत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत परतैलापहारिणी । सेह जन्मनि पक्षीन्द्र कण्डूरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 यथाशक्तिसुवर्णाढ्यात् तैलदानादिशेषतः । सा मोक्षयते महाभाग कण्डूरोगात्स्वगाधिप ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तदशोत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजमचारी वै कश्चिच्चारुणः पूर्वजन्मनि । भ्रम्यमूर्तेर्हृदो धीरः शिवपूजनतत्परः ॥ १ ॥
 राजपत्न्या महाबाहो रतिं चक्रे ह्यधर्मतः । गर्भं दधार वै राज्ञी भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ २ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा यमलोके स्वगाधिप । शिवपूजनजात्युण्यात्सोऽत्र जातो हि पादजः ॥ ३ ॥
 देशे जाङ्गलजे पण्डः सर्वधर्मबहिष्कृतः । शिवपूजारीतो यस्मात्प्रागत्र धनभोगभाक् ॥ ४ ॥
 स्त्रीपुत्रमुखहीनोऽत्र प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टादशोत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भाद्यां बहवां या वै हन्यात्पूर्वभवेऽण्डज । गर्भपातनदुःखार्तां स्वप्नाऽपि स्यात्तदेनसः ॥ १ ॥
 तत्पापनाशनं सूत शृणु बक्ष्यामि तत्त्वतः । दद्याद्विप्राय तुरगं युवानं भूपणान्वितम् ॥ २ ॥
 स्वर्णनिष्कयुतं चात्र पूर्वपापात्ममुच्यते । न पश्यति च गर्भोत्थां पीडामत्रैव जन्मनि ॥ ३ ॥
 दानप्रभावात्पक्षीन्द्र स्वधत्वं नाप्नुयादिह ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनविंशत्युत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६१९ ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुले संमुत्पन्नो दानदाक्षिण्यतत्परः । मेहादिपीडितोऽन्यथं कृशाङ्गः पाण्डुरद्युतिः ॥ १ ॥
 ऊर्ध्ववातादिना पीडा बाल्ये स्याद् ग्रहणीगदः । तस्य भार्या सदाचारा विनीता भर्तृभक्तितः ॥ २ ॥
 रक्तस्त्रावादिना पीडा जायते चोदरानिलः । गर्भश्च तस्या उदरे पिधानं प्रकरोति हि ॥ ३ ॥
 द्वित्रैश्च पञ्चभिर्मसैश्चतुर्भिः सप्तभिस्तथा । केन कर्मविपाकेन गर्भो न स्थिरतां व्रजेत् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्या विचेष्टितम् । व्यभिचारमयाद्यापि तया गर्भश्च पातितः ॥ ५ ॥
 अतिकष्टाद्देनतेय गर्भपातकृतागसः । अपरश्च कृतं कर्म व्यभिचार इतस्ततः ॥ ६ ॥
 नानाद्रव्यापहरणं कुलदावाक्यलङ्घनात् । चौर्यवृत्त्या च तद्भर्त्रा दस्युसङ्गाच्च वै बहु ॥ ७ ॥
 बहुवारं हि यद्रव्यं हतं तस्करबुद्धिना । भुक्तं ताभ्यां वैनतेय ब्रह्मस्य तत्र जन्मनि ॥ ८ ॥
 कालेन तद्धनं भुत्वा पीडितौ दारुणैर्ग्रहेः । यातना बहुधा प्राप्ताः पञ्चात्मानुपतां गतौ ॥ ९ ॥
 किञ्चित्पुण्यप्रभावेण पापस्यास्य क्षयो भवेत् । निष्कृतिं तां वदामीह येन गर्भः स्थिरो भवेत् ॥ १० ॥
 पूर्वजन्मनि या नारी नानागर्भान् हिनस्ति वै साञ्जयमिह संतप्ता पापाह्नि निष्कृतिं चरेत् ॥ ११ ॥
 नारी नियमसंवीता ध्रुवं स्याद् व्रतकांक्षिणी । सौम्यायनं समासाय मासे पक्षे शुभेऽहनि ॥ १२ ॥
 तस्य पापस्य शान्त्यर्थं नानाव्रतमुपाचरेत् । पयः खन्तीं शान्तां वा सुरभिं शुभलक्षणाम् ॥ १३ ॥
 गृह्णीयात् विधिवत् पूजयेच्चां समाहिता । इष्टतद्यवसैः पानैर्भक्ष्यैः कण्डूयनैरपि ॥ १४ ॥
 रुचिरैश्चैव गोष्ठानैः सा तां परिचरेत्सदा । रात्रौ दीपावलीभिश्च गन्धमालाचन्दनादिभिः ॥ १५ ॥
 सुगीतमङ्गलध्वानैस्तदधःशाधिनी भुवि । प्राणयात्रां प्रकुर्वीत तस्यास्तु पयसाऽहनि ॥ १६ ॥
 तस्यास्तु पञ्चगव्यानि ययान्यायं समश्नती । एवंव्रतपरा नारी मासिमासि तु संयता ॥ १७ ॥
 तस्या धेनोः सवत्साया इष्टं समभिकाङ्क्षिणी । व्रतान्ते द्विजमाकार्यं समस्तगुणशालिनम् ॥ १८ ॥
 अभ्यर्च्य पूजयेद्भक्त्या बलवान्विभूषणैः । सम्पगभ्यर्च्य तां धेनुं मानयन्ती स्तननययम् ॥ १९ ॥
 कृत्वा च विधिवत्सर्वं तां दद्यादितिभाषिणी ॥ २० ॥

मन्त्रः ।

“ सुवर्णं शुद्धमाग्नेयं मापपोऽशसंमितम् । ददेऽहं गां सवत्साश्च सर्वपापापनुत्तये ॥ २१ ॥
 पञ्चमया कुलटावृत्त्या नाना गर्भा विधातिताः । नानाभेदैः पातिताश्च गर्भा वै बहवो भुवि ॥ २२ ॥
 कर्मभिस्तैश्च सम्प्राप्तं गर्भपाताख्यद्रूपणम् । एनसस्तस्य नाशाय सवत्सां गां ददे प्रभो ॥ २३ ॥
 इह जन्मनि बन्ध्यात्वं नाशमेतु समन्ततः । दानेनानेन सुरभेर्गोपालः प्रीयतां मम ॥ २४ ॥
 भवेच्च त्वत्प्रसादेन गर्भो मे सुभगा यतः ” ॥ २५ ॥

पञ्चमस्त्विति तां धेनुं समादाय सदक्षिणाम् । हिरण्यं रजतं ताम्रं विविधानि फलानि च ॥ २६ ॥
 दापयेद्द्विजसुखाय भूरिद्रविणदानतः । भोजयेच्च जतं विप्रात्रानात्रैः सज्जपायसैः ॥ २७ ॥
 एवं कृतविधिः सूत नारी स्याद्दुःखनाशिनी । बन्ध्यात्वान्मुच्यते सूत पुत्रप्राप्त्यर्थशस्विनी ॥ २८ ॥

इति श्रीहृदयसर्पाखण्डे कर्मविपाके अध्यायो विंशत्युत्तरपञ्चादशताधिकसहस्रतमः ॥ १६२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चिन्नुरागं घातयेन्नरः । वक्रकण्ठेन रोगेण पीडितोऽत्र प्रजापते ॥ १ ॥

स्वर्णाश्वदानाद्विधिवत्सर्वापस्करसंयुतात् । वक्रकण्ठसमुद्भूतां पीडां नाप्नोति मानवः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय एकविंशत्युत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृगालघाती पुरुषः प्राग्जनुष्यत्र जन्मनि । पादहीनो भवेत्सूत भृशं वाऽकृतनिष्कृतिः ॥ १ ॥
दद्यादश्वं सुवर्णादिवं सर्वोपस्करसंयुतम् । ब्राह्मणाय प्रयत्नेन सर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वाविंशत्युत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

संकरः प्राग्भवे सूत वभूव धनसंयुतः । तीर्थवासी विरक्तश्च लोभी धर्मक्रियान्वितः ॥ १ ॥
भूरकर्म कृतं तेन दुष्टसङ्गेन चाण्डज । चौथेण गां परां नीत्वा क्षुधितोऽभक्षयत्पुरा ॥ २ ॥
मृतः स तेन पापेन नानायोनिषुपागतः । स तीर्थमृत्युवशतो गङ्गातीरेऽत्र पादजः ॥ ३ ॥
तीर्थमृत्युमसादाञ्च धनपुत्रसमन्वितः । युवमावेऽण्डजश्चेष्ट चक्षुर्हीनो भविष्यति ॥ ४ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दशस्वर्णैस्तु सम्मिताम् । निर्मितां गां विधानेन पूजयित्वा विधानतः ॥ ५ ॥
दद्याद्देवं वेदविद्विषे पूर्वपापविशुद्धये । गायत्रीं च जपेत्तत्र नियुतं वाऽयुतद्वयम् ॥ ६ ॥
होमयेच्च यथाशक्ति भोजयेच्च ततो द्विजान् । यः कुर्याद्विधिनैवेदमात्मदोषात्ममुच्यते ॥ ७ ॥
स दिव्यचक्षुषा युक्तो जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायत्रयोविंशत्युत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत् क्षत्री महाभाग पाश्चाले देशके शुभे । नानाधर्मसमायुक्तो ग्रामताविश्रुतो महान् ॥ १ ॥
दुष्कृतं चरितं तन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । शूद्रायां च धृतो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ २ ॥
यत्नः कृतो महास्तेन नाभृष्टमस्य पातनम् । तया हालाहलं पीतं लोकभीतेस्तु सा मृता ॥ ३ ॥
गर्भपीडा महत्पुत्रा बालकोऽपि मृतस्ततः । सहायपञ्चकेनेदं कृतं माकर्म दारुणम् ॥ ४ ॥
धर्मणां संग्रहश्चायं गर्भनाशसमुद्भवः । ततो हि मरणं प्राप्तो बाहुजोऽयं सहाययुक् ॥ ५ ॥
सूर्यलोकं ततो गत्वा मुक्त्वा भोगाश्च शाश्वतान् । अशुभान्नरकान्मुक्त्वा स्वकृताद्दृढकर्मजान् ॥ ६ ॥
सोपश्रुत्वा महादानात्पूर्वजन्मनि मानद । स जातो यमुनातीरे बाहुजोऽप्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
गौरः कुशाङ्गो लम्बश्च धनसौख्यसमन्वितः । पितृमातृविहीनश्च लोभमोहरतः सदा ॥ ८ ॥
नैकस्त्रीसंयुतः कामी नानाविभवसंयुतः । धर्मादिदं तथा पापाद्भूतः पापरतः शठः ॥ ९ ॥
सकन्यो हृदि रुग्णश्च मनोदुःखसमन्वितः । शूद्रायां वीर्यदानात्पाकतद्रथाच्चाप्यपुत्रकः ॥ १० ॥
ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् सर्वपापापनोदिनीम् । पुत्रवृद्धिकर्ता धन्यां लोकानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य शृणु सूत प्रयत्नतः । पूर्वपापविशुद्धयर्थं गर्भधारणकारिणीम् ॥ १३ ॥
शूद्रायाः प्रतिमा कार्या पलैः पञ्चमिर्तः शुभा । हिरण्यमी सगर्भा च पत्रलेख्या विधानतः ॥ १४ ॥
तदर्धेनायवा कार्या निजवित्तानुसारतः । गन्धपुष्पैरलंकृत्य सा देया पापनाशिनी ॥ १५ ॥

मापपञ्चमितो विष्णुः सर्वपापप्रणाशनः । प्रजापतिं तथा दयात्मौवर्णं पञ्चमापकम् ॥ १६ ॥
 राजतं च तथा दद्यात्सोमं सार्धपलात्मकम् । गायत्रीं दशसाहस्रं जप्त्वा तु विधिपूर्वकम् ॥ १७ ॥
 होमयेत्तण्डुलैः साज्यैः सर्पपैः सतिलैस्तथा । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १८ ॥
 एवं कृतविधेः सूत पूर्वपापविनाशनम् । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ १९ ॥
 अकृते तु यथाशक्ति प्रायश्चित्ते ययोदिते । रिष्टं पष्टिमिते वर्षे दारुणं शत्रुवैकृतम् ॥ २० ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवने वर्षसप्ततितम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २१ ॥
 इति श्रीबृहत्सर्पायनवादे कर्मविपाके अध्याप्यथतुर्विंशत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्या विचेष्टितम् । जाता सिंहलके देशे वैश्यपुत्री शुभानना ॥ १ ॥
 पत्युः सहायतस्तत्र तथा दत्तानि चाण्डज । कार्ष्णिक्पां पौर्णमास्यां वै राहुग्रस्ते निशाकरे ॥ २ ॥
 भक्ष्यमोज्यानि बह्मणि सुवर्णभरणानि च । भक्तियुक्तेन मनसा ब्राह्मणेभ्योऽतिभक्तितः ॥ ३ ॥
 ततो बहुतिये काले व्यापारार्थं गतः पतिः । मयुदे नौकया सार्धं निमज्ज्य मरणं गतः ॥ ४ ॥
 ततः सा स्त्रीसहायत्वात्प्रतिवेशिदिजातिना । तद्वामबासिनैकेन कामिता कामलोभतः ॥ ५ ॥
 तयापि स्वीकृतो विप्रश्चान्प्राप्त्यप्रीतिभावतः । वैश्यायाः प्रीतिवशतो विप्रेण स्त्री विमानिता ॥ ६ ॥
 अनादरेण महता ब्राह्मणी ओकपीडिता । मृता हालाहलं पीत्वा ततो लोकापवादतः ॥ ७ ॥
 पूर्वव्रियाश्च साहाय्यादिप्रस्त्यक्तस्तथाण्डज । ग्रामाध्यक्षो मृतस्तत्र तच्छोकादिमपुत्रवः ॥ ८ ॥
 तद्वर्षं वर्षायसोऽपि पञ्चत्वं प्राप्तावात्मसग । ततो बहुतिये काले वैश्यापि निधनं गता ॥ ९ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्तं पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण सा जाता सुखजाऽधुना ॥ १० ॥
 गङ्गायाः पूर्वभागे च खशप्रान्ते हिमालये । गौरासुरा नात्युच्चा नातिहत्वा शुचिस्मिता ॥ ११ ॥
 मयिर्बदा शुभाङ्गी च व्रतानामनुकाङ्क्षिणी । सुशीला चतुरा दक्षा पितृमातृसुखान्विता ॥ १२ ॥
 मयिर्नीसोदरैर्युक्ता देवद्विजपरायणा । पुण्यादिर्दं तथा पापाहोभयुक्ताऽरुपापकृत् ॥ १३ ॥
 मनोदुःखैः समायुक्ता तथाऽप्राप्तमनोरया । प्राग्भवे ब्राह्मणीत्यागात्पापात्तन्मरणोद्भवात् ॥ १४ ॥
 अहत्यासमादृष्टोत्पत्त्युक्ता किञ्चोरके । ईर्ष्यामात्सर्ययुक्ता च गूढचेष्टाभिरन्विता ॥ १५ ॥
 लक्ष्मणैरेभिरादवायाः प्रायश्चित्तं वदामि ते । पलेनैकेन कर्तव्यो ब्राह्मणस्तु हिरण्यमयः ॥ १६ ॥
 गन्धपुष्पैरलंकृत्य स देवो ब्राह्मणाय वै । गायत्रीदशसाहस्रं जपेन्मृत्युञ्जयं तथा ॥ १७ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या विप्रंश्च भोजयेत् । अश्वत्थसेवनें कुर्यान्मदिने व्रतमाचरेत् ॥ १८ ॥
 पार्ष्णीयान्पुण्येष्टं महादेवान्निधानतः । एवं कृतविधेः सूत पूर्वजन्माद्यनाशनम् ॥ १९ ॥
 पतिपुत्रवती चासाविहैव भवति ध्रुवम् । नैव करोति या मोहालोभाद्वा पापशोचनम् ॥ २० ॥
 भर्तुः सुखं न लभते चान्ते च नरकं व्रजेत् । पञ्चचत्वारिंशकेऽन्दे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ २१ ॥
 घटे भामयुते लग्ने सूर्ये सुखस्तमाश्रिते । चापे राहौ च जननं चापे राहौ मृतिस्तथा ॥ २२ ॥
 त्रिसप्तत्यब्दमायुः स्याद्वयुर्न च कृतनिष्कृतेः । रिष्टेनैव मृतिस्तस्या मृशं चाकृतनिष्कृतेः ॥ २३ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ २४ ॥

इति श्रीबृहत्सर्पायनवादे कर्मविपाके अध्याप्यः पञ्चविंशत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रोऽभ्यवर्त्महाभाग प्राग्जन्मन्यत्र कोविदः । ग्रामवासी सदा सौम्यः शतद्वनिकटे द्विजः ॥ १ ॥
 शूद्रकन्या च तेनैव हृद्या पोदशवार्षिकी । मुक्तास्तिकामलोभेन बलात्कारेण दूषिता ॥ २ ॥
 स चाथ धर्मपुत्रस्य भुक्त्वा भैरवशासनम् । पूजनाच्छिवलिङ्गनां प्रागत्रापि च सङ्गरः ॥ ३ ॥
 पण्डस्तेन विपाकेन प्राप्तसर्वभनोरयः । राजप्रचारको धीमान्गजाश्वप्रतिपालकः ॥ ४ ॥
 महाधनो महोत्साहो महाविभवाविस्तरः । मृत्युश्चास्यात्र गङ्गायां पुण्याञ्च शिवपूजनात् ॥ ५ ॥
 भविष्यति महाभाग पापान्ते चात्र सद्गतिः ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहदस्यारुणसंवादे कर्मविपाके अन्यायः सप्तविंशत्युत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पादरोगयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । यो मार्गहा पुरा लोके परलुण्ठनतत्परः ॥ १ ॥
 सोऽश्वदानादिधानेन ब्राह्मणाय खगाधिप । न पश्यति महापीडां पापजां पादसम्भवाम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदस्यारुणसंवादे कर्मविपाके अन्यायः सप्तविंशत्युत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो घातयेद्दर्जं ज्ञानात्प्राग्भवे विनतासुत । भक्ष्यार्यं सोऽत्र जनुषि पुरुषोऽङ्गाधिको भवेत् ॥ १ ॥
 न तस्य निष्कृतिर्दुष्टपापस्यात्र च काश्यपे । आरन्धस्य क्षयो नास्ति विन्मये शतधा कृते ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदस्यारुणसंवादे कर्मविपाके अन्यायोऽष्टाविंशत्युत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि पृच्छकस्य विचेष्टितम् । प्राग्भवे यामुने देशे बाहुजो धर्मसंयुतः ॥ १ ॥
 राजप्रचारी शूरश्च मन्त्रकार्यविचक्षणः । स्त्रीपुत्रधनसंयुक्तो भृत्यवाहनसंयुतः ॥ २ ॥
 राजसेवापरो नित्यं सन्धिविग्रहसंयुतः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ ३ ॥
 सिद्धान्तानि महाभाग भिक्षुकेभ्योऽतिभक्तितः । वदान्यो नीतिवित्याहो वृद्धादिष्टैः समन्वितः ॥ ४ ॥
 कृतवान्ब्राह्मणोद्गाहं विधानेन खगाधिप । अथो भाविवलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ५ ॥
 बालकेनाष्टवर्षेण राजाश्रितपुरोधसः । क्रीडने प्रस्तरक्षेपाभ्यारितो राजबालकः ॥ ६ ॥
 ततो राजाङ्गया क्षत्री विपदानेन बालकम् । ब्राह्मणस्य जघानाप ब्राह्मणः पुत्रशोक्तः ॥ ७ ॥
 मृतस्तेन महाभाग घोरं पापमुपाजितम् । स तेन कर्मणा युक्तो गतो वै यमशासनम् ॥ ८ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं मुक्तं पापात्पापफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पर्वते त्विह ॥ ९ ॥
 राजपुत्रो ह्युग्रसंज्ञो गङ्गायाः पूर्वभागतः । जन्मलघ्नादितो राशी रन्ध्रे पापग्रहान्वितः ॥ १० ॥
 अने शुभांशो नीचस्थे जीवे वृषगते शनौ । नातिकृशो नातिगौरी वदान्यः प्रियभाषणः ॥ ११ ॥
 सर्वभयपुत्रो पीरः शोभनो राजबल्लभः । पुण्यादिर्दं तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् ॥ १२ ॥
 फटाचिद्रोगयुक्तश्च चपलोऽल्पाशनोऽण्डज । लक्षणैरेभिरादधस्य प्रापश्चित्तमयो शृणु ॥ १३ ॥
 पलमानं सुवर्णेन कुर्याद्ब्राह्मणबालकम् । तथा पञ्चपलैः सोमो रजतस्य खगाधिप ॥ १४ ॥
 दशमापमितः पेटुर्विधानेन हिरण्यमयः । पोदशैरुपचारैस्तु पूजयित्वा विपानतः ॥ १५ ॥
 कर्मप्रणाशकं विप्रं पूजयित्वातिभक्तितः । तस्मै दद्यात्सुवर्णार्धैर्वस्त्रार्धैर्भूषिताय च ॥ १६ ॥
 तर्पमितकं वापि निजविद्यानुसारतः । महामृत्युञ्जयं मन्त्रं लक्षमानं जपेत्तथा ॥ १७ ॥

तदर्थं वा महाभाग सोममन्त्रं जपेत्तथा । गायत्रीमष्टसाहस्रं तद्वशांशेन होमयेत् ॥ १८ ॥
 कुण्डे वा स्थण्डिले वापि तिलैस्त्रिमधुराण्डुतैः । ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्या तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १९ ॥
 प्रायश्चित्तमिदं प्रोक्तं पूर्वजन्माघनाशनम् । आयुःकीर्तिघनारोग्यविद्यालक्ष्मीयशःप्रदम् ॥ २० ॥
 सर्वारिष्टहरं पुण्यमाधिच्यवाधिविनाशनम् । नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापमोहितः ॥ २१ ॥
 तस्यारिष्टभयं घोरमष्टमेऽन्दे मृतिप्रदम् । नवाशीतिमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ २२ ॥
 भागीरथीतटे पुण्ये वैशाखे निधनं ध्रुवम् । अकृते तु यथाशक्ति प्रायश्चित्ते खगाधिप ॥ २३ ॥
 रिष्टेनैव विनाशः स्यान्न गतिं च शुभं लभेत् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वरूपमेवात्र सूचितम् ॥ २४ ॥
 इति श्रीशृङ्गसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनत्रिंशदुत्तरपदसताधिकसहस्रतमः ॥ १६२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि कर्मणां कारणं महत् । पृच्छकस्य खगश्रेष्ठ पूर्वकर्मविचेष्टितम् ॥ १ ॥
 जातोऽसौ चासुने देशे शूद्रवंशसमुद्भवः । पातुर्कास्यादिकर्ता च कुषिवाणिज्यकारकः ॥ २ ॥
 ब्राह्मणस्य धनेनैव सर्वं वै वर्धितं धनम् । ब्राह्मणे मित्रसम्भूते विनतानन्दवर्धन ॥ ३ ॥
 पुण्यक्षेत्रेषु तीर्थेषु स्नानदानादिशक्तितः । कृतवानुपकारं च ब्राह्मणानां प्रपन्नतः ॥ ४ ॥
 अय तन्मित्रसम्भूतो द्विजो हि निधनं गतः । तद्वन्न तस्य पुत्रेभ्यो न दत्तं द्रव्यलोभतः ॥ ५ ॥
 ब्रह्मस्वहरणं तेन कृतं वै दुष्यचेतसा । महापापं कृतं तेन ब्रह्मस्वहरणाभिधम् ॥ ६ ॥
 धुधया दुःखिता वाला द्विजस्य हि मृतिं गताः । ततो बहुतिथे काले शूद्रोऽपि निधनं गतः ॥ ७ ॥
 सुक्त्वा पापात्पापफलं पुण्यात्स्वर्गं च शान्तम् । पूर्वपुण्यप्रभावेण जातोऽत्र स वणिक्सुतः ॥ ८ ॥
 हिमालये पुण्यदेशे गङ्गायाः पूर्वभागतः । स कृष्णगौरे मतिमान्नात्युच्चो न लघुर्धृणी ॥ ९ ॥
 धनबाहनसंयुक्तो भृत्पदासीसुखान्वितः । स्वधर्मनिरतो दक्षो राजमान्यो बहुमयिः ॥ १० ॥
 सहोदरयुतो धीरो बन्धुस्त्रीमित्रसंयुतः । पुण्यादिदं तथा पापाल्लोभी पापरतः क्वचित् ॥ ११ ॥
 धूर्तः शठो महाक्रोधी मनोदुःखतमन्वितः । ब्रह्मस्वहरणार्पूर्वं जातपुत्रविनाशकः ॥ १२ ॥
 लक्ष्मणैरैरिन्द्रादयस्य प्रायश्चित्तमतः शृणु । लक्ष्मीनारायणं कुर्याज्जिपलैश्च हिरण्ययन् ॥ १३ ॥
 तथा पलेन विघ्नेशं तथा सूर्यं खगाधिप । षोडशैरुपचारैश्च समभ्यर्च्य ययातिवि ॥ १४ ॥
 दद्याद्विधिविदे सूत ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । गायत्रीमष्टसाहस्रं जपेन्मृत्युञ्जयं तथा ॥ १५ ॥
 अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं गाणपत्यं खगेश्वर । तथा जपेत्सूर्यमन्त्रं तदन्ते होन्नेऽतिष्ठः ॥ १६ ॥
 तत्तद्वशांशतो विप्रान्भोजयेच्छक्तितोऽण्डज । पूजयेत्लक्षरुद्रान्वै पार्यवान् विदिता खग ॥ १७ ॥
 मदिने तु व्रतं कुर्याद्भक्तिभ्रद्वासमन्वितः । एवं कृते खगश्रेष्ठ प्रायश्चित्ते विद्वानतः ॥ १८ ॥
 न तस्य पुत्रमरणं नाधयो व्याधयोऽपि च । त्रिसप्ततिमितायुः स्याद्वन्नात्राप्यत्रैव च ॥ १९ ॥
 नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोषणम् । तस्य पुत्रा न जीवन्ति निन्द्यैर्वैव जायते ॥ २० ॥
 दयूनपञ्चाशद्वन्दे तु रिष्टेनैव विनश्यति । प्रायश्चित्ते कृते सूत त्रिंशद्वैव प्रवाचने ॥ २१ ॥
 सिंह शनी तथा जातो मकरस्थे मृतिर्भवेत् ॥ २२ ॥

इति श्रीशृङ्गसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिंशदुत्तरपदसताधिकसहस्रतमः ॥ १६३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बैनेये महाबाहो शृणु चास्य विचेष्टितम् । प्राग्मत्तं यद्विदे वैश्यो हि धनवान्
 शिवपूजारतो नित्यमन्नदानादयानिधिः । व्यासः शृङ्गसूर्यस्य मृत्युञ्जयस्य

स्त्रीभ्यां तत्सोदराभ्यां हि युक्तो नीतिविवक्षणः । पण्डोऽपि पूर्वपापाच्च स्त्रीसङ्गतिविवर्जितः ॥ ३ ॥
 अथो भाविबलात्सुत कृतं कर्मातिदारुणम् । ब्राह्मणस्य च शिष्टस्य साहाय्येन हि यः कृतः ॥ ४ ॥
 व्यापारो ब्राह्मणद्रव्यैः स्वधनं वर्धितं खगः । ततोऽसौ वञ्चितो विप्रो धनं किञ्चिन्न दापितम् ॥ ५ ॥
 स्त्रियोः सोदरयुग्मेन मिलित्वा पापमोहितः । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ६ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो सुखजस्तिवह ॥ ७ ॥
 हिमालये पुण्यदेशे गङ्गायाः पूर्वभागतः । पापे पञ्चमभावस्य जीवे कर्कटगे तनौ ॥ ८ ॥
 द्वादशस्ये सुधांशी तु नात्युच्चो न लघुर्घृणी । श्यामगौरस्वरूपश्च मितदो लोभवर्जितः ॥ ९ ॥
 शिवपूजनजातपुण्याद्राजमान्यो यशोऽञ्चितः । पित्रोः सुखयुतो भृत्यदासीमित्रसुसंयुतः ॥ १० ॥
 धनी बाहनभोगाद्यो बहुग्रामाधिपः सुखी । अन्नदानान्महापुण्यो विद्यावाञ्छीतिवित्तमः ॥ ११ ॥
 बहुस्त्रीसुखसंयुक्तो ब्रह्मण्योऽतिप्रियंवदः । पुण्यादिद् तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् ॥ १२ ॥
 ब्रह्मस्वहरणात्पापाज्जातपुत्रविनाशकः । यौ सहायौ महाभाग ब्रह्मस्वहरणे खग ॥ १३ ॥
 तौ तु गर्भाच्छयुक्तौ वत्स स्त्रियो तेऽपि तथा मृते । ब्रह्मस्वं पतिशार्दूल स्त्रीपुत्राणां विनाशकम् ॥ १४ ॥
 हठी पापक्रियायुक्तो धूर्तो मानी रुजान्वितः । द्वाविंशतिमिताब्दे वै जातपुत्रविनाशकः ॥ १५ ॥
 लक्षणेरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तमतः शृणु । लक्ष पार्थिवलिङ्गानां पूजयेत्पुत्रपौत्रदम् ॥ १६ ॥
 लक्ष्मीनारायणं कुर्यात्पलत्रयमितं शुभम् । हिरण्यमे तथा लेख्यपत्रे च चतुरस्रके ॥ १७ ॥
 मायपञ्चमिती बद्धिस्तथा चैव हिरण्यमयः । गन्धपुष्पैस्तथा धूपैर्दीपैर्वस्त्रैर्विशेषतः ॥ १८ ॥
 पूजयित्वा प्रतिष्ठाप्य श्रद्धाभक्तिसमान्वितः । ब्राह्मणाय प्रदद्याद्दे पूजयित्वा कुटुम्बिने ॥ १९ ॥
 गायत्रीमष्टसाहस्रं जपेन्मृत्युञ्जयं तथा । होमयेच्चदशांशेन शक्त्या विप्रंश्च भोजयेत् ॥ २० ॥
 मद्दिने तु विशेषेण व्रतं कुर्यात्समाहितः । अथवा हरिवंशं तु दशावृत्त्या विधानतः ॥ २१ ॥
 शृणुयाद्वाचकापापि गोभूवस्त्राणि दापयेत् । एवं कृतविधेः सूत न पुत्रमरणं भवेत् ॥ २२ ॥
 नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुमयं भवेत् । जरायां यत्कृतं पापं ब्रह्मस्वहरणात्मकम् ॥ २३ ॥
 तत्कृतं न महारिष्टं द्विचत्वारिंशकेऽण्डके । न प्राप्नोति गतिस्तस्य शुभा चैव भवेत्तथा ॥ २४ ॥
 वेदाशीतिमितान्द्यायुर्विनतानन्दवर्धन । नैव करोति यो मोहाहोभादा पापशोधनम् ॥ २५ ॥
 रिष्टेन निधनं याति न च पुनस्तत्वं लभेत् ॥ २६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविषाके अष्टम्याय एकत्रिंशदुत्तरपट्टशताधिकतहस्रतम ॥ १६३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभवत् प्राग्भवे विप्रो ग्रामवासी जनाश्रितः । चोराधिपो महोग्रश्च तत्संसर्गी खगाधिप ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन ग्रहणे दानानि विनतामुत । गोभूम्यश्वादिक्वान्येव ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥
 न भुक्त्वा नरफान्वोरान्पापात्पुण्याच्च शाश्वतात्रे । स्वर्गात्पर्वतभागे तु स जातः पादजोऽधुना ॥ ३ ॥
 वामनो गजसम्मानी महोग्रो मन्त्रपाशगः । पुत्रहीनोऽप्यमौ शूद्रः परवित्तस्य लुण्ठनात् ॥ ४ ॥
 भवन्त्यत्र च वै पुत्रा म्रियन्ते नात्र संशयः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापं प्रशाम्यति ॥ ५ ॥
 शृत्वा वेदघटान्मृतं सौवर्णान्वृतपूरितान् । तद्भावे गजताश्च विभेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ ६ ॥
 हरिवंशं विधानेन शृणुयाद्भक्तितोऽण्डज । रीद्रमतं चरेत् पश्चात्पूर्वपापविशुद्धये ॥ ७ ॥

यो. न कुर्यादिदं- श्रुत्वा नरः पुत्रविवर्जितः । जायतेऽत्रैव पक्षीन्द्र- कुर्याच्च सुतवर्धनम् ॥ ८ ॥
अथाशीत्यब्दमायुर्वै जायते कृतनिष्कृतेः ॥ ९ ॥

इति श्रीब्रह्मसूत्रार्णसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्याये द्वात्रिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६३२ ॥

अरुण उवाच ।

क्षत्रवंशे समुत्पन्नो देहे वातरुजा युतः । गुल्माद्या ह्यदरे वाघा शिरोर्तिर्जायते तदा ॥ १ ॥
व्यापारो निष्फलस्तस्य किञ्चित्सेवादिना भवेत् । तस्य भार्याद्वयं चास्ति किञ्चिद्भक्तिपरायणम् ॥ २ ॥
अन्योन्यद्वेषभावाच्च किञ्चित्प्रीतिकरी परा । मृतवत्सा कथं जाता सत्यं कथय भास्कर ॥ ३ ॥
एको गर्भो स्थिरीभूतो न प्रसूतिर्न पातनम् । केन पापप्रभावेण कथय त्वं दिवाकर ॥ ४ ॥
श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि शूद्रस्तु क्रयविक्रयकारकः । दानधर्मपरो नित्यं वेददेवपरायणः ॥ ५ ॥
अन्योन्यद्वेषभावाच्च वर्तते च निरन्तरम् । काञ्चिद्विप्रस्तदभ्याशे वेदशास्त्रार्थसाधकः ॥ ६ ॥
कदाचिद्वैद्ययोगाच्च भाविनोऽर्यस्य वै बलात् । तं द्विजं लंघयामास शूद्रो म्लेच्छजनैः सह ॥ ७ ॥
किं कर्तव्यविमूढस्तु ब्राह्मणो भार्यया सह । भर्तृनैस्तर्जनाद्यैस्तु तद्वर्नं शूद्रकोऽहरत् ॥ ८ ॥
दिनैः कतिपर्यैव भूयो वै ब्राह्मणस्य हि । लंघनाय मर्ते चक्रे ब्राह्मणो भार्यया सह ॥ ९ ॥
म्लेच्छभीतिसमाविष्टो विशेषक्रोधसंकुलः । तदर्थमपि प्राप्तश्च ह्यात्मघातं चकार ह ॥ १० ॥
गर्भयुक्ता ब्राह्मणी वै भर्तारं पृष्टतोऽन्वगात् । हतं तस्यापि सर्वस्वं म्लेच्छराजेन वै तदा ॥ ११ ॥
किञ्चित्कालानन्तरं वै शूद्रो म्लेच्छेन मारितः । तेनैव कर्मणा वत्स वर्षावृद्धतहस्रशः ॥ १२ ॥
पपात नरके घोरं शूद्रः पीडायुतस्तदा । पश्चान्मानुष्यमापन्नो दानधर्मप्रभावतः ॥ १३ ॥
इदमु त्तीयं जन्म शूद्रवंशसमुद्भवम् । तेन वै कर्मणा सुक्तो ह्यपत्यं नैव जायते ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

मायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं सकलां ब्रूहि नारीणां हितकाम्यया ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तीर्थे सम्बत्सरं सेवां कुर्यातां तौ च दम्पती । श्रवणं हरिवंशस्य विप्रस्पोद्गाहर्न तथा ॥ १६ ॥
तावन्निष्कृतयो भूयः कर्तव्याः क्रमतः शुभाः । सुशुभे भूपदेशे तु गोमयाद्युपचरिते ॥ १७ ॥
कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् । तन्मघ्ये रुक्मिणीयुक्ते माधवं कलशोऽर्चयेत् ॥ १८ ॥
सौवर्णं राजतं पद्मं सायुधं सचतुर्भुजम् । उपचारैः शुभैर्घृणैर्गन्धैश्च कुसुमादिभिः ॥ १९ ॥
जनन्या सहितं भूयं प्रद्युम्नाद्यांस्तथाऽर्चयेत् । चारुदेहं चारुवाहुं चारुयुतं यशस्विनम् ॥ २० ॥
श्रीवत्साकं पीतवस्त्रं सुबाहुं पूजयेत्कमात् । पूजनं विष्णुसूक्तेन तथा श्रीरासिकोविदैः ॥ २१ ॥
पुष्पैः स्नग्गन्धपुष्पैश्च ह्यर्चयेद्विष्णुधारणैः । तद्विप्रासीय तद्विष्णोर्विष्णोः कर्माणि नित्यशः ॥ २२ ॥
तद्विप्रासीय तद्विष्णोरतो देवास्तथा विभोः । अतो देवा अवतिति भावेनाष्टोत्तरं इमेत् ॥
होमान्ते विप्रभोज्यान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २३ ॥

मन्त्रः ।

॥ यन्मया पापभावेन कर्माघेन दुरात्मना । म्लेच्छराज्ये तु व्यापारे वदु वै दुष्कृतं कृतम् ॥ २४ ॥
ब्राह्मणानां हतं द्रव्यं भयभर्तनतर्जनैः । द्रव्यापहरणात्प्राप्तं दुःखं नानाभवान्तरे ॥ २५ ॥

स्थिरगर्भमृतापत्यत्वादि प्राप्तिं सुदुःसहम् । तत्तदेनोविनाशाय दानं सम्प्रददे त्विदम् ॥ २६ ॥
 स्वस्त्यस्तित्वेति च तत्रोक्त्वा कोदादिति विसर्जनम् । सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टवन्धुभिः ॥ २७ ॥
 ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते । हृदुःखं दीर्घनिःश्वासो लोचने चाश्रुकांशिते ॥ २८ ॥
 काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्घातः स्यादुपलेखनात् । जलाकुलत्वं स्पर्शोऽग्नेस्तादृशा व्रणसम्भवाः ॥ २९ ॥
 नार्यङ्गे विकृतव्याधी मुखे तिलव्रणादिकम् । पितृष्वसृमातुलान्योर्विषवार्तिः स्तुपादिषु ॥ ३० ॥
 स्वकुले प्रेतजा पीडा दुःखं चैव ह्यपत्यजम् । कर्मानुसारजो व्याधिश्चिद्रं तस्य सहायवत् ॥ ३१ ॥
 स्वकुले वापि वर्तन्ते पतिता ब्रह्मचारिणः । एवं तु लक्षणैर्व्याप्तं प्रायश्चित्तं ततो वदेत् ॥ ३२ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुस्त्रिंशदुत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं ह्याभीरजा काचिदभूद्रूपप्रायणा । महद्भिर्गोधनैर्युक्ता गवां पालनतत्परा ॥ १ ॥
 गावस्तृपार्ताः सततं प्रपायां प्रेरितास्तथा । निदाघकाले सम्प्राप्ते बहिर्ग्रामाज्जलाश्रये ॥ २ ॥
 अध्यान्यगावः सततं तस्मिन्नेव जलाशये । शनैः पानं प्रकुर्वन्त्यो जलं शीतलमुत्तमम् ॥ ३ ॥
 ताडितास्ता भृशं गावो लकुटेन हृदेन वै । तत्रैका तृपया युक्ता ताडितापि भृशं तया ॥ ४ ॥
 नच त्यक्तं जलं सुत गर्भभारान्विता यतः । तस्मिन्काले तदीयस्तु पतितो गर्भसंस्थितः ॥ ५ ॥
 वत्सस्तचाडनादाशु मृतश्चाप्यबलः क्षणात् । विवेष्टितमिदं यस्याः सा वै जाता भवेऽधुना ॥ ६ ॥
 नानाविभूतिसंयुक्ता नानापशुभिरान्विता । सुखभोगधनैर्धान्यैर्वाञ्छितार्थान्विता सुत ॥ ७ ॥
 नागोसेवनजातपुण्यात्सर्वं पुण्यफलं त्विदम् । अयात्र गर्भपूर्णत्वे युवभावे खगाधिप ॥ ८ ॥
 न धारयति सा गर्भं तद्दुःखेनाकुला भृशम् । एवं वर्षत्रयं यावन्मोचयिष्यति वै सुत ॥ ९ ॥
 रिष्टमन्दत्रये सुत बालवत्सवयादिह ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । उपकाराय लोकानां यतस्त्वं सर्वदर्शिवान् ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दद्याद्वां फणिलामेकां स्वर्णगृगादिकान्विताम् ॥ १२ ॥
 विप्राय वेदविद्वये तद्दोषशमनाय च । सुवर्णार्धमितां तद्वलेख्यां गां गर्भसंयुताम् ॥ १३ ॥
 दद्यादेदविधित्राय पूर्वपापात्ममुच्यते । भोजयेत्तु ययाशक्ति विमान् वै होमयेत्तिलान् ॥ १४ ॥
 मुच्यते गर्भदोषाच्च नात्र कार्या विचारणा ॥ १५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुस्त्रिंशदुत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

धमूव पादजः पश्चिद्गुर्जरे विनतासुत । धर्माधर्मसमायुक्तो देवताविधिपूजकः ॥ १ ॥
 पशुभक्तिरतो नित्यं दानानि विधिपूर्वकम् । दत्तानि तेन शिष्टेभ्यो ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥
 देवाच्छतृगुदं गत्वा कृतं कर्म सुदारुणम् । रंभिपुत्रः पुग मृत पादभागे तु घातितः ॥ ३ ॥
 मृतेनानि च तीक्ष्णेन दिवा वै शूकर्मणा । स मृतस्तेन ह्युत्तेन सन्माता लोकपुत्रिणी ॥ ४ ॥
 पुत्रद्वयान्मृता गापि दशैः श्रापं हि दारुणम् । यथा पुत्रविहीनाहं गच्छामि च यमालयम् ॥ ५ ॥
 एतेन पुत्रशोभार्थो जन्मजन्मनि यास्यति । तर्हि सदृष्टिये काले गतोऽर्हति यमशासनम् ॥ ६ ॥

धर्मात्स्वर्गफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो मुखजोऽधुना ॥ ७ ॥
 विपादानिकटे देशे वृषलग्रे विधौ स्थिते । श्यामाङ्गे घृतरः क्षीणः प्रभुर्देशाटने रतः ॥ ८ ॥
 बहुसङ्गेन संयुक्तो मित्रप्रियसमन्वितः । मानभोगसुखैश्वर्यसम्पन्नो लोभसंयुतः ॥ ९ ॥
 धर्मात्स्वर्गफलं सूत-भृशं पापफलं शृणु । क्रूरचेष्टो महालोभी सदा आत्तर्षसंयुतः ॥ १० ॥
 जातपुत्रविहीनोऽसाविह जन्मनि जायते । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविशोधनम् ॥ ११ ॥
 लोकानामुपकाराय शृणु सूत प्रयत्नतः । पल्लैर्दशमितैः कुर्याद्राजतं वाहुजं सुत ॥ १२ ॥
 तन्मातरं च सौवर्णीं पल्लैकेन मितां शुभाम् । पत्रे लेख्यां शुभाकारां यथोपस्करसंयुताम् ॥ १३ ॥
 पूजयित्वा तु गन्धाद्यैः पोडशैरुपचारकैः । सूर्यभक्ताय शान्ताय तां दद्याद्वि कुटुम्बिने ॥ १४ ॥
 पलपञ्चमितं रीकम् कुर्याद्विरहात्मकम् । तथैव गणनाय च लेख्यं पञ्चोपचारकैः ॥ १५ ॥
 संपूज्य विधिवद्व्यात्सर्वपापविशुद्धये । अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं वैदिकं सूर्यदेवतम् ॥ १६ ॥
 जपेदष्टसहस्रं तु यथाप्रणवपूर्वकम् । गायत्रीं पञ्चासाहस्रं दृष्टपापविमोचनीम् ॥ १७ ॥
 कुर्याद्धौमं दशांशेन पश्चाद्वाहणभोजनम् । एवं कुर्याद्विधानेन प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ १८ ॥
 न भ्रामोति तदा रिष्टं पदत्रिंशब्दे प्रकीर्तितम् । पञ्चवेदमिताब्दान्तमाधुस्तस्य प्रकीर्तितम् ॥ १९ ॥

इति श्रीबृहस्पतिर्षणसंवादे कर्मविपाके अन्यायः पञ्चत्रिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादवधीयश्च पूर्वजन्मन्यजां शुभाम् । भविष्यत्यत्र पुरुषोऽभ्यधिकान्नः कदाचन ॥ १ ॥
 कस्त्वूरिकापलं दद्यात्त तत्पापविनाशनम् । अजमेकं च वज्राद्यं मुच्यते च तदेनसः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिर्षणसंवादे कर्मविपाके अन्यायः पञ्चत्रिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहहारी तु पुरुषश्चेह जन्मनि मानद । वर्वराङ्गाख्यरोगेण पीडयते नात्र संशयः ॥ १ ॥
 दद्यात्पलशतं लोहं विधिना पापशोधनम् । प्राजापत्यं चरेदेकं ततो वाऽनशनं परम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिर्षणसंवादे कर्मविपाके अन्यायः सप्तत्रिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वमनोरथैर्युक्ता काशिदासीन्मनोरमा । प्राग्भवेऽण्डज तत्सर्वं चोष्टितं शृणु साम्प्रतम् ॥ १ ॥
 नकुलानां विले गत्वा चालिता वद्विवाहका । पूरितं च तथा सर्वं तद्वत्तद्वेष्टितं तृणैः ॥ २ ॥
 मृतः स तेन दाहेन नकुलः सकुलः रगः । नापि मृत्युवशं प्राप्ता सुक्त्वा तु यमशासनम् ॥ ३ ॥
 पूर्वं शातद्वजे देशे ह्यभूत्तत्र च पर्वते । पूर्वं राजकुले जाताऽत्रापि राजकुले सुत ॥ ४ ॥
 दानम्रतादिनास्तुण्याद्य पापफलं शृणु । सर्वे तद्वंशजाः सूत तदग्रे मरणं मताः ॥ ५ ॥
 जीवने ह्यःखपूर्णाया । वर्षमष्टोत्तरं शतम् । न मुच्यते महापापादृद्वाजन्मत्रयेऽपि वा ॥ ६ ॥
 कुरुक्षेत्राधिवासाच्च पापं नश्यति साम्प्रतम् ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहस्पतिर्षणसंवादे कर्मविपाके अन्यायोऽष्टात्रिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहं हरति याऽन्यस्य नारी बुद्धिविवर्जिता । इह जन्मानि सा नारी वर्वरांगान्विता भवेत् ॥ १ ॥

पौरुषेण ह सूक्तेन यावत्सोऽशमरण्या । अश्रत्यसमिवास्तिस्त्रो जुहुयात्सोऽश्वेन तु ॥ २५ ॥
 पुनर्गन्धं ततो दुत्वा जुहुयाच्च चरुं तथा । होमान्ते द्विजभोज्यान्ते दानमेतत्समाचरेत् ॥ २६ ॥
 हिरण्यमूर्तिं वासांसि धेनुं वत्ससमन्विताम् । विप्रस्योद्दानं कृत्वा कन्यां चालंकृतामपि ॥ २७ ॥
 दक्षिणां प्रतिभायाय छलकौटिल्यदर्जिनः । माश्रीयात् हविर्दशेषं सह पत्न्या हरिं स्मरेत् ॥ २८ ॥
 इति कृत्वा विधिं नारी पुत्रं प्राप्नोति वैष्णवम् । सुभगा शुद्धरूपा च न च बेष्टितकिल्बिषा ॥ २९ ॥
 ऐहिकं लक्षणं चिन्त्यं पूर्वकर्मनुसारतः । गुल्मार्जनां तथा बावा गुदान्तर्गणजार्तयः ॥ ३० ॥
 वातगन्तादिशिरसो नेत्रमर्मांतितो व्रणः । स्तनोपगौरवं दृष्ट्वैवं तत्पादवैकृतिः ॥ ३१ ॥
 जनश्रुतिं हि लोकांश्च हृष्यते काण्ठं विना । हानिस्तु सर्ववस्तूनां दृष्ट्यनाशनं न भयम् ॥ ३२ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यनवादे कर्मविपाके अध्याय एकचत्वारिंशदुत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १९४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्छूद्रकुले पूर्वमासीत्पुण्या वराङ्गना । तदा दानरता जाता कुरुक्षेत्रे खगाधिप ॥ १ ॥
 सर्वः सुखैः सद्योपेता सर्वसम्पत्तिर्नयुता । तदा कृतं महापापं भाविनोऽर्थस्य गीगवात् ॥ २ ॥
 समीपे वासिनश्चास्या ब्राह्मणस्य नवं गृहम् । निर्दग्धं गद्विडाहेन वैरिभावात्खगाधिप ॥ ३ ॥
 वनं दग्धा महाभाग गौरपापा गृहे स्थिता । कृत्वैवमद्वयं कर्म भुक्त्वा तु नरकान्मुत्त ॥ ४ ॥
 दानधर्मकृतात्पुण्यात्साम्राजा जाता हि चाहुजा । माथुरे मण्डले पुण्ये वृषलप्रोपलक्षिते ॥ ५ ॥
 सुखदुःखसममाक्रान्ता जातसन्वतिनाशकृत् । दुःखैर्नैकैर्युक्ता च मध्यभागे खगाधिप ॥ ६ ॥
 मायाश्चित्तं परं चास्या गङ्गायां पितृतर्पणम् । कुरुक्षेत्रादिवसनं प्राक्पापानां विनाशनम् ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यनवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विचत्वारिंशदुत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १९४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चक्रपादरजा युक्तश्चात्र जन्मनि जायते । पूर्वजन्मनि यो मोहाद्व्याकुलं खगाधिप ॥ १ ॥
 निष्कर्म्यं प्रदातव्यं सुवर्णं वेदवेदिने । दानेनानेन विधिना पूर्वपापानोदनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यनवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिचत्वारिंशदुत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १९४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः शूद्रं धातयेन्मोहात्पूर्वजन्मनि मानवः । दन्तपातनजाह्नोगात्पीडामाप्नोति निश्चयात् ॥ १ ॥
 दद्यादेतुं सक्तां च सर्वालङ्कारभूषिताम् । प्राजापत्यं चरेदेकं विधिना रोगनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यनवादे कर्मविपाके अध्यायचत्वारिंशदुत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १९४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पा नारी मोहतो हन्याच्छूद्रानं हि गरुडाग्रज । पूर्वजन्मनि सा चात्र चक्रपादेन पीडयते ॥ १ ॥
 तथा तत्पापशुद्ध्यर्थं स्वर्णं निष्कर्म्यं मुत । देयं विप्राय विधिना चक्रपादप्रणाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यनवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चचत्वारिंशदुत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १९४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रमातङ्गरी पूर्वं वा काचित्पापमोहिता । सात्र जन्मनि दुःखान् दन्तपातनजातकृणा ॥ १ ॥
 विधिबद्धेनुदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । प्राजापत्याद्रतादेकात्समात्पापापमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यनवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्चत्वारिंशदुत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १९४६ ॥

दद्यात्पलशतं । लोहं सगुवर्णं द्विजातये । मुच्यते पापजात्रोगाढ्यैरारयात्र संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनचत्वारिंशदुत्तरपट्टशताभिः सहस्रतम ॥ १६२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मोहात्प्राग्याऽवधीत्सूत नार्यजं विधिवर्जितम् । सागाधिपान् जनुषि भविष्यति वरानना ॥ १ ॥
अजं दद्यादधिधानेन कस्तूरीपलसंयुतम् । सवस्त्रं वेदविदुषे तदोपशमनं त्विह ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय चत्वारिंशदुत्तरपट्टशताभिः सहस्रतम ॥ १६३० ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे 'कुले' सगुप्तो गुल्मवातोदरामयः । विचमः कृपणश्चैव सहोदरसमन्वितः ॥ १ ॥
धनधान्यसुखोपेतः किञ्चिद्व्यापारवान्भुवि । दायादाच्छत्रुवत्पीडा मिथ्याक्लेशश्च जायते ॥ २ ॥
नार्योस्तस्य ह्ययं वापि स जातश्चारुजन्मनि । बहुपुत्र्यः प्रसूताश्च न च पुत्रः प्रजायते ॥ ३ ॥
कदाविज्जायमानस्तु मृतः पुत्रोऽभिमासकः । एका पुत्रवती भार्या संजाता तस्य भास्कर ॥ ४ ॥
किं कर्मविपाकेन सत्यं कथय मादिने ॥ ५ ॥

॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि क्षात्रस्तु किञ्चिद्विमपतिस्तथा । प्रावर्ततार्यलुब्धस्तु ग्रामाधीशः प्रतापवान् ॥ ६ ॥
ग्राममध्ये स्थितिं चक्रे ब्राह्मणो ज्ञानिसत्तमः । पुत्र्यः पञ्च तथा सप्त ह्यपुत्रो विचसत्युतः ॥ ७ ॥
कालेन मृत्युमापन्नो धनलुब्धो निराधिकः । तस्य भार्या महासाध्वी साहसं कृतवत्यय ॥ ८ ॥
क्रियाकर्मदिकं तस्य साचकारोर्ध्वदेहिकम् । क्षत्रीयाणां चिन्तयित्वा ह्यपुत्रस्य च जन्मिनः ॥ ९ ॥
दृष्ट्वै वै क्षत्रियो राजा गृहीत्यादिति दुर्मतिः । न वै विप्रस्य सर्वस्व हृतरानर्थलोभः ॥ १० ॥
ब्राह्मणी च तथा पुत्र्यो धनाभावेन दुःखिताः । सर्वाः कन्या निराधाराः पित्रभावेन दुःखिताः ॥ ११ ॥
सर्वस्वहरणाद्वापि गताः कन्या इतरतः । काचिन्मातुर्गता पक्षे काचित्पुत्र्ये तथा गता ॥ १२ ॥
प्रादुर्भाविः क्षत्रगृहे प्रजातस्तस्य कर्मणः । यो वै क्षात्रगृहे पुत्रः स वै जज्ञे हि ब्राह्मणः ॥ १३ ॥
योऽसौ तस्य मृतः पुत्रो धनलुब्धः स एव हि । एव पुत्रो यदा स्यादे ह्युत्तमर्णः स वै स्मृतः ॥ १४ ॥
एव ब्रह्मस्वकं प्राप्तं पुत्रपुत्रीस्वरूपयुक् । पुराकृतानि कर्माणि मुज्यन्ते चेह मानवैः ॥ १५ ॥
तेन कर्मविपाकेन कन्या जाता मृतास्तथा । तस्य पापस्य नाशाय निष्कृतिः क्रियते शुभा ॥ १६ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । सन्ततेः स लभेत्तौख्यं लोकानां हितकाम्यया ॥ १७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे त्ववसरे प्राप्ते ह्ययने शुभवासरे । प्रारभेदरिमक्तश्च सैवत्सरविधिः स्मृतः ॥ १८ ॥
प्रत्येहं परमेशानं विष्णुमव्यक्तमव्ययम् । पौरुषेणेह सूक्तेन अर्चयेन्मातासकम् ॥ १९ ॥
कुङ्कुमागरुक्पूरैश्चन्दनैस्तुलसीदलैः । पुष्पैरूपैश्च दीपैश्च ह्युपचारैः पृथक्पृथक् ॥ २० ॥
मौमाप्यनाभस्तेजोवायवीः पञ्चभिस्तथा । एव त्रतपरा नारी भर्तृभक्तिपरायणा ॥ २१ ॥
अर्चयन्ती ह्यैर पूर्णं वर्षावधि समाचरेत् । शुभे मासे शुभे पक्षे चैकादश्यामुपोषिता ॥ २२ ॥
शुभनक्षत्रयुक्ताया द्वादश्या पुत्रकाम्यया । पूर्ववदरिमभ्यर्च्य ऋग्भिः पौडशभिः प्रभुम् ॥ २३ ॥
विधिरद्विमास्थाय ह्यर्चयेद्विष्णुं चरुम् । आज्यभागावसाने तु कपिलाज्याद्भृतिर्दिविः ॥ २४ ॥

पौरुषेण तु सूक्तेन यावत्पोडशसंख्यया । अश्वत्थसामिधस्तिस्रो जुहुयात्पोडशीव तु ॥ २५ ॥
 पुनराज्यं ततो हुत्वा जुहुयाच्च चरुं तथा । होमान्ते द्विजभोज्यान्ते दानमेतत्समाचरेत् ॥ २६ ॥
 हिरण्यपूर्तिं वासांसि धेनुं वत्ससमन्विताम् । विप्रस्योद्गहनं कृत्वा कन्यां चालंकृतामपि ॥ २७ ॥
 दक्षिणा प्रतिपाद्याय छलकौटिल्यवर्जितः । प्राश्नीयात्तं हविक्षेपं सह पत्न्या हरिं स्मरेत् ॥ २८ ॥
 इति कृत्वा विधिं नारी पुत्रं प्राप्नोति वैष्णवम् । सुभगा शुद्धरूपा च न च वेष्टितकिल्बिषा ॥ २९ ॥
 ऐहिकं लक्षणं चिन्त्यं पूर्वकर्मनुसारतः । शुल्मार्गसां तथा वाधा गुदान्तर्व्रणजार्तयः ॥ ३० ॥
 वातरक्तादिशिरसो नेत्रमर्मातितो घ्रणः । स्तनोपगौरवं ददुरेवं तत्पादवैकृतिः ॥ ३१ ॥
 जनश्रुतिं हि लोका वै ब्रुवते कारणं विना । हानिस्तु सर्ववस्तूनां द्रव्यनाशनजं भयम् ॥ ३२ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरत्नसवादे कर्मविपाके अध्याय एकचत्वारिंशदुत्तरषट्शताधिकसहस्रतम ॥ ११४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्छूद्रकुले पूर्वमासीत्पुण्या वराहना । तदा दानरता जाता कुक्षेत्रे खगाधिप ॥ १ ॥
 सर्वैः सुखैः सदोपेता सर्वसम्पत्तिर्नयुता । तदा कृतं महापापं भाविनोऽर्थस्य गौरवात् ॥ २ ॥
 समीपे वासिनश्चास्या ब्राह्मणस्य नवं गृहम् । निर्दग्धं बद्धिदाहेन वैरिभायात्खगाधिप ॥ ३ ॥
 तत्र दग्धा महाभाग गौरपापा गृहे स्थिता । कृतवैवमद्भुतं कर्म भुक्त्वा तु नरकान्नुत ॥ ४ ॥
 दानधर्मकृतात्पुण्यात्सात्र जाता हि बाहुजा । माथुरे मण्डले पुण्ये वृषलप्रोपलक्षिते ॥ ५ ॥
 सुखदुःखसमाक्रान्ता जातसन्ततिनाशकृत् । दुःसंगेर्कैर्युक्ता च मध्यभागे खगाधिप ॥ ६ ॥
 प्रायश्चित्तं परं चास्या गङ्गायां पितृतर्पणम् । कुक्षेत्रादिवसनं प्राक्पापानां विनाशनम् ॥ ७ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरत्नसवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विचत्वारिंशदुत्तरषट्शताधिकसहस्रतम ॥ ११४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चक्रपादरुजा युक्तश्चान् जन्मनि जायते । पूर्वजन्मनि यो मोहाद्व्याचूचानं खगाधिप ॥ १ ॥
 निष्कनयं प्रदातव्यं सुवर्णं वेदवेदिने । दानेनानेन विधिना पूर्वपापानोदनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरत्नसवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिचत्वारिंशदुत्तरषट्शताधिकसहस्रतम ॥ ११४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः शूद्रं घातयेन्मोहात्पूर्वजन्मनि मानवः । दन्तपातनजाद्वेगात्पीडामोति निश्चयात् ॥ १ ॥
 दयाहेतुं सवत्सां च सर्वालङ्कारभूषिताम् । प्राजापत्यं चरेदेकं विधिना रोगनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरत्नसवादे कर्मविपाके अध्यायपञ्चचत्वारिंशदुत्तरषट्शताधिकसहस्रतम ॥ ११४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी मोहतो हन्याचूचानं हि गरुडाग्रज । पूर्वजन्मनि सा चान् चक्रपादेन पीडयते ॥ १ ॥
 तथा तत्पापशुद्ध्यर्थं स्वर्णं निष्कनयं सुत । देयं विप्राय विधिना चक्रपादप्रणाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरत्नसवादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चचत्वारिंशदुत्तरषट्शताधिकसहस्रतम ॥ ११४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रपातनरी पूर्वं या काचित्पापमोहिता । सात्र जन्मनि दुःखाच्च दन्तपातनजातृणा ॥ १ ॥
 विधिवदेनुदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । प्राजापत्याद्भुतादेकासस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरत्नसवादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चचत्वारिंशदुत्तरषट्शताधिकसहस्रतम ॥ ११४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीत्पुरा सूत चारणो ज्ञानदुर्बलः । शिवभक्तिपरो नित्यं देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
 देगे मालवके पुण्ये स्थले पूर्वभवेऽण्डज । तत्र दानानि दत्तानि ब्राह्मणस्य कस्यहे ॥ २ ॥
 स कदाचिन्महाभाग पापं वै कृतवान्मृशम् । दधार गर्भं स्वज्ञात्यां कामलोभेन निश्चयात् ॥ ३ ॥
 यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नासीद्गर्भस्य पातनम् । मृता सा तेन दुःखेन गर्भपातेन चाण्डज ॥ ४ ॥
 एवं बहुतिथे काले गता सा यमशासनम् । सुक्ता पापफलं दुःखं पुण्याल्लोकाञ्जुभानिह ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यमभावेण जातो वै पादजस्त्विह । गोदावर्याः समीपे तु देगे रम्ये जलाशये ॥ ६ ॥
 स रक्तकृष्णो मतिमान्दीर्घो मध्यः पृथुः सुधीः । आदिभागे घनी भोगी मध्यमेऽत्यन्तसौख्यभाक् ॥ ७ ॥
 पुण्यादिदं तया पापाल्लोभी पापगतः सदा । चिन्तादिसहितश्चात्र दाने स्वरूपमतिः शठः ॥ ८ ॥
 स्वज्ञात्यां वीर्यदानाच्च जातपुत्रविनाशकः । लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ जन्माङ्गात्पुष्टभावगः ॥ ९ ॥
 भीमः सुते-रे पापग्रहेऽस्तनिरीक्षितः । लक्ष्मणैर्भिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
 पलद्वयमिता फार्या बाहुजा गर्भसंयुता । सर्वावयवसंयुक्ता सौवर्णा भूषणान्विता ॥ ११ ॥
 तदर्धमिति वापि निजवित्तानुसारतः । सम्पूज्य वेदविदुषे दद्याद्दोषापनुत्तये ॥ १२ ॥
 मापसप्तमितो द्वेयो भीमः स्वर्णमयः शुभः । गायत्रीमयुतं जप्त्वा व्यम्बकन्तु सहस्रकम् ॥ १३ ॥
 होमयेत्तद्दर्शादेन कपिलैकां प्रदापयेत् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं च पापनुत् ॥ १४ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याज्जन्मन्यत्रैव निश्चयात् । नैवं कुरेति यो मोहाल्लोभात्पापविशोधनम् ॥ १५ ॥
 न जीयन्ति मुक्तास्तस्मिन्नीवितेनान संशयः । आयुरष्टादिवर्षाणि प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ १६ ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृते गिष्टं पश्चादग्निमत्तरेऽन्दके ॥ १७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यनामकं कर्मविशोकं अष्टाध्यायः सप्तचत्वारिंशद्वचनसंज्ञकः ॥ १६४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्च बध्नं महाभाग हन्यान्मोहान्नराधमः । बध्नमण्डलरोगार्तः सोऽन जन्मनि जायते ॥ १ ॥
 निष्पश्यन्मुर्वर्णस्य कृत्स्नान नष्टं शुभम् । बध्नमण्डलनाशाय ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यनामकं कर्मविशोकं अष्टाध्यायः सप्तचत्वारिंशद्वचनसंज्ञकः ॥ १६४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शर्यां सोपस्कं दद्याद्देवदेवाङ्गणारो । तस्माद्दोषात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीब्रह्मसूत्रसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशदुत्तरपदशताधिकसहस्रतमः ॥ १६५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिच्छ्रेयोऽभवत्पूर्वं दानधर्मक्रियापरः । द्विजानां पूजको दक्षः मिन्दुमण्डलजोऽण्डजः ॥ १ ॥
देवद्रव्यविहीनोऽभूत्कृतं कर्मातिदारुणम् । स्वपत्नी स्यापिता पण्यशालायां हि स्वगाधिपः ॥ २ ॥
पण्यस्त्रीकर्मतश्चासौ चकार ह्युपजीवनम् । ततो मृत्युवशं प्राप्नो मुक्त्वा तत्पापजं फलम् ॥ ३ ॥
प्राग्दानवशतश्चात्र जन्मन्यास्ते स पापकृत् । शूद्राऽधमोऽयं वै पंडः पूर्वपापात्त्रिगेश्वरः ॥ ४ ॥
निष्कृतिस्तस्य पापस्य मोक्ता पापाद्दृढास्तुतः ॥ ५ ॥

इति श्रीब्रह्मसूत्रसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकपञ्चाशदुत्तरपदशताधिकसहस्रतमः ॥ १६५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी, नकुलं पूर्वं धातयेद्दिनतांमुत । सोऽत्र जन्मनि रोगेण वधूमण्डलजेन च ॥ १ ॥
पापोज्ज्वेन, सप्ततं पीडिता भवति ध्रुवम् । तद्रोगनाशनं दद्याद्भुं निष्कण्डयस्य च ॥ २ ॥
आक्षणांभोजयेत्पश्चात्पूर्वपापानोदनम् ॥ ३ ॥

इति श्रीब्रह्मसूत्रसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विपञ्चाशदुत्तरपदशताधिकसहस्रतमः ॥ १६५२ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चित्शत्रुकुले जातो नानावृत्त्यातिलाभवान् । नानासन्धिभवा वाघा ह्युदरातिः प्रजायते ॥ १ ॥
मेहो वै कुरुते नित्यं नेत्रतोदं विरश्मिताम् । कटिपृष्ठोरुपीडा वै चालये, स्याद् ग्रहणीगदः ॥ २ ॥
तस्य भार्या सदाचारा विज्ञेया व्रतकारिणी । सौभाग्यमुखसम्पन्ना पितृमातृसुखोज्जिता ॥ ३ ॥
कथं सन्ततिहीना च कथं कर्मणि लिप्यते ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्ववर्णोत्तरो जातस्तत्स्करो वस्त्रहारकः । निपादैः सह संभूय जातस्तत्कर्मतत्परः ॥ ५ ॥
वनानामन्तरे प्राप्ते कश्चिद्विप्रः समागतः । गृहीत्वा तस्य सर्वस्वं यत्किञ्चिच्चार्जनं कृतम् ॥ ६ ॥
तत्र वै निहतो विप्रस्तत्स्कोरेण हुरात्मना । तत्स्करोऽसौ मृतश्चापि जातो वै वनपन्नगः ॥ ७ ॥
स पश्चान्नरके घोरे पतितोऽयुतसंख्यया । पश्चान्मालुब्धमापन्नः किञ्चित्पुण्यप्रभावतः ॥ ८ ॥
स्वर्णकारगृहे जातः पूर्वजन्मनि मानदः । इदं चतुर्थं वै जन्म वक्ष्यात्वं चोपजायते ॥ ९ ॥
व्यभिचारवशाज्जातस्तत्स्करः पूर्वजन्मनि । केन कर्मविपाकेन स्त्रीपुंसोर्जायते त्विह ॥ १० ॥
पुत्रहीनत्वमिह वै वक्ष्यात्वं जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रापश्चित् कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । सन्ततेः सुखमामोति वक्ष्या तद् ब्रूहि भास्कर ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे त्ववसरे प्राप्ते शुभतीर्थोदिसङ्गमे । विषाय विधिवत्पूर्वं कृत्यं स्मृत्याभिभाषितम् ॥ १३ ॥
विप्रस्योद्गहनं कृत्वा ग्रहदानं यथाविधि । धनधान्यादिकं दत्त्वा तोषयेद्विप्रयाजकान् ॥ १४ ॥
विष्टिपाते व्यतीपाते संक्रान्ती ग्रहणाहनि । पुण्याहविधिमातिष्ठेदनपत्याघनाशनम् ॥ १५ ॥
शुश्रूषे भूयदेशे तु समे कम्बलविस्तृते । विदधीत तिलद्रोणैस्त्रिभिः पर्वतमुत्तमम् ॥ १६ ॥

परितोऽरतिमात्रं तु द्रोणमानं सुतण्डुलैः । विदध्यात्पर्वतारामान्देवदुमविभूषितान् ॥ १७ ॥
 ततस्ती वम्पती शुद्धी स्नातावद्वतवाससी । दधाना शुभभूपादि चिन्तयन्ती प्रजापतिम् ॥ १८ ॥
 तस्यादितेश्च तत्पत्न्याः कुर्यान्मूर्तिं प्रजापतेः । शुद्धवर्णसुवर्णस्य निष्कण्डयविनिर्मिताम् ॥ १९ ॥
 हेमयज्ञोपवीतां च साक्षमालारमण्डलम् । अदितेरपि केयूद्गार्ग्यवेयभूषिताम् ॥ २० ॥
 तदर्धस्य विभागेन तनुं तस्याः शुभाकृतिम् । स त्रीवीमर्चयेन्मूर्तिं विष्णोर्वामनरूपिणः ॥ २१ ॥
 मन्मूर्तिं त्रितये सम्यक्कृतसंस्कारमर्चयेत् । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणं जातकर्मण्य पुंस्त्रियोः ॥ २२ ॥
 बाललीलाधरं विष्णुं वामनं सुविचिन्तयेत् । मातरं द्रष्टुमिच्छन्तं हरिं नमनकांक्षया ॥ २३ ॥
 ततस्त्रिभुवनाच्च सुमेरोस्त्रिलपर्वतात् । प्रत्यन्तगिरिमायान्तं मार्गः स्वपद्मपुष्पितैः ॥ २४ ॥
 अदितिं तमपश्यन्तीं विरहाकुलचेतसम् । रुदतीमिति तं द्रष्टुं तत्पर्यान्तमीक्षतीम् ॥ २५ ॥
 एवं द्यात्वाय तां मन्त्रैर्मन्त्रार्योदितलक्षणाम् । प्रसूनपूषगन्धाद्यैरर्चयेदतिविद्वलाम् ॥ २६ ॥
 तद्विप्रासोऽथ तद्विष्णोर्विष्णोः कर्माणि पश्यत । ततस्तां वेष्णवीं श्रुतिं मातुरुत्सङ्गगामिनीम् ॥ २७ ॥
 कृत्वा तस्याः प्रतिष्ठान्तं लब्धपुत्रां विचिन्तयेत् । अपश्यन्तीं त्रिं मन्त्रं मन्त्रार्यगतलक्षणम् ॥ २८ ॥
 सुपुत्रमहितां देवीमर्चयेद्विधिवैश्वर्णैः । ततो ब्राह्मणमध्यात्तु समाहूय शुणान्वितम् ॥ २९ ॥
 तस्मै तां प्रतिमां दद्यात्सुपुत्रां सुदिताननाम् ॥ ३० ॥

मन्त्रः ।

‘यन्मया निहतो विप्रो धनं हत्वा घने वने । तस्करासङ्गमे पापं प्राप्तमेवोल्बणं महत् ॥ ३१ ॥
 तस्य प्रापस्य, नाशाय दानमेतद्दाम्यहम् । सौवर्णीं प्रतिमामेनामनया स्यामहं त्विति ’ ॥ ३२ ॥
 भोजयेच्च शतं विप्रान्सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिपद्याशुत्तरषट्शताधिकमहत्तम ॥ १९९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उलूकघातने पूर्वजन्मनीह च पुत्रक । पाण्डुरोगेण सततं पीडितो वै भवेद्दृशम् ॥ १ ॥
 कस्त्रिकापलं चैकं दद्याद्विप्राय पर्वणि । उलूकघातजं पापं सर्वं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 तस्यापस्योपक्रमे पाण्डुरोगो विनश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुष्षट्शताधिकमहत्तम ॥ १९९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचिदुलूकं पूर्वजन्मनि । पाण्डुरोगेण सततं पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्याद्न विधित्वाय पलमेकं रगाधिप । कस्त्रिकाया विप्रस्य पाण्डुरुदनाशनं परम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुष्षट्शताधिकमहत्तम ॥ १९९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु प्राक्कर्मणः फलम् । पुरा कश्चित्कलिङ्गेऽभूद्विजो धर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
 यदुन्मीरालगंयुक्तो गोघर्षश्च समन्वितः । गंगायां कृतवाञ्छादं विधिना च समन्वितम् ॥ २ ॥
 स ततः कृतान्पापं कामलोभेन निश्चयात् । ज्येष्ठां त्यक्त्वा ऋतुप्राप्तां धर्मिष्ठां प्रियवादिनीम् ॥ ३ ॥
 गर्तं दृष्ट्वा कनिष्ठयां घातितस्त्रीविमोहितः । जीवित्वा मुचिरं कालं पश्चान्मुत्सुमुपागतः ॥ ४ ॥
 शुभाच्छुभकले भुपत्वा पापात्ररकयातना । गयाश्राद्धप्रभावेण जातश्चात्रापि वै दिजः ॥ ५ ॥

देवो रम्यस्यले पुण्ये नदे लोहितसंज्ञके । मध्ये वयसि स्त्रीयुगे धनवृद्धिसमन्वितः ॥ ६ ॥
 शुभादिदे तथा पापात्रानाहुः स्वसमन्वितः । मूलं तं नगस्यैकं स्त्रीवाञ्छितं गमिष्यति ॥ ७ ॥
 सदित्वा ह्यपमानं वै पूर्वपापवशेषतः । ब्राह्मणो योगयुक्तश्च भविष्यति कलौ युगे ॥ ८ ॥
 कादयां मृत्युवशादन्ते शिवत्वमुपयास्यति ॥ ९ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्पञ्चाशदुत्तरपद्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कामतश्चेत्पूर्वं ब्रह्महत्यां नराधमः । क्षयरोगान्वितः सोऽपि जायते चेह जन्मनि ॥ १ ॥
 ब्रह्महत्यासमुद्भूतात्पापाहुः स्वप्रदातुत । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापान्मुक्तिस्त्रिजन्ममु ॥ २ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपञ्चाशदुत्तरपद्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

श्राद्धेण धातयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । मोहादकामतः सोऽपि क्षयरोगसमन्वितः ॥ १ ॥
 क्षयेणात्र क्षयं याति धातवः सर्वदेहिनाम् । धातुक्षयेऽतिकष्टेन नष्टयुजायते पुमान् ॥ २ ॥
 सर्वस्वदानादत्रैव क्षयरोगः प्रशाम्यति । कुलश्रेष्ठादितीर्थेषु सत्पात्रेषु विधानतः ॥ ३ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्पञ्चाशदुत्तरपद्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विभो महासाधुश्चारुवर्णः । मतापवान् । आचारकुलधर्मज्ञो देवामिद्विजवत्सलः ॥ १ ॥
 संयुक्तो वायुपित्तार्ध्यां किञ्चिद्विदित्समन्वितः । तस्य भार्या सदाचारा किञ्चिच्च क्लेशकारिणी ॥ २ ॥
 पतिभक्ता पतिप्राणा व्रतानामनुकांक्षिणी । ऋतुदीना कथं ज्ञाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कारिणी जारमर्मात्मसंतीनां कुलचिदाम् । यदाऽचिम्पसुतानां श्रीर्गर्भः समुद्भवेत् ॥ ४ ॥
 औषधैश्छेदनेर्दुष्टैः मलेर्पैर्दुष्टभक्षिणैः । संवाहनैस्तया धातैरप्येवा वस्ति कर्मभिः ॥ ५ ॥
 गर्भस्य पातनोपायं करोत्यपि च कीर्तितम् । पुंसकृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः ॥ ६ ॥
 नारी जन्मान्तरे प्राप्ते न सा गर्भं विभोति हि । पूर्वं वैश्यकुले जाता सपत्नीसहिता तत्र ॥ ७ ॥
 अनया चेर्ष्या सख्यं सन्ततेर्नाग्रनाय च । औषधैश्छेदनायेस्तु तत्कार्यं फलितो गदः ॥ ८ ॥
 सपत्न्यै प्रेरयामास विधिना चैव तं गदम् । तया वै ऋतुभावाच्च परिपीतं सदापथम् ॥ ९ ॥
 पुण्यं प्रणशितं तस्यास्त्वस्मिन्जन्मनि मानद । ऋतावृत्तौ च सम्प्राप्ते जातामो विविधाऽऽतुरा ॥ १० ॥
 वेदना वै समभवन्नष्टवातोदामयाः । पुण्ये नष्टे फलं नष्टे कदाचिद्वर्षपातनम् ॥ ११ ॥
 पतत्कर्मकृतं चैव विविधं गर्भशोषकम् । तयापि फलदन्तूणां द्वितीयं मुकृतं चरेत् ॥ १२ ॥
 ऋतुवातो दुष्टदुग्धा कृतो वै पूर्वजन्मनि । तेनैव कर्मणा वत्स विविधं पुण्यवन्धनम् ॥ १३ ॥
 गर्भाशयमधिष्ठित्य बहु म्रवति शोणितम् । छिद्यन्त इव चान्द्राणि सूचीभिरिव भिद्यन् ॥ १४ ॥
 वेदना साः पुराऽभूवन् स्त्रीणां गर्भनिपातने । तावत्कालं तथैव तासां गर्भं निपातयेत् ॥ १५ ॥
 तयाविधं सर्वदुःखं गर्भपातनजं भवेत् । एवं तु लक्षणैर्ज्ञात्वा कर्माणि स्त्री समाचरेत् ॥ १६ ॥
 एकवातोविधिं चैव दम्पती तीर्थसङ्गमे । मुद्यमे मृष्टदेने तु पुगणोक्तविधानतः ॥ १७ ॥
 सम्पणार्णाय दुष्टस्य प्रायश्चित्तमिदं नतः । प्राष्टव्यां तृतीयायां शुद्धायां व्रतमाचरेत् ॥ १८ ॥

एकवासोविधिं चैव दम्पती तीर्थसङ्गमे । यत्नेन गार्भिकं धीमानुपोषणपरायणः ॥ १९ ॥
 पुष्पैर्नानाविधैः शुभैरर्चयेद्विराजप्रियम् । वेतकिर्गर्भसंयुक्तैश्चम्पकैः कुमुदोत्पलैः ॥ २० ॥
 सौवर्णं राजतं ताम्रं शतं गौर्याः प्रकल्पयेत् । हारनूपुरमुकुटकुण्डलाभरणादिकम् ॥ २१ ॥
 नैवेद्यैः सुखकासारमोदकापूपपायसैः । उपतिष्ठेत् विधिवद्भवानीमिवलभम् ॥ २२ ॥
 पतिपुत्रवतीभिस्तु स्त्रीभिः सह शुचिस्मिता । रात्रौ जागरणं कुर्याद्गीतनृत्यादिपूर्वकम् ॥ २३ ॥
 फलेर्नानाविधैरर्घ्यं दद्यान्मन्त्रपुरःसरम् । फलपुष्पाक्षतोपेतमंजलिं भूमिं निक्षिपेत् ॥ २४ ॥

मन्त्रः ।
 "नमस्तेऽस्तु महादेवि नमस्ते गिरिशप्रिये । गृहाणार्घ्यमिमस्तेदि पुत्रान्मह्यं यशस्विनः" ॥ २५ ॥
 पतिपुत्रवती नारी गिरिजावत्प्रसूयते । एवं रात्रौ विधानेन पूजयेत् परमेश्वरीम् ॥ २६ ॥
 ततः प्रभाते विमले कृतमातःक्रिया सती । देवीमुद्दिश्य विधिवद्भोजयेत् पोडश स्त्रियः ॥ २७ ॥
 नानाविधैर्भक्ष्यभोज्यैर्ब्राह्मणान्पुत्रं पोडश । प्रत्येकं घणं पात्रं सप्तधान्यसमन्वितम् ॥ २८ ॥
 सौभाग्याष्टकसंयुक्तं बस्त्रयुग्मेन संयुतम् । दातव्यं गिरिजाप्रोत्यै पुत्रसौभाग्यकाम्यया ॥ २९ ॥
 सगर्भा च वृषोपेता सिता गां बस्त्रसंयुताम् । सहिर्ण्यां ततो दद्याद्विप्राय गुणशालिने ॥ ३० ॥

दानमन्त्रः ।
 "पातयन्ती पुरा गर्भं दृष्टस्त्रीणां वशं गता । स एव बन्ध्यताहेतुस्तन्मां मोचय चाम्बिके ॥
 तव दानेन पुत्रा मे भवेयुः सुभगाः सति" ॥ ३१ ॥
 इमं मन्त्रं समुच्चार्य दत्त्वा विप्रं विसर्जयेत् । एवं व्रतपरा नारी गर्भपातं न पश्यति ॥ ३२ ॥
 युज्यते पुत्रपौत्राद्यैः सा पत्या सह मोदते । न लभेद्गर्भपातं सा पतिपुत्रसुखं च वै ॥ ३३ ॥
 तृतीये वा चतुर्थे वा मासि गर्भं सुविन्दति । रजतस्य मलाभ्या वै कोशं गर्भाशयाकृतिम् ॥ ३४ ॥
 प्रार्थयेत् ततो भक्त्या ध्यायन्ती गिरिजा सतीम् । सुवर्णनिष्कगर्भं च कृत्वा दत्त्वा द्विजन्मने ॥ ३५ ॥
 "गर्भपातं प्रकुर्वन्त्या मया भक्तनजन्मनि । यद्वयं बन्ध्यकृत्यातं तस्मान्मोच्येह जन्मनि" ॥
 जन्मजात्यादिकं वरत न वदेद्दिह कर्मणाम् ॥ ३६ ॥
 इदं चतुर्थं वै जन्म भूमिदेवकुलोद्भवम् । सपत्नी सादिता पूर्वं सा वै गर्भस्पदोपकृत् ॥ ३७ ॥
 तस्या इमानि बोध्यानि लक्षणानीह जन्मनि । यस्याः प्राक्पातितो गर्भः सपत्न्याः पतिवर्जिता ॥ ३८ ॥
 दीनानावविरोधः स्यात्सर्वविरोधात्तया सुत । अनुमन्ता प्रयोक्तापि पितृमातृमुखोऽजितः ॥ ३९ ॥
 यन्धुसन्ततिदुःखी स्यात्सर्वसन्तप्तो विरुद्धचित्ति । शोकः स्यादुदरे बाधा तद्वत्स्त्रीहादिविभ्रमः ॥ ४० ॥
 अन्तरा स्पन्दमानो वा गर्भः सत्रोपलक्ष्यते । पाणिमुष्टितलाघाताज्जानुनी विकृतिं गते ॥ ४१ ॥
 दोषो ज्वराग्निजो वापि शूलजोऽऽमादितोऽपि वा । ब्राह्मणान्भोजयेद्भरत्या सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ४२
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणवादे गर्भविपाके अष्टाध्याय एकोनपद्युत्तरपदशताधिकस्तहस्रतम ॥ १६९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।
 सीमावादारतः पश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । तेन तत्र द्विजः सुत घातितो भूमिलोभतः ॥ १ ॥
 सहायपथयुक्तेन कृतं यमोतिदारुणम् । तत्पापजन्महाघोरान्नरकान् प्राप्य दारुणान् ॥ २ ॥
 तया चिरं च तिर्थवत्सवं विमुञ्च्यार्धमतः स्वयम् । यमशयेऽतिपुण्यात्प्राक्सोऽन जातो हि वाट्जः ॥ ३ ॥
 क्षपरोऽगुतः सुत कृशोदरसमन्वितः । एते कुम्भाभिधेः सुत भौमश्चन्द्रयुतोऽण्डजः ॥ ४ ॥

रिष्टं पष्टिमिते वर्षे जायते विन्मयेऽकृते । सहायाः पूर्वजा ये तु तेषां वक्ष्यामि लक्षणम् ॥ ५ ॥
तदग्रे तु मृताश्चान पुत्रस्यरुगान्विताः । रिष्टेन वाऽऽयुषो भङ्गो वृद्धपापान्न निष्कृतिः ॥ ६ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पष्ट्युत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ ११६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवत्कश्चिद्धर्मशास्त्रार्थकोविदः । गत्वा शत्रुपुरं सूत कदाचिन्मदसंयुतः ॥ १ ॥
वदाह तत्पुरं शत्रोस्तत्क्षणे लुण्ठितं पुनः । तत्रैको ब्राह्मणो दग्धो वृद्धो विद्याविशारदः ॥ २ ॥
पापमाचरितं तेन चाज्ञानाद्ब्रह्मघातजम् । अयो यमाज्ञया सर्वा भुक्त्वा नरकपातनाः ॥ ३ ॥
पुण्यशेषाद्याजोऽपि स जातः क्षत्रियाधमः । देशेऽयोष्याभिधे गौरो लघुर्दक्षो महोद्यमी ॥ ४ ॥
युवमावे महाज्ज्वेन ब्राह्मणा वै प्रपीडिताः । ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः ॥ ५ ॥
निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि यां कृत्वा मुच्यते त्विह । कार्यास्तत्र त्रिदेवानां मूर्तयस्तु ययोदिताः ॥ ६ ॥
ब्रह्मविष्णुमहेशानां सर्वरोगविनाशिकाः । सुवर्णजास्तथा कार्या कदली पत्रसंयुता ॥ ७ ॥
ययावित्तानुसारेण शाठ्यं द्रव्ये विवर्जयेत् । देयास्ता विप्रमुख्येभ्यः क्षयरोगोपशान्तये ॥ ८ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्या होमयेच्च जपेत्तथा । गायत्रीं बिधिना सूत पूर्वपापपनुत्तये ॥ ९ ॥
एवं कृते महाबाहो क्षयस्तस्योपशाम्यति । नैवं कुर्याच्च यो मृत्युरष्टाविंशमितेऽब्दे ॥ १० ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकषष्ट्युत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ ११६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या योपिदाचरेत्काचित्पूर्वजन्मनि निश्चयात् । ब्रह्महत्या तु विज्ञेया सा चेह क्षयरुग्युता ॥ १ ॥
न तस्याः पापक्षमनं यथोक्तं च खगाधिप । महापापकृताद्दोग्धान्मृत्युरेव न संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विषष्ट्युत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ ११६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वसृयासी च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद् । बधिगे जायते त्वत्र प्रायश्चित्तं च तच्छृणु ॥ १ ॥
चान्द्रायणं व्रतं कुर्यात्सुवर्णपलसंयुतम् । पुस्तकं विधिवद्वात्तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ २ ॥
भोजयेच्च यथाशक्ति द्विजांस्तदनु होमयेत् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्त्रिषष्ट्युत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ ११६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदाचरेन्नारी पापं प्राग्ब्रह्मघातनम् । अज्ञानादत्र अनुपि क्षयरुक्पीडिता हि सा ॥ १ ॥
महापापकृताद्दोग्धात्तस्मात्सर्वस्वदानतः । क्षयरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
प्रयागे मकरस्येऽर्के स्नानादत्रैव जन्मनि । काश्यां वासात्तया सूत मुच्यते ब्रह्महत्यया ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुःषष्ट्युत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ ११६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूकः प्रजायते जन्तुर्यः पूर्वं भ्रातृघातकः । बभूव कामतः सूत प्रायश्चित्तं न तत्तमम् ॥ १ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चषष्ट्युत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ ११६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कलिङ्गदेशे प्राक्सूत काचिद्विजवरा स्मृता । पतिप्रिया धर्मशीला दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
 सा नार्थघातयत्पूर्वभवे मोहाच्च कुक्कुटम् । नासावकत्वमाप्नोति सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ २ ॥
 हेमनिष्कत्रयं दद्याद्यावत्सर्वं प्रयत्नतः । ब्राह्मणाय महाभाग पापनाशकरं परम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पट्षष्टपुत्रपदशताधिकसहस्रतमः ॥ १६६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव चाहुजः कश्चिद्देशे पञ्चनदे शुभे । धनधान्यसमायुक्तः पापकर्मा महोद्यमी ॥ १ ॥
 विभोत्सद्भगतः सोऽयं प्रयागे गरुडाग्रज । सुस्तातो मृगगे भानी धूर्तकर्मा क्रियोज्झितः ॥ २ ॥
 स प्राप्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवान्कर्म दारुणम् । आमे निवासिनोऽन्यस्य क्षत्रियस्य खगाधिप ॥ ३ ॥
 ददाह भवनं रम्यं वैरभावात्पुरानघ । एका वत्सतरी दग्धा जीवाश्चापि विशेषतः ॥ ४ ॥
 कालयोगेन सम्प्राप्तः स गतो यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना । गङ्गायाः प्रान्तरे देशे शतयोजनसम्मिते ॥ ६ ॥
 स मध्यरूपो बलवान्धर्मे स्वल्पमतिः शठः । बुद्ध्याधिरूपचारी च पैतृकस्वरूपवित्तभाक् ॥ ७ ॥
 सकन्यश्च सपत्नीको बन्धुभृत्यसमन्वितः । पुण्यादिदं फलं पूर्वात्पापादयं फलं शृणु ॥ ८ ॥
 स बालवत्सकवधाज्जीविघातादपुत्रकः । सप्तवेदमिताब्दान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
 गौराशिगे शनौ भानी पष्ठे जीवे मृगस्थिते । लक्ष्मैतद्वज्रजश्रेष्ठ पृच्छकस्येह जन्मनि ॥ १० ॥
 पूर्वं या स्त्री सहायासीन्मृतवत्सात्र सा सुत ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् सर्वपापनिपूदिनीम् । पुत्रवृद्धिकरीं धन्यामत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधिनीम् । पञ्चस्वर्णमिता कार्या सुरभी च हिरण्मयी ॥ १३ ॥
 तदर्थमितिका वापि निजविद्यानुसारतः । सम्पूज्य विधिवन्मन्त्रैर्देया विप्राय धीमते ॥ १४ ॥
 मापैर्वह्निमितैर्देयस्तथा पशुपतिः सुत । मापाभ्यां च तथा वह्निर्जीवा मापचतुष्कजाः ॥ १५ ॥
 देयाश्च विधिना सूत पूर्वापापनुत्तये । जपेत्पशुपतेर्मन्त्रं सहस्रं रिष्टनाशनम् ॥ १६ ॥
 होमयेद्दृष्टातकं रुद्रस्याग्रे प्रयत्नतः । शृणुयादरिर्वंशं वा दशावृत्त्या विधानतः ॥ १७ ॥
 यः कुर्याद्विधिवत्सूत प्रायश्चित्तं विधानतः । जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा जन्मन्यत्र ममाज्ञया ॥ १८ ॥
 नैवं कुर्याच्च यः शक्त्या त्रिपैवं पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीवितेनात्र संशयः ॥ १९ ॥
 नवसप्तान्दमायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते त्विह । सप्तवेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ २० ॥
 इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तषष्टपुत्रपदशताधिकसहस्रतमः ॥ १६६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पाश्मीरमण्डले पूर्वं काचिद्विजवरांगना । पतिप्रिया शीलयुक्ता दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
 वैरिभावात्तया स्मृत्या गृहं दग्धं द्विजस्य च । वैरिणस्तु सुतो दग्धो गृहदाहे खगाधिप ॥ २ ॥
 महापातस्त्वामिनः सर्वं ग्रामभवे संमुषार्जितम् । तत्पापजान्महाशोरात्फलं प्राप्य वियोनिजम् ॥ ३ ॥
 सर्वं जाता विराटेऽत्र पतिशुश्रूषणात्सुत । क्षत्रिया धर्ममर्मज्ञा पूर्वपुण्यात्तथा सती ॥ ४ ॥

क्षययोगयुता बाल्ये बालघातादपुत्रिणी । महाग्निद्राहपापाच्च प्रापश्चित्तं न तत्सप्तम् ॥ ५ ॥
त्रयोविंशमिते वर्षे रिष्टेनैवात्र नश्यति । सहायकः पतिश्चात्र पुत्रहीनः क्षयान्वितः ॥ ६ ॥
इति श्रीद्विसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टषष्ठ्युत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १९६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां यो महाभाग निहन्यात्पापमोहितः । तस्य च स्वलिता वाणी भवत्यत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
दद्याद्विरमयीं तत्र सारिकां शुभलक्षणां । तथात्र पुस्तकं दद्याद्यस्तस्य विधिनाण्डज ॥ २ ॥
पूर्वपापात्प्रमुच्येत नरोऽत्र गतकिल्बिषः ॥ ३ ॥

इति श्रीद्विसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकसप्तत्युत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १९६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां घातयेन्नारी पूर्वं पापविमोहिता । सात्र जन्मनि जायेत वचनस्वलिताण्डज ॥ १ ॥
तथा देया सुवर्णस्य सारिका ब्राह्मणाय वै । पूर्वपापात्प्रमुच्येत प्रयत्नाद्दिनान्नुत ॥ २ ॥
इति श्रीद्विसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तत्युत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १९७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वकधाती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । लम्बकण्ठः प्रजायेत सोऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
गो दद्याद्विधिवच्छ्वेतां सर्वाभरणभूषिताम् । मुच्यते कण्ठजाद्रोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीद्विसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकसप्तत्युत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १९७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी पूर्वजन्मनि घातयेद्गरुडाग्रज । वरुं सा कण्ठरोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
गो दद्याद्विधिना सूत श्वेतामत्र पयस्विनीम् । ययोपस्करसंपुक्तां तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीद्विसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विसप्तत्युत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १९७२ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विजकुले जातो धर्मिष्ठो वित्तसंयुतः । उदरे वातजा रोगा शुल्माद्याश्चोर्ध्वहृदययाः ॥ १ ॥
मोहाद्याः स्वल्पदीर्याश्च नेत्रवाण्डूदशमयाः । जायते शीर्षजा पीडा बाल्ये स्याद् ग्रहणीगदः ॥ २ ॥
शरीरे जायते बद्धेरुपघातो व्रणादिकम् । गौत्राणां मातुलानाञ्च स्वत्नादेर्विषबाधया ॥ ३ ॥
दायादाच्छत्रुवत्पीडा भूमिद्रव्यविलिप्तया । ऐहिकानि च लक्ष्माणि तस्य देहे भगिनि हि ॥ ४ ॥
तस्य भार्या सदाचारा कदाचिद्रोषकादिनी । गौरवर्णा शुभा वाणी सन्तोषप्रियकारिणी ॥ ५ ॥
मृतवत्सा कथं जाता स्थिरगर्भमवाप्नुयात् । दशमासान्तिकम्प्य गर्भश्चोदरसौख्यमभूत् ॥ ६ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुंस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः ॥ ७ ॥
पुंजन्मनि सा क्षात्रा सञ्जाता विनयामुत । अज्ञानविमिरान्धयेन स्त्रीणां कर्म दुर्गत्तनाम् ॥ ८ ॥
अज्ञानती कुलस्त्रीणामाचारमनुकम्पकम् । सर्वभूतेषु चात्मानं स्याद्वरेषु चोषु च ॥ ९ ॥
ममादाह्वीपिनं हत्वा सदा निधुरमानसा । तस्या गेहाश्रिता नित्यं मार्जारश्चनपूर्वकाः ॥ १० ॥

पलालक्रीडनपरा गेहे सङ्कुलिता भृशम् । ते तप्तवालुकाम्बुमुतुपभस्मचयादिषु ॥ ११ ॥
 आविशिप्ता तथा चाग्नी द्यारहितचित्तया । बालगर्भाशयान्बालानविस्पष्टखिलेन्द्रियान् ॥ १२ ॥
 बह्वी पापा प्रचिक्षेप पापाणकठिनाशया । मातृभिः सहिता बाला बालगर्भगतारतया ॥ १३ ॥
 अन्ये च बहवो जीवा भस्ममाद्भि कृतास्तया । विनिघ्नान्ति प्रमादाद्ये परास्ते ह्युत्तभागिनः ॥ १४ ॥
 सन्ततिर्गुणिता यैस्तु नानादुःखौघगाश्च ते । आनाख्याग्निं च ये दग्धास्ते वै तत्राशनाय हि ॥ १५ ॥
 तथाभिषेपु जीवेषु जायन्तेऽपि च तद्वशात् । म्रियन्ते शिशवस्तेऽपि तस्मात्तद्दोषचिह्निताः ॥ १६ ॥
 पलालक्रीडनपरा बहवो लघुप्राणिनः । मारिता गर्भमुक्ताश्च मातृभिः सहितास्तया ॥ १७ ॥
 लभन्ते चैव नो मार्गं मृतास्ते ह्यष्टजन्तवः । तेन कर्मविपाकेन स्थिरगर्भा मृतप्रजा ॥ १८ ॥
 त्रिविधापत्यजा बाधाः प्राप्यन्ते जनुरन्तरे । जन्तवो गर्भगा ह्येके मुकृतात्कर्मबन्धनात् ॥ १९ ॥
 यया कर्म तथाऽपत्यमुभयोस्तत्प्रयोजनम् । इदन्तु तृतीयं जन्म ब्रह्मवैशसमुद्भवम् ॥ २० ॥
 स्थिरगर्भा मृतापत्या पुत्रहीना खगाधिप ॥ २१ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं नाथ येन गर्भः प्रजायते । ममोपरि कृपां कृत्वा सत्यं वद दिवस्पते ॥ २२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मुदिने समनुप्राप्ते सुग्रे च शुभोदये । प्राशुदकप्रवणे वेगे गोमयाद्युपलितके ॥ २३ ॥
 तत्रोपर्याविकं स्वीर्य नानाचित्रविचित्रकम् । द्राणमार्गं तिलानां तु मध्ये गर्भं प्रपूरयेत् ॥ २४ ॥
 निष्कमानसुवर्णस्य फलं वै मध्यतः क्षिपेत् । तस्य पूर्वं च दिग्भागे तण्डुलद्रोणपर्वते ॥ २५ ॥
 शुद्धं सोमप्रभं ताम्रपात्रं दशपलोन्मितम् । स्थापयेद्वाजतं पद्मं तन्मध्ये पलनिर्मितम् ॥ २६ ॥
 पूजयेच्च सपत्नीकं कश्यपं च प्रजापतिम् । कर्षं साक्षकं दक्षे बामे चायं कमण्डलुम् ॥ २७ ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां मूर्तिं तां शुभलक्षणाम् । अर्चयेद्ब्रह्मपुष्पाद्यैरुपचारैः पृथक्पृथक् ॥ २८ ॥
 सम्पक्श्रद्धावती नारी त्रिविधापत्यदुःखिनी । विप्राय वेदविदुषे पूजयेद्विविधैर्नैः ॥ २९ ॥
 ततस्तं ह्यसपत्नीकं मुनीनां प्रवरं नमेत् ॥ ३० ॥

मन्त्रः ।

“ निर्मिता वै जगत्स्रष्टा पत्नी हि तपसो बलात् । तामया वीरदाहे तु बह्वी क्षिता अनेकशः ॥ ३१ ॥
 लंघिताः स्त्रीजनाचारा अजानन्त्या दयादिकान् । नाशयेस्तस्य पापस्य देवप्राप्तं विगर्हितम् ” ॥ ३२ ॥
 सम्पक्श्रद्धावती नारी मृतसन्ततिदुःखिनी । सपत्नीकं तु सौवर्णं कश्यपं सम्पगर्चितम् ॥ ३३ ॥
 विप्राय वेदविदुषे प्रदद्याद् गुणशालिने । एवमाश्राव्य तां मूर्तिं समादाय पृथक्पृथक् ॥ ३४ ॥
 प्रदद्यादानविधिना श्रद्धया च सदक्षिणाम् । दानान्ते कीर्तयेन्मन्त्रं तिष्ठन्ती विहिताञ्जलिः ॥ ३५ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया पूर्वजनुपि दयारहितचित्तया । प्राप्तं वै ह्यशुभं स्वामिशिञ्चि तं कर्मकारणम् ” ॥ ३६ ॥
 दत्त्वा दानञ्च विप्राय सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३७ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायिनिमनयुत्तरपदशताधिकमहसप्तमः ॥ १६७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पाकनाती महाभाग प्राग्भवे चेहजन्मानि । कूर्वहीनो भवेन्मर्त्यः सा च तत्पलाञ्छितः ॥ १ ॥

कृष्णधेनुप्रदानेन विधिनात्र खगाधिप । मुच्यते दुष्टपापाच्च कूर्चयुक्तं चात्र जन्मनि ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्याङ्गसत्त्वादे कर्मविपाके अध्यायः सप्ततत्पुत्रषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी धातयेत्काकं विनतानन्दवर्धन । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कूर्चयुक्ता भवेदलम् ॥ १ ॥
कृष्णधेनुप्रदानेन ययोक्त्या गृहडाग्रज । पूर्वापापविशुद्धिः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्याङ्गसत्त्वादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चतत्पुत्रषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यभक्षको यस्तु भवेत्प्राग्ज्ञानतोऽण्डज । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते कृमिलोदरः ॥ १ ॥
स भीष्मपञ्चकादत्र व्रतात्पुण्यसमर्जनात् । मुच्यते पूर्वीरोगाच्च दुष्टास्तिभ्युदरात्स्वग ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्याङ्गसत्त्वादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चतत्पुत्रषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

याऽभक्ष्यं भक्षयेन्नारी प्राग्भवे गृहडाग्रज । जायते जठरे तस्याः किमिजा रुग्भृगं सुत ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं कार्यं भीष्मपञ्चव्रतं शुभम् । कार्तिके शुक्लपक्षे च प्रातस्तथादिनपञ्चके ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्याङ्गसत्त्वादे कर्मविपाके अध्यायः सप्ततत्पुत्रषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टस्पर्शेन यो मोहाद्भक्षयेद्विधिवर्जितः । सिद्धान्नं ना पुरा सूत जायतेऽत्र कृशोदरः ॥ १ ॥
विष्णुव्रतान्महापुण्यात्सर्वपापप्रणोदनम् । तदा कृशोदरत्वं च नात्र पश्यति पुण्यकृत् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्याङ्गसत्त्वादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टतत्पुत्रषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

हुक्तं पापं पुरा सूत सिद्धान्नं द्विजभार्यया । दुष्टस्पर्शेन सततं सात्र स्याच्च कृशोदरी ॥ १ ॥
सा वैष्णवव्रतात्पुण्यात्समात्पापात्प्रमुच्यते । कृशोदरव्यथा नश्येत्तत्पापस्य प्रणाशनात् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्याङ्गसत्त्वादे कर्मविपाके अध्यायः एकोनाशीत्युत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

द्विजः पूर्वभवे कश्चिदासीद्धर्मान्वितः सदा । सभार्यो नर्मदातीरे धनसौख्यसमन्वितः ॥ १ ॥
कृतानि तेन दानानि नानापर्वसु शक्तितः । वेदयुक्तेषु विषेषु सत्पात्रेषु विधानतः ॥ २ ॥
अयो पापं भृशं चक्रे व्यभिचारसमुद्भवम् । ज्येष्ठं त्वक्त्वा ऋतुप्राप्तं धर्मशीलयुतां प्रियाम् ॥ ३ ॥
रतिं ददौ कनिष्ठायामनृतावपि मोहितः । ततो यमपुरं प्राप्तः स सत्पापाद्भ्रुजोत्तमः ॥ ४ ॥
मुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गफलं तथा । आर्द्रदानवशात्सोऽत्र गङ्गायाः पूर्वभागतः ॥ ५ ॥
सिंहस्येडके सुखे राहौ जीवे कर्केऽल्लिगे भृगौ । स रक्तगौरी मतिमान्बन्धुबन्धुसखसंयुतः ॥ ६ ॥
लघुवृणीति मितदो द्विजवंशसमुद्भवः । सर्वमेतत्फलं दानात्स्त्रीत्यागान्मृतपुत्रकः ॥ ७ ॥
स्त्रीत्यागी भ्रूणहा लोके इति पौराणिका विदुः । योपासहायतः पूर्वं शृणु त्वं विनतासुत ॥ ८ ॥
प्राग्भवे या कनिष्ठात्र सा ज्येष्ठात्र गवमजा । गर्भदोषयुता चेति लक्षणैर्लक्षयेत्स्वग ॥ ९ ॥
वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्याः पूर्वापापविनाशिनीम् । कुशार्त्तलैर्बन्धनैर्गणेशं विघ्ननाशनम् ॥ १० ॥
तदर्पमितकं देवं निजविद्यादिभं पठन् ॥ १० ॥

मन्त्रः ।

" त्यक्त्वा वराननां शुद्रां पूर्वं पापं समर्जितम् । तत्पापस्य विनाशाय ददेऽहं गणनायकम् ॥ ११ ॥
 मापसप्तमिता लक्ष्मीः शुभा लेख्या हिरण्मयी । ददेऽहं विप्रमुख्याय वेदशास्त्रविशारद ॥ १२ ॥
 ब्राह्मणान्वरयेत्तत्र शक्तं दद्याच्च दक्षिणाम् । एवं विधानं यः कुर्याज्जीविष्यन्ति च तत्सुताः ॥ १३ ॥
 श्रुत्वेनं शक्तिमान्यस्तु न कुर्यात्पापशोधनम् । स पुत्राज्जोपलभते रिष्टं पश्चाद्वद्वदे ॥ १४ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र जीवनं वर्षसप्ततिम् । अन्यजन्मादितो ज्ञेयं विस्तराज्जोदितं मया ॥ १५ ॥
 इति श्रीष्टद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाशुचरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे पञ्चनदे जाता बाहुजा पूर्वजन्मनि । सात्र जन्मनि वै विप्र संजाता विप्रपूजनात् ॥ १ ॥
 सकृत्तया कृतं कर्म शृणु चात्र खगेष्वर । ब्राह्मणेन महद्भयं तद्गृहे स्यापितं च यत् ॥ २ ॥
 न तद्वर्चं पुनस्तस्मै मुक्तं सर्वमशेषतः । मृतो द्विजस्तद्गुःखेन क्षुभितस्तु खगाधिप ॥ ३ ॥
 पापमाचरितं पूर्वं ब्रह्मघातमयं तथा । पञ्चत्ववशतां प्राप्ता मुक्त्वातिथमशासनम् ॥ ४ ॥
 पुत्रसन्ततिहीनात्र पूर्वभावे क्षयान्विता । निष्कृतिं परमां तस्या वक्ष्येऽहं पापनाशिनीम् ॥ ५ ॥
 सर्वस्वेन तदर्धेन कार्या स्वर्णमयी शुभा । कदली पत्रसंयुक्ता देया विप्राय धीमते ॥ ६ ॥
 दानेनानेन सुप्रीता ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः । क्षयनाशकराः पूर्वं भविष्यन्त्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
 इति श्रीष्टद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकाशीत्युचरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि भोः सूत श्लोच्छिष्टं भक्षयेत्तु यः । राज्यन्धो जायते सोऽपि जन्मन्यत्र च मानवः ॥ १ ॥
 भोजयेद्ब्राह्मणाञ्छक्त्या गोमूत्रं प्राशयेत्तथा । मुच्यते तत्क्षणात् सूत नक्तान्धत्वात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीष्टद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्व्यशीत्युचरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भक्षयेत्पुरा नारी शुनोच्छिष्टं शुमानना । नक्तान्धा जायते पुत्र व्ययिता नेत्रपीडया ॥ १ ॥
 गोमूत्रप्राशनादत्र ब्राह्मणानां च भोजनात् । नक्तान्धरोगान्मुक्तिः स्यादत्र जन्मनि सुव्रत ॥ २ ॥
 इति श्रीष्टद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय ऋषीत्युचरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभोजी च राज्यन्धो जायतेऽधुना । स तत्पापविशुद्धयर्थं गोमूत्रं विधित्पिबेत् ॥ १ ॥
 भोजयेच्च तथा विप्राञ्छक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् । राज्यन्धरोगात्सर्वत्र मुक्तो भवति मानवः ॥ २ ॥
 इति श्रीष्टद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय ऋषीत्युचरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टमुद्गनारी प्राग्भवे विनतासुत । राज्यन्धरोगयुक्ता सा चात्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
 द्विजानां भोजनाच्च गोमूत्रप्राशनात्तया । मुच्यते पूर्वपापात्सा विडालोच्छिष्टभोजनात् ॥ २ ॥
 इति श्रीष्टद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशीत्युचरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डाल्या गमने पूर्वभवे चारुण जायते । मृदो ह्यनगरश्चापि जातो जन्मनिजन्मनि ॥ १ ॥
 चान्द्रायणप्रतादत्र दशवृत्त्या कृतात्सुत । मुच्यतेऽजगत्त्वाच्च शुभबुद्धिर्भवेदिह ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षडशीत्युत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १९८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचित्साहसान्नारी प्राग्भवे विनतासुत । चाण्डालगमनं कुर्यात्सात्राऽजगरतां व्रजेत् ॥ १ ॥
 प्राजापत्यव्रतं कुर्याद्यत्नात्पश्चात्पर्वतनैः । मुच्यते पूर्वपापात्सा जन्मन्यत्र खगाधिप ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्ताशीत्युत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १९८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परान्नविघ्नकारी तु यो भवेत्पूर्वजन्मनि । सोऽजीर्णेनातिरोगेण जन्मन्यत्र मपीड्यते ॥ १ ॥
 विधिना लक्षहोमेन ब्राह्मणानाञ्च भोजनात् । मुच्यतेऽजीर्णजाद्रोगादत्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाशीत्युत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १९८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विघ्नं प्रकुरुते सुत या नारी पूर्वजन्मनि । परात्रेषु महामोहाच्छृणु तत्र खगाधिप ॥ १ ॥
 साजीर्णेनैव रोगेण बाध्यते पीडया सदा । लक्षहोमेन विधिवत्तत्पापमुच्यते त्विह ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनत्रत्युत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १९८९ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदैवकुलोत्पन्नो धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । सत्यनित्यसदाचारः साधुसेवनसंपुतः ॥ १ ॥
 तस्य देहे भवेच्छिद्रं पापजं चात्र जन्मनि । किलासो ददुःखदूष्टश्च नेत्रतोदो विरहिमता ॥ २ ॥
 किञ्चिच्चिद्भानि जार्यते स ब्रूते कारणं विना । तस्य भार्या सुतन्वङ्गी स्त्रीधर्मव्रतकारिणी ॥ ३ ॥
 उदरे वै व्यया दातान्मूर्ध्नि पीडा प्रजायते । मृतवत्सा कथं जाता पुत्रः पुत्री भूते तथा ॥ ४ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वैश्यसमुत्पन्ना काले शूद्रप्रतारिता । बहुभ्यापारनिगता बहुद्रव्यसमन्विता ॥ ६ ॥
 शूद्राजातश्च सम्बन्धो बहुकालं गतागतम् । अन्योन्यं प्रीतिवशतः किञ्चित्कालो गतस्तपोः ॥ ७ ॥
 उभयोर्लोहपत्वाद्वा धनसंग्रहणे रतिः । व्यवर्धत ततस्तस्य पापबुद्धिरभूत्स्वग ॥ ८ ॥
 ब्राह्मणस्य सुतः श्रेष्ठः स्वर्णालङ्कारैर्युतः । धनलोभात्तथा तेन मारितो भाविनो बलात् ॥ ९ ॥
 तस्यापि मातापितरौ पुत्रदुःखेन दुःखितौ । द्वित्रिवर्षैस्तथा मासैः पुत्रशोकादिवं गतौ ॥ १० ॥
 धनलोभवशाच्चैव द्रुष्टचित्तो हि घातकः । अचिराच्च मृतस्तत्र गतो वै यमशासनम् ॥ ११ ॥
 पक्षोरकर्मणा तेन ब्राह्मणस्य हतः सुतः । तेन कर्मविपाकेन नरके पाचितो भृशम् ॥ १२ ॥
 पश्चान्मानुष्यमापन्नो व्रतदानप्रभावतः । इदं चतुर्थकं जन्म मृतापत्यकरं खग ॥ १३ ॥
 दिव्यादिमत्सजाता वै मृता दिव्यादिदाहणाः । मृतपुत्रो भवेद्दे स जाताजातसुतस्तथा ॥ १४ ॥
 इदं जीवेदिदं जीवेदित्याशामयजीवने । जातंजातं विनश्यन्ति तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ १५ ॥

एवं यदि चिरं तिष्ठेदचिरान्ध्रियते तराम् । सुगुणश्च सुरूपश्च लालनाच्चाटुकारिणः ॥ १६ ॥
 नश्यत्सु जातजातेषु जन्मजन्मसु तेषु च । व्याध्यन्तरे भवेद्व्याधिग्रासो व्यसनवानयम् ॥ १७ ॥
 नास्ति सौख्यं क्वचित्तस्य नानाशंकितचेतसः । भवेच्च सुमहद्दुःखं परापत्यानि पश्यतः ॥ १८ ॥
 लक्षणानि पुरोक्तानि तस्येमान्यापि कीर्तयेत् । उदरे ध्रियते बालः स वै ब्राह्मण उच्यते ॥ १९ ॥
 मृतवत्सोद्भवं चिह्नं पूर्ववत्प्रतिपादयेत् । स्ववंशस्यापि विच्छेदो द्रव्यहानिर्यतस्ततः ॥ २० ॥
 दौर्मनस्यं महानाधिः शोक एवोपजायते । अदृष्टगुणलावण्या ह्यदृष्टाननकान्तयः ॥ २१ ॥
 ध्रियन्ते जातमात्रा ये पुत्रा अकृतचाटवः । एवन्तु कर्मणि ज्ञाते प्रापश्चित्तमथाचरेत् ॥ २२ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्निह कर्मनिपूदिनी । कथ्यतां दिवसेशान नारीणां हितकाम्यया ॥ २३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि मृतवत्साधनाशिनीम् । निष्कृतिं विधिवत्तार्क्ष्यं सन्ततेः सौरूपहेतवे ॥ २४ ॥
 यजमानः सपत्नीको विधिवद्विधियाचरेत् । पठद्भिः शान्तिसूक्तानि ब्राह्मणैः सहितोऽयं विदुः ॥ २५ ॥
 सिद्धार्थाक्षतदूर्वाभिः कृतरक्षं प्रतिष्ठितम् । स्नापयेदौषधैर्मन्त्रैर्विष्णुसूक्तादिभिस्तथा ॥ २६ ॥
 सुदिने सुशुभे देशे गोमयाद्युपलिप्तके । तत्रोपर्याविकं स्तीर्य कृष्णाजिनमयापि वा ॥ २७ ॥
 द्रोणमानं तिलानाम् कृष्णवस्त्रेण संयुतम् । स्थापयेद्वाजतं पश्यं तन्मध्वे पलनिर्मिताम् ॥ २८ ॥
 सौवर्णीं प्रतिमां तत्र बालगोपालकस्य हि । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणा मूर्तिं ता शुभभक्षणाम् ॥ २९ ॥
 अचंयेद्ब्रह्मपुष्पाच्चैरुपचारैर्यथाविधि । सम्यक्श्रद्धावती नारी मृतसन्ततिदुःखिनी ॥ ३० ॥
 अग्रे नयेति चावाह्य विदुषो वेदवादिनः । अलोडपाः सदाचाराः पूज्या अर्घ्यादिकैस्तथा ॥ ३१ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मयाऽऽचरितो द्रोहो मोहाद्वै परसूनुषु । भूमिद्रविणहेमादिलिप्तया स विनश्यतु ॥ ३२ ॥
 नाशयेत्तं हि पापं वै मूर्तिस्ते शुभलक्षणा । यदनिष्टं मया प्राप्तं मृतसन्ततिकारकम् ॥ ३३ ॥
 तस्मान्मोच्यो महाभागार्पितगोदानपुण्यतः ” ॥ ३४ ॥
 इति तं त्रिः परिक्रम्य त्रिस्तेनोक्तेऽवतिष्ठति । अग्रे नयेति मन्त्रेण विमृश्यैतद्गुदीरयेत् ॥ ३५ ॥
 धेतुं दद्यात्तवत्सां च सहिरण्यां यथाविधि । ब्राह्मणान्भोजयेत्सम्पन्नशतं साग्रं यथाविधि ॥ ३६ ॥
 सर्पिष्पात्मानमालोक्य भुञ्जीतेष्टैश्च बन्धुभिः । इदं लक्षणं ज्ञेयं मातृबन्धुसुखोज्झितम् ॥ ३७ ॥
 स्वसुतासुतसौरूपानां सन्तोषाभाव एव च । विरुध्यन्तेऽप्यपत्यानि तादृशानि मियः क्रियत् ॥ ३८ ॥
 विकारः प्रकृतौ चैव गमने पादवैकृतम् । पितृष्वसुर्मातुलान्याः कासमुल्मार्तित्वगव्ययाः ॥ ३९ ॥
 मृतापत्यार्तित्वेदस्तेपामनुमन्त्रादिभेदतः । तस्यापत्याव्रद्धुःखानि जायन्ते च सुदुर्मुहुः ॥ ४० ॥
 पूर्वकर्माजितं पापं चिह्नं तस्य सहायवत् ॥ ४१ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यापो नवत्युत्तरपदशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विधाय यो विपं दद्याद्वातार्थं पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र च्छर्दिरोगेण वाध्यते ॥ १ ॥
 निष्कृतिर्नास्ति तस्यात्र पापस्य दृढकर्मणः । छर्दिरोगेण सततं पीडिता नाशमाप्नुयात् ॥ २ ॥
 प्रापश्चित्तं न तस्यात्र दानेऽपि सहस्रशः ॥ ३ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय एकनवत्युत्तरपदशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत विषं दद्याद्विजातये । छर्दिरोगेण साऽत्रैव निश्चितं नाशमाप्नुयात् ॥ १ ॥
न पापशोधनं प्रोक्तं तस्यास्तु गरुडाग्रज । ब्राह्मणस्य वधस्यैव प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ २ ॥
इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो दिनवत्युत्तरपद्मताधिकसहस्रतमः ॥ १६९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परस्मै यो विषं दद्यात्पूर्वजन्मनि मानद । छर्दिरोगेण सोऽत्रैव वाध्यते पीडया सदा ॥ १ ॥
न पापशोधनं प्रोक्तं तस्यास्तु गरुडाग्रज । धेनूनां दशकं दद्यात्सर्वोपस्कारसंयुतम् ॥ २ ॥
सुच्यते सर्वरोगाच्च जन्मन्यत्र खगाधिप ॥ ३ ॥
इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्त्रिंशत्पद्मताधिकसहस्रतमः ॥ १६९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूकोऽत्र जायते जन्तुर्यः पूर्वं भ्रातृवातकः । चमूव कामतः सूत प्रायश्चित्तं न तत्तमम् ॥ १ ॥
इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्नवत्युत्तरपद्मताधिकसहस्रतमः ॥ १६९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मागधी नारी जाता ब्रह्महते सुत । सा चात्र पर्वते देशे शुभे पञ्चनदेऽग्न्यज ॥ १ ॥
पुत्राभिलाषिणी पूर्वं याऽभजयन्नं पुरा । सा चेह यवनी जाता पुत्रसन्ततिवर्जिता ॥ २ ॥
नानाधनयुता दात्री कुरुक्षेत्रे पुराऽनघ । शिवभक्तिपरा तस्मात् सुखैश्वर्यसमन्विता ॥ ३ ॥
इह जन्मनि सा साध्वी रुद्रपूजाव्रतादिना । पुत्रपौत्रयुता शान्ता भविष्यति न संशयः ॥ ४ ॥
अथवा हरिवंशस्य शतावृत्त्या विधानतः । श्रवणात्पूर्वजात्पापान्मुच्यते विनतासुत ॥ ५ ॥
इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पचनवत्युत्तरपद्मताधिकसहस्रतमः ॥ १६९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवालयोऽवसत्कश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । विष्णुपूजार्तो नित्यं द्रव्यलोभेन चाण्डज ॥ १ ॥
चौर्येण निहितं द्रव्यं यत्स्थितं देवताश्रये । तेनेदं दुष्कृतं सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ २ ॥
स तेन कर्मणा युक्तो भुक्त्वाऽतियमशासनम् । जातो गङ्गाश्रयेक्षत्री पूर्वविष्णोः प्रपूजनाद् ॥ ३ ॥
षड्रव्यान्वितो भूयः सर्वरोगसमन्वितः । बाल्ये हि पाण्डुरोगोर्गार्तश्चात्र जन्मनि सुग्रतः ॥ ४ ॥
देवद्रव्यापहारी ॥ पाण्डुरोगी प्रजायते । तत्पापनाशनं पुण्यं पक्षीन्द्र शृणु तत्त्वतः ॥ ५ ॥
कुर्याद्विरणमयीं पृथ्वीं सप्तमुद्रां पलात्मिकाम् । सवनां सागरोपेतां सप्तद्वीपा वसुन्धराम् ॥ ६ ॥
गन्धपुष्पैर्लंकृत्य दद्याद्विप्राय धीमते । पाण्डुरोगादिमुक्तः स्यादत्र जन्मनि मानवः ॥ ७ ॥
इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पणवत्युत्तरपद्मताधिकसहस्रतमः ॥ १६९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे प्रादाद्विषं कस्यापि काश्यपे । साऽत्र जन्मनि रोगेण च्छर्दिस्तेन पीडयते ॥ १ ॥
धेनूनां दशकं दद्यादशक्तौ गरुडाग्रज । सवस्तां कपिलां दद्यात्सा तद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः समनवत्युत्तरपद्मताधिकसहस्रतमः ॥ १६९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विप्रो ह्यभूदङ्गे प्राग्भवे धर्मसंयुतः । स चचार वने सूत मार्गलुण्ठनतत्परः ॥ १ ॥
 काचित्सुनयना तत्र प्राप्ता भाविचलाद् दृढात् । नानाभरणसंयुक्ता पूर्णगर्भतमन्विता ॥ २ ॥
 सा लुण्ठिताऽत्र त्रसिता तेन पापधियाऽण्डज । सहायैः सा परित्यक्ता ताडनादाकुला महत् ॥ ३ ॥
 तद्दर्भाद्वै च्युतो बालः पापमाचरितं त्विदम् । ततो धर्मपुरं प्राप्तः पुण्यपापतमन्वितः ॥ ४ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापात्पापं खगाधिप । परकन्याविवाहेन स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ५ ॥
 गङ्गायाः पूर्वभागे तु दृश्योजनसम्मिते । गौरः सुरूपः क्षीणाद्भो बहुद्रव्यपराक्रमः ॥ ६ ॥
 पिप्ताधिकोऽतिमतिमान् बहुपुत्रीभिरन्वितः । जातपुत्रा मृताः सप्त पूर्वपापात्तयाऽण्डज ॥ ७ ॥
 निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि येन पापात्प्रमुच्यते । पलार्धमितिका कार्या भव्या सुघटिता सुत ॥ ८ ॥
 बाहुजा गर्भसंयुक्ता सौवर्णैर्भूषणैर्युता । पूर्वपापविनाशाय सा देया ब्राह्मणाय वै ॥ ९ ॥
 गन्धैः पुष्पैः समम्पच्यै मन्त्रैः प्रणवपूर्वकैः । वेषतः तत्र सौवर्णं सुवर्णैकमितं सुत ॥ १० ॥
 अपेक्ष ब्राह्मणमन्त्रांश्च तल्लिङ्गांश्चिपूर्वकम् । होमयेच्च यवांस्तत्र सतण्डुलसुसर्पपान् ॥ ११ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् । शृणुयाद्दरिवंशं वा शतावृत्त्या विधानतः ॥ १२ ॥
 गायत्र्यष्टशतं जप्त्वा तस्माद्दोषात्प्रमुच्यते । लभते पुत्रसौख्यं स चात्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ १३ ॥
 रिष्टं पश्चाद्दद्वे तु प्रायश्चित्तेऽकृते सुत । सप्तसप्तमितान्दायुः प्रायश्चित्ते कृतेऽत्र वै ॥ १४ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टनवत्युत्तरपद्मदशनाधिकसहस्रतमः ॥ १६९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्यभिचाररता पूर्वे यात्रापि व्यभिचारिणी । सा गता नरकान्वोरांश्चिरं दुःखं समश्नुते ॥ १ ॥
 न शुद्ध्यत्यशुभाचारा प्रायश्चित्तैः शतैरपि । वाराणस्यां गतिश्चास्या वासाच्च विनतासुत ॥ २ ॥
 मोक्षयते सर्वपापाच्च पूर्वजन्मकृताद्दृढात् । वाराणस्यां चतुर्दश्यां शिवपूजाप्रतादिना ॥ ३ ॥
 महापापान्महाभाग पूर्वं चेहापि बाहुजा । वंध्या जाता तथा दुःखाऽऽकुला च दयितोऽज्झिता ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवनवत्युत्तरपद्मदशनाधिकसहस्रतमः ॥ १६९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कृत्वा घृष्टतां पूर्वं वक्ष्येद्ब्राह्मणं सुत । सोऽत्रापस्मारोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
 तेनैव पापयोगेण म्रियतेऽत्र खगाऽधिप । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापे ब्राह्मणवश्वने ॥ २ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या ब्राह्म्यातिनी नारी प्राग्भवे विनतासुत । साऽत्र जन्मनि मूकत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
 ज्ञानान्महापापकृतान्न चोक्ता निष्कृतिर्मया । ज्ञात्वा ब्रह्मवघात्सूत प्रायश्चित्तं न तत्तमम् ॥ २ ॥
 सप्तजन्मनि मूकत्वं जायते च तदेनसः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यर्मा विप्रश्चात्र जन्मनि बाहुजः । देवद्रव्यापहरणात् प्राग्नाक्षिप्रपीडनम् ॥ १ ॥
 विभे बवे ह्यतीते च नेत्रभङ्गो जनिष्यते । तद्रक्षार्थमहं वक्ष्ये दानं पापहरं परम् ॥ २ ॥

कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य सुराधिपम् । गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य दीपा देयाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
राजताश्च महाभाग न रोगं स हि पश्यति । भोजयेच्छक्तितो विप्रान्वैष्णवाञ्छ्रद्धया सुत ॥ ४ ॥
कृत्वाऽनेन विधानेन रिष्टं नैव प्रपश्यति ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायो द्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणं घातयेत्कश्चिद् दुष्टो यः पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत क्षयरोगप्रपीडितः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्य वित्ततुर्यांशभागतः । कालचक्रामिघं दानं दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्दोमयेच्च स्वशक्तितः । कालचक्राख्यदानेन रोगा नश्यन्ति पापजाः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायलुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मवादरता ह्यत्र या पूर्वेषुभूतपतित्रता । शापप्रभावाद्धि गतिं सा वै प्राप्ता हि मानुषीम् ॥ १ ॥
त्पक्त्वा शरीरं सा देवी मोदतेऽम्बिकया सह । मुनक्ति भोगान्स्वार्त्नं पतिं प्राप्य तपस्विनी ॥ २ ॥
गच्छेत्सा परमं स्थानं यत्र देवो महेश्वरः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायलुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

योऽज्ञानात्कृतवान्सुत प्राग्भवे आतृघातनम् । सोऽत्र जन्मनि भूकत्वं व्रजति कापि मानवः ॥ १ ॥
चान्द्रायणव्रतं कुर्यात्सुवर्णफलसयुतम् । एवं यः कुरुते सूत स तत्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
न जायतेऽस्य भूकत्वं कदाचिद्दिनतामुत ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या घृता बन्धयेत्काचिल्लोकान्पूर्वभवेऽण्डज । साऽत्र जन्मनि रोगेणापस्मारेण प्रपीडयते ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि पापनाशकरं सुत । ब्रह्मकूर्चत्रयं कुर्याद्द्यादेतुं पयस्विनीम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्याय षडुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७०६ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्गर्णोत्तमो जातो धर्मिष्ठो विचसंयुतः । उदरे वायुरल्पीयाञ्छिरोर्तिश्चैव जायते ॥ १ ॥
शरीरे जायते चिद्गं किञ्चिद्गर्णसमन्वितम् । दृष्टकण्डूकिल्लासाना गमने पादवैकृतिः ॥ २ ॥
कर्मातुसारजो व्याधिश्चिद्गं तस्य सहायवत् । भार्या प्रीतिपरा नित्यं कदाचित् कलहप्रिया ॥ ३ ॥
दोषयुक्ता प्रायशस्तु प्रदरातिः प्रजायते । मृतवत्सा कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सा स्त्रिया सहितो विप्रः कुलीनो बहुवाचकः । गता चैव महारण्ये तत्रारी गर्भसंयुता ॥ ५ ॥
बहुभिश्च समायातैः शत्रुभिः परिकीर्तितैः । तत्रासादिप्रचालाया वेदना ह्यदरेऽभवत् ॥ ६ ॥
गर्भपातोऽभवच्चापि मृतः पूर्णाङ्गकः शिशुः । तेन कर्मविपाकेन स्त्रियन्ते तस्य बालकाः ॥ ७ ॥
केचिजीवन्ति पण्मासं केचिद्दर्पाधिकं भृशम् । बहुकालं न कश्चिद्भृशताना स्थितिरीदृशी ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

देवदेव जगन्नाथ लोकानां हितकाम्यया । कथयस्व महाभाग निष्कृतिं तस्य कर्मणः ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साधु पृष्टं महाबाहो प्रश्नश्चायं सुदुर्लभः । तेनेह मुनिभिः प्रोक्तं प्रायश्चित्तं विशोधनम् ॥ १० ॥
गां वै सर्वणवत्सां च सौवर्णं निष्कसंमितम् । पुष्पितं फलितं वृक्षं वल्लभुग्मं शूरोरपि ॥ ११ ॥
कर्मप्रकाशकं विप्रं पूजयेद्विधिपूर्वकम् । एवं प्रकुरुते वत्स निष्कृतिं कर्मणः फलम् ॥ १२ ॥
पुत्रपौत्रादिसंयुक्तो धनधान्यसमन्वितः । न करोति च यो मोहाल्लोभाद्वा कर्मनिष्कृतिम् ॥ १३ ॥
स याति पापदोषेण भुवि जन्मनि जन्मनि । एवं यः कुरुते भक्त्या प्राप्नोति पुत्रपौत्रकम् ॥ १४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो लोकान्वश्चयेत्कश्चित् पुरा धीत्येन मानवः । सोऽत्र जन्मन्यपस्मारोणेण महताऽऽकुलः ॥ १ ॥
धेनुं दद्यान्महाभाग सवत्सां विधितंयुताम् । ब्रह्मकूर्चत्रयं कुर्यात्स तत्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
न भवेत्तस्य रोगरूप वेदना पापशोधनात् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र चन्द्रवदना गौराङ्गी पतिवल्लभा । धनधान्यसमायुक्ता स्वर्णकारी सुखान्विता ॥ १ ॥
रता भर्तृहिते नित्यं पूर्वं सा हितवल्लभा । स्वर्णपहारजात्पापात्प्राप्ता सा स्वर्णकारताम् ॥ २ ॥
पुत्रहीना महाभाग परद्रव्यापहारतः । कुरुक्षेत्रे शशिप्रस्ते स्वर्णं दद्याच्च शक्तितः ॥ ३ ॥
तद्दत्त्वाऽऽशु लभेत्पुत्रानत्र जन्मनि वै सुत ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अन्नहृत्माग्भवे वत्स ज्ञानादत्र खगाधिप । सोऽजीर्णेनैव रोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
अन्नदानाच्च विमन्ये रसदानाच्च शक्तितः । सावित्रीजयतो होमात् पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
पापक्षये क्षयं यान्ति रोगाः पापसमुद्भवाः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो दशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या फाचिन्मोहतश्चक्रे नारी आतुवर्धं पुरा । साऽत्र जन्मनि मूकत्वं भजेत्कापि शुभानना ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि तस्याश्चान्द्रायणं व्रतम् । वेदपुस्तकदानं च पलस्वर्णयुतं त्विह ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकादशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बालघाती भवेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । वैनतेपात्र जुषि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १ ॥
श्रवणादरिर्विशस्य विधिवच्चात्र जन्मनि । ब्राह्मणोदाहनाच्चैव पूजनाच्छङ्करस्य च ॥ २ ॥
जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वादशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूकरी याऽभवत्पूर्वं निपादी पुनरेव सा । शूद्राधमा पञ्चनदे जाताऽत्र विनतासुत ॥ १ ॥
 पुत्रपौत्रपौनर्धन्यैर्गजाश्वोद्यादिवाहनैः । युक्ता सा यवनी सूत तीर्थराजस्य सेवनात् ॥ २ ॥
 इति श्रीह्रदसूर्यसंवादे कर्मविपाके अन्यापन्नयोदशोत्तरसतरात्रिकसहस्रतमः ॥ १७१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चित् प्रागभवद्विभः सर्वविद्याविशारदः । वेदाभ्यासरतः श्रीमान् प्राप्तसर्वमनोरथः ॥ १ ॥
 तुलाधृतानि चिद्धानि विप्राणां स्नेहभाशिनाम् । गृहीतान्यतिचौर्येण लोभयुक्तेन चेतसा ॥ २ ॥
 यस्माज्ज्ञानकृते चैव प्राग्भवे तत्फलं शृणु । सोऽत्र जन्मनि विप्रस्तु द्विजो वेदविदां वरः ॥ ३ ॥
 घनपुत्रसमायुक्तः क्षयरोगसमन्वितः । वेदाभ्यासात्तथा दानात्तीर्थराजाधिपतिनात् ॥ ४ ॥
 नादाः स्यात्क्षयरोगस्य चात्र जन्मनि चाण्डज । दोषात्स्वल्पात्फलैर्धुक्तो जीवेद्विपशतं ध्रुवम् ॥ ५ ॥
 इति श्रीह्रदसूर्यसंवादे कर्मविपाके अन्यापन्नयोदशोत्तरसतरात्रिकसहस्रतमः ॥ १७१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभूत्कश्चिद्वाहुजो धर्मसंयुतः । ग्रामाध्यक्षः प्रतापाढ्यो भ्रातुः पुत्रसमाकुलः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः । पर्वस्वपि च भूस्वर्णगोश्वशय्यासनादिकम् ॥ २ ॥
 तिलपात्राणि भक्ष्याणि वस्त्राणि विविधानि च । सर्वरत्नानि पात्राय हव्यकण्ड्यानि चाण्डज ॥ ३ ॥
 पापमाचरितं चापि भाविनोऽर्थस्य गौरवात् । ग्रामान्तरे स्थितस्यास्य शत्रोः सीमापहारिणः ॥ ४ ॥
 निर्दग्धं भवनं तस्य रात्रौ वै चौर्यकर्मणा । तस्मिन्दग्धे महाभाग दग्धः क्षात्रादिशुस्तथा ॥ ५ ॥
 बहवो गृहजा जीवा दग्धाश्चैव मृता ध्रुवम् । वैरभावास्तहायादयैः पापमुग्रमुपाजितम् ॥ ६ ॥
 एवं बहुतिथे काले सम्प्राप्सौ यमशासनम् । पुण्यात्स्वर्गाश्च विविधान्भुक्त्वा पापाचयेतरान् ॥ ७ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो बाहुजोऽधुना । कुरुक्षेत्रात्परे भारे दशयोजनसम्मते ॥ ८ ॥
 स रक्तगौरो मतिमान्स्वच्छो बहुधनैर्युतः । यशस्वी भ्रातृमित्राढ्यः पितृभक्तो दयापरः ॥ ९ ॥
 सुखीभृत्यसुखैश्वर्यनानावाहनमोगमाक् । बुद्ध्याधिकप्रचारी च पितृभाग्यविशुद्धिदः ॥ १० ॥
 ह्रस्वः कृशोदरो बन्धुमान्गो वै मितदः प्रभुः । आदिमध्यावसाने च सुखैश्वर्यसमाकुलः ॥ ११ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः कश्चित् । बहुचिन्तातुरो धूर्तो दाने चाल्पमतितथा ॥ १२ ॥
 पीडयमानस्तथा रोगीर्युनि वाय्त्रादिसम्भवे । नानाभयैर्मनोदुःखैः कापि क्षीणो विकारवाद् ॥ १३ ॥
 बालघातात् पुरा पापाज्जातपुत्रविनाशकः । चिद्धमंत्रं जनुलैर्ग्राह्यं गुरुभावस्तु पश्चमे ॥ १४ ॥
 गुरुत्वादेनसश्चन्द्रो नीचः केन्द्रे शुभान्वितः । सहायलक्षणं सर्वं वक्ष्याम्यत्र खगाधिप ॥ १५ ॥
 या स्त्री पूर्वं सहायाऽऽसीद् ग्रामदाहैरितिप्लुरा । सा ज्येष्ठा मष्टुरत्रास्ति मृतवत्सा खगेश्वर ॥ १६ ॥
 योऽभूदुत्साहकः पूर्वभवे स मृतबालकः । सहाया ज्येष्ठरे तेऽत्र मृतपुत्रीभिरन्विताः ॥ १७ ॥
 अन्ये ये बान्धवा भृत्याः सहायाः पण्मिताः पुरा । मष्टुस्तेऽत्र सुता जाता मृतापत्यवदुःखदाः ॥ १८ ॥
 लक्ष्मणैरभिराढ्यस्य मष्टुश्चैव जन्मनि । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापक्षयो भवेत् ॥ १९ ॥
 पुण्यक्षेत्रेऽष्टभिर्वैः पञ्चमिक्षिभिरेव च । कारयेत्पार्थिवोऽङ्गिनिकादशशतैर्मितान् ॥ २० ॥
 गन्धपुष्पोपचारिस्तु मन्त्रैरेव प्रपूजयेत् । ततश्चाष्टपलं रुद्रं कुप्योदं हेमजं शुभम् ॥ २१ ॥
 सपत्नीकं यथाकारं सर्वावयवसंयुतम् । तदर्धमितकं वापि निजविचातुसारतः ॥ २२ ॥

पूजयित्वा तु गन्धाद्यैर्विधिज्ञाय प्रदापयेत् ॥ हिरण्यं तथा चाग्निं मापपश्चमितिः शुभम् ॥ २३ ॥
 राजते च तथा पत्रे पलद्वयमिते शुभे । लेख्या जीवास्तथाकारा दग्धा ये च गृहाश्रिताः ॥ २४ ॥
 ब्राह्मणाय ततो देवाः दाहदोषोपशान्तये । लक्ष्मीनारायणं तद्वत् पलायकमितं सुत ॥ २५ ॥
 राजतं विधिवद्द्यात् सर्वदोषापनुत्तये । गायत्र्यष्टसहस्रं तु सहस्रं द्वादशाक्षरम् ॥ २६ ॥
 अष्टाक्षरं त्रिसाहस्रं जप्त्वा शुद्धिं समाचरेत् । होमयेत्तदशांशेन शक्त्या विमंश्च भोजयेत् ॥ २७ ॥
 शृणुयाद्भरिवंशं वा दशावृत्त्या विधानतः । य एवं कुरुते सूत द्वयोः पापविशोधनम् ॥ २८ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि । नाथयो व्याधयस्तस्य नवा रिष्टभयं क्वचित् ॥ २९ ॥
 नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः ॥ ३० ॥
 पञ्चत्रिंशन्मते वर्षे रिष्टं देहपनादिजम् । त्रिसप्ततिमिताब्दायुः प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ ३१ ॥
 गतिस्तस्योत्तमा लोके ह्यन्यथा त्वाततायिनाम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वरूपमेवात्र सूचितम् ॥ ३२ ॥
 यद्यवन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विचिन्तयेत् ॥ ३३ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चदशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यस्तु 'पृच्छति' धर्मात्मा सर्वपापविशोधनम् । यजेद्देवानृषींश्चैव पितॄन्चै श्रद्धयाऽन्वितः ॥ १ ॥
 गयाश्राद्धादिभिः सर्वदोषैर्हृष्यैर्विधानतः । पूर्वपापविनिर्मुक्तो याति ब्रह्म मनात्तनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षोडशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिच्छूद्रो महाभाग बभूव प्राग्भवे धनी । व्यापरनिरतो दक्षः क्रयविक्रयकर्मसु ॥ १ ॥
 नीताः सर्वरसास्तेन मिलित्वा चार्धसीरिणा । कालेन ते हृता लोभात्त्रेहा मौल्याधिकाः सुत ॥ २ ॥
 भुक्त्वा पापफलं घोरं भ्रमरत्वमुपागतः । ततः पुण्याच्छुभं भुक्त्वा पुण्याज्जातोऽत्र पर्वते ॥ ३ ॥
 शूद्रो युद्धकलायुक्तो भूमिदानात्सुगोर्धनात् । ज्ञेहहारी यतः पूर्वं राजपक्षमपीडितः ॥ ४ ॥
 सर्वज्ञेहातिदानाद् स्वविज्ञान्युपभागतः । स्वर्णदानाच्च या चात्र क्षयरोगाद्विमुच्यते ॥ ५ ॥
 इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तदशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विपं द्रस्वा पतिं सूत प्राग्या जाराश्रिताऽसती । पतिघ्नी सा महादुष्टा बाल्येऽत्र विधवा सुत ॥ १ ॥
 विष्णोराराधनादत्र गङ्गायाश्चैव सेवनात् । गतिं शुभां सा प्राप्नोति व्रतकृच्छ्रोपसेवनात् ॥ २ ॥
 घर्मादत्र महाभाग परत्र च शुभा गतिः ॥ ३ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टादशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारं दारयेत्तु प्राग्जन्मन्यय-पुत्रक । रक्तातिसाररोगेण घाद्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 तदेवदानादिप्रायः स्थापनाद्वा विधानतः । मुच्यते पापज्जाद्रोगादवीसारादि निश्चितम् ॥ २ ॥
 इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकोनविंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूर्धामिपित्तो यः कश्चिन्मथुरायामभूत्सुधीः । राजसेवी महाशूर आखेटकरतः सदा ॥ १ ॥
 मृगयायां गतो दैवाद्रातिता मृगशूकराः । तत्रैका हरिणी सूत घातिता गर्भसंयुता ॥ २ ॥
 तद्गर्भजौ हतौ तत्र शुभौ द्वौ मृगशावकौ । सहाय्याभ्या युतेनैव कृत कर्म दुरात्मना ॥ ३ ॥
 ताभ्यां मिलित्वा तौ मुक्तावमायां चाण्डजाधिप । सोऽय काले महाभाग प्राप्तः शत्रुपुं पुरा ॥ ४ ॥
 स शौर्यकर्मणा सूत घातयित्वा रिपून्वहन् । घातितश्चापि रिपुभिः प्रहारैरतिदारुणैः ॥ ५ ॥
 सङ्ग्रामभूमौ समृतः प्राप्तः स्वर्गपुरं तदा । मुक्त्वा नानाविधान्भोगान्स जातो ब्राह्मणास्त्वह ॥ ६ ॥
 देशे प्रपाग्निकटे सर्वशास्त्रार्थकोविदः । जातः कर्कटे जीवे लग्नस्ये हि महातपाः ॥ ७ ॥
 धनैर्नानाविधैर्युक्तो गौराङ्गो रक्तलोचनः । शिवपूजनजातुपण्यात्प्राक्कृतास्तकलैः सुखैः ॥ ८ ॥
 महामनोरथैश्चापि पूर्णश्चात्रैव जन्मनि । राज्यप्रचार्यत्सुग्रश्च पुण्यात्पापफलं शृणु ॥ ९ ॥
 धूर्तः शठः सर्वभक्षः स्वरूपपापरतः क्वचित् । सहायलक्षणं सूत शृणु पुत्र ययातया ॥ १० ॥
 द्वाभ्यां मिलित्वा भुक्तौ द्वौ मृगशावौ खगाधिप । पृच्छकस्य च तौ पुत्रादुभौ ज्येष्ठकनिष्ठकौ ॥ ११ ॥
 अपस्मारेण रोगेण मृती चात्रैव जन्मनि । एवं सन्ततिदुःखार्तः स विप्रो विधिवर्जनात् ॥ १२ ॥
 प्रतिमासोत्थपापस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पूजयेच्छिवलिङ्गानां लक्षमर्थं तदर्धकम् ॥ १३ ॥
 हिरण्यौ तथा देयौ द्वावत्र मृगशावकौ । पूजयेच्च तथा वायुं विधिना मृगदेवतम् ॥ १४ ॥
 तन्मन्त्रैर्धूपगन्धाद्यैर्नानाभक्ष्यैर्विधानतः । प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य क्षयकारकम् ॥ १५ ॥
 अथवा भोजयेद्दिप्रान्तहस्तद्वयसम्मिताम् । पुत्रपौत्रविवृद्धिः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ १६ ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृते सूत नच पुत्रसुखं लभेत् । रिष्टेन मरणं चापि वर्षे वेदाग्निक्लेऽण्डज ॥ १७ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते तस्य जीवनं चान्दससतिम् । चैत्राष्टम्यां च निधनं शुक्लाया गरुडाग्रज ॥ १८ ॥
 इति श्रीबृहद्व्याख्यानसत्त्वादे कर्मविपाके अध्यायो विंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भपातनपापादद्या बभूव प्राग्भवेऽण्डज । सेह वै तेन पापेन गर्भपातनदुःखिनी ॥ १ ॥
 विप्रकन्याविवाहाद्वै विधिवच्चात्र जन्मनि । मुच्यते तेन पापेन गर्भस्यैर्षं भवेद्विह ॥ २ ॥
 अथवा पार्वती दद्याद्देवीं दशसुवर्णजाम् । युक्ता गणेशस्कन्दाभ्या नानाभरणभूषिताम् ॥ ३ ॥
 तदर्धमितिका वापि पूजयित्वा विधानतः । मुच्यते पूर्वपापाच्च गर्भपातनजात्सुत ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहद्व्याख्यानसत्त्वादे कर्मविपाके अध्यायो एकविंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाहयेन्नारी देवागारं खगाधिप । साऽतिसारेण महता पीडयते चेह भामिनी ॥ १ ॥
 शङ्करप्रतिमादानान्मूर्त्तैर्विष्णोर्द्विजार्पणात् । न जायते महापीडा रक्तातीसारसम्भवा ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहद्व्याख्यानसत्त्वादे कर्मविपाके अध्यायो द्वाविंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मा प्राग्भवे सूत तिर्यक्त्वं प्राप्य निश्चयात् । सम्पर्कान्दारुणाश्चैव भुनक्तयत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 कर्मक्षये तु कुष्ठेन सोऽत्र जन्मनि पीडयते । पापस्य दुःक्षयत्वाच्च प्रायश्चित्तं नचोच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहद्व्याख्यानसत्त्वादे कर्मविपाके अध्यायो त्रयोविंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वातयेन्नारी पत्युमिंशं च प्राग्भवे । नियतं वायुरोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
 पापं प्रतीक्ष्य विप्रादेः सर्वस्वार्घतदर्धजम् । वायुं हिरण्मयं कुर्यान्मृगं विहितलक्षणम् ॥ २ ॥
 पूजायित्वा विधानेन गन्धैर्वस्त्रैर्विशेषतः । मन्त्रैश्च वायुजैः सूत दद्याद्विप्राय धीमते ॥ ३ ॥
 वायुरोगस्य शमनं दानेनानेन जायते ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अन्वयायश्चतुर्विंशत्युत्तरस्ततशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादय या नारी गोत्रघातकरी पुरा । बभूव सततं चात्र लूतारोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 श्रवणादितिहासाना प्राजापत्याद्वातात्सुत । लूतारोगं न पश्येत् साऽत्र जन्मनि चाण्डज ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अन्वयायः पञ्चविंशत्युत्तरस्ततशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२५ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नः किञ्चिद्विचिन्तयामास । संयुतो वायुपित्ताभ्यां नेत्रतोदशिरोर्तिमान् ॥ १ ॥
 सद्बृत्तश्च सुखी धीमान्धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । व्रणो रेखा शराद्वापि बाल्ये स्याद् ग्रहणीगदः ॥ २ ॥
 कटिपृष्ठाभिघाताद्वा व्रणो वाताग्निदर्शनम् । परोक्षमतिवादं च ब्रुवते कारणं विना ॥ ३ ॥
 तस्य प्रिया शुभाचारा सती व्रतपरायणा । काफबन्ध्या कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि रूपादद्या भार्या विप्रस्य साचि । की । प्रतिवेशमस्थितो वैश्यो ब्राह्मणो ज्ञानिसत्तमः ॥ ५ ॥
 अप्रसूता प्रिया तस्य चपला चारुलक्षणा । वैश्येन कामिता सा वै लोभमोहादिविभ्रमैः ॥ ६ ॥
 अज्ञानात्काममिच्छन्ती भाविना वै बलीयता । तावत्कालवशेनैव ब्राह्मणो जनता गतः ॥ ७ ॥
 स वैश्यो दैवयोगाच्च भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । सुतनुं धर्षयामास बहुकालं खगेश्वर ॥ ८ ॥
 व्यभिचारवशात्तत्र ह्यन्योन्यं तद्भूतं धनम् । गृहीतं तदनं सर्वं धूर्तया लुब्धचेतसा ॥ ९ ॥
 ब्राह्मणो यनितां प्रातो लोके जग्राह विश्रुतिम् । पुंश्चत्स्या निन्द्यवृत्त्या वै विप्रोऽयं धनवानिति ॥ १० ॥
 तेन दुःखेन विप्रो वै ब्राह्मणीप्रत्यजत्पुरा । सा चापि कुलटा दुष्टा भास्करेः सदनं गता ॥ ११ ॥
 निर्वशी जायते तत्र ब्राह्मणस्य खगेश्वर । तेन कर्मविपाकेन तादृशं च भवेद्दिह ॥ १२ ॥
 पश्चान्मानुष्यमापन्नो बहुशोकाकुलो नृशम् । इदं द्वितीयं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ १३ ॥
 एकापत्यमर्षं दुःखमनपत्यत्वमेव वा ॥ १४ ॥

मार्गशीर्षे शुभे मासे शुक्लपक्षादितः खग । प्रत्यशं भाग्यसौख्यासिध्दतं ॥ प्रतिवत्तरम् ॥ १५ ॥
 षोडशान्द्रानि नागिभिः कर्तव्यं विधिपूर्वकम् । गीरीश्वरमिदं दीक्षशतसौख्यफलप्रदम् ॥ १६ ॥
 प्रातर्नियममास्थाय दन्तपावनपूर्वकम् । अयाहं शिवयोः प्रीतिमाचरिष्ये शुभप्रतम् ॥ १७ ॥
 स्थानप्रवासनिर्गतं निशि जागरतत्परा । ततो मध्याह्नसमये स्नात्वा कुंकुमवातसी ॥ १८ ॥
 परिधायार्चयेद्गौं पतिपुश्रवतीं त्रियम् । कुंकुमैः फजलैश्चालंकरणीः पुष्पमालया ॥ १९ ॥
 नाम्ब्रूहेस्तु सप्तपूरैः सौभाग्याष्टकवस्तुना । ततश्चास्तमिते भानौ वर्ति षोडशतन्तुभिः ॥ २० ॥
 विधाय तिलतलेन दीपं कुर्याच्छिवाग्रतः । गीतवादिप्रनिर्दोषपुराणश्रवणादिभिः ॥ २१ ॥
 नैवेद्यं विधिवत्सूर्यादपूर्वस्तिलतण्डुलैः । तथा षोडशसंख्यानि वेशुशूर्पाणि कारयेत् ॥ २२ ॥

सप्तधान्यकलोपेतान्यष्टसौभाग्यवन्ति हि । एवं विधिं समास्थाय भोजयेद्दम्पतीञ्जुमान् ॥ २३ ॥
 दानभोज्यैस्तथा पुष्पैः पक्षिभ्यो बलिमाहरेत् । दीनान्वकृपणेभ्योऽन्नं सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ २४ ॥
 एतद्वैरीघ्नं नाम मार्गशीर्षे समाचरेत् । एवं कृतविधेः सूत प्राप्यते पुत्रपौत्रकम् ॥ २५ ॥
 नारी नियमसम्पूर्णा व्रतं कुर्यात्प्रयत्नतः । सुतसौभाग्ययुक्ता सा पतिपुत्रसुखातमे ॥ २६ ॥
 ऐहिकं लक्षणं तस्या नार्या वै जायते त्विह । स्वसुमांत्स्वसुर्वापि सपत्न्याः शोक एव च ॥ २७ ॥
 उदरार्तिरसुखातः पार्ष्णिपादादिवेदना । वाक्याभिज्ञसने चापि वाक्यदोषो धनच्युतिः ॥ २८ ॥
 स्वशक्तिनिन्दा हीनत्वं परेभ्यो मर्मतोदनम् ॥ २९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायः षड्विंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शक्रन्मूत्रं सृजेद्यस्तु देवागारे नराधमः । शुद्रोगमवामोति सोऽत्र जन्मनि मानवः ॥ १ ॥
 सोऽप्येकं पूजयेद्विष्णुं शिवं वा विधिनाऽण्डज । माजापत्यं चरेत्कृच्छ्रं दद्याद्गोमिथुनं सुत ॥ २ ॥
 न पश्यति तदा पीडां शुद्रजा मत्र जन्मनि ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तविंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यः पुमान्नारीमहानात् पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत कृशो बलविवर्जितः ॥ १ ॥
 शकैराधेनुदानेन दशसंख्येन चाण्डज । विमुच्यते कृशत्वाच्च शतब्राह्मणभोजनात् ॥ २ ॥
 होमात्स्वस्त्ययनाज्जापान्नायत्रीजपतोऽत्र च । तीर्थजानादाज्यदानाद्गली भवति नान्यथा ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवद्रव्यं हरेत्सूत पूर्वजन्मनि यो नरः । सोऽत्र जन्मनि जायेत वायुपीडाभिरन्वितः ॥ १ ॥
 मायश्चित्तमिदं वायोर्नाशनं तस्य वच्म्यहम् । जपेन्मृत्युञ्जयं मन्त्रं सावित्रीं च विशेषतः ॥ २ ॥
 होमपेत्तद्दशांशेन ब्राह्मणान्भोजयेत्तथा । वायुरोगोपशान्त्यर्थं शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायः एकोविंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारे तु या काचित्प्राग्भवे विनतासुत । सृजेन्मूत्रं पुरीषं च मोहादत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 शुद्रोगयुता सा वै भविष्यति न संशयः । शुद्रोगविनाशाय पूर्वपापक्षयाप वै ॥ २ ॥
 सा वै गोमिथुनं दद्यात्प्राजापत्यं चरेद्भूतम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायः द्विंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव सुखजः कश्चिद्विद्याधनसमेन्वितः । नानाकलासु कुशलो विष्णुभक्तिपरायणः ॥ १ ॥
 राहुग्रस्ते प्रयागे तु सर्वस्वं दत्तवान्सुत । तत्र भाविबलात्सूत पापमाचरितं त्विदम् ॥ २ ॥
 धर्षिता लत्रिया यूनि कामलोभाच्छुभानना । प्रताडितः पतिस्तस्यास्तेन देवहूतेन तु ॥ ३ ॥
 ततो मृत्युवशं प्राप्तः स गत्वा यमशासनम् । शुभाच्छुभफलं मुक्त्वा चाशुभादतिदारुणम् ॥ ४ ॥

अन्यजन्मनि दानेन-स जातः क्षत्रियाधरः । देशे विपाशानिकटे सप्तयोजनसम्मिमे ॥ ५ ॥
 सुरुपदेहः सद्बुद्धिः स्त्रीपुत्रधनसंयुतः । शूरो दाता प्रधानश्च देशेदेशेऽतिविश्रुतः ॥ ६ ॥
 किञ्चित्पापरतो धूर्तो मनोदुःखाकुलो भृशम् । धर्षणात्क्षत्रियायास्तु भर्तुस्तनाडनात्तया ॥ ७ ॥
 वार्धके कण्डुरोगातो निश्चयादत्र जन्मानि । लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ सूर्यशुक्रौ चतुर्थगौ ॥ ८ ॥
 वक्ष्यामि तस्य पापस्य निष्कृतिं पापशोधिनीम् । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्पलेनार्धपलेन वा ॥ ९ ॥
 हिरण्मयं मुघटितं-सर्वाभरणभूषितम् । पूजयित्वा तु गन्धैश्च पुष्पैर्नानाविधैस्तथा ॥ १० ॥
 दीपैर्विचित्रैर्विधिना दद्याद्विप्राय धीमते । गणनार्थं तथा दद्यात्सीवर्णं दशमापकम् ॥ ११ ॥
 एवं विधानं यः कुर्यात्पूर्वपापविशोधनम् । न तस्य दद्रुः कण्डूश्च तस्माद्दोषात्ममुच्यते ॥ १२ ॥
 अकालमरणं तस्य प्रायश्चित्तेऽकृतेऽप्यत्र च । प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र जीवनं सप्तसप्ततिम् ॥ १३ ॥
 इति श्रीहृदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकत्रिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारे तु या काचित्प्राग्भवे विनतासुत । सृजेन्मूत्रं पुरीषं च मोहादत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 शुद्ररोगान्विता सा तु नारी पापप्रणाशनम् । वत्सगोमिथुनं दद्यात्प्राजापत्यव्रतं चरेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीहृदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वात्रिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यः स्त्रियं सार्धं कामात्पापविमोहितः । प्राग्भवे नियतं सोऽत्र कास्तं भजति जन्मतः ॥ १ ॥
 तेनैव मृत्युमामोति रोगेण हि रजगाधिप । प्राप्ते रिष्टेऽथ पष्टब्दे प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ २ ॥
 इति श्रीहृदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रयत्रिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कन्यकावधजात् पूर्वं तस्मात् कन्या प्रजायते । जन्मन्यत्र महाभाग पूर्वपापादिदं फलम् ॥ १ ॥
 पूजनाहंशरुद्राणां तदर्थानां तयाऽर्चनात् । मुच्यते पूर्वपापाच्च धोरात्कन्यावधादिह ॥ २ ॥
 अथवा विधिना सूत तदागोत्सर्गपुण्यतः । विप्राणां भोजनात्तस्मिन्स्तडागे गोप्रदानतः ॥ ३ ॥
 पूर्वपापाहममुच्येत मात्र फार्यो विचारणा ॥ ४ ॥
 इति श्रीहृदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्त्रिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पश्चित् क्षात्रकुले सुत पूर्वजन्मन्यमृद्बुधम् । गिरिवासी महादुष्टश्रौर्यकर्भरतो दृढः ॥ १ ॥
 दुष्टितो ब्राह्मणस्तेन मार्गं सन्ताडितो भृशम् । तत्ताडनान्महाबाहो मृतः काले द्विजोत्तमः ॥ २ ॥
 गते वट्टतिथे काले स जातो ब्रह्माहंशुना । गङ्गापमुनयोर्मध्ये शूरवर्मा महोद्यमी ॥ ३ ॥
 प्राक् शिवारापनात्पुण्याद्राहुजः बुधमंयुतः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य सर्वपापीवनाग्निनीम् ॥ ४ ॥
 तेन सर्वस्वतः फार्यो वृषभोऽत्र हिरण्मयः । क्षीमवन्मयुतो भव्यः शृङ्गाभ्यां संयुतो महान् ॥ ५ ॥
 स देवो वेदविदुषे कुष्टरोपोपशान्तये । दानेनानेन सततं प्रीतो भवति वै शिवः ॥ ६ ॥
 तस्माच्छिवप्रसादेन कुष्ठं तस्य प्रशाम्यति ॥ ७ ॥

इति श्रीहृदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चत्रिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्वाहुजा काचिद्रर्तुः प्रियरता सदा । दानधर्मरता साध्वी विप्राणां भोजने रता ॥ १ ॥
 तदा दैवात्सा सुभगा द्रव्यलोभरता सदा । सपत्नीपुत्रमददाद्विपं चैतद्वशानुगम् ॥ २ ॥
 मृतस्तद्विपयोगेन गृहीतं तद्वनं तथा । तदुःखेन पतिस्तस्या मृतः पुत्रश्चान्वितः ॥ ३ ॥
 पापमाचरितं चोग्रं स्वपुत्रधवयातजम् । गता यमपुरं मुक्त्वा पूर्वपुण्यफलं शुभम् ॥ ४ ॥
 तद्व्यापफलं सूत घोराभ्रकसंज्ञकान् । पूर्वपुण्यप्रभावेण सा जाता वर्ततेऽधुना ॥ ५ ॥
 क्षात्रे कुले महापुण्ये राज्ञ्यत्रास्ति खगाधिप । सा रक्तगौश-धर्मज्ञा सदा पुण्यपरायणा ॥ ६ ॥
 मध्यस्वरूपा सिद्धार्था सुशीला गौरवान्विता । नातिव्यययुता पुण्यात्स्वकुलेष्टा प्रियंवदा ॥ ७ ॥
 पतिप्रियरता धीरा मुखैश्चर्यधनान्विता । पुण्यादिदं तथा पापाहोभादद्या नष्टपुत्रका ॥ ८ ॥
 स्वल्पसौख्ययुता काले कुष्ठव्याधिसमन्विता । यौवने भर्तुंसंयुक्ता वार्धके सुखवर्जिता ॥ ९ ॥
 सपत्नीपुत्रवधजातपूर्वपापात् खगाधिप । लक्षणैरेभिरादद्यायाः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
 विष्णुः कार्यः इतैर्मोषैः सौवर्णैर्विन्ध्ययोगिभृत् । तद्वन्महेश्वरं कुर्याद्भ्रूयैः पुष्पैरलङ्कृतम् ॥ ११ ॥
 देयौ विप्रेषु पात्रेषु पूर्वपापापनुत्तये । जपेदष्टाक्षरं मन्त्रमयुतं होमयेत्ततः ॥ १२ ॥
 गायत्रीं च जपेत्तद्व्याघ्राश्च तथा सुत । भोजयेच्छक्तितो विप्रांस्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
 एवं कुर्यात्प्रयत्नेन पूर्वपापविशोधनम् । न तस्याः पुत्रमरणं तदग्रे जायते ह्यवम् ॥ १४ ॥
 नैवं या कुरुते नारी प्रायश्चित्तं विधानतः । प्राक्सपत्नीसुताघातात्तस्याः पुत्रविनाशनम् ॥ १५ ॥
 विप्राणां पूजनाद्धानात्तस्याः सन्ततिवर्द्धनम् । जीवितं कथितं तस्या वर्षाणामष्टसप्ततिम् ॥ १६ ॥
 रिष्टं पश्मिताब्दे तु ध्रुवं चाकृतनिष्कृतैः ॥ १७ ॥

इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यादिवाक्ये कर्मविपाके अष्टविंशदुत्तरसप्ततित्तिकाधिकसहस्रतमः ॥ १७३६ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्भिषकुलोत्पन्नो देहावयवकार्ययुक् । सदाचारः सुशोभाश्चो दयानियमतत्परः ॥ १ ॥
 ऋषेर्विक्रयकर्ता च किञ्चिद्दयापारवान्भुवि । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिर्भक्तिपरायणा ॥ २ ॥
 मातृपक्षमनास्तस्याः प्रीतिर्वि मातुलादिषु । अस्मृतातनदाता सा बाल्ये स्याद्ब्रह्मणीगदः ॥ ३ ॥
 काष्ठलोष्टाश्मशस्त्राद्यैर्वातः स्यात्करपादयोः । बहुपुत्राः प्रसूताश्च ह्यपुत्रस्तु तथाप्यसौ ॥ ४ ॥
 एतस्य मृतपुत्रत्वं कर्मणा केन जायते । जातमात्रा-मृताः केचित्केचित्पौगण्डमाश्रिताः ॥ ५ ॥
 केचिद् दृष्टाननाश्चैव मृतः पुत्रोऽग्निमासकः । अयक्त्वावाद्दृशं पीडा जायते मासि मासि च ॥ ६ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं क्षात्रसमुत्पन्नः किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा । तावज्जन्मनि वैश्यस्तु परविचापहारकः ॥ ८ ॥
 एको ग्रामिज्वसद्विप्रः शान्तो दान्तः क्षमी सदा । पुत्र्यः पञ्च तथा सप्त ह्यपुत्रो मित्रतंसुतः ॥ ९ ॥
 कालेनासी-मृतो विप्रो हतं तेन धनं महत् । क्रियाकर्म कृतं नैव सर्वं राज्ञा हतं च तत् ॥ १० ॥
 एवं कृतापराधोऽसौ दूत्या सह स क्षत्रियः । किञ्चित्कालानन्तरं च देशान्तरगतीच्छया ॥ ११ ॥
 म्लेच्छैर्विनिहतो मार्गं गतोऽसौ यमशासनम् । केचित्केचिद्विपचर्यते नरके भृशदारुणे ॥ १२ ॥
 दानधर्मादिना किञ्चिदिह जन्मानि मानद । विप्रवंशे समुत्पन्नो जातो वै चेह जन्मानि ॥ १३ ॥

इदं द्वितीयं वै जन्म विप्रत्वं यत्र तस्य वै । पूर्वकर्मविपाकेन कन्यापत्यं प्रजायते ॥ १४ ॥
 ब्रह्मस्वहरणाच्चैव मृतपुत्रः प्रजायते । नानापत्यानि पच्यन्ते नानाकर्मानुगानि हि ॥ १५ ॥
 पुरा कृतानि कर्माणि भुज्यन्ते जन्मजन्मनि ॥ १६ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन सौख्यं चिरं भवेत् । कन्यापत्यप्रशमनं बहुपुत्रप्रदायकम् ॥ १७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मुशुभे भूप्रदेशे तु गोमयाद्युपलेपयेत् । तत्रोपर्याविकं स्तीर्यमयवाञ्जिनकं शुभम् ॥ १८ ॥
 छादयेच्छुक्लवस्त्रेण कुर्याद् द्वे द्रोणपर्वतम् । तस्योपरि न्यसेत्प्रात्रं ताम्रं दशपलात्मकम् ॥ १९ ॥
 स्यापयेत्काश्यपां मूर्तिं सौवर्णां शुभलक्षणाम् । मुक्तायज्ञोपवीताढ्यां निष्कसौवर्णनिर्मिताम् ॥ २० ॥
 दुषानां फरद्युग्मेन चाक्षमालां कमण्डलुम् । कश्यपाद्दाममागे च त्वदिति विश्वमातरम् ॥ २१ ॥
 सौवर्णां स्यापयेत्सूत सुवर्णद्वयनिर्मिताम् । आसने च समास्याय ततो द्रोणा दिशं दिशम् ॥ २२ ॥
 हारकेयूरमुकुटकुण्डलाभरणादिकम् । एवं तौ दम्पती सम्यगर्चयेत् पर्वतोपरि ॥ २३ ॥
 कृत्वा मतिष्ठितप्राणौ पूजयेद्विधिर्गुणैः । नानार्घ्यफलपुष्पादि चार्पयेत्सुसमाहितः ॥ २४ ॥
 अभ्यर्च्य दम्पती तौ तु मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २५ ॥

मन्त्रः ।

" यन्मया पूर्वजनुपि विमाणां च धनं हतम् । दृष्टिकाकर्मनिरतो वाक्यदोषादि यत्कृतम् ॥
 तत्सर्वं क्षम्यतां देव तव मूर्तिं ददाम्यहम् " ॥ २६ ॥
 अदितिं च प्रणम्याय कृताञ्जलिरिदं ब्रुवन् । " अदिते विश्वमातस्त्वं शरण्या शरणार्थिनाम् ॥ २७ ॥
 प्रजादुःखौघसन्ततहृदयं मामवेश्वरि । सम्प्रणाशय दुःखं मे प्रजां देहि यशस्विनीम् " ॥ २८ ॥
 एवं कृतविसर्गस्तु ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः । शालग्रामशिलां शुद्धां सोमकान्तमणिं तथा ॥ २९ ॥
 चन्द्रसूर्योपरान्ते तु ब्राह्मणाय प्रदापयेत् । एवं कृतविधिः सूत कृष्णां गां दापयेत्ततः ॥ ३० ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेच्च समृद्धिभिः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते ॥ ३१ ॥
 काष्ठलोष्टाश्मंशस्त्राद्यैः करपादमर्णं वदेत् ॥ ३२ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सततनिशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजानं घातयेद्यस्तु पुरुषः प्राग्भवेऽण्डज । स राजयश्मरोगेण युक्तः स्यादत्र जन्मनि ॥ १ ॥
 तस्मिन्वपसि पक्षीन्द्र सोऽपि प्राणीर्विभुज्यते । महापापोत्यरोगस्य न चोक्ता निष्कृतिर्मया ॥ २ ॥
 अपि ज्ञानकृतं पापं रिष्टरूपेण काश्यपे । नाशयत्यमरं सिद्धं पूर्णायुष्कमपि ध्रुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टात्रिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परमं तु यः कश्चिद्घातयेज्ज्ञानवर्जितः । जलोदरेण सततं रोगेणात्र प्रपीड्यते ॥ १ ॥
 जलपेनुप्रदानेन विधिना गरुडाग्रज । ताम्ररूप्यमुवर्णस्य दानात् पापप्रणाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽकोनवत्वारिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणोऽभूत्कुरुक्षेत्रे कृषिकृद्देवपारगः । स्वज्ञातीयस्य चान्यस्य वृत्तिलोपमकारयत् ॥ १ ॥
 तत्सम्बद्धमभूद्युद्धं द्वयोरेको मृतस्तदा । वृत्तिलोपी द्विजः काले गतो हि यमशासनम् ॥ २ ॥
 मुक्त्वा तत्पापजं सर्वं शतद्रुनिकटेऽयुता । स हि जातो द्विजश्चात्र वेदाभ्यासाच्च पुत्रक ॥ ३ ॥
 कुष्ठशयान्वितश्चात्र सुवभावे खगाधिप । तत्पापनाशनं सर्वं प्रापश्चित्तं प्रवच्यमहम् ॥ ४ ॥
 वेदाभ्यासाच्च महतः सावित्रीजापतस्तथा । गङ्गायां वासतो वापि सर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ ५ ॥
 न कुष्ठवृद्धिरास्ति तद्भूतैः शमनं भवेत् । जीवेत्पाष्टिमिताब्दान्तं रिष्टं चैव प्रशाम्यति ॥ ६ ॥
 गतिस्तस्य महाभाग विद्याभ्यासाच्च या तथा । भविष्यति शुभा लोके परम् च खगेश्वर ॥ ७ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चत्वारिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलद्वयानन्दकरी पूर्वजन्मनि वैश्यजा । वभूव भर्तुसुहृदामाज्ञापालनतत्परा ॥ १ ॥
 अत्र जन्मनि सा विप्रा काश्यां जाता हि सुव्रत । व्रतदानपरा चापि भर्तुपणसंयुता ॥ २ ॥
 पञ्चपञ्चाशदब्दान्तं प्रवेक्ष्यत्यत्र जन्मनि । स्वर्गकामा चित्ताग्री तु नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥
 सा गमिष्यति वै स्वर्गं मुक्त्वा भोगांस्तु तत्र वै । भविष्यति महाराजकुले राजाऽतिधार्मिकः ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकचत्वारिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पीडयते वातरोगेण दारुणेन खगाधिप । सोऽत्र जन्मनि यश्चाद्यात्पूर्वं शूद्रगृहाश्रितः ॥ १ ॥
 प्रापश्चित्तं परं वै स व्रतं चान्द्रायणं चरेत् । व्रतान्ते कपिलां दद्यात्सर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
 पापक्षये क्षयं याति रोगस्तत्पापजस्तिह ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विचत्वारिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र सुसुखी सुत सदा भर्तृपरायणा । दानधर्मरता भव्या सुभगा पुत्रवर्जिता ॥ १ ॥
 पूर्वमासीच्च सुवजा सगर्भा फललालसा । श्रोतितान्यफलं पक्वं भक्ष्यार्थं चौर्यकर्मणा ॥ २ ॥
 तेन कर्मविपाकेन फलहीनाऽत्र जन्मनि । भवन्ति खल्वे ये पुत्रा अवोर्गवर्पाष्टतोऽण्डज ॥ ३ ॥
 प्राप्स्यन्ति चैव पञ्चत्वं तस्याश्चाकृतनिष्कृतेः । निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि पूर्वपापप्रणाशिनीम् ॥ ४ ॥
 शनिवारिण्डजश्रेष्ठ निमग्न्याश्रत्यर्कं सुत । तत्तले ब्राह्मणी सूर्यदिने पट्ट्यां तु भोजयेत् ॥ ५ ॥
 नानाफलेस्तथा पक्वैरूपै रससंयुतैः । फलानि विकिरेत्तत्र कृत्वाऽभत्यप्रदक्षिणाम् ॥ ६ ॥
 पूजयेत्तु महाभाग जीवेत्तस्याश्च वै सुतः ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चत्वारिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे हि यामुने ह्यासीत्पूर्वं वाङ्मजसंज्ञकः । गङ्गास्नानं कृतं तेन वाङ्मजानां सहायतः ॥ १ ॥
 शक्रेन कुटुम्बस्य पालनं ह्यकरोत्सदा । एकस्मिन्चै दिने गत्वा ददाह वनमद्भुतम् ॥ २ ॥
 वलं देवस्य सम्प्राप्य जीवा दग्धा अनेकशः । वन्धोः सहायतस्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 शुभाच्छुभफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकांस्तथा । माघे तु जाद्वबीस्नानात्स जातः शूद्रवंशके ॥ ४ ॥

विपाशानिकटे देशे योजने सप्तसम्मिमे । भव्यो महोद्यमी गौरः कृशाङ्गो लोचनेऽल्पदृक् ॥ ५ ॥
 राजमान्यो बहुस्त्रीको देवतातिथिपूजकः । आतृहीनः शठो घूर्तः पुत्रसन्ततिवर्जितः ॥ ६ ॥
 पञ्चमे भवने राहुर्भूमियुक्तोऽल्पसन्ततिः । लक्ष्मणैर्लक्षितश्चोग्रैरेवेहि गरुडाग्रज ॥ ७ ॥
 वन्धोः साहाय्यतः पापात्पूर्वजन्मसमुद्भवात् । तस्माज्जातः पुत्रहीनः स पापोऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिः कथ्यतां देव सुखसौख्यविवर्धिनी । सर्वपापप्रशमनी लोकानां हितकारिणी ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि जन्तुदग्धविनाशिनीम् । वनदेवी तत्र कार्या पलेनार्धपलेन वा ॥ १० ॥
 हिरण्मयी शुभा लेख्या पत्रे तच्चतुरस्रके । वनजीवास्तया लेख्याः सर्वे तद्रूपसंज्ञकाः ॥ ११ ॥
 प्रजापतिस्तया कार्यो मापत्रयविनिर्मितः । राजतं पलमेकं तु गणाध्यक्षं शिवात्मजम् ॥ १२ ॥
 सम्पूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देवी कार्यसाधिनी । देया वेदविधिज्ञाय सर्वपापपनुत्तये ॥ १३ ॥
 प्रजापतिस्तया देयः सर्वकल्मषनाशनः । शृणुयाद्भारतं वापि पारायणमुभाषितम् ॥ १४ ॥
 अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् । दशायुतं तदर्धं वा तदर्धं विनतासुत ॥ १५ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन तद्दशांशेन भोजनम् । तावन्मितं सूर्यमन्त्रं जपेत्प्रणवपूर्वकम् ॥ १६ ॥
 विप्रेभ्यो दक्षिणां दद्यात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापप्रणाशनम् ॥ १७ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्पादिह जन्मनि निश्चितम् । अकृते तु यथाशक्ति रिष्टं पष्टिमितेऽद्वये ॥ १८ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवन् चाब्दसप्तमिम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ १९ ॥
 इति श्रीहृदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायश्चतुर्दशतुरस्रसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परात्रं या हरेन्नारी पूर्वजन्मनि सुव्रत । साऽत्र रोगेण जीर्णेन दुःखिता जायते ध्रुवम् ॥ १ ॥
 कुर्यान्नानाविधं चात्रं रतैः सर्वैः समन्वितम् । विप्रेभ्यो भोजनं दद्याच्छतया दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ २ ॥
 होमयेच्च तथा चात्र गायत्र्या ज्यम्बकेण तु । मुच्यते जीर्णरोगाच्च पूर्वपापाच्च पुत्रक ॥ ३ ॥
 इति श्रीहृदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्याय पञ्चत्वारिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवभूतै च यः कश्चिद्देवागारस्थितां सुत । भग्नां कुर्याच्चरो मोहात्परेण स्यापितां पुरा ॥ १ ॥
 अमतिष्ठो भवेद्भ्रजन्मन्यय खगापिष । वर्षत्रयं तदा शून्यपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीहृदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्याय पञ्चत्वारिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्चाचरेद्राजवधं मोहात्पूर्वभवे नरः । स राजयक्ष्मी विक्षेपो घोरपापसमुद्भवः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं महाभाग शृणु चात्र प्रयत्नतः । गोभृहिरण्यमिष्टान्नतिलवस्त्रान्नदानतः ॥ २ ॥
 धृतपेनुप्रदानेन क्षयरोगं न पश्यति । दानं ययानुमानेन सर्वस्वार्थतदर्धकम् ॥ ३ ॥
 देयं टिजवपादी हि विचार्यात्र प्रयत्नतः । तत्तणो पाश्यते चात्र क्षयरोगः प्रशाम्यति ॥ ४ ॥
 रिष्टमेव विनाशः स्यात्तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥

इति श्रीहृदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्याय सप्तत्वारिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचित्परगर्भं खगाधिप । जलोदरेण रोगेण पीडयते चात्र जन्मानि ॥ १ ॥
गङ्गास्नानेन सततं विधिनाऽर्के मृगस्थिते । तथा तज्जलपानेन तस्मात्पापादिमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिर्षणसवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टव्यारिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचित्परगर्भं खगाधिप । जलोदरेण रोगेण पीडयते बहुजन्मानि ॥ १ ॥
गङ्गास्नानेन सततं विधिनाऽर्के मृगस्थिते । तथा तज्जलपानेन तस्मात्पापादिमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिर्षणसवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनपञ्चाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्वाग्विरोधी च पूर्वजन्मानि वादिनः । सोऽत्र जन्मानि मूकत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
मोहादिदं चरेत्सुतं देयं दानं द्विजातये । वेदानां पुस्तकं रम्यं पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
संशयं बन्धनैः शुद्धैः क्षीमजैर्गुडाग्रज । प्राग्जन्तुपापशमनं सर्वं प्रोक्तं परन्तप ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहस्पतिर्षणसवादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यत्र जन्मन्यसौ बन्धा प्राग्भवेऽभूत्सुतान्विता । अयोध्यायां तु सुमुखी धनव्राट्समन्विता ॥ १ ॥
पूर्वपापप्रभावेण सपत्न्या गर्भनाशनात् । जातेयं पादजाऽत्रैव दुःखार्ता सुतर्वाजिता ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापप्रणोदनम् । काश्यां गत्वा च विधिना शिवमाराध्य यत्नतः ॥ ३ ॥
व्रतैर्दानैर्महापुण्यैर्नानाविधैर्विस्तृतैः । शिवरात्रीं ततः पश्चाद्दीपमालादिनेऽण्डज ॥ ४ ॥
तत्र रात्रीं महानद्या मध्ये स्नानं तु कारयेत् । मन्त्रैर्वैष्णवमूक्तैश्च नौकाया वा खगाधिप ॥ ५ ॥
य एवं कुरुते सम्यक्तस्याः स्यात्सन्ततिर्ध्रुवम् ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहस्पतिर्षणसवादे कर्मविपाके अध्याय एकपञ्चाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परिनिष्ठां तु यः कश्चित्प्राग्भवे विनतासुत । कुर्याद् दुर्मतिमापन्नः खल्वाद्यो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
दद्यात्स कपिलां धेनुं सर्वोपस्करसंयुताम् । ब्राह्मणाय दरिद्राय तस्मादोषार्थमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिर्षणसवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विपञ्चाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचित्प्राग्भवे नारी कुर्याद्वाजवर्धं सुत । साऽत्र जन्मानि तत्काले क्षयरोगनिपीडिता ॥ १ ॥
यक्ष्मणाऽत्र क्षयं याति घातवः सर्वदेहिनाम् । घातुक्षये क्षयं याति तच्छरीरमशाश्वतम् ॥ २ ॥
ददकर्मकृतं पापं तस्मान्नोक्तं खगाधिप । पापनाशकरं किञ्चित्प्रायश्चित्तं हि, काश्यपे ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहस्पतिर्षणसवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिपञ्चाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या वाग्विरोधिनी भर्तुः पूर्वभावे खगाधिप । मूकत्वं जायते तस्याश्चिद् जन्मानि निश्चयात् ॥ १ ॥

तत्पापनाशनं दानं दद्याद्देवस्य पुस्तकम् । ब्राह्मणे वेदविदुषे पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
होमयेच्च तिलान्भक्त्या भोजयेद्ब्राह्मणास्तथा ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चपञ्चाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्भ्रज्येन्नारी पूर्वभावे खगापि । प्रतिमां देवतागरे स्थापितामपरेण च ॥ १ ॥
अप्रतिष्ठान्विता साऽत्र जायते वै खगापि । वर्षत्रयं ब्रह्मवृक्षपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चपञ्चाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विजो महामाग ह्यसीदङ्गे हि धार्मिकः । गयायां द्वादशे वर्षे कृतं श्राद्धं विधानतः ॥ १ ॥
विधिना च प्रदत्तानि काम्यश्राद्धानि मानद । ततो भाविवलात्सुतं ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं लोभादत्तं न तदनम् । सर्वैर्मिलित्वा तदुक्तं स्त्रीपुंश्चान्दभिः सह ॥ ३ ॥
ततो बहुतिथे काले गतो हि यमशासनम् । शुभात्स्वर्गफलं भुक्त्वा पापान् नरकं भृशम् ॥ ४ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्रापि वै द्विजः । मथुरामण्डले देशे पुण्ये रम्यस्थले शुभे ॥ ५ ॥
विशालाक्षो धनी मानी सुरुपो मितदो घृणी । बहुदेशाधिकारादयः पुण्यात्स्वर्गफलं त्विदम् ॥ ६ ॥
लोभी क्रूरो महाक्षुद्रः सदा चिन्तासमन्वितः । सन्तानसुखहीनस्तु परुषः स्त्रीसुखोज्झितः ॥ ७ ॥
अधुहीनो व्यपी क्षीणः सर्वं तत्पापतः फलम् । बध्नामि निष्कृतिं तस्य प्रवित्रां पापशोधिनीम् ॥ ८ ॥
कुवेरप्रतिमां रौक्मीं पञ्चश्वर्णमितां शुभाम् । तदर्धमितिकां वापि निजवित्तानुसारतः ॥ ९ ॥
सम्पूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देया ब्राह्मणाय च । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्सुवर्णपलसम्मितम् ॥ १० ॥
पत्रालिख्यं पवित्रं वा पुत्रसन्ततिवर्धनम् । य एवं कुरुते सूत तस्य रिष्टं न जायते ॥ ११ ॥
प्रापश्चित्ते कृते त्वत्र चायुः सप्ततिवत्सरम् ॥ १२ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चपञ्चाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७५६ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो वाताधिकशरीरवान् । क्षमाङ्गः क्षितिवर्णश्च स्वल्पवृत्त्या च जीवति ॥ १ ॥
देवमाहात्म्यमक्तश्च किञ्चिद्वादपरायणः । करे पादे कुशलेण दंष्ट्राभृङ्गविधानतः ॥ २ ॥
अणो वै जायते दीर्घो नेत्रतोदो विरश्मिता । परोक्षमपवादो च भुवते तस्य वै सदा ॥ ३ ॥
प्रिया तस्य शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा । अनृतं वक्ति वै किञ्चित्किञ्चित्केशस्य कारिणी ॥ ४ ॥
अपत्यानि त्रियन्ते च एकं द्वे त्रीणि तस्य वै । वर्षत्रयमिता वाला त्रियन्ते माससम्मिताः ॥ ५ ॥
फेन कर्मविपाकेन मृतापत्यत्वमेव हि । एकोदरे स्थितो गर्भो न प्रसूतिर्न पातनम् ॥ ६ ॥
पृथगेव कुभ्रातृणां मृतापत्यत्वमेव च । गते बहुदरे काले कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अतः पूर्वं वनतेय तृतीयेऽथैव जन्मनि । क्षात्रे कुले समुत्पन्नः कश्चिद्भूमिपतिस्तथा ॥ ८ ॥
दानवृत्तिर्दंष्ट्रायुक्तः प्रियाभीतिः परस्परम् । तस्याप्यपरमातुस्तु पुत्रः परमसुन्दरः ॥ ९ ॥
एकं वै पादचारस्तु तृतीयश्च स्तनन्धयः । गर्भयुक्तश्चतुर्थस्तु पिता मृत्युवशं गतः ॥ १० ॥
तस्योर्ध्वदेहिकं कर्म कृतं पुत्रैः स्वशक्तितः । मासैके तु व्यतिक्रान्ते पुत्रेणैव दुरात्मना ॥ ११ ॥

निहता भ्रातरः सर्वे भाविनोऽर्यस्य वै बलात् । खिन्नया पुत्रदुःखेन मात्रा वै ताडितं ह्युरः ॥ १२ ॥
 अपवाताच्छिला भूता गर्भयुक्ता दिवं गता । अचिरादेव कालेन ज्येष्ठश्वरेण घातितः ॥ १३ ॥
 इदं द्वितीयं वै जन्म मृतापत्यं प्रजायते । पुराकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते चेह मानवैः ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्ध्वेन पापक्षयो भवेत् । गर्भस्थानां मृतानाञ्च लघूनां बृहतां तथा ॥ १५ ॥
 तस्य पापस्य शुद्ध्यर्थं निष्कृतिं वद मे प्रभो ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौम्यायने तु सम्प्राप्ते सानुकूलग्रहेऽहनि । सपत्नीकः शुचिः स्नातः पञ्चगव्येन चांजसा ॥ १७ ॥
 उपोषणं दिवारात्रौ प्रातश्चानुदिते रवौ । सुरभैर्वै सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १८ ॥
 शुश्रुभे भूमदेशे तु कुंकुमाद्युपचरिते । कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १९ ॥
 तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशेऽर्चयेत् । सौवर्णे राजते पद्मे सायुधं च चतुर्भुजम् ॥ २० ॥
 उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः । अनन्या सह संभूतं शृङ्गार्यास्तयाऽर्चयेत् ॥ २१ ॥
 चारुदेहं सुवेषं च चारुगुप्तं यशोऽन्वितम् । इभवाहुं चारुवाहुं सुचारुं पूजयेत्कमात् ॥ २२ ॥
 पूजनं विष्णुसूक्तेन तथा श्रीरसकोविदैः । पुष्पपद्मधूपगन्धाद्यैरर्चयेद्विविधैर्गुणैः ॥ २३ ॥
 तद्दिमासोऽथ तद्विष्णोरतो देवाभिपूजयेत् । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन वै ॥ २४ ॥
 होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २५ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया पापकृतकर्म कृतं वै पूर्वजन्मनि । सपत्न्याश्चैव बालस्तु निहतः क्रूरचेष्टया ॥ २६ ॥
 स्वकुलपहननं चापि भूमिद्रव्याभिलिप्सया । लघवोऽलघवश्चापि हता वै पूर्वजन्मनि ॥ २७ ॥
 ततोऽयं वै मया प्राप्तं दुःखं नानाविधं त्विदम् । तत्तदेनोविनाशाय दानं सम्प्रददे त्विदम् ” ॥ २८ ॥
 स्वस्त्यस्तु चेति तत्रोक्त्वा कोऽदादिति विसर्जयेत् । सर्पिण्यात्मानमालोक्य मुञ्जीत स्वेष्टवन्धुभिः ॥ २९ ॥
 ऐदिकं लक्ष्म विज्ञेयं पूर्वकर्माभिर्दत्तनम् । काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्वार्तः स्याद्बालक्रीडनात् ॥ ३० ॥
 जलादग्न्यादिना वाघा श्रृणो वा तस्य जायते । नार्यङ्गे विकृतव्याधी मुखे तिलश्रृणादिकम् ॥ ३१ ॥
 पितृष्वसृमातृलान्योर्नेत्रतोऽपि विरदिमता । स्वसुमातृष्वसृमापि वास्ते वैधव्यताऽयवा ॥ ३२ ॥

इति श्रीबृहद्सूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपञ्चाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भव मोहात्परनिन्दां च कारयेत् । वागिन्द्रियवियुक्ता सा चेह जन्मनि जायते ॥ १ ॥
 धेनुं दद्यान्महाभाग विधियुक्तां सकम्बलाम् । तस्माद्दोगाद्विमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहद्सूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टपञ्चाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । गण्डमालारूपरोगेण संयुक्तो जायते त्विह ॥ १ ॥
 पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । गृहीत्वा कम्बलं शुद्धं विधिवद्देवैर्दिने ॥ २ ॥
 कुटुम्बिने द्वादशाय दद्यादोपापनुचये । गण्डमालाहरन्त्वेतद्दानमुक्तं मया त्विह ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहद्सूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनपञ्चउत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलघ्नीयं महादुष्टा पूर्वमासीत्स्वगाधिप । अत्र पूर्वकृतात्पापान्मानुषी सहस्रा स्मृता ॥ १ ॥
धनपुत्रविहीना सा चेह जन्मनि जायते । निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि प्रयागे मरणं सुत ॥ २ ॥
बलात्पापं क्षयं याति पूर्वजन्मकृतं दृढम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः षष्ट्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेत्पूर्वं या नारी द्विजबलभा । गण्डमालारूपरोगेण संयुक्ता बाहुजाऽधुना ॥ १ ॥
पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पूर्वसु । पूर्वपापहरं पुण्यं दद्यात्तत्र च फलबलम् ॥ २ ॥
नवं शुद्धं कुलीनाय तस्मात्पापात्ममुच्यते । द्विजानामिच्छया दद्याद्भोजनं पापनाशनम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः एकषष्ट्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

जवान् बालकं कश्चिद् ब्राह्मणस्य स्वगाधिप । वङ्गदेशे वसन्पूर्वं चात्र जन्मनि गौडजः ॥ १ ॥
धीरः सर्वकलाभित्तो नानाशास्त्रविशारदः । धनधान्ययुतश्चात्र बहुस्त्रीसुखभोगभाक् ॥ २ ॥
विद्यादानात्कृतात्पूर्वाच्चमृष्ट पापफलं तथा । क्षयरोगाकुलः क्षीणः पुत्रसन्ततिवर्जितः ॥ ३ ॥
बालघातनजात्पापाद् ब्राह्मणस्य विद्वद्भ्रम । महाक्रोधपरो लोभी नानादुःखैस्तथाऽऽकुलः ॥ ४ ॥
वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य ब्रह्मघातविमोचनीम् । प्रयागे वा कुरुक्षेत्रे पुष्करे च महास्थले ॥ ५ ॥
नैमिषारण्यके क्षेत्रे पूजयेद्दिविबच्छिवान् । गन्धपुष्पैस्तथा धूपैर्लक्षसंख्यान्विधानतः ॥ ६ ॥
ब्रह्मचर्यरतो नित्यं तदन्ते होमयेत्तथा । पडस्त्रे चतुरस्रे वा कुण्डे चाज्यतिलाङ्गुमान् ॥ ७ ॥
शक्त्या च भोजयेद्दिग्गजैर्वाङ्कासारलङ्कुक्रान् । नानाभक्ष्यफलैश्चैव वस्त्रैर्माल्यैस्तथाऽर्चयेत् ॥ ८ ॥
विविधां दक्षिणां दद्याद्बुद्धिभीतिकरां तथा । यश्चानेन विधानेन प्रापश्चित्तं समाचरेत् ॥ ९ ॥
स बालघातजात्पापान्मुच्यतेऽत्र ममाज्ञया । चतुर्दशमाथाष्टम्यां नक्तं कुर्याद्विधानतः ॥ १० ॥
मम ध्यानपरः सुत नित्यं भूत्वा ममाग्रतः । पूजयेदर्घपाद्याद्यैर्नैवेद्यैर्विविधैस्तथा ॥ ११ ॥
तं तु तत्सर्वपापेभ्यो विमोक्ष्यामि स्वगेश्वर । आयुस्तस्य शतं चान्दं पञ्चहीनं च पुत्रक ॥ १२ ॥
प्रापश्चित्तं कृतं येन पञ्चम्यां चन्द्रवासरे । प्रापश्चित्तेऽकृते स्रुते च त्वारिशन्मिताब्दके ॥ १३ ॥
रिष्टं स्यात्क्षयरोगेण बालघाताच्च निश्चितम् । ब्रह्मघातान्महापापात्पूर्वजन्मकृताद् दृढात् ॥ १४ ॥
न मुच्यते महादनैः सप्तजन्मकृतेरपि । बाध्यते क्षयरोगेण पूर्वजन्मनि निश्चयात् ॥ १५ ॥
ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः । नहीदृशं महापुण्यं क्षयरोगविनाशनम् ॥ १६ ॥
पुत्रवृद्धिफरश्चात्र यथा प्रोक्तं शिवार्चनम् ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विषष्ट्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विनाऽपराधं या नारी परपशं च कारयेत् । पक्षाघातेन रोगेण पीडिताऽत्रैव जायते ॥ १ ॥
तथा निष्कर्मितं स्वर्णं देयं पापविशुद्धये । मुच्यतेऽत्र महारोगात्पक्षाघाताच्च संशयः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः त्रिषष्ट्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो द्विजः प्राग्भवे मोहात्सुरां वै त्रिविधां पिबेत् । मूत्रकृच्छ्रेण रोगेण पीडितः सोऽत्र जायते ॥ १ ॥
 गृहविद्यानुसारेण पलेनार्धपलेन वा । कुर्याद्विरामयं पत्रं चाष्टपत्रसमन्वितम् ॥ २ ॥
 आवाह्य तत्र ब्रह्माणं प्रभुं सर्वोपचारकैः । पूजयित्वा तु गन्धार्घ्यैर्दद्यादिप्राय यत्नतः ॥ ३ ॥
 दानेनानेन सततं मूत्रकृच्छ्रं न पश्यति ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसत्त्वादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुःषष्ट्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैकुण्ठादागतस्तत्र मधुरायां खगाधिप । जातोऽयं पुण्डरीकाक्षः सर्वभूताभयप्रदः ॥ १ ॥
 घोरे कलियुगे प्राप्ते पापाक्रान्ते महीतले । भारवतारणार्थाय क्षत्रियाणां क्षयाय च ॥ २ ॥
 कृत्वा तु दुष्करं कर्म पुनर्यास्यति वै दिवि ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसत्त्वादे कर्मविपाके अध्यायः पंचषष्ट्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्णापहारी सततं पुरुषः प्राग्भवेऽण्डज । कुनखी जायते चात्र महापापेन लाङ्छितः ॥ १ ॥
 सुवर्णशतकं दद्यात्स तद्दोषविनाशनम् । चान्द्रापणव्रतं कुर्यात्सप्तद्वयोपशान्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसत्त्वादे कर्मविपाके अध्यायः षट्षष्ट्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजघातकरी प्रोक्ता या पूर्वं घातयेन्मृषम् । राजयक्ष्मांश्चिता सात्र तस्मिन्वयसि भामिनी ॥ १ ॥
 प्रापश्चित्तं परं तस्याः शृणु चात्र खगेश्वर । यत्कृते विधिना सर्वं पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २ ॥
 स्वर्णगोभूमिमिष्टान्नं घृतधेनुतिलानि च । देयानि श्रद्धया सूत क्षयरीणापनुत्तये ॥ ३ ॥
 रिष्टं त्रिंशन्मिसेऽन्वे तु प्रापश्चित्तेऽकृते त्विह ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसत्त्वादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तषष्ट्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विनाऽप्यपार्थं यः कश्चिद्वैश्यं हन्यात्खगेश्वर । प्राग्जन्मन्यय युक्तः स्यादक्ताब्जुर्दुरुजा नृशम् ॥ १ ॥
 भविष्यति न सन्देहस्तस्य मृत्युः खगाधिप । तस्य दानशतेर्वापि दत्तैरत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
 त्रिंशद्वर्षे महारिष्टं रक्ताधिक्यान्महावलात् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसत्त्वादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टषष्ट्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मेरोः समागता येयं शक्तिर्माथुरमण्डले । सर्वभूतोपकाराय ह्युटनाशकराय च ॥ १ ॥
 प्राप्ते कलियुगेऽत्रैव सर्वपापविवर्जितम् । कृत्वा चाद्भुतकर्माणि पुनस्तत्रैव यास्यति ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसत्त्वादे कर्मविपाके अध्याय एकोनसप्तत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्वातपेदैश्च पूर्वजन्मनि मानवः । सोऽत्र जन्मनि विज्ञेयो रक्तायुदसमन्वितः ॥ १ ॥
माजापत्यचतुष्केण व्रतेन नियमेन च । सप्तधान्यप्रदानेन पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २ ॥
पापक्षये महाभाग क्षयः पातकजो भवेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीशृङ्खलारूपसवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिवेत् । सात्र जन्मनि भूतस्य कृच्छ्रेणातिप्रपीड्यते ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्या घोरपापहरं सुत । सुवर्णपत्रदानञ्च सपन्नं ब्रह्मदेवतम् ॥ २ ॥
ब्राह्मणाय विधिज्ञाय पूजिताय निवेदयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीशृङ्खलारूपसवादे कर्मविपाके अध्यायः एकसप्तत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७७१ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रोत्तमो जातः किञ्चिद्विद्वत्समन्वितः । कासश्वासादिना बाधा द्युदरार्तिः प्रजायते ॥ १ ॥
क्रयविक्रयकर्ता च कृपिवाणिज्यसंयुतः । मिया-प्रीतिपरा तस्या व्रतानामनुकांक्षिणी ॥ २ ॥
किञ्चित्कोधान्विता सा वै कुवाक्यानां च भाषिणी । उदरेवातजा रोगाः शिरोर्तिर्नैत्रतोदकृत् ॥ ३ ॥
अपत्यानि क्षियन्ते च एकोऽपि द्वौ त्रयोऽपि च । रजोदोषात्प्रपीड्येत वेदना विविधाः कृताः ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भर्तृकर्मकृतं नैव स्त्रीकृतं नाम संशयः । पूर्वजन्मनि शूद्री सा द्विजभक्तिपरायणा ॥ ६ ॥
कृतानि विविधान्येव दानानि भुवि मानद । स्वगृहे धान्यराशिं सा प्रसारितवती खग ॥ ७ ॥
सवत्सां गौर्ब्राह्मणस्य धान्यराशिमभक्षयत् । तया गृहीत्वा लकुटिं भृशं कुक्षौ प्रताडिता ॥ ८ ॥
सगर्भा सुरभिर्वत्स गर्भः कुक्ष्युपघातनात् । मृतोऽसौ तेन पापेन ब्राह्मणी दूषिता भृशम् ॥ ९ ॥
शिशुद्वयेन सुरभिर्भृशमाकन्दती मृता । तेन कर्मविपाकेन नरकं प्राप्य दारुणम् ॥ १० ॥
पश्चान्मानुष्यमापन्ना व्रतदानप्रभावतः । इदं चतुर्थकं जन्म मृतापत्यं खगेश्वर ॥ ११ ॥
सप्तजन्मसु जायेत गोत्रीब्रह्मप्रधातकः । नानाकर्मवशादेव नानापत्यार्थदुःखभुक् ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येनापत्यं प्रजीवति । अनुग्राह्योऽस्म्यहं देव लोकानां हितकाम्यया ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मासे नमसि सम्प्राप्ते सानुकूलग्रहेऽद्विनि । सपत्नीकः शुचिः स्नातश्चौपधैः स्नानमन्त्रतः ॥ १४ ॥
उपोषणं दिवारात्रौ त्रयोदश्यामतन्द्रितः । पूर्णमासीदिनं प्राप्य तस्यां चानुदिते रवौ ॥ १५ ॥
सुरभ्यास्तु सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् । तत्रोपरि गवां स्थानं चोदद्मुखतमाश्रितम् ॥ १६ ॥
अर्घ्याद्युपचारैश्च कुङ्कुमाद्युपचयेत् । कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १७ ॥
तत्रोपरि न्यसेदेवं माषं फलशोऽर्चयेत् । सौवर्णे राजते पद्मे माषं मुचतुर्भुजम् ॥ १८ ॥
उपचारैः शुभैर्गन्धैर्पुष्पैश्च कुमुदादिभिः । ब्रह्मसूक्तेन सूक्तेन श्रियः सूक्तेन पूजनम् ॥ १९ ॥
पुष्पैश्च धूपगन्धाघरर्चयेद्विधिर्विधुर्गुणैः । रुद्रैकादशनीभिश्च जपेद्ब्रह्मविधानतः ॥ २० ॥

पूजा लक्ष्मिदैः पुष्पैरर्चयेद्गन्धवारिभिः । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन वा ॥ २१ ॥
 रुद्रस्यायुतहोमश्च समिदाज्यसमाहुतिः । एवं प्रयग्विधानेन विष्णुरुद्रादिपूजनम् ॥ २२ ॥
 होमान्ते विप्रभोज्यान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २३ ॥

मन्त्रः ।

"यन्मया कर्मवशतः प्राग्जन्मनि दुरात्मना । सर्गार्थं गौर्वातिता चलकुट्याकुक्षिताडनात् ॥ २४ ॥
 तेन वै कर्मणा प्राप्तं मृतगर्भादिकं मृशम् । मृतसन्ततिदुःखानि प्राप्यन्ते च तदेनतः ॥ २५ ॥
 तत्तदेनोविन शार्थं दानं सम्पददे त्विदम् " ॥ २६ ॥
 स्वस्त्यस्तु चेति तत्रोक्त्वा कोऽदादिति विसर्जयेत् । सर्वेभ्यात्मानमालोक्य ह्यन्यान्वै तोषयेद्विजान् ॥ २७ ॥
 मृमिद्रविणवासासि दानं दत्त्वा विधानतः । व्रतान्ते सुरभिं दद्याद्देमद्रज्यादि शक्तिर्तः ॥ २८ ॥
 अहःशेष ततः सर्वं भोजयेद्विष्टवन्धुभिः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते ॥ २९ ॥
 काष्ठलोष्टादिशस्त्रार्थैर्वातः स्यादुपलेखनात् । शृङ्गाणां चोपजातश्च जायन्ते प्रणजार्तयः ॥ ३० ॥
 जलाकुलत्वं स्पर्शोऽग्नेस्तादृशं तत्र जायते । नार्यङ्गे विकृतिव्याधी मुखे तिलप्रणादिकम् ॥ ३१ ॥
 पितृष्वभुर्मातुलान्या विधवार्तिः स्तुपादिषु ॥ ३२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विसत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाहणी पूर्वभवे मोहात्सुरा पिबेत् । प्रदरेणातिदुःखेन सात्र जन्मनि पीडयते ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्याः प्रदरस्य विनाशनम् । दद्याद्वक्त्रमयं पत्रं सपत्रं जलदैवतम् ॥ २ ॥
 ब्राह्मणाय सुशीलाय पूजिताय निवेदयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्याय त्रिसत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यो विप्रस्त्रिविधां वै सुरा पिबेत् । मूत्रावरोधरोगेण सोऽत्र मृत्युवशं व्रजेत् ॥ १ ॥
 चिह्नैर्न इयावदन्तेन जानीयात्तस्य लक्षणम् । सप्तजन्मसु रोगेण मूत्रकृच्छ्रेण नश्यति ॥ २ ॥
 दृढात्प्राक्पापजात्सूत प्रायश्चित्तं न विद्यते । पापक्षयावशे च कृच्छ्रं सातपन शरेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुसत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अकामतश्च या नारी वैश्यवातनतत्परा । बभूव प्राक्च पक्षीन्द्र सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
 रक्तावुदसमाक्रान्ता दुष्टपापप्रयोजिता । महारिष्टेन सा याति यमलोके खगेश्वर ॥ २ ॥
 चत्वारिंशन्मिमे वर्षे सत्यंतत्यं वदाम्यहम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चमत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचित्पूर्वभवे पुण्या मुखजाऽत्र च बाहुजा । देशे सारस्वते प्राप्ता सर्वधर्माचिता सती ॥ १ ॥
 क्षयरोगयुता चात्र युवमावे खगाधिप । प्राक्पापादुत्तरात्सूत कण्ठपादादिसम्भवात् ॥ २ ॥
 निष्कृतिं कदलीं दद्यात्सुवर्णत्रयसंयुताम् । भोजयेद्ब्राह्मणान्पञ्चाचिन्वपूजनतत्परा ॥ ३ ॥

या त्वेवं कुरुते भक्त्या फटलीदानमुत्तमम् । नश्येच्च क्षयरुक्तस्यास्तथा पापप्रणाशनम् ॥ ४ ॥
आयुर्वर्षाणि संमुद्धे ह्यत्र सप्ततिकानि वै ॥ ५ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्सप्तत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सुत परस्वर्णापहारिणी । सात्र जन्मनि रोगेण कुनखत्वेन बाध्यते ॥ १ ॥
दद्यात् सुवर्णशतकं विप्राय विनतात्मज । सुवर्णस्तेयपापेन मुच्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
चान्द्रापणत्रयं चैव कुर्यान्मासे तु कार्तिके ॥ ३ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तसप्तत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैश्यहन्त्री च या पूर्वभवे नारी पतिव्रता । रक्तार्बुदेन रोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
व्रतं चरेन्महाभाग प्राजापत्यचतुष्टयम् । सप्तधान्यस्य दानेन रक्तार्बुदविनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टसप्तत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

रौप्यहारी च पुरुषश्चक्रकुप्ती प्रजायते । स तत्पापविशुद्धयर्थं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ १ ॥
स्वर्णं पलत्रयं शुद्धं कुरुक्षेत्रे खगेश्वर । प्राजापत्यव्रतं सूत चरेत्पापप्रणाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकोनाशीत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिन्लेच्छकुलोत्पन्नो बहुद्रव्यान्वितः सुधीः । स्वधर्मनिरतश्चापि दयालुः सत्यसंयुतः ॥ १ ॥
त्यागी शूरो महोत्साही देशे केरलके सुत । स्वामिधर्मपरो नित्यं सपत्नीकः सपुत्रकः ॥ २ ॥
प्रजाः पालयतस्तस्य शूरस्यापि महात्मनः । द्रुष्टाः प्रजाः क्रोधयुक्ता बभूवुर्विमुखास्तदा ॥ ३ ॥
तस्मिन्काले ह्यभूदयुद्धं घोरं तस्मिन्पुरे सुत । संग्रामभूमौ स मृतो यवनश्च सपुत्रकः ॥ ४ ॥
तस्य पत्नी महाभाग साध्वी पतिपरायणा । तस्मिन्मृते मृता सा तु भर्तुः प्राणावलम्बिनी ॥ ५ ॥
घातयित्वा तु शस्त्रेण स्वशरीरं पतिव्रता । मृते पत्यौ न जीवामीत्युक्त्वा मृतवती तदा ॥ ६ ॥
तद्युगा सान्तकालेऽपि दिवं प्राप्ता समर्तका । मुक्त्वा तत्र महाभोगानपूर्वांस्वामिधर्मतः ॥ ७ ॥
नानाप्रजाघातनजात्पापात्पूर्वसमुद्रवात् । क्षीणात्पुण्यात्तथा सूत म्लेच्छदेशे समुद्रभी ॥ ८ ॥
सिन्धोः पश्चिमभागे तु शतयोजनसम्मिते । गौरः सुरूपो दीर्घश्च बहुविद्याविशारदः ॥ ९ ॥
नानाभोगमुखैर्युक्तो गजयूयैः समावृतः । पत्युश्चरयसंकीर्णस्तथा भैरवशासनः ॥ १० ॥
महोदधः पुत्रपौत्रादप्यश्वाद्यन्तसुखसंयुतः । देशेदेशेऽधिकारादयः स म्लेच्छः पृथिवीपतिः ॥ ११ ॥
स्त्रीसहायान्महाभाग तथा पुत्रसहायतः । सुखैश्चर्ययुता सापि यवनी तद्गशादिह ॥ १२ ॥
सपुत्रः प्राक्सहायाच्च सोऽप्यत्रैव महाप्रभुः । एवं जन्मफलं प्रोक्तं ससहायं खगेश्वर ॥ १३ ॥
स्वामिधर्मकृतात्पुण्यात्तदर्थमरणात्तथा । भविष्यति गतिस्तेषां पूर्वपुण्यात्स्वगाधिप ॥ १४ ॥
पञ्चाशीत्यब्दमायुः स्यान्न च रिष्टेन सन्मृतिः । रिष्टं पञ्चाशदब्दे तु स्वदेहान्तसमं सुत ॥ १५ ॥
गन्धर्वाङ्गिर्विधिः प्राप्ते त्वन्न रणाङ्गणे । प्रजापीडनजात्पापात्तदर्थं नात्र संशयः ॥ १६ ॥
दयात्कालनरं तत्र ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । देयं हिरण्यं तदत्पञ्चाशत्पलसम्मितम् ॥ १७ ॥

कुरुक्षेत्रादितीर्थेषु संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । सर्वोपस्करसंयुक्तं देयमेतच्च पुत्रक ॥ १८ ॥
 महारिष्टहरं प्रोक्तं प्रायश्चित्तं परं खग । नातः परतरं प्रोक्तं दानात्कालनरात्काचित् ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाश्विचरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्यौवने नारी रमते स्वेच्छया परम् । बलात्कारेण सततं सोन्मादेन प्रपीडयते ॥ १ ॥
 तत्पापनाशनं सर्वमुपायं शृणु यत्नतः । कृत्वा स्वर्णमयं बायुं मृगं हैमश्च बाहनम् ॥ २ ॥
 सर्वोपस्करसंयुक्तं दद्याद्विप्राय धीमते । न प्राप्नोति तदोन्मत्तभावं दानप्रभावतः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाश्विचरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रवहारी च यः पूर्वं जन्मन्यत्र हि जन्मनि । श्लेष्मरोगेण सततं बाध्यते विनतासुत ॥ १ ॥
 दद्यात्तत्पापनाशाय त्रिषु विप्राय धीमते । पलानां त्रिगतं शुद्धं तस्माद्रोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वाषाश्विचरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पत्नी हि विद्यमाने ह्यजाराद्रभौ धृतो यया । सा चात्र पादजा दुष्टा न च गर्भं दधाति वै ॥ १ ॥
 काश्यां वासान्महाभाग श्रद्धया रुद्रपूजनात् । कन्याविवाहात्सततं दरिद्रद्विजपालनात् ॥ २ ॥
 धारायिष्याति सा गर्भं प्रायश्चित्ताद्ययोदितात् । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं चत्वारिंशन्मितेऽब्दके ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत पञ्चशीत्पञ्चजीवनम् ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चाष्टाश्विचरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आखेटकं विना यस्तु इस्तिनं घातयेत्पुरा । सोऽत्र जन्मनि जायेत सर्वकार्येष्वसिद्धिकृत् ॥ १ ॥
 तस्मिन्नेव हि काले च तस्य रिष्टं प्रकीर्तितम् । विंशत्यब्दे च पक्षीन्द्र कालशस्त्रान्मुक्तिर्भवेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चाष्टाश्विचरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्वाक्षणीं सूत वलोत्कर्षेण मन्दधीः । रमयेत्यागभवे सोऽत्र महोन्मादी प्रजायते ॥ १ ॥
 अत्युग्रपापात्तस्मात् रोगमुक्तिर्न जायते । म्रियते रिष्टयोगेन सोन्माद्यत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाश्विचरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी लोभान्मोहाद्वरेत्रपु । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र श्लेष्मरुक्तसंयुता भवेत् ॥ १ ॥
 शतत्रयपलं दद्यात्त्रिषु तत्पापशुद्धये । तत्पापस्य क्षये सूत श्लेष्मरोगस्य नाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षडश्विचरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७८६ ॥

अरुण उवाच ।

विभवंशे समुत्पन्नः शक्तिमान्वेदपारगः । धनधान्यसमायुक्तश्चेर्ष्यादुश्चार्जवान्वितः ॥ १ ॥

सुव्रतः शक्तिमान् धीरः किञ्चिद्व्याधिसमन्वितः । इन्द्रियाणां बलं हत्वा मेहस्तस्य व्यजायत ॥ २ ॥
 उदरार्तिरसृग्वातः किञ्चिदेहे प्रवर्तते । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ ३ ॥
 सत्यवाक्सत्यजा लोके व्रतानामनुकाङ्क्षिणी । बहुपुत्र्यः प्रसूताश्च नैव पुत्रः प्रजायते ॥ ४ ॥
 अथवा मृतपुत्रा च पुत्रीषु जीवितास्वपि । केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि विप्रस्तु सञ्जातः पश्चिमे पुरा । तस्य गेहे सुनयना कन्या प्रीतिमुपागता ॥ ६ ॥
 भूरिद्रविणलोभेन वृद्धविप्राय सार्पिता । तत्पित्रा वै हृतं वित्तं जामातुस्तदग्रादापि ॥ ७ ॥
 सुदती सा ह्यतिप्रौढा परार्धगुणशालिनी । पतिभक्तिभरा नित्यं सञ्जाता सा सुतार्थिनी ॥ ८ ॥
 किञ्चित्काले व्यतिक्रान्ते वृद्धविप्रो मृतश्च वै । सा बाला विधवा जाता पुत्रपत्यर्यदुःखिनी ॥ ९ ॥
 व्रततीर्थरता नित्यं सत्यानामनुकाङ्क्षिणी । बहुवर्षैस्तथा वत्स नियमैः शोपितं वपुः ॥ १० ॥
 पित्रा धनं गृहे भूरि तस्या वै त्वर्पितं भृशम् । किञ्चित्काले ह्यतिक्रान्ते मृता सा ब्राह्मणी वरा ॥ ११ ॥
 सा पुत्री ह्यदरे भूत्वा ह्यगमज्जन्मजन्मनि । कन्या बहुविधास्तस्य निराधारा मृताश्च वै ॥ १२ ॥
 तेन कर्मप्रभावेण पूर्वं कन्या मृता बहु । तस्य नार्याश्च गर्भे सा ह्यापाति मृतिमिच्छति ॥ १३ ॥
 पुनर्जन्म पुनर्मृत्युस्तत्कर्मनिष्कृतिं विना । कन्याविक्रयकर्ता च रौरवे नरके गतः ॥ १४ ॥
 यातना बहुधा भुक्त्वा वर्षाणां च सहस्रकम् । पश्चान्मानुष्यमापन्नो व्रतदानप्रभावतः ॥ १५ ॥
 इदं चतुर्थकं जन्म पुत्रीचाहुल्यमग्र वै । मृतः पुत्रो मृतो गर्भस्तेन वै कर्मणा खग ॥ १६ ॥
 भार्या तस्यापि विप्रस्य पूर्वजन्मनि मानद । भर्तृविद्वेषिणी नित्यं न वै पत्यनुगामिनी ॥ १७ ॥
 तेन कर्मविपाकेन कन्या भूरि मृताः सुतः ॥ १८ ॥

अरुण उवाच ।

प्रापश्चित्तं कथं देव येन पापं प्रक्षाम्यति । निष्कृतिं वद विश्वात्मनृप्यक्त्वेन प्रकाशय ॥ १९ ॥
 श्रीसूर्य उवाच ।
 कन्यका यस्य जीवन्ति पुत्राणां नाशनं भवेत् । कर्मभेदेन येनेह तस्य शान्तिं समाचरेत् ॥ २० ॥
 स्वकन्यां वरयोग्यां स चिन्तयित्वा शुभं दिनम् । अष्टवर्षवयस्कां वै यथाभावं ययामति ॥ २१ ॥
 कन्यां रूपवतीं शान्तां समस्तगुणशालिनीम् । ब्राह्मेण विधिना सूत दद्याच्च बहुदक्षिणाम् ॥ २२ ॥
 महापापोपशमनं कन्यादानमतन्द्रितः । कन्याविवाहसमये महाशान्तिविधिं चरेत् ॥ २३ ॥
 एवं कृतविधेः सूत कन्याकृत्यविधानतः । शान्तिकर्मणि सर्वत्र विस्तरेद्विगादिकान् ॥ २४ ॥
 भूमिद्रविणशतांश्च कन्यावासांश्चि दापयेत् । गृहदानं ततो दद्याद्यथोपस्करसंयुतम् ॥ २५ ॥
 वर्षैर्वर्षं तु मं पूर्णं ह्यन्नवस्त्रादि दापयेत् । एवं कृतविधेः सूत बहुपुत्रा यशस्विनः ॥ २६ ॥
 पापं पुत्रविनाशकार्यं कन्यापत्याह्वयं च यत् । तत्पापस्य प्रणशार्थं कन्यादानादे निश्चितम् ॥ २७ ॥
 नाशयेन्नमहृत्पापं द्विजानां विधिपूजनात् । यज्यन्नविधानेन ब्राह्मणान्स्वस्ति वाचयेत् ॥ २८ ॥
 विनायकाम्बिकाभूर्ता हेमनिष्कप्रमाणतः । आचार्याय ददेत्ते च नानापापविनाशिके ॥ २९ ॥
 ऐहिकं लक्षणं तस्य ग्रहारे चोपजायते । जिह्वाग्दन्ताल्बोष्ठप्रणो वातादिदोषकृत् ॥ ३० ॥
 नृपयोगप्रदानिश्च वित्तानां च यतस्ततः । दद्यान्नेन मनसा भृशमाधिः प्रजायते ॥ ३१ ॥
 मरिष्यात्मानमालोक्य प्रापश्चित्तं समापयेत् ॥ ३२ ॥

११ श्रीवृद्धसूर्यारुणमन्त्रे कर्मविपाके अर्प्यायः सनादी युत्तत्मेन शताधिकमहस्रतमः ॥ १७८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या ताम्रहारिणी नारी लोभात्पूर्वभवे सुत । औदुम्बरेण रोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
पापं विचार्य यत्नेन ताम्रं दद्याच्च शक्तितः । तस्मादानान्महाभाग पापं नश्यति नश्यति ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्याख्यासवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाशीत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भवत्या यया मुक्ता पूर्वजन्मनि मानद । गर्भासत्ता ह्यजा वध्वा विधिना गर्भधारिणा ॥ १ ॥
तेन कर्मविपाकेन बाहुजा साऽत्र कीर्तिता । पूर्वजन्मन्यमौ विमा न च गर्भं दधार वै ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं तस्य चात्र वक्ष्यि सर्वावमोचनम् । कृत्वाऽजां गर्भसंयुक्ता राजर्तौ पदपलात्मिकाम् ॥ ३ ॥
वैश्वानरस्तया कार्यः पञ्चमापौर्हीरण्यः । पूजयित्वा ततो दद्याद्दिजाय विधिनाऽण्डज ॥ ४ ॥
यैवं कुर्याद्विधानेन सर्वपापापनोदनम् । तस्याः पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्याख्यासवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनवत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूर्धाभिषिक्तः प्राक् सुत वभूव पुरुषोत्तमः । स्वज्ञातिषु महाभागो हृदकर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
वैराट्देशे निवसन् राजकार्यरतः सदा । कृतवान् गोग्रहं तत्र शङ्खणा भयदायकः ॥ २ ॥
बालवत्सा मुक्ता गीर्षं पुरे तस्मिन् खगोत्तम । पापमाचरितं तेन नृपाज्ञाकारिणा हृदम् ॥ ३ ॥
ततो यमपुरं प्राप्नो मुक्त्वा भोगास्तदुक्तवत् । विष्णुपूजनजात्युण्यात्प्राप्तोऽत्र यमुनातटे ॥ ४ ॥
चारणो धर्मनिरतो बहुद्रव्यसमन्वितः । नानासुवैश्वर्ययुतो गजाश्वरयवाहनैः ॥ ५ ॥
बन्धुमृत्याधिकाराढ्यो वस्त्रभूषणभूषितः । सर्वं विष्णुप्रसादाच्च सुखं पापफलं शृणु ॥ ६ ॥
धूर्तो मिथ्यापवादी च बहुलोभसमन्वितः । जातसन्ततिदुःखार्तो बालवत्स्वधादिह ॥ ७ ॥
नेत्ररोगान्वितो नित्यं शृणु पुत्र खगाधिप । चत्वारिंशन्मिते वर्षे सर्वसन्ततिनाशनम् ॥ ८ ॥
प्रदमाप्तान्महाभाग वृष्टिरिष्टसमुद्रवात् । पूर्वपापफलस्यात्र भोगादेव क्षयः स्मृतः ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्बालवत्साधनाशिनीम् । या कृत्वा विधिवज्जन्तुः पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि । तद्रूपानन्तरं सुत । तस्मिन्वर्षे महारिष्टं प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ११ ॥
हृदकर्मार्जितात् पापान्नचोक्तं पापशोधनम् । शृणुयाद्भरिर्वर्षं च वैशाखे विधिनाऽण्डज ॥ १२ ॥
माघे वा कार्तिके वापि दशावृत्त्या विधानतः । ततस्तु भोजयेद्दिप्रान् होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ १३ ॥
कोटिलक्षायुतं सुत रुद्राध्यायं जपेत्तया । धेनूना दशकं दद्यात्सवत्सभारणान्वितम् ॥ १४ ॥
दद्याच्च कपिलामेकां स्वर्णशृङ्गां पयस्विनीम् । प्रायश्चित्तमिदं पुत्र यः कुर्याद्विधिपूर्वकम् ॥ १५ ॥
तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याद्विवाहादपरात्सुत । मृत्युः पश्चाद्वन्द्वे तु खग चाकृतनिष्कृतेः ॥ १६ ॥
प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र नवत्यब्दमितं तथा । द्वियुक्तमायुः कथितं तीर्थे पुण्याश्रयेऽण्डज ॥ १७ ॥
जीवे कर्कटगे तत्र चन्द्रे मकरराशिगे । त्रयोदश्या दिवा सूमावृक्षे मृगशिरोऽभिधे ॥ १८ ॥
निर्याणं कथितं तस्य विष्णुपूजाप्रभावतः । भविष्यति गतिस्तस्य पुनर्विष्णुं प्रपूजयेत् ॥ १९ ॥
तथा तृतीये जनुषि मरणं गोग्रहात्सुत । सर्वपापविशुद्धः स्यात्पुनर्मोक्षमवाप्नुयात् ॥ २० ॥
इति श्रीवृद्धसूर्याख्यासवादे कर्मविपाके अध्यायो नवत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पिङ्गलाक्षो भवेदत्र पूर्वं रीत्यपहारकः । तेन तत्पापशुद्ध्यर्थं देयं रीतिपलं शतम् ॥ १ ॥
गायत्र्या होमयेत्पश्चात्तिलान्विप्रांश्च भोजयेत् । मुच्यतेऽत्र महाभाग तद्रोगात्पापजाद्विभुम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याप एकनवत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग खररोमा प्रजायते । पूर्वजन्मनि यो हन्यात् खरं पापविमोहितः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य शृणु तत्त्वतः । निष्कत्रयं हिरण्यं च दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
ब्राह्मणाय दरिद्राय वेदवेदाङ्गवेदिने ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यापो द्विनवत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मार्गमुक्तं गर्भपुष्ट्यर्थं कुक्कुटाण्डं खगेश्वर । अत्र जन्मनि सा जाता संकरा लोभसंयुता ॥ १ ॥
धनधान्यसमायुक्ता पूर्वपुण्यादिहाण्डज । न च गर्भं धारयति प्राक्पापादण्डभक्षणात् ॥ २ ॥
कृत्वाऽण्डं विधिना तद्वद्वैरुण्यं द्विपलात्मकम् । तदर्धमितकं वापि निजवित्तानुमानतः ॥ ३ ॥
दत्त्वा द्विजाय विधिना ह्याचरेच्छङ्करस्यतम् । पूजादानादिकं कृत्वा सा भवेत्पुत्रिणी खग ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यापत्रिनवत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अवन्त्यां राजसम्मानी देवद्विजपरायणः । वैश्यजातौ समुत्पन्नः कश्चिदासीद्विलासवान् ॥ १ ॥
कृषिवाणिज्यतस्तेन धनानां सञ्चयः कृतः । प्रतिवेशे स्थिता तस्य हरिणाक्षी हि शूद्रजा ॥ २ ॥
बलात्ता धर्षिता तेन हतान्याभरणानि च । कामलोभाच्चञ्चलाक्षी स्त्रीस्वभावाच्च तद्राश ॥ ३ ॥
लोकलज्जाभयात्तेन गर्भस्तस्याः प्रपातितः । तदुग्रपापादधनो राजपक्षमप्रपीडितः ॥ ४ ॥
अवन्तीवासकृच्चापि भ्रूणहा त नराधमः । देशान्तरे मृतिं प्राप प्राप्तस्तु यमशासनम् ॥ ५ ॥
भुक्त्वाऽतिदारुणान्सूत नरकान्धोरदर्शनान् । फलानि भुक्त्वा पुण्यानां चान्ते पुण्यावशेषतः ॥ ६ ॥
स्वर्णकारकुले जातो धूर्ता लोभरतस्सदा । नानाचौर्यकलायुक्तो लोकवञ्चनतत्परः ॥ ७ ॥
महाभिमाननिरतः प्रियो राजजनेष्वपि । सुखैश्वर्यधनैर्युक्तः कुटुम्बभरणे दृढः ॥ ८ ॥
नानास्त्रीमुखसंयुक्तस्तथा पुत्रविवाजितः । वक्ष्यामि निष्कृतिं सूत सर्वपापनिष्कृन्तनीम् ॥ ९ ॥
प्रयागे त्वयवा काश्यां स्थाप्य लिङ्गं सुशोभनम् । पूजयेत्तन्निर्वर्षातं मन्त्रैस्तद्विज्ञैस्तथा ॥ १० ॥
गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्वहुदीपकैः । सम्पूज्य विधिवदेवं तदन्ते भोजयेद्विजान् ॥ ११ ॥
शिवभक्तास्तथा शान्तान्पूजयेद्दक्षिणादिभिः । नानाहिरण्यैर्विविधैस्तथा चाभरणैः शुभैः ॥ १२ ॥
अथवा शृणुपात्तत्र यजुर्वेदं विधानतः । ब्रह्मचर्येण सततं प्रायश्चित्तमिदं परम् ॥ १३ ॥
य एवं कुरुते भक्त्या पूर्वपापीघनाशनम् । सम्प्राप्य तत्र निर्याणं शिवलोकं हि गच्छति ॥ १४ ॥
पतयेत् ब्राह्मणद्वारा सर्वमेतद्वि काश्यपे । नाधिकारोऽत्र शूद्रस्य वेदस्य श्रवणे कचित् ॥ १५ ॥
सता शलाफा देया वै शूद्रकर्णेऽतिदारुणा । श्रुतं पारायणं येन पापेनाक्रान्तचेतसा ॥ १६ ॥

आयुर्दशतं तस्य कृतनिष्कृतिमानसः । प्रायश्चित्तोऽकृते रिष्टं जायते पष्टिवत्तरे ॥ १७ ॥
एतज्जन्मफलं प्रोक्तं सविधानं समासतः ॥ १८ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चनवत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे हन्यात् खरमत्रैव जन्मनि । खररोमसमान्यस्या रोमाण्यत्र भवन्ति च ॥ १ ॥
ब्राह्मणाय तया दद्यात्स्वर्णनिष्कत्रयं सुत । जायते सूक्ष्मरोमा सा विनतानन्दवर्धन ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चनवत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी च हरेद्वीति ध्रुवं सा च खगेश्वर । पिङ्गाक्षी जायते चात्र प्रायश्चित्तं परं ह्यणु ॥ १ ॥
रीतिं दद्यात्पलशतं तया ब्राह्मणभोजनम् । गायत्र्या जुहुयाच्छक्त्या तिलान् रोगविनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षण्णवत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे वनिता या च परसिद्धान्नहारिणी । साऽत्र जन्मनि शूलेन रोगेणैव च बाध्यते ॥ १ ॥
सिद्धान्नदानं विभेभ्यो दीनेभ्योऽथ खगेश्वर । मिथुन्यश्च तया दानाद्रसदानाच्च शक्तितः ॥ २ ॥
न जायते शूलपीडा तस्याश्च कृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्तोऽकृतेऽत्रैव त्रियते शूलपीडया ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तनवत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उद्घाती भवेत्पूर्वजन्मन्यथ खगाधिप । सोऽत्र जन्मनि जायेत नरश्च विकृतस्वरः ॥ १ ॥
वक्ष्यामि तस्य पापस्य नाशनं चात्र जन्मनि । कर्पूरं त्रिपलं दद्याद्विभेभ्यः शक्तितोऽण्डज ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टनवत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्ष्येयं या महाभाग पृच्छति स्वं प्रयोजनम् । गर्भपातरता पूर्वं अनुप्यत्र फलं त्विदम् ॥ १ ॥
शुक्लजा प्राग्भवे ह्यत्र तत्पापाधवनी हि सा । निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि गङ्गायां हि खगेश्वर ॥ २ ॥
पृजयेडक्षरद्राक्ष तदर्द्धं वा तदर्धकम् । शक्त्याऽथ भोजयेद्विमान् होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ ३ ॥
अनेन विधिना या च प्रायश्चित्तं समाचरेत् । जायते सन्ततिस्तस्या इह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ४ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवनवत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव बाहुजः कश्चिद्देशे कीराभिधे सुत । धर्मकर्मात्मको भक्तः पितृपुत्रवनान्वितः ॥ १ ॥
दधानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तितः । पर्वस्वपि च पात्रेभ्यो गोधूम्यश्वादिकानि च ॥ २ ॥
पापमाचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । स्ववंशजस्य कस्यापि गृहे शृंगारमनोहरम् ॥ ३ ॥
निर्दग्धं वैरभावेन रात्रौ भार्यासहायतः । तस्मिन्दाहे महाबाहो निर्दग्धं वृषभम् ॥ ४ ॥
गृहस्थाश्वालपजीवाश्च घातिताः क्रूरकर्मणा । ततो बहुतिथे फले गतः स यमस्य ॥ ५ ॥
सखीकः स्वफलं मुक्त्वा पापाहुटं शुमाचया । शुभं पुण्याद्यानि देहे स जातो ॥ ६ ॥

मध्यस्वरूपोः मतिमान् कुलेष्टः पुरुषो दृढः । रक्तो नोच्चो नातिनीचो बह्वर्क्यः पृथुर्विभुः ॥ ७ ॥
 यौवनस्थः सुवैश्वर्धने स्थानिर्धुतायुतः । मितदो भोगमाग्यादयः कृती मानी जनप्रियः ॥ ८ ॥
 पुण्यादिद तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् । चिन्तातुरोऽक्षधूर्तश्च दुःखार्ता मानवर्जितः ॥ ९ ॥
 गोघातादग्निदाहाच्च जातपुत्रविनाशकः । सहायलक्षणं सर्वं कथयामि खगेश्वर ॥ १० ॥
 या स्त्री, पृथ्वी सहायाऽऽसीदाहकर्मणि चाण्डज । सा ज्येष्ठा प्रभूरेवास्ति मृतपुत्राऽत्र जन्मनि ॥ ११ ॥
 लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ जन्माङ्गे वृषभे शनिः । लक्षणैरभिराढचस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥
 कारयित्वा शिव ताङ्ग पल्लवैर्दमितैः शुभैः । हिरण्मयं महाभाग पत्रे लेख्यं शिवान्वितम् ॥ १३ ॥
 तदर्धमितके वापि निजविचानुसारतः । पूजयित्वा तु गन्धाद्यैः षोडशैरुपचारकैः ॥ १४ ॥
 संस्थाप्य पशुपं पश्चाद्गोरथे सुमनोहर । सर्वोपस्करसंयुक्ते वितानाम्बरभूषिते ॥ १५ ॥
 दद्याद्देवविधिनाय मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ १६ ॥

मन्त्रः ।

“ मोहात्पूर्वं महापापमभिदाहाद्यदजितम् । तन्नाशाय देवेऽहं तु शिवं गोरयसंयुतम् ” ॥ १७ ॥
 गोधिकाद्यास्तथा जीवाः पत्रे लेख्यास्तु राजते । शिवपत्रमिदं दद्याद्ये चान्ये घातिताः पुरा ॥ १८ ॥
 पञ्चमापमितो बह्निर्देवो हेममयोऽधुना । गायत्र्यष्टसहस्रं तु रीरं जत्वा सहस्रकम् ॥ १९ ॥
 अष्टाक्षरं द्विसाहस्रं होमयेद्गोत्रजयेद्विजान् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ २० ॥
 न तस्य पुत्रमरणं तदग्रे जायते क्वचित् । जायन्ते सुलभाः पुत्राश्चाधिभ्याधिविवर्जिताः ॥ २१ ॥
 नैवं करोति मोहाद्यः स तु पुत्रविवर्जितः । चत्वारिंशन्मिक्तकोने वर्षे रिष्टं प्रकीर्तितम् ॥ २२ ॥
 पञ्चाशन्मितके चैव रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुश्चतुरष्टमिताब्दकम् ॥ २३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी तु पुरुषः प्राग्भवे विनाशस्तु । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायते त्विह ॥ १ ॥
 दानात्पलशतादत्र सीसकस्याण्डजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे दरिद्राय कुटुम्बिने ॥ २ ॥
 नीरोगः स्यात्तया यस्तु न कुर्यात्पापशोधनम् । न तस्य पापशमनं मया श्रोतं खगाधिप ॥ ३ ॥
 तस्मिन् वयसि तद्विष्टं भविष्यति न संशयः ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पाचिद्वनिता सूत प्राग्भवे कांस्यहारिणी । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र शीर्षरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 दद्यात् पलशतं सीसं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तत्काळे शीर्षजाद्रोगान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय छुत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी त्वकीर्तपूर्वं मोहादुष्टं खगाधिप । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते विकृतस्वरा ॥ १ ॥
 सरस्वत्याश्च प्रतिमा सीवर्णी राजर्ता तथा । दद्याद्देवविधिनाय तदा स्यात्सुस्वराऽण्डज ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय छुत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८०३ ॥

॥ १८०१ ॥ श्रीसूर्य उवाच । भ्रातृभ्योऽब्रवीत् । नैत्ररोगायुतः सोऽपि ज्ञायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १८०१ ॥
 पूर्वजन्मनि यः कश्चिन्मोहात्परधृतं हरेत् । नैत्ररोगायुतः सोऽपि ज्ञायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १८०१ ॥
 घृतधेनुप्रदानाच्च विधिना वेदपारमे । मुच्यते नैत्ररोगाच्च जन्मन्यत्र स्वगाधिप ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायतुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८०४ ॥

॥ १८०५ ॥ श्रीसूर्य उवाच । भ्रातृभ्योऽब्रवीत् । नैत्ररोगायुतः सोऽपि ज्ञायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १८०५ ॥
 स्वर्कं पतिं परित्यज्य या गच्छेत्पूर्वजन्मनि । परंति महाभाग ब्रह्मणीरुग्युतांशं सोऽपि ॥ १८०५ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्या व्रतं चान्द्रायणं त्विह । वैशाखे माघमासे वा तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायतुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८०५ ॥

॥ १८०६ ॥ श्रीसूर्य उवाच । भ्रातृभ्योऽब्रवीत् । नैत्ररोगायुतः सोऽपि ज्ञायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १८०६ ॥
 विप्रवर्णकुलोत्पन्नो वातरक्ताक्षदर्शनः । उदरे वातजान् रोगान्किञ्चिच्छत्रोपघातकान् ॥ १८०६ ॥
 किञ्चित्कोधी च लोभी च किञ्चिद्विद्वत्समन्वितः । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
 एकापत्यं भवेत्तस्य सा जातो मृतपुत्रकः । आदिपुत्रो मृतस्तस्य ह्यपत्यं नैव जायते ॥ ३ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ४ ॥

॥ १८०७ ॥ श्रीसूर्य उवाच । भ्रातृभ्योऽब्रवीत् । नैत्ररोगायुतः सोऽपि ज्ञायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १८०७ ॥
 पूर्वं भवे महाबाहो शूद्रवंशसमुद्भवः । व्यापारकृषिवाणिज्यं ब्रह्मविद्येन चाकरोत् ॥ १८०७ ॥
 व्यवहाराविकं कृत्वा ब्रह्मस्वेन ह्यवर्धयत् । कालेनैव मृतो विप्रो धनं शूद्रेण वञ्चितम् ॥ १८०७ ॥
 ब्राह्मणापार्पितं नैव ब्रह्मस्वं च गृहे स्थितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन बहुकालं स्वगोश्वर ॥ १८०७ ॥
 पश्चान्मृत्युवशं प्राप्नो नरके रोषे गतः । ब्रह्मस्वभक्षणाच्चैव वर्षाणाञ्च सहस्रकम् ॥ २ ॥
 पतितो नरके घोरे पच्यते चेह कर्मणा । व्रतदानप्रभावेण जातो वै चोत्तमे कुले ॥ १८०७ ॥
 इदं तृतीयं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । निक्षेपहरणादापि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १८०७ ॥
 ब्राह्मणस्य विशेषाच्च ब्रह्मस्वं विप्रमेव हि । ऋणं प्रसह्यैव प्रोक्तमसहं तत्र जायते ॥ १८०७ ॥

॥ १८०८ ॥ श्रीसूर्य उवाच । भ्रातृभ्योऽब्रवीत् । नैत्ररोगायुतः सोऽपि ज्ञायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १८०८ ॥
 प्रायश्चित्तं कथं देव येन पुत्रः प्रजायते । नारीणां न भवेन्मृत्युर्निष्कृतिं सौख्यहेतवे ॥ १८०८ ॥

॥ १८०९ ॥ श्रीसूर्य उवाच । भ्रातृभ्योऽब्रवीत् । नैत्ररोगायुतः सोऽपि ज्ञायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १८०९ ॥
 महापापहरो देवः सर्वकार्यकरः प्रभुः । पूजनीयो महारुद्रः सन्ततिश्रेयः इच्छता ॥ १८०९ ॥
 यजुर्वेदमयं देव यजुर्भिः शतरुद्रजैः । पूजयित्वा विमुच्येत पापादाकल्पसम्भवात् ॥ १८०९ ॥
 रुद्रैकादशनीभिश्च रुद्रैकादशकेन्द्रैः वा । जपेन तोषयेदेवं रुद्रमेकादशमकम् ॥ १८०९ ॥
 तदशांशेन होतव्यं रुद्रं श्रद्धासमन्वितम् । विपिवज्जुहुयाद्भक्त्यै तिलैस्त्रिमधुराण्डितैः ॥ १८०९ ॥
 हरितालीपलाशोत्पंसमिधोऽथ हविर्हुताः । प्रतिरुद्रं प्रदातव्यं गौयुगं रशान्वितम् ॥ १८०९ ॥
 केयूरकुण्डलाकल्पास्तत्र पुस्तकमण्डलम् । प्रतिरुद्रं शतं विप्रान् भोजयेत्सुसमाहितः ॥ १८०९ ॥
 निष्कं दद्यात्सुवर्णस्य दद्याद्वा सुख्यं दक्षिणां । एवं रुद्रविधिं कृत्वा त्रिविधं नाशयेदवम् ॥ १८०९ ॥
 इतिहासपुराणोक्तीः सूक्तानि विविधानि च । शृणुयाद्भिवर्चसास्यं समर्थं प्रीतितोऽन्वहम् ॥ १८०९ ॥
 देवार्पितमर्त्यानामृपीणां च महीक्षिताम् । देवदानवगन्धर्वपिशाचोरगरक्षिताम् ॥ २१ ॥

पूर्वसंजीवजातीनामुत्पत्तिं शृणुयादपि । ऋषीणांमृषिपत्नीनां वंशान् सर्वावुदीरितान् ॥ २२ ॥
 कृष्णगुल्मोत्पित्यां पीडां त्ररश्वात्र न पश्यति ॥ २३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे या भवेत्काचित्स्वर्णकारी स्वर्गेश्वर । स्वधर्मनिरता सा च दानधर्मपरायणा ॥ १ ॥
 तद्गृहे धान्यपराशि तु चरन्ती गौः स्वभावतः । ताडिता कुक्षिभागे तु लकुटेन भृशं सुत ॥ २ ॥
 तत्ताडनान्महादुःखं प्राप्ता गर्भातिभारतः । युता च तेन दुःखेन गर्भजातसमन्विता ॥ ३ ॥
 तेन वै कर्मणा युक्ता सम्प्राप्योचितशासनम् । पुनः शूदीसमाजाता गौरवर्णा शुभानना ॥ ४ ॥
 धनभृत्याश्वभोगाद्यैर्नाविभवसंयुता । पुत्रसन्ततिहीना सा प्राग्मोघाताघसम्भवात् ॥ ५ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविनाशकम् । कुर्याद्वापीमरण्ये तु देशे लोकाऽऽकुले तथा ॥ ६ ॥
 मार्गे हि धर्मतो यत्नात्प्रतिष्ठां कारयेत्ततः । संस्थाप्य च शिवं तत्र विधिना विनतासुत ॥ ७ ॥
 होमयेच्च तत्तस्तत्र तिलानाज्ययुतानिह । भोजयेद्वाक्षणाञ्छुत्तया शिवपूजनतत्परान् ॥ ८ ॥
 दद्यात्तथैका कपिलां सर्वपापप्रणाशिनीम् । प्रायश्चित्तमिदं सूत पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ ९ ॥
 नैव या कुरुते श्रुत्वा तस्याः सन्ततिर्जं भयम् ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चित्प्राग्भवे सूत दुग्धं हरति मानवः । तत्काले तेन पापेन बहुमूत्रः प्रजापते ॥ १ ॥
 दुग्धधेनुप्रदानाच्च विधिना त्वत्र जन्मनि । बहुमूत्रान्महारोगान्मुच्यते गरुडाग्रज ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुग्धं हरति या नारी कस्यचित्पापमोहिता । पूर्वजन्मनि साऽत्रैव बहुमूत्ररुजाऽऽकुला ॥ १ ॥
 दुग्धधेनुप्रदानाच्च वेदवेदाङ्गपारगे । विधिना काश्यपे चात्र न पश्येद्बहुमूत्रताम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्वातयेत्सूत महिषीं नवयौवनाम् । प्राग्भवे नियतं सोऽपि कृष्णगुल्मेन बाध्यते ॥ १ ॥
 नानाव्रतदानेन विधिना गरुडाग्रज । नाशयेत्कृष्णगुल्मोत्पित्यां पीडांमत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
 अथवा महिषीदानाद्रिप्राय विधिनाऽण्डज । महिषीघातजद्रोगात्सुखी भवति मानवः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो दशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कुर्यात्पापलोभेन पूर्वं मुष्कनिकुट्टनम् । ब्रह्मपुत्रस्य पुण्ड्रः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
 शानाज्ञानकृतस्यास्य निष्कृतिर्नात्र विद्यते । ब्रह्मवातान्महापापात्पुण्ड्रः स्याद्बहुजन्मसु ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो एकादशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव फलहृत्काचित्प्रमादाद्दिनतामुत । अत्र सा क्षत्रिया जाता प्रागपि क्षत्रियाऽण्डज ॥ १ ॥
 अत्र पुत्रविहीना । सा फलहृत्पापजादृष्टात् । फलानां बहुदानाच्च चातुर्मास्येऽत्र नित्यशः ॥ २ ॥
 भोजनन्तु तदा पश्चात्कारयेत्स्वेच्छया द्विजान् । प्रायश्चित्तं परं तस्मात्फलहृत्पापनाशनम् ॥ ३ ॥
 अमायां नारिकेलानि देयानि खलु शक्तितः । तत्कृते सुतवृद्धिः स्याज्जीवनं चान्दसप्ततिम् ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहस्पत्योक्तसवादे कर्मविपाके अध्यायी द्वादशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिहारी पुमान् पूर्वं जन्मन्यत्र खगेश्वर । जायते मेदसा युक्तस्तदुत्प्रेन प्रपीडितः ॥ १ ॥
 कार्तिक्यामथ वैशाख्यां दधिधेनुप्रदानतः । तस्माद्भोगाद्विमुच्येत तत्काले गरुडाग्रज ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पत्योक्तसवादे कर्मविपाके अध्यायजयोदशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीं घातयेन्नारी प्राग्मवे विनतामुत । अत्र जन्मनि पक्षिन्द्र कृष्णगुल्मेन पीड्यते ॥ १ ॥
 दद्यात्साभरणां सूत महिषीं यमदैवताम् । युगकम्बलसंछन्नां विधिना नवयौवनाम् ॥ २ ॥
 सा मुच्यते महापापान्महिषीवधजात्सुत । तस्मिन्दाने कृते तत्र कृष्णगुल्मं न पश्यति ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहस्पत्योक्तसवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्दशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बेवात्प्राग्दृष्टभानाञ्च नासाग्रस्य खगेश्वर । नासाछेदोऽत्र तस्यास्ति युनि भावे विनिश्चयात् ॥ १ ॥
 नास्ति तन्निष्कृतिः कापि दत्तैर्दानशतैरपि ॥ २ ॥

इति श्रीबृहस्पत्योक्तसवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चदशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महाभाग चारणोऽतिप्रियंवदः । कविस्वशक्तिनिरतो बहुचारणसंयुतः ॥ १ ॥
 प्रेरितो देवयोगेन गतो राजाश्रमं प्रति । व्रत्सेवानिरतो नित्यं चिरकालमुपस्थितः ॥ २ ॥
 अथ तत्र महाबाहो कवीनां हि खगेश्वर । महाघोरमभूद्युद्धं राजद्वारे भयमदम् ॥ ३ ॥
 स चारणो महाक्रोधात्कृतवानात्मघातनम् । परघातकृते सूत स्वशरीरमयात्यजम् ॥ ४ ॥
 तेन कर्मविपाकेन महाचीर्येण चाण्डज । मुक्त्वा स्वर्गफलं पुण्यादात्मघातात्परिच्युतः ॥ ५ ॥
 महाभूमिमुजां वंशं म्लेच्छानां जनितस्त्वयम् । सिन्धोः पश्चिमभागे च शतयोजनसम्मिमे ॥ ६ ॥
 देशे कर्कटगे जीवे लग्नस्ये चन्द्रसंयुते । गौराङ्गः पृथुलो घूर्तः सर्वविद्याविशारदः ॥ ७ ॥
 सुलैश्वर्यसमाक्रान्तो धनवाहनभोगभाक् । शूरः सुवेपोऽतिमूर्खो बहुपालनतत्परः ॥ ८ ॥
 पाषाणोभरतः क्रोधी नानामैरवशासनः । रिष्टं पश्चिमिमे वर्षे पञ्चद्दीने खगेश्वर ॥ ९ ॥
 महाकालनराज्ञानात्सुवर्णस्य खगाधिप । सर्वविचपडंशेन महारिष्टहरं परम् ॥ १० ॥
 पञ्चाशीतिमितायुः स्याद्वृत्ते कालनरेऽण्डज । प्रायश्चित्तेऽकृते तत्र रिष्टं स्यात्प्रोक्तवत्तरं ॥ ११ ॥
 कालरूपेण शस्त्रेण तत्क्षणं मरणं स्मृतम् । महाघोराद्वे सूत चात्मघातादिदं फलम् ॥ १२ ॥
 चिद्वै तस्य प्रवक्ष्यामि ह्यात्मघातसमुद्भवम् । दृष्टिस्थं लशुनं पुत्र पदंयुलमिति शुभम् ॥ १३ ॥
 इति श्रीबृहस्पत्योक्तसवादे कर्मविपाके अध्यायः षोडशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिप्रहरणान्नारी प्राग्भवे त्वत्र जन्मनि । मेदसा पीडयतेऽवश्यं विनतानन्दवर्धन ॥ १ ॥
 दधिधेनुप्रदानाच्च ब्राह्मणाय । कुटुम्बिने । मुच्यतेऽत्र महारोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तदशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरुणी निहते पूर्वे भवे च गरुडाग्रज । अत्र जन्मनि नेत्रेषु कातरत्वं प्रजायते ॥ १ ॥
 रत्नधेनुमहादानादिधिना ब्राह्मणाय च । न पश्यत्याक्षिजं रोगं कातरोत्यं हि काश्यपे ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टादशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे सुमुखी काचित्रता देवालयेऽण्डज । दीपा घातुमयास्तत्र चान्यदत्ता हुतास्तया ॥ १ ॥
 सा शूद्रा वै महाभाग धनपुत्रसमन्विता । चन्द्रग्रहे महादानात्पाककृतादिनतात्मज ॥ २ ॥
 तेन कर्मफलेनात्र चक्षुःपीडाऽतिदारुणा । त्रिदोषैर्दृषिता चात्र युवभावे खगेश्वर ॥ ३ ॥
 मायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दीपकृत्पापशोधनम् । दीपा देया घृतेनात्र पूरयित्वा सुवर्णजाः ॥ ४ ॥
 सुवर्णविहिता भव्याः सम्पूज्याथ महेश्वरम् । गन्धपुष्पैस्तथा दीपैर्मह्यैर्भोज्यैः प्रयत्नतः ॥ ५ ॥
 दद्याद्भिजेभ्यो बहुशस्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दृष्टगन्धयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । मधुहारी च यः पूर्वं प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
 मधुधेनुप्रदानाच्च ब्राह्मणाय खगेश्वर । दृष्टगन्धयुतादोषान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो विंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरुं घातयेत्पूर्वं या नारी गरुडाग्रज । कच्छराक्षी प्रजायेत चक्षुरोगात्स्वर्गाधिप ॥ १ ॥
 धेनुं रत्नमयी दद्यात्सुवर्णी विधानतः । न पश्यत्याक्षिरोगं सा तद्वत्तेन महाहृतम् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो एकविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः प्राग्जन्मन्यभूत्कश्चिन्नरो दानक्रियान्वितः । दण्डाधिकारवाञ्छुरो हठो ब्राह्मणपूजकः ॥ १ ॥
 नानादानरतस्तत्र भोगादयोऽपि विशेषतः । व्यभिचाररतस्यैकब्राह्मणस्य खगेश्वर ॥ २ ॥
 लोभाच्चकारासी तत्र हण्डच्छेदं च तत्क्षणात् । स तेन कर्मणा युक्तो भुक्त्वाऽतिथमशासेनम् ॥ ३ ॥
 देशे पथनदे ह्यत्र जातः शूद्रोऽतिचापमः । स चास्त्यत्र विवर्णस्तु पुण्डः पापमतिः सुखी ॥ ४ ॥
 सकलैश्वर्यसम्पन्नो नानाधनसमन्वितः । नानावादनभोगादयो दानात्सर्वमिदं सुत ॥ ५ ॥
 सतजम्बस्वी पण्डो भविष्यति खगेश्वर ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वाविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८२२ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रे कुलेः समुत्पन्नः शौर्योदार्यशोधनी । राजमान्यविरोधी च नानासीलधरतः सदा ॥ १ ॥
 किञ्चिद्वातादिना पीडा जायते चोदरे मृशम् । वातरक्तादि शिरसि जायते पक्षसंख्यया ॥ २ ॥
 तस्य भार्या शुभाचारा सुरूपा गुणशालिनी । प्रियमक्तिपरा नित्यं दानदाक्षिण्यवर्तिनी ॥ ३ ॥
 एकपुत्रप्रसूता चाप्यन्यपुत्रमुपागता । पश्चात्पुण्यं रतं शान्तमपत्यं नैव जायते ॥ ४ ॥
 केन कर्मविपाकेन पापं शाम्यति तृप्तिर्याः । विधानं च हितार्थाय सत्यं ब्रूहि दिवाकर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णोत्तरे जातो धातुकांस्यादिकारकः । ब्राह्मणो मित्रतां यातो बहुद्रव्यसमाकुलः ॥ ६ ॥
 ऋषिक्रयकर्ता च विप्रद्रव्येण वर्धितः । कालेन महता वत्स स विप्रो निधनं गतः ॥ ७ ॥
 वञ्चितं तद्धनं सर्वं न तु किञ्चित्प्रदापितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन वंशवृद्धिविनाशनम् ॥ ८ ॥
 तेन कर्मविपाकेन नानासन्ततिनाशनम् । यो वै तस्य मृतः पुत्रः संजातो ब्राह्मणश्च सः ॥ ९ ॥
 इदं चतुर्थं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । भार्या दुःखकरी ह्येवं पुत्रहीना स्वगेश्वर ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवेश सन्ततेः सौख्यहेतवे ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मस्वं विपतुल्यं हि पुत्रपौत्रादिनाशनम् । विपणैको हि म्रियते ब्रह्मस्वात्सुतसन्ततिः ॥ १२ ॥
 तस्य सन्तत्यनाशाय कारयेन्निष्कृतिं शुभाम् । सुशुभे भूमदेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥
 कुर्यादष्टदलं पद्मं राजतं शुक्लतण्डुलैः । तन्मध्ये स्थापयेत्कुम्भमग्रणं शुभलक्षणम् ॥ १४ ॥
 सुशीतसलिलैः पूर्णं सरत्नीपधिपल्लवम् । नानाफलाक्षतोपेतं पूर्णपात्रोपशोभितम् ॥ १५ ॥
 तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वैणवं वर्तुलाकृतिं । सप्तधान्यफलोपेतं वत्सलकचन्दनावितम् ॥ १६ ॥
 तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तिं निष्कद्वयविनिर्मिताम् । सुवर्णस्य विशुद्धां च दापयेद्देवतादिने ॥ १७ ॥
 मतिप्रापूजनं कृत्वा ततो गां वै सवत्सकाम् । सम्पूज्य दद्याद्रिप्राय द्रोणान्सप्तैव निर्मितान् ॥ १८ ॥
 जातीपुष्पसमुद्भूतां लक्षपूजां शिवोपरि । संकष्टान्मोचयेद्भुजं दम्पती परिधापयेत् ॥ १९ ॥
 एवं कृतविधेः सूत निश्चला सन्ततिर्भवेत् ॥ २० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यसंज्ञकसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायस्योर्विशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पण्डोऽस्ति राजसम्मानी ह्यत्र जन्मनि चाण्डज । महादुष्टक्रियायुक्तो बधबंधनतत्परः ॥ १ ॥
 प्राक्कृतात्तु महादानात्सुखैश्वर्यधनान्वितः । महामानी महाधूर्तः पण्डो दास्यतिसेवनात् ॥ २ ॥
 नात्र जन्मनि सोः सूत प्रायश्चित्तं मयोदितम् । अगम्यागमनं पापं प्रायश्चित्तविवर्जितम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यसंज्ञकसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायस्योर्विशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मग्री सा मया प्रोक्ता या पूर्वं घातयेद्विजम् । सर्वं विचेष्टितं यस्माच्छृणु चात्र स्वगेश्वर ॥ १ ॥
 अनया द्रव्यलोभेन सप्तत्या घातितः सुतः । प्राग्भवे विपदानेन कुमारो दीपवर्जितः ॥ २ ॥

तस्मादियं महादुष्टा बाल्ये कुष्ठान्विता सुत । अतिवाधायुता पूर्वं पितृगेहे स्थिताऽण्डज ॥ ३ ॥
महादोषवती पापादिह सम्प्राप्य यातनाः । चतुर्विंशमिते वर्षे मरणं कीर्तितं ध्रुवम् ॥ ४ ॥
इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वराहं यो नरो हन्यात्प्राग्भवे विनतासुत । जायते दन्तुरः सोऽपि काले तत्पापचिह्नितः ॥ १ ॥
घृतकुम्भान्पयाशक्ति दद्यादिप्राय धीमते । सुवर्णसहितं तेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः षड्विंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्प्राग्भवे सुत शुडं मोहान्मराधमः । गुल्मोदरेण नियतं सोऽत्र जन्मनि पीड्यते ॥ १ ॥
शुडधेनुप्रदानाच्च विधिना ब्राह्मणाय च । गुल्मोदरसमुद्भूता पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ काचित्सती नारी धर्मिष्ठा प्रियवादिनी । स्वामिना प्रेरिता पूर्वं शत्रोर्दग्धं तया गृहम् ॥ १ ॥
तद्वाहाच्च महाभाग दग्धं सर्वं पुरं तदा । ब्राह्मणस्यैकबाला च निर्वग्धा दोषवर्जिता ॥ २ ॥
ततो ब्रह्मवधात्सा वै किञ्चित्कालेऽथ वै मृता । भुक्त्वा फलानि सर्वाणि पुण्यपापोद्भवानि ॥ ३ ॥
सा शूद्री यमुनातीरे जाताऽत्र पतिसेवया । कुष्ठरोगयुता बाल्ये निष्कृतिं पापनाशिनीम् ॥ ४ ॥
वक्ष्यामि वृषभ दद्यात्सर्वोपस्करसंयुतम् । कुष्ठरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ५ ॥
इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्या पुरा नारी वराहं गरुडाग्रज । दन्तुरा सा भवेदत्र तत्काले घातसम्भवे ॥ १ ॥
ताम्रकुम्भं सुवर्णाढ्यं घृतपूर्णं सदक्षिणम् । तदोपशमनायैव दद्याच्छक्त्या विधानतः ॥ २ ॥
इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः एकोनविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तैलहारी तु यः फश्चिद्रवेलोभात्पुरा भवे । कण्डूरोगेण सततं पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
तदोपशमनायैव ब्राह्मणाय खगेश्वर । कण्डूरोगप्रग्रमनं दानात्तैलघट्टयात् ॥ २ ॥
इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः त्रिंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्छुभानना पूर्वभवे चारणवल्लभा । भर्तृत्यक्ताऽत्र विधिना महारोपवती ह्यभूत् ॥ १ ॥
तया महीपर्धादित्यैः पत्युः पुंस्त्वं विनाशितम् । तेन पापप्रभावेण जातोऽप्रायं नपुंसकः ॥ २ ॥
पूर्तः पापरतो ह्यष्टः सर्वधर्मविवर्जितः । वर्णवाह्योऽतिदुःखार्तो न शुभा लभते गतिम् ॥ ३ ॥
यद्भजन्मन्यसौ पापान्मुक्तो भावी रम्याधिप ॥ ४ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः एकत्रिंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वभक्ष्यार्थं महाभाग यो हन्याद्वायुवाहनम् । अत्र जन्मानि खंजोऽपि नात्र कार्या विचारणा ॥ १ ॥
न तस्य निष्कृतिः प्रोक्ता चेह जन्मानि चाण्डज । स्वशरीरविवृद्धयर्थं येन भुक्तो मृगः पुरा ॥ २ ॥
इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वाविंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे चौर्याद् गुडं हराति कस्यचित् । गुल्मोदरेण रोगेण पीडयते साऽत्र जन्मानि ॥ १ ॥
गङ्गायां हि महाभाग गुडधेनुप्रदानतः । तत्र स्नानान्महापुण्यात्तस्माद्रोगादिमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रयस्त्रिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्देशोऽभवत्सूत देशे नेपालविश्रुते । बहुमित्रसुखैराढ्यो इठी व्यसनसंयुतः ॥ १ ॥
आराधनं च कृतवान् देव्या यः पूर्वजन्मनि । स्वस्त्रियं तु सुरूपां च परित्यज्य शुभाननाम् ॥ २ ॥
अन्यस्त्रियं समगमद्वयभिचारपरो हृदः । स तेन कर्मणा युक्तो गतो धर्मपुरं प्रति ॥ ३ ॥
फलानि शुभपापानि भुक्त्वा जातोऽत्र पर्वते । गौरो भग्नो महाज्ञानी महाविभवसंयुतः ॥ ४ ॥
देशे देशोऽतिविरुधातो घृणी स्वल्पो महायशः । स्वस्त्रीत्यागान्महापापाद्भविता स्त्रीविवर्जितः ॥ ५ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् स्त्रीप्राप्तिमुखकारिणीम् । कृपया दिवसेज्ज्ञान यया सौख्यं भविष्यति ॥ ६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पार्वतीप्रतिमां कृत्वा हैमिकीं कार्यकारिणीम् । पलपञ्चमितां लेख्यां गन्धैर्माल्यैरलंकृताम् ॥ ७ ॥
दद्याद्देवाधिपज्ञाय सुकुलीनाय चार्थिने । यजापतिं तथा दद्याद्राजतं त्रिपलात्मकम् ॥ ८ ॥
ब्रह्मदेवतमन्त्रेण गृहीयात्स महाद्विजः । पश्चादष्टाक्षरं मन्त्रं सहस्रं पापशोधनम् ॥ ९ ॥
जपेदष्टसहस्रं तु सूर्यमन्त्रं महाबलम् । होमयेत्तद्दशांशेन तद्दशांशेन तपयेत् ॥ १० ॥
य एवं कुरुते सूत सर्वपापविनाशनम् । प्रायश्चित्तं परं त्वत्र तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ११ ॥
नैव करोति यो मोहाजडधीर्देवधातितः । स्त्रीसुखं नेह लभते रिष्टं तत्पराब्दे भुवम् ॥ १२ ॥
प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवन् पञ्चसप्तविम् ॥ १३ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुस्त्रिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृपं विना प्राग्यो हन्यान्मृगं हि विनतासुत । खल्लः स्यादन्यजनुषि तत्काले मृगघातजे ॥ १ ॥
पापनाशकरीं तस्य निष्कृतिं वच्यमहं सुत । दद्यादध्वं नवं तत्र स्वर्णनिष्कसुतं शुभम् ॥ २ ॥
सहास्रं सालङ्कारं पूजयित्वा विधानतः । विधिज्ञाय महाबाहो नानाशास्त्रविधानतः ॥ ३ ॥
न पश्यति च खल्लत्वं दानस्यास्य प्रभावतः ॥ ४ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चत्रिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत परतैलापहारिणी । साऽत्र जन्मानि पक्षीन्द्र कण्डूरोगमपीडिता ॥ १ ॥

सा मुच्यते महाभाग दानात्तैलवद्व्यात् । समुवर्णाधयाशक्ति तैलदानाद्विशेषतः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय षट्त्रिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजप्रचारी वै कश्चिच्चारणः पूर्वजन्मानि । भव्यमूर्तिर्दो घोरः शिवपूजनतत्परः ॥ १ ॥
राजपत्न्या महाबाहो दधारासावधर्मतः । गर्भं च कामलोभेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ २ ॥
पापात्पापफल भुक्त्वा यमलोके खगाधिप । शिवपूजनजातपुण्यात्सोऽत्र जातो हि पादजः ॥ ३ ॥
देशे जाङ्गलके पण्डः सर्वधर्मवद्विष्कृतः । शिवपूजारतश्चैव प्रागत्र धनभोगभाक् ॥ ४ ॥
स्त्रीपुत्रसुखहीनोऽत्र प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय सत्रिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भादद्यात्पाञ्चवर्तिपूर्वं मृगं हि वनिताण्डजं । स्वगर्भपालने दक्षा जन्मन्यत्र गतिं शृणु ॥ १ ॥
तद्वातफाले खजा सा भविष्यति शुभानना । गर्भपातनदुःखार्ता तथैव हि तदेनतः ॥ २ ॥
तत्पापनाशनं सूत शृणु वक्ष्यामि तत्त्वतः । दद्याद्विप्राय तुरगं युवानं भूषणाञ्चितम् ॥ ३ ॥
स्वर्णानिष्कयुतं चात्र पूर्वपापात्ममुच्यते । न पश्यति च गर्भोत्था पीडामत्रैव जन्मनि ॥ ४ ॥
दानमभावात् पक्षीन्द्र खज्जत्वं नाप्नुयादिह ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय षट्त्रिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८३८ ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नो दानदाक्षिण्यतत्परः । मेहादिपीडितो नित्यं कृशाङ्गः पाण्डुरद्युतिः ॥ १ ॥
ऊर्ध्ववातादिना पीडा बाल्ये स्याद्ग्रहणीगदः । तस्य भार्या शुभाचारा सुलेहा भर्तृभक्तितः ॥ २ ॥
रक्तस्त्रावादिना पीडा जायते चोदरानिलः । गर्भस्तस्या रक्षितोऽपि पाते कुर्याच्च दृष्टितः ॥ ३ ॥
द्वित्रैश्च पञ्चभिर्मर्तृश्वतुर्भिः सप्तभिस्तथा । केन कर्मविपाकेन गर्भो न स्थिरतां व्रजेत् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्या विवेष्टितम् । व्यभिचारभयाद्वापि तया गर्भश्च पातितः ॥ ५ ॥
अतिकष्टाद्वैनतेय गर्भपातकृतागसः । अपरं च कृतं कर्म व्यभिचार इतस्ततः ॥ ६ ॥
नानाद्रव्यापद्भ्यां च कुलटावाक्यलंघनात् । भर्तृस्तस्याश्चोरवृत्तिर्दुष्टसङ्गस्य दोषतः ॥ ७ ॥
तेन दुष्टेन यद्वद्व्यं द्यूततस्कारबुद्धिना । हतं मुक्तं च ताभ्या वै ब्रह्मस्यं तत्र जन्मनि ॥ ८ ॥
पालेन तद्वनं भुक्त्वा पीडितो दारुणीग्रहैः । यातना बहुधा प्राप्ताः पश्चान्मानुष्यमाप्स्य वै ॥ ९ ॥
विश्विष्युष्यप्रभावेण क्षात्रोऽयं साम्प्रतं भुवि । इदं चतुर्यकं जन्म गर्भपातोऽभिजायते ॥ १० ॥
उभाभ्यां च कृतं कर्म मुच्यते जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं हृदि विश्लेष्य येन गर्भः स्थिरो भवेत् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी नानागर्भान् दिनस्ति वै । तस्याः शुद्धये निष्कृतिस्तु श्रूयता पश्यपात्मज ॥ १३ ॥
या नारी यतवाग्देहमना वै व्रतवाक्षिणी । सीम्मायने समापूर्वमाणे पक्षे शुभेऽहनि ॥ १४ ॥

तस्य पापस्य शान्त्यर्थं नानाव्रतमुपाचरेत् । पयः स्रवन्तीं शान्तां च सुरभिं शुभलक्षणां ॥ १५ ॥
 गृहमानीय विधिवत्पूजयेत्तां समाहिता । इष्टैस्तु यवसैः पानैर्मह्यैः कण्डूयनैरपि ॥ १६ ॥
 रुचिरैस्तु सुगोष्ठानैः सा तां परिचरेत्तदा । वलिपुष्पादिभीराव्री दीपैः स्रक्चन्दनादिभिः ॥ १७ ॥
 सुगीतमङ्गलध्वानैः स्यादधःशायिनी भुवि । प्राणयात्रां प्रकुर्वीत तस्यास्तु पयसा हविः ॥ १८ ॥
 तस्यास्तु पक्षगव्यानि यथान्यायमयाश्रयी । एवं व्रतपरा नारी मासेमासे तु संयता ॥ १९ ॥
 तस्या धेनोः सवत्साया इष्टे समभिकाङ्क्षिणी । व्रतान्ते द्विजमाकार्यं समस्तगुणशालिनम् ॥ २० ॥
 श्रम्यर्च्यं पूजयेद्भक्त्या बल्लभ्यगदामभूषणी । सम्यगभ्यर्च्यं तां धेनुं मानयन्ती स्तनधयम् ॥ २१ ॥
 कृत्वा च विधिवत्तस्मै तां दद्यादितिमाषिणी । सुवर्णं शुद्धमाग्रेयं माषपोडशसंमितम् ॥ २२ ॥
 ददीत गां सवत्सां च पूर्वपापापनुत्तये ॥ २३ ॥

मन्त्रः ।

"यन्मया कुलटावृत्त्या नानागर्भा विधातिताः । नानाभेदैः पातिताश्च गर्भा वैचह्वो भुवि ॥ २४ ॥
 तत्कर्मणाऽर्जितं पापं गर्भपातादिद्रुपणम् । एनस्तस्तस्य नाशाय सवत्सा गामिमां ददे ॥ २५ ॥
 इह जन्मनि बन्ध्याह्वं नाशाय त्वं शुभानने । दानेनानेन सुरभेरनघा ससुता तथा ॥ २६ ॥
 भवेयं त्वत्पसादेन सगर्भा सुभगा प्रभो । " एवमस्त्विति तां धेनुं समादाय सदक्षिणाम् ॥ २७ ॥
 हिरण्यं रजतं ताम्रं गृह्णीयाद्वै फलानि च । एवं कृतविधेः सूत नारी स्याद्दुःखनाशिनी ॥ २८ ॥
 वंध्यात्वान्मुच्यते सूत पुत्रप्राप्तिर्यशस्विनी ॥ २९ ॥

इति श्रीबृहदसूक्तसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनचत्वारिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चित्सुरगं घातयेन्नरः । वक्रकण्ठेन रोगेण पीडितोऽत्र प्रजायते ॥ १ ॥
 स्वर्णाश्वदानाद्विधिवत्सर्वोपस्कारसंयुतात् । वक्रकण्ठसमुद्भूता पीडां नामोति मानवः ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूक्तसंवादे कर्मविपाके अध्याय अष्टाविंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृगालघाती पुरुषः प्राग्जनुष्यत्र जन्मनि । पादहीनो भवेत्सुत भृशं वा कृतनिष्कृतेः ॥ १ ॥
 दद्यादश्वं सुवर्णादिवं सर्वोपस्कारसंयुतम् । ब्राह्मणाय प्रयत्नेन पूर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूक्तसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकचत्वारिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सङ्गरः प्राग्भवे सूत धनसंयुतः । तीर्थवासी विरक्तश्च लोभी धर्मक्रियान्वितः ॥ १ ॥
 मूर्खकर्म कृतं तेन द्रुष्टसङ्गेन चाण्डलः । चर्येण गां पुरा नीत्वा क्षुधितैर्भक्षिता पुरा ॥ २ ॥
 मृतास्ते तेन पापेन नानायोनिमुपागताः । स तीर्थमृत्युवशतो गङ्गातीरेऽत्र पादजः ॥ ३ ॥
 नानाविभवसम्पन्नो धनपुत्रसमन्वितः । युवभवेऽण्डजश्चेष्ट चक्षुर्हीनोऽत्र जायते ॥ ४ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दशस्वर्गैस्तु सम्मिता । लिखित्वा गौर्बिधानेन पूजयित्वा विधानतः ॥ ५ ॥
 सा देवा वेदविद्वेषे पूर्वपापाविशुद्धये । गायत्रीं च जपेत्तत्र नियुतं चायुतद्वयम् ॥ ६ ॥
 होमयेच्च ययाशक्ति भोजयेच्च ततो द्विजान् । यः कुर्याद्विधिना चेदं स तदोपात्ममुच्यते ॥ ७ ॥
 स दिव्यचक्षुषा युक्तो जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहदसूक्तसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विचत्वारिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

११

या काचिद्घातयेन्नारी शृगालं पूर्वजन्मनि । सा तत्र पुरुषं वापि घातार्थमुपदेशयेत् ॥ १ ॥
 अत्र जन्मनि वै चोर्ध्वास्थानाच्च बहु वैकृतम् । पादभङ्गो भवेत्तस्मात्पापाच्चैव खगाधिप ॥ २ ॥
 करोति तस्य पापस्य निष्कृतिं विधिनाञ्च चेत् । तस्मात्पापात्ममुच्येत गत्वोर्ध्वात्पतनं तथा ॥ ३ ॥
 अश्वं दद्यात्स्वर्णयुग्मनिर्मितं पापशोधनम् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिंशत्वारिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेदश्वं प्राग्भवे साञ्च जन्मनि । महापर्वसु गङ्गादिपुण्यतीर्थेषु दापयेत् ॥ १ ॥
 सर्वोपस्कंसंयुक्तं स्वर्णाद्वचं विधिसंयुतम् । सा मुच्यते वक्रकण्ठपीडनाद्रिमतामुत ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिंशत्वारिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्क्षत्री महाभाग पाञ्चाले देशके शुभे । नानाधर्मसमायुक्तः प्राग्भवे विश्रुतो महान् ॥ १ ॥
 दुष्कृताचरितं चक्रे भाविनोऽर्ज्यस्य वै बलात् । शूद्रायां च धृतो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ २ ॥
 कृतः प्रपत्नो हि महात्माभूद्गर्भस्य पातनम् । तथा हालाहलं पीत्रं लोकलज्जातुरा मृता ॥ ३ ॥
 गर्भे पीडा महत्युग्रा चालकोऽपि मृतस्ततः । सहायपञ्चयुक्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ४ ॥
 कर्मणां संग्रहश्चायं गर्भनाशसमुद्भवः । ततो वै मरणं प्राप्तो बाहुजोऽथ सहाययुक् ॥ ५ ॥
 सूर्यलोकं तदा गत्वा भुक्त्वा भोगैश्च शाश्वतान् । अशुभान्नरकान्भुक्त्वा स्वकृतादृढकर्मणः ॥ ६ ॥
 सौपष्टुवे महादानात्पूर्वजन्मनि मानद । स जातो यमुनातीरे बाहुजश्चैह जन्मनि ॥ ७ ॥
 गौरः कृशाङ्गो लम्बश्च धनसौख्यसमन्वितः । पितृभ्रातृविहीनश्च मितदो लोभमोहकृत् ॥ ८ ॥
 नैकस्त्रीसंयुतः कामी नानाविभवसंयुतः । आद्यन्तमुखयुक्तश्च बुद्धिमान् देशविश्रुतः ॥ ९ ॥
 धर्मादिदं तथा पापाद्धूर्तः पापरतः शठः । सकन्यो हृदि रुग्णश्च मनोदुःखसमन्वितः ॥ १० ॥
 शूद्रायां वीर्यदानात्माक्तद्रुधादनपत्यकः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् सर्वपापपनोदिनीम् । पुत्रवृद्धिकरीं धन्यां लोकानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य शृणु सूत मयस्ततः । पूर्वपापविशुद्धयर्थं गर्भधारणकारिणीम् ॥ १३ ॥
 शूद्रायाः प्रतिमाकार्या पलैः पञ्चभिरान्विता । हिरण्मयी सगर्भा च पत्रे लेख्या विधानतः ॥ १४ ॥
 तदर्धेनाथवा फार्या निजवित्तानुमानतः । गन्धपुष्पैर्लङ्कृत्य सा देया पापनाशिनी ॥ १५ ॥
 पञ्चमर्षैः कृतो विष्णुः सर्वपापप्रणाशनः । प्रजापतिं तथा दद्यात्सीवर्णं दशमापकम् ॥ १६ ॥
 राजतं च तथा दद्यात्सोमं सार्धपलात्मकम् । गायत्रीदशसाहस्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् ॥ १७ ॥
 होमयेत्तण्डुलैः साज्यैः सर्पपैः सतिलैस्तथा । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापात्ममुच्यते ॥ १८ ॥
 एवं कृतविधेः स्यूत सर्वपापविनाशनम् । तस्य पुत्रविशुद्धिः स्यादिह जन्मनि निश्चितम् ॥ १९ ॥
 अह्ने ॥ ययाशक्तिः प्रापश्चित्ते ययोदिते । रिष्टं पष्टिमिते वर्षे दारुणं शत्रुवैकृतम् ॥ २० ॥
 प्रापश्चित्ते कृते सूत जीवन् चान्दुसप्ततिम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वरूपमेवात्र सूचितम् ॥ २१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चवारिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रोऽभवन्महाभाग प्रागजन्मन्यतिकोविदः । ग्रामवासी सदा सौम्यः शतद्रुनिकटेऽण्डज ॥ १ ॥
 शूद्रकन्या च तेनैव हृद्या षोडशवार्षिकी । भुक्ताऽतिकामलोभेन बलात्कारेण दूषिता ॥ २ ॥
 स चातिधर्मपुत्रस्य सुत्वा रौरवायातनाः । पूजनाच्छिवलिङ्गानां प्रागत्रापि च सङ्गरः ॥ ३ ॥
 पण्डस्तेन विपाकेन प्राप्तसर्वमनोरथः । राज्यप्रचारको धीमान् गजाश्वपतिपालकः ॥ ४ ॥
 महाधनो महोत्साहो महाविभवविस्तरः । मृतिं प्राप्स्यति गङ्गायां पुण्याञ्च शिवपूजनात् ॥ ५ ॥
 भविष्यति महाभाग पापान्ते चास्य सद्गतिः ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्चत्वारिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पादरोगयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । यो मार्गहा पुरा लोके परलुण्ठनतत्परः ॥ १ ॥
 सोऽश्वदानाद्धिधानेन ब्राह्मणाय खगाधिप । न पश्यति महापीडां पापजां पादसम्भवाम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तचत्वारिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभवत्मागभवे विप्रो ग्रामवासी वनाश्रितः । चोराधिपो महोग्रश्च तत्संसर्गो खगाधिप ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन ग्रहणे दानानि विनतासुत । गोभूम्यश्वपदीनि ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥
 स भुक्त्वा नरकान् घोरान् पाषात्पुण्याञ्च शाश्वतान् । स्वर्गात्पर्वतभागे तु सञ्जातो बाहुजोऽधुना ॥ ३ ॥
 बुद्धिमान् राजसम्मानी महोग्रो मन्त्रपारगः । पुत्रहीनस्त्वसौ सूत परबित्तस्य लुण्ठनात् ॥ ४ ॥
 भवन्त्यत्र च ये पुत्रा त्रियन्ते नात्र संशयः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापं मशाम्यति ॥ ५ ॥
 कृत्वा वेदघटान् सूत सौवर्णान् घृतपूरितान् । तदभावे राजतांश्च विप्रेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ ६ ॥
 हरिवंशं विधानेन शृणुयाद्भक्तितोऽण्डज । रौद्रं व्रतं चरेत्पश्चात्पूर्वपापविशुद्धये ॥ ७ ॥
 नैतत्तमकुर्वाद्यः श्रुत्वा स नरः पुत्रवर्जितः । जायतेऽत्रैव पत्नीन्द्र कुर्याच्च पुत्रवर्धनम् ॥ ८ ॥
 अष्टाशीत्यब्दमायुः स्यात्सन्ततिः कृतनिष्कृतेः ॥ ९ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टचत्वारिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८४३ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रवंशे समुद्भूतो वातदेहरुजाकरः । गुल्माद्या ब्रुदरे बाधा क्षिरोऽर्तिर्जायते तदा ॥ १ ॥
 व्यापारो निष्फलस्तस्य किञ्चित्सेवादिना भवेत् । तस्य भार्याद्वयं चास्ति किञ्चिद्वक्तिपरायणम् ॥ २ ॥
 अन्योन्यद्रेष्यभावाच्च किञ्चित्प्रीतिकरं परम् । युतवत्सा कथं जाता सत्यं कथय मास्कर ॥ ३ ॥
 उदरश्च स्थिरीभूतो न प्रसूतिर्न पातनम् । केन पापप्रभावेण कथय त्वं दिवाकर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि विप्रस्तु क्रयविक्रयकारकः । दानधर्मपरो नित्यं वेददेवपरायणः ॥ ५ ॥
 अन्योन्यद्रेष्यभावाच्च वर्तते च विधिः सुत । कश्चिद्विप्रो धर्मपरो वेदशास्त्रार्थसाधकः ॥ ६ ॥
 कदाचिद्देवयोगाच्च भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । तद्विचित्रं ग्राहयामास शूद्रो म्लेच्छजनैः सह ॥ ७ ॥
 लंघनाय मतिं चक्रे ब्राह्मणो भार्यया सह । भर्त्सनेनैस्तर्जनाद्यैस्तु न शूद्रेणापि धनम् ॥ ८ ॥
 दिनैः कतिपयैरेव शूद्रो हि यवनैः सह । ब्राह्मणं भर्त्सयामास ब्राह्मणः क्रोधसंकुलः ॥ ९ ॥

तदर्थमपि प्राप्तश्च स्वात्मघातं चकार ह । गर्भयुक्ता तु भार्या वै भर्तारं पृष्ठतोऽन्वगात् ॥ १० ॥
हन्तं तस्यापि सर्वस्वं म्लेच्छराजेन तत्तदा । किञ्चित्काले गते कैश्चिच्छूद्रो म्लेच्छैर्हि घातितः ॥ ११ ॥
ततो वै निरये वत्स वर्षायुतसहस्रकम् । पापाच्च नरके, घोरे शूद्रो देहेन वै तदा ॥ १२ ॥
पश्वात्मानुज्यमापन्नो दानधर्मप्रभावतः । तत्र यत्तश्चेनापि ह्यपत्यं नैव जायते ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं सकलां ब्रूहि नारीणां हितकाम्पया ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तीर्थं संवत्सरं सेवा-ह्येकचित्तेन दम्पती । श्रवणं हरिवंशस्य विप्रस्योदाहनं तथा ॥ १५ ॥
तावन्निष्कृतयो भूयः क्रमेणानेन यास्तदा । सुशुभे भूप्रदेशे तु गोमयासुपचर्चिते ॥ १६ ॥
कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् । तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशेऽर्चयेत् ॥ १७ ॥
सौवर्णं राजतं, पद्मं, सायुधं सचतुर्भुजम् । उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः ॥ १८ ॥
जनन्या सहितं भूयः प्रद्युम्नायांस्तथाऽर्चयेत् । चारुदेहं चारुबाहुं चारुगुप्तं यशस्विनम् ॥ १९ ॥
श्रीवत्साकं पीतवस्त्रं सुचारुं पूजयेत्क्रमात् । पूजनं विष्णुसूक्तेन तथा श्रीरसकोविदैः ॥ २० ॥
पुष्पैः सगन्धधूपैश्च ह्यर्चयेद्विष्णुधारणैः । तद्विप्रासोऽथ तद्विष्णोरतो देवादिभिस्तथा ॥ २१ ॥
शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुं द्रव्यसमन्वितम् । नानासुखैर्धूप्युतो गजांश्चरथवाहनैः ॥ २२ ॥
बन्धुभृत्याधिकाराढ्यो बन्धुभूषणभूषितः । सर्वं विष्णुप्रसादाच्च सुखं पापफलं शृणु ॥ २३ ॥
धूर्तो मिथ्याप्रवादी च बहुलोभसमन्वितः । जातसन्ततिदुःखार्तो बालवत्सवधादिह ॥ २४ ॥
नेत्ररोगान्वितो नित्यं शृणु चिह्नं खगेश्वर । चत्वारिंशन्मिते वर्षे सर्वसन्ततिनाशनम् ॥ २५ ॥
गृहपापान्महाभाग वृष्टिरष्टसमुद्रवात् । पूर्वपापफलस्यात्र भोगादेव क्षयः स्मृतः ॥ २६ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् बालवत्साधनाशिनीम् । यां कृत्वा विधिवज्जन्तुः पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि तद्वर्णनन्तरं सुत । तस्मिन्वर्षे महाभाग प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ २८ ॥
दृढकर्माजितात्पापान्न चोक्तं पापशोधनम् । श्रवणाद्हरिवंशस्य वैशाखे विधिनाऽण्डज ॥ २९ ॥
माघे वा फाल्गुने वापि दशावृत्त्या विधानतः । ततस्तु भोजयेद्विप्रान् होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ ३० ॥
फोष्टिलक्षायुतं सुत रुद्राध्यायं जपेत्तथा । धेनूनां दशकं दद्यात्सवत्साभरणान्वितम् ॥ ३१ ॥
दद्याच्च फलिलामेकां स्वर्णशृङ्गां पयस्विनीम् । प्रायश्चित्तमिदं पुत्रयः कुर्याद्विधिपूर्वकम् ॥ ३२ ॥
तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याद्विवाहादपरास्तुत । मृत्युः पश्चादद्वे तु खग चाकृतनिष्कृतेः ॥ ३३ ॥
प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र नवत्यन्दमितं तथा । द्वियुक्तमायुः कथितं तीर्थपुण्याश्रयेऽण्डज ॥ ३४ ॥
जीवे फर्फटगे तत्र चन्द्रे मकरराशिगे । त्रयोदश्यां दिवा भूमीं क्रशे मृगशिरसिभिधे ॥ ३५ ॥
निर्याणं कथितं तस्य विष्णुपूजनजातफलात् । भविष्यति गतिस्तस्य शुभा विष्णुमपूजनात् ॥ ३६ ॥
तथा तृतीये जनुषि मरणं गोप्रहातमुत । सर्वपापविशुद्धः स्यात्पुनर्मोक्षमवाप्नुयात् ॥ ३७ ॥

इति श्रीशृद्धिसूर्यारुणभवादे कर्मविपाके लघ्याय एकोनपचाशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग खररोमा प्रजापते । पूर्वजन्मनि यो हन्यात् खरं पापविमोहितः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य शृणु तत्त्वतः । निष्कत्रयं हिरण्यं च दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
ब्राह्मणाय दरिद्राय वेदवेदाङ्गवेदिने ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसवादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चाशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भुक्तं गर्भपुष्ट्यर्थं कुक्कुटाण्ड खगेश्वर । न गर्भं धारयत्येषा प्राक्पापादण्डभक्षणात् ॥ १ ॥
कृत्वाऽण्डं विधिना तद्द्वैरूप्यं द्विपलात्मकम् । तदर्धमितकं वापि निजवित्तानुमानतः ॥ २ ॥
दत्त्वा द्विजाय विधिना आचरेच्छाङ्गरव्रतम् । फाल्गुनादौ चतुर्दश्या कृष्णाया मासिमासि तु ॥ ३ ॥
पूजयेच्छंकरं रात्री तथा जागरणेन च । भवन्ति सुलभाः पुत्राः सततं कृतनिष्कृतेः ॥ ४ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरुणसवादे कर्मविपाके अध्याय एकपञ्चाशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत महाभाग यत् कर्म कृतवान् पुरा । जीवोऽयं तत्फलं चात्र प्रवक्ष्यामि समासतः ॥ १ ॥
अभवत् प्राग्भवे विप्रो धर्मशास्त्रार्थकोविदः । राज्यप्रचारी बलबाह्वीरो मन्त्री महायशः ॥ २ ॥
संधिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता प्रियंवदः । गत्वा त्वरिपुरं तेन घातिताः शत्रवः पुरा ॥ ३ ॥
विश्वासात्राजकार्येषु कृतं कर्मातिबुद्धकृतम् । छण्डित तत्पुरं तेन लोभोपहतचेतसा ॥ ४ ॥
पीडिता बहवो लोका द्रव्यलोभाकुलेन वै । स तेन कर्मणा युक्तः प्राप्तस्तु यमशासनम् ॥ ५ ॥
भुक्त्वाऽतिदारुणान् सूत नरकान्वीरदर्शनान् । तथा पुण्यफलं पुण्यात्प्राप्य पुण्यावशेषतः ॥ ६ ॥
स्वर्णकारकुले जातो धूर्तो लोभपरः सदा । नानाचौर्यक्रियायुक्तो लोकवञ्चनतत्परः ॥ ७ ॥
महाभिमाननिरतः प्रियो राजजनेष्वपि । सुखैर्धनैर्नैर्धुक्तः कुटुम्बभरणे दृढः ॥ ८ ॥
नानास्त्रीसुखसंयुक्तस्तथा पुत्रविवर्जितः । वक्ष्यामि निष्कृतिं सूत सर्वपापनिवृत्तनीम् ॥ ९ ॥
प्रयागे त्वथवा काश्या स्याप्य लिङ्गन्तु शोभनम् । पूजयेत्तु त्रिवर्षान्तं मन्त्रैस्तद्धिङ्गजैस्तथा ॥ १० ॥
गन्धपुष्पोपचारेष्व नैवेद्यैर्वहुदीपकैः । सम्पूज्य विधिबद्धं देवं तदन्ते भोजयेद्विजान् ॥ ११ ॥
शिवभक्तास्तथा शान्दान् पूजयेदक्षिणाशुक्रैः । नानाहिरण्यैर्विविधैस्तथा चाभरणैः शुभैः ॥ १२ ॥
अथवा शृणुयात्तत्र यजुर्वेदं विधानतः । ब्रह्मचर्येण सततं प्रायश्चित्तमिदं परम् ॥ १३ ॥
य एवं कुरुते भक्त्या पूर्वपापौघनाशनम् । सम्प्राप्य तत्र निर्याणं शिवलोकं हि गच्छति ॥ १४ ॥
कर्तव्यं ब्राह्मणद्वारा पूर्वमेतद्धि काश्यपे । नाधिकारोऽत्र शूद्रस्य वेदस्य श्रवणे क्वचित् ॥ १५ ॥
ततो शलाका देया वै शूद्रकण्ठेऽतिदारुणा । श्रुतं पारायणं येन पापेनाक्रान्तचेतसा ॥ १६ ॥
आयुरब्दशतं तस्य कृतनिष्कृतिकस्य हि । प्रायश्चित्ते कृते रिष्टं जायते पटिवत्तरं ॥ १७ ॥
पुतजन्मफलं प्रोक्तं सविधानं समासतः । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ १८ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसवादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चाशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे हन्यात् खरमश्वे जन्मनि । खररोमसमान्यस्या रोमाणीह भवन्ति च ॥ १ ॥
ब्राह्मणाय तदा दद्यात् स्वर्णनिष्कत्रयं सुत । जायते सुहृमरोमा सा विनतानन्दवर्धन ॥ २ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसवादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चाशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पुरा हारयेद्रीति नारी सा च खगाधिप । पिङ्गाक्षी जायते चात्र प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
रीति दद्यात्पलशतं तथा आह्वणभोजनम् । गायत्र्या जुहुयाच्छतया तिलान् रोगविनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीद्वैतसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुः पञ्चाशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे वनिता या च परसिद्धान्नहारिणी । सात्र जन्मनि शूलेन रोगेणैव च बाध्यते ॥ १ ॥
सिद्धान्नदानादिप्रेम्भ्यो दीनेभ्योऽथ खगेश्वर । भिक्षुभ्यश्च तथा दानाद्रसदानाच्च शक्तितः ॥ २ ॥
न जायते शूलपीडा तस्याश्च कृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्तेऽकृतेऽत्रैव त्रियते शूलपीडया ॥ ३ ॥
इति श्रीद्वैतसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चपञ्चाशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उष्ट्रघाती भवेत् पूर्वं जन्मन्यथ पतत्रिण । सोऽत्र जन्मनि जायेत नरश्च विकृतस्वरः ॥ १ ॥
वक्ष्यामि तस्य पापस्य नाशं चात्र जन्मनि । कर्पूरं त्रिपलं दद्यादिप्रेम्भ्यः शक्तितोऽण्डज ॥ २ ॥
इति श्रीद्वैतसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय षट्पञ्चाशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैद्येयं या महाभाग पृच्छति स्वं प्रयोजनम् । गर्भपातरता पूर्वं जनुभ्यत्र फलं त्विदम् ॥ १ ॥
मुखजा प्राग्भवे त्वत्र तत्पापाद्यवनी हि सा । तन्निष्कृतिं प्रवक्ष्यामि गङ्गाया हि खगाधिप ॥ २ ॥
पूजयेल्लक्षरुद्रास्तु तदर्धं वा तदर्धकम् । शक्त्याऽथ भोजयेद्विमान् होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ ३ ॥
अनेन विधिना या च प्रायश्चित्तं समाचरेत् । जायते सन्ततिस्तस्या इह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ४ ॥
इति श्रीद्वैतसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय सप्तपञ्चाशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी तु पुरुषः प्राग्भवे विनतास्रुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
दानात्पलशतादत्र सीसकादण्डनोत्तम । विप्राय वेदविदुषे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥
इति श्रीद्वैतसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टपञ्चाशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चमूय बाहुजः कश्चिद्देशे कीराभिधे सुत । धर्मकर्मा साधुभक्तः पितृपुत्रघनान्वितः ॥ १ ॥
उत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तितः । सर्वाण्यपि च पात्रेभ्यो गोभूम्यश्वादीकानि च ॥ २ ॥
पापमाचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । स्ववंशीयस्य कस्यापि गृहे शत्रोर्मनोहरम् ॥ ३ ॥
निर्दग्धं वैरिभावात् रात्रौ भार्यासहायतः । तस्मिन्दग्धे महाबाहो निर्दग्धं वृषभद्वयम् ॥ ४ ॥
गृहस्थाः स्वल्पजीवाश्च घातिताः क्रूरकर्मणा । ततो बहुतिथे काले गतः स यमशासनम् ॥ ५ ॥
सस्त्रीयः स्वफलं भुक्त्वा पापाहुष्टं शुभाच्छुभम् । ततः पञ्चनदे देशे स जातो बाहुजाधरः ॥ ६ ॥
मध्यस्वरूपो मतिमान् कुलेष्टः पुरुषो दृढः । गौररक्तो नातिनीचो बहुपुण्यः पृथुर्विभुः ॥ ७ ॥
यौवने तु सुखैश्वर्यधनैः स्थानैर्युतायुतः । मितदो भोगमाग्यादधः कृती मानी जनप्रियः ॥ ८ ॥

पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् । चिन्तातुरश्च घृतश्च दुःखार्तो मानवर्जितः ॥ ९ ॥
 गोघातादिप्रदाहाच्च जातपुत्रविनाशकः । सहायलक्षणं सर्वं कथयामि स्वगेम्बरा ॥ १० ॥
 पा स्त्री पूर्वं सहायाऽऽसीदाहकर्मणि चाण्डज । सा ज्येष्ठा प्रष्टुवात्र मृतपुत्राञ्च जन्मनि ॥ ११ ॥
 लहृत्तदण्डजश्रेष्ठे जन्माद्वाद्वचपमे शनिः । लक्षणेरेमिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥
 कारयित्वा शिवं सार्द्धं पल्लवेदमितेः शुभैः । हिरण्मयं महाभाग पत्रे लेख्यं शिवान्वितम् ॥ १३ ॥
 तदर्धमितकं वापि निजवित्तानुमानतः । पूजयित्वा तु गन्धार्घ्यैः षोडशरूपचारकैः ॥ १४ ॥
 संत्याप्य विश्रुतं पश्चाद्गोरये सुमनोरमे । सर्वोपस्करसंयुक्ते वित्तानाम्बरभूषिते ॥ १५ ॥
 दद्याद्देविचिन्ताय मन्त्रभेतपुदीरयन् ॥ १६ ॥

मंत्रः ।

“ मोहात्पूर्वं महापापमग्निदाहाद्यद्वर्जितम् । तन्नाशाय ददेऽहं तु शिवं गोरयसंस्रियतम् ” ॥ १७ ॥
 गोधिकाद्यास्तया जीवाः पत्रे लेख्यास्तुराजते । शिवपत्रमिदं दद्याद्ये चान्ये ध्यातिताः पुरा ॥ १८ ॥
 पञ्चमापमितो वद्विदेयो हेममयः शुभः । गायत्र्यष्टसहस्रं तु रीदं जप्त्वा सहस्रकम् ॥ १९ ॥
 अष्टाक्षरं द्विसाहस्रं होमयेद्भोजयेद्विजान् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ २० ॥
 न तस्य पुत्रमरणं तदप्रे जायते क्वचित् । जायते सुलभाः पुत्रा आधिप्याधिविवर्जिताः ॥ २१ ॥
 पत्नारंशन्मित्रैकाने वर्षे रिष्टं प्रकीर्तितम् । पश्चादशन्मित्रतकेऽप्ये वा रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ २२ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वायुश्चतुःसप्तमितान्दकम् ॥ २३ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकषष्ठपुत्रराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी तु पुरुषः प्राग्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायते त्विह ॥ १ ॥
 दानात्पलशतादत्र सीसकस्याण्डजोत्तम । विप्राय वेदविकुपे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय षष्ठपुत्रराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वन्ध्यायाश्च महामाग प्रायश्चित्तमतः शृणु । शूलोद्भिन्नतर्तुं चौरं मृतं प्राप्य रवेर्दिने ॥ १ ॥
 तच्छले तु तदा कुर्याद्वन्ध्या स्नानं शतौषधैः । पत्रैर्वृक्षोद्भवैः सुत तथा मृद्भिश्च सप्तभिः ॥ २ ॥
 तीर्थोदकैः समन्त्रैश्च संपूज्य प्रथमं सुत । विधिनाऽनेन या कुर्याद्वन्ध्या पुत्रं लभेद्ब्रह्मवत् ॥ ३ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकषष्ठपुत्रराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्ता स्वभार्या परमां साध्वीं सन्त्यज्य दुर्मतिः । प्रमादात्प्राग्भवे गच्छेदन्यां स्त्रीं काममोदितः ॥ १ ॥
 सोऽत्र जन्मनि भोः सुत ग्रहणीरोगसंयुतः । जायते त्रिपतेऽवश्यं ब्राह्मणीगमनादिह ॥ २ ॥
 न तस्य पापशमनं मया प्रोक्तं स्वगायिष । तस्मिन्वयसि वै रोगी भविष्यति न संशयः ॥ ३ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विषष्ठपुत्रराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या क्वचिदनिता सुत प्राग्भवे कांस्यहारिणी । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र शीर्षरोगमपीडिता ॥ १ ॥

दद्यात्पलशतं सीतं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तत्काले क्षीर्पजाद्रोगान्मुच्यते नाम संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिषष्ट्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी ह्यवधीतपूर्वं मोहाद्भुष्टं खगाधिप । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते विकृतस्वरा ॥ १ ॥
सरस्वत्यांश्च प्रतिमां सौवर्णीं राजतीं तथा । दद्याद्देदविधिज्ञाय तदा स्यात्सुस्वराऽण्डज ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिषष्ट्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चिन्मोहात् परधृतं हरेत् । नेत्ररोगयुतः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
धृतधेनुप्रदानाच्च विधिना वेदवेदिने । मुच्यते नेत्ररोगाच्च जन्मनीह खगेश्वर ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पंचषष्ट्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्कं पतिं परित्यज्य या गच्छेत्पूर्वजन्मनि । परपुंसि महाभाग ग्रहणिरुग्युताऽत्र सा ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्या व्रतं चान्द्रायणं त्विह । वैशाखे माघमासे वा तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्षष्ट्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९६ ॥

अरुण उवाच ।

विप्रवर्णकुलोत्पन्नो वातरक्ताक्षदर्शनः । उदरे वातजा रोगाः किञ्चिच्छत्रोपघातवान् ॥ १ ॥
किञ्चित्क्रोधश्च लोभश्च किञ्चिद्विदित्तमन्वितः । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
एकापत्यं भवेत्तस्य तच्च वै मृतपुत्रकः । आदिपुत्रो मृतस्तस्यापत्यं नान्यत्प्रजायते ॥ ३ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि सद्बुद्धे शूद्रवंशसमुद्भवः । व्यापारकृपिवाणिज्यं ब्रह्मविस्तेन चाकरोत् ॥ ५ ॥
व्यवहारादिना तद्वै ब्रह्मविच्चाद्वचवर्षयत् । कालेनैव मृतो विप्रो धनं शूद्रेण वञ्चितम् ॥ ६ ॥
नार्पितं ब्रह्मपुत्राय ब्रह्मस्वं च गृहे स्थितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन बहुकालं खगेश्वर ॥ ७ ॥
पश्चान्मृत्युवर्शं प्राप्नो नरके रौरवे गतः । ब्रह्मस्वभक्षणयाच्च वर्षाणाञ्च सहस्रकम् ॥ ८ ॥
पतितो नरके धोरे पक्षस्तत्र स्वकर्मणा । पश्चान्मातुष्यमापन्नो व्रतदानप्रभावतः ॥ ९ ॥
इदं तृतीयं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । निक्षेपहरणाद्वापि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १० ॥
ब्राह्मणस्य विशेषेण ब्रह्मस्वं विप्रमेव हि । ऋणं प्रसह्य वै प्रोक्तमपि कल्पशताधिकम् ॥ ११ ॥
तस्मादिप्रमर्णदोषाद्देहपत्यं नैव जायते ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पुत्रः प्रजायते । नारीणां च नराणाञ्च निष्कृतिं श्रेयसे वद ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महापापहरो देवः सर्वकामप्रदः प्रभुः । पूजनीयो महारुद्रः सन्ततिश्रेय इच्छता ॥ १४ ॥
यजुर्वेदमयं देवं यजुभिः जतरुद्रियैः । यजमानः प्रमुच्येत पापादाकल्पसम्भवात् ॥ १५ ॥
रुद्रैकादशनीभिश्च रुद्रैकादशकेन वा । यत्नतस्तोषयेदेवं रुद्रमेकादशात्मकम् ॥ १६ ॥

तदशांशेन होतव्यं द्रव्यं श्रद्धासमान्वितम् । विविक्त्वज्जुहुयाद्दहौ तिलैस्त्रिमधुराण्डुतैः ॥ १७ ॥
 हरितालीपलाशोत्थाः समिधोऽत्र हुनेत्सुधीः । प्रतिकुद्रं प्रदातव्यं गोयुगं रशान्वितम् ॥ १८ ॥
 केयूरकुण्डलाकल्पमन्त्रपुष्पकमण्डलु । प्रतिकुद्रं शतं विप्रान् भोजयेत्सुसमाहितः ॥ १९ ॥
 निष्कं दद्यात्सुवर्णस्य दद्याद्वा सुख्यदक्षिणाम् । एवं रुद्रविधिं कृत्वा त्रिविधं नाशयेदधम् ॥ २० ॥
 इतिहासपुराणोक्तीः सूक्तानि विविधानि च । शृणुयाद्विधिवत्कर्ता सभार्यः प्रीतितोऽन्वहम् ॥ २१ ॥
 देवर्षिपितृमर्त्यानामृषीणां च महीक्षिताम् । देवदानवगन्धर्वपिशाचोरगरक्षताम् ॥ २२ ॥
 सर्वासां जीवजातीनामुत्पत्तिं शृणुयादपि । ऋषीणांमृषिपत्नीनां वंशान्सर्वानुदीरितान् ॥ २३ ॥
 एवं वै त्रिविधात्पापान्मुच्यतेऽपत्यदुःखदात् । गुरुन् देवान् द्विजान्सम्यक् श्रद्धया समुपाचरेत् ॥ २४ ॥
 एवं कृतविधिः सूत हरिवंशश्रुतार्थकः । वाचकोपरि सन्तुष्टो भूमिद्रविणवस्त्रकैः ॥ २५ ॥
 मुद्राकर्णैकद्वारं गां दत्त्वा तु पयस्विनीम् । भूमिद्रविणदानाद्यैस्तोपयेद्विजपुङ्गवान् ॥ २६ ॥
 ॥ इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तषष्ठ्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मत्वं भक्षितं तेन वंशवृद्धिविनाशनम् । तेन कर्मविपाकेन नानासन्ततिनाशनम् ॥ १ ॥
 यो वै तस्य सुतः पुत्रः सञ्जातो ब्राह्मणः स च । इदं चतुर्थं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ २ ॥
 भार्या ब्रुह्मवक्री नित्यं पुत्रहीना खगाधिप ॥ ३ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवेश सन्ततेः सौख्यहेतवे ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मत्वं विषतुल्यं हि पुत्रपौत्रादिनाशनम् । विपणैको हि श्रियते ब्रह्मत्वात्सुतसन्ततिः ॥ ५ ॥
 तस्य सन्ततिरक्षार्थं कारयेन्निष्कृतिं शुभाम् । सुशुभे भूमदेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ ६ ॥
 कुप्यावृष्टदलं पद्मं राजतं शुक्लतण्डुलैः । तन्मध्ये स्थापयेत्ताम्रमयं वै कुम्भमव्रणम् ॥ ७ ॥
 सुशीतसलिलापूर्णं सरलौषधिपल्लवम् । नानाफलाक्षतोपेतं पूर्णपात्रोपशोभितम् ॥ ८ ॥
 तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वैणवं वतुलाकृति । सप्तषाण्यफलोपेतं वस्त्रसङ्घन्दनाम्बितम् ॥ ९ ॥
 तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तिं निष्कद्रव्यविनिर्मिताम् । सुवर्णस्य विशुद्धां च दद्यात्तां वेदवादिने ॥ १० ॥
 प्रतिष्ठापूजने कृत्वा ततो गां वै सबत्सकाम् । शतमष्टोत्तरं इत्वा श्लोणाः सतैव निर्मिताः ॥ ११ ॥
 जातीलक्षमसूतैस्तु कुर्यात्पूजां शिवोपरि । संकष्टान्मोचयेद्वै दम्पती परिधापयेत् ॥ १२ ॥
 एवं कृतविधेः सूत निश्चला सन्ततिर्भवेत् ॥ १३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टषष्ठ्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता मोहाद्भाग्यम्बे माक्षिकं हरेत् । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्रदुर्गन्धादद्या प्रजायते ॥ १ ॥
 मधुधेनुप्रदानाच्च व्यतीपातादिष्वेव । दुर्गन्धरोगात् सततं मुच्यते सा खगेश्वर ॥ २ ॥
 षण्डश्च राजसम्मानी चेद्द्वै जन्मनि जायते । महादुष्टक्रियायुक्तो बधबन्धनतत्परः ॥ ३ ॥
 स कृतात्तु महादानात्सुखैश्वर्यवन्तान्वितः । महामानी महाधूर्तः षण्डोऽगम्यातिसेवनात् ॥ ४ ॥
 नेह जन्मनि भोः सूत प्रायश्चित्तं मयोदितम् । अगम्यागमनं पापं प्रायश्चित्तविवर्जितम् ॥ ५ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकोनसप्तत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मणी सा मयाऽऽख्याता या पूर्वं घातयोद्विजम् । सर्वं विचेष्टितं तस्याः शृणु चेह स्वगाधिप ॥ १ ॥
 अनया द्रव्यलोभेन सपत्न्या घातितः सुतः । प्राग्भवे विषदानेन सर्वदोषविवर्जितः ॥ २ ॥
 तस्मादियं महादुष्टा बाल्ये कुष्ठान्विता सुत । अविवाह्या यतः सर्वैः पितृगेहे स्थिताऽण्डज ॥ ३ ॥
 महादोषवती पापाज्जाताऽन यवनी सुत । भविष्यति महारिष्टमग्निदाहेन चाण्डज ॥ ४ ॥
 चतुर्विंशे तथा वर्षे मरणं कीर्तितं ध्रुवम् ॥ ५ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय सप्तत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वराहं यो नरो हन्यात्प्राग्भवे विनतासुत । जायते दन्तुरः सोऽपि काले तत्पापचिह्नितः ॥ १ ॥
 घृतकुम्भं स वै दद्याच्छतया विप्राय धीमते । सुवर्णसहितं तेन तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय एकसप्तत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्प्राग्भवे सूत शुडं मोहाक्षराधमः । शुल्मोदरेण रोगेण सोऽत्र जन्मनि पीड्यते ॥ १ ॥
 शुडधेनुमदानाच्च विधिना ब्राह्मणाय च । शुल्मोदरतमुद्धृता पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वासप्तत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अयं काचित्सती नारी धर्मिष्ठा म्रियवादिनी । स्वामिप्रेरितया शत्रोः पूर्वं दग्धं तया गृहम् ॥ १ ॥
 तद्वाहाच्च महाभाग दग्धं सर्वं पुरं तदा । ब्राह्मणस्यैकबाला च निर्दग्धा दोषवर्जिता ॥ २ ॥
 ततो ब्रह्मवधात्तत्र किञ्चित्कालेऽपि सा मृता । भुक्त्वा फलानि सर्वाणि पुण्यपापभवानि वै ॥ ३ ॥
 सा शूद्री यम्युनातीरे जातेह पतिसेवया । कुष्ठरोगयुता बाल्ये निष्कृतिं पापनाशिनीम् ॥ ४ ॥
 वक्ष्यामि वृषभं दद्यात्सर्वोपस्कारसंयुतम् । कुष्ठरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ५ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिसप्तत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्ब्राह्मणः कश्चित्कृपिकर्मरतस्तदा । पूजकश्चातिथीनां च भिक्षुकाणां च यत्नतः ॥ १ ॥
 तद्गृहे वृषभो मत्तस्तीक्ष्णशृङ्गो भयानकः । तेन तद्रूपमस्यापि प्राग्भवे विनतासुत ॥ २ ॥
 ठिच्चा नासाम्रमुष्की तु कृतं कर्मातिद्वारुणम् । तत्र तज्जनितं भुक्त्वा फलं पापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
 जातोऽत्र यवनः सिन्धुमण्डले पर्वताश्रिते । पण्डस्तु तेन पापेन स चास्त्यत्र स्वगेश्वर ॥ ४ ॥
 पर्मात्पूर्वकृतात्तोऽपि मुखैश्वर्यधनान्वितः । दृढार्जितस्य पापस्य, प्रार्थ्यश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥
 पूजनादतिथीनाश्च भविष्यति च सद्गतिः । तीर्थार्थयेऽत्र जजुषि मृत्युस्तवस्य प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥
 आयुर्दण्डमितान्द्रान्तं रिष्टं पश्चाद्वन्दके ॥ ७ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुसप्तत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्या पुरा नारी बराहं गरुडाग्रज । दन्तुरा सा भवेदत्र तत्काले घातसम्भवे ॥ १ ॥
ताम्रकुम्भं सुवर्णादिचं धृतपूर्णं सदक्षिणम् । तद्दोषशमनायैव दद्याच्छकत्या विधानतः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यसंहितायां कर्मविपाके अध्यायः षट्सप्तत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तैलहारी तु यः कश्चिद्भ्रूलोभात्पुराभवे । कण्डूरोगेण सततं पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
शक्या तैलप्रदानाच्च ब्राह्मणाय स्वर्गेश्वर । कण्डूरोगप्रशमनं दानात्तैलघट्टयात् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यसंहितायां कर्मविपाके अध्यायः षट्सप्तत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्छुभानना पूर्वभवे चारणबलभा । भर्तृत्यक्ताऽधिविना सः महारोषवती ह्यभूत् ॥ १ ॥
तया महापथैर्दिग्भिः पत्युः पुंस्त्वं विनाशितम् । तेन पापप्रभावेण जाऽऽचार्यं नर्पसकः ॥ २ ॥
धूर्तः पापरतो दुष्टः सर्वधर्मविवर्जितः । वर्णबाह्योऽतिदुःखार्तो न शुभा लभते गतिम् ॥ ३ ॥
बहुजन्मस्वसौ पापान्मुक्तो भवति चाण्डज ॥ ४ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यसंहितायां कर्मविपाके अध्यायः सप्तसप्तत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वभक्ष्यार्थं महाभाग यो हन्याद्वायुवाहनम् । अत्र जन्मनि खल्लोऽपि नात्र कार्या विचारणा ॥ १ ॥
न तस्य निष्कृतिः प्रोक्ता जन्मनीह खगाधिप । स्वशरीरविबुद्धयर्थं येन मुक्तो मृगः पुरा ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यसंहितायां कर्मविपाके अध्यायोऽष्टसप्तत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहाद् शुभं हरति कस्यचित् । युल्लोदरेण रोगेण पीडयते साऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥
गङ्गायां हि महाभाग शुद्धधेनुप्रदानतः । निष्कृतिं सा चरेत्सुतं सर्वेष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ २ ॥
ऐहिकं लक्षणं तस्याः शरीरे चोपजायते । जन्मक्रमेण जायन्ते दुःस्वप्नकृतनिष्कृतेः ॥ ३ ॥
कुम्भरुक्चानपत्यत्वं प्रमेहातिर्घनततिः । कुनखी ददुलः पाण्डुरोगी जन्मक्रमाद्भवेत् ॥ ४ ॥
भीतिरोश्चरतश्च राज्ञो वित्तव्ययादिकम् । लकुटप्रावक्ष्यन्नाद्यैर्जायन्ते व्रणजातयः ॥ ५ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यसंहितायां कर्मविपाके अध्यायः एकोनाशीत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ सूर्यदिने सूत प्राप्य सूरिं श्मशानजाम् । मृतमेतं समालोक्य गत्रौ गच्छेद्वन्दितः ॥ १ ॥
पूजयित्वा चित्तां तस्य कलिमष्टविधं सजेत् । स्नानं कृत्वा मृदालम्भैः पत्रैर्दुक्षोद्भवैस्तथा ॥ २ ॥
शतच्छिद्रघटस्यैस्तु नानातीर्थोद्भवैर्जलैः । दीपमालादिने वापि प्रयोगं विधिना चरेत् ॥ ३ ॥
हरिवंशं ततः पश्चाच्छृणुयाद्विधिपूर्वकम् । दत्त्वा दिजेभ्यो विधिना नानाभक्ष्यफलानि च ॥ ४ ॥
स्वेच्छया भोजनं तेभ्यो दद्याद्दोषानुत्तये । नारी प्रयोगेणानेन बद्ध्या याति सपुत्रताम् ॥ ५ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यसंहितायां कर्मविपाके अध्यायोऽशीत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ वैश्यश्चात्र जन्मनि बाहुजः । देवद्रव्यापहरणात्प्रागत्राक्षिमपीडितः ॥ १ ॥
 विशे वर्षे व्यतीते च नेत्रभंगो जनिष्यते । तद्रक्षार्यमहं वक्ष्ये दानं पापहरं परम् ॥ २ ॥
 कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य सुराधिपम् । गन्धपुष्पैः समम्यर्च्य दीपा देयाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
 इति श्रीहृदसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्याय एकाशीत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ विप्रश्चक्रे सुष्कनिकुट्टनम् । वृषभस्य महाभाग स्वार्थसाधनतत्परः ॥ १ ॥
 तेन वै कर्मणा सोऽत्र षण्दशैवापवर्णजः । गवा पालनजात्पुण्यादत्रासौ सुखसंयुतः ॥ २ ॥
 गोपीडनान्महापापात्तस्य नैवात्र निष्कृतिः ॥ ३ ॥
 इति श्रीहृदसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायो द्व्यशीत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिल्लला पूर्वं मोहात्परधृतं हरेत् । साऽत्र जन्मनि रोगेण नेत्रोत्थेन मपीड्यते ॥ १ ॥
 कुरुक्षेत्रावितीयेषु धृतधेनुप्रदानतः । सुच्यते सा महारोगान्नेत्रजान्नात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीहृदसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायछपशीत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीमवधीत् पूर्वभवे यो वै नराधमः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णशुल्मयुतो भवेत् ॥ १ ॥
 स्वर्णशृङ्गां रीज्यसुरा घण्टाभरणभूषिताम् । सूक्ष्मकम्बलयुक्ता च दद्याद्देवादिदे सुत ॥ २ ॥
 कृष्णशुल्मोदित्यां पीडा नरश्चात्र न पश्यति ॥ ३ ॥
 इति श्रीहृदसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायशतुत्तरीत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे या भवेत्काचित्स्वर्णकारी खगेश्वर । तद्गृहे धान्यराशिं तु चरन्ती गौः स्वभावतः ॥ १ ॥
 ताडिता कुक्षिभागे तु लकुटेन शृशं सुत । तत्ताडनान्महादुःखं प्राप्ता गर्भातिभारतः ॥ २ ॥
 मृता च तेन दुःखेन गर्भजाततमन्विता । तेन वै कर्मणा युक्ता सम्प्राप्तोचिताशासनम् ॥ ३ ॥
 पुनः शूद्रा हि संजज्ञे गौरवर्णा शुभानना । धनभृत्यैश्च भोगार्थैर्विभवैः संयुता हि सा ॥ ४ ॥
 पुनस्तन्ततिदीना वै प्राग्गोघाताघसम्भवात् । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविनाशनम् ॥ ५ ॥
 कुर्याद्वापीमरण्ये तु देशे लोकाकुले तथा । मार्गे हि धर्मतो यत्नात्मतिमा कारयेत्ततः ॥ ६ ॥
 संस्थाप्य च शिवं तत्र विधिना विनतासुत । होमयेच्च चरुंस्वतः तिलाज्यान्नयुतानिह ॥ ७ ॥
 भोजयेद् ब्राह्मणान्भक्त्या शिवपूजनतत्परान् । दद्याच्चयैका कपिलां सर्वपापप्रणाशिनीम् ॥ ८ ॥
 प्रायश्चित्तमिदं सूत पूर्वजन्मावनाशनम् । नैवं या कुरुते श्रुत्वा तस्याः सन्ततिजं भयम् ॥ ९ ॥
 इति श्रीहृदसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः पचाशीत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः पश्चित्प्राग्भवे सूत दुग्धं हरति मानवः । तत्काले पापवानर 'वहुमूत्री प्रजायते ॥ १ ॥
 द्रुगधेनुप्रदानाच्च विधिना त्वत्र जन्मनि । बहुमूत्रान्महारोगान्मुच्यते गरुडाग्रज ॥ २ ॥
 इति श्रीहृदसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्शीत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुग्धं हरति या नारी कस्यचित्पापमोहिता । पूर्वजन्मनि साऽत्रैव बहुमूत्ररुजाऽऽकुला ॥ १ ॥
 दुग्धधेनुप्रदानाच्च वेदवेदाङ्गवेदिने । विधिना काश्यपे चात्र न पश्येद्बहुमूत्रताम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्ताशीत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्धातयेत्सूत महिषीं नवयौवनाम् । प्राग्भवे नियतं सूत कृष्णगुल्मात्प्रवाह्यते ॥ १ ॥
 स नरो रत्नदानेन विधिना गरुडाग्रज । नाशयेत्कृष्णगुल्मोत्थां पीडामत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
 अथवा महिषीदानाद्विप्राय विधिनाऽण्डज । महिषीपापनाशो गात्सुखी भवति मानवः ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाशीत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कुर्यात्पापलोभेन पूर्वं मुष्कनि कुट्टनम् । ब्रह्मपुत्रस्य पण्डः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
 ज्ञानाज्ञानकृतं वापि निष्कृतिर्नात्र विद्यते । ब्रह्मवासान्महापापात्पण्डः स्याद्बहुजन्मसु ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकोनवत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव फलहृत्काचित्प्रमादाद्दिनतासुत । पूर्वजन्मनि पुण्यापि बहुदानरता सती ॥ १ ॥
 अत्र सा क्षत्रिया जाता प्रागपि क्षत्रियाऽण्डज । अत्र पुत्रविहीना सा फलहृत्पापती ध्रुवम् ॥ २ ॥
 फलानां बहुदानाच्च चातुर्मास्येऽत्र नित्यशः । भोजनं तु तदा पश्चात्कारयेत्स्वेच्छया द्विजान् ॥ ३ ॥
 प्रापश्चित्तं परं तस्मात्फलहृत्पापनाशनम् । अमायां नारिकेलानि देयानि खल्व्वा शक्तितः ॥ ४ ॥
 तत्कृते सुतबुद्धिः स्याज्जीवनं चान्दसप्ततिम् ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिहारी पुमान् पूर्वं जन्मन्यत्र खगेश्वर । जायते मेदसा युक्तस्तदुःखेन प्रपीडितः ॥ १ ॥
 कांसिक्यामय वैशाल्यां दधिधेनुप्रदानतः । तस्माद्भोगादिमुच्येत तत्काले गरुडाग्रज ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकवत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीघातनात्रारी प्राग्भवे विनतासुत । अत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णगुल्मेन पीड्यते ॥ १ ॥
 दद्यान्ताभरणां सूत महिषीं यमदेवताम् । युगकम्बलसंछन्नां विधिना नवयौवनाम् ॥ २ ॥
 सा मुच्यते महापापान्महिषीवधजात्सुत । तस्मिन्नेव कृते दाने कृष्णगुल्मं न पश्यति ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विनवत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विदे प्राग्वृषभाणाञ्च नासाग्रं गरुडाग्रज । नासाछेदोऽत्र तस्यास्ति यूनि भावे विनिश्चयात् ॥ १ ॥
 नास्ति तन्निष्क्रिया कापि दत्तैर्दानशतैरपि ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः त्रिनवत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महाभाग चारणोऽतिप्रियंवदः । कवित्वशक्तिनिरतो बहुचारणसंयुतः ॥ १ ॥
 प्रेरितो दैवयोगेन गतो राजाश्रयं प्रति । तत्सेवानिरतो नित्यं चिरकालमुपस्थितः ॥ २ ॥
 अयं तत्र महावादे कवीनां हि खगेश्वर । महाघोरमभूद्युद्धं राजद्वारे भयप्रदम् ॥ ३ ॥
 स चारणो महाक्रोधात्कृतवानात्मघातनम् । परघातकृते सूत स्वशरीरमयात्पजत् ॥ ४ ॥
 तेन कर्मविपाकेन महाघोरैरेण चाण्डज । मुक्त्वा स्वर्गफलं पुण्यमात्मघातात्परिच्युतः ॥ ५ ॥
 महाभूमिमुजां वंशे म्लेच्छानां जनितः स्वयम् । सिन्धोः पश्चिमभागे तु शतयोजनसम्मिते ॥ ६ ॥
 देशे कर्कटगे जीवे लग्नस्थे चन्द्रसंयुते । गौराङ्गः पृथुलो घूर्तः सर्वविद्याविशारदः ॥ ७ ॥
 सुखैश्वर्यसमाक्रान्तो धनवाहनभोगभाक् । शूरः सुवेपोऽतिकूरो बहुपालनतत्परः ॥ ८ ॥
 पापाहोभरतः क्रोधी नानाभैरवशासनः । रिष्टं पष्टिमिते वर्षे पञ्चहीने खगेश्वर ॥ ९ ॥
 सर्ववित्तपटंशेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् । पञ्चाशीतिमितायुः स्याद्वत्से कालनरेऽण्डज ॥ १० ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृते ह्यत्र रिष्टं स्यात्प्रोक्तवत्सरे । कालरूपेण शखेण तत्क्षणे मरणं स्मृतम् ॥ ११ ॥
 महाघोराहवे सूत चात्मघातादिदं फलम् । चिह्नं तस्य प्रवक्ष्यामि ह्यात्मघातसमुद्भवम् ॥ १२ ॥
 हृदिस्थं लगुनं पुत्र पटंगुलमितं शुभम् ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टावधनुस्तुरगस्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिप्रहरणे नारी प्राग्भवे त्वत्र जन्मनि । मेदसा पीडयते सूत विनतानन्दवर्धन ॥ १ ॥
 दधिधेनुप्रदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । मुच्यते तन्महारोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चनवत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरक्षी निहते पूर्वभवे च गरुडाग्रज । अत्र जन्मनि नेत्रेषु कातरत्वं प्रजायते ॥ १ ॥
 रत्नधेनुप्रदानाद्विधिना ब्राह्मणाय च । न पश्यत्यग्निजं रोगं कातरोत्य हि काश्यपे ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षण्णवत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे सुमुखी काचिद्रता देवालयेऽण्डज । दीपा धातुमयास्तत्र चान्यदत्ता हतास्तया ॥ १ ॥
 सा शुद्राऽत्र महाभाग धनपुत्रसमन्विता । चन्द्रग्रहे महादानात्प्राक्कृतात्तु खगेश्वर ॥ २ ॥
 तेन कर्मफलेनैव चक्षुःपीडाऽतिदारुणा । त्रिदोषैर्दृषिता चात्र युवभावे खगेश्वर ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दीपहृत्पापशोधनम् । दीपा देया घृतेनात्र पूरयित्वा सुवर्णजाः ॥ ४ ॥
 सुवर्णनिर्मिता भव्याः सम्पूज्याय महेश्वरम् । गन्धपुष्पैस्तया दीपैर्भक्ष्यभोज्यैः प्रयत्नतः ॥ ५ ॥
 दद्याद्दिग्भ्यो बहुशस्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तनवत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दृष्टगन्धयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । मधुहारी च यः पूर्वं प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥

मधुघेनुमदानाद्वै ब्राह्मणाय खगेश्वर । दुष्टगन्धिकृताहोपान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अय्यायोऽष्टनवत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तर्ह्यु' धातयेत्पूर्वं या नारी गरुडाग्रज । कातराक्षी प्रजायेत चक्षुरोगात्त्वगेश्वर ॥ १ ॥
घेनुं रत्नमयीं दद्यात्समुवर्णां विधानतः । नश्येद्वै चक्षुषो रोगस्तद्दानेन महादुतम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अय्यायो नवनवत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्जन्मन्यप्यभृत्कश्चिन्नरो राजकूपान्वितः । दुण्डाधिकारवाञ्छुरो दृढो ब्राह्मणपूजकः ॥ १ ॥
नानादानरतस्तत्र लोभाद्व्योऽपि विशेषतः । व्यभिचाररतस्यैकब्राह्मणस्य ' खगेश्वर ॥ २ ॥
लोभाच्चकारासौ तत्र ह्यण्डच्छेदं च तत्तप्णात् । स तेन कर्मणा युक्तो भुक्त्वा तु यमशासनम् ॥ ३ ॥
देशे पञ्चनदे ह्यत्र जातः शूद्रोऽति चाधमः । स चास्त्यत्र विवर्णस्तु पण्डः पापमतिः सुखी ॥ ४ ॥
सकलैश्वर्यसम्पन्नो नानाधनसमन्वितः । नानावाहनभोगाद्व्यो दानास्तर्षमिदं सुत ॥ ५ ॥
सप्तजन्मस्वसौ पण्डो भविष्यति खगेश्वर ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अय्यायो नवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०० ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नः शौचैर्दार्पणशोधनी । राजमान्यविरोधी च नानासौख्यरतः सदा ॥ १ ॥
किञ्चिद्वातादिना पीडा जायते चोदरे भृशम् । वातरक्तेन शिरसि महापीडा प्रजायते ॥ २ ॥
तस्य भार्या शुभाचारा सुरूपा गुणशालिनी । विप्रभक्तिरता नित्यं दानदाक्षिण्यवर्तिनी ॥ ३ ॥
एकपुत्रं प्रसूयाथ नान्यपुत्रमुपागमत् । पश्चात्पुण्यान्तरं शान्तमपत्यं नैव आपते ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन पापं शाम्यति तस्त्रियाः । विधिना च हितायां सत्यं ब्रूहि दिवाकर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णोत्तरे जातो धातुकांस्यादिकारकः । ब्रह्मास्य मित्रतां यातो बहुद्रव्यसमाकुलः ॥ ६ ॥
कामविक्रयकर्ता च विप्रद्रव्यैरवर्धत । कालेन महता वत्स स विप्रो निधनं गतः ॥ ७ ॥
वञ्चितं तद्वनं सर्वं न तु किञ्चित्प्रदत्तवान् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन वंशवृद्धिविनाशनम् ॥ ८ ॥
तेन कर्मविपाकेन नानासन्ततिनाशनम् । यौवनेऽप्युत वत्पुत्रः स वै ब्राह्मण उच्यते ॥ ९ ॥
इदं जन्म चतुर्यं च ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । भार्या दुग्धवती ह्येवं पुत्रहीना स्वगाधिप ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि मां वैश्यसन्ततेः सौख्यदेतवे ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मस्वं विपसन्तुल्यं पुत्रपौत्रविनाशनम् । विपणैकोऽपि त्रियते ब्रह्मस्वैः सुवसन्ततिः ॥ १२ ॥
तस्य सन्तत्यनाशाय कारयेन्निष्कृतिं शुभाम् । सुशुभे भूपदेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥
इयोदष्टदलं पद्मं राजतं शुक्लतण्डुलैः । तन्मण्डये स्थापयेत्कुम्भमन्नपुष्पं शुभलक्षणम् ॥ १४ ॥
सुशीतसलिलैः पूर्णं सरस्वीपथिपल्वलम् । नानाफलसतोपेतं पूर्णपत्रोपशोभितम् ॥ १५ ॥

तस्योपरि न्यसेत्पात्रं दैणवं वर्चुलाकृति । सप्तधान्यफलोपेतं वज्रस्रवचन्दनान्वितम् ॥ १६ ॥
तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तिं निष्कद्रव्यविनिर्मिताम् । सुवर्णस्य विशुद्धां च प्रदद्याद्देवादिने ॥ १७ ॥
प्रतिष्ठां पूजनं कृत्वा ततो गा वै सवस्तिष्ठाः । विभेम्पोऽष्टोत्तरशतं शतकीम्भविनिर्मिताः ॥ १८ ॥
जातीपुष्पैः प्रकुर्याच्च लक्षैः पूजा महेक्षितुः । संकष्टान्मोचयेद्देनुं दम्पती परिधापयेत् ॥ १९ ॥
एवं कृतविधेः सूत निश्चला सन्ततिर्भवेत् ॥ २० ॥

इति श्रीशृङ्गसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०१ ॥

अरुण उवाच ।

यथायथा च दोषाणां मोक्षः प्राणभृतां भवेत् । दानं व्रतं तथा कर्म येन सौख्यं जनो व्रजेत् ॥ १ ॥
सर्वलक्षणसम्पूर्णां दृश्यते भुवि मानवः । तथापि कर्मणा केन ह्यभितानं तु कारयेत् ॥ २ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुरा जन्मनि येनैव कृत्वं शशकधातनम् । तेनैव कर्मदोषेण कुब्जः काणो भवेन्नरः ॥ ३ ॥
देहिकान्यपि लक्ष्माणि शरीरे सम्भवन्ति च । परापवादनिरतो लम्बो वञ्चनतत्परः ॥ ४ ॥
गात्रपीडा च महती बाल्ये वयसि सम्भवेत् । न बन्धुः पृथुतस्तस्य न च बन्धुमुखं सुत ॥ ५ ॥
अग्रतो नापि नश्यन्ति बालकाः खगधातनात् । राजदण्डो ज्ञानदण्डो मानभङ्गो भवेदिति ॥ ६ ॥
प्रेर्यते येन कर्मार्थं स वै ज्यङ्गो भवेदिति । गुह्यतो वदने चैव मशकानाश्च पादयोः ॥ ७ ॥
शास्त्राग्निपीडनं कुक्षौ झीहतो हि प्रजायते । एवं स बहुशस्स्वीर्यैर्लक्षणैरिति लक्ष्यते ॥ ८ ॥
कर्मणस्तस्य निर्हारं प्रापश्चित्तं समाचरेत् । तस्य दोषस्य शान्त्यर्थमाचरेत्तु हरेव्रतम् ॥ ९ ॥
शर्यां दद्याच्च विप्राय सोपधानां सतृलिकाम् । हरिमान्दोलयेत्तत्र चैत्रे चैव विधानतः ॥ १० ॥
लक्ष्मीनारायणी कार्या हेमनिष्कप्रमाणतः । महत्या पूजयेद्धृक्ष्या महोत्सवसमन्वितम् ॥ ११ ॥
द्वादश ब्राह्मणांश्चापि भोजयेद्भक्ष्यभोज्यकैः । व्रतस्य च विधिं सूत कथयामि समासतः ॥ १२ ॥
दमनारोपणं चैव रोगमुक्तिहिताय वै । चैत्रे मासि शुभे पक्षे शुभवारे तथा तिथौ ॥ १३ ॥
दशम्यामधिवासं तु कुर्याद्दमनकाय वै । संवत्सरकृता पूजा येन पूर्णा भवेत्खग ॥ १४ ॥
तपसो भङ्गमर्करोज्जीवस्यास्याभवत्तदा । भस्मीभूते तदा पत्न्यौ रतिः प्रीतिश्च दुःखिते ॥ १५ ॥
सन्नेत्रवारिसम्भूता दमनस्य लता भवेत् । सौरभ्यं च सुसौभाग्यं महदासीत्सुशोभनम् ॥ १६ ॥
तेन सन्तुष्टहृदयः स भवेद्यः शिवः स्वयम् । रत्यै प्रीत्यै च तत्सोऽयं दमनः प्रवरीकृतः ॥ १७ ॥
दमनेन च यो मन्त्री वर्षमध्ये न पूजयेत् । तस्य सांवत्सरी पूजा दमनाय भविष्यति ॥ १८ ॥
तस्मै दत्तो वरो धात्रा त्वत्पूजाऽदौ भविष्यति । तस्माद्दमनपूजादौ कर्तव्या लोकवन्दिता ॥ १९ ॥
अन्येषां पूजनं पश्चाद्दिह लोके च जायते । समूलं दमनं सूत स्थापयेत्पत्रको वटे ॥ २० ॥
दमनं नवधा कृत्वा पूजयेत्तदनन्तरम् । आनदेश्वरीवीजेन ततो भिन्नेन सुन्दरी ॥ २१ ॥
आनन्देश्वरीवीजेन नवधा बिन्दुना सह । नवप्रकारभिन्नं तु दमनं पूजयेत्क्रमात् ॥ २२ ॥
अयोरविधया पश्चादभिपिञ्चेत्ततो जनम् । पूर्वोक्तया दक्षिणस्यां दिशि संस्थापयेद्भृती ॥ २३ ॥
शखेण रक्षणं कुर्यात्कवचेन ततः परम् । बद्धाऽत्र मूलमुद्रां तु आमयेद्दमनोपरि ॥ २४ ॥
चैत्रे सितिकादश्यान्तु दमनारोपणं भवेत् । उद्धरेदस्त्रमन्त्रेण हृदयेन च लेपयेत् ॥ २५ ॥
श्रीलण्डनसारस्तु ह्यधिवासं च कारयेत् । प्रथमे दिवसे कुर्यादधिवासनमुत्तमम् ॥ २६ ॥

सद्योजविवाहं चानि वर्षद्वयमतिद्वये । नवकोशं च विह्वलं सिन्दूरेण सप्तमम् ॥ २७ ॥
 कलशस्तत्र सस्याप्य हेमपात्रादिगुह्यान् । एकं वा कलशं स्म्यं स्यात्पेदे शिक्तम् ॥ २८ ॥
 दक्षिणे मण्डलं कुर्वात्कुङ्कुमाद्यैर्विचित्रम् । अक्षे कनकमालिरूपविकोणं मण्डलं लिखेत् ॥ २९ ॥
 दन्त्ये स्यात्पेत्कर्म पञ्चबाणं घनुर्वरम् । वज्रतल्लिखितं तं वै पूजयेत्तिद्विहेतवे ॥ ३० ॥
 बाणवर्गैर्घुर्वनेशानां श्रीकामाद्युक्तचौकैः । कामाय नम आलित्य विषये रुद्रवर्णकम् ॥ ३१ ॥
 कान्तचान्नत्रयं प्रोक्तं पूर्वमेव समुच्यते । रत्नैर्नमश्चाष्टवर्णास्तदन्ते च समुदरेत् ॥ ३२ ॥
 श्रीविद्यां रतिस्थाने श्रीतिस्थानेऽश्वर्गकान् । गौरां श्यामां रतिप्रीती क्रमेण परिपूजयेत् ॥ ३३ ॥
 पद्माम्बुदस्तेन रक्तचक्रविराजितैः । दिव्यैराभरणैः सूत रतिप्रीती मपूजयेत् ॥ ३४ ॥
 बानङ्गिगपोर्व्यात्ता कामस्य तदनन्तरम् । सुवस्त्रे पुष्पसमये सार्ङ्गं कामं प्रपूजयेत् ॥ ३५ ॥
 पूजनीपादिनैवेद्यैर्मनाद्यैश्च पूजयेत् । सर्वकार्यसुसिद्धये पूजयेन्मधुसूदनम् ॥ ३६ ॥
 क्रमेण पूजयेत्सर्वं वैष्णवान्मोजयेद्ब्रह्म । सुवासिनींश्च सम्पूज्य योगिमण्डलमचयेत् ॥ ३७ ॥
 श्रद्धया परिपूज्याय नानादेशीयमानवान् । पूजयेच्च शुभं पञ्चदशं रत्नादिभूषणैः ॥ ३८ ॥
 स्वर्गमारसहस्रेषु दिव्यवस्त्रैर्मनोहरैः । पूजयित्वा ततो विश्राज्य पूर्णाहुतिमयाचरेत् ॥ ३९ ॥
 अनेन विधिना देवं दमनारोपणे यजेत् । तस्य कर्मकृता बाधा शरीरे नैव जायते ॥ ४० ॥
 पूर्णा मनोरयास्तस्य जायन्ते नात्र संशयः । शुद्धवर्णसुवर्णेन कृत्वा मन्त्रसिमुत्तमाम् ॥ ४१ ॥
 याचिकां गन्धपुष्पाद्यैर्ब्रह्माय निवेदयेत् । तस्यैहिकमिदं चिह्नं भवेद्दुर्निशीडनम् ॥ ४२ ॥
 जानुर्जवे तथा कुञ्जे पीडने तदरे भवेत् । यजमानविरोधं च बुद्धिहीनोऽनुविन्दति ॥ ४३ ॥
 वेदेषु कृता बाधा स्वेत्वे चैव प्रजायते । कोलीन्यकुलटादिभ्यो यौवने सा विगर्हिता ॥ ४४ ॥
 कुलाकुलत्वं भूम्यादिघातः स्यादुपलेखनात् । दंष्ट्रिशुक्लिकृता बाधा मातुर्जनिकृताः पुनः ॥ ४५ ॥
 हस्तन्त्याश्वैव नार्याश्च गृह्यतो गुरुरोगकाः । इत्यादिदेवनास्तस्य शरीरे सम्भवन्ति वै ॥ ४६ ॥
 सदैवोद्दिशच्चित्त्वादेवना सीम्य जायते ॥ ४७ ॥

इति श्रीबृहस्पत्याख्यसंवादे कर्मविपाके अष्टमोऽध्यायः ।

अरुण उवाच ।

कचिद्वर्णं समुत्पन्नः कश्चित्पुरुषतत्तमः । संयुतो वायुपित्ताभ्यां गौरवर्णः प्रतापवान् ॥ १ ॥
 कृपिकर्म प्रकुर्वाणो धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । घनधान्यसमायुक्तः किञ्चिद्वापायवान् सुवि ॥ २ ॥
 भार्याद्वयं तु तस्यासीदेकं वै मृत्युमागता । अपरा रोगसंयुक्ता किञ्चित्केशस्य कारिणी ॥ ३ ॥
 मदारतिश्च हृच्छूलं निद्रालस्याग्निमन्दताः । हृदये कुमहृत्सौ श्वशुरः करपादयोः ॥ ४ ॥
 इत्येतैर्लक्षणैः स्वामिन् भार्या वै ज्वरपीडिता । तयोर्मिथो महाभीतिर्निवेत्तापत्यं सुखम् ॥ ५ ॥
 मृतभार्यः पुमान् सोऽपि यथा च्युतमृदाश्रमः । सर्वकर्मणामाचारभूतः स्यात्स्वमृदाश्रमः ॥ ६ ॥
 मृतभार्यस्य तत्राग्रे ह्यग्निहोत्रादिहानिकृत् । तस्माज्ज कर्मणा येन भार्या भर्तुर्भवेन्नृणाम् ॥ ७ ॥
 अतिदुःखकरी घोरा तस्य कर्माणि मे वद ॥ ८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सापत्यस्थानपत्यस्य घनिनो निर्धनस्य वा । युनो वा स्थविरस्येति यो योगः कर्मणा भवेत् ॥ ९ ॥
 इत्युक्तं परतीक्ष्णानां मृतभार्यस्य लक्षणम् । विज्ञेयेण परांश्चापि कीर्त्यमानाः कृत्युष्व भोः ॥ १० ॥

यथायथा स लोकानां सौख्यानि विविधानि च । पुण्यकर्मभिराप्तोऽपि विविधैः श्रद्धया कृतेः ॥ ११ ॥
 अपत्यस्त्रीधनयशोविद्याभिः सम्भृतो भवेत् । स्वं जहाराऽसहिष्णुत्वादाभिजात्यादयेर्ष्या ॥ १२ ॥
 पैशुन्यादपवादैश्च नानामिथ्याभिर्शंसतैः । तथा यूनोऽस्य धनिनः सापत्याश्च स्त्रियो मृताः ॥ १३ ॥
 मिथ्यापमृत्युर्कैर्वीन न सौख्यमिह जायते । तदादिभिर्महादुःखैर्युज्यते योऽन्यसौख्यहृत् ॥ १४ ॥
 रुदत्सु शिशुषु प्रायः प्रीतिमान् हृदि जायते । तदादि च महदुःखैर्युज्यते सौख्यचन्द्रपु ॥ १५ ॥
 भार्याकार्येषु च तथा विनश्यत्सु दिनेदिने । दुःखाव्यौ मज्जमानोऽसौ प्रत्यहं मृत्युमिच्छति ॥ १६ ॥
 अहं ममेति सौख्यार्थी मिथ्यावादैः स दुर्मतिः । स्त्रीणां च मृत्युकीलीन्यात्स्वहानिः स्यादितस्ततः ॥ १७ ॥
 पुनर्भवति तस्य स्त्रीप्राप्तिः कष्टाद्भव्ययात् । अपत्नेः स्त्रीभवा प्रीतिर्नास्य तस्य प्रजायते ॥ १८ ॥
 निर्धनस्य च यूतश्च पञ्चधापत्यदुःखिनः । रोगग्रस्ता चिरं भार्या कष्टान्मरणमिच्छति ॥ १९ ॥
 स चापि सुचिरं काले नानारोगैः प्रपीड्यते । जीवत्यपि तथा सार्धं जातिप्रीतिपरो भवेत् ॥ २० ॥
 न गार्हस्थ्यभवं किञ्चित्सुखमाप्नोति दुर्मतिः । कलहश्च स्त्रिया वर्गे निर्निमित्तं क्वचिद्भवेत् ॥ २१ ॥
 नातिप्रीतिर्भवेत्तस्य भार्ययाऽयं तथा सह । अल्पापत्याऽनपत्या वा कदपत्याऽयं सा भवेत् ॥ २२ ॥
 आधिश्चापत्यचिन्तोत्यो नित्यं तं वै प्रचाधते । लक्षणैरिति निश्चित्य कर्मनिष्कृतिमाचरेत् ॥ २३ ॥
 फाल्गुने मासि सम्प्राप्ते शुक्लपक्षे चतुर्दशी । त्रिंशत्प्रातः समुत्थाय सुस्नातः शुचिबल्लभ ॥ २४ ॥
 शिवस्यालप्यमासाद्य दैवज्ञेन समन्वितः । स्नापयेत्तु शिवं सम्पक्कपश्चात्पुनः सरम् ॥ २५ ॥
 अर्चयेच्च तैः पुष्पमाल्यगन्धानुलेपनैः । धूपैर्दोषैश्च नैवेद्यैर्विधिना विधिकोविदः ॥ २६ ॥
 चतुरस्रं चतुःपादं कुम्भस्योद्धरणक्षमम् । पदत्रिंशदङ्गुलीच्छीर्षं लिङ्गस्योपरि धारयेत् ॥ २७ ॥
 तस्योपरि न्यसेत्कुम्भं सुगन्धशिशिराम्भसा । पूर्णं मध्ये कृतच्छिद्रं तत्प्रोक्ता वस्त्रवर्तिका ॥ २८ ॥
 तदग्रे विगलज्जोषं कराग्रं लिङ्गमूर्धनि । विदधद्विधिमेतं तु दैवज्ञादिशतत्परः ॥ २९ ॥
 त्रिकालं प्रणमेद्देवं दण्डवन्नियतव्रतः । कुम्भं जलेन ह्यसकृत्सुगन्धशिशिराम्भसा ॥ ३० ॥
 पूरयेन्नियतं प्रातःस्नायी विधिमिमं चरेत् । पठेन्मन्त्रं शिवस्याग्रे दैवज्ञेन समीरितम् ॥ ३१ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया पूर्वसौख्यानि निम्नता दुष्टबुद्धिना । जन्तूनामप्यजन्तूनां नानामिथ्योक्तियुक्तिभिः ॥ ३२ ॥
 मृतभार्याख्यमेतन्मे पापं तत्कर्मसम्भवम् । अतिदुःसहदुःखादयं यत्पापमितरत्सुखैः ॥ ३३ ॥
 ज्वालाभिर्देहमानोऽहं स्त्रीवियोगानलस्य वै । सुशीतलाम्भसः सेकैस्तपसा सौख्यकारिभिः ॥ ३४ ॥
 अभिषिञ्चे महादेवं महापापहरो भव ॥ ” ॥ ३५ ॥
 उच्चरन्निति तं देवं प्रणम्य च मुहुर्मुहुः । गृहमागत्य भुञ्जीत पतितालापवर्जितः ॥ ३६ ॥
 एवं स चतुरो मासं त्रिकालं विदधद्विभुः । भवेदतः परो यावच्छुचिशुक्लचतुर्दशी ॥ ३७ ॥
 तत्र मध्याह्नसमये कृत्वा नित्यविधिक्रमम् । शिवयोः प्रीतये दद्याद्भोज्यं शुभलक्षणम् ॥ ३८ ॥
 ब्राह्मणाय सुव्रताय मन्त्रं पूर्वोक्तमुचरेत् । शुद्धवर्णसुवर्णस्य मापपोडशसम्मितम् ॥ ३९ ॥
 ताम्रपात्रेऽर्चितं कृत्वा दैवज्ञाय निवेदयेत् । ततस्तु भोजयेद्दिप्राञ्छत्वादौ शतमेव वा ॥ ४० ॥
 तोषयेच्च द्विजानन्यादक्षिणाभिः स्वशक्तितः । विधिमेतमकुर्वाणो मृतभार्यः सुसौख्यहा ॥ ४१ ॥
 मृत्युः ॥ मृतभार्यापि न सुखं विन्दति क्वचित् । प्रयोजकानुमन्त्राद्यं प्रतिवेशादिकं च यत् ॥ ४२ ॥
 प्रथयादवगंतव्यं गतेर्प्यादविचारतः । लक्ष्मैर्हिकमिदं वाच्यं दैवज्ञेन सुमेधसा ॥ ४३ ॥
 विवाहसमये किञ्चित्कलहाद्विभ्रमोऽभवत् । वाग्दानमत्र चान्यत्र विवाहोऽन्येन वै भवेत् ॥ ४४ ॥

तस्यामुद्दमात्रायां विविधा दुःखसन्ततिः । एवं कृताविधिः सम्यग्मुक्षीत सह बन्धुभिः ॥ ४४ ॥
मुक्ते भोगान् स्वपत्न्या वै लक्षस्तख्यान् स्वगेश्वर ॥ ४५ ॥

इति श्रीबृहद्वैवर्णिनसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्तुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०३ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिच्छूद्रकुले जातो गौरवर्णः प्रतापवान् । पुत्रीपुत्रसमाकीर्णः किञ्चिद्वित्तसमन्वितः ॥ १ ॥
मिया तस्यापि सौम्या च पतिभक्तिपरायणा । प्रमादी दैववादी च किञ्चिद्व्यापागवान् सुवि ॥ २ ॥
आसयुक्तः सभार्यस्तु हेमन्तमावृषोस्तथा । भ्रमयुक्तं शरीरं तु शिरोर्तिर्जायते क्वचित् ॥ ३ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय आस्कर । ममोपरि कृपां कृत्वा प्राणिनां सौख्यहेतवे ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्यापि चेष्टितम् । पूर्वजन्मनि शूद्रस्तु बहुचिन्ताकुलोऽभवत् ॥ ५ ॥
स राजकुलमान्यश्च बहुव्यापारवांस्तथा । कारागृहे गृहीतस्तु मोहात्कश्चिद् द्विजोत्तमः ॥ ६ ॥
ताडितस्तेन बहुधा यदा च क्रन्दति द्विजः । तदा तस्य द्विजस्यैव आसरोर्धं चकार ह ॥ ७ ॥
घटीद्वित्रिचतुर्भिस्तु द्विजः आसं सुमोक्ष वै । दिनैः कतिपरैरेव एवं कर्म चकार ह ॥ ८ ॥
पश्चाद्व्याजेन निर्धुक्तो ब्राह्मणस्तेन वित्तमः । तेन कर्मविपाकेन ह्यसौ आसेन पीडयते ॥ ९ ॥
पुराकृतानि कर्माणि शुभानि ह्यशुभानि च । इह जन्मनि मुच्यते प्राणा नित्यं विशंकितः ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

जीवितं कष्टरहितं न तु जीवनं मुच्यते । ममोपरि कृपां कृत्वा येन कष्टाद्विमुच्यते ॥ ११ ॥
विशेषं कथय स्वामिन् प्राणिनां हितकाम्यया । कर्मणस्तस्य लक्ष्माणि विस्तरेण वद प्रभो ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

द्विजस्य मर्महृद्देवान्मदस्तस्याशु रुद्धयते । यथा स खिन्नकण्ठोऽभूत्तथा कण्ठोऽस्य शुष्यति ॥ १३ ॥
विनिद्रो विमुखो दीनो न शेते शयने नरः । तदवस्थस्तथैवास्य शयने न सुखं भवेत् ॥ १४ ॥
खिद्यते गह्वरे रुद्धस्तापार्तिमृशदुःखितः । ताप्यते तापनेदुःखैर्निर्वाते सोऽपि रोदिति ॥ १५ ॥
स च तत्र निरुद्धस्तु ज्वरादिव्याधिनम्भवे । ज्वरादिगपि सोद्वेगं विशेषार्त्तं समर्हयेत् ॥ १६ ॥
नष्टसंज्ञश्चोर्ध्वमुख ऊर्ध्वमृद्वितरोमकः । भिन्नवाग्दीनवदनः क्षीणशब्दो गतद्युतिः ॥ १७ ॥
रतिं न लभते शुष्कवक्त्रो विकुरुते भृशम् । सुदुर्मोहयुपैत्येवं महायत्नेन शाम्यति ॥ १८ ॥
एवं दैवविनिर्धारं कृत्वा वै भयतः पुमान् । आचरेन्निष्कृतिं सोऽप्यव्याधीनां क्षयकारिणीम् ॥ १९ ॥
शुभे मासे सिते पक्षे सानुकूलग्रहे दिने । आहूय विभिवद्विमान्दैवज्ञान्वेदवादिनः ॥ २० ॥
घृतं तेभ्यः प्रदातव्यं सहस्रफलसम्मितम् । वित्तशाठ्यं न कर्तव्यं यथाशक्ति चोद्विधिम् ॥ २१ ॥
लक्षस्तख्यैस्तु संपूज्यो रुद्रो रुद्रगणावृतः । शिवपूजाविधानं च कर्तव्यं शुभमिच्छता ॥ २२ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्तमाजापत्यचतुष्टयम् । तेभ्योऽपि दक्षिणां दद्यात्सर्वपापविनाशिनीम् ॥ २३ ॥
एका गौरपि दातव्या किञ्चित्स्वर्णसमन्विता । एवं कृते वैनतेय सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ २४ ॥
मद्विम्बं शुद्धसौवर्णं सुवर्णत्रयानिमित्तम् । स्वार्चितं गन्धपुष्पाद्यैस्ताम्रपात्रे स्थितं तथा ॥ २५ ॥
वण्डुलोपरि विन्यस्तं देवज्ञाय निवेदयेत् । एवं कृते वैनतेय पापं शाम्यति तत्तत्तणात् ॥ २६ ॥

इति श्रीबृहद्वैवर्णिनसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्तुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्य विचेष्टितम् । वभूव यामुने देशे चाम्ब्रघ्नः पूर्वजन्मनि ॥ १ ॥
 राजमान्यः सुखैश्वर्यधनवाहनभोगभाक् । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो विजानता ॥ २ ॥
 विधिवत्कपिलादानं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । कार्तिक्यां स्वर्णदानं तु मथुरायां खगेश्वर ॥ ३ ॥
 कालिन्ध्यां श्रद्धया युक्तो दीपांश्च घृतबोधितान् । दत्तवान्स्वर्णरत्नानि गोभूम्यश्वादिकानि च ॥ ४ ॥
 पर्वस्वपि च भक्त्या वै विनतानन्दवर्धन । अयो पापं भृशं चक्रे भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ ५ ॥
 ब्राह्मणी धर्षिता तेन तत्पतिश्चापि घातितः । ब्रह्मस्वं लुण्ठितं मुक्तं कामलोभेन मोहितः ॥ ६ ॥
 अन्नसन्नाधिकारे तु द्विसहाययुतेन च । बहन्नं चोरितं तेन राजकीयं खगेश्वर ॥ ७ ॥
 ब्राह्मण्या धारितो गर्भो बहुपापैश्च पातनम् । गर्भस्य विकृतं तेन स्तेदनेरीषधेरपि ॥ ८ ॥
 ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् । मुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गं च शाश्वतम् ॥ ९ ॥
 पूर्वपुण्यावशेषेण स जातोऽत्र हिमालये । रक्तगौरो मतिमान् धनवाहनभोगभाक् ॥ १० ॥
 वातपित्तयुतः सौम्यो राजकार्येषु तत्परः । जन्माङ्गात्पञ्चमो भावो धर्मः क्रूरावलोकितः ॥ ११ ॥
 पादजातो महाधीरोऽपत्यैश्वर्यसमन्वितः । अमात्यकल्पविभवो बहुग्रामाधिपत्ययुक् ॥ १२ ॥
 बहुयमयुतो भोगी प्रतानामनुपालकः । नात्सुचो नातिह्रस्वश्च न स्थूलो न कृशो महान् ॥ १३ ॥
 वातपित्तसुखैर्युक्तः किशोरे तत्सुखोऽञ्जितः । सूर्यैश्वर्यसुखैर्युक्तः सर्वलोकप्रियद्वरः ॥ १४ ॥
 धनधान्यशोयुक्तो बहुग्रामाधिपो महान् । देशेदेशेऽधिकारादयः सन्धिविग्रहसंयुतः ॥ १५ ॥
 पुण्यादिदं महापापाहोभी पापरतः क्वचित् । चिन्ताक्लेशभयैर्युक्तो धृतिमानपि दुःखभाक् ॥ १६ ॥
 अकारणोद्दिगयुतः कालहानिकः सदा । कर्णामयी वातगेगी पित्तवाती सुखोऽञ्जितः ॥ १७ ॥
 सदा शत्रुभयाविष्टः क्षणोद्विग्नः क्षणं सुखी । ब्राह्मणीधर्षणात्पापात्तया तद्गर्भपातनात् ॥ १८ ॥
 पुत्रान्तरमुखं नैव जातुचिह्नभते नरः । विप्रकुम्भस्य चादानात्स जातः कुम्भलप्रकं ॥ १९ ॥
 भौमयुक्ते शनिक्रान्ते चापे जीवेक्षिते सुते । सितेश्वरे जीवयुक्ते स्थिरांगे चन्द्रवीक्षिते ॥ २० ॥
 लक्ष्मणीरभिराद्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलद्वयमिता कार्या ब्राह्मणी तु हिरण्यमी ॥ २१ ॥
 गन्धपुष्पैः समम्पर्च्य देया वेदविदे खग । तोमस्य प्रतिमा कार्या पलमात्रा हिरण्यमी ॥ २२ ॥
 लक्ष्मीनारायणस्यापि तया कार्या विधानतः । सूर्यस्य प्रतिमा कार्या पलद्वयमिता शुभा ॥ २३ ॥
 षोडशैरुपचारैश्च पूजयित्वा विधानतः । देया प्रयत्नादिप्रैभ्यो गायत्रीमयुतं जपेत् ॥ २४ ॥
 त्र्यम्बकं तु तया जप्त्वा तन्मन्त्रांश्च तया जपेत् । होमयेत्तद्दशांशेन शतं विप्रांश्च भोजयेत् ॥ २५ ॥
 नाघयो व्याघयस्तस्य नच शत्रुभयं भवेत् । पुत्रपौत्राभिवृद्धिश्च जायते सम्पदोऽनिशम् ॥ २६ ॥
 पलत्रयसुवर्णेन शूलं कुर्यात्प्रयत्नतः । शुभवस्त्रेण संवेष्ट्य तिलानामुपरि न्यसेत् ॥ २७ ॥
 तिलानां परिमाणं तु द्रोणं चापि तदर्धकम् । तदर्धं वा यथाशक्ति पूजयेद्ब्राह्मणः शुचिः ॥ २८ ॥
 शैवं पञ्चाक्षरं मन्त्रमयवा त्र्यम्बकं जपेत् । अयुतं तद्दशांशं तु तिलैर्द्वन्द्वमाचरेत् ॥ २९ ॥
 ततो हुतवते शूलं पूजयित्वा स्वशक्तितः । दद्यात्तु दक्षिणां तां तु माह्मुखायाप्युदङ्मुखः ॥ ३० ॥

मन्त्रः ।

“ त्वं शूल ब्रह्मणा सृष्टं त्रिपुराणां विनाशनम् । दैत्यानां दानवानाञ्च शंकरस्यायुधं तथा ॥ ३१ ॥
 हुक्षित्यमय पार्श्वस्यमय वा पृष्ठमद्भुतम् । श्वासकासकृतान्कण्ठान्मोचय त्वं महायुध ” ॥ ३२ ॥
 इति श्रीबृहदारण्यकसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चोत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणं योषितं धेनुं द्रुतमग्निं तपस्विनम् । क्रुद्धो नृशंसो दौष्टत्याद्वन्यात्पादेन यः पुरा ॥ १ ॥
पादौ च मर्दयन्वातव्याधिस्तु चरणे भवेत् । पादस्योर्ध्वं गुल्फपाश्चाच्छूलः शोकः प्रसर्पति ॥ २ ॥
समुत्पन्नेऽखिले शोके पादः कुर्मोदरायते । मृदुलोऽतीव पीडाकृद्गमनेऽतिक्रो भृशम् ॥ ३ ॥
दिन्यादिपञ्चपैधैस्त्रैमासैर्वद्वर्षोऽस्थिरः । अत्रारुची रसेन्दु पक्वान्नादिषु च स्पृहा ॥ ४ ॥
देहस्याभ्यन्तरे देशे पादे शोकस्तमुद्भवः । शरा इव प्रसर्पति तत्र तत्राद्भ्योदनम् ॥ ५ ॥
स्कन्धग्रीवादिपुरतो व्रणा अल्पफलोपमाः । लक्ष्मैहिकमिदं तस्य विज्ञेयं कर्मसूचकम् ॥ ६ ॥
पादेन निहते विभ्रे फलहानिर्धनक्षयः । योषति प्राग्यतायान्तु न कौलान्फलत्कचित् ॥ ७ ॥
धनो तल्लक्ष्याऽऽवातो वृषाच्छृङ्गावहेलनम् । इताग्नावग्नितो बाधा जठराग्निकरादिषु ॥ ८ ॥
तपस्विनि प्रमेहातिगुह्यपीडा व्रणार्तयः । अपत्यजमहदुःखं धान्यवाणिज्यतो ज्ञेयः ॥ ९ ॥
एवं ज्ञात्वा निजं देवं तत्तन्निष्कृतिमाचरेत् । तज्जन्मनि शुभाकारा सुवर्णत्रयनिर्मिता ॥ १० ॥
कृताग्न्युत्तारसंस्काराः स्वर्चिताः सुप्रतिष्ठिताः । विप्राय वेदविद्विषे देवाश्च बहुदक्षिणाः ॥ ११ ॥
उमामहेश्वरद्युगं धेनुद्वयमनन्तरम् । आर्मान्निर्विशतिं दद्यात्तं च कर्मणि शान्तये ॥ १२ ॥
चतुःसौवर्णिकां कृत्वा मन्त्रं शुभलक्षणां । रथे रौप्ये प्रतिष्ठाप्य चतुःपलविनिर्मिते ॥ १३ ॥
सौवर्णार्कणसूत्रेण सहितां देवेदिने । भूरिद्रविणसंयुक्तां दद्यान्मन्त्रं समुच्चरन् ॥ १४ ॥

मन्त्रः ।

“भगवन् देवदेवेश कर्मसाक्षिजगत्प्रभो । सौवर्णी ते कृता भूर्ता रथेऽसूतसमन्विता ॥ १५ ॥
सदक्षिणा मया दत्ता देवज्ञाय सुमेधसे । दानेनानेन मे शोकः क्षिप्तं नश्यतु पादजः ॥ १६ ॥
विमादिभूतयः पञ्च सुवर्णत्रयनिर्मिताः । तल्लक्ष्यादिघातोत्यपादशोकस्य शान्तये ॥ १७ ॥
भूदेवा वो मया दत्ता दानाद्भोगः प्रशाम्यतु । जन्मजात्यादिकं सर्वं पूर्ववत्समयाद्वदेत् ॥ १८ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्याय घटुत्तरनवशताधिकसहस्रतम ॥ १९०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैतथ्यं महभाग शृणु तस्य विवेष्टितम् । बभूव याशुने देशे पूर्वजन्मनि बाहुजः ॥ १ ॥
राजमान्यः सुखैश्वर्यधनवाहनभोगभाक् । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो विज्ञानता ॥ २ ॥
सुवर्णरत्नमहिषीगोभृशस्युश्चादिकानि च । पूर्वस्वपि च भक्त्या वै विनतानन्दवर्धन ॥ ३ ॥
अयो पापं भृशं चक्रे भाविनोऽर्थस्य गौरवात् । ब्राह्मणो धार्मता तेन तत्पतिश्चापि धातितः ॥ ४ ॥
ब्रह्मस्वं लुण्ठितं मुक्तं कामलोभेन मोहतः । ब्राह्मणो धारितो गर्भो बहुपादैश्च पातनम् ॥ ५ ॥
गर्भस्य च कृतं तेन छेदनैरौषधैरपि । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ६ ॥
मुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गाच्च शाश्वतम् । पूर्वपुण्यावशेषेण स जातोऽन हिमालये ॥ ७ ॥
गौरवणो धनैश्वर्यसुखवाहनभोगभाक् । जन्माद्वात्पञ्चमे भावे धर्मे हूरायलोक्तिः ॥ ८ ॥
अमात्यवंशजो धीरो बाल्ये भ्रातृसुखोद्भूतः । यूयैश्वर्यसुखैर्भुक्तः सर्वरोगभयंकरः ॥ ९ ॥
धनधान्यघशोयुक्तो बहुग्रामाधिपो महान् । देशेदेशेऽधिकाराद्वयः सर्वविग्रहसंयुतः ॥ १० ॥
पुण्यादिदं तथा पापाद्धोमी पापरतः क्वचित् । वित्तकेशमनोयुक्तो धनवानपि दुःस्वभाक् ॥ ११ ॥
सहोदरसुतेभृत्यैः कलत्रैर्मित्रचान्वयैः । अकारणोद्देगयुतः कलहाविष्कृतः सदा ॥ १२ ॥

कर्णामयी वातरोगी पित्तवाती मुखोज्झितः । सदा शत्रुभयाविष्टः क्षणोद्विग्नः क्षणं सुखी ॥ १३ ॥
 ब्राह्मणीधर्मणात्पापात्तथा तद्गर्भपातनात् । पुत्रान्तरमुखं नैव लभते न कदाचन ॥ १४ ॥
 लक्षणैरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलत्रयमिता कार्या ब्राह्मणी तु हिरण्मयी ॥ १५ ॥
 तदर्धमितिका वापि निजविचिन्तासुरतः । गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य देया वेदविदे खग ॥ १६ ॥
 सोमस्य प्रतिमा कार्या पलमात्रा हिरण्मयी । लक्ष्मीनारायणस्यापि तथा कार्या विधानतः ॥ १७ ॥
 सूर्यस्य प्रतिमा कार्या पलद्वयमिता शुभा । षोडशैरुपचारैस्तु पूजयित्वा विधानतः ॥ १८ ॥
 देया प्रयत्नादिभ्यो गायत्रीमयुतं जपेत् । अम्बकं तु तदा जप्त्वा तन्मन्त्रास्तु तदा जपेत् ॥ १९ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन शतं विप्रांश्च भोजयेत् । नाघयो व्याघयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् ॥ २० ॥
 पुत्रपौत्राभिवृद्धिश्च जायन्ते सम्पदोऽनिशम् । शत्रुतो न भयं तस्य नरस्य कृतनिष्कृतेः ॥ २१ ॥
 कुसप्ततिमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते खग । चतुर्विधमहारिष्टं पश्चादशमितवत्सरे ॥ २२ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वरूपमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ २३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सत्तोत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः पुरा मङ्गर्वाभ्यां परद्रोहाभितापवान् । कणरत्नादिना वापि चाहार्यवसनादिभिः ॥ १ ॥
 तन्तु कर्मोपभोगार्थं पीडयेद्दुर्धरज्वरः । तस्य पापस्य शान्त्यर्थं निष्कृतिं शृणु सारथे ॥ २ ॥
 चिरज्वरामयाशोकतन्द्रालस्यादिविग्रहैः । अकारुचिपिपासाद्यैः प्रसेदग्लानिभिस्तथा ॥ ३ ॥
 अत्युग्रेण दब्युना कम्पनात्तोदतस्तथा । क्वचित्पापः क्वचिच्छीतं पर्वमेदस्तु सन्धिषु ॥ ४ ॥
 न मुखं लभते कापि महौषधिश्चैतरेपि । अपाकश्चिरपाको वा दुश्चिकित्सो भिषग्वरैः ॥ ५ ॥
 हीनसाम्पादिकाद्यैश्च लक्षणानि विभावयेत् । दैवजो विद्यते व्याधिर्ज्वरार्तिः परमा तदा ॥ ६ ॥
 ज्वरयति च सर्वेषां दुःस्थदोषेण पाप्मनाम् । मासात्पक्षादिकं चापि दुर्ज्वरो विपमो भवेत् ॥ ७ ॥
 निष्कृतिस्तस्य वक्तव्या यथाश्रुति मयोदिता । सुशुभे भूपदेशे तु गोमयाद्युपलिप्ते ॥ ८ ॥
 तत्रोपर्याधिकं स्याप्य स्यापयेत्तु तिलाचलम् । तत्रोपरि न्यसेदीशं गीर्वा सह विनायकम् ॥ ९ ॥
 हेम्नं हेमविघासं ग्ल्याययाव्याधिप्रपञ्चकम् । कृत्वा प्रतिष्ठितपाणं गच्छेद्दुर्गं विधानतः ॥ १० ॥
 पूजामर्चादिकं कृत्वा तर्पयेच्छतरुद्रियम् । तर्पणस्यावसाने तु वसनं द्रव्यपूर्वकम् ॥ ११ ॥
 प्रत्येकं गोयुगं दद्यात्कर्मणामपनुत्तये । जुहुयाद्यज्ञमानेन चरुणा पायसेन च ॥ १२ ॥
 होमान्ते भोज्यसंख्या तु रुद्रसंख्यानुसारतः । एकद्वित्रिचतुर्मेदा यथाव्याधिवलेक्षणम् ॥ १३ ॥
 एवं विधिं समासाद्य मोचयेज्ज्वरदारुणात् । शूर्पादिकं च तत्सर्वं दापयेद् ब्राह्मणाय वै ॥ १४ ॥

मन्त्रः ।

" यन्मया लोभयुद्धया वै हतं परधनं छलात् । लक्षकौटिल्यबुद्ध्या वा कणरत्नादिनाय वा ॥ १५ ॥
 तत्तत्पापार्जितो लोके प्राप्तो वै दुःसहज्वरः । एतदेनोविनाशाय मूर्तिं ते शुभलक्षणाम् ॥ १६ ॥
 ददे मोच्या महापापाहुःसहाद्विजसत्तम । दानहोमादिना तेन कर्मणा वः प्रसादतः " ॥ १७ ॥
 एवमुक्त्वा ततस्तान्स प्रणमेद्गुह्यामुगम् । स्तुतिमेनां समभ्यर्च्य विधिवद्विहिताञ्जलिः ॥ १८ ॥
 विसर्पविधिना पूर्वं विप्राणां भोजनार्चनम् । वर्जयेद्दम्भमात्सर्यं सर्वभ्यो हितमाचरेत् ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टोत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः पुरा मद्गमात्तर्यैः सत्कर्मोपरि घातकृत् । विषमज्वरभेदेन भिद्यते मेघदाहृणः ॥ १ ॥
 लक्षणं तस्य वक्ष्येऽहं ययाज्वरप्रसूचकम् । अन्नाराचिः पिपासार्तिः पाश्वसि करपादयोः ॥ २ ॥
 दहते कम्पते गात्रं कचिच्छोफोदरादिषु । श्वासयन्मूर्ध्नि भूत्वा तदन्तर्ज्वरतोदकृत् ॥ ३ ॥
 कामला पाण्डुहृत्पीडा मुष्णवदरण वसः । अपाकश्चिरपाको वा दुश्चिकित्सो भिषग्वरैः ॥ ४ ॥
 महीपथिशतैर्वाऽपि न शाम्यति न शाम्यति । न सुखं लभते कापि न दिवा निशि यत्कचिद् ॥ ५ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । कृपया दिवसेशान सत्यं वद दिवस्पते ॥ ६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे त्ववसरे प्राप्ते सानुकूले ग्रहसंके । प्रारभेत् विधिं प्राज्ञो विषमज्वरनाशनम् ॥ ७ ॥
 यत्रास्ते शुभतीर्थे वै सद्भूमौ चमस्तस्मिन् । तत्र गत्वा च ज्ञात्वा च पीत्वा च परमौषधम् ॥ ८ ॥
 पङ्कजमाचरेच्छुद्धिं शुद्धः शुद्धाभिसन्धिकः । श्रुतिस्मृतिसदाचारो वाङ्मनःकायशुद्धीः ॥ ९ ॥
 एवमाहूय सद्भिर्मान्यजेद्ब्रह्मविधानतः । पाद्यार्घ्याचामसंबीतो रुद्रं जप्त्वा यथाविधि ॥ १० ॥
 लक्ष्मिकादग्नं ज्ञेयं यजे रोगातिदुःखहृत् । तद्दर्शनेन होतव्यं मधुरप्रयसंग्रुतैः ॥ ११ ॥
 भोजयेत्परया भक्त्या प्रतिकुद्रं गतावधि । तत्रस्थमाचरेद्ब्रह्म ह्यश्वत्यातिलतर्पणम् ॥ १२ ॥
 कलशैः शतसाहस्रै रुद्रसूक्तं परं जपन् । भोज्यान्ते हुञ्जरेन्मन्त्रं प्राचीनं यच्छुभाशुभम् ॥ १३ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया द्रोहबुद्ध्या वा लोभार्तिभयदेन हि । वञ्चिताः प्रत्यहं लोका मात्सर्यमपि यत्कृतम् ॥ १४ ॥
 एनसा तेन हृत्पीडा ज्वरार्तिः परमा मम । या या प्राप्ता तथा चाहं मोक्ष्यो हीह स्वकर्मणा” ॥ १५ ॥
 एतद्ब्रह्मविधानेन वाध्यते न नरः कचिद् । यजेद्ब्रह्म ज्वरार्तिस्त्यः स निर्दिष्टेस्तु नामभिः ॥ १६ ॥
 तर्पणान्ते च निर्दिष्टे सोमो धेन्वेति मन्त्रतः । आशिषं परमं गृह्य ऋत्विजोक्तां शुभां हविः ॥ १७ ॥
 एतत्कर्मविशुद्ध्यर्थं यतीनां भोजनं हितम् । दानहोमादिना तेन कर्मणा वः प्रसादतः ॥ १८ ॥
 एवमुक्त्वा ततस्तान्स प्रणमेद्ब्रह्मसुखान् । एवं स्तुतिं त्रिरुच्यार्थं कोऽ्यादिति विसर्जयेत् ॥ १९ ॥
 पूर्ववद्विस्मृजेत्तान् सर्वेषां स्तुतिमाचरेत् । सर्पिष्यात्मानमालोक्य ततः शुद्धो ज्वरार्तिमान् ॥ २० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याखण्डसवादे कर्मविपाके अध्यासो भोजनस्य शताधिकसहस्रतमः ॥ १९०९ ॥

अरुण उवाच ।

यस्यास्थिसन्धिशीर्षेषु रुक्वै परमदारुणा । कण्ठोष्ठतालुके वक्त्रे शोषस्तन्द्रा तमो भ्रमः ॥ १ ॥
 नेत्रे रक्तज्य कलुषे आमुष्णे स्रवतोऽपि च । कासश्वासौ गले शूलं दाहः शीतं क्षणक्षणे ॥ २ ॥
 वचोविपर्ययः स्याद्वै गात्रे हास्यादि वैकृतम् । कुरुते ह्यनिशं निद्रा व्यत्ययो हृदये व्यथा ॥ ३ ॥
 धीवनं चापि रक्तस्य शिरोलोठं सुदुर्गन्धः । एवमादीनि चिह्नानि जायन्ते यस्य रोगिणः ॥ ४ ॥
 उपायैर्भिषजां वापि ज्वरो यस्य न शाम्यति । तस्य कर्मप्रकाशं मे कथयस्व दिवाकर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कूरकर्माऽभवत्सूत स पापः पूर्वजन्मनि । प्राणिनामतुदच्छीर्षं सन्धिपाशेषु तोदनैः ॥ ६ ॥
 शीतेनाप्यदयश्शीत्ये तापेनापि तपत्यपि । प्राणानां नोद्यमानानां यया कण्ठोष्ठशोषणम् ॥ ७ ॥

निःश्वासशून्यता व्यर्थवचो हास्यादि रोदनम् । यद्यद्विरचितं तेषां तत्तदस्यापि दुर्मतम् ॥ ८ ॥
 पैशुन्यं विवदन् मिथ्याव्यवहारवृत्तासि यत् । वचो वैयर्थ्यमस्त्यस्य भ्रममोहादिकं तथा ॥ ९ ॥
 अत्रारुचिर्बुभुक्षाणां पिपासानां निरोधनम् । तेनारुचिश्च वृष्णा च बाध्यते ते पुनः पुनः ॥ १० ॥
 प्रत्यक्षमपि तस्यैतच्चिद्वैदिकमिष्यते ॥ तस्मिन्नुपादिभ्यस्तद्वत्तोदनमाप्नुमात् ॥ ११ ॥
 देहस्यावश्यमेष्यस्य तेपुतेषु महाव्याया । जायते वृणकाश्चाश्मविषात्रप्रणाग्निजा ॥ १२ ॥
 जन्मजात्यादिकं सर्वं पूर्ववत्प्रथयाद्देत् ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

कां तस्य निष्कृतिस्तत्तत् कर्मणः सततोदिता । यथा स मुच्यते दुष्टात्कर्मणोऽस्मात्सुखी भवेत् ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ता सर्वदुर्गतरुणीं सर्वपापनिर्वर्हिणीम् । स जातवेदसं सम्यक्शतमष्टोत्तरायुतम् ॥ १५ ॥
 जपेच्च तद्दशशतं जुहुयाज्जातवेदसम् । सहस्रकलशैर्वै आपयेद्भोजयेद्द्विजान् ॥ १६ ॥
 वित्तव्याधिवर्जं वीक्ष्य कुर्यात्कल्पोत्तराधराम् ॥ १७ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्योक्तसंवादे कर्मविपाके अष्टादशोऽक्षरवश्याधिकसहस्रतम ॥ १९१० ॥

अरुण उवाच ।

ज्वरिणो यस्य तावन्त्यः प्राशुक्ताः सन्ति वेदनाः । ज्वरेणातिप्रतप्ताङ्गो रतिं न लभते क्षणम् ॥ १ ॥
 दिवा वा यदि वा रात्रौ प्रत्यहं हीयते बलात् । तापवृष्णादितोऽत्यन्तमौषधेर्न च तच्छमः ॥ २ ॥
 ज्वरिणो यस्य लक्ष्मैतत्तस्य किं कर्म कीर्तय ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आततायीः स पूर्वेष्वज्जन्मभ्युत्तहः परान् । तदाऽमर्पितयाज्यस्य द्वाह सवर्गपुरा ॥ ४ ॥
 तेनैव वा नरः शर्म न च किञ्चित्प्रविन्दति । ऐहिकं लक्ष्म तस्यापि गृहदाहादिकं भवेत् ॥ ५ ॥
 यवनीहितिलक्ष्मोद्वपयस्तैलघृतादिनाम् । दहनान्तम्बवस्तुना तेषां हानिमवाप्नुयात् ॥ ६ ॥
 निष्कृतिं शृणु तस्यापि कर्मणः क्षतिकारिणीम् । तैलक्ष्मोद्वपयःसर्पिःपूर्णकुम्भादगुडेन च ॥ ७ ॥
 जुहुयाच्च यथाशक्ति बद्धी विप्राश्च भोजयेत् । धान्यान्यापि च मापादीन्यस्मिन्दद्याद्विजग्मने ॥ ८ ॥
 सितवस्त्रयुगं दद्यात्सितपुष्पैस्तयाऽर्चयेत् । अथवा स्वर्णजा मूर्तिं विष्णोः कृत्वा विधानतः ॥ ९ ॥
 शङ्खचक्रगदापद्महस्तां वै शुभलक्षणां । पलेन वा तदर्थेन निर्मिता गुरुद्वाम्रज ॥ १० ॥
 कृतप्राणप्रातिष्ठा च पूजिता विविधाहर्षिणः । वस्त्रयुग्मेन संछत्रा ताम्भूप्रोपरिस्थिताम् ॥ ११ ॥
 दद्यादक्षिण्या युक्ता दक्षिणा स्वर्णसंयुताम् । उदङ्मुखोपविष्टाय प्राङ्मुखः प्रयतः शुचिः ॥ १२ ॥

मन्त्रः ।

“देवदेव जगन्नाथ जगत्त्रयगदाधर । तव प्रतिप्रदानेन ज्वरं नाशय मे विभो ” ॥ १३ ॥
 एवं दत्त्वा विसृज्याय मुच्यते महतो ज्वरात् । ब्राह्मणान्भोजयेद्यापि वित्तव्याधिवलेच्छया ॥ १४ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्योक्तसंवादे कर्मविपाके अष्टादशोऽक्षरवश्याधिकसहस्रतम ॥ १९११ ॥

अरुण-उवाच ।

यस्तु ज्वरभराऽक्रान्तो बहिरन्वश्च शीतमाकः । सङ्कोचयति गात्राणि वेपथे च सुदुर्मुहः ॥ १ ॥
चेतना दहते चाम्भो न रतिं कुरुते मृगाक् । युक्तमृतो ज्वरस्तस्य सत्यं वद दिवाकर ॥ २ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं स पितृदेवानामर्चने साति वै धने । अकरोत्स च संकोचं वित्तव्ययमपादितः ॥ ३ ॥
सुगतिप्रजलसम्पूर्णः सहस्रकलजैर्विसुम् । स्थाप्य सम्पूजयेद्विष्णुं कमलैस्तुलसीदलैः ॥ ४ ॥
॥ इति श्रीबृहत्सूर्याष्टावक्रादे कर्मविपाके अष्टावक्रोदशोत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१२ ॥

अरुण उवाच ।

दिनमेकमुत्तिक्रम्य ज्वरोऽग्न्यादिवसे पुनः । प्रत्येकं वा चतुर्येऽङ्घ्रिपक्षे समासेऽपि वा पुनः ॥ १ ॥
मिहूनी दे आतिक्रम्य द्वेऽङ्घ्रि प्रतिवाध्यते । दिनमेकमयो द्वित्वा परेऽङ्घ्रि च बाध्यते ॥ २ ॥
लक्षणं तौगिणोऽप्येवं शीर्षतन्व्यस्त्रिवेदना । पिपासा ग्लानिरङ्गानां शीतमन्तर्महोत्सवणम् ॥ ३ ॥
संकोच्य सर्वगात्राणि दन्तवाणी पिपाय वै । अतिभारभराऽक्रान्तो रतिं न प्रतिप्रयते ॥ ४ ॥
माकुरां कुरुते चेष्टामस्य पयसि दुःस्थिताम् । पुनः शान्तिं प्रपद्ये विना पथ्यैर्विनौपथैः ॥ ५ ॥
मासे काले पुनर्दत्ते स्वरूपमतिभीषणम् । अनुवेलं समाक्रामत्यनुवेलं निवर्तते ॥ ६ ॥
बेलेव च समुद्रस्य पुनरायाति याति च । यद्दिने कर्मगाः सर्वे तद्दिने दोषसम्भवः ॥ ७ ॥
तत्तदेवाहिकं तेषां कर्मदोषपरिक्षयः । दुःखभोगायदि स्याद्वा वक्तव्यः पुनरुद्भवः ॥ ८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

य एतेऽत्र समाख्याता ज्वराः परमदारुणाः । विषमज्वरसंज्ञास्ते प्राणिनां भयदायकाः ॥ ९ ॥
तेन भोक्तृजनाः कृत्स्ना न च तदोपसम्भवः । तेषामिह समुत्पत्तिरौहिरैरेव कर्मभिः ॥ १० ॥
येषां हुतो न च आता गोत्रिणो दुःखदा नराः । येषां विनापि सत्कर्म भवेन्नियममोचनम् ॥ ११ ॥
चिरकालात्प्रमुच्यन्ते निरयान्ते शिवाज्ञया । भूतप्रेतपिशाचत्वं गताः स्युस्ते ब्रजा ब्रहाः ॥ १२ ॥
तेषामधिपतिः शम्भुर्भूतनाथः स्वयं प्रभुः । शिवालये जले तीर्थे पुण्यक्षेत्रे चतुष्पथे ॥ १३ ॥
अश्वत्थे च नदीतीरे न्यग्रोधे पितृकानने । सुरालयेषु सर्वेषु येषां वासः शिवोदितः ॥ १४ ॥
मृताष्टम्योर्नवम्यां च चतुर्थीं निशि सन्ध्ययोः । मध्याह्ने च निशीये च ह्यकाले सर्वपर्वसु ॥ १५ ॥
स्थानेषु चैव मुख्येषु प्रसर्पन्तीह ये नराः । असङ्गता अशुचयो भीरवो विगतायुधाः ॥ १६ ॥
अस्मरन्तो हरिः रुद्रं दुर्गां दुर्गोघतारिणीम् । विसृजन्ति मलं मूत्रं वृत्पन्ति च हसन्ति च ॥ १७ ॥
रमन्ते तांश्च भजन्ति धीवन्ति च रुदन्ति च । तेभ्यस्तत्र मृतास्ते च प्रकुप्यन्ति शिवाज्ञया ॥ १८ ॥
ते कृदास्तामगृह्णन्ति विशसन्ति च तांस्त्वदा । ज्वररूपं समास्थाय पीडयन्ति महाब्रहाः ॥ १९ ॥
तेषामोजो बलं वीर्यं सत्त्वमादाय सर्वज्ञः । विनमन्ति यदा तेभ्यस्तदा ते स्युर्गतज्वराः ॥ २० ॥
पुनः काले प्रवर्तते पुनश्च विरमन्ति च । एवं ते कथितास्ताव दारुणा विप्रमज्वराः ॥ २१ ॥
तेषामपार्थनोत्पत्त्या पुनश्च्युतिरीरिता । अदोपसम्भवत्वाच्च सिद्धयो न निप्रविश्याः ॥ २२ ॥
पेहिकैरेव तैरितैः कर्मभिस्तत्समुद्भवः ॥ २३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याष्टावक्रादे कर्मविपाके अष्टावक्रोदशोत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१३ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तेन मिषजामुपयोगेन तच्छमः । कथं तेषां भवेचात शान्तिर्द्वैःखीघनाशिनी ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तेषां च शान्तये सम्पग्भृतनाथान्पूजयेत् । तेभ्योऽपि विविधा देया बलयो मद्यमांसलाः ॥ २ ॥
 यजुर्वेदं जपेत्सूक्तं शतरुद्रीयमीश्वरः । प्रपूर्णेर्गन्धतोयानां सहस्रकलशैः शिवम् ॥ ३ ॥
 सम्पूजयेत्तथ लक्षपुष्पैः सुमनसं प्रभुम् । गुग्गुलं सर्पैरारुण्य जुहुयाच्च तिलान् हविः ॥ ४ ॥
 रविवारे ज्वरस्यैव दिने च भूतशासितुः । होमान्ते स ज्वरी गत्वा ह्यश्वत्यं देवरूपिणम् ॥ ५ ॥
 शुचिः शुक्लाम्बरधरः प्रदक्षिणक्रमात्कमेत् । अथाधिकशतं कृत्वा कुर्यात्तत्रापि तर्पणम् ॥ ६ ॥
 तावन्तश्च परीरभाः कार्पा विष्णुधिषा दृढम् । सुगन्धिसलिलं सम्पक्सर्वोपधिसमन्वितम् ॥ ७ ॥
 तन्मूले च प्रदातव्यमेकविंशतिकुम्भकैः । होमं त्र्यम्बकमन्त्रेण तर्पणाद्यं पुराणजैः ॥ ८ ॥
 मन्त्रैरेभिः प्रकुर्वीत श्रद्धाभक्तिसमन्वितः । ॐ नमो वोषिरूपाय विष्णुरूपाय ते नमः ॥ ९ ॥
 ज्वरं हर महाभाग तृतीयं मम चाधकम् । महाज्वर महाभाग महाबलपराक्रम ॥ १० ॥
 त्वज्यतां भूतभक्ष्येश पिप्पलेऽस्मिंस्त्रिरो भव । तन्मूलेऽप्यसितं कुम्भं सुगन्धाम्भःप्रपूरितम् ॥ ११ ॥
 रक्तस्रग्धूपवसनधूपैर्विधिवदचितम् । रक्तपुष्पैः कदम्बेन समं भृतशरावकम् ॥ १२ ॥
 दद्यादनेन मन्त्रेण ज्वरी श्रद्धासमन्वितः ॥ १३ ॥

मंत्रः ।

॥ प्रतिगृह्ण बलिं चैव तृतीयकमहाज्वर । आतुरस्य सुखं सिद्धिं प्रपच्छस्व महाबल ॥ १४ ॥
 ततो विप्रांश्च सन्तर्प्य विधिवद्भूरिभोजनैः । कापालिकाश्च भिक्षुंश्च दीनान्चकृपणानपि ॥ १५ ॥
 कृतमन्नं च तैलेन स्थापयेत्कवीरके । सम्पूज्य विविधैस्तोत्रैः स्तुत्वा गृहमथो ब्रजेत् ॥ १६ ॥
 द्यापयन् कपिपतिं शम्भुं न पृष्ठमवलोकयेत् । अथवा बलिमुत्तीयं कृत्तरौदनपूर्वकम् ॥ १७ ॥
 मापात्रमथतैलादिप्लुतं सकरवीरकम् । दीपमालाकुलं राज्ञी दद्यात्तेभ्यश्च तुष्टये ॥ १८ ॥
 अथवा यद्यदिच्छेद्य भोजनं ज्वरितो नरः । पुष्पचन्दनताम्बूलं तत्तदस्मै प्रदापयेत् ॥ १९ ॥
 दत्त्वा सतण्डुलं फांस्यपात्रं ससलिलं घटम् । कृसरापायसापूपमस्त्यमांससुरातविः ॥ २० ॥
 वैणवे सह हेन्ना तान् पात्रे न्यस्य घटोपरि । घटं दीपावलीयुक्तं शुद्धिं कृत्वा महाज्वरी ॥ २१ ॥
 श्मशानं प्रापयेदन्यैस्ततः स लभते सुखम् । ज्वरात्प्रलापकाख्यातः शीतार्तेश्च महाज्वरात् ॥ २२ ॥
 मुच्यते बलिदानेन विधिना विहितेन तु । शीतोष्णाधिकयोगाच्च बलिं विष्णुशिवालये ॥ २३ ॥
 ग्रहजेषु ज्वरेष्वेव रुद्रपूजा विशिष्यते । जपेद्गौर्द्रं यथाशक्ति जपं ज्वरविनाशनम् ॥ २४ ॥
 तद्दशांशेन जुहुयात्तिलगुग्गुलुसर्पान् । दातव्यं फनकं लोहं प्रमोज्याः साधवो द्विजाः ॥ २५ ॥

रति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अण्पापवधतुर्दशोत्तरनवशताधिकस्तद्वक्ष्यते, ॥ १९१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । वभूव यामुने देशे प्राग्भवे पादजः प्रभुः ॥ १ ॥
 धर्मकर्मसमायुक्तो देवदिजपरामणः । दद्यानि तेन दानानि पर्वस्वपि च भक्तितः ॥ २ ॥
 रात्राप्रेभ्यः सुवर्णं च गोभूषस्त्रात्रकानि च । अयो पापं भृशं चक्रे भाविनोऽप्यस्य वै बलात् ॥ ३ ॥
 वाणिज्यादिमत्तद्देन कृतवान् वैश्यमारणम् । विनाऽपराधं दर्पेण विनतानन्दवर्धन ॥ ४ ॥

ततो बहुतिथे काले प्राप्तस्तु यमशासनम् । पूर्वं पुण्यफलं भुक्त्वा पश्चात्पापफलं तथा ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो बाहुजोऽधुना । गङ्गायाः पूर्वभागे च पुण्यदेशे हिमालये ॥ ६ ॥
 नात्युच्चो नातिह्रस्वश्च गौरवर्णः प्रतापवान् । राज्ञां वंशे समुत्पन्नः सर्वलोकप्रियद्वरः ॥ ७ ॥
 सर्वधर्मयुतो धीरो धनवाहनभोगभाक् । प्राग्भवे यूनि भावे च सत्कर्म कृतवान् स्वयम् ॥ ८ ॥
 तथैव यूनि भावे च सोऽपि राजा भविष्यति । महोद्भट्टण्डनपरस्तथा भैरवशासनः ॥ ९ ॥
 विद्यावांश्चतुरः शूरोऽखिलज्ञाननिर्वहणः । ब्रह्मण्यो धर्मवित्प्राज्ञो नीतिशास्त्रविशारदः ॥ १० ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः कश्चित् । प्राग्भवे वैश्यहृन्नाल्युत्पद्यमानो बुधः ॥ ११ ॥
 तुलया कृतवान् धातं तुल्यस्थो ज्ञो युतस्तथा । लभे दक्षीं तथा पुत्रे रविः पापनिरीक्षितः ॥ १२ ॥
 अल्पपुत्रः सुखी रोगी पितृवातामयी सदा । उदरे वातपीडायुग्धरी मानी च चञ्चलः ॥ १३ ॥
 चतुर्विंशन्मिताब्दान्तं जातपुत्रविनाशकः । गुप्तचेष्टो महाक्रूरस्तथा विश्वासघातकः ॥ १४ ॥
 लक्ष्मणैरभिरादयस्य प्रायश्चित्तमयो शृणु । पलैः पञ्चमितैः कार्यो वैश्यः स्वर्णमयः शुभः ॥ १५ ॥
 पौषशैरुपचारैस्तु पूजयित्वा विधानतः । विधिज्ञाय प्रदातव्यो ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ १६ ॥
 लक्ष्मीनारायणो देवस्तथा पशुपती रविः । पलैस्त्रिंशन्मिताः कार्या देवाः प्राग्ब्रह्मणस्ततः ॥ १७ ॥
 तल्लिङ्गमन्त्रान् गायत्रीं द्विविधं त्र्यम्बकं जपेत् । तिलैस्त्रिंशन्धुरोपेतैर्ब्राह्मणान्पि भोजयेत् ॥ १८ ॥
 मदिने तु व्रतं कुर्यान्मद्भक्तो मत्परायणः । एवं कृतविधेः सूत पूर्वजन्माधनाशनम् ॥ १९ ॥
 नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् । न पुत्रमरणं किञ्चिन्नचारिण्यभयं कश्चित् ॥ २० ॥
 नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् । रिष्टं वसुमितेऽन्दे तु स प्राप्नोति यमोपमम् ॥ २१ ॥
 अथवा द्वादशाब्दे तु पौडशे वा विनश्यति । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः खभूतमितवत्सरान् ॥ २२ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वरूपमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विलोकयेत् ॥ २३ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूपाख्यानसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्याये पञ्चदशोत्तरव्यशताधिकसहस्रतम ॥ १९१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चमूष प्राग्भवे सूत कश्चिद्वैश्यसुतः कृती । करहाद्याभिधे देशे धर्मकर्मात्मकः सदा ॥ १ ॥
 वाणिज्यनिपुणो दक्षः किञ्चिद्वित्तसमन्वितः । कृतवानन्नदानं हि विप्रेभ्यः पूर्णपीठके ॥ २ ॥
 धन्यो पापं भृशं चक्रे भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । दयैर्ण वचनैर्दृष्टैः सद्वृत्तान्स्पृतापयत् ॥ ३ ॥
 परममार्णि वा सम्यक्पीडयन्ते स्वजना अपि । बचोभिः परममार्णां भेदकोऽभूत्स्वगाधिप ॥ ४ ॥
 जनानां नाशनं तेन कृतवान् कृतिनां सताम् । ततो बहुतिथे काले प्राप्तवान् यमशासनम् ॥ ५ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्स्वर्गाश्च शाश्वतान् । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना ॥ ६ ॥
 हिमालये पुण्यदेशे गङ्गायाः पूर्वभागतः । स तु मन्त्रविदां श्रेष्ठो जीवे कर्के च संस्थिते ॥ ७ ॥
 लभे कर्कगते मदे नात्युच्चो न लघुर्धृणी । सुरूपो मतिमान् दक्षो धनवाहनभोगभाक् ॥ ८ ॥
 नैकस्त्रीसंयुतः कामी कृषिवाणिज्यतत्परः । पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः कश्चित् ॥ ९ ॥
 अस्थिभेदातिदेनैव ज्वरेण महापाण्डुकुलः । तस्य यत्करणैरन्यैर्महोपधस्तेरपि ॥ १० ॥
 न शाम्यति महाव्याधिनिष्कृतेः कर्णं विना । लिङ्गं स्रवति तत्रादौ दहते कंठे बलात् ॥ ११ ॥
 तदस्थिपूर्वभेदोऽर्थं मुष्कमेहनशूलयुक् । अन्तस्तु कूजितं वाताद्रेपथुः श्वासदोषतः ॥ १२ ॥
 किञ्चाक्षिनवत्वद्भूतस्वेदा गात्रं च दहते । एतत्पूर्वाजिताहोपादुश्चिन्तित्यो भियग्वरीः ॥ १३ ॥
 तेषां कल्पादिना भेदैर्बोधयते जन्मजन्मनि ॥ १४ ॥

॥ ३८ ॥

अरुण उवाच ।

कां तस्य निष्कृतिः स्वामिन् येनार्तिज्वरनाशनम् । वद विस्तरतः स्वामिन् रोगिणां हितकाम्यया ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुदिष्टे समनुप्राप्ते शुभे सौम्यायने तथा । प्रारभेद्दानसदृत्तिमन्तः शुद्धिकृतात्मना ॥ १६ ॥
हस्तं शस्तपनुकूलं तु मकरं श्रद्धया युतम् । सां बालालंकृताऽऽभीरी दुकूलैः परिवेष्टयेत् ॥ १७ ॥
कांस्यपात्रीपरि क्षिप्य घृतं पूर्णशतं पलम् । रत्नलामूलनेत्रं च यथाशुस्तुदितौपथि ॥ १८ ॥
दापयेत्परया भक्त्या ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ १८ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया वचसा तुल्यं पीडिता बहवो जनाः ॥ १९ ॥

छिद्रेष्व शतसाहस्रैर्नानाकर्मप्रकाशनेः । तदर्जनेन सम्प्राप्तं दारुणं पातकं महत् ॥ २० ॥
ज्वरो ह्युग्रोऽतिसारात्मा चापदस्तु ततो मया । एतत्पापविशुद्धयर्थं दानं सम्प्रददे त्विदम् ॥ २१ ॥
तत्तदेनोविनाशाय मकरं पलसम्मिसम् । तत्तदेनोविनाशाय मत्स्यरूपं ददाम्यहम् ॥ २२ ॥
तस्मान्मोच्यो महापापाहुः सहोद्विजसत्तम । होमयेच्चरुणा रुद्रं घृतोक्तमधुना युतैः ॥ २३ ॥
होमन्ति विप्रभोज्यान्ते सपिप्प्याननकं स्पृशेत् । वर्जयेदहितासाध्यं सर्वभ्यो हितमाचरेत् ॥ २४ ॥
रथं सोपस्करं दद्याद्यथाविधि पुराणैः । सर्पां रत्नानि पानीयं देयं निर्जलके स्थले ॥ २५ ॥
एवं कृतविधेः सूत पूर्वजन्माघनाशनम् । ज्वरोद्विषुक्तो जायेत प्रायश्चित्तेऽकृते त्विह ॥ २६ ॥
ज्वरेणैव विनाशः स्याद्युनि भावे खगाधिप ॥ २७ ॥

इति श्रीधृष्टसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके भण्डार्य षोडशोत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१९ ॥

अरुण उवाच ।

ब्रह्मक्षत्रियविदशूद्राः कथं वर्णान्तरं खग । प्राप्नुवन्ति दिवानाथ कर्मणा केन तद्वद ॥ १ ॥
अग्निष्टोमरतो नित्यं सदाचारो जितेन्द्रियः । बाल्ये च बार्द्धके विप्रो यौवने सर्वधर्मवित् ॥ २ ॥
अकस्मान्मलेच्छता याति तन्मे वद दिवाकर ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुरा जनुपि यैः सूत यज्ञकर्मणि पावने । आमिपास्वादाने सोमपाने निंदा कृता भवेत् ॥ ४ ॥
विशुच्छिष्टं द्विजातीनां यत्सोमं यज्ञकर्मणि । तस्मात्कर्मवशादत्र म्लेच्छत्वं प्राप्यते नरेः ॥ ५ ॥

अरुण उवाच ।

अस्मिन् देशे कृतं धर्मं कस्यां भूमौ कृतं कुतः । प्रयोजकानुमन्ता च वंयोलेक्षमादिभिः कृतः ॥ ६ ॥
विस्तरेण पृथक्त्वेन यथयस्व दिवाकर ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दाक्षिणात्ये जनपदे तीर्थे चापि महत्तमे । कविषां पश्चिमे तीरे ह्यग्निष्टोमे द्विजोत्तम ॥ ८ ॥
सोमीयस्य कृता निन्दा तेनाप्तं जन्म निन्दितम् । म्लेच्छत्वं च द्वितीयेऽपि तृतीयेऽपि चतुर्थके ॥ ९ ॥
त्रिषु कृष्णायत्नं च पश्चिमे चाभवद्विज्ञः । पष्ठे ततः सप्तमके महानद्यास्तु दक्षिणि ॥ १० ॥
वेदाग्निमम्मितेऽन्तेऽतिम्लेच्छत्वं स्याद्य सारथे । ऋत्विजोऽप्युग्राः सर्वेऽभ्यवधानपरायणाः ॥ ११ ॥
लक्षणानि रगश्रेष्ठ शृणु तस्य विभागतः । मस्तके वामपादे स्यादधः पादे द्रव्यं भवेत् ॥ १२ ॥

भार्याश्चतस्रस्तासां स्यादेका चाग्निपरादमुखा । पूर्वं पुत्रस्तथा पुत्री पुनरेव यतस्ततः ॥ १३ ॥
 वर्णान्तरं भवेत्काले महारा मृत्युदायकाः । भवन्ति बुद्धिरुत्पत्तिर्जायतेऽद्ः कथं कृतम् ॥ १४ ॥
 शिरसो गौरवं ग्लानिः किञ्चिन्नयनवैकृतिः । प्राग्भवे युवतितस्तस्य ग्रामीणाऽन्या यशस्विनी ॥ १५ ॥
 भ्रातरः स्युस्त्रयस्तेषु मृतसन्तानपीडिताः । भयदुःखसमाक्रान्तास्तस्य भार्या सहायिनी ॥ १६ ॥
 विपश्चात्प्राघातः स्यादाहस्यं चाऽग्निमांघता । जलघातो भवेत्तस्य पितृभ्रातृत्रयं वदेत् ॥ १७ ॥
 गेहऽतिमहती हानिः स्वर्णभूषणजा खग । तिस्रो भगिन्यः सततं भागिनेयो रुजार्दितः ॥ १८ ॥
 गृध्रश्च कफजो व्याधिर्विश्वातो नैव जायते । दंष्ट्रिशृङ्गिषिपाणिभ्यो व्रणः स्याद्विग्रहे खग ॥ १९ ॥
 स्तनोपदेशो मशको लाञ्छनं साक्षिकेऽथ वा । ऋतौ पट्टपञ्चदिवसे न्यूनेऽसृक्छुतिरद्भुता ॥ २० ॥
 दिनेषु तेषु चालस्यमदमेहभ्रमादयः । पादयोर्गतिरंगुल्या भ्रजन्त्या नावन्ति स्पृशेत् ॥ २१ ॥
 भवन्ति मारुतास्तस्य चत्वारोऽत्र सहायिनः । पितृतीर्थे भवेन्मृत्युस्तस्य मीनगते रवी ॥ २२ ॥
 पुनर्जगति जातो वै जन्म तस्य च लक्ष्मवत् । दण्डाकुशौ महच्चक्रं चापादि च भवेत्करे ॥ २३ ॥
 स्त्रियां वा तावदेकापि भगिन्यां द्वे खगोत्तम । लग्नाचूतीये पिपणस्तस्य जन्मनि वै भवेत् ॥ २४ ॥
 व्याधियुक्तो भवेत्तित्यं तस्मात्पञ्चमके विधौ । इत्येवमादिभिर्ज्ञेयं लक्ष्मभिः कर्म सारथे ॥ २५ ॥
 स तत्पापविशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं समाचरेत् । शुभे मासे सिंहे पक्षे सानुकूलग्रहे दिने ॥ २६ ॥
 नद्यास्तीरे शुभे देशे वेदिकां कारयेत् खग । कलशं विन्यसेत्तत्र भूरसीत्यादिभिस्ततः ॥ २७ ॥
 तत्र रुक्ममयं पद्मं नवमापमितं शुभम् । पलद्वयेन वाद्धेन तदर्पेनाथवा पुनः ॥ २८ ॥
 स्वर्णेनापि विशुद्धेन कारयेन्मूर्तिपुष्पमाम् । पूजयेत्परया भक्त्या नानापुष्पैः सुशोभितैः ॥ २९ ॥
 तदग्रे हवनं कार्यं तिलैरष्टोत्तरं शतम् । ब्राह्मणं सर्वतत्त्वज्ञं सर्वशास्त्रविशारदम् ॥ ३० ॥
 समाहूय गृहे पुष्पैर्नानावर्णविचित्रकैः । शालतालतमालेश्च ज्ञातीवल्लपाटलैः ॥ ३१ ॥
 पूजयेत्पापहं विष्णुं बालगोपालसंज्ञकम् । साङ्गमन्त्रमिमं प्रोच्य दद्याद्विदविदे खग ॥ ३२ ॥

मंत्रः ।

“ यन्मया पूर्वजनुषि यज्ञकर्मणि चाद्भुतम् । सोमनिन्दात्मकं कर्म कृतं तेनेह जन्मनि ॥

वर्णान्तरं गतः पापात्पुनातु जगदीश्वरः ” ॥ ३३ ॥

मन्त्रमेतं समुच्चार्य प्रतिमां हरिरूपिणीम् । तां मूर्तिं च करे गृह्य देवज्ञाय निवेदयेत् ॥ ३४ ॥

नानापुष्पैः सुगन्धैश्च पूजयेच्छशिरोवरम् । रुद्रमेकादशं कुर्यान्नोजयेच्च शतं द्विजान् ॥ ३५ ॥

सर्पिःपूर्णे शुल्बपात्रे वीक्ष्य दद्याद्विजन्मने ॥ ३६ ॥

इति श्रीब्रह्मसूयस्मृत्यादि कर्मविपाके अथायः सप्तदशोत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विवेष्टितम् । विन्ध्याद्रिदक्षिणे भागे चन्द्रदेशे खगोत्तम ॥ १ ॥

कश्चिद्वैश्यः शुभाचारो राजमान्यः प्रतापवान् । क्रयविक्रयकर्ता च बहुद्रव्यसमन्वितः ॥ २ ॥

वित्तं च समायुक्तो ज्ञातिव्यापारवान् सुवि । बहुपुत्र्योऽस्य जाताश्च द्वौ पुत्रौ च खगेश्वर ॥ ३ ॥

तस्य भार्या शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा । गौरवर्णा च सुश्रोणी व्रतानामनुकांक्षिणी ॥ ४ ॥

तस्य गेहसमीपे तु ब्राह्मणी चावसत्पुरा । धनहीना पुत्रयुक्ता बहुद्रव्यैश्च संयुता ॥ ५ ॥

तेन वैश्येन विश्वास्य हतं तस्यास्तु तदनम् । साहाय्यात्पतिवैशिन्या ब्राह्मण्याः पतेश्वर ॥ ६ ॥

बहुकालं समासाद्य लंघनायोद्यताऽभवत् । कृतं तया महत्कष्टं नार्पितं तेन तदनम् ॥ ७ ॥

सा विपं भक्षयित्वा ॥ चात्मैवातं चकार वै । तस्यास्तु पुत्राश्च चिरं बहुदुःखेन पीडिताः ॥ ८ ॥
 वर्षैः कतिपर्येव सर्वे पञ्चत्वमागताः । वैश्यस्तु निरयं प्राप्तो विद्युत्पातहतश्चिरात् ॥ ९ ॥
 यातना बहुधा भुक्त्वा पश्चान्मानुष्यमाप्नुयात् । दाक्षिणात्ये जनपदे गोदावर्यास्तटे शुभे ॥ १० ॥
 पुण्ये गोदावरीयाम्ये रवियोजनसम्मिते । इदं च पञ्चमं जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ ११ ॥
 मध्यजन्मत्रयं यच्च तिर्यग्योनिभवं च तत् । निरयान्ते च तद्भुक्तं पुत्रपापमशेषतः ॥ १२ ॥
 पूर्वपुण्यावंशेषेण मानुष्ये ब्रह्मवंशजः । त मध्यरूपो मतिमान् कृशाङ्गः श्यामलच्छविः ॥ १३ ॥
 विद्यावान् धर्मनिरतो धीरो मन्त्री महायशः । धनवाहनभोगाढ्यो राजमान्यः प्रतापवान् ॥ १४ ॥
 प्राग्भवे कपिलादानं प्रददौ सूर्यपूजनात् । तद्भ्राताचरणात्पुण्यादन्नदानात्खगोत्तम ॥ १५ ॥
 बहुविधार्थैर्धर्मदासीदासजज्ञान्वितः । देवब्राह्मणभक्तश्च विद्याभ्यासरतः सुखी ॥ १६ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापैरतः क्वचित् । कैशोरे क्लेशभाक्चैव मनोदुःखप्रतिरोगभाक् ॥ १७ ॥
 चपलो दुष्टचित्तश्च तथाऽप्राप्तमनोरथः । ब्रह्मस्वहरणात्पापाद्ब्राह्मणीमरणादापि ॥ १८ ॥
 स्ववेदमितवर्षान्तं जातपुत्रविनाशकः । जन्मलघ्नात्सुते द्यूने क्रूरग्रहविलोकिते ॥ १९ ॥
 ततः पञ्चमभावे च कीटस्ये च बृहस्पतौ । वृषे शनैश्चरात्सप्तमस्यानस्ये त्वगौ विधौ ॥ २० ॥
 तुलास्ये प्रथमे लग्ने जातोऽयं ब्राह्मणोऽधुना । ब्राह्मण्याः पुत्रपुत्र्यश्च ब्राह्मणीमरणात्सुत ॥ २१ ॥
 इतस्ततो विनाशं वै गताश्च विनशात्मज । पितृमातृकलत्रार्थैर्विमुक्तो वै किशोरके ॥ २२ ॥
 युवभावेऽन्यदेशेऽयं युवस्त्रीसुखभोगभाक् । किलासददृक्कण्डवादिरोगयुक्तोऽरिभीतिमुक् ॥ २३ ॥
 मिथ्याभिज्ञं सनेर्वादैरपवादैश्च संयुतः । लघुचित्तो महचित्तो विरक्तो रक्त एव च ॥ २४ ॥
 क्षणवित्तेनारूपयुक्तः पूर्वपापात्खगोत्तम । सहायलक्षणं तस्य शृणु वक्ष्यामि सारथे ॥ २५ ॥
 पूर्वं ब्रह्मस्वहरणे सहायासीद् द्विजाङ्गना । सा ज्येष्ठा प्रष्टुर्वात्र परित्यक्ता सुखोज्झिता ॥ २६ ॥
 या तस्य धर्मपत्न्यासीत्प्राग्भवे कश्यपात्मज । सोऽत्र जन्मानि पक्षीन्द्र कनिष्ठसुतशोकभाक् ॥ २७ ॥
 लक्षणैरेमिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलमात्रा च कर्तव्या ब्राह्मणी पुत्रसंयुता ॥ २८ ॥
 हिरण्यमी तदर्धेन तदर्धेनाथवा पुनः । यथावित्तानुसारेण षोडशैरुपचारकैः ॥ २९ ॥
 सम्पूज्य देयां विप्राय विधिज्ञाय खगोत्तम । रविर्मापमितः सोमः सुवर्णमितको रविः ॥ ३० ॥
 देयं च कपिलादानं ब्राह्मणेभ्योऽतिभक्तितः । घृतपूर्णं शतपलमितं ताम्रस्य भाजनम् ॥ ३१ ॥
 सुवर्णद्वयसंयुक्तं दद्यादिप्राय मानद । गायत्रीमष्टसाहस्रं त्र्यम्बकं तु तथा जपेत् ॥ ३२ ॥
 ब्रह्मविष्णुमहेशानां मन्त्रांस्तत्तत्स्वयया जपेत् । रविसोमात्मकौ तद्भ्रातृपौ वै तद्दशांशतः ॥ ३३ ॥
 होमयेत्तर्पयेद्ब्राह्मणोजपेद्दक्षिणां दिशेत् । लक्षं पार्थिवलिङ्गानां पूजयेत्सुसमाहितः ॥ ३४ ॥
 तदर्धं वाऽयुतं वापि भक्तिश्रद्धासमन्वितः । अथवा शृणुयाद्भक्त्या हरिवंशं विशुद्धधीः ॥ ३५ ॥
 पुत्रपौत्राभिष्टुद्ध्या च ह्येषन्ते संपदोऽन्वहम् । नाथयो व्याघ्रयस्त्वस्य न शत्रुभयमावहेत् ॥ ३६ ॥
 खनागान्दमितायुः स्यान्मुनिवेदमितेऽब्दके । रिष्टं नामोति स प्राणी सुखी जीवति निश्चयात् ॥ ३७ ॥
 प्रायश्चित्तद्वयेऽप्येकं नाचरेल्लोभमोहतः । इह लोके महादुःखी परत्र निरयं प्रजेत् ॥ ३८ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते तस्य तीर्थमृत्पुनं संशयः । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ३९ ॥
 यथदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ४० ॥

रति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके भ्यापोऽष्टादशोत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नारिकेलफलस्यापि हर्तुः स्यान्मस्तकव्रणः । शुक्लपक्षे चतुर्दश्यां विशेषेण विधानतः ॥ १ ॥
 शङ्करस्यालये गत्वा व्रणी विधिमिमं चरेत् । शंकरं श्रानविधिना पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
 परितो लिङ्गमीशस्य नारिकेलफलैर्बलिम् । कल्पयित्वाऽर्चयेद्गौरीं यथावत्पूर्वमर्चिताम् ॥ ३ ॥
 विधेर्मन्त्रो दक्षिणां दद्यात्सुवर्णरचितां बहु । ततः कृताञ्जलिर्भूत्वा व्रणी मन्त्रमिमं पठेत् ॥ ४ ॥

मन्त्रः ।

यन्मया नारिकेलानि हत्वा पापमुपार्जितम् । अर्चितो भगवान् रुद्रो भवान्या भयमजनः ॥ ५ ॥
 यथाशक्ति च दानार्थैर्भवन्तोऽपि च पूजिताः । कर्मणानेन मे नाशमुपैतु शिरसो व्रणः ॥ ६ ॥
 एवमस्त्विति तैरुक्तः शंकरं सह भार्यया । प्रणम्य विमान् भूयः ॥ श्रद्धया गृहमावजेत् ॥ ७ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्तत्र दद्याच्छक्त्या च दक्षिणाम् ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याष्टासंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोविंशत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वसाधारणान्मलेच्छान्पुरा जन्मनि योजयाम् । तिलजीति च शूकोत्थो व्रणः स्यात्तस्य शोफसि ॥ १ ॥
 स तदोषविनाशार्थमाचरेदिति निष्कृतिम् । द्वादश्यां शुक्लपक्षे तु तमुद्दिश्य जलाधिपम् ॥ २ ॥
 दद्यादेतुं सुविधाय ब्राह्मणाय यजुर्वेदे । पूर्वोक्तेन विधानेन दैवज्ञादेशतत्परः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याष्टासंवादे कर्मविपाके अध्यायो विंशत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तदच्चा वेतनं वेद्यां यः पुरा निरवासयत् । तस्य स्यात्तार्पणी सूतव्रणो घोरोऽत्र शोफसि ॥ १ ॥
 त्रापीकूपतडागादिनिपानेष्वजने पथि । निर्मीयमाणेषु परैः शक्तितो विसृजेद्भुम् ॥ २ ॥
 न स्याद्वेत्ते व्रणोत्पत्तिर्जातस्य च विनाशनम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याष्टासंवादे कर्मविपाके अध्याय एकविंशत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भिक्षुकेतवर्षट्चर्मकृतान्तुवायिताम् । अन्येषामपि कारुणां सङ्गम्य च स्त्रियो बलात् ॥ १ ॥
 भावशूकव्रणो लिङ्गे जायते तस्य निष्कृतिः । नरस्तदोपनाशाय दद्यादेतुं द्विजन्मने ॥ २ ॥
 सुवृत्ताय सुशीलाय सुशान्ताय पयस्विनीम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याष्टासंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विंशत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विषादेऽपि च यज्ञादौ पुण्यकर्मणि चाखिले । विप्रकर्षुर्वेदेऽङ्गिमन्त्रवृद्धमतः खग ॥ १ ॥
 निष्कर्म्यसुवर्णेन उमामाहेश्वरस्य च । प्रतिमां कारयित्वा तु सम्पूज्य विधिवच्छुभाम् ॥ २ ॥
 तन्मिसेन सुवर्णेन दद्यादिमाय वै खग । अत्रवृद्धिकरो रोगस्तत्क्षणदेव नश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याष्टासंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रयोविंशत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भो नरः कामतप्तज्ञो ह्यनिच्छन्तीं पतिव्रताम् । कामाकुलितया दृष्ट्या पुराऽपश्यत्परस्त्रियम् ॥ १ ॥

तस्य नेत्रामयोऽत्र स्याद्वाचाधिर्वातविपर्ययात् । उपोष्य च त्रिरात्रं स नियतो विष्णुसन्निधौ ॥ २ ॥
भूमिशायी त्रिपवणस्नायी देवं स्मरन् हरिम् । चतुर्थे दिवसे प्राप्ते भोजयेद्भुजपुङ्गवान् ॥ ३ ॥
ततः स प्राणिपत्यामृनिदं वचनमीरयेत् ॥ ४ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया भूदभावेन दृग्विक्षेपं परस्त्रियाम् । कुर्वता भ्रूविलासाद्यमकामाया वितन्वता ॥ ५ ॥
नेत्रामयो महाघोरः प्राप्ते वातविपर्ययः । प्रसादाद्द्वै च विप्राणां स मे नश्यत् दुर्ग्रहः ” ॥ ६ ॥
इति विज्ञाप्य तान्नत्वा विसृजेद्दिनयान्वितः । अग्रे नयेति मन्त्रेण स्वचिंतान् कुसुमादिभिः ॥ ७ ॥
ततः स्ववन्धुभिः सर्वं कुर्याद्द्वै पारणाविधिम् ॥ ८ ॥

इति श्रीशृङ्खलारूपसवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायश्चतुर्विंशत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः पुरा हरते तैलं लोभोपहतचेतसा । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र पापरुक्पीडितोऽधुना ॥ १ ॥
आयसस्य घटं तैलं पूर्णं दद्याद्भुज्यन्मने ॥ २ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मयाऽपहतं तैलमैवैकृतमुल्लवणम् । प्राप्तं पापाभिधं तस्मान्मुच्येयं दर्शनाच्च ॥ ३ ॥
एवमस्त्विति तैरुक्तः स्वयं भुञ्जीत वाग्यतः ॥ ४ ॥

इति श्रीशृङ्खलारूपसवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२५ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्गणोत्तरे जातो धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । कृपिकर्म प्रदुर्वाणो वातरक्तादिदर्शनम् ॥ १ ॥
हस्तयोर्वामपार्श्वे तु कुक्षिभागे व्रणाऽङ्गुलः । भार्या प्रीतिकरी नित्यमुमे वा तिष्ठ एव च ॥ २ ॥
परस्परं महाप्रीतिर्ग्रीतानामपि कांक्षिणी । प्रदरातिवशात्तस्या गर्भो याति विलीयते ॥ ३ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्त्रीकृतं कर्मणां हेतुः पुंस्कृतं नैव सारये । पूर्वं वर्णोत्तरे जातो बहुवित्तमाकुलः ॥ ५ ॥
कामुकः कृपणश्चैव परदाररतः सदा । कदाचित्कालयोगेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ ६ ॥
एका स्त्री ब्राह्मणी पूर्वं बाल्ये वैधव्यतां गता । चपला रूपसम्पन्ना नारीणामपि मोहिनी ॥ ७ ॥
सा चकार महाप्रीतिमनेन कामुकेन च । चिरकालं काश्यपे वै बहुगर्भनिहन्तनम् ॥ ८ ॥
लोकापवादभीत्या च औपेधीभिः कृतं पुरा । मासत्रये ह्यतिक्रान्ते गर्भपातनतत्परः ॥ ९ ॥
बहुफालं काश्यपेऽज्ञावक्त्रीडत्तु यथेप्सितम् । पश्चान्मृतिं समापन्नो दुष्टविष्टुष्ययोगतः ॥ १० ॥
पतितो नरके घोरि वर्णापुत्तसहस्रशः । इदं च पञ्चमं जन्म वर्णोत्तरसमुद्भवम् ॥ ११ ॥
पूर्वपुण्योपभोगेन मानुषत्वं हि जन्मनि । तेन कर्मविपाकेन गर्भो याति विलीयते ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

मामश्चित्तं कथं देव येन गर्भः स्थिरो भवेत् । जन्तूनां कृपणादीनां रूपं कृत्वा दिनेश्वर ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तीर्थस्पावाहनं कृत्वा सम्बत्सरप्रमाणतः । पश्चाद्देवे समागम्य मायश्चित्तं समाचरेत् ॥ १४ ॥

विप्रस्योद्वाहनं कृत्वा गृहदानं समापयेत् । कुर्याद्दिनायकं शान्तिं विप्राणां भोजयेच्छतम् ॥ १५ ॥
 एवं कृतविधेः सूत मोचयेद्वा ययोदिताम् । सर्पिण्यात्मानमालोक्य पलपोडशं स्वरूपा ॥ १६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्याय षट्षविंशत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्याश्च चेष्टितम् । बभूव यामुने देशे ब्राह्मणी लोकवन्दिता ॥ १ ॥
 पतिव्रता सदाऽऽचारा पतिभक्तिपरायणा । तथा दत्तानि दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतिभक्तितः ॥ २ ॥
 नानाफलानि दिव्यानि सुगन्धीनि च पर्वसु । खेट्यज्ञादिकं यानि ऋत्विग्भ्यः कथितानि च ॥ ३ ॥
 अन्नभूषणवस्त्राभूषणशिष्यांसनानि च । अथो भाविबलात्सुत कृतं यत्कर्म दारुणम् ॥ ४ ॥
 विष्णुं दत्त्वा जघानासौ सपत्नीवशं पतिम् । ततो बहुतिथे काले सा गत्वा यमशासनम् ॥ ५ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापाश्च नरकांस्तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण सा जाताऽत्र हिमालये ॥ ६ ॥
 गङ्गायाः पूर्वभागे च राजवंशे महाद्भुते । नातिहस्वा नातिदीर्घा गौरवर्णा कृशोदरी ॥ ७ ॥
 पितृमातृसुखैर्युक्ता बाल्ये ब्रातृसुखान्विता । पितृमातृसुखैर्हाना किशोरे छेदशंस्युता ॥ ८ ॥
 यूनि ब्रातृसुखैर्हाना दानशीला प्रियंवदा । देवद्विजानां पूजायां श्रद्धामक्तिसमन्विता ॥ ९ ॥
 गतागतधनैर्युक्ता व्रतानामनुकाक्षिणी । ब्रातृगे राक्षि सततं श्रेयसामनुकाक्षिणी ॥ १० ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभयुक्ताऽल्पपापकृता । किं कृतं विधिना मह्यमिति चिन्तासमन्विता ॥ ११ ॥
 जन्मलभ्रात्सुते द्यूने क्रूरग्रहविलोकिते । कीटस्येऽथ शनौ जाता मनोबुद्धैः समन्विता ॥ १२ ॥
 पूर्वं पत्युश्च हननात्सपत्नीविरभावतः । पापादिह महाभाग घोरादस्याः स्वगेश्वर ॥ १३ ॥
 सहस्रोपायकैश्चापि पतिर्न घटते खग । यूनि भावेऽण्डजश्रेष्ठ प्राक्कृतात्पापतस्त्वह ॥ १४ ॥
 यूनि सा पतिदुःखार्ता मम जन्म निरर्थकम् । जल्पन्तीति च दुःखार्ता सत्कृते निजवंशजा ॥ १५ ॥
 लक्षणेरेभिराढयायाः प्रायश्चित्तं शृणु त्वय । पलत्रयेण कर्तव्यो ब्राह्मणस्तु दिग्गमयः ॥ १६ ॥
 षोडशैरुपचरिष्व पूजयित्वा विधानतः । विधिज्ञाय प्रदद्याद्देवा स्वर्णभरणैर्युक्ताम् ॥ १७ ॥
 तथा तन्मितिकः सोमः सुवर्णमितिको रविः । रविर्मापमितः शम्भुर्देवो भक्त्या विधानतः ॥ १८ ॥
 गायत्रीं दशसाहस्रं ध्यम्बकं तु तथा जपेत् । जपेत्सोमादिमन्त्रांश्च पञ्चपञ्चसहस्रकम् ॥ १९ ॥
 लक्षं पार्थिवलिङ्गानां पूजयेत्सुसमाहिता । कुर्यादयुतसंख्या वै पिप्पलस्य प्रवक्षिणाः ॥ २० ॥
 मद्भिने तु व्रत कुर्यान्मम भक्तिपरायणा । होमयेच्छदशंशेन तिलैः सौदृघृतप्लुतैः ॥ २१ ॥
 ब्राह्मणांभोजयेच्छतया सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् । प्रायश्चित्तमिदं प्रोक्तं पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २२ ॥
 नाथयो व्याधयस्तस्या न दारिद्र्यभयं क्वचित् । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुरशीतिश्चतुरुत्तरम् ॥ २३ ॥
 पतिपुत्रवती चासाविहैव भवति ध्रुवम् । रिष्टं नामोति नियतं चत्वारिंशन्मितेऽन्दके ॥ २४ ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृते तस्या रिष्टेनैव विनाशनम् । अन्ते च निरयं प्रोक्तमपतिर्जन्मजन्मनि ॥ २५ ॥
 तीर्थं मृत्युमवाप्नोति कृते प्राक्पापशोधने । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २६ ॥
 यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ २७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्याय सप्तविंशत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्या विचेष्टितम् । आसीत्सिंहलके देशे द्विजपुत्री वरानना ॥ १ ॥
 सैरन्ध्रीकर्मकुशला वसन्ती राजवेश्मनि । राजराज्ञीम्रियकी चारुभूषणभूषिता ॥ २ ॥

न तस्याः पुत्रमरणं तदग्रे जायते क्वचित् । कुसप्तत्यन्दमायुः स्यात्स्ववेदमितवत्सरे ॥ १८ ॥
 रिष्टं नामोति सन्तानमुखं पतिसुखं लभेत् । नैवं या कुरुते नारी प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ १९ ॥
 स्वपुत्रमारणोत्पन्नात्पात्पुत्रसुखं न हि । विप्राणां पूजनादानात्तस्याः सन्ततिवर्द्धनम् ॥ २० ॥
 अकृतेः तु यथाशक्ति प्रायश्चित्ते मयोदिते । रिष्टेनैव विनाशः स्यात्तस्याश्च विनतासुत ॥ २१ ॥
 ॥ इति श्रीबृहत्सूर्याख्यासंवादे कर्मविपाके अष्टमोऽध्यायः एकोनत्रिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्या विचेष्टितम् । बभूव यामुने देशे क्षत्रिया पतिवल्लभा ॥ १ ॥
 धनपुत्रवती चारुशीला चारुविभूषणा । पितृमातृसुखैर्युक्ता देवद्विजपरायणा ॥ २ ॥
 तथा दत्तानि दानानि पर्वस्वपि च भक्तितः । विप्रेभ्यः कपिलादानमन्नदानं तु शक्तितः ॥ ३ ॥
 कार्तिके च तथा स्वर्णं शय्याभूपासनानि च । दीपाश्च मधुरायां वै धृतेनापूर्य बोधिताः ॥ ४ ॥
 यमुनायां जले चैव दीपा दत्ता विशेषतः । सहायाद्भर्तुर्गमिष्यं तथा वै कश्यपात्मज ॥ ५ ॥
 अयो पापं भृशं चक्रे भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । भर्तुराज्ञां समुल्लंघ्य व्रतोपोषणकानि च ॥ ६ ॥
 भूराणश्रवणं चैव तीर्थयात्रादि शक्तितः । भर्तृसेवां परित्यज्य विरक्ता साऽभवत्स्वग ॥ ७ ॥
 यूने भर्तुः समुल्लंघ्य शासनां युवतिस्त्वसौ । निजधर्मपरित्यागं चक्रे वैराग्यमुल्लंघनम् ॥ ८ ॥
 ततो बहुतिथे काले तदुःखेन मृतः पतिः । सा चक्रे चानुगमनं भर्तुर्वै विनतात्मज ॥ ९ ॥
 पुत्रेण च गयां गत्वा श्राद्धं दत्तं विधानतः । ततस्ते सूर्यलोके तु भुक्त्वा भोगांश्च क्षाश्वताम् ॥ १० ॥
 वर्षाणामयुतं सूत स जातो राजनन्दनः । आसीत्सा धर्मपत्न्यस्य स पुत्रः पुत्रतां गतः ॥ ११ ॥
 हिमालये पुण्यदेशे सर्वदेवनमस्कृते । यत्र गङ्गा प्रवहते रम्ये हरिहराश्रमे ॥ १२ ॥
 सा मध्यरूपा तन्वङ्गी गौरवर्णा शुभानना । चतुरा दानशीला च व्रतानामनुकाङ्क्षिणी ॥ १३ ॥
 पतिभक्तिपरा नित्यं देवद्विजपरायणा । पितृमातृसुखैर्युक्ता बाल्ये सर्वप्रियंवदा ॥ १४ ॥
 सत्पुत्रपौत्रसंयुक्ता धनवाहनभोगनाम् । देशेदेशेऽधिकारादद्या पुत्रयुक्ता कुशोदरी ॥ १५ ॥
 भृत्यदासीधनैर्बान्धैः संयुक्ता चारुलक्षणा । राज्ञां हितकरी शीला सन्धिविग्रहसंयुता ॥ १६ ॥
 पुण्यादिर्दया पापादल्पपापाऽल्पलोभयुक् । मनोबुद्धेन संयुक्ता चिन्तायुक्ताऽरिभीतिभुक् ॥ १७ ॥
 भर्तृसेवापरित्यागात्तदुःखात्तन्मृतेः खग । दुरितात्प्राक्कृतादत्र भर्तृत्यक्ता किशोरके ॥ १८ ॥
 यामवस्थां तु सम्प्राप्य प्राग्भवे सा पतिप्रिया । विरक्ताऽऽसीद्देहिवास्याः पतिर्वैराग्यमाप्नुयात् ॥ १९ ॥
 च विरक्तीमवन्तं सा दृष्ट्वा क्लेशवती ह्यमूत । धनपुत्रवती चापि भर्तुः खेन दुरविता ॥ २० ॥
 प्राग्भवे यूनि भावे च यतस्तदुःखतो मृतः । प्रतिस्तयेह यून्येव जाता सा विधवाऽङ्गना ॥ २१ ॥
 जन्मसप्तमभावे च क्रूरग्रहविलोकिते । युग्मकीटकसन्धस्थे देवाहं कश्यपात्मज ॥ २२ ॥
 युग्मसंस्थे चन्द्रमसि दुष्टवेदेर्विलोकिते । कुम्भरांशौ शनी जाता वातरोगमपीडिता ॥ २३ ॥
 श्लेष्मलोदररुग्मुक्ता प्राग्जातादुरितात्स्वग । लक्षणेरोमिददयायाः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ २४ ॥
 पलत्रयेण कर्तव्यो रविः स्वर्णमयः शुभः । भीमोऽपि च तथा कार्यो निष्केण च हिरण्मयः ॥ २५ ॥
 सुवर्णमितकः शम्भुमकरस्तु तथा खग । पीडशैरुपचारैस्तु पूजयित्वा विधानतः ॥ २६ ॥
 ब्राह्मणेभ्यस्तथा देवा दश गावस्तिलास्तथा । गायत्रीमष्टाहसं त्र्यम्बकं तु तथा जपेत् ॥ २७ ॥
 रविभीमशिवानां च वरुणस्य तथैव च । मन्त्रांस्तत्संख्यया जप्याद्धोमयेत्तदृशांशतः ॥ २८ ॥
 लक्षावधं पादिवानां च रुद्राणां पूजनं चरेत् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ २९ ॥

वन्दाम्या च सुशीला च पितृमातृसुखान्विता । पूर्वपापात्पतित्यक्ता कुशला राजकर्मणि ॥ ३ ॥
 तर्था दत्तानि दानानि सुवर्णाभरणानि च । पर्वस्वपि च विप्रेभ्यो वक्षस्यासनानि च ॥ ४ ॥
 अथो भाविष्यलात्सुतं कृते यत्कर्म दारुणम् । विवाहयज्ञकर्मादौ विघ्न आचरितस्तथा ॥ ५ ॥
 गते बहुतिथे काले गत्वा तु यमशासनम् । पुण्यपापफलं भुक्त्वा पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ ६ ॥
 वर्णोत्तरे कुले जाता देशे पुण्यजनाश्रिते । हिमालये महाभाग नात्युच्चा न लघुस्तथा ॥ ७ ॥
 सुशीला कृष्णगौराङ्गी दानशीला म्रियंवदा । सन्धिविघ्नहर्त्री च राजवेश्माश्रया सदा ॥ ८ ॥
 पितृमातृसुखैर्युक्ता कैशोरे तत्सुखोज्झिता । पनवाहनभोगाढ्या देवद्विजपरायणा ॥ ९ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभयुक्तातिपापकृत् । विवाहविघ्नजात्पापान्नेत्रसंज्ञाकृतात्सुतः ॥ १० ॥
 केकराक्षी ह्यपतिका मनोदुःखैः समन्विता । जन्मलघात्सप्तमके बुधखेटेः समन्वितः ॥ ११ ॥
 जाता जन्मस्थिते मन्दे किशोरे क्लेशसंयुता । रोगयुक्ता तथा यूनि क्लेशभागधनवत्पि ॥ १२ ॥
 लक्ष्मणैरभिराढ्यायाः प्रायश्चित्तं वदामि ते । पलमात्रेण कर्तव्या रविमूर्तिर्हिरण्मयी ॥ १३ ॥
 प्रतिष्ठापूजनं कृत्वा दद्याद्विधिविदे सुत । स्वर्णालंकरणैर्युक्तां दद्याद्वा च पयस्विनीम् ॥ १४ ॥
 पिप्पलस्यायुतं सूत परिक्रमणमाचरेत् । ब्राह्मणान् भोजयेत्स्वात्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १५ ॥
 प्रायश्चित्तमिदं सूत पूर्वपापविनाशनम् । एवं कृते महाभाग नारी सद्गतिमाप्नुयात् ॥ १६ ॥
 रिष्टं नाप्नोति स्वाम्भोधिमिते वर्षे महादुःखतम् । कुसप्ततिमितायुः स्यात्क्लेशान् सैव न पश्यति ॥ १७ ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृते तस्या रिष्टेन मरणं ध्रुवम् । सद्गतिं नैव सामोति जन्मजन्मनि निश्चयात् ॥ १८ ॥
 इति श्रीशृङ्गसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अष्टाविंशत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विनतेय महाभाग शृणु तस्या विचेष्टितम् । प्रागासीत्सन्निपा काचिद्देशे यामुनसंज्ञके ॥ १ ॥
 भर्तुः प्रियरता नित्यं दानधर्मरता सती । गुरुणा देवतानां च विमाणां पूजने रता ॥ २ ॥
 तदा दैवाच्च सुभगा द्रव्यलोभरता सदा । सपत्नीपुत्रमवदाद्विषं चैतदशानुगम् ॥ ३ ॥
 मृतस्ताद्विपयोगेन गृहीतं तद्धनं तथा । तदुःखेन पतिस्तस्या मृतः पुत्रश्चुचान्वितः ॥ ४ ॥
 पापमार्चरितं चोग्रं स्वपुत्रधवघातजम् । प्राप्ता यमपुरं भुक्त्वा पुण्याच्छुभफलानि सा ॥ ५ ॥
 तद्वत्पापफलानीह नरकान् घोरसंज्ञकान् । पूर्वपुण्यप्रभावेण सा जाता पर्वतेऽधुना ॥ ६ ॥
 क्षात्रे कुले महापुण्ये राज्यनास्ति खगाधिप । सा रक्तगौरा मर्मज्ञा सदा पुण्यपरा खग ॥ ७ ॥
 मध्यस्वरूपा सिद्धार्थी सुशीला गौरवान्विता । नातिव्यययुता पुण्यात्स्वकुलेषु म्रियंवदा ॥ ८ ॥
 पतिप्रियरता बाल्ये सुखैर्धर्मधनान्विता । पुण्यादिदं तथा पापाहोभाढ्या स्वल्पपुत्रका ॥ ९ ॥
 स्वल्पपापरता बाल्ये चाधिध्याधिसमन्विता । किशोरे भर्तृसंत्यक्ता सन्तानसुखवर्जिता ॥ १० ॥
 यौवने क्लेशयुक्ता च मनोदुःखैः समन्विता । बन्धनात्पितुरप्येवं यतस्तत्सुखवर्जिता ॥ ११ ॥
 मिथ्याभिर्गंसनघोरैरपवादिश्च संयुता । जन्मलघात्सप्तमके क्रूरमद्विलोकिते ॥ १२ ॥
 जातेयं पतगश्रेष्ठ सपत्नीपुत्रमारणात् । पूर्वपापान्महाभाग किशोरे मातृवर्जिता ॥ १३ ॥
 लक्ष्मणैरभिराढ्यायाः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । विष्णुः कार्यः शर्तमपिः सीवर्णो विश्वयोनिमृत् ॥ १४ ॥
 तद्वन्महेश्वरं कुर्याद्विषयैः पुष्पैरलंकृतम् । देया विप्रेषु पात्रेषु विधिज्ञेषु खगोत्तम ॥ १५ ॥
 अपेक्षार्थं मन्त्रमयुतं होमयेत्ततः । गायत्रीं च जपेत्तद्विद्याद्वयाश्च तथा सुत ॥ १६ ॥
 भोजयेच्छक्तिप्रो विमांस्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् । एवं कुर्यात्प्रयत्नेन पूर्वपापविशोधनम् ॥ १७ ॥

न तस्याः पुत्रमरणं तदग्रे जायते क्वचित् । कुसलसत्यन्दमायुः स्यात्तवैदमितवत्सरे ॥ १८ ॥
 रिष्टं नामोति सन्तानसुखं पतिमुखं लभेत् । नैवं या कुरुते नारी प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ १९ ॥
 स्वपुत्रमारणोत्पन्नात्पापपुत्रसुखं न हि । विप्राणां पूजनादानात्तस्याः सन्ततिवर्द्धनम् ॥ २० ॥
 अकृते तु यथाशक्ति प्रायश्चित्ते मयोदिते । रिष्टेनैव विनाशः स्यात्तस्याश्च विनतासुत ॥ २१ ॥
 ॥ इति श्रीबृहत्सूर्याख्यासंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनत्रिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्या विचेष्टितम् । वभूव यामुने देशे क्षत्रिया पतिवह्म ॥ १ ॥
 धनपुत्रवती चारुशीला चारुविभूषणा । पितृमातृसुखैर्युक्ता देवद्विजपरायणा ॥ २ ॥
 तथा दत्तानि दानानि पर्वस्वपि च भक्तिः । विप्रेभ्यः कपिलादानमन्नदानं तु शक्तिः ॥ ३ ॥
 कार्तिके च तथा स्वर्णं शय्याभूषणानि च । दीपाश्च मथुरायां वै वृतेनापूर्य बोधिताः ॥ ४ ॥
 मृगनायां जले चैव दीपा दत्ता विशेषतः । सहायाद्भुङ्क्षुर्निशं तथा वै कश्यपात्मज ॥ ५ ॥
 अथो पापं भृशं चक्रे भाविनोर्ज्यस्य वै बलात् । भर्तुराज्ञां समुल्लंघ्य व्रतोपोषणकानि च ॥ ६ ॥
 पुराणश्रवणं चैव तीर्थयात्रादि शक्तिः । भर्तृसेवां परित्यज्य विरक्ता साऽभवत्त्वग ॥ ७ ॥
 यूना भर्तुः समुल्लंघ्य शासनां युवतिस्त्वसौ । निजधर्मपरित्यागं चक्रे वैराग्यमुल्लंघनम् ॥ ८ ॥
 ततो बहुतिथे काले तदुःखेन मृतः पतिः । सा चक्रे चानुगमनं भर्तुर्वै विनतात्मज ॥ ९ ॥
 पुत्रेण च गयां गत्वा श्राद्धं दत्तं विधानतः । ततस्ते सूर्यलोके तु भुक्त्वा भोगाश्च शाश्वतान् ॥ १० ॥
 वर्षाणामयुतं सुत स जातो राजनन्दनः । आसीत्सा धर्मपत्न्यस्य स पुत्रः पुत्रतां गतः ॥ ११ ॥
 हिमालये पुण्यदेशे सर्वदेवनमस्कृते । यत्र गङ्गा प्रवहते रम्ये हरिहराश्रमे ॥ १२ ॥
 सा मध्यरूपा तन्वद्गी गौरवर्णा शुभानना । चतुरा दानशीला च व्रतानामनुकाक्षिणी ॥ १३ ॥
 पतिभक्तिपरा नित्यं देवद्विजपरायणा । पितृमातृसुखैर्युक्ता बाल्ये सर्वभयवदा ॥ १४ ॥
 सत्पुत्रपौत्रसंयुक्ता धनवाहनभोगमाक् । देशेदेशेऽधिकारादद्या पुत्रयुक्ता कृशीदरी ॥ १५ ॥
 भृत्यदासीधनैर्धान्यैः संयुक्ता चारुलक्षणा । राज्ञां हितकरी शीला सन्धिविग्रहसंयुता ॥ १६ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापादल्पपापाऽल्पलोभयुक् । मनोदुःखेन संयुक्ता चिन्तायुक्ताऽरिभीतियुक् ॥ १७ ॥
 भर्तृसेवापरित्यागाच्चतुःखाचमृतेः खग । दुरितात्प्राक्कृतादत्र भर्तृत्यक्ता किशोरके ॥ १८ ॥
 यामवस्थां तु सम्प्राप्य प्राग्भवे सा पतिप्रिया । विरक्ताऽऽसीद्विहास्याः पतिर्वैराग्यमाप्नुयात् ॥ १९ ॥
 स विरक्तीभवंन्तं सा दृष्ट्वा क्लेशवर्ती हभूत् । धनपुत्रवती चापि भर्तुदुःखेन दुःखिता ॥ २० ॥
 प्राग्भवे यूनि भावे च यतस्तदुःखतो मृतः । पतिस्तथेह यून्येव जाता सा विधवाऽङ्गना ॥ २१ ॥
 जन्मसप्तमभावे च क्रूरग्रहविलोकिते । युग्मकीटकसन्धिस्ये देवाहं कश्यपात्मज ॥ २२ ॥
 युग्मसंस्थे चन्द्रमसि दृष्टसेदेर्विलोकिते । कुंभराशौ शनौ ज्ञाता वातरोगप्रपीडिता ॥ २३ ॥
 क्लृप्तलोदरसंयुक्ता प्राग्जातादुरितात्त्वग । लक्ष्मणैरैमिरादबायाः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ २४ ॥
 पलत्रयेण कर्तव्यो रविः स्वर्णमयः शुभः । भीमोऽपि च तथा कायौ निष्केण च हिरण्मयः ॥ २५ ॥
 सुवर्णमितकः शम्भुर्मकरस्तु तथा खग । षोडशैरुपचारैस्तु पूजयित्वा विधानतः ॥ २६ ॥
 ब्राह्मणेभ्यस्तथा देया दक्ष गावस्तिलास्तथा । गायत्रीमष्टसाहस्रं जप्यत्वं तु तथा जपेत् ॥ २७ ॥
 रुक्मिणीशिवानां च वरुणस्य तथैव च । मन्त्रांस्तत्संख्यया जप्यादौमयेत्तदंशतः ॥ २८ ॥
 ह्यधार्धं, पार्थिवानां च रुद्राणां पूजनं चरेत् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्सर्पिण्यात्पानमीक्षयेत् ॥ २९ ॥

महिने तु ग्रतं कुर्यान्मद्भक्ता मत्परायणा । प्रायश्चित्तमिदं प्रोक्तं पूर्वपापप्रणाशनम् ॥ ३० ॥
 एवं निष्कृतिमासाद्य सद्गतिं लभतेऽङ्गना । शत्रुभीतिं न चाप्नोति दुःखं नाप्नोति रोगजम् ॥ ३१ ॥
 पुत्रपौत्राभिवृद्ध्या च ह्येषते सम्पदन्वहम् । तत्पारिष्टभयं नास्ति मुनिभूतमिताब्दके ॥ ३२ ॥
 अशीतिमितवर्षाणि जीवनं समुदाहृतम् । अन्ते सद्गतिमाप्नोति यत्र देवः सनातनः ॥ ३३ ॥
 नैवं करोति या मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् । रिष्टेनैव विनाशः स्यादन्ते च निरयं व्रजेत् ॥ ३४ ॥
 भर्तृप्रयुक्तदुःखं सा जन्मजन्मानि चाप्नुयात् । चतुर्विधं महारिष्टं मुनिभूतमिताब्दके ॥ ३५ ॥
 प्राग्भवाद्दुरितादत्र प्राप्नुयाद्दिनतात्मज । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ३६ ॥
 मयदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विलोकयेत् ॥ ३७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १६३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । बभूव वज्रदेशे तु ब्राह्मणो वित्तसंयुतः ॥ १ ॥
 राजमान्यो धनैश्वर्यदासदासीजनान्वितः । दत्तानि तेन दानानि तीर्थे स्नानानि पर्वसु ॥ २ ॥
 कृतानि स्वर्णमन्त्रं च विप्रेभ्यः श्रद्धयाऽन्वितः । अयो भाविबलात्सूत कृतं यत्कर्म दारुणम् ॥ ३ ॥
 कुसीदत्वेन यदत्तं द्रव्यं तद्याचपसूदुः । लघ्नानि ततश्चक्रे पञ्चषट्सप्तकानि च ॥ ४ ॥
 वृद्धिं प्राप्तं तु दास्यामि द्रव्यं दत्तं दिनान्तरे । इदानीं न च दास्यामीत्युत्तरं निष्ठुरं वचः ॥ ५ ॥
 ऋणिना चैव युद्धत्तं तेन क्रोधेन स द्विजः । कृतवान्स्वशिरःस्फोटं ततः पञ्चत्वमाप वै ॥ ६ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं मुक्तं पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ ७ ॥
 देशे कौंकणसंज्ञे तु कीटस्थेऽथ बृहस्पती । नात्युच्चो नातिवीर्यश्च गौरवर्णः प्रतापवान् ॥ ८ ॥
 बाल्ये पितृसुखैर्युक्तो गुरुबन्धुजनैर्युतः । पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् ॥ ९ ॥
 प्राग्भवे स्वात्मघाताच्च स्वजनान्भ्रातृबान्धवान् । सन्त्यज्य सञ्चरन्देशेदेशेऽप्राप्तमनोरथः ॥ १० ॥
 हठी मानी सुखैर्युक्तः केशोरे क्लेशमाग्रतु । न लेभे स्त्रीमुखं कापि कदाचिद्रोगभारः ॥ ११ ॥
 नैकविधो नैकज्ञातो विरक्तो रक्त एव च । स्त्रियान्तु विद्यमानायामपि तत्सुखवर्जितः ॥ १२ ॥
 गृहीतं भावे खगश्रेष्ठ विदेशगमने रतः । लक्षणैरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १३ ॥
 शुभे मासे शुभे पक्षे शुभे सौम्यायने खग । महिने च समारभ्य पिण्डलस्य प्रदक्षिणाम् ॥ १४ ॥
 अष्टोत्तरशतावृत्त्या कुर्याच्छतदिनावधि । ब्राह्मणान्भोजयेच्छतया दशंशेन विधानतः ॥ १५ ॥
 अथवा श्रद्धया युक्तः प्रयागे मृगगे रवी । स्त्रायोज्ज्वेज्ज गायत्रीं लक्षार्थं च विधानतः ॥ १६ ॥
 महिने तु ग्रतं कुर्यान्मद्भक्ता मत्परायणः । एवं कृतविधेः सूत पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ १७ ॥
 न दारिद्र्यभयं तस्य न वियोगोऽपि बन्धुभिः । नारिष्टभयमाप्नोति पञ्चाशन्मितवत्सरे ॥ १८ ॥
 पुत्रपौत्राभिवृद्धिः स्यादनेर्धान्यैः सुखं भवेत् । अन्धिनागमितायुः स्यादन्ते सद्गतिमाप्नुयात् ॥ १९ ॥
 प्रायश्चित्तद्वयेऽप्येकं नाचरेल्लोभमोहतः । प्रोक्तं सुखं न लभते दुःखं स्याज्जन्मजन्मानि ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकत्रिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १६३१ ॥

- श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । दाक्षिणात्ये जनपदे मलयाचलसंश्रिते ॥ १ ॥
 बभूव ब्राह्मणो विद्वान्धर्मशास्त्रार्थकोविदः । राजमान्यो धनैर्धान्यैः संयुतो जनवल्लभः ॥ २ ॥

दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च भक्तितः । वस्त्रभूषणशय्यान्नधनानि च विशेषतः ॥ ३ ॥
 सत्वात्रेषु विधानेन ब्राह्मणेषु च शक्तितः । अथो भाविचलात्सुत कृतं यत्कर्म दारुणम् ॥ ४ ॥
 यज्ञविघ्नाभिर्धं घोरं पापमाचरितं खग । ततो बहुतिये काले प्राप्तस्तु यमशासनम् ॥ ५ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्रापि कौंकणे ॥ ६ ॥
 कर्के जीवेऽप्य लग्नस्ये लग्नात्पञ्चमगे त्वगौ । वृषे क्रूरग्रहैः सर्वैर्नात्सुचैर्न लघुवृष्णी ॥ ७ ॥
 स तु मध्यमरूपादयो गौरवर्णः प्रतापवान् । विद्यावाञ्छैर्यगाम्भीर्यैर्धैर्यादिगुणसंयुतः ॥ ८ ॥
 धनवाहनभोगादयो बन्धुस्त्रीजनसंयुतैः । लक्षणैरिभिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ९ ॥
 अग्नेर्मूर्तिश्च कर्तव्या पलद्वयमिता शुभा । हिरण्मयी प्रतिष्ठाप्य देवा विप्राय धीमते ॥ १० ॥
 पार्थिवानां शिवानां च लक्षं सम्पूजयेत्ततः । गायत्रीमष्टसाहस्रं त्र्यम्बकं तु तथा जपेत् ॥ ११ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः । सर्पिष्यात्मानमालोक्य भुञ्जीत सह बन्धुभिः ॥ १२ ॥
 एवं कृतविधेः सूत पूर्वजन्माधनाशनम् । न पुत्रमरणं तस्य न रोगभयमेव च ॥ १३ ॥
 सम्पदस्तस्य जायते धनपुत्रयुतो भवेत् । खसूतमितवर्षं तु रिष्टं नामोति निश्चयात् ॥ १४ ॥
 अशीतिमितवर्षाणां जीवितं समुदाहृतम् । नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् ॥ १५ ॥
 रिष्टेनैव विनाशः स्यात्तस्य चाकृतानिष्कृतेः ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धस्वाराणसंवादे कर्मविपाके अष्टाविंशद्विंशतवर्षाधिकसहस्रतमः ॥ १९३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्य विचेष्टितम् । आसीत्क्षत्री महाभागः प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धनधान्यसमायुक्तो राजमान्यः प्रतापवान् । क्रयविक्रयकर्ता च कृषिवाणिज्यतत्पः ॥ २ ॥
 दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च भक्तितः । प्रयागे मृगगे भानौ गोशय्यावसनानि च ॥ ३ ॥
 अन्नदानं च विप्रेभ्यः श्रद्धाभक्तिसमन्वितम् । पापमाचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ ४ ॥
 अरुणुदो महानासीत्तर्ता वै नियतो भृशम् । मिथ्याभिर्शसैर्वादैः पैशुन्येन नृणां सताम् ॥ ५ ॥
 वृत्तिच्छेदस्ततश्चक्रे क्षत्रियेण दुरात्मना । गते बहुतिये काले ॥ गत्वा यमशासनम् ॥ ६ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्रापि मानवः ॥ ७ ॥
 वाराणस्या महाक्षेत्रे पुण्ये शम्भुसमाश्रिते । त मध्यरूपो प्रतिमात्वेदविच्च प्रतापवान् ॥ ८ ॥
 पितृभ्रातृमुखैर्युक्तो बाल्ये सर्वजनप्रियः । सहाय्यामातुलस्यायं केशोर्यं धनवान्मुखी ॥ ९ ॥
 वाणिज्यनिरतो धीरो वैदिकैः पण्डितैर्युतः । सर्वधर्मप्रवेत्ता च गतागतधनैर्युतः ॥ १० ॥
 यौवनान्ते कलत्रेण संयुतोऽभून्महायज्ञाः । पुण्यादिर्दं तथा पापाहोमी पापरतः कचित् ॥ ११ ॥
 मर्मच्छेदनजात्पापात्मायसतां विनतामुत । मर्मच्छेदकृता चैव रोगेण महताऽऽकुलः ॥ १२ ॥
 प्रमेहज्वरकण्ठवादिज्वरघ्नघृतः कचित् । विषमज्वरसंयुक्तो मनोभयसमन्वितः ॥ १३ ॥
 पितृवाताश्रितो नित्यं पुत्रहीनः खगाधिप । लक्षणैरिभिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १४ ॥
 पलमात्रेण कर्तव्या ज्वरमूर्तिर्हिरण्मयी । पौडशैरुपचारैश्च पूजयित्वा विधानतः ॥ १५ ॥
 सा देवा वै विधिज्ञाय पिप्पलस्य प्रदक्षिणाम् । अष्टोत्तरशतावृत्त्या कुर्यात्त्रिशदिनावधि ॥ १६ ॥
 प्राशुकशर्कराकुम्भं दद्याद्विप्राय धीमते । ब्राह्मणान्भोजयेच्छतत्या सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ १७ ॥
 गायत्रीदशसाहस्रं त्र्यम्बकं तु तथा जपेत् । होमयेत्तद्दशांशेन तद्दशांशेन भोजयेत् ॥ १८ ॥
 एवं कृतविधेः सूत पूर्वजन्माधनाशनम् । नाधयो व्याधयस्तस्य न च ज्वरभयं भवेत् ॥ १९ ॥

पुत्रपौत्राभिवृद्ध्या च ह्येधन्ते सम्पदोऽन्वहम् । सप्तपञ्चाशद्वन्द्वे तु रिष्टं नाम्नोति मानवः ॥ २० ॥
 नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् । व्याधिग्रस्तो भवेन्नित्यं सुखं नाम्नोत्यहर्निशम् ॥ २१ ॥
 रिष्टेनैव विनाशः स्यात्सत्यं सत्यं न संशयः । खनागमितवपान्तमायुः स्यात्कृतनिष्कृतेः ॥ २२ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ २३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायस्रग्विंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतम ॥ १९३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । आसीद्विश्यो महाभागो ह्यंघ्रदेशे खगोत्तम ॥ १ ॥
 क्रयविक्रयकर्ता च राजमान्यः प्रतापवान् । धनवाहनमोगाढ्यो यशस्वी सर्वधर्मवित् ॥ २ ॥
 कृतवान्पुण्यतीर्थेषु स्नानं दानं च शक्तितः । अथो भाविबलात्सूत कृतवानुपपातकम् ॥ ३ ॥
 विवाहादिषु यज्ञेषु दानेषु चञ्चलभावतः । विघ्नं तु कृतवान्सूत-घोरं पापमुपाजितम् ॥ ४ ॥
 ततो बहुतिथे काले प्राप्तस्तु यमशासनम् । पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकांस्तथा ॥ ५ ॥
 भुक्त्वा पुण्यावशेषेण स जातो ब्राह्मणोऽधुना । पुण्ये गोदावरीतीरे सर्वदेवनमस्कृते ॥ ६ ॥
 मध्यस्वरूपो मतिमान् कृष्णवर्णः प्रतापवान् । नात्युच्चो न लघुः स्थूलो दक्षः सर्वक्रियासु च ॥ ७ ॥
 जनप्रियो बन्धुमित्रसंयुतोऽतिप्रियंवदः । पुण्यादिदं तथा पापाल्लोभी पापरतः क्वचित् ॥ ८ ॥
 विवाहविघ्नजात्पापात्माक्कृतात्पुत्रवर्जितः । तस्य भार्या सुतन्वङ्गी पतिभक्तिपरायणा ॥ ९ ॥
 तयापि प्राग्भवे सूत कृतं यद्गर्भपातनम् । तस्मात्पापान्महाभाग स्थिरगर्भवशास्त्रिह ॥ १० ॥
 बहुकाले व्यतीते तु न प्रसुतिर्न पातनम् । लग्नात्पञ्चमके शुने क्रूरग्रहविलोकिते ॥ ११ ॥
 स जातो ब्राह्मणः सूत चिन्ताक्लेशसमन्वितः । बाल्ये कौमारके चैव सुखी यूनि खगाधिप ॥ १२ ॥
 क्लेशभाग्प्रातृदुःखेन युक्तोऽप्राप्तमनोरथः । देशेदेशे रटञ्जनुर्न सुखं लभते क्वचित् ॥ १३ ॥
 लक्षणैरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । रुद्रैकादशनीभिश्च रुद्रमेकादशात्मकम् ॥ १४ ॥
 पूजयेच्च महारुद्रं सर्वाङ्कामानिहाप्नुयात् । अथवा शृणुयाद्भक्त्या हरिवंशं विधानतः ॥ १५ ॥
 गायत्रीमष्टसाहस्रं त्र्यम्बकं द्विविधं जपेत् । महिने तु घृतं कुर्यान्मद्भक्तो मत्परायणः ॥ १६ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्सर्वेष्व्यात्मानमीक्षयेत् । एवं कृते महाभाग विधिवत्पापशोधने ॥ १७ ॥
 पुत्रवान् धनवर्धिवै जायतेऽसौ सुनिश्चयात् । पञ्चपष्टिमिते वर्षे रिष्टं नाम्नोति मानवः ॥ १८ ॥
 आयुस्तस्य तु वर्षाणामशक्तिश्चतुरुत्तरम् । नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् ॥ १९ ॥
 अपुत्रः क्लेशभाक् स्यादरिद्रो जन्मजन्मनि ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायस्रग्विंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतम ॥ १९३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्य विचेष्टितम् । वभूव चार्बुदे देशे पादजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 कृपिवाणिज्यकर्ता च किञ्चिद्वित्तसमन्वितः । राजसेवापरो धीरो मन्त्री शूरो महायशः ॥ २ ॥
 सन्धिविग्रहकर्ता च दाता भोक्ता प्रियंवदः । दत्तानि तेन दानानि प्रयागे गरुडाग्रजः ॥ ३ ॥
 गोभृशायसासनान्नाश्वसनाभरणानि च । प्रयागे मृगगे भानी सत्पात्रेषु विधानतः ॥ ४ ॥
 अथो भाविबलात्सूत कृतं यत्कर्म दारुणम् । ब्राह्मणी धर्षिता तेन कामादि कश्यपात्मजः ॥ ५ ॥
 तत्पतिं पातयामास विषदानेन यततः । तद्रव्यं लुण्ठयामास कामलोभेन पाप्मना ॥ ६ ॥

ततो बहुतिथे काले प्राप्तस्तु यममन्दिरम् । भुक्त्वा पुण्यफलं पुण्यात्पापात्पापफलं तथा ॥ ७ ॥
 भुक्त्वा पुण्यावशेषेण स जातोऽत्र दिमालये । कृष्णो गौरो मध्यरूपो वर्णोत्तरकुले नरः ॥ ८ ॥
 जन्मलघात्सुते शुक्रो मित्रस्ये भास्करे तथा । देवाहोस्ततगतः पुत्रे दृष्टग्रहविलोकिते ॥ ९ ॥
 राजसेवापरो मन्त्री शूरो गाम्भीर्यसंयुतः । नात्युच्चो न लघुर्धोरः कृशाङ्गः श्लिग्धलोचनः ॥ १० ॥
 सेनापतिर्धनैर्धान्यैर्भृत्यैश्चापि सुसंयुतः । बहुग्रामाधिपो राजप्रियो वाहनसंयुतः ॥ ११ ॥
 नैकस्त्रीसंयुतः कामी खड्गजीवनत्वरः । पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः कचित् ॥ १२ ॥
 चिन्ताहेतुसमायुक्तस्तथाऽप्याप्तमनोरथः । बाल्ये पित्रोः सुखैर्युक्तः कैशोर्ध्वं तत्सुखोज्झितः ॥ १३ ॥
 गतागतधनैर्युक्तस्तथाऽव्दमितवत्सरात् । सुखदुःखसमाक्रान्तो रिपुभीत्य विशङ्कितः ॥ १४ ॥
 प्राग्भवे ब्राह्मणीसङ्गात्तथा तत्पतिशतनात् । स्ववशच्छेदको नूनं जातपुत्रविनाशकः ॥ १५ ॥
 अहो दैवमहो दैवमिति चिन्तापरोऽनिशम् । लक्षणैरेभिराढयस्य प्रायश्चित्तं शृणु त्वथ ॥ १६ ॥
 पञ्चमात्रेण कर्तव्यो ब्राह्मणस्तु हिरण्यमयः । ब्राह्मणी च तथा सोमस्तथा नारायणस्तथा ॥ १७ ॥
 पौडशैतपचारिस्तु पूजयित्वा विधानतः । ब्राह्मणेभ्यः प्रदेया वै पञ्च गावस्तथा दिशोत् ॥ १८ ॥
 गायत्रीमष्टाहस्यं त्र्यम्बकं च तथा जपेत् । सोममन्त्रं तथा जप्त्वा तदङ्गांशेन होमयेत् ॥ १९ ॥
 पार्ष्णिशानां तथा लक्षं शिवानां पूजनं चरेत् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ २० ॥
 एवं कृतविधेः सृतं पूर्वजन्माघनाशनम् । न पुत्रमरणं तस्य न रोगभयमेव च ॥ २१ ॥
 पुनरप्राप्तिवृद्ध्या च ह्येधन्ते सम्पदोऽस्य तु । सप्तविंशे तथा वर्षे रिष्टं नैव प्रपद्यते ॥ २२ ॥
 आयुस्तस्य त्रिसप्तसप्तं तथा चाकृतनिष्कृतेः । रिष्टेनैव विनाशः स्यात्सत्यं सत्यं न संशयः ॥ २३ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गते सृतं तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ २४ ॥
 ॥ इति श्रीबृहत्सूर्याख्यासभावे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चत्रिंशदुत्तरनवशताधिकतद्वत्तमः ॥ १९९९ ॥

॥ ० ॥ ॥ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सांपात्रिकाणां यो वित्तभागादभ्यधिकं धनम् । पुरा जग्राह दन्तोत्यकीलितोऽद्विजते मुत ॥ १ ॥
 नीतिशालोपनिर्णोतव्यवहारपरिच्युतः । दन्तपुण्याढको नाम स बाधेत सुखामयः ॥ २ ॥
 स गुच्छेदुदयेः कूलं सोमपर्वणि च द्विजः । तत्र स्नात्वा च विधिवत्सन्तर्प्य पितृदेवताः ॥ ३ ॥
 अभ्यर्च्य विधिना विप्रांस्तेभ्यो दद्याद्विधानतः । फलान्पुत्रावचापान्तः स्मरन् विष्णु शिवं च मासु ॥ ४ ॥
 प्रत्येकं शतशो वापि वित्तव्याधिवलेच्छया । क्रमुकाक्षोदखर्जूरनारिकेलीकानि च ॥ ५ ॥
 पलामरिचमुख्यानि लैङ्गधेयानि यानि च । तथाऽन्यद्वनधाम्पादि श्रद्धया परयाऽन्वितः ॥ ६ ॥
 शिवस्यायतने विष्णोर्मम वापि गृहेऽपि वा । कुर्याच्च विधिना सप्तर्षि निजपापापनुत्तये ॥ ७ ॥
 एवं कृतविधिः सृत मुच्यते सुखरोगतः ॥ ८ ॥

॥ इति श्रीबृहत्सूर्याख्यासभावे कर्मविपाके अध्यायः षट्त्रिंशदुत्तरनवशताधिकतद्वत्तमः ॥ १९२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

जिह्वाणामप्रकाश्यानां मर्मणां यः प्रकाशकः । विद्वेषणाञ्च पैशुन्यात्साधूनामकृतागसाम् ॥ १ ॥
 शोषिरस्तं प्रवाधेत वदनव्याधिरुल्लङ्घनः । माधमासे चतुर्दश्यां शुक्लार्थां नियतः शुचिः ॥ २ ॥
 शिवस्यायतने कुर्याज्जपहोमादिसत्किण्ड्याम् । ते गामिति च मन्त्रेण मर्माणीति च मन्त्रतः ॥ ३ ॥
 गज्येन सर्पिषा हुत्वा शतमष्टोत्तरं ततः । निवेद्य देवताभ्यां तां जपहोमादिसत्किण्ड्याम् ॥ ४ ॥
 सुखामयी पुरः स्थित्वा तथा च विहिताञ्जलिः ॥ ५ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया शोपिरो व्याधिः सम्प्राप्तो मुखदूषणः । स मे नश्यतु विश्वेशी युवयोश्च प्रसादतः” ॥ ६ ॥
 एवमुक्त्वा तयोरग्रे दण्डवत्प्रणममेदमुवि । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्सर्विष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तत्रिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पैरैरकृतदोषाणां महतां यः प्रकाशकः । दन्तरक्तं स्रवेत्तस्य मुखदौर्गन्ध्यकारकम् ॥ १ ॥
 कुर्पात्प्रतिकृतिं सम्पगादिष्टां देववेदिना । भोजयेच्च शतं विप्रान्सर्वोपस्करकेण च ॥ २ ॥
 अभ्यर्च्य विधिवत्तस्तु पुरः स्थित्वेति कीर्तयेत् ॥ ३ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया मूढभावेन दौरात्स्यादसतां स्तुतेः । सतां गुणवतां दोषाः संसत्स्वपि पुरस्कृताः ॥ ४ ॥
 मया प्राप्तो महारोगो मुखदन्तक्षताभिधः । सम्पणश्यतु युष्मार्कं प्रसादाद्दो नमाम्यहम् ” ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टात्रिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भेजस्यापहर्ता यः शिरोरोगी भवेत्तु सः । पलमात्रेण कर्तव्यं सूर्यचिम्बं हिरण्मयम् ॥ १ ॥
 सम्पूज्य विधिवद्भक्त्या देवज्ञाय निवेदयेत् ॥ २ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया भेजं ब्रह्मन् हरता पूर्वजन्मनि । सूर्यापराधजं पापं सूर्यावर्तगदाह्वयम् ॥ ३ ॥
 तद्विनाशाय तदिम्बं सौवर्णं प्रददेऽत्र ते । सूर्यापराधतो व्याधिर्दानेनानेन नश्यतु ” ॥ ४ ॥
 एवमुक्त्वा ततो दद्याद्ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः । सर्पिष्यात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टवन्धुभिः ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकोनचत्वारिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अनिच्छया प्रमादेन प्राणिनेत्रोपघातजः । गम्भीरो जायते व्याधिरव्यथो नेत्रनाशकः ॥ १ ॥
 सुवर्णद्वयमात्रेण विष्णुमूर्तिं च निर्मिताम् । दद्याद्देवविधिज्ञाय नेत्ररोगप्रशान्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चत्वारिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

हंसहन्तुश्च पक्षीन्द्र श्वेतकुष्ठं प्रसर्पति । तेन यत्नेन कर्तव्यो राजतो हंस उत्तमः ॥ १ ॥
 त्रिंशत्पलमितः राम्यकपूजितो ब्रह्मदेवतः । दद्यात्तं च विधिज्ञाय श्वेतकुष्ठस्य शान्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकचत्वारिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

श्वेतवस्त्रापहर्ता च श्वेतमण्डलवान् भवेत् । राजतं च रथं दद्यात्पलपोडशसम्मितम् ॥ १ ॥
 श्वेतमण्डलनाशाय देवज्ञाय कुटुम्बिने ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विचत्वारिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे कांश्यहारी यः पुरुषोऽप्यत्र जन्मनि । पुण्डरीकारूपकुप्रेन पीडयते बहुपीडया ॥ १॥
 त हि दद्याद्विधानेन स्थूलं वै कांश्यभाजनम् । द्विषश्चास्तपलमितं पुण्डरीकरूप शान्तये ॥ २॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिंशत्वारिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साम्बूलानि बहून्येव वैष्णवेभ्यः प्रदापयेत् । विष्णुप्रीत्यै खगश्रेष्ठ श्वेतकुप्यस्य शान्तये ॥ १॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिंशत्वारिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४४ ॥

अरुण उवाच ।

आधिष्ठाधिर्महादुःखं येन येन च कर्मणा । तत्सर्वं विस्तराद् ब्रूहि देवानामग्रणीर्मम ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साधुसङ्गसमायुक्तो देवब्राह्मणपूजकः । मन्यते सर्वदा सम्पद्यैः कैरादेशकारिभिः ॥ २ ॥
 तदाऽन्यो गीतकीर्तिश्च सततं राजपूजितः । यत्किञ्चिद् दृश्यते बह्विर्दशप्रोक्तमिव जायते ॥ ३ ॥
 नानादुःखसमायुक्ता दृश्यन्ते विविधा रुजः । क्षात्रवर्गसमुद्भूतः स्वप्राप्तायधिपो भवेत् ॥ ४ ॥
 न लभ्यते कचिद्भासं क्षत्रियो धर्मसाधनैः । ग्रामः प्रज्वलितस्तस्य ज्वलिता बालगोमुताः ॥ ५ ॥
 तस्यापि ज्वलनाद्गोरान्नरकं प्राप्य दारुणम् । किञ्चित्कालक्रमेणैव भुवि स प्राप्त्यपि कमात् ॥ ६ ॥
 सुक्तशेषावसाने तु भुवि जातो विहङ्गमः । त्रिषु जन्मस्वपुत्रः स कुष्ठभाग्नगवान्तदा ॥ ७ ॥
 चतुर्थे काकबन्धयाया मृतापत्यं भविष्यति । पञ्चमे जनुषि प्राप्ते जायते विकृतिः प्रजा ॥ ८ ॥
 ज्वलिताग्नेरिदं चिह्नं मन्दाग्निस्तस्य जायते । शोथमन्दाग्निश्चूलादि कुप्यं गोवधतो भवेत् ॥ ९ ॥
 बातोऽग्निना च जायेत नानाबाधुविधायकः । शिशूनां तस्य जायन्ते ह्यतीसारादिकां गदाः ॥ १० ॥
 जायते घोषेन पुत्रः परं पुत्रो न दृश्यते । मातुलान्याः स्वगोत्राणां पतिताचारवर्तनम् ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

एवं च कर्मणां तेषां निष्कृतिं चाज्जसा प्रभो । समस्तपापशान्त्यर्थं ब्रूहि विस्तरतो मम ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साधु पृष्टं महाबाहो प्रश्नो लोके हि दुर्लभः । तेन तेन त्वयं कार्या निष्कृतियाऽधुनोच्यते ॥ १३ ॥
 हिरण्यां प्रददेद्रेतुं बत्सं तं च तुरीयकम् । श्रवणं हरिवंशस्य पुस्तकं वा द्विजमने ॥ १४ ॥
 पूर्वकर्मविनाशाय पूजयेच्च यथाविधि । भोजयेच्च शतं विप्रान्नानाभरतपायतैः ॥ १५ ॥
 एवं यः कुरुते वत्स धर्म्यं कर्म स सिद्ध्यति । न करोति यदा मोहाच्च सिद्ध्यन्ति तदाशयाः ॥ १६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्याय. पञ्चत्वारिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । देशे प्रयागसंज्ञे तु ब्राह्मणो धर्मवित्तमः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि गोभूम्यन्वासनानि च । प्रयागे मृगगे भानी ब्राह्मणेभ्यः स्वशक्तितः ॥ २ ॥
 अयो भाविचलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् । अर्थलुब्धेन मनसा मारितः स्वसहोदरः ॥ ३ ॥
 ततो बहुविधे काले स गत्वा यमशासनम् । पुण्यपापफलं धुक्त्वा पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ ४ ॥
 काश्यां जातो द्विजश्रेष्ठो मेघे लगे खगाधिप । लग्नात्पञ्चमभावस्ये दुष्टवेदैर्बलोकिते ॥ ५ ॥

‘क्षेमलोऽप्यनिलव्याधिसंयुतो बुद्धिमान् खग । जातोऽत्र मिथुने लग्ने लग्नीत्यश्वमसमे ॥ ७ ॥
 कर्मस्याने मूरखेर्दृष्टे वायु सुसंयुते । पितृमातृसुखैर्युक्तो आतृबन्धुसुहृद्युतः ॥ ८ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः कश्चित् । विश्वपुत्रवधात्पापात्प्राग्भवे कश्यपात्मज ॥ ९ ॥
 ‘तद्रूपहरणात्सुत मृतवत्तोऽत्र जन्मनि । चिन्ताह्वेशसमायुक्तस्तथाऽप्राप्तमनोरयः ॥ १० ॥
 ‘लक्षणेरेभिरादृचस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । महारुद्रजपं कुर्यादायुर्वी त्र्यम्बकं तथा ॥ ११ ॥
 ‘श्रवणं’ हरिवंशस्य कुर्यात्पुष्करिणीं ततः । प्रतिष्ठाप्य विधानेन होमयेत्तद्गंगांशतः ॥ १२ ॥
 ‘होमनिष्कचतुष्कं तु दद्याद्देवदेवि खग । शतं च भोजयेद्दिप्रान् गां दद्यात्स पयस्विनीम् ॥ १३ ॥
 एवं कृत्वा खगाधीश स्वस्य पापं व्यपोहति । लग्ने च मुतास्तादृश्यं मुखं प्राप्नोति वाञ्छितम् ॥ १४ ॥
 ‘खनागमितवर्षान्तिमायुस्तस्य प्रकीर्तितम् । नैवं करोति यो मोहलोभाद्वा पापशोधनम् ॥ १५ ॥
 खभूतमितवर्षं तु रिष्टेनैव विनश्यति ॥ १६ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरूपसंवादे कर्मविपाके अन्त्यापऽष्टचत्वारिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतम ॥ १९४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । धमूत पादजः सूत प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धर्मकर्मसमायुक्तो गवां पालनतत्परः । कृषिवाणिज्यकर्ता च किञ्चिद्विजसमन्वितः ॥ २ ॥
 प्रयागे मृगगे भानी स्नानं दानं च शक्तितः । कृतवान् भाविनोऽर्थस्य वैभवात्कर्म दारुणम् ॥ ३ ॥
 कृतवान् पक्षिराजेन्द्र गवा घातकरो भवेत् । सन्ध्याकाले तु सम्प्राप्ते स्वागतं गोघनं गृहे ॥ ४ ॥
 गावस्ता आश्रमं प्राप्ता एका कण्ठे ध्वग्वह । खुराग्रैश्चूर्णिते पादे स्वपादेनाहनत्तदा ॥ ५ ॥
 रोपयुक्तेन मनसा भृशमापीडिता खग । मुमलेन तु पक्षीन्द्र पुनरेवापि सा हता ॥ ६ ॥
 तत्काले सा मृता गीश्च पापमुग्रमुपाश्रितम् । ततो बहुतिथे काले प्राप्य धर्मपुरं नरः ॥ ७ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं मुक्त्वा पापात्पापफलं तथा । भुक्त्वा पुण्यावशेषेण स जातोऽत्रापि पावर्जः ॥ ८ ॥
 वाराणस्यां महाक्षेत्रे पुण्ये शम्भुसमाश्रिते । कर्कलक्षेत्रे मुतस्थाने बुष्टवेदाबलौकिते ॥ ९ ॥
 स मध्यरूपो मतिमान्पितृमातृसुखान्वितः । गौरो घनसमायुक्तो भूत्यवाहनसंयुतः ॥ १० ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः कश्चित् । पूर्वं गोघातजात्पापान्मुतापत्योऽत्र जन्मनि ॥ ११ ॥
 चिन्ताह्वेशसमायुक्तस्तथाऽप्राप्तमनोरयः । लक्षणेरेभिरादृचस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥
 ‘चतुर्निष्कसुवर्णेन’ धेनुं वै कारयेद्दृढदाम् । तुर्याश्वस्तसंयुक्ता बलालंकारभूषिताम् ॥ १३ ॥
 ‘दद्याद्देवदेविज्ञाप दरिद्राय कुटुम्बिने । वल्लैकविधिना स्नायाद्देवोक्तविधिकाम्पया ॥ १४ ॥
 शतं च भोजयेद्दिप्रान् गा दद्यात्स पयस्विनीम् । य एवं कुरुते वत्स तस्य पापं व्यपोहति ॥ १५ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरूपसंवादे कर्मविपाके अन्त्याप एकोनपञ्चाशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतम ॥ १९४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । ब्राह्मणोऽभूत्तमग्रेष्ठ प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धर्मकर्मसमायुक्तो देवद्विजपरायणः । प्रयागे मृगगे भानी स्नानं दानं च शक्तितः ॥ २ ॥
 कृतवान् भाविनोऽर्थस्य वै बलात्कर्म दारुणम् । कृतवान्पक्षिशार्दूल तापसो गृहमागतः ॥ ३ ॥
 जितेन्द्रियोऽपि सधनो धनं तस्मै समर्पितम् । तीर्थावगाहनान्ते च स्नानतः पुनराश्रमम् ॥ ४ ॥
 धनं च प्रार्थितं तेन न च तत्संप्रदापितम् । चौर्येण तद्भूतं सर्वं तस्याग्रे भाषितं तदा ॥ ५ ॥

विश्वासतो गतो योगी शापं दत्त्वा सुदुःसहम् । वंशच्छेदो भवेच्छीघ्रं न पुनर्जीवते शिशुः ॥ ६ ॥
 दिनान्तरे च संप्राप्तो मम पुत्रपृष्टं प्रति । पुष्पपापफलं भुक्त्वा पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ ७ ॥
 काश्यां जातो महाभागो ब्राह्मणो धर्मकर्मवित् । सिंहलग्ने सुतस्थाने दुष्टखेटे समन्विते ॥ ८ ॥
 स तु मध्यमरूपाढ्यो गौरवर्णः प्रतापवान् । धनवाहनभोगाढ्यो दासीदासजनान्वितः ॥ ९ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् । आग्भवे तापसधनहरणोद्भवपापतः ॥ १० ॥
 तच्छपापतपगश्रेष्ठ मृतपुत्रोऽत्र जन्मनि । लक्षणेरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ११ ॥
 निष्कद्रपं सुवर्णं च दत्त्वा वेदांगपारगे । ताम्रं शतपलं दद्यात्कमण्डलुनिमित्तकम् ॥ १२ ॥
 मल्लैकविधिना स्नायाद्दुद्वैकादशकं जपेत् । धेनुं दद्याद्विधिशायं सवत्सां च पयस्विनीम् ॥ १३ ॥
 शतं च भोजयेद्विप्राञ्छत्तया पञ्चाशदेव वा । एवं कृत्वा खगश्रेष्ठ सन्तानं लभते ध्रुवम् ॥ १४ ॥
 जीवत्पुत्रः सुदीर्घायुः पितृभक्तं गुणान्वितम् । त्रिसप्ततिमितान्दायुः स्यादेव विनतात्मज ॥ १५ ॥
 रिष्टेन पष्टिवर्षं तु नश्यत्यकृतनिष्कृतिः ॥ १६ ॥

इति श्रीमृद्वसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । आसीद्ग्राहुजवंशीयः प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धर्मकर्मसमायुक्तः कृपिवाणिज्यतत्परः । दत्तानि तेन दानानि प्रयागे मृगगे रवी ॥ २ ॥
 गोमृशय्यासनाद्यन्नवसनाभरणानि च । अथो भाविबलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 भगिनीपतिघाताख्यं चकारासी सुदुष्करम् । दन्तोच्छिष्टेन दोषेण पापाणेनाहनत्पुरा ॥ ४ ॥
 ज्ञात्वा मृत्युवशं प्राप्तमात्मघातं चकार ह । स गत्वा धर्मसदनं भुक्त्वा पुण्यफलं तदा ॥ ५ ॥
 पापापपापफलं भुक्त्वा पूर्वपुण्यावशेषतः । काश्यां जातो महाभागो बाहुजोऽतिप्रतापवान् ॥ ६ ॥
 कन्यालग्ने सुतस्थाने दुष्टखेटसमन्विते । स तु मध्यमरूपाढ्यो धनवाहनभोगयुक् ॥ ७ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् । मनोबुद्धिः समायुक्तस्तथाऽप्राप्तमनोरथः ॥ ८ ॥
 आग्भवे चात्मघाताच्च भगिनीपतिघातजात् । पापादत्र खगश्रेष्ठ मृतवत्सोऽपि दुर्मनाः ॥ ९ ॥
 लक्षणेरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । गर्भो न वर्धते तस्य जीवन्वा म्रियते पुनः ॥ १० ॥
 तस्य कर्मविशुद्धयर्थं प्राजापत्यानि वै दश । श्रवणं हरिवंशस्य महारुद्रजपादिकम् ॥ ११ ॥
 ब्राह्मणोद्वाहनं कुर्यात्कन्यादानेन शुद्ध्यति । शतं च भोजयेद्विप्रां दद्याद्वा सुपयस्विनीम् ॥ १२ ॥
 एवं कृत्वा खगाधीश पुत्रं प्राप्नोति वाञ्छितम् । पितृभक्तं गुणाढ्यञ्च जीवंतं शतवत्सरात् ॥ १३ ॥
 अकृत्वा तु खगश्रेष्ठ विधिना पापशोधनम् । रिष्टेनैव विनाशः स्यात्पञ्चाशन्मितवत्सरे ॥ १४ ॥
 इति श्रीमृद्वसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः एकपञ्चाशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्य विचेष्टितम् ।
 चमूव पतगश्रेष्ठ प्रयागे शुभदेशके । वैश्यो धनसमृद्धस्तु भृत्यवाहनसंयुतः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः । प्रयागे मृगगे भानौ गोमृशय्यासनानि च ॥ २ ॥
 अथो भाविबलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् । चौरैः सह मिलित्वा तु द्विजगोहरणं कृतम् ॥ ३ ॥
 नवमस्तिकाळाच्च वासरे, चोगविशके । वनमध्यगता गाव आहारार्थं च काश्यपे ॥ ४ ॥

निर्गतो वनमध्ये च स च गोहरणं चरेत् । स्तनपानवियोगेन तस्यां वत्सो मृतस्तदा ॥ ९ ॥
 गवां वत्सवियोगेन महत्पापमुपाजितम् । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ १० ॥
 पुण्यपापफलं भुक्त्वा पूर्वपुण्यावशेषतः । काश्यां जातो बणिकश्रेष्ठस्तुलालम्ने सुते त्वगौ ॥ ११ ॥
 स तु मध्यमरूपादयो गौरवर्णः प्रतापवान् । पितृमातृसुतैर्युक्तो आतृवन्पुंसमवितः ॥ १२ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभयुक्तोऽल्पधर्मकृत् । गवां वत्सवियोगाख्यपापात्प्राग्भवजातसुत ॥ १३ ॥
 मृतवत्सो रोगयुक्तः क्लेशभागधनवानपि । लक्षणैरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १४ ॥
 पलेन तु सुवर्णेन धेनुं कुर्याद्विरण्मयीम् । चतुर्याशेन वत्सं वै कृत्वाऽलङ्कारभूषणैः ॥ १५ ॥
 ब्राह्मणोद्गाहनं कुर्याद्विद्वैकादशकं जपेत् । पयस्विनीं च गां दद्यात्पश्चाद्विजनीजनम् ॥ १६ ॥
 बलैकविधिना स्नानं यथोक्तविधिना चरेत् । एवं कृत्वा खगश्रेष्ठ सन्तानं लभते ध्रुवम् ॥ १७ ॥
 जीवत्पुत्रः स दीर्घायुः सुखसन्तानवान् भवेत् । खवेदमितके वर्षे रिष्टं नामोति तस्य तु ॥ १८ ॥
 त्रिसप्ततिमितायुः स्यात् कृते पापविशोधने । रिष्टेनैव विनाशः स्यादकृते पापशोधने ॥ १९ ॥
 रिष्टेनैव विनाशः स्याद् दुःखी स्याज्जन्मजन्मनि ॥ २० ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विपञ्चाशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्य विचेष्टितम् । आसीत्प्रयागदेशे तु पादजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि प्रयागे मृगगे रवी । बलभूषणशर्यान्नुसुवर्णाभरणानि च ॥ २ ॥
 अयो भाविवलात्सुत पत्नीं हत्वा स गर्भिणीम् । स्त्रीहत्या महापापं घोरमाप विमूढधीः ॥ ३ ॥
 भूणहत्याभिधं पापं कृतं कर्मातिदारुणम् । भार्याद्वयं पूर्वभवे ह्यभवत्ताम्यवर्जितम् ॥ ४ ॥
 तयोर्विरोधादेकां तु तोऽवधीद्वि सुगर्भिणीम् । अकृपां च कनिष्ठायां ज्येष्ठां च कृपयाऽन्विता ॥ ५ ॥
 कृपावत्या कृतं कूटं कनिष्ठां चैव घातिता । गर्भयुक्तां च सां नारी सहसा मरणं गता ॥ ६ ॥
 ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् । पुण्यपापफलं भुक्त्वा पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ ७ ॥
 काश्यां जातो महाभाग पादजो धर्मकर्मवित् । लम्ने वृश्चिकसंज्ञे तु सुतभावे त्वगौ विधौ ॥ ८ ॥
 स तु मध्यमरूपादयोः पितृमातृसुखोज्जितः । पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः कवित् ॥ ९ ॥
 चित्ताह्लासतामयुक्तो बाल्ये पित्रोः सुखोज्जितः । प्राग्भवे गर्भिणीघातपातकात्रास्ति तत्सुतः ॥ १० ॥
 मृतवत्सोऽयं जनुपि दुःखभागधनवानपि । लक्षणैरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ११ ॥
 बलैकविधिना स्नानं महाद्रुजपादिकम् । श्रवणं हविशस्य कुर्याद्धेनुं हिरण्मयीम् ॥ १२ ॥
 पलमात्रं प्रदद्याच्च विधिज्ञाय खगाविष । शतं च भोजयेद्द्विपान् गां दद्याच्च पयस्विनीम् ॥ १३ ॥
 एवं कृत्वा पक्षिराज पुत्रं च लभते ध्रुवम् । जीवत्पुत्रः स दीर्घायुः पितृभक्तो गुणान्वितः ॥ १४ ॥
 कुत्तसप्ततिमितायुः स्यात्सुखी भवति मानवः । नैवं करोति यो मोहाहोभादा पापशोधनम् ॥ १५ ॥
 खमृतमितवर्षं तु रिष्टेनैव विनश्यति । प्रायश्चित्ते कृते सुत रिष्टं नामोति निश्चितम् ॥ १६ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्त्रिपञ्चाशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । वभूव ब्राह्मणो विद्वान् प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धनधान्यसमायुक्तो ज्ञानवान् धर्मकर्मवित् । दत्तानि तेन दानानि प्रयागे मृगगे रवी ॥ २ ॥

पर्वस्वापि च विप्रेभ्यः स्वर्णाजिवसनानि च । अथो भाविबलत्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ १ ॥
 ब्राह्मणी विधवाप्येका वसन्ती प्रतिवेशके । वृद्धा तस्यास्तु गौरिका हता तेन तु मानद ॥ ४ ॥
 अप्रसूता च पुष्टाङ्गी एकाऽन्या नैव विद्यते । तस्या धेनोर्वियोगेन मृता शोकप्रपीडिता ॥ ५ ॥
 ततो बहुतिथे काले प्राप्तस्तु यमशासनम् । पुण्यपापफलं मुक्त्वा पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ ६ ॥
 वाराणसीमहाक्षेत्रे धनुर्लंघे सुते स्वगौ । ब्राह्मणो मध्यरूपाढ्यो नात्युच्चो न लघुर्गुणी ॥ ७ ॥
 धनवाहनभोगाढ्यो गौरवर्णः प्रतापवान् । पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् ॥ ८ ॥
 चिन्ताह्वेशसमायुक्तो हरणात्तत्र गोरिह । मृतवत्सोऽग्निमान्धारुणयुक्तोऽमृतत्वगेश्वर ॥ ९ ॥
 जातमात्रास्तु नश्यन्ति द्वित्रिमासगतास्तथा ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

वृथा गृहं धनं धान्यं पुत्रजन्म विनाऽखिलम् । प्रायश्चित्तं कथं देव येन पुत्रः प्रजायते ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तस्य कर्मविशुद्धयर्थं प्राजापत्यानि वै दश । वस्त्रैकविधिना स्नायाद्द्वैकादशकं जपेत् ॥ १२ ॥
 सङ्गृह्णां चैव गां दद्यात् पञ्चाशद्विजभोजनम् । एवं कृते तु पक्षीन्द्र पुत्रवान् धनवान् भवेत् ॥ १३ ॥
 जीवत्पुत्रः सुदीर्घायुरशीतिमितवत्सरम् । अकृते तु यथाशक्ति प्रायश्चित्ते यथोदिते ॥ १४ ॥
 रिष्टेन निधनं याति पञ्चाशन्मितवत्सरे ॥ १५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायः पञ्चाशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्य विचेष्टितम् । आसीत्सत्री महाबाहो प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धर्मकर्मसमायुक्तः कृपिवाणिज्यतत्परः । प्रयागे मृगणे भानी गोशय्यावसनानि च ॥ २ ॥
 दत्तवान् ब्राह्मणेभ्यश्च ह्यन्नदानं स्वशक्तितः । ततो भाविबलत्सूत मृगीं हत्वा तु गर्भिणीम् ॥ ३ ॥
 कान्तया प्रेरितस्तेन ह्यामिषार्थं च काश्यपे । स्त्रिया च प्रेयमाणेन ह्यामिषार्थं धृता सती ॥ ४ ॥
 सगर्भा च सुपुष्टाङ्गी द्वौ गर्भावुदरे स्थितौ । शरं मुमोच रोपेण बाणो लग्नश्च तत्क्षणात् ॥ ५ ॥
 शरीरे भिद्यमाने च सहसा मरणं गता । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ६ ॥
 पुण्यपापफलं मुक्त्वा पूर्वपुण्यावशेषतः । काश्या जातो महाक्षेत्रे मृगलये च बाहुजः ॥ ७ ॥
 लग्नात्पञ्चमभावे च सप्तमे क्रूरखेटकैः । विलोकिते गौरकृष्णो मध्यरूपः प्रतापवान् ॥ ८ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् । प्राग्भवे गर्भिणीघातात्तस्या मांसस्य भक्षणात् ॥ ९ ॥
 तद्वत्समक्षणात्पापात्म जातो गर्भनाशयुक् । तस्य भार्यायाश्च बहु गर्भनाशस्ततोऽण्डज ॥ १० ॥
 तस्य कर्मविशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं च कारयेत् । निष्कत्रयसुवर्णेन वायुं कृत्वा तु दापयेत् ॥ ११ ॥
 विधित्वाप्य सुवर्णेन पलमात्रेण काश्यपे । मृगीं कृत्वा शिशुयुतां दद्याद्देदाङ्गप्रारगे ॥ १२ ॥
 वस्त्रैकविधिना स्नायाद्द्वैकादशकं जपेत् । श्रवणं हरिवंशस्य विप्रोद्बाहं च कारयेत् ॥ १३ ॥
 शतं च भोजयोद्विमान् प्राग्गां दद्यात्पयस्विनीम् । य एवं कुरुते कर्म तस्य पापं व्यपोहति ॥ १४ ॥
 लभते स मुतांस्तार्क्ष्य निरामयसूरुणिणः । त्रिसप्ततिमितान्दायुः प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १५ ॥
 मुनिवेदमितान्दे तु रिष्टेन निधनं व्रजेत् ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायः पञ्चपञ्चाशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । प्रयागे देशके पुण्ये वैश्यो धनसमन्वितः ॥ १ ॥
 वभूव कृषिवाणिज्यवहुगोपालने रतः । दत्तवान् मृगगे मानौ प्रयागे गरुडाग्रज ॥ २ ॥
 अन्नदानं हि विप्रेभ्यो गोक्षय्यावसनानि च । अयो भाविवलात्सूत कृतं कर्मातिदुष्करम् ॥ ३ ॥
 रोषयुक्तेन मनसा वृषभस्तेन मारितः । गावश्चापि सगर्भोश्च पालितो वृषभस्तदा ॥ ४ ॥
 पापाणेन हतस्तत्र वृषभो निधनं गतः । स तेन कर्मणा युक्तः प्राप्नो धर्मपुरं प्रति ॥ ५ ॥
 पुण्यपापफलं मुक्त्वा पूर्वपुण्यावशेषतः । काश्चां जातो वणिक्पुत्रः कुम्भलग्ने सुते ग्रहेः ॥ ६ ॥
 दृष्टैर्विलोकिते भृत्यधनवाहनसंयुतः । पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् ॥ ७ ॥
 ग्रामभवे वृषदाशश्च सन्तानं नैव पश्यति । तस्य कर्मविशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं च कारयेत् ॥ ८ ॥
 वापीकूपतडागादि कुर्यात्पुष्करिणीं तथा । निष्कत्रयं सुवर्णस्य दत्त्वा वेदाङ्गपारगे ॥ ९ ॥
 वस्त्रैकविधिनो स्नायाद्द्वैकादशकं जपेत् । वृषभं दापयेत्तत्र सर्वोपस्कारसंयुतम् ॥ १० ॥
 शतं च भोजयेद्दिपान् गां दद्यात्स पयस्विनीम् । य एवं कुरुते सूत सन्तानं लभते ध्रुवम् ॥ ११ ॥
 जीवत्पुत्रः स दीर्घायुः सुखसौभाग्यवान् भवेत् । अशीत्यब्दायुरुगराच्चौराश्च मृत्तिरन्वया ॥ १२ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूर्यस्मृत्यनुवाक्ये कर्मविपाके अध्यायः षट्पञ्चाशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९५६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । वभूव क्षत्रियो धीरः प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धनवाहनभोगाढ्यो राजमान्यः प्रतापवान् । दत्तानि तेन दानानि प्रयागे मृगगे रवी ॥ २ ॥
 गोभूक्षय्यासनाश्चाश्वसनाभरणानि च । अयो भाविवलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 तद्दण्डस्य समीपे तु ब्राह्मणी विषयाऽवसत् । स च कामवशात्तस्यामकरोद्द्वयभिवारकम् ॥ ४ ॥
 पञ्चदिववशात्तस्या गर्भो जातः खगाधिप । पञ्चमासात्मको गर्भो लोके प्राकट्यमाय वै ॥ ५ ॥
 औषधस्य प्रपञ्चेन गर्भपातं चकार ह । स्वभार्यायाः प्रपञ्चेन तेन गर्भस्तु पातितः ॥ ६ ॥
 स तेन कर्मणा युक्तः प्राप्तस्तु यमशासनम् । पुण्यपापफलं मुक्त्वा पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ ७ ॥
 काश्चां जातो सुखोद्भूतो मीनलग्ने खगाधिप । लग्नात्पञ्चमगे हूने सप्तमे क्रूरभावतः ॥ ८ ॥
 स तु मध्यमरूपाद्यो विद्वान् सर्वमियंवदः । धनी मानी महाप्राज्ञो गौरवर्णः प्रतापवान् ॥ ९ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् । ग्रामभवे विषवायो तु व्यभिचारात्तु मानद् ॥ १० ॥
 तर्जमपातजात्पापात्स गर्भं नैव पश्यति । त्रियन्ते बालकाः सर्वे वेशच्छेदः प्रजापते ॥ ११ ॥
 तस्य पापविशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं च कारयेत् । अर्वा हरिवंशस्य महारुद्रजपादिकम् ॥ १२ ॥
 आसणोद्गाहनं चैव कुर्यात्पुष्करिणीं तथा । पलेन तु सुवर्णेन पेदुं कुर्यात्स्वत्सकाम् ॥ १३ ॥
 दद्याद्देवविधिनाय दरिद्राय कुटुम्बिने । शतं च भोजयेद्दिपान् गां दद्यात्स पयस्विनीम् ॥ १४ ॥
 य एवं कुरुते तार्क्ष्य जीवत्पुत्रः प्रजापते । लभते स सुतान् सर्वान् सुखसौभाग्यदायकान् ॥ १५ ॥
 दयशीतिमितवर्षाणि चायुस्तस्य प्रकीर्तितम् । खमूते वत्सरे रिष्टैर्मृत्तिश्चाकृतानिभूतेः ॥ १६ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूर्यस्मृत्यनुवाक्ये कर्मविपाके अध्यायः सप्तपञ्चाशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९५७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । देशे सिंहलसंज्ञे तु वैश्यो वाणिज्यतत्परः ॥ १ ॥

धनवान् राजमान्यश्च मतिमान्कृषितत्परः । कृतानि तेन दानानि सर्वाण्यपि च भक्षितः ॥ २ ॥
सुवर्णगोमहीवस्त्रशय्यान्नवसनानि च । अथो भाविबलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
ब्राह्मणो वेदपाठज्ञः सुशीलः पापवर्जितः । तस्य वृत्तिहरश्चैव द्वेषभावेन निर्दयः ॥ ४ ॥
उयापारी च मदान्धश्च पत्नीवचनसाधकः । स्त्रिया वाक्येन तस्यापि वृत्तिलोपं चकार ह ॥ ५ ॥
स्त्रीणाञ्चैव पितुः स्थाने द्वेषितो द्विज उत्तमः । ततो विप्रेण तस्यापि लोपितं वचनं तदा ॥ ६ ॥
तेन । द्वेषेण नारीणां भर्ता न प्रेषितस्तदा । रोपद्भुटेन मनसा ब्राह्मणश्चापमानितः ॥ ७ ॥
ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् । पुण्यपापफलं भुक्त्वा स जातोऽत्र हिमालये ॥ ८ ॥
खशप्तान्ते महाभाग गौरकृष्णः प्रतापवान् । लभ्रे सप्तमके भूतः खेटैर्दुष्टैर्विलोकितः ॥ ९ ॥
स तु मध्यमरूपादयो नात्युच्चो न लघुर्धृणी । भ्रातृपुत्रकलत्रार्थैर्युक्तः पिप्पानिली कश्चित् ॥ १० ॥
धनैर्धनैश्च सुखैर्युक्तो देवद्विजपरायणः । पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः कश्चित् ॥ ११ ॥
रोगयुक्तो भ्रान्तमतिर्गतागतधनैर्युतः । स्ववंशवणिजां मध्ये श्रेष्ठोऽपि कलहाकुलः ॥ १२ ॥
खभूतमितवर्षान्तरमपस्त्रीसुखभोगभाक् । लग्नात्सप्तमके खेटैर्दुष्टैश्चापि विलोकितः ॥ १३ ॥
द्विधाविलोकिते चापि द्विधा स्त्रीपुत्रनाशनम् । त्रिभिर्विलोकिते चापि त्रिधा स्त्रीपुत्रनाशनम् ॥ १४ ॥
स्वरूपसन्तानसुखभावस्वरूपस्त्रीसुखभागपि । विपद्यन्ते स्त्रिया पुत्रास्तस्य सूत मुहुर्मुहुः ॥ १५ ॥
भार्या तस्य शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा । रोगयुक्ता सदा तेन दुःखभागधनवानपि ॥ १६ ॥
व्यापारस्तस्य फलति कदाचिन्न फलस्यपि । शत्रुतो भयमाप्नोति तद्भयेनापि शङ्कितः ॥ १७ ॥
लक्षणैरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वेदाभ्यहम् । निष्कमेकं सुवर्णस्य चतुर्निष्कं तु राजसम् ॥ १८ ॥
उमामहेश्वरं कृत्वा विधिज्ञाय प्रदापयेत् । दम्पती पूजयित्वा तु वस्त्रैश्च परिधापयेत् ॥ १९ ॥
वस्त्रैकविधिना स्नायात्पञ्चाशद्विजभोजनम् । पयस्विनीं च गां दद्याद् ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ २० ॥
एवं कृत्वा खगश्रेष्ठ जीवत्पुत्रकलत्रभाक् । शत्रुभीतिं न चाप्नोति पुत्रशोकं कदापि न ॥ २१ ॥
व्यापारे फलमाप्नोति द्विशुणं त्रिशुणं सदा । त्रिसप्तत्यन्दमायुः स्यादाधिष्याधिविर्जितम् ॥ २२ ॥
न करोति यदा मोहालोभात्पापविशोधनम् । कलत्रपुत्रशोकं तु प्राप्नुयाजन्मजन्मनि ॥ २३ ॥
त्रिपञ्चाशन्मिताब्दे तु रिष्टेनैव विनश्यति ॥ २४ ॥

सन्धिविग्रहकर्ता च बहुमित्रममाकुलः । पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् ॥ १० ॥
जन्मलप्राप्तुते द्यूने क्रूरखेटसमन्वितः । कौमार्ये जननीसौख्ययुग्मयुनि तत्सुखोज्झितः ॥ ११ ॥
प्राग्भवे ब्राह्मणद्वयहरणाद्वातजात्सुत । पापादिह महाभाग सन्तानसुखवर्जितः ॥ १२ ॥
शत्रुभीतिद्युतः सर्वलोकेषु श्रियवागपि । श्लेष्मलो वातहृद्युक्तः कदाचित्पित्तकोपनः ॥ १३ ॥
लक्षणेरेभिगदयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलमात्रेण कर्तव्यो ब्राह्मणस्तु हिरण्यमयः ॥ १४ ॥
गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य विधिज्ञाय प्रदापयेत् । पलैः शतमितैः शुल्बवटं धृतसुपूरितम् ॥ १५ ॥
सुवर्णपलसंयुक्तं दद्यादेदविदे सुत । सोमस्य प्रतिमा कार्या सुवर्णद्वयसम्मिता ॥ १६ ॥
यया रविश्च कर्तव्यो ब्राह्मणेभ्यो निवेदयेत् । गायत्रीमष्टसाहस्रं ज्यम्बकं तु तथा जपेत् ॥ १७ ॥
आप्यायस्वेति मन्त्रं च सूर्यमन्त्रं तथैव च । होमयेत्तद्दशांगेन शतथा विमांश्च भोजयेत् ॥ १८ ॥
द्विजोदाहं ततः कुर्यात्सर्वोपस्करसंयुतम् । श्रवणं हरिवंशस्य कुर्यादे विनतात्मज ॥ १९ ॥
एवं निष्कृतिमापन्नः पुत्रपौत्रसुखं लभेत् । नाथयो व्यापयस्तस्य न च शत्रुमयं लभेत् ॥ २० ॥
कुनसत्पवर्कं चायुर्मुनिवेदमितेऽब्दके । रिष्टं नाप्नोति नैव च कुर्याद्यो लोभमोहतः ॥ २१ ॥
जन्मजन्मनि दुःखी स्याद्विद्वेनैव विनश्यति ॥ २२ ॥

इति श्रीबृहदारण्यकब्राह्मणे कर्मविपाके अष्टाध्याये एतेनपञ्चमोऽक्षराधिकारस्ततमः ॥ १९९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । वभूव यागुने देशे बाहुजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
कृषिवाणिज्यकर्ता च सन्धिविग्रहस्तयुतः । दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ २ ॥
गोभृशम्पातनाप्राश्वसनाभरणानि च । अथो माविवलात सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
ब्राह्मण्यां धारितो गर्भस्तत्पतिश्चैव घातितः । विषेण तु प्रपञ्चेन ततो लोकापवातः ॥ ४ ॥
औषधैश्छेदनैश्चापि मर्दनैश्च प्रयत्नकैः । गर्भश्च पातितस्तस्याः सापि मृत्युवशा गता ॥ ५ ॥
तद्दुःखेनाण्डजश्चेष्ट ततस्त तु दिनान्तरे । कष्टान्मृत्युवशा गतो भुक्त्वा तु यमशासनम् ॥ ६ ॥
पापात्पुण्याच्च स्वर्गाच्च भुक्त्वा पुण्यावशेषतः । हिमालये पुण्यदेशे जातोऽप्य वणिक्सुतः ॥ ७ ॥
धनबाहनभोगादयो वंशश्रेष्ठोऽतिधर्मवित् । पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् ॥ ८ ॥
चिन्ताक्लेशसमायुक्तो यत्किञ्चिद्वनवानपि । जन्मलप्राप्तुते द्यूने क्रूरग्रहविलोकिते ॥ ९ ॥
मन्दसन्धिगते कन्यातुल्योर्जस्य तस्य तु । प्राग्भवे ब्राह्मणी या सा धर्मिता तेन काश्यपे ॥ १० ॥
सैवेह जाता ह्यस्यैव ज्येष्ठपत्नी मूर्ति गता । तस्याश्चोपायकैः सुत यो गर्भो विनिपातितः ॥ ११ ॥
सा कन्याऽमृतत्वगश्रेष्ठ गता निवेशतामिह । शत्रुभीतिद्युतो दुःखी गतागतजनैर्युतः ॥ १२ ॥
व्यापारोऽस्य फलत्वेन कदाचित् फलत्सपि । कनिष्ठस्य महाभाग जाया या प्राग्भवे ह्यभूत् ॥ १३ ॥
ब्राह्मणी गर्भपाते तु याऽकरोन्महदुद्यमम् । तेन पापेन माऽपीह शोगयुक्ता खगापि ॥ १४ ॥
तद्दुःखेन महादुःखी सन्तानसुखवर्जितः । स्वागवर्षमिताब्दान्तं जातसन्तानवर्जितः ॥ १५ ॥
लक्षणेरेभिगदयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । सुवर्णद्वयैवेनैव ब्राह्मणीं कारयेच्छुभाम् ॥ १६ ॥
तथा वै ब्राह्मणः कार्यो गन्धपुष्पैः समर्च्य च । विधिज्ञाय प्रदद्यादे सुवर्णमितिको रविः ॥ १७ ॥
निष्कृष्टयेन सोमः स्याद्वाजतो ब्राह्मणाय वै । देवो रुद्रजपं कुर्यात्त दद्यात्स पयास्विनीम् ॥ १८ ॥
शतं वै भोजयेद्दिमान् सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् । एवंकृताविधेः सुत पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ १९ ॥
न पुत्रमरणं तस्य न आयामरणं भवेत् । जीवत्पुत्रः स दीर्घायुरशीतिमितवत्तरान् ॥ २० ॥

नाथयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् । पुत्रपौत्राभिवृद्ध्या च ह्येषन्ते सम्पदोऽस्य तु ॥ २१ ॥
 नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् । जन्मजन्मसु दुःखी स्यादन्ते च नरकं व्रजेत् ॥ २२ ॥
 रवेदसम्मिते वर्षे रिष्टेनैव विनश्यति ॥ २३ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः षष्ट्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । आसीत्सिंहलके देशे वैश्यः परमधार्मिकः ॥ १ ॥
 कृषित्यापारसंयुक्तो राजमान्यः प्रतापवान् । तस्य भार्या सुतन्वद्गी पापबुद्धिवशं गता ॥ २ ॥
 अयो भाविवलात्सुत तया पापमुपार्जितम् । पूर्वजन्मनि पक्षीन्द्रावधीढस्तयुतां शुनीम् ॥ ३ ॥
 गृहस्य पश्चिमे भागे प्रसूता शुनकी च सा । भस्मादरं सुतीक्ष्णं वा अग्निमस्यां च साऽक्षिपत् ॥ ४ ॥
 सा शुनी च स्वभावेन घुर्घुरी चावतिष्ठते । सा भीता गृह्णारी तु पापबुद्धिवशं गता ॥ ५ ॥
 दुष्टेन मनसा तत्र तस्या उपरि निक्षिपेत् । सापि मृत्युवशं प्राप्ता शुनकी सह चालकैः ॥ ६ ॥
 मीढ्या तस्यै पुनर्नोक्तं भर्त्रा चैव खगाधिप । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ७ ॥
 पुण्यपापफलं भुक्त्वा स जातोऽत्र हिमालये । खशप्रान्ते तु मुखजः सा जाया तस्य वै खग ॥ ८ ॥
 गौरो मध्यमरूपाद्यो राजमान्यः प्रतापवान् । नातिस्थूलो नातिह्रस्वो धनवाहनभोगभाक् ॥ ९ ॥
 बाल्ये पितृसुखैर्युक्तः कौमारे तत्सुखोज्जितः । प्राग्भवे शुनकीघाताच्छद्वत्सानां च घातनात् ॥ १० ॥
 अत्र जन्मनि तस्यैव त्रियन्ते बालकास्तथा । चिन्ताक्लेशसमायुक्तो रिपुभीत्या च संयुतः ॥ ११ ॥
 लक्षणैरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलेन तु सुवर्णेन धेनुं कुर्यात्सर्ववत्सकाम् ॥ १२ ॥
 प्रदद्यात्तां विधिज्ञाय वैष्णवं भोजयेत्तथा । वस्त्रैर्विधिना स्नायान्महारुद्रजपादिकम् ॥ १३ ॥
 ब्राह्मणोद्वाहनं कुर्याद्वीणां व्रतमाचरेत् । शतं च भोग्येदिष्टान् गां दद्यात्स पयस्विनीम् ॥ १४ ॥
 एवं कुर्यात्खगश्चेष्ट पुत्रमाप्नोति वाञ्छितम् । जीवत्पुत्रः स दीर्घायुः पितृभक्तो गुणोत्तमः ॥ १५ ॥
 नाथयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् । त्रिसप्तत्यब्दमायुः स्यात्पञ्चाशमितवत्सरे ॥ १६ ॥
 रिष्टं नाप्नोति स प्राणी ययोक्ते पापशोधने । न करोति यदा मोहाल्लोभाद्वा जन्मजन्मनि ॥ १७ ॥
 दुःखी स्यान्निधनं तस्य रिष्टेनैव खगेश्वर । लब्धे राहुशनिभ्यां च संयुते सप्तमे सुते ॥ १८ ॥
 दृष्टे जातः पुमानत्र विनतानन्दवर्धन ॥ १९ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः एकषष्ट्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । वभूव यामुने देशे ब्राह्मणो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वापि च शक्तितः । गोशय्यावसनाभ्यानि श्रद्धाभक्तिसमन्वितम् ॥ २ ॥
 बाल्ये तेन कृतं कर्म पापमुग्रमुपार्जितम् । वक्ष्यामि शृणु तत्कर्म सत्यमेव खगाधिप ॥ ३ ॥
 तत्प्रिया चैव पक्षीन्द्र कुमारी नववत्सरा । वर्षेकादशकोऽयं हि कुमारो बालयौवनः ॥ ४ ॥
 बालबुद्धी च तीव्री तु पापं पुण्यमजानती । चटकाबालकं दृष्ट्वा प्रसूतां च विहङ्गनाम् ॥ ५ ॥
 मीढार्यं च ततो भग्नो ह्याश्रमोऽस्य खगस्य तु । शिशवोऽपि निवृत्तास्तु पतिता भूमिमण्डले ॥ ६ ॥
 अग्निमध्ये तु घुलयां व न्यक्षिपत्रीश्च बालकान् । पश्चात्फालान्तरेणैव तेनोद्वाहः कृतस्तदा ॥ ७ ॥
 तेन कर्मविपाकेन सोऽमृज मृतवत्सकः । त्रियन्ते जातमात्रेण वर्षद्वयप्रिवत्सराः ॥ ८ ॥

ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् । पुण्यात्पुण्यफलं मुक्त्वा स जातोऽत्र हिमालये ॥ ९ ॥
 लग्नस्थाने शनिश्चैव चतुर्थे च विलोकिते । जातोऽयं गौरवर्णस्तु बाल्ये पितृमुसैर्युतः ॥ १० ॥
 नातिस्थूलो नातिह्रस्वो मत्तिमान् सुप्रतापवान् । पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः कश्चित् ॥ ११ ॥
 प्राग्भवे मृतवत्तोऽभूत्तयाऽत्र मृतवत्सकः ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

कर्मसाक्षिभ्रगन्नाथ कृपां कृत्वा ममोपरि । तस्य कर्मविशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं कथं चरेत् ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि शृणु तस्य द्विजस्य च । निष्कद्वयस्य हेमस्तु कुर्यादेतुं तदा शुभाम् ॥ १४ ॥
 गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य दैवज्ञाय प्रदापयेत् । वस्त्रैकविधिना स्नायाद्वा दद्यात्स पयस्विनीम् ॥ १५ ॥
 लोहेन तु तदा द्रोणलवणं दापयेच्छुभम् । ब्राह्मणान् भोजयेत्पश्चाद्ययावित्तानुसारतः ॥ १६ ॥
 य एवं कुरुते पक्षिन् पुत्रानामोति निश्चितम् । जीवत्पुत्रः स दीर्घायुस्त्रीतिमितवत्सरान् ॥ १७ ॥
 नैव कतेति यो मोहाहोभाद्वा पापशोधनम् । रिष्टेन मृतिमामोति खवेदमितवत्सरे ॥ १८ ॥
 जन्मजन्मनि पक्षीन्द्र दुःखी स्यान्नात्र संशयः ॥ १९ ॥

इति श्रीब्रह्मसूक्त्यसम्वादे कर्मविपाके अष्टाध्याये द्विषष्ट्युत्तरनवशताधिकतहस्रतमः ॥ १९१२ ॥

अरुण उवाच ।

लग्नस्थाने शनिश्चैव चतुर्थे वा विलोकितः । तस्य कर्मविचारं तु सत्यं कथय मे प्रभो ॥ १ ॥
 मृतवत्सा च या नारी कुतो जीवेत्कुतो मृतिः । किं कृतं तु तया पापं सत्यं वद दिवाकर ॥ २ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्या विचेष्टितम् । ध्रुव यामुने देशे वैश्यपुत्री शुभानना ॥ ३ ॥
 पतिभक्तिपरा नित्यं पितृमातृसुखान्विता । तया दत्तानि दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ ४ ॥
 वस्त्रभूषणशय्यान्नान्येवं पतिसहायतः । तया भाविबलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ५ ॥
 विडालीघातिनी साऽभूच्छा पृष्टा विनतात्मज । मार्जारी गर्भसंयुक्ता क्षुधार्ता चाश्रमं गता ॥ ६ ॥
 त्रींस्तु बालान् प्रसूता सा चतुर्थश्चोदरे स्थितः । तया दृष्टं गृहं शून्यं तत्र भाण्डं च दूषितम् ॥ ७ ॥
 तत्रागता गृहान्तरी ह्यासनेनापि धातिता । सा मृता गर्भसंयुक्ता मृतं बालप्रपं पुनः ॥ ८ ॥
 ततो बहुतिथे काले सा गत्वा यमशासनम् । पुण्यपापफलं मुक्त्वा सा जातेह हिमालये ॥ ९ ॥
 गौरी मध्यमरूपा सा पतिभक्तिपरायणा । देवद्विजपरा नित्यं व्रतानामनुष्ठासिणी ॥ १० ॥
 पितृमातृसुखैर्युक्ता सुखजा भ्रातृसंयुता । धनवाहनभोगादद्या सर्वलोकप्रियंवदा ॥ ११ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभयुक्ताऽल्पपापकृत् । मार्जारीघातजात्पापात्तद्बालकवधादिपि ॥ १२ ॥
 साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र मृतवत्साऽतिदुःखभाक् । लक्षणैरेभिराद्वययाः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १३ ॥
 कृष्णवर्णी सदुर्गंधा च तरुणी रूपसंयुताम् । दद्यात्तां विडुपे धेनुं वस्त्रालंकारसंयुताम् ॥ १४ ॥
 निष्कद्वयं सुवर्णस्य दत्त्वा वेदाङ्गपारगे । वस्त्रैकविधिना स्नायाद्बुद्धेकादशकं जपेत् ॥ १५ ॥
 महादानाष्टकं दत्त्वा पश्चाद्विजभोजनम् । एवं कृत्वा खगश्रेष्ठ तस्याः पापं व्यपोहति ॥ १६ ॥
 जीवत्पुत्रा तु सततं सुखसौभाग्यमाप्नुयात् । त्रिसप्तत्यन्द्मायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १७ ॥
 सप्तत्रिंशमिताब्दे तु रिष्टेनैव विनश्यति ॥ १८ ॥

इति श्रीब्रह्मसूक्त्यसम्वादे कर्मविपाके अष्टाध्याये द्विषष्ट्युत्तरनवशताधिकतहस्रतमः ॥ १९१३ ॥

अरुण उवाच ।

लभे चन्द्रो बुधश्चैव सप्तमे वा विलोकितः । तस्य कर्मविचारस्तु कथ्यतां मे दिवाकर ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । बभूव यामुने देशे ब्राह्मणो धर्मकर्मवित् ॥ २ ॥
 कुपिवाणिज्यकर्ता च निश्चिद्विद्वत्तमन्वितः । अथो भाविचलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 दुर्भकरं तु स्वगश्रेष्ठ ब्राह्मणो गृहमाश्रितः । समीपे तु गृहं कृत्वा कुटुम्बं परिपालयेत् ॥ ४ ॥
 वर्षाकालसमायोगे रोषयित्वा लता बहु । कूष्माण्डी पालिता तत्र सुपुष्टैरुत्तमैः फलैः ॥ ५ ॥
 दुष्टबुद्धिमना नारी फलं विप्रस्य साऽहरत् । प्रभातसमये तार्क्ष्यं शाकार्यं सुन्दरी-गता ॥ ६ ॥
 कूष्माण्डं हारितं दृष्ट्वा तया तस्मै निवेदितम् । धुष्टुरेण च वाक्येन ब्राह्मणी च विशेषतः ॥ ७ ॥
 पश्चाद्वाञ्छितसमायोगे सर्वा उत्थापिता लताः । पत्न्या पत्नीमत्तं कृत्वा विप्रः सन्ताडितो बहु ॥ ८ ॥
 तस्य विप्रो गृहं त्यक्त्वा ह्यन्यस्थाने गतस्तदा । तदा बहुतिये काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ९ ॥
 पुण्यपापफलं भुक्त्वा स जातोऽत्र हिमालये । ब्राह्मणो मतिमान् श्रेष्ठो राजमान्यः प्रतापवान् ॥ १० ॥
 गौरी मध्यमरूपाढ्यो धनी मानी महायशः । पुण्यादिदं तथा पाषाणोभी पापरतः क्वचित् ॥ ११ ॥
 धूर्तो दुष्टजनैर्युक्तः पितृमातृमुखोज्झितः । कदाचिद्रोगयुक्तश्च कदाचित्कलहप्रियः ॥ १२ ॥
 कूष्माण्डहरणात्पापात्तथा ब्राह्मणताडनात् । म्रियन्ते धालकास्तस्य पुत्रशोकादुरस्य च ॥ १३ ॥
 तस्य कर्मविशुद्धयर्थः प्राजापत्यं च कारयेत् । गृहदानं ततः कुर्यात्सर्वोपस्कारसंयुतम् ॥ १४ ॥
 ब्राह्मणाप्य ततो दद्याद्भूमिं परिधापयेत् । निष्कद्रयं सुवर्णस्य चतुर्निष्कं तु राजतम् ॥ १५ ॥
 गोलिका मृन्मयाश्चैव नारिकेलैः संयुताः । कूष्माण्डानि सप्तग्राणि दत्त्वा चैवं त्रयोदश ॥ १६ ॥
 शतं च भोजयेद्विप्रान् गा दद्यात्स पयस्विनीम् । य एवं कुरुते तार्क्ष्य पुत्रपौत्रैश्च वर्धते ॥ १७ ॥
 अशीत्यवमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । सप्तपञ्चाशद्वन्दे तु रिष्टेनैव विनश्यति ॥ १८ ॥
 । इति श्रीब्रह्मसूक्त्युक्तसंवादे कर्मविपाके अन्त्यायश्चतुःषष्ठ्युत्तरनवशताधिकसहस्रतम ॥ १९६४ ॥

अरुण उवाच ।

लभस्वने दिवानाथे चतुर्थे वा विलोकिते । तस्यैव कीदृशं कर्म कथयस्व दिवाकर ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । कदादाभाभिधे देशे ब्राह्मणो राजपूजितः ॥ २ ॥
 दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च भक्तितः । गोशय्यागृहवस्त्राभूषणानि प्रयत्नतः ॥ ३ ॥
 अथो भाविचलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् । चौगापिपस्य सङ्गं कृतवान् युवभावतः ॥ ४ ॥
 एकस्मिन्दिवसे मृतं विप्रं हत्वा स्त्रिया सह । अरण्ये निजले देशे चौररूपेण शब्दितः ॥ ५ ॥
 तेन मार्गेण विप्रः स सप्तपत्नीकः समागतः । तेन चौर्येण तस्याश्च गृहीतं बहुभूषणम् ॥ ६ ॥
 पत्नी पुत्रेण संयुक्ता कोलाहलनिपीडिता । अचेतना च सा नारी तद्धस्तात्पतितः शिशुः ॥ ७ ॥
 चतुर्मासस्ततो बालः सहसा मरणं गतः । सा स्त्री पुत्रस्य शोकेन सद्यः प्राणान् समत्यजत् ॥ ८ ॥
 जाया पुत्रं मृतं दृष्ट्वा प्राणांश्चाघातयद्विजः । ततो बहुतिये काले स गत्वा धर्ममन्दिरम् ॥ ९ ॥
 पुण्यपापफलं भुक्त्वा स जातोऽत्र हिमालये । मुखजो मध्यमरूपाढ्यो गौरवर्णः प्रतापवान् ॥ १० ॥
 नातिस्थूलो नातिहृस्वो राजमान्यो धनी महान् । पुण्यादिदं तथा पाषाणोभी पापरतः क्वचित् ॥ ११ ॥
 उदरे वातरोगी च गतागतधनैर्युतः । प्राग्भवे चौरवृत्त्या च ब्रह्मस्वस्य च लुण्ठनात् ॥ १२ ॥

तथा तद्वधजातस्य पुत्रपत्न्योश्च मारणात् । पापादिह महाभाग मृतवत्तः प्रजायते ॥ १३ ॥
 तस्य कर्मविशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं च कारयेत् । पलेन तु सुवर्णेन धेनुं कुर्यात्सुशोभनाम् ॥ १४ ॥
 चतुर्थांशेन वत्सं च कृत्वाऽलंकारभूषणैः । विधिज्ञाय ततो दद्याद् भूमिदानं प्रयत्नतः ॥ १५ ॥
 वस्त्रैकविधिना स्नानान्महाराजद्रजपादिकम् । द्रोणसंख्यानि धान्यानि सप्तापि परिदापयेत् ॥ १६ ॥
 उमामादेश्वरं दानं पलस्वर्णेन दापयेत् । दम्पती परिधाप्याथ शतं विमांश्च भोजयेत् ॥ १७ ॥
 सर्वोपस्करसंयुक्तां गां दद्यात् पयस्विनीम् । य एवं कुरुते तार्क्ष्य तस्य पापं व्यपोहति ॥ १८ ॥
 जीवत्पुत्रश्च दीर्घायुः सुखसौभाग्यवान्भवेत् । अशीत्यब्दमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽष्टुना ॥ १९ ॥
 जन्मजन्मनि दुःखी स्यान्मुनिवेदमितेऽब्दे । रिष्टेनैव विनाशः स्यात्सत्यं सत्यं न संशयः ॥ २० ॥
 इति श्रीहृद्ब्रह्मसंख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पंचषष्ठ्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६५ ॥

अरुण उवाच ।

मृदगर्भा च या नारी कर्मणा केन बाध्यते । एष मे संशयो देव कथयस्व दिवाकर ॥ १ ॥
 श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्या विचेष्टितम् । बभूव यामुने देशे ब्राह्मणी च पतिप्रिया ॥ २ ॥
 धर्मकर्मसमायुक्ता पतिपुत्रवती च सा । तथा दत्तानि दानानि पर्वस्वपि विशेषतः ॥ ३ ॥
 अन्नगोमहिषीबल्लाण्येव पत्युः सहायतः । अयो भाविबलात्सूत तथा पापं महत्कृतम् ॥ ४ ॥
 ब्राह्मणी वेदपाठजः सुशीलः पापवर्जितः । तेन द्रव्यं तथा हेम तस्या हस्ते समर्पितम् ॥ ५ ॥
 पठनार्थं गतो विप्रो नागतः पुनराश्रमम् । तयोपजीवितं द्रव्यं पत्या पुत्रेण वै सह ॥ ६ ॥
 तद्रव्यं ब्राह्मणेभ्यश्च न दत्तं लोभमोहतः । ततो बहुतिथे काले सा गत्वा यमशासनम् ॥ ७ ॥
 पुण्यपापफलं भुक्त्वा सा जाताऽत्र हिमालये । गौरवर्णां सुभूषाढ्या पतिभक्तिपरायणा ॥ ८ ॥
 घनबाहनभोगाढ्या पित्रमातृसुखैर्युता । पुण्यादिदं तथा पापाहोभयुक्ताऽरूपपापकृता ॥ ९ ॥
 माग्धे न्यासहरणाद्गर्भं नैव प्रमुञ्चति । न्यासापहारीणी नारी मृदगर्भा प्रजायते ॥ १० ॥
 बहुकैशयुता सा स्यादिति वेदविदो विदुः । लग्नस्याने यदा राहुश्चतुर्थं बावलोकिते ॥ ११ ॥
 जातेयं ब्राह्मणी सूत प्राक्पापात्तस्य निष्कृतिः । पाणिष्काणि सुवर्णस्य दशनिष्कं तु राजतम् ॥ १२ ॥
 विधिज्ञाय प्रदद्याद्वि द्रिद्राय कुटुम्बिने । ब्राह्मणोद्गाहनं कुर्याद्ब्रह्मेकादशकं जपेत् ॥ १३ ॥
 श्रवणं हरिवंशस्य कुर्यात्पुष्करिणीं तथा । शतं च भोजयेद्विप्रात्र्णां दद्यात्स पयस्विनीम् ॥ १४ ॥
 या ह्येवं कुरुते तार्क्ष्य मृदगर्भं विमोचयेत् । ध्रुवं च जनयेत्पुत्रं चिरायुर्भविष्यत्कर्म ॥ १५ ॥
 त्रिसप्तत्यब्दमायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽष्टुना । मुनिवेदमितेऽब्दे तु रिष्टेनैव विनश्यति ॥ १६ ॥
 इति श्रीहृद्ब्रह्मसंख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्षष्ठ्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६६ ॥

अरुण उवाच ।

आद्ये स्मरे खगे वेदे नैव पश्यन्ति खेचराः । तस्याः कर्म कथं देव ब्रूहि सत्यं दिवाकर ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्या विचेष्टितम् । पूर्वजन्मनि सा वत्स नीचकर्मसमाश्रिता ॥ २ ॥
 ब्राह्मणी भर्तृसंयुक्ता करहाट्याव्यदेशके । तीर्थयात्राप्रसङ्गेन प्रयाणे भर्तृसंयुता ॥ ३ ॥
 बहुभिर्मिलितश्चरिस्तस्या जग्राह भूषणम् । तेन कोलाहलो जातः सा नार्यचलचेतना ॥ ४ ॥

कृतापि कटिवस्त्रं च लज्जिता सा न मुञ्चति । वर्णशेषोदरे हत्वा पतिता सा महीतले ॥ ५ ॥
 तस्या उदरसंस्थस्तु गर्भश्च पञ्चमासिकः । दिनत्रये महत्कष्टं तया प्राप्तं च दुःखदम् ॥ ६ ॥
 ततो बहुतिथे काले सा गत्वा यममन्दिरम् । पुण्यपापफलं भुक्त्वा सा जाताऽत्र महीधरे ॥ ७ ॥
 ब्राह्मणी गौरकृष्णा च पतिभक्तिपरायणा । धनवाहनभोगाढ्या पितृमातृमुखान्विता ॥ ८ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभाढ्याऽत्यल्पपापकृत् । प्राग्भवे गर्भपाताच्च स्वगर्भस्य विनाशनम् ॥ ९ ॥
 पूर्वजन्मकृतं पापं भुज्यते चेह मानवैः ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

दृष्ट्वा तस्या गृहं धान्यं धनं तस्याश्च निष्फलम् । अपुत्राया वद स्वामिन्निष्कृतिं पुत्रसौख्यदाम् ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पलेन तु सुवर्णेन धेतुं कृत्वा सवत्सकाम् । प्रदद्याद् विधिज्ञाय सर्वालङ्कारभूषिताम् ॥ १२ ॥
 श्रवणं हरिवंशस्य चैकचित्तेन मानद । वस्त्रैकविधिना स्नायादुद्वेकादशकं जपेत् ॥ १३ ॥
 पञ्चरत्नसमायुक्तं घृतं कुम्भं च दापयेत् । जतं च भोजयेद्विमान् गां दद्यात्सा पयस्विनीम् ॥ १४ ॥
 या ह्रौवं कुरुते तार्क्ष्यं सन्तानं लभते ध्रुवम् । जीवत्पुत्रा च दीर्घायुस्त्रिसप्ततिमिताब्दकम् ॥ १५ ॥
 नैवं करोति या मोहाहोभाद्वा पापशोधनम् । सप्तत्रिंशन्मिताब्दे तु रिष्टेनैव विनश्यति ॥ १६ ॥
 इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपष्ठपुत्ररत्नवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

धैर्येण महाबाहो शृणु तस्य विधेष्टितम् । भूभुव यामुने देशे बाहुजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 पितृमातृसुखैर्युक्तो देवद्विजपरायणः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतिभक्तितः ॥ २ ॥
 कार्तिके मधुराक्षेत्रे दीपदानानि भक्तितः । गोभृशस्यासनात्पद्मवसनभरणानि च ॥ ३ ॥
 मातृवैराग्यदुःखेन मृतस्य पितुरादरात् । सहातुगाया मातृश्च गयाश्चादानि भक्तितः ॥ ४ ॥
 कृतवान् पितृभक्त्यर्थं पितृभक्तिपरायणः । अथो भाविबलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ५ ॥
 द्विजस्य यज्ञविघ्नं हि कृतवान् दर्पमोहितः । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ६ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । सुक्तपुण्यावशेषेण स जातोऽत्र हिमालये ॥ ७ ॥
 यमुनायाः पूर्वभागे पुण्यदेशेऽतिविश्रुते । राज्ञां वंशे खगश्रेष्ठ गौरवर्णः प्रतापवान् ॥ ८ ॥
 नात्युच्चो नातिह्रस्वश्च नातिस्थूलो न सूक्ष्मकः । देवद्विजगुरुणां च भक्तः पित्रनुगस्तथा ॥ ९ ॥
 बहुभृत्यधनैश्चर्यो बहुवाहनसंयुतः । देशेदेशेऽधिकाराढ्यः श्रीमान् भोक्ता म्रियंवदः ॥ १० ॥
 सन्धिविग्रहसंयुक्तो बहुवियासमाश्रयः । राजप्रियो नीतिविच्च राजकार्येषु तत्परः ॥ ११ ॥
 राज्ञां हितकरो नित्यं देवद्विजपरायणः । राजार्थेऽर्थान्सून् स्वस्य गणयंस्तृणवत्कृती ॥ १२ ॥
 गुरुभक्तो यज्ञस्वी च दम्भलोभविवर्जितः । पुत्रमित्रकलत्रार्थैर्युक्तः सर्वजनप्रियः ॥ १३ ॥
 नैकस्त्रीसंयुतः कामी मातुराज्ञाप्रवर्तकः । जन्माङ्गात्पञ्चमे चूने शुभम्भूरविलोकिते ॥ १४ ॥
 संयुते वा पितृस्थाने मेघसंस्ये कलाधरे । क्रूरावलोकिते सूत स जातो मानवोऽत्र च ॥ १५ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः कचित् । यज्ञविघ्नकृतात्पापाद्बाल्ये पितृसुखोज्झितः ॥ १६ ॥
 मातृवैराग्यजात्यापात्प्राक्कृताद्गुरुदाम्नि । विक्षिप्तोऽभूत्पिता तस्य युवभावे मृतेऽपि च ॥ १७ ॥
 परापवादसंयुक्तः सदा चिन्तासमन्वितः । शत्रुभीशंकया युक्तो ॥ १८ ॥

मानापमानसाम्येन चित्तक्लेशसमन्वितः । चित्तस्थिरत्वरहितो गतागतधनैर्युतः ॥ १९ ॥
 वातरुक्संयुतो नित्यं कदाचिच्चूलरोगभाक् । लक्षणैरेभिराढचश्चेत्प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ २० ॥
 पलैस्त्रिस्त्रिंशतिः कार्या ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः । तदर्धमितिका वाय निजवित्तानुमानतः ॥ २१ ॥
 हिरण्मया यथाकाराः पत्रेषु लिखिताः क्रमात् । यजेत्तल्लिङ्गकैर्मन्त्रैस्तान् गन्धाद्युपचारतः ॥ २२ ॥
 विधिना च विधिज्ञाय भक्तिश्चद्रासमन्वितः । प्रदद्याद्दिनतापुत्र पूर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ २३ ॥
 रविर्मापमितो वह्निस्तथा सूर्यो हिरण्मयः । विघ्नराजश्च कर्तव्यः पलेन च हिरण्मयः ॥ २४ ॥
 वेदविद्भयः प्रदेया वै कुटुम्बिभ्यो विधानतः । गायत्रीं दशसाहस्रं त्र्यम्बकं द्विविधं तथा ॥ २५ ॥
 ब्रह्मविष्णुमहेशानां तयाग्नेर्भास्करस्य च । गणेशस्य च मन्त्रान् वै प्रजपेत्तद्विधानतः ॥ २६ ॥
 ब्रह्मजज्ञानमन्त्रं च विधिवत्संख्यया जयेत् । होमयेत्तद्दशांशेन दश विमांश्च भोजयेत् ॥ २७ ॥
 गां च दद्याद्विधिज्ञाय स्वर्णालङ्कारसंयुताम् । सवत्सां स्वर्णसंयुक्तां युवतीं च पयस्विनीम् ॥ २८ ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टवन्धुभिः । एवं निष्कृतिमापन्नः पूर्वपापानोदिनीम् ॥ २९ ॥
 आर्धं व्याधिं रिपूणां च भयं नामोत्तिमानवः । सर्वे मनोरयाः पूर्णा भविष्यन्तीह तस्य तु ॥ ३० ॥
 चतुस्त्रिंशन्मते वर्षे रिष्टं तस्य न जायते । पञ्चवेदमितेऽष्टे वा भविष्यत्यस्य निश्चयात् ॥ ३१ ॥
 उदरे वातशूलेन मृतिस्तस्य भवेद्दधुवम् । प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र नाधयो व्याधयोऽपि च ॥ ३२ ॥
 न चारिष्टभयं तस्य न च रोगभयं तथा । शत्रवो विलयं यान्ति सूर्येणैव तमो यथा ॥ ३३ ॥
 भक्षिणे तु घृतं कुर्यान्मद्भक्तो मत्परायणः । ग्रहदोषैर्न लिप्येत सत्पं सत्पं न संशयः ॥ ३४ ॥
 मद्भुक्तां निष्कृतिं सूत कृत्वा सम्पत्विधानतः । अश्वत्थतेज्ज्वा कुर्यादप्रतिष्ठोपशान्तये ॥ ३५ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ३६ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसमाधे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टषष्ट्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता सूत प्राग्भवे कांस्यहारिणी । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र शीर्षरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 दद्यात्पलशतं सीतं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तत्काले शीर्षजाद्रोगांश्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसमाधे कर्मविपाके अध्याय एकोनसप्तत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्या विचेष्टितम् । करहाट्याभिधे देशेऽम्बुध्वंशे खगोत्तम ॥ १ ॥
 वभूवेयमतिप्राज्ञा चतुरा गुणशालिनी । धर्मकर्मसमायुक्ता भर्तुरादरणैर्युता ॥ २ ॥
 धनवाहनभूषाढ्या दासीदाससमन्विता । प्राग्गर्भपातजाद्रोगाद्दन्वैवापुत्रिणी च सा ॥ ३ ॥
 स्वाश्रितानां द्विजानां च पालनं तत्पदार्चनम् । अकरोत्पार्थिवानां च प्रसादानमनुत्तमम् ॥ ४ ॥
 तद्वर्चनं च रुद्राणां पूजनं वै तथा कृतम् । दत्तं द्विजेभ्यः पांथेभ्यो वासांसि च धनादिकम् ॥ ५ ॥
 ददौ सा रुद्रपूजायै सोपस्कर्मतन्त्रिता । अयो भाविवलात्सूत तथा पापं सुदारुणम् ॥ ६ ॥
 कृतं शूद्रो महाभाग पथिको दुष्टकर्मकृत् । कश्चिदागत्य तद्धारि स्थितो दैवनियन्त्रितः ॥ ७ ॥
 मिलित्वा तेन साकं सा स्वदास्या प्रेरिता सती । विषं दत्त्वा पतिं सूत जघानाज्ञानतो जले ॥ ८ ॥
 युवभावे कृतवती पापं जाराश्रिता सती । पतिघ्नीयं महादुष्टेत्येवं लोकैस्तु निन्दिता ॥ ९ ॥
 तथा रुद्रालये सूत दीपनिर्वापणं तथा । कृतं जारोक्तितः पश्चाद्व्यतीते समये तदा ॥ १० ॥

कृष्टापि कटिवर्धं च लज्जिता सा न मुञ्चति । वर्णक्षेपोदरे हत्वा पतिता सा महीतलं ॥ ५ ॥
 तस्या उदरसंस्थस्तु गर्भश्च पथमासिकः । दिनत्रये महत्कष्टं तथा प्राप्तं च दुःखदम् ॥ ६ ॥
 ततो बहुतिथे काले सा गत्वा यममन्दिरम् । पुण्यपापफलं मुक्त्वा सा जाताञ्च महीधरे ॥ ७ ॥
 ब्राह्मणी गौरकृष्णा च पतिभक्तिपरायणा । धनवाहनभोगाढ्या पितृमातृसुखान्विता ॥ ८ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभादद्यात्पुण्यपापकृत् । प्राग्भवैर्गर्भपाताच्च स्वगर्भस्य विनाशनम् ॥ ९ ॥
 पूर्वजन्मकृतं पापं भुज्यते चेह मानवैः ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

वृथा तस्या गृहं धान्यं धनं तस्याश्च निष्फलम् । अपुत्रायावद् स्वामिन्निष्कृतिं पुत्रसौख्यदाम् ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पलेन तु सुवर्णेन धेनुं कृत्वा सवत्सकाम् । प्रदद्याद्वै विधिज्ञाय सर्वालङ्कारभूषिताम् ॥ १२ ॥
 श्रवणं हरिवंशस्य चैकचित्तेन मानद । वल्लेकविधिना ज्ञायाद्दुद्वैकादशकं जपेत् ॥ १३ ॥
 पञ्चरत्नसमायुक्तं घृतं कुम्भं च दापयेत् । अतं च भोजयेद्विप्रान् गां दद्यात्सा पयस्विनीम् ॥ १४ ॥
 या ह्येवं कुरुते तद्दर्शं सन्तानं लभते ध्रुवम् । जीवत्पुत्रा च दीर्घायुस्त्रिसप्ततिमिताब्दकम् ॥ १५ ॥
 नैवं करोति या मोहाहोभाद्वा पापशोधनम् । सप्तत्रिंशन्मिताब्दे तु रिष्टेनैव विनश्यति ॥ १६ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायः सप्तपट्टपुत्ररत्नशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । बभूव यामुने देशे बाहुजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 पितृमातृमुखैर्युक्तो देवद्विजपरायणः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतिभक्तितः ॥ २ ॥
 कार्तिके नधुराक्षेत्रे दीपदानानि भक्तितः । गोभूशब्दासनाग्न्यश्ववसनाभरणानि च ॥ ३ ॥
 मातृवैराग्यबुद्धेन मृतस्य पितुरादरात् । सहानुगाया मातुश्च गयाश्राद्धानि भक्तितः ॥ ४ ॥
 कृनवान् पितृभक्त्यर्थं पितृभक्तिपरायणः । अथो भाविबलात्सूतं कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ५ ॥
 द्विजस्य यज्ञविघ्नं हि कृतवान् दर्पमोहितः । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ६ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं मुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । मुक्तपुण्यावशेषेण स जातोऽत्र हिमालये ॥ ७ ॥
 यमुनायाः पूर्वभागे पुण्यदेशेऽतिविश्रुते । राज्ञां वंशे खगद्येष्टे गौरवर्णः प्रतापवान् ॥ ८ ॥
 नात्युद्यो नातिह्रस्वश्च नातिस्यूलो न सूक्ष्मकः । देवद्विजगुरुणां च भक्तः पित्रनुगस्तथा ॥ ९ ॥
 बह्मभूतपर्वण्येषां बहुवाहनसंयुतः । देशेदेशेऽधिकाराढ्यः श्रीमान् भोक्ता प्रियंवदः ॥ १० ॥
 सन्धिविप्रदरांयुक्तो बहुविद्यासमाश्रयः । राजप्रियो नीतिविच्च राजकार्येषु तत्परः ॥ ११ ॥
 राज्ञां हितकरो नित्यं देवद्विजपरायणः । राजार्येऽर्थानसून् स्वस्य गणयंस्तृणवत्कृती ॥ १२ ॥
 गुरुभक्तो यदास्ती च दम्भलोभविवर्जितः । पुत्रमित्रफलत्रार्थयुक्तः सर्वजनप्रियः ॥ १३ ॥
 नेफल्यामंयुतः फामी मातुर्गजाप्रवर्तकः । जन्माद्वात्पञ्चमे चूने शुभकूरविलोकिते ॥ १४ ॥
 संयुते वा पितृस्थाने मेषसंस्थे कलाधरे । कूराविलोकिते सूत स जातो मानवोऽत्र च ॥ १५ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः कचिद् । यज्ञविघ्नकृतात्पापाद्बाल्ये पितृमुखोऽङ्गितः ॥ १६ ॥
 मातृवैराग्यपतात्पापात्पापकृताद्गुहाप्रजः । विशिक्तोऽपृतिपता तस्य युवमावे मृतेऽपि च ॥ १७ ॥
 पापवाद्गमंयुतः सदा चिन्ताममन्त्रितः । शत्रुभीशंकया युक्तो गृहचेष्टोऽतिकोपनः ॥ १८ ॥

मानापमानसाम्येन चित्तक्लेशसमन्वितः । चित्तस्थिरत्वरहितो गतागतधनैर्युतः ॥ १९ ॥
 वातरुक्संयुतो नित्यं कदाचिच्छूलरोगभाक् । लक्षणैरभिरादयश्चेत्प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ २० ॥
 पलैस्त्रिंशतिभिः कार्या ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः । तदर्धमिति का वाथ निजविशानुमानतः ॥ २१ ॥
 हिरण्मया ययाकाराः पत्रेषु लिखिताः क्रमात् । यजेच्छिल्पिकैर्मन्त्रैस्तान् गन्धाद्युपचारतः ॥ २२ ॥
 विधिना च विधिज्ञाय भक्तिश्रद्धाममन्वितः । प्रदद्याद्दिनतापुत्र पूर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ २३ ॥
 रविर्मापमितो वह्निस्तथा सूर्यो हिरण्मयः । विघ्नराजश्च कर्तव्यः पलेन च हिरण्मयः ॥ २४ ॥
 वेदविद्भ्यः प्रदेया वै कुटुम्बिभ्यो विधानतः । गायत्रीं दशसाहस्रं त्र्यम्बकं द्विविधं तथा ॥ २५ ॥
 ब्रह्मविष्णुमहेशानां तथाऽग्नेर्भास्करस्य च । गणेशस्य च मन्त्रान् वै प्रजपेत्तद्विधानतः ॥ २६ ॥
 ब्रह्मजज्ञानमग्नं च विधिवत्संस्तुया जपेत् । होमयेत्तद्दशशेन दश विप्रांश्च भोजयेत् ॥ २७ ॥
 गां च दद्याद्विधिज्ञाय स्वर्णालङ्कारसंयुताम् । सवत्सां स्वर्णसंयुक्तां युवतीं च पयस्विनीम् ॥ २८ ॥
 सार्पिष्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टबन्धुभिः । एवं निष्कृतिमापन्नः पूर्वपापापनोदिनीम् ॥ २९ ॥
 आर्धं व्यार्धं त्रिपूर्णां च भयं नामोत्तिमानवः । सर्वे मनोरथाः पूर्णा भविष्यन्तीह तस्य तु ॥ ३० ॥
 चतुस्त्रिंशन्मिते वर्षे रिष्टं तस्य न जायते । पञ्चवेदमितेऽन्दे वा भविष्यत्यस्य निश्चयात् ॥ ३१ ॥
 उदरे वातशूलेन मृतिस्तस्य भवेद्भुवम् । प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र नाथयो व्याधयोऽपि च ॥ ३२ ॥
 न चारिष्टभयं तस्य न च रोगभयं तथा । शत्रवो विलयं यान्ति सूर्येणैव तमो यथा ॥ ३३ ॥
 मद्दिने तु व्रतं कुर्यान्मद्भक्तो मत्परायणः । अहदोषैर्न लिप्येत सत्पं सत्यं न संशयः ॥ ३४ ॥
 महुक्तां निष्कृतिं सूत कृत्वा सम्यग्विवानतः । अश्वत्थसेवनं कुर्यादप्रतिष्ठोपशान्तये ॥ ३५ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वरूपमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ३६ ॥
 इति श्रीशृङ्गसर्पाक्षसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टषष्ठ्युत्तरवशाताधिकसहस्रतमः ॥ १९६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता सूत प्राग्भवे कांस्त्यहारिणी । साऽत्र जन्मानि पसीन्द्र शीर्षरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 दद्यात्पलगतं सीसं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तत्काले शीर्षजाद्रोगान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीशृङ्गसर्पाक्षसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनसप्तत्युत्तरवशाताधिकसहस्रतमः ॥ १९६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्या विचेष्टितम् । करहाटाभिधे देशेऽम्बष्ठवंशे खगोत्तम ॥ १ ॥
 भूमेवेयमतिप्राज्ञा चतुरा गुणशालिनी । धर्मकर्मसमायुक्ता भर्तुरादरणीयुता ॥ २ ॥
 धनवाहनभूषाढया दासीदाससमन्विता । प्राग्भर्षपातजाद्रोगाद्रन्यैवापुत्रिणी च सा ॥ ३ ॥
 स्वाश्रितानां द्विजानां च पालनं तत्पदार्चनम् । अकरोत्पथिकानां च प्रपादानमनुत्तमम् ॥ ४ ॥
 तदर्चनं च रुद्राणां पूजनं वै तथा कृतम् । दत्तं द्विजेभ्यः पांथेभ्यो वासांसि च धनादिकम् ॥ ५ ॥
 ददौ सा रुद्रपूजायै सोपस्करमवन्विता । अथो भाविबलात्सूत तया पापं सुदारुणम् ॥ ६ ॥
 कृतं शूद्रो महाभाग पथिको दुष्टकर्मकृत् । कश्चिदागत्य तद्द्वारं स्थितो दैवनियन्त्रितः ॥ ७ ॥
 मिलित्वा तेन साकं सा स्वदास्या प्रेरिता सती । विषं दत्त्वा पतिं सूत जघानाज्ञानतो जले ॥ ८ ॥
 शुबभावे कृतवती पापं जाराश्रिता सती । पतिघ्नीर्यं महादुष्टेभ्यो वै लोकैस्तु निन्दिता ॥ ९ ॥
 तथा रुद्रालये सूत दीपनिर्वापणं तथा । कृतं जारोक्तितः पश्चाद्भवती समये तदा ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्यभिचाररता या प्राक्साऽपि व्यभिचारिणी । एतस्या निष्कृतिं सूत नैवात्राहं वदामि ते ॥ १६ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विसप्तत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । वभूव यासुने देशे बाहुजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 राजमान्यः सदाचारः शूरो मन्त्री मदायशः । धनवाहनभोगाढ्यो ब्राह्मणातिथिपूजकः ॥ २ ॥
 सन्धिविग्रहसंयुक्तः स्त्रीपुत्रसुखसंयुतः । दत्तानि तेन दानानि मथुरायां महास्थले ॥ ३ ॥
 कार्तिके शुक्लपक्षे च व्रतिना नियतात्मना । विधिवत्कपिलादानं ब्राह्मणेभ्योऽतिभक्तितः ॥ ४ ॥
 सुवर्णानि खगश्रेष्ठ हेकोत्तरविधानतः । प्रतिपदिनतो यावत्पूर्णिमा गरुडाग्रज ॥ ५ ॥
 पूर्णिमायां विधानेन गोघृतेन प्रबोधिताः । समर्पिताः प्रदीपा वै यमुनायां विशेषतः ॥ ६ ॥
 स्वस्थानं प्राप्य वै सूत ततः सा क्षत्रियोत्तमा । अकरोद्दण्डं कर्म भाविनाऽर्थस्य वै वलात् ॥ ७ ॥
 ब्राह्मणी विधवा वन्ध्या चासीत्प्रतिवेशिनी । युवती बाहुजस्यास्य मन्दिरे च गतागमम् ॥ ८ ॥
 कुर्वन्ती तद्गृहे चैकब्राह्मणेन तपस्विना । एकदा दैवयोगेन राजोपद्रवभीतितः ॥ ९ ॥
 घटस्थं स्यापितं द्रव्यं ततः सा ब्राह्मणी खग । बाहुजं बोधयित्वा तु विषयोगप्रपञ्चतः ॥ १० ॥
 ब्राह्मणं घातयामास द्रव्यलोभेन मानद । ततस्तेन क्षत्रियेण ब्राह्मण्या सह कामतः ॥ ११ ॥
 भुक्तं तद्द्रव्यमखिलं घोरं पापमुपाजितम् । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ १२ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापात्पापफलं तथा । भुक्तपुण्यावशेषेण स जातोऽत्र हिमालये ॥ १३ ॥
 गङ्गायाः पूर्वभागे च पुण्ये च वणिजां कुले । स रक्तकृष्णो मतिमान् राजमान्यः प्रतापवान् ॥ १४ ॥
 नातिहृस्वो नातिदीर्घो न स्थूलो न कृशः सुखी । सन्धिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता मित्रवदः ॥ १५ ॥
 धनवाहनभोगाढ्यो वाग्मी निजकुलाग्रणीः । पितृभ्रातृसुखैर्युक्तो बहुमित्रसुतंयुतः ॥ १६ ॥
 देवब्राह्मणभक्तश्च यशस्वी धर्मनीतिमान् । प्रतिष्ठाकामुकः श्रीमान् राजकार्येषु तत्परः ॥ १७ ॥
 परोपकारनिरतो ब्राह्मणातिथिपूजकः । प्राग्भवे कपिलादानात्स्वर्णदानात्तथाऽण्डज ॥ १८ ॥
 दीपदानान्मत्स्यदायामत्र जन्मनि वै खग । राज्ञीप्रधानवर्गेषु सुखोऽसी पार्थिवमियः ॥ १९ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् । मनःक्लेशसमायुक्तो गतागतधनैर्युतः ॥ २० ॥
 सदा गिणुभयोद्विग्नचित्तोऽप्राप्तगमोरथः । प्रतिष्ठाभङ्गसन्दिग्धो मानी कापट्यसंयुतः ॥ २१ ॥
 कदाचिद्बहिर्गीरक्तो विरक्तश्च कदापि च । कीमागे सुखयुक्तोऽपि कैशोरे क्लेशसंयुतः ॥ २२ ॥
 यूनि मातृमुखिर्हीनः परमर्षनिःकायभित् । मित्रवदोऽपि बहुभिः शत्रुभिश्चातिदुःखितः ॥ २३ ॥
 प्राग्भवे सुखजायाश्च विधवायाश्च सङ्गतः । मर्वागव्यथया युक्तस्तथा ब्राह्मणघातनात् ॥ २४ ॥
 पापात्कफरुजा युक्तः कदाचिज्ज्वग्वानपि । ब्रह्मस्वरहणात्पापात्पुमपत्यविवर्जितः ॥ २५ ॥
 वातपित्तकफैर्युक्तश्चोपायैश्च भिषककृतैः । कदाचिदुक्कशर्म याति पुनरुत्पद्यते शनैः ॥ २६ ॥
 कदाचित्पित्तवांश्चैव कदाचिद्वातरोगयुक् । सर्वदा श्लेष्मलः सोऽपि श्लेष्मवृद्धियुगण्डज ॥ २७ ॥
 सन्दिग्धचित्तो लोकेषु नृपसभ्यसमाकुले । यशस्विताभिर्वृद्धचर्यं निजसम्पत्तिनाशकः ॥ २८ ॥
 स्वजातिमध्ये श्रेष्ठोऽपि स्वजातीयविरोधभाक् । पितृभ्रातृसुखैर्युक्तोऽप्यमीभिः कलहाकुलः ॥ २९ ॥
 पूर्वं या स्त्री सहायाऽऽसीद्ब्रह्मस्वरहणे वधे । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र ज्येष्ठा मृत्युवशं गता ॥ ३० ॥

निधनं प्राप्य सा सूत क्रिमियुक्तव्रणेन च । पुण्यात्स्वर्गफलं मुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा ॥ ११ ॥
 पूर्वपुण्यावशेषेण सा जाताऽत्र हिमालये । पर्णविक्रयिणां वंशे पादजाता खगेश्वर ॥ १२ ॥
 तुलालग्रे तमोदेवगुरुभ्यां संयुते-सुत । द्वितीये शनिसौम्याभ्यां संयुक्ते संस्रियते मयि ॥ १३ ॥
 तृतीये संस्रियते चन्द्रे केतौ सप्तमभावगे । मद्गृहात्सप्तमे भावे चाश्रिते भूमिनन्दने ॥ १४ ॥
 तमसा संवृते दैत्यपूज्ये खगकुलोत्तम । गौराङ्गी सुस्मितमुखी नात्युच्चा समकायभाक् ॥ १५ ॥
 नातिह्रस्वा प्रलम्बोष्ठी व्रतानामनुकांक्षिणी । गतप्रियोत्सवरता स्नानदानपरा सदा ॥ १६ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापालोभपापरता क्वचित् । विपं दत्त्वा पतिं सूत यतः प्राग्जारसंश्रिता ॥ १७ ॥
 निजघान महादुष्टा यून्यत्र विधवा सुत । सत्यासत्यपरिज्ञानरहिता चञ्चला सदा ॥ १८ ॥
 सूर्यैर्यमानपरित्यक्ता दुष्टबुद्ध्युपपादिनी । गार्हस्थ्यशीलरहिता नानाक्लेशनिवासिनी ॥ १९ ॥
 यतः प्राग्गुरुभवने जारोक्त्या दीपनाशकृत् । एकाक्षी दुःखसंप्राप्ता दरिद्रा दुर्मनास्ततः ॥ २० ॥
 लोकापवादनिन्दाद्यैरन्विता पिशुना तथा । संयुता दातृपित्तभ्यां क्वचिदुग्राऽय पापकृत् ॥ २१ ॥
 हा पते हापतिरिति चिन्तयन्ती मुहुर्मुहुः । क यामि क मरिष्यामि क तिष्ठामीति वै सुत ॥ २२ ॥
 लक्षणेरेभिराढ्या चेत्प्रायश्चित्तं वदामि ते । विष्णोराराधनादत्र व्रतकृच्छ्रोपसेवनात् ॥ २३ ॥
 धर्मादत्र महाभाग गङ्गाया उपसेवनात् । प्रयागादिषु तीर्थेषु वासात्प्राप्नोति सद्रतिम् ॥ २४ ॥
 प्रयागे श्रद्धया युक्ता त्रिवर्षं निवसेद्यदि । गतिं शुभां सा प्राप्नोति परत्र च शुभां मतिम् ॥ २५ ॥
 एवं वा कुरुते सूत प्रायश्चित्तमत्तन्द्रिता । चतुर्विंशतिवर्षान्तं सुखयुक्ताऽत्र जीवति ॥ २६ ॥
 गतिं शुभां सा प्राप्नोति यत्र देशे महेश्वरः । प्रायश्चित्तमकृत्वा तु भ्रमते यदि कीदृवत् ॥ २७ ॥
 पञ्चोनपञ्चाशद्वर्षे रिष्टेनैव विनश्यति । गतिं शुभां सा नाप्नोति विधवा सप्तजन्मसु ॥ २८ ॥
 जन्मादिमरणान्तं वै मया किञ्चित्प्रकाशितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विलोकयेत् ॥ २९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु चास्य विचोष्टितम् । बभूव यामुने देशे शूरसेनाभिधे सुत ॥ १ ॥
 धर्मकर्मसमायुक्ता शुभा सा क्षत्रियाङ्गना । विप्रगोपालने युक्ता पशुधान्यधनैर्युता ॥ २ ॥
 पुत्रप्राप्तसुहृद्युक्ता दासीदाससमन्विता । प्रयागे च महातीर्थे राहुग्रस्ते निशाकरे ॥ ३ ॥
 ब्राह्मणेभ्यो ददौ भूरि वासोधान्यधनादिकम् । तत आगत्य पत्या च कृते कर्मातिदारुणम् ॥ ४ ॥
 सहायेनैककेनाय वृत्तं शृणु खगेश्वर । सपत्नीवैरभावेन विषेण पतिरेव च ॥ ५ ॥
 मारितो वै प्रयत्नेन घोरं पापं कृतं तथा । अय काले व्यतीते तु निधनं प्राप्य साऽसती ॥ ६ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं मुक्त्वा पापाच्च नरकानपि । पूर्वपुण्यावशेषेण सञ्जाताऽत्र हिमालये ॥ ७ ॥
 ब्राह्मणानां कुले सा तु धर्मकर्मसमन्विता । गौराङ्गी कृष्णगात्री च नात्युच्चा गुणशालिनी ॥ ८ ॥
 देवपूजारता नित्यं व्रतानामनुकांक्षिणी । पुण्यादिदं तथा पापालोभपापरता क्वचित् ॥ ९ ॥
 विपं दत्त्वा तु भर्तारं जघान प्राग्यतस्ततः । पतिव्रीर्यं महादुष्टा बाल्येऽत्र विधवा सुत ॥ १० ॥
 विष्णोराराधनादत्र गङ्गाया उपसेवनात् । गतिं शुभां सा प्राप्नोति व्रतकृच्छ्रोपसेवनात् ॥ ११ ॥
 धर्मादत्र महाभाग परत्र च शुभा गतिः ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकसप्तत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्यभिचाररता या प्राक्साऽत्रापि व्यभिचारिणी । एतस्या निष्कृतिं मृत नैवात्राहं वदामि ते ॥ १ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विसप्तत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बैन्तेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । वभूव यामुने देशे बाहुजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 राजमान्यः सदाचारः शूरो मन्त्री महायशः । धनवाहनमोगाढ्यो ब्राह्मणातिथिपूजकः ॥ २ ॥
 सन्धिविग्रहसंयुक्तः स्त्रीपुत्रसुखसंयुतः । दत्तानि तेन दानानि मथुरायां महास्थले ॥ ३ ॥
 कार्षिके शुक्लपक्षे च व्रतिना नियतात्मना । विधिवत्कपिलादानं ब्राह्मणेभ्योऽतिभक्तितः ॥ ४ ॥
 सुवर्णानि खगश्रेष्ठ ह्येकोत्तंगविधानतः । प्रतिपद्दिनतो यावत्पूर्णिमा गरुडाग्रज ॥ ५ ॥
 पूर्णिमायां विधानेन गोघृतेन प्रबोधिताः । समर्पिताः प्रदीपा वै यमुनायां विशेषतः ॥ ६ ॥
 स्वस्थानं प्राप्य वै सृत ततः सा क्षत्रियोत्तमा । अकरोह रुणं कर्म भाविनोऽर्यस्य वै बलात् ॥ ७ ॥
 ब्राह्मणी विधवा बन्ध्या चासीत्प्रतिवेशिनी । युवती बाहुजस्यास्य मन्दिरे च गतागतम् ॥ ८ ॥
 कुर्वन्ती तद्गृहे चैकब्राह्मणेन तपस्विना । एकदा देवयोगेन राजोपव्रजभीतितः ॥ ९ ॥
 घटस्थं स्थापितं द्रव्यं ततः सा ब्राह्मणी खग । बाहुजं बोधयित्वा तु विषययोगप्रवक्षतः ॥ १० ॥
 ब्राह्मणं घातयामास द्रव्यलोभेन मानद । ततस्तेन क्षत्रियेण ब्राह्मण्या सह कामतः ॥ ११ ॥
 भुक्तं तद्द्रव्यमखिलं घोरं पापमुपाजितम् । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशानमन् ॥ १२ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापात्पापफलं तथा । भुक्तपुण्यावशेषेण स जातऽत्र हिमालये ॥ १३ ॥
 गङ्गायाः पूर्वभागे च पुण्ये च वणिजां कुले । स रक्तकृष्णो मतिमान् राजमान्यः प्रतापवान् ॥ १४ ॥
 नातिह्रस्वो नातिदीर्घो न स्थूलो न कृशः सुखी । सन्धिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता मिर्यवदः ॥ १५ ॥
 धनवाहनमोगाढ्यो वाग्मी निजकुलाग्रणीः । पितृभ्रातृसुखैर्युक्तो बहुभिन्नसुसंयुतः ॥ १६ ॥
 देवब्राह्मणभक्तश्च यशस्वी धर्मनीतिमान् । प्रतिष्ठाकायुकः श्रीमान् राजकार्येषु तत्परः ॥ १७ ॥
 परोपकारनिरतो ब्राह्मणातिथिपूजकः । प्राग्भवे कपिलादानात्स्वर्णदानात्तथाऽऽज ॥ १८ ॥
 दीपदानान्मत्सुतायामत्र जन्मनि वै खग । राक्षीप्रधानवर्गेषु मुख्योऽसौ पार्थिवप्रियः ॥ १९ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् । मनःक्लेशसमायुक्तो गतागतधनैर्युतः ॥ २० ॥
 सदा रिपुमयोद्विग्नचित्तोऽप्राप्तमनोरथः । प्रतिष्ठाभङ्गसन्दिग्धो मानी कापट्यसंयुतः ॥ २१ ॥
 कदाचिद्बहिर्गीरक्तो विरक्तश्च कदापि च । कौमारे सुखयुक्तोऽपि केशोरे ह्लेशसंयुतः ॥ २२ ॥
 यूनि मातृसुखैर्हीनः परमर्मनिकायभित् । मिर्यवदोऽपि बहुभिः शत्रुभिश्चातिदुःखितः ॥ २३ ॥
 प्राग्भवे सुखजायाश्च विधवायाश्च सङ्गतः । मर्वागव्ययया युक्तस्तथा ब्राह्मणघातनात् ॥ २४ ॥
 पापात्कफरुजा युक्तः कदाचिज्ज्वग्वानपि । ब्रह्मस्वरणात्पापात्पुमपत्यविर्जितः ॥ २५ ॥
 वातपित्तकफैर्युक्तश्चोपायैश्च भिषक्कृतैः । कदाचिद्दुःखमं याति पुनरुत्पद्यते शनैः ॥ २६ ॥
 कदाचित्पित्तवांश्चैव कदाचिद्वातरोगयुक् । सर्वदा श्लेष्मलः सोऽपि श्लेष्मवादिगुणगण्डज ॥ २७ ॥
 सन्दिग्धचित्तो लोकेषु नृपसम्भ्रममाकुले । यशस्वितामिबृद्धचर्यं निजसम्पत्तिनाशकः ॥ २८ ॥
 स्वजातिमध्ये श्रेष्ठोऽपि स्वजातीयविरोधभाक् । पितृभ्रातृसुखैर्युक्तोऽप्यमीभिः कलहाकुलः ॥ २९ ॥
 पूर्वं या स्त्री सहायाऽऽसीद्ब्रह्मस्वरणे वधे । साऽत्र जन्मनि पत्नीन्द्र ज्येष्ठा मृत्युवशं गता ॥ ३० ॥

या स्त्री प्रागस्य भार्याऽऽसीत्सा कनिष्ठाऽत्र जन्मनि । साध्वी पतिप्रिया नित्यं देवब्राह्मणपूजने ॥ ३१ ॥
 रता सुशीला सततं पतिशुश्रूषणे रता । ब्रह्मस्वभक्षणयात्सा तु मनोदुःखसमन्विता ॥ ३२ ॥
 कदाचित्रिकपीडायुगुदरव्ययया युता । पुमपत्याशयाक्रान्ता परापत्यान् विलोक्य च ॥ ३३ ॥
 प्राग्भवे द्वे भगिन्यो तु धर्मकार्ये सहायिके । जाते ते अत्र जनुपि पुत्रौ जातेऽस्य वै खग ॥ ३४ ॥
 प्राग्भवे सदसत्कर्म युवभावे यदर्जितम् । तदत्र तेन वै सूत युवभावेऽनुभूयते ॥ ३५ ॥
 जन्माङ्गात्पञ्चमे धूने क्रूरग्रहविलोकिते । क्रूरवेदैर्युते वापि मत्सुतस्थानगे विधी ॥ ३६ ॥
 लक्षणैरिभिराढचश्चेत्प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलद्वयेन कर्त्तव्यो ब्राह्मणस्तु हिरण्मयः ॥ ३७ ॥
 षोडशैरुपचारैश्च पूजयित्वा विधानतः । सम्प्राप्त्यो वै विधिज्ञाय ब्राह्मणाय महात्मने ॥ ३८ ॥
 पलमात्रमितः सोमस्तथा सूर्यो गणेशिता । लक्ष्मीनारायणश्चैव पलार्धेन प्रजापतिः ॥ ३९ ॥
 ब्राह्मणेभ्यः प्रदेया वै पूर्वपापापनुत्तये । तदर्थमितिका वापि निजवित्तानुमानतः ॥ ४० ॥
 गायत्रीं दशसाहस्रं त्र्यम्बकं द्विविधं तथा । सोमसूर्यगणेशानां मन्त्रानष्टाक्षरं जपेत् ॥ ४१ ॥
 ब्रह्मजज्ञानमिति च मन्त्रं तत्संख्यया जपेत् । जुहुयात्तद्वशांशेन तिलैस्त्रिमधुराण्डतैः ॥ ४२ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाच्छतं सार्धशतं नु वा । नियुतं पार्यवानां च शिवानां पूजनं चरेत् ॥ ४३ ॥
 महिने तु व्रतं कुर्यान्मद्भक्तो मत्परायणः । घटं ताम्रमयं कृत्वा पलैः शतमितैः शुभम् ॥ ४४ ॥
 गोघृतेन प्रपूर्णाथ पलस्वर्णेन संयुतम् । वस्त्रेणाच्छाद्य संपूज्य ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ ४५ ॥
 दद्यात्तं च विधानेन भक्तिश्रद्धासमन्वितः । ब्रह्मस्वहरणात्पापान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ ४६ ॥
 एवं कृते तथा सूत प्रायश्चित्ते मयोदिते । नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् ॥ ४७ ॥
 पुत्रपौत्राभिवृद्ध्या च ह्येधन्ते सम्पदोऽन्वहम् । पदचत्वारिंशदब्दे तु रिष्टं चापि न जायते ॥ ४८ ॥
 रतनागमितायुः स्पादन्ते सद्गतिमाप्नुयात् । नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् ॥ ४९ ॥
 पदचत्वारिंशदब्दे तु रिष्टेनैव विनश्यति । व्याधिग्रस्तो भवेन्नित्यं लभते नैव सन्ततिम् ॥ ५० ॥
 जन्मजन्मनि दुःखी स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । व्याधयस्तस्य नश्यन्ति सूर्येणैव तमो यथा ॥ ५१ ॥
 पुत्रद्वयं स लभते दीर्घायुश्चिरजीवितः । धर्मकर्मसमायुक्तं पितृभक्तं गुणाधिकम् ॥ ५२ ॥
 अथ वा शृणुयाद्भक्त्या हरिवंशं विधानतः । दशावृत्त्या खगश्रेष्ठ पूर्वपापं प्रणश्यति ॥ ५३ ॥
 प्रायश्चित्तं द्वयेऽप्येकं कुर्यात्पापापनुत्तये । प्रायश्चित्तं विधापाय गां दोग्ध्रीं समलङ्कृताम् ॥ ५४ ॥
 सबत्तां युवतिं सूर्यमापस्वर्णस्तु संयुताम् । प्रदद्यात्तं विधानेन ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ ५५ ॥
 रुद्रपूजां ततः कृत्वा सौपण्यात्मानमोक्षयेत् । ततः शुद्धो भवेन्मर्त्यो नात्र कार्या विचारणा ॥ ५६ ॥
 महुक्तां निष्कृतिं सूत यो न कुर्याच्च मानवः । तं विद्धि घोरदुरितैराक्रान्तं देवघातितम् ॥ ५७ ॥
 जन्मजन्मनि दुःखीघैराक्रान्तं निरयातिथिम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ५८ ॥
 यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विलोकयेत् ॥ ५९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिसप्तत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचोष्टितम् । वभूव गौडदेशे तु ब्राह्मणो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 दद्यानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्योऽस्तिभक्तितः । मुवर्णगोमहीशय्यावसनाभरणानि च ॥ २ ॥
 अयो भाविबलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् । एकदा पक्षिशार्दूल तापसो गृहमागतः ॥ ३ ॥

जितेन्द्रियोऽपि सधनो धनं तस्मै समर्पितम् । तीर्थावगाहनान्ते च ह्यागतः पुनराश्रमम् ॥ ४ ॥
 धनं च प्रार्थितं तेन न च तस्मै स दत्तवान् । चौरैण तद्धृतं सर्वं तस्याग्रे भाषितं तदा ॥ ५ ॥
 विश्वासतो गतो योगी शपे दत्त्वा सुदुःसहम् । वंशच्छेदो भवेच्छीघ्रं न पुनर्जीवते शिशुः ॥ ६ ॥
 जन्मजन्मानि ते विप्र वंशच्छेदो भविष्यति । इति तेन स्वगश्रेष्ठ शपो दत्तः सुदारुणः ॥ ७ ॥
 तेन विप्रेण तत्सर्वं ब्रह्मस्वं मुक्तमण्डज । ततो वहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ८ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । मुक्तपुण्यावशेषेण स जातोऽत्र हिमालये ॥ ९ ॥
 ब्राह्मणो धनधान्यादियुक्तो ज्ञानी प्रतापवान् । नात्युच्चो नातिहृस्वश्च गौरवर्णः प्रियंवदः ॥ १० ॥
 राजमान्यो यशस्वी च देवब्राह्मणपूजकः । व्रतानामनुकांक्षी च भ्रातृमित्रसुसंयुतः ॥ ११ ॥
 धनवाहनभोगाढ्योऽखिललोकवशंकरः । धर्मादिदं तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् ॥ १२ ॥
 सिंहलमे स्थिते सोमे सुते पापसमन्विते । द्यूने पापग्रदैर्दृष्टे प्राग्भवे घटमं धनम् ॥ १३ ॥
 भुक्तं तत्पापतः सूत जायास्थाने घटोऽभवत् । सुते क्रूरयुते सूत जातोऽयं ब्राह्मणोऽधुना ॥ १४ ॥
 प्राग्भवे तापसद्रव्यहरणोद्भवपापतः । तच्छापात् पतगश्रेष्ठ सन्तानसुखवर्जितः ॥ १५ ॥
 कैशोरे भ्रातृजनकसुखयुक्तोऽयं यौवने । एकभ्रातृसुखैर्हानो जनकस्य सुखैस्तथा ॥ १६ ॥
 रहितोऽयान्यसहजसन्तानसुखवर्जितः । सन्दिग्धः शत्रुभीत्या च चिन्ताक्लेशसमन्वितः ॥ १७ ॥
 वातरोगेण संयुक्तः सदोदररुजाऽन्वितः । कदाचिज्ज्वरयुक्तोऽपि गतागतधनैर्युतः ॥ १८ ॥
 तस्य भ्रातापि रुग्णयुक्तो जायासुखवर्जितः । भ्रातृपुत्रोऽपि रुग्णयुक्तो वंशस्य क्षतिरीदृशी ॥ १९ ॥
 लक्षणेरेमिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । निष्कद्रव्यं सुवर्णस्य तात्रं शतपलं तथा ॥ २० ॥
 घृतं तथा शतपलं सम्पूज्य विधिवत्ततः । मद्यादौ विधिज्ञे हि ब्राह्मणे गरुडाग्रज ॥ २१ ॥
 बलैकविधित्वा ज्ञायाद्वैकदादिर्निर्णयेत् । घेतुं दद्याद्विधित्वाय सवत्सां च पयस्विनीम् ॥ २२ ॥
 शतं च भोजयेद्दिमाञ्शतं पञ्चाशदेव वा । एवं कृत्वा खगश्रेष्ठ सन्तानं लभते ध्रुवम् ॥ २३ ॥
 जीवत्पुत्रः स दीर्घायुः पितृभक्तं गुणान्वितम् । त्रिसप्ततिमिताव्दायुः स्यादेवं विनतात्मज ॥ २४ ॥
 नाथयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् । पुत्रपौत्राभिबृद्ध्याऽस्य ह्येधन्ते सम्पदोऽन्वहम् ॥ २५ ॥
 नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् । सन्तानं न लभेत्क्वापि जन्मजन्मनि दुःखभाक् ॥ २६ ॥
 विपद्गमिष्येऽदे तु रिष्टेनैव विनश्यति । प्रायश्चित्ते कृते सूत पुत्रपौत्रसमन्वितः ॥ २७ ॥
 तदग्रे निधनं याति त्रिसप्ततिमिताव्दके । सौम्यायने सिते पक्षे गङ्गायां नात्र संशयः ॥ २८ ॥
 सन्नतिं समवाप्नोति यत्र देवो महेश्वरः । जन्मादिमरणान्तं हि स्वरूपमेवात्र सूचितम् ॥ २९ ॥
 पथदन्तगतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ३० ॥

इति श्रीब्रह्मसूत्रसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुःसंत्युत्तरव्यशताधिकसहस्रतमः ॥ १९७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो, शृणु तस्य विवेष्टितम् । बभूव यासुने देशे बाहुजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 कृपिवाणिज्ययुक्प्राज्ञो ब्राह्मणातिथिपूजकः । दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ २ ॥
 गोभृशस्यासनास्त्राश्वसनाभरणानि च । अयो भाविवलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 भगिनीपतिघाताख्यं तेन चातिसुदुःसहम् । दन्तोच्छिष्टेन दोषेण पापाणेनाहनत्पुरा ॥ ४ ॥
 ज्ञात्वा मृत्युवशं प्राप्तमात्मघातं चकार ह । ततो वहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ५ ॥

पुण्यपापफलं भुक्त्वा पूर्वपुण्यावशेषतः । जातो हि हिमवच्छैले पुण्यकेदागमण्डले ॥ ६ ॥
 ब्राह्मणो धर्मकर्मदयो भृत्यदासीमुखान्वितः । स्त्रीपुत्रसुखसंयुक्तो दाता भोक्ता प्रियंवदः ॥ ७ ॥
 बहुध्यापारवाञ्छेष्टः सन्धिविग्रहसंयुतः । देशेदेशेऽधिकागदया बहुग्रामाधिपो धनी ॥ ८ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् । जन्मलग्नात्सुते खूने क्रूरग्रहविलोकिते ॥ ९ ॥
 जातोऽयमधिकागच्च बहुदेशसमन्वितः । वातरुग्युद्मनोदुःखैर्युतोऽपासमनोरथः ॥ १० ॥
 बाल्ये पितृसुखैर्युक्तः कौमारे सुखवर्जितः । अधिकारप्रसङ्गेन निजद्रव्यविनाशकः ॥ ११ ॥
 प्राग्योऽधर्मं सहायोऽस्य सोऽत्र ज्येष्ठसुतः खग । प्राग्भवे चात्मघाताच्च गतागतधनैर्युतः ॥ १२ ॥
 अधिकाराद्युतोऽपि स्यात्कदाचित्तत्समन्वितः । अस्थिरामात्यतायुक्तो बुद्धिमान्गूढभाववान् ॥ १३ ॥
 पूर्वं यो घातितोऽनेन भगिनीपतिरथ च । कनिष्ठोऽस्य सुतो भूत्वा पञ्चद्वं प्राप्तवान् खग ॥ १४ ॥
 लक्षणैरभिगदयश्चेत्पापश्चित्तं वदाम्यहम् । पलद्वयेन कर्तव्यो बाहुजस्तु हिरण्मयः ॥ १५ ॥
 गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य विधिज्ञाय प्रदापयेत् । तथा सूर्यः प्रकर्तव्यः सुवर्णपलमात्रतः ॥ १६ ॥
 दद्याद्वेदविदे तच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । गायत्रीं दशसाहस्रं त्र्यम्बकन्तु तथा जपेत् ॥ १७ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन तिलैराज्यपरिष्कृतैः । सुवर्णाभरणैर्युक्तां गां च दद्यात्पयस्विनीम् ॥ १८ ॥
 शतं वै भोजयेद्विग्रामपिष्यात्मानमीक्षयेत् । एवं कृते खगश्चेष्ट विधिना पापशोधने ॥ १९ ॥
 गिष्टेनैव विनाशः स्याद्दुःखी स्याज्जन्मजन्मनि । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः शतागमितवत्सरम् ॥ २० ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वरूपमेवात्र सूचितम् । यद्यन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ २१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चसप्तत्युत्तरनवशताविकसहस्रतमः ॥ १९७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्य विचेष्टितम् । सौराष्ट्रे देशके पुण्ये बाहुजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 धनवाहनभोगादयो राजमान्यः प्रतापवान् । उत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ २ ॥
 गोभृशद्व्यासनात्राश्ववसनाभरणानि च । विधिवत् कपिलादानं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ ३ ॥
 अथो भाविचलात्सुतं कृतं कर्मातिदारुणम् । कुलीनां युवतीं त्यक्त्वा वेश्यासक्तो बभूव सः ॥ ४ ॥
 स्वधर्मबोधकान्भ्रातृपितृवृद्धान् गुरुनपि । बन्धयेत्वा तु मोहेन पतिताचारवान् स्वयम् ॥ ५ ॥
 निन्दयामास वृष्टात्मा सङ्गत्पा गरुडाम्रज । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ६ ॥
 पुण्यपापफलं भुक्त्वा पूर्वपुण्यावशेषतः । जातोऽत्र केरले देशे ब्राह्मणो धर्मकर्मवित् ॥ ७ ॥
 दाता भोक्ता दृढांगश्च नात्युक्तो न लघुवृणी । इयामवर्णो विशालाक्षो देवब्राह्मणपूजकः ॥ ८ ॥
 मातृभ्रातृसुखैर्युक्तो धनवाहनभोगभाक् । प्राग्भवे कपिलादानाद्गोभूम्यन्नप्रदानतः ॥ ९ ॥
 पुण्यानु पूजको जातो नरनारायणाश्रमे । सकलैश्वर्यसंयुक्तो दासदासीजान्वितः ॥ १० ॥
 राजकल्पो घनाध्यक्षो बहुग्रामाधिपः सुखी । पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् ॥ ११ ॥
 स्वर्ची पतिप्रतां त्यक्त्वा प्राग्वेश्यासङ्गजेन सः । अत्र स्त्रीपुत्रजनकसुखैर्हीनः ख । धिप ॥ १२ ॥
 बाल्ये पितृसुखैर्हीनो दुःखमाकस्यात्किञ्चोरके । यूने स्वदेशसन्त्यागी देशेदेशे रटन्नपि ॥ १३ ॥
 प्राग्भवे गुरुवृद्धांश्च मातृभ्रातृस्वगोत्रनान् । उल्लंघ्य पतिताचारचरणोद्भवपापतः ॥ १४ ॥
 तैर्विहीनोऽत्र जनुपि विभोऽपि क्षत्रधर्मभाक् । नैस्त्रीसंयुतः यामी सत्यवाग्रहितः सदा ॥ १५ ॥
 मनोभर्षमहाहृष्टैः कपटैः क्रूरकर्मभिः । शत्रुभीत्या च संयुक्तो विश्वासी स्वजनेष्वपि ॥ १६ ॥

सदा शत्रुभयाक्रान्तः कदाचिद्रोगवानपि । शतरूपसंयुतो ह्युनि क्लेशभाद्रमध्यमे घनी ॥ १७ ॥
 वार्धके वयसि प्राप्ते पुनः क्लेशैश्च संयुतः । विभेति निजमृत्यैश्च पैशुन्ययुगसंयुतः ॥ १८ ॥
 स्वभृत्यभेदकर्ता च क्रोधयुग्मभयसंयुतः । मेघे लग्नेऽधिगे सोमे ब्रूने नन्देऽस्य जन्म तु ॥ १९ ॥
 लक्षणैरेभिरादचश्चेन्निष्कृतिं कथयाम्यहम् । पलत्रयेण कर्तव्या ब्राह्मणी च हिरण्मयी ॥ २० ॥
 षोडशैरुपचरैश्च पूजयित्वा विधानतः । देया सा च विधिज्ञाय पूर्वपापापनुत्तये ॥ २१ ॥
 पल्लेकेन तथा सोमस्तथा सूर्यो गणेशिता । तथा ब्रह्मा महेशश्च लक्ष्मीनारायणस्तथा ॥ २२ ॥
 देयाः सम्पूज्य विप्रैर्भ्यो गाश्च दद्यात्पयस्विनीः । गायत्रीमण्डसाहस्रं त्र्यम्बकं तु तथा जपेत् ॥ २३ ॥
 सोमसूर्यगणेशानां ब्रह्मेश्वरमुरद्विषाम् । मन्त्राञ्छरसहस्राणि प्रत्येकं प्रजपेत्तदा ॥ २४ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन तिलैराज्यपरिप्लुतैः । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाच्छतं सार्धं विधानतः ॥ २५ ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टब्धभुभिः । एवं कृतविधेः सूत पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २६ ॥
 नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् । त्रिपष्टिमितके वर्षे रिष्टं नाप्नोति तस्य तु ॥ २७ ॥
 गजनागमितान्दान्तमायुस्तस्य प्रकीर्तितम् । नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् ॥ २८ ॥
 न तस्य गतिरुक्ताऽत्र स्वाधिकारच्युतिर्भवेत् । शत्रुभीत्या समायुक्तो जन्मजन्मनि दुःखवाक् ॥ २९ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ३० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्सप्तत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रोऽभवन्महाभाग प्राग्जन्मन्यतिकोविदः । ग्रामवासी सदा सौम्यः शतदुनिकटेऽण्डज ॥ १ ॥
 शूद्रकन्या त्वनेनैव हृद्या षोडशवार्षिकी । भुक्ताऽतिकामलोभेन बलात्कारेण दूषिता ॥ २ ॥
 स चात्र धर्मपुत्रस्य भुक्त्वा भैरवशासनाः । पूजनाच्छिवाल्लिङ्गानां प्रागत्रावि च सङ्गतः ॥ ३ ॥
 मथुरामण्डले दिव्ये जातोऽसौ धर्मकर्मवित् । पण्डस्तेन विपाकेन प्राप्तसर्वमनोरथः ॥ ४ ॥
 महोत्साहो महामानी महाविभवविस्तरः । मृत्युश्चास्यात्र गङ्गायां पुण्यादत्र शिवार्चनात् ॥ ५ ॥
 भविष्यति महाभाग पापान्ते चास्य सद्गतिः । खनागमितवर्षान्तपायुस्तस्य प्रकीर्तितम् ॥ ६ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तसप्तत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्या विचेष्टितम् । बभूव यामुने देशे बाहुजा पतिवल्गुभा ॥ १ ॥
 तपा दत्तानि दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतिमत्तितः । कार्तिक्यां पौर्णमास्यां वै शशाङ्कग्रहणेऽपि च ॥ २ ॥
 भक्ष्यभोज्यानि वस्तूनि मथुरायां खगाधिप । दीपा दत्ता महाभाग घृतेन परिपूरिताः ॥ ३ ॥
 मत्पुत्र्यां श्रद्धया सूत होकोत्तरशतं खग । अथो पापं भृशं चक्रे भाविनोऽर्थस्य वैमवात् ॥ ४ ॥
 देवद्रव्यं द्विजद्रव्यं हवैकादशभिः सह । पूजकस्य स्त्रियो द्वे च तत्कुमारी सहोदरी ॥ ५ ॥
 स्वभ्रातरो पतिश्चैव ह्यन्यौ द्वौ प्रतिवेशिनौ । सर्वमिलित्वा तद्भुक्तं देवद्रव्यं खगाधिप ॥ ६ ॥
 घटसंस्थं पादद्रव्यं मुक्तं तत्केवलं तथा । स्वामिद्रोहात्मकं पापं दारुणं समुपाजितम् ॥ ७ ॥
 ततो बहुतिथे काले गत्वा यमशासनम् । पुण्यात्स्वर्गफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकांस्तथा ॥ ८ ॥
 भुक्त्वा पुण्यावशेषेण सा जाताऽत्र हिमालये । गौराद्वी पतिभक्ता च राजकार्येषु तत्परा ॥ ९ ॥
 नातिस्थूला नातिकृशा नातिहस्ता प्रियंवदा । राज्ञां हितकरी नित्यं व्रतानामनुर्वाशिणी ॥ १० ॥
 प्राग्भवे मथुरायां तु कार्तिक्यां पूर्णिमातिथौ । दीपदानात्खगश्चेष्ट राजमान्ययुता त्विह ॥ ११ ॥

धनवाहनभोगाढ्या भृत्यदासीमहीयुता । बाहुजा स्वर्णभूषाङ्गी बहुग्रामाधिपा तया ॥ १२ ॥
 प्राग्भवे यः पतिश्चास्याः सोऽपि पतिरीरितः । सुतबन्धुसमायुक्ता राजपत्नी कृपान्विता ॥ १३ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापालोभाढ्या स्वल्पपापकृत् । चिन्ताह्वेशसमायुक्ता गतागतधनैर्युता ॥ १४ ॥
 प्राग्देवद्रव्यहरणात्सुद्रकार्ये नियोजिता । तथा नृपैर्नियुक्तोऽस्ति तत्पापादेव तत्पिपयः ॥ १५ ॥
 प्राग्भवे या सहायाऽऽसीद्देवद्रव्यापहारणे । साऽस्या ज्येष्ठा मूर्तिं प्राप्ता विनतानन्दवर्धन ॥ १६ ॥
 तथैव ये सहायाः स्युः पुरुषाः पापकर्मणि । ते पुत्रा निघनं प्राप्ता ये च धर्मे सहायकाः ॥ १७ ॥
 ते पुत्रा अत्र जीवन्ति तत्पत्युः पतगेश्वर । वातपित्तात्मिका नित्यं त्रिकपीडा मुसंयुता ॥ १८ ॥
 कदाचिद्रोगयुक्ता च कदाचित्कलहाकुला । कापट्येन समायुक्ता शत्रुभीत्या च दुःखिता ॥ १९ ॥
 मानापमानसाम्येन दुःखिता प्रभुवेशमनि । घटस्थं यत्परद्रव्यं भुक्तं प्रागनया सुत ॥ २० ॥
 घटलगे त्वियं जाता तत्पापात्पुत्रदुःखिता । पञ्चमाधिपतिस्तस्या यतोऽस्तं गतवानिह ॥ २१ ॥
 बाक्ये सुखसमायुक्ता कैशोर्ये हेशभागिह । युवभावे सुलैश्वर्ययुक्ताऽपि पतगेश्वर ॥ २२ ॥
 पुत्रशोकैः समायुक्ता स्वात्मानमपि नेच्छति । लग्नात्पञ्चमके दूने शुभैः कूरैर्विलोकिते ॥ २३ ॥
 जातेयं पतगश्रेष्ठ पूर्वपापैस्तु दुःखिता । शंकास्तुः सर्वकार्येषु स्वकीयेषु विशेषतः ॥ २४ ॥
 लक्षणैरभिराढ्या चेत्प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलैः शतमितैः कार्यो घटस्ताम्रमयः शुभः ॥ २५ ॥
 गोघृतेन समायूषो वस्त्रद्वयविभूषितः । सुवर्णादिमिता कार्या महेशप्रतिमा शुभा ॥ २६ ॥
 घटोपरि सुसंस्थाप्य पूज्या सर्वोपचारकैः । विधिज्ञाय प्रदेया सा सद्यः पूजिताय वै ॥ २७ ॥
 देवस्वहरणात्पापान्मुच्यते नात्र संशयः । अग्रेस्तु प्रतिमा कार्या सुवर्णमितिका शुभा ॥ २८ ॥
 देया वेदविदे सूत पूजिताय महात्मने । इष्टसङ्गतिजात्पापादिमुक्ता स्यात्स्वगाधिप ॥ २९ ॥
 रवेस्तु प्रतिमा तद्भुत्सुवर्णमितिका शुभा । पञ्चाशत्पलमानेन कुर्यात्ताम्रमयं घटम् ॥ ३० ॥
 घृतपूर्णं तत्र सूर्यप्रतिमां स्थाप्य यत्नतः । पूजयित्वा सख्तां तु दद्याद्देवविदे सुत ॥ ३१ ॥
 परस्वहरणात्पापान्मुच्यते नात्र संशयः । महारुद्रविधानेन महारुद्रं प्रपूजयेत् ॥ ३२ ॥
 शतं च भोजयेद्दिमान् गां च दद्यात्पयस्विनीम् । एवं निष्कृतिमापन्ना जीवेत्सततिवर्षकम् ॥ ३३ ॥
 न तस्याः पुत्रमरणं नाधयो व्याधयो न च । न शत्रुतो भयं तस्या नापमानभयं क्वचित् ॥ ३४ ॥
 पुत्रपौत्राभिवृद्ध्या च ह्येधन्ते सम्पदोऽब्रह्मम् । कुबेदमितवर्षं तु रिष्टं तस्या न जायते ॥ ३५ ॥
 पुत्रत्रयं चिरं जीवेद्देवैः पतगेश्वर । नेवं करोति या मोहालोभाद्वा पापशोधनम् ॥ ३६ ॥
 रिष्टेनैव विनाशः स्याद्यातुर्विधेन वै सुत । प्रायश्चित्ते कृते सूत महासौख्यवती भवेत् ॥ ३७ ॥
 अन्ते सन्नतिमाप्नोति यत्र देवी महेश्वरी । अकृते तु यथाशक्ति प्रायश्चित्ते मयोदिते ॥ ३८ ॥
 जन्मजन्मनि दुःखं स्यादन्ते च निरयं व्रजेत् । मडुक्तां निष्कृतिं सूत कृत्वा भक्त्या समन्विता ॥ ३९ ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टबन्धुभिः । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ४० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टसत्सुतयुतनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणं विद्यया युक्तं स्वाचारं संयतेन्द्रियम् । सर्वशास्त्रप्रवक्तारं प्रतिग्रहपराङ्मुखम् ॥ १ ॥
 दान्तं कुलीनं धर्मज्ञमनुदेगकरं नृणाम् । अंघ्रोलोभविहीनं च सर्वशास्त्रार्थकोविदम् ॥ २ ॥
 गृहमाहूय भक्त्या तं यथाविधि समर्चयेत् । कैयूरैः कटफैर्वस्त्रैर्माल्यैश्चैवाद्गुलीयकैः ॥ ३ ॥

दानप्रकारमाह ।

उदङ्मुखोपविष्टाय विष्णो रुद्रस्य सन्निधौ । मादमुखो बोधितो दद्यान्मन्त्रेणानेन धर्मतः ॥ ४ ॥

सुरभिं च ततो दद्याद्वाह्यणानां विशेषतः । कृताभिषेकः स्वगृहं गत्वा सुञ्जीत वाम्बुभिः ॥ ४० ॥
तस्मिन् दिने स मधुरं गव्येनाज्येन संप्लुतम् । हविः शुद्धं समशीयात्कट्वम्ललवणोज्झितम् ॥ ४१ ॥
पुत्रो वा यदि वा भ्राता पिता वा गुरुरेव च । कर्मकर्तुमशक्यस्य कुर्यात्तन्नाम कीर्तयेत् ॥ ४२ ॥
इत्येतत्कथितं सूत किमन्यत्परिपृच्छसि ॥ ४३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अघ्याय एकोनाशीत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सम्भवन्ति निमित्तानि भाविनः कर्मणः पुरा । सुखदुःखमयान्येव देवस्येह वशादिह ॥ १ ॥
निमित्तशकुनस्वप्नशरीरेणाद्भुतानि च । सुरभी सौरभी नारी वडवादिमसूतयः ॥ २ ॥
विकृते दृष्टदिष्टे वा जायन्ते दुःखसूचकाः । ग्रहाणां प्रातिकूल्यं च मनोबुद्धिविपर्ययः ॥ ३ ॥
विविधोऽतिषलीयोऽपि विवादोचितकर्मणः । आरम्भोऽपि च कार्याणां कर्मणामयथाविधि ॥ ४ ॥
सक्षिप्ते सद्ने चासौ बुष्टादिष्टाद्यशाकुनैः । कारुण्यमपि देवज्ञमिति विभ्रमदूषिते ॥ ५ ॥
अभिचारप्रयोगाद्यं तस्योपरि च तेन वा । सुप्रसुप्तं विपर्येति कृत्या करणमेव च ॥ ६ ॥
इत्याद्यैरितरैश्चापि निमित्तैर्देवनोदितैः । विविधैश्च महोत्पातैः स्वस्वकाले फलप्रदैः ॥ ७ ॥
अचेतना स पूर्वं तच्चिरकालानुबन्ध्यति । कर्म कर्तारमन्वेति वार्यतेऽत्र न केनचित् ॥ ८ ॥
तान्त्रिका ये न मन्यन्ते कर्म शाश्वतमीश्वरम् । कालारूपस्येश्वरस्यैते मायाविभ्रममोहिताः ॥ ९ ॥
कर्मैव कारणं सूत सर्वेषां सुखदुःखयोः । अपवर्गस्य स्वर्गस्य नात्र कार्या विचारणा ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अघ्यायोऽशीत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९८० ॥

अरुण उवाच ।

शल्यं विधिं किमुक्तं तद्गृहस्थं गृहमेधिनः । कथमर्दयति ज्ञातुं शक्यं तत्केन तद्वद ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शल्यमष्टविधं सूत गृहमध्यगतं नृणाम् । नानाविधानि दुःखानि प्रापयेद्गृहमेधिनः ॥ २ ॥
यथा तत्ते प्रवक्ष्यामि सद्यः प्रत्ययकारकम् । तुषपापसमङ्गारं तथा भसितसम्भवम् ॥ ३ ॥
कपालं दारवं चास्थिशकलं चाश्मलोष्टकम् । शल्यानि देवसंयोगाद्गृहाभ्यन्तर्गतान्यपि ॥ ४ ॥
दैवेनोत्पत्त्यमानानां दुःखानामासिकारणम् । भवन्ति सर्वदा सूत भोगकाल उपस्थिते ॥ ५ ॥
फलान्यपि च ते तेषां प्रवदामि पृथक्पृथक् । धनधान्यसमृद्धीनां नाशकुत्तुपसम्भवम् ॥ ६ ॥
शल्यं वेश्मगतं सूत तदङ्गे त्वचि दोषकृत् । कुर्यात्तदङ्गे वैकुण्ठ्यमग्निशस्त्रप्रणादिभिः ॥ ७ ॥
आयसं फलहं घोरं स्वजनान्यजनेः सह । अङ्गारदावो चाधिर्व्यं दृष्टप्रहगदादिभिः ॥ ८ ॥
तदङ्गे कुरुते पीडां भयं वद्रेर्मुहुर्मुहुः । भस्मप्रजाङ्गदोषादि वैवर्ण्यं दारु रुग्भयम् ॥ ९ ॥
कुरुते सततं सर्वरसानामपि शोषणम् । कपालञ्च तदङ्गस्य नानारोगकरं परम् ॥ १० ॥
कुरुते विविधां पीडां मृतिर्गृहपतेरिति । दारवं चार्थनाप्राप्यं भवेच्च पशुनाशनम् ॥ ११ ॥
तदङ्गतोद्वेदाद्यं काष्ठघातनिमित्ततः । अस्थिर्जं विविधान् रोगान् करोति प्रतिहायनम् ॥ १२ ॥
मिशूनां च महापीडां कुर्यान्मृतिमपि ध्रुवम् । अश्मलोष्टकजं शल्यं घृत्तुमग्नत्मायतम् ॥ १३ ॥
उदरे कुरुते ग्रन्थि प्लीहशूलमध्रमावहम् । अन्तर्गतानि चैतानि गृहभूमेर्देहिनिः ॥ १४ ॥
कुर्वन्ति विविधान्दोषान्विचर्त्तारूपविनाशकान् । प्रत्यक्षं भूधर्दिभर्गो नानाव्याधिप्रसूचकम् ॥ १५ ॥
शल्यं भसति तत्रेह कथयाम्यतिदुःखदम् । गृहमर्गम् सर्वेषु आस्थितं दुःखदोषकृत् ॥ १६ ॥
कुसुलोद्वेलभ्राष्ट्रलोहं लवणभाजनम् । ईषद्भ्राशुचिलिग्गभाण्डं च भ्रमकृच्च यत् ॥ १७ ॥

वीभत्सं चातिदुर्गन्धं वस्तु मर्मणि दुःखदम् । विद्धमन्तर्वर्हिर्भागं कालस्तम्भप्रमादिभिः ॥ १८ ॥
विविधान्यतिदुःखानि स्त्रीणां यच्छति तद्गृहम् । अहृष्टान्यपि चैतानि दैवज्ञः शास्त्रकोविदः ॥ १९ ॥
गृहस्थस्याङ्गपीडादिदर्शनेनैव पश्यति । उद्धृत्य तानि विधिवत्तच्छान्तिषु च तत्परः ॥ २० ॥
प्रश्रभारेऽर्पितमतिर्दैवज्ञो विन्दते यशः ॥ २१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकः अध्याय एकाशीत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेयं महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । वभूव यामुने देशे बाहुजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
परोपकारनिरतो राजमान्यः प्रतापवान् । दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ २ ॥
गोभृशस्यासनान्नाश्वसनाभरणानि च । मथुरायां महाभाग कार्तिके मासि सङ्गतः ॥ ३ ॥
पौर्णमास्यां विशेषेण दीपाश्च घृतपूरिताः । समर्पिताः खगश्रेष्ठ यमुनायां च भक्तितः ॥ ४ ॥
अथो भाविष्यत्सूत पापमुग्रमुपार्जितम् । यूनि भावे खगश्रेष्ठ सहायैः पञ्चभिर्युतः ॥ ५ ॥
पुरुषः स्त्रीसहायेन देवद्रव्यापहारणम् । परस्वहरणं चैव कृतं तच्छृणु साम्प्रतम् ॥ ६ ॥
भार्यात्रयं पूजकस्य तत्र दाम्भ्यां समायुतः । देवद्रव्यमशेषं च गृहीतं भुक्तमप्यय ॥ ७ ॥
तिसृणां भ्रातृभिः सार्धं त्रिभिस्तेन दुरात्मना । पण्डित्यं गृहीतं वै लोभमोहसमाकुलम् ॥ ८ ॥
ततो बहुतिके काले गत्वा तु यमशासनम् । पुण्यात्पुण्यफलं मुच्यता पापात्पापफलं तथा ॥ ९ ॥
पूर्वपुण्यावशेषेण स जातोऽत्र हिमालये । गौरो मध्यमरूपाढ्यो नात्युच्चो न लघुवृणी ॥ १० ॥
राजमान्यः प्रतापी च शूरो भव्योऽत्र बाहुजः । सन्धिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता प्रियंवदः ॥ ११ ॥
धनवाहनभोगाढ्यो राजकार्येषु तत्परः । भ्रातृपुत्रसुखिर्युक्तो राज्ञां हीनकरः सदा ॥ १२ ॥
प्राग्भवे दीपदानाच्च यमुनायां तु भक्तितः । अत्र राजकृपायुक्तो बहुखीसुखभोगभाक् ॥ १३ ॥
पुण्यादिदं तथा पापाद्धोभी पापरतः क्वचित् । तथा कापट्यसंयुक्तो वातपित्ताश्रयः सदा ॥ १४ ॥
गतागतधनैर्युक्तः क्वचिद्रथुवियोगवान् । देवस्वहरणात् पापात् क्षुद्रकर्मनियोजितः ॥ १५ ॥
शङ्खशङ्खः सर्वकार्येषु स्वस्त्रीषु च विशेषतः । प्राग्भवे ये स्त्रियो तस्य देवस्वहरणे खग ॥ १६ ॥
जाते सहाये ते त्वत्र द्वे भार्ये निधनं गते । सहायाः पुरुषा आसन् येऽस्य प्राग्जन्मनि ध्रुवम् ॥ १७ ॥
परद्रव्यापहारेण तेऽत्र पुत्रा मृतिं गताः । प्राग्भवे धर्मकार्ये तु येऽस्य साहाय्यमादरात् ॥ १८ ॥
कृतवन्तोऽत्र ते सूत पुत्रा जीवन्ति तस्य तु । चिन्ताह्वेशसमायुक्तो रोगार्तः क्वचिदेव हि ॥ १९ ॥
जन्माङ्गात्पञ्चमे द्यूने शुभैः क्रूरैर्विलोकिते । सप्तमे भावके क्रूरे द्वित्रेद्वेष्टे खगाधिप ॥ २० ॥
युते वा स्त्रीद्वयं नष्टं शुभेनैकेन संयुते । दृष्टेनैवात्र जनुपि जीवत्येव न संशयः ॥ २१ ॥
पुत्रभावे शुभैरेव दृष्टे पञ्चभिरादरात् । जीवेयुः पञ्च पुत्रास्तु यावद्भिः क्रूरखेचरैः ॥ २२ ॥
तावन्तो निधनं याता विनतानन्दवर्धन । लक्षणैरेभिराढ्यश्चेत्पायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ २३ ॥
पलैः शतमितैः कार्यो घटस्ताम्रमयः शुभः । गोघृतेन समापूर्यो वस्त्रद्वयविभूषितः ॥ २४ ॥
सुवर्णद्विमिता कार्या महेशप्रतिमा शुभा । घटोपरि सुसंस्थाप्य पूज्या सर्वोपचारकैः ॥ २५ ॥
विधिज्ञाय प्रदेया सा सवरा पूजिताय वै । देवस्वहरणात्पापान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २६ ॥
अग्रेस्तु प्रतिमा कार्या सुवर्णमितिका शुभा । देया वेदविदे सूत पूजिताय महात्मने ॥ २७ ॥
द्वष्टसङ्गतिजात्पापाद्विमुक्तः स्यात्सखाधिप । खेस्तु प्रतिमा तद्वत्सुवर्णमितिका शुभा ॥ २८ ॥
देया वेदविदे सूत पूजिताय महात्मने । द्वष्टसङ्गतिजात्पापाद्विमुक्तः स्यात्सखाधिप ॥ २९ ॥
पञ्चाशत्पलमानेन कूर्पात्ताम्रमयं घटम् । घृतपूर्णं तत्र सूर्यप्रतिमां स्थाप्य यत्नतः ॥ ३० ॥

पूजयित्वा सवस्त्रं तु दद्याद्देवदेवे सुत । परस्वहरणात्पापान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ ३१ ॥
महाह्रदविधानेन महादेवं प्रपूजयेत् । शतं च भोजयेद्विप्रान् गां च दद्यात्पयस्विनीम् ॥ ३२ ॥
एवं निष्कृतिमापन्नो जीवेच्चाशीतिवर्षकम् । न तस्य पुत्रमरणं न स्त्रीमरणमेव च ॥ ३३ ॥
नाथयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् । पुत्रपौत्राभिवृद्ध्या च ह्येधन्ते सम्पदोऽन्वहम् ॥ ३४ ॥
त्रिपष्टिमितिके वर्षे रिष्टं तस्य न जायते । नैवं करोति यो मोहाहोभाद्वा पापशोधनम् ॥ ३५ ॥
रिष्टेनैव विनाशः स्याच्चातुर्विध्येन वै सुत ॥ ३६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अव्यायो द्व्यशीत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । बभूव वरे देशे पादजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
कृषिवाणिज्यनिरतो ब्राह्मणातिथिपूजकः । दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ २ ॥
युवभावे खगश्चेष्ट ब्राह्मणानां सहायतः । अयो भाविवल्लात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
वनन्तु ज्वालितं तेन क्षेत्रीकरणहेतवे । वनजीवास्तथा दग्धाः पापमुग्रमुपार्जितम् ॥ ४ ॥
ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् । पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ ५ ॥
जातो गोदावरीदेशे ह्यष्टयोजनसम्मिते । स तु मध्यमरूपादयः इयामवर्णः प्रतापवान् ॥ ६ ॥
नात्स्युचो नातिदीर्घश्च पितृमातृमुखैर्युतः । प्रियवाग्बहुमित्रश्च ब्राह्मणातिथिपूजकः ॥ ७ ॥
प्रतानामनुकांक्षी च तीर्थयात्रापरो नरः । पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः कश्चित् ॥ ८ ॥
निर्धनो बन्धुहीनश्च स्त्रीपुत्रमुखवर्जितः । देशेदेशे रटन् भ्रान्तः पूर्वपापात्स्वगाधिप ॥ ९ ॥
लक्षणैरभिरादयश्चेत्यायश्चित्तं वदाम्यहम् । वनदेवी तथा कार्या सुवर्णमिति का शुभा ॥ १० ॥
तदर्धमिति का वापि निजवित्तानुसारतः । सम्पूज्य भक्तियुक्तेन मनसा ह्युपचारकैः ॥ ११ ॥
विधिजाय प्रदेया सा पूर्वपापपशुचये । गोदावर्या ततः स्नायान्मृगगेर्धर्मिणि भक्तितः ॥ १२ ॥
एवं कृते भवेत्सूत पूर्वपापप्रणाशनम् । धनधान्यमुखैर्युक्तः पुत्रवानिह जायते ॥ १३ ॥
नैवं करोति यो मोहाहोभाद्वा पापशोधनम् । चतुस्त्रिंशन्मिते वर्षे रिष्टेनैव विनश्यति ॥ १४ ॥
प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुरशीतिमितवत्सरम् । कर्के राहावयं जातो मीनस्ये निधनं भवेत् ॥ १५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अव्यायोर्यशीत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । बभूव यामुने देशे ब्राह्मणो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
राजमान्यः प्रतापी च धनपुत्रमुखैर्युतः । दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ २ ॥
गोभृशयपासनान्नानि मयुरायां विशेषतः । अयो भाविवल्लात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
ब्राह्मणी धर्षिता तेन कामलोभेन मोहिता । पतिव्रता स्वभार्या वै त्यक्ता पापधिया खग ॥ ४ ॥
ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् । पुण्यपापफलं भुक्त्वा पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ ५ ॥
दिमालये पुण्यदेगे जातोऽत्र मुत्तजोऽनुना । नात्स्युचो नातिदीर्घश्च गौरवर्णः प्रतापवान् ॥ ६ ॥
देवब्राह्मणभक्तश्च विद्याभ्यामरतः सुखी । राजमान्यः सुवाक्मत्पगतिः सर्वमिषंवदः ॥ ७ ॥
पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः कश्चित् । चिन्ताहेतस्तमायुक्तः स्वल्पविद्येन संयुतः ॥ ८ ॥
पाल्पे पितुः सुनिर्दिनो दुःखभावस्य किशोरके । प्राग्भवे स्वस्त्रियास्त्यागादत्र स्त्रीपुत्रवर्जितः ॥ ९ ॥
ब्राह्मणीधर्षणात्पूर्वं वातामयमुपार्जितः ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

लक्षणं वद विश्वात्मन् ब्राह्मणस्त्रीनिषेविणः । सर्वाङ्गवेदनार्तस्य जन्तोस्तुजिवृक्षया ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि द्विजस्त्रीमभिजग्मुषः । लक्षणं निष्कृतिं चापि ययावद्विधिनोदितम् ॥ १२ ॥
ययापया स वै कामान् कुमतिर्द्विजयोपितम् । अकामयत्तदस्य स्यादिह बुद्धिविपर्ययः ॥ १३ ॥
विविधो लिङ्गजो व्याधिर्मेहभूत्रार्तिपूर्वकः । आलिङ्गयेद्यथा बुद्ध्या बाहुभ्यां तदभुजान्तरम् ॥ १४ ॥
तदस्य बाहुहस्तकोटस्तम्बयुक्तीग्रवेदना । जानुजंवांग्रिगुह्येषु विविधा वातजा रुजः ॥ १५ ॥
मिथ्यापवादनाच्छंका नानाश्रेण्वरुचिर्भवेत् । धनस्योपचितस्यापि भवेद्य व्ययो भूषा ॥ १६ ॥
अङ्गेष्वस्पृश्यता दुःखात्तोदभेदादिकार्ययः । अङ्गनामप्रसारित्वं ग्रीवापृष्ठत्रिकग्रहः ॥ १७ ॥
द्वयुश्च शिरस्तापः शूलः शोफः कचिच्छक्तिः । अङ्गशोषोऽप्य वैनिर्द्यं कुक्षितोदोद्वस्त्वच्युतिः ॥ १८ ॥
वातान्मूत्रविद्वत्सर्गो वैषम्यमातिकोपिता । लक्षणैरेभिरादयश्चेत्त्रयाश्रितं वदाम्यहम् ॥ १९ ॥
सर्वाङ्गवेदनार्तिश्च देवज्ञोक्तविधिं चरेत् । सुदिष्टे समनुप्राप्ते विष्टिपाताद्यद्विषिते ॥ २० ॥
निष्केण शुद्धवर्णस्य सुवर्णस्याथ कल्पयेत् । तदर्धमितकेनापि निजविज्ञानुसारतः ॥ २१ ॥
स्त्रियाः प्रतिकृतिं रम्पां सुरुपां गुणशालिनीम् । अलंकृतां स्वर्णमयैर्मूर्षणैर्मणिमौक्तिकैः ॥ २२ ॥
दुकूलवासिनीं पुष्पलम्भिः संभूषितां शुभाम् । तिलद्रोणाचले शुक्लशयने स्वास्तने न्यसेत् ॥ २३ ॥
ततः प्रतिष्ठितप्राणां तस्मै तां प्रतिपादयेत् । तदङ्ग्रेऽञ्जलिमाधाय तिष्ठन्मन्त्रमिमं वदेत् ॥ २४ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया गच्छतो बालां प्रचलेनाङ्गपीडया । श्रद्धया ज्ञानतः सम्यङ्महापापमनुष्ठितम् ॥ २५ ॥
तेन पापेन गात्रेषु वातपीडा सुदुस्तरा । जाता तत्पापनाशाय सौवर्णां योपिदाकृतम् ॥ २६ ॥
प्रयच्छामि च तां तुभ्यं मम पापं व्यपोहतु ” । त्रिविदेव ततो विप्रस्तथैवास्त्विति त्रिविदेत् ॥ २७ ॥
प्रणिपत्य पुनर्भक्त्या प्रादक्षिण्यं परीत्य च । श्रेष्ठे नयेति मन्त्रेण विसृज्यैर्न खगाधिप ॥ २८ ॥
ततोऽन्यानापि विप्रान् स भूरिद्विविण्दानतः । सन्तोष्य विविधैर्निर्भोजयेत्सुसमाहितः ॥ २९ ॥
एवं निष्कृतिमापन्नः पूर्वपापात्प्रमुच्यते । न तस्य वातजा पीडा नाधयो व्याधयो न च ॥ ३० ॥
न शङ्कतो भयं तस्य न दारिद्र्यभयं कचित् । चतुर्विंशन्मिते वर्षे रिष्टं तस्य न जायते ॥ ३१ ॥
स्त्रीपुत्रसुखयुक्तः सन्धिरं जीवेत् खगाधिप । त्रिसप्तत्यब्दमायुः स्यात्प्राप्यश्विते कृतेऽधुना ॥ ३२ ॥
नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् । रिष्टेनैव विनाशः स्याज्जन्मजन्मनि दुःखभाक् ॥ ३३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टावधतुरशस्त्युचरन्वशताधिकसहस्रतमः ॥ १९८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । वभूव गौडदेशे तु ब्राह्मणो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तिः । अथो भाविवलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ २ ॥
क्षेत्रीकरणहेत्वर्थं ज्वालितं वनमद्भुतम् । वनजीवास्तथा दग्धा भूपांसोजपि विदग्धभाः ॥ ३ ॥
पञ्चभिर्मिलितस्तद्गत्पापमुग्रमुपार्जितम् । ततो बहुतिथे काले स गतरा यमशासनम् ॥ ४ ॥
पुण्यात्स्वर्गकलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्र हिमालये ॥ ५ ॥
गौरी भव्यो महाज्ञानी नास्त्युच्चो न लघुर्घृणी । सन्ध्याविग्रहसंयुक्तः सर्वलोकप्रियङ्करः ॥ ६ ॥
देवब्राह्मणभक्तश्च राजकार्येषु तत्परः । स्त्रीपुत्रसुखसंयुक्तो बुद्धिमान् म्रियदर्शनः ॥ ७ ॥

पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् । मिथ्याभिर्शंसनैर्युक्तो बाल्ये पितृमुखोज्झितः ॥ ८ ॥
 कापट्येन सुसंयुक्तो निर्धनो नीतिमानपि । प्राग्भवे वनदाहे तु ये स्युस्तस्य सहायकाः ॥ ९ ॥
 तेऽत्र जन्मानि भोः सूत पुत्राश्च निधनं गताः । कदाचिद्भोगसंयुक्तो वातपित्तात्मकः सदा ॥ १० ॥
 कीटलम्बे तु सञ्जातो लग्नात्पञ्चमगो क्षपः । तस्य प्रिया सदाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ ११ ॥
 विनीता सत्त्वसम्पन्ना देवद्विजपराऽभवत् । परं सन्तानदुःखार्ता न रतिं हिलभेत वै ॥ १२ ॥
 कदाचिद्दैवयोगेन मतिस्तस्याः शुभाऽभवत् । जगत्कारणमीशानं पुत्रकामा ह्यपूजयत् ॥ १३ ॥
 अनन्यभावेन जपं गिरिजायाश्चकार वै । कालेनाल्पेन सा सुभूः पुत्रयुक्ता बभूव हि ॥ १४ ॥
 ईश्वरस्मरणं सर्वसिद्धिदं परिकीर्तितम् ॥ १५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशीत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव यामुने देशे क्षत्रियोऽतिविचक्षणः । घनाढ्यः सुन्दरः सौम्यः पुत्रपौत्रादिसंयुतः ॥ १ ॥
 जलधेनुप्रदानं हि कृतवान् भक्तिरत्नपरः । शिवस्य देवदेवस्य पूजाकर्मणि तत्परः ॥ २ ॥
 अयो भाविबलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् । परस्त्रीसुरतं चक्रे परनिन्दां च दुःखदाम् ॥ ३ ॥
 ततो बह्नुतये काले स गत्वा यमशासनम् । पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापात्पापफलं तथा ॥ ४ ॥
 शिवपूजनजात्पुण्यात्स जातोऽत्र हिमालये । पुण्यदेशे च गङ्गायां पादजो धनवान् सुखी ॥ ५ ॥
 नात्युच्चो नातिह्रस्वश्च लोभी पापरतः क्वचित् । स रक्तगौरो मतिमान् बान्धवैः संयुतस्तथा ॥ ६ ॥
 व्यभिचाररतश्चैव निन्दकः पापबुद्धिमान् । बहुपुत्रैश्च संयुक्तः कुण्डजातिस्त्वत्तो खग ॥ ७ ॥
 कदाचिद्वातरोगेण जाठरेण च पीडितः । लक्षणैरेभिराढ्यश्चेत्प्रायश्चित्तं वदामि ते ॥ ८ ॥
 ग्रीणढ्यप्रमाणं हि लवणं विदुषे ददेत् । सालद्वारां सवत्तां च गां च दद्यात्पयस्विनीम् ॥ ९ ॥
 न कगेति नरो मोहात्प्रायश्चित्तं खगेश्वर । चत्वारिंशन्मिमे वर्षे प्राप्नोति निषण्णं ध्रुवम् ॥ १० ॥
 जन्मादिमरणान्तं च स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ११ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशीत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

क्षात्रे कुलेऽभवत्पूर्वं मरुदेशे खगेश्वर । पुण्यात्मा सुखसंयुक्तः पुत्रस्त्रीसुखवान् धनी ॥ १ ॥
 दशधेनुप्रदानं हि चकार प्राग्भवे खग । मत्पूजने रतो नित्यमधुना सोऽभवद्विज ॥ २ ॥
 हिमालये पुण्यदेशे गङ्गा वहति यत्र वै । स रक्तगौरो मतिमान् बलाढ्योऽतिप्रियंवदः ॥ ३ ॥
 राजमान्यः प्रतापी च पित्तरोगेण पीडितः । पित्तरोगस्य नाशाय दश गावः सद्क्षिणाः ॥ ४ ॥
 ब्राह्मणेभ्यः प्रदातव्या भक्तिभावेन चाण्डज ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्ताशीत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९८७ ॥

समाप्तश्चार्य ग्रन्थः ।